LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1928

1er JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 662

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...ԱՍՏԵՐԸ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԵՆ

...կ'արժէ քիչ մըն ալ թղթատել «Քէմալի Թուրքիան» գրքի ...եղինակին տեսութիւնները՝ հայ ժողովուրդի եւ անոր ոգեկ...ական կացութեան մասին։

...երէկ շեշտեցինք թէ իտալացի հեղինակը չափազանց թերի ...ծանօթութիւններ ունի մեր կեանքի մասին, եւ յաճախ կը ...ցանէ աններելի տգիտութիւն։

Այդ կարգէն է իր այն յայտարարութիւնը թէ՝ «Հայերը Ամե...րիկայի մէջ դաւանափոխ կ'ըլլան, դէպի բողոքականութիւն եւ ...Y. M. C. A.ը գիտէ հրապուրել զանոնք, քիչ մը նուէրով»

Բողոքական — եւ կաթոլիկ — եղած Հայեր կան։ Մինչեւ ...նգամ նուէրի կամ պաշտօնի համար։

Բայց ի՞նչ կ'ապացուցանէ այդ պարագան։ Եթէ ուզենք ...ծօրէն եւ պարկեշտօրէն քննել այս խնդիրը, նորէն աւելի ...երես կ'ելլեն օտարները, քան սա միամիտ ժողովուրդը։ Պատ...մութիւնը մեզի կը սորվեցնէ որ, Հայերը խմբովին բողոքական ...կամ հռոմէական եղած են միայն ներքին սուր տագնապներու, ...ատուելապէս հալածանքի, բռնութեան, ջարդերու առեն, ...ն միամտութեամբ թէ կ'ազատին...։ Ցուսահատութիւնը եր...եմն զանոնք մղած է օրթոտոքսութեան (ռուս) ծոցը, բուն ...հայկական, սահմանակից նահանգներու մէջ։

Եւ իրականութիւն է որ, բողոքական կամ հռոմէական փա...խուցիներ միշտ անպակաս եղած են, այդպիսի տագնապներու ...ատեն։ Անոնք պատառ մը հաց բաշխած ատեն, չեն քաշուած ...առաջնութիւններ կատարել։ Աւելի հեռուները չերթալու ...համար, կը թելադրենք իտալացի հեղինակին՝ քրքրել 1895-96ի ...դէպքերը։

Այս նողկալի առաքելութիւնը կը շարունակուի մինչեւ ...այսօր։ Իտալացի հեղինակը չէ՞ իմացած Սուրիոյ անցուդարձը։ ...Մինչեւ միայն լազարեան (Լազարիստ) քարոզիչի մը, Հ. Փաս...կալի քաջագործութիւնը։ Պետութիւնը ժամանակին հող կը ...յատկացնէ հայ փախստականներուն, Բէյրութ խանի մէջ։ Այս ...քեմբերուն ճարպիկ փրթելով, կ'իւրացնէ զայն։ Իսկ երբ Ազ...գային Դաշնակցութիւնը կ'որոշէ այդ գետինը տրամադրել հայ ...որբականներուն տեղաւորման, լազարեան վարդապետը պայ...ման կը դնէ որ եկողները... կաթոլիկ ըլլան։ Պայմանն ալ ըն...դունուած է։

Այս տողերը գրած ատեն, պատահարար կ'իմանանք թէ ...Եգիպտոսի մէջ բողոքական պատուելի մը կը շահագործէ շար...ժին հետեւանքները, մարդիկ որսալու համար։

Այնպէս որ, լաւ է կարճ կապել այս խնդիրը։

Իր եզրակացութեան մէջ, ողբագին ճիչեր կ'արձակէ իտա...լացի հեղինակը, իբրեւ թէ մեղքնալով մեզի։ Եւ կը շարէ ...շարք մը անկապ խօսքեր.

—«Մնիծուա՛ծ երկիր, Հայաստանը։ ըմբոստ ժողովուրդ առանց ...նի։ Ցեղ անկազմակերպ եւ առանց արժանապատուութեան, որ ...ուրիշ ազգերու մէջ, սորված է թամնիլ եւ ըմբոստանալ, ապստամ... եւ յեղափոխել կատարել տալ։ Որ կը ծնանգանգի առանց համբ..., կը մաքառի առանց յոյսի, կը կռուի առանց կորովի։ Հրեայի ...ոգեստանանայի մէջ, ունի երկուքին ալ ախտերը, առանց արժա...նիքներուն»։

Այս անարդար եւ հակասական բացագանչութիւնները կր...ան ծառայել իբրեւ հում նիւթ ճամարտակութեան եւ ճարտա...սանութեան, բայց ոչ իբրեւ առողջ պատմութիւն գրելու։

Ատոր համար ալ, մենք աւելորդ կը համարենք մէկ-մէկ ...պրպտել իւրաքանչիւր նախադասութիւն։

Հեղինակը այնքան կապ չունի բուն իրականութեան հետ ...տեղ մը կը յայտարարէ թէ «Հայերը թերեւս արժանի չեն ...եւ է հայրենիք ունենալու»։

Մինչդեռ այսօր կայ հայկական հայրենիք մը, հոգ չէ թէ ...օտարի վարչաձեւի տակ։ Իսկ այդ հայրենիքը շահուած է — ...ոն աւելին կրնայ շահուիլ — ոչ թէ հնազանդելով «առանց ...մաքառումի», մաքառելով «առանց յոյսի», կռուելով «առանց կո...րովի», այլ հնազանդելով խոր գիտակցութեան, մաքառելով ...յոյն ու հաւատքը աչքերուն մէջ բոցարձակ, եւ կռուելով ...թիզ առ թիզ, կոկորդ կոկորդի։

Ուրիշ ամէն փաստ մէկդի դնելով, կը մաղթէինք որ իտա...լացի հեղինակը ներկայ եղած ըլլար Մայիս 28ի տօնակատա...րութեան, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահին մէջ։ Ապահովաբար պիտի ...ունէր նոր գիրք մը գրելու, բոլորովին տարբեր եզրակացու...թեամբ։

Գիտենք որ խրձաւորները (ֆաշիստ) իրենց յատուկ ըմ...բռնումներ ունին։ Տոգորուն հին հռոմէական աւանդութիւն...ներով, անոնք արժէք չեն տար փոքրին, տկարին, խեղճին։ ...Իրենց միակ պաշտամունքն է՝ Ուժը։

Այդ հոգեբանութեամբ առաջնորդուած կը թուի «Քէմալի ...Թուրքիան» գրողն ալ։

Բայց, ուրի՛շ բան է ճառ խօսիլ, քարոզել, ոգի մը արծար...ծել եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ պարզորէն վերլուծել, քննել ...պատմութիւն գրել։

Ըմբռնելի չունինք, եթէ «Turchia di Kemal»ը սահմանուած ...քաղաքական մասնաւոր նպատակի մը, օրինակ՝ փարատելու ...Մուսոլինի ... Քէմալի կասկածները սեւ շապիկաւորներու «հա...կաշրջութեան» մասին...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ

«Հայրենիք» իրաւամբ դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ. (13 Մայիս)

— «Մեր քննադատութիւնները Բարեգործականի վարիչներու հասցէին՝ Ռամկավարները չարամտօրէն ներկայացուցին իրենց հետեւորդներուն այնպէս, որ իբր թէ մենք նպատակ ունինք եղեր քանդելու Բարեգործականը։

Նոյն խուժանավարական չարամտութեամբ չէ՞ որ անոնք կը ներկայացնեն իրենց մամուլ մեր քննադատութիւնները Խորհրդային կառավարութեան հասցէին՝ շարունակ կրկնելով, որ իբր թէ մենք ուրիշ նպատակ չունինք, բայց եթէ քանդել Հայաստանը։

Մեր հակառակորդներու մամուլը չկրցաւ մինչեւ այժմ մեզի գոհացուցիչ պատասխան մը տալ այն մասին, ա) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականի բոլոր վարիչներն ու գործիչներն ալ Ռամկավարներ են կամ անոնց համակիրներ, թէեւ Բարեգործականը կը յաւակնի ինքզինքը անկուսակցական եւ համազգային կազմակերպութիւն ներկայացնել. բ) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականի ռամկավար վարիչները բարեգործական հիմնարկութեան մը համար անթոյլատրելիօրէն բարձր ռոճիկներ կ'առնեն. գ) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը կը խուսափի հայ որբերու խնամքը իր վրայ վերցնելէ եւ թոյլ կուտայ, որ անոնք հարիւրներով փողոցները ... ու փճանան. դ) թէ ինչո՞ւ մեր պատմութեան այս ծանրագոյն շրջանին, երբ աղաղակող պէտքեր ունի մեր ժողովուրդը Հայաստանէն սկսեալ մինչեւ գաղութները, Բարեգործականը, փոխանակ այդ պէտքերը առաւելագոյն չափով հոգալ ձգտելու, ամէն գնով կ'աշխատի իր ունեցած խոշոր գումարները անշարժ ու անձեռնմխելի պահել, կուտակել եւ շահարկել օտար դրամատուներու մէջ, կարծես թէ շահագիտական եւ ոչ բարեգործական հաստատութիւն մը ըլլար. վերջապէս ե) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը բացառապէս միջոց դարձած է ռամկավար կուսակցութեան մտաւորականները պահելու, այդ կուսակցութեան թերթերը միայն բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերելու եւ այդ կուսակցութեան քաղաքական պրոպագանդին ու պայքարներուն ծառայելու»

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Ֆիլիպէէն կը գրեն «Առաջ»ի.

— «Ֆիլիպէի Ազգ. իշխանութեանց կողմէ եղած կարգադրութեան մը համաձայն, «Յառաջ» թերթին գումարները կը յատկացուին «Ջրի Սեղանատան», որպէսզի երկսեռ փոքրիկները հնարաւորութիւն ունենան կանոնաւոր սնունդ ստանալու։

Որքա՜ն ոգեւորիչ է տեսնել թուով 70—80 մանուկներ, 7—13 տարեկան, գրեթէ բոլորն ալ որբեր, որոնք կը սնանին ֆրանսահայ իրենց ազգակից աշխատաւորներուն համեստ բայց սրտաբուխ նուէրներով։

Անոնք կ'ողբան որ թէեւ ճակատագրին մէկ անգութ հարուածովը իրենց ծնողքները կորսնցուցած են, սակայն, երբեք լքուած չեն։ Հայ ժողովուրդը կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ զիրենք։

Խնամակալ մարմինը կը մտածէ այս մանուկները ճաշասեղանին շուրջ հաւաքուած լուսանկարել եւ առ ի երախտագիտութիւն «Յառաջ»ի եւ ֆրանսաբնակ նուիրատուներու, ղրկել «Յառաջ»ին տպելու խնդրանքով։

ԽՄԲ.— Ստացած ենք լուսանկար մը, որ կը ներկայացնէ այդ մանուկներուն մէկ մասը։ Պիտի հրատարակենք մէկ-երկու օրէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հռոմի իտալա-թուրք դաշնագիրը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն Հռոմի Քիճիի պալատին մէջ վարչապետ Մուսոլինիի եւ Թուրք դեսպան Մուխթար Սուատ պէյի միջեւ կնքուեցաւ չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համաձայնութեան դաշնագիր մը։ Բնագիրը պիտի հրատարակուի այսօր։

Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ խիստ նպաստաւոր մեկնութիւններ կուտան։ Կը կարծեն թէ այս ձեւով վերջ կը գտնեն այն բոլոր թիւրիմացութիւնները, որոնք ցարդ արգելք եղած էին Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման, եւ թէ ասիկա կը կազմէ որոշ փաստ մը թէ Իտալիա բարեկամական անկեղծ նպատակներ կը սնուցանէ Թուրքիոյ հանդէպ։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻԻ ՊԱՏԿԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿ ՄԸ ԱՅՐՈՒԱԾ

Հակառակ Սերպիոյ ներքին նախարարութեան կողմէ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, հակիտալական նոր ցոյցեր տեղի ունեցան Պելկրատի մէջ։ Ազգային թատրոնին մէջ Փարիզի Օփերա-Քոմիքին կողմէ տրուած ներկայացումի մը պահուն վերնայարկի հանդիսականները, բաղկացած մանաւանդ ուսանողներէ, թշնամական բացագանչութիւններ ըրին Իտալիոյ հասցէին։ Արտաքին նախարար Մարինքովիչ, որ ներկայ էր, անմիջապէս մեկնեցաւ թատրոնէն։

Ներկայացումը վերջանալէն յետոյ, բազմաթիւ ուսանողներ ձերբակալուեցան։ Ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ պատահած միջադէպերուն հետեւանքով, Համալսարանի վերատեսուչը հրամայեց երեք օր դադրեցնել դասընթացքները։

Պելկրատի մէկ ճաշարանին առջեւ, ուր կը յաճախեն նախարարներ եւ դիւանագէտներ, ուսանողները այրեցին իտալական դրօշակ մը եւ Մուսոլինիի պատկերը։

Խորհրդարանին մէջ ընդդիմադիր երեսփոխանները խստիւ քննադատեցին կառավարութիւնը, որ կը զսպէ հակիտալական ցոյցերը Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Ո՛չ մէկ նախարար ներկայ էր նիստին՝ պատասխանելու համար քննադատութեանց։

Հակառակ Նէթթունոյի դաշնագրին դէմ ամբողջ երկրին մէջ կատարուած ցոյցերուն, կառավարութիւնը կը պնդէ Խորհրդարանէն վաւերացնել տալ զայն, ու այս իմաստով՝ նոր հաւաստիք տուաւ առջի օր Իտալիոյ։ Նէթթունոյի դաշնագիրով Եուկոսլաւիոյ Իտալացիները իրաւունք կ'ունենան իրենց դպրոցներուն մէջ իտալերէնը ուսուցանելու եւ Տալմացիոյ եզերքին վրայ կալուածներ ունենալու։

Սէրայէվոյի երիտասարդութիւնն եւս բողոքի ցոյց մը կազմակերպեց Զարայի միջադէպերուն դէմ։ 25 ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Ոստիկան-զօրաց հրամանատարը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ գլուխէն։

Սուպոթիցա քաղաքին մէջ եւս հակաֆաշիստական բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան։ Համալսարանական երիտասարդութիւնը բողոքի միթինկ մը կազմակերպեց՝ «իրենց ձայնը միացնելու համար Պելկրատի, Զագրէպի եւ Լուպլիանայի իրենց ընկերներուն»։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները։

«Նարոտնա Օպրանա» ազգայնական ընկերակցութիւնը այս կիրակի՝ Օրթոտոքս Հոգեգալուստի օրուան համար կազմակերպած է բողոքի մեծ միթինկ մը՝ «Զարայի ֆաշիստ գրգռութեանց դէմ»։ Այս առթիւ մեծադիր կոչեր փակցուած են պատերուն վրայ։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի արգիլէ այդ հաւաքոյթը։

Չորեքշաբթի գիշեր Պելկրատի մէջ ուսանողները նախորդներէն աւելի բուռն ցոյցեր կատարեցին փողոցներուն եւ մասնաւորապէս «Ռուսիոյ Ցարը» սրճարանին առջեւ, ուր ոստիկան-գինուորներու կողմէ հետապնդուող ուսանողները վայրկենապէս պատնէշներ կանգնեցին սրճարանի կարասիներով։ Ոստիկանութիւնը քանիցս փորձելէ վերջ մաքրել հրապարակը, ստիպուեցաւ երկու անգամ կրակ բանալ։ Քանի մը հոգի սպաննուեցան եւ 30 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Երեսփոխան մը ի զուր խնդրեց ցուցարարներէն, որ հեռանան պատնէշներէն. ասոր վրայ հրշէջները գալով յաջողեցան ցրուել ցուցարարները։

Ներգաղթը դէպի Հայաստան

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Տրապիզոն հաւաքուած 250 գաղթականներ Պաթում պիտի փոխադրուին, անկէ Հայաստան անցնելու համար։

Իննսուն գաղթական Արաբկիրցիներ արտօնուած են Հայաստան մեկնիլ հաստատուելու համար Նոր-Արաբկիրի մէջ։

Երեսփ. ժողովը կը բացուի այսօր

Այսօր, Յունիս 1, նոր երեսփոխանական ժողովին բացումը կը կատարուի։ Ահա՛ թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնէ նոր խորհրդարանը։ Ձախակողմին վրայ կան 102 ընկերվարական, 14 համայնավար եւ 2 ընկերվարական-համայնավար երեսփոխաններ։ Հանրապետական ընկերվարականներու խմբակը այս անգամ շատ աւելի տկար է. 14 երեսփոխաններ միայն համախմբուած են Շաւրէօնի շուրջ։ Նոյն խմբակցութեան անդամ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻՍԻ ՍՈՎ

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ ամբողջ համայնավար արքայութեան մէջ միսի տագնապ կայ։

Եւ իսկապէս, այնտեղ, միսի հարցը գերագրգռուած երեւոյթ մը ստացեր է կարմիր յեղափոխութենէն ի վեր։ Նախապէս բաւական ազնիւ արիւն խմեցին ու բաւական ալ ազնուական միս կերան։

Յետոյ, սակայն, բոլոր իւղոտ ու ճարպոտ եւ մանաւանդ գեղակազմ միսերը կծիկը դրին ու փախան արտասահման։ Այդ ողբերգական շրջանին սատկած կենդանիները իրենց միսերը զոհաբերեցին կարմիր սեղանին։

Գիւտ մը ըրողի խանդավառութեամբ, կերան նաեւ մանուկ Հայաստանի փափկիկ միսը ու իր գառան արիւնով կարմիր ներկեցին զայն, չմոռնալով գայլի գլուխ պատուաստել։ Հայ ժողովուրդին միսը շատ կերան արդարութիւն ու համեստութիւն եւ տակաւին «աշխատաւորութի՛ւն» աղաղակող կարմիր աղբարները։ Հայ ժողովուրդին միսին մէջ, սակայն, ամէնէն համովը գտան Դաշնակցականներուն միսը, արիւնը, ոսկրածուծը եւ... կուռ կուծիկները։

Ատեն անցաւ։ Ցարի մըն ալ սքանչելի գաղափարը յղացան մէկզմէկու վրայ յարձակելու եւ իրարու արջամիսերը ուտելու։

Հրապարակը ամայացաւ։ Մսասով յայտարարուեցաւ։ Աշխարհի բոլոր կովերն ու խոզերը թակարդի մէջ առնուեցան, սակայն դժբախտաբար կարելի չեղաւ զանոնք փոխադրել դրախտ։ Այդ մսաւատ կենդանիները դեռ դրախտի խոտ կ'որոճան առանց մտնելու... մանգաղին։

Այդ արքայութեան մէջ հիմա սկսած են խոյանալ խեղճ Հրեաներուն վրայ, պատառելու եւ լափելու համար անոնց միսով լեցուն... քսակները։

Կարմիր շարքերը, միշտ հետամուտ նորութեան, «հացի խնդիր»ը կ'անուանեն «միսի խնդիր» ու միշտ աջ ու ձախ կ'ոռնան միակլափ.

— Արիւնդ քամեմ, միսդ ծամեմ... պատառ պատառ կ'անեմ, հում հում կ'ուտեմ...

Բարեսէրները կը խնդրուի ոսկորները աղբաման չթափել։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

29րդ Ցանկ

	Ֆր.
Ֆոն տը Շէրիւիի հայրենակիցներէն (տես նամակը)	1.294.25
28րդ ցանկին գումարը	37.229.20
Ընդհ. գումար	38,523.45

×

... Խմբագիր,

ՖՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 28 Մայիս. — Ֆիլիպէի երկրաշարժէն աղէտեալ հայրենակիցներու մասին ձեր ուղղած օգնութեան կոչ երէն խորապէս յուզուելով, Ֆոն տը Շէրիւիի եւ շրջականերու հայրենակիցներն ալ ուզեցին մասնակցիլ «Յառաջ»ի հանգանակութեան։ Ձեզի կը ղրկենք 1294 ֆր. 25 սնդ., որ հանգանակուած է նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Լճէի, Սթանոզի եւ Մարաշի Հայրենակց. Միութեանց կողմէ կազմուած հանգանակիչ յանձնախումբէ մը։ Կը խնդրենք առաջին առթիւ իր նպատակին հասցնել այս գումարը։ (Մասնակցողներու ցանկը յաջորդով)։ Ի դիմաց հանգանակիչ յանձնախումբի՝ Ատենապետ՝ Խաչիկ Գարիպեան, Գանձապահ՝ Եղիա Շահպազ։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՍԻԴՈՆՆԱ Գրեց՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, Փարիզ, 1928

Ընկեր Շահազար նրբիմաստութեան հեղինակը այս անգամ մեզի կը բերէ իր առաջին ու աշխատուած վիպակը, Սիդոննան, որուն համար միջավայր ընտրեր է խորախորհուրդ ու վաղեմի Արեւելքը, եւ ժամանակաշրջան՝ Քրիստոնէութեան առաջին տարիներն ու ընկերային պայմանները։

Ան մեր օրերու այն գրագէտներէն չէ, որոնք քանի մը ամիս դէպի Արեւելք կը ճամբորդեն, հոն կ'ապրին իրենց համար բոլորովին նոր ու հետաքրքիր միջավայրի մը ու մարդոց մէջ, ու անկէ կը վերադառնան հեւ ի հեւ, ձեռագիրներու հատոր մը բանած։

Նշան Պէշիկթաշլեանի ճամբորդութիւնը երեւակայական է, որուն թեւերովը կը շրջի ատուերներու աշխարհին ու պատմական վայրերու մէջ, կը թափառի Եգիպտոսի ու Պաղեստինի մէջ, գիւղեր ու քաղաքներ, կը թերթատէ Աւետարանն ու Աստուածաշունչը, կը սերտէ շատ մը նուիրական անուններ, ու մանաւանդ իր խիղճին ու հոգիին ապաւինելով ու նոր օրերու հոգերով ու երազներով զինուած, կը փորձէ կերտել գրական խորան մը։

Սիդոննա է այդ կերտուածքին անունը։

Զրոյց մը, որ արդիական արուեստով, բանաստեղծական աւիւնով ու վիպական տարրերով կազմուած է այնքան ինքնատիպ։

Այս զրոյցին մէջ երկու գիմագծութիւն կայ։ Մէկը փախստական, չքաւոր ու ապաշաւ Մեծ Մարգարէն Իմմանուէլն է, որ Եգիպտոսի մէջ բանտարկութեան դժնդակ կեանքը ապրելէն, մշակ ու ծառայ, բեռնակիր ու ատաղձագործ դառնալէն յետոյ, կը հանդիպի գեղեցիկ Փիւնիկուհի, այրի Սիդոննայի, երկբորդ գիրակատարը, որուն սիրոյ «կայծակնահար» կ'ըլլայ, դէմ առ դէմ գալով առնական գեղեցկութեամբ եւ ուժով օժտուած բանուոր Իմմանուէլին։

Երկուքին նայուածքները իրարու կը հանդիպին այնքան խորունկէն, որոնց խօսածին թափանցել մարդերուն տրուած չէ երբեք։ Ու այդ հանդիպումը կը դառնայ երկուքին համար ալ ճակատագրական։

Երկու հակոտնեայ տիպարներ են Իմմանուէլն ու Սիդոննան, Մէկը գերի ու բանուոր, անիրաւութեան ու անարդարութեան բաժակը ցմրուր քամած. իսկ միւսը՝ տիրուհի եւ հարուստ, հպարտ ու գեղեցիկ, որ արհամարհիր է մարդկային բոլոր թշուառութիւններն ու արժանապատուութիւնները։ Իմմանուէլ վրէժխնդրութեամբ լեցուած է Սիդոննայի եւ իր ժառանգութիւնն ունեցող դասակարգին դէմ։ Եւ սակայն արդար ու ճշմարիտ, գեղեցիկ ու աստուածային սիրոյ մը կայծը իրարու կը միացնէ այս երկու ընդդիմադիր բեւեռները։

Սիդոննան մաքուր ու անխարդախ սիրով սիրել կը սկսի Իմմանուէլը, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով տարիներ անցնելէ յետոյ, երբ Իմմանուէլի հրեշտակային գլուխը իր կուրծքին վրայ սեղմեր է, տակաւին պատանի ու որբ՝ մօր մը, հալածական մօր մը խնամքին ապաւինած պահուն...։

Երբ Իմմանուէլ կեանքի դժոխքէն քայլ մը կ'առնէ դէպի հեթանոս զրախտ ուրուականի՝ գիտակցօրէն ճանչնալ կը սկսի մարդկային անարդարութիւնը։ Երէկուան տիրապետողն ու թագուհին կըդառնայ իր ստրուկը, ինք եւս փառքի եւ վայելքներու մէջ կը լողայ, եւ սակայն «կը տեսնէր մեծատուններ, որոնք երկիր մը հող ունէին, ու գիտէր որ ժողովուրդներ կային, որոնք այդ հողէն փշրանք մը չունէին իրենց սիրելիներուն մարմինները ամփոփելու համար»։ Ու կը ճանչնայ այսպէս կեանքին ծայրայեղ անհաւասարութիւնը ու մարդկային թշուառութեան համայնապատկերը, իր հոգիին պայծառատես ու ամենատես աչքերով։ Հոգեկան այդ յստակատեսութիւնն ու գիտակցութիւնը թեւաւորուած Սիդոննայի անկեղծ ու քաջալերող սէրէն, իր կեանքին համար, ու մարդկութեան կեանքին համար, գերագոյն նպատակ կ'ընտրէ տառապող բազմութիւններուն փրկութիւնը, փշրել գերիներուն շղթաները, մխիթարել յուսահատները, բժշկել հիւանդներն ու անդամալոյծները, հող բաժնել անհողին, հաց ու ջուր տալ անօթիին ու ծարաւին, եւ օգնութեան հասնիլ անկարին, ծերին ու մանուկին, գոհողութեան գերագոյն օրինակով ու կենդանի գործով։

Այս փորձառութիւնով էր, որ Իմմանուէլ կը գտնէր իր ճամբան ու կը դառնար մարդկութեան Փրկիչը։

Եթէ Իմմանուէլ ապագայ Մեսիան իսկ չըլլար, մենք զինքը աւելի պիտի սիրէինք, իբրեւ մարդու որդի, որովհետեւ շատ քիչերուն տրուած է, խանարհ ծագում մը ունենալով մէկտեղ, երբ գիրքի ու իշխանութեան կը տիրանան, իրենց երբեմնի դժբախտ անցեալը կը յիշեն, մեղմացնել փորձելով բիւրաւոր անբախտներուն ճակատագիրը։ Իմմանուէլ իր խիղճով ու աստուածային յաղթութեամբ, ալ՛ այ էր որ կատարելութեան մօտենայր։

Սիդոննան աւանդական պատմութիւնն է Քրիստոնէութեան հիմնադրին, որուն պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիներուն անցքերը, մինչեւ երեսուն տարեկան, կը կազմեն այս սիրուն գրոյցին ատաղձը։ Գրքին Աւետարանական մասերը, մանաւանդ Սիդոննայի արկածալից կեանքին դրուագները, վիպային պահանջները կ'ամբողջացնեն ու կը զարդարին, ա՛յնքան վարպետօրէն իրարու շաղկապուած։

Վիպակը նախապէս «Յառաջ»ի մէջ իբրեւ թերթօն լոյս տեսաւ Բանւորը վերնագրով։ Հիմա գրքի մէջ ամփոփուած՝ Սիդոննա անունը կը կրէ։ Ինծի կը թուի թէ հեղինակը գրքին տիտղոսը որոշելու առեն վարանում մը ունեցեր է, իր աչքերուն առջեւ միշտ ու արիւն առնող ու շարժող երկու հերոսներու մէկուն առաւելութիւն մը տալու համար։ Որովհետեւ, երկուքն ալ հաւասար պայծառութեամբ կը կենդանանան մեր աչքերուն առջեւ։ Իմմանուէլ համակ ուժ է, ու մարդկային խղճահարութիւնն ու կարեկցութիւնը, Սիդոննա գեղեցկութեան ու սիրոյ խորհրդանշանն է, ուրուն գրական ներգործութիւնը փրկարար եղաւ Իմմանուէլին համար, վէթ այն ձեւով, ինչ ձեւով որ մեզի կը ներկայանայ ան այս վիպակին մէջ։ Այս երկուքին ջերմ, կաթողին ու անապական սէրէն է, որ կը ծնի համայնական ու մարդկային սէրը։

Ճիշդ է, որ չափազանց համեստ շրջանակի մը մէջ տեղի կ'ունենան գրոյցին դէպքերը, և սակայն տիեզերական խորո՛ւնկ ու անլուծելի խնդիրներ կը ներկայացնեն մեր խորհրդածութեան։ Ու ամէնէն աւելի ընկերային, հարցերը կուզան մեր մտքին մէջ, որոնց անունով քասն դարեր առաջ Մարդու Որդին հալածուեցաւ, չարչարուեցաւ ու խաչուեցաւ...։

Այս տեսակէտով Նշան Պէշիկթաշլեանի այս նոր գիրքը խորապէս մտածել կուտայ մեզի, ընկերային կարգ մը ազդակող անարդարութիւններու մասին, որոնց գիտակցութիւնը ունեցանք մենք, երբ աշխարհի չարն ու բարին գանազանել սկսանք։ Այս է պատճառը դարձեալ, որ երբ գիրքը կը գոցենք, խորհրդածութիւններու շարանը կը սկսի, վէպին տեսիլքներն ու երեւակայութիւնները մարմին կ'առնեն մեր մտքին մէջ, ու մենք կը փոխադրուինք քառորդ դարու երկաթապատ գործարաններու թունաւոր մթնոլորտին մէջ շնչող միլիոնաւոր բանուորութիւններուն եւ հանքերու մէջ տքնող ու անարեւ բազմութիւններուն քով...։ Մտիկ կ'ընենք բազմաթիւ անհայրենիք ու ծնողազուրկ որբերու ու սեւերով ծածկուած այրիներուն ողբը, ու կը մտածենք, որ քսան դարեր առաջ ապրող մեծ Յեղափոխականին քարոզներն ու իմաստութիւնները «ձայն բարբառոյ յանապատի»ն եղեր...։

Զրոյցը, որ մեզի կը հասնի հին օրերէն ու կը դառնայ ա՛յնքան այժմէական, յաւիտենական ճշմարտութիւններ կը պարունակէ, որոնք օր մը երանութիւններու ձեւով խօսուեցան Լերան քարոզին մէջ։ Իմմանուէլ մեծ մարգարէին ու թագուհի Սիդոննայի մեզի աւանդուած իմաստութիւններուն ոգին յաւիտենական է.— սէր՝ մարդկութեան համար, սիրով փրկել դժբախտները...։

Այս բոլորը ըսուած ու գրուած են այս զրոյց-վիպակին մէջ արդիական արուեստով, քնարական շունչով ու մարգարէական ներշնչումով։ Նշան Պէշիկթաշլեան հոն կը յայտնուի արուեստագէտի կատարեալ խառնուածքով ու խղճմտութեամբ, ապա թրծէ տալով բանաստեղծի իր երեւակայութեան։ Գեղեցիկ ու հարուստ լեզու մը ճոխ ու ընտրուած, ազնուական բառերով, ինչպէս Սիդոննայի պերճ ապարանքին թանկագին քարերը։ Պարզ,ինքնատիպ ու միեւնոյն ատեն փիլիսոփայական, ինչպէս Իմմանուէլի հոգին, սիրտն ու արտաքին կերպարանքը։

Գեղեցիկ այլաբանութիւններ ու նկարչական արուեստ մը կը մատնեն խնամքն ու մտահոգութիւնը, որով կերտած է անիկա իր գրական թանկագին զարդը, երիտասարդացնելով յաճախ նիւթերն ու գաղափարները, որովհետեւ հոն անկեղծութիւն դրած է։

Ամէն անգամ որ ձեռքս առնեմ այս գիրքը, պիտի յիշեմ Անրի Պարպիւսի Յիսուսը, Ա. Կուպրինի Սուլամիթը, Օսքար Ուայլտի Սալոմէն եւ Ա. Իսահակեանի Լիլիթը, պահելով ամէն մէկուն առանձնայատկութիւնները։

Վերջացնելէ առաջ, պէտք է յիշել, որ գրքին կէսը գրաւեր է Արտաշէս Յովհաննէսեանի ժամանակին լուսաբանութիւնը Նշան Պէշիկթաշլեանի մասին։ Աղբյուրներ... է բոլոր այն բառերը, որոնց գործածութեանը շատ քիչ անգամ կը հանդիպինք արդի գրական լեզուին մէջ, իսկ Մ. Քէպապճեան, այնքան ինքնատիպ, տաղանդով ու արդիական արուեստով գեղանկարած է ամբողջ գիրքը։

Կը մնայ որ ընթերցող հասարակութիւնը իր գրական քաջալերութիւնը բերէ այս համակրելի ու տաղանդաւոր երիտասարդ հեղինակին, որ քանի մը օր առաջ անկեղծօրէն կը խոստովանէր, թէ վերջապէս պիտի նուիրուի հայ գրականութեան, հետզհետէ հրատարակութեան տալով նորանոր հատորներ, եթէ...

Եթէ անշուշտ գիտնանք վառ պահել իր պլպլուն կանթեղը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՐԱՒԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Մարաշէն կը հեռագրեն որ Մարախի սուտարաթիւ խումբ մը փազարճըքէն դէպի քէսկին կը յառաջանայ։ Մարախներու այդ խումբը 8 ժամուան երկարութիւն եւ 2 ժամուան լայնութիւն ունէր եւ մինչեւ Քիլիս կը յառաջանայ, բայց տեղացիք արգելք ըլլալու համար Նախազգուշական միջոցներ ձեռք առած են։ Ըստանայի երկրագործական տնօրէնը Քիլիս ժեկնած է։

Ցէմիրճի գաւառակին մէջ ալ մարախ երեւան ելած է։ Մարախի այդ ամպին դէմ մաքառելու համար 1700 գործաւորներ կ'աշխատցուին՝ երկրագործական տնօրէնութեան կողմէ կարգուած գիտական պաշտօնեաներու հսկողութեան տակ։

ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

«Լ'Ըմի տիւ փէօփլը» շարունակելով իր պայքարը ֆրանսական օրաթերթերու դէմ, հանրութեան կը ներկայացնէ թիւեր, որոնցմով կը ջանայ փաստել թէ՝ հսկայական գումարներ է որ անոնք իբր շահ կ'արձանագրեն, մինչդեռ որ եւ է ֆրանսական թերթ 10 սանթիմի ծախուելով պիտի կրնար լայնօրէն հանել իր ծախքերը եւ կոկիկ շահ մըն ալ ապահովել. 25 սանթիմը որ նշանակուած է սէնդիկայի կողմէ, անարդար է եւ կը ծառայէ, ապրուստի սղութեան պատրուակին տակ, շահագործելու ժողովուրդը։

Եւ իր մեղադրանքը փաստելու համար, «Լ'Ըմի տիւ փէօփլը» կը քրքրէ փարիզեան մեծ օրաթերթի մը «Լը փըթի փարիզիէն»ի ելմտական կացութիւնը։

«Լը փըթի փարիզիէն»ի տպաքանակը կը հասնի օրական մէկ ու կէս միլիոն օրինակի։

Ընկերութիւնը, որ այս թերթին հետ կը հրատարակէ նաեւ «Նօ Լուազիր» եւ «Ցիմանշ Իլլիւսթրէ» պարբերականները, 3 միլիոն դրամագլուխ ունի վերջին եօթը տարիներու ընթացքին միայն՝ իր բաժնեթուղթերը հրապարակէն քաշելով մէկտեղ, «Փըթի փարիզիէն» թերթին ընկերութիւնը գուտ շահ ունեցած է 53,925,639 ֆրանք։ Եւ այս գումարին վրայէն 28,721,810 ֆրանք բաշխած է բաժնետէրերուն։ Մնացեալը՝ մօտաւորապէս 25 միլիոն, բարդուած է ընկերութեան պահեստին վրայ։

Այս պահեստը կը կազմեն զանազան մեծարժէք շէնքեր ու կալուածներ որոնք փարիզի մէջ, ընկերութեան կ'ապահովեն խոշոր հասոյթներ։ Ի՞նչ է այդ կալուածներուն իսկական արժէքը։ Դժուար է ճիշդ գումար մը կարել։ Շատեր 150—200 միլիոն կը գնահատեն։ Ամէն պարագայի մէջ, յստակօրէն կը տեսնուի թէ՝ «Փըթի փարիզիէն»ի բաժնեթուղթերը այնքան ապահով ու երաշխաւորուած են, որքան առեւտրական որեւէ ընկերութեան մը թուղթերը։

Բայց չի բաւեր միայն գործի մը անցեալը պրպտել, պէտք է նաեւ, կարելի չափով գիտնալ թէ ապագան ի՞նչ կը վերապահէ։ Արդ, «Փըթի փարիզիէն»ի ապագան, շատ փայլուն կ'երեւի. իրօք, չկայ ձեռնարկ մը որ ֆրանքի անկայունութենէն այնքան ազդուի, որքան թերթ մը։ Մինչդեռ առեւտրական եւ այլ ձեռնարկներ կրնան մէկ օրէն միւսը իրենց գիները բարձրացնել, համաձայն նախնիքթի եւ այլ գիներու փոփոխութեան, նոյնը չէ օրաթերթին համար, որուն յայտարարութեանց պայմանները եւ բաժնեգինը տարի մը առաջ կ'որոշուին, երբ թուղթին գինը օրը օրին կրնայ փոխուիլ։

Հասկնալու համար թէ գիներու այս փոփոխութիւնը ի՞նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ «Փըթի փարիզիէն»ի պէս թերթի մը համար, ըսենք որ 1925 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1926 Օգոստոս՝ թուղթին գինը 175էն բարձրացաւ 295 ֆր.ի, երբ նոյն շրջանին, թերթին գինը եւ յայտարարութեանց սակը կը մնար անփոփոխ։ Արդ, հիմա որ ֆրանքը եւ գիներն ալ կայունացած են 18 ամիսներէ ի վեր, դիւրին է ենթադրել թէ թերթը որքա՛ն կրնայ նպաստ որուիլ գիներու այս կայունացման հետեւանքով, «Փըթի փարիզիէն» թուղթի վրայէն միայն տարեկան կը շահի մօտաւորապէս 12 միլիոն ֆրանք։ Բայց, այս չէ բոլորը։ 1926ին «Փըթի փարիզիէն»ը թերթին գինը բարձրացուց 20էն 25 սանթիմի, միեւնոյն ատեն յայտարարութեանց սինակները 6էն 7ի վերածեց, անոնց լայնքը կարճելով եւ գիներուն վրայ ալ հարիւրին 25 յաւելում մը բրաւ։ Այս կերպով յայտարարութիւններու սակին վրայ բարդած եղաւ հարիւրին 60։ Այնպէս որ, մինչդեռ 1926ին, հին սակով, «Փըթի փարիզիէն»ը կը շահէր աւելի քան 20 միլիոն ֆր. միայն յայտարարութիւններէն, սակերու բարձրացումը անոր կ'ապահովէ 14 միլիոնի յաւելուածական շահ մըն ալ։

Իսկ 5 սանթիմի յաւելումը թերթին գինին վրայ, նկատի ունենալով օրական 1,5 միլիոն սպառում, կ'ընէ տարեկան 27 միլիոն 375.000 ֆրանք հասոյթի նոր աղբիւր մը։ Այս թիւը անշուշտ չափազանցուած է, երբ նկատի առնենք թէ՝ թերթը 1,5 միլիոն ամբողջովին չի սպառեր, ու նաեւ պէտք է գեղչել լրագրավաճառներու տրուած ծախողէքը։ Այս գումարը իջեցնենք ուրեմն 13 միլիոն ֆր.ի, ահա թէ ինչպէս կարելի է ուրեմն ճիշդ գնահատել անոր յաւելուածական շահերը, 1927ի ընթացքին

Թուղթի վրայ խնայողութիւն	12 միլիոն
Յայտարարութիւններու վրայէն յաւելուածական շահ	12 միլիոն
Թերթի գինին բարձրացումէն գոյացած շահ	13
Գումար	37 միլիոն

Միւս կողմէ սակայն, «Փըթի փարիզիէն» ալ, ուրիշ թերթերու պէս նոր ծախքերու ենթարկուեցաւ, օրավարձերու յաւելումի պատճառով։ Այս ծախքերը միլիոնը չեն կրնար անցնիլ բաղդատմամբ փորանումի որեւէ գուտ բաղդատելու համար, այդ գումարը կը նպաստենք եւ դնենք 10 միլիոն։ Ըսել է գեռ անոր կը մնայ 27 միլիոնի շահ մը։

Բացայայտ է թէ՝ այս շահը ամբողջովին չպիտի բաժնուի թերթին տէրերուն միջեւ, եւ վարիչներու ընդունած քաղաքականութեան համաձայն, անոր խոշոր մէկ մասը պիտի երթայ բարդուիլ պահեստի գումարներուն վրայ։

Արդ՝ միայն 1927ի ընթացքին, «Փըթի փարիզիէն» հետեւեալ նոր շահերը կ'ապահովէ.

— 13 միլիոն՝ միայն թերթին գինին վրայ 5 սանթիմի յաւելում մը ընելով.

— 12 միլիոն՝ յայտարարութեանց սակին բարձրացումով.

— 12 միլիոն՝ թուղթի գինին վրայ խնայողութեամբ։

Ահա ուրեմն, շահերը թերթի մը որ կը ծախուի 25 սանթիմի, եւ որուն տէրերը կը պնդեն թէ չեն կրնար իջեցնել գինները՝ «առանց վտանգելու ֆրանսական մամուլին եւ հայրենիքին անկախութիւնը»։

«Լ'Ըմի տիւ փէօփլը» շարունակութեան այս փաստերը կը խոստանայ գեռ շարունակել եւ յաջորդաբար քննութեան են թարկել փարիզեան մեծ օրաթերթերու յայտնի ու գաղտնի հասոյթի աղբիւրները։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՆԻՍ

ՆԻՍ, 28 Մայիս.— Հազիւ երկու ամիսէ ի վեր Դաշնակցական խումբ մը կազմուեցաւ Նիսի մէջ, ինքնաբերաբար։

Այս իրողութիւնը յատկանշական էր։ Հօկը իր ծնունդի օրէն իսկ, տեղաւորուած է ազնուապետական Նիսի մէջ։ Ժամանակի ընթացքին ամէն տեղ Հօկը սնանկացաւ եւ որքան աղմկալից ծնած, նոյնքան անաղմուկ մնաց կամ քաշուեցաւ հրապարակէն։

Հօկը աւելի շուտ հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ կարմիր գծէն ներս՝ հոն ուր ծնած էր։

Ֆրանսահայ գաղութի մէջ Հօկի վերջնական, անդարձ սնանկացումէն յետոյ, անսասան մնացած էր Նիսի Հօկը։ Այս բանը, սակայն, արդիւնք էր բոլորովին պատահական երեւոյթի, որովհետեւ, Նիսը՝ Դաշնակցութեան գործի շրջագծէն դուրս մնացած էր, նոյնպէս բոլորովին պատահականօրէն։

Կարճ խօսքով, Նիսը տեսակ մը որջ դարձած էր, ուր բոյն դրած էին կարգ մը մութ տիպարներ։ Նիսն էր որ 1926ի Մայիս 2ին Լիոնի ժողովը խանգարող եւ բեմին վրայ յարձակող հերոսները տուած էր, եւ Նիսն է որ այդ հերոսները ցարդ կը պահէ իր ծոցին մէջ։ Չափազանց յաջող ընտրութիւն մը եղած է Հօկի մարդոց համար Նիսը, հիմնուած՝ գործնական հաշիւի վրայ։ Կեդրոնացնելով այնտեղ աւազակաբարոյ տարրերը՝ իբրեւ սպառնալիք ծառայեցնել Նիսի հարուստներուն, եւ անոնց սեղաններու փշրանքով պահել «հերոսներ», ամէն վայրկեանին տրամադրելի գաւառէ գաւառ մեր հանրային կեանքը թունաւորելու։

Դաշնակցութեան խումբ մը հազիւ կազմուած Նիսի մէջ, կը ջանայ արտայայտիչը դառնալ մեր ազգային ձգտումներուն, եւ մեր ազգային նշանաւոր տօներու շուրջ համախմբել Նիսի գաղութը։ Մեր տօնախմբութիւնները, անկախ իրենց քաղաքական ներքին բովանդակութենէն, մեր ներկայ կեանքին վրայ անմիջականօրէն ազդող երեւոյթներ են, որոնք յատուկ գունաւորում կուտան մեր ընթացիկ հոգեմաշ կեանքին։ Իբրեւ այսպիսի ազդակ այդ տօները անբաժանելի մասերն են բազմութիւնները համախմբելու քաղաքական տրամադրութիւնները կազդուրելու։ Առանց բոլորին աւելի արագ պիտի ըլլար մեր ազգային կեանքի քայքայման ընթացքը։ Ու Նիսի մէջ ամիս մը առաջ կը տօնուեցաւ Ապրիլ 11/24 ազգային սուգի դէպքը։ Առաջին այս տօնակատարութեամբ Նիսի գաղութը կը սկսի խլրտիլ, փորձ մը կ'ընէ անտարբերութիւնը թօթափելու։

Գաղութին ջերմ փափաքին վրայ, անմիջապէս յանձնախումբ մը կազմուեցաւ տօնելու Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը,— Մայիս 28ը։ Վարձուեցաւ քաղաքի կեդրոնի սրինէմաներէն մէկը։ Եւ Մայիս 27ին տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը։ Նախագահին բացման խօսքէն, «Մեր Հայրենիք»էն, երգերէն, մեներգներէն, նուագէն եւ հայերէն ու ֆրանսերէն քանի մը յաջող արտասանութիւններէն յետոյ, հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Գուլամեան։

Փուժէն, Քանը եւ կրաս միացած էին Նիսի ձեռնարկին եկած Նիս։

Ընկ. Մ. Գուլամեան մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութիւն մը ըրաւ, բացատրելով հայրենիքի անկախութեան և Նախկան գաղափարը, անփական տան գաղափարը մինչեւ բարձր կը խօսի... դուն մէջ։ Բոլորդ ալ անփական տուն շինելու էք։ Ես տեսայ ձեր շինած ... ները, դեռ կիսատ...,

հանը փակէ, կամ զուրկ ներսը առանց ... բուսիք։ Ան որ 2-3000 ֆրանք

...ր է դառն քրտինքով, ...ս անգամ աւելի պարարտ ...ի խնալով շինեց է տուն մը, ...ը մը։ Ի՜նչ է այս չքնաղ ...ին պատճառը. այնպիսի ...մը ինչպէս Նիսը, ուր հըս... չքնաղ, տուներ կան ամէն ...ութիւններով, լոյս. ջեր... կա՞ն կարասի, դուք կը ... նախնական տուներ։ ...է մեր ժողովուրդի դարա... ...թիւնն է խրճիթի ...նակել, միայն թէ սեփա... ...ու դուք ամէն ամիս ...ներու երեսը չտես... ...որ ձեզի ըսէ՝ «վճարէ ...»։

...պարզ անհատը կարող ...ութիւն 3-4 անգամ ա... ...վճարել, պարտքի ...մնել փոքր խրճիթ մը ...ի համար, ազգերը դա... ...թացքին անհուն դոհա... ...իւններ ըրած, սոսկալի ...անդկու գին վճարած են՝ ...սեփական հայրենիք ...։ Որպէսզի ո եւ է մէկին ...ը չզառնան այն հո... ...վրայ, այն ծործորունմէջ, ...ստորոտը, այն գե... ...եզերքը, այն լճերու ա... ...ու դարեր, դարե՛ր չա... ...անհամար սերունդներ ...են ու տքներ, կռուեր ...ու արիւն թափեր, շիներ են ...կուսակեր արժէքներ, հա...ութիւններ։

...մանրամասնօրէն նկարա...մինչեւ 1918 Մայիս 28 ...ած գէպքերը, հերոսա... ...կռիւներն ու հայկական ա... ...անկախ պետութեան կա... ...գործերը, յորդորեց ...օրէն կապուած մնալ հայ... ...ին, ինչ վարչաձեւ ալ ու... ...այն, եւ եռագոյն դրօշա... ...որ անհնարին գինն է մեր ...ութեան անկապտելի իրա...ին։

...ազատութիւնը, հանդէ... ...ութիւնը եւ խաղաղու... ...երեսի ջախջախիչ տպա...ութիւնթողուցին հօկիւլատկա... ...ղկած լակոտներուն վրայ։ ...մէկը՝ Լիոնի մէջ բեմին ...յարձակողը, դուրս կ'ելլէ։ ...մինչ ...ազդանշան կ'ըլ... ...մը երիտասարդներ ...կ'ուզեն, կը սկսին պոռալ ...«Մայիս 28ը փորձ ...ութեան գերեզմանը, կեցցէ՛ ...իշխանութիւնը»։ Այս ...ութիւններով չեն բա... ...անմար, դրան մօտ կեցող ...մը երեսին կը զարնեն։ Կը ...բեմ վազել։ Կիներու, ...ներու ճիչերով կը ցնցուի ...։ Տասը տանը հինգ բոպէ ...իրարանցում, կռիւ... ...։ Մարդիկ ածելիով ալ ...ած են։ Մարդ կ'ամչնայ ...։ Անմիջապէս ոստի...ները կը հասնին, հազիւ կը ...զին դատել կռուող կողմերը։ ...ներ վիրաւորուած են։ Մեծ ...ներուն հաշիւը չկայ։ Կի... ...գունաթափ։ Բոլորը մէկ ...ւանատուն։ Ինչ զզուելի ...։

Յարգաքննութիւն, հանդէսին կազմակերպիչները անմիջապէս ազատ կը թողուին։ Կռիւը սարքողներէն երկու հոգի վար կը գրուին։

Փա՛ռք Հօկիին։ Ան կրցաւ ցոյց տալ թէ միշտ պատրաստ է ա-րիւնտ արիւն խառնակելու, թշնամութիւնը հանրային կեանքը։

Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ, 28 Մայիս. — Ան-կախութեան տասնամեակը տօ-նուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէին, սինէմա Մէն Լուի սրահին մէջ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Հանդէսը բացուեցաւ Մեր Հայ-րենիք խմբերգով։ Ընկ. Վ. Շէհ-բէքեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, խօսք հրաւիրեց ընկեր Հ. Սարգսեանը, որ նախ դիտել տուաւ թէ այսօրուան այս հանդէսին պէտք էր նա-խագահէր բանւորական Հայաս-տանի հիւպատոսը. «Սակայն չունինք այդ իրաւունքը, քանի որ մեր երկիրը անկախ չէ»։ Յետոյ մանրամասն ներկայա-ցուց 1918ի դառն օրերն ու Հա-յաստանի անկախութեան հռչա-կումը։

Միջանկեալ եղան խմբերգ-ներ, մեներգներ, պար եւ ար-տասանութիւն, որոնց մասնակ-ցեցան նաեւ Եւրապահայ Կար-միր Խաչի մասնաճիւղի անդա-մուհիները. հայկական տարա-զով։

Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր Կարօ Սասունի։ «Մարդիկ կան որ իրենց ուսերը թօթուելով կ'ըսեն. ի՞նչ Մայիս 28ը. ամէն օր ալ մէկ տօն է։ Պէտք է նկա-տի ունենանք թէ այդ օրը ձեռք բերելու համար որքան զոհեր ունեցանք, որոնք իրենց արիւ-նով շաղախեցին այդ հողը ու կառուցին շէնք մը որ անքակ-տելի է, այդ է որ կը կոչենք Հայաստան։ Կան մարդիկ որ կ'անարգեն մեր դրօշակը։ Ո՞վ կը համարձակի մկրատել զայն, երբ գիտենք որ եռագոյնը ար-դիւնքն է բազմաթիւ զոհերու կուտակած արեան։ Շնորհիւ անհամար հերոսներու, հայ ժողո-վուրդը այսօր ունի գլուխը դնե-լիք տեղ մը։ Մեր հայրենիքը թէեւ այսօր շատ փոքր է, բայց ու շ.կանուխկըմեծնայ։1.000.000 զոհ տուինք պատերազմի ըն-թացքին, իսկ այսօր անոր տեղը լեցուած է։ Դաշնակցութիւնը 40 տարուան ընթացքին լոյս կը փնտռէր, իսկ այսօր լոյս ունե-նալով ջահ կ'ուզենք գտնել։ Ինչպէ՞ս եղաւ որ դրօշակ ունե-ցանք։ Երբ Սարդարապատի մէջ կը կռուէինք, յառաջապահ-ներ տեսան որ թուրքերը կը նահանջեն։ Զգտան բան մը որ իրենց հասկցնեն թէ թուրքերը կը նահանջեն։ Վերջապէս ստիպ-ուեցան իրենց քով ինկած ընկե-րոջ ճերմակ շապիկը հանել, ներկել արիւնով ու սուինի ծայ-րը անցընելով, հաղորդել թուր-քերուն պարտութիւնը...։»

Բանախօսութիւնը տեւեց մէկ ժամ եւ հանդէսը փակուեցաւ Մայր Արաքսիով ժամը 12ին։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպա-ւորութեան տակ փափաք, յայտ-նելով որ Դաշնակցութիւնը միշտ կազմակերպէ հրապարակային բանախօսութիւններ։

Վեհունի

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆ, 29 Մայիս.— Մայիս 28ին տօնուեցաւ Հ. Հ. Ընկախու-թեան 10րդ տարեդարձը, Նախա-ձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԷՆթակո-միտէին։ Այսպիսի բազմութիւն չէր տեսնուած մինչեւ հիմա։ Ընկ. Հայրունիի բացման խօսքէն յե-տոյ, յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Օրուան բանախօսն էր Ազգին Մարտիրոսեան, որ շեշ-տեց թէ քանի կ'անցնին տարի-ները, այնքան կ'ամրապնդուի ու արմատ կը նետէ ազատ եւ անկախ Հայրենիքի գաղափարը։

Յետոյ ներկայացուց պատմա-կան դէպքերը, մինչեւ 1918 Մա-յիս 28, եւ եզրակացուց թէ Հայ ժողովուրդը պիտի ապրի, քանի դեռ կը պահէ մեծ օրերու յիշատակը, քանի ունի մարտական ուժ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պայքարող, զո-հաբերող։

Ընկերուհի Մ. Չիհանեան ար-տասանեց «Գեղօն հայ գրօշին», իսկ Մ. Ահարոնեան «Մայիս 28»ը։

Երկրորդ մասը սկսաւ «Ցան-ցուածներ»ու բեմադրութեամբ։ Դերակատարները, թէեւ անծանօթ յաջող էին։

Հակառակ օդին տաքութեան, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ գոհունակութիւնն ու ժպիտը կը տեսնուէին ամէնուն դէմքին վրայ։

Հռոմոսցի

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ

(Արուարձան փարիզի)

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին նախաձեռնութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, հանդիսաւորա-պէս տօնուեցաւ Մայիս 28ի 10րդ տարեդարձը։ Պուա Քոլոն-պի եւ Անիէռի հայ հասարակու-թիւնը առաջին անգամ ըլլալով ապրեցաւ իր սրտին հարազատ միջավայրին մէջ։

Բեմը զարդարուած էր ֆրան-սական եւ հայկական դրօշակ-ներով եւ «Կեցցէ՛ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան, 1918 Մա-յիս 28» վերտառութեամբ։

Նախագահը՝ ընկ. Գ. Յովհան-նէսեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, եւ հրաւիրեց հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրել «Մեր Հայրենիք»ը (խմբերգ)։

Ընկեր Հ. Գնդունի խօսք առ-նելով, իբրեւ ականատես պար-զեց հայ բոլշեւիկ վարիչներու խլրդային եւ վատ աշխատանքը հանդէպ հայ պատանի Հանրա-պետութեան, եւ եզրակացուց.

«Մեր դարերէ ի վեր կորսնցու-ցած պետական կեանքը խլե-ցինք Մայիս 28ին մեր առած թանկագին զոհերով եւ մեր ար-եան գնով, մեր ոխերիմ թշնա-միին անգամ ճանչցնել տուինք մեր իրաւունքները եւ Հայաս-տանի Հանրապետութիւնը։ Այս-օր, թէեւ հեռու մեր սեփական հայրենիքէն, բայց անոր սէրը այժմ աւելի քան երբեք զօրա-ւոր է մեր հոգիներուն մէջ։»

Փեքրիկն Գ. Ճիզմէճեան ար-տասանեց, եռագոյնը ձեռին, «Վաղուան Հայը»։ Ընկ. Զ. Գա-բրիելեան երգեց «Պարզիր Աղ-բիւրը, Օր. Մ. Վէզիրեան արտա-սանեց Ա. Փանոսեանի «Հայոց Արեւին» ոտանաւորը։ Գ. Հայկա-զուն Արքլեան երգեց «Հայաս-տան»ը եւ Կոմիտասի «Սիրու-հիս»։ «Բամ Փորոտան»էն վերջ, խօսք առաւ ընկերԱրսեան,որըն-դարձակ ճառով մը Նկարագրեց Հայաստանի Հանրապետութեան տօնը 1919ին, հանդիսաւոր զօր-անցքով, եւ յիշեց սրտառուչ դրուագներ։ «Ինչպէս Արարատը Հայոց աշխարհի մէջ, նոյնպէս Մայիս 28ը Հայոց տօներուն մէջ, եւ մեր աշխարհի բոլոր լեռները կը խոնարհին մէկ մէկ հերոսամարտ»։

Եղան նոր արտասանութիւն-ներ ընկերներ՝ Ա. Սէֆէրեան «Աշուղը» եւ Զ. Գաբրիելեան «Յարգանք քեզ (Ահարոնեան)։ Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակով, խմբերգ։ Ժողո-վուրդը բաժնուեցաւ խոր տպա-ւորութեան տակ։ Պուա-Քոլոնպ Անիէռի հասարակութեան հայ-րենասէր ոգին միշտ բարձր է եղած, բայց մինչեւ հիմա դա-տապարտուած էր նեղ շրջանակի մը մէջ. զուրկ հանդէսներէ եւ բանախօսութիւններէ։ Կը յու-սանք որ Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի վարչութիւնը չպիտի զլանայ իր օժանդակութիւնը այս ժողովուրդին, որ միշտ փու-թացած է մասնակցիլ հանրօ-գուտ ձեռնարկներու, ինչպէս Նիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտեալ եղբայրներու հանգանակութեան։

Գ. Հիսանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԺՈՒԱՆՎԻԼ ԵՒ ԻԹԱԼԻ

Անցեալ Կիրակի ֆութպոլի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ այս երկու քոյր մասնաճիւղերու միջեւ եւ խաղը վերջացաւ հա-ւասար՝ 0-0ով։

Փարիզի մասնաճիւղէն դուրս՝ երեք մասնաճիւղեր կան, Ժուան-վիլ, Իթալի եւ Պուա - Քոլոնպ, որոնք գրեթէ հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն։ Յայտնի չէ թէ առնցմէ ո՛ր մասնաճիւղը ա-ռաջնութիւնը պիտի խլէ։ Շա-տերու կարծիքով Ժուանվիլն է, քանի որ իր ֆութպոլի խումբը հակառակ նոր կազմուած ըլլա-լուն, առաջնակարգ դիրքի մը տիրացած է։

Իր խաղացողները թէեւ նո-րահասներ են, բայց ապագայ կը խոստանան։

Ժուանվիլի մասնաճիւղը Յու-նիս 10ին ֆութպոլի մեծ մրցում-ներ կազմակերպած է (թուրնուա տը սիքսթ) բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն միջեւ։ Մթատ Փէրշինկի մէջ։ Մուտքը ազատ է։

Քամի

«ԱՐՄԷՆԻԱ»

«Արմէնիա» Ֆութպոլ Քլիւպի խառն խումբը Կիրակի 27 Մա-յիս հրաւիրուած էր A. S. Assuranceի առաջին խումբին դէմ մրցելու «Արմէնիա»յի խաղա-ցողները իրենցմէ շատ աւելի զօրաւոր խումբի մը դէմ է որ ճակատեցան, բայց յաջողեցան յաղթել 4-1ով։

Այս մրցումով «Արմէնիա» փակեց իր ֆութպոլի եղանա-կը եւ հիմա պիտի ձեռնարկէ «թուրնուա տը սիքսթ» մրցում-ներու։

Յառաջիկայ Կիրակի հրաւիր-ուած է C. A. Dionisienneի կազ-մակերպած բաժակի մրցումնե-րուն։ Վարչութիւնը իր խումբը մաքրած է օտարականներէ։

Թ. Ե.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԵՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ — Մարսէյլի մէջ, Կիրակի գիշեր, հայկական հարսնիք մը տեղի կ'ունենար։ Հարսնեւորները, 50 հոգիի չափ, փլոշ տ'Էքսի վրայ սրճարան մը հաւաքուեցան՝ ար-ժանի շուքով թրքելու համար հարսն ու փեսան, բայց կէս գի-շերին, երբ բաժանումի տխուր ժամը հնչեց՝ յանկարծ կռիւ մը ծայր տուաւ հարսնեւորներուն միջեւ ու եռանդով շարունակուե-ցաւ, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ իր միջոցներով կար-գի բերելու զանոնք։

Կռիւին պատճառները անծա-նօթ կը մնան։ Կարծողներ կան թէ փեսան է որ ժամ առաջ իր առնա-կան ուժը փաստելու փութկոտու-թեամբ, հարսին հանդէպ ցոյց տուած է կոպիտ վարմունք մը, որ յուզումի մատնած է հրաւիր-եալները։

Ոստիկանութիւնը քաջարիմար-տիկներէն ո՛չ ոք ձերբակալեց, բայց քսան հոգիի դէմ տուգան-քի պահանջ գրած է։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Գաղտնի ոստիկան մը երեւան հանեց գո-ղերու խմբակ մը եւ զանոնք ձեր-բակալելով առաջնորդեց բանտ։ Անոնց տուները խուզարկուելով երե-ւան հանուեցան զանազան առար-կաներ, մուշտակներ, ասուեղէն, ինչպէս նաեւ 40,000 Ֆր. արժէ-քով ճերմակեղէն, զոր գողցեր էին վաճառատունէ մը։

— Երէկ գիշեր, Պուլոնյի մէկ ապարանքին մէջ, որուն տէրերը օդափոխութեան գացեր էին, մեծ գողութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Գո-ղերը տարին ինչ որ գտան, ապա-րանջաններ, մատնիներ, օղեր եւ արժէքաւոր զանազան առարկաներ բոլորը 600,000 Ֆր. արժէքով։

ՄՕՐԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ — Մէցի մէջ, հանրակառքի պաշտօնեայ մը, իրիկուան դէմ գերեզման մտաւ գանձը գեռ չգոցուած եւ երկու ծունկ աղօթք ընելէ յետոյ մօրը գերեզմանին վրայ, ատրճանակի երկու հար-ուած պարպեց իր քունքերուն եւ անշունչ ինկաւ։ Ընձնասպանու-թեան պատճառները անծանօթ կը մնան։

ՀՈԳԵՎԱՐՈՒՍՏԻ ԶՈՀԵՐԸ.— Պենտեկոստէի տօնին առթիւ երեք օրուան արձակուրդի ըն-թացքին Ֆրանսայի մէջ պատա-հեցան 101 ճամբու արկածներ, մեռան 35 եւ վիրաւորուեցան 151 հոգի։ Անգլիոյ մէջ եւս նոյն վիճակը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ամսագիր Յունաստանի Հայ Մարմնակր-թական Ընդհ. Միութեան, Բ տարի թիւ 11—12 (30 Ապրիլ, 1928), ամբողջովին նուիրուած ողբացեալ Շաւարշ Քրիսեանի։

ԽՄԲ.— Ջերմապէս գնահատե-լով այս ձեռնարկը, մեզի ղր-կուած կոչէ մը կը քաղենք հե-տեւեալ հատուածները.—

— «Նոր Սերունդ ամսաթեր-թի երկրորդ տարին փակելով երրորդ տարին կը թեւակոխենք։

«Նոր Սերունդ»ի միջոցաւ հա-րիւրաւոր մարզասէրներ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներու եւ շարք մը մտաւորականներու խորհուրդնե-րուն հաղորդակից եղան, անոնց որդեգրած գաղափարականով խանդավառուեցան, Հ. Մ. Ը. Մ.եան ոգիի համաձայն դաս-տիարակուեցան։

«Երկու տարի սահմանափակ միջոցներով թերթը հրատարա-կելէ վերջ, այժմ պէտք կը զգանք Հ.Մ.Ը.Մ.եան շարժումին ջատագով անձերու օժանդակու-թեամբ «Նոր Սերունդ»ի շարու-նակութիւնը ապահովելու։

«Կենսական օգուտ մը ար-ձագանգը երկրէ երկիր, զգա-ցումէ զգացում տանող «Նոր Սերունդ»ը այսօր դիմում կ'ընէ հանրութեան՝ ի խնդիր 600 պաշտպաններու, որոնց նիւթա-կան չնչին զոհողութիւնով կա-րելի պիտի ըլլայ թերթը կան-գուն պահել։

«Այսօր, բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ա-կանները եւ մեր գաղափարա-կանին համակիրները ձեռք ձեռքի տալով կրնան «Նոր Սե-րունդ»ի նման օգտակար ձեռ-նարկի մը գտնել 600 պաշտ-պաններ։» Հասցէ Revue mensuelle «Nor Sérount», Poste restante, le Pirée, Grèce.

Հազարերորդ անգամ ըլլա-լով կը հարկադրուինք կրկնելու որ ձեռագիրները պէտք է գր-ուին ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԻՆ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱ-ՆՈՎ եւ ԴԻՒՐԸՆԹԵՌՆԵԼԻ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ահմէտ այնքան կրակոտ էր... բոլոր գգուանքներուն մէջ ...քա՜ն բոց կայ՝ որ խեղճ կինը ...սոսկար։ Ինչ որ որոշապէս կը ...նէր՝ այն էր՝ որ պէտք չէր ...Ահմէտի բազուկներուն մէջ ըլլար ...պէս՝ ինչպէս որ էր։ Այս խե... ...ղեց վիճակը՝ այդ անհաւատ ...ներուն կողմէ ի գործ դրուած ...խարդութեան մը կը վերագրէր ...գիտէ. թերեւս իր Աստուծոյն ...կ պատիժն էր։ Կը մտքարէր՝ ...ոնցներովը կը ճանկռտէր զայն։ ...Ահմէտ այս կատաղութիւնը ...ութիւն կը վերագրէր, ու չէր ...ուեր թէ այն ճիչը որ կ'արձա-...էր, պարտութեան ճիչ մըն էր. ու ...երեւս ալ սիրոյ։

Երբ Փրոզին հասկցաւ, անձկու-թիւնը աճաւոր եղաւ։ Դժբախտու-թիւնը անչափ էր։ Օ՜հ, այդ մար-դիկը. ուրեմն միշտ ոճիր պիտի սփռեն իրենց շուրջը։ Գիւղին քա-հանան՝ փափա Էֆթիմիոսէն բա-րոյական օգնութիւն փնտռեց. իր հիւղը առաջնոդեց զայն։ Այսու-հետեւ անիծուած այդ բնակարա-նը պէտք էր սրբագործէր իր զաւ-կին եւ իրեն համար։

Օր մը բարի քահանան օրհ-նուած ջուր բերաւ. ու համբոյր բնակարանին պատին ու գետնին սրսկեց։ Յետոյ, խաչակնքելէ ու աղօթելէ վերջ նստաւ խեղճ կնոջ քով։ Դէմքին վրայ անսահման յոգնածութիւն, ու իր մելամաղձոտ մեծ աչքերուն մէջ երկնային քաղցրութիւն կար։

Փափա Էֆթիմիոս տակաւին երիտասարդ էր. պատերազմէն առաջ իր ծննդեան երեսուներորդ տարեդարձը տօնած էր։ Երկար խարտեաշ մօրուք մը ունէր, իր առատ մազերը սեղմող կապին հակառակ՝ փակեղին տակէն խոյս կուտային։ Իր շարժուձեւերը հան-դարտ ու ազնիւ էին։ Ձայնին մէջ անհուն քաղցրութիւն կար, շար-ժումներուն մէջ հեզութիւն։ Ծագ-ման համակրութիւն մը որ յուզիչ էր, երբ ան իրեն յատուկ շարժումով մը իր մեծ կապոյտ աչքերը քաղցրութեամբ կը բարձ-րացնէր։ Հասարակ ուսում իսկ չունէր, եւ եղանակին, ուրիշներուն պէս սայլ կը քշէր, հողը կը հեր-կէր ու կ'աշխատէր։ Ինչքան ալ երկար վերարկուն սոթտէր, քրտնէր ու յոգնէր իր կերպարանքին մէջ եզական անուշութիւն եւ ձեւերուն մէջ գերագոյն պարզութիւն մը կար։ Փրոզինի ձեռքը բռնեց. կա-պոյտ աչքերը բարձրացուցած քանի մը վայրկեան անխօս մնաց։

Այս լռութիւնը կը խռովէր Փրո-զինը։ Յետոյ քահանան անսահման տխրութեամբ ծանրօրէն խօսեցաւ անոր.

— Զաւակս, երկրի վրայ մեծ անիրաւութիւններ ի գործ դրուած են։ Թերեւս քաւելու մեղքեր ունինք։ Աստուած մեզի սոսկալի փորձութիւններու կ'ենթարկէ։ Քա-ջութիւն ունեցիր աղջիկս։ Մեր թշնամիները մեզմէ ուժեղ են. ուա՜ղ, ու Եւրոպայի մեծերը լքած են մեզ։ Անոնց թոյլտուու-թեամբ է որ այս բոլոր չարիք-ները տեղի կ'ունենան, մեր սիրելի հայրենիքը կը ճզմուի ու մեր հոգիները, խեղճ Փրոզին, այսպէս կը խորտակուին։

Քահանային կուրծքէն հա-ռաչ մը թռաւ, իր կապոյտ աչքե-րէն կաթիլ մը արցունք հոսեցաւ։ Ինք որ ամէն ինչ գիտէր, ո՛չ պա-խարակելու, ոչ ալ ներելու քաջու-թիւնը ունեցաւ. իր անձնեայ հոգին, թոյլ չէր տար իրեն, Փրոզինի մարտիրոսութեան մէջ Ամենա-կարողէն եկած փորձութիւն մը տեսնելու։ Միւս կողմէ, իր աւե-տարանական բարութիւնովը չէր ուզեր Փրոզինը պարսաւել իր դժ-բախտութեան մէջ։ Աւելի ի՞նչ կրնար ընել։ Անկարելի էր որ անոր անձնասպանութեան խորհուրդ տար։ Ազնիւ Յոյնը, ներողամիտ եւ վշտահար, յանցանքը կը վե-րագրէր Յունաստանի մեծ պաշտ-պաններուն, որոնք թոյլ կուտային այս բարբարոսութիւնները։

Յոյն քահանային համար, հայրենիք եւ կրօնք միեւնոյնն էր. քրիստոնէութիւնը իրեն համար ազգային դրօշ մըն էր։ Փափա Էֆթիմիոս իր պզտիկ ճառովը ամ-բողջ հելլէն ժողովուրդին զգա-ցումը կ'արտայայտէր։ Աւա՜ղ։ Լազարինայի գեղջուկները այլ եւս չէին կրնար, հակառակ յու-նական իրենց սիրելի սովորութեան, կէս օրէ վերջերը հրապարակին սրճարանը հաւաքուիլ՝ քաղաքա-կանութենէ ճառելու, իրենց կար-ծիքները փոխանակելու համար։ Իրենք զիրենք կը մխիթարէին՝ գոնէ ծերուկ Ղրիգորին քովը եր-թալով խօսակցելու, որ լերան ստորոտը, վերջին հիւղը կը բնա-կէր։ Դուռը փակ, բոլորակի նստած. գլուխնին կը ճօճէին, եւ երբեմն կարծիքներ կը փոխանակէին։ Իրօք այս մարդիկը շատ կը խորհրդա-ծէին։ Գրեթէ բնաւ չէին տրտնջար։ Ծերուկ Ղրիգորը, պեւոր պար-տիզպանը, մտածկոտ երեւոյթով միշտ նոյն խօսքերը կը կրկնէր.

— Ահաւասիկ։ Ես այս բա-ները յաճախ որոճացեր եմ, թուր-քերուն հետ այս պատերազմը շատ ձախող գնաց, մինչդեռ պէտք էր որ լաւ ընթանար։ Արդէնեւ մե՛նք իրաւունք ունէինք։ Քանի որ բախտը մեզի հակառակ է, քանի որ՝ անցեալին մէջ ծանր մեղքեր գործած ենք, կ'երեւի հիմա այս դժբախտութիւններով կը քաւենք։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

ներէն շուրջ 20 հոգի մտադիր են կազմել «Ընկերային հանրապետական»ներու նոր խմբակ մը, որուն մէջ պիտի մտնեն Պրիան եւ Փէնլըվէ։

Արմատական-ընկերվարականները թիւով 125 են։ Անոնց աջ կողմը կայ Արմատական ձախը (Լուշէօր, Տանիէլու եւլն.) բաղկացած 48 անդամէ։ Այս խմբակին մէջ մտած են անդամները Անկախ ձախին, որ լուծուած է։ Անկէ վեր կայ Միութենական ձախը (Ֆրանքլէն-Պույեօն, Օկանեէօր եւլն.), որ 24 անդամ ունի եւ կ'աշխատի նորեր արձանագրել։ Յետոյ կուգան Ձախ անկախները՝ 12 հոգի։

Արմատական ձախի աջ կողմը կը նստին 53 Ձախ հանրապետականներ (Լէյկ, Թարտիէօ եւլն.)։ Յետոյ կուգան Աքսիոն տեմոքրաթիքը՝ 23 եւ տեմոքրաթները՝ 18 անդամ։ Վերջապէս կայ ժողովրդավար հանրապետական միութիւնը (Լուի Մարէն, Խոււար Սուլիէ եւլն.), որ ունի 116 անդամ։ Կը մնան միայն 61 երեսփոխաններ, որ արձանագրուած չեն ո եւ է խմբակի մէջ։

Մահափորձի փորձ վարիչներուն դէմ.

Թուրք ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Կիւմիւլճինացի Օսմանի որդի Տավուտ, Քիրմասթիցի Սալիմի որդի Ահմէտ եւ Գըրճա-Ալիցի Մէհմէտի որդի Մուսթաֆա անուն երեք անձերը, որոնց ընթացքը կասկածելի նկատուած էր զանազան քաղաքներու մէջ։ Կիւմիւլճինացի Տավուտ Ագհիսարէն Քիրմասթի մեկնած եւ հոն Ահմէտի ու Մուսթաֆայի հետ միանալով Քըրքլարէլի անցած են, բայց հոն ձերբակալուելով Պոլիս ղրկուած են։ Նախնական հարցաքննութիւններէն հասկցուած ըլլալով որ Ահմէտ եւ Տավուտ յանցանք չունին, երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած են։ Իսկ գալով Մուսթաֆայի, հասկցուած է թէ անիկա կառավարութեան ղեկավարներուն դէմ մահափորձ կատարելու նպատակով կը պտտէր եւ այս ուղղութեամբ գործունէութիւն ունեցած է։

Տասը միլիոնի անտէր ապրանք

Զինադադարի տարիներէն ի վեր Պոլսոյ մաքսային մթերանոցներուն մէջ կը մնան միլիոնաւոր ոսկիի արժէքով առեւտրական զանազան ապրանքներ ու կարասի, կէս միլիոն ոսկիի քոնեաք, շամփանիա եւ ուրիշ ոգելից ըմպելիներ, որոնց վաճառման համար արտօնութիւն խնդրուած է Գործավարներու խորհուրդէն։ Մաքսուելիք ապրանքները մօտաւորապէս տասը միլիոն ոսկիի արժէք կը ներկայացնեն։

Ո՛չ մէկ ձայն «Իտալիա»յէն

Փարատեցաւ այն յոյսն ալ թէ «Իտալիա» ցամաք իջած է Ամսթէրտամի կղզին։ «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւը Մայիս 27էն մինչեւ 30 յիշեալ կղզին կը գտնուէր եւ ոեւէ հետք չէր գտած օդապարիկէն ու բեւեռախոյզներէն։ Կը կարծուի թէ «Իտալիա» խորտակուած է Շփիցպէրկի գագաթներուն վրայ, ուր Ուրբաթ օր սաստիկ ուրական մը կը տիրէր։

Նորվեկեան կառավարութիւնը կարելի աջակցութիւնը չի խնայեր՝ կորսուած օդանաւորդները գտնելու համար։ Մուսոլինի հեռագիր մը ղրկեց նորվեկեան կառավարութեան եւ մերժեց ընդունիլ ոեւէ աջակցութիւն, քանի որ իտալական կառավարութիւնը ինք անհրաժեշտը պիտի ընէ։

Հակառակ այս մերժումին, Նորվեկիա կը շարունակէ իր օգնութիւնը։ Նոյնը նաեւ Շուէտ։ Միացեալ Նահանգները, Ռուսիա եւ Ճափոն եւս պատրաստակամութիւն կը յայտնեն մասնակցելու ազատարար աշխատանքներուն։ «Սէտօֆ» եւ սառնաբեկ «Լէնին» շոգենաւերը՝ իրենց մէջ ունենալով օդանաւեր եւ քայլիրներ, Ռուսիոյ հիւսիսային նաւահանգիստներուն մէջ հրահանգի կը սպասեն՝ ճամբայ ելլելու համար։

Տոքթ. Նանսէն, որ Ամերիկայէն Օսլօ վերադարձաւ առջի օր, կ'ըսէ թէ օդապարիկին եղած տեղը թռչուններ պէտք է գտնուին, ու եթէ օդանաւորդները յաջողած են ազատել իրենց ուտելիքն ու գոյքը, կրնան մինչեւ Սեպտեմբեր դիւրութեամբ ապրիլ։

Տոքթ. Նանսէնի նոր ծրագիրը

Տոքթ. Ֆրիտեօֆ Նանսէն ծրագրած է յառաջիկայ տարի նոր արշաւանք մը կատարել դէպ՝ բեւեռ։ Իր ղեկաւոր օդապարիկը վեց անգամ աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան «Իտալիա»ն։ Իրեն պիտի ընկերանան 20 գիտնականներ եւ 30 ճամբորդներ։ Արշաւախումբի խարիսխը հաւանաբար պիտի ըլլայ Լէնինկրատը. իսկ խոշոր կայմ մը պիտի տնկուի Ալասքայի մէջ։

150,000 հոգի Փեքինի վրայ կը քալեն

Չինաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը հետեւեալն է.— Ազգայնական բոլոր զինուորական պետերը կը համախմբեն իրենց զինուորները՝ նոր յարձակում մը գործելու համար Փեքինի վրայ։ Շարժման ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք։ Ներկայիս մօտ 150,000 ազգայնականներ Թիէնցին-Փուքով երկաթուղագծի երկայնքէն կը յառաջանան՝ գրաւելու համար Մաշանկ քաղաքը, զոր պաշարելէ վերջ պիտի սպառնան Թիէնցինի։

Միւս կողմէ քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկի հրամանատարութեան տակ 70,000 զինուորներ կը յառաջանան դէպի Հօ-Քիէն-Ֆու։ Ազգայնականները գրաւեցին Փաօ-Թինկ Ֆուն, Փեքինէն 300 քիլոմեդր հեռու։

Անտէր մզկիթները

Մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ քննութիւններ կը կատարուին Պոլսոյ մզկիթներուն մասին, որոշելու համար այն մզկիթները որոնք լքուած վիճակի մէջ կը գտնուին, յաճախող ժողովուրդ չգտնուելուն համար։ Այս կարգի երկու հարիւր մզկիթներ երեւան հանուած են, որոնցմէ պատմական եւ գեղարուեստական արժէք ներկայացնողները թողլով, մնացեալները պիտի փլցուին, եւ պաշտօնեաներն ալ որոշ մզկիթներ պիտի փոխադրուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԻԿ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾ Ռապինտրանաթ Թակոր Սէյլանէն ֆրանսական «Շանթիյեի» նաւով պիտի գայ Մարսէյլ, ուր պիտի հասնի Յունիս 19ին, Եւրոպայի շրջանը կատարելու համար։ Մերունի փիլիսոփային առողջութիւնը վտանգուած է եւ բժիշկները յանձնարարած են հանգիստ եւ զբօսանք։

ԹՈՒԼՈՒԶԻ ընկերվարական համաժողովը փակուեցաւ։

ԺԸՆԷՒԻ մէջ բացուեցաւ Աշխատանքի միջազգային համաժողովի 11րդ նստաշրջանը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Առնուվիլ-լէ-կոնէս.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Կայարանին դէմը, Սալ Կալմանի մէջ։ Անշարժ սինէմայի ներկայացում Պ. Յ. Պալէանանի կողմէ։

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ եւ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ Օ-ՀԱՆԵԱՆ։

Ալֆորվիլ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահը։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Լիոն.— Վաղը Եր. օր։ Կը խօսին՝ Ա.ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ և ԱԶԳԻՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

9 Յունիս Եր. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՌՈՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Գլումի եւ Թօշէի։ Թարգմ. Մաքսուտեան

կը մասնակցին Փարիզի մէջ Ռ. ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԿԱՎՌՈՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸՆԷ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պ. Նշան Յ. Նագգաշեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Ճէնկըրլեան (Պոլիս), Օր. Վարդիլոյս Ճէնկըրլեան (Պոլիս), Պ. Գեորգ Ճէնկըրլեան (Պերլին), Պ. Հայկ Ճէնկըրլեան (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկ. Միսաք Սերովբեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սերովբէ Պէլլէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Արամ Գասպեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Նագգաշեան (Պոլիս), Պ. Բարունակ Նագգաշեան և զաւակունք (Պոլիս), Օր. Պերճուհի Նագգաշեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Ծմնիկ Նագգաշեան եւ զաւակը, Պ. Գարօյր Նագգաշեան, Լօգմակէօզեան, Շամլեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, հարսին՝

ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Մայիս 30ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Խփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Ցեսինի Վիշապ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ նոր անդամատետրով։

Լիոնի Գառ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանին սրահը։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը համայնավարութենէն առաջ ու յետոյ»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Դժախք խումբի դասախօսական ժողովը՝ յառաջիկայ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները։

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՄԵԾ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Վիէնի Հայ Մարզական Միութիւնը կազմակերպած է ողիմպիական մրցումներ Յուլիս 10ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Վիէնի Հայկական մարզադաշտին վրայ։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մարզական կազմակերպութիւնները բերելու իրենց մասնակցութիւնը։

Ծանօթ.— Մասնակցողները մինչեւ Յուլիս 3 պարտին ներկայացնել իրենց անունները ու մասնագիտութիւնը։ Գրել՝ N. Tavitian, Etablissements H. Pellet, Vienne (Isère).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ բարերարին ու եղեռնցի մահուան տարեդարձին առթիւ Սանասարեան Սանուց Միութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Մուտք նշանակուած է 5 ֆրանք. կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Հոգեհանգստեան պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան Գ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլորիայի սրահը (61 Rue Mr. le Prince)։ Կարեւոր օրակարգ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութեան հանգանակութիւնը.—

Դրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, Գ. Շահլամեան, Լ. Մեսրոպ 200ական, Տիկ. Եւգինէ Սարգիս 150, Ռ.Մ. 150, Սահաթճեան եղբարք, Թէքէեան եղբարք, Տիկ. Ա. Մուրատ, Ա. Արզումանեան, Ղ. Չպուքեան, Վ. Ղազարեան, Կիւլպէնկեան, Արման Թիւրապեան, Սելեան, Պալթաեան 100ական, Կարապետեան, Սէրէնկիւլեան, Ռ.Մ., Մ. Էքիզեան, Ն. Կակոսեան, Ղ. Քէնտիրեան, Կ. Նալպանտեան, Լ. Պարոնեան, Ա. Անտոնեան, Մ. Սոգիկեան, Խ. Մարտիրոսեան, Tranchier, Գ. Պարծանքեան, Թաշճեան եղբարք, Mm. Andrée Palopaul, Յ. Պապիկեան, Խ. Յովսէփեան, Կ. Տէր Պօղոսեան, Պ. Տէր Պօղոսեան, Պ. Կօշկարեան 50ական, Մ. Չպուքեան, 30, Բ. Միլտոնեան, Ա. Քիզիլեան, Գ. Մերիկեան 30ական, Դարբինեան, Մ. Ոսկօյեան, Յ. Պօղիկեան, Հ. Պասմաճեան, Ն. Պօղոսեան, Տօքթ. Քէչեան 25ական, Դայաճեան Սագոեան 40, Արապեան, Օր. Քզըրեան, Մ. Թօրիկեան, Ա. Չարուխեան, Ս. Տավուլեան, Ա. Յարութիւնեան, Խ. Ոսկերիչեան, Յ. Սայապալեան, Մ. Քարակէօզեան, Մ. Ամիրխանեան, Պ. Հաճինեան, Ս. Իսպիրեան, Հ. Պալեօզեան, Ս. Վարդերեսեան, Մ. Պօզսեան, Մ. Ճէլալեան, Պ. Մկրեան, Նկարիչ Մանուկ, Ս. Տէրտէրեան, Մ.Տէր Մաթոսեան, Ա. Տիրանեան, Օր. Նէմէնեան, Գ. Պէրպէրեան, Տիկ. Է. Պժեան 20ական, Յ. Մուրատեան, Ա. Փանիկեան, Յ. Քիւրաճեան, Ա. Պօլօշեան, Յ. Մեսրոպեան, Ս. Փափազեան, Կիւլէսէրեան, Պ. Հիւսեան, Կ. Մակարեան, Կ. Անթապլեան, Լ. Արզումանեան, Հարոյեան, 15ական, Ռ.Մ., Ի. Դանճեան, Մ. Դաւիթեան, Պ. Արզումանեան, Յ. Դատապեան, Mr. Baldi, Mr. Baguette Etoile, Շ. Կատարեան, Ա. Ֆուռունճեան, Պ. Վանօյեան, Պ. Մուրատեան, Ե. Պօղոսեան, Ա. Շիրվանեան, Ե. Մուրադեան, Գ. Անդիկեան, Վ. Քիզիլեան, Յ. Դանիէլեան, Ա. Մասոյեան, Տ. Շահինեան, Ա. Մարտուպեան, Կ. Տիրատուրեան, Մ. Սաստուրեան, Հ. Անթապլեան 10ական ֆրանք։ Գումար 4100 ֆրանք։

(Շարունակելի)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Օրթագիւղէն Ցօնիկ Ռնճիկեանի որդին Արթին, 11 տարեկան որ աքսորի միջոցին Հալէպի եւ Տէր Զօրի կողմերը մնացած է։ Իմացնել՝ Artinian Donig, Etablissement Hutchinson, Atelier Tennis 1er, étage, Chalette par Montargis, (Loiret), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Հերոս Արթին աղա Տէմիրճեան, 38 տարեկան, Եոզղատի Ջաթ գիւղէն, որ 1914ին փախստական անցած է Սամսոնի շրջանը տասնեակ հերոսներով։ Ցորիներու կռիւներէ վերջ 1922 նոյ. 9ին խաբեբայութեամբ երկրորդ Հաթէմ փաշայի ձեռքն ինկած է իր ընկերոջ՝ Եոզղատցի Հաճի պէյ Քէշիշեանի հետ եւ չորս օր Չարշամպայի բանտը պահուելէ վերջ տարուած է ինքն, յետոյ կիրասոն։ Հօս Ազգ. Միութեան դիմելով, հերոսները նպաստ կը ստանան։ Անկէ ի վեր լուր չէ առնուած։ Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր զաւկին՝ Բենեամինի կամ կնոջ Մարիամ Տէմիրճեանի. Grand Café d'Europe, Barjols (Var) France;

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ Իզմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբի» որսորդապետ Էօտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր «Ռէթիմօ» (Կրէտէ)։ Իմացնել՝ Յառաջի։

Կը խնդրուի նաեւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

ՄԱՅԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆԻ

ՄԵՌՆՈՂՆԵՐԸ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐ

Գին՝ 12 ֆրանք, Ամերիկա՝ 75 սէնթ։ Յիսուն օրինակ պիտի տպագրուի ճապոնական թուղթի վրայ, թուագրուած 1էն 50 եւ հեղինակին ստորագրութեամբ, հատը 50 ֆրանք։

Դիմել՝ B. ZAROYAN, 119, Rue de l'Evêché, Marseille

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1928

2 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 663 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Օրուան մեծագոյն դէպքն է՝ Թուրքեւիտալական դաշնագրին ստորագրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 30ին, Հռոմի մէջ։

Մանրամասնութիւնները կ'իմանաք օրուան լուրերէն։

Ոչ միայն հայկական, այլ և օտար շրջանակներու համար անակնկալ մը եղաւ այս իրողութիւնը։ Թէեւ քաղաքական կեանքի մէջ անսովոր չեն այսպիսի պարագաներ։

Ի՞նչ էին զարմացողները, երբ երախտաւորեալ Պուլկարիան Գերմանիոյ և Թուրքիոյ կողմը անցաւ ընդդէմ իր «բարերար»ին, Ռուսաստանի, Իտալիան խզեց իր դաշնագիրը Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ հետ, Ռուսաստան՝ Թուրքիոյ դարաւոր թշնամին՝ զինակցութիւն կնքեց Էնկիւրիի հետ, Մեծն Բրիտանիա յառաջ քաշեց եւ յետոյ լքեց Յունաստանը, Ֆրանսա կատաղօրէն կռուեցաւ Թուրքիոյ դէմ եւ յաղթեց, բայց յետոյ պարպեց Կիլիկիան…

Ներկայ պարագային, ուշագրաւը այն է որ, դեռ մինչեւ երէկ սպառնագին շեշտ մը ունէր սեւ շապիկաւոր Իտալիան, Թուրքիոյ դէմ։ Ցուսահատ՝ ուրիշ ո՛ր եւ է տեղ չահաստան եւ չէր գտնելէ, Մուսոլինի իր ճառերով աչքերը եւ միտքերը կ'ուղղէր դէպի ամայի եւ աւերակ Թուրքիան, անշուշտ առանց բարի դիտաւորութեան։ Իր թերթերն ալ, տակաւին անցեալ ձմրան, ակնարկներ կ'ընէին այդ ուղղութեամբ։ Խօսքեր՝ հոգատարութիւնները փոփոխելու, «տակաւին անկախ» երկիրներէ օգտուելու եւլն.։

Ճիշդ է որ, շատ չանցած, նոյն թերթերը սկսան տարբեր լեզու գործածել, եւ հաւաստիքներ տալ թէ Իտալիա աչք չունի Թուրքիոյ վրայ։ Մինչեւ անգամ հրատարակեցին շատ նպաստաւոր գրութիւններ Նոր Թուրքիոյ հանդէպ, շեշտելով երկու ժողովուրդներուն նմանութիւնը։

Միլանի տեսակցութենէն յետոյ (3 Ապրիլ 1928), այլեւս տարակոյս չկար թէ, Մուսոլինի զսպած է իր ռազմական ախորժակները, և կ'ուզէ Թուրքերէն օգտուիլ բարեկամական-դիւանագիտական միջոցներով։

Այս առթիւ երեւան եկաւ, նաեւ, որ բոլորովին ճարտասանական մարգանք չէր Իտալիոյ Նաւային Դաշնակցութեան պատուիրակին սիրալիր յայտարարութիւնը Էնկիւրիի մէջ, 1927 Յունիսին։

Այժմ կը հաստատուի որ գետինը ամէն կերպով պատրաստ էր Միլանի տեսակցութենէն յետոյ։ Եւ եթէ քիչ մը ձգձգուեցաւ դաշնագիրը, պատճառը այն է որ այս նոր կապակցութեան մաս պիտի կազմէ նաեւ Յունաստանը, իսկ այս վերջինը դեռ խնդիրներ ունի Թուրքիոյ հետ։ Լուրերու համաձայն, Յունաստանի մասնակցութեան դժուարութիւնները այնքան հարթուած են որ, Իտալիա յանձն կ'առնէ լուծել Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ առկախ մնացած վէճերը։

Եւ ահաւասիկ դաշնագիրը ստորագրուած։ Դաշնագիր մը՝ որ կ'ապահովէ փոխադարձ չէզոքութիւն՝ Իտալիոյ կամ Թուրքիոյ դէմ պատերազմ հրատարակուած առեն, եւ կը պարտադրէ իրաւարարութեամբ, փոխադարձ համաձայնութեամբ, կամ խօսքով՝ խաղաղութեամբ կարգադրել երկու երկիրներուն միջեւ ծագելիք վէճերը։

Դաշնագիրը ունի հինգ տարի պայմանաժամ, բայց իր ուժը պիտի պահէ հինգ տարի եւս, եթէ կողմերէն մէկը զայն չխզէ պայմանաժամէն վեց ամիս առաջ։

Եւրոպական թերթերը, խօսելով այս համաձայնութեան վրայ, կ'ենթադրեն թէ Թուրքիա լրջօրէն կը խորհի հակիլ դէպի արեւմուտք։ Այդ կարծիքն է որ կը խտացնէ ծերունի «Թան»ը.

— «Մինչեւ հիմա, Նոր Թուրքիան ուզելով ապահովուիլ ամէն արտաքին վտանգէ, ինքզինքը սպառնալիքի վտանգի մէջ կը տեսնէր Եւրոպայի կողմէն եւ կապուած էր միայն Մոսկուայի հետ։ Արդ, այժմ չէզոքութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր կը կնքէ եւրոպական պետութեան մը հետ, որ իր մտահոգութեան գլխաւոր պատճառն էր։ Հանդիսալի է որ այսպիսի դէպք մը կրնայ ուղղակի ազդել Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վրայ։ Անոր շնորհիւ օրինակ, Թուրքիա կրնայ ուզած ատենը օձիքը ազատել ո՛ր եւ է ռուսական ազդեցութենէ եւ ամբողջովին մտնել եւրոպական քաղաքականութեան շրջանակին մէջ»։

Դաշնագիր կնքելով, անշուշտ Իտալիան հրաժարած չըլլար իր ախորժակներէն, որոնք միշտ գոհացում կը պահանջեն։

Կը թուի թէ Մուսոլինի անհնարին խոչընդոտներ եւ դոհողութիւններ տեսնելով, նախընտրած է խաղաղօրէն, տնտեսական մենաշնորհներով եւ ապապրանքներով գոհացնել իր անմիջական պահանջները Թուրքիոյ մէջ։ Նախ ամուր կռուան և գերակշիռ ազդեցութիւն ձեռք բերել, ինչպէս ժամանակին բրած է Հնդկաստանի եւ ուրիշ գաղթավայրերու մէջ։

Ինչպէս ալ ուզենք մեկնել, իրողութիւն է որ Թրքական դիւանագիտութիւնը անգամ մըն ալ յաջողեցաւ հեռացնել ահաւոր մղձաւանջ մը, գոնէ երկար ատենի համար։

*Հեռացնելով իտալական մղձաւանջը, ան պիտի փորձէ աւելի զօրանալ եւ Թրքանալ։ *

Ահա թէ ինչպէս, կարմիր թէ դեղին կամ սեւ աշխարհակալներ ձեռք ձեռքի ողջնցուցին մեռնելու դատապարտուած հիւանդ մը…

Շ.

Զմռռնանք Մեր Պարտքը
ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՄՌՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
"ՅԱՌԱՋ..Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

30րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մարսէյլէն, Զարսանճաքի Հայր. Միութիւն (բ. անգամ)	761.—
Յովհաննէս Գոյաճեան	20.—
Յ. Ա. (Անվէրս)	10.—
Պ. Հ. » »	10.—
Մարսէյլէն.—	
Յովհաննէս Ընթանոսեան	5.—
Միհրան Մեսրոպեան	5.—
Օր. Աղթուն Պետրոսեան	10.—
Նշան Եաղճեան	10.—
Յարութիւն Եաղճեան	30.—
Գումար	861.—
29րդ. ցանկին գումարը	38,523.45
Ընդհ. գումար	39.384.45

×

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Մայիս 24 Ֆիլիպէ, Երուանդ Եպիսկ.ի փոխադրած էինք 29.000 ֆրանք։

Երէկ փոխադրեցինք 10,000 (տասը հազար) եւս, համագումար՝ 39,000 ֆրանք։

×

… Խմբագիր.

Զարսանճաքի Հայր. Միութիւնս իմանալով Պուլկարիոյ երկրաշարժի աղէտեալներուն ցաւալի վիճակը, առաջին անգամ 200 ֆր.ի հիմնուո գումար մը ղրկեց իր գանձէն։ Ֆիլիպէէն հասած նորագոյն Թղթակցութիւն. նեղէն խորապէս ազդուելով, այս անգամ եւս կը փութայ ղրկել 761 ֆր.ի գումար մը, իր նպատակին գործածուելու համար։

Ի դիմաց Զ. Հ. Մ. Հանգանակիչ Յանձնախումբի՝ *Մ. Թաշճեան, Յ. Սահակեան, Ճ. Կոփոյեան, Պ. Սարաճեան։*

ԽՄԲ.— Ցանկը իր կարգին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1928 ՄԱՅԻՍ 27, ԿԻՐԱԿԻ, «ՓՂԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Պատկերը կը ներկայացնէ սրահին ճակատի մէկ մասը միայն։ Ներկաներուն մէջ կ'երեւան օտարներէն (ձախէն աջ).— Պ.Պ. Քրաֆթ-Պոնար, Թիպօ (Ֆրանսայի նախկին նախարարներէն), Մանտէլշթամ (նախկին աւագ-թարգման Պոլսոյ ռուս դեսպանատան), Տը Կիրս (նախկին ռուսական դեսպան), ասոնց ետեւ աւելի խորը՝ Բէտուլզատէ Մէհմէտ Էմին պէյ եւ Շէյխուլիսլամօֆ (Ատրպէյճանի ներկայացուցիչներ), Մարկուլիէֆ (նախկին անդամ պետական դումայի) եւ որդին՝ ուսուցիչ Սորպոնի մէջ, անոնց առջեւ ընկ. Օլիվըր Պոլտուին (Անգլիոյ վարչապետին որդին), զօր. Եափավալ (Ուկրայինա), Զմիռնօֆ (նախկին նախարար կեդրոնական կառավարութեան), Ռամիշվիլի (ներքին նախարար Վրաստանի), երաժշտապետին ձախ կողմը՝ Ժորտանիա (Վրաստանի նախկին վարչապետ), Խանքէտոքօֆ (Ցարստան), Հարոլտ (Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի պաշտպան Լիկայէն)։

Հայերէն՝ Հ. Վարդան վրդ. Մելքիսեդեկեան, զօր. Ղորղանեան, Հ. Մելիքեան, Վ. Խօրասանճեան, Տիկ Բէգլարեան, հայ արիները եւլն.։

Ֆօթօ՝ ԱՐԱՔՍ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵԻԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ահա՛ բնագիրը Մայիս 30ին Հռոմի մէջ կնքուած իտալեւթուրք դաշնագրին.

Յօդ. 1.— Պայմանադիր բարձր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան չմտնել ո՛ր եւ է քաղաքական կամ տնտեսական համաձայնութեան, ոչ ալ ուէէ կապակցութեան մէջ՝ ուղղուած կողմերէն մէկուն դէմ։

Յօդ. 2.— Եթէ պայմանադիր կողմերէն մէկը, հակառակ իր խաղաղասէր դիրքին, յարձակումի ենթարկուի մէկ կամ աւելի ուրիշ պետութեանց կողմէ, միւս կողմը կռիւի ամբողջ ընթացքին չէզոքութիւն պիտի պահէ։

Յօդ. 3.— Պայմանադիր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան հաշտարար եղանակով լուծել իրարու միջեւ ծագելիք ամէն կարգի վէճեր, զորս կարելի չըլլար կարգադրել դիւանագիտական ճամբով. հաշտարար կարգադրութիւնը չյաջողելու պարագային, կողմերը դատական կարգադրութեան պիտի դիմեն։ Յաւելուած-փրոթոքոլ մը կ'որոշէ հաշտութեան եւ դատական կարգադրութեան եղանակը։

Յօդ. 4.— Ներկայ դաշնագրին մեկնութեան կամ գործադրութեան առթիւ ծագելիք վէճերը ուղղակի, պարզ խնդրագրով մը, պիտի ենթարկուին Լահէյի Արդարութեան Միջազգային Մնայուն Ատեանին։

Յօդ. 5.— Դաշնագիրը կարելի եղածին չափ կարճ պայմանաժամի մէջ պիտի վաւերացուի եւ գործադրութեան պիտի դրուի՝ անմիջապէս որ Հռոմի մէջ փոխանակուին վաւերացուած օրինակները։ Դաշնագիրը փոխանակութեան թուականէն սկսեալ հինգ տարի տեւողութիւն պիտի ունենայ։ Եթէ պայմանաժամի վերջանալէն վեց ամիս առաջ լուր չտրուի, դաշնագիրը ի զօրու պիտի ըլլայ նոր հինգ տարուան շրջանի մը համար եւս։

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Քիճիի պալատին մէջ ստորագրուած իտալեւթուրք դաշնագիրը չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համաձայնութեան դաշինք մըն է եւ կնքուած է հինգ տարուան համար։ Երկու պետութիւնները փոխադարձաբար յանձնառու կ'ըլլան չմտնել քաղաքական այնպիսի խմբակցութեանց մէջ, որոնք կը սպառնան Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ։ Պատերազմի պարագային՝ փոխադարձ չէզոքութիւն կը խոստանան։ Վերջապէս հաւանական վէճերու պարագային համաձայնութիւն կը նախատեսեն։

Դաշնագիրը ձեւական կերպով կը նմանի վերջին տարիներու ընթացքին զանազան երկիրներու միջեւ կնքուած այս կարգի դաշինքներու։ Սակայն շատ կարեւոր է անոր իմաստը՝ հետեւեալ պատճառներով.—

Նախ՝ անիկա այս կարգի առաջին դաշինքն է, զոր ֆաշիստ կառավարութիւնը կը կնքէ Արեւելեան երկրի մը հետ. անիկա բացորոշապէս ցոյց կուտայ «Տուչէ»ին կամքը՝ կարելի եղածին չափ ընդարձակելու Իտալիոյ դերը Արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ հետզհետէ զօրաւոր դիրք մը ապահովելու իրեն աշխարհի այդ մասին մէջ։ Յետոյ՝ այս դաշնագիրը նոյնպէս առաջինն է, զոր Քէմալի կառավարութիւնը կը կնքէ Արեւմտեան երկրի մը հետ։ Մինչեւ այսօր Նոր Թուրքիան փափաքելով զերծ մնալ արտաքին վտանգէ՝ կը կարծէր՝ թէ սպառնալիքի ենթակայ է Եւրոպայի կողմէ եւ կապուած էր միայն Մոսկուայի հետ։ Հիմա զինքը մտահոգող եւրոպական պետութեան հետ կը կնքէ չէզոքութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք մը։ Բնականաբար այս դէպքը կոչուած է ուղղակի ազդել Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վրայ եւ թոյլ տալ Թուրքիոյ, որ ուզած ատեն ձերբազատուի ռուսական ամէն ազդեցութենէ եւ մտնէ եւրոպական քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ, ինչպէս կը փափաքի։

Հարկ չկայ ըսել թէ՝ Իտալիա իր կողմէ տնտեսական առաւելութիւններ կը սպասէ Թուրքիայէն, իր ծաւալման պահանջքը գոհացնելու համար։ Այս իմաստով, Հռոմի մէջ տասը տարուան նոր դաշնագիրը ծնունդ պիտի տայ երկու երկիրներու գործակցութեան լայն կարելիութեանց։ Ինչ որ ալ ըլլայ, այս նոր դաշնագիրը զգալի հակազդեցութիւններ պիտի ունենայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ զանազան պետութեանց ներկայ դիրքին վրայ եւ նոր կացութիւն մը պիտի ստեղծէ այնտեղ։ Իտալիա կը ջանայ սերտ կապեր հաստատել Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրներուն հետ եւ այդ շրջանի տնտեսական ու քաղաքական ամբողջ բարդ քաղաքականութիւնը կրնայ տակնու վրայ ըլլալ։ Այն պահուն, ուր Հռոմի եւ Փարիզի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին արծարծուած բոլոր խնդիրներու մասին, այսպիսի կարեւոր դէպք մը կրնայ ազդել Միջերկրականի հաւասարակշռութեան վրայ։ Այս հաւանականութիւնը չի կրնար վրիպիլ Ֆրանսայի ուշադրութենէն։

.·. Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական մամուլը մեծ գոհունակութեամբ կ'ողջունէ իտալեւթուրք դաշնագիրը։ «Մէսաճէրօ»ի համաձայն, անիկա պատերազմէն ի վեր Իտալիոյ կնքած ամէնէն կարեւոր դաշնագիրն է, որովհետեւ ո՛չ միայն վերջ կը դնէ Միջերկրականի Արեւելեան աւազանին մէջ տիրող շփոթ կացութեան, այլ Հռոմի եւ Էնկիւրիի քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն համար շահաւոր գետնի մը վրայ կը դնէ։ Բոլոր թերթերն ալ կ'ըսեն թէ այս դաշնագիրը կասկածամտութեամբ չպիտի ընդունուի ուէէ երկրի կողմէ, ու կը շեշտեն մասնաւորապէս թէ ո եւ է կերպով թշնամական չի կրնար նկատուիլ Յունաստանի դէմ։ «Մէսաճէրօ» կ'ըսէ թէ Իտալիա ջերմապէս կը մաղթէ հելլէնեւթուրք մերձեցումը եւ թէ կարելի է վստահ ըլլալ որ, պիտի գայ օր մը, երբ Հռոմի մէկ խօսքը պիտի փութացնէ կարգադրութիւնը Աթէնքի և Էնկիւրիի բոլոր վէճերուն, պարզաբանելով այսպէս Արեւելեան Միջերկրականի խիստ կարեւոր մէկ մասը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԵՂԵՐԸ

. L'ISLAM ET LES RACES, par P. J. ANDRÉ, Capitaine d'Infanterie coloniale. (Pierre Redan), 2 vol., in—8° p.p. 270+325. Editeur: Paul Geuthner, Librairie Orientaliste, 13, Rue Jacob, Paris.

Գրքին հեղինակը՝ Pierre André անծանօթ մը չէ Հայերուն։ Զինադադարի շրջանին, երբ Կիլիկիան ֆրանսական գրաւման տակ կը գտնուէր, հարիւրապետ Անտրէ ճէպէլը Պէրէքէթէ սանճաքին կառավարիչն էր (1919 — 1920)։ Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ Pierre Redan ծածկանունին տակ գրեց գիրք մը՝ La Cilicie et le Problème Ottoman։ Անկէ զատ Asie Française ամսաթերթին մէջ հրատարակեց քանի մը ուսումնասիրութիւններ Կիլիկիոյ մասին։

Պ. Փիէր Անտրէ երկար ատենէ ի վեր կը զբաղի իսլամական խնդիրներով. այդ պատճառով ալ կանուխէն յաճախած է Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանը, Լուվրի վարժարանը եւ Քոլէժ տը Ֆրանս, ուր հետեւած է Փրոֆ. Մէյնէի լեզուաբանական դասընթացքներուն։ Իսկ 1909էն ի վեր պաշտօնավարած է իսլամական երկիրներու մէջ — Մարոք, Հնդկաց ծովի արաբական եւ ափրիկեան եզերքները, յետոյ դարձեալ Մարոք։ Զինադադարին սկիզբը Զուլֆիքարոյ Նէօշաթէլ քաղաքին մէջ, դասախօսութիւններ տուած է իսլամութեան մասին։ Ճէպէլը Պէրէքէթի կառավարիչ եղած ատեն հիմնած է չէրքէզ եւ անսարիէ գպրոցներ, ինչպէս նաեւ ցէՃիվաճանէ մը Օսմանիէի մէջ։

Հեղինակը կատարելապէս ձեռնհաս է՝ մօտենալու համար իր նիւթին, զոր ո՛չ միայն ուսումնասիրած է արաբ հեղինակներու երկերուն, այլ նաեւ կեանքի մէջ, ապրած ըլլալով իսլամ զանազան ցեղերու մօտ։ Բաց աստի, օգտագործած է երկերը բազմաթիւ հեղինակներու, որոնք ուսումնասիրած են իսլամական կրօնքն ու Արեւելքը։ Այդ գիրքերու ցանկը խիստ օգտակար առաջնորդ մը կրնայ ըլլալ բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին այդ նիւթով (էջ XXI—XXV)։

Գիրքը կը բաղկանայ երկու հատորէ։ Առաջին հատորին մէջ, Պ. Փիէր Անտրէ կը խօսի իսլամութեան ծագումին, կոչումին եւ պատուաստին վրայ։ Հակիրճ բայց կուռ էջերու մէջ կը պատկերացնէ առաջուան Ասիոյ, մասնաւորաբար Արաբիոյ ընկերային եւ կրօնական վիճակը՝ նախ քան Մուհամմէտի երեւումը։ Յետոյ պատկերային կերպով կը նկարագրէ Մուհամմէտի կեանքը՝ իր պատանութենէն մինչեւ Մէտինէ փախուստը։ Առանձին գլուխ մը մէջ երկարօրէն կը բացատրէ Ղուրանի ծագումը, էութիւնն ու իսլամական կրօնքի հիմնական օրէնքներն ու վարդապետութիւնները։

Առաջին հատորի երկրորդ մասին մէջ կը պարզէ Մուհամմէտի յաջորդներուն՝ խալիֆաներու կեանքն ու գործը, արաբական յաղթանակներն ու իսլամութեան տարածումը։ Կը խօսի արաբ աստուածաբաններու եւ անոնց հիմնած աղանդներու չորս դպրոցներուն (մալէքի, հանէֆի, համպալի եւ շաֆիի), արաբական գիտութեանց, գրականութեան, գեղարուեստի, պատմութեան ու աշխարհագրութեան, Միջին դարու իսլամ փիլիսոփայութեան մասին։ Ու այդ բաժինը կը փակէ արաբական խալիֆայութեան անկումով, երբ արդէն պատմութեան թատերաբեմին վրայ կ'երեւան Մոնկոլներն ու Թուրքերը։

Գ. մասին մէջ կը խօսի մոնկոլեան արշաւանքին, Ճինկիզ խանի եւ Լէնկթիմուրի մասին։ Կը պատմէ՝ օսմանցի Թուրքերու ծագումն ու ծաւալումը. Պոլսոյ գրաւումն ու անոր հետեւանքները, ի վերջոյ խալիֆայութեան օսմանցի սուլթաններուն փոխանցումը։

Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի օրով է որ օսմանեան տիրապետութիւնը իր բարձրագոյն աստիճանին հասաւ. Թուրքերը մազ մնաց պիտի գրաւէին Վիէննան (1529). ամբողջ Հունգարիան օսմանցիներուն կը պատկանէր արդէն. իսկ արեւելեան կողմէն օսմանեան կայսրութեան սահմանները կը տարածուէին մինչեւ Թաւրիզ ու Պաղտատ։ Միջերկրականի մէջ կը տիրապետէր Պարպարոս Խայրէտտին, որ մէկ կողմէն կը գրաւէր Քորֆուն, միւս կողմէ Թունուզ քաղաք ելլելով կը կործանէր Պէնի Հաֆըզներու հարստութիւնը, մինչ օսմանեան նաւատորմը քանի մը կղզիներ կը գրաւէր Վենետիկցիներէն։ Սուլթան Սիւլէյման մէկ կողմէ Աւստրիոյ, միւս կողմէ Պարսկաստանի դէմ կռիւները շարունակելով հանդերձ, կը զինակցէր Ֆրանսայի Ֆրանսուա Ա.ի հետ։

Սուլթան Սիւլէյմանէն յետոյ է, որ Թուրքիոյ աստղը կը սկսի խաւարիլ եւ օսմանեան կայսրութիւնը աստիճանաբար կը դիմէ դէպի քայքայում։

Ինչո՞ւ այդ քայքայումը։ Հեղինակին համաձայն, սուլթանը, որ բանակներու գերագոյն հրամանատարի պաշտօնէն պետութեանվարիչի պաշտօնին անցաւ, սկսաւ փակուիլ իր պալատին մէջ, մոռնալ արտաքին աշխարհը, վստահիլ նախարարներու, որոնց մեքենայութիւնները միացած հարէմի դաւերուն, հետզհետէ իշխանութիւնը խաղալիք դարձուցին իւլէմաներուն եւ Եէնիչէրիներուն ձեռքը։ Սուլթան-խալիֆան, բազմակնութեան պատճառաւ, կ'ունենար շատ զաւակներ, որոնք իրար կը սպաննէին՝ գահին տիրանալու համար (էջ 228)։ Բացի այս պատճառներէն, կար նաեւ քայքայումի ուրիշ էական պատճառ մը. Թուրք ժողովուրդը վաչկատուն էր, դրացի երկիրները կողոպտելու անզուսպ փափաք մը ունէր. ընդունակ չէր տնտեսական զարգացման. կարելի չէր կեդրոնացեալ եւ միացեալ կազմակերպութիւն մը ստեղծել։ «Պոլսոյ տիրանալէն ի վեր, Թուրքերը չէին հիմնած ո՛չ պետութիւն մը, ո՛չ ալ քաղաք մը, այլ բանակատեղի մը, կամ բանակատեղիներ։ Անմիջապէս որ նոր երկիր մը նուաճէին, հոն կը փնտռէին միայն միջոցներ՝ ուրիշ երկիրներ նուաճելու համար»։ Ֆրանսացի պատմագէտի մը՝ Է. Մ. Պուրժուայի այս կարծիքը կ'ըերացնէ հեղինակը, որ քիչ յետոյ կ'աւելցնէ թէ օսմանեան կայսրութիւնը սկսաւ քայքայուիլ այն օրէն, երբ դադրեցաւ ըլլալէ պետութիւն մը, որուն միակ նպատակն է պատերազմ ու աշխարհակալութիւն (Ա. հատոր, էջ 230)։

Հեղինակը արագ ակնարկ մը կը նետէ Արեւելեան խնդրին վրայ։ Կը պարզէ Եւրոպայի մեծ պետութեանց, մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ մրցակցութիւնները, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ ձգտումները՝ Թուրքիոյ վրայ, հասնելով մինչեւ 1908ի Սահմանադրութիւնն ու մեր օրերը։ Ու կ'եզրակացնէ թէ Արեւելեան խնդիրը ո՛չ միայն չէ լուծուած 1918էն ի վեր կնքուած դաշնագիրներով եւ համաձայնութիւններով, այլ ընդհակառակն աւելի բարդ եւ աւելի վրդովիչ դարձած է։ «Ահա՛ թէ ինչո՛ւ, բոլոր Ֆրանսացիները որ կոչուած են դեր մը խաղալ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, պէտք է ջանան ճանչնալ իսլամ աշխարհը՝ չարժող գաղտնի մեքենաները, որպէսզի անակնկալի չգան դէպքերէն եւ ի հարկին ազդեն անոնց վրայ» (էջ 260)։

Գիրքը գրուած ըլլալով քէմալական վերջին խոր եւ հիմնական յեղաշրջումներէն առաջ, հեղինակը ճակատագրականօրէն կարգ մը սխալ եզրակացութիւններու կը յանգի։ Տեսական հարցերու մէջ Փիէր Անտրէ շատ աւելի ձեռնհաս է։

Իր գրքին երկրորդ հատորին մէջ կը խօսի իսլամութեան ճիւղերուն, զանազան շարժումներուն եւ աղանդներուն մասին։ Կը պարզէ Խարաճիներու, Ալէվիներու, Շիիներու, Սուֆիներու եւ Վէհապիներու վարդապետութիւնները։ Կրօնականէն յետոյ հոս ալ կ'արծարծէ քաղաքական հարցեր։ Կը խօսի արաբական հարցին մասին, յետոյ կը պարզէ իսլամութեան վիճակը Եգիպտոսի, Տրիպոլիսի, Հիւսիսային Ափրիկէի, Հապէշստանի, Զանզիբարի, Մադակասքարի, Չինաստանի, Ճափոնի, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի եւ Բելուճիստանի մէջ։

Հեղինակը 246,920,000 ցոյց կու տայ աշխարհի վրայ իսլամներու ընդհանուր թիւը (էջ XXVI)։ Անգլիոյ տիրապետութեան տակ կը գտնուին 91,940,000 իսլամներ, Ֆրանսայի՝ 22,825,000, Հոլանտայի՝ 36,000,000, Չինաստանի մէջ կ'ապրին 30 միլիոն իսլամներ, Ռուսիոյ մէջ՝ 19,100,000, Պարսկաստանի մէջ 9,300,000, Թուրքիա, Սուրիա եւ Արաբիա՝ 21,223,000 եւայլն։ Փափաքելի էր որ ցոյց տար այս վիճակագրութեան աղբիւրը։

Բոլոր անոնք, որոնք կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներով, կ'արժէ որ կարդան այս երկու հատորները։ Պէտք չէ երբեք մոռնանք անցեալի պատմութիւնը, որուն լոյսը մեր առաջնորդը պիտի ըլլայ ներկային եւ ապագային մէջ։ Օգտակար է միշտ ճանչնալ հարեւանը, իր կրօնքով, իր մշակոյթով, իր բոլոր առաւելութիւններով ու թերութիւններով։

Պ. Փիէր Անտրէ իր ժումկալ եւ ուշադիր ուսումնասիրութեամբ կրցած է տալ խղճամիտ պատմութիւնը իսլամ ցեղերուն։ Հեղինակը գիտուորական ասպարէզի նեղ սահմաններէն դուրս՝ կը շարունակէ զբաղիլ գիտական աշխատանքներով։ Գրած է նաեւ ուսումնասիրութիւն մը Չէրքէզներու եւ Քիւրտերու մասին։ Շուտով կը հրատարակէ ուրիշ հատորներ ալ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՁ-ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՔԵՇԵԼԷ ՑԵՏՈՅ

«Իգտամի» շրջուն թղթակիցը կը գրէ Պրուսայէն.—

Կէմլէյիկի մէջ կ'ապրին 6000 հոգի, որոնցմէ 200 տունը տեղացիներ են, իսկ մնացեալները գաղթական։ Անոնք այլեւս տիրացած են իրենց սահմանուած կալուածներուն, եւ արտադրող դարձած։ Մինչեւ հիմա 1000 տուն տրուած է գաղթականներուն, 200ը՝ կեդրոնին, մնացեալն ալ շրջականներուն մէջ։

Կէմլէյիկ ունի շատ մը ցաւեր։ Ամէնէն առաջ, ձիթաստանները տէրերը չեն կրնար այնքան եղածին չափ վարկ գտնել, եւ իրենց կալուածները մշակել։ Չորս միլիոնի հասնող ձիթենիներէն 11 միլիոն ձիթապտուղ եւ 1ուկէս միլիոն քիլօ ձէթ կ'առնուի, եթէ պէտք եղած մշակութիւնը ըլլայ եւ հիւանդութեան տեղի չտրուի։ Մինչդեռ, մշակութեան պակասի եւ հիւանդութեան հետեւանքով, այս արժէքաւոր բերքը մէկ տասներորդի իջած է։

Կէմլէյիկի ձիթենիներուն մեծ մասը լքեալ գոյք է։ Պետեցայ ձիթաստանները, եւ աչքովս տեսայ ծառերը։ Աւերակ անտառէ մը տարբերութիւն չունին։

Ձիթենիներու անմիջական մնալուն երկու պատճառ ցոյց կուտան.—

Ա. Ցեղաւորման գործերու ազդեցութիւնը։ Երբ առաջին անգամ հոս եկան, գաղթականները սկսան վերաշինել, յետոյ ուրիշներ եկան եւ մշակուած ձիթաստաններուն տիրացան։ Հին գաղթականներուն ալ նոր ձիթաստաններ տրուեցան։ Բայց անոնք այլեւս չմշակեցին, վախնալով որ վաղը կրկին իրենց ձեռքէն կ'առնեն։

Բ. Դրամի պակաս։ Գաղթականներուն տրուած հազարաւոր ծառերը կը մնան անխնամ, դրամի չգոյութեան պատճառաւ։ Որովհետեւ, իւրաքանչիւր ծառի համար նուազագոյն կէս ոսկի պէտք է. իսկ գաղթականը չի կրնար այսքան դրամ ճարել։

ԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՈՒՐԻՇ ՎԱՅՐԵՐ, ՈՒՐԻՇ ՅԱՒԵՐ...

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՖԻԼԻՊՊԷ, 25 Մայիս

Հակառակ փափաքիս, չկրցայ օրը օրին գրել «Յառաջ»ին։ Թէեւ, հանգանակութեան ցանկը, այնքան արագ ու քոլորականէր տրամադրութեան մը տակ բարձրացաւ որ, Փրանսահայ գաղութը լուսի ըմբռնած ըլլալ կը թուի մեր գաղութի իրական ու անյետաձգելի պահանջները։

Մինչեւ այսօր «Յառաջ»ի միջոցաւ ղրկուած գումարը «Զրի Սեղանատուն»ի պահանջը գոհացնելէ զատ, պիտի յատկացուի նաեւ այլ պէտքերու։

Հոս գոհունակութեամբ տեղեկացանք որ փարիզահայ գաղութին մէջ կարգ մը հայրենակիցներ միանուագ գումարներ տուած են, որոնք պիտի ուղարկուին Պուլկար Կարմիր Խաչին։

Նախորդ թղթակցութեամբ մը, չոր թիւերով ու ամփոփ կերպով ես տուեր էի այժմու պահանջն ու կացութիւնը։

Վիճակը կը շարունակէ նոյնը մնալ, ու, շատ պարզ է, որ երբ մաս մը հայրենակիցներ կրցած են վերջերս 30—40 լեվայով որ եւ է գործ ճարել, ասիկէ կը դադրին նպաստ ստանալէ։

Հակառակ տիրող մտահոգութեան, ուրախալի է որ որ եւ է հիւանդութիւն երեւան չէ եկած իբրեւ համաճարակ։

Ինչպէս յիշեր էի նախորդով, դպրոցը վերաբացուած է։ Վերջին 3—4 կարգերը, մէկ մասը ցերեկէ առաջ, միւսը՝ ցերեկէ վերջ, կուգան ու կը հետեւին դասերու իբրեւ «դասարան» կը ծառայեն պահարանը, մատուռը եւ Ազգային Խորհուրդի սենեակը։

* * *

Պարզ է, որ ինչքան ալ դառն պայմաններու մէջ գտնուէր, Ֆիլիպէն չէր կրնար անտարբեր մնալ մօտակայ աղէտահար վայրերու հանդէպ։ «Աղէտեալներու Ցանձնախումբ»ի կարգադրութեամբ Վաղինակ քահանան երկու օր առաջ մեկնեցաւ խասքովօ Լայոբէն հաղորդեց ինծի իր տպաւորութիւնները, Ցացուելով կարգ մը մասնաւոր ու արտաժամեայ պատմութիւններ, նոյնութեամբ կուտամ, սարբեւ, քաղուածներ երկու պաշտօնական տեղեկագիրներէ։ Առաջինը նամակ մըն է Թաղ. Խորհուրդէն, Մայիս 23 թուակիր, ուղղուած Ը. Օ. Ցանձնաժողովին։

— «Տէր Վաղինակ հօր քաղաքս այցելութիւնը անեցաւ իր բարերար ազդեցութիւնը, եւ ժողովուրդը այժմ այնքան յուսալքուած չէ, քանի որ Ֆիլիպէն իր այնքան կարիքներուն մէջ եղբայրական աջակցութիւն կուտայ տեղւոյս աղէտեալներուն ալ ... Տեղւոյս հայութիւնը որ մօտաւորապէս 500 ընտանիք կը սեպուի, երկրաշարժի ուղղակի աղէտ չտեսաւ, այսինքն, փառք Աստուծոյ, մեռնել եւ վիրաւոր չունինք։ Բայց անուղղակի հետեւանքները շատ ծանր կը ճնշեն տեղւոյս հայութեան վրայ։ Արդէն հոս բնակողներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն բանւորներ եւ կառապաններ, բաւ են բովանդակ տարուան ապրուստը դասակարգ, որ երկու օր գործի սպասութեան պարագային երրորդ օրը կը կարօտի չոր հացի։ Տեղւոյս մէջ ծխախոտի աշխատանոցները կը գործեն 3—4 ամիս, անկէ յետոյ կը գոցուին, եւ ինչ որ կրնան խնայել իրենց 30—40 լեվա անբաւարար օրականէն, անով պիտի կրնան ապրիլ ամբողջ վեց ամիս։

— «Երբ հագիւ աշխատանոցները բացուեր էին, վրայ հասաւ բնութեան աղէտը եւ ժողովուրդը ինկաւ վրաններու մէջ. շատերու վրանները խղճալի տեսարան մը կը պարզեն, որովհետեւ, չունին բաւարար ծածկոցներ. ասոր վրայ վրայ երբ որ աւելցնենք տիրող կծու օդը կամ անձրեւը, խեղճութիւնը պատկերացուցած կ'ըլլանք։ ...Պահանջը այնքան զգալի էր որ, նոյն իսկ, առաջին օրերուն, մենք մեզի հանգանակութիւն մը ըրինք, շուրջ 2400 լեվա (500 ֆրանք «Յառաջ») եւ բաշխեցինք մեզմէ աւելի կարօտներուն։ Տեղւոյս «Կանանց Միութիւն»ն ալ տուաւ իր 1000 լեվան։ ... Երկրաշարժէն վնասուած են նաեւ եկեղեցին եւ վարժարանը։ Ինչպէս որ վարժարանը այս վիճակով կարելի չէ վերաբանալ, առանց նորոգութեան։ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի նորոգութեան համար վեր ի վերոյ 25-30000 լեվայի պահանջ կայ։

... «Ունինք, նաեւ, ուրիշ ցաւո՛տ հարց մը։ Ազգային երեսեւ վարժարանի տնօրէն Տօքթ. Յ. Մանուկեան Թաղ. խորհուրդին տուած տեղեկագրով կը յայտնէր թէ տեղւոյս մէջ մանկապարտէզի չգոյութեան երեսէն 5-6 տարեկան հարիւրէ աւելի մանուկներ փողոցները կը թափառին. եւ, ա՛լ աւելին, ան կը յիշէ 25 - 30 մայրեր, որոնք իրենց 4-6 տարեկան զաւակները օրական 5-10 լեվա վարձքով կը ծգեն Թուրք կամ պուլկար դրացիներու քով եւ այս մանուկները կը մեծնան իբրեւ Թուրք կամ իբրեւ ստար։ Այսպիսիներուն թիւը մօտաւորապէս 60ի կը հասնի։ Որքան դժուար պիտի ըլլայ զանոնք փրկել ապազգայնացման մեծ վտանգէն։ Ուրեմն, մանկապարտէզի հոգ մըն ալ... ... Մեր վիճակը թոյլատու չէ, ու ցանկալի էր որ մօտաւոր կամ հեռաւոր զաղութներ օժանդակէին»։

Ցիշեալ տեղեկագրին կցուած է, նաեւ, երկրորդ մը՝ ստորագրուած Խասքովոյի Աղէտեալներու Ցանձնաժողովէն։

Կը քաղեմ կարեւոր մասերը.

— «... Զխանգարելու համար Ֆիլիպէի Ցանձնախումբին գործերը մենք չդիմեցինք արտասահման ու այլուր՝ նպաստ խնդրելու։ Այլ հարկ գտնեցինք առ այժմ գոհանալ տեղական միջոցներով եւ սպասել Ֆիլիպէի կարգադրութեանց։ Ուրախ ենք որ մեր այս ակնկալութեանց մէջ յուսախաբ չեղանք։ Տէր Վաղինակ հօր միջոցաւ ստանալով 10,000 լեվա, միասին շրջեցանք վրանէ վրան եւ բաշխեցինք ամէնէն կարօտներուն»։

Վաղինակ քահանայ, իր կարգին, տուաւ կարգ մը ծանօթութիւններ։ Համաձայն իր վկայութիւններուն, «Մեծ մասին վրանները շատ գէշ եւ անգոհացուցիչ են. ստորական գլուխներ եւ փափաթներ, կամ կապերտ կտոր մը։ Գործերու վերաբացման յոյսն ալ չկայ։ Կը պատմէ, կ'երթաս վրանէ վրան, միշտ միեւնոյն պատկերը։ Ու զարմանալի է որ դեռ կը տոկայ այս ժողովուրդը։ Կան որ իրենց դառնութեանը մէջ կը ժպտին նոյնիսկ...։ Արտասահմանէն եկած օգնութիւն մը պզալապէս կը փոխէ իրենց տրամադրութիւնը։ Կը խօսին, կը յուսադրուին, ինչպէս հոս՝ Ֆիլիպէի մէջ։ Արտասահմանի մեր հայրենակիցներն ու մամուլը, ուրեմն, կրնապէս օգտակար կ'ըլլան իրենց ... քումներով, քանի որ, նախ, նիւթապէս կ'օժանդակեն եւ երկրորդ, հոգեպէս կը մխիթարեն ... կրտփոփերնակ ... թեան անձկութիւնը կրնայ աննպաստ հետեւանքներ ունենալ ազգային տեսակէտէն ալ, դիւրացնելով այլասերման ճամբան, մանաւանդ որ թ... կարգներ չեն պակսիր։

ՎԱՀՐԻՋ

Յ. Գ.— Մինչեւ գարդ ... Ը. Մ. Բ. Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութենէն ստացուած է 35.500 լեվա։ Տեղական մասնաճիւղի արդիւնք սկսած են ձրի տաք կերակուր տալ պուլկարներու եւ հայերու ... յական առաքելութիւնը վրան մը, իսկ Թաղապետութիւնը ճաշարան կազմած մը տրամադրած են։

ՆՈՅՆ

ՅԱՐԴԳՈՂ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ ԵՒՍ

(24 Մայիս)

Ա. Կոթիկեան ներկայացուց թէ հին եւ թէ նոր, տպուած եւ անտիպ բանաստեղծութիւններէն (արձակ եւ ոտանաւոր) մասեր։

Ցրէնկեան.— Կոթիկեան կ'անտեսէ կեանքի արդի երեւոյթներն ու արուեստի նորագոյն ազդակները ու կ'իյնայ հին, փոշոտած ճամբաներու մէջ իր նիւթով ու մանաւանդ ձեւով։ Իր աշուղական գրուածքները կարծես աւելի յաջող պիտի ըլլային եթէ շարունակէր։

Ցիկին Լաւ.— Տանջուող տարրերու աշխատանքէ վերջ, ներկայ գրական արդիւնքը պէտք անգոհացուցիչ համարել։ Իր զգացումները շատ ... ըլլալով, կը մնան շատ անզօր կիսաւարտ։ Ան աւելի բնութիւն, գիւղական պարզ տպաւորութիւններ երգելու մէջ յաջող է։

Չազարապետեան.— Կոթիկեան ունի պարզ միտք, ճիշդ մաքուր լեզու։ Ո՛չ մէկ հետեւողականութիւն մանաւանդ իր առաջին շրջանին մէջ։ Մերթ բանաստեղծական անուշ, հով մը կ'անցնի անոնց մէջէն։

Շահնազար.— Իմ տպաւորութիւններս այս գրուածքներուն մասին դժբախտաբար ... նպաստաւոր չեն։ Ճիշդ է թէ նիւթի ընտրութեան մէջ ազատ է ան. բայց կարեւորը ձեւն է, որ կը պակսի իրեն։

Թորոսեան.— Համաձայն եմ այն կարծիքներուն՝ թէ անոր ժամանակավրէպ գործեր են, մանաւանդ իրենց ձեւով։ Նիւթերը, որոնք 20—30 տարիներ առաջ ըսուած են աւելի յաջող ձեւով։

Ցարոնեան.— Որ եւ է գործի բանաստեղծական ... մին մասնաւոր սահման չկայ։ Իմ առաջին դիտողութիւնս ... բանաստեղծութիւններուն ... սին հարազատութեան եւ ... նաստութեան պակասն է։

Քոչարեան.— Որ եւ է գործ ներկայացնելէ առաջ պէտք է ուսումնասիրութեան ենթարկել Սկզբունքի տեսակէտով ... եւ է գրուածքի մասին կարծիք յայտնելու ատեն, նախ ... յութիւններու մասին խօսիլ աւելի լաւ է, քան թերութիւններուն վրայ ծանրանալ։ Կոթիկեան՝ տպաւորապաշտական ... բոլ հակումներ ունի։ Եթէ ... այդ ուղղութեամբ կատարեալ ... քան չէ արտադրած, կրնայ ... կելով յաջող գործեր արտադրել։

Կարծիքներու արտայայտութիւններէն վերջ, Կոթիկեան տուաւ եղած քննադատութեան պատասխանները։

**. «Յարդգող»ի նոյն ... շաբթին թէքոզիկ ... լով. ներկաները ... ընդց յարդանքը ... բազմամատակ ... նին։

ՍԵԿԿԱՊԻ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

...Ր. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵԼՄՏԱՅՈՅՑԸ

...մ[illegible] մէջ պաշտօնա-
...Յօրհրդակցական Խորհ[ր]-
...Միութեան 1927 - 1928ի
...ին վերամսեայ ելմտացոյ-
...ջին տարուան մէջ, 1922 -
...հինգ տարուան մէջ, 1922 -
...ձէն 1927 - 1928 Խորհրդ.
...թեան ելմտացոյցը 1460
...ոն րուբլիէն բարձրացած է
...88 միլիոնի (մէջն ըլլալով
...ւորդ ելմտացոյցէն աւելցած
...միլիոն րուբլին)։

...երկայ ելմտական տարուան
...ջին վեց ամիսներուն, հա-
...ները եղած են հետեւեալ-
...— Տուրքերէ՝ 1 միլիառ
...500.000, փոխադրութեան
...ներէ՝ 858,400,000, փո-
...ութենէ՝ 452,400,000,
...ական կալուածներէ եւ ձեռ-
...ներէ՝ 297,100,000։ Հա-
...ներու բաժնին մէջ կարե-
...յաւելումներ ցոյց կուտան
...ութիւնները, մաքսա-
...երը եւ երկաթուղիները։
...նոյն ժամանակաշրջանին
...եղած է 2,968 միլիոն
...մասնաւածին 48.7 առ հա-
...միայն), որուն 1031 մի-
...փոխադրութեանց, 534
...300.000ը ազգային
...թեան, 279400.000ը
...կան ելմտացոյցերու, 179
...ոնը՝ փոխառութեանց ղեկա-
...րներուն։

ԱՂԻՏԱԲԵՐ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

...մոնի մէջ մնացած է Նիու-
...ի ղուքը, որ սփափանաւէրն
...համբաւաւոր եւ խիստ մեծար-
...ադամանդի մը՝ «Հոփի ա-
...մանդ»ին։ Դարաւոր պատմու-
...ն մը ունի այս ադամանդը եւ
...աղիտաբեր՝ անոր համբաւը
...քան մեծ է որքան արժէքը։
Այս ադամանդը նախապէս
...պատկանէր Ֆրանսայի Մարի-
...թուանէթ թագուհիին, որ յե-
...փոխութեան օրերուն կախաղանի
...քաւեց իր օգոստափառ տիտ-
...Ընկեց յետոյ, որու ձեռք որ
...ցաւ, դայն ենթարկեց անակն-
...դժբախտութիւններու, անոր
...ղական տէրերը զոհ գացին
...թիւններու, արկածներու, խենթու-
...ն, նաեւ անձնասպանութեան։
1901էն առաջին, անոր սեփա-
...տէրերուն մէջ, կը յիշուին
...քանիթոփըին, որ ոչնչա-
...ներու կողմէ սպաննուեցաւ,
...գոհարավաճառ մը, որ իր
...եւ զաւակներուն հետ մէկ-
...կորսուեցաւ արկածի մը հե-
...անքով, Ապտիւլ Համիտ որ
...հրեկեց եղաւ եւ վերջապէս
...րոթ վաճառական մը որ ծովա-
...ն եղաւ։

ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔ սահմանագծու-
...միացուն քննանալուները վեր-
...ուց իր աշխատանքները։ ի-
...պատուիրակութիւնը լն-
...րէն Մուսուլ մեկնեցաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊՈԼԻՍ, 29 Մայիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը տօնուեցաւ շքեղ հանդիսաւորութեամբ, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Մայիս 27ի Կիրակի օր, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բեմին վրայ կ'երեւէր եռագոյնը, իսկ ամբողջ սրահը զարդարուած էր հայ հերոսներուն նկարներով։

Փոն-Սէն-Թ'էսփրիէն փութացած էին բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ։

«Մեր Հայրենիք»ով բացուեցաւ հանդէսը։

Նախագահ ընկ. Ա. Շիրոյեան ներկայացուց տասը տարի առաջուան այն փառաւոր խոյանքը, որուն շնորհիւ այսօր ունինք փոքրիկ կորիզը վաղուան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգ եւ խմբերգ։ Պ. Ս. Յովհաննէսեան բերաւ իր մասնակցութիւնը ջութակով։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Հ. Սարգսեան թելադրեց վառ պահել ազգային ոգին, եւ սէր ու գուրգուրանք ունենալ մեզմէ շատ հեռուն տարագիր Հայաստանին, հոգ չէ թէ անոր դռները այժմ փակ են մեր առջեւ։ «Մշակ Բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։ Զորս նոր ընկերներ արձանագրուեցան մեր շարքերը (մէկը Փոն-Սէն-Թ'էսփրիէն) եւ երգուեցան հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին։

Աստ-Անդ

* * *

ՓՐԻՎԱ, 29 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն Հայաստանի անկախութեան 10րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը, Էքոլ Մաթէրնէլի ընդարձակ սրահին մէջ, Կիրակի 27 Մայիս ժամը 2ին։ Անօրինակ խանդավառութիւն կը տիրէր։ Որոշեալ ժամէն առաջ սրահը լեցուած էր 200է աւելի երկսեռ հանդիսականներով։

Բեմին աջ կողմը կը ծածանէր հայկ. եռագոյնը Ֆրանսականին հետ։ Անդրանիկի եւ ուրիշ հերոսներու նկարներուն մէջտեղ ուշագրաւ տեղ գրաւած էր ընկերուհի Օր. Արաքսի Աւետեանի գործած մետաքսեայ մեծ գինանշանը։ Ընկ. Գրիգոր Դանիէլեանի բացման խօսքէն վերջ, հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Աշոտ, որ փաստացի պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ իր բազուկի ձայնը բարձրացնէ ներկայ կառավարութեան գործած վայրագութեանց դէմ։ «Ո՛չ միայն Դաշնակցականները կ'աքսորեն կամ կը բանտարկեն, այլ եւ խեղճ գիւղացին օրն ի բուն իր սրտին մէջ իր ցաւը կ'ողբայ։ Ի՛նչ է անոր յանցանքը որ խարազանի հարուածներով բանտ կ'առաջ. նորդուին»։ Բանախօսը՝ պատասխանեց նաեւ իրեն եղած հարցումներուն։ Յետոյ տեղի ունեցան երգիչ խումբին կողմէ խմբերգներ։ Մեներգեցին Շամերաքի ընկեր եւ ընկերուհիներէն ոմանք, եղան արտասանութիւններ եւ հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։

Հանդէսէն ետք՝ Վալանսէն եկած ընկ. Խաչերեանի նախագահութեամբ կազմուեցաւ Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղ մը եւ ութ անդամներ արձանագրուեցան։ Միեւնոյն գիշերը ընկեր Աշոտ կատարեց դասախօսական ժողով մը։

⁂ Փրիվայի հայ տիկիններու եւ օրիորդներու փափաքին համաձայն, Մայիս 18ին կազմուեցաւ Եւրոպահայ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Մայիս 20ին տեղի ունեցաւ Ա. ընդհ. ժողովը եւ ընտրուեցաւ դիւանը.— Տիկին Մառի Սատուրեան ատենապետուհի, Օր. Արաքսի Աւետեան ատենադպրուհի, Օր. Անիկ Բարսեղեան գանձապետուհի, իսկ խորհրդականներ Տիկին Մառի Սեթեան, Օր. Տիրուհի Ժամակոչեան եւ Օր. Ովսաննա Դանիէլեան։

Վարչութիւնը խոստացած է եռանդով գործել ի նպաստ որբերու, անտէր հիւանդներու եւ աղետեալներու։

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

⁂

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, 30 Մայիս.— Մայիս 28ը հոս ալ տօնուեցաւ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան. Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ ֆրանսական դրօշներով, ինչպէս նաեւ հայ հերոսներու նկարներով։

Օրուան նախագահը ընկեր Գառնիկ Քիլէքճեանի բացման խօսքերէն յետոյ, ջութակի եւ դաշնակի վրայ նուագուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց ոտքի կեցած եւ երկիւղած լռութեամբ։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին Մելքոնեան, Պօյաճեան, Սարգիս Սիմոնեան եւ Շահէն Զաքրեան։ Օր. Տէր Պօղոսեան՝ ջութակի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Մայր Արաքսի»ն, որմէ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Եր. Ճանկէօզեան, որ պատմականն ընելով ազատագրական պայքարին, յիշեց ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած մեր հերոսներն ու նահատակները, յարգանքի եւ երախտագիտութեան պարտքը որ կը ծանրանայ մեր վրայ անոնց հանդէպ ու փաստեց թէ Մայիս 28ը ամբողջ ազգինն է։

Հանդէսը վերջացաւ «Բա՛մ Փորոտա՛նով» եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ու խանդավառ տպաւորութեան տակ։

Եղիա Շահպազ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

9ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Նախորդ շաբթու Ամսթէր տամի մէջ բացուեցան համաշխարհային 9րդ ողիմպիական խաղերը, որուն կը մասնակցին աշխարհի գրեթէ բոլոր ազգերը, բացի Հայերէն։ Ֆութպոլը որ աթլէթիզմին հետ ամենաբարձր տեղը կը գրաւէ, շատ հետաքրքրական արդիւնքներ տուած է։ Մասնակցող 17 ազգային խումբերէն մեծ մասը նրղէն կատարած են նախնական մրցումները, եւ յաջորդ շաբթու սկիզբը, կըվերջանան «քառ տը ֆինալ» մրցումները, որոնցմէ վերջն կը կսկսի իսկական մրցակցութիւնը (Compétition). Ահա մինչեւ այսօր ձեռք ձգուած արդիւնքները.—

Փորթուկալ յաղթեց Չիլիի 4—2, Պելճիքա՝ Լիւքսէնպուրկի 5—3, Գերմանիա՝ Զուիցերիոյ 4—0, Եգիպտոս՝ Թուրքիոյ 7—1, Իտալիա՝ Ֆրանսայի 4—3, Արժանթին՝ Միաց. Նահանգներու 11—2, Փորթուկալ՝ Եուկոսլաւիոյ 2—1, Սպանիա՝ Մեքսիկայի 7—1, Ուրուկուէյ՝ Հոլանտայի 2—0։

Մինչեւ հիմա տեղի ունեցած մրցումներէն կը հետեւի թէ Ուրուկուայցիները, որոնք 1924ի ընդհանուր ողիմպիականներուն աշխարհի ախոյեան տիտղոսը առացան,—Անգլիացիները միշտ հեռու մնացած ըլլալով ողիմպիականի ֆութպոլի բաժնէն,— կրկին ձեռք պիտի ձգեն նմանօրինակ յաղթանակ մը։ Գերմանները, Սպանիացիները, Իտալացիները եւ Եգիպտոս իրենց դժուարին հակառակորդները պիտի ըլլան, թէեւ աշխարհի ախոյեանները առջի օր յաղթեցին Հոլանտացիներուն, որոնք մասնակցող խումբերուն ամէնէն առաջնակարգներէն էին։ Պիտի ունենա՞նք օր մը հայ խումբ մըն ալ աշխարհի բոլոր ազգութեանց խումբերու կողքին։

⁂ Նախորդ Կիրակի Հայ Մարզական Միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը, որուն կը մասնակցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին մէջ մնացած երեք խաղացողները, երկրորդական խումբէ մըC. A. Mantesէն պարտուած է 1ի դէմ 9 նշանակէտով։

Հ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 30 Մայիս.—Ֆրանսայի զանազան գաւառներուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր գոյութիւն ունին, բայց ամէն մէկը իր հասկցած ձեւով ու եղանակով կը վարէ գործերը։ Երբեմն ․խաչընդոտներու առջեւ կը գտնուին եւ իրենց գործունէութիւնը ամլութեան կը դատապարտուի։

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ին կը թելադրենք հետեւեալ միջոցները.— Ա.— Միջոցներ ձեռք առնել, Ֆրանսայի մէջ գտնուած բոլոր մասնաճիւղերը մէկ կեդրոնէ մը վաւերացնելու համար։ Բ.— Հրաւիրել բոլոր այն մասնաճիւղերը որոնք կը ձգտին կեդրոն մը ստեղծել։ Գ.— Կեդրոնի կողքին գոնէ փոքր ծաւալով ամսաթերթ մը հիմնել։

Մեր շրջանը համամիտ է այս առաջարկներուն։

⁂ Թուականէս տասը օր առաջ հիմը դրուեցաւ արիներու խումբի մը։ Պատանիները ինքնաբուխ կը դիմեն արձանագրուելու եւ հետեւելու շարժման։

Պարոյր Պայեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԸ ԾԱԿԵԼՈՎ.—Թիւ 11, Շաթօտօ փողոց, կաշիի մեծ վաճառատան մը պաշտօնեան, երէկ առտու, երբ սովորական ժամուն գնաց դռները բանալու, նշմարեց որ կղպանքը կը գործէր կանոնաւոր կերպով, բայց դռները կը յամառէին փակ մնալ ու դէմ դնել իր մղումին։ Այն ատեն, պաշտօնեան քովնտի դռնակէ մը ներս մտաւ ու տեսաւ որ մուտքի գլխաւոր դրան ետեւէն նիգը դրուած էր։ Արագ քննութիւն մը վաճառատան մէջ, գինքը համոզեց թէ՝ ինքնակոչ հիւրեր, գիշերանց գործեր էին հոն։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան որ հաստատեց թէ՝ գողերը, ցերեկ ատեն մտեր էին քովնտի տան մը նկուղներուն մէջ, հոն պահուեր էին մինչեւ իրիկուն, եւ երբ վաճառատան պաշտօնեաները մեկներ էին, պատը ծակելով մտեր էին ներս ու կողոպտելէ յետոյ 140.000 ֆրանքի պատրաստ գումար մը, մեկներ էին այն ճամբէն, որ գիրենք առաջնորդած էր դէպի վաճառատան արկղը։

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀ.— Սէրը տարիք ալ չի ճանչնար, եթէ ոչ, պիտի խնայէր սա խեղճ Լուիզ Պիշօին, որ հազիւ 15 գարուններ բոլորած, սիրտը յանձնեց երիտասարդի մը, որմէ ոչինչ կրնար սպասել եւ յուսահատ՝ գնաց իր սիրելիին մօրը գամբանին վրայ, Սէնթ Ուէնի գերեզմանատան մէջ, երկու կաթիլ արցունք թափելէ յետոյ, անձնասպան եղաւ։

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Ցակէր փողոցին մէջ, կին մը՝ Ընթուանէթ 29 տարու, առաջնեակի երկու հարուած պարպեց իր ամուսնին վրայ, այն միջոցին, երբ օրուան յոգնութիւններէն յետոյ, իր կնոջմէն գուրգուրանքի քանի մը խօսքեր ու մխիթարանքի քաղցր համբոյրներ կը սպասէր։ Այրը վիրաւորելէ յետոյ կուրծքէն, կինը փորձեց անձնասպան ըլլալ։ Երկուքն ալ վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԱԹԵՂԾՈՒԹԵԱՆՑ ՏՐԱՄ ՄԸ.— Նախորդ կէս գիշերին, Փիէր Լաթրիյ, տուն կը դառնար երբ Ընէէրի քարափին վրայ նշմարեց մեծկակ ծրար մը։ Հետաքրքրութենէ մղուած, մօտեցաւ, բացուածարսափէն զգացթէ մազերը կը ցցուէին գլխուն վրայ՝ ծրարին բացուածքէն դուրս կը թափէին միսի կտորներ, որոնցմէ թարմ արիւն մը դեռ կը կարմրցնէր գետինը։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան, որուն առաջին քննութիւնը որեւէ արդիւնքի չհասաւ, մանաւանդ որ, քիչ անդին խոտերուն վրայ գտնուած մսագործի դանակ մը, բոլորովին շփոթեցուց ոստիկանները։ Ոճիրի մը առջեւ կը գտնուէի՞ն թէ, պարզապէս մոռացկոտ մսավաճառի մը տոպրակին առջեւ։

Ոճիրի մը հետքերը փնտռելէ առաջ ուրեմն, ոստիկանութիւնը պէտք տեսաւ գիտնալու թէ՝ տոպրակին միսը մարդկայի՞ն է թէ անասնական։ Եւ ասոր համար ալ, տոպրակը իր պարունակութեամբ ղրկուած է քիմիագէտի մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի մատենադարանին մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսի մը մէջ, ֆրանսական հին գծագրութիւններու եւ գրքերու շարքին, ցոյց տրուած են նաեւ հայերէն ժամագիրք մը եւ աղօթագիրք մը։ Ժամագիրքը կը կրէ 1673 թուականը եւ «Ոճիր ըստ Հայոց»։

Այս գիրքերը տպագրուած են Ոսկան վարդապետի կողմէ որ 1670ին Մարսէյլի մէջ հաստատած էր տպարան մը։ Սիրուն եւ ստուար [illegible]տորներ են պատկերազարդ եւ մաքուր տպագրութեամբ։

ՃՈՒՆԻԷԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Սուրիոյ մէջ, Ճունիէի հայկական որբանոցի 64 որբուհիները, ինչպէս նաեւ մէկ որբ, փոխադրուած են Քէլէկեան-Սիսուան որբանոցը։ Այժմ հոն կը խնամուին 420է չափ որբեր եւ որբուհիներ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Պրէտի Ֆոնսիէի Մայիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 371,633 (1886ի պարտաթուղթերէն), 567,290 (1903էն), 378,380 (1911էն)։ 5000 ֆր. շահած է 274,179 թիւը (1911էն)։

228 ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐ.— Վերջին վիճակագրութիւն մը Ամերիկայի մէջ ցոյց կուտայ 228 անձեր, որոնք տարեկան մէկ միլիոն տոլարի հասոյթ ունին, (ո՛չ թէ դրամագլուխ ունին։

Վիճակագրութիւնը պատրաստուած է կառավարութեան կողմէ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

— Ես ալ համակարծիք եմ, [illegible]պատասխանէր Սթամաթիս, ծա[ն]րութենէ գաղրած կառապանը։ ...մի մը տարի առաջ Թուրքերը ...էին տակաւին՝ մեզ կեղեքելու ...[illegible]... փորձեց գիրենք. Հիմա, ահա՛ ...էն կը գտնեն։

— Եա, կ'ըսէր ջորեպան Ըթա[նաս]ը, բան մը կայ որ չեմ հասկնար։ ...էնքս ալ գիտենք, որ Մեծն ...տանգինէն— Աստուած լուսաւորէ ...ին.— մեր ազգին փրկիչը եղաւ։ ...երբ Օլկա Թագուհին որդի ...ը ծնաւ, առանց վարանելու ...տանգինէն անուանով մկրտեցին ...ն, որպէս զի անիկա կոստանդ...պոլիսը գրաւէ։ Ինչպէս կ'ըլլայ ...ւեն, որ կոստանդին բան մըն ...չ չառաւ։

— Խառնակութիւնը միայն խառնակութեան ծնունդ կուտայ, կ'եզրակացնէր Ստեփան, ծերուկ «քէհեա»ն, որ Լազարինայի բնակիչներուն ամէնէն խելացին ըլլալու համբաւը կը վայելէր։ Խառնակութեան վրայ ունեցած այս կարծիքը իր ճահերուն սովորական յանկերգն էր. հոգ չէ թէ տեղի ունեցած խօսակցութեան այս յանկերգը յարմարէր կամ ոչ։ Խառնակութիւնը այնքան մեծ է որ, շարունակեց, մեր սեւամորթ Մարիկոն կինայ իրաւունք ունենալ, իր յիմար գուշակութիւնը հաւանական է որ իրականանայ։ Այս խառնաշփոթութիւնը, կը պնդէ անիկա, այն ատեն միայն պիտի վերջանայ, երբ մայր մը «իր զաւակը սպաննէ»։

Եւ այս զգայացունց խօսքերով վերջացուց Ստեփան խօսքը։

ԽՈՒՆԿԸ

Ծերուկ Ստեփանը, ո՛րքան ալ ազնիւ մարդ էր, իր իմացականութիւնը որքան ալ բարձր էր, որ եւէ հաւաքոյթի մէջ երբեք չէր հրաժարեր վերջին խօսքը արձակելու հաճոյքէն։ Խօսք մը, որուն քով միւս բոլոր բառերը գրաբանութիւններ էին։ Իր ունկնդիրները ծերուկ Մարիկոն լաւ կը ճանչնային, թերեւս իր գուշակութեան տեղեակ ալ էին, բայց անոնք նորութիւն մը լսած ըլլալու իրենց փափաքին գոհացում տալու կը ջանային։ Ստեփան այս գուշակութեան իմաստին մասին կը սպասէր որ իրեն հարցումներ ուղղէին։ Այս պատմութիւնը, կերպով մը իրեն կը պատկանէր, իր տասացածքը կը նկատէր զայն։ Ինքն էր որ, առաջին անգամ այդ լուրը գիւղին մէջ տունէ տուն պտտցուցած էր, գուշակութիւնը իր ներկայութեան տեղի ունեցած էր։

Մարիկօ, շատ տարօրինակ, իր շարժումներուն եւ խօսուածքին մէջ անյուր աշխուժութեամբ պառաւ մըն էր։ Դղեակին տէրերը երբ հոն էին տակաւին, ան խոհանոցը կը ծառայէր։ Քիթը շափաղանց կարկառուն, ձայնը շատ բարձր ու սուր, կարծես իր սրածայր քիթին համապատասխան, նուազուոր արտայայտութիւնն էր։ Կրկնոցին տակէն, որ մինչեւ ճակատն ու մազերը կը ծածկէր, կ'երեւային իր սեւ աչքերը որոնք կարծես ճարճատուն կրակով մը կը փայլէին։ Ծակող նայուածք մը ունէր։ Իր յանկարծական անհարկութիւններովը սարսափ ազդած էր։ Խօսակցութեան մէջ յանկարծ այնպիսի անակնկալ խօսք մը մէջտեղ կը նետէր որ մէկ անգամէն մտածումները այլուր կը փոխադրէր եւ պատասխանելու ամէն փափաքի վերջ կուտար։

Այս պատճառաւ Ստեփան չէր սիրեր զայն։ Երբ հաւաքոյթի մը մէջ իր պատկառազդու ձեւերը կ'առնէր, եւ խօսած պահուն ինքզինքը կը նկատէր իբր մարդ մը՝ որուն խելացի խօսքի համբաւը անվիճելի է, Մարիկօ, զայն խափանելու մտօք, յանկարծ կ'ընդմիջէր, ու քանի մը վանկով մտքերն ու ականջները կը մենագրաւէր։ Անոր ճռճռմաբանութիւնը կը ջղագրգռէր զայն։

Ստեփան, զայն առնելով հանգերձ, լաւագոյն կողմը ընտրած էր։ Մարիկոյին տունը կ'երթար կը խօսէր, կը գրգռէր, առանց վկայի, սպասած եառնդը ձեռք կը բերէր եւ լամբը իր ընկերներուն հրամցնելով կ'ուզէր ցոյց տալ թէ ինք խոհական մարդ է։

Մարիկոյին հեգինակութեան արդիւնքը կը սեփականացնէր։

Օր մը, Մարիկոյին այցելութեան էր գացեր։ Պառաւ սանամայրը, երբեմն քուրջով մը, երբեմն աւելով կամ զգեստին մէկ ծայրովը իր տնակին փոշին կ'առնէր, կը մաքրէր մէկ կարասիէն միւսին կը վազէր, կը ծռէր, կը կանգնէր անհաւատալի արագութեամբ։ Ծերուկ Ստեփանը խօսակցութիւնը պատերազմին վրայ բերած էր։ Ճիշդ Թուրքերուն Լազարինան գրաւելուն յաջորդ օրն էր։ Երկարօրէն կը ճառաբանէր, ամէն ինչ կը բացատրէր, իր խօսքերով կ'ուզէր Մարիկոն շլացնել, կառավարութեան անգործութիւնը կ'ամբաստանէր, դաւաճանութիւն բառը կը հնչեցնէր ընդհանուր քաղաքումին գաղտնիքը կը բացատրէր, կը հաւատար թէ Յունաստանը առաջ իշխանութիւններու հետ նախապէս համաձայնած ըլլալով, փախուստի հրաման եկած էր բարձրէն, կը հասկցնէր անոր թէ ամէն տեղ Թուրքերը Յոյներուն առջեւէն ետ մղուեր էին, ու անմիջապէս յետոյ առանց այլեւ այլի, հրամանատարներ ետ քաշուելու հրաման էին արձակեր։ Ո՞հ, ասիկա իրողութիւն մըն էր զոր Մարիկոն չէր կրնար ժխտել։

Թարգմ. Գ. Ք.

(Շար.)

Իտալիոյ ծանուցագիրները Սերպիոյ

Իտալիա մինչեւ հիմա քողոքի երեք ծանուցագիր տուաւ Եուկոսլաւիոյ: Վերջինը երկար է ու խիստ՝ վերջնագրի մը պէս, եւ կը պահանջէ նիւթական ու բարոյական անմիջական հատուցումներ:

Սքուփշինան աօջի օր խիստ աղմկալի նիստ մը գումարեց:

Ընդդիմադիր երեսփոխանները «մարդասպա՛ն, ի՛ժ, աւազա՛կ, անզգա՛մ» կը պոռային Նախարարներու երեսին, ձեռքերը գրասեղանին զարնելով: Ներքին Նախարար Քորոզէց, որ պատասխանատու կը նկատուի թափուած արիւնին համար, քիչ մնաց պիտի ապտակուէր՝ ընդդիմադիր երեսփոխաններու խմբակի մը կողմէ:

Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ ջղագրգիռ վիճակ կը տիրէ: Կառավարութիւնը ի վիճակի չէ զսպելու ժողովրդական պոռթկումները: Պելկրատի քաղաքապետութիւնը աօջի իրիկուն գրաւեց «Նովոսթի» եւ «Ռէչ» թերթերը, որոնք բուռն յօդուածներ կը պարունակէին Իտալիոյ եւ կառավարութեան դէմ:

Ալեքսանդր Թագաւոր ունկնդրութեան ընդունեց վարչապետը, արտաքին Նախարարը ու ոստիկանական տեսուչը: Յետոյ ընդունեց նաեւ իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօն, որ շուտով պիտի մեկնի:

Նոր խորհրդարանը եւ նոր նախարար մը

Երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին բացուեցաւ Նոր Երեսփ. Ժողովը, Նախագահութեամբ ամէնէն տարեց երեսփոխան Սիպիլի: Իր կողքին կը գտնուէին ամէնէն կրտսեր վեց երեսփոխանները՝ Ռօզի, Տիւմա, Ռէյմոն-Փաթընօթրը, Թրիքար-Կրավրրօ, Հիմանս եւ Մոնէ, իբրեւ առժամեայ դիւանի անդամ: Սիպիլ բացուած յայտարարելէ յետոյ Նոր Երեսփ. Ժողովը, արտասանեց աւանդական ճառը:

Յետոյ վիճակով կազմուեցան 11 յանձնաժողովներ՝ որոնք պիտի քննեն նորընտիր երեսփոխաններու ընտրական թուղթերը, վաւերացնելու համար զանոնք:

Այս ձեւակերպութիւնները լրանալէ յետոյ է, որ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը Երեսփ. Ժողովը պիտի ձեռնարկէ իր բուն աշխատանքներուն, ընտրելով նախագահն ու դիւանի միւս անդամները:

Բացի Նախորդ նախագահ ընկերվարական Ֆէրնան Պուիսոնէ, նախագահութեան թեկնածու է նաեւ Ֆրանքլէն-Պույեոն, Մաժինօ եւ Օկանեէօր:

∴ Նախարարական Խորհուրդը աօջի օր երկար նիստ մը գումարեց՝ խորհրդարանի բացման առթիւ եւ վաւերացուց կառավարական ծրագիրը, որ պիտի ներկայացուի Երեսփ. Ժողովին: Յետոյ հրաժարեալ Անտրէ Ֆալիէրի տեղ Աշխատանքի Նախարար նշանակեց Լուի Լուշէօրը, Արմատական ձախ: Յետոյ նկատելով որ Աշխատանքի Նախարարութեան գործերը կ'ընդարձակուին՝ ընկերային ապահովութեանց օրէնքներուն եւ աժան տուներու շինութեանց ծրագրին գործադրութեան հետեւանքով, որոշուեցաւ Լուշէօրի իբրեւ օգնական տալ Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշը: Այս վերջին ընտրութիւնը անոր համար՝ որ նախարարական խորհուրդին մէջ յարմար կը նկատուի ունենալ Ալզասցի մը, որուն խորհուրդները կրնան օգտակար ըլլալ, ամէն անգամ որ Ալզաս-Լորէնի մասին որոշումներ պիտի տրուին:

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

«Սէնթրըլ Նիուզ» գործակալութեան խորհրդարանական աշխատակիցը կը գրէ թէ Սակարանի շրջանակին մէջ հետզհետէ ծաւալ կը գտնէ այն կարծիքը թէ Անգլիա եւ Ռուսիա մօտ ատենէն առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին: Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը վերջնապէս որոշած է հատուցում ընել բոլոր այն անգլիահպատակներուն, որոնց գոյքերը ազգայնացուած, այսինքն գրաւուած են յեղափոխութենէն յետոյ:

Միւս կողմէ իրազեկ անձնաւորութիւն մը ըսած է «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թէ շատ չանցած Ռուսիա պիտի ջանայ առեւտրական յարաբերութիւններ վերահաստատել Անգլիոյ հետ. «Ռուսիա խիստ ստիպողաբար դրամի պէտք ունի, ու չեմ տեսներ թէ Անգլիայէն զատ ո՛ւսկից կրնայ գտնել զայն»:

Միւս կողմէ սակայն, «Տէյլի Մէյլ» բոլորովին տարբեր բան կ'ըսէ: Կը գրէ թէ Ներքին Նախարար Սըր Ճօյնսըն Հիքս շուտով կառավարութենէն պիտի պահանջէ արտաքսել խորհրդային առեւտրական կազմակերպութեանց այն անդամները, որոնք Անգլիա մնացած են:

Հայ մը զոհ համայնավար ցոյցի

Քավալայի մէջ ծխախոտի համայնավար բանուորները անցած շաբաթ ցոյց մը կազմակերպած էին՝ բողոքելու համար Կիւմիւլճինայի մէջ համայնավարներու դատավարութեան դէմ: Ոստիկանութիւնը ուզեց արգիլել: Երկուստեք սկսաւ ընդհարում մը և ձերբակալուեցան ցուցարարներու վարիչները:

Երբ ձերբակալուածները պահականոց կ'առաջնորդուէին, անոնց ընկերացող ոստիկանները յարձակման կ'ենթարկուին փողոցներու մէջէն դուրս եկող համայնավարներու կողմէ, որոնք կը սկսին քարեր արձակել, կոտրելով բազմաթիւ խանութներու ապակիները եւ վիրաւորելով շատեր: Մասնաւորապէս ծանր կերպով գլխէն կը վիրաւորուի Անդրանիկ Սարաֆեան անունով հայ անուշավաճառ մը, որու խանութին բոլոր ապակիները փշուր փշուր կ'ըլլան: Ոստիկանական նոր ուժերու շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ ցրուել ցուցարարները:

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանը

Գերմանիոյ վերջին ընտրութեանց մէջ Ռայխսթակի կազմը դէպի ձախ ուշագրաւ փոփոխութիւն կրած ըլլալով, Ներկայ կառավարութիւնը չպիտի կրնայ երկար մնալ պաշտօնի վրայ: Նոր խորհրդարանի բացումէն առաջ, Հանրապետութեան Նախագահ Հինտէնպուրկ կը փափաքի որոշել նոր կառավարութեան կազմը:

Աօջի օր մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեց Ռայխսթակի նախագահ ընկերվարական Լէօպէն, որ զեկոյց տուաւ իրեն նոր ընտրութեանց հետեւանքով ստեղծուած խորհրդարանային կացութեան մասին: Այս ունկնդրութիւնով պաշտօնապէս բացումը կը կատարուի նոր դահլիճի կազմութեան առթիւ կատարուելիք բանակցութեանց:

Ընկերվարական կուսակցութեան պետ Հէրման Միւլլէր կը նկատուի ապագայ վարչապետը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Առնուվիլ-լէ-կոնէս.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Կայարանին դէմը, Սալ Կալմանի մէջ: Անշարժ սինէմայի ներկայացում Գ. Յ. Գապէսեանի կողմէ:

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ եւ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ Օ-ՀԱՆԵԱՆ:

Ալֆորվիլ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահը: Երգ, նուագ, արտասանութիւն:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ:

Լիոն.— Այսօր Շբ. օր: Կը խօսին՝ Ա.ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ և ԱԶԳԻՆ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇԱՐԺԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ («ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ)

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. «ՑՈՐՔ»ի կողմէ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

9 յունիս Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար գլուխ եւ քօշէի, Թարգմ. Մաքսուտեան

կը մասնակցին փարիզի մէջ Ա. ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵ՛ՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր 8.30ին, 29 Rue Beauséjour, Բոլորին ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի լիազօրները:

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբը Ստիպողական ժողովի կը հրաւիրուի այս Երկուշաբթի 4 Յունիս ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր Օրակարգ:

Մարսէյլի Գ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Լիոնի Գառ. Միութեան վիճաբանական ժողովըվաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը: Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը համայնավարութենէն առաջ ու յետոյ»: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Լիոնի Դժոխք խումբի դասախօսական ժողովը՝ յառաջիկայ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ: Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը: Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները:

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՄԵԾ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Վիէնի հայ Մարզական Միութիւնը կազմակերպած է ողիմպիական մրցումներ Յուլիս 10ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Վիէնի Հայկական մարզադաշտին վրայ:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մարզական կազմակերպութիւնները բերելու իրենց մասնակցութիւնը:

Ծանօթ.— Մասնակցողները մինչեւ Յուլիս 2 պարտին ներկայացնել իրենց անունները ու մասնագիտութիւնը: Գրել՝ N. Tavitian, Etablissements H. Pellet, Vienne (Isère).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ բարերարին ու եզականցի մահուան տարեդարձին առթիւ Սանասարեան Սանուց միութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Մուտք նշանակուած է 5 ֆրանք. կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Հոգեհանգստեան պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ:

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ հայրենակցական միութեան դ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլորիայի սրահը (61 Rue Mr. le Prince): կարեւոր օրակարգ:

ՄՕՆԹՐԷՕ, Դ. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Dr. Kh. Tutundjian, c)o Rédaction Syrie, «Bab Idris, Immeuble Dank, Beyrouth, Syrie.

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութեան հանգանակութիւնը.—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ. Քիզիլեան, Ս. Ազարեան, Կ. Սարգիսեան, Թ. Ռէյսեան, Զ. Եազմաեան, Կ. Աւետիսեան, Յ. Գէորգեան, Յ. Փափազեան, Ե. Կիրակոսեան, Գ. Շամարճեան, Մ. Նահապետեան, Ա. Տէրտէրեան, Մ. Աղէկեան, Ս. Փափազեան, Օ. Աստուրեան, Բ. Մօմճեան, Յ. Նէվշէհիրլիեան, Ե. Թորոսեան, Ա. Քօչոյեան, Տ. Վարդիկեան, Ա. Միրզօեան, Սալօմոն Ժօրժ, Յ. Ճաֆէրեան, Ե. Թաշճեան, Կ. Կիւլխասեան, Կ. Զաքարեան, Մ. Ժողովարեան, Գ. Գաղտասարեան, Մ. Եզոյեան, Տ. Թաթոյեան, Խ. Թուրիկեան, Գ. Գօզոսեան, Մ. Սօքրաթեան, Յ. Քալայճեան, Խ. Սէֆէրեան, Ս. Աստուրեան, Մասիս շաքարագործ, Ս. Քէհեան, Թ. Գօզոսեան, Մ. Նահապետեան, Գաղտասար Սարաճեան, Մ. Լամէլեան, Գ. Մակարեան, Կ. Պետիկեան, Ա. Նավարեան, Ա. Էլօեան, Մ. Տէմիրճեան, Մ. Մուրատեան, Mr. Georges Paul, Ոմն, Միքայէլ Պէքիլեան, Ոմն, Մ. Էլօեան, Կ. Շարաեան, Ն. Ֆրէնկեան, Ոմն, Ս. Պօրծօրեան, Կ. Վարդանեան, Հարոյեան, Գ. Ազարիկեան, Կ. Տէր Վահանեան, Վ. Պետրոսեան, Խ. Էսօեան, Կ. Գաֆաեան, Գ. Մանուկեան, Ա. Գասապեան, Ա. Պէքմէզեան, Ն. Մազմանեան, Մ. Թագուզճեան, Մ. Գասպարեան, Ա. Իւմօեան, Ն. Ֆրէնկեան, Գ. Կակօսեան, M. Israelien, Ա. Գաֆալեան, Յօհան, Յարութիւն, Գ. Չըթըրեան, Ոմն, Գ. Ոսկոյեան, Կ. Ստեփանեան, Յ. Խնձոյեան, Յ. Արզարեան, Ա. Պարոնեան, Ա. Սարոյեան, Ա. Շէքէրեան, Ռ. Ժամկոչեան, Մ. Էլեան, Հ. Ներսէսեան, Է. Պէհատուրեան, Ս. Շվորեան, Ն. Հաճիպէյեան, Վ. Գոլոյեան, Ա. Զաքոյեան, Ա. Հայրապետեան, Ա. Կիւլէսեան, Ե. Սաթաեան, Յ. Սարգիսեան, Մ. Առաքելեան, Գ. Աստուրեան 5ական ֆրանք: Գումար 900 ֆրանք: Ա. ցանկ 4100 ֆրանք: Ընդհ. գումար 5000 ֆրանք:

(Տես «Յառաջ» 29 Մայիս):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հերոս Արթին աղա Տէմիրճեան, 38 տարեկան, Եոզղատի Ջաթ գիւղէն, որ 1914ին փախստական անցած է Սամսոնի շրջանը տասնեակ հերոսներով: Տորիներու կռիւներէ վերջ 1922 Նոյ. 9ին խաբեբայութեամբ Եըլտըզըմ Համեմ փաշայի ձեռքն ինկած է իր ընկերոջ Եոզղատցի Հաճի պէյ Քէշիշեանի հետ եւ չորս օր Չարշանպայի բանտը պահուելէ վերջ տարուած է ինիէ, յետոյ կիրասոն: Հոս Ազգ. Միութեան դիմելով, հերոսները նպաստ կը ստանան: Ընկէ ի վեր լուր չէ առնուած: Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր զաւկին Բենեամինի կամ կնոջ Մարիամ Տէմիրճեանի, Grand Café d'Europe, Barjols (Var) France;

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ Իզմիրի «Հայ Որբոց Ակումբ» ի որսորդապետ Խօռէմիրցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր «Րէթիմնօ» (Կրէտէ): Իմացնել՝ Յառաջի:

Կը խնդրուի նաեւ Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են: Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են: Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անմանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Երզնկա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Յուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թամմիրաթ) մօր անունը Անիկ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, իր զինք կը փնտռէ: Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Կը փնտռուի Ակնցի Եղուարդ Փափազեան որ 1925ին կ'ուսանէր փարիզի գեղարուեստական վարժարանը: Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ, զինք ճանչցողներէն եւ կամ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» Գրատուն, 13 րիւ տէ Յօմինիքէն, Մարսէյլ:

— Սարգիս Գէորգեան Նախկին Interpréte Armenien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու լուրը առնուած է. Իմացնել՝ Գ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Գարամթաշցի (Իզմիր) Վարդան Գասպարեան, հօր անունը Եղիա, մօր անունը Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Սաթենիկ: Իզմիրի դէպքէն 15 օր վերջ տեսնողներ եղած են: Իմացնել՝ իր մօր՝ Mari Kasparianի, Moulinage de la Javoune à Jonquerette, St. Saturnin, les-Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1928

3 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 664

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի ռուս թերթերը, մանրամասնօրէն նկարագրելով կիրակի օրուան փառաշուք ցոյցը հայկական անկախութեան տասնամեակին առթիւ, կը մատնանշեն կարգ մը հայ ծանօթ դէմքերու բացակայութիւնը:

Միեւնոյն դիտողութիւնը եղած է նաեւ բերանացի, օտար քաղաքականի մը կողմէ, անունով եւ մականունով:

Մենք չենք ուզեր յիշել ակնարկուած անունները, մանաւանդ որ մատի վրայ կը համրուին անոնք, եւ գոց եղած են:

Չանդէսին օրը, շատ-շատերը մեղադրեցին այդ նշանաւոր բացականերուն բռնած դիրքը, որ գոնէ դիւանագիտական ըլլալու չքմեղանքն ալ չունէր:

Որովհետեւ, տասնամեակի տօնին ներկայ էին նաեւ այս երկրին պետական կամ հանրային խոշոր դէմքեր:

Հակասութիւններ շա՛տ կան այս դժբախտ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Այդ կարգէն է նաեւ ափ մը հայ երեւելիներու բացակայութեան պարագան:

Այո՛, ռուս միապետականը, նախկին նախարարը կամ դեսպանը, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի ներկայացուցիչները, այս ժողովուրդը երկրին ներկայ կամ նախկին պաշտօնատարները, ... եւ մենշեւիկը, Անգլիոյ վարչապետին զաւակը եւ Ջուլիանիկը ... Բրաֆթ-Պոնարը կուգան կը նստին հայկական դրօշին դիմաց, եռագոյն զարդանիշներ՝ իրենց լամբակին վրայ, ... կը դիտեն ամբողջ ժողովուրդի մը սրտագին խանդավառութիւնը, անոր անսահման կարօտը հայրենիքի եւ ազատութեան, եւ հանդիպողին կը պատմեն իրենց խորունկ տպաւորութիւնը,— բայց դաս մը Հայեր որ դիրք ունին, որոնց անունը այսպէս կամ այնպէս խառնուած է այս ժողովուրդի ...անքին հետ, կը խուսափի՛ն, կը նստին տունը, որպէսզի...

Թո՛ղ իրենք բացատրեն պատճառը:

Եւ նկատել որ, անոնք ալ մասնաւոր հրաւէրներ ստացած էին, ինչպէս ուրիշները:

Անոնք ներկայ են ամէն տեղ, ազնուապետական երեկոյթներէն մինչեւ ամիրայական գինարբուքները, պարահանդէսներէն մինչեւ ձիարշաւները, մինչեւ «հարէմ-սէլամլըք»ի հանդիպումները, բայց միշտ բացակայ՝ եւ Ապրիլ 11/24ի եւ Մայիս 28ի տօներէն:

Անոնց հոգին կը բռնկի, կ'երիտասարդանա՛յ չորս պատի մէջ, սարդանաբաղեան շքասեղաններու առջեւ, բայց կը կծկուի, կը ցամքի՛, ամէն անգամ որ այս ժողովուրդը թեւ կ'առնէ, իր նարդոսէ ճիչը արձակելու, իր վիշտը լալով կամ իր փառքը պոռթկալով:

Այսպէ՛ս եւ անկախութեան տասնամեակին առթիւ, 1928 Մայիս 27ին, Փարիզի մէջ, (անշո՛ւշտ եւ ուրիշ տեղեր):

Դժբախտութի՞ւն է որ այսպէս է:

Ընդհակառակն, պիտի ըսէինք, եթէ օտարներուն, գոնէ՛ օտարներուն ուշադրութիւնը գրաւած չըլլար:

Դժբախտութիւն կարելի համարել ա՛յն իմաստով որ, անոնք, օտարները, կը մղուին ենթադրել թէ այս ժողովուրդին մէջ կան «երեւելի» դէմքեր, նոյն այդ ժողովուրդին անունով յառաջ քշուած հանրածանօթ մարդիկ, որոնք չեն խանդավառուիր ո՛չ հայրենիքով, ոչ ալ անոր ազատութեամբ: Ո՛չ մէկ միլիոն զոհերով, ոչ ալ սա ցիրուցան բազմութիւններուն տառապանքներով:

Այլապէս, ինչո՞ւ զբաղիլ փոքրոգութիւններով, որոնք ամէնէն առաջ նոյն այդ երեւելիներուն երեսը կը սեւցնեն:

Թող հանգի՛ստ վայելեն իրենց անփառունակ մեկուսացման եւ սմսեցուկ վերապահութեան բարի՛քները: Թո՛ղ, ինչքան կրնան, կտրեն իրենց կապերը այս ժողովուրդին հետ, որ թէեւ ...ա կը հմայուի տիտղոսներէ եւ դիրքերէ, բայց միեւնոյն ատեն ...իտէ զանազանել իր բարեկամն ու թշնամին, իր չարն ու բարին:

Ինչո՞ւ ցաւիլ, երբ նշանաւոր բացակաները իրենք ամէն ...ան կ'ընեն, իրենց գոյութիւնը մոռցնելու համար...

Անկախութեան տասնամեակը, ճղակտոր ժողովուրդի մը ...հասական պայքարն ու յաղթանակը ոչ կանայի հարսնիք է, ...ոչ ալ դպիրի մը յոբելեանը: Հասկցողը եւ զգացողը կուգայ:

Իսկ հասկցողներու եւ զգացողներու համրանքը չկար կիրակի ...իշեր, այն ալեծուփ բազմութեան մէջ, որ հեղեղի պէս կը հոսէր ...անդիսասրահը: Նոյն երեւոյթը եւ ուրիշ տեղ, Մարսէյլէն մինչեւ Սոֆիա, դատելով մինչեւ այսօր հասած լուրերէն:

Երբ ժողովուրդ մը այսքան գիտակցութեան հասած է, երբ ...նարհ խաւերուն մէջ միս-ոսկոր է դարձեր հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, ի՛նչ փոյթ գոյնզգոյն երեւելիներու ներկայութիւնը կամ բացակայութիւնը:

Որքա՛ն հեռու զանազան շինծու տիտղոսներու խնամակալութենէն, այնքան լաւ:

Ո՛րքան ինքնավստահ եւ յստակատես ու յարատեւ, այնքան ...իտակ ճամբու վրայ:

Կուգա՛յ օրը, եւ ինչպէս երէկուան չկամ օտարը, իր ...ղոսկրէ աշտարակին մէջ կծկուած հայ երեւելին ալ կը խոնարհի ընդհանուր գրոհին առջեւ:

Շ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, վարէն վեր, 10րդ տող, «ինչպէս ժամանակին ըրած է Հնդկաստանի մէջ» նախադասութիւնը պէտք է կարդալ. «ինչպէս Անգլիա ըրած է» եւլն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւթուրք դաշնագիրը

«Թան» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Հռոմի իտալեւթուրք դաշնագրին մասին, կը գրէ.

— Դիտելի է որ Իտալիոյ համար ոեւէ վերապահում չկայ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտէն բխող պարտաւորութեանց մասին: Սակայն քանի որ չէզոքութիւնը նախատեսուած է այն պարագային համար միայն, երբ միւս կողմը առանց իր գրգռութեան յարձակումի կ'ենթարկուի, այդ ընդհանուր պարտաւորութիւնները յարգուած կ'ըլլան: Իտալիա և Թուրքիա յանձնառու կ'ըլլան հաշտարար կերպով կարգադրել իրենց վէճերը ու ձախողութեան պարագային՝ դատական եղանակով: Սակայն հաշտարար կամ դատական կարգադրութենէն դուրս կը մնան այն խնդիրները, որոնք ի զօրու եղած դաշնագիրներու համաձայն, կախուած են միայն կողմերէն մէկուն իրաւասութենէն եւ անոնք, որոնք կը վերաբերին գերիշխանական իրաւունքին: ... Ինչ ալ ըլլայ, իրապէս հետաքրքիր նոր դէպք մըն է ասիկա՝ Հռոմի եւ Էնկիւրիի յարաբերութեանց զարգացումին համար:

.˙. Հռոմի Թուրք դեսպան Սուատ պէյ կը յայտարարէ թէ իտալեւթուրք դաշնագիրը ոեւէ նորութիւն չի պարունակեր եւ ամէն տեսակէտով կը նմանի Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի հետ Թուրքիոյ կնքած դաշնագիրներուն: Ո՛չ մէկ յարձակողական բան կը պարունակէ, ո՛չ մէկ երկրի շահերուն դէմ է եւ ոեւէ պետութեան արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէ: Դաշնագիր մըն է, որ կոչուած է պարզապէս խաղաղութիւնը ամրապնդելու Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ: Դեսպանը կ'աւելցնէ թէ ո՛չ մէկ սակարկութիւն եղած է Իտալիոյ հետ: Թուրքիան սամ. կայսրութիւն չէ եւ կը մերժէ ոեւէ մէկուն ազդեցութիւնը:

ԻՏԱԼԻԱ «ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ»

«Թան»ի Հռոմի թղթակիցը կը գրէ.—

Ֆաշիստ կառավարութիւնը ուզեց որ այս տարի Իտալիոյ Մեծ Պատերազմի մասնակցութեան տարեդարձին առթիւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ տօնուի «Գաղթային օր» մը: Ինչպէս որ երկու տօնակատարութիւնները մէկ եղան՝ իրէալ, ազգային արժէքով, անգամ մը եւս արտայայտելով նոր Իտալիոյ ուժի կամքը: Այս առթիւ խօսուած ճառերն ու հրատարակուած յօդուածները վեր հանեցին ցարդ ձեռք բերուած արդիւնքները, մասնաւորապէս երկրագործական մարզին մէջ՝ Էրիթրիոյ, Սոմալիի, Պէնկազիի եւ Տրիպոլիսի մէջ, պանծացնելով Իտալիոյ գաղթային եւ աշխարհակալական առաքելութիւնը:

«Քորիէրէ տէլլա Սէրա» այս առթիւ յիշելով իտալական հին տիրապետութիւնը 15րդ եւ 16րդ դարերուն՝ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ, կը գրէ.— Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրները, Հռոմի եւ Սոֆիայի միջեւ բարւոք յարաբերութիւնները եւ Նէթթունոյի դաշնագիրը վաւերացնելու համար Պելկրատի հետ վերսկսուած բանակցութիւնները պայծառօրէն ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս Արեւելքի ճամբան այնքան գրաւիչ կերպով կը ներկայանայ իտալացի գործարանատէրերուն ու առեւտրականներուն:

Արդէն իտալական ներածումները առաջին կարգը կը գրաւեն Ալպանիոյ եւ չեն դադրիր աւելնալէ Պուլկարիոյ մէջ: Կարգ մը առարկաներու համար Եգիպտոսի մէջ Իտալիա գլած անցած է անգլիական եւ ֆրանսական մրցակցութիւնը, այսպէս ձեռք բերելով առեւտրական խիստ կարեւոր շուկայ մը եւ լաւ դրամ:

Եւ սակայն մասնաւորապէս Անատոլուի մէջ է որ իտալական ապրանքները պէտք է տիրապետեն միւս ազգերու մրցումին: «Որովհետեւ, կ'եզրակացնէ թերթը, Իտալիոյ գաղթային քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ Արեւելեան քաղաքականութիւն մը, ինչպէս այսօր ալ՝ ինչպէս չորս դար առաջ, հարստութիւններ պէտք է գտնէ ա՛յն ծովերուն մէջ, որոնք տեսան Խաչին յաղթանակը Մահիկին վրայ: Իտալիա պէտք է վերադառնայ հոն՝ ուր Հռոմ պանծացուց իր յաղթական զէնքերը, ուր յայտնաբերուեցաւ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան առաջին շունչը, ուր ամէն ինչ նոր գործունէութեան մը կը սպասէ, ուր Հռոմն ու իտալական Սպորադները ոչնչութիւն պիտի ըլլային, եթէ իսկապէս ցոյց չտային ճամբայ մը, որ փառայեղ եղաւ հայրերուն համար, ու նոյնը պիտի ըլլայ նաև զաւակներուն համար»:

Հելլէն դահլիճին ծրագիրը

Զայիմիսի վերակազմեալ դահլիճը ներկայացաւ Խորհրդարանին առջեւ: Վարչապետը կարդաց կառավարութեան քաղաքական ծրագիրը, որ նոյնն է առաջին միացեալ կառավարութեան ծրագրին հետ: Սոֆուլիս խորհրդարանային վարիչ ընտրուեցաւ ազատական կուսակցութեան: Սակայն եւ այնպէս կը մնայ Խորհրդարանի նախագահ:

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ բանակցութիւնները վերսկսան: Կը թուի թէ տեսակէտները բաւական մօտեցած են և Թուրքիա տրամադի՛ր կ'երեւի ընդունելու յունական տեսակէտը՝ վիճելի խնդիրները իրաւարարութեամբ՝ կարգադրելու մասին:

Իտալեւթուրք դաշնագրին կնքումը աննպաստ ազդեցութիւն չպիտի գործէ Թուրքեւհելլէն բանակցութեանց վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Խումբ մը այն հարիւր մանուկներէն, որ կ'օգտուին Ֆիլիպէի «Ջրի Սեղանատուն»էն, ամէն օր տաք կերակուր ունելով, շնորհիւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան:

Ինչպէս կ'երեւայ պատկերէն, տղոց մազերը կը կտրուին: Ամբողջական խմբանկարը չենք ստացած տակաւին:

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

31րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը (Բ. եւ վերջին մաս)	750.—
Մեծ Նոր Գիւղի Հայրենակցական Միութիւն. Փարիզ	550.—
Խ. Մ.	20.—
Ց. Կ. Բաքգէն, Ֆրնիսթէր	25.—
Գումար	1,345.—
30րդ ցանկին գումարը	39,384.45
Ընդհ. գումար	40,729.45

×

... Խմբագիր,

Փարիզի Մեծ Նոր Գիւղի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս, ընդառաջ երթալով Ֆիլիպէի մեր աղէտեալ եղբայրներուն օգնելու համար Յառաջի հրատարակած կոչին, ձեռնարկեց հանգանակութեան մը իր հայրենակիցներուն միջեւ եւ այսօր ձեզի կը ղրկէ առաջին արդիւնքը՝ 550 ֆրանք: Այս գումարին 113 ֆրանքը միութիւնս յատկացուց իր սնտուկէն: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ յոյս ունինք որ պիտի կրնանք կարեւոր գումար մը հաւաքել:

Մ. Ն. Գիւղի Հայրեն. Միութեան Վարչութեան Ատենապետ՝ Դր. Արապեան, Գանձապահ՝ Նաւասարդեան Յակոբ: (ԽՄԲ.— Ցանկը իր կարգին):

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՄԲՈՂՋ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ կէսօրէն յետոյ, բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Փարիզի վրայ: Ցորդ անձրեւը որ սկսեր էր տեղալ ժամը 4ին, հազիւ դադրեցաւ 7ի ատենները, ողողելէ յետոյ, ամբողջ Փարիզը, մանաւանդ կեդրոնական վայրերը:

Կայծակի հետեւանքով, հրդեհ ծագեցաւ երեք փողոցներու մէջ, առանց մեծ վնասներ պատճառելու: Ջուրը կոխեց նաեւ ստորերկրեայ ուղիներ եւ կարգ մը շէնքերու մառանները: Փոթորիկին հետեւանքով շատ տուներ զրկուեցան ելեկտրական լոյսէն եւ հեռաձայնը պահ մը խանգարման ենթարկուեցաւ Թրիտէնի եւ Փրովանսի կեդրոններուն մէջ:

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ ալ փոթորիկը պայթեցաւ ուժգնութեամբ, եւ կարկուտն ու կայծակը մեծ վնասներ պատճառեցին:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԻ օդանաւորդ Սմիթ առջի օր Օքլէնտէն (Սան-Ֆրանչիսկօ) մեկնեցաւ դէպի Հօնօլուլու, երեք հոգիի ընկերակցութեամբ, 4000 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 29 ժամէն:

ՏՈՄՍԵՐ

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՀԱՆԴԷՍ

Ամերիկայի ռամկավար թերթերուն մէջ, վերջերս սկսանք հանդիպիլ սոյնօրինակ հանդէսի նկարագրութեանց.

— «Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան տեղւոյս «Խումբ» ակումբին հանդիսաւոր հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 20 Մայիս, ժամը 2ին, Ցոլարէյշըն կանանց սրահին մէջ, ստուար ու հասարակ բազմութեան մը բացակայութեան, սակայն կլորիկ ու կոկիկ ...ներկայութեան:

Ընկեր Ցովակիմ Ցովսափեան ցաւ ի սիրտ յայտնեց թէ օրուան բանախօսը Տքթ. Զ. Մ. Կակոսեան հեռաձայնած է թէ պիտի չկարենայ ներկայ գտնուիլ հանդէսին: Ընկեր Ցովակիմ փաստերով ապացուցուց թէ հէք օրուան հէ՛ք բանախօսը անպայման առեւանգուած է դաշնակցականներէ:

Ներկաները բուռն կերպով ծափահարեցին ընկեր Ցովակիմը եւ իր յայտարարութիւնը:

Ընկերուհի Օր. Մըրըի դաշնակի վրայ նուագեց «Դաշնակցութեան քայլերգ»ը: Օրիորդը դաշնակցականի մը նշանուած ըլլալով, թոյլտուութիւն է խնդրեր իր նշանածէն ռամկավար հանդէսի մէջ նուագելու համար: Անիթեալ նշանածն ալ պայման է դրեր որ նուագէ միայն «Դաշնակցութեան քայլերգ»ը: Օր. Մըրըիի շուրջ մրրիկ մը բարձրացաւ: Օրիորդը սակայն մրրկահաւի նման մրրիկէն դուրս ելաւ:

Օր. Իգաբէլ պարեց դրօշապար մը: Ներկաները իրենց արդար զայրոյթը յայտնեցին երբ տեսան որ օրիորդին ձեռքի դրօշակը դաշնակցականներուն եռագոյնն է: Քաջ ընկեր մը, Գ. Միսրոպեան բռմ ցատկելով օրիորդին ընծայեց կարմիր դրօշակ մը: Օրիորդը սկսաւ պարել բուռն ծափերու մէջ: Քիչ վերջ սակայն դրօշը նետեց գետին ու վրան կոխեց: Խորհրդային Հայաստանէն վերադարձած ընկ. Մարկոս բողոքեց: Օրիորդը պատասխանեց թէ պարին պահանջն է այդ: Խնդիրը անուշի կապուեցաւ: Ընկ. Ցովսափեան ջախջախիչ փաստերով ապացուցուց թէ դաշնակցականի մատ կայ գործին մէջ:

Յետոյ քէյք պիտի բաժնուէր ներկաներուն: Քէյքերը, սակայն, թթուեր էին: Ընկ. Ցովսափեան համեղ ապացոյցներով հաստատեց թէ դաշնակցական մը թթուեցուցեր է զանոնք:»

Ներկաները տուն վերադարձան... ռամկավար տպաւորութեամբ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ք Ի Ւ Ր Տ Ե Ր Ը

Սեղանիս վրայ է քրտական առաջին կարմիր գիրքը (1): Մի փոքրիկ բրօշիւր, հազիւ 40 երեսով. եւ, սակայն ի՜նչ ահաւոր եղեռն եւ ի՜նչ ծով արիւն է հոսում :

Թուրք եաթաղանը գործում է քիւրտ ժողովուրդի դէմ:

Աւանդական ջարդերը վերսկսուած են: Այս անգամ կոտորուողը քիւրտն է:

Քրտական ջա՜րդ...

Սա անբեւակայելի, անհնարին մի երեւոյթ է: Քիւրտ եւ Թուրք երէկ դաշնակիցներ էին հայութեան դէմ: Ի՞նչ պատահեցաւ: Պատահեցաւ այն, որ քիւրտը դառնօրէն ճաշակեց Թրքական բարեկամութիւնը: Նա գրեթէ միակ ոչ Թուրք ցեղն է, հօծ եւ ռազմիկ, որ կարող էր մի օր իր ինքնուրոյն քաղաքական կեանքի երազն ունենալ: Թուրքը ճիւաղօրէն կանխատեսել է: Նա ճգնում է այսօր ժամ առաջ լուծել քիւրտ ազգութեան հնաւոր կարելիութիւնները զուտ Թուրքական եղանակով: Քրտական տագնապը, ինչպէս ասացի, ապշեցուցիչ է: Ո՞վ կը սպասէր սրանից, նոյնիսկ տասը տասնըհինգ տարի առաջ երեւակայել թէ քիւրտը մի օր, եւ այն էլ այսքան մօտիկ ժամանակում, իր ազգային ազատագրութեան խնդիրը կը հանէ աշխարհի առաջ, ինչպէս իր վրանի առջեւ ցցուած՝ հպարտ նիզակը:

Քէն ու ոխ չունիմ քրտերի դէմ: «Զի ոչ գիտէին զինչ գործէին»: Նրանք երբեք չհասկացան, որ աւերելով հայ ժողովուրդը իրենց միակ խարիսխն ու յենարանն են [illegible]: Քէ՞ն ու ոխ չունիմ, վասնզի մեր այդ դաժան զգացմունքը՝ պէտք է կեդրոնանայ մեր միակ ոսոխի՝ Թուրքի գլխուն:

Անհնարին է, սակայն, քրտո-Թրքական այս բախումների մէջ չտեսնել պատմութեան ահաւոր *Նեմեզիդան*: Ի վերջոյ, արդարութիւն ասածն ի՞նչ է, պատմութեան դատաստանն ի՞նչ է, եթէ ոչ իրերի երկաթէ տրամաբանութիւնը:

Վերյիշում եմ կսկիծով, բայց առանց ցասումի, որ քիւրտը, միմիայն քիւրտը, մեր ազգային դատը փշրից եւ յիմարական անգիտակցութեամբ Թուրքին հզօրացնելու թեւ ու թիկունք դարձաւ մեր ժողովուրդը բնաջնջելու գործում :

Բնորոշ է, որ տակաւին Բերլինի կոնգրէսում, 1877 թուին, չարաբաստիկ 61րդ յօդուածը՝ խմբագրուած էր մեր ժողովուրդը պաշտպանելու ո՛չ Թրքական իշխանութիւններից այլ քիւրտերի եւ չէրքէզների հարստահարութիւններից: Այդ Թուականից մեր հարցը զարթեց, կերպարանաւորուեց, ազգի արիւնն ու մարմինը առաւ. մեր ընտիրները նրա շուրջը բոլորուեցին, մեր իմաստունները փորձեցին քիւրտերի հետ համաձայնութեան գալ: Եւ մի վհատեցուցիչ զուգադիպութեամբ, այդ օրուանից քիւրտը զարկեց, զարկե՜ց մեր ազգային դատի արմատին՝ մինչեւ որ չքեղ ծառն ինկաւ ծիւղակոտոր...:

Ողբալը էինք, երկուսով էլ արիւնեցինք: Այն աքանչելի ցեղի ծնունդ, որին աշխարհը պարտական է իր բոլոր հին ու նոր քաղաքակրթութիւնները: Դարերով ապրած նոյն հողի վրայ, խօսելով քոյր լեզուներ, պատմութեան եւ բնութեան ձեռքով ստեղծուած նոյն հայրենիքը ազատելու եւ բարգաւաճեցնելու եւ քիւրտը չհասկացաւ...:

Չհասկացաւ եւ այսօր մնաց միս մինակ՝ մեր եւ իր ընդհանուր ոսոխին դէմ, անազորոյն, կատաղի ջարդարարի դէմ.

Արցունքն է մարդու կոկորդը խեղդում, երբ խորհում ես թէ բաւական էր որ քիւրտ ժողովուրդը սրանից ընդամէնը 10—14 տարի առաջ այսօրուայ մտայնութիւնը ունենար եւ մեր բիւրաւորած ու անօգնական մնացած ժողովուրդի հետ միանէր ծառանար Թրքական բռնապետութեան դէմ:

Քիւրտը մեզ հետ 1915—18 Թուականներին, հայ-քրդ. բոլոր նահանգներում տասնեակներով պիտի բռնէին հերոսամարտի յաղթական օջախները, ինչպէս եղան, Վան, Մուշ, Սասուն, Շապին Գարահիսար եւ Ուրֆա:

Ա՜հ, ի՜նչ կորցրեց քիւրտը եւ ի՜նչ կորցնել տուեց մեզ...

Այս յուշերը տրտմութեան անձրեւներն են, որ թշուառօրէն թրջում են մեր գլուխները: Ոչինչ եւ ոչ ոք կարող է մեզ վերադարձնել մեր մէկ միլիոն նահատակները, որոնց արեան մէջ այնքա՜ն բաժին ունի քիւրտ-ժողովուրդի անգիտակցութիւնը: Լռենք այնու ամենայնիւ, այս անհնարին եղեռնը, վասնզի, այսպէս է շինուած կեանքը: Աշխարհը երէկի արցունքի եւ վաղուայ յոյսերի շարանն է:

* *

Այս Բրօշիւրի մէջ Թրքահպատակ բոլոր ժողովուրդների մարտիրոսութեան մասին յիշատակութիւն կայ:

Ահա ի՞նչ է ասուած Հայերի մասին.

«Այս ազնիւ՝ բայց դժբախտ ազգը, ասում է Քրտական կոմիտէն, (Թուրքի վճռով) ոչնչացումի դատապարտուած ժողովուրդներից առաջինն էր: Աշխարհը գիտէ՝ թէ ինչ վայրագ կատաղութեամբ այս վճիռը իրագործուեց: Եւ սակայն մենք վստահացնում ենք, որ նոյն իսկ հայկական հրատարակութիւններ երբեք չկրցան այս ողբերգութեան լիակատար պատկերը տալ :

Մենք գալիս ենք արտայայտելու այստեղ, ամբողջ մեր համակրանքը այս ազնիւ ազգին, որ քոյրն է մեր ազգին, եւ ըղձում ենք, որ մի սերտ գործակցութիւն նրանց միջեւ գէթ ապագայում, միասին պայքարելու մեզ շահագործող մարդասպանի դէմ, որ մեր երկու ժողովուրդների համար նոյնն է»:

Անշուշտ այս տողերը շատ անկեղծ են, շատ ինքնաբուխ եւ մենք հաճոյքով ենք լսում մեզ ցեղակից եւ բախտակից ազգի եղբայրական զգացմունքի այս խելացի արտայայտութիւնը: Եւ մենք ամենաբարեացակամ մտածումներ ունինք եւ իղձեր քիւրտ ազգի ազատագրական պայքարի եւ յաղթանակի համար:

Բայց, թող ներեն ինձ, մեր քիւրտ եղբայրակիցները, որ մենք կը սպասէինք վերոյիշեալ տողերի մէջ աւելի կուռ, աւելի արտայայտիչ եւ աւելի արի մի յայտարարութիւն: Եթէ ես լինէի խօսողը, այսպէս կ'արտայայտուէի.

— *«Մենք խորին ցաւ ու ցասում ունինք մեր իսկ —Քրտերի — անիրաւ ու դժնդակ արարքների մասին հայ ժողովուրդի հանդէպ: Թուրքը, այս նենգ ու հինաւուրց ոխերիմը, զարկեր շարունակ մեզ պահեց ստրկութեան, տգիտութեան ու բարբարոսութեան մէջ, շահագործեց մեր ժողովուրդի մութ բնազդները, հրահրեց ու բորբոքեց նրա մէջ ամենավատ կրքերը, կողոպուտի, թալանի, սպանութեան, ոճիրների մղեց մեզ. [illegible] օրէնքով մեզ հայութեան դէմ ծառացրեց, մեր երիտասարդութիւնից դահիճներ պատրաստեց մեր եղբայր ու բախտակից հայ ժողովուրդի դէմ, մեր ձեռքով աւեր ու անապատ դարձրեց այն՝երկիրը՝ ուր մենք ապրում էինք Հայերի հետ կամ նրանց կողքին. Եւ երբ շնորհիւ մեր յանցաւոր անգիտութեան, մեր ձեռքով սպանեց հայ ժողովուրդը իր դատը, Թուրքը այս յաւիտենապէս նենգաւոր արիւնարբուն այսօր իր սուրը դարձրել է մեր դէմ: Այժմ մենք գիտակցում ենք մեր կատարած ոճիրի բոլոր ծանրութիւնը եւ եղբայրական ձեռք ենք մեկնում ազնիւ հայ ժողովուրդի եւ հաշիւ ունինք պահանջելու Թուրքից ո՛չ միայն մեր կրած բռնութեան համար, այլ եւ հայ. ժողովուրդի քաշած տառապանքին համար:»*

Այսպէս կը խօսէի ես: Եւ այս լեզուն կը լինէր հզօր, ազդու արդար եւ, Թող հաւատան ինձ, մեր քիւրտ եղբայրները, որ այսպիսի անկեղծութիւնը, դիւանագիտութիւնից ազատ այս արի խոստովանութիւնը աւելի մեծ յարգանք կը ստեղծէր բոլոր ազատասէր եւ անկաշառ հոգիներում՝ դէպի իրենց դատը:

*
* *

Եւ, այնուամենայնիւ գոհանանք նրանով, ինչ որ կայ այսօր:

Քրտական ազգային Լիկան «Հօյբուն»ը իր ժողովուրդի հետ վերջապէս հասել է ազգային գիտակցութեան եւ ծառացել Թրքական բարբարոսութեան դէմ: Այս փաստը ինքնին ահագին քաղաքական երեւոյթ է, որ մենք ողջունում ենք սրտանց:

Միայն այս փոքրիկ բրօշիւրը բաւական է, որ ընթերցողը անմիջապէս նկատէ հայ Թրքական ամբողջ յարաբերութիւնների եւ ամբողջ պատմութեան կրկնութիւնը:

Ահա՛ մի նկար:

Վեց քիւրտ առաջնորդներ են, որ շղթայակապ տարւում են դէպի կառափնարան, շրջապատուած՝ զինուած Թուրք պահակներով:

Ահա նկարագիրը խաղաղ ժողովուրդի ջարդի, հրկիզումների, Թալանի, առեւանգումների, բռնաբարութիւնների, ողբ, լաց, կոծ, ամէն կողմ: Որպէսզի պատկերը կատարեալ լինի, ահա տեղահանութիւնների անվերջ շարանը եւ ճամբաների խոշտանգումները, յետոյ, գալիս են՝ կռուի տեսարանները:

Արի է քիւրտ ժողովուրդը, նա ընթանում է «ակն ընդ ական» սկզբունքով, աւերածին պատասխանում է աւերածով եւ արիւնին արիւնով:

Նայեցէք այս կտորը.

— *«Հարիւրաւոր Հաւհիլ ազջիկներ, գաղտնօրէն անարգուելուց յետոյ սուինահար են լինում: Աղջիկները խումբերով քշուում են դէպի Անկորա եւ Նեմուսում, որպէս ճարակ պաշտօնեաներին, պատգամաւորներին եւ Թուրք սպաներին»:* Եւ սարսռալի տեսարանների նկարագրութիւնները յաջորդում են իրար :

Ահա՛, այս կարգի գազանութիւններին վերջ տալու համար է, որ կազմուել է «Հօյբուն»ը, *«Իսկական եւ միակ ներկայացուցիչը Քիւրտ ցեղի, որ հաստատապէս վճռել է կռուիլ ամէն դժուարութեանց դէմ: «Հօյբուն»ը արտայայտիչն է Քրտական ուժի եւ կամքի... Քիւրտ Ազգ. Ուխտը, երդումն ունի կռուիլ մինչեւ վերջին փամփուշտը՝ ազատագրելու համար ազգային հողը»:*

Այսպէս է յայտարարում Քրտական կոմիտէն:

Ի՛նչ ասել կ'ուզէ, որ ազատագրական այս պայքարին մէջ, ընդդէմ Թուրք բռնապետութեան, ազատասէր ու քաղաքակրթուած ազգերի հետ՝ մեր ամբողջական համակրութիւնը, մեր լաւագոյն իղձերը միշտ քիւրտերի կողմն են եւ նրանց համար: Եւ նրանց յաղթանակը կը լինի ոչ միայն իրաւունքի եւ արդարութեան հաստատումն, այլ եւ պատմութեան մի աքանչելի դատաստան բարբարոս եւ արիւնապարտ Թուրք ցեղի գլխին:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(*Հայրենիք*)

(1)Les Massacres Kurdes en Turquie:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

86.— ԳՈՎՔ ԿԱՐՆՈՅ ԳԱՒԱՌԻՆ

Էրթամ ձէն տամ,
Վեր հանեմ.
Վզոխ իյնամ
Տուն տանեմ:
Բալա՜յ.
Եարիս հասը,
Ճանիս հասը,
Չիկա՜յ, ո՛հ, չիկա՜յ աշխարհումը
Չիկայ փայլուն աստղերումը
Դրախտի ծաղիկ է իմ եարը.
Մլած, ծաղկած
Անգի մէջ
Գառներ է իմ
Սարսարը:
Բալա՜յ (եւայլն):

Հաւաքեց՝ Ս. Հգնուորեան

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ԵՐԳ

Երբ ան նորէն եկաւ, ես իմ դէմքս ծածկեցի երկու ձեռքերուս մէջ: Ան ըսաւ ինծի. «Մի՛ վախնար: Ո՞վ տեսաւ մեր համբոյրը: — Ո՞վ տեսաւ մեզ. Գիշերը եւ Լուսնկան:

«Հապա ծառե՞րը, հապա առուին աղամա՞ղը: Լուսինը հայած լճին մէջ, զայն պատմեց ուռիներու տակ հանդչող ջուրերուն: Լճին ջուրը զայն ըսաւ թիանակին:

«Թիանակը պատմեց մակոյկին եւ մակոյկը խօսեցաւ զայն ձկնորսին: Աւա՜ղ, աւա՜ղ, եթէ բոլորը այս ըլլայ: Իսկ ձկնորսը խօսեցաւ զայն կնոջ մը:

«Ձկնորսը ըսաւ զայն կնոջ մը, իմ հայրս, մայրս, իմ քոյրերս ու բոլոր Ելլադան զայն պիտի իմանայ»:

«Ո՞վ անտառին շուքը, ո՞ւր գացած է իմ տրտունիս, ան, որ քեզի պիտի գար: — Ան իջաւ բացավայրը: — Բացավա՜յր, ո՞ւր գնաց իմ տրտունիս: — Ան ընկերացաւ գետի ափերուն:

— Աղուա՜ր գետ, որ անոր անցնիլը տեսար, ըսէ՛ ինծի, ան մօ՞տ է հոս: — Ան զիս ձգեց աւազներուն համար: — Առահե՛տ, տակաւին կը տեսնե՞ս զայն: — Ան զիս թողուց ճամբուն համար:

— Ո՛ ճերմակ ճամբայ, ճամբա՜յ քաղաքին, ըսէ ինծի, ո՞ւր առաջնորդեցիր դուն զայն: — Դէպի ոսկեղէն փողոց, որ Սարդսա կը տանի: — Ո՛, լուսեղէն փողոց, դուն հպա՞ծ անոր մերկ ոտքերուն: Ան մտաւ թագաւորին ապարանքը:

— Ո՛վ ապարանք, շքեղութի՛ւն երկրի, ե՛տ տուր զայն ինծի: — Տե՛ս, ան կուրծքերուն վրայ մանեակներ ունի եւ ծամերուն մէջ, հարիւր մարգարիտներ՝ սրունքներն ի վար, երկու թեւեր հասակին շուրջ:

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Ողջո՜յն: — Քե՛զի ալ ողջոյն: — Շատ կը շտապես: — Թերեւս աւելի քիչ, քան դուն կը մտածես: — Գեղեցիկ աղջիկ մըն ես դուն: — Թերեւս ա՛ւելի շատ քան դուն կը կարծես:

— Ի՞նչ է քու զարմանալի անունդ: — Ես զայն այնքան շուտ չեմ ըսեր: — Մէկը ունի՞ս այս գիշեր: — Միշտ այն, որ զիս կը սիրէ: — Եւ ի՞նչպէս կը սիրես դուն զայն: — Ինչպէս որ ինք ուզէ:

— Միասին ընթրենք: — Եթէ կը փափաքիս: Բայց ի՞նչ կուտաս դուն: — Ասիկա: — Հի՞նգ տրախմի: Ասիկա իմ սպասուհիս համար է: Ինծի համար: — Դուն ինքդ ըսէ: — Հարիւր:

— Ո՞ւր կը բնակիս: — Սա կապոյտ տունին մէջ: — Ո՞ր ժամուն կ'ուզես որ փնտռել տամ քեզ: — Անմիջապէս եթէ կ'ուզես: — Անմիջապէս: — Գնա՛ առջեւէն»:

ՕԹԵՒԱՆԸ

Պանդոկապե՛տ, մենք չորս հոգի ենք: Տո՛ւր մեզի սենեակ մը եւ երկու անկողին: Քաղաք վերադառնալու համար շատ ուշ է այժմ եւ անձրեւը հերձոտած է փողոցը:

Բեր զամբիւղ մը թուզ, պանիր եւ սեւ գինի, բայց նախ հանէ՛ սանդալներս եւ լուա ոտքերս, վասնզի ցեխը կը խողոտէ զիս:

Սենեակին մէջ դուն պիտի պատրաստես երկու լականներ՝ ջուրով միասին, լեցուն լամբար մը, դաշխուրան մը ու բմպանակներ: Պիտի դուն թօթուես վերմակը եւ պիտի բարձերը տոփես:

Թող անկողինները ըլլան լաւ դղքի եւ տախտակները ըլլան համր: Դուն վաղը մեզ չես արթնցներ:

ՍՐԻՆԳԸ

Յակնթանոյշներու օրուան տօնին համար ան ինծի սրինգ մը տուաւ, պատրաստուած՝ լաւ տաշուած եղէգէ, կցուած՝ ճերմակ մեղրամոմով, որ անուշ է շրթունքներուս վրայ՝ ինչպէս մեղր:

Նստած իր ծունկերուն վրայ, ան կը սորվեցնէ ինծ փչել, բայց ես քիչ մը դողդղջուն եմ: Ան զայն կը փչէ ինծմէ ետքը. այնքան մեղմ, որ ես հազիւ թէ կը լսեմ:

Այնքան ատեն, մենք քով քովի ենք, մենք ոչինչ ունինք իրարու ըսելիք: Բայց մեր երգերը կ'ուզեն իրար ձայն տալ ու փոխն ի փոխ մեր բերանները կը միանան սրինգին վրայ:

Ուշ է, ահաւասիկ երգը՝ կանաչ գորտերուն, որ կը սկսի գիշերին հետ: Իմ մայրս երբե՛ք պիտի չկրնայ հաւատալ, որ ես այնքա՛ն երկար մնացի, փնտռելու համար իմ կորսուած գօտիս:

Pierre LOUYS

Թարգմ. Ուխտաւոր.

ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ֆրէզնոյի «Մշակ»ը, անկախ հայամէտ, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ հայկական դրօշակի մասին: Մտորագծումները բնագրէն են. (4 Մայիս).

— *«Հայ Հանրապետութենէն առաջ, հայ անկախութեան նախօրեակին, բարձրաստիճան հայ զինուորականներ, որոնց կարգին եւ ազգ. անզուգական ողբացեալ հերոս զօր. Անդրանիկ, գործածած են եռագոյնը իբր* ազգային դրօշակ:

Քաղաքական կուսակցութեան մը դէմ, ըլլայ ան Դաշնակցութիւնը եւ կամ ուրիշ ոեւէ կուսակցութիւն, պայքարելու համար, եռագոյնը իբր կռուի միջոց գործածելը ամէնէն ողբալի մեթոտն է, որ եթէ ոչ ուրիշ բան, գէթ կ'ապացուցանէ թէ պայքարը մղողները կամ այնքան ապիկար են որ իրենց դատին գիտակցութիւնը չունին, եւ կամ այնքան սարսուած են նեղմիտ եւ ստոր հաշիւներով, որ իրենց կիրքերուն գոհացում տալու համար, չեն քաշուիր նոյն իսկ ամէնուս պաշտամունքին առարկայ եղող եռագոյնը նսեմացնելու փորձէն ընել:

Ցաւալի մտայնութիւնը սակայն, հոս չի վերջանար: Նոսրացած ուղեղի տէր այդ խմբակը, իր կիրքերուն մէջ մոլեգին, կ'ուզէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սեփականութիւնը դարձնել եռագոյնը: Ասիկա մեծ պատիւ մըն է որ Հ.Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները անգիտակցաբար կը շնորհեն իրենց հակառակորդներուն:

Վեց հարիւր տարիներու գերութենէն ետք, հայ անկախութեան սկզբնական օրերուն դրօշակ մը պէտք էր, մեր անկախութիւնը խորհրդանշող, և այդ պատճառաւ, բարձրացուած դրօշակը որ եռագոյնն էր, համազգային բնոյթ առաւ:

Պարագան այնպէս բերաւ որ Դաշնակցութիւնը գտնուի պետութեան գլուխը, որը երբեք չենթադրեր թէ ազգային դրօշը կը կազմէ նոյն այդ կուսակցութեան սեփականութիւնը: Պարագաներու բերմամբ եթէ Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկ. Ազատ., Էսէրներ եւայլն, եւայլն, կուսակցութիւնները ըլլային օրուան կառավարութեան գլուխը, նոյն այդ եռագոյնն էր որ պիտի բարձրացնէին:

Մենք ոչ մէկ հոսանքի փաստաբանն ենք, սակայն իբր անկախ *հայ ազգային, մեզ պէս մտածողներու հոծ զանգուածներ ունենալով մեզի ընկեր, երբեք չենք զիջանիր ազգային սեփականութիւնը եղող եռագոյնը ոեւէ անձի կամ խմբակցութեան սեփականութիւնը դարձնել:*

Լաւագոյնն է որ քաղաքական կամ կուսակցական տգեղ պայքարներու ընթացքին, մեր միլիոնաւոր նահատակներու կարմիր արիւնով սրբացած դրօշակը պայքարի նիւթ չդարձուի: Ազգային ու կուսակցական խնդիրներով տարուող մարդոցմէ կ'ակնկալուի գէթ այսքան [illegible], որ ճակատաբաց մտնեն կռուի ասպարէզը, եւ հարուածները իջեցնեն ուղղակի, եւ ոչ թէ գինովի մը նման աջ ու ահեակ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԽԱՅՏԱՌԱԿ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԽԱՂԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ԽԱԲԵՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 19 Մայիս

Նախորդ թղթակցութեանս գրած էի, թէ ինչպէ՛ս առաջն. փոխանորդ Վահան քհնյ. Թօ[illegible]ճիրեանի եւ ամսաթեայ Քաղաքական Ժողովի ազգային [illegible] քները, եւ կաթող. պատուիրակ Զաւէն արքեպիսկոպոսի ապիկար ընթացքը պատճառ դարձած որ ժողովուրդը ճարահատ մղուի եկեղեցւոյ, եւ առաջնորդարանի դռները գոցելու:

Այս ձեռնարկին վրայ, Քաղաք. Ժողովը իսկոյն ոստիկանատան դուռը ափ առաւ, ամբաստանելով ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպան ներկայացուցիչները: Բայց կատարուած նախնական քննութեան ընթացքին, արդարութիւնը այնքան շուտ երեւան ելաւ, որ ոչ միայն ամբաստանեալները չդատապարտուեցան, այլ եւ պատմական տեսանելի դատաւորը [illegible]լով պատահած դէպքերը մանրամասնօրէն, եզրակացուց թէ գործը զուտ ներքին կրօնական հանգամանք ունի, իսկ եկեղեցւոյ եւ առաջնորդարանի փակումը համաժողովրդական բողոք մըն էր, ոչ թէ քանի մը մարդոց գործը: Ուստի, ո՛չ մէկ օրինական հիմք չգտնելով զանոնք դատապարտելու, մերժած էր անոնց այդ դատը:

Դատաւորին այս եզրակացութիւնը շառաչուն ապտակ մըն էր դաւադիր խմբակին երեսին. սակայն ան չզգաստացաւ, այլ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնելով, յաջողեցաւ անգլիացի դատաւորը համոզել որ անպատճառ դատավարութիւն ըլլայ: Դատավարութեան օր որոշուած էր Մայիս 10, սակայն [illegible] անծանօթ պատճառներով յետաձգուեցաւ 21ին: Արդիւնքին մասին յաջորդով կը գրեմ: Այս առթիւ չնոռնած յայտնել որ Քաղաք. Ժողովը այս դատին համար այժմէն իսկ վարձած է ազդեցիկ եւ մեծածախս փաստաբան մը, ի հաշիւ ազգ. [illegible] սնտուկին:

Վահան քհնյ. կաթողիկոսարանէն իրեն եկած խիստ հրամաններուն երեւութապէս հնազանդիլ ձեւացնելով, եւ մանաւանդ իր մօտալուտ եւ անխուսափելի կարգալուծութիւնը կանխելու մտահոգութեամբ, 5 Մայիս 1928 թիւ գրութեամբ մը առաջն.-փոխանորդութենէն իր հրաժարականը տուած է Զաւէն արքեպիսկ.ին: Սակայն [illegible] մէջ նենգ խաղ մըն է այս [illegible] խաբելու համար Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, որովհետեւ բոլոր պաշտօնական գրութիւնները կը ստորագրէ կառավարութեան մօտ եւ այլուր իբրեւ առաջն.-փոխանորդ: Բացի մեր հոգեւոր իշխանութիւններէն, կը ներկայանայ ամէն տեղ նոյն հանգամանքով, կը նախագահէ Քաղաք. Ժողովի բոլոր ժողովներուն, եւ կը մասնակցի անոր բոլոր ազգադաւ սխրագործութեանց:

Քաղաք. Ժողովը վերջերս [illegible] բան գործ ըրած ըլլալով [illegible] գել ամէն միութիւն կամ հաստատութիւն, որքան ալ անմեղ կամ չէզոք հողի վրայ գրուած ըլլայ, «Ժողովնակ» մը ներկայացուցած է կառավարութեան մատնանշած Պաղտատի Երիտասարդաց Միութիւնը: Այս միութիւնը շուրջ երեք տարիէ ի վեր հիմնուած ըլլալով, վաւերացուած էր թէ՛ նախորդ ազգ. իշխանութիւններէն եւ թէ՛ կառավարութենէն: Վերջերս բացուած կուլտուրական [illegible] սկսած է սատարել [illegible] գացի եւ գաղթական երիտասարդութեան [illegible] սարդութեան զարգացման [illegible] տիկանութիւնը երկու [illegible] խուզարկութեան եկաւ [illegible] Հարցաքննութեան ընթացքին [illegible] հարց կը տրուի միութեան [illegible]

...ութիւն թէ կը ճանչնա՞ն Պ. ...կոր Հավսոնեանը։ Միեւ... Միութեանը, որոնք Քա- ...ողովի գիւանը կը կազ- ...հաստատական պաշտա- ...ի վրայ, ոստիկանապետը ...րցնէ թէ ինչո՞ւ Միութիւ- ...տարկան հաշիւները չէ ...ցեր յիշեալներուն։ ...ութիւ բաւարար պատաս- ... մը տրուելէն յետոյ, ոս- ...կանապետը խնդրին աւելի ...թափանցել ուզելով, կը ...է թէ ի՞նչ կ'ընէք հոս, ...համար կը հաւաք- ...ւեալին։ Բոլոր հար- ...ւերն քացորոշ կ երեւայ որ ...ւելինք քաղաքական գոյ- ...ց կասկածելի ցոյց տրուած է ...վարութեան աչքին։

...ան «Ժուռնալ»ը մըն ալ ...անկիլեանի պաշտպանութիւն ...ս գրադարանին մասին։ Այս ...ւ բողոքագիր յիշեալ կա- ...իւթեան ... մէկ ... անգամ։ Չէյթունցի ...ին ազան է, որ Վահան ...ութեամբ եւ քաղաք- ... մէկ ուրիշ տխրահռչակ ...ին փաստաբան Վահան ...ղեանի կողմէն խմբա- ...գրութիւն մը տակ կը ...յոյց անգիտակցաբար։ Ռու- ...ստան մէջ բովանդակու- ... եւ կարգ մը պատասխա- ... կշտու մասին երբ կը ... Անանիկ ազալէն, կ'ան- ...ւոյ բողոքովին։ Ոստիկա- ...սար սաստիկ դայրանալով, ... այս ազէտ մարդը, ... խաղերու գործիք գար- ... Այսուհանգերձ ոստիկա- ...ը իր պարտականու- ...թամարելու համար, քանի ... անգամ կը խուզարկէ եւ ...ութիւն կը կատարէ ...րանի նպատակին եւ ...ութեան մասին։ Այս ...գրադարանը 4—5 տարի ...ընդուն կեանք մը ունե- ... գաղթակայանին մէջ, եւ ... ազգ. իշխանութեանց ...ն վաւերացուած եւ շարու- ...ւլերուած։

...րջերս սուտ ազբիւրէ կ'ի- ...ք որ Քաղաք. Ժողովը ... իր հովանաւորը՝ Պաղ- ... Թատերասիրաց Միու- ... ալ քանդել, անոր ձեռ- ...անելով եկեղեցւոյ շրջա- ... մէջ տրուած ընդարձակ ... Կ'երեւի հոն ալ երեւա- ...ան թշնամիներ կամ իր ...ւալիներ ? ակսած է ...։

Ապրիլ 29ին սգահանդէս ...ադրուած էր առաջնոր- ...ին կողմէն. Ապրիլ 11/24ի ...ակներու յիշատակին։ ... բացակայութեամբ կը ...ին Քաղաք. Ժողովի ան- ...ն ու ազգային ջոջերը։ ... կը նախագահէր խառ- ... Վահան քահանան, որ ... բանախօսն էր նոյն ատեն։ ... անկապ խօսքերով եւ ... անճշտութիւններով ... օրուան սգատօ- ...նակութիւնը, որ յար- ... անարգեց մեր մէկ ...ն զոհերու անմահ յիշա- ...

... «որը Կիլանի գաղթակա- ...ւ գրադարանի վար-

չութիւնն ալ որոշած էր Ապրիլ 24ի առթիւ սգահանդէս մը կազմակերպել, սակայն կառավարութիւնը նոյն օրը որոշած ըլլալով Երեսփ. Ժողովի Բ. աստիճանի (Մինթէխիպ սանի) ընտրողներու ընտրութիւնը կատարել տալ կայանին մէջ, սգահանդէսը յետաձգուեցաւ յաջորդ կիրակի օրուան։

«Ժուռնալ»ի Բաղաք. Ժողովը սգահանդէսին յետաձգման մասին տեղեկութիւն չունենալով, ոստիկանութեան լուր կուտայ թէ կայանը քաղաքական հաւաքոյթ սարքած է։ Երբ ժողովուրդը հաւաքուած «Լոյս» գրադարանի սրահին շուրջ, իր քուէները կուտար խորհրդարանին համար, քաղաքէն հեւիհեւ կուգայ ոստիկանապետը, տեղին վրայ ստուգելու եղելութիւնը, և ի հարկին արգիլելու։ Սակայն ապշահար կը մնայ, երբ կը տեսնէ կառավարութեան ղրկած ընտրական յանձնախումբը եւ կարգը պահպանող ոստիկաններ։ Ոստիկանապետը խիստ զայրացած այս «Ժուռնալ»իններուն դէմ, ներողութիւն խնդրելով ներկաներէն կը մեկնի։ Կայանի գաղթականութիւնը իր քուէները՝ կեդրոնացնելով կ'ընտրէ երկու հայ Բ. աստիճանի ընտրողներ՝ Պ. Պ. Տորթ. Յ. Զօպանեան եւ Ալեքսանդր Ալեքսանդրեան, վերջինը ընկէ Պաղտասարի, մեծահարուստ եւ յարգուած Իսկէնտէրեան գերդաստանէն։ Պ. Ալեքսանդրեանը առաջին օրէն իսկ կանգնած ըլլալով տարագրութեան կողքին, չէ զլացած իր աջակցութիւնը այս պայքարին համար։

Մայիս 6ին դէմում եղաւ ոստիկանատուն, յետաձգուած սգահանդէսին արտօնութիւնը առնելու համար, սակայն ոստիկանապետը պատասխանատուութենէ վախնալով, թելադրեց որ կառավարիչին դիմեն, որովհետեւ «ձեր Հայերը էտէպսիզ են, կրնան այս անգամ ալ իմ մասին «Ժուռնալ» մը տալ»։ Եւ որովհետեւ կառավարիչէն մինչեւ արտօնութիւն առնելը բաւական երկար ժամանակի՝ կը կարօտի, մանաւանդ երեսփոխանական ընտրութեան առթիւ բազմազբաղ են բոլոր պետական պաշտօնեաները, յարմար նկատուեցաւ, այս տարի չկատարել Ապրիլ 24ի սգահանդէսը...։

ՊԵՐՃ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

Salon Société des Artistes Françaisի. եւ Salon National des Beaux-Artsի (Grand Palais) ցուցահանդէսին կը մասնակցին հետեւեալ հայ արուեստագէտները. —Յիկ Արմինիա Բարայեան. Օր Վարդուհի Թամիրեանց, Պ. Պ. Արսէն Շապանեան, Ա. Պագալեան, Շահնազար. Շ. Ազամեան, Ըլխազեան եւ արձանագործ Մուրատեան։

Ցուցահանդէսը բացուեցաւ Մայիս 1ին եւ կը փակուի Յունիս 1ին։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Մայիս.— Ինչպէս ամենուրեք, Մարսէյլի մէջ եւս անկախութեան տասնամեակը տօնուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Ներկայ էին 2500 հայրենակիցներ։

Շաբաթ մը առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն, մասնաւոր թռուցիկներով կը հրաւիրէր հոծ շարքերով, պապիկէն մինչեւ թոռնիկ մասնակից ըլլալ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի հանդէսին։ Փաստը եկաւ ապացուցանել թէ այդ յորդորը աւելորդ էր, որովհետեւ մեր գաղութն ալ, հակառակ կարմիր գայլի աւետարաններուն եւ անդէմ մարդերու դեղին քարոզներուն, հաւատացած է եւ կատարելապէս կ'ըմբռնէ «Մայիս 28»ի իմաստը։ Շաբթուան ընթացքին լոյս տեսաւ նաեւ հանդէսի մանրամասնութիւնները յիշատակող յայտագիրը։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 27 Մայիս, Կարտըն-Փարքի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ 2000ի մօտ աթոռները ամբողջովին գրաւուած էին եւ մեծ բազմութիւն մը ոտքի մնալու ստիպուեցաւ։ Կապոյտ երկինքն ու պայծառ տրեւը, որուն մենաշնորհն ունին Միջերկրականի ափերը, մասնակից էին մեր խանդավառութեան։

Բեմ ու պարտէզ պատշաճ կերպով զարդարեր էին մեր երիտասարդ ընկերները եւ այդ զարդարանքին մէջ իրենց արժանի տեղն ունէին մեծ ու փոքր եռագոյնները։

Նախագահը՝ ընկեր Կ. Ճանիկեան, կռկիկ խօսքերով պարզեց Մայիս 28ի իմաստը եւ հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան, որպէս զի Մայիս 28ը կանգնի։

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Պ. Հիւսեան որ պատմականն ըրաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ անոր ծագման։

Իսկ օրուան բանախօսը, ընկ. Կարօ Սասունի իր պատկերալից ու պարզ լեզուով ոգեւորեց հանդիսականները։

Գեղարուեստական բաժինը եւս խնամով պատրաստուած էր։ Գոմեստի արժանի են բոլոր մասնակցողները։ Մասնաւոր գնահատական խօսք մը ունինք Զ. Ե. Ռ. Միութեան որ ամէն առթիւ իր լայն աջակցութիւնը կը բերէ Մարսիլահայ կեանքին եւ այս անգամ եւս հանդէսի փայլին մեծապէս նպաստեց իր նուագախումբով։

Անկախութեան տասնամեակի հանդէսը ոսկի տառերով արձանագրուած պիտի մնայ Մարսիլահայ տարեգրութեանց մէջ։

Ա.

ԿԱՐՏԱՆ, 30 Մայիս.— Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձը մեծ շուքով ու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տօնուեցաւ Կարտանի մէջ, 28 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։

Ցայտագիրը շատ խնամուած էր։ Ընկեր Սարգիս Սիրականեան Արմենի «Ո՞վ, վաթանս այդքան յաչող արտասանեց որ, տոփուեցաւ ընկեր Մ. Վարանդեանի «Հայ Հերոսներուն»ն ալ արտասանեց նոյնպէս յաջողութեամբ 2 Ե. Ռ. Միութեան մէկ անդամին կողմէ արտասանուեցաւ Ա. Խաչակեանի «Հայաստանին», յետոյ «Կախաղանի կատարէն», «Հայ գրօշակին», հատուած մը «Մեծ տառապանք» եւն։ Մարսիլիոյ պատանեկան նուագախումբը մեծ փայլ մը տուաւ իր երգերով։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտան»ով ու «Յառաջ նահատակով» փակուեցաւ։ Հանդէսէն վերջ ներկաները խմբանկար մը քաշուեցան ու երեկոյեան տեղի ունեցաւ շատ լաւ խնճոյք մը։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Կարօ Սասունի, որ ժողովրդական լեզուով մօ մէկու կէս ժամ անընդհատ խօսեցաւ։ Պարզեց օրուան նշանակութիւնը, նիւթը խոսպէս վերլուծելով ու բազմաթիւ դրուագներ յիշելով։

Ժողովուրդը համախմբուած էր այն ատիճան, որ շարժելու տեղ չկար։ Դրան ու պատուհաններուն առջեւ խռնուած էր հոծ բազմութիւն մը, ու լուռ եւ ուշադիր մտիկ կ'ընէր արտասանուած խօսքերը։

«Ո՞ւր է աշխարհի մէջ որ ազատութիւն չանեցայ։ Ո՞ր էակն է այս աշխարհի ու բնութեան լայն ու ազատ գրկին մէջ որ չուզէ ազատ ըլլալ։ Թուրք այդ կենսական պահանջէն, եւ մէյլ տալ ուրիշին որ իր տունը քանդէ ու աշխարհէ աշխարհ նետէ զինք՝ անպէտ նիւթի մը նման արգիլէ իր ազատ ոգի շնչառութիւնը, խլէ բնութեան կողմէ ամէնուն ալ հաւասարապէս շնորհուած այդ արդար իրաւունքը։

«Ժիտարու վրայ կուտակուած անհամար, անվերջ տառապանքներն ու հարստահարութիւնները ալ հասած էին գագաթնակէտին, ալ ապարդիւն էր ամէն միջոց որ մինչեւ այդ օր գործադրուած էր։ Ու հայ ժողովուրդը կանգնեցաւ ոտքի, համախմբօրէն՝ մէկ մարդու պէս, արդար արիւնի վրէժը իր սիրտին մէջ. ծեր ու երիտասարդ, մայր ու աղջիկ, եւ երգունքներ ու անխորտակելի գրոհով մը նետուեցաւ իր դէմ ցցուած սեւ ձեռքին վրայ, փշրեց զայն եւ տնկեց իր ազատութեան խորհրդանիշը, եռագոյն դրօշակը, իր տան ճակատէն, հայրենի չքնաղ կատարէն։ Այսօր նորէն ամպերը բարձրացած են հորիզոնին վրայ, վաղը անոնք ալ պիտի երթան նոյն ճամբով։

«Ու՜ հա՜ այսօր, իմ հայրենիք, զաւակներդ ցիրուցան, պանդուխտ՝ աշխարհի անիմանալի ու աներեւակայելի անկիւններու մէջ, մշտավառ ու յարահուն յոյսով մը՝ աչքերը սեւեռած դէպի քեզ, կը սպասեն առաւօտ կենսատու արեւին, որ այս գիշերէն վերջ պիտի ծագի Մասիսի ու Արագածի կատարներէն։ Իսկ դո՛ւ, քու դարաւոր կսկիծով գրկած, տակաւին կը խոկաս գլխահակ։ Արաքսդ ու Զանգուդ մոլեգնօրէն կը վազեն ծով, ու բարկութեան պոռթկումով իրենց անկողնէն կ'ուզեն դուրս նետուիլ. ի՞նչ սեւ օրեր չես ապրած դուն, ի՞նչ հարստահարութիւններ չեն անցած քու գլխէդ, իմ հայրենիքս։

Ո՜հ, ինչպէ՜ս, ինչպէս բու գուր ողբալ, իմ խե՜ղճ հայրենիք տառապած երկիր»։

Վիրապ...

∴

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 30 Մայիս.— Այս տարի սովորականէն աւելի փայլուն կերպով տօնուեցաւ Մայիս 28ը։ Ժամանակէն շատ առաջ երեսեռ բազմութիւն մը փութացած էր «Էմիլ Լիզրէ»ի ընդարձակ թատերասրահը։

Բեմին ճակատը կ'երեւէին հետեւեալ վերտառութիւնները. «Կեցցէ՜ Հայաստանի Հանրապետութիւնը», «Կեցցէ՜ Մայիսի 28ը», «Կեցցէ՜ Միացեալ և Անկախ Հայաստանը»։ Մէջտեղը գրուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, շրջապատուած անմահ Քրիստափորի եւ ուրիշ յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարներով։ Աջէն կը ծածանէր հայկական եռագոյնը, իսկ ձախէն՝ ֆրանսական դրօշակը։

Նախագահ ընկ. Վ. Նորիկեան հանդէսը բանալով, շեշտեց թէ «Մայիս 28ը մեր քառասուն տարուան զոհողութեանց արգիւնքն է»։ Յետոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Եռագոյնին նուիրուած ոտանաւոր մը արտասանեց օրիորդ Արաքսի Հայրապետեան բուռն ծափերու արժանանալով։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան զանազան երգեր։ Խիստ ուշագրաւ էր ընկ. Ա. Տէմիրճեանի այն արտասանութիւնը, որուն մէջ կը պատկերանար հայկական կեանքն եւ Մայիս 28ի օրը։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Մկրտիչ Երիցանց, ակնարկ մը նետելէ յետոյ հայկական վերածնունդի ճիգերուն եւ ազատագրական պայքարին վրայ, մասնաւորապէս պատմեց Հայաստանի ներկայ տխուր կացութիւնը, կանգ առաւ Հայաստանի քաղաքական դրութեան վրայ ու ցոյց տալով անոր բացասական կողմերը, ձաղկեց բոլոր անոնք, որոնք մղուած անհատական ու կուսակցական պզտոր նկատումներէ, կը ջանան հայ դատը լուծուած նկատել ներկայ Հայաստանի գոյութեամբ, եւ իր խօսքը աւարտեց հաստատելով թէ՝ «Մայիս 28ը անցեալին չի պատկանիր, այլ մանաւանդ գալիքին կը նայի։ Ան միայն տարեդարձը չէ անցեալ փառաշուք դէպքի մը, այլ մանաւանդ նախօրեակը ազատ ու անկախ ապրելու մեր կամքերուն, յաղթելու մեր հաւատքին »։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, վեց առոյգ երիտասարդներ երգումի արարողութիւնը կատարեցին հրապարակաւ եւ մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան շատ գոհ։

Թղթակից

ՄԱՀ
ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

Պոլիսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը՝ Պ. Տիգրան Տէր-Ներսէսեանի, հայր Մասիս տպարանի տէր Պ. Պ. Հրաչեայ եւ Տիրան Տէր-Ներսէսեանի։

Հանգուցեալը ծնած էր Կարին։ Որդին է Խաչատուր Խանի, անդամ Օսմ. առաջին Երեսփ. Ժողովին։ Պոլիս կուգայ 1875ին, Կարինի մէջ 21 տարեկան հասակին վարելէ ետքը Էրզրումի «սանտըգ էմինութեան պաշտօնը։ Պոլսոյ մէջ կը զբաղի սեղանաւորական եւ առեւտրական գործերով։ Նախ Տրապիզոնի եւ յետոյ Կարնոյ ազգային երեսփոխան կ'ըլլայ 1881-1890 թուականներուն։

Երկար ատեն կը վարէ Սկիւտարի Միացեալ թաղերու թաղ. Խորհրդոյ ատենապետութիւնը։ 1895ին Քաղաք. Ժողովի անդամ կ'ըլլայ։ Օրմանեան սրբ. օրով՝ Պատրիարքարանի առաջին գործակատար, զոր կը վարէ մինչեւ 1906։

Ազգային պաշտօններէ հրաժարելէ վերջ, Պոլսոյ Քաղաքապետական Ժողովին անդամ կ'ընտրուի եւ յետոյ ելմտական քննիչի պաշտօնով գաւառները կը դրկուի։

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր բոլոր պաշտօնները ձգած, Պոլսոյ Նոր Լուրի վարչութիւնը ստանձնած էր։

Վերջերս Փարիզ եկած էր՝ իր զաւակները տեսնելու եւ նոր վերադարձած էր Պոլիս։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

...եփանի ինքնավստա՞ չեղ- ...ողկացած, կամ մի գուցէ ...նիքին գմբախտութենէն ...ած պաաւ Մարիկոն, յանկ- ...սնեակին մէջ իր մանր ...րու. Հրջանը գալլեցուց ...նի առջեւ կանգ առաւ ու ... ճզոց զայրացին

— Ինծից պիտի յագթենք ...տեն միայն, երբ մայրը ...ին սպաննէ։

...դնցութիւնը անմիջական ...Ստեփան իր աթոռին վրայ ...ած մնաց։ Վերջապէս ոտքի ... եւ առանց բառ մը արտա- ... դուռնէն դուրս սպրդեցաւ ...գայլին խուղքի պահերուն, ...բու. Քաղքայումին մէջ, ...ած ճակատագրին եւ յար- ...պմբրտութեան առջեւ, ներ-

կայ եւ ճնշող իրականութենէն խուսափելու համար, մաքրոր երազանքի մէջ կ'ապաստանէր։ Գուշակութիւնը այդ ձեւերէն մէկն է։ Ապաստան մը եւ միեւնոյն ատեն փոխվրէժ մըն է։ Լոկ գուշակելով լաւագոյն ապագայ մը կը պատրաստենք։ Ցոյսին թեւեր կուտան։

1897ի դէպքերու ղաձուն, գուշակութեան բազմաթիւ օրինակներ ի յայտ եկան որքան կրէտէի նոյնքան եւ յունական գամաքարամին մէջ։ Մարիկոյի գուշակութիւնը ամէնէն նշանաւորներէն եղաւ։ Գիւղը շատ յուզեց. ամբողջ Յունաստանի մէջ շրջեցաւ։ Ստեփան ի վերջոյ այնքան հպարտացաւ որ կարծես իր գործը եղած ըլլայ ան. ու բարի գիւղացիները որոնց հաճութեամբ կը կրկնէր, չէին դադրեր մեկնաբանել։

— Ինչ ըսել ուզած է։ Որովհետեւ այդ կինը գիտէ. կը հարցնէր պարտիզպան Ղրիգորը։ Իր ճերմակ մազերուն տակ խորամանկ եւ թերահաւատ երեւոյթ մը ունէր. շատ չէր համարձակեր մեկնութիւններ տալ։

Ցիմիգրիոս, գիւղին վարժապետը, ծանրօրէն իր կարծիքը կը յայտնէր

— Ես այս տեսակ բաներուն շատ չեմ հաւատար. (Ճամբուելէ վախնալուն՝ երկչոտութեամբ կը խօսէր, որովհետեւ միւսները կը հաւատային)։ Բայց պատմութիւնը ուսումնասիրած եմ, եւ կը կարծեմ թէ գուշակութիւնը կրնայ իրականանալ։ Եւրոպային մէջ կայսր մը կայ որ ամբարտաւան է ու՛ատէ մեզ, որովհետեւ անկախ ժողովուրդ ենք. այս պատճառաւ բանակալ Համիտին սուր մը նուիրեց մեզի դէմ գործածելու համար։ Արդ, քանի որ մեզի դէմ այսպէս կը դաւէ, բնական է որ իր երկրին մէջ խարանի տուրքը հաստատել ուզէ, եւ օր մըն ալ ինքզինքը Գերմանիոյ սուլթան հռչակէ։ Գերմանիան անշուշտ այս ոճրագործ որդւոյն դէմ պիտի ելլէ, եւ ահա թէ ինչպէս մայր մը իր զաւակը պիտի սպաննէ իրաւացիօրէն

Սթամաթիս, գիւղակին քաղաքապանը, այսօր պաշտօնէ դադրած՝ պարզ ու համակրելի մարդուկ, որ միշտ կը հաւանէր, նոյն իսկ չհասկցած բաներուն, վարժապետին հմտալից մեկնութիւնը հաստատեց։

Ֆորժ, գիւղակին նախկին պահապանը, քառասունըոց մարդ մը, վճռական բարբառով, խիստ խօսքերով, միշտ հաստատաչեան եւ յամառ պատասխանով, այս խմնակցութիւնը զայրոյթով ընդմիջեց.

— Կը պնդեմ թէ բոլորդ ալ անմիտներ էք ու պառաւ Մարիկոն չէք հասկնար։ Մարդ երբ իր իրաւունքին մէջն է, քաջութիւն պէտք է ունենայ։ Ըսել կ'ուզէ թէ աշխարհի վրայ ուր որ ցոյն մը կայ մայրը պիտի սէ իրեն որբեւթայ մեռնի։ Կոտրած ընդդէմ կատարածի, անիրաւութիւն ընդդէմ անիրաւութեան։

Կ'երգնում որ Եւրոպան աւելի երկարշապիտի ինգայ, քանի որ հանգարտ կը թողու որ Թէսալիան փոխ եւ մեր բերքը մգլոտի։ Ա՜հ, շուն Թուրքերը իրենց գերմանացի կայսեր հետ գեղեցիկ պար մը պիտի պարեն։ Հողին մէջ ծակեր պիտի փորեն մէջը պահուըտելու համար եւ կը փոտահիցնեմ ձեզ՝ է իրենց ծակին խորութիւնը չափելու կարող խորաչափ չպիտի գտնուի։

Մարդիկը, յուզուած՝ լսեցին Կը զգային թէ այս պառաւախօսը կրնար իրաւունք ունենալ։ Բայց յոգնութիւնով գլուխնին կը շարժէին, եւ Ստեփան իբր «քէհեա» որ կ'ուզէր վերջին խօսքը միշտ ինք ունենալ, սա բառերով եզրակացուց.

— Մարիկոն ըսել կ'ուզէր թէ երբեք այս չարիքներէն չպիտի վերկուրինք, վասն զի մեր մէջ բնաւ չպիտի գտնուի մայր մը որ իր զաւակը սպաննէ։ Ճշմարտութիւնը այն է որ խաղաղութիւնը միմիայն խաղաղութեան ծնունդ կուտայ։

Այս միամիտ մարդը չէր իսկ կասկածէրօր իր անվերջ յանկերգը յունական հին երգչախումբերու գերը կը կատարէր. Ինչ որ Յունաստանի բանաստեղծները կը բացատրէին «նէմէսիս» անունով, ան կ'արտայայտէր նուազ ցայտուն բառերով բայց աւելի խոր զգացումով։ Ճակատագիրը, ինչպէս երբեմն, Լազարինայի վրայ իր հէնքը պիտի գործէր։

Մարիկոյի մարգարէութիւնը կինքը բնաւ չէր հանգարտեցուցած։ Նորը կը պատրաստէր։ Այն է որ Մարիկօ մոռցած չէր Թուրք գինուորներուն դէպի գիւղ աշխելի գրոհը, առաջին հիւղերուն առջեւ յանկարծ կանգ առնելը, երիտասարդ սպային Գրոգինի տունը յանկարծական մուտքը։

Թարգմ. Գ. Գ.

(Շար.)

Սերբ եւ իտալական վէճը

Սերբ կառավարութիւնը պատասխանեց վերջին դէպքերու առթիւ, Իտալիոյ տուած ծանուցագիրներուն։

Պելկրատի կառավարութիւնը իր ցաւը կը յայտնէ եւ կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը ինքն իսկ անակնկալի եկաւ վերջին խռովութիւններէն, որոնց կարեւորութիւնն ալ բացայայտօրէն չափազանցուեցաւ։ Ասոր հետ մէկտեղ, եուկոսլաւ իշխանութիւնները իրենց կարելին ըրին ցոյցերուն առաջքն առնելու համար եւ մինչեւ իսկ ոստիկանութիւնը զէնքի դիմեց։

Ներքին նախարարութիւնը անմիջապէս կտրուկ հրամաններ տուաւ, որպէսզի ցոյցի եւ գրգռութեան ամէն նոր փորձ խստօրէն պատժուի։ Իսկ արտաքին նախարարը իր կողմէն քննութիւն բացաւ գնահատելու համար նիւթական վնասները։ Իտալիոյ հպատակները վնասուց հատուցում պիտի ստանան։

Վերջացնելով, սերբ կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ այս ցաւալի դէպքերը չպիտի վրդովեն երկու պետութիւններու բարեկամական յարաբերութիւնները։

Իտալական «Սթէֆանի» գործակալութիւնը կը հաղորդէ մամուլին.—

Օտար մէկ քանի թերթեր եւ գործակալութիւններ կը շարունակեն լուրեր տարածել Զարայի, Վենետիկի Միլանի վերջին միջադէպերուն մասին, եւ մինչեւ իսկ կը յայտնեն թէ ցոյցերու ընթացքին եուկոսլաւ դրօշը եւ Աղեքսանդր թագաւորը անարգուած են ցուցարարներուն կողմէ։

Այս լուրերը, որոնց դիտումնաւոր նպատակը բացայայտ է, բոլորովին սուտ են։

Չինաստանի կացութիւնը

Փեքինէն հասած ստոյգ լուրերու համաձայն, մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին վերջնապէս վճռած է հրաժարիլ իշխանութենէ։ Այս որոշումին յայտարարութիւնը պաշտօնապէս պիտի ծանուցուի շուտով։ Միւս կողմէ, ազգայնական պետերը կը ջանան կառավարական մարմին մը կազմել, իրենց գլուխն ունենալով Թուան-Քի-Ճուին, որ ժամանակաւոր կառավարութեան գործադիր մարմինին պետն է եղած։

Իսկ Չանկ-Ցօ Լին օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները հրաւիրելով յայտարարեց թէ՝ իր միակ նպատակը եղած է միշտ պայքարիլ համայնավարութեան դէմ, զոր կը նկատէ Չինաստանի համար վտանգ մը, թէ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ պաշտպանելու համար օտարականները՝ Թիէնցինի եւ Փեքինի մէջ, այն պարագային որ զինուորական գործողութիւններ տեղի ունենան այդ քաղաքներուն մէջ։ Նոյնը պիտի ընէ նաեւ Մանչուրիոյ համար։

Իր մեկնումէն յետոյ գործերը վարելու համար, Չանկ-Ցօ Լին նշանակած է յանձնախումբ մը, որ հակառակ ժողովուրդին փափաքին, կազմուած չէ հակառակորդներու վստահութիւնը վայելող անձերէ։

Ով պիտի կազմէ գերման նոր դահլիճը

Գերմանիոյ Նախագահը իր մօտ հրաւիրեց Երեսփ. Ժողովի Նախագահը, որուն հետ խորհրդակցեցաւ քաղաքական կացութեան մասին, ինչպէս գրած էինք երէկ։

Այս տեսակցութեան մասին որ եւ է տեղեկագիր չհրատարակուեցաւ, բայց կէս-պաշտօնական ծանուցագիր մը կը յայտնէ թէ Հանրապետութեան Նախագահը նոր դահլիճի կազմութեան մասին որ եւ է ձեռնարկ չպիտի ընէ, ներկայ կառավարութեան հրաժարումէն առաջ։ Հաւանական է որ Մարքսի դահլիճը հրաժարի Երեսփ. Ժողովին բացման օրը, 13 Յունիսէ։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, Երեսփ. Ժողովի Նախագահը՝ մարաջախտ Հինտէնպուրկի ուշադրութիւնը հրաւիրած է խառն դահլիճ մը կազմելու կարելիութեան մասին, ռամկավարներու, կեդրոնականներու եւ ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ պավարիացի ժողովրդական կամ գիւղական կուսակցութիւններէն մէկուն կամ միւսին մասնակցութեամբ։

Անգլիա եւ բոլշեւիկ գործակալները

Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան նիւթական աղբիւրներու մասին կառավարութիւնը քննութիւն մը բացած էր։ Արդիւնքը յառաջիկայ Երեքշաբթի օր, Երեսփ. Ժողովին պիտի հաղորդուի Ներքին Նախարարին կողմէ։

Փաստերը որ կառավարութիւնը հաւաքած է սովետական առեւտրական կազմակերպութիւններուն դէմ, անհերքելի են։ Կառավարութիւնը կրցած է քայլ առ քայլ հետեւիլ վճարումի բոլոր գործողութիւններուն, եւ գլխաւորաբար Ռուսերը իրենք են որ բրիտանական կառավարութեան յանձնած են ամէնէն ցայտուն ապացոյցները։

Երբ ոստիկանութիւնը քանի մը ամիս առաջ Իռլանտացիներ ձերբակալեց զէնք եւ պայթուցիկներ կրելու մեղադրանքով, անոնց վրայ գտաւ դրամաթուղթեր, որոնք Լոնտոնի ռուսական մէկ դրամատունէն գանձուած էին։ Դրամատունը ուրացաւ սակայն եւ հաստատելու համար թէ ամբաստանեալներուն հետ որ եւ է կապ չունէր, թոյլ տուաւ որ իր տետրակները քննուին ոստիկանութեան կողմէ։ Դրամատունը չէր գիտեր սակայն թէ ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է մասնաւոր բանալի մը, որով կրնար կարդալ իր հաշուետետրերուն գաղտնի արձանագրութիւնները։ Այս կերպով էր որ Մոսկուայի գործակալները ինկան թակարդի մէջ։

Ոստիկանութիւնը կրցաւ այս կերպով ծանօթանալ բոլոր այն անուններուն, որոնց միջոցով, Անգլիոյ համայնավարները կը ստանային Մոսկուայի դրամական օժանդակութիւնները, եւ երեւան ելաւ որ, հասարակ գործաւորներ որոնք հազիւ օրապահիկ մը կը ճարեն, դրամատան մէջ ունէին 15.000 ոսկիի (1.860.000 Ֆր.) հաշիւ մը։ Այս դրամները յատկացուած էին Անգլիոյ մէջ համայնավարութիւնը զարգացնելու եւ գրգռութիւններ խմորելու։

Երեքշաբթիի զեկոյցէն յետոյ, կը կարծուի թէ բրիտանական կառավարութիւնը չպիտի վարանի երկրէն արտաքսել բոլշեւիկեան բոլոր գործակալները՝ ինչ անուն եւ տիտղոս ալ կրեն անոնք։

ԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Պանք տը Ֆրանսի ունեցած իր պարտքի հաշուոյն 900 միլիոն ֆրանք վճարեց այս շաբթու։ Դեռ պարտք կը մնայ 21 միլիառ 700 միլիոն ֆրանք։

ՍՊԱՆԻԱՅԻ օդանաւորդներ Եիմէնեզ եւ Իկլեզիա Սէվիլլայէն Նասիրիյէ գացին՝ 5800 քիլոմեդրը կտրելով մէկ անգամէն։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորը Փոլսէն Պաթում մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ ռուս նաւատորմին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Առնուվիլ-լէ-կոնէս.— Այսօր Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Կայարանին դէմը, Սալ Կալմանի մէջ։ Անշարժ ժինէմայի ներկայացում Գ. Յ. Գապէսեանի կողմէ։

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ եւ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ Օ-ՀԱՆԵԱՆ։

Ալֆօռվիլ.— Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 148 Rue Villeneuve։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբը Ստիպողական ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Երկուշաբթի 4 Յունիս ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։

Լիոնի Դժոխք խումբի զառախօսական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին. Հ.Յ.Դ.Գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլֆիկեան։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 5 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 665 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԹԱՓԵ՞Ր ԵՆ, ԹԷ ՁԻՒԹ ԿԸ ԾԱՄԵՆ

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը յառաջիկայ տարիներու ընթացքին պիտի լուծէ այդ հարցը, Խորհրդային Միութեան օժանդակութեամբ»։

Այս աւետիսը կ'իմանանք Երեւանի փարիզեան կոչնակէն Յունիս։ Ակնարկը՝ Ներգաղթի մասին է։

Այս առթիւ, պաշտպան փաստաբանները չեն մոռնար սովորական բանաձեւերով կրկնել գործին ձախողման պատճառները։

Բացէք դռները» աղաղակին «բացէք դրամարկղները» պատասխանեցին Երեւանէն, բայց անօգուտ։ Յետոյ, Ջիչէրինի առաջարկն ու Նանսէնի ծրագիրը «ձախողութեան մատնուեցան եւրոպական իմպերիալիստ տէրութիւններու կողմէ։ Դաշնակցականները իրենք եւս իրենց ձեռքէն եկածը չի խնայեցին, միջազգային օժանդակութիւնով հայ գաղթականական հարցը «լուծելու» փորձին մէջ»։

Հակառակ այս բոլորին, Երեւան «այս վերջին եօթը տարուան ընթացքին ընդունեց 25.000 գաղթականներ, Թուրքիայէն, Միջագետքէն եւ Յունաստանէն, իր՝ նիհար պիւտճէէն շատ բաժին հանելով անոնց համար»։

Հասկնալի է։ Եթէ Դաշնակցականները դժուարութիւններ հանէին Ջիչէրինի կամ Նանսէնի ծրագրին դէմ, եւ եթէ «չարագործ բարեկամները» (Բարեգործական - ռամկավար եւլն.) իրենց բանային դրամարկղները, աւելի շատ մարդ պիտի ընդունուէր։

Ցաւցնելի դառնալու առթիճան գրեցինք. բայց հարկ է կրկին յիշեցնել.— Ջիչէրինի հռչակաւոր ծրագիրը կատարեալ յիմարութիւն մըն էր, որ փրփուրի պէս սմքեցաւ, երբ Խորհրդային Ռուսիա կ'աներ (?) ... հարցին։

Ջիչէրին յանձն կ'առնէր հայ գաղթականները տեղաւորել ոչ հայկական հողերու վրայ, Կուբանէն մինչեւ Երրգըզներու երկիրը, մինչեւ Վոլկա, եթէ պետութիւնները և հայկական հաստատութիւնները դրամ ճարէին։

Դիտել տուեցաւ թէ՝ այս ժողովուրդը կ'ուզէ տեղաւորուիլ թէ ոչ Հայաստանի, գոնէ շրջակայ, սահմանակից երկիրներու մէջ, եւ չի կրնար նոր փորձանքներ բանալ իր գլխուն, տունդ ըլլալ իրեն չպատկանող երկիրներու մէջ։

Այսպէ՛ս կը պահանջէր թէ տարրական ողջմտութիւնը եւ թէ հայ ժողովուրդին հաւաքական շահը։

Յետոյ, բացատրուեցաւ որ եթէ Ջիչէրին իսկապէս բարիք մը ընել կ'ուզէ, ներելի չէ որ սակարկութեան մտնէ։ Խորհրդային իշխանութիւնը շռայլ ուժեր ալ ունի, երկաթուղի ալ։ Իսկ ծրագիր բազմութիւնները ապահով հողի մը վրայ նետելէ յետոյ, գիւրին է ճարել մնացածը։ Նոյն իսկ ժողովրդային հանգանակութեամբ։

Աւրելի, երկու ծրագիրները ձախողած ըլլալով, Խորհրդային Հայաստան պիտի լուծէ հարցը «յառաջիկայ տարիներու ընթացքին»։

Առաջին հաւաստիքը չէ այս, բայց հաւատանք և սպասենք։

Աւելի ճիշտ, յուսա՛նք թէ վերջապէս, տարիներու թարթափումներէն յետոյ, խելքի եկած են Երեւանի վարիչները, եւ կը փորձեն գտնել բնական եւ ուղիղ ճամբան, «գաղթականական հարցը» լուծելու։

Այդ բառը կը գործածենք չակերտներու մէջ, որովհետեւ, մեզի համար դէպի Հայաստան ներգաղթը «գաղթականական հարց» չէ, այնպէս ինչպէս կը հասկնան Ազգ՚րու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը կամ Երեւանցիները, ոչ ալ մարդասիրութեան ենթակայ գործ մը, այլ պետական պարտականութիւն։ Հայրենիք եւ պետութիւն կազմելու աշխատանք։ Քաղաքական խնդիր։

Որքան ատեն որ իբրեւ այդ չեն նայիր այս գործին վրայ, ինչ կրնան լուծել։ Եւ ինչքան աւետիսներ տան, գիտակցաբար սուտ կը խօսին։

Հարկ է միանգամ ընդ միշտ մէկդի դնել ճահիճներ չորցնելու եւ տեղ բանալու բանգիտութիւնը։

Ոչ թէ 25,000, այլ 250,000 տարագիրներու համար իսկ հող կարելի է գտնել ներկայ Հայաստանի մէջ եւ բոլորտիքը, եթէ ... քննեն քարտէսը։ Այլ մանաւանդ եթէ միտք ... զայն սրբագրելու, համաձայն նոյն ինքն խորհրդային ... սկզբունքներուն, — «հողը աշխատաւորին», եւ ... գործադրելով ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։

Մեր քննադատութիւններու կարգին, միշտ շեշտած ենք ... հիմնական թերութիւնը։

Անոնք չունին քաղաքական գիծ։ Ինչ որ կը կատարեն եւ ... փորձել կուտան չորս հովերուն, պետականէ աւելի քաղաքապետական գործ է, հանրօգուտ շինութիւն։ Առանձնապէս ... նախարարական աշխատանքը, որուն հազարապատիկը եւ ... արդիւնաւորը կը տեսնենք ամէն օր, արտասահմանի գաղութներուն մէջ, առանց փողի եւ թմբուկի, առանց պետական ...

Մթափե՞ծ են, թէ հին հէքեաթները կը նորոգեն։

Լրջօրէն պիտի ձեռնարկե՞ն հայահաւաքման, հայաստանեան քաղաքականութեան, թէ պարզապէս ձիւթ ծամելու փորձեր կատարեն, գաղթականները ոտքի վրայ քնացնելու համար, ինչպէս ըրին մինչեւ այսօր։

Քանի՛ն անգամ լեզու եկած են անամէջ «ռէքլամ»ներէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Հայրենիք ճիշտ ինչ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագիրով խմբագրականի մը մէջ (20 Մայիս).

— «Արտասահմանի հայ գրականութիւնը, ինչպէս եւ մամուլը, արգիլուած պտուղ մըն է Խորհրդային լուծին տակ ապրող հայութեան համար։ Երբեմն միայն թռուցիկ ակնարկներ կ'ըլլան անոր մասին Խորհրդային մամուլին մէջ, այն ալ բոլշեւիկեան պրոպագանդի համար։

Եթէ Խորհրդային «դրախտի» մէջ անէր քիչ շատ արժէք ունեցող հայ նոր գրականութիւն մը, այն ատեն տակաւին կարելի էր չափով մը թերեւս հաշտուիլ այն տխուր փաստին հետ, որ Խորհրդային հայութիւնը մշակութային տեսակէտով եւս կտրուած է գաղութներէն, եւ զրկուած արտասահմանի հայ գրական արժէքներու անուշէն եւ վայելքէն։

Սակայն, ամէնուն ծանօթ իրողութիւն մըն է, որ Խորհրդային բռնակալութիւնը սպաննած է հայ գրականութիւնը, եւ, եւ Խորհրդային պայմաններու մէջ կարող է զարգանալ միայն բոլշեւիկեան անճոռնի պրոպագանդը՝ ամէն ձեւի տակ։ Նոյնքան ծանօթ իրողութիւն մըն է նաեւ, որ Խորհրդային լուծին տակ ապրող հին հայ գրական տաղանդներն ալ դատապարտուած են կատարեալ լռութեան ու ամլութեան, եւ եթէ երբեմն ձայն կը հանեն, այն ալ հարկադրուած են ընել բոլշեւիկներուն հաճելի այլանդակ բաներ ըսելու համար։

Բայց չէ՞ որ արտասահմանի հայ գրականութիւնը ոչ-բոլշեւիկներու եւ մեծ մասամբ Դաշնակցականներու գործ է եւ ազգային շունչ ունի։ Հետեւաբար, այդքանը ինքնին բաւական է, որ անիկա եւս արգիլուած պտուղ ըլլայ Խորհրդային բանտին մէջ ապրողներուն համար։

Մեր հակառակորդները՝ իրենք անընդունակ ըլլալով նման բան մը ստեղծելու, ամէն ճիգ կը թափեն «Հայրենիք» ամսագրէն հեռու պահելու իրենց հետեւորդները, անոր գոյութեան անտեղեակ պահելու իրենց ընթերցողները, անոր մասին բառ կարելւոյն քիչ խօսելու կամ բնաւ չխօսելու, թէեւ անուղղակի կերպով կը խոստովանին, թէ ան այսօր միակ կենդանի եւ արժէքաւոր հայ գրական հանդէսն է։

Անիս չանցնիր, որ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ չերեւնայ գրական գեղեցիկ կտոր մը, երբեմն նոյն իսկ գոհար մը, որ չի կրնար 'ն եւ է հայ գրասէրի ուշադրութենէն վրիպիլ եւ չի կրնար ամէնէն խստապահանջ գրասէրի ալ գնահատութեան չարժանանալ։ Սակայն, թէ՛ բոլշեւիկ եւ թէ՛ Ռամկավար առաջնորդները լռութեամբ կը կարդան ու կը վայելեն գրական այդ կտորները եւ լռութեամբ կ'անցնին անոնց վրայէն, վախնալով, որ եթէ գնահատանքի խօսք ըսեն՝ «Հայրենիք» ամսագրին հանդէպ հետաքրքրութիւն արթնցուցած պիտի ըլլան իրենց հետեւորդներուն մէջ։»

ՀԱՅ ՏՂԵԿ ՄԸ ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Տիկին Ռեբեկա Բաբէլեան, որ կը բնակի Փարիզ, Մուֆթար փողոց թիւ 24, իր թաղի ոստիկանութեան հաղորդեց թէ կորսուած է իր 6 տարու զաւակը՝ Պերճ։ Վերջին անգամ տղեկը հագած էր կապոյտ հագուստ եւ սեւ կօշիկ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալօ-թուրք բարեկամութիւնը

Իտալօ-թուրք դաշնագրին ստորագրուելուն առթիւ, Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Մուսոլինիի.

Այս դաշնագիրը սահմանուած է աւելի եւս սեղմելու եւ ամրացնելու մեր երկու ազգերուն միջեւ բարեկամական կապերը եւ պիտի օգնէ համաշխարհային խաղաղութեան ամրապնդման, մանաւանդ Միջերկրականի մէջ։ Թուրք ազգը, փափաքելով ըլլալ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան տարր մը, երջանիկ է որ ձեռք կ'երկարէ իտալական ազգին»։

Մուսոլինի պատասխանեց հետեւեալ հեռագրով.

«Այս դաշինքը բացարձակ եւ հանդիսաւոր կերպով կը նուիրագործէ անկեղծ բարեկամութեան այն յարաբերութիւնները, որոնք կան Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, յարաբերութիւններ, զորս մտադիր եմ զարգացնել եւ զօրացնել ի շահ մեր երկու երկիրներուն եւ միջերկրականեան խաղաղութեան։ Իտալական կառավարութիւնն ու ժողովուրդը կը ճանչնան եւ կը գնահատեն այն մեծ ջանքերը, զորս կատարեց Թուրք ժողովուրդը՝ Ղազիի ղեկավարութեան տակ՝ բարեփոխելու եւ վերանորոգելու համար Թուրքիան եւ զայն բարձրացնելու իր ճիգի բարձրութեան։»

«Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի մէջ կայտառ խմբագրական մը կը գրէ իտալօ-թուրք դաշնագրին առթիւ։ Կ'ըսէ թէ նոր դաշնագիրը ամէնէն առաջ կը ձգտի վերջնապէս լուսաբանել Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ քաղաքական յարաբերութիւնները։ Անիկա երբեք կապ չունի Յունաստանի շահերուն հետ։ Աթէնքի մէջ համոզուած են այս ճշմարտութեան։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հաղորդէ որ համաձայն դաշնագրին կցուած փրոթոքոլին, պիտի կազմուի հինգ հոգինոց հաշտութեան յանձնախումբ մը, որ գործի պիտի ձեռնարկէ դաշնագրին վաւերացեալ օրինակներու փոխանակութենէն վեց ամիս վերջ։ Կողմերէն իւրաքանչիւրը մէկ մէկ անդամ պիտի նշանակէ, մնացեալ երեք անդամները պիտի նշանակուին փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Այս երեք անդամները պէտք չէ որ դաշնագիր կողմերէն մէկուն հպատակ ըլլան, պէտք չէ բնակին ո՛չ Թուրքիոյ կամ Իտալիոյ մէջ եւ կամ երկու պետութեանց մէկուն ծառայութեան մէջ գտնուին։ Կողմերը այդ երեք անդամներուն մէջէն պիտի ընտրեն նախագահ մը։

Եթէ նախատեսուած ժամանակամիջոցին մէջ կարելի չըլլայ ընտրել այդ երեք անդամները, կամ եթէ անդամի մը աթոռը թափուր մնալէն մինչեւ երեք ամիս տեղը կարելի չըլլայ նշանակել փոխանորդ մը, այն ատեն 1907 Հոկտեմբերի Լահէյի համաձայնութեան 45րդ յօդուածին տրամադրութիւնը պիտի գործադրուի։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ պիտի կատարուին հաշտարար գործողութիւնները, եթէ երբեք մասնաւոր կարգադրութիւն մը չըլլայ։ Կողմերը նոյնպէս կրնան համաձայնիլ ո եւ է պարագայի իրենց վէճերը ենթարկել Իրաւարար Ատեանի մը, կազմուած համաձայն 1907 Հոկտեմբերի Լահէյի համաձայնութեան 55րդ յօդուածին։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ.— Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ ընդհանուր կարծիքն այն է թէ դաշնագիրը անմնաս է եւ ոեւէ թիւրիմացութիւն չպիտի պատճառէ ուրիշ պետութեանց։ Հռոմի մէջ զրոյցներ շրջեցան թէ խորհրդային Ռուսիա փորձած է արգիլել Թուրքիան որ ստորագրէ այս դաշինքը, եւ կամ ջանացած է մղել Իտալիան, որ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքէ իրեն հետ։ Չի գիտցուիր թէ ո՛ր աստիճան ստոյգ են այս զրոյցները։ Իտալօ-թուրք դաշնագիրը տհաճութիւն պատճառած է միայն այն անպատասխանատու պալքանեան քաղաքագէտներուն, որոնք պիտի ուզէին պալքանեան խմբակցութիւն մը կազմել Իտալիոյ դէմ։

Այս տեսակ անհեթեթ հակիտալական խմբակի մը կազմութեան դէմ է որ գործեցին Պալքանի պատասխանատու արտաքին նախարարները՝ Միխալաքօփուլոս, Տոքթ. Մարինքովիչ եւ Պուրօֆ՝ ուստի կարգ մը շրջանակներու մէջ ուրախ են անոր համար որ այս դաշինքը վերջ մը կը դնէ խռովարարներու մեքենայութեանց։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գուրպան Պայրամի առթիւ Թուրք թերթերը հրատարակուած չըլլալով, դեռ նոր կ'արտայայտուին իտալօ-թուրք դաշնագրին մասին։ Մամուլը միաձայնութեամբ գիտել կուտայ թէ այս դաշնագիրը քաղաքական եւ տնտեսական նոր յաջողութիւն մը եւ խաղաղութեան նոր գործիք մըն է։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»՝ կը շեշտէ թէ այս դաշնագիրը ստորագրելով, Թուրքիա ցոյց կուտայ որ միմիայն արեւելեան եւ ասիական քաղաքականութիւն մը չպիտի հետապնդէ։ «Ի բոլոր սրտէ կը մաղթենք որ, կ'ըսէ, դաշնագիրը առիթ ըլլայ զարգացնելու քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները երկու ազգերուն միջեւ եւ թէ այս մերձեցումը ապագային Թուրքերուն եւ Իտալացիներուն միջեւ լուրջ բարեկամութեան մը համար գետին պատրաստէ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ձմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁԱՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

32րդ Ցանկ

	Ֆր.
Գառնիկ Խաչբուրեան Նիւ Եորքէն (20 տոլար) Յունիս 4ի սակով)	504.75
Գատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկ. Լիոնի մասնաճիւղէն	300.—
E. Stefiki, Paris (ցոյն իսստաքան)	150 —
Մարսէյլի ազգ. վարժարանի է. դասարանի աշակերտներէն	140.—
Ռմն (Պօն, Ալժերիա)	10. -
Յ. Պօյաճեան, Տէյին	15.—
Գումար	1.119.75
31րդ ցանկին գումարը	40,729.45
Ընդհ. գումար	41.849.20

× . . . Խմբագիր.

ԼԻՈՆ, 30 Մայիս.— Միութիւնս երբ իմացաւ Պուլկարիոյ մէջ պատահած երկրաշարժի ծանր արկածը, աղէտեալ եղբայրներուս ցաւը քիչ մը սփոփելու համար, անմիջապէս ձեռնարկեց համադատեմցիական հանգանակութեան մը, որմէ գոյացաւ 300 ֆրանքի համեստ գումար մը։ Թէեւ ոչինչ է մեր մասնակցութիւնը, սակայն նկատի ունենալով Միութեանս վիճակը, կը կարծենք թէ կը նկատուի իբրեւ եղբայրական սրտաբուխ օգնութիւն։ — Ի դիմաց Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկ. Լիոնի մասնաճիւղին՝ Ատենապետ՝ Ա. Մարկոսեան, Ատենադպիր՝ Թ. Հերոյեան։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր սեփական թղթակիցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 28 Մայիս

Մայիս 28.— Երէկ, ազգ. վարժարանի սրահին մէջ, դպրոցի ուսուցչութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէս մը, Մայիս 28ի տօնի առթիւներկայ էր խուռն բազմութիւն։ Տեղի ունեցան խմբերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Մասնաւոր հրաւէրով Պ. Տավիտէսքու երգեց Հայաստանը։ Բանախօսեցին թեմական առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. եւ դպրոցի տեսուչ Տոքթ. Ա. Տիրացեան, վեր հանելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

Եղերական մահը ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի.— Քանի մը օր առաջ, հեծանիւի արկածի զոհ եղաւ ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան։

Ողբացեալ Պօղոսը մէկն էր Օսմ. Սահմանադրութեան հետ դաւաճէն Պոլիս խուժող սպաներէն։ Ան աւարտեց Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանը, եւ պատերազմի ընթացքին իբր սպայ մնաց Թուրք բանակին մէջ։ Պատերազմէն յետոյ պահ մը իբր որբախնամ ծառայեց, ազգ. խնամատարութեան մօտ, յետոյ Հայաստան անցաւ, ուր մնաց մինչեւ յեղաշրջումը, պաշտօն վարելով ոստիկանութեան մէջ։ Խորհրդային վարչաձեւին հաստատումէն յետոյ, անցաւ Պոլիս եւ յետոյ Ռումանիա։ Կը թողու կին մը եւ երկու երախաներ։

Եղբայրական օգնութիւն Պուլկարիոյ աղէտեալներուն.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութիւնը ցարդ իր հանգանակած գումարներէն Ֆիլիպէ փոխադրած է 64.000 լէյ։ Այս գումարով արդէն ճաշարանի մը բացուած է Ֆիլիպէ, ուր տաք կերակուր կը բաշխուի 550 կարօտեալներու եւ երախաներու ու հիւանդներու ալ օրական կէս կէս քիլօ կաթ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՍՐՏԱԳԻՆ ՈՂՋՈՅՆ՝ ՉԵԽ. ՌՈՒՍ. ՈՒԿՐԱՅՆԱՑԻ ՎՐԱՑԻ, ԵՒ ԽԱՉԱԽ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՓՐԱԿԱ, 30 Մայիս

Երկու օր առաջ, Փրակայի Օպէցնի Դումի շէնքին շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան տասնամեայ տարեդարձը։

Նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անկուսակցական ուսանողական միութիւնները եւ Փրակայի փոքրաթիւ հայ գաղութը։

Հայ գաղութին կողմէ Պ. Եր. Քօզեան երկու խօսքով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ ետք հայ ուսանողութիւնը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ը։

Հանդէսի նախագահութիւնը սիրով յանձն առաւ ռուս սոց. յեղափոխական կուսակցութեան մեծանուն պարագլուխ եւ Ռուսիոյ Սահմանադիր ժողովի նախագահ Վ. Չերնով, որ իր բացման երկու խօսքին մէջ առաջարկեց «յոտնկայս յարգել նուիրական յիշատակը այն բազմաթիւ հայ հերոսներուն եւ յեղափոխականներուն, որոնք ինկան յեղափոխական ամէնէն ծանր կռուի դիրքերուն վրայ եւ կերտեցին Հայաստանի Անկախութիւնը»։

Ուսանողներ Ն. Բաղալեան՝ Փրակայի հայ Ուսանողական Միութեան, իսկ Դ. Մելիք Դաղալեան Դաշնակցութեան կողմէ չեխերէն ճառերով ամփոփեցին Հայաստանի և Դաշնակցութեան պատմութիւնը՝ շեշտելով միաժամանակ հայութեան եւ Դաշնակցութեան սրբազան ուխտը՝ վերանուաճելու ազատ, անկախ ու ժողովրդավար Հայաստանը։

Չեխ ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ ծերակուտական Վացնէր եւ յանուն իր կուսակցութեան ողջունեց Հայաստանի անկախութիւնը։ Համեմատութեան դնելով չեխ եւ հայ ժողովուրդի պատմական ու բազմադարեան տառապանքները բռնութեան լուծին տակ, հռետորը յայտնեց իր լիայոյս հաւատքը թէ հայ ժողովուրդն ալ, այսօրուան Չեխերուն նման, անպատճառ պիտի հասնի իր դարաւոր իտէալին եւ կրկին ձեռք պիտի բերէ իր կորսնցուցած անկախութիւնը։

Ուկրայնական Սոցիալիստ Յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ նշանաւոր պարագլուխ և [illegible] գործիչ Շապովալը, մասնաւորապէս ընդգծելով ազգերու անկախութեան համամարդկային արժէքը եւ անոր գերազանցօրէն ընկերվարական հանգամանքը, [illegible].

— Հայկական պատմական հողերը այսօր բռնօրէն բաժնուած են, իսկ այդ կը նշանակէ թէ բռնօրէն բաժնուած է հայութեան սիրտը։ Կռուիլ Հայաստանի անկախութեան համար, կը նշանակէ կռուիլ համայն մարդկութեան լաւագոյն մէկ արժէքին համար։ Ճիշդ ատոր համար ալ, հայ ընկերներ, մենք ձեզ հետ ենք։ Մեզ ձեզի միացնողը՝ անկախութեան էութիւնն է, այն վսեմ գաղափարականը՝ մարդկային ազատութեան, գաղափարականը բոլոր ազգերու եղբայրութեան եւ հաւասարութեան։ Ձեր անկախութեան տօնը մե՛րն ալ է, ոչ միայն որովհետեւ այսօր Ուկրայնան ալ բախտակից է ձեզ եւ կը պայքարի իր անկախութեան համար, այլ եւ անոր համար, որ ձեր անկախութեան նուաճումով կը շահին համայն մարդկութիւնը եւ ընկերվարութիւնը։ Անդրիա ողջունեցէք իմ եւ իմ կուսակցութեան կողմէ ձեր հերոսական ժողովուրդը, մարտական փառքերով պսակուած ձեր հզօր, յեղափոխական կուսակցութիւնը, Դաշնակցութիւնը, որու հերոսական պայքարը մեզ, ուկրայնացի ընկերվարականներուս եւ յեղափոխականներուս համար օրինակելի պիտի մնայ, այն Դաշնակցութեան՝ որմէ մենք պայքարի դասեր պիտի առնենք։ Յայտնեցէք իմ սրտագին ողջոյնները ձեր բազմաթիւ զէնքի հերոսներուն, մտքի եւ գրչի ձեր գործիչներուն, որոնց գործն ու պայքարը մե՛րն ալ է...»։

Ռուս Սոցիալիստ Յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ ականաւոր գործիչ Գուրեւիչ, շեշտելով արդարութիւնը Հայ Դատին, որու համար մղուած պայքարին՝ ու եւրոպական պրոպագանդին ինք թանկագին յուշեր կը պահէ դեռ 1902էն։ Գուրեւիչ յայտնեց իր հիացումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, «այդ գերազանցօրէն յեղափոխական կուսակցութեան, որու վարած ճշմարիտ յեղափոխական կռիւները եւ գաղափարի համար տուած զոհերը արձանագրուած են բոլոր ազգերու, յեղափոխական-ընկերվարական կուսակցութիւններու պատմութեան մէջ։ Ողջո՛յն իմ եւ իմ կուսակցութեան կողմէ Հայաստանի անկախութեան, հերոսական հայութեան եւ Դաշնակցութեան, որոնց տուած զոհերը անկարելի է որ ապարդիւն մնան»։

ՀԱՅՆ ՈՒ ՎՐԱՑԻՆ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ

Վրաց Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ ուսանողութեան կողմէ Ջիօլիա սրտագին ողջունեց Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը։

— «Ձեր պատմութեանը մենք ծանօթ ենք, բաւ ան։ Հայ-վրացական բարեկամութիւնը դարերու պատմութիւն ունի։ Բազմաթիւ են այն ցեղերն ու բռնութիւնները որոնք առանց մեր եւ ձեր կամքին եկան ու անցան, անվերադարձ, Հայաստանի եւ Վրաստանի վրայով։ Անոնցմէ շատերու հետքը նոյնիսկ չկայ այսօր, բայց կան ու կը մնան Հայաստանն ու Վրաստանը։ Այսօր ալ մեր հայրենիքներու վրայ օտարները նստած են, բայց ուշ-կանուխ անոնք ալ պիտի անցնին երթան։ Հայ վրացական բարեկամութիւնը անհնար է մէջտեղէն վերցնել ժամը ու անմիջական դար ու գրգռութիւններով։ Այդ բարեկամութիւնը դարեր տեւած է ու դարերով ալ պիտի շարունակուի։ Հայկական Արարատը որ ատեն մը պաշտպանած է մարդկութիւնը տիեզերական ջրհեղեղէն, կրկին պիտի դիմագրաւէ այն բոլոր հեղեղներուն, որոնք կը սպառնան հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն։ Կուգայ օրը, սիրելի հայ ընկերներ, երբ Հայը Արարատէն եւ Վրացին Ս. Դաւիթի սարէն կը նուաճեն իրենց անկախութիւնը եւ ձեռք ձեռքի տուած կը դարձնեն իրենց ապագան։ Կեցցէ՛ ազատ եւ անկախ Հայաստանը»։

Վրաց Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ տեղական գաղութի կողմէ ուրիշ վրացի ճառախօս մը նոյնպէս ողջոյնի ջերմ խօսքեր ըսաւ։

Կարգով ողջոյնի ճառեր խօսեցան Բելոռուս ընկերվարական կուսակցութեան, Կովկասի լեռնականներու, Քազաքներու եւ Դոնի կալմուկներու ներկայացուցիչները, որոնցմէ առաջին երկուքը ուժգնօրէն շեշտեցին հրատապ պահանջը համագործակցութեան ընդդէմ հասարակաց թշնամիի։ «Կովկասը այն ատեն միայն իրապէս անկախ կ՚ըլլայ, — բաւ լեռնականներու ներկայացուցիչ Մաչկաուլի, — երբ անկախ կ՚ըլլան կովկասեան բոլոր ազգերը։ Իսկ Կովկասի լրիւ անկախութիւնը հնարաւոր է այն ատեն միայն, երբ մենք, լեռնականներս մեր հայրենիքի պաշտպանութիւնը լռելով կը նուիրենք պաշտպանութիւնը հայ ժողովրդի պատմական լեռներուն, եւ փոխադարձաբար»։

Ողջոյնի խօսքեր ըսաւ նաեւ Չեխ ուսանողութեան ներկայացուցիչը, որու համակրական քանի մը խօսքերը ուղղուած «հայ հայրենասէր, ազնիւ ուսանողութեան» ջերմապէս ծափահարուեցան բոլոր ներկաներուն կողմէ։

Հանդէսին ներկայ էր եւ գեղեցիկ ճառով մը իր մասնակցութիւնը բերաւ հայազգի Պօղոսեան, ռուսական գիմնազիոնի տեսուչը, որ իր ճառին մէջ յիշատակեց Հայերու մասնակցութիւնը համաշխարհային պատերազմին, հայ կամաւորական խիզախ կռիւները եւ հայ ու դաշնակցական քաջերու դիւցազնական հերոսամարտերը, Թրքական անլուր ոճիրները Մուշի ու Սասունի մէջ, որոնց ինք ականատես եղած է, Ռուբէնի եւ Գարմէնի անհաւասար մաքառումները եւ Դաշնակցութեան գաղափարական ու մարտական անօրինակ կենսունակութիւնը։

Կարդացուեցան ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան կարգ մը հեռագիրներ, որոնցմէ յատկանշական էին ծերակուտականներ Տօքթ. Սուկուպի եւ Կլոֆաչի ողջոյնները։ Երկուքն ալ չեխ պետական-քաղաքական ականաւոր դէմքեր, առաջինը չեխ սոցիալ դեմոկրատ հզօր կուսակցութեան ղեկավարներէն, իսկ երկրորդը չեխ ընկերվարական կուսակցութեան պատկանելի նախագահը։ Երկու ընկերվարական պետական մեծ դէմքերն ալ ցաւ յայտնելով որ իրենց կամքէն բոլորովին անկախ (մէկը հիւանդ էր, իսկ միւսը քաղաքէն բացակայ) պատճառներով չեն կրցած իրենց մասնակցութիւնը անձամբ բերել հանդէսին, կը շնորհաւորեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ ուսանողութիւնը եւ հայ գաղութը եւ կը յայտնէին իրենց խոր հաւատքը թէ հայ ժողովուրդը ձեռք կը բերէ իր թանկագին անկախութիւնը։

Վերջին անգամ, իբր հանդէսի նախագահ եզրափակելու համար, կարճ այլ հուժկու եւ գեղեցիկ յեղափոխական ճառով մը հանդէս եկաւ անուանի եւ աննման ընկերվարական-յեղափոխական վեթերանը, մեր բոլորիս սիրելի եւ անդաւաճան բարեկամ Վիքթոր Չերնովը.

ՉԵՐՆՈՎԻ ՃԱՌԸ

— Այնպէս հոգեպէս, այնքան խորապէս այսօր ես կապուած, միացած եմ հայութեան, բաւ ան, յուզուած։ Ձե՛զ հայ ընկերներ եւ ձեր միջոցաւ ձեր հզօր Դաշնակցութեան եւ ձեր մարտիրոս այլ հերոսական ժողովուրդին կ՚ուղղեմ իմ սրտագին ողջոյններս։ Ոչ միայն իմ, այլեւ ռուս սոցիալիստ յեղափոխական կուսակցութեան ողջոյնները։ Հեռաւոր այլ բաբախուն ողջոյնները ռուս աշխատաւորութեան, երկրի մեր ընկերներուն, որոնց հետ ամուր կապերով կապուելու բախտն ու պատիւն ունիմ ես։ Իմ կուսակցութիւնը նոր օրերու բարեկամ չէ Դաշնակցութեան։ Մեր ոչ միայն բարեկամութիւնը, այլեւ սերտ, յեղափոխական պայքարի գործակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ հին է, անխախտ ու յարատեւ։ Այն Դաշնակցութեան, որ յեղափոխական պայքարներէն ամէնէն դժուարինը մղած է։ Սքանչելի, հերոսական կռիւները Դաշնակցութեան, որմէ մենք ռուս սոցիալիստ յեղափոխականներս շա՛տ բան սորված ենք ռուսական ինքնակալութեան դէմ մղած մեր կռիւներու ընթացքին։ Հայ երիտասարդ ընկերներ, յեղափոխական պայքարներու պատմութիւնը միշտ ալ լեցուն եղած են պարտութիւններով եւ յաղթանակներով։ Մակընթացութեան եւ տեղատուութեան պահերը յեղափոխական երկարատեւ պայքարներու ընթացքին անխուսափելի են։ Բայց ճշմարիտ յեղափոխականները անո՛նք են, որոնք յուսալքիլ չեն գիտեր, կը յաղթանակեն անո՛նք միայն, որոնք հասարակական տեղատուութեան պահերուն չեն լքեր կռուի դիրքերը, աւելի ամուր կը կապուին իրենց գաղափարականին եւ յաղթանակի միակ ապահով ուղին կը համարեն յեղափոխական հինաւուրց նշանաբանը՝ կռուո՛վ ձեռք կը բերես քու իրաւունքներդ։

«Թոյլ տուէք հաւատալ, որ դուք, հայ երիտասարդ ընկերներ, յեղափոխական այդ նշանաբանի ետեւէն պիտի քալէք, անվհատ ու աննահանջ, ինչպէս քալեցին ձեր նախորդները, ձեր մեծ ընկերներն ու մարտիկները։ Ինչպէս անոնց, ձեզ համար ալ, երիտասարդ ընկերներ, վիճակուած է պայքարներու ամէնէն դժնդակը, ամէնէն ճակատագրականը եւ ճիշդ ատոր համար ալ ամէնէն յեղափոխականն ու ամէնէն պատուաբերը։ Թոյլ տուէք, ուրեմն, մաղթել եւ հաւատալ, թէ դուք ձեր ժողովուրդի եւ ձեր յեղափոխական պայքարի այս ճակատագրական ժամերուն, պիտի կռուիք առաջաւոր դիրքերու վրայ՝ յանուն ձեր իտէալներու վճռական յաղթանակի։ Յաջողութի՛ւն ձեզ...»։

Ոլացուցիչ ծափերու մէջ Վ. Չէրնով աւարտեց իր ճառը եւ յոտնկայս ու խմբական «Մեր Հայրենիք»էն ետք հանդէսը յայտարարեց փակուած։

Սարքագիր յանձնախումբի ներկայացուցիչը հրապարակային շնորհակալութիւն յայտնեց անձամբ կամ յատուկ ներկայացուցիչներով հանդէսին մասնակցող բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ կուսակցութիւններուն, որոնք բացառապէս ընկերվարականներ էին, Հայաստանի անկախութեան պաշտպաններ։

Բացի յիշուած հռետորներէն եւ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներէն, հանդէսին ներկայ էին ուրիշներ ալ, ինչպէս «Չէսքի Սլօվօ» ամէնէն տարածուած ընկերվարական թերթին (Բենէշի կուսակցութեան օրկան) թղթակիցը, բազմաթիւ չեխ ուսանող-ուսանողուհիներ՝ հայ ուսանողներու մտերիմ ընկերներ, Փրակայի հայ ուսանողութիւնը առանց կուսակցական խտրութեան եւ գաղութին անդամները։

Ամբողջ հանդէսը անցաւ մտերմական մթնոլորտի մը մէջ եւ փակուեցաւ ուսանողներու եւ հիւրերու խանդավառ տրամադրութեամբ։ Բոլոր ճառախօսներն ալ ողջունուեցան բուռն ծափերով։ Մէջ ընդ մէջ, դաշնամուրի եւ քէմէնչէի վրայ հայկական ազգային եւ ժողովրդական երգեր կը նուագէին ուսանողներ, Մարուշեան եւ Վ. Յակոբեան։ Բոլոր ներկաները իրենց կուրծքերուն փակցուցած էին հայկական եռագոյնի ժապաւէններ։ Հարիւրէ աւելի հանդիսականները հիւրասիրուեցան ուսանողական համեստ բաժակ մը թէյով։ Ծախսերու կարեւոր մասը սիրայօժար հոգացեր էր, հազիւ երեք չորս անդամէ բաղկացած հայ գաղութը, մնացեալ մասը լրացուց ուսանողութիւնը։

Չեխ երկու կարեւոր թերթեր, Պրաւօ Լիդու (կեդր. օրկան չեխ սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան) եւ Նարօտնի Պոլիտիկա (ազգային ժողովրդավար կուսակցութեան օրկան) առանձին յօդուածներով արտայայտուեցան Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի մասին։ Պրաւօ Լիդու տպեց նաեւ Մայիս 28ին Ազգ. Խորհուրդի նախագահ Աւ. Ահարոնեանի նկարը։

Յ. ՎԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Հազիւ վերջացած 1927 Հոկտեմբեր 28ի մարդահամարը, որ իբր թէ 14 միլիոն բնակիչ ցոյց կուտար Թուրքիոյ մէջ, էնկիւրիի վարիչները սկսան նոր մարդահամարի համար պատրաստութիւններ տեսնել։ Գերմանացի մասնագէտ Քամիլ Ժաքար, որ միայն 1927ի մարդահամարին համար հրաւիրուած էր, այժմ Թուրքիա պիտի մնայ մինչեւ 1930, երբ տեղի պիտի ունենայ նոր մարդահամար մը։

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը իրենք ալ չեն հաւատար մարդահամարի արդիւնքին եւ թէ ջուրը կ՚իյնայ 14 միլիոնի առասպելը։

«ԻՄ ԲԱԿԻՍ ՆԵՐՍԸ»

Այս է անունը այն նկարին՝ որ ոչ միայն ընդունուեցաւ մաքրակրօն ու խստապահանջ «Ֆրանսական Արուեստագէտներու Միութեան» վերջին ցուցահանդէսին մէջ, ու գրաւեց ամէնէն պատուաւոր անկիւններէն մէկը, այլ եւ արժանացաւ շքանշանի։

Կարեւորն այն չէ, որ այս պատուանշան, այլ թէ ինչո՞ւ պատահեցաւ իմ ուշադրութիւնս ուղղուած է այս վերջինին։

Խօսիլ այս գործի վարպետին, երիտասարդ նկարիչ Շահնազարի անձնաւորութեան մասին, միշտ երկրորդական է ու խուսափելի։ Մեր վայելած եղանակներուն երաժիշտներու անձնաւորութեամբ յետոյ կը հետաքրքրուինք կամ չենք հետաքրքրուիր յաճախ, շատ անգամ ան մը չենք գիտեր մեր սիրած բանաստեղծութիւններու հեղինակի մասին, եւ անծանօթ են Սփինքսի կամ «Անկախապրութեան»ներու ճարտարապետներուն անունները։

Մեծ կամ մագնիսող գործերն իրենց ստուերին տակ կը ծածկեն հեղինակը, կը քլեն անոր տալիք ուշադրութեան մէկ մասը, եւ պտուղին միջոցով է որ կը վերակազմենք ու կը լրացնենք ծառին կենսագրութիւնը։

Երկրորդական ու ծանրաբեռնող է նոյնպէս խօսիլ այն գոյներու մասին որոնցմով հանգերձաւորուած է այդ նկարը։ Ընտիր բանաստեղծութիւն մը, միշտ ընտիր բանաստեղծութիւն է, հոգ չէ թէ գրուած ըլլայ ֆրանսերէնով, նորվեկերէնով կամ հայերէնով։ Գեղեցիկ շէնքը միշտ գեղեցիկ է, հոգ չէ թէ շինուած ըլլայ աղիւսով, հասարակ քարով կամ մարմարով։ Այնպէս նաեւ նկարը, հոգ չէ թէ ան գծուած ըլլայ կարմիրով, կապոյտով կամ դեղինով։ Կարեւորը արտայայտել, իրականացնել կարենալն է։

Բերականութիւններէն, գոյներէն ու բարերէն դուրս է արուեստը։ Միջօցներն են որ կը սիրեն հագուիլ հոյակապներու պէս, կիրառել անոնց կերպերը եւ արտայայտուիլ անոնց բարբառով։

Այսպէս, կարեւորը արտայայտե՛լ, իրականացնել կարենալն է. եւ եթէ «Իմ բակիս ներսը» հեղինակը յաջողեցաւ, այդ անոր համար է որ յաջողած է արտայայտել, իրականացնել։

Նկարիչը բարձրագոյն յարկերու իր սենեակին լուսամուտէն նկարած է իր ապրած տան բակը, որու մէկ անկիւնէն, կարծես պատերուն ու լուսամուտներուն կառչելով, հանգրուան առ հանգրուան, մերթ կծկելով իր թեւերը, մերթ տարածելով, կը բարձրանայ ծառ մը։ Կիսադարտ յատակին վրայ ծեր ու մնացորդ տրուպադուր մը, պլլուած իր ջութակին ու կծկուած, խորամխուած անոր մէջ, կը նուագէ։ Տուն մնացած կամ տրամադիր մէկ երկու հոգիներ, իրենց լայնօրէն կամ կիսաբաց լուսամուտներէն դուրս երկարած՝ կ՚ուզեն լսել ու տեսնել...

Այս սովորական ու հասարակ իրականութիւնը երիտասարդ վարպետի վրձինին տակ դարձած է վէպ, խորհուրդ, այլաբանութիւն, փառք ու հաւատ բակն ընդարձակելով ու վերածելով աշխարհի, պատմութեան, բմբռնումի ու հաւատքի...

Այո՛, հնամի ու կիսադարտ յատակով բակին մէջ ծեր ու մնացորդ տրուպադուրը դեռ պլլուած իր ջութակին ու խորամխուած անոր մէջ կը նուագէ, եւ տուն մնացած մէկ երկու հոգիներն են միայն որ իրենց լուսամուտներէն աւելի կամ պակաս չափով դուրս երկարած՝ կ՚ուզեն լսե՛լ, տեսնել, եւ այսպիսով չթողուլ որ երգը դառնայ անպատասխան...

Մնացեալ բնակիչներէն մաս մը իրենց տեղը չեն. առօրեայ հացը տարած է զանոնք ու այդ պատճառով լուսամուտներէն մաս մը փակ ու կրկնափակ են...

բնակիչներու մնացեալ … յոգնաբեկ կամ հիւանդ, … բեր կամ ձանձրախտաւոր, … տաճանաչ կամ անտարբեր … գեր, չի կրնար յառաջանալ … պի բաց ու ամայի լուսամուտ… ները… մէկ խօսքով որը … չէ եւ տրամադրութիւնը … նակալն չեն…

Այսպէս կը խօսի մեզ … նոյն նկարը մաս առ մաս ու … բողջապէս։

Բակը յատակէն իբրա… չիր առողջ կամ մաշուած … ը, տանիքը ծածկող թարմ … բեկուած կղմինտրը, փոք… բնակող իւրաքանչիւր խարխ… կամ աշտանակուած ծխնելույզ… ներդաշնակուած է երգողին … կնդիրներուն, տանր և երկինք… Ջութակահարին կեցուածք… բացատրէ երգը. եւ եթէ երկին… քը քիչ մը աւելի ամպամած … վճիտ ըլլար՝ ընդունուած … կը պիտի փլէր… Ամէն հարթ… դապուած ու ներդաշնակ… ընդհանուրին, եւ ճարտարապե… տական այս հաւասարակ… թիւնը եղած է կուռ ու կատար… եալ։

Ահա «Իմ բակիս ներսը» … գեղեցկութեան ու յաջողութեան առաջին ստորոգելին, որ … մանն է ո՛չ միայն արուեստ… գործերու, այլ եւ ընկերու… մէն աշխատանքի։ Ձևակե… ինքզինքին, մնալ հաւասար… կշիռ, ամէն տարբերութիւններ… դաշնաւորել եւ ուղղել … թեան այն կեդրոնին, որ … կոչուի հիմք, դրդապատճառ կամ … նպատակ։

Եւ սակայն ատով չի վեր… նար ամէն բան։

Ոչ միայն արտաքինապէս … եւ խորապէս կը տեսնուի … րելի է հաստատել որ արուե… տագէտը բարձրութեան մը … կենալով է դիտած ու … գործած։ Այդ բարձրութիւնը միայն մարմնական չէ, այլ եւ … դեւոր, միայն աշխարհային … այլ և կրօնական… »։

Այս կէտին վրայ չհամաձայն… ու այս բարձունքին չհասած … ուեստագէտը, տեսար է … թիւններուկը միտեր … վարնոց բնագոյնները, կը … հետաքրքրութիւններու … մացքը և սէրերու չնչին…

«Իմ բակիս ներսը»ի … տնային գրգռիչ … անձեր չէ որ կը ցուցադր… բացուած լուսամուտներ… միգկութեան կանչող երեւ… չկան։ Ջկան ուշադրութիւն… ցող ձեւեր եւ արտասովոր … զարմանալի երեւոյթ… բռնուած իրեր։ Այնտեղ … ինչ ճշմարտապէս … խո՛րք, եւ արտաքսուած … կայ արտասովոր։

Այս բարձրութիւնը … չէ դարձած «փղոսկրէ … բակ» արուեստագէտի … իր նայուածքը նետուած … յատակը։ Այնտեղ է … նուռի ու ծանրութեան կեդ… Մարդը… Բայց ան չի … միայն ատով։ Իր … միայն այդքանով չէ որ … ուի. կայ նաեւ երկինքը … ժանելի ու լայնարձակ … ուածքով երկրին միացած … քը, որ կուգայ լեցնել … ու բաւարարել շրջանակը։

Այս տեսակ նայուածքն … է որ կիրքը կը լուծէ … մէջ, թանձր իրականութիւն … բուրումնաւորուի գաղափար… երազը կը դառնայ … հաստատուն… Այս տեսակ … ուածքի տակ է որ ոչ միայն … վօրական բակ մը, այլ … ինչ կը դառնայ հանդուրժե… գունելի, գեղեցիկ…

Ահա՛ այն երկրորդ … յին, որ անհրաժեշտ է … գործի համար, որպէս … դառնայ կշիռ, պարզ … ու պատկառելի… Եւ որով… «Իմ բակիս ներսը» … անոր համար ալ այդքան …

Ահա կը նայիմ անոր … կը թուի արուեստագէտ … նը երկիւղածութեամբ … բած է իւրաքանչիւր … գլուած իւրաքանչիւր … եւ ողջագուրուած է … չիւր աղիւսի հետ…

Ինձ կը թուի թէ

...անկիօրէն կը բարձրանայ ա... եւ քի: մը վերջ իր սէրը ...իտ տարածէ սանիքին վրայ... ...նդիրները կը պատրաստուին ...րձատրել երգը: Աճա հիմակ ...ոյի պատշգամը պիտի լեցուի ...նդիրներով, կեդրոնին ...պիտի տարածուի, պիտի ...ացնէ՝ ախրանալշ «բակին ...նորափեսուր զարդա...ով նախկինը...

Այս բոլորն անոր համար, որ ...ստագէտը, Արարչին պէս, ...ինչ իրերուն կրցած է փո...նցել «չունչ իւր»... եւ այս ...ահառով է որ իր այս գործը ...ս բաւ պատկերի իւրաւ, ...չ քէ բաւ պատկերի այ...

Աւա մի երրորդ ստորոգելի ...ով օժտուած է այս գործը եւ ...ով անհրաժեշտ է որ օժտուած ...ն բոլոր անոնք որ կը ձգտին ...ալ «Արարիչ» եւ ալնչէն ու ...էն առեղծել երկիր մը, երկ ...գեղեցկութիւն մը...

ՕՀԱՆ ՏԱՐՕ

ԹՈՒՐՔ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

...ուրքիոյ Ազգ. Ժողովը Մա...ի 23ին վաւերացուց Թրքա...պատակութեան նոր օրէնքը, որ ...տասխնել.—

Յօդ. 1.—Թուրք հօրմէ մը կամ ...թուրք մօրմէ մը Թուրքիոյ կամ ...ո սահմանի մէջ ծնած ամէն ...ոք Թրքահպատակ է:

Յօդ. 2.—Նոյնպէս Թուրք քա...ցիներ են հետեւեալները.— ...Անոնք որ ծնած են Թուր...մէջ անծանօթ հօրմէ կամ ...մօրմէ.

...Անոնք որ ծնած են Թուր...մէջ եւ որոնց հայրն ու ...մայրը կամ ասոնցմէ մէկը հայ...ունին:

...Անոնք որ ծնած են Թուր...կամ արտասահմանի մէջ ...հօրմէ կամ Թուրք մօրմէ ...եւ այս վերջինները ա...ցած չըլլան:

Յօդ. 3.— Ծնած Թուրքիոյ ...օտար ծնողներէ, Թուրքիա ...մը որոշ կերպով ընդունիլ ...պահպանութիւն ...երեք տարի (Թրք...ին համաձայն) Թուրք հպա...թիւնը իրենց ...կառավարական արտօ...թեամբ:

Յօդ. 4 — 1929 Յունուարէն ... Թուրքիոյ մէջ ծնած օ...երու տղաքը Թուրք են: ...թեան հիմնելով, 6 ...ժամանակամիջոցի մէջ ...ընդունիլ իրենց հօր կամ ...Այս պա...օրէնքին ...ութիւնները կը գոր...

...տրամադրու...գերծ են գեպանն...ական գործա...

Յօդ. 5.— Իր երկրին օրէնքին համաձայն ... հասած օտարական մը կրնայ յաջորդաբար 5 տարի Թուրքիա բնակելէ վերջ ընդունիլ Թրքահպատակութիւնը իր խնդրանքով եւ գործավարներու խորհուրդին որոշումով:

Յօդ. 6.— Բնակութեան վերոյիշեալ պայմանը չլրացուցած, օտարները կրնան բացառաբար ընդունուիլ Թրքահպատակ, եթէ արժանի են անոր, գործավարներու խորհուրդին որոշմամբ.

Յօդ. 7.— Թրքահպատակութենէ դադրիլը կախում ունի մասնաւոր արտօնութենէ: Ասիկա կրնայ ձեռք բերուիլ Ներքին գործավարութեան ուղղեալ խնդրագրով մը եւ գործավարներու խորհուրդին որոշումով: Այս արտօնութիւնը չի տրուիր անոր որ չէ կատարած իր գործօն զինուորական ծառայութիւնը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԵԼ— Մայիս 12ին Հօկի Մասնաճիւղը կազմակերպած էր թէյասեղան մը՝ ներկաներու ընդհանուր թիւը հազիւ 30ի կը կը հասնէր, որոնց 4—5ը մեր ընկերներէն: Բանախօսները Գ. Գ. Վ. Կաքաւեան եւ Զ. Ալիքեան սովորական ... ծանրացան 1914—1920ի դէպքերուն վրայ, ի հարկէ բոլորովին խեղաթիւրելով զանոնք: Ցետոյ կատաղօրէն յարձակեցան մեր ազգային բոլոր գաղափարներու եւ ... վրայ ... կոչ ըրին սիրել Խորհրդ. Վրաստանն ու Խորհրդ Ազրբէջանը այնպէս՝ ինչպէս Հայաստանն ու Հայ ժողովուրդը եւ յորդորեցին ըլլալ ... հետ բոլոր ճակատներու վրայ

Մեր ընկերները անհանդուրժելի գտնելով եղածը, ուզեցին կարգ մը հարցումներ ուղղել, սակայն բանախօսները զանազան առարկութիւններով խոյս տուին եւ մեկնեցան: Ցետոյ մեր ընկերները յաջողեցան Հօկի վարչութենէն խոստում առնել թէ ուրիշ առթիւ նորէն պիտի կանչեն նոյն բանախօսները ... հրապարակային ժողով մը սարքելու համար: Սարսէլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հրայր» ենթակոմիտէն կը ստանայ Հօկէն Մայիս 21 թուակիր գրութիւն մը որով կը յայտնէին թէ պատրաստ էին իրենց խոստումը կատարելու նոյն գրութեամբ իրբեւ պայման կ'առաջարկէին որ սրահի ծախքին կէսը վճարէր «Հրայր» ենթակոմիտէն: Հարցումները գրաւոր պիտի ներկայացուէին, ժողովը բացուելէն առաջ: ... պիտի պահհովուէր երկուստեք

Բաց իրենց եւ «Հրայր»ի բանախօսներէն ուրիշ ոեւէ մէկը իրաւունք չպիտի ունենար խօսելու եւ այլն:

Մեր ենթակոմիտէն նոյն օրն իսկ պատասխանեց, գոհունակութիւն յայտնելով կը համաձայնէր վճարել սրահի ծախքին կէսը: Կարգապահութիւնը ապահովելու համար կ'առաջարկէր որ ժողովին նախագահէին երկու չէզոք հայրենակիցներ, ընտրուած մէկը «Հրայր»ի եւ միւսը Հօկի կողմէն: Ընոնք իրաւունք պիտի ունենային անկարգները անմիջապէս հեռացնելու սրահէն: Ցետոյ կ'առաջարկէր որ ներկաներէն որոշ թուով անհատներ ազատ ըլլային արտայայտուելու, ու վերջապէս կը շեշտէր թէ Մայիս 12ի բանախօսները անպայման ներկայ պէտք է ըլլան, համաձայն սրուած խոստումին, քանի որ վիճաբանութիւնը պիտի դառնար միայն անոնց բանախօսութեան շուրջ: Միեւնոյն ժամանակ կը խնդրէր ժողովի ... համար խորհրդակցիլ իրենց հետ, որպէսզի չպարզացիպէր Մայիս 25ի տնօրինութեանց: Հօրկ կը համարէր աւելցնել որ որեւէ առթիւ իր կազմակերպելիք հրապարակային դասախօսութիւններու ժամանակ Հօկը կրնայ միշտ հարցումներ ուղղել իր բանախօսներուն:

Ի պատասխան այս գրութեան, Հօկը կ'ուղղէ Մայիս 25 թուակիր նամակ մը որուն մէջ կը ըսեր կարեւոր մասերը միայն — «Նախ մեր Մայիս 12ի կազմակերպած թէյասեղան երեկոյթը լոկ ընկերահամակրական էր, եւ թէ նոյն օրուայ բանախօսները անպայման ներկայ գտնուիլ են դիր չէ, Մայիս 21ի մեր պայմանները անփոփոխ է, կը ցուինք որ ձեր առաջարկները չի պիտի կրնանք ընդունիլ, ձեր Մայիս 28ը նկատի պիտի առնուի եթէ կ'ուզէք կանխաւ իմացուցէք որ որոշենք ժողովին օրը»

Այսպէս ուրեմն, Հօկը կը դրժէր իր խոստումը եւ ինքզինք արդարացնելու համար շուարած կը փորձէ փաստել որ Մայիս 12ի թէյասեղան-երեկոյթը «լոկ ընկերահամակրական» էր, մինչդեռ ... կը կրէին «ժողովրդական երեկոյթ-թէյասեղան» վերտառութիւնը եւ վարը «Մուտքը ազատ է» գրուած էր: ... ընկերահամակրական էր, ինչպէս թոյլ տրուած էր ... Հօկը միայն վերջը զգացած ըլլալով յիշեալ բանախօսներու նորէն հրապարակ ելլելէն յառաջ գալիք անպատեհութիւնները՝ կը բռնէ կեղծ. վարչութեան նման բանախօսներ ուղարկած ըլլալուն համար եւ կը պահանջէ որ անոնք հրապարակ չելլեն վիճաբանական ժողովի համար, քաջ գիտնալով որ պիտի խայտառակուէին ու պիտի խայտառակէին անգամ մը եւս իրենց Հօկը: Այս անգամ ուրիշներ էին որ պիտի գային խօսելու ուրիշ նիւթերու շուրջ

«Հրայր» ենթակոմիտէն ի հարկէ աւելորդ համարեց պատասխանել Հօկին: Մայիս 12ի եւ բանախօսներու խուսափումը բացաւ շատերու աչքերը, եւ այս առթիւ շատեր համոզուեցան որ Հօկը իր վաճառուած առաջնորդներով բռնած է հակազգային ուղի մը:

Գ. Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ԴՊՐՈՑ-ՄԱՏՈՒՌԸ

Մարսիլիայէն Թղթակից մը կը գրէ.— Մարսիլիոյ մօտակայ Սէն-Լուի հայաշատ արուարձանի հայրենակիցները ձեռնարկած են մատուռ-դպրոցի մը շինութեան: Այս առթիւ կազմուած Յանձնաժողովը դիմումներ կը կատարէ ամէն կողմ՝ դրամ հանգանակելու համար: Արդէն իսկ քանի մը հայրենակիցներ կարեւոր գումարներ նուիրած են: Շինուած աշխատանքները կը շարունակուին եւ առաստաղը գոցուելու վրայ է արդէն: Սակայն կարօտութիւնները դեռ շատ են եւ շէնքը ամբողջանալու համար նիւթական կարեւոր զոհողութեանց պէտք կայ

Ցուսով ենք որ մեր բոլոր սրտցաւ հայրենակիցները պիտի փութան առատաձեռնութեամբ բերել իրենց օժանդակութիւնը՝ այս նուիրական նպատակին, նորահաս սերունդը փրկելու համար օտարացումէ:

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 1 Յունիս —Գործադրութիւնը այս գաղութին ողնայարը կոտրեց: Այսօր չի տեսնուիր նախկին եռ ու զեռը: Միայն Հ. Յ. Դ. կոմիտէն է որ դեռ կենդանութիւն կը ցուցնէ: Ան այս տարի սարքեց փառաւոր ... տօնախմբութեան տարեդարձը յետոյ Ապրիլ 11)24ը մեր ընդհանուր նահատակներու տօնը, իսկ այսօր ալ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը, որ շատ փայլուն անցաւ:

Երբ անցեալ տարիները Ալեքսանդրապոլի (Հայաստան) աղէտը տեղի ունեցաւ, բոլոր մարմինները, թէ քաղաքական եւ թէ ազգային, իրար գերազանցելու բարի նախանձով մասնաւորապէս 7000 ֆրանքի գումար մը հաւաքեցին, իսկ այսօր երբ Պուլկարիոյ աղէտը կայ, որ նոյնքան կարեւոր է մեզի համար, քանի որ մանուանդ փոքրիկներ անօթի եւ անպատսպար կը մնան եւ կարօտ են մեր անմիջական օգնութեան, ոչ մէկ շարժում կը տեսնենք: Այո՛, կարդացի «Յառաջ»ի մէջ որ նախկին Հայ Կարմիր Խաչը իր գանձէն 2000 ֆրանք ղրկած է: Բայց սաով Վիէնը իր պարտքը կատարա՞ծ եղաւ. Հապա՞ սա զոյգ Ազգային Միութիւնները եւ մասնաւորապէս ապօրէն մարմինը որ միջոցի մէջ խտիր չդրաւ, ամէն օր ոստիկանութեան դուռը բախելով, ապացուցանելու համար թէ ինքն է այս գաղութին տէր տիրականը.

Սթափեցէք, պարոններ: Ի՞նչ արժէք ունի Ազգային Միութիւն, վերին իշխանութիւն եւայլն, երբ փոքրիկներ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնելով կ'այլասերին: Այս առթիւ, կ'ուզէինք հարցնել թէ ի՞նչ եղան մէկ երկու տարի առաջ պատրաստուած գրասեղաններ որ լուսահոգի Հօկին տրուած էր: Հայ փոքրիկնե՞րը թէ ճանճերը կը գրեն ու կը կարդան անոնց վրայ:

Իսկ դուք, Վիէնի հայրենակիցներ, արթնցէք ձեր խոր քունէն եւ արժեցուցէք պարտաճանաչ գաղութի ձեր համբաւը:

Վիշապ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ — Հ. Հ. Անկախութեան տասնամեակը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Կիրակի, 27 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Մուլէն Պլէօյի ընդարձակ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարմնին:

Թէեւ Պորտոյի հայութեան թիւը կը հասնի 140-150ի, սակայն նոյն օրը հարսնիք մը եւ միջազգային երաժշտութեան մրցումներ զուգադիպած ըլլալով, շատեր չէին կրցած ներկայ ըլլալ: Սրահին ճակատը զարդարուած էր հայ մատուռականներու, Անդրանիկի նկարներով եւ ուրիշ պատկերներով, որոնց վերեւ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը ֆրանսականին հետ, սեղանին վրայ եւս կը փայլէր Մեսրոպեան խոշոր դրօշակ մը

Նախագահ ընկեր Հ. Թէքթէքեան բանալով հանդէսը, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել հայկական ազատագրման արիւնոտ ճամբուն վրայ ինկած նահատակներուն յիշատակը: Եղան երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Ցետոյ խօսեցան ընկեր Ա. Քէնտիրեան եւ ընկեր Մ Խապրիկ, որոնք մեղադրելով Հայաստանի ներկայ վարիչները, փառաբանեցին հայ ժողովուրդի ազատասիրութիւնն ու յարատեւութիւնը: Երկուքն ալ յորդորեցին չմոռնալ Մայիսի 28ը:

Թղթակից

ՕՐ ԵՐԳԻՆԷ Գ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ԵՒ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
2 Յունիս 1928 Տէսին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

200Ի ԴԷՄ ՄԻԱՅՆ 6 ՀՈԳԻ. Դէպքը տեղի կ'ունենայ անօրինակ պատահարներու երկրին՝ Ամերիկայի մէջ Մինիանապոլսոյ շրջակայքը, ակումբի մը պատկանող 200 անդամներ խնջոյք մը սարքած էին: Ամանք կը խմէին, ուրիշներ կը զուարճանային իրենց ուզած ու գիտցած կերպով, շատերն ալ կը պարէին, երբ 4 անձեր ներկայացան ակումբի վարիչին եւ ըսին թէ՝ գործի մը մասին կ'ուզէին հետը տեսակցիլ: Իսկ անոնցմէ մէկը, ձեռքը գրպանը դրած՝ սպառնաց.

— Եթէ շարժում մը ընես, գլուխդ կ'այրեմ. ո՞ւր է գրասենեակդ:

Վարիչը զանոնք առաջնորդեց իր խուցը, ուր աւազակները զինքը բանտարկեցին, յետոյ, չորսը մէկ վար իջան, պարասրահ, ուր միանալով իրենց երկու ընկերներուն, հրացաններու սպառնալիքին տակ, դադրեցուցին պարերը: Ո՛չ ոք համարձակեցաւ օգնութեան կանչել. Միայն հացխականներէն մէկը փորձեց բողոքել, բայց ատրճանակին կոթը երբ իջաւ գլխուն, հասկցաւ որ նախընտրելի էր լռել: Աւազակներէն երկուքը բացին իրենց պայուսակները եւ ներկաներուն առջեւէն անցնելով հրամայեցին

— Կը խնդրուի մէջը նետել...

Ու հաւաքեցին ինչ որ գտան, դրամ գոհար, արժէքաւոր առարկաներ:

Երբ իրենց արդիւնաւէտ աշխատանքը աւարտեցին, վերջին սպառնալիք մըն ալ ուղղելէ յետոյ ներկաներուն, հանդարտօրէն մեկնեցան իրենց ինքնաշարժով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 10

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

Ֆրոզին Մարիկոյի քեռորդին ... Մարիկօ գայն իր գիտցած ձեւով կը սիրէր. անոր տունը կուգար ...ել, մաքրելու, մէկ կարա...ն միսը վագելու: Պէպէին ...շատ չէր երթար Ֆրոզինի, ...Ֆրոզին կը խուսափէր ...եւ ու պատուը բնազդաբար ...Ֆրոզին կը թողուր: Ֆրո...ակայն, որոնց երթալ իր ...րը տեսնելու, սակայն ...թիւնը մինչեւ իր ա...էր հասնէր: Ֆրոզին, որ մին...ին տանն իր հանգարտու...ով տանտիկնոջ մը տպաւո...թիւնը կը թողուր; յանկարծ, ...կան գալէն վերջ, իր իսկ ըգա...էն սարսափելէն ի վեր, մշ...կան զառանցանքի մը մէջ ...պէր հարուածը անգամ մը ստանալէ վերջ, աննշան պատահամար մը, անկարեւոր բան մը, իր աչքին անսպասելի եւ այլանդակ նշանակութիւններ կը ստանային:

Պատգամը իրեն սարսափ էր ազդեր: Իրեն թուեցաւ թէ ան զինքը կը դատապարտէր: Անմիջապէս ինքզինքին պատշաճեցուց: Այո՛, տարակոյս չի կար: Չէ՞ որ անդարմանելիօրէն ինքզինքը արատաւորեց: Չէ՞ որ առաջին օրէն իսկ պղծած եղաւ այն յարկը՝ ուր իր օրօրոցին մէջ նինջող՝ փոքրիկ անմեղին հոգին կը հանգչէր: Այդ անլուր մեղքը քաւելու համար, մայր ու զաւակ մահուան դիմելով միայն կրնային ինքզինքնին սրբագործել: Պէտք էր նախ ձանը սպաննել՝ յետոյ ալ ինքզինքը: Կը զգամէր ու իր երեւակայութեան կը դողար:

Ֆրոզին՝ որ բոլոր գեղջուկ անձերուն պէս երբեք չէր գիտած ինչ որ մենք «բնութիւն» կ'անուանենք, բնազդական շարժումով մը, առաջին անգամ ըլլալով գրան սեմին կանգնած, սկսաւ՝ դիտել անսահման դաշտը՝ ուր հոս ու հոն քանի մը հիւղեր կ'երեւային, եւ քանի մը անասուններ կը թափառէին:

Այս դաշտին խոպան ու ամայացած երեւոյթը՝ իր սիրտը խոցեց: Ցարդ անոր հերկուիլը միայն տեսած էր: Ցետոյ իր ակնարկը սահեցաւ աւելի հեռուն, անցաւ անվերջ հովիտներէն անդին, փնտռեց լեռները, ինկաւ անտեսանելի փեշերուն վրայ: Մարիկոյի գուշակութիւնը ի՞նչ կ'ուզէր իմել, կը խորհէր այդ վայրկեանին:

Արդէն լքած, սպաննած չէ՞ր իր որդին, իր Էմմանուէլը, թողելով որ գայն իրմէ այնքա՛ն հեռու, ազգականներու մօտը տանին: Ո՛վ գիտէ: Գուցէ մեռած էր ան. կամ գուցէ պատերազմի պահուն օտարին ծառայութեան էր մտած, եւ թերեւս Ֆրոզին պիտի տեսնէր զայն: Եւ այդ տղան էր որ բստ Մարիկոյի ըսածին պէտք էր սպաննէր, եթէ իրօք վերստին տեսնէր զայն

Ի՞նչ ստսկում:

Ֆրոզին Մարիկօն տեսնելու գնաց: Մարիկօ գոգնոցը ոլորած, քղանցքը վեր ժողված՝ իր խեղճուկ հիւղին շրջանը կ'ընէր, իբր թէ իր փոխ ու նիհարցած մարմինը կանգ առնելու ընդունակութիւնը կորսնցուցած ըլլար:

Մարիկօ բնաւ չէր խորհեր հանգիստ առնել, եւ մարդ չէր խորհեր զինքը հանգստացնել: Արգիլած էր որ իր շարժումները խափանէին կիրակի օրը. եկեղեցիին մէջ սակայն չէր կրնար իր սովորական եռուզեռին անձնատուր ըլլալ, պէտք էր հոն հանդարտ մնալ: Եւ Մարիկօ այդ միասին տեղը գոցելու համար, ցնորեցուցիչ արագութեամբ կը խաչակնքէր: Աստուծոյ սիրոյն համար, իր վազվզուքները զսպելու կը յաջողէր, անդադար ծնրադրելով:

Մարիկօ Ֆրոզինը աթոռակի մը վրայ նստեցուց, անոր քով փութաց անձեղի մը պէս որ՝ յանկարծ կը ցատկէ ու թաթիկներուն վրայ կը հանգչի: Այս անգամ, Մարիկօն, գայն տեսած ըլլալու իր մեծ ուրախութիւնը չէր ծածկեր, գայն տեսնալուն սուր ճիչով մը ընդունեց զայն.

— Դո՛ւն, աՀաւասիկ, իմ Աֆրո՛տիզէս:

Այս գիւղուհիին անունը որ Ցունաստանի մէջ ժողովրդական է եւ գեղջուկ երգերու մէջ շատ գործածական, Ֆրոզինի սիրտը ծակեց, ոչ թէ անոր համար որ այդ անունը շուայտութեան կամ սիրոյ խորհրդանշանն է, այլ անոր համար որ գեղեցկութեան հոմանիշ է, եւ Ֆրոզինի գեղեցկութիւնը հիմա կ'ամչցնէր զինքը:

Մարիկոյի ձեռքը բռնեց եւ առանց նախաբանի, յանկարծ պաղատեցաւ անոր

— Ո՛հ, այնպէսմը ըրէ որ մեկ...ն ան. ըրէ որ այլեւս չի տեսնեմ զայն:

Մարիկօ գիտէր թէ որո՞ւ մասին կը խօսէր ան. գիւղին մէջ այդ մասին բաւական շատախօսեր էին: Բայց, նոյն տեսուր օրէն ի վեր որ Աճմէտ Ֆրոզինի հիւղն էր ոտք կոխեր Մարիկօ իր ազգականուհին չէր տեսեր: Ֆրոզին չէր համարձակեր Լազարինայի մէջ երեւնալու: Գիտէր թէ՝ տհաճութեամբ պիտի ընդունուէր: Ցակաւին թարմ օրինակը կը յիշատակէին Թէսալիացի Ցիմոն Սիմանթիռասի կնոջ՝ որ Թուրք հարիւրապետին պահանջին վրայ, անոր առաջարկին հաւանիլ ձեւացուց, բայց այն վայրկեանին որ ան իրեն կը մօտենար իր անարգ զգուանքներով զինքը աղարտելու համար, նախապէս հետը առած լայն դաշոյնը, —կը պատմէին հպարտութեամբ, —եւ անոր կոկորդը մխրճեց:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Նար.)

«Վագըթ» վեր կը հանէ այն կէտը թէ դաշնագիրը կը փարատէ ամէն կասկած ու վարանում՝ երկու երկիրներու միջեւ տիրող խաղաղ եւ բարեկամական քաղաքականութեան մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Երէկ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 50րդ. նստաշրջանը։ Չէմպըլէյն Ժընեւ երթալու առթիւ Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ օրակարգի հարցերուն մասին։ Երկու դիւանագէտները համաձայն գտնուեցան բոլոր կէտերու մասին։ Օրակարգի կարեւոր հարցերն են՝ Հունգարիոյ գնդացիրներու խնդիրը եւ լեհեւլիթուանական վէճը։ Նիստերը պիտի տեւեն մինչեւ Շաբաթ։

Փեքինի պարպումը

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ հիւսիսային բանակի զինուորները, մօտ 60.000 հոգի, կը շարունակեն պարպել Չինաստանի մայրաքաղաքը։ Քաղաքը կղզիացած է. սակայն հանդարտութիւն կը տիրէ։ Կը կարծուի թէ Ազգայնականները իբրեւ մայրաքաղաք պիտի պահեն Նանքինը, ու Փեքին պիտի վերածուի պարզ գաւառային քաղաքի մը։ Փողոցները խիստ հսկողութեան տակ էին՝ երբ մարաջախտ Ջանկ-Ցօ-Լին եւ իր սպայակոյտը զրահապատ ինքնաշարժով մը Ջմեռնային Պալատէն ուղղուեցան դէպի կայարան, ուր զինուորական պահակախումբն ու նուագախումբը պատիւներ ըրին։ Այժմ բոլոր զինուորները մեկնած են Փեքինէն եւ կարգի պահպանութիւնը ստանձնած են ոստիկան-զինուորները։

Մուքտէնէն կը հաղորդեն որ կամուրջ մը օդը ելաւ երբ մարաջախտին կառախումբը վրայէն կ'անցնէր։ Մարաջախտը և ուրիշներ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Ցոյցեր արգիլուած Սոֆիայի մէջ

Կիրակի առաւօտ Սոֆիայի մէջ ազգայնական եւ համայնավար ուսանողներ առանձին ցոյցեր փորձեցին՝ Վերածնունդի շրջանի պուլկար յեղափոխական բանաստեղծ Խրիսթօ Պոթէֆի մահուան տարեդարձին առթիւ։

Ամէն տարի այս տարեդարձին կռիւներ կը ծագին ազգայնական եւ համայնավար ուսանողներուն միջեւ։ Այդ պատճառով ալ ոստիկանութիւնը արգիլեց ցոյցերը, մանաւանդ որ համայնավարները կ'ուզէին խռովարարական թռուցիկներ ցրուել։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները եւ ձերբակալեց քանի մը հոգի։

Օդային ուղիի նոր յաղթանակներ

Իտալացի օդանաւորդներ՝ հազարապետ Տէլփրէթէ եւ Ֆէրրարին — որ նշանաւոր հանդիսացած էր Հռոմ-Թոքիօ արշաւով — մեծ յաջողութիւն մը ձեռք բերին։ S—64 օդանաւով Մայիս 31ի առտուն ժամը 5.15ին ճամբայ ելան եւ կոտրեցին համաշխարհային բոլոր մրցանիշները՝ տեւողութեան եւ փակ հեռաւորութեան։ Յունիս 1ի ժամը 11.50ին Ֆէրրարին եւ Տէլփրէթէ արդէն կոտրած էին տեւողութեան մրցանիշը, որ 1928 Մարտ 30էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացիներ Ճորճ Հէյլտմէնի եւ Սթինսընի՝ 53 ժամ 35'ով։

Նոյն օրը ժամը 15.30ին կոտրեցին նաեւ հեռաւորութեան մրցանիշը, որ 1927 Օգոստոս 5էն ի վեր կը պատկանէր գերմանացիներ Էտցտարտի եւ Ռիսթիցի՝ 4660 քիլ. 628 մեդրով։ Յունիս 2ին ժամը 4.40ին կտրած էին 6294 քիլ. ճամբայ—ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, որ կը պատկանի Չէմպըլինի եւ Լէվինի։ Ժամը 12.52ին ցամաք իջան՝ աշխարհի տեւողութեան մրցանիշը հասցնելով 58 ժամ 37'ի, կտրելով աւելի քան 7000 քիլոմեդր ճամբայ։ Միայն ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշն է որ չէ կոտրուած։

Այդ փորձը կը կատարեն ֆրանսացի օդանաւորդներ Արաշար եւ Ռինեօ, որոնք կիրակի առաւօտ ժամը 5.20ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան դէպի Հնդկաստան։ Իտալացի օդանաւորդներու յաղթանակէն առաջ, Արաշարի ծրագիրն էր հեռաւորութեան եւ փակ շրջանի մրցանիշը միայն կոտրել։ Իր ուղեգիծն է՝ Պուտափէշթ - Պոլիս - Պարսկաստան- Հնդկաստան։

∴ Ամերիկացի օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց Պոսթընէն ճամբայ ելաւ անծանօթ ուղղութեամբ։ Կ'ըսուի թէ մտադիր է Ատլանտեանը կտրել։ Իրեն կ'ընկերանան օդանաւորդուհի Ամելիա Ֆարհարտ եւ մեքենավար Թոմ Գորտըն։

Մէսթորինոյի դատավարութիւնը սկսաւ

Երէկ Սէնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը գոհարավաճառ Շառլ Մէսթորինոյի, որ անցեալ Փետր. 27ին Փարիզի իր գրասենեակին մէջ սպաննած էր գոհարավաճառի միջնորդ Ալեքսանդր Թրիւֆէմը եւ անտառի մը մէջ այրած դիակը։

Հարցաքննութեանց ընթացքին, ոճրագործին քենին Օր. Սիւզան Շառնօ յայտնած էր թէ ինը ամիսէ ի վեր ինք հոմանուհին էր իր քեռայրին, միւս կողմէ Թրիւֆէմ ալ սիրային հետապնդումներ ունէր իրեն դէմ, ուստի եւ Մէսթորինօ նախանձի հետեւանքով սպաննած էր միջնորդը։ Մինչդեռ Օր. Սիւզան «փուռնալը» թղթակցին բրած յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ ուրիշի թելադրութիւնով եւ իր քեռայրը փրկելու նպատակով ըրած էր այդ յայտարարութիւնը, որ բնաւ չի համապատասխաներ իրականութեան. ինք երբեք Մէսթորինոյի հոմանուհին չէ եղած եւ թէ ամբողջ ճշմարտութիւնը պիտի ըսէ երդուեալ դատաւորներուն առջեւ։

Կը հաստատուի թէ Մէսթորինօ սպաննած է Թրիւֆէմը՝ ազատելու համար անոր ունեցած իր 35.000 ֆրանքի պարտքէն եւ կողոպտելու համար անոր վրայի 135.000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէնները։ Դատավարութիւնը պիտի տեւէ չորս օր։ Մէսթորինոյի դժուարին դատին պաշտպանութիւնը ստանձնած է փաստաբան Ռէժոն Իւպէր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԹԵԼԻ մը ճամբայ, որ չէ ճշտատուած դեռ. Իտալիա ղեկավար օդապարիկը ֆրանց-յոզէֆի երկիրը ցամաք իջած է եւ օգնութիւն կը խնդրէ։

ԳԵՐՄԱՆ Ծերունի կառապան մը՝ կիւսթավ Հարթման, որ իր կառքով ճամբայ ելած էր Պերլինէն, երէկ իրիկուն Փարիզ հասաւ։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ 612 անդամներէն 568ին ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Գ. Մ. Հրապարակային վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Գ. Հիւսեան։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ո. Միութեան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ բոլոր իրեն ուղղած թղթակցութիւնները պէտք է ղրկուին 3 Rue Soufflot, Paris (5e). Յառաջիկայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Café Restaurant de Panthéonի սրահին մէջ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8 30ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Լը Քրէզոյի Յանձնախմբ. թիւնը. Նախագահութեամբ Գ. Գ. Ս. Թորոսեանի, Ս. Պէրպէրեանի.

Զ. Պէրպէրեան 20, Ս. Թորոսեան, Հ. Ֆըչըճեան, Ս. Պէրպէրեան, Օ. Օհաննեան, Կ. Էքպէրեան, Օննիկ եւ Հայկ, Յ. Սարըկիւզէլեան, Տիկ. Գապէրեան, Թ. Պոտոնեան, Ն. Մաշիկեան, Յ. Ֆարիքեան, Յովսափեան եղբարք, Գ. Փափազեան, Յ. Դպիրեան 10ական. Ս. Սահակեան, Ե Թահմիզեան, Յ. Չէթինեան. Ս. Գահապրեան, Կ. Հաթափեան, Ռ. Գահապրեան, Դ. Քիւրքճեան, Ոմն, Ց. Պէնլիեան, Տ. Կարապետեան, Գ. Չէփիքեան, Կօտէլէքեան, Ս. Սէթեան, Տիկ. Էքպէրեան, Ց. Մեծատուրեան, Globoff, Մարգարեան, Օ. Տէր Ազարեան, Ճըտըլեան, Լ. Թովմասեան, Յ. Գալյճեան, Գ. Աւագեան, Յ. Աւագեան, Ա. Գալէմճեան, Ա. Տէր Մկրտիչեան, Յ. Ճարճալեան, Ա. Գահատրեան, Յ. Տէրտէրեան 5ական, Թ. Փափազեան, Ոմն, Parphanoffe, Տիկ. Կօտէլէքեան, Fredérik, Toumén, Ա. Սուլեան 2ական, Avkéski 2.05 ֆրանք։ Գումար 316.05։

(Տես Յառաջ 30 Մայիս :

Սեբաստացիներու Նահանգային Միութեան կեդր. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Պօղոսեան եղբարք 100, Ե. Նազարեան 50, Թէրզեան եղբարք 50, Օր. Լ. Գլըճեան 25, Հ. Մեծատուրեան 25, Հ. Փամպուքեան, Գ. Կէմճեան, Օ. Մարտիրոսեան, Ա. Հեքիմեան, Խաչատուրեան եղբարք, Հաճընեան եղբարք 20ական, Ա. Նազարեան 15, Գ. Գարակէօզեան, Գ. Անդրէասեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սոտամպոլեան, Ի. Շահինեան, Մ. Օտապաշեան, Մ. Ղազարեան, Օ. Դարբինեան, Օ. Հալաճեան, Գ. Հատըմեան, Յ. Կիւլպէնկեան, Յ. Առաքելեան, Դ. Ղարիպեան, Օր. Հ. Յ. Ոմն Թ. 10ական, Տիկ. Մ. Դարբինեան, Ա. Հօտիկեան, Մ. Զատըճեան, Հ. Տագաւորեան, Ս. Եագըճեան, Տէր Թումանեան, Կ. Էքիզեան, Գ. Մանասեան, Գ. Ա., Դ. Ասլանեան, Գ. Սինանեան, Հաճի Թօմա Տէր Գրիգորեան, Օ. Տալեան, Ռ. Տէր Թումանեան, Ա. Գափափեան, Ոմն 5ական ֆր.։ Գումար 615 ֆրանք։

Տես Յառաջ 31 Մայիս):

ՆՈՒԷՐԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 659.30։
Գրանոպլ, Մ. Ղ.— 45։
Վարշաւիա, Ա. Ա.— Հաճեցէք 100 ֆրանք եւս ղրկել։ Վճարած կ'ըլլաք մինչեւ 1 Փետր. 1929։
Աղեքսանդրիա, Ս. Կ.— 1 եգիպտ.
Մարսէյլ. Յ. Ե.— 140 Ֆր.։
Մարսէյլ. Շ. Թ.— 35։
Փօն տը Շէրիւի. Գործ.— 150։
Տէսին, Կ. Գ.— 50։
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 10։
Շիրազ. Ա. Ա.— 3 անգլ.։
Սէն Փիէռ. Ս. Ճ.— 35 Ֆր.։

Այրի Տիկին Մարինոս եւ զաւակը Գ. Գրիգոր Կարապետեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝ ՕՐ. ԵՂԻՍԱԲԷԹԻ (16 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 30 Մայիս առաւօտեան ժամը 8ին Քօնսէփսիօն հիւանդանոցին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Գիթլիսի Շէն գիւղացի Ճաճինի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան։ Այժմ հոս եկած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Mr. Haig Markarianի, Maison Luase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse).

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux. Seine.

— Կը փնտռուի Հերէկցի (Երպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, մօրը անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian. No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde.

— Կը փնտռուի Ակնցի Երուանդ Փափազեան որ 1925ին կ'ուսանէր Փարիզի դեղագործական վարժարանը։ Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ. զինք ճանչցողներէն եւ կամ ճամբէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» դիւանին, 13 Rue Tomrieux, Մարսէյլ։

— Սարգիս Գէորգեան նախկին Interpréte Arménien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome. Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու յուր առնուած է. Իմացնել՝ Գ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Գալաթացի (Իզմիր) Վարդան Գասպարեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Սաթենիկ։ Իզմիրի դէպքէն 15 օր վերջ անտեսողներ եղած են։ Իմացնել՝ իր մօր՝ Mari Kasparianի, Moulinage de la Javoune à Jonquerette, St. Saturnin, les-Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gerant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	1 տարի, 6 ամիս, 3 ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ 1928

6 JUIN 1928

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 66

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մարսէյլէն հայրենակից մը կը գրէ.

... խոր յուզումով եւ միանգամայն ցասումով կարդացի «Յառաջ»ի Մայիս 31ի խմբագրականը, «Անճարակ եւ Անճանաչ»։

... թերթ ունիք, հետեւաբար միջոց՝ ստեղծելու համար այս ... շարժում մը, որուն նպատակը պէտք է ըլլայ նախ՝ այդ ... գի ազէտ հեղինակին շառաչուն ապտակ մը իջեցնել, իտալ... լեզուով մը հրատարակելով, եւ յետոյ աչալուրջ հսկել բոլոր ... ողջ օտար հրատարակութիւններուն որոնք կը յանդգ... ... մեր անունը արատաւորել, անոնց պատշաճ պատասխանները ... իրենց իսկ լեզուով, չէզոքացնելու համար անոնց ազդեցու... ... օտար շրջանակներու մէջ։»

Ընթերցողները ծանօթ են հարցին։

Իտալացի հեղինակ մը, «Turchia di Kemal» (Քէմալի Թուր...) անուն գրքին մէջ, կարգ մը այլանդակ ակնարկներ ըրած էր ... ժողովուրդի մասին։

Մայիս 29ին թարգմանաբար հրատարակեցինք իր խօսքերը, Մայիս 31ին եւ Յունիս 1ին, երկու խմբագրականներով ... պատասխանեցինք ամէնէն անճոռնի վերագրումներուն։

Ուրիշ ընթերցողներ ալ փութացին իրենց վրդովումը յայտ... իտալացի հեղինակին աններելի տգիտութեան առթիւ։ Իսկ ... Մարսէյլի հայրենակիցը որոշ առաջարկ մը կ՚ընէ, որուն մասին ... ուզեցինք մեր տեսակէտը յայտնել։

Նախ ըսենք որ, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ կը գրտ... ... չարակամներ եւ ազէտներ։ Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ... շփում ունեցած են հայ ժողովուրդին հետ, անպատ... ... խօսք եւ եռանդ վատնուած է, բայց նորէն պակաս չեն ... եկներ, Պիօտ Ֆառէրներ եւ աւելի անճարակներ, որոնք ու... ... մուր քսել հայ ժողովուրդի ճակտին։ Պիօտ Ֆառէր ... առաջ գնաց որ, 1921ին, գաւառական հանդէսի մը մէջ, ... ապացուցանել թէ Հայերը Թուրք ջարդած են, եւ ոչ ... Թուրքերը Հայ։

Ամերիկայի մէջ, ուր շատ աւելի ծանօթ են մեր կեանքին, ... գաղթական, մարդասիրական եւ միսիոնարական տես... ... թեանց, Տոքդ. Կէյթսեր, Միս Փաթրիքներ, Տոքթ. Գար... ... չեն քաշուիր մեզ յանցաւոր հանել, փառնքելով իրենց ... պարկեշտութիւնը։

... քացառութիւն չէր կրնար կազմել, մանաւանդ ... որ կառավարութիւնը ինք Թրքանպաստ քաղաքականու... ... մը կը հետապնդէ։

Եւ յետոյ, կարելի չէ աշխարհի բերանը փակել։

Ինչ կը վերաբերի իտալական գրքոյկ մը հրատարակելու ... առաջարկին, փութանք ըսել թէ՝ պակաս չեն հայանպաստ ի... ... տալական հրատարակութիւններ, ինչպէս եւ ֆրանսերէն, անգլե... ... գերմաներէն եւ ռուսերէն գիրքեր։

Մանաւանդ 1922էն յետոյ, ունեցած ենք տեղատարափ մը ... կարգի հրատարակութեանց։ Հ. Հ. պատուիրակութիւնը եւ ... Ընդհանուր Ազգ. Պատուիրակութիւնը որքան ցրուած են, ... նքան ալ զարակներու մէջ կը պահեն բազմաթիւ գրքոյկներ ... գիրքեր, հայ եւ օտար հեղինակներու ստորագրութեամբ։

Առանձնապէս Իտալիոյ մէջ, պատերազմի ընթացքին և ... ... վերջը հրատարակուած են Armenia հանդէսը եւ զանազան ... գրքեր։ Այնուհետեւ, միշտ ալ Հայերու մասին գրութիւններ ... ... ուած են եւ կ՚երեւան թերթերու մէջ։ Թորինոյի որբանոցը ... ... մինչեւ այսօր կը հրատարակէ ամսագիր մը, «Le Orfane Armene»...

Այնպէս որ, կարելի է ըսել թէ ինչպէս Անգլիոյ, Ֆրանսայի, ... Ամերիկայի կամ Գերմանիոյ, Իտալիոյ մէջ ալ ընտրեալ դասը ... ճանչնայ մեր նկարագիրը, մեր տառապանքներն ու ... իրաւունքները։ Այդ մասին առատ խօսքեր լսած ենք նաեւ ... ... ոնական բեմերէ։

Բայց ճիշդ է որ, մարդիկ մոռացկոտ են այսօր, եւ պար... ... ենք միշտ յիշեցնել, քրքրել եւ արծարծել։

Այս տեսակէտէն, պարտք մը կ՚իյնայ բոլորին վրայ, Հ. Հ. ... պատուիրակութենէն մինչեւ մամուլը եւ մտաւորականութիւնը։

Ամփոփուելով Իտալիոյ վրայ, Միլանի Ուսանող. Միութեան ... ... գրութեան կը յանձնենք այս խնդիրը։ Անոնք ամէն դիւ... ... րութիւն ունին բուն իսկ իտալական մամուլին միջոցաւ սթա... ... ցնելու «Քէմալի Թուրքիան» գրողը, անոր առջեւ փռելով ... թիւ փաստեր, վկայութիւններ եւ գիրքեր, բոլորովին ... ... հեղինակներէ։ Մինչեւ անգամ կրնան շարժման մէջ ... պարկեշտ եւ ազդեցիկ Իտալացիներ։

Միայն թէ, չմոռնանք մէկ բան։ — Քառասուն տարուան ... նակուտակ հրատարակութիւնները չկրցան այնքան ծանօ... ... նել մեզ, փարատել թիւրիմացութիւններն ու կանխակալ ... ... րծիքները, որքան մէկ իրական, կենդանի գործ։ Ինչպէս ... ... նակ, Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի եւ ... ... ններու կռիւները, Վասպուրականի եւ Բագուի հերոսա... ... կամ Սարդարապատի գրոհը։ Ճարտասանութեան հա... ... չէ որ կ՚ըսենք թէ վերջին 10–15 տարուան ընթացքին Եւ... ... եան եւ Ամերիկան մեզ աւելի շուտ ճանչցան, քան առաջ, ... մը տասնեակ տարիներու դիւանագիտական մարզանք... ... ընթացքին։

Ուրիշ խօսքով, մէկը շարունակած առեն, միւսը պէտք ... մոռնանք։

Պէտք չէ ըլլանք միակողմանի, միայն մէկ ոտքի վրայ ... կանգնած։

Միշտ արթուն, հարկ է պատրաստ գտնուիլ ե՛ւ մէկ ե՛ւ ... միւս ճակատին վրայ։

Թուղթին հետ փամփուշտն ալ, համաձայն պարագաներուն։

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

Ո՛Չ ՄԷԿ ԲԱՌ

Ոչ մէկ բառ Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին եւ երեւանեան կուշնակին մէջ, անկախութեան տասնամեակի փառաւոր տօնակատարութեան առթիւ։

Առաջինը՝ ռամկավար շաբաթաթերթը, բերնին ջուրերը վազցնելով կը նկարագրէ ո՛ր եւ է գիտաքրութ, ջոջի մը հարսնիքը կամ «ազգային» ձիաբշաւի մը յաղթանակը, Տէր եւ Տիկին Մալէզեանի թէյասեղանը եւ ռամկավար պապուկի մը կնունքը։

Երկրորդը՝ սուտ-իրաւ իրար խառնած՝ կը թխէ ու կը թխէ, պատմելու համար գործկոմներու, ժողկոմներու, կոմքջիջներու կտորած-թափած հրաշալիքները։

Բայց ոչ մէկ տող՝ ամբողջ ժողովուրդի մը ազատագրութեան առաջին հանգրուանին, պատմական մեծ դէպքի մը տօնակատարութեան մասին։ Լաւ կամ գէշ։

Դէպք մը, որուն փառաբանութեան համար աճական չէին գտներ, դեռ քանի մը տարի առաջ, ռամկավար ժամկոչները։

Դէպք մը, որու մասին նշանաւոր յիշատակութիւնը կ՚ընէ «Հ. Ս. Խ. Հ. պետական հրատարակչութեան «Պատի օրացոյցը» (1928).

— «ՄԱՅԻՍ 28, ՑԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. 1918. Հայաստանը հայտարարվում է անկախ հանրապետություն»։

Անշուշտ... ապրանքը ըշելու համար (Հօկի եղեռնի կնիքովը, այս օրացոյցէն Աթէն իսկ ղրկած է 100 օրինակ)։

[illegible]

Ուելի մօրկապարանով կերպարանքով մը չպիտի կրնայիք ապացուցանել ձեր անյատակ ամբարտակամութիւնը։

ՎԱՀԷ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս կը գրէ մեր ծիծաղակիցը, Աթէնքի մէջ ալ մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է անկախութեան տասնամեակը։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Նոր Օր կը շեշտէ (31 Մայիս).

— *«Գանէ տարին անգամ մը, ժողովուրդը պէտք է հրապարակաւ ըսէ իր խօսքը մեր գործի մասին։ Կրնայ ըլլալ որ սխալած ըլլանք սենք կամ շեղած նպատակէն. կրնայ՝ ըլլալ որ մեր ուղղութիւնը հայկական շահերու հակառակ ճամբու մէջ դրած ըլլանք։ Մարդ ենք, կը սխալինք։*

Ժողովուրդը, գերագոյն կամքը եւ իշխանութիւնը, իրաւունք ունի ուղիղ ճամբան ցոյց տալու մեզի, եթէ սխալած ենք, իրաւունք ունի թելադրութիւններ ընելու, եթէ մենք մեր գործունէութիւնը դրած ենք սխալ հիմերու վրայ։

Կիրակիի փառաւոր ցոյցէն յետոյ, երբ ժողովուրդը եկաւ իր վստահութիւնը եւ հաւանութիւնը յայտնելու մեր քաղաքականութեան, աւելի ինքնավստահ ու գիտակից, պիտի քալենք նոյն ճամբայէն, նոյն եռանդով ու նուիրումով։

Ամէնէն նուիրական նպատակները ոչինչ կ՚արժեն, հիւլէի չափ չեն ազդեր կեանքի վրայ, եթէ ժողովուրդը չծառայէ անոր, զայն իրականացնելու համար զոհողութիւններ չընէ։ Ժողովուրդ ու նպատակ պէտք է համերաշխաբար քալեն, ձեռք ձեռքի տուած, գիրար լրացուցած, որպէս զի չուշանայ այն գեղեցիկ օրը, որուն կը սպասեն անհամբեր հարիւր հազարաւոր հոգիներ։

Պատասխանատուութենէ խուսափող չենք, ոչ ալ աշխատանքէ փախուստ տուող։ Կեցած ենք ժայռի պէս մեր դիրքերուն վրայ, անդրդուելի ու հպարտ։ Ու այդ կեցուածքը այսօր աւելի նշանակալից կը դառնայ, կը խոստանայ աւելի արդիւնաւոր ըլլալ, երբ ժողովուրդը նոր յեցարան մը եւս կ՚աւելցնէ, ճակատը աւելի ամրապնդելով, կամքերը աւելի պողպատելով։

Այո՛, աւելի վստահ ու աւելի վճռական, դէպի նպատակը, ձեռք ձեռքի բոլոր տարրերուն հետ, որոնք կեցած են անկախութեան տեսակէտին վրայ։»

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Վերջերս շատ սխուր պարագաներու մէջ կորսնցուցինք ընկեր Պետրոս (Պետեա) Գալեանը, որ իր ամբողջ եւ մէկ հատիկ պաւկին հետ 1923էն ի վեր Պաղտատ հաստատուած, հիւրասիրեր մը մէջ նուազածութեամբ պարապելով կ՚ապրէր։

Քանի մը շաբաթ առաջ, մասնաւոր գործով մը Պասրա կը մեկնի Գալեանը։ Ճամբան իր նստած ինքնաշարժը, որուն մէջ 20ի չափ Մէքքէի ուխտաւորներ կային, կը մոլորի անապատին մէջ։ Այսպէս վեց օր արաբական անապատին մէջ անօթի ծարաւ մնալէ յետոյ Գալեանը, շնորհիւ իր լեզուին ու անծանօթ նկարագրին, կ՚որոշէ ինքնաշարժին հայ օգնական վարիչին ու Արաբի մը հետ ճամբայ ելնել հետիոտն, եւ աստղերու օգնութեամբ մօտակայ ոզասիս մը գտնելով, օգնութիւն հասցնել մնացողներու։ Դատապարտուած իր միւս ուղեկիցներուն։ Ճամբան յոգնութենէ, անօթութենէ ու ծարաւէ ուժասպառ, կը հասնի մնացողը Ամմանի սոտ (Անդրյորդանանի մայրաքաղաք) գիւղ մը, ուրկէ կը փոխադրուի Ամման, ու հոն կը մեռնի։ Իր երկու ընկերներու մասին լուր չկայ, ինչպէս նաեւ իր եղերական մահուան մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Անգլիացի օդանաւորդները իրմէ իմանալով կորսուած ինքնաշարժի մասին, քանի մը ժամուան փնտռտուքէ յետոյ կը գտնեն ինքնաշարժը իր ճամբորդներով։ Գրեթէ բոլորն ալ հիւանդ ու կիսամեռ վիճակի մէջ կը փոխադրուին Ամման։

Ողբացեալ ընկերը եղած է ռուսական բանակին մէջ գնդացիրի սպայ։ Գտնուած է զօր. Սեպուհի բանակին մէջ, ու հայարուեստի մաքեր խիզախօրէն դիմագրաւելէ յետոյ, այսօր ծով անապատին մէջ կը մնայ, ի խնդիր պուտ մը ջուրի, կաթիլ մը հացի։

Մայիս 15ին ծագեհանգստեան պատարագէն յետոյ, սգահանդէս մը կազմակերպուած էր Թուսերու եւ իրեն զինակից ու գաղափարակից ընկերներու կողմէ։ Ներկայ էին, բացի Հայերէն, բազմաթիւ օտարներ, որոնցմէ [illegible] ու յարգուած էր ողբացեալ [illegible] վեր հանելով Պետեա Գալեանի նկարագիրն ու բնաւորութեան [illegible] ցին այն մեծ կորուստին վրայ զոր ունեցաւ հայ տարագիր գինուոր [illegible]

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՏՕՃԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

33րդ Ցանկ

	Ֆր.
Այրի Տիկին Յարութիւն Կրէտ, Լոնտոն (1 անգլ. ոսկի, Յունիս 5ի սակով)	123.80
Վիգէն Դուրմէն	25.—
Գումար	148.80
32րդ ցանկին գումարը	41.849.45
Ընդհ. գումար	41.998.25

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալօ-թրքական նոր բանակցութիւններ

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ԳԼՈՒԽ

Աթէնքէն «Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի կը հեռագրեն թէ Էնկիւրիի մէջ նոր բանակցութիւններ սկսած են իտալական դեսպան Օրսինիի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։ Այս վերջինին կ՚ընկերանայ նաեւ առեւտրական եւ ելմտական գործավարը։ Բանակցութեան նիւթն է Հռոմի իտալօ-թուրք վերջին դաշնագրի յաւելուածին մէջ նախատեսուած տնտեսական խնդիրներու կարգադրութիւնը եւ մանաւորապէս Իտալացիներուն Անատոլուի մէջ հաստատուելու իրաւունքը։

Թուրք կառավարութիւնը նախապատուութեան իրաւունք պիտի տայ Իտալիոյ՝ այն բոլոր հանրօգուտ շինութեանց համար, որոնք պիտի կատարուին Պոլսոյ, Իզմիրի, Ատալիոյ, Իսքէնտէրունի(?), Սինոպի և Տրապիզոնի մէջ։ Ասկէ զատ, իտալական դրամագլուխը պիտի ընդունուի երկաթուղիներու շինութեան համար, անգլօ-ամերիկեան դրամագլուխին հետ։

Նախատեսուած են չորս նոր երկաթուղագծեր, իբրեւ մեկնակէտ ունենալով Էնկիւրին։ Առաջինը պիտի երկարի Սեւ Ծով, երկրորդը Գամթէմուրէն պարսկական սահմանագլուխը, երրորդը Մուսուլ, չորրորդը Ատալիոյ ճամբով դէպի Իսքէնտէրուն, քերելով Միջերկրականի եզերքը։

Ասկէ զատ, իտալական դրամագլուխը Թրքականին հետ միասին պիտի մասնակցի հանքերու շահագործումին եւ Վիլայէթներու մէջ կատարուելիք շինութեանց։

Այս աշխատանքներուն մասնակցող իտալացի բանուորները Անատոլուի մէջ հաստատուելու իրաւունք պիտի ունենան, պայմանաւ որ անոնց թիւը 5000ը չանցնի իւրաքանչիւր նահանգի մէջ։

Ոսկիի բարձրացումը եւ զանազան զրոյցներ

Առջի օր Սակարանին մէջ անգլիական ոսկին 18 սանթիմի բարձրացում մը ունեցաւ, այսինքն 124.02էն բարձրացաւ 124 ֆր. 20ի։ Երկար ամիսներէ ի վեր 124.02ի վրայ կայունացած ըլլալով, այս փոքրիկ յաւելումը զանազան մեկնութիւններու տեղի տուաւ թէ՛ Սակարանի եւ թէ խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ։

Ժամանակէ մը ի վեր շատ կը խօսուի ֆրանքի պաշտօնական կայունացման մասին, ոսկի ֆրանքի 1/5րդ արժէքով, այսինքն ներկայ ֆրանքը 20 սանթիմ ոսկիի արժէք պիտի ունենայ, որով եւ անգլ. սկանը պիտի արժէ 125 ֆրանք։

Այս առթիւ զրոյց շրջեցաւ նաեւ թէ Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչ Մորօ մտադիր է հրաժարիլ։ Կ՚ըսուի թէ Մորօ լուրջ տարակարծութիւններ ունի թէ՛ Դրամատան իր ընկերներուն եւ թէ ելմտական նախարարութեան հետ՝ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին։ Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչը քանիցս ազդարարած է թէ այլեւս չի կրնար պատասխանատուութիւնը ստանձնել այն դժուարին կացութեան, ըստ որում դրամատունը — ֆրանքի բարձրացումը արգիլելու համար — ստիպուած է շարունակ օտար դրամ գնել ու ատոր համար ալ նոր թղթադրամ հանել։ Հրաժարման զրոյցը կը հերքուի։

Իտալօ-սերպ վէճը

Վերջին օրերս Սերպիոյ մէջ տեղի ունեցած հակիտալական ցոյցերը այլեւս վերջ գտան։ Իտալիոյ խիստ ծանուցագիրներուն Սերպիոյ կողմէ տրուած պատասխանը գոհացուցիչ կը նկատուի Հռոմի մէջ։ Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ այս մասին պաշտօնապէս հաղորդեց արտաքին նախարար Մարինքովիչի։ Այն ձեւով կարգադրուած կը նկատուին Սփալթոյի միջադէպերը։ Պատշաճ հատուցումներ պիտի տրուին այն Իտալացիներուն, որոնց վաճառատուները թալլուեցան։ Նախազգուշութիւններ ձեռք առնուած են՝ արգիլելու համար անկարգութեանց կրկնութիւնը։ Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ խստիւ արգիլուած են ցոյցերը։

Մարաջախտը Չանկ-Ցօ-Լինի դէմ

Երէկ գրեցինք թէ Չինաստանի հիւսիսային բանակի վերին հրամանատար մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին Փեքինէն երկաթուղիով Մուքտէն գացած ատեն կամուրջ մը օդը ելած է եւ մարաջախտը վիրաւորուած է։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, կառախումբին վրայ ռումբերով յարձակում գործուած է Մուքտէնի մօտ։ Անհարեկիչները շատ լաւ տեղեակ էին թէ ո՛ր վակոնին մէջ նստած է մարաջախտը, այնպէս որ, երբ կառախումբը կ՚անցնէր Լօթաօ-Բաոյի կամուրջին վրայէն, ռումբերը նետեցին այդ վակոնին վրայ։ Երեք վակոններ քանդուեցան, մարաջախտը դէմքէն վիրաւորուեցաւ, Հայլունքիանկի կառավարիչ զօր. Վօ-Ցանկ-Չանկ մեռաւ իր ստացած վէրքերէն։ Չանկ-Ցօ-Լինի պահակախումբէն եւս քանի մը հոգի սպաննուեցան, վիրաւորներուն մէջ են երկու զօրավարներ։ Մարաջախտին անձնական պահակները եղեռնափորձէն վերջ գնդացիրի կրակ բացին ամէն ուղղութեամբ, ձերբակալուեցան երկու կասկածելիներ, որոնք չպայթած ռումբեր ունէին իրենց վրայ։ Ասոնք անմիջապէս տեղւոյն վրայ գնդակահարուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈՍԹԸՆ, 20 Մայիս

Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան ու Թուրքիոյ միջեւ ստորագրուած ժամանակաւոր համաձայնագրի պայմանաժամը քանի մը օր առաջ լրացած ըլլալով, դեսպան Կրուին հրահանգուեցաւ յանուն Ամերիկեան կառավարութեան երկարաձգել զայն։

Այսպէս ալ եղաւ, ու որքան ատեն որ ներկայ վարչութիւնը իշխանութեան գլուխ կը մնայ եւ Լօզանի դաշնագիրը չէ վաւերացուած, ժամանակաւոր համաձայնագիրը պիտի վերանորոգուի, հնարաւորութիւն տալու երկու կառավարութիւններուն՝ բնականոն յարաբերութիւնները շարունակելու։

Այս փութկոտութիւնը եւ օրէնքի տրամադրած իրաւունքը չարաչար գործածելու այս արարքը, ըստ լաւատեղեակ մարդոց, կը բխի կառավարութեան Թրքանպաստ տրամադրութենէն, որուն հովին ծածկուած կը մնան միլիոնատէր Մօսկըրի, քարիւղի եւ միսիոնարական խմբակները։

Այս վերջինները լծուած են Թրքանպաստ մեծ պրոպականտի մը Միացեալ Նահանգներու մէջ, վարկելով նաեւ վարչութեան անդամներու անհատական համակրութիւնն ու բարեկամութիւնը։

Շահակից բոլոր խմբակներու եւ անհատներու շարժառիթը կը բխի զուտ նիւթական պատճառներէ, եւ բարոյական բոլոր հաւակշռութիւնները կը գոլորշիանան քարիւղի շոգիին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, Հայաստանի ոտնակոխուած իրաւունքներու մասին կոչ ուղղել բարոյական հաւակշռութեանց՝ պիտի նշանակէ պարապ տեղը ջուր ծեծել, որովհետեւ այդ իրաւունքները անտեսող եւ Լօզանի Դաշնագրին կամ անոր նման նոր դաշնագրի մը կողմնակից հանդիսացող բոլոր պաշտօնական ու անպաշտօն երեւելիները շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ ի՛նչ ոճիր կը գործուի Հայաստանի արդար իրաւունքներուն հանդէպ, սակայն իրենց համար շահը աւելի զօրաւոր է քան խիղճը։

Ի հարկէ այս արարքին պատասխանատու չէ այս մեծ հանրապետութեան ժողովուրդին ճախճախիչ մեծամասնութիւնը, որ սակայն չունի միջոց՝ հակազդելու առաջիններուն, որոնց ձեռքն է եւ նիւթական ուժը եւ երկրին իշխանութիւնը։

Կը թուի թէ այս է բուն պատճառը, որ Հայաստանի Պատուիրակութեան Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Պ. Վ. Գարտաշեան իր պայքարի զէնքը չեշտակի ուղղած է անոնց դէմ, որոնք գիտակցօրէն կը գործեն Հայաստանի իրաւունքներուն դէմ։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Պ. Գարտաշեան պաշտօնագրով մը՝ Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովի նախագահ Պ. Պորահին յայտնեց թէ կառավարութեան երկու անդամներ Հայաստանի իրաւունքները կը ծախեն քարիւղի փոխարէն։ Պ. Պորահ պահանջեց այդ պարոններուն անունները։ Կարծես իրեն ղրկուած է այն գրքոյկը, որուն մէջ յականէ յանուանէ տրուած են խնդրոյ առարկայ մարդոց անունները։

Իր արդար պահանջին աւելի ուժգին թափ մը տալու համար, Պ. Գարտաշեան պաշտօնական նամակով մը դիմեց նախագահ Քուլիճին եւ յայտնելով իր կառավարութեան անդամներէն ոմանց կողմէ Հայաստանի իրաւունքներուն դէմ կատարուող ոտնձգութիւնները, առաջարկեց հետեւեալ երեք միջոցները, յստակօրէն պարզելու համար մասնաւոր փնտռուած քայլերը.-

1. Նախագահը յանձնարարէ Ծերակոյտին՝ քննութիւն մը բանալ Լօզանի դաշնագրին մասին, ուր պիտի գտնուին բոլոր փաստերը այն յարաբերութեանց մասին, զորս Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւն ու անոր պաշտօնեաները ունեցած են Հայաստանի եւ Թրքական կառավարութեան հետ, հայկական հարցի առթիւ։

2.— Յանձնարարել Արտաքին նախարարին, որպէսզի ընդունի Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին վճռին ենթարկել, Միացեալ Նահանգներու եւ Հայաստանի միջեւ եղած վէճը։

3.— Եթէ այս առաջարկը Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան պատուին ու արդարութեան տեսակէտէն անթոյլատրելի կը համարուի, գոնէ նշանակել երեք կամ հինգ Ամերիկացիներէ բաղկացած յանձնաժողով մը՝ լսելու փաստերը եւ տալու վճիռ մը։

Այս առաջարկները ոմանց համար շատ տարօրինակ թուեցան։ Եւ ահա մեղադրանքներ Պ. Գարտաշեանի դէմ, իր առած քայլերուն համար։ Նոյն իսկ Նիւ Եորք Հէրըլտի (հանրապետական) նման լուրջ թերթ մը հեգնանքով չակերտներու մէջ կը դնէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Տարակոյս չկայ թէ այս նամակը ուղղելէ առաջ, Պ. Գարտաշեան խորհրդակցութիւն ունեցած է Հայաստանի բարեկամ ծերակուտականներու հետ եւ անոնց նկատառման յանձնած է բոլոր կէտերը, որոնք անշուշտ նպատակայարմար գտնուած են։

Այս կացութիւնը ստեղծող պատճառները բացատրուած են նամակին մէջ, որմէ կ'երեւի թէ Միացեալ Նահանգները ունին որոշ գրաւոր ու բանաւոր յանձնառութիւններ Հայաստանի հանդէպ, ճանչցած են Հայաստանի ե՛ւ փաստական ե՛ւ իրաւական անկախութիւնը, իսկ մինչեւ այժմ այդ քայլը չեղեալ համարող ո եւ է պաշտօնական զեկոյց չկայ։

Միւս կողմէ, համաձայն ամբաստանագրին, դահլիճի երկու անդամներ ուղղակի շահագրգռուած իրենց նիւթական հեռանկարներով «դաւակից կ'ըլլան մէկ միլիոն Հայերու իրենց պապենական տուներէն քշուելուն, Մուսուլի նաւթէն բաժին ստանալու համար եւ կը ծրագրեն, իրենց զոհերու լքած վայրին քարիւղի պահեստներուն տիրանալ»։

Այսպիսով, արտաքին պաշտօնատունը գործիք դարձուցած են մասնաւոր շահերու հետապնդումին, ի վնաս Հայաստանի ժողովուրդին։

Ուրիշ խօսքով, հակառակ Միացեալ Նահանգներու գրաւոր եւ բանաւոր խոստումներուն եւ Հայաստանի անկախութեան իրաւական ճանաչումին, ներկայ վարչութեան մէջ կան մարդիկ, որ կը դաւեն Հայաստանի դէմ, նոյնինքն կառավարական պաշտօնատուները գործածելով այդ նպատակին։

Այդ պարագային Հայաստանի հանրապետական պատուիրակութիւնը հիմքեր ունի իր ներկայացուցիչին միջոցով զնելու վերոյիշեալ առաջարկները, ու այս արարքին մէջ ոչինչ կայ տարօրինակ։

Ի հարկէ շահագրգռուող Ամերիկացիներ եւ Հայեր կը վրդովուին այս արարքէն։ Բայց կը թուի թէ Հայաստանի Պատուիրակութիւնը չազդուիր այդ երեւոյթէն, որովհետեւ գիտէ թէ նոյն կառավարութեան դահլիճին, Ծերակոյտին, Երեսփ. ժողովին ու հասարակութեան մէջ կան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք նոյնպէս կը վրդովուին կատարուած դաւերէն ու պիտի աշխատին խափանել Միացեալ Նահանգներու պատուին արատ բերող այս քայլերը։

Ինծի կը թուի թէ Հայաստանի Պատուիրակութիւնը աւելի ուժեղ քայլեր պիտի առնէ ներկայ պարագաներուն տակ, քանի որ շատով տեղի կ'ունենան նախագահական ընտրութիւնները, որու հետեւանքով պիտի վերջ գտնէ ներկայ վարչութեան պաշտօնավարութիւնը։ Նոյնիսկ Հանրապետականներու յաջողութեան պարագային, կրնայ ըլլալ որ ուրիշ տրամադրութիւն ունենայ նոր վարչութիւնը։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Անհամար բազմութիւն մը երկիւղածութեամբ կը հետեւի հանդիսութեանց — կոմիտասեան երգչախումբ — ճառախօսութիւններ եւ արտասանութիւններ — Գաղութին ներքին կեանքը:

27 Մայիս

Մայիս 28ի տօնախմբութիւնը այս տարի տօնուեցաւ աննախընթաց շքեղութեամբ, Աթէնքի շքեղագոյն սրահներէն «Փինիքսիա»ի սրահին մէջ, Մայիս 27ի կիրակին։

Որոշուած ժամէն շատ առաջ անհամար բազմութիւն մը գրաւած էր սրահին բոլոր աթոռներն ու անկիւնները։ Հարիւրաւորներ ոտքի վրայ էին եւ երկիւղածութեամբ հետեւեցան չորս ժամ տեւող հանդիսութեանց։

Հանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէին կողմէ եւ մասնաւոր կարգադիր յանձնախումբ մը կը հսկէր կարգապահութեան։

Յայտագիրը, ճոխ եւ գեղարուեստական, անցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին բոլոր յարանուանութիւններն ու կուսակցութիւնները։ Ներկայ էին նոյնիսկ հայ հոգեւորականներ, նախագահն էր ընկ. Յոբթ. Խոտէմիչեան, որ կոմիտասեան երգչախումբին կողմէ յունական եւ հայկական քայլերգներու երգուելէն յետոյ, բացաւ հանդէսը, պարզելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկ. Արամ Աբրահամեանի, յաջողապէս երգեց «Մայր Արաքսին» եւ «Լուսին չկար»ը քառաձայն։ Ցարգանքի անկեղծ եւ ինքնաբուխ արտայայտութիւններ բուռն թնդացին եւ ուրիշներու Սեւաւորին «Սեւաւոր գիշեր»ը արտասանեց ընկ. Պ. Նաճարեան։

Թմբկահարուեցաւ պատկեր մը «Հին Աստուածներ»էն՝ «Արեգային-խուցը» Աթէնական Ցրտամաթիկի թմբավար Կարօ Խաչիկեանի եւ նոյնքան խոստմնալից արտիստուհիի մը, Պ. Յ. Վէքիլեանի կողմէ։ Ցետ ունեցաւ նաեւ «Թիֆլիսեցիներու պարը» անունով տեսիլք մը, որ կը խորհրդանշէր տարուան չորս եղանակները։ Ու կրկին՝ կոմիտասեան 60 հոգինոց երգչախումբը երգեց «Աբրեբի հովին մեռնեմ» եւլն։ Ու արտասանութիւն մը՝ ընկ. Նաթալիի «Ըղձերգը»՝ ընկ. Հ. Նալբանդեանի կողմէ։

Յետոյ, ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ Ցիվ. Խանիօսի ճառախօսութիւնը՝ ժողովուրդներու եւ կիներու ազատագրութեան շուրջ եւ Հ. Յ. Դ. Յունաստանի կեդր. կոմիտէին անունով ճառախօսութիւն մը, ընկ. Մ. Փափազեանի կողմէ, որ այս առթիւ յիշեց Պօղոս Նուպարի եւ Զօհրապի խանդավառ ճառերը, խօսուած 1919ին, Մայիսի 28ին առթիւ։

Առաւօտեան ժամը 11ին սկսած հանդէսը վերջացաւ կէս օրուան 2.30ին, երգչախումբին «Յառաջ Նահատակաց»ովը ու ընկ. նախագահին շնորհակալութեան խօսքերովը։ Հանդէսի առաջին դադարին ներկաներուն բաժնուեցան եռագոյն զարդանիշեր։ Ցիկ. Խանիօսի ճառախօսութիւնը թարգմանեց՝ «Նոր Օր»ի աշխատակիցը, Պ. Հ. Բամպակեան։

Ներկաները մեկնեցան՝ Մայիս 28ը յառաջիկայ տարի հայրենիքին մէջ տօնելու բուռն փափաքով։

** Կեդր. վարչութիւնը որոշած պահանջած է գումարել Պատգամ. Ժողովը, թէեւ խառնակիչները ամէն գնով կ'ուզեն արգիլել ըլլալ։

«Ցօղամանակ» եւ «Շիրակ» հանդիսացող օրգաններուն տեղը սկսաւ հրատարակուիլ «Արձագանգ» անուն թերթ մը, որ առաջին իսկ օրէն նախկիններուն ուղղութիւնը բռնեց, թէեւ կը յայտարարէ թէ կապ չունի անոնց հետ։

Կը տեղեկանամ, որ եթէ Պատգամ. ժողովը ձգձգէ գումարումը, Կեդր. Վարչութիւնը իր գործունէութեան տեղեկագիրը պիտի տայ մամուլին, պարզելով իրեն արգելք եղող ազդակներն ու պահանջելով անոնց չէզոքացումը։ Կեդր. վարչութեան գործունէութեան շատոնց միակ արգելքը Մազլըմեանն է, եւ Կեդր. Վարչութիւնը իր տեղեկագրով պիտի պահանջէ անոր չէզոքացումը։

Ինչքան շուտ, այնքան լաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄՈՐԹԻ ՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Մորթը շօշափելիքի զգայարանն է, որուն միջոցաւ կը զգանք մարմիններու գոյութիւնը, ջերմութիւնը, ծանրութիւնը, կարծրութեան կամ փափկութեան աստիճանը եւլն.։

Մորթը որքան թանձր ըլլայ, այնքան բթացած կ'ըլլայ շօշափելիքի զգայնութիւնը։ Մորթին յատուկ գործունէութիւններն ու շփումները բթութիւն առաջ կը բերեն, որով մորթին զգայնութիւնը կը նուազի։ Գործաւորներու ձեռքին մորթը աւելի բիրտ ու անզգայ է, քան փափկակազմ օրիորդներուն ձեռքին մորթը։ Հետեւաբար փափուկ մորթ ունենալու համար պէտք է կարելի եղածին չափ զայն զերծ պահել յարատեւ գործունէութենէ ու շփումներէ։

Մեր մարմինը ամբողջութեամբ ծածկուած է մորթով, որ ծակոտկէն թաղանթ մըն է. այդ անտեսանելի ծակոտիկներուն միջոցով է որ տեղի կ'ունենայ մորթային արտաշնչութիւնը, դուրս կ'ելլեն քրտինքը, արեան վնասակար ու թունաւոր տարրերը, թթուները եւ ճարպը։

Քրտնային եւ ճարպային գեղձերը, որոնք մորթին տակը կը գտնուին, քրտինքով ու ճարպով կ'օծեն մորթին մակերեսը։ Չափահաս մը մորթը բնականոն ջերմութեան եւ հանգիստ մէջ 700—900 կրամ քրտինք կ'արտադրէ, սակայն ջերմութեան յաւելման, զօրաւոր մարզանքի, ըմպելիներու չափազանց գործածութեան եւ հիւանդութեան ազդեցութեան տակ, մորթը դուրս կը վանէ աւելի մեծ քանակութեամբ քրտինք, որ անգոյն, թթու ու անախորժ հոտ ունեցող հեղուկ մըն է։ Քրտինքին ջրային մասը մարմնին ներքին ջերմութեան ազդեցութեան տակ, ճերմակեղէններու եւ հագուստներու թափանցկոտութեան շնորհիւ կը շոգիանայ, եւ մորթին վրայ կը մնան շատ մը պինդ մասեր, որոնք կազմուած են բջջական մնացորդներէ, ճարպէ եւ զանազան տեսակ աղերէ։ Ասկէ զատ, մորթը կը ծածկուի ճարպային գեղձերուն արտադրած նիւթով, որ բնապանիր (caséine) եւ բնասպիտ (albumine) կը պարունակէ։

Բոլոր այս նիւթերը խառնուելով արտաքին փոշիներուն հետ, կը կուտակուին եւ կ'արգիլեն մորթին արտաշնչութիւնը։ Մորթին արտաշնչութեան կը պարտինք մեր մարմնին ջերմութեան կարեւոր մասը։ Երբ մորթային շնչառութիւնը թեթեւ պատճառով արգիլուի, մեր մարմնին ջերմութիւնը կը նուազի եւ ի վերջոյ կը սառինք, իսկ երբ մորթին արտաշնչութիւնը բոլորովին դադրի, անմիջապէս կը մեռնինք։ Մորթային արտաշնչութեան դադարման պատճառով է որ յաճախ ծաղիկ, հարսանիթ (rougeole) եւ կարմրախտ (scarlatine) կոչուած հիւանդութիւնները մահաբեր հանգամանք մը կ'ունենան։

Մորթային շնչառութեան եւ ջերմութեան արտադրութեան կը նպաստեն մարմնի շարժումները, մորթի շփումներն ու մարզանքը, մեծաքանակ արիւն բերելով մորթին մէջ։ Մորթային շփումները շատ օգտակար են ջղային մարդոց եւ սակաւարիւններու համար։

Մորթին անհարթութիւններուն եւ գեղձային արտադրութեանց ստեղծած միջավայրի բերումով, մորթին մէջ կը վխտան նաեւ բիւրաւոր մանրէներ։ Ցօգ. Թէմբլէնժէ հաստատած է թէ մէկ հարիւրամեթր քառակուսի մորթի տարածութեան վրայ միջին հաշուով 40.215 մանրէ կը գտնուի։ Հիւանդ մորթը աւելի մեծ քանակութեամբ մանրէ կը պարունակէ՝ այդ մանրէներէն ոմանք անվնաս են, իսկ ուրիշներ՝ վնասակար, պատճառ հանգամանք ունին եւ պատճառ կը հանդիսանան մորթային տկարութիւններու եւ ուրիշ բազմատեսակ հիւանդութեանց։ Մորթային մանրէներուն համախմբութիւնն ալ յաճախ կ'արգիլէ մորթին արտաշնչութիւնն ու կանոնաւոր գործունէութիւնը։

Մորթը ենթակայ է ամէն տեսակ վէրքերու (խայթուածք, կտրուածք, այրուածք)։ Ան յաճախ օթեւան է տարականոն արտադրութեանց, ըլլա՛յ յատկանշական էլուզներու, ըլլա՛յ մորթի հիւանդութեանց, որոնցմէ ոմանք վարակիչ են, ինչպէս քոսը, ուրիշներ՝ արտաքին կամ ներքին ծագում ունին՝ eczéma, եւ վերջապէս շատեր, որոնք ներքին հիւանդութիւններէ եւ մարսողական խանգարումներէ առաջ կու գան։

Ինչպէս ըսինք, օդին մէջ գտնուած զանազան տեսակ փոշիները մորթին արտաքին երեսին վրայ գտնուած ճարպին միանալով, կը գոցեն մորթին ամէնէն նուրբ ծակերը եւ ասով արգելք կը հանդիսանան անոր ազատ արտաշնչութեան։ Արդ, մարդուն առողջութիւնը անվտանգ պահելու եւ կեանքը երկարելու համար, պէտք է հոգ տանիլ մորթին մաքրութեան եւ յաճախակի լուացումներու ենթարկել զայն։

Բժիշկ մը թռչուններու փետուրները հանելով, անոնց մորթին ծակոտիկները թանձր ներկով մը ծածկած է։ Ասով մորթին արտաշնչութիւնը արգիլելով, տեսած է որ անոնք քիչ ժամանակէն մահուան վտանգին մէջ ինկած են։ Այս օրինակը կը բաւէ ապացուցանելու համար թէ որչափ կարեւոր է մորթին մաքրութիւնը, առողջապահական տեսակէտով։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ժա[...] ախտը, քոլէրան, թիֆոն եւ [...] գին, կարմիր ու սեւ [...] մորթին անմաքրութեան [...] մարմնին ազատութեան հետ[...] ւանք են։

Մեծանուն առողջապահ Հիփոկրատ մորթի առողջապահութեան մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.*

— «Մորթը կը ծառայէ [...] հելու մարդուս մարմնին ներ[...] նակութիւնը։ Որքան գործուն[...] ու թափանցիկ ըլլայ, այնքան [...] ւելի ազատ կ'ըլլայ բորբոքու[...] ներէ, թոքի, աղիքի եւ [...] հիւանդութիւններէ, [...] ջերմէ, յօդացաւերէ եւ [...]»

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՈՒՆ[...]

ՄԵԾ ՓՈԹՈՐԻԿ

ՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

(Թղթակցութիւն)

ՅԻԼԻՊԷ, 30 Մայիս

Երէկ, 29 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, յանկարծ երկինքը ծածկուեցաւ [...] ըսելի ամպով մը, որուն [...] բնազդօրէն խուճապի մատնեց [...] ժողովուրդը։ Մարդիկ [...] փախչիլ խանութները [...] պատսպարաններ փնտռել։

Մրրիկը պաշարեց [...] քաղաքը ծածկելով [...] եւ խաւարով։ Փոշիի [...] փանց ամպը տեղի տուաւ կար[...] կուտի մը նախ սեւեռ, [...] կաղինի մեծութեամբ, [...] խիտ եւ ուժեղ, որ կէս վայրկեանի մէջ ճերմկցուց գետինը [...] դին մէջ կը պայթէին [...] տախտակներ եւ [...] ծածկոց գործածուած թիթեղ[...] մեծ թերթեր։ Կարկուտին [...] ջորդեց անձրեւ մը, [...] ղելով բոլոր հրապարակներն ու փողոցները։ Ամբողջ ժամ մը տեւեց անձրեւը։

Արքայական պալատին մէջ [...] սոսի հսկայ ծառ մը, հողէն [...] երկու մեթր բարձրութեան վրայ կոտրուեցաւ ուրիշ ծառի մը [...] րի մասը կտրուելով [...] հողին մէջ։ Թագաւորական [...] բազմաթիւ ծառեր [...] պարտէզներու մէջ։ Մայր[...] րբինայի գործարանը [...] բէն նորոգող քանի մը [...] գիրներ հրաշքով ազատ[...] մահէն, որովհետեւ [...] փլցնելով՝ հեռուն նետած [...] նոյն գործարանին երկու [...] քառակուսի մեթր [...] թեամբ տանիքը։ [...] հեռագրական թելերը եւ [...] տակուեցան սիւները։

Դարըը-Եսքայի [...] փողոցի 4 թիւ տան մէջ [...] ծակ իյնալով [...] վլան, որ մրրիկին [...] հուն փութացած էր [...] տէզը, ներս առնելու համար [...] խայղող թառ, բայց [...] մառած, [...]

Քաղաքին ծայրերը [...] տաղաւարներէն շատերը [...] ցան փոթորիկէն։ Իսկ [...] ղերը գրաղը՝ տեղեկութիւններ [...] հաւաքելէ յետոյ, [...] ռամպա-Թիւլուլ, դէպի [...] տարը, հոն գտաւ ցեխին մէջ [...] ղախուած եւ խմուած [...] անկողնի եւ զոյգի մասեր [...] հովը քշած էր [...] տախտակներն ու ուրիշ [...] կաներ։

Նոյն աւերները եղած են [...] Թամթար-Փազարճըգի մէջ [...] շրջակայ գիւղերէն հասած [...] կը հասնին նման լուրեր։

Ուժեղ քամին կը շարունակուի մինչեւ այս վայրկեանս [...] ցուրտ է օդը։ Ամէն մարդ [...] զգեստներով կը շրջի։

Յ. ՓԱՓ[...]

ԿԷՍ ՔԻԼՕ [...] ԿԱՐԿՈՒՏ

Վերջին փոթորիկներուն [...] հուն, Մոնփէլիէի մօտերը, Վ[...] րի հովտին մէջ ինկած են [...] կուտներ, որոնք 450 կրամ [...] կշռէին։

Ցեղագրոց կարկուտներուն [...] տեւանքով, Մարսիլեարքի եւ [...] պէի կողմերը շատ մը [...] փճացան։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳ. ԲԱՆԱԿԱՒԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՐ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ ԿԸ ՔԱԼԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ինտերնասիոնալ Սկաուտներու հիմնադրութեան 17րդ. տարեդարձը Լոնտոնի մէջ տօնուեցաւ մեծ շուքով. Նախարարներ եւ Կիրակի օր, կը բանակէին երեք հազար ֆրանսացի սկաուտներ, իսկ օտար խումբէն՝ Հայեր, Անգլիացիներ, Ցոյներ, Ռուսեր, Լեհեր եւլն.: Պատուոյ տեղը յատկացուած էր հայ խումբին, որուն բանակավայրը լաւագոյնն եւ գնահատուեցաւ բոլորէն: Կարգաւորութեամբ երեկոյ տեղի ունեցան խանդավառ կրակներ: Անոր շուրջ հաւաքուեցան սկաուտները: Տեղի ունեցան երգեր, պարեր եւ զանազան ցուցադրութիւններ:

Կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ ընդհանուր քննութիւնը խմբապետներ Պ. Պ. Կէնեան, Տէմարտէնի, Պոնամուի եւ Թօրէ Բոլանի կողմէ: Երբ ընդհանուր խմբապետը քննեց շարուած հայ սկաուտները, խօսքը խմբապետին ուղղելով ըսաւ. «Իսկապէս կատարեալ էք այսօր, և ասոր համար շատ, մեւս օտար խումբերուն քով. դուք պարզ խումբ մը չէք որ ունիք, այլ ամբողջ ազգ մը»:

Իսկ Պ. Պոնամօ ցոյց տալով համաքսեալ հայկական եռագոյնը ըսաւ.

— «Իւրգուլացէք այս դրօշը լաւ, հայ տղա՛ք, միայն անոր ծիրէն թեւաւ միացրին այդ փառքն անոր յարգը. մեր մէջ շատ քաներ ունին սորվելիք ձեզմէ:»

Ամբողջ օրը հարիւրաւոր այցելուներ հաւաքուած էին հայկական բանակավայրին շուրջ եւ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին մեր տղաքը:

Իրիկուան, տեղի ունեցաւ մրցանք մը 4000ի՝ հասնող ժողովրդեան առջեւ: Ամէն տարի առջեւէն կը քալէին Անգլիացիները, բայց այս տարի ընդհանուր խմբապետը վարձատրելու համար հայ խումբը, գայլերու շքեղ օրինակը տալով՝ ... Հայ տղաքը հետեւեցան եռագոյնին՝ ամաչափ, քայլերով եւ հաւատարմութեամբ: Տօղանցքին վերջ, ընդհ. խմբապետը իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց հայ խումբին ցոյց տուած յառաջդիմութեան համար:

Հայ սկաուտները այս անգամ եւս յայտ բերին իրենց արժանիքը. միւս բոլոր օտար խումբերը զարմացած էին Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած այս մեծարանքին համար:

Այս կարգի միջազգային հանդիպումները մեծ պրոպագանդ են հայ ազգին համար: Ամերիկա շրջանի ժամանակ առիթ կ'ըլլայ խումբին մէջ բերելու համար բոլոր այն հայ սկաուտները, որ օտար խումբերու մէջ կը գտնուին և անոնց թիւը շատ է....

Գ.

∴ Յառաջիկայ Կիրակի Մէօտոնի անտառին մէջ տեղի կ'ունենայ խումբին տարեկան ընտանեկան արշաւը: Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները: Շոգեկառք առնել Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն, եւ իջնել Meudon-Val-Fleury, ուր ժամը 10ին, 1ին եւ 2ին առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Հանքերու շահագործում. — Լէնինականէն երկու քիլոմեդր հեռու, «Ակչքար» կոչուած վայրը հարուստ է տուֆ քարի շերտերով: Լէնինականի երկրաշարժէն յետոյ, քարի պահանջը ստիպեց տեղական մարմինները որ հանքերը դնեն շահագործման ձեռնտու պայմաններու մէջ: Գերմանիա եւ Պելճիքա յանձնարարուած մեքենաներ արդէն հասած եւ անոնցմէ մէկ մասը, պելճիքացի մասնագէտներու հսկողութեան տակ, արդէն հաստատուած են հանքերուն մէջ: Երկաթ լարերու միջոցով քարերը կը կտրուին 10 արշին խորութեամբ եւ երկարութեամբ: Այս խոշոր կտորները կը տարուին գործարան, ուր յատուկ գործիքներով, կը կտրուին, կը սղոցուին եւ կը տաշուին: Եւ կը յուսացուի որ քարի տարեկան արտադրութիւնը հասնի մինչեւ երկու միլիոն կտորի:

Մեծ պայազայ ունի նաեւ Արթիկի վարդագոյն տուֆը, որ գիտական մարմիններու կողմէ ճանչցուած է իբրեւ լաւ, յարմար եւ աժան: Քարը թեթեւ է եւ հաճելի գոյն մը ունի:

Արդէն միջոցներ ձեռք առնուած են՝ կարճ ժամանակի մէջ կառուցանելու համար Լէնինական-Արթիկ երկաթուղագիծը, մինչեւ քարահանքերը:

Անասնաբուծութեան ամուսնութեան դէմ.— Ջրաշէն գաւառակի մեծ. Գարնի գիւղին մէջ, վերջերս տեղի ունեցած է շրջանային դատարանի նիստը ուր քննուած են անչափահասներու ամուսնական երկու գործեր: Ծնողները փոխադարձ համաձայնութեամբ. 14 տարու գոյգ մը ամուսնութիւն կնքած էր: Ուրիշ ծնողք մը իր 14 տարու զաւակը կարգեր էր 22 տարու աղջկան մը հետ:

Դատարանը պատիժի ենթարկած է ծնողքները իսկ զատէն յետոյ, դատաւորը հետաքրքիր գիւղացիներու բազմութեան մը առջեւ, պարզած է անչափահաս ամուսնութիւններու վատ հետեւանքները եւ անոնց դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԵՐԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Հոս ալ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հ.Հ. 10րդ տարեդարձը, Սէօլէօզի Հայրենակցական Միութեան սրահին մէջ: Ժամանակէն շատ առաջ բազմութիւնը սկսած էր լեցնել սրահը, եւ ուշ մնացողները ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ:

Նախագահ ընկեր Մարգար Բարխեան, կարճ ճառով մը հանդէսը բացուած յայտարարեց, եւ առաջարկեց «Մեր Հայրենիքը» միաբերան երգել ոտքի վրայ:

Եղան արտասանութիւններ և մեներգներ:

Յետոյ նախագահը խմ հրաւիրեց օրուան բանախօս՝ ընկեր Աշոտը, որ պատմականը ըրաւ Մայիսեան դէպքերուն, եւ իբրեւ նոր վերադարձած Հայաստանէն, մանրամասն խօսեցաւ մեր հայրենակիցներուն հոգեկան վիճակին մասին, եւ վերջացնելով թելադրեց չյուսահատիլ. Անկախութիւն պիտի ունենանք մեր անկախ հայրենիքը:

Եղան հարցումներ չէզոք անձերու կողմէ, եւ ընկերը լիովին գոհացում տուաւ անոնց:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Կ. Պօտուրեան

ՔՈՆՔ (Ավէյրոն), 30 Մայիս. — Անկախութեան տասնամեակը տօնուեցաւ գաղութիս մէջ մեծ ոգեւորութեամբ:

Ներկայ էր ամբողջ գաղութը, թէեւ շատեր նոր կը դառնային իրենց առօրեայ տաժանակիր աշխատանքէն: Սրահին դրան վրայ կախուած էին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշակները: Իսկ հանդիսականներու կուրծքերը զարդարուած էին փոքրիկ եռագոյն ժապաւէններով, որ պատրաստուած էր Հ. Յ. Դ. Քոնքի ենթակոմիտէին կողմէ: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքը»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Առենախօս ընկեր Յակոբիկ մանրամասնօրէն ու հասկնալի ոճով մը պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, անկախութեան հաստատման պարագաները:

Հանդէսը վերջանալուն մօտ, երգեցիկ խումբը երգեց «Հերոս մնացինք»: Յետոյ հարցումներ ուղղուեցան, որոնց պատասխանեց ընկեր բանախօսը:

Այս առթիւ երեք նոր ընկերներ անցան մեր շարքերուն վրայ: Ներկաները չէին ուզեր հեռանալ:

Ականատես

ՅԻՐՈՒՅԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԺՓԱՌԻ ԼԸ ՄՈՆԻԱԼ, 1 Յունիս.— Հոս կը գտնուինք տասը տուն Հայ եւ 12 երիտասարդ: Բոլորս ալ կ'աշխատինք հողի գործարանը: Ինն ու կէս ժամ աշխատանքի համար կ'առնենք օրական 21 ֆրանք, հազիւ թէ մենք մեզ կ'ապրեցնենք: «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք աղէտեալ եղբայրներու, քոյրերու ու մայրերու անտանելի կեանքը: Մենք ալ մեր լուման չպիտի խնայենք միլիալի շարժի զոհերուն համար: Յառաջիկայ շաբաթ հանգանակիչ յանձնախումբը իր հանգանակած գումարը պիտի ուղարկէ «Յառաջ»ի: Ջերմ դաշնակցական ընկերներ ենք. կ'աշխատինք «Նիւրասս» անունով խումբ մը կազմել:

Գ. Համբ.

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Կիրակի օր Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Մայրերու Օրը»: Քաղաքապետարանին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը: 11 զաւակ ունեցող մօր մը եւ 10 զաւակի տէր վեց մայրերու, 17 արծաթ շքադրամներ՝ ինը զաւակի տէր 8 եւ 8 զաւակի տէր 9 մայրերու, իսկ 5, 6 եւ 7 զաւակ ունեցող 57 մայրեր ստացան բրոնզէ շքադրամներ: Ընդամէնը 84 շքադրամ՝ 362 զաւակներու համար, որոնց 160ը 15էն վերեւ 202ը 15 տարեկանէն վար են:

Հանդէս մըն ալ տեղի ունեցաւ Թրոքատերոյի մէջ:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԸ

Քանի մը օրէ ի վեր կոստանդայի մէջ տեղի կ'ունենայ ծովաբուծութեան միջազգային համաժողովը, որուն կը մասնակցի նաեւ Ցոքթ. Պարտիզեան, տնօրէն Լիտօի (Իտալիա) Ալուպինիմ ճառագայթաբուժական հաստատութեան: Ցոքթ Պարտիզեան համաժողովին վերջին նիստին գեկուցում մը կարդաց նիւթ ունենալով «La posologie solaire dans les complications du mort Pott».

ՁԱՒԷՆ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՆԻԱՅ ՄԷՋ

Շաբաթէ մը ի վեր կոստանցա կը գտնուի Նախկին պատրիարք Զաւէն արք, որ Պաղտատէն հասած է եւ տուն մը պիտի մնայ Ռումանիա:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷՇԻՐԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Շաբաթ երեկոյ Սփորթինկ Սանթրալ քլիւպի մէջ տեղի ունեցաւ Պէշիրի (Աւետիս Ալլահվերտեան) եւ Ցէլպոր Լնէի մրցումը, որ օրուան ամէնէն հետաքրքրականն էր:

Առաջին շրջանէն իսկ Պէշիրի ճարտարութիւնը, առաւելութիւնը բոլոր ներկաներու ծափահարութեան արժանի կ'ըլլար: Իր հակառակորդը որ յաղթած էր Պէշիրէն աւելի ծանր հակառակորդներու, չէր կրնար տիրապետել մեր հայրենակցին, որ մինչեւ վերջին շրջանը շատ յաջող մրցում մը ունեցաւ: Իր ձախ ու աջ հարուածները իրենց նպատակին կը հասնէին: Օրուան դատաւորը յաղթական հռչակեց Պէշիրը՝ կէտերու առաւելութեամբ:

Մ. Ա.

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՄԱԽՔՆԵՐ

Ամերիկայէն կը հեռագրեն թէ գիտնականները 99 կմախքներ գտած են Իլլինոյս գետի հովիտին մէջ, Սէյնթ-Լուիսէն Միսուրի) 120 մղոն դէպի հիւսիս և Իլլինոյսի մայրաքաղաք Սփրինկֆիլտէն 50 մղոն հեռու:

Հնագէտները կը կարծեն թէ այս կմախքները կը պատկանին ցարդ ճանչցուածներէն բոլորովին տարբեր ցեղի մը: Ոմանք նոյն իսկ աւելի առաջ երթալով կ'ըսեն թէ նախապատմական ցեղի մը կը պատկանին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՆԴԱԳՈՐԾԸ ԱԼ ԻՐ ԴԻՆԸ ԴՈՂ.— Լիոնի մէջ գեղագործ մը ճաշի հրաւիրած էր իր մէկ պաշտօնակիցը, որ վաւ մը ուտել եւ խմելէ յետոյ, գլխու սաստիկ ցաւեր զգաց: Հիւրընկալ գեղագործը իր պատրաստած մէկ պիլը հրամցուց անոր. Հիւրը կլլեց զայն, բայց ոչ միայն գլխու ցաւը չանցաւ, այլ նաեւ անոր վրայ յարգուեցան փորի բուռն ցաւեր:

Դեղագործը զարմացած ուզեց անձամբ փորձել իր դեղին ազդեցութիւնը ինքն ալ ենթարկուեցաւ նոյն վիճակին եւ ստիպուեցաւ դիմել մօտակայ բժիշկի մը, որուն տանը մէջ իր հիւրը արդէն հոգին կ'աւանդէր, մինչ սեպուհ էր Հիւրընկալ գեղագործը փոխադրուած է հիւանդանոց, ուր կը դարմանուի ուրիշներու պատրաստած դեղերով:

125,000Ի ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ — 125,000 ֆրանք ունենալէ յետոյ, զայն մոռնալու համար ինքնաշարժ հանրակառքին մէջ, մարդ նախ ինքզինքը մոռնալու է: Ընծանօթը որ Վ.իշիի մէջ, հանրակառքի նստարանին վրայ ձգեր էր իր պայուսակը ու մեկներ, թէեւ յիշողութիւն չունի, բայց լաւ բախտ ունի եղեր որ, պարկեշտ կառավարի մը հանդիպեր է: Հանրակառքի պաշտօնեան որ այդ կլորիկ գումարը գտեր էր առանց ականատեսներու, կրնար հանգարտօրէն գրպանել, բայց նախընտրած է զայն յանձնել ոստիկանութեան: Բայց խնդիր է Մարդը որ 125,000ը մոռցաւ, պիտի յիշէ՞ իր կորուստը, եւ կորուստը յիշելէ յետոյ, խելք պիտի ընէ՞ երթալ փնտռելու:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ — Երկու շաբաթ առաջ, պատմեր էինք թէ՝ Լուիզ Ռիվիէռ, 25 տարու, որ կը ծառայէր Պարոն Փալթէի տան մէջ, գողնալէ յետոյ իր տիրոջ ադամանդները՝ 800.000 ֆրանք արժէքով, փախեր էր: Լուիզ առջի օր ձերբակալուեցաւ փորձ մը Վէրսայլի մէկ սրճարանին մէջ: Բայց վրան, գողօնին հետքը անգամ չէր մնացեր, գրպանէն միայն 90 սանթիմ ելաւ: Ոստիկանատան մէջ պատմեց թէ՝ Մայիսի սկիզբները ծանօթացեր էր Սպանիացիի մը, որուն միայն փոքր անունը գիտէր՝ Անթոնիօ: Շուտով մտերմացան եւ գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին՝ Անթոնիօ թելադրեց իր բարեկամուհիին գողնալ իր տիրուհիին՝ ցեկին փաթէի գոհարները, յետոյ, իրեն հետ փախիլ Սպանիա: Լուիզ համակերպեցաւ եւ գողութիւնը կատարելէ յետոյ, գնաց իր բարեկամին քով, որ 15 օր մը զայն բանտարկած պահեց սենեակի մը մէջ, եւ այդ միջոցին. Սպանիոյ համար անցագիր ստանալու ձեռնարկներ ըրաւ: Միայն երէկ, իր սիրուհիին յայտնեց թէ չէր յաջողած եւ թէ երկուքը մէկ պէլճիքա փախելու էին, եւ զայն տարաւ մինչեւ կայարան: Կոշարները Սպանիացիին վրայ էին: Կայարանին մէջ, տոմսակները առնելու պատրուակով, հեռացաւ եւ անգամ մըն ալ մէջտեղ չելաւ:

Աղջիկը ձերբակալելէ յետոյ, ոստիկանները կը փնտռեն գոհարները եւ Սպանիացին, որ վայելուչ, միշտ ածիլուած դէմքով, խարտեաշ, 1.70 մեդր հասակով եւ երկու ոսկի ակռաներով երիտասարդ մըն է եղեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Հանրապետութեան քսանամեակի հանդէսին կարգադիր մասնախումբը իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ՝ Պ. Պ. Justin Godardի, Krafft-Bonnardի եւ Oliver Baldwinի, որոնք հրապարակաւ յայտնեցին իրենց շնորհաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ բոլոր օտար եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, հայ գաղութի եւ հայ կազմակերպութիւններուն, որոնք անձամբ եւ կամ գրաւոր շնորհաւորեցին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան 10րդ տարեդարձը:

Խորին շնորհակալութիւն Փարիզի Զինուորական կառավարիչ զօրավար Կուրօին, որ հաճեցաւ տրամադրել զինուորական նուագախումբը:

Նաեւ շնորհակալութիւն Օրիորդներ՝ Հ. Ալեքսանդրեանի, Ասէր-Կարապետեանի, Եւդաշնակահարուհի փէրէզի, Պ. Պ. Ա. Ղուկասեանի, Ս. Նաւասարդեանի, որոնք իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին հանդէսին գեղարուեստական բաժնին: Ինչպէս նաեւ հանդէսին կարգապահութեան հսկող հայ աքինէրուն, օրիորդներուն եւ պահնորդներուն:

Ի դիմաց կարգադիր մասնախումբի՝ Ա. Խատիսեան, Լ. Գեւոնեան, Վ. Եարճանեան, Ց. Փաշինաղեան:

Փարիզ, 1 Յունիս 1928

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

Ասիկա կէտ մըն է որուն վրայ ... մեկնաբանութիւն չեղաւ: Ֆրօգին իր ... փրկելու ստիպուած էր ... բայց իր հայրենակիցներէն ... իսկ կը մոռնային թէ ... իրեն՝ ամբողջ գիւղը ... էր: Չէին խորհեր նոյն ... թէ Ֆրօգին խառնութեան ... բոլորին համար ... կը սպասէր:

Մարիկօ, բոլորին պէս, միշտ ... խորհեր էր թէ Ֆրօգին համար ... էր Թուրքին պղծութեան: Իր ... յիրենասիրութիւնն ու կրօնամոլութիւնը վերաւորուեր էր այդ ... մահափնեւ առաւօտիկ իր քաջութիւնն առաջին բառերէն իսկ ... թէ սխալեր էր, թէ իր ... Ափրոդիտէն միշտ նոյն Ափրոդի տէն էր մնացեր: Շունչ առաւ իր սաստիկ ուրախութեան մէջէ պատասխան Ֆրօգինի խնդրանքին որ այդ միջատանքէն փրկուիլը կը պահանջէր, ու անսպասելի բառերը իր կոկորդէն դուրս ելան:

— Յանց մէջ պէտք է խունկ ծխել:

Ֆրօգին պաշտակար մնաց: Այո, ճիշտ էր սակայն, եւ ինք բնաւ այդ մասին չէր խորհած: Օծուած խունկը, պիտի վառէր այդ անիծուածը դէպի մը պէս: Ո՞չ, ետէ կարելի ըլլա՞ր, եւ հաւատալու, տակաւին իր սիրտը կսկծացնող մտածումով գրաւուած, Ֆրօգին բռաւ պատասխան.

— Հապա՞ գոյութիւնը, զաւակնե՞րս. Ուրեմն զաւակներս սպանելու պէտք չպիտի՞ ունենամ:

Պատուը, անհաւատալի արագութեամբ ինքն իր վրայ շրջան մը ըրաւ. վայրկեան մը Ֆրօգինի աչքերը կանգնեցաւ եւ պատասխանեց կրկին

— Յանց մէջ պէտք է խունկ ծխել, կ'ըսեմ քեզի, միշտ խունկ ծխել:

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

Ցաւօրդ առաւօտ իսկ, Ֆրօգինի տանը մէջ խունկ ծխեցին: Այդ գործողութիւնը Մարիկօ անձամբ ուզեց կատարել: Այս առթիւ փափա Էֆթիմիոսի բուրվառը փոխ առած էր, բայց ինքը միայն պէտք է գործածէ զայն, քահանային ներկայութիւնը չէր ուզեր: Կ'երեւի բուրվառը շարժելով հանդերձ հանդիսաւոր բառեր ունէր արտասանելիք, զորս անհրաժեշտ էր, որ Ֆրօգինէ զատ ոչ ոք լսէր: Թերեւս ալ Մարիկօ այդ քրիստոնէական ծէսին մէջ խառնէր բաներ, որոնք կը զգար թէ նուազ ուղղափառ էին ընդունուելու, որ քահանայ մը ներկայ ըլլար: Ֆրօգին անձկութեամբ կը սպասէր:

Մարիկօ սկսաւ: Այս արարողութեան մէջ, ամէն տեսնէ աւելի իր շրջելու, անընդհատ շարժելու յամառութիւնը ի գործ դրաւ: Բան չմնաց որ չանցափոխէր, աթոռ, սեղան, պահիր, հաց, եւ կամ զգեստ: Երբ ամէն ինչ իր ուզածին պէս կարգադրեց, նոր պտոյտներու սկսաւ: Սենեակին մէջտեղը կը կանգնէր, բուրվառը կը շարժէր, յետոյ արագ, անկիւն մը կը վազէր, կը վերադառնար, ուրիշ անկիւն կ'ուղղուէր, եւ այսպէս սենեակին չորս անկիւնները նոյն արարողութիւնը կատարելէ վերջ, սեղանին տակ կը մտնէր, կը վերականգնէր, դէպի դուռը կը ցատկէր, սանդուխին վրայ կը մագլցէր, վար կը նետուէր, իր ծիրած մասները կը շարժէր, բռնէ մը, անշարժ՝ աչքեր մը կը մալտար, յետոյ արագ քայլերով դէպի դուռը կ'ուղղուէր, կը բանար զայն, խիզախօրէն կը կանգնէր, իբր թէ այս անգամ այլեւս բնաւ չշարժէր, շատ հեռու դէպի հորիզոն՝ խնկամանը ուժով մը կը փարատէր, սենեակին մէջտեղը կը վերադառնար, գետին կը փռուէր սրունքները կը խաչաձեւէր, եւ ափովը ծունկերուն կը զարնէր. յետոյ սուր ու յաղթական ձայնով կը գոչէր

— Վերջացա՛ւ, խունկը ծխուեցաւ: Հիմա ամէն տեղ պէտք է գոց պահել:

Ֆրօգին, այս խօսքերէն, այս արարողութեննէն վերջ կը կարծէր թէ վերջնական բան մը տեղի պիտի ունենար: Ուզեց որ Մարիկոն վստահեցնէ զինքը: Բայց ան կը խուսափէր միշտ, որովհետեւ, յանկարծական մտքերը անկարող են լայն բացատրութիւններ տալու: Դողդոջուն եւ յաղթական, կը կրկնէր Ֆրօգինի թէ պէտք էր խունկ ծխել եւ ամէն կողմ փակ պահել: Յետոյ, յանկարծ մեկնեցաւ:

Ֆրօգին առանձին մնաց: Բոլոր ծակերը խնամքով խցեց: Մարիկօ, ձեռնայարկէն ստորնայարկը խունկ ծխած էր: Ֆրօգին իր մանկիկն իսկ հոն էր տարած Մարիկոյին երթեւեկները չխանգարելու համար: Բայց պզտիկ ժան ձեղնայարկը մեկուսանալու տրամադրութիւն չունէր, խաղալ կ'ուզէր: Ֆրօգին վար իջեցուց զայն: Ժառանգական վարժութիւնը անհանդուրժելի չէր դարձներ իրեն խունկին հոտը: Լաւ ախորժակով ճաշեց եւ հանդարտօրէն ննջեց: Ֆրօգին, անոր քովիկը նստած՝ յանկարծ սկսաւ «գողալ վախէն: Եթէ այլեւս չարթննա՞ր ան: Եթէ խունկին ծուխը խեղդամա՞հ ըներ զայն: Եթէ սպասուած քաւութիւնը այդ էր: Ոչ, տղեկը կը հանգչէր, վայրկեան մը՝ ան իր մանրիկ թաթիկները շարժեց, աչուկները կէս մը բացաւ եւ քնասէրի սիրուն ձեւով մը միւս կողմը դարձաւ:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Նար.)

Միւսները փախան։ Քննութիւնը հաստատեց թէ այդ ռումբերը կուգային Ռուսիայէն։ Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ անհաբեկիչները կը շարժէին բոլշեւիկեան դրդումով։

Ցանկ-Ցօ-Լինի մահափորձին լուրը նոր խուճապ առաջ բերաւ Փեքինի մէջ։ Հիւսիսայիններու պետական պաշտօնեաները իրենց ընտանիքներով սկսան փախչիլ դէպի Մանչուրիա։ Փեքինի հարուստները դիւանագիտական թաղը կ՚ապաստանին եւ իրենց գոհարեղէնները օտար դրամատուններ կը յանձնեն։

Ցանկ-Ցօ-Լինի ներկայացուցիչները մայրաքաղաքին մէջ կը մնան եւ կը բանակցին Ցանկ-Քայ-Շէքի եւ ազգայնական միւս զօրավարներու պատուիրակներուն հետ։

Ընդհարումներ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ժողովրդական կուսակցութիւնը Թիմշվարի մէջ ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, նախագահութեամբ զօր. Ավերէսքուի։ Բոլոր հռետորները յարձակեցան կառավարութեան քաղաքականութեան եւ գիւղացի - ազգայնական կուսակցութեան գրգռիչ ընթացքին դէմ։

Ներկայ գիւղացի - ազգայնականները փորձեցին խանգարել կարգը, սակայն պգտիկ ընդհարումէ մը վերջ ցրուեցան։ Գիւղացի - ազգայնականները փորձեցին փողոցներուն մէջ եւս գոռավար Ավերէսքուի դէմ ցոյցեր կատարել։ Այս ցոյցը վերջացաւ ընդհարումով մը, որու ընթացքին երկուստեք չորս հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը միջամտելով վերահաստատեց կարգը։

Աշխարհի շրջանը՝ ցեփլինով

Գերմանիոյ մէջ աւարտելու վրայ է շինութիւնը հսկայ ցեփլինի մը, որ պիտի մկրտուի Յունիս 9ին՝ կոմս Ցէփլինի ծննդեան 90րդ տարեդարձին օրը։ Ծրագիրներ կը կազմուին աշխարհի շրջանը կատարելու համար։ Այս ճամբորդութիւնը պիտի բաժնուի չորս հանգրուանի։

Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Ֆրիտրիխսհաֆէնէն Թոքիօ, 6250 մղոն։ Երկրորդ հանգրուանը՝ Ճափոնի մայրաքաղաքէն Սան - Տիէկօ (Քալիֆոռնիա), կտրելով Խաղաղականը։ Երրորդ հանգրուանը՝ Լէյքհըրսթ (Նիւ - Ճըրզի), 2800 մղոն եւ վերջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Նիւ - Եորքէն Ֆրիտրիխսհաֆէն Գերմանիա)։

ՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ ԿՈՏՐՈՒԱԾ

Երկու պելճիքացի օդանաւորդներ՝ տեղակալ Լըրռուա եւ յիսնապետ Պրէօնէն կոտրեցին տեւողութեան մրցանիշը, որ քանի մը օրէ ի վեր կը պատկանէր իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարինի եւ հազարապետ Տէլփրէթ 58 ժամ 37՚ով։ Պելճիքացիները Շաբաթ առաւօտ ժամը 6.40ին ճամբայ ելան զաղտնաբար Կոսէնքուրի օդանաւային կայանէն եւ օդին մէջ մնացին 60 ժամ 7՚ 32՚՚։

Ատլանտեանը կտրելու նոր ձեռնարկ

Երէկ գրեցինք թէ ամերիկացի օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց Պոսթընէն ճամբայ ելած է՝ ընկերակցութեամբ Օր. Ամելիա Էրհարթի եւ մեքենավար Թոմ Կորտընի եւ թէ մտադիր է Ատլանտեանը կտրել մէկ թռիչքով՝ Լոնտոն երթալու համար։ Օդանաւորդները դէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցան ջուր իջնել Հալիֆաքսի առջեւ։ Քանի մը ժամ վերջ շարունակեցին իրենց ճամբան եւ ժամը 2.30ին հասան Թրէփասէի ծոցը, Նիւ - Ֆաունտլէնտ։ Երէկ մտադիր էին անկէ ալ ճամբայ ելլել դէպի Լոնտոն։

Երբ Օր. Ամելիայի մեկնումը իմացաւ, Օր. Մապէլ Պոլ, այլ անունով «Անդամանդներու թագուհի»ն արտասուալից աչքերով փութաց դէպի կոթամ՝ գինքը անմիջապէս Փարիզ տանելու պատրաստակամ օդանաւորդ մը գտնելու համար։ Միս Պոլ կ՚ուզէ Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ. անցած տարի Լէվինի, յետոյ ալ Հինչքլիֆի հետ բանակցած էր՝ Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը միասին կտրելու համար։ Վերջին անգամ Սթուլց եւ խոստացած է եղեր իրեն միասին առնել զինքը։

․․ Ուրիշ ամերիկեան օդանաւ մը՝ «Հարաւային Խաչը» որ Կիրակի առաւօտ Սան Ֆրանչիսքոյէն Հօնոլուլու գացած էր 27 ժամէն, կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Սուվա (Ֆիճի կղզիները) անընդհատ գոռալով անհոնի փոթորիկին ու ամպերուն դէմ։ Արդէն Հօնոլուլուէն 2000 մղոն հեռուն է եւ մտադիր է իջնել Սամոյեան կղզիները։

Արաշար եւ Ռինեօ ձախողած

Երէկ գրեցինք թէ ֆրանսացի օդանաւորդներ Արաշար եւ Ռինեօ Կիրակի առաւօտ ճամբայ ելան Պուռժէի կայանէն՝ ուղղուելով դէպի Հնդկաստան, կոտրելու համար ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը։ Մինչեւ Պոլիս ամէն ինչ լաւ ընթացաւ, սակայն Թրքական հողը մտնելուն, օդը փոխուեցաւ եւ երկու օդանաւորդները ստիպուեցան վար իջնել Եէշիլ քէօյի մէջ, նախապէս պէնզինը պարպելէ վերջ։ Քանի մը օրէն Փարիզ պիտի դառնան։

Արաշար եւ Ռինեօ Փարիզէն Պոլիս կտրեցին միայն 2250 քիլոմեդր ճամբայ, մինչ Չէմպըրլէնի եւ Լէվինի հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար մտադրած էին 8000 քիլոմեդր ընել եւ հասնիլ մինչեւ Կալկաթա։

Մէսթորինոյի գործոյ դատավարութիւնը

Մէսթորինոյի դատավարութեան առաջին վկաները ցնցող յայտնութիւններ ըրին։ Մէսթորինոյի աշխատաւորներէն երեք հոգի՝ Փիէր Լըֆէվըր, Մարսէլ Լորինեան եւ Մոնէ յայտնեցին թէ իրենք ներկայ էին Թրուֆէմի սպանութեան, բայց չէին միջամտած։ Ներկայ եղած է նաեւ Մէսթորինոյի քենին Օր. Սիւզան Շառնօ։ Ջոնը իգուր աղաչած է այս վերջինին, որ փրկէ զինքը, ըսելով թէ ինք ալ իրեն պէս քոյր մը ունի։ Մէսթորինօ 13,000 ֆրանք տուած է կառատան տիրոջ՝ Պազէնի, ինչպէս գիտէք։ Բոլոր վկաները հարցաքննութեան առեն ստած էին՝ Տիկ. Մէսթորինոյի, մանաւանդ Օր. Սիւզանի խնդրանքով։

Փաստերը ջախջախիչ են ոճրագործին դէմ, որուն համար ազատում չկայ։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալ Երկուշաբթի գիշեր ժամը 22.30ին մեկնեցաւ Պոլիս, ուր պիտի անցընէ ամառը։ Ներքին նախարարը կ՚ընկերանայ Ղազիին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Մարսէյլի Գ. Մ. հրապարակային վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարան ընթերցարանին մէջ։ Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Գ. Հիւսեան։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ցեսինի Կայծակ եւ Վիշապ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café de la Paixի մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլէրեան։ Ներկայանալ նոր անդամատոմսերով։

Ցեսինի խումբերու դիւանները (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԴԻՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Էլմասեան «ճարտարապետութեան արուեստը» նիւթին շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Արսէն Աճէմեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Ղ. Հալլուճիի, c/o Mr. E. Comte, Ave. Jean-Jaurès, Décines, Isère.

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Փօն տը Շէրիւիի հանգանակութիւնը.—

Ս. Թիւրքմէնեան 50, Ե. Շահպազ 30, Ն. Շատարեւեան 10, Հ. Եղիշէեան 10, Գասպարեան եւ Սարաֆեան 20, Հ. Մելքոնեան 10, Koutchikos 15, Զ. Յարութիւնեան 10, Փ. Կիւճէքեան 20, Պ. Անանեան 10, Հ. Մանուէլեան 15, Յ. Էվրանեան 10, Գ Անօրեան 10, Դ. Դաւիթեան 30, Գ. Սիմոնեան, Գ. Պողոսեան, Յ. Իշխանեան, Հ. Գ. Ալէքսանեան, Յ. Գարակէօզեան, Կ. Ալիքսանեան, Առնաղեան, Պ. Խորօզեան, Գ. Զօփեան, Յ. Սարաֆեան, Գ. Չիկտիմեան, Գ. Դաւիթեան, Յ. Մուրատեան, Կ. Մանուկեան, Գ. Քիլէրճեան, Կ. Մինասեան, Ն. Փոլատեան 10ական, Պ. Արմաղանեան 15, Ճ. Սէմէրճեան 20, Հ. Շահպազեան, Գ. Գալուստեան, Մ. Չիչէքեան, Դ. Երամեան, Ա. Եղիշէեան, Ա. Խաչիկեան 10ական, Գ. Տօնպաեան 4, Զ. Միրվօեան, Մ. Արջաւաղն, Պ. Հէքիմեան, Մ. Մինասեան, Ե. Գասպարեան, Յ. Վարիչեան, Գ. Փափազեան, Կ. Քէչէպաշեան, Ա. Ոսկանեան, Պ. Զատուրեան, Վ. Խաչատուրեան, Յ. Դաւիթեան, Դ. Զաքրեան, Կ. Զաքրեան, Կ. Զաքրեան, Կ. Աւետիսեան, Ս. Զալեան, Մ. Վարդապետեան, Թ. Սուլթանեան, Գ. Պէնէեան, Ե. Տանտրեան, Մ. Պաղտասարեան, Յ. Հալաճեան, Ա. Ներկիզեան, Ո. Զաքֆճեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Զաքրեան, Հ. Մանուկեան, Ա. Զաքմաքճեան, Շիւքրի Գասպարեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Հաճի Դանիէլեան, Ս. Զափութճեան, Ա. Պետրոսեան, Ա. Թօքաթլըեան, Ժ. Թաճարեան, Ն. Դաբբինեան, Ս. Փափազեան, Սարգիս Փափազեան, Ա. Փափազեան, Վ. Զաւուշեան, Ա. Պօյաճեան, Հ. Գալայճեան, Պ. Պապաեան, Ե. Նալչաեան 5ական, Յ. Մօկանեան 2, Յ. Նախօրեան 1, Մ. Շիրաւանեան 3, Գարոյր 1, Գ. Գասպարեան 3, Մ. պօյաճեան 2.50, Ա. Պօյրազեան 1, Մ. Շանուրեան 1, Մ. Վարդանեան 1, Հ. Վարդանեան 2, Ո. Պասմաճեան 2, Լ. Շիրուանեան 1, Յ. Աստուրեան 2.25, Ա. Իրլաքեան 4, Տ. Ներկիզեան 4, Լ. Սէրայտարեան, Յ. Բարսեղեան, Ե. Պետրոսեան, Հ. Աւագեան, Eprem (յոյն մը), Խ. Սմսարեան, Մ. Գաբրիէլեան, Գ. Համամճեան, Յ. Չէթինեան 2ական ֆրանք։ (Շարունակելի)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Միսաք Նշան Գառնիկ եւ Կայծակ Երկանեան եղբայրները։ Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան վերանիկա Երկանեանի, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— Պիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Պիթլիսի Շէն գիւղացի ճաճինի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան։ Այժմ հոս եկած է ֆրանսայ։ Իմացնել՝ Mr. Haïg Markarianի, Maison Luase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse)։

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Արմաշ) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թաշճիլար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Delauze Chemin Boustance, Mérignac, Gironde.

— Կը փնտռուի Ալինցի Երուանդ Փափազեան, որ 1925ին կ՚ուսանէր Փարիզի գեղագործական վարժարանը։ Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ, զինք ճանչցողներէն եւ կամ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» Դրատան, 13 րիւ տէ Տօմբիւրքէն, Մօնրուժ։

Աշկերտուհիներ համար պէտք

ունինք կարող գործաւորներու եւ 15 18 տարեկան ուշիմ աշակերտներու։ Դիմել 70 Rue du Fbg. Poissonnière, Societe Fleuron Պրն. Թեֆիկեանի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208ᵇⁱˢ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1928

7 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 667

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՌԱՒՆԵՐԸ

Զմայլելի շարժումի մը գլուխն անցած են հայ աղիները, ինչպէս կը տեղեկանաք օրը օրին։

Անցեալ ապրիլին, դէպի Լոնտոն կատարուած արշաւը խոր տպաւորութիւն ձգեց ոչ միայն հայկական գաղութներու մէջ, այլ եւ օտարներու վրայ։

Ապացոյց այն որ, տակաւին երէկ անծանօթ այս տղաքը այսօր անհրաժեշտ տարր մը կը կազմեն միջազգային արշաւներու մէջ։

Եւ օտարները իրենք են որ կը հետաքրքրուին, կը հրաւիրեն զանոնք, պատուոյ տեղը կուտան անոնց։

Երէկ հրատարակեցինք «Իւնիոնիստ Սկաուտներու» հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները, ժուանվիլի մէջ (Փարիզ)։ Դաշտին վրայ բանակած էին երեք հազար ֆրանսացի աղիներ, իսկ օտարներէն՝ Հայեր, Անգլիացիներ, Չեխեր, Ռուսեր, Լեհեր եւլն.։

—Պատուոյ տեղը յատկացուած էր հայ խումբին։ Կիրակի տեղի ունեցաւ մրցք մը։ Ամէն տարի առջեւէն կը քալէին Անգլիացիները։ Այս տարի ընդհ. խմբապետ Թափօրին առաջնորդ նշանակուեցաւ հայկական խումբը։ Հայ տղաքը Յետեւեցան հռապոյնին, հասարակ քայլերով եւ ծափահարութեան արժանացան։ Միւս բոլոր օտար խումբերը զարմացած էին Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած այսքան յարգանքին համար։

Մենք շատոնց թօթափած ենք պզտիկ բաներով խանդավառուելու տրամադրութիւնը։ Ո՛չ բացուեցան մեր սերունդին աչքերը սակայն բա՛ց են այլ եւս։

Իսկ արդա՛ր է, որ հպարտանանք հայ աղիներու այս յաղթանակով, առանց ուրիշ գետնէն կտրելու.

Այս տղաքը ո՛չ համալսարան աւարտած են, ոչ ալ ունին քաղաքական կամ ընկերային ո՛ր եւ է ծրագիր։ Իրենց ամբողջ ունեցածը՝ իրենց տարիքն է։ Իրենց աչքերուն կայծը եւ թեւերուն ուժը։ Եւ լաւ բան մը կատարած ըլլալու բնազդական գիտակցութիւնը։

Պարապ տեղը անցը չէ որ անոնց կարգապահ եւ մեծ շարքերէն հմայուեցան Լոնտոնի մէջ, ինչպէս քանի մը անգամ կրկնեցին փրոֆ. Մուր եւ ուրիշներ, իրենց ատորագրութեան տակ։

Եւ անշուշտ միայն տարիքի հետաքրքրութիւնը չէր որ մեկնման դաշտէն մինչեւ կայարան ողջերթի առաջնորդեց ալ Ալպիօնի զաւակները, մղեց զանոնք Լոնտոնի պողոտաներ թնդացնել «Հէրէչ Նէհէտէկ»ով (Յառա՛ջ, նահատակ)։

Երկու տարուան մէջ, հայ աղիներուն համրաւը տարածուեցաւ Ֆրանսայէն Անգլիա, եւ անշուշտ կը հասնի ուրիշ երկիրներ, բաւական է որ գիտնանք ըմբռնել շարժումին արժէքը։

Յետոյ, այս իրողութիւնը նոր ոգեւորութիւն կաթեցուց հայկական գաղութներու մէջ։ Ուրախ լուրեր կը հասնին. արդէն զանազան գաւառներէ, Մարսէյլ, Վալանս են.։

Զենք մոռնար նաեւ միւս գաղութները, մասնաւորապէս Ռումանիան, Պուլկարիան եւ Յունաստանը, ուր կորովի ճիգեր կը թափուին, շարժումը վառ պահելու համար։

Անհաւասիկ սերունդ մը, որ թարմութիւն կը հոսեցնէ մեր կեանքին մէջ, ոչ միայն իր տարիքին թերումով, այլ եւ իր կատարած գործով։ Անուղղակի պրոպագանդ մը, որ մեր անունը կը պտտցնէ աւ՛ էնէն անմատչելի տարածութիններու վրայ, ամէն երկիր, ազգային դրօշակն ալ առջեւէն։

Ճիշտ այստեղ կ՚ուզէինք մատնանշել երեւոյթ մը։

Ցիմար-իմաստուն մարդիկ, պառաւ բանգէտներ եւ դիւանագէտներ, ազգային երեւելի, վարժապետ կամ բանաստեղծ, ջուրը երէն վեր կը հանեն, մոռացութեան տալու համար հայկական դրօշը։ Իբրեւ թէ պատմութիւն կը քրքրեն, բայց ամէնէն աղէ իմաստակութեան, տգիտութեան եւ անպարկեշտութեան գոհարներ կը թափեն, օրուան բոլոր ժամերուն, եւ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։

Ամէնէն վերջինը պատմած ըլլալու համար, յիշենք Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին, «Արեւ»ի Մայիս 23 թուականի խմբագրականը, «Դրօշակի առթիւ»,— գարշելի վիժուածք մը, իբրեւ միտք եւ թէ իբրեւ շարադրութիւն։

Մէկ բառ միայն,— «Դրօշակը ծնաւ դիպուածին մէջ ու մեռաւ արկածին խորը»։

Իսկ առոր դիմացը դրէք Ֆրանսացի սկաուտներու ընդհ. պետներէն Պոնամոյի հետեւեալ խօսքերը, արտասանուած Ժուանվիլի հանդէսին առթիւ, երբ հայ աղիները պարծանքով պարզէին իրենց ազգային դրօշը.

— *«Դուրգուրացէք այս դրօշին վրայ, հա՛յ տղաք. միայն հայրէն հեռու մնացողներն են որ գիտեն անոր յարգը. մեր տղաքը թան ունին սորվելիք ձեզմէ»*

Հապա մեր պառաւ տղա՞քը...

Ինչե՛ր ինչե՛ր սորվելու պէտք ունին այդ բորբոսած բաները՝ մեր աղի՝ պատանիներէն...

Ի՛նչ տարբակ...ն գիտելիքներ, որոնց մասին գաղափար մը ունենալու համար, շատ բան չի պահանջուիր. — քիչ մը զգաստ եւ մանաւանդ պարկեշտութիւն։

Անոնք որ դրօշակի խնդիր կը յարուցանեն, դժբախտաբար ասոնք են, և՛ մէկէն և՛ միւսէն։

Այսպէս, օտարէն առաջ, իրե՛նք էին որ հայ պատանիներէն պիտի ուղղէին հետեւեալ ազդարարութիւնը.

— *«Գուրգուրացէ՛ք այս դրօշակին վրայ, հա՛յ տղաք։ Հայրէքէն հեռու մնացողներն են որ գիտեն անոր յարգը»։*

Շ.

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵՆԷՆ Կ'ՕԳՏՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

... Խմբագիր.

ՖԻԼԻՊՊԷ. 1 Յունիս. — Ընդունած ենք ձեր Մայիս 24 թ. նամակը նեփակ 8500 ֆրանս. ֆրի չէքով, որուն ընկալագիրը ներփակ կը գտնէք։

Մինչեւ ցարդ Յառաջէն ընդունած ենք *29,000* ֆրանս. ֆրանք, որոնց ընկալագիրը օրը օրին ուղարկած ենք ձեզի. մեր վերջին նամակին թիւն էր Մայիս 23։

Քանի մը օրէն կ'ընդունինք Զբի Սեդանիատան մէկ խմբանկարուելի յաջող պատկեր մը ճանելու ձնարաւորութիւնը չունեցանք։

Ձեր ստեղծած շարժումէն շա՜տ շնորհակալ ենք. բոլոր աղէտեալները եւս պիտի օգտուին անկէ։

Սիրոյ ողջոյններով՝ ազգ. Թարար
Ա. Օ. Թ.ի Նախագահ՝
Երուանդ Եպիսկ

ԽՄԲ. - Այս գումարէն յետոյ, Յունիս 1ին ղրկած ենք նաեւ 10,000 (տասը հազար) ֆրանք։ Համագումար՝ 39,000 ֆրանք։

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍԱՐԱՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Ազդարար» կը գրէ (30 Մայիս).

—*«Բացէք բոլշեւիկեան ո՛ր եւ է թերթ, եւ մէկ ծայրէն միւսը պիտի հանդիպիք անվերջ ժողովներու նկարագրութեանց։ Այն աստիճան, որ կարծես սենեակները պիտի պայթին, այնքան խճողուած են երկար ու ձիգ եւ փրփրալից ճառերով։ Երբեմն ալ, մէկ թիւը նոյ կուգայ, եւ պէտք կ՚ըլլայ օրերով շարունակել։*

Առա՞ւ մը պիտի բացուի՝ նախ օրերով կը ծեծեն հարցը ըստ էութեան, այսինքն բանալո՞ւ է թէ ոչ։ Յետոյ, ընդունուելու պարագային, կը սկսի ճառերու շարքը։ Մէկը վեր կը հանէ առուին հակոյական նշանակութիւնը, երկրի շինարարութեան տեսակէտով։ Երկրորդ մը անոր մէջ կը տեսնէ համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակը, երրորդ մը՝ դրամատիրութեան գերեզմանը, եւ այսպէս անվերջ։

Շարաթներ կամ ամիսներ յետոյ, կուգայ բացման հանդէսը։ Պահը յուզիչ է, և առուն չբացուած, կը բացուին լեզուները, նոյն բառերը հոլովելու համար աւելի բարձրաձայն, եւ այս անգամ նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Նոյն արարողութիւնը աւելի յորդուն չափերով, երբ ջուր կը սկսի վազել առուէն։

Ամենէ մը ի վեր ալ, խօսելավարժութեան նոր դաշտ մը գտան.— հակակրօնական քարոզութիւն։ Եւ ահա դպրոցի գրասեղաններէն սկսեալ կը քաշեն խեղճ պատանիները, որպէսզի անոնք իրենց գլուխները լեցնեն հրահանգներով, եւ թափելու երթան գիւղերը, իբրեւ լուսաւորիչներ «Անաստուածներ ու կարմիր աղանդին»։

Կրնայ երեւակայել Բաբելոնը. որ առաջ կուգայ այսքան թոհուբոհէն։ Ժողովուրդը, խնայելու համար ինքնիրեն, գտած է ամէնէն իմաստուն միջոցը.— ականջները կը խցէ, կամ կը քնանայ ժողովի ամբողջ տեւողութեանը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ'ընդունին վերջապէս

Ինչպէս գրած էինք, Օսմ. Հանրային Պարտքի օտար պահանջատէրերու ներկայացուցիչները վերջերս Փարիզի մէջ քանի մը հաւաքոյթներ ունեցան եւ տասը օր առաջ վերջնագրի ձեւով գրութիւն մը ղրկեցին Թուրք կառավարութեան։

Այս վերջինը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ կ'ընդունի պահանջատէրերու բոլոր առաջարկները՝ վերջնական կարգադրութեան մը գալու համար։

Այդ առաջարկներն են հետեւեալները. 1.—1928 Յունիս 15էն առաջ ստորագրել Հանրային Պարտքի կարգադրութեան վերաբերեալ պայմանագրութիւնը. 2.— 1928 Դեկտ. 1էն առաջ վաւերացնել այդ պայմանագրութիւնը. 3.— առաջին կտրօնը վճարել՝ այդ վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, իսկ երկրորդ կտրօնը 1929 Մայիս 25ին։

Կը տեղեկանանք թէ Հանրային Պարտքի վերաբերեալ պայմանագրութիւնը պիտի ստորագրուի Երեքշաբթի օր։

Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Մուսոլինի երկար ճառ մը խօսեցաւ Ծերակոյտին մէջ եւ պարզեց Իտալիոյ դիրքը արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէ։ Ըստ. թէ Իտալիոյ քաղաքականութեան հիմնական գիծերէն մէկն է Անգլիոյ հետ բարեկամութիւնը։ Դաշնագրի պէտք չկայ այդ բարեկամութիւնը զօրացնելու եւ բարելաւելու համար։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ կ՚աշխատի։

Խորհրդային Միութեան հետ Իտալիոյ յարաբերութիւնները բնականոն են։ Իտալիա 1924ին ճանչցաւ Խորհրդային Միութիւնը եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեց անոր հետ։ Խորհրդային Միութեան հետ առեւտրական փոխանակութիւնները համեստ են, որովհետեւ Ռուսիա պէտք ունի վարկով գնելու։ 1925 - 1926ին բանակցութիւններ եղան քաղաքական դաշինք մը կնքելու համար Ռուսիոյ հետ, սակայն արդիւնք չունեցան։

Լեհաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ քաղաքական դաշնագիր չկայ։ Երկու ազգերը մերձեցումի եւ արդիւնաւէտ գործակցութեան բազմաթիւ շարժառիթներ ունին։ Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները անհունօրէն լաւ պիտի ըլլային, եթէ կարգ մը պատասխանատու շրջանակներ չյաւակնէին միջամտել Իտալիոյ քաղաքական խնդիրներուն։

Գալով Ֆրանսայի, Վէրսայլի դաշնագրին առեն եւ անկէ վերջ Ֆրանսայի վարիչները բարեացակամութեամբ նկատի չէին առներ դաշնակից Իտալիոյ պահանջները։ Ներկայիս կացութիւնը շատ բարւոքած է։ Կը բաւէ յիշել այն վայրկեանը, ուր Ֆրանսայի, Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ դաշինք մը եւ Իտալիոյ ու Ալպանիոյ միջեւ պաշտպանողական գինակցութիւն մը կնքուեցաւ։ Անկէ ի վեր շատ ճամբայ կտրուեցաւ՝ երկու ազգերու յարաբերութիւնները լուսաբանելու եւ քաղաքական կայունութիւն ստեղծելու համար։ Նոր դեսպան Պ. տը Պօմարշէի հասնելէն ի վեր պաշտօնական բանակցութիւններ սկսան՝ խիստ լայն բարեկամութեան քաղաքական դաշինք մը կնքելու եւ լուծելու համար ֆրանքօ-իտալական կարգ մը վէճեր՝ ինչպէս Իտալիոյ դիրքը Թանճէրի մէջ, Իտալացիներու իրաւական դրութիւնը Թունուզի մէջ և Տրիպոլիսի սահմանագլուխին սրբագրութիւնը։ Ուրիշ գօտիներու վերաբերեալ խնդիրները սեղանի վրայ չդրուեցան՝ կացութիւնը աւելի չկնճռոտելու համար։ Բանակցութիւնները ցոյց կուտան թէ լաւ արդիւնքի կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ. Թանճէրի համաձայնութիւնը երջանիկ նախաբան մը կարելի է նկատել։

Ըսել յետոյ թէ Իտալիա լաւ յարաբերութիւններ ունի Սպանիոյ, Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ, Մուսոլինի յայտնեց թէ մօտ օրէն բարեկամական գործակցութեան դաշինք մը պիտի կնքուի Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ.

— Իտալիա կը մաղթէ որ ստորագրուին ֆիլլէնօ-թուրք եւ ֆիլլէնօ-իտալական դաշինքները, որոնք պիտի ամրապնդեն խաղաղութիւնը ամբողջ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Այդ շրջանին մէջ հորիզոնը արդէն մաքրուած է բոլոր ամպերէն, որովհետեւ Իտալիա անկեղծօրէն բարեկամական ոգիով մը ընդառաջ կ'երթայ Թուրքիոյ։ Պէտք է վարժուիլ նոր Թուրքիան տեսնելու իբրեւ զօրաւոր երկիր մը, իբրեւ ժողովուրդ մը՝ առաջնորդուած վարիչի մը կողմէ՝ որուն անհուն հմայքը կապուած է բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող պատմական դէպքերու, ինչպէս Սէվրի եւ Լօզանի դաշնագիրները։

Վերջացնելով, Իտալիոյ դիկտատորը յայտարարեց թէ 1935 - 1940 Եւրոպա իր պատմութեան խիստ հետաքրքիր եւ նուրբ մէկ կէտին վրայ պիտի գտնուի։ Այն ատեն հաշտութեան դաշնագիրները պիտի վերաքննուին ու բարեփոխուին՝ զանազան կնճռոտութիւններէ խուսափելու համար։ Ֆաշիստ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ներշնչուի այդ հաւանականութենէն, եւ Իտալիա ուրիշ պետութեանց պէս կ'ուզէ ունենալ անհրաժեշտ զինեալ ուժերը՝ պաշտպանելու համար իր գոյութիւնն ու ապագան։

Փեքին գրաւուած, Չանկ-Ցօ-Լին մեռած ?

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ճափոնական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Շանգիի բանակին յառաջապահ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Հէք Թէոդիկին ողբերգական մահէն վերջ՝ նոր կատակերգութիւն մը սկսուած է բեմադրուիլ, բազում դերակատարներով։

Դերակատարներէն մէկը, ֆրանսերէն նկարիչ մըն է, որ կ'ըսէ.

— Գիտէ՞ք, գիտէ՞ք, ողբացեալ Թէոդիկ այս տարի իր սալնակին մէջ իմ կենսագրութիւնս պիտի հրատարակէր, լուսանկարս ու նկարներս պիտի տպէր։ Իմ վրաս գովեստով պիտի խօսէր։ Իրմով ճիւաղողներէս մէկն կորսնցուցի։

Երկրորդ դերակատարը մերձաւոր երկրի մը մէջ գտնուող պատուելի մըն է, որ կը գրէ.

«Ողբացեալ Թէոդիկ տարին տասներկու ամիս ինծմէ յօդուած կը խնդրէր, մինչ ես խիստ բազմազբաղ ըլլալով կը մերժէի։ Հիմա, սակայն, իր յիշատակը յարգելու համար, պատրաստ եմ երկու յօդուած եւ մէկ լուսանկար ղրկել, որպէս ծանօթութիւն իր բազմատանջ ոսկորներուն։

Հոյակապ անտաղանդ գրող մըն ալ գիտական ու գրական յօդուածներ կը ղրկէ, չմոռնալով իր լուսանկարն ալ ներփակել ու կ'աւելցնէ.

— Զորս տարեցոյց կը ծախեմ...

Ու ահա անխուսափելի բանաստեղծ մըն ալ՝ որ ոտանաւորներ կերտած է, նուիրուած Թէոդիկի յիշատակին եւ «հրատարակութեան խնդրանօք.»

Ու տակաւին նամակնե՛ր, դիմումնե՛ր, յօդուածներու, քերթուածներու եւ լուսանկարներու ողողութեամբ։ Միւս կողմէ սակայն, պարտականներու ճակատէն՝ քար լռութիւն։

Օգտագործել կ'ուզեն մեր անժառանգ գրողները, մահը տքնաջան տարեցուցագրին, յանուն իրենց հիւանդ փառամոլութեան։

Թէոդիկի մահուամբ դուռը բաց կը կարծեն։ «Ջգո՛յշ, ջահը կան հոն»։ Եւ պահա՛կ։ Իսկ դուռը աւելի կը գոցուի այս անգամ, յարգելու համար դագաղ մը եւ զայն շրջապատողները։

Այս նոր կատակերգութեան դերակատարներուն ցոյց կուտանք ուրիշ դուռ մը որ կը կոչուի. — Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցի... տարեցոյց։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը
ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՔՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

34րդ Ցանկ

	Ֆր.
Զարսանճաքի Հայր. Միութեան Լը Միլի (Մարսէյլ) մասնաճիւղէն (100ը Միութեան գանձէն, — մնացեալը՝ հանգանակուած հայրենակիցներէ) (ցանկը իր կարգին,	345.—
Սարգիս Պրտըեան, *Ֆընտըճաքցի*	20.—
Խորէն Ցովհաննէսեան, *Ուրֆացի*	20.—
Փոն տ'Օպնայի գործաւորներէն.—	
Մարիամ Սրապօեան	20.—
Լեւոն Մինասեան	15 —
Սիրական Պօյաճեան	10.—
Եղիսաբէթ Մոստիչեան	10.
Վէնսան Պասմաճեան	10.—
Գասպար Մահսէրէճեան	5. —
Գումար	455.—
33րդ ցանկին գումարը	41,998.25
Ընդհ. գումար	42,453.25

ԾԱՆՕԹ.— Ուրֆացի եւ Ֆընտըճաքցի հայրենակիցները երկու որբեր են, որ կը գտնուին St. Just en Chevalet (Loire) *եւ կ՚աշխատին հողագործներու քով։ Հայրենակցէ մը իմանալով Ֆիլիպէի աղէտը, սիրով յանձնած են իրենց բաժինը։*

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Քէմալական բարենորոգումները լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ են։ Գրեցի թէ ծափահարողներ չեն պակսիր, լաւատեսներ երբեք՝ հակառակ դասն [illegible]։

Լոնտոնի համալսարանին իսլամական պատմութեան ուսուցիչը «Թուրք բարենորոգումը» անուն գիրքով մը, կը փառաբանէ բազմակնութեան վերացումը, զուիցերական քաղաքային օրինագրքին որդեգրումը, խալիֆայութեան ջնջումը, իսլամութեան դադարեցումը իբրեւ պետական կրօն։

Յարգելի ուսուցիչը կը ջատագովէ ժխտական բարենորոգումները, որոնք ինչպէս Թրքական ամէն նորութիւն, չունին ինքնատպութիւն եւ ընկերաբանական հիմք։ Քէմալ նուիրագործեց իրողութիւն մը, որ արդիւնք էր տնտեսական եւ ընկերային անդիմադրելի պայմաններու։ Բազմակնութիւնը հետեւանք է աշխատանքի, արտադրութեան, ինչպէս կ'ընդունին կաթոլիկ հեղինակ մը՝ Լը Փլէյ «Երկու աշխարհներու գործաւորները» երկով եւ ազատական մատենագիր մը՝ Լը Պոն «Արաբներու քաղաքակրթութիւնը» գործով։ Արդ, Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, աշխատանքի պայմանները շատոնց փոխուած են։ Մեծահարուստները միայն կրնան հարեմներու մէջ փակել երկուքէ աւելի կիներ։ Թուրք կինն ալ պահանջկոտ է այլ եւս եւ ազատագրուելու հակամէտ։ Ո՞ր այրը պիտի կարենար գոհացնել արդի կինը եւ կառավարել զայն։ Յարգելի ուսուցիչը հետաքրքրուելու էր Թուրք ամուսիններու վիճակագրութեամբ։

Խալիֆայութիւնը հիմնուած էր զինուորական ուժի վրայ։ Թուրքիան տկարացաւ հետզհետէ, կորսնցուց վարկը իսլամ աշխարհին առջեւ։ Մ. Քէմալ գտնուեցաւ իրողութեան մը առջեւ, մանաւանդ երբ հարկ չտեսաւ խալիֆայութեան դիւանագիտական շահագործման։

Ուսուցիչը հետաքրքրուած չէ սա կենսաբանական եւ ընկերային հարցով. «Ինչո՞ւ բազմակին Թուրքը միակին Հայէն, Պուլկարէն, Ռումանացիէն, Յոյնէն նուազ բազմածին է»։

Արեւելաբնակ Ֆրանսացի մը նոյն բարենորոգումներուն կ'անդրադառնայ ֆրանսական հանդէսի մը մէջ (Revue de France, 1 Ապրիլ)։

«Քէմալ լքեց Պոլիսը, որովհետեւ ցեղագրական հիման վրայ հաստատել կ'ուզէր Նոր Թուրքիան։ Նոր կառավարութիւնը վռնտեց Սուլթանը, վտարեց Գուրանը, ջնջեց կրօնական վարժարանները, որովհետեւ կ'ուզէ հիմնել պետութիւնը լեզուի, ցեղի եւ ազգային գաղափարին վրայ։

«Մէկ կողմէ մեծ պետութիւններ կը բաժնեն զինաթափ Թուրքիան, միւս կողմէ երիտասարդ զօրավար մը առանց զինուորի, դրամի, կ'անցնի խումբի մը գլուխ եւ հայրենասիրութեամբն ու կորովով կը կազմակերպէ դիմադրութիւնը։ Յոյն բանակը կ'ոչնչանայ, Ֆրանսացիները կը թողուն Կիլիկիան և վերջապէս Լօզանի մէջ առաջին կարգի բանակցողի մը շնորհիւ Թուրքիա կը ստանայ բացարձակ անկախութիւն։

«Պիտանէն հաւասարակշռուած է։ Քէմալի վարչութիւնը կը թուի թէ հիմնուած է Թուրք ժողովուրդի շահուն վրայ... Քէմալ Ֆրանսայի պիտի դիմէ օժանդակելու համար վերածնութեան...»։

Անանուն Ֆրանսացին լաւատես է Թուրքիոյ վերածնութեան եւ իր հայրենիքին Վոսփորի ափերուն վրայ լաւագոյն դեր մը կատարելուն մասին։ Կրնայ երկար տարիներ ապրած ըլլալ Արեւելքի մէջ, առանց թափանցած ըլլալու Թուրքի ոգիին։ Գերման-Հրեայ Մաքս Նորտաուի համեմատ ազգութիւնը հիմնուած է լեզուի վրայ։ Քէմալ կը ջանայ լեզուական միութեամբ ազգային միութիւն իրականացնել։

Քէմալ կրցաւ օգտագործել Թուրք զինուորին կռուելու բնազդը, պահ մը ջլատուած, իսկ դրամը երկինքէն չթափեցաւ անշուշտ։ Հայուն ու Յոյնին հարստութիւնները, բոլշեւիկ ոսկին, մեծ պետութիւններու ազդամանիւթերու օժանդակութիւնը ստեղծեցին Քէմալի բանակը՝ կազմակերպուած գերման սպաներէ։

Ըմէքթի առաջնակարգ դիւանագէտ մը ըլլալը չէր որ Լօզանի մէջ յաղթական դաշինք մը ստորագրել տուաւ, այլ պետութիւններու մրցակցութիւնն ու զարպասումը։ Յոյն բանակը ոչնչացաւ անշուշտ, բայց Լօզանի մէջ հակայ պետութիւններու ներկայացուցիչներ խայտառակօրէն ստորագրեցին դաշինք մը, որ կ'անգիտանար դաշնաւոր իրաւունքներ եւ պատերազմի պահուն եղած հանդիսաւոր խոստումներ։ Արդարացնելու համար բարոյական հարուածը, կը փառաբանեն Թուրքիան իբրեւ յառաջդիմական երկիր եւ արեւմտացած պետութիւն։

Տարբեր ակնոցով կը դիտէ սակայն անգլիական հանդէս մը (The Near East and India. Լոնտոն 12 Ապրիլ)։

— «Եթէ շարունակական փոփոխութիւնները յառաջդիմութեան նշաններ են, Թուրքիա հիմա քաղաքակրթութեան գագաթնակէտին հասած պիտի ըլլար։ Ան հանգստանալ չի գիտեր։ Ամէն ուղղութեամբ տենդագին շարժում մը կայ, շատ շուտ է ախտաճանչել յարաճուն ցաւ մը, որ կրնայ հիւանդութեան փոխուիլ։

Հանդէսը խօսելով պատահած դէպքերուն վրայ, կ'աւելցնէ. «Մինչդեռ հաւասարութիւն կ'արտայայտուի Պոլիսի, ձգտում մը կայ մերժելու անխտրականութեան դասակը անոր աշխատակիցներուն եւ տիրապետող դասակարգին։ Շահերու բախում պարզապէս։

Թրքական բարենորոգումները թելադրուած են եւ ոչ թէ լուրջ ուսումնասիրութեան արդիւնք, որովհետեւ յաճախ կ'ենթարկուին վերաքննութեան։ Ահա եզրակացութիւնը անգլիական հանդէսին։ Աւելցնենք որ բարենորոգումները քանի մը անհատներու գործն են եւ յաճախ հակառակ ժողովուրդին զգացումներուն։

Հանդէսը գիտել կուտայ իրաւունքով, որ մէկ կողմէն իսլամութիւնը կը դադրի պետական կրօնք մը ըլլալէ, հաստատելու համար խղճի կատարեալ ազատութիւն, միւս կողմէ կը քաջալերուին ոչ-իսլամներուն ներքացման համար կազմուած ընկերութիւնները, բայց չի թոյլատրուիր Թուրքերուն քրիստոնէացումը։

Հակասութիւնը ակներեւ է։ Դաւանանքները ազատ են, բայց ազատօրէն դաւանիլ այս կամ այն կրօնքը՝ ազատ չէ։ Ազատութիւն կը քարոզուի, բայց ոչ-Թուրք տարրերը ազատ չեն իրենց մայրենի լեզուն խօսելու։ Ո՞ւր է եւրոպականացումը Թուրքիոյ։ Եթէ քաղաքակրթութիւնը հիմնուած է քանի մը բառերու վրայ, շատ ազգեր կրնան քաղաքակիրթ նկատուիլ։ Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը հիմնուած է ազատութեան վրայ, աշխատանքի, մտածումի ազատութիւն, փոխադարձ հանդուրժողութիւն։ Հոն ուր կը պակսին մարդուն այս իրաւունքները, հոն չկայ իրական բարենորոգում։

Իտալացի ծերակուտական մը, Գաէտանօ Մոսկա, ուսուցիչ Թորինոյի համալսարանին, վեր կը հանէր Թուրք ցեղին աւանդական առաքինութիւնները, որոնցմով ապրած է, հակառակ վարիչներու գեղծումներուն եւ անպատասխանատու ոգիին։ Անուրանալի են Թուրքին զինուորական յատկութիւնը, կարգապահութեան ոգին, ժուժկալութիւնը, բայց միւս կողմէ այդ հնազանդութիւնը գեղծարար վարիչներու, ականաւոր ծերակուտականին համեմատ, անգիտակցութիւն մըն է, որովհետեւ ժողովուրդ մը արժանի է վարիչ դասակարգին եւ ապահովաբար բարոյական բարձր յատկանիշերով օժտուած ժողովուրդ մը չի կրնար հանդուրժել անտաղանդ վարիչներու լուծին։

Թուրքին յատկութիւնները վեր հանող ծերակուտականը, կը մատնանշէ հակադարձաբար թերութիւն մը։

ՀԵԹՈՒՄ

“ՀԱՅ ԵՐԳ”Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Թղթակցութիւն Նիւ Եորքէն

Նիւ Եորքի մէջ, խումբ մը երգասէրներ՝ քանի մը տարի առաջ կազմեցին «Հայ Երգ» անուն երաժշտական միութիւն մը գեղարուեստական ղեկավարութեամբ Կոմիտասեան Պ. Մինրան Թումաճանի եւ անդամակցութեամբ հայ օրիորդներու եւ պարոններու, յանձն առնելով նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններ։

Այսպէս «Հայ Երգ» երաժշտական միութիւնը ամառուընէ պէս երեք տարուան կեանք մը ունի։ Անոր նպատակն էր ամերիկահայ նոր սերունդին սիրցնել հայ երգը եւ վառ պահել զայն գաղութին մէջ, ծանօթացնել հայ ազգային, գեղջկական ու եկեղեցական երգերը օտար երաժշտասէր հանրութեան։

Այս գնահատելի նպատակները իրականացնելու համար, «Հայ Երգ» միութիւնը այս տարի եւս սարքած էր համերգ մը International Houseի կոկիկ սրահին մէջ։

Որոշուած ժամանակէն շատ առաջ եկած էին 500է աւելի հայ և օտար հանդիսականներ, որ անհամբեր կը սպասէին խումբին։ Բեմին ճիշդ մէջտեղը աչքի կը զարնէր հայկական զինանշանը, որուն կողքերուն կախուած էր վեց հարիւր տարիներու գերութենէ ետք, շատ ծանր գնով ձեռքբերուած հայկական եռագոյնը։

Երգչախումբը խնամքով հագուած եւ վերջին ծայր կարգապահ կը սպասէր ազդանշանին։

Յայտագիրը կը բաղկանար ազգային, գեղջկական ու եկեղեցական երգերէ, ընտրուած Կոմիտաս վարդապետի, Ռ. Մելիքեանի, Գ. Սիւնիի, Մ. Եկմալեանի, ու նորերէն Վ. Սրուանձտեանցի, Բ. Կանաչեանի եւ Մ. Թումաճանի գործերէն։

Երգչախումբի կողմէ երգուած բոլոր երգերն առանց բացառութեան գնահատութեան արժանի պէտք է համարել։ Հակառակ մաս մը ձայներու պակասին, դարձեալ խումբը կրցաւ այդ պակասը աննշմարելի դարձնել։ Մեներգի բաժինը վիճակուած էր Տիկ. Արաքեանի եւ Պ. Իսկէնտէրեանի։

Տիկին Արաքեան իր մեներգներով աւելի պիտի ապրեցնէր երգասէր հասարակութիւնը, եթէ քիչ մը իր ձայնին մէջ զգացում եւ եռանդ դնէր։ Իսկ Պ. Իսկէնտէրեան, երիտասարդ նոր ուժ մը, շատ յաջող էր մաս մը մեներգներու, մանաւանդ Կոմիտաս վարդապետի «Հով արէք»ի եւ Վ. Սարգսեանի «Հօ՜յ Նարօ»ի երգերուն մէջ։ Միայն լաւ կ'ընէ եթէ բեմական շարժուձեւերը քիչ մը չափաւորէ։

Յայտագրի երկրորդ մասի բովանդակութիւնը գրեթէ կը բաղկանար եկեղեցական երգերէ։ Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմը եկեղեցիի խորանի տպաւորութիւնը թողուց։ Փոքր խորանի մը երկու կողմերը կը վառէին ազատ լոյսեր, որոնց շնորհիւ հազիւ նշմարելի կ'ըլլար զրահալն ու անոր վրայ գրուած աւետարան մը։ Կ. Վարդապետի «Հայր մեր»ը, Մ. Եկմալեանի «Սուրբ սուրբ»ը, «Գոհանամ» եւ «Եղիցիները ա՜յն» քան անուշ երգուեցան երգչախումբի եւ Տիկ. Արաքեանի կողմէ։

Նիւ Եորքի «Միմֆըն» օրքէսթրա»յէն Ս. Քլազգօ իր թաւ ջութակով եւ իր տիկինը դաշնակի ընկերակցութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին «Հայ երգ»ի այս համերգին աւելի փայլ մը տուած ըլլալու համար։ Քաջալերանքի արժանի էր Օր. Փ. Շահանկիրեանը՝ որ յաջող կերպով կրցաւ դաշնակով ընկերանալ երգչախումբին եւ մեներգներուն։

«Հայ երգ» երաժշտական միութիւնը այսքան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ սպասուածէն աւելի յառաջդիմութիւն ունեցած է՝ շնորհիւ Պ. Մ. Թումաճանի, որ այնքան սիրտ կապով փարած է գործին։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

ՁԱԽԱՒԵՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Յունիս— «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. Նշ. Թորոսեան իր թերթին 31 Մայիսի թիւին մէջ հրատարակած է Ջամարեան կոչուած սեւեռումի մը մէկ յօդուածիկը, իմ «Յառաջ»ի Մայիսի 11ի համարին մէջ «Աւելի քան երբեք ամուր» խորագրին տակ երեւցած թղթակցութեանս դէմ "Հայ Սիրտ"ի խմբագիր՝ հետեւեալ մեկնաբանիկ ծանօթութեամբ տեղ տուած է այդ յօդուածիկին «իբր անկախ թերթ, մենք տեղ կուտանք այս կարգի անպայման գրութեանց, երբ մանաւանդ ճամրային կաբւոր խնդիր է որ կը շօշափուի, ինչու անձնականութենէ։ մեր այս «Ազատ բեմ» սիւնակէն օգտուիլ ուզողները պէտք է արտայայտուին շատ ամփոփ, վայելուչ եւ միշտ ոչ-ծածկագիր ստորագրութեամբ...»

Խմբագրական այս ծանօթութեան արժէքի մասին գաղափար մը տալու համար, անհրաժեշտ է նոյն յօդուածը ամբողջապէս մէջ բերել։ Այդ մեղ հետունները կը տանի օակային։ Միայն ըսենք որ «Հայ Սիրտ»ի ընդունած՝ եւ անպայման, անձնականութենէ զերծ եւ վայելուչ յօդուածը «Յառաջ»ի թղթակցին կը վերագրէ «քաջութիւն չունեցող», «տխուր», «աղախոս» «խմբերայ», "գինդարար", "պրպտրտիչ» եւլն. մակդիրները։

Պատասխանը չմնալու համար, անմիջապէս կ'անցնիմ բուն նիւթին։

«Հայ Սիրտ»ի յօդուածագիրը կարգ մը բարեմիտ հայրենակիցներու անունը շարելով եռեւէ եռեւ՝ եւ վերագրելով ինծի այնպիսի բաներ թէ այդ հայրենակիցները կ'ամբաստանեմ իբրեւ գեղծարարներ՝ փորձ կ'ընէ այդ հայրենակիցներու եւ ներկայ ազգ. իշխանութեան միջեւ խռովութեան բանալու։

Ժողովրդական առած մը կ'ըսէ. «Ընփորձ աղուէսը երկու ոտքով, փորձառուն չորս ոտքով կ'իյնայ թակարդին մէջը»։ Եւ ահա ան իր օձիքը ամբողջապէս կուտայ մեր ձեռքը։ Խոստանալով իր անհատական թէ հանրային կեանքը օր մը տալ հանրութեան, կ'անցնիմ իր յարուցած հարցին։

«Յառաջ»ի 11 Մայիսի թիւին մէջ՝ հատուածներու զգալի յապաւումներ նկատի առնելով, գիտել կուտայի. «Այս զգալի յաւելումը չի նշանակեր սակայն թէ ներկայ վարչութեան օրով մուտքերը բազմապատկուած են։ Ոչ։ Մէկ պարագայ միայն. Ներկայ վարչութեան օրով առաջնորդարանէն ներս ուղղամտութիւնը, պարկեշտութիւնը եւ կանոնաւորութիւնը տիրած են եւ գրասենեակը ոչ ոքին յանձնուած է իբրեւ ագարակ։ Առաջնորդարանը ոչ ոքին սեփական է կալուած. Հոն խստիւ ծրագրուած է ամէն բան եւ առանց ընկալագրի ոչ մէկ գործածութիւն եղած է.»

Այսպէս գրեր եւ ընդգծեր էի։ Եւ աւելցուցեր էի որ այդ ընդգծելու կարգադրութեանց շնորհիւ ունեցած ենք մօտ 40,000ի զգալի յաւելում։ Միեւնոյն թղթակցութեանս մէջ խոստացեր էի ներկայ վարչութեան հաշուեկշիռը հաշուեքննիչ յանձնաժողովի բովէն անցնելէ յետոյ, նախորդ հաշուեկշռին հետ բաղդատել։ Այդ խոստումս կը պահեմ, եւ կը սպասեմ որ հաշուեքննիչ մարմինը իր եզրակացութիւնը բերէ ժողովին։ Մինչ այդ, կը շտապեմ փաստ մը տալ։ Ձեռքիս տակ ունիմ Առաջնորդարանի պարզ մէկ նամականիշ թուղթին վրայ, նախորդ քարտուղար Միքայէլ Խաչիկեանի գրով եւ նախորդ հոգեւոր հովիւ Մամբրէ Վրդ. Գալֆաեանի ստորագրութեամբ բացէն ընկալագիր մը։ Կ'քուած։ Ահա պատճէնը «Ստացանք տիկին Գաստալեանէ իր ողբացեալ ամուսնոյն թաղման արարողութեանց առթիւ (400) չորս հարիւր ֆրանք։

(Կնիք. Հոգեւոր Հովիւ, Մարսիլիոյ եւ շրջակայի Հայոց՝

Մ. Վրդ. Գալֆաեան

2 Մարտ, 1927, Մարսէյլ

Նոյն տիկինէն այս անգամ բոլորովին առանց ստացագրի գանձուած է 150 ֆրանք Յունիսի մէջ հոգեհանգիստի համար գումար՝ (550) հինգ հարիւր յիսուն ֆր։

Արդ. ես իմ տրամադրութեանս տակ գտնուած բազմաթիւ փաստերէն մէկով կը գոհանամ այսօր, միւսները վերապահելով վերեւ խոստացած բաղդատական թղթակցութեանս։ Որպէսզի հանրային կեանքի եւ բարքի մէջ պարկեշտութիւնը չվտանգուի, նաեւ առաջարկ մը.— Եթէ Պ. Ջամարեան կարենայ Գալֆաեան վարդապետի եւ նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած հինգ հարիւր յիսուն ֆրանքը նախորդ վարչութեան հաշուեմատեանի մուտքի սիւնակին մէջ անցած ցոյց տալ, ես յանձն կ'առնեմ անմիջապէս հազար ֆրանք վճարել «Հայ Սիրտ»ի խմբագրին։ Իսկ եթէ Պ. Ջամարեան չկարենայ նախորդ հաշուեկշռէն մէջբերումներ ընել տիկին Գաստալեանի 550 ֆրանքը, կը հրաւիրեմ զինքը «Յառաջ»ի միջոցաւ երկու հարիւր ֆրանք վճարել Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն։

Դեռ կը տեսնուինք։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընի Ամերիկեան Ազգային Մամուլի Ակումբին վարչութիւնը շաբաթ մը առաջ իր նախնական հաւանութիւնը տուած էր իբրեւ ոչ-ամերիկացի անդամ ընդունելու համար Իտալիոյ վարչապետը եւ այս առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մըն ալ ղրկած էր Մուսոլինիին։ Սակայն երբ Ակումբին միւս անդամները խնդրին տեղեկացան, 25 հոգիի կողմէ ստորագրուած բողոքագիր մը ներկայացուցին այդ որոշման դէմ։

Բողոքողները կ'ըսեն թէ Մուսոլինի մեծագոյն թշնամին է մամուլի ազատութեան եւ կոպիտ կերպով կը ջնջէ ու կը խափանէ թերթերը։ Այդ կարգէն է Քորրիերէ տէլլա Սէրան, որ սերունդներէ ի վեր կը հրատարակուի Ալպերթինի ընտանիքին կողմէ եւ որ պայքար կը մղէր՝ սահմանադրական կառավարութիւն մը ստեղծելու համար։

Ակումբին Վարչութիւնն ալ ստիպուեցաւ ցանկէն ջնջել հանել Իտալիոյ դիկտատորին անունը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 3 Յունիս.— Անկախութեան տասնամեակը այստեղ տօնուեցաւ Յունիս 2ին, Շաբաթ գիշեր։ Նո՛յն ոգեւորութիւնը, նո՛յն խռնումը պանծալի տարեդարձին առթիւ։

Գաղութին բոլոր դասակարգերը, առանց հասակի եւ սեռի, նոյնիսկ կուսակցական խտրութեան, կը մասնակցէին հանդիսութեանց։

Երրորդ թաղապետութեան ընդարձակ սրահը, որ հետզհետէ ժամադրավայրը կը դառնայ ազգային հանդէսներու, լեցուած էր մինչեւ ամէնէն նեղ անկիւնները։ Կ'արժէ ըսել թէ, ձգելու տեղ չկար։

Հոծխուռն ժողովուրդ մը կը դառնար։ Տիրոնի մը կը ջերմէ ներս մտնել սրահէն, ան ձամբ մասնակցելու համար Մայիս 28ի տօնակատարութեան, սակայն անցքը անկարելի ըլլալով ճեղքել, արցունքը աչքերուն մէջ գլխիկոր ետ կը դառնայ։

Տօնախմբութեան ջութակահար Պ. Տիգրան Նիկոլեանի ղեկավարութեան տակ նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիքը» ժողովուրդը յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ ունկնդրեց։ Նախագահ Պ. Վ. Զալլէրեան նահատակներու յիշատակին վրայ մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրելով ժողովուրդը, բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, ցոյց տալով Մայիս 28ը իբրեւ արդիւնք Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի արիւնոտ ճակատամարտներուն։ Օր. Զէքմանեան արտասանեց Աւետիս Իսահակեանի «Հայաստանին», հայկական եռագոյնը ձեռքը։ Պ. Շիշմանեան՝ Ալեքսանի «Քայլ», հայ ժողովուրդի Պ. Նիկոլեան ջութակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը։

Օրուան բանախօսներէն Բժիշկ Մեծատուրեան մէկ ժամէ աւելի տեւող բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ՝ Մայիս 28ը հայ ժողովուրդին յեղափոխական յիսուն տարուան պայքարներուն արդիւնքը կարելի է նկատել։ «Այսօր աւելի քան երբեք անկախութեան գաղափարը խոր արմատ ձգած է հայ ժողովուրդին մէջ։ Մեր ցեղը պատմական թուլացումներ ունեցաւ ջարդերու եւ աւերումներու օրերուն, սակայն առանց երկար չտեւեցին եւ շատ չանցած դարձեալ փարեցաւ իր անկախութեան գաղափարին»։ Պ. Շահպազեան դաշնակի վրայ նուագեց գեղեցիկ կտոր մը ընկերակցութեամբ ջութակի [illegible]։ Պ. Մարութեան [illegible] արտասանեց ինքնագիր քանի մը կտորներ։

Նուագէ մը վերջ Պ. [illegible]եան բեմ հրաւիրուեցաւ։

Բանախօսը շեշտեց թէ՝ Մայիս 28ով ձեռք բերած ենք երեք թանկագին գանձեր՝ Ա.— Պետականութեան ըմբռնումը, Բ.— Հայրենիքի սեփականութիւն եւ Գ.— Միատարր ժողովուրդ։ «Առանց այս գանձերուն չէինք կրնար կոչուիլ պետական ազգ»։

Նախկին վարչապետին [illegible] նախագահութենէն յետոյ [illegible] լռութեան մէջ, հայ երիտասարդութիւնը ներկայացուց [illegible] դրաւոր ուխտ [illegible] գոյնը բարձրաձայն կարդաց [illegible]։

— «Մենք՝ Մայիս 28ի [illegible] նամեակի տօնակատարութեան ներկայ Լիոնի հայ երիտասարդներս յուզումով եւ սրտի [illegible] գոհունակութեամբ ողջունելով [illegible] գաղութահայութեան [illegible] Հայաստանի անկախութեան [illegible] տարեդարձին առթիւ, [illegible] մեր վերջին ինկած [illegible] Թեան, կ'երդնունք [illegible] համար ինկած անմահ [illegible] րու յիշատակով։

...միացեալ Անկախ Հայաստանի գաղափարին, ... ամբողջ ժամբուն վրայ ինքն ... փառաւոր ուղին։»

Նախագահը փակեց հանդէսը, ... բարեմաղթութիւններ ուղղելով անկախութեան վերահաստատման համար։

Ժողովուրդը ցրուեցաւ իր հետ ... պատմական մեծ օրուան մը անջնջելի յիշատակը՝ ... հոգի վրայ։

Վ. ...

...ԷՆ

...վիլ, 3 Յունիս. — Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը ... տօնուեցաւ մեծ հանդիսութեամբ — նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ... մասնակցութեամբ Զ. ... Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ... Խաչի եւ Կէմէրէկի Հայրենակցական ... բազմութիւն մը լեցուած էր Քաղաքապետարանի շքեղ եւ ընդարձակ ... մէջ։

...ին սանդուխները նորկաւոր ... մը սարքեր էին, ժապաւէնը խաչաձեւելու համար, ... նոյն ատեն գունեղ թռուցիկներ յորդելով, բայց գաղութին ստուար մեծամասնութիւնը ... կ'անցնէր հայ ... ֆրանսական եռագոյններով ... զարդարուած դռնէն, եռագոյն ... ներկայացուցիչներն ալ հպարտօրէն ... իրենց լանջակներուն ...։

...ին հակատը զարդարուած ... հայկական դրօշներով եւ ...եան եռագոյն վերատառութիւններով. — «Փա՛ռք Մայիս 28ի կերտող նահատակներուն», «... Միացեալ եւ Ազատ Անկախ Հայաստանին։ Փա՛ռք Մայիս 28ին»։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր ...» ... յանկայա[յ]ր Նախագահ ընկեր Գեղեցիկի բացման ... վերջ, եղան հայերէն և ֆրանսերէն յաջող արտասանութիւններ, մեներգներ եւ ճառախօսութիւն։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Թ. Մեծատուրեան, որ հուսկնալի ոճով մը բացատրեց Մայիս 28ի մեծ նշանակութիւնը եւ ամփոփ պատմականը բոլոր անցքերուն։

Փակումէն առաջ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը — «Մայր Հայաստանը», որ մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլոր ներկաներուն վրայ։

Ժողովուրդը ցրուեցաւ խանդավառ տպաւորութեամբ։

Արսէն

ԼԻՈՆ

ՍԻՒԹՈՒՈՒ, — Հոս եւս տօնուեցաւ Մայիս 28ի տասներորդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի։ Ընկ. Յ. Պուրնազեան խօսեցաւ օրուան նշանակութեան մասին։ ...ի հայութիւնը երկու տարի առաջ կը բաղկանար 120 ...ի։ Դժբախտաբար այժմ ...այն 9 ընտանիք մնացած է։ ... միշտ վառ կը մնայ ազգային ոգին։

Թղթակից

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

Պելճիքայէն թղթակից մը կը գրէ.— Անցեալ շաբաթ Պրիւժի մէջ Ս. Արեան մասունքի տարեկան թափօրին մասնակցելու հրաւիրուած էին նաեւ Պելճիքայի հայ կաթոլիկները, գլխաւորութեամբ իրենց հոգեւոր հովիւ Նալպանտեան Յովհ. վարդապետի։ Հայ կաթոլիկ երիտասարդութիւնը այս առթիւ պատրաստեց հայկական կրօնական դրօշակներ, որոնք կը ներկայացնէին Գրիգոր Լուսաւորիչն ու Անդունինոս կոյսը (սրբոց պաշտպան). մէկը մետաքսի վրայ բանուած, միւսը իւղաներկ։ Իսկ հայ կաթոլիկ համայնքութեան կողմէ պատրաստուած էր դրօշակ մը, որ կը ներկայացնէր Վարդանանց պատերազմը, միւս կողմն ալ Արարատը Նոյեան տապանը, ծիածանն ու աղաւնին իսկ Արարատի ստորոտը՝ Մայր Հայաստանը։ Հանդիսաւոր պատարագէն առաջ Պրիւժի եպիսկոպոսը վաֆէլար օրհնեց հայ դրօշակները, զորս կը կրէին հայկական տարազ հագած հայ օրիորդներ։ Թափօրին մէջ Հայուհիները կուգային Պելճիքայի ներկայացուցիչներէն անմիջապէս վերջ։

Մայիս 28ին ալ Հայ-կաթոլիկները գացին Ցէօնքէրք, ուր մասնակցեցան Աստուածածնայ յոբելեանական տարեդարձի հանդիսաւոր թափօրին։

Պելճիքայի մէջ կազմակերպուեցաւ Հայկական Շաբաթ մը։ Պելժ թերթերը այս առթիւ յօդուածներ հրատարակեցին Հայերու մասին՝ բացատրելով Հայերու եւ Պելճիքացիներու պատմական յարաբերութիւնները։ Հայերը առաջին անգամ Պրիւժ եկած են 1340ին եւ Արեւելքի հետ վաճառականութիւն հաստատած են։ Այդ յօդուածներուն մէջ նոյնպէս կը շեշտուէր Հայերու քաջութիւնը, առաքինութիւններն ու տոկունութիւնը՝ գանոնք բաղդատելով Պելճիքացիներուն հետ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուիի ազգային ուխտագնացութեան կազմակերպիչ մարմնի քարտուղար փոթար եպիսկ. կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել թէ այդ ուխտագնացութեան մեկնումը պիտի կատարուի Օգոստոս 22ին Մարսէյլէն, վերադարձ՝ Սեպտ. 27ին։

Ուղեգիծն է Նափոլի, Աթէնք, Պոլիս, Իզմիր, Հռոդոս, Կիպրոս, Պէյրութ, Դամասկոս, Տիբերիա, Նազարէթ, Երուսաղէմ, Բեթղեհէմ եւլն։ Այցելութիւն պիտի կատարուի Եգիպտոսի բուրգերուն եւ Մաթարիայի սրբավայրին։ Այս ճամբորդութիւնը որ գէթ Արեւելքի ամէնէն հանելի քաղաքները, ամէնէն գեղեցիկ ժամանցն ու արձակուրդը կը կազմէ, պիտի կատարուի հանգստաւէտ պայմաններու մէջ Ս. Ցեղեաց պաշտպան ֆրանչիսկեան հայրերու օժանդակութեամբ։

Ծրագրի եւ տեղեկատուութեանց համար դիմել փոթար եպիսկին, 25 rue Jean Dolent, Paris (14e.)։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Շաբաթ գիշեր, 2 Յունիս, բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի անուան կրթական տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ աւանդական թէյասեղանը, Գլորիայի մէջ։

Ներկայ էին Սանասարեան Սաներու Միութեան անդամներն ու համակիրներն իրենց ընտանիքներով։ Այս տարի մասնաւոր հրաւէրով ներկայ էին նաեւ Սանասարեան ծով համալսարանի դասախօսներէն Պ. Պ. փրոֆ. Աղաջանեան, Ադոնց, Նաթանեան եւ Դաւիթ Բէկ։

Հիւանդութեան պատճառով ընդհ. ժողովի ատենապետ փրոֆ. Գ. Արուշեան կը բացակայէր։ Երեկոյթը բացաւ փոխ-ատենապետ Պ. Մ. Ցէրպէտէրեան, տալով քանի մը տեղեկութիւններ մասնաւորապէս ծողովը համալսարանի առաջին տարուան քանի մը ամիսներու գործունէութեան մասին։ Ցաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Ադոնց, Աղաջանեան, Նաթանեան, Դաւիթ Բէկ, Սիմոն Աղապալեան, Ա. Մուրատեան եւ Վաչեանց։ Հաճելի էր մանաւանդ բարբար եւրոպական եւ հայկական եղանակներու ունկնդրութիւնը ջութակի վրայ. նուագեցին Պ. Պ. Գ. Գոյինեան եւ իր որդին, Հայկ-Արամ Քիպարեան եւ Ա. Մուրատեան։

Ընտանեկան ու մտերմական մթնոլորտի մը մէջ, բոլոր խօսողներն ալ գնահատեցին եղած ջանքեր, փափաք յայտնելով որ յառաջիկայ տարեդարձին աւելի յարմար վայր մը ընտրուի գասախօսութեան համար, անհրաժեշտ պայմաններն ամբողջացնելով։

Մասնաւոր գնահատումի արժանացան կիրակի առաւօտ ֆրանսերէն դասախօսութիւնները եւ Հինգշաբթի օրուան հայերէն դասերը, առաջինները՝ չափահասներու եւ արհեստաւոր երիտասարդներու եւ երկրորդն ալ՝ անչափահաս մանուկներու համար, որոնք ֆրանսական վարժարաններ կը յաճախեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վերջապէս ա՛յնքան խօսուած, քանիցս հաստատուած ու հերքուած որոշումը կատարուեցաւ։ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, տեղափոխուեցաւ Փարիզ։

Ժամը 6ին, որբուհիները մասնաւոր հանրակառքերով ուղղուեցան Սէն-Շարլ կայարանը, ուր ողջերթի եկած էր ծանօթներու, ազգականներու, բարեկամներու եւ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը, աւելի քան հայ իր հոգի։

Կառախումբին մէջ որբուհիներուն յատկացուած էր վեց վակոն, ուր տեղաւորուեցան անոնք։ Մեկնողներու թիւը՝ որբուհիներ, ... ուսուցչուհիներ, տեսչութիւն եւլն. 350 կը հաշուուի։ Կը տեղեկանանք թէ այս առթիւ P. L. M. ընկերութիւնը 75 առ հարիւր զեղչ մը ըրած է ուղեւորներու գինին վրայ։ Ուրախառիթ պարագայ մը, որովհետեւ ա՛յնքան մեծածախս տեղափոխութիւն մը կարելի եղած է համեմատաբար նուազ ծախքով կատարել։

Որբուհիները ամէնքն ալ ուրախ տրամադրութեան մէջ էին։ Եւ կարելի՞ է ա՛յլպէս չըլլալ, երբ «լոյս քաղաքը» պիտի տեսնեն։ Ողջերթի եկողներէն մաս մը, հոս ամուսնացած ու սւտնտեղ եղած կամ վերջին օրերս իրենց ազգականներուն յանձնուած որբուհիներ, յուզուած դէմքով ականատես եղան իրենց ընկերուհիներու մեկնումին ու լացողներ ալ գտնուեցան։

Մաղթենք որ Տիկնանց վարժարանի թափառական կեանքի վերջին հանգրուանն ըլլայ Փարիզը ու մեր որբուհիները քիչ մը աւելի զուրգուրանքի առարկայ ըլլան Տիկնանց Միութեան հսկողութեան տակ, եւ զոհ չգտնուին կամայականութեանց, ինչպէս եղան Մարսէյլի մէջ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զանոնք փոխադրել Հայաստան։ Ա.

ԽՄԲ.— Տեղափոխութիւնը արդէն վերջացած է եւ դպրոցը հաստատուած՝ Ռէնսիի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ ՄԷՋ

Անցի օր վերջացան 9րդ Համաշխարհային Ողիմպիականի ֆութպոլի խաղերուն քառ-ֆինալ մրցումները։

Ուրուկուէյ յաղթեց Գերմանիոյ՝ 4-1ով։ Թէեւ Գերմանները խիստ կոպիտ, նոյն իսկ վայրենի խաղով դիմադրեցին աշխարհի ախոյեաններուն։

Արժանթինցիները, որ այս «Թուրնուա»յին մեծ դեր կը խաղան, յաղթեցին դիւրութեամբ Պելճիքացիներուն՝ 2ի դէմ 6ով։ Եգիպտոս իր կարգին յաղթեց Փորթուկալի՝ 2ի դէմ 1ով, խիստ դժուարին մրցումէ մը վերջ։ Իրենց յաղթանակը կը պարտին արագութեան եւ ճկունութեան։ Իտալիա, որ նախորդ մրցումի մը մէջ հաւասար մնացած էր Սպանիոյ, ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ այս վերջինին վրայ, 1ի դէմ 7 նշանակէտով, օգտուելով Սպանիացիներու չափազանց անկարգապահութենէն, եւ անձնական խաղէն։

Այսօր Հինգշաբթի տեղի կ'ունենան «տոմի-ֆինալ»ի մրցումները։

Ուրուկուէյցիները հակառակորդ պիտի ունենան Իտալացիները, որոնք հակառակ իրենց արժէքին, աշխարհի ախոյեաններուն համար դիւրամարս որս են, մինչդեռ Արժանթինի եւ Եգիպտոսի մրցումը, համեմատաբար աւելի հաւասարակշիռ է. բայց կը կարծենք թէ Արժանթինցիները յաղթելով, Ուրուկուէյի դէմ պիտի խաղան վերջնական «ֆինալ» մրցումը։

Ցուրքի կազմակերպած մրցումը ի նպաստ Յառաջի բացած հանգանակութեան (Պուլկարիոյ աղէտեալներուն) յետաձգուած է կիրակի, 17 Յունիսին, տրամադրելի դաշտ մը գտնուած չըլլալով Յունիս 10ի համար։

Ցուրքի հակառակորդը պիտի ըլլայ Փարիզի Հայ Մարզականը։

Հ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԻՆ ԵՒ ՇՈՒՆ—Երիտասարդ է Օր. Մէյրի Մաք Քօյտ ու գեղեցիկ։ Մէկ ակնարկով՝ կրնայ հոկայ խարոյկ մը վառել առնական կուրծքերու տակ ու ժպիտով մը՝ գերիներու հօտ փաղանգ մը շղթայել իր ոտքերուն։ Հարուստ ալ է, ինչ որ ժառանգ, աւելի գերակշիռ արժէք մը կուտայ իր բնական շնորհներուն։ Կա՞յ վայելք մը, զուարճութիւն մը որուն փափաքի ու չկարենայ գոհացնել։ Բայց ի՞նչ տեսեր էր մարդկութենէն, որ իր սիրտը միմիայն եւ ամբողջովին յանձներ էր իր շնիկին, ... կը փնտռէր սիրոյ եւ գորովի իր կարօտներուն յագեցումը։

Բայց դէպի Ֆրանսա ճամբորդութեան մը ընթացքին, վէճի մը հետեւանքով, երբ իր բարեկամուհին հարուած մը իջեցուց շնիկին եւ անոր արիւնթաթախ դիակը փոխՕր Մէյրի վշտահար աչքերուն առջեւ, Օրիորդը խելակորոյս այս վայրագ ու հակամարդկային արարքէն, ուզեց վրէժ լուծել իր ոճրագործ բարեկամուհիէն։ Օր. Մէյրի ... պարզեց ... հիւպատոսին, որ նախ ջանաց զայն մխիթարել, յետոյ մեղմօրէն ճամբու դնել Օր.ը այս անգամ գիմեց Ֆրանսայի ոստիկանապետին՝ որ սակայն չկրցաւ արդարութեան գործիքը շարժել շնասպան տիկնին դէմ, քանի որ ոճիրը գործուած էր անգլիական նաւու վրայ։ Օրիորդը յուսահատ մարդկային արդարութենէն, վճռեց փառաւոր թաղում մը պատրաստել իր շնիկին։

Անոր դիակը քնքշօրէն զետեղեց տուփի մը մէջ, բերաւ Փարիզ ուր զմռսել տուաւ եւ հիմա կը պատրաստուի անոր դագաղը Ամերիկա փոխադրել, ուր արժանավայել յուղարկաւորութիւն մը պիտի կատարուի, ի ներկայութեան սգակիր ազգականներու եւ բարեկամներու։

Երջանի՜կ շուն։

ԲԱՐԵԿԱՄԱԲԱՐ.— Երկու գործաւորներ երեկոյթը միասին անցուցին սրճարանի մը մէջ, գինիի բաժակներու առջեւ, որոնք հազիւ լեցուած՝ կը պարպուէին անընդհատ։ Կէս գիշերուան մօտ բաժնուեցան իրարմէ, տուն երթալու համար, բայց կ'երեւի մոռցած էին տան ճամբան որ, փողոցէ փողոց թափառելէ յետոյ, նորէն իրարու հանդիպեցան ուրիշ սրճարանի մը առջեւ։

Սակայն անոնցմէ մէկը տխուր էր. կարմիր գինիին շողիներուն մէջէն, սեւ կը տեսնէր աշխարհը, ...։ Փրկուելու համար, կը մտադրէր դիմել տարինեբէ ի վեր ծանօթ միջոցին՝ անձնասպանութեան։ Բայց բարեկամը զայն տարհամոզելու համար ի զուր փորձեց իր հռետորական տաղանդը, գովեց կեանքի ուրախութիւնները, կինն ու գինին, կիրն ու խումը։ Բայց իզուր։

Եւ ի վերջոյ դիմեց ամէնէն ազդու միջոցին, եւ փաստելու համար իր ընկերոջ թէ՝ քանի մարդս կ'ապրի պէտք է յուսով ու հաճոյքով կապուած մնայ կեանքին, ուժգին հարուած մը իջեցուց անոր ու ծանրօրէն վիրաւոր՝ զայն գետին փռեց։

Ցետոյ, գնաց բանտ։

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միլանէն կը գրեն մեզի.—

Մայիսի սկիզբի օրերուն Միլան հասաւ Տօքթ. Լեւոն Ճինկէօզեան, որ 1922էն ի վեր Փաէզէ գիւղաքաղաքին բժիշկն էր (Թրէվիզօ)։

Փաէզէի բնակչութիւնը ոսկի շքանշան մը նուիրեց հայ բժիշկին, իբրեւ երախտագիտութիւն։

Բժիշկ Լեւոն Ճինկէօզեան բնիկ Ցրապիզոնցի է եւ աւարտած Փատուայի համալսարանը։ Ընդհանուր պատերազմէն անմիջապէս առաջ, իբր առողջապահական բժիշկ կը գտնուէր Վան։ Պատերազմի սկիզբը հարկադրուած էր ծառայել թրքական բանակին մէջ, եւ հրաշքով ազատեցաւ ծանօթ սարսափներէն։ Զինադադարին կ'անցնի Պաթում, յետոյ Պոլիս եւ Իտալիա։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

Ֆրոզին հանգարտեցաւ։ Հրաշքը ... կատարուիլ Աստուածը ... կ'օրօրէր արցէն անոր։ Բայց անպայման յանդուգն պիտի խորտակէր ան։ Ֆրոզին ... պարուրուէր հիմա այն երջանկութեան բուրումին մէջ, որ իր ... ուժգնութիւնը կորսնցնելով, ... եւ անուշ, խեղճ հիւզին ... կը ծաւալէր։

Ֆրոզին ինքն ալ, խորհրդաւոր ... թեան մը կը զգար, ... գինքը փոթորկող ցաւերը ... դարձէն հիմա այս վշտահար ... անգիտակից թռիչքն էր ... գերագոյն, անպատում եւ ... բան մը, դէպի կապոյտ ... կը սլանար դէպի վեր, ... ողորմած եւ բարի Աստուածը, շրջապատուած, իր հրեշտակներէն, կը գահակալէր։

Ա՜հ, այդ գեղեցիկ հրեշտակները ա՜յնքան բարի, մանկիկներու պէս դէմքերով, պահապան հրեշտակները որոնք, Ֆրոզին իր երազանքին մէջ գիտնալով կը խանդաղատէր։ Այդ նուիրական բոյլը իր տխուր մանկութիւնը կը յիշեցնէր իրեն, կը վերապրէր եկեղեցին իր առաջին այցելութիւնը, երբ քահանան խորանին դուռը բանալով, խունկին բուրումին մէջ օրհնելու համար իր ձեռքերը կը տարածէր։ Ըլլա՞յ Միւսներուն պէս գինքն ալ կ'օրհնէր ան։ Ֆրոզին սկսաւ հեծկլտալ։ Երգուհին սակայն, սփոփանք կը պատճառէր իրեն։ Իրեն անձնուէր փառահեղութեամբ մը համարձակեցաւ կոյսին պատկերին ուղղուիլ։ Աղօթեց, երկա՜ր աղօթեց. խեղճ կնոջ մարտիրոսութիւնը հոգեւորեց էր. որով հետեւ, իր աղօթքին մէջ իսկ, ամօթխածութեան ուժգին զգացում մը տակ, կը թուէր իրեն թէ պիտի նուաղէր։

Փոքրիկ ձանը ժամը չորսի առեն արթնցաւ։ Օ՜հ, Ֆրոզին ի՜նչքա՜ն հպարտութեամբ հանեց զայն օրօրոցէն, փորձելով ոտքի վրայ կանգնեցնել պզտիկ մարդուկը, փառահեղելու համար թէ, ան, իրենց բոլորին վրէժը պիտի լուծէր։ Երկու ժամ, որին հետ խաղաց։ Գիշերը որքա՜ն ուշ կը հասնէր։ Փոքրիկ ձանը անգիտակից խանդավառանքով, իր մանրիկ ձեռքով մօրը վիզը կը շոյէր։ Այս գգուանքին տակ կը մաշէր ան՝ քիչ վերջ. պզտիկը հանգարտեցաւ ու յետոյ քնացաւ։ Մայրը պառկեցուց զայն։ Ցանկարծ Ֆրոզին ինքզինքը սարսափելիօրէն առանձին զգաց։ Իրեն թուեցաւ թէ քնացող փոքրիկը բաժնուեցաւ իրմէ, թէ հեռա՜ւ պիտի երթար, օ՜հ, շա՜տ հեռու իրմէ։ Ֆրոզին յուսալով կը խրախուսուէր Աստուած արարողութեան ամէնազօրեղ պարագաները կը վերյիշէր։ Այս պահու մօրաջը չէր կրնար սխալիլ։ Եւ իր արիւնոտ սրտին կը վերստանար իր քաջութիւնը ու վրէժխնդրութեան ժամը հասած պէս, կուրծքին նստակ կ'աստուածէր։ Քիչ յետոյ պիտի գար անհատը, մարդարէին անիծուած շունը։ Եւ անտարակոյս, ներս մտած ժամանակ իսկ, զանգուածին պէս գետին պիտի փռուէր յաղթուած՝ քրիստոնեայ Աստուածէն, միակ Աստուածէն։

Վերջալոյսին, Ֆրոզին անկողին մտաւ, ոչ մէկ գեփիւռ, ոչ մէկ շունչ գուրգուր։ Ղօղինները, ստեղները, դափնեվարդերը եւ ժասմաթզեններ կը լռէին։ Գիշերը մեղմ եւ յուռ էր, մութ եւ աստղազարդ։ Ֆրոզին, լայն խաւարէն ընդարմացած, շարժելու իսկ չէր համարձակեր կը սպասէր կը կարծէր թէ. քիչ յետոյ յանկը պիտի հասնէր ու ամէնէն առաջ ինքը պիտի մտնէր իր սրտին վրդովումը կը յիմարացնէր զայն։ Միջոց մը, թողեր էր որ իր ձեռքը սաւանին վրայ սահի, ու այդ թեթեւ շշուկէն կարծեր էր թէ դուռը կը բացուի։ Նուաղում կը զգար։ Հեռուէն քայլերու աղմուկ կը լսէր։ Քայլերը մօտեցան, ծանր մը, դուռը բացուեցաւ յանկարծ, Նորէն գոցուեցաւ կամացուկ, շա՜տ կամացուկ իրեն մօտեցաւ։ Այն ձեռքը որ սաւանէն վար կախուեր էր. կամացուկ, շատ կամացուկ բռնեց։ Շոյեց։ Ցետոյ, կամաց, միշտ շատ կամաց մրմնջեց անոր

— Ով կին, որքա՜ն կը սիրեմ գքեզ։

Ֆրոզին, քստմնած դէպի պատը ընկրկեցաւ։

— Օ՜հ որքա՜ն կը սիրեմ գքեզ, կը կրկնէր ան։ Եւ ամէն անգամ աւելի մեղմ ու գուրգուրոտ, ան որ ամէն անգամ անհամբեր եւ անյագուրդ, իբր իր զոհը կը յարձակէր Ֆրոզինի վրայ, աւելի գգուող, անյուսալիօրէն անձնատուր, մազերն ու վիզը կը շոյէր։ Յետոյ, զայն շարատաւորելու համար կը համբուրէր իր իսկ մատներու որոնգմո՞ւ կայն շօշափեր էր։ Ի վերջոյ անոր քով կ'ընկողմանէր ու կը մրմնջէր.

— Օ՜հ եթէ կ'ուզես որ միշտ այսպէս մեղմ ու բարի ըլլամ, այս հոգով միշտ այս հոգով տանդ լեցուր։

Քանի թափով մը, Ֆրոզին անոր երկու բազուկները բռնեց եւ կանգնեցաւ անոր դէմ։

— Կը սեռ, պատասխանեց։ Այս հոգը քեզի համար աղիտաւոր հոտ մըն է։ Ըսէքա մեր նեկզեցիներուն հոտն է. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ հաճելի է քեզի։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Նէրը Յունիս 5ին իրիկուան ժամը 6ին մտած են Փեքին։ Քանի մը օրէ ի վեր մեծ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ Չինաստանի մայրաքաղաքին մէջ եւ ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի։ Փեքինի եւ Թիէնցինի միջեւ հաղորդակցութիւնները խզուած են, իսկ Թիէնցինի եւ Շանկայի միջեւ ալ կտրուած են հեռաձայնական բոլոր գիծերը։ Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի ներկայացուցիչը Փեքին մտաւ եւ այցելեց օտար դեսպանատուները, հաւաստելով բոլորին թէ՝ Չանկ-Քայ-Շէք պատասխանատու պիտի ըլլայ օտարականներու պաշտպանութեան։

Թոքիոյէն կը հեռագրեն Յունիս 5 թուականով.

Այսօր փողոցներուն մէջ ծախու հանուած թերթի «Յաւելուած»ներ կը հաղորդեն հիւսիսային բանակի վերին հրամանատար մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի մահը։ Ինչպէս կը յիշուի, մարաջախտը Փեքինէն Մուքտէն գացած ատեն, անծանօթներ ռումբ նետած էին զինք փոխադրող կառախումբին վրայ։ Չանկ-Ցօ-Լինի տղան Փեքինէն Մուքտէն հասաւ մասնաւոր կառախումբով, երբ իմացաւ իր հօր անցուցած արկածը։ Մարաջախտի մահը չէ ստուգուած ուրիշ աղբիւրէ։

Չանկ-Ցօ-Լինի մահուան պարագային, տարակոյս չկայ թէ մեծ անկարգութիւններ պիտի ծագին Մանչուրիոյ մէջ։ Հակաճափոն ցոյցերու առաջքն առնելու համար, Ճափոնցիները կը պատրաստուին օգնական ուժեր ղրկել Մուքտէնի շրջանը, ուր ներկայիս կը գտնուին 6000 ճափոնցի զինուորներ։

Փեքինէն կը հեռագրեն.— Ազգայնական բանակները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ դէպի Փեքին յառաջանալու համար։ Մրցումին կը մասնակցին զօր. Ֆէնկ Եուհսիանկ եւ զօր. Եէն Հոիշան։ Այս վերջինի յառաջապահները Փեքին մտնելով, պահանջեցին մանչուրիական զօրագունդէն, որ կարգը կը պահպանէ, քաշուիլ դէպի Մուքտէն։ Հանրային բարօրութեան եւ ապահովութեան կոմիտէն, զոր մարաջախտը նշանակած էր մեկնած ատենը, մերժեց քաշել այդ զինուորները, առարկելով որ անոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ կարգը պահպանելու համար։

Ընկերվարական նախագահը վերընտրուած

Վերջին օրերս հանրածանօթ Ֆրանքլէն-Պույեօն, որ շատ կը սիրէ իր վրայ խօսեցնել տալ, մեծ գործի վրայ էր՝ ձախողեցնելու համար Երեսփ. Ժողովի նախորդ ընկերվարական նախագահ Ֆէրնան Պուիսոնի վերընտրութիւնը եւ տեղը ինքզինքը ընտրել տալու համար։ Էնկիէրիի խայտառակ դաշնագրին հեղինակը, որ անցած տարի արմիւալի կերպով հրաժարած էր արմատական-ընկերվարական կուսակցութենէն՝ Փուանքարէի փառաբանութիւնն ընելու համար, ժամանակէ մը ի վեր ազգային միութեան վրայ կը ճառէ եւ իր անձը խորհրդանշան դարձուցած է այդ միութեան։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը շաբաթ մը առաջ Թուլուզի իր համաժողովին մէջ որոշեց կառավարութեան հանդէպ ընդդիմադիր դիրք բռնել։ Ֆրանքլէն-Պույեօն այս պարագան ուզելով շահագործել, հրապարակով հարցում ուղղեց Ֆէրնան Պուիսոնի թէ՝ կ'իւրացնէ՞ կուսակցութեան այս որոշումը։ Նպատակն էր երեսփոխաններուն միտքերը պղտորելով իր վրայ կեդրոնացնել անոնց քուէները։ Սակայն չյաջողեցաւ։ Հակառակ անոր որ վերջին ընտրութեանց մէջ ազգային միութեան կուսակիցները յաղթանակը տարած էին եւ կը կարծուէր թէ նոր խորհրդարանը թեքած է դէպի աջ, նախագահը եւ դիւանի միւս անդամները ձախակողմին կը պատկանին։

Ֆէրնան Պուիսոն 591 քուէարկուներու 327ին ձայնով նախագահ ընտրուեցաւ. Ֆրանքլէն-Պույեօն առաւ միայն 244 քուէ։

Արդիւնքը յայտարարուելէ վերջ Ֆրանքլէն-Պույեօն ըսաւ.

— Ես պարտքս կատարեցի։ Ազգային միութեան մեծամասնութիւնը որ ընտրեց ճակատակորդս, պիտի կրնայ ապրիլ միայն ընկերվարա-ծամանյանվար 100 ձայներու օժանդակութեամբ։ Վաղն իսկ պայքարը պիտի վերսկսի, ամէն օր, ամէն ժամ։ Կը ծանուցանեմ յանուն սերի համար։ Յառա՛ջ դէպի պայծառութիւն՝ ընդդէմ շփոթութեան եւ վատութեան(?)։»

Օդանաւային նոր արշաւներ

Փարիզ հասան երեք ամերիկացի օդանաւորդներ՝ տեղակալ Քանկըն, տեղակալ Ճօնսըն եւ Պ. Երնկ, որոնք երեք շարժանիւնոց օդանաւով մը Յուլիսի սկիզբը Պուրժէի կայարանէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Ամերիկա։ Օդանաւորդները ծրագրած են հարաւի ճամբով՝ Ասորեններու վրայէն երթալ դէպի Միչէլֆիլտ Լոնկ Այլէնտ) կամ թերեւս մինչեւ Ֆիլատէլֆիա, շահելու համար այդ քաղաքին յատկացուցած 25000 տոլարի մրցանակը։ Օդանաւորդները կը յուսան օդին մէջ մնալ 55 ժամ։

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի եւս կը պատրաստուին Փարիզ-Նիւ Եորք ճամբորդութեան եւ չի գիտցուիր թէ ո՞վ ճամբայ պիտի ելլէ աւելի առաջ։

∴ Ամերիկացի Սթուլցի եւ Օր. Ամելիա Ըրհարթի օդանաւը Նիւֆաունտլէնտի առջեւ պզտիկ խանգարում մը ունեցած ըլլալով, կը նորոգուի, որմէ վերջ ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Անգլիա։

∴ Հետզհետէ կը հաստատուի թէ «Իտալիա» ղեկաւոր օդապարիկը ներկայիս կը գտնուի «Ֆրանց-Եոզէֆի երկիր»ը։ Օգնութեան ձեռնարկները կը շարունակուին։

∴ Ամերիկեան «Հարաւային Խաչ» օդանաւը Հօնոլուլուէն Սուվա, Ֆիճի կղզիները հասաւ յաջողութեամբ, 5200 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 38 ժամ 33 վայրկեանէն։

ՏԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ Գրասենեակէն հաղորդուած երկար գեկոյցէ մը կը տեղեկանանք թէ, Պ. Պօղոս Նուպար իր հիւանդութեան պատճառաւ վերջնապէս հրաժարած է Միութեան նախագահի պաշտօնէն։ Վարչական ժողովը տեղի տալով, «ցկեանս պատուոյ նախագահ» հռչակած է Բարեգործականի հիմնադիրը, եւ վճռած է «իր կենդանութեան միջոցին երբեք չնշանակել իր յաջորդը»։

ՖԻՐԱՆԻՆ պաշտօնական կայունացումը տակաւին կը նկատուի։ Առջի օր Ծերակոյտին մէջ վարչապետ Փուանքարէի խօսքերէն կ'եզրակացուի թէ Խորհրդարանի Յուլիս 14ի արձակուրդէն առաջ կայունացումը կատարուած իրողութիւն պիտի դառնայ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ՝ ժամը ճիշտ 9ին, 130 Պուլվար Սէն-Ժէրմէն, Métro Odéon, «Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս»ի մէջ։ Նիւթ՝ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ (ընկ. Կարօ Սասունիի համանուն գրքին առթիւ) կը խօսի՝ ընկ. Բենօ

Պատրաստուեցէ՛ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ
16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ
ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ-ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԴՊՐԱՆՈՑԻ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ, Պ. Գ. Պապէսեան պիտի ցուցադրէ 360 տեսարաններ որոնց մէջ են Հայաստանի բոլոր հնութիւնները վայրերն ու տեսարանները։

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ,
9 Յունիս Եբ. գիշեր ժամը 9ին. Սալ տէ ֆէթի մէջ. (30 rue du Casino)
ԿԱՎՌՈՇ-ԹՈԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ
Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թօշէի. Թարգմ. Մաքսուտեան
Կը մասնակցին Փարիզի մէջ Ա. ներկայացման բոլոր դերակատարները
ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ, 10 Յունիս, Կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Թէաթր Մինիսիփալի մէջ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ, 16 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։

Մասնակցութեամբ վալանսի կարող ուժերու կը ներկայացնէ
ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ
ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Ցեսինի Կայծակ եւ Վիշապ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café de la Paixի մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլեբեան։ ՙՆերկայանալ նոր անդամատետրերով։

Ցեսինի խումբերու դիւանները (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Մոնլիւէլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդական համալսարանի դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ գիշեր, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9-10 Հայոց պատմութիւն, (փրոֆ. Ադոնց)։

Ժամը 10-11 Հ. լեզուաբանութիւն (փրոֆ. Աղաճանեան)։

Կիրակի վերջին դասախօսութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զմշկածագի Հայր. միութեան վիճակահանութիւնէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 331, 205, 374, 14, 165, 355, 315, 298, 73։ Շահած առարկաները ստանալու համար դիմել՝ S. Bovadjianի, 6 Rue de Turenne, Marseille

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՖԻԼԻՊՊԷ, Թղթակից.— Ղրկեցինք Ամերիկա։

ԻՆՉԱՍՏ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Փօն սը Շէրիւիի հանգանակութիւնը.—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանճ Իշխանեան, Լ. Տօլմաճեան, Յ. Ղազարեան, Կ. Օհաննէսեան, Յ. Տօլմաճեան, Հայկ Գէորգեան, Կ. Թէրզիեան, Մ. Կիրակոսեան, Կ. Ուզունեան 5ական, Յ. Խաչատուրեան 3, Գ. Դաւոեան 2, Յ. Ալագեան 3, Խ. Գարիպեան 10, Յ. Պուչագճեան 10, Գ. Մաթէոսեան 20, Խ. Օրագլեան 25, Յ. Բիլարճեան 15, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Սիմոնեան, Մ. Քէօրօղլուեան, Գ. Գարիպեան, Լ. Տօնապետեան, Վ. Վահանեան, Յ. Զիտէմեան, Ռ. Զիտէմեան, Կ. Դողլիկեան, Յ. Տումանեան, Ա. Սազումնեան, Գ. Օհանեան, Մ. Զուբարեան, Ն. Լազարեան, Մ. Եղիաեան, Մ. Փառատեան, Գ. Բիլարճեան, Ս. Կարապետեան, Պ. Պօյաճեան 10ական, Վ. Փանտարեան 15, Գ. Գարապօղեան 5, Մ. Մամճեան 4, Ս. Կիրակոսեան 5, Զ. Նահապետեան 7, Յ. Մահլանեան 3, Տաճատ 3, Օ. Մալճեան 2, Յ. Ապացիրեան 5, Մ. Մամճեան 3, Ն. Աճէմեան 2, Ս. Փաշճեան, Գ. Տանտիկեան, Յ. Ալաօֆեան, Հ. Մանուկեան, Գ. Ազաճեան, Յ. Գարիպեան, Կ. Քանէրեան, Գ. Թարչինեան 5ական, Գ. Թարչինեան 2, Վ. Կէլապարեան 2, Լ. Յովհաննէսեան, Մ. Գուզարճեան, Հանճ Մարտիրոսեան 5ական, Ա. Մամճեան 3, Հ. Սանտէրեան 3, Հ. Բարսեղեան 5, Ս. Տէր Բարսեղեան 3, Կ. Պարպարեան 5, Ա. Գօսեան 5, Գ. Պօղոսեան 6, Բ. Բանոկեան 5, Ս. Ֆիլէկեան 7, Ազաճեան Պօյաճեան 5, Լ. Պօյաճեան 4, Տիկ. Լուսիա Բիլարճեան 5, Տիկ. Ե. Մկրտիչեան 2, Գ. Այվազեան 2, Հանճ Թօթոսեան 5, Վ. Ղազարեան 5, Խ. Պազատեան 5, Յ. Նահապետեան 3 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 1294.25 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 1 Յունիս).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Հայկօ Բի կալպաքճեան, Ազգարայի Սմկալ գաւառէն, որ աւելի 5 տարի առաջ յանձնուած է որբանոց։ Իմացնել՝ իր մօրեղբօր Իփակ Յարութիւնեանի, Pouzin sur Argent, France.

— Կը փնտռուին Միրաքնցի Դանիէլ եւ Կայծակ երկաննեան եղբայրները։ Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան վերոնիքա Երկաննեանի, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— Պիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Պիթլիսի Շէն գիւղացի ճաֆինի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան։ Այժմ հոս եկած է Ֆրանսա, իմացնել՝ Mr. Haïg Markarianի, Maison Loase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse).

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Երպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Յարութիւն, (Թամիրճի), մօր անունը Ազնիւ, միակ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, Gironde.

— Սարգիս Գէորգեան նախկին Interpréte Armenien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատող ... անուանել է, իմացնել ... Սահաթճեանի, Chez Mr. ... 13 Place Jean Mace, Lyon

— Կը փնտռուի Գարահիսարցի (Իզմիր) Վարդան Գեղամեան, հօր անունը Եղիա, մօր անունը Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Թենիկ. Իզմիրի դէպքէն վերջ տեսնողներ եղած են, իմացնել՝ իր մօր Mari Kasparian, Moulinage de la Javoune ... querette, St. Saturnin, les Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10
Le Gérant H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ 1928

8 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 623

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ.

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՎ.

Եւրոպական թերթերէն առնելով, առջի օր գրեցինք թէ նոր բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ և Իտալիոյ միջև, տնտեսական - առեւտրական մենաշնորհներու համար։

Այդ լուրերուն համաձայն, Իտալիա նախապատուութեան իրաւունք պիտի ունենայ, կարգ մը երկաթուղիներ շինելու եւ հանքեր շահագործելու Թուրքիոյ մէջ։ Ցետոյ, իտալացի բանուորներ պիտի հաստատուին Անատոլու, իւրաքանչիւր նահանգի մէջ հինգ հազար հոգի.

Համաձայնավար «Իւմանիթէ»ն ալ նոյն տեղեկութիւնը տալով, կը յիշէ թէ այս արտօնութիւնը պիտի տեւէ 1928էն 1932, մէկ խօսքով՝ հինգ տարի, որ դաշնագրին պայմանաժամն է։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մուսոլինի նախընտրած է հետեւիլ խաղաղ թափանցումի քաղաքականութեան, փոխանակ թնդանօթները շարժման մէջ դնելու։ Ան, գիտակից Իտալիոյ ներքին կացութեան եւ արտաքին աշխարհի տրամադրութեանց, խոհեմութիւն սեպած է սակարկել եւ շահաստաններ գտնել, ինչ որ աւելի գործնական արդիւնքներ կրնայ տալ, քան պատերազմի մը արկածալի խաղը։

Ներքին կացութեան տեսակէտէն, Մուսոլինի ունի մտահոգութեան խոր պատճառներ։

Ընդդիմադիրները, թէեւ ջլատուած, ոչ վախկոտ են, ոչ ալ անգործ։ Ամուր բռունցք մը կը պատէ անոնց գլխուն վերեւ, բայց չի կրնար խափանել անոնց գիտակցութիւնը։

Ամէնէն խոհեմ եւ «քաղաքագէտը, Նախկին վարչապետ Նիթթի, որ հպատակութենէ զրկուեցաւ եւ Փարիզ կը գտնուի այժմ, վերջերս բուռն կոչ մը կ'ուղղէր ներկայ իշխանութեան դէմ իր քաղենք ամէնէն յատկանշական մասը.

«Ներկայ կառավարութիւնը, որ ինքզինքը պարտադրեց զինուորական փաշիզմի, ուղղակի ... ազատութեան ... դիակը», ուրացած է 1789ին յայտարարուած սկզբունքները ..., ծիծաղելի է նորագոյն քաղաքակրթութիւնը: Ցաշիտ կառավարութիւնը ջնջած է այն սահմանադրական ազատութիւնները ... յօրինուած էին նոյն իսկ ցարական Ռուսիոյ մէջ:

«Իտալիա դարձած է ընդարձակ բանտ մը, ուր ոչ ոք կը խնդրէ ... այն անտանելի կը դառնայ. Բազմաթիւ ... երեսփոխաններ, գիտուններ նետուած են՝ բանտերու ... կամ աքսորուած ամայի կղզիներ։»

Աւելի յատկապէս կը յիշեցնէ թէ «այս բոլորը տեղի կ'ունենան երկրի մը մէջ, որ իր ետին ունի երեսուն դարերու պատմութիւն, որ ծնունդ տուած է երեք քաղաքակրթութիւններու։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կ'ազդարարէ թէ «ո՛ր եւ է կառավարութիւն որ պիտի յաջորդէ ներկայ իշխանութեան, չպիտի ճանչնայ անոր կողմէ եղած ո՛ր եւ է յանձնառութիւն կամ գիծումն։

«Սահմանադրութիւնը ջնջող կառավարութեան բռնաճնշումը ... 'նկատուին ապօրէն կուսակցութեան մը ալ արժէքը»:

Աւելի բուռն տրամադրութիւններ ունին ձախակողմեան տարրերը, ազատական, արմատական, ընկերվարական եւ համայնավար։

Միւս կողմէ, ամուր չէ երկրին տնտեսական վիճակը։ Ծիսկը կ'բլլան, բայց ժամանակը եւ մանաւանդ խաղաղ կեանքն է որ պիտի ապահովէ անոնց արդիւնաւորութիւնը։ Զինուորն ու զէնքը եւ կուռ կազմակերպութիւնը ամէն բան չեն, պատերազմ վարելու համար։

Նոյնքան պատկառելի բանակ, ռազմագիտական պատրաստութիւն եւ դաժան կարգապահութիւն ապահոված է խորհրդային իշխանութիւնը. սակայն կը զգուշանայ ո՛ր եւ է յաւելուածը շարժուելէ։ Կը սոսկայ պատերազմէն։ Եւ. ընդհ. կառքին, արտաքին պատերազմի մը միջաւանջով կը վարակէ զօրամիութիւնները, որպէսզի ցրուէ անոնց ուշադրութիւնը եւ թոյլ չտայ բուն չարիքին, ներքին կարգաւսարքին դէմ ըմբոստանալ։

Միւս կողմէ, Իտալիոյ համար բոլորովին աննպաստ են արտաքին - քաղաքական պայմանները։

Մեծերէն իւրաքանչիւրը ապահոված ըլլալով իր աւարը, խաղաղութիւն կ'ուզէ, որպէսզի կարենայ վայելել ու մարսել։ Իտալիա այն ուժը չէ որ խիզախէ պատերազմ հռչակել ինքն իր գլխուն։ Ան պէտք ունի սեղանաւորներու։ Արդ, աշխարհի երկու խոշոր լումայափոխները՝ Անգլիա եւ Ամերիկա, տրամա իր չեն փէննի մը անգամ փոխ տալու։ Ֆրանսան ինք, արդէն պարտական է։ Թէեւ բարեացակամ կ'երեւայ, որպէսզի կարենայ Իտալիոյ ուշադրութիւնը հեռացնել իր գաղթավայրերէն, բայց վճռական ազդակ մը չէ։

Անշուշտ Մուսոլինի աչքի առջեւ ունեցած է այս բոլոր պարագաները եւ դեռ աւելին, սպառնալիքի փոխարէն, սակարկութեան ճամբան բռնելու համար Թուրքիոյ հետ։

Անցեալ տարի, ճառի մը մէջ, Թուական մը կ'որոշէր, — 1935, երբ Իտալիա հասած պիտի ըլլայ իր ուժին լրմանը։ Իր Յունիսի ճառին մէջ ալ, որուն ամփոփումը տուինք երէկ, շեշտեց այդ պարագան.

«1935-1940 Եւրոպա պիտի գտնուի իր պատմութեան ամէնէն ... պրքնական եւ փափուկ շրջանին մէջ, երբ հաշտութեան դաշնագիրները պիտի փոխուին եւ երբ զանազան խնդիրներ պիտի ծագին, ... կը մտածեմ որ կարելի ըլլայ խաղաղօրէն լուծել զանոնք: Այն ատեն, ... պիտի ըլլայ խուսափիլ կնճիռներէ, ... վերաքննուելով ... դաշնագիրները, նոր ուժ մը տալու խաղաղութեան»:

Անշուշտ ճառերը չեն որ կը վճռեն աշխարհի քաղաքական ... Բայց անոնք անուղղակի կը բացատրեն շատ մը կէտեր, որ գաղտնիք են սովորական մահկանացուին համար։

Մուսոլինիի նոր ճամն ալ այդ կարգէն է, — անզօրութեան ... խոստովանութիւն մը ներկայ պարագաներուն մէջ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հայրենիք վերլուծելով Բարեգործականի վերջին մէկ շրջաբերականը, գիտել կուտայ 22 Մայիս.

—«Հայ Բարեգործականի վարիչներու կուսակցական հանգամանքին եւ քաղաքականութեան դէմ Դաշնակցական մամուլի կողմէ վերջերս մղուած բուռն պայքարը, կ'երեւի թէ, բաւականին ազդած է այդ վարիչներու վրայ։

Ասոր իբր ապացոյց կրնայ ծառայել այն շրջաբերականը, զոր Բարեգործականի կեդրոնական վարչութիւնը, իր ընդհանուր տնօրէն Գ. Վ. Մալէզեանի ստորագրութեամբ, քանի մը օր առաջ ուղղեր է իր բոլոր մասնաճիւղերուն։

Շրջաբերականը՝ նախ, բացատրութիւններ կուտայ այն մասին, թէ Բարեգործականը ո եւ է կուսակցութեան հակառակ կազմակերպութիւն մը չէ եւ թէ անոր դռները բաց են բոլոր կուսակցութեանց անդամներուն առջեւ։ Ապա՝ շրջաբերականը կը հրահանգէ իր մասնաճիւղերուն շարժիլ «անխտրական ու անկուսակցական ոգիով» եւ «ըստ առաջնոյն, ոչ մէկ առթիւ նախադասել այս կամ այն դաւանանքին, այս կամ այն կուսակցութեան վերաբերող անդամ մը կամ վարիչ մը»։ Վերջապէս՝ շրջաբերականը կը փորձէ արդարացնել այն ռամկավար կուսակցականները, որոնք կը վարեն Բարեգործականը, ըսելով՝ թէ «մենք իրաւունք չունինք պահանջելու Միութեան (Բարեգործական) անդամներէն կամ գործիչներէն, որ դադրին կուսակցական ըլլալէ, բայց միշտ պիտի պահանջենք անոնցմէ, որ Միութեան դաւնէն ներս անկուսակցական ըլլան»։

Մենք հաճոյքով պիտի ողջունէինք Բարեգործականի կեդրոնական վարչութեան այս խօսքերը, եթէ զանոնք հաստատող գործեր ալ հետեւէին։ Բայց որովհետեւ Բարեգործականի մէջ գործնականապէս ոչինչ կը փոխուի, եւ շրջաբերականն ալ քանի մը անգամ կը շեշտէ, թէ Բարեգործականի մինչայժմեան ընթացքն ալ եղած է «անխտրական եւ անկուսակցական», ուստի ցաւով պիտի ըսենք, թէ մենք չենք կրնար հաւատալ Բարեգործականի վարիչ մարմնի ներկայ գեղեցիկ խօսքերուն։

Արդարեւ, ինչպէ՞ս Բարեգործականը կրնայ «անխտրական և անկուսակցական ոգիով» շարժիլ, նոյն իսկ աւելի եռքը, եթէ իր բոլոր ղեկավարները բացառապէս կամ Ռամկավարները կամ Ռամկավարներուն համակիր ագանները պիտի մնան։ Եթէ անոնք կամենան իսկ, չպիտի կրնան. որովհետեւ մարդիկ խտրական եւ կուսակցական ոգիով կը շարժին՝ յաճախ իրենց կամքէն եւ գիտակցութենէն ալ անկախ։

Մինչեւ որ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ, Բարեգործականի կեդրոնական ներկայ վարչութեան շրջաբերականը մեր աչքին ուրիշ իմաստ եւ նպատակ պիտի չունենայ, բայց եթէ, այսուհետեւ եւս դրամ հաւաքել կարենալու համար, գեղեցիկ խօսքերով նորէն քնացնել եւ մոլորեցնել հայ հասարակութիւնը, որ սկսած է ըմբռնել Բարեգործականի իսկական դոյնը»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընդհանուր գործադուլի կոչը ձախողած

Փարիզի հանրային փոխադրութեանց ընկերութիւնը միութենական (համայնավար սէնդիկայի երեք քարտուղարները պաշտօնէ դադրեցուցած էր, այն ամբաստանութեամբ թէ անոնք հանրակառքերու եւ օթօպիւսներու պաշտօնէութեան մէջ համայնավար քարոզութիւններ կ'ընեն եւ դանդաղ գործելու հրահանգներ կուտան։ Այս պաշտօնանկութեան դէմ բողոքելու համար առջի առաւօտ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Սէնի ոստիկանական տեսուչին, որ չխոստացաւ կարգադրութիւն մը ընել։ Ասոր վրայ, Զորեքշաբթի գիշեր Սիրք տ'Իվէրի մէջ գումարուած մեծ միթինկի մը մէջ որոշուեցաւ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել Հինգշաբթի առտուընէ սկսեալ։

Այս որոշումը գրեթէ անլսելի մնաց եւ երէկ հանրակառքերն ու օթօպիւսները կանոնաւորաբար բանեցան. փոքր թիւով համայնավարներու բացակայութիւնը զգալի չեղաւ բնաւ։

Գերման Ընկերվարականներու ժողովը

Գերման ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Քէօլնի մէջ խորհրդակցական կարեւոր ժողով մը ունեցաւ։ Ներկայ էին բոլոր յայտնի վարիչները՝ Հէրման Միւլլէր, Հիլֆէրտինկ, Վէլս, Լէօպէ, Սէվէրինկ եւլն.։ Նիստը բացուեցաւ Հէրման Միւլլէրի մէկ զեկոյցով՝ նոր կառավարութեան մասին։ Ժամերով վիճաբանելէ վերջ, կեդր. կոմիտէն ընդունեց բանաձեւ մը, որ կ'ըսէ թէ գերման ժողովուրդը իր վերջին քուէարկութեամբ կ'ուզէ որ ընկերվարական կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ։

Մեծամասնութիւնը նպաստաւոր արտայայտուեցաւ միացեալ կառավարութիւն մը կազմելու։

Հէրման Միւլլէր եւ Ռայխսթակի Նախագահ Լէօպէ այսօր պիտի ներկայանան Հանրապետութեան Նախագահ Հինտէնպուրկի; յետոյ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնեն խնդրոյ առարկայ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ։

Կը հաւաստուի թէ՝ ընկերվարականները պիտի պահանջեն բացի վարչապետութենէն, զոր պիտի ստանձնէ Հէրման Միւլլէր, Ներքին Նախարարութիւնը՝ Սէվէրէնկի, Ելմտական Նախարարութիւնը՝ Հիլֆէրտինկի համար եւ քանի մը ուրիշ աթոռներ։ Հաւանաբար միւս կուսակցութիւնները չպիտի ուզեն այսքան աթոռ տալ ընկերվարականներուն, ուստի եւ սակարկութիւնը պիտի երկարի։ Մարաջախտ Հինտէնպուրկ Շաբաթ օր Հէրման Միւլլէրի պիտի յանձնէ կազմութիւնը միացեալ նոր դահլիճին, որուն մաս պիտի կազմեն բացի ընկերվարականներէ, դեմոկրատները, կեդրոնի կուսակցութիւնը եւ ժողովրդայինները։

Փեքինի անկումէն վերջ

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Փեքինի անկումը եւ ազգայնականներու նպատակին իրագործումը շատ քիչ յուզում յառաջ բերաւ Հարաւային Չինաստանի մէջ, ուր այս դէպքին կը սպասուէր։ Ընդհանուր գոհունակութիւն կը տիրէ որ շուտով վերջնական խաղաղութիւն պիտի հաստատուի։

Ազգայնականներու միակ մտահոգութիւնն այն է որ յաղթանակէն վերջ յաղթական զօրավարները չվիճին իրարու հետ։ Ասոր համար մտադիր են նշանակել հանրապետութեան նախագահ մը, որ իրաւարարի դեր պիտի կատարէ։ Այս պաշտօնին յարմար թեկնածու կը նկատուի Թանկ Եէն Քայ, Քուոմինթանկի կեդրոնական կոմիտէին նախագահը եւ այժմու վարչապետը։ Փարիզի հաշտութեան ժողովին նախկին չինական պատուիրակ Վանկ Շէն՝ Լինկ ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար նշանակուեցաւ։

Մարաջախտ Ձանկ Ցօ Լինի մահը չի հաստատուիր։ Բոլոր աղբիւրներէ ստացուած լուրերը կ'ըսեն թէ վիրաւորուած է միայն, սակայն վէրքերը մահացու չեն։ Լուրի մը համաձայն, մարաջախտը հետեւեալը հեռագրած է իր մէկ տղուն, որ Ճափոնի մէջ զինուորական ուսանող է. «Վէրքերս ծանր չեն։ Ճափոնի մէջ կեցիր եւ լաւ աշխատէ»։

Հայ կեղծ բժիշկ մը ձերբակալուած Լիոնի մէջ

Լիոնի «Փրոկրէ» թերթը իր Յունիս 3ի թիւով կը պատմէ թէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ բանտարկած է Գէորգ Պօյաճեան անուն Հայ մը, 36 տարեկան, որ ապօրէն կերպով բժշկութիւն կ'ընէր Լիոնի մէջ։ Գէորգ Պօյաճեան պատերազմէն առաջ Փարիզ եկած էր բժշկութիւն ուսանելու. 1914ին Թուրքիա վերադարձաւ։ Պատերազմ'էն վերջ կրկին Փարիզ եկաւ, բայց միջոցներ չունենալով չկրցաւ շարունակել դպրոցը ու իբրեւ դեղագործի օգնական եւ ծառայ աշխատեցաւ փարիզեան դեղարանի մը մէջ։ Պօյաճեան միեւնոյն ժամանակ սկսաւ բժշկութիւն ալ ընել Հայերուն մէջ, սակայն վկայական չունենալուն համար վախցաւ ու գնաց Լիոն, ուր կիյեոթիէր փողոցի 107 թիւ պանդոկին մէջ սենեակ մը վարձեց։ Շատ չանցած անուն հանեց Լիոնի մէջ եւ սենեակը բժշկական դարմանատան վերածուեցաւ։ Պօյաճեան հիւանդ կը խնամէր, դեղագիր կը գրէր եւ նոյնիսկ ծանր հիւանդներու բնակարանը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Անցեալ փետրուար 19ին, «Մեղքը մերը չէ, Էֆէնտիներ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յառաջ» կը գրէր, Բարեգործականի ծանօթ գայթակղութեանց առթիւ.

— «Բուն հիմնադրին, Պ. Պօղոս Նուպարի խօսքը չենք ըներ, որովհետեւ ան, այս աշխարհէն հրաժեշտ առնելու մտմտուքին մէջ, ամէն հող եւ հաշիւ ձգեր է հատընտիր շքախումբի մը, «աչքերը գոց» մեռնելու վստահութեամբ։

«Յառաջ»ի սմեղուկ ծակաւախորշները այս անմեղ բացատրութիւնն ալ չարափոխելով, աւրեցին իրենց բերանը եւ անճոռնի վայնասուն մը փրցուցին.

— կարդացի՞ք, «Յառաջ»ը ինչ'ը գրեր է փաշային դէմ.., ալ չափը անցաւ . . .

Առջի օր, Բարեգործականի գրասենեակը «Յառաջ»ին կը ղրկէր ընդարձակ զեկոյց մը, Պ. Պօղոս Նուպարի վերջնական հրաժարման եւ այս առթիւ փոխանակուած նամակներու մասին (4 Յունիս):

Այս զեկոյցին մէջ, ապշութեամբ կը կարդամ հետեւեալ վսեմ եւ փափկանկա՛տ նախադասութիւնը.

— «Երկիցս Կեդր. Վարչ. ժողովի բոլոր անդամներուն կողմէ խմբովին կատարուած հանդիսաւոր դիմումները տարհամոզած չըլլալով Վսեմ. Պօղոս Նուպար փաշան եւ միւս կողմէ իր հրաժարման իսկական շարժառիթն ըլլալով ամենօրեայ ծանրաբեռն աշխատութեանց պատասխանատուութիւնը թեթեւցնել իր խիղճին վրայէն, ԵՐԲ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՎԱԽՃԱՆԻ ՄԸ ՄԸՂՁԱՒԱՆՋՆ ԱԼ ԴԺԲԱԽՏԱԲԱՐ ԻՐ ՀՈԳԻՆ ԳՐԱՒԱԾ Է» եւն.։

Եւ այս չքնաղ զեկոյցը ղրկուած է աշխարհի բոլոր հայկական թերթերուն, «հրատարակութեան խնդրանքով»:

Խոնարհաբար կը յանձնենք զայն բոլոր կենդանագէտներու, հայկաբաններու եւ փաշայականներու գնահատութեան:

Վ. ԱՀԷ

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

35րդ Ցանկ

	Ֆր.
Պերլինի Հայ գաղութէն, Պ. Մովսէսեանի միջոցաւ 200 մառք։ Յունիս 7ի սակով	1,199.25
Վ. եւ Յ. Արսէնեան եղբ.	50.—
Գումար	1,249 25
34րդ ցանկին գումարը	42,453.25
Ընդհ. գումար	43,702.50

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ԾԽԱԽՈՏ

Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովի նախագահ Միլանի համաձայն, 1928ի ընթացքին ծխախոտի սպառումէն պիտի գոյանայ չորս միլիառ Ֆրանք։ Անցած տարուան վրայ մեծ յաւելում մըն է ասիկա։ Անցեալ տարի, երբ ծխախոտի գինները բարձրացան, ժամանակ մը ծխողներէն շատեր իբրեւ բողոք բուզեցին բոյկոտ հռչակել, սակայն ի վերջոյ չկարենալով դիմանալ նիկոտինի հմայքին, սկսան շարունակել ծխել իրենց մորճն ու գլանիկները։ Ծխախոտի մենաշնորհի ընկերութիւնը այս տարի կը յուսայ կէս միլիոնէն աւելի յաւելցնել պետական ելմտացոյցին։

Հ. Հ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՍԻՐԱԼԻՐ ԽՕՍՔԵՐ՝ ԳԵՐՄԱՆ, ՎՐԱՑԻ ԵՒ ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻ ՃԻՒՐԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՊԵՐԼԻՆ, 4 Յունիս

Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը արժանի վայելչութեամբ տօնուեցաւ նաև Պերլինի մէջ, նախաձեռնութեամբ Գաղթային Միութեան վարչութեան, Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 2ին։

Օրուան հանդիսութեանց հրաւիրուած էին ինչպէս Պերլինի հայ գաղութին բոլոր անդամները, նոյնպէս նաև գերման ու կովկասցի հիւրեր — Վրացիներ եւ Ադրբէջանցիներ։

Շարլոթէնպուրկի «Հօհէնցոլլէրն» սրահներու ընդարձակ դահլիճներէն մէկը նշանակուած ժամուն լեցուիլ սկսաւ գաղութին երկսեռ անդամներով եւ հրաւիրուած հիւրերով։ Կը գտնուէին նաև Լայփցիկէն եկած հայրենակիցներ։ Պերլինահայ գաղութը գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայ էր։ Վրացիներէն ներկայ էին՝ Պերլինի նախկին դեսպանը՝ Ախմէթէլի, Լոնտոնի նախկին դեսպանը Դ. Կաժայաշվիլի, վրացի յայտնի հրապարակագիր եւ գործիչ Դիասամիձէ, որ ծանօթ է իբրեւ ջերմ կուսակից եւ ջատագով հայ-վրացական մերձեցման ու համերաշխութեան, եւ ուրիշներ։ Ադրբէջանցիներէն եկած էին՝ իրենց գաղութին եւ «Ինքնօրինութեան Կոմիտէ»ին նախագահը՝ Հիլալ Մինշիէ, վարչութեան մէկ անդամը՝ Սալիտ Էֆէնտի։ Գերմաններէն ներկայ էին՝ Տոքթ. Շրայպէր, Ռ. Շէֆէր, Օր. Հէցէլ, «Ֆօրվէրց» թերթի աշխատակցուհի Օրիորդ Շուլց, մեր բարեկամ հայագէտ Փրոֆ. Մարքվարտ եւ ուրիշներ։ Մեր հայրենակիցներէն յիշենք Տոքթ Գրինֆիլդ, Փրոֆ. Տոտոմեանց եւլն.։

Նախագահ Տոքթ. Ա. Աբեղեան բանալով հանդէսը, նախ հայերէն եւ ապա գերմաներէն համառօտ ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը հայ ժողովուրդին եւ հայ երկրին համար։ Ապա ողջունեց օտար հիւրերը՝ Գերմանները ու կովկասցիները, պարզելով միանգամայն Անդրկովկասի այդ երեք ցեղերու ժողովուրդներու քաղաքական համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը, թէ իւրաքանչիւրին համար առանձին եւ թէ ընդհանուրին համար։

Յետոյ խօսք առաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պերլինի նախորդ դեսպան Տոքթ. Ճ. Գրինֆիլդ, որ գերմաներէն բանախօսութիւնով մը ներկաներուն պարզեց Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումը եւ պատմական այն բոլոր փուլերը, որոնք Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը բերին հասցուցին Մայիս 28ի գաղափարին, դարերէ ի վեր սեփական անկախութիւնը կորսնցնելէ յետոյ իսկ։ Ապա շեշտեց Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու համերաշխ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը։

Տոքթ. Շրայպէր, իբրեւ հին հայասէր եւ գործակից հանգուցեալ Տոքթ. Լէփսիուսի՝ համառօտ ակնարկ մը նետեց 30 տարուան անցեալ ունեցող այն գործունէութեան վրայ, զոր գերման որոշ շրջանակներ թափած են Հայաստանի եւ Արեւելքի մէջ՝ հայ ժողովուրդի տառապանքները թեթեւցնելու առաջադրութեամբ։ Նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Ռ. Շէֆէր, յանուն հանգուցեալ Տոքթ. Լէփսիուսի հիմնած Արեւելքի առաքելութեան։ Հայ-գերման ընկերութեան։

Վրաստանի նախկին դեսպան Ախմէթէլի յանուն իր եւ վրաց կառավարութեան շնորհաւորեց հայ ազգը եւ հայ գաղութը, անկախութեան տօնին առթիւ։ Ան եւս շեշտեց քաղաքական անկախութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս առհասարակ ամբողջ Կովկասի, նոյնպէս նաև առանձին առանձին այն բոլոր ժողովուրդներուն համար առանձին-առանձին, վեր հանելով մանաւանդ հայութեան նշանակութիւնը Կովկասի ապագային տեսակէտէն։ Դ. Կաժայաշվիլի պատմեց իր կրած տպաւորութիւնները Հայաստանէն, ուր այցելած էր 1920ին և այն սոսկալի պայմանները, որոնց մէջ ծնունդ առաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, կարճ ժամանակի մը մէջ արտայայտելով աննախընթաց կենսունակութիւն մը։ Բանախօսը պարզեց այն յուսախաբութիւնը, զոր Հայաստան կրած է Անգլիոյ եւ դաշնակիցներու ձեռքէն եւ Կովկասի ժողովուրդներու փոխադարձ համերաշխութիւնը համարեց լաւագոյն ապագայի միակ երաշխիքը։ Ադրբէջանցիներու ներկայացուցիչ Հիլալ Մինշիէ յայտնեց որ, Հայերու եւ Ադրբէջանցիներու միջեւ սառնութիւն եղած է միշտ, թէ ութ տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է՝ որ Պերլինի մէջ Ադրբէջանցիներ ներկայ կ'ըլլան Հայերու ազգային տօնին, եւ Հայերն ալ՝ փոխադարձաբար։ Փափաք յայտնեց որ ապագային աւելի սերտ գործակցութիւն մը հաստատուի։ Շեշտեց ռուս աշխարհակալութեան կատարած չարաշէտ դերը հայ-թաթարական յարաբերութեանց լարման մէջ։ Ու անհրաժեշտ գտաւ Կովկասի ժողովուրդներուն համերաշխ գործակցութիւնը, որ սակայն կատարեալ չի կրնար ըլլալ առանց Չերքեզներու, որոնք ամէնէն խիզախն են Կովկասի ժողովուրդներուն մէջ՝ ինչպէս շեշտեց ինք։

Այս բանախօսութիւններէն վերջ նախագահը ըսաւ թէ հանդիսութեանց հրաւիրուած ներկայ ըլլալու պատրաստակամութիւն յայտնած էր նաեւ աշխարհահռչակ ընկերվարական տեսաբան Եդուարդ Պերնշթայն։ Վերջին րոպէին, սակայն, բժիշկը արգիլեր է խիստ յառաջացեալ տարիքի մէջ (78 տարեկան գիշերով դուրս ելլել։ Տոքթ. Աբեղեանի միջոցով ան իր ջերմ համակրութիւնները ղրկած էր հայ ժողովուրդին՝ իր անկախութեան տօնին առթիւ։ Պատրաստակամութիւն յայտնած էր ուրիշ առիթով դասախօսութիւն մը կարդալ։ Յետոյ նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց ամենուն եւ մանաւանդ ներկայ օտար հիւրերուն, իրենց մասնակցութեանը համար, նորէն շեշտելով համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը Կովկասի ժողովուրդներուն միջեւ, միայն թէ՝ հաւասարէ հաւասար գետնի վրայ եւ արդարութեան ոգիով, ինչպէս կը պահանջէ ճշմարիտ եղբայրակցութիւնը։ Իսկ այդ համերաշխութիւնը ուղղուած պիտի ըլլայ ամէն աշխարհակալութեան դէմ առ հասարակ, ըլլայ հիւսիսէն, թէ հարաւէն կամ ուրիշ կողմերէ։

Այսպէսով փակուեցաւ հանդիսութեանց պաշտօնական բաժինը։

Կարճ դադարէ մը ետքը, որու ընթացքին կը նուագէր հայ երիտասարդներէ բաղկացած նուագախումբ մը, սկսաւ անպաշտօն մասը։ Գ. Կիւլխասեանեան արտասանեց Սիամանթօյէն կտոր մը, իսկ Օր. Ռ. Աբեղեան՝ Աւ. Իսահակեանէ։

Ապա ներկայացուեցաւ Յ. Պարօնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» խմբագիրի տեսարանը, մասնակցութեամբ Գ. Գ. Կիւլխասեանեանի, Տիրատուրեանի եւ Մարանեանի։ Խաղը անցաւ յաջող եւ լաւ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ։

Վերջին տեղի ունեցան հայկական, կովկասեան ու եւրոպական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ ժամը 3-30։ Գրեթէ լոյս էր արդէն, երբ հայ եւ օտար հիւրերը հեռացան հանդէսէն՝ շատ գոհ տրամադրութեան մը տակ։ Հիւրերուն մատուցուեցաւ սուրճ եւ հայկական թըխուածք (խմորեղէն), զոր պատրաստած էր — ինչպէս ուրիշ անգամներ ալ — Տիկին Պէնլեան։ Հանդիսութեան կազմակերպութեանը եւ ներքին կարգ-կանոնին կը հսկէր Գաղութահայ միութեան վարչութեան փոխ-նախագահ Գ. Ն. Մովսէսեան։ Երիտասարդական միութիւնը եւ երիտասարդներէն բաղկացած յանձնախումբ մը մեծապէս նպաստեցին յաջողութեան։

Հայաստանի անկախութեան տասնամեակին առթիւ Պերլինի ընկերվարական «Ֆօրվէրց» եւ դեմոկրատ «Ֆոլքս Ցայթունկ» թերթերը, ինչպէս նաև գաւառի շարք մը լրագիրներ տպագրած են իրենց աշխատակից Տոքթ. Ա. Աբեղեանի յօդուածները, Հայաստանի անկախութեան եւ Մայիս 28ի նշանակութեան մասին։ «Ֆօրվէրց» պիտի հրատարակէ նաեւ իր թղթակցուհի Օր. Շուլցի տեղեկատուութիւնը՝ հանդիսութեանց մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՀԱՅ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ՄԸ

Մայիսի գրեթէ ամբողջ տեւողութեանը, Միւզէ Ռաթի երկու սրահները տրամադրուեցան Ժընեւի հայ արուեստագիտուհիին։

Եօթանասունէ հինգ համրելի ցուցադրուած իւղանկարները, ջրանկարները, «պաթիք»ներն ու կաւանօթները։

Սիրած եմ սա նորերուն անկախ եւ յանդուգն կեցուածքը, անծանօթ արահետներու թափառումներու մէջէն չըռուած, չգրուած, չվրձնուած եւ չքանդակուած արտայայտութիւններու տենդագին որոնումը, բարեբանելու եւ գլուխ խոնարհելու դէմ արհամարհանքն անոնց։

Հիները «ամբարտաւան», «ինքնահաւան» որակումները պիտի ունենան անոնց ճակտին շպրտելու։ Ի՜նչ փոյթ։

Թագուհի Պէտ-Ջօրեան ամենէն արուեստագիտուհին է։

Յեղափոխական Իտալոյին ազդեցիկը յեղափոխական է իր արուեստով։

Սկիզբները պիտի ընդվզինք իր արուեստին առջեւ։ Ցեխոտ պաստառներուն վրայ մեղանչուած պիտի տեսնենք արուեստին դէմ։ Բայց, ընտանութիւնը պիտի չյամենայ եւ պիտի հասկնանք Պէտ Ջօրեանի արուեստը, որուն ինքնութիւնը կը մերկանայ, ամէն տեղ, ամէն ցուցադրութեան մէջ, առանց անուն-մականունի։

Յանդգնութիւն, անկարգապահութիւն և տառապանք— առհասարակ բոլոր դիմանկարներուն մէջ— գլխաւոր յատկանշականներն են Պէտ-Ջօրեանի։

Դժուար էր աչքի առջեւ ունենալ տեղական բոլոր թերթերը։ Բայց երկու կարեւորներուն յայտնի քննադատները արդէն բաւական բան ըսին.

— «Տիկին Պէտ-Ջօրեան ունի բազմապատիկ ձիրքեր եւ առատաձեռն տաղանդ մը։ Իր յատկութիւնները շատ մը ուրիշ արուեստագէտներ ունենալ պիտի փափաքէին։ Կը հնազանդի կշռոյթներու, որոնք աստուածներէն կուգան իրեն։ Ողողուած է իր սեփական հարստութիւններով։ Մզիչ, առոյգ, գեղեցիկ խառնուածքով արուեստագէտի՝ Սէնկրիան կը յիշեցնէ։

Ալեքսանդր Սէնկրիան Զուիցերացի մեծ եւ հանրածանօթ նկարիչ մըն է, որ նոյնպէս իր գնահատական կարծիքը յայտնեց հայ արուեստագիտուհիին այս վերջին ցուցադրութեան առթիւ)։

Ունի զարդարելու նոյն երեւակայութիւնը, արտայայտելու նոյն դիւրութիւնը, գոյնի նոյն գերակայութիւնը ձեւին եւ արժէքներուն վրայ։ Ու անոր մէջ կը գտնենք տակաւին արձագանգը արեւելեան արուեստի մը, աւելի որոշ, աւելի ուղիղ։»

Ամփոփած եմ ժընեւի թերթերուն լեզուն։

«Պաթիք»ներէն՝ «Յայտնութիւնը» տիրապետեց ամէնուն։ Զօրս մեղր երկայնքով երկու լոյնքի վրայ, աստուածաշունչեան խորունկ եւ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը, արեւելեան երեւակայութեան ընկերացած։ Միրած է գոյներուն մանիշակագոյնը, ճերմակը եւ գորշը իրար բերել։

«Որսորդը» կը ներկայացնէ, հայկական գիւղերու շրջապատին մէջ, արջերու որսորդ հայ գիւղացիի յաջող տիպար մը։

Իւղանկարներէն «Փիէթա»ն Փարիզի ալ ծանօթ է։ Այնտեղ Սալոնը ունեցաւ զայն քանի մը տարի առաջ.

«Աւետում»ները ուշագրաւ են։ Համակրելի կոյսեր տղաբերքի աւետիսը կ'ընդունին ամպերը պատող հրեշտակներէն։

«Աղջնակ»ները կուտան արբուհիին. չարչրկուած դէմքը, բայց, անուշ անդորրը նայուածքին մէջ։ Ու կարծես թէ յոյս կլլլար անոնց բիբերէն ներս։

Իսկ սա ձեռքը երեսին մտածկոտ «Որբուկը» ցեղին հոգեբանը ծանրաբեռնուած մեծ մարդու արտայայտութեամբը, գալիք պայծառ օրերուն երազը կը թելադրէ։

Կաւանօթները սիրուն են։ Ուրիշներէ չփարձուած ձեւեր կան։ Արեւելքը զարձեալ կ'երեւի։

Պէտ - Ջօրեան քուէարկութեամբ Ժընեւի Նահանգին «Ժիւրի»ն ընտրուեցաւ, մօտ ատենէն Պէռնի մէջ տեղի ունենալիք գաւիցերական ցուցահանդէսին համար։

Այո՛, Ցուցադրենք մեր մտաւորական եւ բարոյական արժէքները։ Անոնք անհունօրէն աւելի մեծ դեր ունին քան տասը հազար աղաչանք և մէկ միլիոն արցունքի կաթիլ։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՅԱՆ

„ՎԱՆ„Ը ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աղեքսանդրիա, 27 Մայիս

«Ընի»էն ետքը «Վան»ը

Այսօր Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձի նախօրեակին «Վան» շոգենաւը հեռաւոր Չիլիէն հասաւ Աղեքսանդրիա՝ բերելով գրեթէ 10.000 թոն քիմիական պարարտ՝ իբրեւ օեր, ամերիկեան լեզուով եւ իբրեւ Հպէրբէթն՝ արեւելեան լեզուով. ներգոսի հովիտին արգաւանդ հողերուն համար։

Իր լայնշի սեւ իրանով Միջերկրականի կապուտակ ջուրերուն վրայ վեհափառօրէն բազմած, «Վան» կ'անձնաւորէր Մայր Հայաստանի սուգը։

Իր հսկայ ծխնելոյզով՝ նմանապէս սեւերու մէջ պարուրուած՝ իր բոլորքի կոծով «Վան» կ'ալ պանէր քաղաքակիրթ աշխարհ կոչուած Մողոքը՝ անգութական իր յափշտակութիւններով ու անիրաւութիւններով։

Իր հնչեղ սուլոցներով «Վան» կ'ողջունէր «Եգիպտոսի Հարթօնքը» տառապած քոյր ազգի մը բարեւները տալով Ընկախութեան Հարսնութեան հասած այս գեղեցիկ երկրին։

Իր օդային կարմրաբերան սպիտակ ընդունարաններով, նման Արամէտի չքնաղ խնձորներուն, զորս արար քերթողը հայ օրիորդի մը խածած արշալոյսին կը նմանցընէր, «Վան» կը մարմնացնէր Վան քաղաքին անցեալ փառքը եւ Վանայ ծովին գեղածիծաղ ափունքը։

Երդէն սալոնին մէջ ենք։

Հայրենակից մը, աւելի ճիշդը վանեցի մը՝ ականջս ի վեր կը փսփսայ.

— Լաւագոյն պիտի ըլլար Խրիմեան Հայրիկին կենդանագիրը կախել այս սալոնին մէջ։

Այն առեն, հին ազնուական Վանը իր հայրենատէր չքնաղ յիշատակներով պիտի վերակենդանանար իր աճիւններէն, Վանի ամենամեծ զաւկին՝ արծուային խոժոռ թախծափանց հայեացքներուն տակ։

Բայց բան մը կը ճնշէ իմ սիրտիս վրայ։ Եւ այդ ճնշումը կը ձգնի գիս խեղդել, մանաւանդ Հայաստանի Հանրապետութեան սա տարեդարձի նախօրեակին։

«Ընի» եւ «Վան» շոգենաւները իրենց հայկական անուններով կը պատկանին եւրոպական ընկերութեան մը, որուն հիմնադիրներն են երկու Հայեր՝ Հակառակ ատոր, այս հայանուն շոգենաւները կը ծածկեն օտար դրօշակով։

Ո՜ր Հայը պիտի չփափաքէր տեսնել հայկական եռագոյնին ծածանումը, «Ընի»ին եւ «Վան»ին վրայ, եթէ սակայն մեր պետական նորաստեղծ շէնքը չենթարկուէր կարմիր մարախներու ամենակուլ հարուածներուն։

Այն ժամանակ սատարեդարձի օրը, մենք հայ մանուկներս հետ «Վան»ին ընդարձակ կամրջակին վրայ երգելով պիտի ունենայինք երգելու մարտագոռ.

«Այ ազատ երկրի զաւակ ենք։
«Մեր դրօշակը գիկեր ենք։

Խեղդեցին մեզ մեր խանձարուրին մէջ։ Չթողուցին որ Հայաստան մանուկը աճէր եւ զօրանար։ Մայր Հայաստանն ալ այսպէս մնաց որբեւայրի։

ՍԵԴՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոփիայի Արաքսէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Մայիս 27ին Սոֆիայի թաղականութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28— Անկախութեան տասնամեակը։ Ուրախալի եւ գնահատութեան արժանի է Սոֆիայի կուսակցութիւններուն եւ բոլոր մշակութային եւ հայրենակցական միութիւններուն մասնակցութիւնը ազգային Մեծ Տօնին։

Եկեղեցւոյ բակը շինուած էին կամարներ ու զարդարած՝ շատ մը հայկական եւ պուլկարական դրօշներով։

Ճեմարանի աշակերտութիւնը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը եկած էր փանփառով։ Իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ Ազգ. վարժարանի աշակերտութիւնը։ Ֆանֆարի կողմէն նուագուած մահերգէն յետոյ, երկու վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ։

«Բազարջաստ Միութիւնը Սարդարապատի առջեւ ինկած հանծանօթ զինուոր մը» խորհրդանշող զինուորի մը նկարը պատրաստել տուած էր, որ հպարտ և սուինը մերկ վիճակով կանգնած էր աղօթեց իր մեծ հասակով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Գրիգոր Պօտուրեան։

Ընկերը նախ յայտնեց թէ իր պատկանած կուսակցութիւնը իր լաւագոյն ուժերը զոհած է եւ ամէն զոհողութիւն ըրած է այդ մեծ օրուան համար։ Յետոյ աւելցուց թէ եկած ենք ոգեկոչելու մեր պատմութեան ամէնէն լուսաւոր մէկ էջը՝ ազատ եւ անկախ հայրենիքի երկունքին ժամանակը.

Յիշեց գրուագներ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական կռիւներէն. հայ ցեղի ռազմական ոգին ի յայտ բերող։

Հնչակեան ներկայացուցիչն ալ ծանրացաւ անկախութեան և ազատ ու անկախ հայրենիքի գաղափարին վրայ, փառաբանելով Մայիս 28ը։

Խօսեցաւ նաեւ Գ. Շաւարշ Ատրունի, որ չափազանց յուզուած համբուրեց եռագոյնը ու ըսաւ որ կ'արժէր այս դրօշին համար մեռնիլ։

Բանախօսութիւններու աւարտումէն վերջ, եկեղեցիէն առաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները «Պատուի առ»ի արարողութիւն մը կատարեցին, որմէ վերջ, ֆանֆարի ընկերակցութեամբ, տողանցք մը կատարեցին բակին մէջ։

Ազգային Արամեան վարժարանի բակին մէջ, խօսեցաւ սկաուտներու շրջանային խմբապետ ընկ. Լ. Գազանճեան։

Նոյն օրը ցերեկէն վերջ ժամը 3ին, Տոքթ. Լանկի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ցերեկոյթ մը, ուրուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին մշակութային միութիւնները։ Նուագ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, Գ. Յ. Մարթայեան երկար դասախօսութեամբ մը բացատրեց ներկաներուն այն կարեւոր ազդակները, ինչպիսին են հայկական ինքնուրոյն լեզուն, ցեղը, մշակոյթը, որոնք ծնունդ տուին Հայաստանի անկախութեան։ Ինքնաբերաբար Հ. Օհանջանեան պանծացուց անկախութեան գաղափարը։

⁂ Անկախութեան տօնը միեւնոյն խանդավառութեամբ տօնուած է նաեւ Պուլկարիոյ միւս քաղաքներուն մէջ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը գիտ կ'առաջնորդէր Ռէնոյի տուներու ծառուղիներէն դէպի Դպրոցասէրի վերջնական -կամ այդպէս կը մաղթեմ— կայանը։

Ընդարձակ եւ հովանաւոր պարտէզի մը մէջ տեղը բարձրացող չորսյարկանի շէնք մը, որուն բոլոր յարկերէն դեռատի ու կենդանի ձայներ դիրար կը խաչաձեւեն, կ'արձագանգեն տուներուն պարապ նրբանցքներուն մէջ, մինչդեռ պարտէզին մէջ փոքրիկ պարտիզպանուհիներ արդէն կը զբաղին անոնցմէ թարմացնելու կամ աւելցնելու ծառերը մաքրելու։

Կեանք ու ժպիտ, առհասարակ, առաջին տպաւորութիւնն պարտէզին երկաթէ դռնէն մտած ժամանակ։ Եւ այդ տպաւորութիւնը աւելի կը խորանայ, կը հիմնաւորուի, երբ Տիկին Փօյաճեան որ մեր բոլոր ընդունելութիւն մը կ'ընէ կը փութայ քանի մը արդարացումներ եւ բացատրութիւններ տալ ինծի։

Այդ բացատրութիւններէն կը հետեւի, որ դպրոցին շարժը ... բուցուած մտահոգութիւններուն խորը կան մեծ մասով թերիմացութիւն, եւ որոշ չափով անձնական դժգոհութիւններ։

Առ այժմ զանց կ'ընեմ մանրակրկիտ պատմութիւններ արձանագրելով միայն Տիկին Փօյաճեանի հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Մեր տունը բաց է բոլոր արտոյտի եւ լուրջ հայրենակիցներու առջեւ, որոնք կրնան մեր բոլոր չարժումները, գործերը, հաշիւները քննել։ Մենք շարունակ ուրախ պիտի ըլլանք, թէ մեր հաստատութեամբ հետաքրքրուող հայրենակիցները այցելեն մեզի, գա՛ն, տեսնեն ու ծանօթանան։ Մենք ծածկելու բան չունինք, եւ պատրաստ ենք պահանջուած լուսաբանութիւններ տալու։

Դպրոցասէրին մայրաքաղաքին մօտաւորութիւնը անշուշտ նպաստաւոր պիտի ըլլայ անշուշտ տեսակէտներէ, մանաւանդ բոլոր արտաքին հայրենակիցներուն վրայ շարունակ այցելութիւն տալով մօտէն եւ անմիջապէս ծանօթանալ անոր իրական կեանքին։

Փարիզի մտաւորականութիւնը մինչեւ ունի այսօր ... լով հաստատութեան քաղաքական չէզոքութիւնը՝ որու մասին մանաւոր հաւաստիքներ տուաւ Տիկ. Փօյաճեան, իր բարոյական աջակցութիւնը գործադրել այս հաստատութեան արդիւնաւոր վրայ։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԿ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» ը

ԵՐԲ ՓԱՍՏԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 3 Յունիս — «Հայ [illegible] Մարտ) յօդուածա- [illegible] կը ձգտէր. ինչպէս ըսեր եմ [illegible] թղթակցութեանս մէջ) [illegible] նախկին վարչութեան [illegible] բարեմիտ անդամները [illegible] խմանութեան դէմ։ Ջուրը [illegible] իր վեր հանելու ծիծաղելի [illegible] մը։

[illegible] երկու հոգի կը վրդովուին [illegible] թղթակցութենէն ետք, [illegible] անկեղծ մարդիկ չուտով [illegible], երբ մեր ձեռ- [illegible] տակ եղած փաստերէն եւ [illegible] թուղթերէն մէկ քանին [illegible]։ Նախորդ վարչու- [illegible] ամէնէն յարգելի անդամ- [illegible] մէկը կ'ըսէր

[illegible] անգամ է ձախաւեր փոր- [illegible] մեզ պառակտելու, գա- [illegible] անիշխանութեան մատնելու [illegible] այսօր այնպիսի գեղեցիկ [illegible] մը կայ մէջտեղ, որուն [illegible] կոնակ չենք կրնար դար- [illegible] ուր փաստերը եւ [illegible] կը խօսին, ենթադրու- [illegible], գիտումնաւոր բամբա- [illegible] գուրկ են արժէքէ. շա- [illegible] ձեր գործը, մենք [illegible] բաւականութ համակրանքով [illegible] ենք ձեր գործին շուրջ»

[illegible] ոչ միայն ստայօդ եւ [illegible] վերագրումները օ- [illegible] պզպզակներու պէս գնգած [illegible] եւ անոնք ծառայեցին [illegible] եւ նորերու կապերը ամ- [illegible]։

[illegible] որ մենք մեր թղթակ- [illegible] («Յառաջ», 11 Մա- [illegible] բննադատած էինք նախորդ [illegible] եւ առաջնորդարանի [illegible]թիւնները, եւ հոն [illegible] նստող պաշտօնէութիւնը [illegible] հոգեւոր հովիւ եւլն) [illegible] յարատ գործածած էին [illegible] վարչութեան փառաբա- [illegible],

[illegible] որովհետեւ մեր առաջ [illegible] գործը եւ շահը կանգ- [illegible] է ոչ թէ անձնական գրա- [illegible] մը խնդիրը այս ուրեմն [illegible] փաստերը գտնելէ յե- [illegible] նոյնական պարտականու- [illegible] է ցոյց տալը թէ նախորդ [illegible] հովիւը արժանի չէր նա- [illegible] վարչութեան վստահու- [illegible] թէ այդ մարդը միայն [illegible] կարող էր դառնալ փա- [illegible] առակավոր շարաթաթեր- [illegible] որ այնքան եռանդով կը [illegible] գայն «Յառաջ»ի [illegible] յօդուածներուն դէմ։

[illegible] ձեռքի պատրաստած [illegible] մէջ անցեալ տար- [illegible] ընթացքին վարչութիւնը [illegible] ցոյց կը տրուի 2000

Ֆրանքէ քիչ մը աւելի, իսկ այս տարուան ընթացքին նոյնքան ժամանակի մէջ վարչութիւնը տրուած է 600 ֆրանք։ Տարբերութիւնը ակներեւ է, բայց, ես սկսայ իմ խոստացած բազդատական թղթակցութենէս մէջբերումներ ընել։

Ամէն չարիքի տակ բարիք մը կայ։ «Հայ Միտք»ի յօդուածագիրը իր հետապնդած եւ ոմանց կողմէ քաջալերուած նպատակին արդէն ծառայութիւն մատուց. Այն կերծ վստահութիւնը որ զոյց կուտայ նախորդ վարչութեան անդամներու, անոնք իբրեւ մարդեր մեր ալ վստահութիւնը կը վայելեն։ Ասոր համոզուելու համար անհրաժեշտ է թղթատել 1926ի Յունուար 10էն ի վեր «Յառաջ»ի Մարսէյլի թղթակցութիւնները։ Դեռ «Յառաջ»ի Մայիս 11ի թղթակցութեան մէջ մեր տուրքը վճարած ենք աղգամուլթեան եւ արժանիքին, ճշմարիտ ցաւ զգալով Յակոբ Սէլեանի նման պատուական Հայերու հարկադրական հրաժարականին համար։

Մ. Գույումճեան

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Մեր նախորդ թիւերով տեղեկութիւններ տուեր էինք Մէսթորինոյի ոճրին եւ դատավարութեան մասին։

Հարցաքննութիւնը քանի կ'երկարի Սէնի դատարանին առջեւ, Մէսթորինոյի դէմքը այնքա՜ն յստակօրէն կը ցցուի, զզուելի եւ չնական, իբրեւ զոհեիկ ոճրագործ մը, ստոյգ եւ ուժեղ, որ մինչդեռ կրնար պարկեշտ աշխատանքի մը մէջ գոհացումը գտնել իր ճոխ ապրուստի կարօտներուն, կը նախընտրէ վայրի գազանի մը պէս նետուիլ իր զոհին վրայ, ու զայն ձգելէ յետոյ թակարդի մէջ, կը հարուածէ անխնայ, կը կողոպտէ մինչեւ անոր մատանին իսկ եւ առանց շփոթութեան, առանց որ եւ է մանրամասնութիւն մոռնալու, վարժ բեմադիրի մը ճարտարութեամբ կը կարգադրէ ամէն ինչ, որ կրնար կասկածները իրմէն հեռացնել եւ շեղել ոստիկանական քննութիւնները։ Կերպը կը գտնէ, ամբողջ ոստիկանական հետապնդումներու եւ դատական հարցաքննութեան ընթացքին, ու մինչեւ վերջին պահը, յեցնել վկաները, գանոնք մեղսակից դարձնել իր ոճրին։ Իբր սգաւոր կ'երթայ իր զոհին յուղարկաւորութեան, կուլայ անոր դագաղին առջեւ, ցաւ կը յայտնէ ու մխիթարութիւն կը մաղթէ անոր պարագաներուն ու դարձին, կը ջանայ զայն իբր զոհ ցոյց տալ իր յոռի բարքերուն։

Եւ երբ դատարանի նախագահը կը դիմագրաւէ զայն, չնականօրէն եւ անմեղ մարդու ըմբոստացումով, կ'երդուընեայ իր պարկեշտ մարդու պատուին վրայ... ու կուլայ տղու մը պէս ինչպէ՛ս հաւատալ արցունքի անկեղծութեան, երբ Մէսթորինոներն ալ կրնան լալ...

Առջի օրուան դատավարութիւնը ամէնէն ջախջախիչն էր Մէսթորինոյի համար։ Հարցաքննութեան կարգը եկած էր Օր. Սիւզան Շարնոյի՝ ոճրագործին քենին։ 23 տարու է. ականատես իր քեռայրին եւ անոր զոհին՝ Թրիւֆէմի մահացու պայքարին, որ եթէ չէր կրնար ոճիրը արգիլել, ինչո՞ւ սակայն իր քեռայրին հետ ջանաց անհետացնել ոճիրին հետքերը, անոր հետ ձեռք ձեռքի՝ շփոթութեան մատնեց արդարութիւնը, լռեց օրերով եւ երբ պաղանիքը երեւան ելաւ, ոճրագործը փրկելու յոյսով, ջանաց ինքզինքը ցոյց տալ իբր անոր հոմանուհին, դատարանը զնելու համար սիրոյ եղերական պարագայի մը առջեւ. ինչպէ՞ս կրցաւ ըմռնել բարոյական ոճրագործի այս տխուր դերը։

Դատաւորին առաջին իսկ հարցումին, Սիւզան Շարնօ կը պատասխանէ հեծկլտուքով մը։ Բուռն յուզում մը թոյլ չի տար անոր խօսիլ։ Եւ երբ երդուեալ դատաւորներէն մէկուն պահանջին վրայ, բարապան մը մեղմօրէն կը հանէ անոր գլխարկը, հեծծելով հեծծելով, քանի մը բառեր կը լսուին.

— Շա՜տ աղաչեց, խենթի պէս էր, շատ բարի էր մեզի հետ...։

Բայց դատաւորը անողոք է։ Ուշացած արդարութեան մը վրէժն է որ կը ջանայ ժամ առաջ լուծել.

— Թրիւֆէմի սպաննութեան ներկայ եղաք. ինչո՞ւ սուեցիք առաջին իսկ վայրկեանէն մինչեւ վերջը։ Ինչո՞ւ սիրային կապեր յերիւրեցիք ձեր եւ ձեր քեռայրին միջեւ, սիրային դրամ մը վերածելու համար ոճիրը։

— Այդպէս խրատեցին։

— Որո՞նք։

— Բարեկամներ. անունները չեմ գիտեր։

Բայց դատաւորը յամառ է, մէկու մը պէս որ, առանց անոր լացէն ազդուելու, տղայ մը կը յանդիմանէ խստօրէն, կը պնդէ միշտ.

— Դուք օգնեցիք որ ոճրագործը դիակը ծրարէ։

Հեծկլտուքի ուժգին պոռթկում մը մէջ, հազիւ թէ լսելի կ'ըլլան խոստովանութեան վանկերը.

— Այո՛... պարոն։

Մէկու մը պէս, որ սառնասիրտ մեղսակցութենէն ու հաշուած ստերէն յետոյ, այս ողբ ու կոծէն կը ջղայնոտի, դատաւորը չոր ու կտրուկ կը ձայնէ.

— Հալու շատ ատեն ունիք, օրիորդ, դեռ չէ վերջացած։ Որովհետեւ դուք էիք որ գացիք դիակին համար ծածկոց գնելու, ինչպէս նաեւ ծրարին համար յատուկ լաթը։ Մէսթորինօն չէր գիտեր թէ քանի՝ մեթրօ պէտք էր... այնպէս չէ՞, օրիորդ

— Ո՛չ, ո՛չ, պարոն, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ...

— Բայց, այո՛, այո՛, երբ կին՝ չափի հաշիւները աւելի լաւ կը հասկնայիք եւ դուք յայտնեցիք անոր որ 6-7 մեթրօն կը բաւէր...

— Ո՛չ, պարոն, ո՛չ, կը պաղատի Սիւզան, ո՛չ այդ մէկը...։

— Բայց, այո՛. օ՛ն, տեսնենք շիտակը ըսէ՛ք, ա՛լ կորսնցնելիք մեծ բան մը չունիք։ Հա՞պա դիակիր ծրարին փոխադրութիւնը. առջեւէն քալողը դուք չէի՞ք. ղոնապանուհին գրաւեցնողը ո՞վ էր։

Բայց Օր. Շարնոյի վրայ այլեւս ուժ չէ մնացած. հեւասպառ, պաղ քրտինքներու մէջ, տժգոյն դիակի պէս, պիտի նուաղի. դատաւորը կը հրամայէ սթափեցնող գեղեր հոտոտել տալ անոր, բայց պահ մը յետոյ, նորէն կը շարունակէ իր անողոք հարցաքննութիւնը որ կը վերջանայ Սիւզանի նուաղումով. մեղմ ճիչ մը կ'արձակէ ե կ'իյնայ դատաւորներուն ոտքերուն տակ. մինչ բարապան մը, զայն թեւերուն վրայ առած կը տանի դուրս։

Օր. Շարնոյէ յետոյ իրենց վկայութիւնները տուին նաեւ Տօքթ. Փօլ եւ կաստոէր Փաղէն, յաջորդաբար հերքելով Մէսթորինոյի ստերը եւ փաստելով անոր կանխամտած ոճիրը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԻՊԱՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ

ՓՐԻՎԱ 2 Յունիս.— Շալամօն փրիվայի մօտ հսկայ մետաքսի գործարան մըն է։ Հոն կ'աշխատին 50 Հայեր, այր եւ կին, որոնք օրական 9 ժամ 45 վայրկեան աշխատանքէ վերադառնալէ ետք՝ կը հասնին իրենց յատկացուած մաքուր եւ օդաւէտ սենեակները։ Միշտ ուրախ ու զուարթ, երիկուններ ժամանց կ'ունենան իրարու հետ՝ իրենց առաջին խօսակցութիւնը կ'ըլլայ «Ա՜խ սա՛ Ֆրանսան, թէեւ գործերնիս լաւ է, հանգիստ ենք, բայց մեր սիրած ուտելիքներէն մաս մը կը պակսին ինչպէս պոլղուր, թարմ պամիան, ապուխտ...»

Խելահասներէն մէկը անգիէն կը գոչէ.— «Հայրենակի՛ց, առանք մէկզի մինչ չէ՞ս փափաքիր ազատ եւ անկախ Հայրենիք մը ունենալ»։

Ամէնքը միաբերան ա՜խ մը կը քաշեն. բայց ի՜նչ օգուտ։

Տուներուն մէջ, ճամբան, ինչպէս նաեւ գործարանին մէջ միշտ այս խօսակցութիւնները։

Մարդ ո՛րքա՜ն անգգայ պէտք է ըլլայ, որ չյուզուի այս խօսքերէն։ Հէ՜ք ժողովուրդ, մինչեւ ե՞րբ պիտի համբերէ. ա՛լ չի՞ բաւեր քաշած տառապանքերը։ Մեր երազները ե՞րբ պիտի իրականանան։

Ուրիշ գործարաններու հետ բաղդատելով, հոս սենեակները օդաւէտ են ու մաքուր։ Լիովին ապսպրուած մահճակալ, անկողին, կապերտ, սաւան եւայլն տրամադրուած են։ 15 օրը անգամ մը օճառ կը տրուի, նաեւ ածուխ։

Բացի ելեկտրական լոյսէն, 15 օրը անգամ մը քարիւղ կուտան։ Գործարանատէրը՝ Պ. Հանրի Սովի, [illegible] կը վարուի ամէն գործաւորի հետ եւ անմիջապէս գոհացում կուտայ գործաւորներու խնդրանքին։ Ուրախ է նաեւ, որ գործարանին հայ աշխատաւորները բոլ-բուռներ չունին, իրար չեն ծամծմեր, չեն անօրգեր կամ նախատեր։

Կարեւոր կէտ մը անոնք որ կը փափաքին փրկել հաստատուիլ նախապէս թող դիմեն իրենց գտնուած տեղին ոստիկանութեան եւ թուղթերը վիզէ ընել տալէ յետոյ ճամբայ ելլեն։ Այսպէս տուգանքի կ'ենթարկուին երկու ամիսէ ի վեր հոս հաստատուած Հայեր, որոնք եկած էին Օզնայէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Ցեսինէն, բոլորն ալ 43ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան։ «Յառաջ»ը Մարտ ամսուն մէջ յայտարարած էր այս կէտը, սակայն շատեր ականջ չէին կախած, իսկ այսօր գլխիկոր կը վճարեն օրինական տուգանքները։

Ղ. Սեթեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ A. C. Dionisienneի կազմակերպած բաժակի մրցումները, որուն կը մասնակցէին «Արմէնիա»ի երեք խումբերէն զատ ֆրանսական եւ օտար ուրիշ խումբեր ալ։ Մրցումը սկսաւ առտուան ժամը 9ուկէսին եւ տեւեց մինչեւ ժամը 7։

«Արմէնիա»ի երկու խումբերը մրցեցան U. S. S.ի համապատասխան խումբերուն դէմ. առաջինը 1ով 0 յաղթեց, իսկ միւսը 1ով 0 պարտուեցաւ. երրորդ խումբն ալ B. A. C.ի դէմ մրցելով 1ով 0 պարտուեցաւ, որով մեր երկու խումբերը դուրս ելան առաջին մրցումին։ Մեր յաղթող խումբը քառ-ֆինալին Ջուիզերացիներուն դէմ խաղալով՝ դարձեալ յաղթեց 1ով 0։ Այս մրցումէն վերջ «Արմէնիա»ն տեմի-ֆինալի մնաց A. C. D.ի, այսինքն կազմակերպիչ խումբին հետ։ Այս մրցումը շատ հետաքրքրական եղաւ եւ փոխանակ 15—20 վայրկեանի, ինչպէս սովորութիւն է, տեւեց առանց դադարի 1 ժամ եւ 20 վայրկեան։ Երկու կողմն ալ անկարելին կը փորձէր յաղթանակը տանելու համար։

Խաղը վիճակեցաւ «Արմէնիա»ի։ Յառաջապահ Գրիգոր (կակալոզ) յաղթանակի գնդակը հակառակորդ բերդէն ներս նետեց, հանդիսականներու ջերմ ծափերուն մէջ։ Բազմութիւնը մեծապէս կը գնահատէր Հայերուն խաղարկութիւնը եւ յոյս կար որ, բաժակը շահէին Հայերը։

«Արմէնիա»ի յաղթական խումբը ֆինալիստ մնաց A. C. D.ի ուրիշ մէկ խումբին հետ։ Բայց դժբախտաբար Հայերը շատ յոգնած էին եւ լաւ խաղացողներ չունէին, որով խումբը առանց փոխելու, եւ առանց յոգնութիւն առնելու ֆինալի մտաւ A. C. D.ի դէմ, որ իր չորս խումբերէն լաւագոյն խաղացողները զատելով լաւ խումբ մը հանած էր դաշտ։ Հետեւանքը այն եղաւ որ Արմէնիան պարտուեցաւ 1—0 A. C. D.էն։ Հայ խումբը թէեւ բաժակը չառաւ, բայց հայ խաղացողները շքադրամներ առին։ 22 խումբերու մէջէն ֆինալիստ մնալը ինքնին պատուաբեր է մեզի համար։

Թ. Երանեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ.— Տիկ. Տրնիգ Վաննիէ որ վեց ամիսէ ի վեր ամուսնաբար կը կենակցէր գործաւորի մը հետ, անցեալ գիշեր ուշ վերադարձաւ տուն, ժամը 1.30ին։ Գործաւորը դիտողութիւն ըրաւ իր անպաշտօն կնոջ, որ ազատութեան եւ հաւասարութեան իր իրաւունքներէն ճառեց։ Բայց մարդը՝ որ այդքան բարակ բաներ հասկնալու տրամադրութիւն չունէր, առաւ դանակ մը եւ զայն մխեց կնոջ սրտին մէջ։

Ձերբակալուեցաւ։

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԶՈՀԵՐԷՆ.— փիւի շրջանին մէջ, ջուրը կոխած էր Շանբէլ գիւղը, եւ կ'ողողէր տուները։ Պ. Օկիւսթէն խոհեմութիւն նկատեց փախիլ իր բնակարանէն, եւ 8 եւ 4 տարու իր աղջիկներուն թեւէն բռնած, սկսաւ արագօրէն հեռանալ։ Բայց մրրիկը այնքան ուժգին էր որ թոցուց իր փոքր աղջիկը ու նետեց հեղեղին մէջ։ Անոր դիակը գտնուեցաւ մէկ քիլոմեթր անդին։ Օգնութեան հասնողները հազիւ կրցան հայրը եւ միւս աղջնակը փրկել ստոյգ մահուընէ։

ՄՈՌՑՈՒՄԸ ԱՐՀԵՍՏ.— Ձերբակալուած է Ժան Փէրրօ, դրամատէր, 30 տարու, 400,000 ֆրանք կողոպտելու ամբաստանութեամբ։ Փէրրօ հասարակներու բաժնեթուղթերը կը գնէր, անոնց համար շատ նպաստաւոր գիներով, բայց միշտ ալ կը մոռնար անոնց փոխարժէքը վճարել։ Այս կերպով քիչ ատենուան մէջ, իւրացուցած դրամներուն հաշիւը գնաց տալու բանտին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՑԸ

— Եթէ երբեք, եթէ երբեք, [illegible], յանկարծ ուրախութեամբ [illegible] յուսալու յնորքով մը, [illegible] երբեք գուն ալ մեզի պէս [illegible] մը չես

— Ո՛չ, ոչ, Ֆրոզին,— ու այս [illegible] արտասանած պահուն [illegible] մէջ անպատում երաժշտու- [illegible]— անշուշտ քրիստոնեայ [illegible] ու երբեք ալ եղած չեմ։ [illegible] կրօնքին պատկանիլս [illegible] կը համարեմ, ու [illegible] ինծի համար այս բարու- [illegible] ունենալուդ պատճառաւ, [illegible] գիս չի զայրացներ։ [illegible] ինծի պէս Թուրք մըն է եւ [illegible] ձեր ցեղին չեմ պատկանիր [illegible] իր կիներուն մէջ երբեք [illegible] մը չունեցաւ, այնպէս

որ մայրս ալ քրիստոնեայ մը չի կրնար ըլլալ։ Իրաւ է թէ քու լեզուդ քեզի չափ լաւ կը խօսիմ, բայց արդէն բացատրեր եմ, քեզի թէ Լէմնոս մեծցած եմ ուր հայրս կուսակալ էր։ Քրիստոնեայ պզտիկ տղայոց հետ յաճախ փողոցները խաղացած եմ։ Գիտեմ միայն թէ, այդ տարիքէս ասկայինս, այս հոսը շատ հաճելի էր ինծի, բայց թէ ինչո՞ւ, այդ քեզի բացատրելու համար, ես իսկ չեմ կրցած ըմբռնել։

Ան իր յիշատակները կը պրպտէր։ Այդ նուրբ բոյրին մոգական ազդեցութեան տակ հեռաւոր տարիները կը վերակոչէր։ Յետոյ կը յիշէր. կը կարծէր աղօտօրէն յիշել որ տեսնէր իր հօրը «քօնաք»ը, որուն գորշագոյն տախտակները տանիքի կղմինտրի պէս իրարու վրայ շարուած էին եւ պատին արտաքին մասը կը կազմէին։

Բնակարանը բլուրի մը վրայ կառուցուած էր Ա. [illegible] յիշողութենը հեռացնելով, աւելի տպաւորութիւն [illegible] իրեն. ներքին մասը, մեծ, շատ մեծ սրահ մը, կիրով ճերմկած որմերով, խորը, պատուհանին երկայնքը, բրդոտ, կարմիր ծածկոցով սօֆաէն զատ ոչ մէկ կարասի, սրահին մէջտեղը, կարմիր պղինձէ մեծ կրակարան մը կարմրած մոխիրին մէջէն՝ ճարճատուն կրակը կը տեսնուէր. Բոլորակաձեւ եզերքին վրայ սեւ ունելի մը կար։ Ուրիշ պէս կը տեսնէր նաեւ, պատուհանին երկայնքը մեծ բազմոցին վրայ նստած իր հայրը, որուն քները խաչաձեւած, իր մուշտակապատ վերարկուն՝ տարածուած քղանցքովը իր ծխամորճը կը քաշէր. որուն երբեմն թեթեւ հարուած մը կուտար, մոխիրը թօթուելու համար, քովը դրուած գիրին պղինձէ մոխրամանի մը մէջ, պատուհանէն դուրս կը դիտէր եւ մնացեալ ժամանակը նրբելով կ'անցընէր։ Շատ բարի կերպարանք մը ունէր։ Ֆէսը, շատ եւեւ, գլուխ ծածկող նետուած ըլլալով երեւան կուգար իր ճակատը, յայն դէմքը ու մեծաքսանման մօրուքը, որ սկսեր էր արդէն ճերմկիլ։ Մէկ հաճոյք միայն կը ճանչնար, այն էր՝ տղան իր քովը բերել տալ։ Անոր ձայնին հնչումը տակաւին ականջին մէջն էր. երբ ան կը հրամայէր իր ծառաներուն «չօճո՛ւք»։ Ինչ որ կրճատելով կը նշանակէր, որ տղան բերեն իրեն։ Կը բերէին զայն, եւ հօրը մեծ ուրախութիւնը զայն այդ սրահին մէջ տեսնելն էր, պզտիկ մանուկ որ ան անշարժ մնար։ Հազիւ կը խօսէր անոր խաղալիքներ տալու. Առանց անոր որ եւէ խօսք ուղղելու, իր մշտուն ակնարկով կը դիտէր զայն։ Նոյն իսկ չէր զգուեր զայն։ Միայն կ'ուզէր զայն իր քովը տեսնել։

Արեւելքի մէջ, մանաւանդ Թուրքերուն քով հայր ու զաւակի մէջ որեւէ մտերմութիւն գոյութիւն չունի։ Փաշային կողմէ կանչուած ըլլալը մանաւոր պատուէն պարծենալով հանդերձ, տեսակ մը երկիւղ կը զգար տղան։ Այն ատեն յիշեց նոյն իսկ թէ օր մը, երբ հայրը պատուհանին յենած՝ փողոցը դիտելու զբաղած կ'երեւէր, ինքը կրակարանին քով, ունելին, յանկարծ վախ մը զգացեր էր ու սկսեր էր պոռալ եւ կանչել։ Յաջորդ օրը, երբ Փաշային հրամանով, դարձեալ կանչուեցաւ, սկսաւ կրկին աղաղակել։ Հիմա, իրեն այնպէս կը թուէր թէ այդ սենեակին մէջ շատ աղաղակած ու շատ լացած էր, բայց, յետոյ, յանկարծ, սկսեր էր խիստ զուարճանալ։ Սպասաւոր մը ափսէի մը մէջ դրուած տարօրինակ շաքարեղէններ բերած էր, սեւ, բոլորովին ու սրածայր։ Ասմէտ կարծեր էր թէ իր բերանը պիտի գնէին զանոնք։ Բայց սպասաւորը, ծանրօրէն կրակարանին մօտեցաւ, մոխիրը շարժեց քիչ մը, ճարճատուն կրակը մէջտեղ հանեց, շաքարը վրան դրաւ։ Շաքարը գագաթէն սկսեր էր մխալ, արձակելով հոտ մը՝ որ նախ թմրեցուցեր էր զինքը, բայց յետոյ շատ քաղցրաբոյր էր թուեր։ Օ՜հ, միշտ, քիչ առաջուան չնչաւէն նման։ Ըլլայ իր արձակած այնքան աղաղակներէն կամ ազդուած այդ հրաշալի բոյրէն, Ասմէտ գետին ինկեր ու աչքերը գոցեր էր, վերջէն, հասկցած էր թէ անուշահոտ հատիկներ էր որ այդ վայրկեանին ծխեր էին։ Այդ դէպքէն վերջ նոյն սրահը եկած ատեն որեւէ խորշում չէր զգար նոյն իսկ անգամ մը յատկապէս յագեր էր տեսնելու համար թէ նոյն հատիկներէն պիտի բերէ՞ն դարձեալ։

Թարգմ. Պ. Թ.

(Շար.)

կ'այցելէր։ Յաճախորդները ա՛յնքան շատցան, որ Պօյաճեան պանդոկապետէն երկու սենեակ եւս ուզեց։

Կեղծ բժիշկին մասին կարգ մը մարդիկ տեղեկութիւն տուին ոստիկանութեան եւ Թաղին ոստիկանապետը Պ. Ֆլէօթէր իր քարտուղարին եւ գաղտնի ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ գնաց Պօյաճեանի բնակարանը եւ դուռը բանալ տալէ յետոյ հարցուց անոր.

— Տօքթոր Պօյաճեա՞նն էք։

— Ես Պ. Պօյաճեանն եմ, բայց բժիշկ չեմ, ճշդեց կեղծ բժիշկը՝ կռահելով որ Թակարդն ինկած է։

— Սակայն ձեր մօտ կան կարգ մը գործիքներ, որոնք մասնաւոր հիւանդութիւններ դարմանելու կը ծառայեն։

— Կրնաք քննել։ Սենեակիս մէջինները բոլորն ալ ինծի կը պատկանին եւ անձնական գործածութեան համար են։

Ոստիկանապետը վառարանին վրայ գտաւ բազմաթիւ սրուակներ, դեղի ծրարներ ու տուփեր, իսկ սեղանի մը վրայ բժշկական գործիքներ, ներարկումի ասեղներ, անփուլներ եւլն., եւ կարգ մը այնպիսի գործիքներ, զորս դեղագործները միայն բժիշկներուն կուտան։ Պօյաճեան բսաւ թէ երբեք դեղագիր չէ գրած. մինչ 5—6 դեղագործներ վկայեցին եւ թէ կեղծ բժիշկին դեղագիրով՝ զանազան դեղեր պատրաստած են։

Քննութիւնները հաստատեցին թէ Պօյաճեան կը դարմանէր ո՛չ միայն արանց եւ կանանց յատուկ կարգ մը հիւանդութիւններ, սրտի ցաւեր, այլ նաեւ կը կատարէր վիրաբուժական մասնաւոր գործողութիւններ. ահա՛ թէ ինչու յաճախակի եւ մեծ թիւով Հայուհիներ կուգային իր բնակարանը։

Պօյաճեան բանտարկուեցաւ հետեւեալ ամբաստանութիւններով, որոնք բոլորն ալ հաստատուած են. 1. ապօրէն բժշկութիւն, 2. դրամաշորթութիւն (որովհետեւ հիւանդներէն գանձած այցեգինը ոճիր մըն է), 3. տիտղոսի գեղծում (քանի որ դեղագիրները կը ստորագրէր «Տօքթոր» մակդիրով), 4. ինքնութեան թուղթի անկանոնութիւն։

Հակիտալական նոր ցոյցեր

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ օրթոտոքս Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ Սկիւպի եւ Սթրումիցայի բնակչութիւնը հակիտալական ցոյցեր կազմակերպեց։ Սկիւպի մէջ 7000 հոգինոց թափօր մը փողոցները շրջեցաւ՝ ազգային երգեր երգելով եւ Իտալիոյ դէմ թշնամական բացագանչութիւններ ընելով։ Ոստիկաններու եւ ոստիկան-գինուորներու կարեւոր ուժեր ցրուեցին ցուցարարները, որոնք կը փորձէին մտնել իտալական հիւպատոսարանին։ Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ շուտով։

Սթրումիցայի մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան։

Յարձակում իտալական դեսպանատան վրայ

Պերլինէն կը հեռագրեն Յունիս 6 թուակիրով.—

Այս իրիկուն ժամը 22ին մօտ, քանի մը ինքնաշարժներ կանգ առին Պերլինի իտալական դեսպանատան առջեւ։ Մէջիններէ սկսան քարկոծել շէնքը, կոտրելով բազմաթիւ ապակիներ եւ հայհոյելով Մուսոլինիին։ Դէպքը անցաւ ա՛յնքան արագ որ ոստիկանութիւնը նոյնիսկ ժամանակ չունեցաւ միջամտելու։ Կը կարծուի թէ ուսանողներ էին այս դէպքին հերոսները։

Հարկատուներու ուշադրութեան

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, որուն համաձայն Յուլիս 1էն սկսեալ 100ին 10 յաւելում պիտի կատարուի 1927ի բոլոր այն տուրքերուն վրայ, որոնք դեռ չեն վճարուած եւ որոնց թուղթերը հարկատուներուն ղրկուած էին 1928 Փետրուարէն առաջ։

18 միլիառ գոյացած նոր փոխառութենէն

Ելմտական Նախարարութեան շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, աւելի քան 18 միլիառ ֆրանք գոյացած է Ներքին նոր փոխառութենէն, որ շրջաբերութեան հանուեցաւ Մայիս 7ին։ Կանխիկ դրամով գնուած է 10 միլիառ 530 միլիոն ֆրանքի թուղթ. Ազգային պաշտպանութեան գանձատոմսերով փոխանակուածներու գումարն է չորսուկէս միլիառ ֆրանք։ Փոխառութիւնը պիտի փակուի այս իրիկուն եւ կը կարծուի թէ ընդհանուր գումարը պիտի հասնի 20 միլիառի։

ՆՈՐ ՈՍԿԻ ԿՈՒԳԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

«Թայմզ» կը գրէ թէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին մեծաքանակ ոսկի պիտի փոխադրուի Նիւ Եորքէն Փարիզ։ Ընդհանուր գումարը կը հասնի 100 միլիոն տոլարի եւ առաքումները պիտի կատարուին 15 միլիոն տոլարի բեռներով։

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձեր

Զարլս Լէվինի յայտարարութեան համաձայն, Օր. Մապէլ Պոլ երէկ Նիւ Եորքի մօտ Քըրթիսֆիլտէն «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէր՝ Ատլանտեանը կտրելու համար։ Օդանաւը պիտի վարէն Օլիվըր Լըպոնթիլիէր, նախկին սպայ անգլիական բանակին եւ հարիւրապետ Արկոյս։ Օրիորդ Մապէլ Պոլի միակ փափաքն է Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ եւ մրցումի ելած է Օր. Ամելիա Ըրհարթի հետ, որուն օդանաւը տակաւին կը սպասէ Նիւ-Ֆաունտլէնտի առջեւ։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի այս օրերուն էր, որ «Միս Քոլոմպիա» յաջողած էր կտրել Ատլանտեանը Քլարէնս Չէմպըրլինի ղեկավարութեամբ եւ հասած էր մինչեւ Այսլէպէն (Գերմանիա)։

Անատոլուի նոր երկաթուղիները

Թուրք կառավարութիւնը Սամսոնի ծովեզերեայ երկաթուղիներու ընկերութենէն 300,000 ոսկիի բաժնեթուղթ գնած եւ ասոր վրայ ընկերութիւնը նոր շինութիւններու սկսած է։ Ներկայիս Զարշամպայի եւ Թէրմէի միջեւ կը կատարուին գիծերու շինութիւնները։

ՆՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԱՄԱՐ եւ Ռինեօ, որոնք Փարիզէն մէկ Թուրքով Հնդկաստան պիտի երթային եւ ստիպուեցան Պոլիս վար իջնել, այժմ ճամբայ ելած են Պոլիսէն՝ Պուրժէ վերադառնալու համար։

ԳԵՐՄԱՆ Ծերունի կառավարն Հալթմանն որ անցեալ օր իր կառքով Պերլինէն Փարիզ հասած էր, Պուրժէի մէջ հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ եւ Փարիզի վրայ պտոյտ մը կատարեց օդանաւով։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հասցէին։

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Ցեսինի խումբերու դիւաններէ (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Յիւրիայի վերնայարկը։ Չեկուցումներ պարտաւոր գործունէութեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդական համալսարանի դասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ գիշեր. Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9-10 Հայոց պատմութիւն (փրոֆ. Ադոնց)։

ժամը 10-11 Հոգեբանութիւն, (փրոֆ. Աղաջանեան)։

Կիրակի վերջին դասախօսութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Մանճեան.— Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք իր հասցէին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Ջարսանճագցիներու Հայրենակց. միութեան հանգանակութիւն.

Ս. Քիւրքճեան 50, Մ. Մարտիրոսեան 50, Մ. Թաշճեան 30, Ս. Պօյաճեան 26, Ս. Թիւթիւնճեան 25, Ա. Դարբինեան 25, Ս. Աւետիսեան 20, Լ. Պօյաճեան 20, Մ. Սողիկեան 25, Ա. Նորայեան 20, Խ. Ղազարեան 15, Ա. Գրիգորեան 15, Տ. Զաքոեան 15, Խ. Ծառուկեան 20, Տ. Շահինեան, Ա. Կիրակոսեան, Ա. Ղազարեան, Օր. Ա. Ոսկերիչեան, Ճ. Կոփոեան, Պ. Սարաճեան 15ական, Կ. Ղազարեան 20, Օ. Օհանեան, Պ. Պօղոսեան, Ճ. Մարտիրոսեան, Հ. Ոսկերիչեան, Խ. Թաշչօեան 10, Լ. Մելիտոսեան, Փ. Աւատուրեան, Ի. Գրիգորեան, Ոմն, Ք. Անթոեան, Մ. Իշխանեան, Գ. Անթառամեան, Խ. Ոհանեան, Հ. Օհանեան, Տ. Քէլեան, Խ. Զագմագճեան, Մ. Նորայեան, Պ. Պօղոսեան, Կ. Մինասեան, Օր. Խ. Թաշճեան, Կ. Պանտաղեան, Տ. Ո. Հոլոփիկեան, Յ. Գէորգեան, Ղ. Կարապետեան, Յ. Սահակեան 10ական, Ոմն, Յ. Դարբինեան, Ա. Լուսիկեան, Պ. Նաճարեան, Ե. Թաթոեան, Խ. Նալպանտեան, Ս. Աւետիսեան, Տ. Օ. Գարբիէլեան, Ե. Մինասեան 5ական ֆրանք։ Գումար 761 ֆրանք։

(Ցեն Յառաջ 2 ցուցի).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Գառնիկ եւ Կայծակ եղբայրները։ Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան՝ Վերոնիկա Երկանեանին, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— Կը փնտռուի Հէքէկքի (Եր. պապ) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սեբաստիոյ եւ Եգեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահիրտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ [illegible] Avedis Kalaydjian. No 5 Delavze Chemin Bastonce, Merignac, Gironde.

— Սարգիս Գէորգեան, Նախկին Interprète Arménien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drôme). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու յուսը առնուած է. իմացնել Պ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André, 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր-Գիւղէն Պետրոս Ալավանթեանի որդին Յակոբ, 18 տարեկան որ այս վերջերս Յունաստանի որբանոցները ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Տիկին Ովաննա Պետիկեանի, 29 Rue des Dominicaines, Marseille.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Սապանճացի (Իզմիթ) Արզար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ոսափիոս Մարգարեանը։ Իմացնել Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau, Avon Priore

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 209bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԻՏԱԼԻԱ	50 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		10տ.
ԵՒՐՈՊԱ		200ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 9 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 669 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ "ՊԷՆՏԷԿԵԱՆ,,ՆԵՐԸ

Կոնստանցայի (Ռումանիա) ռամկավար հատուածին վարչութիւնը, Մայիս 20 թուակիր հետեւեալ շրջաբերականը կ'ուղղէ իր ընկերներուն (14-16 հոգի), Մայիս 18ի տօնանահանին առթիւ.

— «Սիրելի ընկեր, — վարչութիւնս կեդրոնէն ստացած հրահանգին համաձայն, ի պաշտօնէ կը յայտարարէ թէ՝ Ռ. Ա. կուսակցութիւնը ո՛չ հաւաքաբար եւ ոչ ալ անհատապէս կը մասնակցի յառաջիկայ կիրակի 27ի մայիսի հանդէսին, զայն նկատելով մէկ կողմէ ինքնաբաշխական միջոց, ի հաշիւ ծանօթ կուսակցութեան, եւ միւս կողմէ իբրեւ ցոյց արդի Հայաստանի կառավարութեան, նոյն կուսակցութեան կողմէ»:

Հակառակ այս արգելքին, անկախութեան տօնախմբութիւնը կ'ունենայ համազգային հանդամանք, եւ կը տօնուի նախաձեռնութեամբ այդ խորհուրդին, որ ռամկավարները կը բաղկանայ:

Արդարեւ, մեր թղթակիցը կը շեշտէ.

— «Զարմանալի ենք յիշել նաեւ գովելի ընթացքը Թաղականութեան, որ հակառակ իր պատկանած կուսակցութեան խիստ արգելքին, կազմակերպեց Մայիս 28ի հանդէսը եւ ջանք չխնայեց, ընկ. կոյսով տօնելու համար անկախութեան տօնախմբութիւնը»:

Որքան կը յիշենք, Կոնստանցայի ռամկավարներուն կողմէ ալ խօսուած է նախընթաց երկու տարիներու ընթացքին, Մայիս 28ի առթիւ։ Դիւրին է պրպտել թերթերը եւ գտնել։

Կ'ուզէինք որ, ընթերցողները այս պատմութեան հետ մէկտեղ կարդային «Արեւ»ի Մայիս 29 թուակիր խմբագրականը։ Անկէն ուշագրաւ հատուածները արտատպեր ենք այսօր, խորագիրն ալ նոյնութեամբ։

Ի՞նչ կ'ըսէ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, այդ նպաստ եւ մանուածապատ բառակոյտին մէջ.

Կը ճանչնայ Մայիս 28ը։ Եւ այս առթիւ, քար մըն ալ կը նետէ համայնավարներուն, որոնք «չեն ըմբռներ որ միանալու համար նախ ազատ ըլլալու էր եւ այդ ազատութիւնն ալ՝ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918 Մայիս 28ին»։

Կը ճանչնայ ոչ միայն իբրեւ «Արեւ», շրջանի մը օրկանը, այլ եւ իբրեւ ռամկավար կուսակցութիւն.

— «Դիւցով մեզի, առնանք ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը, իբրեւ Ամբողջութիւնը տպուած է քիչ անդին)։

— «Մենք զայն կը տօնենք համեստօրէն, իբրեւ պատմական իրողութիւն մը» եւլն.։

Ուրեմն, տարբերութիւնը այն է որ, Դաշնակցականները և ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը այդ պատմական իրողութիւնը կը տօնեն մեծ խանդավառութեամբ եւ հրապարակային հանդէսներով, իսկ ռամկավարները եւ իրենց ափ մը համակիրները, աւելի ճիշդ հովանաւորները՝ «համեստօրէն», պատի մէջ, կամ գրասենեակի մը անմատչելի մէկ անկիւնը, որպէս զի... ծուռ չնային Երեւանցիները։

Հապա կեդր. վարչութեան հռչակաւոր շրջաբերակա՞նը, որուն հիման վրայ Կոնստանցայի ռամկավար ակումբը արգիլած է թէ հաւաքական եւ թէ անհատական մասնակցութիւնը։

Հապա Փարիզի եւ ուրիշ տեղերու իրենց օրկաններուն մէջ գի՞րքը, որ ծաղրանք, ուրացում եւ արգելք է, եւ ուրիշ ի՞նչ։ Եւ այս՝ ամէն ամէն տարի։

Իսկ Կոնստանցայի ընկերներուն ըմբոստութի՞ւնը, կեդրոնի հրահանգներուն դէմ...

«Արեւ»ը ի՞նչպէս կը բացատրէ այս երեւոյթները։

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ, ռամկավարներուն մէջ ալ կան ազնիւ մարդիկ, ազգասէրներ՝ բառին տարրական իմաստով, որոնք մեզի պէս կը մտածեն ինչպէս Մայիս 28ի, նոյնպէս եւ Ապրիլ 11/24ի ներկայ Հայաստանի կարգուսարքին կամ գաղթականներու կազմակերպութեան մասին։

Բայց իբրեւ «ամաթէօր» կապուած ըլլալով գործին, չեն կրնար արժեցնել իրենց տեսակէտները։ Եւ իբրեւ հետեւանք, քանի-հինգ վարիչներ կը հետապնդեն քաղաքականութիւն մը որ ամբողջովին կիրք է եւ կեղծիք, որ ինքն իր մէջ անհրաժեշտ տրամաբանական կապ չունի։ Որ ուրիշ բանի չի ծառայեր եթէ ոչ խորացնել պառակտումը, խաչաձեւել իրար եւ պատեհ պատէն վեր հանել։

Ո՞վ չի գիտեր թէ ռամկավարներն ալ կ'ուզեն միացեալ անկախ Հայաստան,— առեն առեն կը սաւառնին մինչեւ «Ծովէ ծով Տափիլք»ը։

Բայց, կամացո՛ւկ.— «Ի սէր Աստծու, հայրս չիմանա՛յ...»։

Մինչեւ այսօր ալ, մեզի համար պարզ չէ թէ, ինչո՞վ թշնամական ցոյց կատարուած կ'ըլլայ այսօրուան Հայաստանի դէմ, եթէ Մայիս 28ի առթիւ, հայկական բոլոր հաւաքներն ու հատուածները հանդիսաւորապէս, եւ տարին գոնէ մէկ անգամ, աղաղակեն թէ՝ կ'ուզեն որ Հայաստանը անկախ ըլլայ, ազատ ըլլայ, իր թափառական զաւակները տեղաւորելու չափ հող ունենայ։

Եւ յետոյ, երբէ՞ն ի վեր է որ, պատահարար եկած իշխանութիւն մը ամէն բան է, ազատ է իր ուզածին պէս շարժելու, արհամարհելու ամբողջ ժողովուրդի մը կամքը, աչքերը եւ պահանջները փակելու անոր անհնարին տառապանքներուն առջեւ, իսկ այդ ժողովուրդը ոչ իսկ իր մարդկային բողոքը արտայայտելու իրաւունք ունի...

Նախի՞ր ենք թէ մարդ եւ ժողովուրդ։

Իսկ դուք, պարոնա՛յք ռամկավարներ, կուսակցութի՞ւն էք, թէ ժողովուրդին ցաւերն ու ցնծութիւնները, տանջանքներն ու տենչանքները բաժնող հոսա՞նք մըն էք, թէ «պէնտէկեանական» կարաւան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28 ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Այս խորագիրը եւ հետեւեալ հատուածները կ'արտատպենք Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթէն, Արեւի Մայիս 29ի խմբագրականէն, իբրեւ նմոյշ տրամաբանութեան, պարկեշտութեան, լեզուի եւ ոճի։ Հատուածները կրնան ամբողջութիւնը կարդալ, աւելի լուսաբանուելու համար.

— «Հաւասարապէս անտրամաբանական են դաշնակցականներն ու համայնավարները՝ առաջինները մեծ պատիւներ ընծայելով Մայիս 28ին եւ երկրորդները մեծ նախատինքներու տակ ծածկելով այդ թուականը։

Դաշնակցականները անտրամաբանական են՝ երբ Հայաստանը ներկայիս ոչ-անկախ, վերստին գերի եւ ստրուկ հռչակելով հանդերձ՝ կ'ուզեն որ աշխարհի ամէն կողմը, բացի Հայաստանէն, մեծ աղմուկով անոր անկախութիւնը տօնուի։ Նոյնպէս են համայնավարները, որոնք Հայաստանը մաս կը համարեն Սոցիալ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան, ինչ որ միացեալներու գոյութիւնը կ'ենթադրէ, եւ չեն ըմբռներ որ միանալու համար նախ ազատ ըլլալու էր եւ այդ ազատութիւնն ալ՝ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918 Մայիս 28ին, այնպէս թէ այնպէս յայտարարուած իր անկախութեամբը։

Իրականին մէջ՝ միմիայն հայ համայնավարները պէտք էին տօնել Մայիս 28ը, եթէ կը պնդեն թէ այսօր ալ Հայաստան անկախ է, Դաշնակցականները՝ ո՛չ, չեն կրնար զայն տօնել՝ նախ երկրին անկախութիւնը կորսուած սրտալնուն համար, յետոյ՝ իրենք զայն կորսնցուցած ըլլալնուն համար։

Գալով մեզի, տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը, իբրեւ դարեր վերջ առաջին անգամ հայ երկրամասի մը վրայ ծագող ազատութեան նշոյլը՝ որ բաւական ուժով չէր տեւելու համար, եւ մեր ժողովուրդն, իր վարիչ կուսակցութիւնով, բաւական խելացի չէր զայն պահպանելու համար։

Մենք զայն կը տօնենք համեստօրէն, իբրեւ պատմական իրողութիւն մը, այո՛, ուրախութեամբ մը որուն մէջ շատ ալ տխրութիւն կը մտնէ, և տխրութիւնը աւելի կենդանի է՝ դժբախտաբար՝ քան ուրախութիւնը, որովհետեւ այդ օրուան յաջորդ տխուր իրողութիւնները չեն պատկանիր հեռու անցեալին, այլ դեռ երէկուան իրողութիւններն են։

Արդէն, երբ Թրքական Հայաստանը, որուն հողին վրայ 1895ին 300.000 եւ 1915—18ին 1.000.000 Հայեր զոհուեցան յանուն ազատութեան, գերի մնաց 1918էն վերջն ալ, ըստ մեզ ամբարշտութիւն է հանդիսութեամբ տօնել չապաուած անկախութիւնը Երեւանի Հանրապետութեան, չապաուած ըլլալուն համար ալ շատ մեկնած անկախութի՛ւնը այդ Հանրապետութեան.»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Փեթերպուրկի նախկին դեսպան Մորիս Փալէոլոկ իբրեւ յաջորդ Ժոնարի։ Այս աթոռին համար թեկնածու էր նաեւ Թրքասէր գրագէտ Քլօտ Ֆարէր, որ ութ քուէ միայն ստացաւ։ Փիէր-Լոթիի ժառանգն ի վեր Քլօտ Ֆարէր կ'աշխատի անմահներու կարգն անցնիլ իր թեկնածութիւնը ներկայացնելով մեռնող իւրաքանչիւր ակադեմականի աթոռին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ'ուզեն Սուրիոյ ազգայնականները

Պոլսոյ Թուրք թերթերուն համաձայն, ծայր առիճան շփոթ վիճակ կը տիրէ Սուրիոյ մէջ։ Դամասկոսի կառավարութիւնը որոշած է Յունիս 15ին յետաձգել Խորհրդարանին բացումը, յուսալով որ մինչեւ այդ ժամանակ կարելի կ'ըլլայ մեծամասնութիւն մը ապահովել։ Ազգայնական երեսփոխանները միացեալ ճակատ մը կազմած եւ որոշած են ամէն գնով պայքարիլ արդի դահլիճին դէմ։ Ազգայնական երեսփոխանները յայտարարութիւն մը հրատարակած են, պահանջելով որ՝

1. Սուրիա կատարելապէս անկախ ըլլայ իր ներքին գործերուն մէջ եւ հոգատար պետութիւնը բաւականանայ պարզ առաջնորդի դերով։ 2. Սուրիա ազգային բանակ մը պէտք է ունենայ։ 3. Սուրիոյ Սահմանադրութիւնը պէտք է պատրաստուի եւ վաւերացուի Խորհրդարանին կողմէ։ 4. Սուրիա իրաւունք պէտք է ունենայ օտար պետութիւններուն մօտ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ կարգելու։

Ուրիշ գրոյցի մը համաձայն, երեսփոխաններու մեծ մասը կ'ուզէ թագաւորութիւն հաստատել Սուրիոյ մէջ եւ թէ այդ պարագային Սուրիոյ գահը պիտի առաջարկուի Եգիպտոսի նախկին Խտիվ Աբբաս Հիլմի փաշայի։ Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ կառավարութեան դէմ ցոյցեր կատարուած են, որովհետեւ կառավարութիւնը վերջ տուած է բոլոր Լիբանանցիներու պաշտօններուն։ Դժգոհութիւնը մեծ է նաեւ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, ուր անակնկալ դէպքեր կը նախատեսուին Յունիսի ընթացքին.»։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի երեսփոխան Ֆէտա, Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին բեմէն պահանջած է վերաքննել հոգատարութիւնները, եւ իրենց յանձնել Սուրիան, ըսելով.

— «Հոգատարութեան դաշնագիրներուն վերաքննութիւնը ո՛չ միայն կարելի է, այլ եւ անհրաժեշտ։ Ժամանակ է, ի մէջ այլոց, վերաքննելու այն դաշնագիրները, որ կը վերաբերին օսմանեան նախկին հողերուն։ Իտալիա կը կարծէ թէ, խնդրոյ առարկայ ազգերը այսուհետեւ ի վիճակի են իրենք զիրենք կառավարելու։ Կարելի է կազմել երկու անկախ պետութիւն.— մէկը իսլամական՝ Սուրիոյ մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Դամասկոսը, միւսը՝ քրիստոնէական, Լիբանանի մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Տրիպոլիսը։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը կրնայ երկուքի բաժնուիլ։ Սուրիականը կը տրուի Իտալիոյ, իսկ Ֆրանսա կը պահէ Լիբանանը, որուն հետ կապուած է մշակութային եւ պատմական կապերով»։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Քրոնիքլ» (6 Յունիս) կը գրէ թէ Լոնտոն հասած տեղեկութեանց համաձայն, առեւտրական սուր տագնապ մը կը տիրէ Հալէպի մէջ։ Դրամատուները 100ին 50 գեղչած են առեւտրական վարկերը եւ թէ նոյնիսկ լաւ համբաւ ունեցող տուներ ստիպուած են 100ին 10—15 տոկոս վճարել՝ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւններու համար։ Քանի մը սնանկութիւններ պատահած են։

Այս տագնապին գլխաւոր պատճառը կը վերագրուի ձմրան եւ գարնան եղանակին տիրող գէշ օդին։ Ոչխարարօյծներու հօտերը ծանր կորուստներու ենթարկուեցան, ցորենի ցանքերը փճացան եւ ամառուան հունձքերը մարախներու սպառնալիքին ենթակայ են։

«Տէյլի Քրոնիքլ» կ'աւելցնէ թէ Հալէպի հետ Անգլիացիները բաւական մեծ առեւտուր ունին։

Դամբար նոր խորհրդարանին առջեւ

Առջի օր Փուանքարէի դահլիճը Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց կառավարական ծրագիրը՝ իր յառաջիկայ գործունէութեան մասին։ Վարչապետը ընդհանուր ակնարկ մը նետեց դահլիճի եւ խորհրդարանի յարաբերութեանց վրայ եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է ապահովել հանրապետական օրէնքները։ Յետոյ անցնելով ներքին խնդիրներուն, նախ ծանրացաւ Ալզասի վրայ ու երկրին անգամ յայտնեց թէ Ալզաս-Լորէնցիները որքան ատեն որ ուզեն անխախտ պիտի պահեն իրենց դպրոցական և կրօնական այն վարչաձեւը, զոր ցարդ ունեցած են։

Դրամական հարցին մասին, վարչապետը չուզեց որոշ բան ըսել, սակայն իր ճառէն վերջ խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ կը խօսուէր թէ պաշտօնական կայունացումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 30ին Շաբաթ օր։ Գալով տուրքերուն, կառավարութիւնը կը խոստանայ պարզաբանել, բարեփոխել եւ թեթեւցնել կարգ մը տուրքեր, որոնք խիստ բարդ են, այլազան եւ կան որ ծանր կը ճնշեն աշխատաւորներուն վրայ։ Կառավարութիւնը մղում պիտի տայ արտադրութեան եւ անոր համար պիտի գործադրէ Ազգային տնտեսական խորհուրդին կողմէ պատրաստուած ծրագիրը։ Պիտի քաջալերէ արտածումը, պիտի օգնէ երկրագործութեան, պիտի իրագործէ ընկերային բարենորոգումները, պիտի լուծէ աժան բնակարաններու հարցը եւն.։ Զինուորական ծառայութիւնը մէկ տարուան գեղչելու օրէնքը ճիշդ ժամանակին գործադրելու համար միջոցներ ձեռք կ'առնուին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓՐԿԻՉ ԱՂՕԹՔԸ

Շատեր կը զարմանան թէ ինչո՞ւ բողոքականութեան այս կամ այն դաւանանքին՝ շաբաթապահ, բուէճի եւլն. յարողներէն շատեր հետզհետէ կը տխմարանան։ Ինչո՞ւ նոյն իսկ Տիրան Չրաքեանի ու Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեանի նման սրտով ազնիւ ու մտքով պայծառ մարդիկ հետզհետէ կը տափկնան ու կը հալին ։

Ինչո՞ւ մեր որբուկներէն շատեր կը խնդենան։

Ըստ իս, զարմանալու ոչ մէկ պատճառ։ Ամէնէն առողջ միտքն ալ մարդն ալ եթէ քանի մը ամիս, իրարու վրայ, յոյց ու կարդայ կարգ մը պատուէլներու անիմաստ գոհարները, պիտի կորսնցնէ իր հաւասարակշռութիւնը ։

Ընթերցողը եթէ կրնայ, թող կարդայ, առանց յիմարական նոպայ մը ունենալու, հետեւեալ յօդուածը, որ Անդրանիկ Պետիկեան ստորագրութիւնը կը կրէ ու տպուած է «Կոչնակ»ի մէջ.

— «Աղօթքը խօսք չէ։ Խօսքը աղօթք չէ։ Աղօթքը խօսելով կ'ըլլայ, բայց խօսելով աղօթք չ'ըլլար։ Աղօթքը ինքն իր ապացոյցն է։ Ապացոյցը ինքն իր աղօթքն է։ Աղօթելու համար նախ պէտք է զԱստուած ճանչնալ եւ զԱստուած ճանչնալու համար պէտք է աղօթել։ Եթէ զԱստուած չես ճանչնար, չես կրնար աղօթել։ Աստուած եւ յարաբերութիւն Աստուծոյ հետ կրօնք է։ Նոյնն է աղօթքը։ Բարոյականութիւնը կրօնք չէ։ Կրօնքը Աստուծոյ հետ յարաբերութեան խնդիր է։ Կրօնքի ծունդն է աղօթքը։ Մենք զԱստուած կը խաչազմնենք մեր զգացումներով։ Ասոր աղօթք չեն ըսեր։ Յիսուս աղօթք ըրել սորվեցուց մարդոց։ Ինչո՞ւ մարդիկ չեն աղօթեր։ Յիսուսի Աստուածն է ճշմարիտ Աստուածը։ Յայտնութիւնը Յիսուսի Աստծոյն հարազատ նկարագիրն է։ Եթէ Յիսուս այդ Աստուածը չյայտնէր, քրիստոնէական աղօթքը անկարելի կ'ըլլար։ Աղօթել գիտնալ յարաբերութեան վստահիլ գիտնալ ըսել է։ Անկէ պակաս աղօթք չէ։ Աւելին ալ աղօթք չէ։ Ոչ պակաս, ո՛չ աւելին ալ աղօթք չէ։ Աղօթքը աղօթքն է։ Երբեմն ան ալ չէ։ Ուրեմն ի՞նչ ընենք։

«Յիսուսի գնա՛։ Յիսուսը ճանչցիր Յիսուսի հետ։ Յիսուսով քալէ։ Յիսուսէն առ։ Անկէ անդին թէքնիք չկայ։ Ինքնիրենը չըլլար։ Աղօթքով չպիտի ճանչնաս։ Ճանչնալով չպիտի աղօթես։ Յիսուս է մեր կրօնքին առանցքը. Քրիստոս ճաճանչաւէտ է։ Անկէ լսէ։ Անով տխրիր։ Միշտ Յիսուս։ Միայն Յիսուս։ Յիսուս եւ աղօթք։ Աղօթք ու ժողովարան։ Քարոզ։ Տէր։ Փրկի՛չ...։»

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չխնդենան...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կը տեղեկանանք թէ տաղանդաւոր նկարիչ Լեւոն Մուրատոֆ երկու արձաններ ցուցադրած ըլլալով կրան-փալէ սալոններուն մէջ, արժանացած է պատուոյ յիշատակութեան։ Մուրատոֆ իր արձաններուն մէջ երեւան կը բերէ արուեստագէտի ուժեղ խառնուածք ու խանդավառութիւն։ Դեռ շատ երիտասարդ է ու կը խոստանայ փայլուն ապագայ։

ՄԵԾ ԱՂԷՏԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

«Թրքացնել՝ կը նշանակէ կոտորել, ոչնչացնել այն ամէնը, ինչ որ թրքական չէ, եւ բռնութեամբ իւրացնել ուրիշներու ստացուածքը։ Աւոր եւ քանի մը ֆրանսական ազատամիտ բառեր թութակեւլուն մէջ կը կայանայ Թուրքիոյ հռչակաւոր վերածնունդը»։

Այսպէս կը յատկանշէր «Երիտասարդ Թուրքերու» քաղաքականութիւնը Պոլսոյ գերմանական դեսպան կոմս Վոլֆ-Մեթտերնիխ, 1916 Յունիս 30ին, գերմանիոյ վարչապետին ուղղած իր մէկ գրութեան մէջ։

Յուլիս 10ին նոյն դեսպանը կը գրէր վարչապետին.

—« Թուրք կառավարութեան ծրագիրն է՝ լուծել հայկական հարցը հայ ցեղին բնաջնջումով։ Այդ ծրագրին իրագործման պահուն ան բնաւ կարեւորութիւն չտուաւ ոչ գերման ու ամերիկեան դեսպաններու եւ պապական նուիրակին բողոքներուն, ոչ համաձայնական պետութեանց սպառնալիքներուն եւ ոչ ալ մամուլին, Եւրոպայի հանրային կարծիքին»։

Իսկ 1916 Դեկտեմբեր 4ին, Կարինի նախկին հիւպատոս Շոյբներ-Ռիխտեր կը զեկուցանէր վարչապետին.

«Նախորդ զեկոյցներէս մէկուն մէջ երկիւղ յայտնած էի, թէ Հայերու տեղահանութիւնը իրենց ոչնչացումը պիտի նշանակէ։ Այդ երկիւղը, դժբախտաբար, արդարացաւ, ու այժմ չափազանցութիւն չէ, եթէ ասուի որ՝ բացառութեամբ Պոլսի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ մնացած քանի մը հարիւր հազար Հայերու, ամբողջ թրքահայութիւնը ջնջուած է»։

Աղէտին ծաւալը, բնոյթը եւ արդիւնքը ճշդելու մէջ գերմանացիներու կարծիքն է միայն, որ կրնայ հեղինակաւոր նկատուիլ։ Արդարեւ, անոնք Թուրքիոյ դաշնակիցներն էին, ուրեմն չէին կրնար կողմնակալ լինել անոր նկատմամբ։ Ու յետոյ, ունենալով բազմաթիւ վայրերու մէջ հիւպատոսներ, գործակալներ եւ զինուորական ներկայացուցիչներ, ի վիճակի էին օրը օրին տեղին վրայ հետեւելու անցուդարձին։ Այսպէսով, երբ կ'ուզենք որոշել աղէտի զոհերուն քանակը, բնական է դիմել այդ միակ աւելի կամ նուազ ճշգրիտ աղբիւրին։

Այդ աշխատանքը արդէն մասամբ կատարած է դոկտոր Լեփսիուս *, որու եզրակացութիւնները կը հաստատուին նաեւ գերմանական դեսպանատան եւ հիւպատոսարաններու տեղեկութիւններով։

Մէկ միլիոն զոհ... Չափազանցուած ու մանաւանդ օդէն առնուած թիւ մը չէ այդ։

Մէկ միլիոն կը հաշուեն Հայերու մարդկային կորուստը նաեւ գերմանական աղբիւրները։

1915 Օգոստոսին, զանգուածային տեղահանութենէն 6—7 շաբաթ ետքը,— կը գրէ Լեփսիուս,— այսինքն այն ատեն, երբ կարաւաններու մեծագոյն մասը տակաւին ճամբան էր, ու սովամահութեան հունձքը անապատներու մէջ տակաւին սկսած չէր, ուրեմն խօսքը միայն տեղին վրայ կամ ճամբան սպաննուածներու մասին կարող էր լինել, Պոլսի գերմանական դեսպան իշխան Հոհենլոհէի զեկուցման համաձայն՝ սպաննուած Հայերու թիւը առնուազն 200 հազար, գուցէ ատկէ ալ շատ աւելի պէտք էր ընդունիլ։ Քանի մը շաբաթ յետոյ Էնվէր փաշան բացէ էր դոկտոր Լէփսին, թէ Հայերու կորուստը հաւասար է 300 հազարի։

Մինչեւ 1916 Հոկտեմբերը այդ թիւը արդէն մէկ միլիոնի կը բարձրանայ, իսկ Պոլսի դեսպանի փոխանորդ Ռադովից, հիւպատոսներէ եւ որբանոցներու վարիչներէ ստացած տեղեկութեանց հիման վրայ, շուրջ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի կը հասցնէ զայն։

Այս աճեցի թիւերը հասկնալի կը դառնան, եթէ նկատի առնենք, որ Հայերը, ինչպէս կը հաղորդեն գերման հիւպատոսները, քաղաքներու եւ կայաններու մէջ կը կոտորուէին հազարներով ու մինչեւ իսկ տասնեակ հազարներով։ Բուն հայկական նահանգներու կարաւաններէն հազիւ մէկ երրորդ մասը միայն տեղ հասաւ ու ան ալ անօթութենէ մեռաւ։ Այսպէս, Թուրք զինուորական գնդապետի մը եւ սպայական փոխանորդի մը ցուցմունքներուն համաձայն՝ միայն Մէսքէնէի կայանին մէջ (Հալէպի եւ Ռաքքայի միջեւ, Եփրատի ափին) 55 հազար Հայ թաղուած է...

Թուրքիոյ Հայերու թիւը պատերազմէն առաջ եղած է, ըստ պատրիարքարանի վիճակագրութեան, 1,845,450։ Կովկաս, Պարսկաստան եւ այլուր փախչելով ազատուածներու թիւը Լեփսիուս կը հաշուէ 244,400, իսկ տեղահանութեան չենթարկուածներունը՝ 204,700։ Այսպէսով, տեղահանուածներու թիւը կը հասնի 1 միլ. 396,350ի։ Անապատներու մէջ ողջ մնացած էին շուրջ 200 հազար հոգի։ Ատկէ զատ, կարելի է ենթադրել թէ՝ իսլամանալով իրենց կեանքը փրկած էին գրեթէ նոյնքան անձեր։ Ուրեմն, մօտաւոր հաշուով բնաջնջուած է շուրջ մէկ միլիոն հայ։

«Թուրքիոյ, Կովկասի, Պարսկաստանի եւ արտասահմանի Հայերու ընդհանուր թիւը,—կը գրէ Լեփսիուս,— պատերազմէն առաջ 3,600,000 կը համարուէր։ Եթէ մինչեւ իսկ, ինչպէս կը պնդեն ոմանք, կոտորուածներուն թիւը 800 հազար լինի, այդ նորէն ամբողջ հայ ազգին մէկ քառորդը կը կազմէ։ Պատերազմող ժողովուրդներէն ո՞ր մէկը տուաւ այնքան զոհ, որքան հայ ժողովուրդը որ առնչութիւն իսկ չունէր պատերազմին հետ»

Անհրաժեշտ կը նկատենք դիտողութիւն մը ընել Լեփսիուսի թիւերուն մասին։ Լեփսիուս իր հաշիւը կատարած է զինադադարի սկզբնական շրջանին, այսինքն ատեն, երբ տակաւին յայտնի չէր, թէ չտեղահանուած, կայաններու մէջ մնացած, իսլամացած եւ ուրիշ երկիրներ փախած Հայերը, եթէ ոչ ամբողջովին՝ գոնէ մեծ մասով պիտի փրկուէին։

Իրողութիւնն այն է սակայն, որ, երբ հնարաւոր եղաւ «ժողվել» մեր ջախջախուած ազգին բեկորները, Լեփսիուսի ենթադրած քանակին կէսն ալ ողջ չէր մնացած։ Յետոյ, նկատի ունենալու է նաեւ Կովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ Թուրքերու ձեռքով կոտորուածները, որոնց քանակը մինչեւ օրս ճշդուած չէ։ Ուրեմն, մեր ունեցած զոհերու թուին վրայ աւելցնելու է դարձեալ երեք-չորս հարիւր հազար, որով Ռադովիցի յիշած թիւը հայութեան ընդհանուր կորուստի մասին (1,200,000) աւելի քան հաւանական կը դառնայ։

×

Երբ յաղթութեան գինովութիւնը անցա՞ն մեծահոգի ու առատաձեռն դարձուցած էր մեր հզօր «բարեկամները» անոնք կը խոստանային նկատի առնել ոչ միայն ողջ մնացած Հայերու, այլ եւ մեռածներու իրաւունքները։ Ու այսօր, երբ ողջերն իսկ կը խեղդուին իրենց վանդակի երկաթեայ շրջապատին մէջ՝ պիտի չհնչէ՞ արդեօք ձայն մը, մեռելներու անարգուած շիրիմէն, էն

— «Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor»,. Վրիժառու մը պիտի ելնէ մեր աճիւններէն») (Վիրգիլիոս, Ենէական)։

Ռ ԼԵՌՆԵԱՆ

* «Bericht über die Lage des armenischen Volkes in der Türkei», Potsdam 1916. Ինչպէս նաեւ «Deutschland und Armenien», 1919.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

MOSCOU SANS VOILES

Հեղինակ՝ JOSEPH DOUILLET

Ֆրանսացի եւ ուրիշ օրագրողներու համար, այսօր, նորոյթի կարգ անցած է խորհրդային Ռուսիոյ մէջ կարճատեւ պտոյտ մը յետոյ, իրենց տպաւորութիւնները յանձնել թուղթին, մէջ ընդ մէջ քանի մը քաղաքական նշմարներով։ Բայց ընդհանրապէս, կը խուսափին որեւէ դատումէ։ Յանկարծ փոխադրուած միջավայրի մը մէջ ուր ամէն ինչ նորութիւն է իրենց համար, կ'անճրկին հացութեան գնահատութեան մէջ, մանաւանդ որ իրականութեան առարկայական քննութիւնը կը վրիպի անոնց աչքերէն։ Խորհրդային իշխանութեան կողմէ տրամադրուած առաջնորդներ՝ օտար հիւրերուն ցոյց կուտան ամէն ինչ որ կրնայ անոնց թելադրել համակրանքի տպաւորութիւններ,— թատրոններ, մաքուր ու կոկիկ ճաշարաններ, ճոխ ու զարդարուն պարասրահներ ու «տիպար» գործարաններ, բոլորը կազմակերպուած ու պատրաստուած օտար շրջիկներուն համար։ Իսկ ինչ որ պիտի ծառայէր մանրակրկիտ ու անաչառ քննութենէ մը յետոյ, օտար շրջիկներուն մէջ արթնցնելու կասկած ու չհամոզում՝ հանդէպ խորհրդային իշխանութիւններուն, կը ծածկուի խնամքով։ Երբ պէտք ըլլայ բանտ մը, դպրոց մը, գործատուն մը ցոյց տալ օտար ճամբորդներուն, անոնց այցելութիւնը առաջուց լուր կը տրուի, եւ այցելուն դատապարտուած է միայն տեսնելու ինչ որ իրեն ցոյց կուտան։ Ան նոյնիսկ չի կրնար որեւէ մէկուն հետ ազատօրէն խօսիլ։ Ցուցահանդէսի առարկաներ կան խնամքով դասաւորուած. «ի պէտս» օտարներուն, փակուած գործարաններ, որոնք մէկ օրէն միւսը յարութիւն կ'առնեն, արտադրելու համար այցելուներուն աչքերուն առջեւ։ Հնոցները կը վառին, գործաւորներ կը տեղաւորուին գործիքներուն առջեւ, եւ երբ շրջիկները ժամանեն, կը տեսնեն չէ՞, աղմկոտ, բանող ու արտադրող գործարան մը, որ իրենց մեկնումէն յետոյ, դատապարտուած է լռութեան ու ծուլութեան... Այս վերջին կէտը, ի հարկէ, անոնք չեն կրնար գիտնալ։ Եւ այսպէս, արդի Ռուսիան կը դառնայ կատարեալ բեմադրութիւն մը։

«Տասը տարի յետոյ եկէք, տեսնելու համար թէ՝ ինչ՞ր ըրած պիտի ըլլանք», կ'ըսէր Լէնին՝ անգլիացի մեծ վիպագրին Ուէլսի, որ բոլշեւիկ Ռուսիոյ ապագային մասին կասկածներ կը յայտնէր, անոր մէջ կը տեսնէր հին քաղաքակրթութեան մը քայքայումը ու սովետական կառավարութիւնը կը նկատէր անփորձ եւ անկարող։

Արդ, գրեթէ տասը տարի կայ որ Լէնին կ'ըսէր նաեւ. «Սպասեցէք գալու համար»։ Ու մարդկութիւնը սպասեց։ Բայց գիտնալու համար թէ սպասման այդ շրջանը ի՞նչ արժեց Ռուսիոյ, պէտք է կարդալ Ժոզէֆ Տուլյէի գիրքը՝ Մոսկուա առանց քօղի։ Տուլյէ լաւ կը ճանչնայ արդի Ռուսիան։ Ռուսիոյ մէջ Պելճիքայի հիւպատոսն էր. յետոյ անգամ նշանակուեցաւ Նանսէնի յանձնախումբին իբր պատուիրակ «Եւրոպական Ռուսաստանի Նպաստամատոյց»ի, ապրած է 25 տարի ցարական Ռուսիոյ մէջ եւ 9 տարի բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ։ Լսած է շատ բան ու մանաւանդ տեսած։ Իր դատումներն ու եզրակացութիւններն ուրեմն, կը կրուին փաստերու եւ կրկնուած տպաւորութիւններու ծանրութեամբ։

Վերը ըսինք թէ՝ Ռուսիա ամբողջ փակած է դռները՝ անաչառ ամէն քննութեան առջեւ։ 1927ին Սկանդինաւեան պատուիրակութիւն մը Ռուսիա այցելեց։ Փաստեր հաւաքելու համար, ան կը փափաքէր ազատօրէն պրպտել, քննել ինչ որ ուզէր, առանց կառավարական միջամտութեան։ Պատուիրակութեան այս յատակագիծը սակայն, չէր համապատասխաներ բոլշեւիկներու մտադրութեան։ Պատուիրակութիւնը ուրեմն, հրաման ստացաւ Ռուսիայէն մեկնելու 48 ժամուան մէջ։ Մարդ չի կրնար Ռուսիան տեսնել իր աչքերով։ Բայց Ժոզէֆ Տուլյէ տեսած ու գտած եւ իր գրքին մէջ արձանագրած է. «Քաղաքակիրթ ժողովուրդները չեն կրնար լռութեամբ դիտել համայնավար հրէշին զարգացումը Եւրոպայի մէջ։ Ան վտանգ մըն է քաղաքակրթութեան համար» ի հարկէ, Ռուսիոյ արդի կացութիւնը հիմնովին, կարելի չէ Ժոզէֆ Տուլյէի հետ համայնավարութիւնը դատել ու դատապարտել կարճ ու կտրուկ խօսքի մը մէջ։ Բայց ինչ՞ որ անոր խիղճը դատապարտէր տուն կուտայ, կը բաւէ կասկածով ու զզուանքով լեցնելու բոլշեւիկեան բանաւորութեան դէմ։ Ըստ Ժ. Ժոզէֆ Տուլյէի, ի՞նչ է ուրեմն Ռուսիոյ արդի վիճակը։

Ճարտարարուեստը. Բայլայուն։ Քանի մը օրինակներ։ 1914ին, Տոնէցի աւազանը կ'արտադրէր 49,000 թոնօ կուպր։ Այսօր կը հայթայթէ միայն 7800 թոնօ։ 1914ին, Մոսկուայի ասուիի մեծ գործարանը՝ Նէլքօպուլօն 2000 գործաւոր ունէր։ Այսօր միայն 400 հոգի կ'աշխատցնէ։ Եւ ամէն տեղ գործերը նոյն աստիճանին վրայ են։

Գործաւորը. Աւելի թշուառ է քան ուրիշ որ եւ է տեղ։ Անոր վարձքին վրայէն՝ նախ վար կը զնեն արհեստակցական միութեան իր անդամավճարը, բաժնեգինը այն թերթերուն որոնց բաժանորդագրուած է գրուիլ, բաժնեվճարներ՝ ի նպաստ Միջազգային կարմիր օգնութեան, անգլիացի անգործներուն, չինացիներուն ու եւայլն։ Միջակ գործաւոր մը որ պէտք էր ստանար 70 րուբլի, կը ստանայ միայն 40։ Եթէ բողոքէ, կը վտարուի։ Անոր բնակարա՞նը խախուտ տաղաւար մըն է, ուր խառնիխուռն կ'ապրի ուրիշ ընտանիքներու հետ։ Իսկ սովետ կառավարութիւնը կը շարունակէ խօսիլ բանւոր դասակարգին մեծ ու խանդավառ ցոյցերուն վրայ, որոնք իբր թէ կը կատարուին բողոքելու համար Եւրոպայի եւ այլ պետութեանց քաղաքականութեան դէմ։ Արդ, այս ցոյցերը կազմակերպուած ու պարտադրուած են անոնց։ Ով որ խուսափիլ ուզէ, ցոյցերու մասնակցութենէն պէտք է բժշկական վկայագիր մը ներկայացնէ եթէ չուզեր գործէն զրկուիլ՝ եւ իյնալ թշուառութեան մէջ։

« Աւելի վատ վիճակի մէջ ենք քան գերիները...։ Բանւորական դիկտատորութիւն չէ այս։ Այլ բանւորներու վրայ կիրարկուած զարշելի դիկտատորութիւն մըն։ Բանւորի մը խօսքերն են ասոնք, արձանագրուած Տուլյէի կողմէ։ Եւ 1927ին, ռուսական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1,271,000 անգործներ կային։

Գիւղացիները.— Անոնք ալ կը տառապին եւ տուրքերու ծանրութեան տակ կը ճնշուին։ Ահա թէ ի՞նչ կը վճարեն։ 1923—24ին՝ 557 միլիոն րուբլի չերվոնէց, 1925 26ին՝ 925 միլիոն, 1927—28ին՝ միլիարդէն աւելի։

Իսկ տուրքը չվճարողը բանտ կ'երթայ։ Գիւղացին կը քուէարկէ։ Բայց կրնա՞յ իր իրաւունքը պաշտպանել ընտրութիւններու մէջ։ Ժ. Տուլյէ որ ներկայ գտնուած է ընտրութեան մը, ահա թէ ի՞նչպէս կը նկարագրէ.— Գիւղի մը մէջ Եկեղեցիին բակը լեփ լեցուն է քուէարկու գիւղացիներով։ «Ընկեր Ուպիյքօն՝ նախկին թիապարտ գող մը, ոտքի կ'ելլէ ու ձայնը կը բարձրացնէ. «Ընտրելիներու երեք ցանկ կայ։ Մէկը՝ համայնավար կուսակցութեանն է։ Ո՛վ որ այս ցանկին դէմ է, թող ձեռքը վեր առնէ»։ Եւ միեւնոյն ատեն, ինքը եւ իր չորս ընկերները՝ կը սպառնան ատրճանակներով։ Ո՞վ կը համարձակի բողոքել։ «Ընկեր» Ուպիյքօնը ուրեմն, միաձայնութեամբ ընտրուած կը յայտարարէ համայնավար ցանկը։

Քուէ՝ զէնքի սպառնալիքով։ Ահա ուրեմն բոլշեւիկեան ընտրութեան եղանակը։

Կրթութիւնը.— Նախորդ կառավարութեան օրով, դպրոցները աւելի բազմաթիւ էին եւ ձրի։ Իսկ այսօր՝ անոնցմէ շատերը փակուած են եւ կրթութիւնը վճարովի է։ Բայց ինչ որ հոն կը դասաւանդեն, աւելի հետաքրքրական է։ Ահա քանի մը շարադրութեան հրահանգներ, տրուած աշակերտներուն։ «Ի՞նչ որոշումներ տուին սովետական 14րդ եւ 15րդ համագումարները»։

Ուսանող մը կը ներկայանայ բժշկական քննութեան, ուր նաեւ կը ստիպուի պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն. «Կարլ Մարքս ի՞նչ տեսակ մօրուք կը կրէր. ի՞նչ գոյն էր Լէնինի մազը»։ Միծաղելի՛, որովհետեւ անհաւատալի, անոնց համար որ հեռուէն հեռու կը դժուարանան յստակ գաղափար մը կազմելու բոլշեւիզմի սխալաւոր հետեւանքներուն վրայ։ Եւ երբ ուսանող մը յաջողի բժշկական վկայագիր ստանալ, քննիչը անոր կ'ըսէ. «Սովետական հանրապետութիւնը ձեզի շնորհէ բժիշկի վկայականը. բայց գիտցէք թէ՝ ձեր պարտականութիւնը միայն հիւանդները դարմանել չէ, այլ նաեւ ծանօթանալ անոնց քաղաքական կարծիքներուն։ Բժիշկ մը պարտաւոր է միշտ յեղափոխութիւնը պաշտպանել»։ Բժշկակա՞ն թէ սովետական լրտեսի վկայագիր է որ կուտան։

Մանուկները. — Ընտանիքի հիմերը խախտած են եւ Ռուսիա որ ատենին, իր ընդարձակ տափաստաններուն մէջ, գայլի վոհմակներու դէմ կը կռուէր, այսօր, իր քաղաքներուն մէջ, երեսի վրայ թողած է 5 միլիոնի մօտ անտէր ու անպաշտպան մանուկներ, (տե՛ս նաեւ Յառաջ թիւ 643), որոնք ապրուստի ուրիշ միջոց չունին եթէ ոչ մուրացկանութիւն, գողութիւն։ Անմեղ ոճրագործներու զարհուրելի բանակ մը, որուն 70 առ հարիւրը վարակուած է վեներական ախտերով։

Ո՞վ է ուրեմն որ կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ։ Ժողովո՞ւրդը։ Կարելի՞ բան է։ Ի՞նչպէս պիտի կրնար, հոն ուր մամուլի ազատութիւն իսկ չկայ։ Համայնավարներու ամբողջական թիւն է 733,174 հոգի միայն, 150 միլիոնոց երկրի մը մէջ. ըսել է հարիւրին 0.5ը։ Այս աննշան փոքրամասնութիւնն է որ ձեռք առեր է կառավարութեան … ու զայն կը պահէ … Պէտք կա՞յ աւելորդ անգամ … եւս յիշելու ոճիրներն ու … բացրութիւնները, որոնց … կրթնի բոլշեւիկեան իշխանութիւնը։ Ժ. Տուլյէ կը յիշէ … քեր, տեղով, թուականով եւ … նուններով, որոնք ո՛չ մէկ կասկածի տեղ չեն ձգեր։ Ռուսիոյ մէջ իր երկարամեայ բնակութեան ընթացքին ապրած է … գացիի պէս եւ Ռուսիան կը ներկայացնէ ո՛չ թէ օրագրողի մը նման, որ Մոսկուա կ'երթայ … քանի մը գաւաթ վոտկա պարպելէ յետոյ, տաք գլխով տպաւորութիւններ նօթագրելու, այլ իբր մէկը որ տեսած, խօսած … գտած է։

ՆԱՄԱԿ ՓԱՐԻԶԷՆ

7000 ՖՐԱՆՔ ՖԻԼԻՊԷԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(Մեր սեփական թղթակցէ)

Մայիս 14ին, Փարիզի մէջ մեռաւ եղբարք Սմբատ եւ Սամսոն Բուղաղեաններու ծերունազարդ մայրը՝ Տիկին Մարիամ, 84 տարեկան։

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուեցաւ Մայիս 15ին։ Առաջնորդ Ներսէս արք. եպիսկոպոս դամբանական մը խօսեցաւ այս առթիւ։

Հանգուցեալի զաւակները Պ. Պ. Սմբատ եւ Սամսոն Բուղաղեանները իրենց մօր յիշատակին Փարիզի ազգային միութիւններուն նուիրեցին հետեւեալ գումարները.

Ազգ. Առաջնորդարանի՝ 1… Թուման, Կեդրոնական դպրոցին 250 Թուման, Արամեան դպրոցին՝ 250 Թուման, Հայկազեան-Թադարեան դպրոցին՝ 250 Թուման, Աղքատախնամ Ընկերութեան՝ 250 Թուման. Ազգային Հանգստարանին՝ 200 Թուման, Գումար՝ 1300 Թուման (…լար)։

Փարիզի հայ գաղութին, երբ ունեւոր ընտանիքներ … Ջեյհանին եղած են, հարս… զատներն ու ժառանգները միշտ բաժին հանած են ազգային միութիւններուն։ Այսպէս Մա… յիսի սկիզբներուն … «Ջրուֆ Զիրաշան» ընկերութեան անդամ Արիստակէս Տէր Կարապետեանը, որուն ժառանգները հանգուցեալի յիշատակին … իւր Թուման նուիրեցին ազգային հիմնարկութիւններուն … Թուման Հայկազեան-Թադարեան դպրոցին, 25 Թուման Առաջնորդարանին եւ 25 Թուման … Ազգ. Հանգստարանին)։

… «Յառաջ»ի հրատարակութեանց վրայ, Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսը, կոչ ըրաւ … Փարիզի հայութեան, որ … բարոյական օգնութիւն ցոյց տան … Ֆիլիպէի երկրաշարժի հայ … աղէտեալներուն։ Առաջնորդին նախագահութեամբ կազմուեցաւ յանձնախումբ — Տիկիններ … զինէ Աստուածեան, Պօղոսեան եւ Կ. Պիոնեան, որոնց հանգանակած մօտ 7000 ֆրանքը (… հազար), այսօր Առաջնորդարանի միջոցաւ փոխադրուեցաւ Ֆիլիպէ, Երուանդ Եպսկ. Փափազեանին։

Չգիտենք արդեօք … Հայաստանի մէջ հանգանակութիւններ կը կատարուի՞ն … պէի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգտին։ Չէ՞ որ … մանի հայութիւնը Ներքին երկրաշարժի աղէտեալներուն … բարոյական եւ արտաքին … բերմունք ցոյց տուաւ, … լով մեծաքանակ դրամական օգնութիւն։ Քանի որ … տանի, Գերմանիոյ եւ … խորհրդային բանւորական … տեսակի «յեղափոխականութիւն» եւ Անգլիոյ հանք… ներու գործադուլին համար … պարանի եւ Նոր-Բայազէտի … գիւղացիութիւնը ճաշերու … մտրակներու ճնշման տակ … բարոյական օգնութիւն … տուած էր», այդ նոյն … ցիութիւնը այժմ շատ … նութեան կը հասնի Ֆիլիպէի … աղէտեալներուն, եթէ Հայաստանի իշխանութիւնն իր «… բաշխ» արտօնութիւնն …

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ„Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Յառաջ»ի

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

...

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը Իզվեստիա, որ այնքան ժլատ է գովասանքի մէջ, հետեւեալ տողերը կը գրէ հայ բեմի աստղերէն Վահրամ Փափազեանի մասին, հրատարակելով արուեստագէտին լուսանկարը՝ իր «Թատրոն - Երաժշտութիւն - Սինէմա» բաժնին մէջ (7 Ապրիլ 1928).

— «Օժտուած մեծ տաղանդով՝ ողբերգու Վահրամ Փափազեանը երեւան բերաւ արտակարգ խաղ Շէյքսփիրի գործերուն մէջ։ Ազգով արեւմտահայ Վահրամ Փափազեան ծնած է Պոլիս։ Պատանեկութեանը խանդավառութեամբ կը տարուի բեմական արուեստով եւ յաճախ կը մասնակցի Պոլսոյ զանազան դերասանական խումբերու ներկայացումներուն։ Յոյժ ետք ապա... յետոյ կ'անցնի Միլան, Իտալիա, ուր յաջողութեամբ կ'աւարտէ Գեղարուեստական Ակադեմիան...

...

իօն պիտի կրկնուի եւ Օթէլլօի դերը Վ. Փափազեանը պիտի խաղայ ֆրանսերէն լեզուով։

Փափազեանի յետագայ ներկայացումները պիտի ըլլան ծիածաքձէւորի «Քօրրատօ»ն իտալերէն լեզուով, եւ «Համլէթ»ը ֆրանսերէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

"ԹՈՒՀՃԻ"ՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 5 Յունիս.— Ներկայիս Լիոնի գործաւորական շուկան բանուկ է. բեզուն շրջանի մը մէջ ենք։ Սակայն Լիոնի բազմաթիւ գաւերուն վրայ վերջերս աւելցած է նաեւ նոր մը՝ թուհճիներու — քսաներորդ դարու այս ծգնաւորներուն խեղակորոյս վագքը, որ կը սպառնայ մեր մաղջ սերունդին։ Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս ախտավարակ շարժումը։ Երբեմն կը պատահի, որ պաղատանքի աղիողորմ ձայներով իրենց հաւաքավայրէն փողոց կը թափին...

...

Ալրամ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔԸ

Անգլիոյ մէջ մարզանքը սկսած է Ժ. դարուն ըմբշամարտութեամբ, եւ ժողովուրդին համակրանքը վայելելով կարճ ժամանակի մէջ տարածուած է, ինչպէս ժամանց։ Հաւաքոյթներ կը կազմակերպուէին հրապարակներու վրայ, հոն զանազան գիւղերու ախոյեանները դէմ-դէմի կ'ելլէին, ու դատաւորները պարգեւներ եւ տիտղոսներ կը ցրուէին։ Ցեստոյ հաստատուեցան ակումբներ ուր միայն ուժեղ կազմով մարդիկ կրնային մուտք գործել, առանց դասակարգի խտրութեան։ Բոլոր թեկնածուները պարտադիր կերպով կ'ենթարկուէին ուժի փորձի որ կը կայանար, 4 մեդր երկայնութեամբ երկաթի կոճղ մը, մէկ ծայրէն բռնած վեր հանելէ յետոյ, ուղղաձիգ կերպով որոշ հեռաւորութեան մը նետելու մէջ։

Երբ Թոմա Փարքինս, հօրուստ լաւագոյն ըմբիշտ, խանդավառուած, իր դղեակին պարտէզը ժողովուրդին առջեւ բանալով, իբր մարզիչ կը սկսի պատրաստել նորահամներ։ Իրեն ներկայացող ու գործ փնտռող մարդիկը կը հրաւիրէր գօտեմարտի, ու հակառակորդին ուժը գնահատելէ յետոյ կ'ընդունէր կամ կը մերժէր։

Մուրճ նետելը առաջին անգամ սկսաւ 17րդ դարուն Անգլիոյ մէջ. մուրճը այն ատեն մէկ մեդր երկայնութեամբ փայտէ կոթ ունէր։ Նետելու ձեւը փոխուած չէ. մարզիկը որոշ սահմանի մը մէջ քանի մը անգամ դառնալէ յետոյ եւ ուզած պահուն կը նետէր։ Այժմ մուրճը ամբողջովին պողպատէ է, եւ լաւագոյն մուրճ նետողները Անգլիոյ մէջ կարելի է գտնել։

Վ. Հ.

ՕՐ. ՇԱՔԷ Մ. ԽԱՆՃԵԱՆ

եւ

Պ. ԳԱՄԷՐ ԲԵՆԻԱՄԻՆ

(փաստաբան, Պոլսոյ իրաւագիտական կաճառէն)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 27 Մայիս 1928

Վ.կաները էին փեսին կողմէ՝ Պ. Արմենակ Համբարձումեան, իսկ հարսին կողմէ՝ Պ. Երուանդ Պէկեան։ Փարիզի հոգ. հովիւին կողմէ ներկայ գտնուած ու պսակադրութիւնը կատարած է Ց. Բարթող Ա. Քհյ. Թագրմճեան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը իր Ռէնսի (Փարիզ) փոխադրուելուն առթիւ, կը ծանուցանէ թէ վերջնապէս վերակազմուած է եւ իր կեդրոնական վարչութիւնը ընտրած հետեւեալ անդամներէն.— Պատուակալ նախագահ՝ Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան, պատուոյ անդամք՝ Տիկիններ Ա. Էգնաեան եւ Ա. Ֆրէնկեան, Ա. ատենապետ՝ Տիկին Ի. Ալեքսիսեան (Անայիս), Բ. ատենապետ Օր. Թ. Պալթազարեան, Ա. ատենադպիր՝ Տիկ. Անայիս Ճէօհէրեան, Բ. ատենադպիր՝ Տիկ. Մ. Ուզունեան, գանձապետ՝ Տիկ. Սաթենիկ Խանճեան, ընդհ. տնօրէնուհի՝ Տիկ. Մուրատ Գօյաճեան, խորհրդականք՝ Տիկիններ Սօֆի Ցաղաթճեան, Վարդենի Պարտիզպանեան, Զապէլ Սարգիսեան եւ Օր. Նուրիկ Սիմոնեան։

Ընկերութիւնը իր կանոնագիրը ներկայացուցած է ֆրանսական կառավարութեան, որ ընդունած է զայն։

Դպրոցասէրը մտադիր է մօտերս, ըստ իր հին ծրագրին, բարձրագոյն ուսումնարանի մաս մը աւելցնել իր աղջիկ որբանոց-վարժարանին, պահելով միշտ արուեստանոցը իբրեւ ապագային ինքնաբաւ ըլլալու միջոց իր աղքատիկ սանուհիներուն։

Դպրոցասէրի որբանոց-վարժարանը, մէկ ամիսէն միայն ի վեճակի պիտի ըլլայ այցելուներ ընդունելու։ (Կնիք)

5 Յունիս 1928

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՌՕԺԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

...

— Գոմէշ մըն է ան։ Ես կ'ըսեմ ձեզի թէ գոմէշ մըն է։

Ըգկէ քանի մը օր վերջ տարօրինակ զուգադիպութիւն մը նոյն իսկ խեղճ Ստեփանն անգամ ոտքէն գլուխը սարսռացուց, երբ...

...

(Շար.)

Ըսելէ յետոյ թէ Ֆրանսա ջերմապէս խաղաղութիւն կը փափաքի երկրէն ներս թէ դուրս, վարչապետը աւելցուց.

— Այսօր ինչպէս ամէն երկրի, նոյնպէս եւ Ֆրանսայի մէջ կայ կուսակցութիւն մը, որ կը պարծենայ թէ իր կարգախօսները արտասահմանէն կը ստանայ եւ կ՚աշխատի քանդել ա՛յն, զոր Լէնինի հետ կը կոչէ բուրժուազիայի կառավարական մեքենան, մէջն ըլլալով խորհրդարանները, ըլլան անոնք միապետական ու սահմանադրական, կամ հանրապետական ու ժողովրդավար։ Մեր գաղթավայրերուն, ինչպէս մայր հայրենիքին մէջ, այս կուսակցութիւնը առերեւոյթ սիստեմաթիկ պայքար մը կը մղէ կառավարութեանց, խորհրդարաններու եւ ամէնէն յարգելի զինուորական վարիչներուն դէմ, կը փորձէ զօրանոցներու եւ նաւատորմներու մէջ անկարգապահութիւն եւ ըմբոստութիւն պատրաստել։ Արդարութիւնը խստիւ գործադրուեցաւ յանցաւորներուն դէմ ու մենք վճռած ենք անպատիժ չձգել ոեւէ ոճիր։ Անշուշտ չենք կարծեր որ պատիժը բաւական է պաշտպանելու երկիր մը՝ համայնավարութեան աւերներուն դէմ. քանի որ բոլորս արդէն թէ կ՚ուզենք բարենորոգչական եւ ընկերային հաստատակամ քաղաքականութեան հետեւիլ, սակայն, յանուն յառաջդիմութեան, կարգն ու օրէնքը պէտք է պաշտպանուին անոնց դէմ, որ կ՚աշխատին քանդել զանոնք ուժով կամ ցնցել՝ ստորերկրեայ աշխատանքներով, եւ որոնք իբրեւ իտէալ ընկերութիւն մեզի կը թելադրեն վարչաձեւ մը, ուր կը տիրապետեն քմահաճոյքը, բանտն ու աքսորը, պարբերական խռովութիւններն ու քրոնիկ անապահովութիւնը։ Հեռո՛ւ մեզմէ այս ցնորքները։ Մենք կ՚ուզենք աշխատիլ հայրենիքի, Եւրոպայի եւ մարդկութեան բարօրութեան համար։

Ժողովը սկսելուն, Նախագահը Ֆէրնան Պուիսոն արտասանեց սովորական բացման ճառը՝ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած պատիւին համար եւ խոստանալով անկողմնակալութեամբ վարել իր պաշտօնը։

Վիրանշէհիրի Քիւրտերը կը յանձնուին.

Վիրանշէհիրէն «Միլլիյէթ»ի կը հաղորդեն որ քիւրտ ապստամբներուն շնորհուած ընդհանուր ներումին հետեւանքով, բազմաթիւ քիւրտ ցեղապետներ Վիրանշէհիր երթալով անձնատուր եղած են Թուրք իշխանութեանց։ Այս առթիւ ժողովուրդը խանդավառ ցոյցեր կատարած է եւ «կեցցէ՛ Թուրք Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ղազին» աղաղակներով փողոցները շրջած է քիւրտ ցեղապետներուն հետ միասին։ Դատաւոր Ըմէէթ եւ ընդհանուր դատախազ Ասըմ պէյերը ճառ խօսելով բացատրած են թէ Թուրքիոյ մէջ ամէն հայրենակից հաւասար իրաւունքներ կը վայելէ, թէ խիստ վնասակար է սահմանէն դուրս խեղճ ու թշուառ թափառիլը, թէ Թուրքիա այժմ ամէնէն շէն ու զարգացեալ երկիրներու աստիճանին հասած է եւն.։ Ցեղոյ քիւրտ ցեղապետներուն կողմէ բազմաթիւ հեռագիրներ ղրկուած են Ղազիին, Ըմէէթ փաշային եւ Ազգ. Ժողովի Նախագահին։

Նոր երկրաշարժ Կորնթոսի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Յունիս 7 թուականով.

Այսօր ժամը 15ին երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան ամբողջ Կորնթոսի շրջանին մէջ։ Բազմաթիւ տուներ փլան նոյնինքն Կորնթոս քաղաքին մէջ եւ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ։ Ցնցումներէն ամէնէն շատ ազդուեցաւ Լուտրաքին, ուր շատ մը տուներ փլան. քաղաքապետարանն ու Նաւահանգիստը գրեթէ ամբողջութեամբ քանդուած են։ Մարդկային զոհ չկայ. միայն մէկ երախայ վիրաւորուած է։ Խիստ կարեւոր կորուստներ կրեց նաեւ Իլէա քաղաքը, Կորնթոսի ծոցին վրայ, եւ հոն ալ քաղաքապետարանի շէնքերը ամբողջովին քանդուեցան։

Երկրաշարժը զգացուեցաւ նաեւ Աթէնքի մէջ։

Նոր հեռագրի մը համաձայն, Հինգշաբթի ժամը 18,35ին եւ 21,30ին երկու նոր ցնցումներ զգացուած են Կորնթոսի մէջ, ուր երկու հոգի մեռած է, եւ՝ Լուտրաքիի մէջ, ուր ծովուն ջուրերը յուզուած են։

Չանկ Ցօ Լինի մահուանը

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Չանկ Ցօ Լինի մահուան ուրբ կանխահաս է։ Մարաջախտին վէրքերը այնքան ծանր են, որ հարկ եղած է կտրել անոր մէկ սրունքը։ Այդ գործողութենէն ի վեր գիտակցութիւնը կորսնցուցած է։ Ասկէ զատ, այն կառախումբը, որ իր զաւակը կը փոխադրէր, ընդհարած է ուրիշ կառախումբի մը հետ եւ չի գիտցուիր թէ ի՛նչ եղած է։ Ճափոնի մէջ կացութիւնը շատ շփոթ կը տեսնեն եւ կ՚ըսեն թէ Չանկ Ցօ Լինի յաջորդ մը գտնել անկարելի պիտի ըլլայ. ուստի օգնական նոր ուժեր պիտի ղրկեն Մանչուրիա։

Չանկ Ցօ Լինի դէմ կատարուած եղեռնափորձին մասին առնուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, ահաբեկիչները ոչ թէ ռումբերով յարձակած են, այլ կամուրջին տակ դրած էին 100 քիլօ պայթուցիկ եւ ճիշդ կառախումբը անցած ատեն ելեկտրական հոսանքով բռնկցուցած զայն։

Ազգայնական զօրավարներուն միջեւ խորունկ վէճ ծագած է՝ աւարը բաժնելու համար։

Կիներու մրցումը Ատլանտեանի վրայ

Օր. Մապէլ Պոլ եւ Օր. Ամելիա Ըրհարթ կը մրցին տակաւին՝ Ատլանտեանը մէկ թռիչքով կտրող առաջին կինն ըլլալու պատիւին համար։ Օր. Մապէլ Պոլ, որ «Ադամանդներու թագուհին» կը կոչուէր այժմ ունի ուրիշ անուն մըն ալ՝ «Լէյտի Լինտի». Տիկ. Լինտպէրկ։ Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւը, որով պիտի ճամբորդէ մեծահարուստ օրիորդը Քըրթիս Ֆիլտէն ճամբայ ելաւ առջի առաւօտ ժամը 6ին ու վեց ժամ ճամբայ կտրելէ վերջ, ստիպուեցաւ կայան վերա առնալ, որովհետեւ օդը մշուշոտ էր եւ բոլորովին անկարելի էր տեսնել ու ղղութիւնը։ «Միս Քոլոմպիա» ո՛չ ազատարար նաւակ առած է հետը, ո՛չ իսկ անթելի կազմած։

Գալով Օր. Ամելիայի, իր օդանաւը՝ «Ֆրէնտշիփ» տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի առջեւ։ Առջի օր երեք անգամ փորձեց օդ ելլել, սակայն չյաջողեցաւ՝ բեռին ծանրութեան եւ հովին տկարութեան պատճառաւ։ Աւելի զօրաւոր հովի մը կը սպասէ՝ փորձը կրկնելու համար։ «Միս Քոլոմպիա» 6200 փառնտ բեռ ունի այս անգամ (անցած տարուանէն 330 աւելի) եւ կը կարծուի թէ ծրագրած է մինչեւ Հռոմ երթալ։ Միս Մապէլ Պոլ հետը կը տանի իր նշանաւոր ադամանդները. «Եթէ ես ծով իյնամ, անոնք ալ հետս պիտի գան», կ՚ըսէ։

Վերջին պահուն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, երրորդ կին մըն ալ՝ Օր. Թէլմա Փաչէ կը մասնակցի այս խելայեղ մրցումին։ Գերման օդանաւորդուհին սպասած ըլլալով իր նոր շինուած Պէլլանքա օդանաւը («Միս Քոլոմպիա»յի դրութեամբ), սկսած է փորձեր կատարել Քըրթիս Ֆիլտի վերեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ՝ ժամը ճիշդ 9ին, 130 Պուլվար Սէն-Ժերմէն, Métro Odéon. «Քաֆէ լա փըթի.թ Սուրս»ի մէջ։

Նիւթ՝ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ (ընկ. կարօ Սասունիի համանուն գրքին առթիւ). կը խօսի՝ ընկ. Բենօ

Պատրաստուեցէ՛ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ (Place des Ecoles) Rue de Paris.

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ճոխ յայտագիր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928

"ՏՈՐՔ„ (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

"ՏՈՐՔ„Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՔԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ԳՈՅ)

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կառ մը կու գայ Նոռէն (10 վարկ.), Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՒ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒ 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ՝ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ

Վաղը Կիր. ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Ռապաթօ, (10 Bld Rabateau).

Հանրաժանօթ եւ գեղատեսիլ պարտէզին մէջ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Հիւսեան եւ ուրիշներ։ Նուագ, երգ, զաւեշտ, վանեցիական եւ կովկասեան պարեր, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ եւ անակնկալներ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ մասնաճիւղի Արիներու Ախմբակին կողմէ եռագոյնի պարզում եւ մարզանք։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ-ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ։ ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ցէսինի Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ցերեկէն վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Ցէսինի խումբերու զինուորները (Յական հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի վաղը Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Ջեկուցումներ, ամսական գործունէութեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Ալֆորվիլի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ Զորմիսեանի սրճարանը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պառ Մօնփէմանթայի մէջ 50 Պուլ. Տիւ Կոմիէ։ Օրակարգ.— Վարչութեան վեցամսեայ գործունէութեան համառօտութիւն, ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընդհ. ժողովի դիւան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Եաղուպեան (Այնթապցի) խորին կսկիծով կը ծանուցանէ իր բարեկամներուն եւ ազգականներուն իր մօր ՏԻԿԻՆ ԵԻԱ ԵԱՂՈՒՊԵԱՆԻ յանկարծակի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիսին։

Վաղը կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Սէն Ժիւլիէնի Հայոց մատրան մէջ։ Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Մասնաւոր շնորհակալութիւնը ամէն անոնց, որոնք իր բացակայութեան պէտք եղած բոլոր կարելի միջոցներն ու խնամքները զլացած չեն իր տարաբախտ մօր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիլոնի եւ Գ. Ճօլօյեան կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի 17 Յունիս, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕՅԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գէորգ Խաչիկեանին.— 300 Ֆր. ստացած ենք աժանտա-քարդով, առանց նամակի կամ բացատրութեան։ Ո՞ր Միութեան կը պատկանի։

Յովհ. Մահտեսեան.— Վերջնապէս ճշդուած է եւ պէտք է գրուի «Բաժ Փօրտան»։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆ.Թ.Թի մէջ, (30 rue du Ca...

ԿԱՎՈՒՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թոշէի. Թարգմ. Մ. Քոռուպեան. կը մասնակցին փարիզի մէջ Ա. Ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մեծ Նոր գիւղի Հայրենակցութեան (Փարիզ) հանգանակութիւնը.—

Մլօ Ցալուեթիւնեան 20, Տիկ. Մակլամճեան, Կ. Աշգեան, Մ. Ցուդիթեան, Ա. Սէթէնճեան, Մ. Ցէյրանեան, Ա. Զատիկեան, Զաքարեան 10ական. Մ. Աշգեան, Հ. Կիւրճեան, Սարգիսեան, Խանճեան, Ա. Արտինեան, Խանճեան, Հ. Սահակեան, Մ. Ճարտալեան, Լ. Լոնկօյեան, Յ. Աթանեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Փալայեան, Մէթալեան, Կարմրուկեան, Յ. Տօնիկեան, Կարապետեան, Փ. Արթին, Պ. Թ. Ն. Ս. Երէպագանեան, Յ. Փալայեան, Հ. Կիւրճեան, Կ. Ցուդիթեան, Սայապալեան 5ական, Ա. Տօնիկեան 10, Աթէշեան 15, Մ. Թէնէքէճեան 15, Ե. Մկրտիչ, Զ. Լոնկօյեան, Տիկ. Թունճեան, Հաբեան, Ցէմի. ճեան, Պարոնեան, Պ. Ժոզէֆ 5ական, Յ. Յ. Մարիամ 2, Ռ. 10, Յ. Իբրահմեան 5, Վ. Լոշեան 10, Կ. Ռոկեան 10, Հ. Կամկամեան 20, Գ. Շահինեան, Ն. Արթինեան, Խ. Եաղճեան 5ական, Յ. Եսայեան 10, Ս. Տէր Ստեփանեան 10, Ա. Լոշեան 10, Անտուկեան 113, Մ. Արապեան 50, գումար 550 Ֆրանք։

(Տես Յառաջ 3 Յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Հէրէկցի (Երպապա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թաքսիլտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Սապանճացի (Իզմիթ) Արզար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ռոփիոս Մարգարեանը։ Իմացնել՝ Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau, A. von Priore.

Կ'ուզուի

կար գիտցող գործ ստողներ կամ գործաւորուհիներ արանց ամէն կարգի հագուստներ կարելու համար։ Դիմել՝ Պ. Յովհ. Գազեանի, 17 Rue de Picardie, Paris 3e). Մէթրօ Temple.

Ծախու կամ վարձու

Մարսէյլէն մեկնումի առթիւ ճաշարան կը ծախուի կամ վարձու կը տրուի Ռիւ Լոնկ տէ Քաբիւսէնի, 96 Թիւ Նպարավաճառ խանութը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վերի հասցէին։

Պէտք ունիմ

ալբերու գտնար ... պետ դերձակի մը, որ կարենայ ղեկավարել իմ կանանց ատելիէս մէջ Նոր հաստատուած այրերու աթելիէ։ ... պայմաններ. Դիմել՝ Պ. Այվազեանի, 13 Rue St. Giles, Paris (13e).

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

Վկայեալ իրաւագէտ, ... դատական գիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kleber, Paris

Հեռ. Passy 72.56

15 օրէն Ֆրանսա մտնողներուն (AFFIDAVIT) ձեռք կը բերէ, ինքնութեան թուղթեր կը հանէ

կ'ընդունի ամէն օր (բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

երիտասարդ գործաւոր մը ... բուելեան շաքարագործարան համար, որ գիտնայ նաեւ վարել եռանիւ կառք (tri-porteur ...) բանքի յանձնումներու համար։ Փոխադրելի ..., Յովհաննէսեանի, 25 Rue ..., Paris (20e). Métro Couronn.

Հայ կարուհիներու

Ժէօսէ ասպերու փոխելի քանիլինէզոնի կեւայնի վրա ... առա եւ տեւական գործ կայ, լաւ վճարում, արուարձաններու համար յանձնումի երկար ... մանուածա։

Փութացէք օգտուիլ առիթէն։ Դիմել՝ Մ. Խաչիկ, 5 Rue Tourtille, Paris (20e), Մէթրօ Պէլվիլ կամ Գուրոն, անկիւն թիւ 7, առաւօտները ժամը ... եւ կէսօրէն վերջ ժամը 2...

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10
Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

[illegible]			
	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 Լիրա		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.	

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1928

10 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 670

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ"

Յառաջ"ի ընթերցողները այլ եւս ծանօթ են այս տօնին, որ սահմանուեցաւ 1927ին։

Նախապէս ալ կար տօնը, իբրեւ Սահակ-Մեսրոպի (Տառագիւտ կամ Թարգմանչաց տարեդարձ, բայց կը կատարուէր սահմանափակ ըմբռնումով, եւ պատահական հանդէսներով, համայն տեղին եւ յարմարութեան։ Մասնաւորապէս հեռաւոր ...պատականը սկիզբէն ի վեր մեծ շուքով տօնած է զայն։

Մենք այդ Թուականներէն մէկը կամ միւսը իբրեւ «Մշակոյթի Օր» հռչակելու եւ ամէն տեղ միեւնոյն ատեն տօնելու գաղափարը մէջտեղ դրինք 1926ին։ Իսկ առաջին հանդիսաւոր կիրարկումը եղաւ 1927ին, Փարիզի, Պերլինի, Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Միլանի, Նիւ-Եորքի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, եւ եթէ չենք սխալիր՝ Սուրիոյ եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Գաղափարը ընդունուեցաւ մեծ ուրախութեամբ, եւ այս տարի պիտի գործադրուի աւելի լայն պատրաստութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ։

Միայն թէ, նորէն թարթափումներ կը տիրեն թուականի մասին։

Որքան գիտենք, Փարիզի մէջ կը խորհին այս տարի «Մշակոյթի Օրը» տօնել Յունիս 28ին (Սահակ-Մեսրոպ), իսկ Թաւրիզի մէջ ընդունուած է Հոկտեմբեր 13ը (տօն Թարգմանչաց), ու օրացոյցի մը մէջ ալ արձանագրուած։

Թաւրիզը անյարմարութիւններ կը տեսնէ Յունիս-Յուլիսի ամիսներուն մէջ, քանի որ արձակուրդի օրեր են։ «Աշակերտութիւնն ու ուսուցչութիւնը ցրուած են ամառանոցներ և այլուր։ Հասարակութիւնը նոյնպէս ամառանոցները գացած կ'ըլլայ, մնացորդը յոգնած, մտաւոր սաւառնումները սահմանափակ կ'ըլլան ամռան եւ մարդիկ կ'աշխատին միայն ֆիզիքապէս կազդուրուիլ»։

Իսկ Թարգմանչաց օրուան առաւելութիւնը այն է որ, կ'ըսէ նոյն աշնան կը հանդիպի։ Յետոյ,—

«Այս տօնով կը յիշատակուին Հայ Ոսկեդարի եւ Արծաթի դարի մատենագրութեան տաղանդաւոր դէմքերը, այսպէս. տառերու գիւտի հիմնական պաշտնէի Մեսրոպ-Մաշտոց, վարդանանց պատերազմի պատմագիր Եղիշէն, պատմահայր Մովսէս Խորենացին, իմաստասէր Եզնիկ Կողբացին, պատմագիրներ՝ Կորիւն եւ Ղազար Փարպեցին, Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփան, Յովհաննէս Երզնկացի ... բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացին, կրօնական բանաստեղծ Ներսէս Կլայեցի—Շնորհալին, մատենագիր Ներսէս Լամբրոնացին։»

Ինչպէս կ'երեւայ, այս տարի ալ երկու տարբեր թուականներով պիտի տօնուի Մշակոյթի Օրը։

Սրբեմն, աւելորդ է վիճիլ, մանաւանդ որ, շատ մը գաղութներ լուր չունինք տակաւին, իսկ արդէն Յունիսի առաջին շաբաթը լրացած է։

Մեզի համար էականը այն է որ տօնը արմատանայ, ժողովրդականանայ եւ դառնայ մեր կեանքին անբաժան մասը։

Թուականի մասին կարելի է վերջնական եզրակացութեան գալ յառաջիկային, եւ խորհրդակցաբար։

Առանձնապէս մեր խօսքը ուղղելով Փարիզի եւ հարեւան գաղութներու, կ'ուզէինք որ այս տարի Մշակոյթի Օրը տօնուէր ոչ թէ հարեւանցի, ձեւի համար, այլ մասնաւոր եռանդով ու լուրջ պատրաստութեամբ։

Օրինակ, Փարիզը կրնայ վարձել 4—5000նոց սրահ մը, իբրեւ առաջին քայլ։ Անցեալ տարի քանորդուս ժամուան մէջ որոշուեցաւ տօնակատարութիւնը։ Ամիսներ առաջ հրատարակուած ազդէ մը գիտենք թէ այս տարի նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Ուս. Միութիւնը։

Ով որ ալ ըլլայ կազմակերպիչը, պարտաւոր է որ առաջ տանի բոլոր պատրաստութիւնները, հրաւիրելով բոլոր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները։

Ապրիլ 11/24ի եւ Մայիս 28ի տօներուն խանդավառութենէն եւ բազմութենէն կարելի է նախատեսել թէ ի՛նչպիսի ժողովրդականութիւն կրնայ ստանալ Մշակոյթի Օրը. մանաւանդ որ ոչ քաղաքական, ոչ ալ կուսակցական վէճ կրնայ ծագիլ անոր մասին։ Անոնք որ պիտի փորձուին այդպիսի խնդիրներ յարուցանել, աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցած պիտի ըլլան թէ ո՛ր եւ է կապ չունին այս ժողովուրդին հետ, ոչ ալ արժէք անոր աչքին։

Միայն շագմութեամբ եւ երկիւղածութեամբ տօնելով Մշակոյթի Օրը, այնպէս ինչպէս Ռուսերը կը տօնեն իրենցը եւ Պուլկարները՝ իրենց Սահակ-Մեսրոպին, Կիրիլի և Մեթոտի տօնը, ոչ միայն յարգած պիտի ըլլանք մեր մտքի եւ արուեստի հարստութիւնները, այլ եւ սփոփանքի միւռոն մը կաթեցուցած՝ մեր խռովայոյզ կեանքին մէջ։

Յետոյ, փառաբանելով մեր գրական, գեղարուեստական և գիտական վաստակները, արծարծելով անոնց մեռած հեղինակներուն յիշատակը եւ ողջունելով ապրողներուն ճիգերը, ծանօթացնելով զանոնք ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, մենք լայն չափով տուած կ'ըլլանք մեր սեփական մշակոյթին, որ ամէնէն անկապին արժէքն է եւ յաւիտենական։

Այս առթիւ կարելի է մէջտեղ դնել նաեւ ծրագիրներ, մէկ տարիէն միւսը իրականացնելու առաջադրութեամբ, կամ ազգային տեւական ձեռնարկներ։

Մշակոյթի Օրը պէտք է դառնայ ընդհանրական փարոս մը, թէ՛ ցիրուցան բազմութիւններուն եւ թէ՛ մտքի վաստակաւորներուն համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԸ

Յուսաբեր ի զուր զգաստութեան կը հրաւիրէ մեր անարժան հակառակորդները, նոր եւ գունդիկ արշաւանքի մը առթիւ (29 Մայիս,,

—«Զանգեզուրն, կարճանեցին կարգապահութեան ու քաղաքականի ամէն հետք, բանակ կոչուած խաժամուժին մէջ, որ այնուհետեւ կ'երթար հոն, ուր աւարի եւ յափշտակութեան հոտ կ'առնէր, իսկ կը փախչէր այն տեղերէն, ուր որ պէտք էր հայրենասիրական պարտք կատարել»

Այս տողերը կը գրէր հայկական բանակի մասին ռամկավար-ազատական «կուսակցութեան» Ամերիկայի պաշտօնական օրկանը՝ "Պայքար" իր Մայիս 1ի խմբագրականին մէջ։

Արարատի ստորոտը այսօր հայկական հողամաս մը կայ, շուրջ մէկ միլիոն հայ ազգաբնակութեամբ, որ ամենայն իրաւամբ Հայաստան անունը կը կրէ։

Մ՞րը, մեր պատմութեան ո՞ր թուականին, յատկապէս վերջին դարաշրջաններուն, նման երկիր ունեցած ենք մենք։

Չէ՞ որ միշտ օտա՛րը նստած էր մեր հողերուն վրայ, յաճախ մեզմէ գերազանց թիւով, պահելով միայն անունը մեր երկրին, սակայն անկէ քշելով Հայն ու հայ ոգին։

Եթէ «խաժամուժ» էր հայ զօրքը, եթէ ան զուրկ էր հայրենասիրական ոգիէ, եթէ հայ բանակը վարժ էր միայն «աւարի» ու «յափշտակութեան», ապա ո՞վ առեղծեց եւ ո՞վ պահեց այս երկիրը։

Շուրջ կէս միլիոն թաթար ժողովուրդ կար այսօրուան Հայաստանի մէջ, մինչեւ առաժները զինուած, առելութեամբ լեցուն դէպի իր հարեւանը, պատրաստ ամէն վայրկեան Էնկիւրիի դրդումով անոր մարմինը յօշոտելու եւ Թրքական վիլայէթներու ... ամայութիւնը տարածելու նաեւ ... Հայաստանի վրայ։

Ո՞ւր գնաց այս զանգուածը եւ ի՞նչպէս փրկուեցաւ Հայաստանը այս մղձաւանջէն։

Բոլշեւի՞կը կանխեց այս անդարմանելի ոճիրը։

Խորհուրդնե՞րը ստեղծեցին այսօրուան Հայաստանը։

Մոսկուա՞ն է արդեօք, որ եկաւ, վերջապէս, ու մեր երկրէն քշեց նենգամիտ օտարը։

Անշուշտ ոչ, Խորհուրդները նման յայտարարութիւն ո՛չ ըրած են եւ ոչ ալ պիտի ընեն։

Արդ, քանի որ «յափշտակիչներէ» բաղկացած «խաժամուժ» մըն էր հայկական բանակը, ուրեմն ո՞վ կատարեց այս պատմական, այս մեծ ու հայրենասիրական գործը։

«Պայքար» չուզեր ըսել Հայ Զօրքը, վախնալով, թէ այդ Զօրքի տակէն մէկէն կրնայ ցցել իր դէմքը... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։»

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սահմանադիր ժողովը բացուած է երէկ Շաբաթ, եւ Սուրիոյ համար նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի պատրաստէ։ Առաջին Սահմանադիր ժողովը գումարուած էր 1920ին եւ թագաւոր հռչակած էմիր Ֆէյսալը։ Թայմզի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Սուրիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը միապետութեան կուսակից է, սակայն Սահմանադիր ժողովը պիտի նախընտրէ հանրապետութիւնը։ Ֆրանս. մարզպանն ալ գոնէ առ այժմ հանրապետութեան կուսակից է, քանի որ արքայական գահին համար չկայ յարմար թեկնածու մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա եւ Թուրքիա

Թանի Հռոմի թղթակիցը կը գրէ.— «Ճօռնալէ տ'Իթալիա»յի մէկ թղթակիցը Էնկիւրի կը գտնուէր, երբ Հռոմի մէջ ստորագրուեցաւ իտալօ-թուրք դաշինքը։ Իր թերթին գրկած յօդուածով, թղթակիցը նախ կը շեշտէ թէ թուրք երեսփոխանները գոհ են դաշնագրէն են եւ թէ կանխակալ կարծիքներ չունին թէ Իտալիա կը ծրագրէ յառաջիկային լայնօրէն ծաւալիլ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Թղթակիցը սակայն կը փութայ աւելցնել թէ՝ Թուրքերը խնդիրը նկատի չեն առներ միայն վերացական, ընդհանուր տեսակէտէ, այլ կ'ուզեն որ սկզբունքի հարցերը մարմին առնեն իրողութիւններով։ Եւ ահա՛ մտածումները զորս կը յայտնէ.— Թուրքիա անհաշուելի առաւելութիւններ կը քաղէ Հռոմի համաձայնութենէն։ Այժմ անիկա պիտի կրնայ նուիրուիլ իր ներքին շատ մը խնդիրներու լուծման, որոնք կը վրդովէին զինք նախապէս՝ իտալական քաղաքականութեան անորոշութեան պատճառաւ եւ դրամական անհուն զոհողութեանց կը մղէին զինք՝ զինուորական նպատակներու համար։ Ներքին այդ խնդիրներուն լուծումով է որ Թուրքիա ցոյց պիտի տայ թէ ինչպէ՞ս կ'ուզէ օգտագործել իտալական բարեկամութիւնը։ Երիտասարդ Հանրապետութեան ներքին վերաշինութեան գործին մէջ իտալական ճարտարարուեստին, բանւորութեան եւ դրամագլուխներուն տրուելիք նախապատուութիւնը պիտի ըլլայ արդար վարձքը զոր Էնկիւրի պիտի տայ Հռոմի, բարեկամական դաշնագրին ստորագրութենէն վերջ։ Եթէ նոր Թուրքիա կը կարծէ խիստ մեծ յաջողութիւն մը գտած ըլլալ այս դաշինքը ստորագրելով, եթէ կը հաշուէ թէ ատոր հատուցումը ստացած է՝ ձեռք բերելով ապահովութիւն իր սահմանագլուխներուն վրայ եւ ստեղծելով խաղաղ մթնոլորտ մը, որուն մէջ կրնայ հանգիստ ապրիլ այսուհետեւ, այն ատեն ուրեմն չէ հասկցած արժէքը նոր դաշնագրին, որ կը տրամադրէ —հոգ չէ թէ անիկա չըսուի բացէ ի բաց— ուղղամիտ գործակցութիւն մը երկու երկիրներու միջեւ, մանաւանդ տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ։

Սերպիոյ նաւթահանքը Հայու մը

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի թէ՝ համաձայն անգլիական թերթերու հեռագրական տեղեկութեանց, Սերպիոյ մէջ գտնուած է հարուստ նաւթահանք մը, որուն շահագործման մենաշնորհը ստացած է մեր հայրենակիցներէն Պ. Յ. Սավքեան։ Ցիշեալը արդէն կը գտնուի Լոնտոն, ուր եկած է ճարելու նախնական աշխատութեանց համար անհրաժեշտ նկատուած դրամագլուխը։ Անգլիական կարգ մը դրամատիրական հաստատութիւններ շահագրգռուած են այս ձեռնարկով, բանակցութիւնները կը շարունակուին այժմ վերջնական պայմաններու մասին։ Մենաշնորհ վաւերացուած է Սերպիոյ բրիտանական դեսպանատան կողմէ։ Սերպիական «Նովոսթի» թերթը երկար յօդուած մը նուիրած է այս նիւթին։

Մահափորձ Ճափոնի վարչապետին դէմ

Թոքիոյէն կը հաղորդեն որ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.15ին, երբ Ճափոնի վարչապետ պարոն Թանաքա կառախումբ կը նստէր երթալու համար Ուցոնոմիցա, ուր կը գումարուի իր կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, դաշոյնով զինուած մարդ մը խոյացաւ իր վրայ։ Վարչապետին ընկերացող պատգամաւոր մը քաջաբար առաջնեմուեցաւ եւ փրկեց վարչապետը, սակայն դաշոյնը մխուեցաւ իր սրունքին։

Ոստիկաններ զինաթափ ըրին ահաբեկիչը, հնութեանց վաճառական մը, 24 տարեկան, ծայրայեղ աջ, որ կանխամտածութեամբ կը գործէր։ Վրայէն գտնուեցան երկու նամակներ, մէկը ուղղուած իր կնոջ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ պիտի սպաննէ վարչապետը։

Կռիւ մը Փրուսիոյ խորհրդարանին մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Փրուսիոյ նոր Լանտթակին բացման նիստին՝ կռիւ մը տեղի ունեցաւ համայնավար եւ ազգայնական երեսփոխաններուն միջեւ։ Համայնավարները առաջարկ մը ներկայացուցած էին՝ պահանջելով ազատ արձակել իրենց երկու ընկերները, որոնք բանտարկուած էին ամբոցի մը մէջ։ Ծայրագոյն աջ երեսփոխան մը՝ Փոնսիք հակառակած ըլլալով, համայնավարները յարձակեցան անոր վրայ եւ լաւ մը ծեծեցին։ Բազմաթիւ աջ երեսփոխաններ ուզեցին օգնութեան հասնիլ իրենց ընկերոջ եւ ընդհանուր խիտանցում առաջ եկաւ։ Փոնսիք գլխէն ծանր վէրքեր ստացած ըլլալով, տուն փոխադրուեցաւ։

Ցնծանք բնապաշտութեան Մէսթորինոյի

Պաշտպան փաստաբան Ռէյմոն-Իւպէր ... ուեցաւ յուզիչ պաշտպանողական մը։ Ըսաւ թէ Թրիւֆէմ զինքը՝ անարգած ըլլալուն համար, Մէսթորինօ քիչ մը ուժով զարկեր էր. սպաննած էր՝ առանց ուզելու։ Ի՞նչ գողցած է Մէսթորինօ, բացի փաշոլաքիի եւ կանոնէի ծախուած քարերէն, բացի կառատան տէրը կաշառելու յատկացուածներէն, ուրիշ բան չէ առած։ Իր անցեալը մաքուր է եւ պէտք է շնորհ ընել իրեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահը երիտասարդ մտաւորականի մը՝ Վահրամ Սեւունիի (Վահրամ Գարագաշեան), շրջանաւարտ Բերպայի Ս. Լուսաւորչեան վարժարանէն ու Վարուժանի աշակերտներէն։ Ողբացեալ երիտասարդը ծանօթ էր իբրեւ գրչի աշխատաւոր։ Վերջերս կը զբաղէր նաեւ գրավաճառութեամբ։ Հիմնած էր «Լուսաբաց» եւ «Ժողովրդական» մատենաշարերը։ Աշխատակցած է իր թարգմանութիւններով, քերթուածով ու պատմուածքով Պոլսոյ նախկին թերթերուն, յետոյ «Յառաջ»ի, «Ազդարար»ի, «Հայ կին»ի եւլն.։ Ունի հատոր նիւրով լոյս ընծայած թարգմանածոյ վէպեր ու թատերախաղեր։ Վառվռուն ու աշխատող երիտասարդ էր եւ ունէր գրական ծրագիրներ։ Երկար ամիսներէ ի վեր կը տառապէր հիւծախտէ։ Կը թողու կինը, անչափահաս աղջիկ զաւակով մը։ Երեսուն տարեկան էր։

Պոլսոյ պարպումէն յետոյ, Փարիզ եկաւ, ուր պատասխանատու պաշտօն մը կը վարէր ֆրանսական հաստատութեան մը մէջ։

Թաղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի հաւանաբար երեքշաբթի։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ
ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

36րդ ցանկ

	Ֆր.
Մէշէտէն (Պարսկաստան) հեռագրով, Westminster Bankի միջոցաւ	5,200.—
Սիվրիհիսարի Հայր. Միութիւն, Մարսէյլ	300.—
Լը Փիւի հայ գաղութէն, հաւաքուած Մայիս 28ի տօնին առթիւ	220.—
Օր. Վարդուհի Թամիրեանց	100.—
Ա. Փէրդիկեան, Վալանս	10.—
Գումար	5,830.—
35րդ ցանկին գումարը	43,702.50
Ընդհ. գումար	49,532.50

×

ԽՄԲ.— Երէկ Թաւրիզի մեր թղթակիցը կը գրէր թէ առաջնորդ Մելիք-Թանգեան սրբ. հանգանակութիւն մը կազմակերպած է, որմէ գոյացած է 7000 Ֆր.։

Վերի գումարը Մէշէտէ ստացանք հեռագրով, առանց նամակի։ Որով կ'արձանագրենք իբր այդ, սպասելով լուսաբանութեան։

×

... Խմբագիր.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Յունիս.— Սիվրիհիսարի Հայրենակցական Միութիւնը, խորապէս ազդուած երկրաշարժի հետեւանքով Ֆիլիպէի մեր գաղթականներու անմխիթար կացութենէն, նուիրական պարտականութիւն կը զգայ եղբայրական օգնութեան փութալու եւ կը յատկացնէ այդ առթիւ (300) երեք հարիւր ֆրանք. ձեր թերթի միջոցաւ զայն իր նպատակին յատկացնելու։

Ի դիմաց վարչութեան՝ Ատենապետ Կ. Գլումեան, Ատենադպիր Մ. Պալեօզեան։

ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆԸ.— Միացեալ Նահանգներու Քլիվլէնտ քաղաքին մէջ, տեղի ունեցաւ 1928ի աշխարհի գեղեցիկ կիներու մրցումը, որուն կը մասնակցէին 40 գեղուհիներ։ Առաջին հռչակուեցաւ Շիքակոյի գեղուհին, երկրորդ՝ Միս Ֆրանսան՝ (Օր. Ռէյմոնտ Ալլէն), իսկ երրորդ Իտալիոյ ներկայացուցչուհին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՏԳԷՏ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՄԸ ՔԱՇՔՇՈՒՔՆԵՐԸ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի հեղինակ մը, Գալլոյ աշտարակէն դիտելով Արեւելքի ժողովուրդները, ուսումնասիրութիւն մը գրած էր 1926ին։ «Յառաջ» հրատարակեց թարգմանութիւն մը Հայերու մասին։ Զուգեցի ժամանակին անդրադառնալ այդ գործին, որովհետեւ անհատական կարծիք մըն էր, լուրջ ուսումնասիրութենէ մը աւելի ատելավառ եւ ամբարտաւան ոգիով գրուած։

Արդէն հեղինակը ծանօթ չըլլալով Հայերու մասին գրուած իտալական գործերուն՝ հակասութիւններու մէջ կ'իյնայ։

Նախ կը գրէ. «Հայը կը գաղթէ ամենուրեք, Սելանիկէն Պէյրութ, Ամերիկայէն, իրենց գլխարկները կը փոխեն, Թուրքերէն կը խօսին, բայց մոլեգնօրէն կառչած կը մնան քրիստոնէութեան» (էջ 68)։ Ետքը կ'աւելցնէ. «Ամերիկայի մէջ քիչ մը նուէրով դաւանափոխ կ'ըլլան» (էջ 120)։

Հեղինակը ծանօթութիւն իսկ չունի համբաւաւոր աշխարհագէտ Բրիւնիալդի գեղեցիկ ուսումնասիրութեան, Սանտինիի գործին, Մեռալի «Հայկական հարցը» գրքոյկին, որոնցմէ պիտի քաղէր հրահանգիչ նիւթեր։ Հայ-կաթոլիկ Սինոդը, որ վերջերս գումարուեցաւ Հռոմի մէջ, Միլանի մեծագոյն թերթին թղթակիցին հաղորդած էր թէ հայ-կաթոլիկներու թիւը բովանդակ աշխարհի մէջ 200.000ի կը հասնի։ Իսկ ճիշդ ընդունելով այս մարդահամարը եւ նոյնքան նկատելով միւս օտարադաւան Հայերը, կ'ունենանք 400.000 հոգի. Հայաստանեայց եկեղեցիէն հեռացողներ։ Զանցառելի թիւ մը՝ 3—4 միլիոնի զանգուածին քով։ Հակառակ դարաւոր տառապանքին, հակառակ այնքան հրապոյրներուն, Հայը կը մնայ ուրեմն հաւատարիմ մայրենի դաւանանքին։

Հեղինակը արհամարհանքով կ'անդրադառնայ հայկական ջարդերուն եւ ոչ մէկ կորովի հետք կը գտնէ Հայուն մօտ որ «մարտիրոսանալու չափ քրիստոնեայ, զերծ ըլլալու չափ անասնաբար խոնարհ է»։ Ինչ տրամաբանութիւն.— Այս մարտիրոսանալու չափ քրիստոնեան շուտով կրօնք կը փոխէ, այս հլու ժողովուրդը ըմբոստ է։ Հակասութիւնը ակներեւ չէ՞։

Շատ տարբեր է, սակայն, կարծիքը ուրիշ Իտալացիի մը, զինուորական մասնագէտ մը, հարիւրապետ Չեզարի, որ «Մերձաւոր Արեւելքի հարցը» գործին 87—109 էջերը կը յատկացնէ «Հայկական հարց»ին։

— «Ցեղային տոկունութեամբ, ուսանելու ընդունակութեամբ, ի հարկին լաւ զինուոր մը ըլլալու ցոյց տուած կարողութեամբ, անտարակուսելի է որ նիւթական ու բարոյական ուժերու տարրերը չեն պակսիր Հայուն։ Մոլթքէ 1830ին կը յանձնարարէր հայ լեռնականներէն գունդեր կազմել Թուրք բանակը զօրացնելու համար» (էջ 100)։

Իտալացի զինուորականը Հայուն թիւը ընդունելով 4—5 միլիոն, շատ քիչ կը գտնէր ազգային ուժեղ պայքար մղելու խոլաւ զանգուածներուն մէջտեղ, բայց Հայը իրաւունք ունէր ինքնավարութեան, որովհետեւ ունէր ազգութեան իսկութիւնը կազմող երեք ազդակները.— պատմութիւն, լեզու եւ կրօնք։

«Քէմալի Թուրքիան»ի հեղինակը արհամարհոտ ժպիտով կը գրէ թէ Հայը չունեցաւ ազգային տուն մը եւ կը հարցէ — ինչո՞ւ։ Հեղինակը չէ՞ կարդացեր քաղաքական լուրջ հանդէս մը, որուն անօրէնն էր դատական նախարարը, Ալֆրէտ Ռոքքօ.

— «Եւրոպա ցոյց տուաւ բացարձակ անկարողութիւն, հրաժարեցաւ դարաւոր առանձնաշնորհներէ, տեղի տուաւ ամէն պահանջումներուն...»։

Քիչ մը անդին կ'աւելցնէ.

— «Այդպիսի դաշնագիր մը ստորագրելը անպատուութիւն է. պէտք չէ ստորագրել։ Մեր կառավարութիւնը թող առնէ այս արի քայլը։ Անպայման Անգլիա եւ Ֆրանսա մեզի պիտի հետեւին» (փոլիթիքա, 30 Ապրիլ 1923)։

Մուսոլինի չհետեւեցաւ այս խորհուրդին եւ Լօզանի մէջ Եւրոպա ծնրադրեց Թուրքին առջեւ։ Ի՞նչ կրնար ընել Հայը, պայքարի՞լ ամբողջ աշխարհի դէմ։

Ի՞նչ ըրաւ Իտալիա իր իրաւունքները պաշտպանելու համար, Լօզանի դաշնագրով պայմանաւորուած խոստումները յարգել տալու համար...

Հեղինակը կը գրէ դեռ.

— «Եթէ շատ ճիշդ է որ Հայուն ճակատագիրն է ապերջանկութիւն, գրուած ալ է որ Թուրքին ու Ռուսին ալ թշնամութիւն է»։

«Հայուն փրկութիւնը միայն հրաշքով կրնայ ըլլալ», կ'եզրակացնէ «Քէմալի Թուրքիան» գրողը։

Մինչեւ հեղինակը կրնայ կարդալ վերոյիշեալ լուրջ հանդէսին (1928 Ապրիլ) Գոլոսյ աշխատակցին կարեւոր յօդուածը՝ «Կովկասի ժողովուրդները», ուր պիտի համոզուի որ Հայը փառաւոր անցեալ մը ունեցած է, դարերով պաշտպանած անկախութիւնը, խաչակիրներու առեն կռուած Քրիստոսի համար եւ Եւրոպայի անտարբերութեամբ ընկճուած անհամեմատ ուժեղ բանակներէ։ Հոն պիտի գտնէ որ «Հայն ունի արդէն հայրենիք մը որքան ալ փոքր ըլլայ, ունի փայլուն ապագայ, որովհետեւ հարուստ է եւ կրնայ ազգային տնտեսութիւն մը ունենալ։ Մաղթելի է որ Վրացի, Ազրպէյճանցի եւ Հայ կազմեն կովկասեան դաշնակցութիւնը։ Կովկասը ըլլայ Ասիոյ Զուիցերիան, չէզոք պետութիւն մը, պատնէշ մը Ռուսին դէպի «տաք ծով» յառաջխաղացման առջեւ եւ ամբարտակ մը Թուրքիան դէպի հիւսիս տարածման»։

Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ.

— «Հայը ազգայնական ժողովուրդ մըն է, Թուրքին սարսափէն ընդունած է պոլշեւիկ վարչաձեւը...։ Հայ իրականութեան մէջ կայ ուժեղ կուսակցութիւն մը՝ Դաշնակ. որ ազգայնական - ընկերվարական կուսակցութիւն մըն է քան զուտ միջազգայնական։»

Ազգերու պետական կազմութիւնը քանի մը տարիներու գործ չէ։ Գերման Միութիւնն անգամ պայքարներու շարք մըն է։ Ֆիխթէի ճառերէն մինչեւ Սետանի յաղթանակը կէս դարու մաքառում կայ։ Իտալիոյ ազատագրումը կերկարի ԺԹ. դարու մէջ։

Լուրջ հեղինակի մը համար աններելի է սա նախադասութիւնը

«Յուսահատութենէն եւ ջարդերէն ետք, այս անիծեալ երկրին պատահեցաւ նաեւ երկրաշարժը. իբրեւ վերջին պատիժ Աստուծոյ...»

Իբրեւ նման հաւաստացեալ մը աղէտներու ժամանակը ընելու չէր իր պաշտած Աստուածը։ Եւրոպական զարգացած դէմք մը զերբնական պատճառներու վերագրելու չէր բնական երեւոյթ մը։ Դեռ կը խօսիմ։

ՀԵՂՈՒՄ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԸ

Կորնթոսի շարժի աղէտեալներուն Կեդր. հանգանակիչ յանձնախումբը Յունիս 5էն 23,000 դրախմի յանձնած է Հանրապետութեան նախագահ Քունտուրիոթիսին։ Ասկէ առաջ յանձնած էր 30,000 դրախմի։

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ՏԱՂ ԱՌ ԳԻՇԵՐ

Ծառերուն սեւ զանգուածները այնքա՜ն անխիրտ են որքան լեռները։ Աստղերը կը լեցնեն անպարագիծ երկինք մը։ Տաք օդ մը, մարդկային շունչի մը նման՝ կը գգուէ աչքերս ու այտերս։

Ո՛ գիշեր, որ Աստուածներ յղացած ես, որքա՛ն քաղցր ես դուն իմ շրթունքներուս վրայ, որքա՛ն տաք ես դուն իմ վարսերուս մէջ. դուն որքա՛ն կը ցեղուս իմ մէջս այս գիշեր եւ որքա՛ն ես քու ամբողջ գարունովդ ինքզինքս յղի կը զգամ։

Ծաղիկները որ կը ծաղկին, բոլորը կը բխին ինծմէ։ Հովը որ կը շնչէ՝ իմ շունչս է։ Բոյրը որ կ'անցնի՝ իմ տարփանքս է։ Բոլոր աստղերը իմ փափաքներուս մէջն են։

Քու ձա՛յնդ, ազմո՞ւկն է ծովուն, լռութի՞ւնը՝ դաշտագետինին։ Քու ձայնդ, ես զայն չեմ հասկնար, բայց այն կ'արբեցնէ զիս գլխէս մինչեւ ոտքերս եւ իմ արցունքներս կը լուան երկու ձեռքերս։

ՍԵՐԸ

Աւա՜ղ, երբ մտածեմ իր մասին, կոկորդս կը ցամքի, գլուխս կը հակի յոգնած, ստինքներս կը կարծրանան եւ ինծի ցաւ կը պատճառեն։ Ես կը սարսռամ եւ կ'արտասուեմ քալելով։

Երբ տեսնեմ զայն, սիրտս կը կենայ, ձեռքերս կը դողան, ոտքերս կը սառին, այտերուս վրայ հրդեհի մը շառագունանքը կը ցայտէ, քունքերս կը բաբախեն ցաւագինօրէն։

Եթէ դպիմ անոր, ես կը խենդենամ, թեւերս կը պրկուին, ծունկերս կը քակուին, ես կ'իյնամ անոր առջեւ եւ կը փռուիմ կնոջ մը պէս որ կը մեռնի։

Այն բոլորէն, որ ան ինծի կ'ըսէ, ես վիրաւորուած կը զգամ։ Անոր սէրը տանջանք մըն է ու անցորդները կը լսեն իմ հեծեծանքներս...Աւա՜ղ, ինչպէ՞ս կրնամ զայն Ամենասիրելի կանչել։

ՍՊԱՍՈՒՄ

Ամբողջ գիշեր մը, արեւը մեռնելներուն հետ գիշերեց, իրեն սպասելէս ի վեր. նստած անկողնիս վրայ, հակելէն պարտասած։ Լամբարին պատրոյգը վառելէն սպառեցաւ մինչեւ վախճանը։

Այլեւս ան չպիտի գայ. ահաւասի՛կ վերջին աստղը։ Ես լաւ գիտեմ, որ ան այլեւս չպիտի գայ։ Ես գիտեմ նոյնպէս անունը որ կ'ատեմ։ Այսուհանդերձ, կը սպասեմ նորէն։

Ա՜՜ զիմա գայ... այո՛, թող գայ... վարսերը՝ քակուած եւ առանց վարդերու, պարեգօտը՝ աղտոտուած, թծռտած, ճմռթկուած. լեզուն՝ չոր եւ արտեւանունքները՝ սեւ...

Անմիջապէս որ դուռը բանայ, ես անոր պիտի ըսեմ... բայց, ահաւասի՛կ, իր հագուստին է որ կը հպիմ, իր ձեռքերուն, իր մազերուն, իր մորթի՛ն։ Սիրագեղ բերանով մը կը գրկեմ զայն ու կուլամ...։

ՍՏԻՆՔՆԵՐՈՒՆ

Ո՛վ իմ ստինքներս, միսեր ճերմակ, որչա՛փ հարուստ էք դուք հեշտութիւնով։ Իմ յուլաթոյլ ստինքներս իմ ձեռքերուս մէջ, որչա՛փ դուք ծուծալիր ջերմութիւն ունիք եւ թա՛րմ բուրումներ։

Երբեմն դուք պաղպաջուն էիք արձանի մը կուրծքին պէս ու կարծր՝ ինչպէս գգայազուրկ մարմար։ Անկէ ի վեր որ դուք հասունցալով կը ծռիք, ես ձեզ ա՛լ աւելի կը սիրեմ, դուք որ սիրուեցաք։

Ձեր ձեւը, ողորկ ու լեցուն, պատիւն է իմ թուխ իրանիս։ Թող ես ձեզ բանտարկեմ ոսկեցանց կրծկալի տակ, թող բոլորովին ազատ արձակեմ. միեւնոյնն է, դուք կը գերազանցէք զիս ձեր չքեղութիւնով։

Երջանկացէ՛ք, ուրեմն այս գիշեր։ Եթէ իմ մատներս գրգռանքներ երկնեն, դո՛ւք, միայն պիտի իմանաք զայն մինչեւ վաղը առաւօտ, որովհետեւ այս գիշեր Պիլիթիս կը հատուցանէ Պիլիթիսին։

Pierre LOUYS

Թարգմ.՝ ԱԻՏՍԱԻՐ

"ՍԻԴՈՆՆԱ,,

Այս հատուածը կը քաղենք Նշան Պէշիկթաշլեանի համանուն գրքին առթիւ գրուած երկար ուսումնասիրութենէ մը։

ԽՄԲ.

Բառերով կարենալ բացատրելու համար այն գեղեցիկ ու վսեմ տեսիլքը զոր Պէշիկթաշլեան ունեցեր էր, ճշգրտօրէն ու ճշմարտապէս ցուցադրել կարենալու համար զարկերը մարդկութեան սրտին, անհրաժեշտ էր յարմար շրջան մը յարմար շրջանակի մը հետ, մեծ՝ համեմատ նիւթին, մեծ՝ համեմատ ներշնչումին։ Շրջանակ մը ուր կարելի պիտի ըլլար ազատ թռիչք տալ իր երեւակայութեան, ու թեւ առնել՝ սաւառնիլ կարենալու համար ոլորտներուն մէջ աստուածային, միջավայր մը ուր կարելի ըլլար կերպ մը ամփոփել մարդկութեան սիրտը, ուր գեղուէ՝ իր վեհոգի սրտին եռեւեփուն երազները ու յուզումները, եւ պոռթկուն ճիչերը ցաւի ու խինդի։

Իմաստուն արթնութեամբ մը ան հացուեցուցեր էր ու ազդեր իր նիւթը գրաւչութիւնովը պատմական ձեւին, ու յախուռն յանդգնութիւնն ունեցեր էր ընտրելու պատմական այնպիսի շրջան մը որ ամէնէն աւելի շատ աղերս ունէր եւ նմանութիւն, այսօրուան փոթորկուն շրջանին հետ։ Այդ էր քրիստոնէական շրջանը, որ այնքան վճռական դեր խաղաց մարդկային ճակատագրին վրայ։

Պէշիկթաշլեան կրկնակ պատճառներ ունէր ընտրելու քրիստոնէական շրջանը։ Կտակարաններու էջերուն ընտանեցած էր իր մանկութենէն ի վեր, հոգին լեցուած այդ հին ու աւանդական օրերու յուզումներով ու պատկերներով, միտքը կերտուած էր այդ խանդավառութեամբ։ Իր սկսնակի շրջանէն սկսեալ, բազմաթիւ գրութիւններու մէջ կը մատնէ իր այդ նախասիրութիւնը. ամէն տեղ Աստուածաշունչ կը տեսնէ, ամէն ինչ Աստուածաշունչ կը բուրէ, ամէն բան Աստուածաշունչի կը նմանցնէ։ Սիրային կտորի մը մէջ, յանկարծ կը մոռնայ սերելահիին աղուոր աչուըները, ու կը մոլորի ճառի մը մէջ, ուր յաճախ կը կրկնուին «Դրախտ, Հրեշտակ, Յիսուս Քրիստոս» բառերը։ Անձնական նամակի մը մէջ կը գտնենք հետեւեալ տողերը, որոնք խիստ յատկանշական են.

Նախասիրած գիրքերս եղած են ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉՆ ու ԱՂՕԹԱՐԱՆԸ։

Բազմաթիւ առիթներով վերադարձած է Աւետարանին, հոնկէ քաղելու իրեն յարմար տարբեր, նոյն ատեն չմոռնալով զիմել նաեւ աւանդական աղբիւրներու

Կայ նաեւ հարուստ աղբիւրը մինչեւ հիմա մեզ հասած տեղեկութիւններուն, հին ժողովուրդներու երկիրներու, բարքերու, նիստուկացի, մտայնութեան, կրօնքներու վրայ։ Պէշիկթաշլեան չէ անտեսած զայն, լիովին քաղած է ու առած ինչ որ կրնային ընդլայնել, հաւկանալի դարձնել, լուսաւորել ու գեղեցկացնել իր նիւթը։

Պէշիկթաշլեան բանաստեղծի մը լրջութեամբ ու խղճմտանքով մօտեցած է անոնց։ Իր ճիգերը վարձատրուած են կարելի հարազատութիւնով մը։ Տեսարաններ կան, բարքերու նկարագրութիւններ, որոնք ուղղակի մեզ վերապրել կուտան քրիստոնէական շրջանը։

Իրաւ է որ այդ շրջանի դէպքերը, աւետարանական անունները, աստուածաշնչական վայրերը յոյժ ծանօթ են մեզ. անոնք մեր մանկութենէն սկսեալ փոխնիփոխ յղնեցուցած են մեր ուղեղը, չարչրկած զայն, երազներով օրօրած, հակասականութիւններու մղած, շուարեցուցած, առաջնորդած, յուզած, խոնարհիլ տուած, ընդվզումներ ներշնչած, վերացուցած, ապշեցուցած. մեր կեանքն ամբողջովին գրաւած մերթ, սակայն միշտ զանոնք ապրած ենք, առանց հաւատք ընծայելու, հէքեաթներու անիրական գոյներուն ու շնորհներուն ընդմէջէն, գոհացած արեւելքցիի երեւակայութիւնը փայփայող շքեղ տեսարաններով միայն, ու խառնըւած՝ խաւարակուռ ճակատներու միստիքականութեամբ, ու խաբուած ենք մեծագոյն շիշտերէն ու շարժումներէն, որոնք անհրաժեշտ են հրահրելու մանուկներու երեւակայութիւնը, ու քունի դնելու զանոնք այդպէս երազներու գիրկին մէջ։

Եթէ իր վառ ու հարուստ երեւակայութեան յագուրդ տուած են Սուրբ Գիրքի էջերը, սակայն իր հետաքրքիր միտքը, արթուն՝ անհանգիստ ու խուզարկու, չէ բաւականացած անոնց բացատրութիւններովը։ Եռանդագին ու հաւատքով փնտռած է անոնց իւրաքանչիւր էջին մէջ բառական իմաստներէն զատ ուրիշ իմաստներ, որոնած է բուն իմաստը։ Իր աչքերէն չէ հեռացուցած երբեք զանոնք, անոր մեկնութիւնները փորձած է փնտռել իր ներշնչումներուն մէջ։

Այդ ուղղութիւնով է որ հրաշալինը երբ կ'օգտագործէ իր վէպին մէջ, կ'առնէ զայն, միայն եւ միայն, որպէս պարզ շրջանակ, որ կուգայ գրկել փակելու նիւթը, առանց ո՛ եւ է էական դեր խաղալու։ Բայց երբ կը միացնէ իր նիւթին, Աւետարանի բոլոր այն մասերը, որոնք հրաշքով կը բացատրուին, նախ զանոնք կը մերկացնէ իրենց հրաշքի անբնականութիւններէն, կը դնէ զանոնք այնպիսի կացութիւններու մէջ, որ բանական միտքին առջեւ կը դառնան բացատրելի, տրամաբանական։ Այդպէս միայն կ'օգտագործէ զանոնք։

... Իմմանէլի դէմքը եթէ կը հեռանայ աւետարանական Յիսուսի դէմքէն, սակայն աւելի կը մօտենայ մեր մարդկային միտքին, աւելի սիրելի ու նուիրական կը դառնայ մեր սիրտերուն, մարդն է որ կ'աստուածանայ իր գործերով, մարդն է որ կը բարձրանայ ամենախոնարհ վիճակէն գերագոյն աստիճանին, լուսաւոր ու բարեբար արեւի մը նման, պարգեւելով արիւնէն արիւն, արեւէն արեւ։

Անհուն բարութեամբ մը, դարձեալ, Պէշիկթաշլեան մեզ կը ներկայացնէ Իմմանէլի կողքին ուրիշ դէմք մը, այս անգամ կանացի, Սիդոննան։

Հիշտեւ կը ճանչնանք Սիդոննայի դէմքը, ու զայն խելոյն կը տեսնենք Սափօյի, Կլէոպատրայի, Սալոմէի, Մարիամ Մագդալենացիի, Տայիսի դէմքերուն ընդմէջէն։ Սիդոննան էնոնք ամէնը մէկ անգամէն է, էնոնց իմացականութեամբ, բորբ սէրերով, տոփանքներով, թերութիւններով, երազներով, անզիջողութեամբ ու զգայականութեամբ, գեղեցկութեամբ ու քմայականութեամբ։ Բայց էնոնք ամէնը մէկէն՝ մէկ Սիդոննա չեն ներկայացներ, չեն կրնար ներկայացնել։ Հեղինակը Սիդոննայի կուրծքին տակ այնպիսի սիրտ մը տեղաւորած է, որուն մէջ դարաւոր իմացականութեան գեղագոյն փորձառութիւնը կայ, բայց դէմքը հարազատ է պատմական տեսակէտով։ Յաւիտենական կինն է որուն նուիրումը սահման չունի, կչիռ չի ճանչնար։ Արեւելքի խանդոտ տարփուհին օր մը կրնայ դառնալ Աւետարանի անապական սրբուհին, նոյն եռանդով՝ որ չարչարէր էր մարդերու սիրտը՝ կ'երթայ դարմանելու մարդերու խոցերը, նոյն մտահոգութիւնով ու անձնասիրութեամբ որ խունկեր վառել տուեր էր իր ոտներուն առաջ՝ կ'երթայ արցունքներով լուալու ոտներն ուրիշներուն։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄ

Այր մարդուն գերին չդառնալու՝ այլ անոր հաւասարելու համար կինը միայն իր խորամանկութիւնն ու գեղեցկութիւնն ունի։ Արդար չէ՞ ուրեմն որ ան մշակէ թէ մէկը եւ թէ միւսը։

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ԸՍԷ ՄՈՒՍՈԼԻՆ…

Գրեցինք թէ Մուսոլինի… լիոյ արտաքին քաղաքակ… թեան շուրջ, Տերակոյսի… ցեւ խօսեցաւ մէկ ժամ… քառորդ տեւող ճառ մը… գլխաւոր մասերը հրատ… ցինք արդէն։ Կուտանք… յատկանշական կէտեր եւ…

— «Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, տառապ… եւ Իտալիոյ թշնամի… բխած մեքենայութիւնները… գտնելով, Թուրքիա… յարաբերութիւնները լաւ… էին։ Եւ երբ Թուրքիոյ… առաջարկուեցաւ այդ յարաբ… րութիւնները ամրապնդել… նագիտական դաշինքով մը… բով ընդունեցի առաջարկը… բով տեղի ունեցաւ Ռիւշտ… հետ Միլանի հանդիպումը… նոյն ատեն որոշուեցան… ւոր կէտերը դաշինքին, որ… յիս 30ին ստորագրուեցաւ… ճիի պալատին մէջ։ Դաշինքին… կարեւորութիւնը շատ յայտնի… է։ Արեւելեան Միջերկրականի… հորիզոնը պայծառ է եւ… մշուշ։ Իտալիա Թուրքիոյ… առաջ կ'երթայ անկեղծ բարեկա… մական ոգիով։

« Երբեմն ատեն… ցալ, յարգելի ծերակուտակա… ներ, յայտարարելու որ խաղա… ղութեան դաշինքները… նական չեն։ Տարօրինակ… գտնեմ զանազան շրջանակներ… տպաւորութիւնը այս յայտարա… րութեան հանդէպ, որ ա… բնական է։ Պատմական… տութիւն մըն է որ ոչ մէկ… շինք յաւիտենական եղած… Քանի որ աշխարհի կը… ժողովուրդներ կը վերափոխ… մուին, կը մեծնան, կը նուազին… երբեմն կը մեռնին, դաշինքի… յաւիտենականութիւնը պիտի… նշանակէր որ մարդկութիւնը… բոշ պահու մը մեծացած պի… տի մնար, ուրիշ բառով պիտի… մեռնէր։ Պէտք չկայ պատմու… թեան ամենահին դէպքերուն… թալ՝ ապացուցանելու համար թէ… խաղաղութեան դաշինքները… ւիտենական չեն։ Կը բաւէ… նայիլ մը նետել մեծ. պատ… վրայ։ Կարելի է նոյնիսկ… ամենամօտ ժամանակներու… նալիլ, տեսնելու համար որ… դաշնագիր մը ոչ միայն… տենական չէ եղած, այլ ամէն… կարճը տեւած է, Սէվրի… կը խօսիմ։

«... Խաղաղութեան դաշինքները սուրբ են՝ ինչու որ… պարունակեն հակա… թիւններ, մեծ ցաւեր, սակայն… անոնք երբեք աստուածա… արդարութեան արգիւնք… այլ մարդկային խելքի, որ… հանրապէս մեծ պատերազմ… վերջ, բացարձակ տղեկութեան… տակ կը գտնուի։ Կա՛յ մէկը… յանդգնի ապացուցանել թէ… ղաղութեան դաշինքները… լով վերջնական, կատարելութիւն… ներ են։ Ես կ'ըսեմ մարդկա… են եւ հետեւաբար անկատար… սակայն միշտ աւելի կատար… լագործելի։ Խաղաղութեան… շինքներուն մէջ կան այնպիսի… դիլութիւններ, համապատաս… նող արդարութեան բարձրագոյն… պատճառներու, գորս ոչ ոք… քէն կ'անցընէ նոյն իսկ… բանութեան դնել։ Սոյն դաշին… ները սակայն կը պարունակեն… դային, գաղութային, դրամա… հանրային հարցեր, որոնց… կարելի է վիճաբանիլ… քել, աւելի երկարատեւ… համար զանոնք...

«Մանր բարդութեանց… քը պիտի առնուի վերաք… դաշինքները այն կէտերուն… ուր անհրաժեշտ է… թեան աւելի ազատ շունչ… համար։ Այս է իմ կարծիքը… բիւ եւ Իտալիոյ ժողովուրդ… ճշմարիտ խաղաղ քաղաք… նութիւնը։ Քանի որ սակայն… տերը հակառակ կարծիք… ոչ ոք պէտք է զարմանայ… Իտալիան հետեւելով… տութեանց, ուզէ իր… ունենալ, իր ապագան ու… թիւնը պաշտպանելու համար…

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

87 — ՊԱՐԵՐԳ
...ԲԿԻՐԻ ԾԱՂ ՓՈՒՂԷՆ

...ծաղկասուն ծովիկ,
...ղունակն ու ծնաքէ.
...պլպլուկ ճամբուկ
...ղունակն ու բանսայ,
...ու որ իր եարը չէ
...կեցաւ (1) ետ դարձաւ
...ի ճաշցմունք էրաւ,
...սդանուկ, ո՞ւր տեղդ ու ցաւիծ
...մայրիկ քու որդուդ խէ-
թելին համար
...ին առդս ալ ու ցաւի»։
— «Հարանո՛ւկ, դուն մի՛ մե-
ռնէր
...մ որդիկս ու բերիմ»
...իս որդուդ որ բերիս
...ծոյ լուսուն տիրանաս,
...գրիս որդուդ, չի բերիս,
...ծիւ քա՛ր կը դառնաս»։
...աբեց՝ *Մ. Տէր-Պետրոսեան*
...ցեցաւ, *Թուլացաւ։*

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Դատավարութիւնը կը սկսի ...ղայ մթնոլորտի մէջ։ Նախորդ ...ան գայթակղութենէն յե-...ուն զոհ գնաց դատարանի ...իայանը իր ընտանիքով, ընդ-...անուր դատախազը ինքն է որ ...հսկէ կարգապահութեան եւ ...ականներուն գիրար կը յաջողին ...ը պարտադրել հետաքրքիր-...ոու բազմութեան, որոնցմէ շա-...ը յուսահատ հերթապահ-...ու շղթան կոտրել, կը յամա-...ն սակայն ապասել նրբանցքնե-...ն մէջ, կամ բակին պատերուն ...ով։

Նիստը բացուելուն, ներս կը ...նէ «Լափայէթ» վաճառատան ...էկ պաշտօնեան որ եկած է հաս-...ելու թէ՝ ոճրագործին քենին ...Սիւզան Շարնօ չէ ստած, թէ՝ ...ոք, պատանքը որ ծառայեց ...ին դիակը ծածկելու, գնած է ...րին սուն իսկ։ Այս կերպով, ե-...ինական կանխամտածման շօ-...ինչի փաստերէն մէկը եւ գլ-...ուրը եթէ հերքուի. Օր. Շար-...ի մեղսակցութիւնը չի կրնար ...նպրոյ առարկայ դառնալ. Մէս-...որինոյի պարագան չափով մը ...մեղմանայ եւ անոր փաստա-...նը՝ կրթնած իր հռետորական ...ղոնդին, կրնայ ոճրին մութ ...ոերը բարդել միջադէպերու եւ ...ցքերու հակասականութեան ...այ. օրէնքի թուլութիւններուն ...պաշ մը խաղալ եւ թերեւս ...գէնէ, ոճրագործին շնորհել ...լուսապսակը չէ՞ որ լեզուն ...կէ ու մարդուն խիղճը, — ...նիսկ դատաւորին ըլլայ — ...փոխո Մէսթորինօ նկուն ...ռ՝ կը շոկէ կոնակը. յոյսի ...մը կը շողայ աչքերուն մէջ ...յց երկար չի տեւեր կրթնած իր պաշտպան փաստաբանին, համր ու սեւազգեստ, վրիժառու ոգիի մը պէս դանդաղօրէն կը յառաջանայ զոհին մայրը ու Մէսթորինօ նորէն կը կծկուի ինքն իր մէջ։ Պառաւը չէ եկած նոր յայտնութիւններ բերելու. պահանջ մը միայն ունի, — անողոք պատիժ անոր դէմ, որ խողխողից իր զաւակը եւ շնական քաջութիւնը ունեցաւ հեգնելու իր վիշտը, իրեն հետ, իր կողքին լալու զոհին վրայ եւ հայհոյելու ոճրագործին։

Երդուեալ դատաւոր մը այն ատեն, փափաք կը յայտնէ անգամ մը եւս հրաւիրելու այն վկաները. որոնք լսած են զոհին պաղատանքը «դրամի համար մարդ չեն սպաններ»։ Դատաւորը կ'ուզէր գիտնալ թէ ոճրագործը լսա՞ծ է իր զոհին այս խօսքերը։

Վկաները աղջիկ մը եւ պատանի մը, գործաւոր Մէսթորինոյի քով, հաստատական են։ Աղջիկն է որ նախ կը վկայէ

— Այո՛, լսեցի որ Թրիւֆէմ կ'ըսէր լալով. «100 000 ֆրանքի համար մարդ չեն սպաններ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ — Ո՞րքա՞ն հեռու կը գտնուէիք։

ՎԿԱՆ — Երկու մեթր։

Բայց Մէսթորինօ կը պնդէ թէ նման խօսք մը չէ լսած։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ — Կը կարծէ՛ք օրիորդ, որ Մէսթորինօ իր զոհին հետ բերան բերնի, չկարենար լսել անոր խօսքը...։

Վկային պատասխանը որ կրնար աննպաստ ըլլալ, կը ցնցէ ոճրագործին փաստաբանը. կը փորձէ հարցաքննութիւնը շեղել իր ընթացքէն եւ իր կարգին կը հարցնէ վկային.

— Այդ միջոցին, Մէսթորինօ խենթի մը տպաւորութիւնը չըրա՞ց ձեր վրայ։

ՎԿԱՆ — Ո՛չ, հարկա՛ւ։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ — Այնքա՛ն խենթ որ թերեւս չէր կրնար լսել, ինչ որ դուք կը լսէիք...

Աղջկան կը յաջորդէ պատանին, որուն նոյն հարցումը կ'ուղղէ Մէսթորինոյի փաստաբանը

— Խենթի երեւոյթը չունէ՞ր այդ միջոցին..

Բայց հակառակորդ փաստաբանը արդէն յաջողած է իր պաշտօնակցին փորձը ի դերեւ հանելու, եւ հեգնօրէն կը պոռայ.

— Ըսելի մարդասպանի մը երեւոյթը ունենալու էր..

Ու պատանին իր կարգին կու-գայ հաստատել թէ՝ Մէսթորինօ չէր կրնար չլսել զոհին պաղատանքը։

Ոճրագործին փաստաբանը կը կատղի սակայն։ Ինչո՞ւ ըլլալ որ գործաւորներն ալ լքեն իրենց երէկուան տէրը եւ անոր դէմ բերեն վայրագութեան ամէնէն ջախջախիչ փաստերը, ու ոճրագործին դարձած կը պոռայ.

— Եթէ այդպէս է, ալ չկրուինքը։Ընմիջապէս գլուխդ յանձնէ Մէսթորինօ։

Եւ իր քթին ու կնոջմէն յետոյ, նուաղելու կարգը այս անգամ կու գայ Մէսթորինոյի, որ անձայն, անշշուկ կը փառի գետին։

— Ո՛չ, կը գոռայ իր պաշտպանը, ոչ այդպէս կնկան նման ոտքի, ոտքի Մէսթորինօ

Բայց ոճրագործը իսկապէս նուաղած էր գոնէ չէ կեղծած։ Ու բարապաններ կէս դիակ մըն է որ իրենց թեւերուն վրայ կը տանին կենդանացնելու։ Հարցաքննութիւնները վերջացած են ու փաստաբանները կը սկսին իրենց յարձակումը ոճրագործին դէմ։ Ու բոլորն ալ յաջորդաբար կը պահանջեն ամէնախիստ պատիժը։

Վերջին խօսքը՝ երիտասարդ փաստաբան Կարսօն, իր ճառին մէջ կ'ըսէ

— Մէսթորինոյի պարագային մէջ, ի զուր փնտռեցի բան մը որ զայն գարձնէր նուազ գարշելի. բան չգայ։ Ան երկարօրէն մտածած է իր ոճիրին վրայ եւ վայրագ վճռականութեամբ մը գործադրած է զայն։

Նման ոճրի մը համար, փաստաբանը չի գտներ համապատասխան պատիժ։ Մէսթորինօ ինքն իսկ չէ՞ր որ, մինչեւ ոստիկանութիւնը իր ոտնահետքերը առաջ կը տանէր սխալ ճամբաներու վրայ, կը յայտնէր թէ՝ Թրիւֆէմի սպանիչը արժանի էր ամէն տեսակ պատիժի։

Կարգը կու գայ ընդհ. դատախազին, որ նախ պէտք կը զգայ յայտնելու թէ՝ օրէնքը թոյլ կու տայ միայն հետապնդելու այն վկաները որ կը ստեն դատավարութեան ընթացքին։ Հետեւաբար, այն վկաները որ սուտ ու դիտումնաւոր տեղեկութիւններով խաբեցին ոստիկանութիւնը եւ հարցաքննիչ դատաւորը բայց ճշմարտութիւնը խոստովանեցան դատավարութեան ատեն, գերծ են օրինական հետապնդումէ։ Ցետոյ կ'անցնի իր մեղադրանքին։ Ըստ. դատախազին համար, ոճրին ծանրութիւնը որ եւ է կասկածի տակ չի յնար, — Սպանութիւն՝ գողութեան համար, սուտեր ու կեղծիք։ «Ցիշեցէք. կ'ըսէ գիւղին պղծումը, եւ 'ստոյին գրպարտութիւնները՝ վարկաբեկելու համաձ գոհըս ու կը մտնէ ոճրին մանրամասնութիւններուն մէջ։

Վճիռը տրուելէ առաջ խօսք տրուեցաւ Մէսթորինոյի պաշտպան փաստաբան Իւպէրի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մեր քաղաքը, որ կը յիշեցնէ հայրենի ձիւնապատ լեռներն ու պաղորակ ջուրերը, Ֆրանսական Ալպեաններու ստորոտը, Ցունիս 3ին տօնեց անկախութեան տասնամեակը, Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Կրընոպլի եւ Լոնէլի ենթակոմիտէներու։ Բեմին ճակատը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով ու հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով. որմէ ետք նախագահ ընկեր Մ. Տէր Սարգիսեան, պատմականը ըրաւ յիսուն տարիներու յեղափոխական պայքարներով շահուած անկախութեան, խօսօրէն ձաղկեց Հայաստանի ներկայ վարիչները, որոնք խօթը տարիէ ի վեր ոչինչ կ'ընեն տարագիր ժողովուրդը տեղաւորելու համար։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Թ. Մեծատուրեանը, որ երկար ճառով մը պարզեց Մայիս 28ի համահայկական արժէքն ու դերը ներկայի ու ապագայի տեսակէտէն։

Եղան խմբերգներ։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Սարգիսեան, Պ. Պ. Վաղինակ Միսքճեան, Գ. Ալյանեան եւ ընկեր Ն. Խաչիկեան։ Պ Տէր Կոմեան նրուագ ջութակով, եւ Համալսարանի ուսանողուհի Օր. Ցուլիանէ Սարաճեան դաշնակով նուագեցին եւ ծափեր խլեցին ներկաներէն։

Եւրոպահայ կարմիր խաչի մասնաճիւղիս անդամուհիներէն մէկը կարմիր խաչին ի նպաստ աճուրդի դրուելու փափաքով յախճապակեայ վեց թէյի գաւաթներ եւ պնակներ նուիրած էր։ Գոյացած 139 ֆրանքը յանձնուեցաւ կարմիր խաչի վարչութեան։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտանի»ով, եւ հայրենապաշտ հանդիսականները գրուեցան, մեր անկախութեան IIրդ տարեդարձը Հայաստանի մէջ տօնելու մաղթանքներով։

Միտէսա

ԱՓ ՄԸ ՏՂՈՑ ՃԻԳ

ԼԸ ՓԻՒԻ. 5 Ցունիս — Ինչպէս ամէն գիւղ ու քաղաք, Լը Փիւիի գաղութն ալ, տօնեց անկախութեան տասնամեակը, իր ափ մը երիտասարդներով, որոնց մեծամասնութիւնը դէյրութէն եկած են իբրեւ երկրագործ, մասնաւոր պայմանագրութեամբ։

Ճիշդ Մայիս 28ին, երկուշաբթի բոլոր երիտասարդութիւնը, այր եւ կին, խռնուած էր Ընտանեաց հանդէսի սրահը. որ զարդարուած էր՝ մեծ ու փոքր ծաղկեպսակներով, որոնց ներքեւ կը հանգչէին Անդրանիկի եւ ուրիշ անմահ հերոսներու նկարները, իսկ վերեւը՝ Արամի նկարը։ Հանդէսը սկսաւ կէսօրէն վերջ ժամը 3ին. բոլոր ներկաները ոտքի ելլելով երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ խօսք առաւ մեր ընկերներէն մէկը՝ Հ. Թ., բացատրելով Հայաստանի ազատագրման պարագաները, ղեկավարութեամբ Արամի։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Հ. Եքիզեան, որ պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։ Վերջին խօսքը առաւ ընկեր Փ. Ընտոնեան, շեշտելով անկախութեան տարեդարձը տօնելու պարտականութիւնը։

Ցետոյ, երկու ընկերներու նախաձեռնութեամբ, կոչ ուղղուեցաւ բոլոր ներկաներուն, որպէս զի իրենց փոքր օժանդակութիւնը բերեն, պոլկարահայ թշուառ փոքրիկներուն։ Այս առթիւ հաւաքուեցաւ 220 ֆրանք, զոր կը ղրկենք «Ցառաջ»ի, որպէսզի զայն յատկացնէ իր նպատակին։

Ն. Թագւորեան

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՈՍՏԸՆՑԱ, 30 Մայիս.— Թաղական խորհուրդի նախաձեռնութեամբ։ այս տարի եւս տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, «Համազգային» հանդամանքով, Մայիսի 27ին, դպրոցին սրահին մէջ։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն։

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտանի»ով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։ Ապա պատշաճ երգեր արտասանութիւններ եւ այլն եղան աշակերտուհիներու կողմէ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բանախօսն էր ընկ. Մ Թամրազեան, որ ծանրացաւ միացեալ ճակատի անհրաժեշտութեան վրայ։

Փակման խօսքը արտասանեց Համազասպ քահանայ Պետիկեան, ջերմ հայրենասիրութեամբ։

Պարտաւոր ենք շեշտել նաեւ գովելի ընթացքը թաղականութեան, որ հակառակ իրենց պատկանած կազմակերպութեան խիստ արգելքին. կազմակերպեց Մայիս 28ի հանդէսը եւ ջանք չխնայեց շքեղ կերպով տօնելու համար անկախութեան տասնամեակը։

Մենօ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԸ Ջոլիէթէն մեզի կը տեղեկացնեն.— Այս փոքր ու սիրուն գիւղը որ ապաստան տուած է հայ քանի մը բանւոր ընտանիքներու եւ ապահոված անոնց աշխատանքը, չէ կրցած սակայն խաղաղութիւն հաստատել անոնց միջեւ։ Օր չանցնիր որ այս փոքրաթիւ գաղութը չյուզուի անտեղի բսի-բսաւներու եւ կռիւներու հետեւանքով։ Դեռ վերջերս, Շապին Գարահիսարցի մը կը յարձակի նոյն տան մէջ բնակող Կ. Նիկողոսեանի վրայ եւ իր հօրը հետ, մուրճով ու աւելի կոթով կը ծեծէ զայն, մինչեւ որ վրայ կը հասնին ֆրանսացիներ ու վերջ կու տան կռիւին։

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԹԷ ՍԻՐԱՅԻՆ ՆԱԽԱՆՁ.— Անցի իրիկուն, ժամը 9ի ատեն, Պիսի մէջ սպաննուեցաւ լրագրավաճառ մը, Մորիս Պիլլան։ Պիլլան յարաբերութիւններ կը մշակէր հանրաճնոջ մը հետ, որուն քովը նստած կը զուարճանար, երբ նոյն պահուն, ուրիշ հանրակնոջ մը ընկերակցութեամբ, նոյն փողոցէն անցաւ Թիւրպէն, արհեստակից մը։ Ըռանց բառ մը արտասանելու, այս վերջինը քաշեց ատրճանակը եւ չորս հարուածով տեղն ու տեղը սպաննեց Պիլլանը։ Դեռ չէ ձերբակալուած։

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

(Նամակ խմբագրութեան)

Ցառաջիկայ դպրոցական շրջանին Մարկոսեան ընկերակցութիւնը պիտի ընդունի 4 սաներ որոնք գործնական արհեստ մը պիտի սորվին Ֆրանսայի եւ կամ եւրոպական ուրիշ յատուն երկիրներու Արհեստից դպրոցներուն մէջ (Ecoles des Arts et Métiers, Ecoles Professionnelles etc.)

Թեկնածուները մինչեւ Սեպտեմբեր 1 իրենց խնդրագրերը, հանգերձ մանրամասն տեղեկութիւններով, պէտք է ուղղեն հետեւեալ հասցէին.

Association R. Margossian, 10 Rue Chauchat, Paris (9e).

Ընկերակցութիւնը իր ընտրութիւնը կատարելէ յետոյ, թօշակներու վճարումը կը սկսի այն օրէն երբ ուսանողը պաշտօնապէս ընդունուած է իր ընտրած դպրոցը։

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ. ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՑԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Ցառաջ»ի

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՀԴԵՐԸ

Ըսդ պատճառաւ էր որ այսօր ...աւլիա կը գտնուէին։

Եւրոպա, հիմա փտտիչահին ...Լինեք կ'ընծայէր իր հնազանդու-...թիւնը յայտնելու եւ անոր իրա-...ցի բարկութիւնը մեղմելու ...մար։ Ուրեմն նման չտեսնուած ...ոնեծ մը պէտք էր այդ Եւրո-...ային, ցոյց տալու համար այն ...անքը՝ որ կայ Մահմէտին յաղթա-...կին հակառակելու մէջ։ Արդա-...թիւնը այդ կը պահանջէ, եւ ...րդարութիւնը շատ ալ խրթին ...ան մը չէ, ինչերը սանձելու մէջ ...կոյանար։ Ըսեր էին թէ, Եւրո-...ային ամէնէն զօրաւոր կայսրը ...րէջապէս խոլամին անրանարա-...ելու եւ հանդոյն գոյացու-...էր եւ մգկիթներուն մէջ աղօթքներ կատարել կուտար Միւսիւլման ըլլալու արժանի էր ան, եւ շշուկ տարածուած էր թէ շատ չանցած դաւանափոխ պիտի ըլլար։

Այս պայմաններուն մէջ, քանի որ Թեսալիան իրենց կը պատկանէր, իրաւունքին էր որ ուգածնուն պէս գործածեն զայն։ Այս քրիստոնեայ շուները լաւ էին իրենց փոսերը գարմանելու. հաւաքներնը պատժելու եւ մարգարէին որդիները զուարճացնելու համար, պէտք էր ամէն ինչ կողոպտել։

Ահմէտի մարդոցը այնպէս կը թուէր թէ՝ քրիստոնեայի մը մազին դպչելու իրենց տրուած պատուէրը՝ իրենց յաղթութիւնը կը ժխտէր Միւսիւլման աշխարհի ամէն ծայրերէն, Եգիպտոս, Թունզ, Հնդկաստան, Ալճէրիա, Հավայի կղզին, Բուխարա, Աֆղանիստան, բոլոր ժողովուրդները, մեծ հանդիսաւորութեամբ նոր յաղթանակը կ'ողջունէին։ «Ալլը սուլթան» փադիշահին թերթը, կը յայտարարէր նոյն իսկ թէ, հիմա միւս բոլոր երկիրները Մարգարէին լոյսովը կը լուսաւորուէին, թէ տակաւին ապստամբ մնացած միակ ումը շատ չանցած պիտի խոնարհէր, թէ Վիէնեան կայսրը, որ Եւրոպայի մէջ սուլթանին փոխանորդութիւնը կը վարէր, Ռուսիոյ Ցարին կ'արգիլէր ամէն միջամտութիւն խոլամական գործերուն մէջ։ Թէ իրենց քաղաքագործութեան ազմուկները մինչեւ աստղերը կը բարձրանային, բայց ահա Թուրք մը որ կը բանդատէր Թուրքերը որ յարգեն Լազարինայի պէս աննշան գիւղ մը։

Ահմէտի զինուորները, երկար ատենէ ի վեր, իրենց յանկարծական անգործութեան համար կը գայրանային։ Իրենցմէ մէկը ժանուանդ, խումբին ճառախօսը, Ալի իր ընկերները գրգռելէ չէր դադրեր։ Ձեռքի շարժումներ չունէր, ձայնը չէր բարձրացներ։ Ըեշտը ծանր ու հանդարտ, հոգին գրգռուած, այլ խօսքը խաղաղ, կ'ըսէր.

— Սուլթանին թշնամիները յաղթուեցան։ Մարգարէին դրօշը պարծանքով կը ծածանի գարձեալ եւ անհաւատները սարսափով կը խոնարհին անոր առջեւ։ Մահմետականները իրենց երկար թմրութենէն սթափեցան, մէկ ձեռքով թուրը բռնած, միւսով քուրանը, դարձեալ կը կռուին։

— Իսկ մենք, ի՞նչ կ'ընենք հոս, ընդմիջեց Մուսթաֆա։ Այս կեավուրները մեզի խարանը անգամ չեն վճարեր։ Մուսթաֆա, շատ թուխ, գրեթէ սեւ մօրուքով կոր քիթով ոլորուած շրթունքներուն տակէն ճերմակ-ճերմակ ակռաներով, ծեր սատանայ մըն էր։

Խարանը, քրիստոնեային վրայ դրուած տուրքն էր, Թուրքը անով կ'ապրէր։ Խարանը, խաղաղութեան երեւոյթին տակ շարունակուող պատերազմն էր։ Գաւառներու եւ գիւղերու մէջ, հրացանը կողքին կրթնցուած, չքաւորը կը հետապնդէ, մինչեւ որ ան իր տուրքը վճարէ։ Պատերազմ եւ խաղաղութիւն, Թուրքին համար, նշանակութենէ զուրկ գաղափարներ են։ Թուրքին գիրքը՝ հանդէպ քրիստոնեային, կը նմանի պատեանէն քաշուած սուրին։

Այսպէս էին Մուսթաֆային ծածուկ խորհուրդները։ Ապտուլլահ, իրեն պատասխանելու համար խորհեցաւ պահ մը։ Աւելի հանդարտ էր եւ աւելի փորձառու։ Ընդհանուր խառնակութիւնը աւելի գրգռեց.

— Չենք կրնար իրենցմէ խարանը պահանջել, բայց, բայց կրնանք կամովին տալու ստիպել զանոնք։

Աւելին բացատրելու պէտք չունեցաւ։ Ամէնքն ալ հասկցան։ Ցաջորդ օրը, երեք ընկերները գիւղ գացին, հիւղերուն երկայնքը շրջան մը ընելու։ Ինչ, գիւղացիներուն հետ քիչ մը խօսիլ կ'ուզէին։ Տեր պարտիզպան Ղրիգորին ներկայացուցին ինքզինքնին։ Ալի, Մուսթաֆա եւ Ապտուլլահ, իւրաքանչիւրը իր պաշտօնը ստանձնելու համաձայնած էին։ Ալի, անհաւատը հնազանդութեան պատրաստելու համար Մարգարէին փառքը պիտի գովաբանէր, Ապտուլլահ, անյաջողութեան պարագային հնազանդութիւն մը պիտի որոճար, Մուսթաֆա, ակռաները ցոյց պիտի տար։ Կրօնամոլութիւնը, ուժը եւ նենգութիւնը միացած՝ Թուրք իսլամը իր լրութեանը մէջ կը ներկայացնէին։

Ալի, ծերուկ Ղրիգորին տունը, աթոռակի մը վրայ բազմեցաւ։ Մահմէտի յաղթանակներուն սիրելի նկարագրութիւնը սկսաւ։

Թարգմ. Գ. Ց.

(Շար.)

— Մէնթորինօ չպիտի գլխատուի: Խոշոր աչքերով իր Լիյին այլ եւս չպիտի տեսնէ զինքը: Թիարանի կիզիչ արեւին տակ անոր վրայ պիտի մտածէք...: Այլ եւս չպիտի տեսնէք ձեր պաշտելի կինը: Աճա՛ քաւութիւնը:Գարունայք երդուեալնե՛ր.մի՛ սպաննէք ձերկարգին: կառափնատ մի՛ ղրկէք անցեալը մաքուր այս մարդը. աչքովս չտեսնեմ այդ բանը: Լսեցէ՛ք սրտիս կոչը: Հանրային կարծիքէն վեր, տուէ՛ք արդար վճիռ մը՝ արժանի քաղաքակիրթ մարդոց:

Նախագահը Մէնթորինոյի հարցուց թէ ուրիշ ըսելիք ունի՞:

— «Գթութի՛ւն», մրմռաց ոճրագործը, մինչ ներկաներէն մէկը պոռաց. «Թրիւֆէմի պէս»:

Մինչ երդուեալ դատաւորները խորհրդակցութեան համար քաշուած էին, վկաներու սրահին մէջ անձնասպանութիւն փորձեց Տիկին Մէնթորինօ՝ կարտընալ կլլելով: Տիկինը պատգարակով փոխադրուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը, ուր բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ կեանքի վտանգ չկայ եւ քանի մը օրէն կ'աղէկնայ:

Երդուեալները հաստատական պատասխան տուին աւանդական չորս հարցումներուն, աւելցնելով որ «մեղմացուցիչ պարագաներ» կան: Դատարանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց Մէնթորինոն:Ասկէ զատ Թրիւֆէմի այրին պիտի ստանայ 100,000 ֆրանք, հայրն ու մայրը իւրաքանչիւրը 20,000ական ֆրանք, իսկ գոհարավաճառներ Տիկին Վան Սէվէրէն եւ Սէօսթէր պիտի ստանան իրենց գողցուած գոհարներն ու մուրհակը:

Նկատելով որ Մէնթորինոն մնանկացած է, Տիկին Թրիւֆէմի փաստաբանը յայտարարեց.

— կո՛չ կ'ուղղեմ այն քսան վկաներուն, որոնք երաշխաւոր եղան Մէնթորինոյի պարկեշտութեան: ձեր բարեկամը նուիրական պարտամուրհակ մըստորագրած է այսկնոջ ճանդէպ:Մի՛ թողուք որ բողոք ըլլայ այդ մուրհակին ճամար: վ.ճարեցէ՛ք: ձեռքերնիդ ձեր սրտին վրայ դնելէ յետոյ, դրէ՛ք նաեւ ձեր քսակին վրայ:

Դատարանի վճիռը ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերած է քաղքենի մամուլին մէջ, որ մահապատիժի կը սպասէր: Միայն ընկերվարական մամուլն է որ գոհ է:

ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՕ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Դատարանը փակուելէ վերջ, Մէնթորինոյի քենին Օր. Սիւզան Շարնօ «թաքսի»ով մը մեկնեցաւ: Երկու գաղտնի ոստիկաններ ինքնաշարժով հետեւեցան իրեն եւ Քոմէտի Ֆրանսէզի առջեւ կեցուցին կառքը. Սիւզան արցունքներու մէջ փոխադրուեցաւ ոստիկանական կառքը. տասը վայրկեան վերջ արգելափակուած էր արդէն: Ձերբակալման հրամանագիրը տրուեցաւ Ուրբաթ օր խորհրդակցական մեծ ժողովի մը մէջ, ուր որոշուեցաւ հանգիստ ձգել Մէնթորինոյի աշխատաւորները, որոնք սուտ խօսած էին: Պիտի հետապնդուին միայն Սիւզան, իբրեւ ղիակ եւ գողօն պահող, ինչպէս նաեւ գոհարավաճառներ Փաշոլսքի եւ Քառնիէ, որոնք աժան գինով գնած էին գողցուած գոհարեղէնները: Չպիտի հետապնդուի նաեւ Վարէնի կառատան տէրը Փազէն:

.˙. Կ'ըսուի թէ երդուեալ դատաւորներէն չորսը համամիտ էին մահապատիժ տալու Մէնթորինոյի: «Փարի-Միտի»ի համաձայն, հազար հոգիի ստորագրութեամբ խնդրագիր մը կը պատրաստուի՝ մահապատիժ պահանջելու համար ոճրագործ գոհարավաճառին:

Կացութիւնը Փեքինի մէջ

Ազգայնականներու կողմէ Փեքինի գրաւումը կատարուած իրողութիւն է այլեւս: Հիւսիսայիններու վերջին զինուորներն ալ, որ կարգապահութեան կը հսկէին, մեկնեցան Փեքինէն եւ անոնց տեղ եկան Շանզիի զինուորներէն զօրաբաժին մը: Ներկայիս Փեքինի մէջ ամէն կողմ ազգայնական դրօշակներ կը ծածանին— կապոյտի վրայ ճերմակ արեւ: Փեքինի բնակչութիւնը 1911էն ի վեր ա՛յնքան փոփոխութիւններ տեսած է, որ այլեւս փիլիսոփայ դարձած է ու անտարբերութեամբ կ'ընդունի յաղթականը. միայն ուսանողներ են որ խանդավառ ցոյցեր կ'ընեն:

Օդանաւային լուրեր

«Իտալիա» ղեկավար օդապարիկին մասին զանազան անթելներ կը հասնին տարբեր աղբիւրներէ. սակայն մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած հաստատել թէ ո՞ւր կը գտնուի եւ ի՞նչ վիճակի մէջ են բեւեռախոյզները:

Վերջին անգամ «Չիթթա-տի-Միլանօ» շոգենաւը կարգ մը նշաններ ստացած է «Իտալիա»յէն, որ կ'ըսէ թէ մէջիններըը ողջ առողջ են: Նորվեկիացի օդանաւորդ Ռիզըր Լարզէն խուզարկութիւններ կը կատարէ:

Փէնսիլվանիոյ մէջ անթելի սիրող մը ստացած է տեղեկութիւն մը «Իտալիա»յէն, որուն համաձայն բեւեռախոյզ օդապարիկը լերան մը զարնուելով ջախջախուած է: Մէջինները օդապարիկին բեկորներէն զատ ապաստանելիք դոյք չունին: Իրենց դիրքն է Հիւսիսի 84 o 15' 6" եւ Արեւելքի 15o 20': Բոլորը ողջ են, բայց քանի մը հոգի վիրաւորուած է: Ուտելիք կ'ուզեն:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այժմ անթելով կանոնաւոր հաղորդակցութիւն սկսած է «Իտալիա»յի եւ «Չիթթա տի Միլանօ»ի միջեւ:

.˙. Ամերիկեան «Հարաւային խաչ» օդանաւը, որ Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնոլուլու եւ յետոյ Ֆիճի կղզիները գացած էր, յաջողութեամբ աւարտեց նաեւ երրորդ հանգրուանը՝ հասնելով Աւստրալիա:

.˙. Ամերիկացի օդանաւորդներ Ուիլքինս եւ Այէլսըն, որոնք Ալասքա—Շփիցպէրկ թռիչքի ընթացքին Հիւսիսային Բեւեռին վրայէն անցած էին, Եւրոպայի կարգ մը մայրաքաղաքները այցելելէ յետոյ հասան Փարիզ, ուր խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանան:

.˙. Երկու յոյն օդանաւորդներ՝ Փափատաքոս եւ Ատամիտէս Թաթոյէն ճամբայ ելան՝ Միջերկրականի շուրջ թռիչք մը կատարելու համար: Օդանաւորդները պիտի հանդիպին Հալէպ, Աղեքսանդրիա, Տրիպոլիս, Ալժէր, Քազապլանքա, Փարիզ եւ Հռոմ:

.˙. Գերման կառավարութիւնը օդանաւ մը նուիրեց Աֆղանիստանի Թագաւորին: Այս օդանաւը, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկու Եունքէրս օդանաւեր, զորս Աֆղանները գնած են Գերմանիայէն, մօտ օրէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Քապուլ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՒ	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 12 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 671 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԶԱՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Հայրենակից մըն է որ կը գրէ. ցաւառէն (ստորագրութիւնը) եւ հասցէն կը վերապահենք, անփոփոխ պահելով նաեւ իր լեզուն.

— «Տէնտրքիս փափաքին համեմատ Հայաստան երթալու համար, ստիպուեցայ դիմում մը ընել ուղղակի ռուսական հիւպատոսարանին 1926ի մարտ ամսոյն, որով քանի մը ամիս վերջը մուրճ մանգաղ գլխուն ճերմակ թուղթի մը վրայ կաս-կարմիր գիրով անցագիրս ուղեր էին: Ես ալ ղրկեցի: Այսպէս 15 օրը անգամ մը նամակներ կուգային կ՚երթային: Օր մըն ալ մեծ պահարանի մը մէջ տպարակ միեւնոյն հարցումներն ինծի ղրկեցին, որոնք ես ալ հարցումներուն պատասխանելով փարիզ ղրկեցի: Ասոր վրայ 79 ֆրանք ուզեր էին ղրկեցի, 15 օր վերջը երկ[ր]որդ բարակ գրութիւնով ...փոխանք եւս ուզեցին իբր հիւպատոսարանի տուրք, 103 ֆրանք ...մեր խաչի 10.30 եւ փոսթի 5.70, ըսելով որ ձեր *տոմսակները* ...պատ ղրկեցինք, եթէ հրաման ունենանք ձեր վիզէն տալու, այն ...տեղեկութիւնը ձեզի կը գրենք: Բաւական ժամանակ սպասելէ ...որ մը նամակ մը եկաւ *փափուրս* ալ մէջը, ըսելով թէ մոսկուան մերժած է, ու չեմ կրնար վիզէ ունենալ.

«Լաւ, քանի որ մերժեցին, ինչո՞ւ գրկած դրամս ալ չմերժեցին կամ մերժուած մէկը ի՞նչ տեղը կայ հիւպատոսարանի տուրք, ...մեր խաչի ու փոսթի դրամ տալ: Ցկրցայ հասկնալ թէ ի՞նչ ...է ըլլալ խորհրդային դրախտ երթալու համար, քանի որ ես ...ալ ...ամոյս, երկրապագութիւնովս ու արհեստովս երթալ ուզեցի. ...ալ մերժեցին: Կը դիմեմ ձեր արդար գրիչին»:

Ամբողջ պատմութիւն մը: Մէկը՝ հազարներու մէջէն:

Երբ մեր բոլոր ուժով կը պահանջենք որ շահան հայրենիքի դուռները, Երեւանի թերթերու թուղթակները կա՛մ փրփուր կը տեղան, առանց բուն հարցին պատասխանը տալու չեւ կամ, եթէ փորձեն քիչ մը լուրջ երեւալ, խանութպանի հաշիւներ կը ընեն: «Ջէ՞ որ գաղթականներու Հայաստան ընդունիլը կապուած է երկրին տնտեսական բարգաւաճումէն, ճահիճներու չորացումէն եւ նոր ջրանցքներու բացումէն: Այս բոլորը դրամով, շինարար աշխատանքով կ՚ըլլայ»:

Տաժանելի՛ բան է դէմ դիմաց առնել այս թթուած գլուխները եւ խօսիլ տրամաբանութեան, հայրենիք շինելու տարրական կանոններու մասին:

Ո՛րքան կ՚ուզէք բացատրեցէք, համոզեցէք, յիշեցուցէք. թէ աշխարհի վրայ չկայ պետութիւն մը, ինքզինքը յարգող իշխանութիւն մը, որ այս կամ այն պատրուակով մերժէ ընդունիլ երկրին զաւակները, անոնց մէկ դիմումին վրայ:

Անօգուտ է: Արջը եօթը երգ գիտէ. եօթն ալ տանձի մասին է:

Այսպէս ալ Երեւանը: Իւրաքանչիւր դիմումի, պահանջի, կանչի առջեւ, մէկ պատասխան միայն— փո՛ղ տուէք: Տուէք ձեր փանձերը...

Կարելի էր համաձայնիլ նոյն իսկ այդ պայմանին, եթէ, մէկ անգամէն 25—50,000 տարագիր հայրենակիցներ Հայաստան կամ գոնէ Կովկաս փոխադրելու «իրաւէ» հանէին, եւ դրամ պահանջէին անոնց տեղաւորման համար: (Փոխադրութիւնները կրնան կատարել իրենց նաւերով եւ երկաթուղիներով):

Ժողովուրդ մը, որ միայն «Յառաջ»ի միջոցաւ աւելի քան ...,000 ֆրանք հաւաքեց Շիրակի շարժի զոհերուն համար, եւ ...աւասիկ 50,000 եւս յանձնած է Ֆիլիպէի արկածեալներուն համար, կրնայ պատկառելի գումար մը արտադրել նա՛եւ այդ ծախքերը թեթեւցնելու:

Մանաւանդ որ, այդպիսի ձեռնարկի մը համար, կարելի է կազմակերպել ընդհանուր, համազգային շարժում, առանց ո՛ր եւ է խտրութեան, սկսելով Բարեգործականէն եւ համնելով մինչեւ յետին գիւղի հայրենակցական միութիւնը, գործին կապելով ազգային բոլոր օրկանները և բովանդակ հայ մամուլը:

Ա՞յս է իրենց ուզածը: Այսպէ՞ս է որ հայրենիք եւ պետութիւն պիտի կազմեն...

Թող՛ենք խմբական վերադարձը դէպի հայրենիք, եւ առնենք անհատական պարագաները:

Կը յիշենք որ, երկու տարի առաջ, 10—15 տարի Ամերիկա ապրած եւ հարստացած Շիրակցիներ եկան Փարիզ. քանի մը տասնեակ հազար տոլարով, եւ ուզեցին հայրենիք դառնալ: Ցարական անցագիրներ ունէին անոնք, իբրեւ բնիկներ: Մարզիկը չկրցան հասկնալ թէ կարելի չէր խորհրդային անցագիր ունենալ, եւ յուսահատ վերադարձան Ամերիկա: Հայրենիքը զրկուեցաւ թէ աշխատող տարրերէ եւ թէ անոնց դրամագլուխէն:

Դաշնակ[ց]ալ, երկու տարի առաջ, Լիոնէն Զարշամպացիներ դիմեցին խորհրդային դեսպանատուն, իբրեւ ծխատոտի մասնագէտներ: Մէկ տարի զ[ը]նազան քաշքշուքներու ենթարկուելէ յետոյ, իրենց աչքերը ուղղեցին... դէպի Պուլկարիա:

Եւ գեռ որքա՞ն այսպիսի պատմութիւններ:

Մեր հարցումներուն պատասխանելով, իրաւասու անձեր կ՚աւետէին թէ շուտով աւելի պարզ ձեւի մը պիտի վերածուին անցագրային խնդիրները, որ ամբողջովին կեդրոնացած են Մոսկուայի ձեռքը:

Կը սպասե՛նք անկէ ի վեր,— մօտ երկու տարի...

Թշուա՛ռ, թշուա՛ռ հայրենիք, «անկախ և ազատ»՝ իր միամար զաւակներուն մէկ անցագրի հրամանը քիթէ բերնէ բերելու ատրճան:

Թշուառ՝ մանաւանդ անոր համար որ, այս անտեղի տապանքներուն, այս տաղտկալի եւ ըմբոստացուցիչ ձեւակերպութեանց եւ խարէութեանց առթիւ ալ, «ազգին երեւելիները», ողջամիտները ու ազգասէրները», Խորհրդային Հայաստանի «բարեկամներ»ն ու հակադաշնակցական խաչակրութեան կամակատարները չեն համարձակիր խնդրագիր մը, խնա՛րհ աղերս մը ուղղել գոնէ ա՛յս առթիւ, առ որ անկ է... Շ.

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

37րդ ցանկ

	Ֆր.
Ցափահաս Որբերու Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամներուն կողմէ	400.—
Մարսէյլի Հայ Արիներու 310 հատ «քաժակ մը թէյ»էն գոյացած	310.—
Փառէ լը Մոնիալի հայրենակիցներէն	210.—
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Հանէսեան, հանգուցեալ Ցիգրան Տէր Ներսէսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի	50.
Գումար	970.—
36րդ ցանկին գումարը	49.532.50
Ընդհ. գումար	50,502.50

×

...Խմբագիր.

ՍԿԱՈՒՏԸ ՄԻ՛ՇՏ Կ՚ՕԳՆԷ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մեր տնտեսած գրամները նախապէս սկաուտական գոյքերու յատկացուած ըլլալով, ձեռնարկեցինք «քաժակ մը թէյ» վերտառութեամբ տոմսակներու վաճառման:

Այդ ձեռնարկին զուտ հասոյթը՝ 310 ֆրանք, կը ղրկենք «Յառաջ»ի, փոխադրելու համար պուլկարահայ աղէտեալ մանուկներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի Հայ Արիներ:

...Խմբագիր.

ՓԱՌԷ ԼԸ ՄՈՆԻԱԼ. 9 Յունիս.— Մեր գիւղին ափ մը Հայերը մեծ խանդավառութեամբ բերին իրենց մասնակցութիւնը Ֆիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութեան, հաւաքելով 210 ֆր.: Լաւ է մեզ համար մէկ երկու օր նեղ ապրիլ, քան մեր եղբայրները, քոյրերը եւ մայրերը նեղութեան մէջ ձգել ամէն օր: Մենք բոլորս տեսած ենք թրքական դժոխքը, եւ գիտենք թէ ինչ է թշուառութիւնը... Արդէն մենք բոլորս ալ դժբախտ հայրերու զաւակներ ենք: (Ցանկը յաջորդով).

Փօղոս Համբ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի վարժարանին փարիզ փոխադրութեամբ, Մարսէյլի հայ տնտեսական կեանքը առ հասարակ ու մէ[կ]-երկու արհեստ մասնաւորաբար, գործազրկութեան տագնապի մը պիտի մատնուին:

Վերջերս Մարսէյլի քահանաներէն արժանապատիւ մը կը տրտնջար թէ այսուհետեւ պսակ ու նշանտուք շատ պիտի նուազին, որովհետեւ Ցսերիկայէն եկող *տոլարճի*ները այլ եւս Մարսէյլ պիտի չգան, իրենց տոլարի քսակին համաձայն աղջիկ առնելու եւ փարիզն է որ պիտի արժանանայ այդ բախտին:

Եւ արդար վրդովմով մը կը խոստովանէր թէ Ցիկնանց Միութեան որոշումը մեծ հարուած մը տուաւ իրենց...

Գործազրկութեան տագնապը բնականօրէն կը տարածուի նաեւ Մարսէյլի հայ պանդոկապետներուն եւ *սամսար*ներու շրջանակին մէջ:

Միւս կողմէ, գործի շրջան մը կը բացուի փարիզի համար.

Զէ՞ որ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի:

Մաղթենք որ նոյն պատմութիւնները չկրկնուին փարիզի մէջ ալ:

ԲԱՐԵԴԻՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւթուրք դաշինք մը

Թուրքիա կ՚ուզէ ամէն ճակատի վրայ ապահովել իր խաղաղութիւնը: Իտալիոյ հետ դաշնագիր կնքելէ եւ Յունաստանի հետ վէճերը կարգադրելէ վերջ, այժմ ալ կ՚ուզէ դաշինք մը ստորագրել Անգլիոյ հետ:

Լոնտոնէն Յունիս 10 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Լոնտոնի թուրք դեսպան Ֆէրիտ պէյ հրահանգ ստացած է Էնկիւրիէն՝ Անգլիոյ հետ բարեկամական դաշնագիր մը ստորագրելու համար բանակցութեանց սկսելու:

Թուրք-յունական բանակցութիւնները

Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ հելլէն դեսպան Փափայի միջեւ Էնկիւրիի մէջ սկսուած թուրքեւհելլէն համաձայնութեան բանակցութիւնները վերջնական փուլի մը մէջ մտած են: Երկու կողմերուն միջեւ արդէն համաձայնութիւն մը գոյացած է՝ յոյն էթապլիներու իրաւական կացութեան, ինչպէս նաեւ ոչ փոխանակելի թուրքերու տուներուն սեփականութեան եւ այլ իրաւունքներու պահպանման մասին: Թուրք կառավարութիւնը առաջարկած է ոչ փոխանակելիներու սեփականութեան եւ այլ խնդիրներու շուրջ եղած վէճերը հարթել իրաւարար մարմինի մը միջոցաւ, որուն որոշումը առանց առարկութեան երկու կողմերէն ալ պիտի ընդունուի: Միւս կողմէ որոշուած է երեք հոգիէ նոր յանձնաժողով մը կազմել յոյն իրաւասութիւններով՝ քննելու համար թղթածրարները 12000 ոչ փոխանակելի թուրքերու եւ Յոյներու, որոնց իրաւական [վիճակ]ութիւնը ցարդ ճշդուած չէ:

Ամէնքի մէջ կը կարծեն թէ՝ թուրքեւհելլէն համաձայնութեան ստորագրումը կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ մինչեւ ներկայ ամսոյ վերջը:

Թուրք զին. առաքելութիւն մը դէպի Աֆղանիստան

«Աքշամ» կը գրէ.— Ընդհանուր Սպայակոյտի դեր-նախագահ Քեազիմ փաշայի նախագահութեան տակ կազմուած զինուորական մարմին մը մօտ օրէն Աֆղանիստան պիտի մեկնի: Ինչպէս յայտնի է, թուրքեւաֆղան դաշնագրի տրամադրութեանց համաձայն, Թուրքիա յանձնառութիւն ստանձնած էր մասնագէտներ ղրկելու Աֆղանիստան: Այս առթիւ որոշուած է նախ զինուորական մարմին մը ղրկել, բաղկացած հինգ անդամներէ, որոնց չորսը գնդապետներ են:

Քեազիմ փաշա պիտի ստանձնէ Աֆղանիստանի Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահի պաշտօնը եւ միեւնոյն ատեն զինուորական խորհրդականը պիտի ըլլայ Ամանուլլահ թագաւորին:

Պատուիրակութիւնը Աֆղանիստանի մէջ զինուորական կազմակերպութիւններ պիտի ստեղծէ: Թուրք գնդապետները Աֆղանիստանի պատերազմական նախարարութեան զանազան ճիւղերու վարչութիւնը պիտի ստանձնեն: Այս կազմակերպութիւններէն յետոյ, պէտք տեսնուած քանակութեամբ թուրք սպաներ պիտի ղրկուին, որոնք աֆղան բանակին մէջ իբրեւ սպայ պիտի ծառայեն:

Աֆղանիստան պիտի ղրկուի նաեւ կրթական պատուիրակութիւն մը, որուն նախագահը Աֆղանիստանի կրթական խորհրդականի պաշտօնը պիտի վարէ: Կրթական մարմինը պիտի բաղկանայ տասը մասնագէտներէ, որոնք բարձրագոյն եւ միջնակարգ վարժարաններու տնօրէնութիւնը ստանձնելով արդիական կրթական կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծեն Աֆղանիստանի մէջ: Յետոյ, աղջկանց եւ մանչերու վարժարաններ պիտի բացուին, որոնց համար հարկ եղած թիւով ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ պիտի ղրկուին Թուրքիայէն:

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը

Դրեցինք թէ Շաբաթ օր Դամասկոսի մէջ բացուեցաւ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը: Այս առթիւ ֆրանսական մարզպան Փոնսօ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Ժամանակը նպաստաւոր է՝ կտրելու համար ա՛յն հանգոյցները, որուն կը սպասէին Սուրիա, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Սակայն գործը, զոր գլուխ հանելու լծուած ենք բոլորս, կը պահանջէ վճռական կամք մը՝ յանգելու համար այնպիսի լուծումներու, որոնք հաշտարար լայն ոգիով մը երաշխաւորեն բոլոր իրաւունքները եւ յարգեն բոլոր շահերը: Երբ ձեր գործը վերջանայ, ժամանակը պիտի գայ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ յարաբերութիւններ հաստատել աւելի ապահով հիմերու վրայ եւ համաձայն երկու կողմի բաղձանքին: Կը յուսամ թէ ժողովին մէջ թոյլ չպիտի տաք որ ծնի կամ զարգանայ կացութիւն մը, որ կրնայ վտանգի ենթարկել մեր ընդհանուր ճիգերուն արդիւնքները:

Սահմանադիր Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Հաշիմ Հաթասի. փոխ-նախագահ Ֆովզի Շազզի: Հաթասի պէյ ժողովէն վերջ այցելեց մարզպան Փոնսոյի, որուն ընդհ. քարտուղարը Մօկրա փոխ այցելութիւն տուաւ իրեն:

Ամանուլլահ Պարսկաստանի մէջ

Աֆղանիստանի թագաւորն ու թագուհին իրենց շքախումբով Պաթումէն մեկնեցան դէպի Պարսկաստան, ուր հասան Շաբաթ օր: Պարսկաստանի գահաժառանգ իշխանն ու պետա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՎԱԿԻՄ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք մահը ընկ. Յովակիմ Բուդաղեանի:

Դժբախտ ընկերը, որ Թաւրիզ եւ յետոյ Սուրիա ապաստանած էր Հայաստանի Հանրապետութեան տապալումէն վերջ, կը տառապէր ջղային հիւանդութենէ մը: 1926ին փարիզ եկաւ, բայց հազիւ քանի մը օր անցած, հարկ եղաւ բժշկական հսկողութեան տակ առնել: Կը դարմանուէր Սէնթ Աննի հիւանդանոցը, եւ անբուժելի համարուելով, փոխադրուեցաւ գաւառական հիւանդանոց մը, ուրկէ կը հասնի մահուան գոյժը: Արդէն Յունիս 3 թուակիր բժշկական տեղեկագիր մը կը հաղորդէր թէ իր հիւանդութեան վրայ աւելցած է նաեւ հիւծախտը, եւ արագօրէն կը յառաջանայ:

Մահը տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, 9 Յունիս, իսկ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երէկ, երկուշաբթի:

Հանգուցեալ ընկերը իրաւաբան էր, եւ վարած է կուսակցական եւ հանրային պաշտօններ: Եղած է նախագահ Ալեքսանդրապոլի քաղաքապետութեան, անդամ նոյն քաղաքի Հ.Յ.Դ. կեդրոնական կոմիտէի, Հ. Հ. խորհրդարանին եւն. Մասնակցած է 1920ի Մայիսի կռիւներուն, երբ համայնավարները առաջին դաւադրութիւնը կազմակերպեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը տապալելու համար.

Ամուրի էր եւ 50ը անց: Տանոթ էր իբրեւ անկաշառ եւ բծախնդիր գործիչ:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ՚իմանանք Հրանտ Ասատուրի մահը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 5ին, Պոլսոյ կղզին մէջ:

Հայ գրականութեան այս մշակը, որ կը պատկանի 1880-90ական թուականներուն, ծաղկած ըլլալով Զօհրապի սերունդին հետ (*Մասիս, Արեւելք, Հայրենիք* եւն.), 1915ի սարսափներէն ի վեր մեկուսացած կեանք մը կը վարէր: Նոյն իսկ լուրջ մտահոգութիւն կը տիրէր իր մտքի հաւասարակշռութեան մասին: Շատ քիչ մարդ կ՚ընդունէր, եւ օրերը կ՚անցընէր ճգնաւորի պէս, միշտ մծխաւանքի տակ: Վերջին տարիները, քիչ մը գտնելով ինքզինքը, կը շարունակէր իր գրական աշխատանքները:

Հրանտ Ասատուր ծնած է 10 Օգոստ. 1862ին:

1892ին Կամսարականի եւ Զօհրապի հետ հրատարակած է *Մասիս*ը, ուր երեւցան իր «*Հայ Կանայք*ը», «*Մեր Հորիզոնին Վրայ*»ները, մոլորակ ծածկանունով եւն.: 1898ին, ինք, Կ. Իւթիւճեան, Զ. Եուսուֆեան եւ Զօհրապ օրաթերթի վերածեցին այս հանդէսը, որ փայլուն շրջան մը բոլորեց:

Այդ թուականէն, միօրինակ աշխարհաբար մը տարածած է, ջանալով գործածել այն օրէնքները, զորս աւանդած էր Զապէլ Ցոնէյեանի (Սիպիլ) աշխատակցութեամբ յօրինած աշխարհաբար քերականութեան մէջ:

Իր վերջին երկասիրութիւններն են «*Դիմաստուերներ*», «*Հայ Թատրոնի պատմութիւնը*» (Ընդարձակ տարեցոյցներուն մէջ) եւ *Իմաստասիրական բառարանը*, որ անտիպ է:

Յաջորդով աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կուտանք իր գրական-հանրային գործունէութեան մասին:

Վ. ՍԵՒՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԸ

Ինչպէս կ՚երեւայ Դ. էջի մահազդէն, ողբացեալ Վահրամ Սեւունիի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, առաւօտեան ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցին:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

I.

Վրաց հրապարակագիրներից ոմանք խիստ վրդովուած են իմ դէմ։ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» էջերից նրանք ամբաստանում են ինձ եւ առաջարկում հայ հասարակութեան «պատասխանատու շրջաններին», որ շտապեն իրենց դիրքը ճշտելու իմ հանդէպ։

Ինչ է պատահել—

Ռուսական «Դնի» թերթում, 3—4 ամիս առաջ, մի յօդուած էի զետեղել «Սկզբունքներ եւ Փաստեր» վերնագրով, Ն. Ժորդանիայի «Մեր Տարաձայնութիւնները» գրքի առթիւ, որի մասին ժամանակին բաւական աղմուկ բարձրացաւ ռուսեւհայ մամուլի մէջ։ Այդ գրքով Ժորդանիան յայտարարում է, որ ազգերի բնական եւ արդար փոխյարաբերութիւնների հիմնական պայմանն է ազգային ինքնորոշման իրաւունքի գործադրութիւնը, եւ դրա հետ միասին պահանջում՝ որ ռուս ընկերվարականները ճանաչեն վրաց ժողովրդի ինքնորոշման իրաւունքը՝ հաւատարիմ մնալով Կ. Մարքսի աւանդին, թէ անհատների համար պարտադիր արդարութեան եւ բարոյականութեան օրէնքը պէտք է բարձրագոյն կանոն համարուի միջազգային փոխյարաբերութիւնների մէջ։

Իմ յօդուածում, զուգադրելով Ժորդանիայի պաշտպանած ազգային ինքնորոշման սկզբունքները այն գործնական քաղաքականութեան հետ, որ վարում էր նա Վրաստանի անկախութեան ժամանակ, Ախալքալակին ու հայկական Բորչալուն իր երկրին միացնելու համար՝ ես հարց էի տուել՝ «Համապատասխանո՞ւմ են իրար այդ սկզբունքներն ու փաստերը։ Եթէ այո՝ արդեօք կը ցանկանա՞յ Ժորդանիան, որ ռուս ընկերվարականները նոյն ձեւով իրականացնէին ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը Վրաստանի վերաբերմամբ, ինչպէս որ նա իրականացրեց այդ իրաւունքը հայկական Բորչալուի եւ Ախալքալակի վերաբերմամբ։ Իսկ եթէ ոչ՝ պատրա՞ստ է նա ընդունելու յիշեալ գաւառները Վրաստանին կցելու անարդարութիւնը եւ ամէն ջանք գործ դնել կատարուած սխալը ուղղելու համար»։

Իմ այս յօդուածի դէմ դուրս եկաւ Ժորդանիան նոյն «Դնի» թերթում մի տարօրինակ պատասխանով։ Ասում եմ տարօրինակ, որովհետեւ իմ ընդդիմախօսը, պատրաստակամութիւն յայտնելով «հաճութեամբ պատասխանելու» դրած հարցերին գրեթէ բնաւ չի անդրադառնում նրանց։ Դրա փոխարէն՝ նա հանգամանօրէն խօսում է այն մասին, թէ ի՛նչ խաղաղասիրական քաղաքականութիւն է ունեցել իր կառավարութիւնը հարեւանների հանդէպ, թէ ինչպէ՛ս նա լաւ է վերաբերուել դէպի Վրաստանում գտնուած հայ գաղթականները, թէ ի՛նչ հանդուրժող վերաբերմունք է ունեցել դէպի ազգային փոքրամասնութիւնները, թէ ինչքա՛ն անմեղ է եղել հայ-վրացական պատերազմի ընդհանուր ելքը, եւլն., եւլն. — Ի հարկէ այս ամէնն էլ ծուռ հայելու արտացոլումով ներկայացնելով ռուս ընթերցողներին։

Բուն նիւթի տեսակէտից ուշագրաւ երկու կէտ կար միայն Ժորդանիայի պատասխանի մէջ։ Առաջինը՝ որ նա ձեւացնում է, թէ մենք պահանջում ենք այժմ Վրաստանի սահմանների մէջ գտնուող ամբողջ Բորչալուի գաւառը, որտեղ հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, հետեւաբար եւ մեր պահանջը չէ համապատասխանում ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքին։ Երկրորդն էլ այն է, որ Ժորդանիան, հակառակ իր եւ իր կուսակցութեան մինչ օրս հետապնդած տեսակէտի, թէ ազգային սահմանները պէտք է որոշուին համաձայն ժողովուրդների իրական կամ ազգագրական դասաւորման՝ Ախալքալակի խնդրում «պատմական իրաւունքի» կողմնակից է դուրս գալիս։ Վրաստանը չի կարող հրաժարուել Ախալքալակից, ասում է նա, որովհետեւ Ախալքալակը Վրաստանի հնագոյն գաւառներից մէկը լինելով հանդերձ՝ վրացական մշակոյթի օրօրանն է հանդիսանում։

Երկու կէտից էլ պարզ երեւում է, որ Ժորդանիան հակամիտ չէ հայ-վրացական հողային վէճերին մօտենալու այն սկզբունքներով, որ նա քարոզում է «Մեր Տարաձայնութիւնները» գրքի մէջ, ինչպէս որ հակամիտ չէ եղել անցեալում։ Ըստ երեւոյթին՝ ազգերի հաւասարութեան սկզբունքը, ազգային ինքնորոշման իրաւունքը, միջազգային յարաբերութիւնների համար պարտադիր բարոյականութիւնն ու արդարութիւնը եւն., նրա համար արժէք ունին այնքան միայն, ինչքան դրանցից գործնական շահ կարող է ստացուել Վրաստանի համար։ Սրանից դուրս՝ վերոյիշեալ սկզբունքները՝ կորցնում են իրենց արժէքը Ժորդանիայի աչքում։

Հարկադրուած լինելով այսքանաւոր եզրակացութեամբ պատասխանել նրա յօդուածին՝ ես սահմանափակեցի միայն նշտելով, որ Ժորդանիան խոյս է տալիս որոշակի ձեւով իր առջեւ դրած հարցերից եւ ինձ վերապահեցի այլ առթիւ անդրադառնալ այն մեղադրանքներին, որ նա առաջ է բերում Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի հանրապետական կառավարութեան դէմ՝ իր խուսափումը քօղարկելու համար։

Իմ պատասխան-յօդուածի մէջ երկու դիտողութիւն կամ պարզաբանութիւն կար, որոնք առանձնապէս կարեւոր են վրաց ազգայնականների կողմից հետապնդուող վէճի մէջ։ Սրանցից առաջինը վերաբերւում է Հայկական Բորչալուին եւ հետեւեալ տողերն է ներկայացնում.

— «Ընկ. Ժորդանիան ասում է, թէ ես իբր թէ պահանջում եմ այժմեայ Բորչալուի գաւառը, որտեղ, համաձայն խորհրդային վիճակագրութեան, այսինքն համաձայն վրաց բոլշեւիկների վիճակագրութեան, ազգաբնակութեան ընդհ. թիւն է 70.704, որից հայերը միայն 12.059 հոգի են։ Չգիտեմ, թէ ինչի՛ վրայ է հիմնում ընկ. Ժորդանիան իր խօսքը, որովհետեւ ես այդպիսի անմիտ պահանջներ երբեք չեմ ներկայացրել։ Ինձ յայտնի է, որ նախկին Բորչալուի գաւառի հարաւային մասը բոլշեւիկների կողմից Հայաստանին կցելուց յետոյ Վրաստանի սահմաններում մնացած Բորչալուում հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում. հէնց այս փոքրամասնութեան մասին է մեր խօսքը և ուրիշ ոչինչ։ Մենք պահանջում ենք— նորից մեկնելով Ն. Ժորդանիայի սկզբունքներից — որ Հայաստանի եւ Վրաստանի սահմանները այդ շրջանում շտկւեն այնպէս, որ յիշեալ հայկական փոքրամասնութիւնը, որի թիւը շա՛տ աւելի մեծ է, քան վրաց բոլշեւիկների հնարած թիւը, ընկնի Հայաստանի սահմանների մէջ»։

Մեր երկրորդ դիտողութիւնը վերաբերում էր Ախալքալակին։ Զարմանք յայտնելով, որ Ժորդանիան, չնաշխարհիկ salto mortale կատարելով դէպի «պատմական իրաւունքը», վրացական հին մշակոյթի օրօրաններից է խօսում Ախալքալակի պահանջը հիմնաւորելու համար՝ ես գրել էի.

— «Բայց եթէ մշակոյթի օրօրանի մասին խօսելու լինինք, հապա ո՞ր Հայը կարող է մոռանալ, որ Վրաստանի ներկայ մայրաքաղաքը, Թիֆլիսը, որի մէջ Հայերը անյիշելի ժամանակներից ի վեր գերակշռող թիւ են կազմում, անդրկովկասեան ամբողջ հայութեան նորագոյն մշակոյթի օրօրանն է եղել։ Մեր գրականութիւնը, մեր արուեստը, մեր գիտութիւնը, մեր մամուլը, մեր օրինակելի դպրոցները որտե՞ղ են ծնունդ առել եւ բարձր ծաղկել, եթէ ոչ Թիֆլիսում։ Այնուհետեւ՝ այն խոշոր մշակութային աշխատանքը, որի շնորհիւ Թիֆլիսը դարձել է եւրոպական քաղաք, այն բոլոր գործարանները, բանկերը, հիւանդանոցները, թատրոնը, երաժշտանոցը, հսկայական շէնքերը, որոնց մէջ ընկ. Ժորդանիան այնքա՛ն հաճոյակատարութեամբ տեղաւորում էր իր եւրոպացի հիւրերին, որոնք ամբողջ աշխարհում Վրաստանի յառաջդիմութեան գովքն էին անում — ո՞վ է ստեղծել այս ամէնը, եթէ ոչ Հայերը գերազանցօրէն։ Եւ որպիսի՛ դառնութիւն պիտի զգան այս Հայերը, մտածելով որ իրենք կարող են եւ պարտաւոր են թողնել իրենց դարաւոր աշխատանքի արդիւնքը ի վայելումն հարեւան ժողովրդի, մինչդեռ այդ ժողովրդի ընկերվարական պարագլուխը, ընկեր Նոյ Ժորդանիան, չէ կարող հաշտուել այն մտքի հետ, որ Վարձիա քաղաքի աւերակները, կամ ծագումով վրացի մի քանի աւատական իշխանների ամրոցների փլատակները Ախալքալակի հետ միասին յանկարծ Հայաստանի սահմանների մէջ ընկնեն… Այս դառնութիւնը կրկնակի ուժով պէտք է զգան նրանք, մանաւանդ երբ յիշեն, որ նոյն ընկ. Ժորդանիան առանձին քնքշութիւն չէր տածում դէպի մշակոյթի օրօրանները, երբ գրաւում էր հայկական Բորչալուն, որը դարեր շարունակ լուսաւոր ջահի դեր է կատարել Հայաստանի կեանքում, եւ ուր այսօր էլ փռուած են հին հայկական մշակոյթի անման կոթողները…»

Պատմական իրաւունքի մասին իմ դիտողութիւնները վերջանում են հետեւեալ նախազգուշացումով.

—Խորհուրդ չէի տայ այսօրինակ նկատումներով տարուել։ Նրանք ոչ միայն անմիտ են, այլ եւ վտանգաւոր։ Չէ՞ որ հարիւր տարուայ ռուսական տիրապետութիւնը Անդրկովկասում նոյնպէս պատմութիւն է։ Եւ այն էլ ի՛նչ պատմութիւն…»

Ահա այս վէճի առթիւ են աղմուկ բարձրացրել «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները։

Տեսնենք, ի՛նչ են ասում նրանք։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ 12 ՄԵԾ ՄԱՐԴԵՐԸ

Որո՞նք են ներկայիս աշխարհի մեծագոյն մարդերն ու կիները։

Այս հարցումին պատասխանը գտնելու համար տասը հոգինոց յանձնախումբ մը կազմած է Նիւ Եորքի «Ամէրիքըն» թերթը։ Տասը հոգիին բոլորն ալ Ամերիկացի են — հինգ քոլէժի ուսուցիչներ, մէկ եպիսկոպոս, մէկ ծերակուտական, մէկ հրապարակագիր, մէկ հեղինակ, մէկ գրական քննադատ։ Ընտրեալ չորսը կ'ուզեն ծածկել իրենց ինքնութիւնը։

Յանձնաժողովը արդէն ընտրած է այդ 12 անձնաւորութիւնները, որոնք ստացած են հետեւեալ քուէները,

Թոմաս Էտիսըն՝ 9 քուէ, Մուսոլինի՝ 7, Փրոֆ Այնշթայն՝ 6, Ճորճ Պէրնըրտ-Շօ՝ 5, Հէնրի Ֆորտ՝ 5, Փատէրէվսքի՝ 5, Ռըտեարտ Քիփլինկ՝ 5, Տիկին Քիւրի՝ 4, Քլէմանսօ՝ 4, Օր Ճէյն Ատամս՝ 4, Օրվիլ Րայթ՝ 4, Ծերակուտական Մարքոնի՝ 3։

Յանձնախումբին նախագահն էր Նորթ Քարոլինայի համալսարանին ուսուցիչ Ֆրէտ Արչիպալտ Հէնտէրսըն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՏԳԷՏ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՄԸ ՔԱՇՔՇՈՒՔՆԵՐԸ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Բ. եւ վերջին մաս

Յիշելով բոլշեւիկ կառավարութեան խոստումը հայ գաղթականներ Սեւ ծովու եզերքներ փոխադրելու մասին, հեղնաբար կը գրէ.

— «Հայերը պիտի տարածուին ծովուն եզերքները, աւելի բազմածին եւ աւելի գործօն պիտի ըլլան։ Աւելի՛ լաւ, գոնէ քիչ կը կռուին իրարու հետ եւ հայրենաբաղձութեան իրիկուններուն՝ պիտի դիտեն Սինոպէն Իսկէնտէրուն երկարող երկիրը։»

Այո՛, Հայը կը տառապի հայրենաբաղձութեամբ, կը ձգտի իրականացնել նախահայրերուն հայրենիքը։ Կարովի հաւատք ունի իր ապագային վրայ։ Հեղինակը Հռոմի գրասենեակին մէջ նստած առջեւը թող առնէ «Կայսրութեան Ուղիները» հանդէսը, որուն վրայ սլաքներ ցոյց կուտան հռոմէական կայսրութեան ճամբաները դէպի Կիլիկիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, Սպանիա, Եգիպտոս, Թունուզ, Սուրիա եւ ինքզինք նկատելով Հռոմի ժառանգորդ՝ երկարօրէն խոկայ։ Հայրենիքի համար նուիրուած քարոզող անհատ մը հարկ է որ երթայ ափրիկեան ափերէն անդին, եռագոյնը տնկելու Սահարայի բացերը. աւազակոյտերուն վրայ։ Հայուն ծրագիրը կրնայ իրականանալ շուտով, որովհետեւ չափաւոր է, բայց Միջերկրականի տիրապետութիւնը հեռաւոր ապագայի գործ է։ Բայց անկարելի է նախատեսել վաղն իսկ։ Անակնկալը մարդկային կեանքի տարրն է։ 1917ին Փիավէ գետին ձախ ափին վրայ կը ծածանէր Թրքական դրօշը։ Կը կարծուէր թէ իտալական դրօշը պիտի ծածանէր Իզմիրի վրայ եւ ռուսականը՝ Այա Սոֆիայի…

Հեղինակը կը գրէ դեռ.

— «Եւրոպա, բազմաթիւ սխալներ գործելէ ետք, Լօզանի մէջ բիւր ներողութիւն խնդրեց Թուրքէն, ներեց նախատինքներուն, տեղի տուաւ պահանջներուն, լքեց առանձնաշնորհները եւ պարտուած՝ դադար միայն կ'երազէ։

Հայուն ալ կը մնայ արգահատել այդ Եւրոպայի վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հայը չունեցաւ իր ազգային օճախը։

Հեղինակը չի հաւատար Թուրքեւհայկէն դաշնակցութեան մը, որ եթէ ըլլայ իսկ, քանի մը ժամ կը տեւէ և հրէշներ կ'արտադրէ։

Իտալիան չի կրնար համաձայնիլ Թուրքին հետ «Եթէ Իտալացի մը Անատոլիոյ անունը տայ՝ կորսուած է։ Ոչ մէկ Իտալացի կրնայ Անատոլուի հարաւը բնակիլ։ Եթէ կարենան՝ Թուրքերը անշուշտ հոն գտնուող Իտալացիները պիտի փոխանակեն Թոնկոյի խափշիկներուն հետ» (էջ 177)։

Ի՛նչ նշանակութիւն ունի ուրեմն իտալեւթուրք համաձայնութիւնը։ Հեղինակը խորհրդակցութեան չկանչուեցա՞ւ։ Իր գիրքէն օրինակ մը նուէր տալու էր Մուսոլինիի։

«Թուրքիան անապատ կ'ուզէ իր շուրջը, եթէ մարդու պէտք ունենայ պիտի դիմէ նախկին բարեկամներուն, ակարներուն, անմիտներուն, երբեք Իտալիոյ՝ ոչ դրամագլուխի ոչ աշխատաւորներու համար.» էջ 179։

Հեղինակը հաւատք չունի թուրք բարենորոգումներու վրայ։ «Թուրքը իսլամ է, ասիական, բազմակին եւ հակաքրիստոնեայ։» «Երբեք Թուրք մը քրիստոնեայ եղած չէ։ Հակառակ այնքան դպրոցներու բացման։ Հակառակը ճշմարիտ է, որքա՛ն կաթոլիկներ թրքացած են, օրինակ Տոքթ. Կոընէ որ իսլամացաւ եւ Ֆրանսայի մէջ երեսփոխան ալ եղաւ։ (էջ 251)։

Ինչո՞ւ մեղադրել Հայուն հաւատափոխութիւնը ապանդէ ազատելու համար, երբ ուրիշներ ոչ թէ համոզումով, այլ շահու եւ կնոջ համար կ'իսլամանան։

Հեղինակը կը հաստատէ որ Թուրքը ոչ ճարտարարուեստ, ոչ վաճառականութիւն ունի։ «Մուրացիկներ կը վխտան ամէն կողմ, յիմարներ կիսամերկ կը պտտին առանց շուն մը յուզելու, գինովներ կը նեղեն տիկինները. ոչ մէկը կը զարմանայ։»

Թող բաղդատէր պետութենէ զուրկ Հայու համայնքային կազմակերպութեան հետ, որ ունէր աղքատախնամներ, հիւանդանոցներ։ Իր մէկ հայրենակիցը կը գրէր ժամանակին. «Հայերը 700է աւելի դպրոցներ ունին, իրենց միջոցներով մատակարարուած, առանց կառավարական օգնութեան … ունին հիւանդանոցներ… բազմաթիւ դրամատուններ, 130 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ, ունին Բարեգործական Միութիւն մը հիմնուած Նուպար փաշայէ, կեդրոնն է Գահիրէ.» Tonelli. Riv. Mil Ita. 1914 Մայիսի թիւ)։

Հեղինակը կը հաստատէ որ Թուրքը ապերախտ է. «Թուրքերը Անատոլուի պատերազմէն ետք, որուն յաջողութեան համար մեր երկիրը միշտ եւ ամէն կերպով օգնեց իրենց, մեզմով երբեք զբաղած չեն։ Գործածած են Իտալիան իբրեւ մէկ գինուորը ճատրակի մը…»։

«Նոր Թուրքիան կասկածոտ է, սուլթանական դիւանագիտութիւնն ունի, կը ժպտի աջին, երբ ձախը ամպամած է… խոհեմ ըլլալու է, Էնկիւրի շատ զգայուն ջերմաչափ մըն է։ Ժամանակին կ'ըսէին թէ Թուրքիա «հիւանդ մարդ» է, հիմա կարելի է ըսել որ Էնկիւրիի հանրապետութիւնը մանկամարդ կին մըն է, առանց զարդի առանց երազի, բայց սարսափելիօրէն դիւրախաբ։»

Հեղինակը կը թուէ հայ թերթեր, որոնք գոյութիւն չունին այժմ, «Վերջին Լուր», «Ժամանակ»։ «Հայ թերթերը կը գրեն իրենց համոզումին հակառակ, կը պաշտպանեն իրենց գիրենք թուրք ամբաստանութիւններու դէմ, հաւատարմութեան ապացոյցներ կուտան եւ կը խնդրեն միայն որ կարենան խաղաղօրէն աշխատիլ։ Հակաթրքութենէ անցած են դաշնակիցները քննադատելու, որ գիրենք լքեցին այնքան խոստումներէ ետք։ Կ'ապրին Քրիստոսի տոկուն հաւատքով եւ ժողովրդին լեզուական աւանդութիւնով»

Գովե՞ստ թէ պարսաւ նկատելու է այս տողերը։ Ի՛նչ ընելու էր հայ մամուլը, ի՞նչ կ'ընէ իտալական մամուլը։ Բոլոր իտալացի լրագրողներ իրենց համոզումին համեմա՞տ կը գրեն։ Ո՛րքան կարմիրներ սեւցան եւ սեւ շապիկ հագնելով իրենց համոզումները եւ սիրտերը փոխեցին։

60 տարի առաջ, Ռընան կը յանդիմանէր իր հայրենակիցները, Ղրիմի պատերազմով Թուրքին օժանդակած ըլլալուն համար եւ կը հարցնէր. «Ի՞նչ ըրինք Հայերուն համար։ Տարիներ ետք, Սորպոնի մէջ բանախօսութիւն մը արտասանելով յայտնի քննադատը, Ժիւլ լը Մէթր կ'ըսէր.

— «Մեր դիրքը հետզհետէ կը խախտի միջազգային քաղաքականութեան մէջ. մենք Արեւելքի քրիստոնեաներուն պաշտպաններն էինք, բայց բան մը չկրցանք ընել Հայերուն համար»

Ընդհակառակն, ամէն բան ըրին։ Բազմաթիւ խոստումներէ ետք եւրոպական պետութիւններ սկսան մրցիլ Ջարդարարները զինելու եւ այսօր կը մրցին անոնց հետ դաշնակցելու համար։

Խաբուողը յանցաւոր է միշտ, խաբեբան երբեք՝ հզօրներու պատմութեան մէջ։

Դեռ կարելի էր գրել, բայց այսքանն ալ չէր արժեր։

ՀԵԹՈՒՄ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

(Յապաղած)

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Յունիս — Մայիս 26ին իրիկուան ժամը 8 1/2ին Պրիւսէլի շքեղ սրահներէն Marchalի մէջ անհնարին թափով տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 10րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պելճիքայի մարմին.

Սրահը լիքն էր բազմութեամբ։ Բեմը զարդարուած էր հայկական խոշոր դրօշակով մը, որուն կողքին կար նաեւ պելճիքական դրօշակը։

Նախագահը՝ ընկ. Պ... բանալով ժողովը բացատրեց անոր նշանակութիւնը. «Այս անկախութիւնը մեզ թանկ է արժած եւ ոչ ոք չի կարող մեզնից խլել։ Մենք ճանապարհ ենք ընկել, այլեւս չենք նահանջի»։ Յետոյ խօսք տրուեցաւ բանախօսը, Հանրապետութեան նախկին վարչապետ ընկ. Ալ. Խատիսեան, որ երկար ճառ մը խօսեցաւ. «Կ'ուզէի ժողովուրդին ուշադրութիւնը անգամ մը եւս հրաւիրել այն իրականութեան վրայ թէ այսօր Հայաստան մը կայ եւ պիտի ըլլայ եւ այդ Հայաստանի գոյութիւնը, նոյնիսկ հայ ժողովուրդի բաղձանքներուն հակառակ վարչաձեւի մը տակ, մեզ սեփականատէր դարձուցած է այնպիսի գանձերու, որոնց մասին առջէ տասը տարի առաջ ամէնէն լաւատես պոլիտիկոս հայն անգամ չէր համարձակեր երազել։

Այդ գանձերուն ամէնէն թանկագինը այն է որ՝ մեր անկախութենէն առաջ եւրոպական պետութիւնները հայկական հարցի վրայ կը նայէին, իբր հարստահարուած «րայա» ժողովուրդի մը կեանքի, ինչքի եւ պատուոյ պաշտպանութեան հարցի, ինչպէս նաեւ մենք կը բախէինք անոնց դռները այդ իմաստով, խնդրագիր մը մեր ձեռքը։ Իսկ այսօր պետական ժողովուրդ մը դարձած ենք եւ բոլոր պետութիւնները մեզ բարեկամ թէ թշնամի, մեր հարցը նկատի կ'առնեն իբր պետականութեան տէր ազգի մը դատ։ Յետոյ համեմատական փաստերով շեշտեց թէ ուշ կանուխ կ'ունենանք ոտնահարուած իրաւունքներու գոհացումը, երբ մանաւանդ ունինք դ Տը Մոնզի, Լոփոնթէն, Փիւսթէն, Քրաֆթ Պոնարի եւ շատ մը անոնց նման անկաշառ բարեկամներ.

Ընկեր Խատիսեան ժողովուրդը յոտնկայս Հայկ. Անկախութիւնը ծափահարելու հրաւիրեց վերջը ֆրանսերէն ճառ մըն ալ խօսեցաւ եւ այս առթիւ կարդաց վերջերս ընկ. Ահարոնեանի՝ Ամերիկայի «Հայրենիք»ին մէջ հրատարակուած «Պելճիքա եւ ծերակուտական Տը Պրուքեր» յօդուածի թարգմանութիւնը։

Բանախօսը յետոյ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս շնորհակալութիւն յայտնել Պ. Տը Պրուքերի, ճիշտ տասը վայրկեան առաջ ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ յարգելի ծերակուտականը։

Պարթեւահասակ, պատուաւոր ծերունին կէս ժամ խօսեցաւ, մէն մէկ բառը կշռելով

— «Ձեզի օրուան տիրող ... մաններուն մէջ չեմ ուզեր ... յոյսեր տալ։ Չեմ կրնար ըսել ... եւ որ պէտք է յաւա... հիմնական տուեալներու վրայ ... ուցուած յոյսը վաղուան իրականութիւնն է։ Իսկ իրականութիւնը կրնայ գալ վաղը. կրնայ ... տեւել։ Ես պիտի աշխատիմ ...

...դաշնակցութեան մէջ որ ...ք որ ձեր հայրենիքէն դուրս, ...օրպայի զանազան երկիրներուն ...ցրուած էք, եւ նոյնիսկ ձեր ...րկին դաշնակիցներուն կողմէ ...անդաձօրէն պետականազուրկ ...նկատուիք. գէթ ձեր իրաւա-...ն հանգամանքը ճշգրիտ ծրագի-...ստանաք: Այդ պիտի ըլլայ ... ամենամեծ երջանկութիւնը»։

...Տը Պրուքեր վերջացուց իր ...ողը հետեւեալ բառերով

— «Հայկական գաւառին հա-...որ աշխատիլը այդ ազգին հա-...որ յիշոց մը չէ, այլ անխուսա-...ելի պարտք մը։ Դուք իրաւունք ...նիք ապրելու եւ պիտի ապրիք։

Այնուհետեւ կարդացուեցաւ ...պահութական Լաֆոնթէնի հա-...յկական նամակը։ Դաշնակի ...յ ընտիր կտորներ նուագեց նո-...մի տաղանդ մը՝ օր. Վալանթին ...ինտագեան։

Ամէնէն վերջը սկսան եւրո-...պական եւ հայկական պարեր ...ց ուրախութիւնը մեծ էր եւ ...ց մինչեւ առաւօտեան ժամը 4։ ...առթիւ տեղի ունեցաւ նաեւ ...ինիկեան աճուրդ մը, որուն ա-...դիւնութեան մասին տուաւ Պ. ...եան Մուրատխեան, համեմ-...ւած սրամտութիւններով։

Վ. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

Նոր ցնցում.— Մայիս 23ի գիշերը, ժամը 1ին երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Լենինականի մէջ։

Հեղեղատարափ անձրեւ.— Մայիս 24ի իրիկունը, բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Լէնինականի վրայ, որմէ յետոյ սկսաւ հեղեղատարափ անձրեւ մը։ Փողոցները վերածուած էին լճակներու. քանի մը տուներ ողողուեցան. Կայարանին մէջ ալ, ողողման հետեւանքով, Թիֆլիսի շոգեկառքը 2.30 ժամուան յապաղում ունեցաւ։ Վնասները ... են։ Երկաթուղիին վնասուած մասը դարմանուած են ... ատենուան մէջ։

Հայաստանի սկաուտները.— Որոշուած է այս տարի տօնել Հայաստանի սկաուտական միութեան 7րդ տարեդարձը։ Կազմակերպութեան առաջին շրջաններուն մէջ, կառավարութիւնը մասնաւոր ջանքեր թափած է սկաուտ պատանիները դաստիարակելու համայնավար ոգիով, բայց դժուարացած է ... ձեւերը որոշելու։ Այսօր սակայն, այդ կազմակերպութեան նպատակը յստակօրէն գծուած է,— համախմբել իր շուրջ պատանիները, նախապատրաստել անոնց արտադրողական աշխատանքը, ժամանակին խորհրդային դպրոցի ...։

Սկաուտներու ամբողջ թիւը ցոյց կը տրուի 38.000։

Երեւանի պետական թատրոնը.— Մայիս 15ին փակուեցաւ Երեւանի պետ. թատրոնի 6րդ շրջանը։ Այս առթիւ ներկայացուեցաւ Լավրենեւի «Բեկում» թատերախաղը։

Թատերական վերջին եղանակին բեմադրուած են 11 թատերախաղեր, (125 ներկայացումով) որոնցմէ 7ը նոր,— Արփենոտ Անապատ, Բուք, Խաթաբալա, Մինչէ Ջինաստան, Սէրը ծփիներու տակ, Բեկում եւ Խռովութիւն։

ՊԱՅՔԱՐ ՌՈՒՍ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը որ դեռ վերջերս Լէնինկրատէն մինչեւ Օտեսա յաջողած է պրպտումներ կատարել, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ռուս գիւղացիներու եւ սովետ իշխանութեանց միջեւ պայքարին մասին, որ կը շարունակուի ձմեռէն ի վեր։

— Երբ Քիէվ հասայ, սովետները արդէն արգիլեր էին ձերմակ հացի վաճառումը։ Միայն «շատ սեւ հաց» եւ «սեւ հաց» կարելի էր գտնել։ Սովետները կը ջանան ջախջախել կուլակները, այն հարուստ գիւղացիները, որոնք հարիւրին 62 տուրք կը վճարեն։ Իսկ կուլակները կը մերժեն սերմանել։ Ընտիր հիւսիսի [?] հողերուն մէկ մասը բռնագրաւուած է, 15000ի չափ գիւղացիներ ձերբակալուած են։ Այս միջոցներով, սովետները պիտի կարենա՞ն խորտակել գիւղացիներու ընդդիմութիւնը։ Եթէ ոչ, Ռուսիա նոր աղէտի մը սպառնալիքին տակ կը գտնուի։

Որպէսզի գիւղացիները մղուին վարելու եւ հերկելու, սովետները անոնց կը յիշեցնեն ամուսնական նոր օրէնքի թոյլտուութիւնները — Գիւղացի երիտասարդ կիներն ու այրերը կրնան ամուսնանալ վարուցանքի եւ հունձքի ժամանակ, յետոյ, ամուսնալուծուիլ։ Այսպէս, յաջորդ հունձքի ատեն, կրնան ուրիշ կին մը կամ ամուսին մը առնել»։

Բայց հակառակ այս ճնշումներուն կամ քաջալերանքի նման միջոցներուն, այս աշնան հունձքերը հարիւրին 50 նուազ եղած են քան անցեալ տարուան հունձքերը։ Իսկ կառավարութիւնը որ դրամական նեղութեան մէջ է, չի կրնար նպաստներ յատկացնել գիւղացիներուն, այնպէս որ անլուծելի խնդրի մը առջեւ կը գտնուի. կամ հողագործներու ծախած ապրանքներուն գինը պիտի իջեցնէ, եւ կամ ցորենի գինը բարձրացնէ։ Խելապէս կորդեան հանգոյց մը, որովհետեւ, կարելի չէ աւելի աժան ապրանք ծախել, առանց եւրոպական ներածութիւնները արտօնելու ու նաեւ, աւելի դժուար է ցորենին գինը բարձրացնել, երբ գնելու դրամ չկայ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչական Դիւանէն կը հաղորդեն հետեւեալը՝ ուղղուած Ալֆօրվիլի հայ գաղթականներուն.—

«Ալֆօրվիլի քաղաքապետութիւնը 9 Մայիս 1928 Թուակիր եւ 655 համար պաշտօնագիր-նամակով մը կը յայտնէ Միութեանս թէ՝ այն հայ գաղթականները, որոնք Միութեանս Դաղթականաց Օգնութեան մասնաճիւղի ջանքերով, ասկէ առաջ տեղաւորուած էին Ալֆօրվիլի մէջ, սկիզբները, երկու երեք ընտանիք միայն, իրենց ընթացքով գոհունակութիւն միայն պատճառած էին քաղաքապետութեան: Բայց, յորմէ հետէ այս հայ գաղթականներուն թիւն աւելցաւ, սկսան ծայր տալ կարգ մը դժուարութիւններ, որոնք երթալով կը բազմապատկուին:

Քաղաքապետը իր նամակին մէջ կ՚ըսէ թէ՝ «Քաղաքապետական իշխանութիւնները գրեթէ ամէն ատեն խուլ ընդդէմներու կը հանդիպին իրենց գործունէութեան մէջ այս գաղթական հայերու անհոգութեան եւ անհնազանդութեան երեսէն, մասնաւորապէս իրենց բնակարաններուն կառուցման վերաբերեալ օրինական պարտադրութեանց կատարման առթիւ: Ո՛չ մէկ սպառնալիք չի զօրեր զիրենք հրաւիրելու որ հպատակին նոյն այն օրէնքներուն եւ կանոններուն, որոնց ենթարկուած են բնիկ Ֆրանսացիները եւ որոնք մասնաւորուած չեն միայն Հայերուն՝ ցուցանքը ազդեցութիւն չունի, հետեւապէս պէտք պիտի ըլլայ աւելի հեռուները երթալ: Սակայն, աւելի խիստ միջոցներու դիմելէ առաջ, խորհելով որ ձեր ազդեցութիւնը (խօսքը ուղղելով Դաղթակ. Օգն. մասնաճիւղին), որուն բարերար արդիւնքը զգալի եղաւ անգամ մը ասկէ առաջ, կրնայ օգտակար միջամտութիւն մը ունենալ, ստիպուեցայ խնդրելու ձեզմէ որ հաճիք գալ եւ զիս տեսնել տնօրինելու համար պատշաճը այս մասին»:

Հետեւապէս, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչութիւնը կը հրաւիրէ՝ Ալֆօրվիլի հայրենակիցներէն այս կարգի թերացումներ ունեցողները, ինչպէս նաեւ Mairieի պաշտօնատան հետ բնակարանի շինութեան առթիւ՝ տեղական օրէնքներու հակառակ գործելով խնդիր ունեցողները, ներկայանալ Միութեանս ներկայացուցչին, Հայոց եկեղեցին, եւ եթէ ունին ո եւ է խնդրանք կամ առաջարկ, հաճին պարզել, որպէս զի կարելի ըլլայ խորհիլ եւ միանգամ ընդմիշտ վերջ տալ այս անկանոնութեանց եւ անհաճոյ զանգատներու, որոնք նոյնքան անհաճոյ հետեւանքներ միայն կրնան ունենալ մեզի համար : (Կնիք)

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԷՆ ՅԵՏՈՅ Ո՛Վ ՔԵՆԻՆ՝ ՕՐ. ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՕ

Մէսթորինոյի դատապարտութիւնը յուզում մը առաջ բերաւ փարիզեան հասարակութեան մէջ, որ դեռ չէ հանդարտած։ Անոր գլխատման վճռին կը սպասուէր։ Ցուցախառ ամբոխը այս անգամ ալ կը հարցնէ.— Ինչո՞ւ Սիւզան Շարնօն չձերբակալեցին դատպահուն —Որովհետեւ դատարանի մէջ ձերբակալում մը, պիտի ուշացնէր վճիռը։

Եւ հիմա որ, Մէսթորինոյի շնորհալի մեղսակիցը ձերբակալուած է, ի՞նչ կրնայ ըլլալ պատիժը որուն պիտի ենթարկուի։ Ծանօթ իրաւագէտի մը կարծիքով, այս մանկամարդուհին որ դատավարութեան ընթացքին միշտ լացաւ, ու քանի մը անգամներ նուաղեցաւ, ոչ միայն օգնեց մարդասպանին որ իր ոճիրը գործէ այլ նաեւ, անոր հետ մէկտեղ պատեց զոհին դիակը, կողոպտեց զայն ու ծածկեց գողօնները, «ենթակայ է օրէնքի նոյն տրամադրութիւններուն, եւ հաւանաբար կրէ նոյն պատիժը։

ՄԷՍԹՈՐԻՆՕ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ.

Մէսթորինօ՝ գոհունակութեամբ լսեց վճիռը որ իր գլուխը կը փրկէր եւ վճիռէն յետոյ, չքաշուեցաւ խոստովանելու իր փաստաբանին

— Վախցայ սակայն... գիտէ՞ք ։

Ու գիշերը հանդարտ քունով անցուց։ Ցկեանս թիապարտութիւնը անշուշտ, հաճելի բան մը չէ, բայց, ինչ որ ալ ըլլայ, աւելի լաւ է քան առտու մը կանուխ, կէս-քուն, կէս-արթուն կախաղան բարձրանալ

Դատարանին վճիռը միայն հանրութիւնը չէ որ յուսախաբ ըրաւ, այլ նաեւ բանտին պաշտօնէութիւնը

Անոնք համոզուած էին թէ՝ ան չի կրնար գլխատումէ խուսափիլ եւ առաջուց պատրաստած էին մահապարտներու յատուկ խցիկը եւ շղթաները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լիոնը ունի մօտաւորապէս 4000ի մօտ հայութիւն մը որուն մեծ մասը կ՚ապրի պանդոկներու մէջ։ Այնքան նախանձելի վիճակ չունին։ Այն պանդոկները որոնց մէջ մեր հայրենակիցները կ՚ապրին, մաքուր չեն։ Մէկ պզտիկ սենեակի մէջ հինգ վեց հոգի կը կենան, մինչդեռ նոյն սենեակը երկու հոգիի համար է։ Այդպիսի պանդոկներուն մէջ սենեակները սուղ չեն, ամէնէն լաւ սենեակը կ՚արժէ 120-130ֆր ամսականով։ Իսկ կողմէ այս պանդոկները փայտաշէն են, կարելի չէ հանգիստ քնանալ մլուկներէն։ Անմաքրութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ կիներն ալ առաւօտուն կ՚երթան գործի եւ իրիկունը յոգնած կը վերադառնան։

Մեր հայրենակիցներէն շատ շատերը բարեկեցիկ վիճակ մը ունին։ Լաւ չէ՞ որ 2-3 հոգի բնակին մէկ սենեակին մէջ, փոխան 5-6 հոգիի որովհետեւ ամէն բանէ առաջ մաքուր օդ պէտք է շնչեն, մանաւանդ երախաները։

Կան մայրեր որ կը գանգատին թէ պզտիկները միշտ հիւանդ կ՚ըլլան, բայց եւ այնպէս չեն խորհիր որ իրենց անմաքրութիւնն ալ մեծ շարիք կը պատճառէ։

Կ. Ցովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ֆութպոլի 9րդ ողիմպիականը վերջացաւ, առանց մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելու աշխարհի մէջ։ Պատճառն այն է որ ժամանակին ամաթէօրի եւ փրոֆէսիոնէլի խնդիր ծագած ըլլալով, լաւագոյն խումբեր չմասնակցեցան։ Անգլիական, չեխ, հունգարական, շուէտական, աւստրիական, դանիական եւլն. խումբերը հեռու մնացին այս համաշխարհային մրցումէն եւ միայն 16 ազգային խումբեր իբր սիրող եղած հրաւէրին պատասխանեցին։ Բուէարկութեամբ առաջին անգամին իսկ իրարու դէմ ելան զօրաւորները, որոնք կ՚ուզէին ամէն կերպով յաղթել։ Որքան խաղացողները յառաջդիմած էին իրենց խաղին ու խորամանկութեան մէջ, դատաւորները մնացած էին նոյնը, տկար, կասկածոտ, անվստահ եւ նկատի ունենալով պայքարին պատասխանատուութիւնը, յաճախ կ՚ազդուէին խաղացողներէն եւ ժողովուրդին ցոյցերէն։ Ասիկա պատճառ եղաւ որ, տեղի ունեցած բոլոր մրցումներուն մէջ, դաշտին վրայ, տգեղ ցոյցեր ըլլան։ Այս տեսակ մրցումները պէտք էր որ յանձնուէին անգլիացի դատաւորներուն, որոնք թէ պաղարիւնութեամբ եւ թէ պաշտօնի գիտակցութեամբ միւսներէն շատ բարձր են։

Փորթուգալի եւ Եուկոսլաւիոյ մրցման ատեն երկու խաղացողներ պահ մը ժռռալով գնդակը, կռփամարտութեան ելան։ Հոլանտա— Ուրուկուէյի մրցումին, դատաւորը ժողովուրդին բացագանչութիւններէն այնքան ազդուած էր, որ ոչ մէկ սխալ տեսնելու քաջութիւնը ունեցաւ։ Իտալիոյ և Ֆրանսայի մրցման ատեն, այս վերջինը պարտուեցաւ դատաւորին գործած մէկ սխալին հետեւանքով։ Սպանիոյ եւ Իտալիոյ մրցման ատեն, Իտալացի խաղացող մը դուրս ելած գնդակը կը խլէ ու կը նշանակէ։ Եգիպտոսի բերդապահը, Փորթուգալցիներուն մէկ հզօր շիւթը բերդի գիծէն ներս կը կեցնէ, բոլորը կը պոռան։ Բայց դատաւորը բան մը տեսած չըլլալով, նշանակէտը չընդունիր և պատճառ կ՚ըլլայ Փորթուգալի խումբին պարտութեան։ Բայց ամէնէն եղերականը Ուրուկուէյի եւ Գերմաններու մրցումն էր։ Այս վերջինները իրենց ուժեղ կազմին ապաւինած, ուզեցին ջարդուփշուր ընել [?], եւ երբ Ուրուկուէյ ըրաւ առաջին նշանակէտը, գերման [?] հաֆ. հական Բալպ [?], կը սկսի մաքրել դաշտը։ Քիչ յետոյ կը հեռացնէ նաեւ ուրիշ գերման մը Ուրուկուէյցի մը, ասիկա պատճառ կ՚ըլլայ գերմանական խումբին պարտութեան։ Գերման խաղացողը այնքան զայրացած էր դատաւորին դէմ, որ կ՚ուզէր գէշ խաղ մը խաղալ անոր. տասնեակ մը ոստիկաններ հազիւ կարողացան հանդարտեցնել զայն եւ դատաւորը ժամ առաջ հեռացնել մարզադաշտէն ։

Վ. Հ.

ՕՐ. ՍՕՖԻ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս Անկիէն
10 Յունիս 1928

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՑՐԵՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ — Պերլինի մէջ կին մը փորձեց իր հինգ զաւակները գետը նետել ու խեղդել։ Արդէն անոնց ամէնէն փոքրերը 1 եւ 2 տարու նետած էր եւ կը պատրաստուէր միւսներն ալ անոնց չար բախտին արժանացնել, երբ անցորդներ կրցան միջամտել ու արգիլել։ Երկու փոքրերը փրկուեցան։ Մայրը որ կը կարծուի թէ թշուառութեան հետեւանքով, խենթութեան նոպայէ մը բռնուած էր, դրկուեցաւ հիւանդանոց։

ԲԺԻՇԿ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴ.— Թունուզի մէջ. բժիշկ մը որ կէս խենթ մը կը դարմանէր, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ իր հիւանդին կողմէ, հրացանի հարուածներով ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

Ներուն Գրիգոր յամառօրէն ...թիւն պահել որոշած կ՚երեւ-... կարգը Աբտուլլահի եկաւ։ ...ցինքին արգահատեցաւ եւ ... թափեց Պօլիս ձգելով, ...իր խորշոմեցնելով, Թուրքի ... ծամածռութիւնով մը ... մարդկանութեան կ՚սկսի ...քինքը պզտիկցնելով, գինու ... թշուառութենէն գանգատե-...

Գրիգոր էֆէնտի կը կոչէր ...

— Էֆէնտի, կը կրճէր ան, ...ք ձեր արդիւնաբեր հողագոր-...թեան մէջ երջանիկ էք. մենք, ...նչ ունինք։

Բայց, խորամանկ Գրիգորը, ...նչ լուռ ու անտարբեր կը մնար։ Մուսթաֆայի միջամտելու վայրկեանը հնչած էր։ Անփոյթ շարժումով մը, ձեռքը դարակին վրայ երկարեց. եւ վար առաւ արծաթ ափսէ մը, զոր ընչասէր ակնարկով մը կը դիտէր։

— Վարպետ Գրիգո՛ր, ըսաւ պէտք է որ այդ ափսէն մեզի նուիրես՝ երեք հաւով միասին, որպէսզի ուտելու բան մը ունենանք։

Ու շրթունքները կը լզուրտէր։

Ներուն Գրիգորը շատ փութկոտ դէպի իրենց յառաջացաւ։

— Անշուշտ չեմ կրնար քեզի մերժել, ինչ որ այնքան քաղաքավարութեամբ կը խնդրես։ Բայց, քանի որ երեք հոգի էք, լաւագոյն եւ արդար միջոցը այն է որ պէտք է այս ափսէն ձեր պետին տանիմ, որպէսզի ձեր ամէնէն արժանաւորին տայ զայն։ Ես իրեն մօտ կը փութամ։

— Սա կեավուր շունը, մոլտաց Աբտուլլահ անմիջապէս հեռանալով. միշտ կը յաջողի քեզ խաղի բերել։

Ընկեր էր այսպէս խօսած ատենը, որովհետեւ իր խորամանկութիւնը հաշուի չէր առներ։

Երեք ընկերները գոռոզութեամբ մեկնեցան, եւ Աբտուլլահ նոյն իսկ հարկ տեսաւ աւելցնել թէ ափսէն եւ հաւերը այդ դաւաճանին կը շնորհէր։ Վարժապետ Ցէմէլթիրուսի տունը գացին։ Պէտք է ըսել որ վարժապետը քաջութենէ զուրկ ըլլալով, անոր մօտ աւելի յաջողութիւն ունեցան։ Քանի մը կապերտ հետեւին տարին գալով Նախկին կառապան Աթամաթինի, պատերազմին արհաւիրքներուն համակերպող, երբ փիլիսոփայ, հաւ մը եւ իր հին ժամացոյցը երկարեց անոնց։

— Գիտեմ, որ պատերազմին պայմանն է այդ, մրմնջեց, ահաւասիկ առէք ու զիս հանգիստ թողէք այլեւս

Երեք մարդիկը կը հրճուէին։ Այսպէս, գոնէ ատրճան մը յաղթողի իրաւունք կը ստանային։ Քաջալերուեցան եւ համարձակութիւն ստացան։ Արդարեւ, կոպտութեամբ Նախկին պահապան Եորկիի դուռը բացին։ Եորկի երեսունէն վեր տարիքով երիտասարդ մըն էր, իրաւ քիչ մը ճռամաբան, բայց վախնալ չէր գիտեր։ Անոնք դեռ բառ մը չարտասանած այցելութեան նպատակը հասկցաւ արդէն։ Փորձը իրեն հաճոյք չէր պատճառեր։ Բազուկները խաչաձեւած, անոնց դէմ կանգնեցաւ։ Մուսթաֆան անգամ այդքան յախուռանքէն զարմանք զգաց։

— Երեքդ ալ՝ հետս պետին պիտի գաք, գոչեց անոնց երեսին։ Որովհետեւ, իր պատուէրին անսաստած ըլլալնուդ համար, կ՚ուզեմ որ ձեր վիզը կտրէ։ Բնաւ չէ՞ք ամչնար այսպէս գիւղը կողոպտելու, երբ ձեզի արգիլուած է։

Պետի՞ն տանիլ զանոնք։ Չա՛ր ստահակը, կատակելու երեւոյթ չունի։ Ի՜նչ։ Այս անհաւատ շունը այդ սպառնալիքը ընելու քաջութիւ՞նը ունենայ։ Սատրի՛կ գայթագան։ Ի՞նչ ընել բայց եւ այնպէս, պետը լաւ կամ գէշ, իր պատճառներն ունէր, պէտք էր յարգել։ Անշուշտ այդ քրիստոնեայ շուն կինն էր, իր երախայով ինչ եւ իգէ ... Ինքն հիմա իրենց գլուխը փրկելու վրայ էր։ Որովհետեւ խոհուն, իրենց երիտասարդ պետը այդ անարգ անթլփատներուն քթին տակ կրնար սոսկալի օրինակ մը տալ։ Ի՜նչ անարգանք։

— Է՛հ, տեսնենք, մի՛ բարկանար, միջամտեց Աբտուլլահ, անոր ուսը շոյելով։ Ցե՛ս թէ քեզի չարիք պատճառելու ոեւէ դիտում ունի՞նք։

Բայց միւսը

— Ամէնքդ ալ սա տեղէն կ՚ծիկը գնելու հաճոյքը պատճառեցէք ինծի, ապա թէ ոչ, ինչպէս որ ըսի, անմիջապէս պետին կ՚երթամ։

Երեք մարդերը ներողութիւն խնդրեցին զայն փաղաքշելով։ Աբտուլլահ ալ խոնարհութիւն ընելով, երեքը մէկ փութացին դէպի իրենց վրաններն անյայտանալ։

Խեղճ Եորկիի ընթացքը սակայն, թէեւ ինքը այդ մասին չէր կասկածեր, իր քանի մը հայրենակիցներուն կորստեան պատճառ կ՚ըլլար։ Երեք մարդիկը դարձեալ հաւաքուեցան եւ ժողով գումարեցին։ Այդ ծայրայեղ լրբութիւնը ահագին պատիժի մը արժանի էր։ Քրիստոնեաները իրենց քթին կը խնդային։ Ամէն գինով իրեն ամբարտաւանութիւնը նուաճել պէտք էր։ Ապա թէ ոչ անոնք յաղթող եղած կ՚ըլլային, իսկ Թուրքերը յաղթուածներ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

կան ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներէ բաղկացած մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ընդառաջ գացին՝ մինչեւ Թէհրանէն 40 քիլոմեթր հեռուն։ Թէհրանի մէջ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ արքայական հիւրերուն ։

Միւրէյեա Թագուհին քօղարկուած էր....

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Ազգայնական բանակի զինուորները Թանկ-Շէուի մէջ ձերբակալեցին եւ զինաթափ ըրին այն հիւսիսային զինուորները, որոնք Փեքինի կարգապահութեան կը հսկէին։ Օտար դեսպանները իրենց զինուորական կցորդներով եւ պաշտօնական հագուստներ հագած գացին զօրավար Փաօ Եու Լինի բանակատեղին։ Իրենց դիմումը արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, դեսպանները գացին Նանքինէն փեքինէն 25 քիլոմեթր հեռու՝ ազգայնական զօրավար Հան Ֆու Շուի, յիշեցնելու համար իր խօսքը։ Զօրավարը նախատական ընդունելութիւն ըրաւ դեսպաններուն եւ յայտնեց թէ Ցէնկ-Եու-Հսեանկի հրամանները միայն կը գործադրէ։ Վերադարձին, դեսպանները բաւական ժամանակ սպասեցին Փեքինի դուռներուն առջեւ, որոնք փակուած էին։ Նանքինի կառավարութեան ուղղուած խիստ ծանուցագրով մը դեսպանները կը բողոքեն իրենց եղած նախատինքներուն, ինչպէս նաեւ հիւսիսային զինուորներու ձերբակալման դէմ, հակառակ ազգայնական հրամանատարի խոստումին։

Զօր. Ցանկ Քայ Շէք հրաժարեցաւ ազգայնական բանակներու վերին հրամանատարի եւ ազգայնական զինուորական խորհուրդի նախագահի պաշտօններէն։ Զօրավարը կ'ըսէ թէ Փեքինի գրաւումով, այլեւս վերջ կը գտնեն իր աշխատանքները։ Սակայն կը կարծուի թէ իր հրաժարման բուն պատճառն է ազգայնական զօրավարներու պայքարը՝ իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար։ Նանքինի կառավարութիւնը չպիտի ընդունի այս հրաժարականը։

Բեւեռախոյզները ողջ առողջ

Երկու շաբաթուան անձկագին սպասումէ վերջ, կարելի եղաւ առոյգ տեղեկութիւն ստանալ թէ բեւեռախոյզ զօրավար Ումպէրթօ Նոպիլէ եւ իր 18 ընկերները ողջ առողջ են եւ կը գտնուին Շփիցպէրկի հիւսիս-արեւմտեան կողմը։ «Իտալիա» դեկաւոր օդապարիկը խորտակուած է և անգործածելի դարձած։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բեւեռախոյզները երկու խումբի բաժնուած են եւ իրարու հետ հաղորդակցութիւն չունին։ Կը կարծուի թէ սառոյցը, որուն վրայ կը գտնուէին, ճեղքուելով, երկու խումբերուն միջեւ ջուրի լայն անջրպետ մը բացած է։ Կը վախցուի որ խումբերէն մէկը ուտելիք չունենայ հետը։Այժմ սառնալեռներու վրայ նստած, բեւեռախոյզները խաղալիք դարձած են բնութեան տարերքին։

«Ջիթթա տի Միլանօ» շոգենաւը անթելով խնդրեց Մուրմանսքի խորհրդային իշխանութիւններէն, որ փութացնեն «Փէրսի» սառնաբեկ զօրաւոր նաւուն ճամբորդութիւնը դէպի բեւեռ, միասին տանելով բալխիր եւ շուներ։ Նորվեկիացի օդանաւորդ Լարզըն եւ մեքենավար մը ջրօդանաւով ճամբայ ելան՝ Նոպիլէն եւ ըն՚երները փնտռելու համար, միասին տանելով քարտէս, ուտելիք, տարճանակ եւ բալխիր։ Իրենց նպատակն է կարելի եղածին չափ շուտ տեղեկացնել աղէտեալներուն թէ օգնութիւն պիտի հասնի իրենց շուտով։ Հարիւրապետ Լարզըն Նորվեկիոյ պատերազմական նախարարութեան ուղղած մէկ հեռագրով կ'ըսէ թէ գէշ օդը արգելք կ'ըլլայ որ շարունակէ իր ճամբան դէպի հիւսիս եւ մանրամասնութիւններ կուտայ իր ծրագրին մասին։

Անթելի մը համաձայն, զօրավար Նոպիլէ տեղեկացուցած է թէ տակաւին 45 օրուան համար ուտելիք ունի։ Բոլոր ընկերները ողջ առողջ են, միայն երկու հոգի ծանր վէրքեր ունին եւ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ կտրել անոնց սրունքները։

Դաւադրութիւն Իպնը Սուուտի դէմ

Մէքքէէն կը հաղորդեն թէ Հիճազի թագաւոր Սուլթան Իպնը Սուուտի դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է։ Գրաւուած փաստաթուղթերուն մէջ կայ նամակ մը գրուած Հնդկաստանի խալիֆայական ընկերակցութեան նախագահ Շէվքէթ Ալիի կողմէ եւ ուղղուած Եմէնի իմամին, որուն մէջ կը թելադրուի Արաբիոյ ժողովուրդը գրգռել եւ ապստամբեցնել «անհաւատ Իպնը Սուուտ»ի դէմ, ու վռնտել զայն Հիճազէն։ Նամակը կ'աւելցնէ թէ Հնդիկները պատրաստ են նիւթապէս աջակցելու ու ե է շարժումի, որ կը ձգտի գահազուրկ ընել վէհապետներու թագաւորը։

Դատարկապորտները Մոսկուայէն կը հանուին

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները նշանակած են մասնաւոր յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ մինչեւ երեք ամիս փողոցներէ ու կայարաններէ մաքրագործել դատարկապորտ մանուկները, որոնք կրկին սկսած են շատնալ խորհրդային դրախտին մէջ։ Մոսկուայի մէջ սկսած են արդէն հաւաքել անչափահաս դատարկապորտները եւ այս հետապնդումը պիտի շարունակուի տասը օր։ Մայրաքաղաքին մէջ վխտացող այս դժբախտները Ներքին գաւառները պիտի ղրկուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԻԼԱ ՔՈՒՆԻ դատավարութիւնը պիտի սկսի գալ շաբաթ վիեննայի մէջ։ Հունգարիոյ նախկին համայնավար դիկտատորը ամբաստանուած է իբրեւ դաւադիր եւ կեղծարար։

ԳԱՀԻՐԷԻ Երեսփ. Ժողովը իր ներքին կանոնագրին մէջ մտցուց բարեփոխում մը, որով լայն իրաւասութիւններ կը տրուին նախագահին՝ օրէնքին չհնազանդող երեսփոխանները պատժելու համար։ Քանի մը երեսփոխաններ արահէն մեկնեցան, իբրեւ բողոքի նշան։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ կին մը ծնաւ հինգ զաւակ, երեքը մանչ, երկուքը աղջիկ։ Մայրն ու երախաները քաջառողջ են։

ՓԱՐԻԶԻ Գրականութեան Համալսարանին (Սորպոն) տնօրէն ընտրուեցաւ Անրի Տըլաքրուա, իբրեւ յաջորդ Պրիւնօի, որ չէր ուզած վերընտրուիլ։

ՓԱՐԻԶԻ «Համայնքը»ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ֆրանսայի ընկերվարականներու հսկայ թափօր մը, բաղկացած աւելի քան 5000 հոգիէ, յիշատակի այցելութիւն կատարեց Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, ու պսակներ զետեղեց 1870ի Արիւնոտ Շաբթուան զոհերու «պատ»ին վրայ։

Պատրաստուեցէ՛ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՑԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գ. Տ. Գապէսեան կը ներկայացնէ նիւթին հետ կապ ունեցող հարիւրէ աւելի նկարներ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928 ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

"ՏՈՐՔ,, (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

"ՏՈՐՔ,,Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԻՆ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՔԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ (ԳՈՅ)

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը Կառ տիւ Նոռէն (10 վարկ.), Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

Այրի տիկին Արփինէ վ. Սեւոււնի եւ փոքրիկն Սեդա, Գ. Գրիգոր Գալազազ (Պոլիս), Այրի տիկին Գօլօլեան, Տէր եւ տիկին Տքթ. Միսաքեան եւ զաւակը (Գաճիրէյ), Այրի տիկին Սեպահ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Մարաշլեան եւ զաւակները, Այրի տիկին Ս. Ավրամաքի (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Փէշտիմալճեան (Պոլիս), Գ. Գ. Յարութիւն եւ Լեւոն Գօլօլեան (Պոլիս), Այրի տիկին Փափազեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Գարագաշ, Պալթազար, Ալեան, Գասապեան, Աղջիկեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, որդւոյն, փեսին, քեռայրին եւ ազգականին

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունիս 9ին երիտասարդ տարիքի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ — Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կաշ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Պրադարանի սրահը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆ

Պրակա, Ուս. Միութիւն.— Թերթը կը ղրկուի Aghababian, Armanski Studensky Svaz, Studentsky Domow,na Slupi. Prahy II. Tchécoslovaquie հասցէով, համաձայն վերջին յանձնարարութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մօնթրէօյ, Յ. Փ.— 100.
Պօն, Ա. Ի.— 70.
Նիւ Եօրք, Վ. Ե. 1 տոլար։
Վիէն, Յ. Մ — 75 Ֆր.
Մարսէյլ, Գործ.— 730.
Փարիզեն-Վէնիսիէօ, Գ.Մ.—75.
Փարիզ Հ. Ե.— 37.50.
Պուէն, Գործ — 64 50.
Բօմէբրակ, Ս. Փ — 35.
Լիոն, Յ. Ն— 50.
Հէրիքուռ, Յ. Մ.— 40.
Ժալիէօ, Պ. Պ.— 35.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սպանճացի (Իզմիթ) Աբգար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ռոփրիսս Մարգարեանը։ Իմացնել՝ Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau,A. von Priore.

— Ակնայ Ապուշեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Clinique COVO
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ
107 Rue Lafayette, Paris (Xe)
Ամէն օր ժամը 2.30—7.30
Tél. Trudaine 29.04

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ
E. STEFIKI
վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն։
106 Ave. Kleber, Paris (16e
Հեռ. Passy 72.56
15 օրէն ֆրանսա մտնելու իրաւունք (AFFIDAVIT) ձեռք կը բերէ, ինքնութեան թուղթեր կը հանէ.
Կ'ընդունի ամէն օր (բացի շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

Պէտք ունիմ այրերու հագուստի վարպետ դերձակի մը, որ կարենայ ղեկավարել իմ կանանց աթըլիէին մէջ նոր հաստատուելիք այրերու աթըլիէն։ Լաւագոյն պայմաններ։ Դիմել՝ Գ. Ալմաստեանի, 13 Rue St. Gilles. Paris 13e).

Ծախու է Վիլժուիֆի (Villejuif)ի մէջ տուն մը, 6 pièces եւ 200 քառակուսի մեթր պարտէզ։ Կանխիկ 20,000 ֆրանք։ Փոռթ տ'Իթալիէն 10 վայրկեան հեռու։ Դիմել՝ Sarafoglou, 17 Rue du Petit Pont, Paris 5e.

Հայ կառուցիչներուն

Ժինոկ սալերու, փլուզէրի, քանքրինէզանի եւայլնի վրայ առատ եւ տեւական գործ կայ, լաւ վճարում, արուարձաններու համար յանձնումի երկար պայմանաժամ։

Փութացէք օգտուիլ առիթէն։ Դիմել՝ Մ. Խապրեկ, 5 Rue de Tourtille, Paris (20e). Մէթրօ՝ Պէլվիլ կամ Գուրօն, սենեակ թիւ 7, առաւօտները ժամը 9—11 եւ կէսօրէն վերջ ժամը 2.30-4։

Ծախու կամ վարձու

Մարսէյլէն մեկնումի պատճառաւ կը ծախուի կամ վարձու կը տրուի Թիւ Լօնկ տէ Քափիւսէնի, 96 թիւ նպարավաճառի խանութը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վերի հասցէին։

Կ'ուզուին կար փոնցող գործաւորներ կամ գործաւորուհիներ արանց ամէն կարգի հագուստներ կարելու համար։ Դիմել՝ Գ. Յովհ. Գազեանի, 17 Rue de Picardie, Paris 3e). Մէթրօ՝ Temple.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gerant H TEURNIER

«ՑԱՐԴԳՈՂ» գրական, գեղարուեստական եւ գիտական կիսամսեայ, ստուար ամսաթերթ լոյս կը տեսնէ միութեան։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ - Գրականութիւն՝ Շաւարշ Նարդունի, Գեղարուեստ՝ Հրանտ Բալուեան, Գիտութիւն՝ Երուանդ ...

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1. Հայ նորագոյն գրականութիւն, 2. ... յատանի գրականութիւն, 3. Գրական ուսումնասիրութիւն, 4. ... խօսութիւն, 5. Օտար գրականութիւն, 6. Պատմագիտութիւն, 7. Երաժշտութիւն, 8. Նկարչութիւն, 9. Արձանագործութիւն, ... Թատրոն, 11. Ճարտարապետութիւն, 12. Գիտութիւն, 13. ... ուեստական կեանք։

ԾԱՆՕԹ.— «Ցարդգող»ի հրատարակութենէն առաջ պիտի տարածուի առաջադրութիւն մը, իբրեւ հանգանակ եւ ... բաշարժ ։

Ա. ԹԻԻԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ), հատը ձեռքէ 3 ֆր., ... տարեկան 30 ֆր., վեցամսեայ 17 ֆր., Ամերիկա տարեկան 2 ... վեցամսեայ 1 տոլար. Եգիպտոս տարեկ. 8 շիլ., վեցամս. 4 ... Մնացեալ երկիրները ֆրանքի հաշուով։

Թելթ, գիրք, յօդուած, բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Palouian 1 Rue de l'Aqueduc, Paris (10e) France.

ՅՈՒՆԻՍ 18ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՓՈՐՁԱՌՈՒԱԾ ԴԵՐՁԱԿ
Լ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
40 Rue de Provence, PARIS (9e)
Ուր պիտի գտնէք ընտիր կերպասներու վրայ ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական ձեւերով օժտուած անմրցելի coupe եւ խնամուած կար
ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԷՆ.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ**
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12

ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ — ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ
հայ նկարիչներուն, նուրբ քանդակի սիրահարներուն եւ լուսանկարիչներուն։
ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ
որ վեց տարիէ ի վեր Կանադան մեծ տուներու մէջ աշխատած է իբրեւ վարպետ քանդակագործ եւ արժանացած երկու մեծ մրցանակներու՝
ԻՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ
15, RUE DE TOURNON PARIS 6e
կը պատրաստէ՝ չափի վրայ ամէն style է շրջանակներ, նուրբ քանդակուած կարասիներ, և կ'ընէ ամէն տեսակ նորոգութիւն (Restauration de meubles anciens)

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԻՐԱՅ (ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ)
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳԻՒԼԹԷԷՆ. (Licencié ès Science
Նախկին Interne Hôpital des Enfants malades
եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց
24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Michel
Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. և Շբ. օրերը. ժամը 1էն 4
Ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ
Métro St. Michel եւ Odeon — Tél. Littré 60 4.

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
TANNERIE DE LA DEULE
9 rue Charlot, Paris. Մէթրօ République. Tél. Archives 05 - 86
Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան
Աղտոտուած ներբանի կաշի.
Փոխ ... կանակի ... Ա կարգի քիլօն 32, 34, 36. Բ. կարգի քիլօն 24, 26, 28. Ֆրանք.
Քօլ, (վերի մասը, 14, 16, 18 ֆրանք։
... (կօղի մասը 14, 15, 16 ֆրանք։
Մասնաւոր գեղչ հայ կօշկակարներու։ Կը խօսուի հայերէն եւ թուրքերէն։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ
42 Rue Tourtille, BELLEVILLE, Մէթրօ՝ Պէլվիլ
Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ
ԹԱՐՄ, ԼԱՒ, ԱԺԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ, ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՌԷՆ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
(ԴԵՐՁԱԿ)
ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՆԱԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԷՆ
(ÉCOLE DE COUPE E. J. MALLE)
կը կարէ վերջին նորաձեւութեամբ չափի վրայ ... ապսպրանքներ արանց համար
ՑԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ. ԽՂՃԱՄԻՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԵՒ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ ԽԻՍՏ ԸՆՏԻՐ ՄԹԵՐՔ
15 փլաս Սէնթ Պառպ Սէն Թ'էթիէն (15 Pl. Ste.Barbe St.Etienne

Վարձու են բնակարան աշխատանոց եւ սենեակ՝ ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն։ Գինը յարմար։ Դիմել՝ 17 Rue Damesme. Մէթրօ փլաս տ'իթալի։

Կ'ուզուին ... գործաւորուհիներ եւ ... Դիմել՝ Lippe ... Arcades des Elysée, 139 Թիւ ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

[illegible]	1 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			200 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ 1928

13 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 672

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄՈՒԼ ԵՐԹԵՒԵԿ ՄԸ

1923էն ի վեր ամուլ երթեւեկ մը կը կատարուի Փարիզէն Ժընեւ, Թուրքիոյ Հայերուն «լքեալ» գոյքերը փրկելու համար։

Այս աշխատանքին կապուած է մանաւորապէս «Գաղթականաց Յանձնաժողովը», որ յաջորդեց Ազգ. Պատուիրակութեան. եւ որ լուծուած է իր կարգին, բայց պատուիրակ մը կը պահէ Բարեգործականի կողքին։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնն ալ երբեմն հետաքրքրուած է այս խնդրով, միեւնոյն ելքին յանգելու համար։

Մինչեւ հիմա, Թուրքիա ոչ իսկ պատասխան կուտար Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ եղած հարցումներուն։ Պատուիրակ Գ. Լ. Բաշալեան, որ այս անգամ ալ Ժընեւ գացած էր, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 50րդ նստաշրջանին առթիւ, մեզի կը տեղեկացնէ թէ վերջապէ՛ս պատասխան մը հասեր է Թուրքիայէն։ Ի՞նչ - կարդացէք օրուան լուրերը։

Քէմալական Թուրքիան «լքեալ» գոյքերու աւարը կազմակերպած օրն իսկ, վճռած էր ոչ մէկ տրամադրութիւն եւ օրէնք նկատի առնել։ Ոչ իսկ Լօզանի դաշնագիրը կամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Ան թրքական օրէնքներն իսկ ոտքի տակ առաւ, որպէս զի կարենայ գլուխ հանել այս աննախընթաց աւազակութիւնը։

Եթէ այդպէս վճռած չըլլար, մէկ անտէր խրճիթ իսկ չէր կրնար իւրացնել։ Մինչդեռ հիմա, օրը օրին հաստատած հրահանգներով եւ օրէնքներով, կրնայ յափշտակել ամէնէն ապահով կարծուած հարստութիւնը։

Ձի՞, որ համիտեան շրջանէն Եւրոպա հաստատուած Հայերու անցագիրներն անգամ անվաւեր հռչակած է, եւ հետեւաբար անտէր՝ անոնց գոյքերն ու կալուածները։

Անցեալ տարի խեթեւ բարեփոխում մը աւետեցին,— 1924 օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած հարստութիւնները պիտի վերադարձուէին։ Քանի մը հոգի յաջողեցան դատ բանալ եւ ետ առնել իրենց կալուածը։

Բայց, աւարառուները շուտ արթնցան։ Անոնք հասկցան որ բաւական բան ետ պիտի տան, շնորհիւ իրենց իսկ օրէնքներուն։ Եւ կէս ճամբէն դարձան, պայման դնելով թէ բուն տէրը պէտք է մէջտեղ ըլլէ՛, թէ խե՛ղճ Թուրք «մուհաճիր»ները պիտի վնասուին եւլն.։

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ արժէք ունին այս կամ այն հայ պատուիրակին դիմումները, ադերսագիրը կամ բողոքագիրը։

Ի՞նչ արժէք ունի, նոյն ինքն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կամ ամբողջ կազմին աւելի կամ պակաս խիստ նամակը։

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ո՛ր եւ է բան ընելու միտք ունենար, մէկ հ՚ռագրով կրնար լուծել ամբողջ խնդիրը։ Մինչդեռ փաստ է որ ինկիւրի ոչ իսկ պատասխան կուտայ, իսկ Ժընեւի ժողովը սուտ-խենդ կը ձեւանայ եւ կը հանդուրժէ այդ կոպիտ անարգանքին։

Յետոյ, նոյն իսկ Լօզանի մէջ ստորագրուած դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերող ո՞ր տրամադրութիւնը կրցաւ կամ ուզեց պաշտպանել Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ կողմէ վերջին պահուն տրուած պատասխանին, ինքնին նոր ապտակ մըն է Ազգերու Դաշնակցութեան երեսին։ Եւ՝ հեգնութիւն ե՛ արհամարհանք։

Այնպէս որ, ի զուր կը կրկնուին Փարիզէն-Ժընեւ երթեւեկները։ Եւ ի զուր կը դիզուին բողոքագիրները։

Թուրքիան մէկ լեզու միայն կը հասկնայ,— բռնի ուժ։ Այդ լեզուն գործածելու ո՛չ տրամադրութիւն, ոչ ալ կարողութիւն ունի Ազգերու Դաշնակցութիւնը, թէեւ յիսուն պետութիւն կը համրէ, իբրեւ անդամ։ Աւ աւելի շատ կը հետաքրքրուի այս կամ այն մեծ պետութեան շահած պատերազմական աւարը պահպանելու։ Եւ արդէն Մեծերն են որ թոյլ չեն տար ո՛ր եւ է միջոց ձեռք առնել Թուրքիոյ դէմ, իր յանձնառութիւնները յարգել տալու համար։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, կայ մէկ միջոց. միայն,— Բաշալեանները եւ նմանները, որոնք շատ մեծ հաւատք ունին Եւրոպի վարիչներուն իմաստութեան եւ ուժին վրայ, կրնա՞ն մէկ ճակատ կազմել եւ, հոգ չէ, ադերսագրով մը խնդրել որ՝ Հայաստան միջամտէ իբրեւ պետութիւն, մանաւանդ իբրեւ դրացին Թուրքիոյ եւ կռնակն ունենալով Մոսկուան։

«Լքեալ» գոյքերէն առաջ, ինչե՛ր ունինք մենք, Ազգերու Դաշնակցութեան կամ Մոսկուայի ուշադրութեան յանձնելու համար։

Բայց քանի որ «քանց մեզ աղէկները», Նորատունկեան Քէնտիէն մինչեւ ռամկավար խմբագիրը աւելի հրատապ խնդիր չեն գտներ եթէ ոչ «լքեալ» գոյքերու հարցը, թող այդ գործին համար շարժման մէջ դնեն «անկախ եւ ազատ» Հայաստանի պետական ուժը։

Պատերազմ չէ որ կը պահանջենք, ոչ ալ հակախորհրդային ճակատ, այլ շատ համեստ բան մը,— փոխադարձ միջոցներ, ինչպէս կ'ըլլայ երկիրէ երկիր։

Այս տարրական պարտքը յիշեցնելու քաջութիւնը պէտք է ունենան բոլոր անոնք որ, կը հաւատան թէ կարելի է շատ բան շահիլ, Երեւանցիներուն կռնակը շոյելով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊՔԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը ցնցաւ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 Յունիս).

— «Երեւանէն թոյլ չեն տար որ կաթողիկոսական պատուիրակը Ֆրանսա երթայ, եւ թեմը կազմակերպէ. թեմական խորհուրդն առաջնորդ ընտրել տալով։

Ինչո՞ւ այս արգելքը։ Ընթացիկ տրամաբանութեամբ, դժուար է խելք հասցնել։ Աւելին ըլլալով, բոլշեւիկեան մտայնութեամբ իսկ անկարելի է թափանցել այն խորհուրդին, որով մեկնումի հրաման չի տրուիր էջմիածնականի մը։

Արդարեւ, մէկ կողմ թողլով զուտ ազգային օգտակարութեան պարագան, խնդիրը քննենք բոլշեւիկեան շահի տեսակէտով, խորապէս համոզուած թէ միայն այդ կէտն է որ արժէք ունի կարմիր ադանդաւորներուն համար։

Դեռ վերջերս է որ, վաւերական մեացորդ հողերու գրաւման առթիւ, Հողժողկոմ (հողագործական գործավար) Գ. Երզնկեան կը գանգատէր թէ էջմիածնի արտաահմանեան առաջնորդները «քացի չնչին բացառութիւններէ», «մասնակցած են հակախորհրդային դաւադրութիւններին»։ Եւ այդ չնչին բացառութիւններէն մէկը, անտարակոյս Պարսկա-Հնդկաստանի նոր թեմակալ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսն է, որ վերջերս էջմիածնէն գնաց, եւ անզգաղ զովքը կ'ընէ խորհրդային վարիչներուն, Անգլիացիներուն կասկածը հրաւիրելու աստիճան։

Արդ, ի՞նչ աւելի տրամաբանական, քան Ֆրանսա դրկել մէկը, որ Հնդկաստանի առաջնորդին նման անգամ է էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին, անոր պէս տարիներով մնացած է Հայաստան, եւ սեփական աչքերով տեսած ամէն բան։ Եթէ իրապէս սուտ է որ Կաթողիկոսը կաշկանդուած է, եկեղեցիները կը բռնագրաւուին ու հասնող կարգալոյծին կը յանձնուին, կամ խղճի ազատութիւնը կապանքի ենթարկուած է,—թող արտասահման դրկեն Գարեգին արքեպիսկ.ը, որ պտտի ամէն կողմ, եւ ականատեսի շախշախիչ վկայութեամբ հերքէ այդ բոլոր զրպարտութիւնները։

Ատկէ կը շահին երկու կողմերն ալ։ Եկեղեցին կը վերստանայ իր կալուածները, քանի որ գաղութահայ ժողովուրդը վերահասու պիտի ըլլայ իրականութեան, եւ երես պիտի դարձնէ «դաւող» առաջնորդներէն։ Իսկ այսպէսով վերցուած կ'ըլլայ հողերու գրաւման պատճառը կամ պատրուակը։

Միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի կրնայ հանգիստ քուն քաշել, «դաւադիր»ները չէզոքացուած տեսնելով։

Իր կարգին, ֆրանսահայ թեմն ալ առիթ պիտի ունենայ կազմակերպուելու, եւ պարարտ հող գտնալու Հոգերու գործունէութեան համար։

Երբ թեւով շահ. գէ՞շ բան է։

Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին, Գարեգին արքեպիսկ. ամիսներէ ի վեր գամուած մնացած է էջմիածին, եւ հրաման չունի մեկնելու։ Զգիտի ալ կրնայ մեկնիլ, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկները։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՅՈՑ "ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Կը տեղեկանանք թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը վերջապէս հաճած է պատասխանել այն բողոքագիրներուն, որոնք Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցով ուղղուած էին իրեն՝ Գաղթականաց Յանձնաժողովի վարիչ Գ. Լ. Բաշալեանի կողմէ։ Թուրք կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ արտասահման ապաստանած ա՛յն թրքահպատակները, որոնք քէմալական կառավարութեան հաստատուելէն յետոյ Թուրքիա չվերադարձան, այլ եւս թրքական հպատակ չեն նկատուիր, հետեւաբար եւ կառավարութիւնը ինքզինքը ազատ կը զգայ անոնց ինչքերուն մասին իր ուզած կարգադրութիւնն ընել՝ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութեան։

— Միջազգային իրաւարանութեան տեսակէտէ անհեթեթ այս պատասխանին առթիւ, Գ. Լ. Բաշալեան նոր բողոքագիր մը պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը կանոնաւորաբար առաջ կը տարուի։ Մեր քաղած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, այս առթիւ ստացուած են նոր գումարներ՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն ֆրանք։ Նուիրատուներն են հետեւեալ օտար մարմինները.— 3000 անգլիական ոսկի՝ Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը. 2000 անգլիական ոսկի՝ Աստուածաշունչի երկիրներու միսիոնը (Bible Lands' Mission), 2000 անգլիական ոսկի՝ Անգլիական Միացեալ Հայասիրական Մարմինները (Lord Mayor's Fund— Friends of Armenia, Save the Children եւ Society of Friends - Quakers), 600 ստեռլինի չափ ալ ստացուած է Նորվեկեան, շուէտական եւ գերմանական հայանպաստ մարմիններէ։

Սուրիոյ մէջ գաղթականական շէնքերու շինութիւնը կը շարունակուի եւ գաղթականները հետզհետէ կը տեղաւորուին։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Յունիս 28ին, պետութեանց ներկայացուցիչները պիտի գումարուին Ժընեւի մէջ՝ զբաղելու համար հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական դրութիւնը ճշդելու խնդրով։ Ինչպէս գրեցինք, վերջերս Հայեւռուս Խառն Յանձնաժողովը այս մասին յիշատակագիր մը ներկայացուցած էր շահագրգռուած պետութիւններուն։

Կը տեղեկանանք թէ Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Եգիպտոս պատասխանած են թէ իրենք կ'ընդունին արդէն հայ եկեղեցական իշխանութեանց կողմէ տրուած պաշտօնաթուղթերը, հետեւաբար այդ առթիւ նոր մարմին ստեղծելու պէտք չկայ։ Այս խնդրին եւ միւս կէտերուն մասին պետութեանց ներկայացուցիչները իրենց կառավարութեան տեսակէտը պիտի պարզեն Յունիս 28ի ժողովին։

Սմկօ անձնատուր Թուրքերուն

Թուրքիոյ ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ, որ այժմ Մ. Քէմալի հետ Պոլիս կը գտնուի, ստացած է հեռագիր մը, որ կ'ըսէ թէ յայտնի քիւրտ ցեղապետ Սմկօ Յունիս 2ին Հէքքեարի երթալով անձնատուր եղած է թուրք կառավարութեան։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ «Սմկօ բազմաթիւ ապստամբութեանց մէջ ապստամբներուն վարիչ եղած եւ քանիցս հետապնդուելով Պարսկաստան փախած է։ Հանրապետական կառավարութեան խիստ հետապնդումներուն հետեւանքով այլեւս չկարենալով ապստամբ վիճակի մէջ մնալ, անձնատուր եղած է։ Այս պարագան կենդանի ապացոյց մըն է թէ թրքական հողերուն վրայ այլեւս տեղ չկայ ապստամբներուն։»

«Ճիւմհուրիյէթ» այս առթիւ կը հրատարակէ խմբանկար մը։

Հայ՞ մուրացկան մը, որ 7 միլիոն ունի

Լոնտոնի կիւմնօրեայ «Թայըմզ»ը թերթը կը հրատարակէ հետեւեալ լուրը.

Քիշնեւի (Պեսարաբիա) ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քաղաքին մէջ ծանօթ մուրացկան մը, որ կը կոչուի Լէոնիտաս Ատացքի։ Յիշեալը այնպէս կը կեղծէր թէ մէկ սրունք ունի եւ ծանր հիւանդութեամբ մը կը տառապի. սակայն ուրիշ մուրացկաններ նախանձելով մատնեցին զայն իբրեւ կեղծարար։ Լէոնիտաս բանտարկելէ վերջ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց անոր գլխաւոր բնակարաններուն մէջ եւ հաստատեց թէ գողերու խմբակի մը գլուխը կը գտնուէր։

Ատացքի գողութեանց երբեք չէր մասնակցեր, արտակարգ ճարպիկութեամբ մը կը կազմակերպէր ամէն ինչ, ու կասկածէ տեղի չտալու համար, կը մուրար։ Հաստատուեցաւ թէ Քիշնեւի դրամատուններուն մէջ չորս գանձարկղներ ունէր, որոնք երբ բացուեցան, երեւան ելան նշանաւոր աւազակապետին բոլոր հարստութիւնները՝ 7ուկէս միլիոն ֆրանք արժէքով։ Բոլոր առարկաներու ցանկը պատրաստուեցաւ. գտնուեցաւ սիկարէթի ոսկի տուփ մը, որ 1905ին Վիլհէլմ կայսեր կողմէ նուիրուած էր Աւստրիոյ կայսեր. վրան՝ ադամանդներով շրջապատուած՝ Վիլհէլմի պատկերը կայ։

Ատացքի Հայ(?)է, որ Պոլսոյ մէջ ժամանակին գոհարավաճառ եղած է եւ արտասահման մեկնած է պատերազմէն քանի մը տարի առաջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի փարիզեան Թութակը վկայապէս, Յունիս 6ին, բարեհաճեր է իր ընթերցողներուն պատմել թէ՝ Մայիս 27ին Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը։

Եւ ի՞նչ, — «այդ անկախութեան տօնը ոչ մէկ արձագանգ գտաւ բարեխղճիյ աշխատաւորութեան լայն զանգուածներուն մէջ»։

Այս չքնաղ գիւտին վրայ ամէնէն առաջ խնդացած ըլլալու են բուն իսկ «Երեւան»ի գրաշարները, քանի որ գոյնզգոյն ներկայացուցիչներ ունէին, —ամէնքն ալ աշխատաւոր— եւ աչքով տեսան եւ ականջով լսեցին ամէն բան։

Եթէ խմբագիրը պատճառներ ունէր նոյն իսկ դրան առջեւ չերեւալու, գրաշարը հոն էր, ու կրցաւ համրել ե՛ւ անհամար բազմութիւնը ե՛ւ անոր «սոցիալական ծագումը» — հարիւրին ինըսուն՝ աշխատաւոր։

Ուրիշ գիւտ մը — «Յօնակատարութեան առեն չհնչեց եւ ոչ մէկ բարեխղճիյ քանուորի եւ աշխատաւորի ձայնը»։

Այս կէտը ճիշտ է։

Արդարեւ, Մայիս 27ի գիշերը չհնչեցին ո՛չ «քանուոր» Միքայէլ Պապաջանեանի, ոչ «աշխատաւոր» Վահան Մալէզեանի, ոչ «գործաւոր» Արշակ Զօպանեանի, ոչ ալ «պրոլետար» Պօղոս Նուպարեանի Թո՛նդ. աշխատաւորական ձայները, որոնք այնքան փայլ եւ գոյն կուտան Նոյեմբեր 29ի խնդկատակութեան...

Վ.ԶԷ.

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

38րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Պոլսոյի մասնաճիւղէն	350.—
Արժանթէօյի հայ գաղութէն	310 —
Գումար	660.—
37րդ ցանկին գումարը	50,502.50
Ընդհ. գումար	51,162.50

×

... Խմբագիր,

ՊՈՒՏՕ, 10 Յունիս.— Մեծ յուզումով կարդացինք «Յառաջ»ի թղթակցութիւնները՝ Պուլկարիոյ երկրաշարժի հետեւանքներու եւ մեր հայրենակիցներու թշուառութեան մասին։ Պուտոյի հայ հասարակութիւնն ալ ուզելով իր համեստ բաժինը բերել, մասնակցեցաւ Եւրոպահայ կարմիր խաչի բացած հանգանակութեան եւ ձեզի կը ղրկէ արդիւնքը, 350 ֆրանք։

Վարչութիւն

×

... Խմբագիր,

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ.— Պուլկարիոյ տարերային աղէտի սրտաճմլիկ հետեւանքները, խորապէս յուզեցին նաեւ մեզ։ Ձեր ուղղած օգնութեան կոչերուն եւ բացած հանգանակութեան ընդ առաջ երթալու համար, մենք ալ ձեռնարկեցինք հանգանակութեան եւ հաւաքեցինք 310 (երեք հարիւր տասը) ֆրանքի համեստ գումար մը, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն, գէթ արցունք մը չորցնելու։ Ձեզ կը ղրկենք եւ կը խնդրենք օր առաջ իր նպատակին փութացնել։

Արժանթէօյի հայ գաղութ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՔՆ ՈՒ ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Ինչպէս ցաւալ հաղորդեց օրը օրին, յամառ զրոյցներ շրջեցան վերջերս թէ լուրջ տարակարծութիւններ կան Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչ Մորօի եւ ելմտական նախարար Փուանքարէի միջեւ զանիլճի հետեւած ֆրանքի քաղաքականութեան մասին եւ թէ Մորօ տուած է իր հրաժարականը։

Յունիս 5ին ելմտական նախարարութեան կողմէ պաշտօնապէս հերքուեցաւ լուրը։ Եւ սակայն, ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական առածը, առանց կրակի մուխ չ'ելլար։

Օրուան կարեւոր ելմտական հարցերն են ֆրանքի մօտալուտ կայունացումն ու կայունացման սակը։ Ինչպէս կ'երեւի, արդարեւ տարակարծութիւններ կան եղեր ու մինչեւ որ Փուանքարէ չյայտարարեց Թերակղզին մէջ թէ «ուշ կամ կանուխ, աւելի կանուխ քան ուշ կառավարութիւնը պիտի հրատարակէ պաշտօնական կայունացումը», Մորօ չէ հաճած ետ առնել իր հրաժարականը։

Միւս կողմէ անգլիական ոսկին որ տարիուկէսէ ի վեր անշարժացած էր 124.02ի վրայ, բարձրացաւ 124.20ի, ինչ որ յայտարար նշանն է նոյն տարակարծութեանց։

Աւելորդ չէ համարեր Յառաջի ընթերցողներուն բացատրել խնդրին էութիւնը, որ անչափ կենսական կարեւորութիւն ունի երկրի ելմտական եւ առեւտրական վիճակին վրայ։

Պատերազմէն առաջ մէկ անգլիական ոսկին կ'արժէր 25.22 ֆրանք. մինչեւ 1919 Թուականը, այսինքն զինադադարէն ալ քանի մը ամիսներ վերջ, այդ սակը հաստատ պահուեցաւ 25.25էն 27.50ի վրայ, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեանց համաձայնաբար ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ. 1919ին, սակայն, այդ համաձայնութիւնը խզուեցաւ եւ որովհետեւ թէ' անգլիական եւ թէ' ֆրանսական կառավարութիւնները հրապարակ հանած էին սովորականէն շատ աւելի դրամատոմսեր, անոնց արժէքն սկսաւ հետզհետէ նուազիլ չէզոք պետութեանց դրամատոմսերու համեմատութեամբ, որովհետեւ այդ աւելորդ դրամատոմսերու փոխարէն զանոնք հրապարակ հանող պետութեանց վարկէն զատ ուրիշ ոեւէ երաշխաւորութիւն չկար։

Անգլիական ոսկին տոլարի համեմատութեամբ կորսնցուց իր արժէքին մինչեւ մօտ 1/3ը, իսկ ֆրանքը ինկաւ մինչեւ 10 սանթիմի, այսինքն հաւասարեցաւ իր արժէքի 1/10ին։ Անգլիական ոսկին, շնորհիւ անգլիական պետութեան ձեռք առած միջոցներուն եւ մանաւանդ անգլիական վաճառականութեան բարգաւաճ վիճակին, շուտով վերստացաւ իր բուն արժէքը, բայց ֆրանքը ի վիճակի չէր այլեւս իր նախապատերազմեան գինին հաւասարելու։ 1926 Յուլիսին Փուանքարէի վարչապետութեան կոչուելով, կասեցաւ ֆրանքի անկումը եւ անգլիականը 250 ֆրանքէն աստիճանաբար իջաւ 125ի, այսինքն ֆրանքի արժէքը 10 սանթիմէն բարձրացաւ 20 սանթիմ ոսկեդրամի։

Անհաւասրկ մէկուկէս տարի է որ այդ սակին վրայ հաստատ կեցած է։ Ամէն անգամ որ հրապարակին վրայ խնդրանքէն աւելի մատուցում կամ մատուցումէն աւելի խնդրանք կ'ըլլայ ֆրանքի կամ արտասահմանեան դրամի, Պանք տը Ֆրանսը կը միջամտէ եւ հայթայթելով անհրաժեշտ գումարը, կը պահէ որոշուած սակը։ Որպէսզի Պանք տը Ֆրանսը ի վիճակի ըլլայ կատարելու կանոնաւորողի իր այս դերը, 1926ին հրատարակուած օրէնքով մը իրաւունք տրուեցաւ ուզածին չափ դրամատոմս հանելու, պայմանաւ որ անոնցմով տոլար կամ ոսկի գնէ։

Եւ արդարեւ այս մէկուկէս տարուան մէջ Պանք տը Ֆրանսը գնեց մօտ 45 միլիառի օտար դրամ եւ այսօր անոր հրապարակ հանած դրամատոմսերու քանակը կը հասնի մօտ 60 միլիառի անլսելի գումարին։ Անտարակոյս այս աւելորդ դրամատոմսերը գէշ ազդեցութիւն չըրին հրապարակին վրայ, քանի որ անոնց փոխարէնը մթերուած էին ոսկի եւ արտասահմանեան դրամ, բայց «մինչեւ ո՞ւր եւ մինչեւ ե՞րբ պիտի երթանք այսպէս», հարցուցած է Մորօ ելմտական նախարարին։ Անհաւասրկ տարակարծութեանց գլխաւոր կէտերէն մէկը, որովհետեւ Փուանքարէ կը յամառէր որչափ կարելի է ուշացնել պաշտօնական կայունացումը։ Մորօ հասկցուցած է անոր թէ քանի որ նոր ընտրութիւնները իրաւունք տուին իր քաղաքականութեան, ոեւէ պատճառ չկայ իր յամառութիւնը շարունակելու, մանաւանդ որ շահադէտներն են միայն որ իրենց դիտումնաւոր և խմբաւորուած [illegible]ութիւններով կրնան օգտագործել ֆրանքի անկայունութիւնը՝ ի վնաս Ֆրանսայի շահերուն։

Այսպէս, Թերակղզիի առաջին նիստին մէջ Հէրի յայտարարեց բացորոշ կերպով թէ օտար ելմտագէտներ վտանգի ազդակ են բարձրացուցած եւ կը նախատեսեն անմիջական գիներու բարձրացում եւ դրամատոմսերու բազմապատկում։ «Երբեմն, ըսաւ ան, Պանք տը Ֆրանսը կշռած էր իր հաշուեկշիռը երեք միլիառով, իսկ այսօրուան հաշուեկշիռները անհասկնալի են գրեթէ 30 միլիառի քանակութեամբ դրամատոմսերու գործածման եղանակի մասին»։

Եթէ այս ամբաստանութիւնը ճիշդ ըլլար, կ'ենթադրէք թէ ինչ պիտի ըլլար հետեւանքը։ Բարեբախտաբար [illegible] թերին տարակարծութեան ձեւ մըն է ելմտական խնդիրներու հմուտներուն միայն հասկնալի եւ Փուանքարէ անմիջապէս պատասխանեց՝ զայրացած շեշտով մը թէ արտասանուած թիւը լայնարձակապէս երեւակայական է եւ պախարակելի թեթեւամտութիւն՝ Թերակղզիի նման լուրջ ժողովի մը մէջ կրկնել այդչափ վտանգաւոր խօսքեր, որոնք փոխանակ զինաթափելու շահադէտները, առիթ պիտի տան անոնց աւելի մեծ թափով յարձակելու ֆրանքին դէմ։ Պանք տը Ֆրանսի գործողութիւնները բոլորովին օրինաւոր են, աւելցուց, եւ այդ գործողութեանց շնորհիւ է որ մէկուկէս տարիէ ի վեր կայունացած է ֆրանքը։

Մազած, տարակարծութեանց մէկն ալ մօտալուտ կայունացման սակն է։ Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու, կան վերարժեւորման - կուսակիցներ — մեծ մասամբ ազգայնական կալուածատէրներ— որոնք կ'ըսեն թէ քանի որ կարելի եղաւ անգլիականը 250էն 124ի իջեցնել, ինչո՞ւ չաշխատիլ աւելի իջեցնելու։ Եւ սակայն, ըստ Պանք տը Ֆրանսի մէկ հաշուեկշիռին, եթէ ան այսօր անգլիականը 124ի հաշուով գնած օտար դրամները ֆրանքի վերածելու ստիպուի, անգլիականի գինին իւրաքանչիւր մէկ ֆրանքի փոփոխութիւնը 450 միլիոն ֆր. տարբերութիւն մը յառաջ կը բերէ. այսինքն եթէ 123էն ծախէ, 450 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ եւ եթէ 125էն ծախէ նոյնչափ կը շահի. այս հաշուով, եթէ վաղը անգլիական ոսկին 100ի իջնէ, Պանք տը Ֆրանսը 24 անգամ 450 միլիոն, այսինքն մօտ 11 միլիառ կը կորսնցնէ։

Ո՞վ պիտի տայ այս ահագին տարբերութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Պանք տը Ֆրանսը՝ այլ հանրային Գանձը, այսինքն հարկատուն, ես ու դուն, եւ շահը պիտի երթայ օտար շահադէտներու գրպանը, որոնք իրենց 124ի ծախսած ապրանքը այսօր 100 ֆրանքով ետ պիտի առնեն։

Վերարժեւորման կուսակիցները կը պատասխանեն թէ երբ կայունացումն հռչակուի, Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի նախնական մթերքը — մօտ չորս միլիառ ֆրանք — նոր արժէքի վերածուելով, իբր 15 միլիառի տարբերութիւն մը յառաջ պիտի գայ, որմէ կարելի է 10 միլիառ յատկացնել վերարժեւորումէն գալիք վնասին։

Իրաւ է թէ վերարժեւորումէն մեծապէս պիտի օգտուին օտար շահադէտները, բայց անոնցմէ շատ աւելի պիտի օգտուի ազգային ընդհանուր հարստութիւնը։

Միւս կողմէ, վերարժեւորման հակառակ են բոլոր վաճառականները, արտադրողները եւ մանաւանդ գործարանատէրերը, որոնց արտածումը արդէն մեծապէս նուազեցաւ անգլիականի անկումով եւ կը սոսկան ֆրանքի նոր բարձրացումէ մը։ Քայոյի պէս մեծ ելմտագէտ մը կը կարծէ թէ 124էն պակաս գինով ֆրանքը կայունացնել՝ կը նշանակէ սնանկութեան առաջնորդել ֆրանսական ճարտարարուեստը։ Լաւագոյնն էր անգլիականը 150 եղած ժամանակ կայունացնել զայն։

Այս բոլոր կարծիքներու մէջէն Փուանքարէ պիտի կրնայ անշուշտ որոշել լաւագոյնը։ Յոյս կայ թէ Յուլիսի մէջ պիտի հրատարակէ պաշտօնական կայունացման հրովարտակը, այժմեան սակին վրայ կամ առ առաւելն մէկ ոսկի ֆրանքը հինգ թղթադրամ ֆրանքի հաշուով։

L'Information ելմտական ծանօթ օրաթերթը երեսփոխաններու կարծիքն հարցուցած էր կայունացման մասին, հարիւրին 70 ի նպաստ կայունացման արտայայտուած են այսօրուան սակով. հարիւրին 20 անպայման վստահութիւն յայտնած են Փուանքարէին եւ հարիւրին 10 միայն ի նպաստ վերարժեւորման։

Այսօրուան սակով Ֆրանսայի պետական պարտքն 400 միլիոն անգլիական է (50 միլիառ ֆր.). եթէ անգլիականը 100ի իջնէ, այդ պարտքն պիտի հաւասարի 500 միլիոն անգլիականի։ Ո՞վ պիտի վճարէ այդ 100 միլիոն անգլ. ոսկի տարբերութիւնը.

Խեղճ հարկատուն, որու վճարման կարողութիւնը չարաչար գործածուած է արդէն...

Մ. Տ.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

II.

Նախ քան այն հարցերին անցնելը, որոնք բխում են Ժորդանիայի եւ իմ մէջ ծագած վէճից՝ անհրաժեշտ եմ համարում մատնանշել մի քանի փաստական սխալներ, որ կատարում են իմ նոր ընդդիմախօսները՝ ըստ երեւոյթին ոչ պատահաբար։

Սրանցից առաջինը վերաբերում է Հայկական Բորչալուին։

Երբ Ժորդանիան, ճիշտ չըմբռնելով մեր պահանջները այս գաւառի վերաբերմամբ, յայտարարում է, թէ մենք պահանջում ենք Վրաստանից այսօր նրա սահմանների մէջ ընկած ամբողջ Բորչալուն, ուր Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, մենք նրա սխալը կարող ենք հասկանալ. Թէեւ ի հարկէ իրաւունք ունէինք սպասելու, որ նա, այնքան կարեւոր մի հարցում, աւելի լուրջ ուշադրութեամբ վերաբերուէր դէպի հարեւան ժողովրդի ցանկութիւններն ու մտադրութիւնները։

Սակայն երբ նոյն անհեթեթութիւնը մեզ վերագրում են և «Պրոմեթէ»ի կամ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները — սա մենք պատահական սխալի արդիւնք համարել չենք կարող։ Չենք կարող այն պատճառով, որ Ժորդանիայի կատարած սխալի առթիւ, սեւով սպիտակի վրայ գրել ենք, թէ մենք երբեք այժմեան վրացական Բորչալուի ամբողջութեան վրայ աչք չենք ունեցել եւ չունինք, թէ մեր պահանջը Խրամ գետից այն կողմը չէ անցնում, թէ մենք այդ գետի եւ խորհրդային Հայաստանի միջեւ ընկած այն հողամասն ենք պահանջում միայն, ուր Հայերը մեծամասնութիւն են կազմում եւլն.։ Այս բոլորը կարդացել են և գիտեն իմ նոր ընդդիմախօսները։ Եւ եթէ նրանք այնուամենայնիւ կրկնում են Ժորդանիայի սխալը, թող ների ասել, որ դա յիշեցնում է մեզ Աբդուլ Համիդի քաղաքականութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, հայկական վիլայէթների [illegible]ները լայնացնում էր քրդական եւ թրքական ընդարձակ շրջաններով, համոզելու համար Եւրոպային, որ այդ վիլայէթներում Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում։

Երկրորդ սխալը վերաբերում է Թիֆլիսին։ Մենք գրել ենք «Դրօ» թերթում, որ այս քաղաքը, «որի մէջ Հայերը անյիշելի ժամանակներից ի վեր գերակշռող թիւ են կազմում, ամբողջ կովկասեան հայութեան նորագոյն մշակոյթի օրօրանն է եղել»։ «Պրոմեթէ»ն մեր խօսքերը չակերտների մէջ առնելով հանդերձ՝ աղաւաղում է նրանց իմաստը այնպէս, որ դուրս է գալիս, թէ ըստ մեր ըմբռնողութեան, Թիֆլիսը անյիշելի ժամանակներից ի վեր հայկական մշակոյթի օրօրանն է հանդիսանում։ Որ մեր խօսքն այստեղ բացառապէս հայկական նորագոյն մշակոյթին է վերաբերում, որ մենք Թիֆլիսի դերը ընդգծելիս միայն նորագոյն մշակոյթի տարրերն ենք յիշատակել— գործարան, թատրոն, մամուլ եւլն. — եւ որ այս երեւոյթները չէին կարող անյիշելի ժամանակներում գոյութիւն ունենալ Թիֆլիսում, որպէսզի վերջինս այդ ժամանակներից ի վեր ոեւէ ժողովրդի մշակոյթի օրօրան համարուել կարողանար— այս ամէնը գիտեն իմ ընդդիմախօսները։ Գիտեն, բայց եւ այնպէս աղաւաղում են իմ գրածը, որպէսզի իրենց պատասխանը հարցական եւ զարմացական նշաններով կամ «sic» բացագանչութիւնով համեմեն։

Մի երկու սխալներ էլ կողմնակի հարցերից, որոնք անմիջական առնչութիւն չունին Ժորդանիայի եւ իմ միջեւ արծարծած վէճի հետ, բայց չգիտենք ինչու — թերեւս դարձեալ համեմի համար — առաջ են քշւում «Անկախ Վրաստան»ի կողմից։

Վերջինս ասում է, թէ երբ թիւրքերը 1918ին, համաձայն Բրեստ - Լիտովսկի դաշնագրի, առան Կարսը՝ հայ ղեկավարները մեղադրեցին Վրացիներին «դաւաճանութեան» մէջ»։

Սա չէ համապատասխանում իրականութեան։ Ճիշտ է, այդ օրերին խորապէս վրդովուած էին ոչ միայն հայ ղեկավարները, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը։ Բայց այս վրդովմունքը Վրացիների դէմ չէր ուղղուած, այլ Չխենկելիի եւ իր խորհրդականների դէմ, որոնց մեղադրում էին, թէ, առանց նոյն իսկ կառավարութեան բոլոր անդամների գիտութեան, Կարսը պարպելու հրաման էին տուել՝ անհնարին կացութեան մատնելով այնտեղի հայ զօրքին եւ ժողովրդին։ Այս վրդովմունքին, ինչպէս յայտնի է, զոհ գնաց մեր ողբացեալ ընկեր Խ. Կարճիկեանը, որուն ամբաստանում էին, թէ ինչո՛ւ իրազեկ չէ եղել Չխենկելիի մտադրութիւններին՝ նրա կարգադրութիւնը խափանելու համար։ Իրաւացի՞ էին այս մեղադրանքները թէ ոչ՝ դա այլ հարց է։ Կարեւորն այստեղ այն է, որ նրանցով պատճառաւորուած վերոյիշեալ վրդովմունքն ուղղուած էր բացառապէս Չխենկելիի եւ իր խորհրդականների դէմ, բայց ոչ թէ Վրացիների դէմ։

Նոյն թերթը նոյն կապակցութեամբ գրում է.

— «Երբ որ անկախութիւն յայտարարելուց յետոյ Վրացիները հարկադրուեցին բանակցութիւններ սկսել Գերմանացիների հետ՝ հայ ղեկավարները ամբողջ աշխարհը թնդացրին Վրացիների «դաւաճանութեան» մեղադրանքով։ Մինչդեռ հէնց այդ բանակցութեան ժամանակ երկու հայ պատուիրակ կանգնած էին Վրացիների կողքին։ Սակայն մի Հայ էլ կար, որ մեզնից բաւական առաջ էր ուղարկուած նոյն Գերմանացիների մօտ։ Եւ գիտէ՞ք ով։ Այսօր մեզ դատապարտող Պ. Ջամալեանը»։

Այս հատուածի մէջ նախ մի կարեւոր շփոթութիւն կայ։ Ճիշտ է, որ Վրաստանի անկախութեան առաջին օրերին, քաղաքական անցուդարձին իրազեկ հայկական շրջանները խորին վրդովմունքով էին լցուած դէպի վրաց ղեկավարները։ Սակայն այս վրդովմունքի պատճառը այն չէր, որ վերջիններս Վրաստանի անկախութիւնը հռչակելուց յետոյ, բանակցութիւնների մէջ էին մտել Գերմանացիների հետ, այլ այն, որ նրանք թաքուն բանակցութիւնների ժամանակ, իրենց հայ Դաշնակիցներից եւ զինակիցներից գաղտնի բանակցութիւններով Վրաստանի անջատ շահերը ապահովելուց յետոյ՝ առանց այդ դաշնակիցների համաձայնութիւնը առնելու, առանց նոյն իսկ նրանց նախազգուշացնելու, մենակ ձգեցին նրանց ընդհանուր թշնամու առաջ եւ մի կողմ քաշուեցին(*)։

Մենք չգիտենք, թէ այս օրինակ վարմունքներին ի՞նչ անուն պէտք է տալ, որ միանգամայն ճիշտ եւ արդար լինի։ Բայց եթէ այն օրերին հայկական շրջաններից «դաւաճանութեան» խօսքն է լսել՝ թո՛ղ այդ ծանր յանցանք չնկատուի։ Չէ՞ որ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները գիտեն, որ հէնց նո՛յն օրը եւ նո՛յն ժամին, երբ Վրաստանը իր անկախութեան ակտը ստորագրելով թողեց մեզ մենակ զօր. Նազարբէկեանը Բզովդալ եւ Հաջիկալա գիւղերը գրաւելով յետ էր շպրտում թշնամուն Գիզա Մայմիխի գագաթից, Դրօն Բաշ Ապարանի շրջանում, Դանդաղսազ գիւղի մօտ, տար կռիւների մէջ էր թրքական 3րդ զօրաբաժնի հետ, իսկ զօր. Սիլիկեանը Սարդարապատի ճակատամարտի մէջ մարզուած իր զօրամասերը դէպի Ալեքսանդրապոլ էր առաջնորդում...

Գալով Գերմանացիների հետ եղած բանակցութիւններին՝ այստեղ եթէ որոշ դժգոհութիւն եղել է մեր կողմից՝ դա բանակցութիւնների փաստին չի վերաբերում, այլ նրանց բովանդակութեանը։ Իմ ընդդիմախօսները չեն կարող ինձ հետ չհամաձայնել, որ այլ բան է, երբ մի Ջամալեան յարաբերութիւնների մէջ է մտնում Գերմանացիների հետ եւ նրանց խնդրում, որ իրենց ազդեցութիւնը գործ դնեն դաշնակից Թուրքերին սանձելու, որ դադարեցնեն իրենց առաջխաղացումը դէպի Անդրկովկաս — մի խնդիրք, որ, եթէ կատարուէր, փրկութիւն կը լինէր թէ՛ Հայերի, թէ՛ Վրացիների եւ թէ՛ Ազրբէջանցիների համար և բոլորովին այլ բան, երբ մի Չխենկելի կամ մի Աւալով արտաքին, օտար ուժերի միջամտութիւնն են առաջ բերում Անդրկովկասի ներքին գործերում՝ խնդրելով Գերմանացիներին, որ նրանք Վրաստանի կողմը բռնեն եւ նրա շահերը պաշտպանեն այն բոլոր հողային եւ այլ վէճերի ժամանակ, որ Վրացիները կ'ունենան Հայերի և Ազրբէջանցիների հետ (Նոյն, էջ 68)

Վերադառնալով մեր վէճի գլխաւոր նիւթին մենք, նորից ճշտուած կարգով, պէտք է ասենք, որ «Անկախ Վրաստանը» չարաչար սխալւում է մեր հողային պահանջները համարելով «ողը՝ կտրած գլխի մազերը վրայ»։ Եթէ այդ պահանջները կարելի լինէր մազերի հետ համեմատել, այդ մենք կ'ասէինք որ նրանց արժէքը կտրած գլխով չէ չափւում, այլ ամբողջ կենդանի այն ջրահեղձի, որին մազերից քաշելով, ուզում ես ազատել խեղդուելուց։

Մեր հարեւանները թերեւս իրաւունք ունին երբ ասում են, թէ իրենց համար մեր պահանջած հայաբնակ հողերը, ներկայ պայմաններում, կտրած գլխի մազերի արժէք ունին, որովհետեւ այդ հողերը նրանց համար սոսկ տարածութիւններ են՝ կապուած նիւթական որոշ բարիքների հետ։ Հիմնովին այլ բան է մեր վերաբերմունքը այս խնդրին։ Առանց վիճելի համարուող հողերի միացման՝ մեր ժողովուրդը չի կարողանում պատկերացնել, թէ ի՛նչ է ներկայացնելու այն [illegible] ։ Նա լսում թո՛ղ հազար անգամ հայ գիւղացին [illegible] իր գլխին բազմած օտար բռնակալների դէմ, նա չի կարող գլուխ բարձրացնել թօթափելու [illegible] լուծը, քանի քաղաքական հեռանկարում այլ բան չի տեսնում, բայց եթէ ամէն հողից բզկտուած մի հայրենիք, որի սահմաններից վտարուած պէտք է մնան մեր ոչ միայն թրքահայկական, այլ եւ ռուսահայկական հոծ զանգուածները։ Այս հոգեբանութիւնը պէտք է հասկանան մեր հարեւանները։ Նրանք պարտաւոր են հասկանալ, որ հայ ժողովուրդը իր աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան ընդունակութիւններով վար չլինելով ոչ մի հարեւան ժողովրդից, իսկ թիւով [illegible] տեղը բռնելով Անդրկովկասում՝ երբեք չպէտք է գոհանայ մի հայրենիքով, որ երեք անգամ Վրաստանից եւ երեք անգամ Ազրբէջանից փոքր լինելով՝ չի կարող իր մէջ ամփոփել նոյն իսկ Խ. Հ. Միութեան մէջ գտնուած հայութիւնը։ Դրա համար էլ, նա այդ ժողովուրդը, վիճելի համարուած հողերը, նոյն իսկ այսօրուայ իր վիճակում, ազգային-պետական գոյութեան պայման է նկատում եւ ոչ թէ «ողը՝ կտրած գլխի մազերի համար»։

Այս ճշտումները կատարելուց յետոյ, մեզ մի դիտողութիւն է մնում միայն անելու մեր ընդդիմախօսներին՝ վիճելի խնդիրների լուծման [illegible] համար։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Եթէ այս մասին վրաց հրապարակագիրները որ եւ է կասկած ունին՝ խորհուրդ կտանք նրանց՝ կարդալ վրաց արտասահմանեան պատուիրակութեան անդամ Զ. Աւալովի «Վրաստանի անկախութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ» գիրքը եւ, յատկապէս, վերջինիս VII, VIII եւ IX գլուխները.

31 ԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանին մէջ կան 31 կին երեսփոխաններ, որոնց 19ը ընկերվարական, 3ը կաթոլիկ կեդրոնական, 3ը համայնավար, իսկ միւս կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրը ունին երկուական կին երեսփոխան. ազգայնական, ժողովրդային։

Անոնց մէջ ամէնէն ուշագրաւ դէմքն է համայնավար Քլարա Ցէթքին, որ հակառակ 81 տարիներուն, իր ծայր [illegible] ըլլալ կուսակցական [illegible]

Նոր խորհրդարանին մէջ առաջին անգամ [illegible] երեսփոխան կ'ըլլան [illegible] կամ դաշնակցային [illegible] բանաստեղծուհի։ Անոնց մէջ [illegible] կարեւոր դէմքն է Գեօրգ [illegible] հայտ «Ֆոսիշէ» [illegible] խմբագրապետը, որ [illegible] պարակագիր մեծ համբաւ [illegible] ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ [illegible] կանի դեմոկրատ [illegible] թեան։

Հ. Յ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ՆԻԿՈՍԻԱ, 1 Յունիս

Հայաստանի Հանրապետութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, Նիկոսիոյ եւ Լարնաքայի մէջ տեղի ունեցան շքեղ հանդէսներ, Մայիս 27ին։

Լարնաքայի մէջ, ժամանակաւոր, տօնակատարութիւնը անցաւ ճոխ էր, շնորհիւ Հայ Գրական Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ջանքերուն։

Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ, Rose փողոցի եր Լարնաքայի գրեթէ բովանդակ հայութիւնը, աւելի քան 600 հոգի, ինչպէս նաեւ յոյն քաղաքապետ Պ. Dimitriou, Գրասիրաց Միութեան բանախօս տղաքը Պ. Պօղոսեան եւ Ս. Գասպարեան ցեղեցիկ ձեւերով պարզեցին օրուան նշանակութիւնը, արծարծելով անկախութեան պայքարին իմաստը եւ երախտաւոր Ս. Զօրավարեանի յանձնական մէկ խօսքով, երկրորդը ... Հայաստանի անկախութեան ... Ապա խօսեցաւ Տոքթ. Ռ. Թագուհեան, որ պատմական վերլուծում ըրաւ բոլոր այն դէպքերուն որ կը յատկանշեն մեր ազատագրութեան պայքարը, անկախութեան վերջին շրջանը, Լեւոն Ե.ի (1375) մինչեւ Դաւիթ Բէկի ստեղծած կէս անկախ վիճակի կարճ ու փոթորկոտ շրջանը 1725, ու մինչեւ 1918ի Մայիսեան գեղածիծաղ առաւօտը, որ Արամի հետ ծագեցաւ ամբողջ Հայութեան։

Փրոֆ. Վ. Եսայեան եւ տիար Օր Ալիքսէն Եսայեան ...ով կուսային հանդէսին ջութակով ու դաշնակով։ Պ. Մ. Սիմոնեան մեներգեց «Հայաստան» ու «Կռունկ» երգերը։ Պ. Պալայճեան բանական յաջողութեամբ վարեց իր կազմակերպած քառաձայն երգչախումբը։

Հանդէսին նախագահը՝ Պ. Գ. ...եան եւ Գրասիրացի վարչութեան անդամներէն Պ. Օ. Պզդիկեան եւանդուն ջանքեր թափած էին հանդէսին համար։

Նոյն օր, կէս օրէ վերջ, ... ֆին յունական մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նաւասարդեան խաղերը, ...կավարութեամբ մարզիչ Պ. Օ. ...եանի։ Նիկոսիոյ եւ Լարնաքայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի միացած խմբերը իրենց փայլուն խաղերով համեղ ժամանակ մը վայելել տուին Լարնաքայի հայութեան եւ շատ մը Յոյներու, Մայիս 28ի առթիւ։

Նիկոսիոյ մէջ, հանդէսը տեղի ունեցաւ գիշերը։ Պ. Մագաւոեան եւ Մ. Ճէլալեան ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Պէյրութի որբանոցի նախկին տեսուչ Տոքթ. Ամասեան օրուան խօսողներն էին։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Սարաճեան արքեպիսկոպոսի խօսքերը. «Ինչ կ'ըսեն թող ըսեն, ես պիտի տօնեմ Մայիս 28ը մինչեւ Հայաստան կառավարութեան գլուխը կրնան ըլլալ Դաշնակցականներ, բոլշեւիկներ, Հնչակեաններ կամ ռամկավարներ. ազգին ու հայրենիքին անկախութիւնը տարբեր բան է, օրուան կառավարութիւնը տարբեր բան։ Ֆրանսացիները ունին իրենց Յուլ. 14ը, Ամերիկացիները Յուլիս 4ը, մենք ալ մեր Մայիս 28ը»։

Կիպրոսի անգլիահպատակ Հայոց ցածկաստանի մէջ, պատերազմի հետեւանքով կրած վնասները սկսած են հատուցանել, բայց գրեթէ աննշան տոկոսով, 3-4% ոչ. եւն. Բոլորն ալ դժգոհ են արդիւնքէն։

Այս մասին աւելի մանրամասն պիտի գրեմ ուրիշ առթիւ։

ՀՐԱՉԵԱՆ

ԿԵՌԼԱ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՊՏՈՅՏԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 Յունիս

Կեռլայի (Թրանսիլվանիա) Հայ երեւելիներէն մէկը, Տոքթ. Փափ Կուսմեա, գաղափարը ունեցեր էր երաժշտական պտոյտ մը կազմակերպելու Ռումանիոյ զանազան կողմերը՝ Կեռլայի Հայ եկեղեցւոյ (կաթոլիկ) երգչախումբով, եկեղեցական համերգներ տալու համար։ Արկին էր իր նպատակը. Նախ կը յուսար ձեռք բերել բաւական հասոյթ մը՝ յատկացնելու համար Կեռլայի եկեղեցւոյ նորոգութեան։ Երկրոր նպատակ ունէր Հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը սիրցնել օտարներուն։

Առաջին նպատակը չիրագործուեցաւ. նոյն իսկ 150,000 լէյի մօտ վնաս մը բարդելով նախաձեռնող անձին ուսերուն, որովհետեւ 250 հազար լէյի մօտ ծախքէն հազիւ 100.000 լէյը փակուեցաւ համերգներուն հասոյթով։ Երգչախումբին յաջողութիւնը աւելի բարոյական էր։ Թէեւ գեղարուեստական արտակարգ յաջողութիւն մը չէր անոր ունեցածը, բայց կրցաւ ոգեւորութիւն ստեղծել մասնաւորաբար հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

Երգչախումբը կը բաղկանար 35 երգիչներէ, փոքր մասը կեռլայէն եւ մեծամասնութիւնը Քլուժի եկեղեցական երաժշտութեան դպրոցին երգչախումբի անդամներէն, փրոֆ. Մարգեան Դէկրէսիի ղեկավարութեան տակ։ Յայտագիրը կազմուած էր պատարագի հատուածներէ, ինչպէս նաեւ քանի մը աշխարհիկ երգերէ.— «Մեր Հայրենիք», «Քամ փորոտան» եւ «Կռունկ», որոնցմէ «Քամ փորոտան»ն էր ամէնէն աւելի յաջողութիւն գտածը։

Համերգներ տրուեցան Ռումանիոյ այլ քաղաքներու մէջ, ինչպէս Պոսոյ, Ամանչ, Կոստանցա, Պուքրէշ եւ Պրահովա։

Պուքրէշի մէջ երկու համերգ կազմակերպուած էր, երեկ, երկուշաբթի առաւօտ Ռ.Քէնէկի սրահին մէջ եւ իրիկունը Հայ եկեղեցին Պուքրէշի համար ան յարմար օր էր ընտրուածը. հետեւաբար հասոյթը 35.000 լէյը չանցաւ։

Թէ՛ Կալացի եւ Կոստանցայի եւ թէ Պուքրէշի մէջ Հայերը շատ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին, եւ ի պատիւ խումբին տուին հացկերոյթներ։

Պուքրէշի հացկերոյթը, կազմակերպուած Հայ միութիւններուն կողմէ, տրուեցաւ Էլիզէի մէջ. 70ի մօտ հրաւիրեալներով. արտասանուեցան խանդավառ բաժակաճառեր, եւ երգուեցան ժողովրդական երգեր։ Առանձին ընդունելութիւններ սարքեցին նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ազգ. Վարժարանը եւ Երեւան Միութիւնը։ Ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ նաեւ Հայազգի նախկին նախարար Պ. Թրանքու Եաշի բնակարանը։

ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կարէն Միքայէլեան, Հնկի պատուիրակութեան նախագահը, վերջերս գրքոյկ մը հրատարակեց արտասահմանի կտակներու մասին, գանգատելով որ անոնք չեն գործածուիր Հայաստանի ի նպաստ։ Թամկավարներուն Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, Պայքար, շարք մը խմբագրականներ նուիրելով այս հարցին, դիտել կուտայ (26 Մայիս).

— «Դիտենք թէ արտասահմանի ամբողջ ժողովրդական հաւաքականութիւնները — կտակ, նուիրատուութիւն, զանազան կազմակերպութեանց հասոյթներն ու պահեստի գումարները, մեծ արժէք մը չեն ներկայացներ ոսկեդրական չափանիշով. գիտենք նաեւ թէ արտասահմանեան մարմիններ ու հաստատութիւններ մօտէ անցնելու չեն Հայաստանի շինութեան գործին իրենց ծառայութիւնը պայմանաւորել ու սակարկել կառավարութեան հետ։ Սակայն պիտի ըլլար իսպառ անտեղի ու անիմաստ պահանջկոտութիւն մը։ Այսու հանդերձ կայ ու կը մնայ խնդիր մը, որ պէտք է միանգամ ընդ միշտ որոշուի ու գիտցուի.

— Հայաստանի արտասահմանի հայութեան ժառանգութեան պէտք ունի՞ թէ ոչ։

Եթէ չունի, ինչպէս պարբերաբար կ'ըսուի՝ նոյն իսկ պատասխանատու համարուած շրջանակներէ ու անձնաւորութիւններէ, ապա պէտք է յայտարարուի յստակ ու շիտակ խօսքերով։ Այդ պարագային հարկաւ այլեւս քննադատութեան ու գանգատի ալ տեղի չի մնար, եւ արտասահմանի հաստատութիւնները, պահելով հանդերձ իրենց համակրութիւնն ու յարգանքը Հայաստանի հանդէպ, կը դրադին հայ գաղութներու կրթական ու տնտեսական պէտքերով։

Իսկ եթէ ունի, այն ատեն Հայաստանի վարիչ շրջանակներն ու հաստատութիւնները պէտք է այնպէս վերաբերուին, որ իրենց միջոցներն ու ծառայութիւնը Հայաստանի ի սպաս դնող մարմիններ ու մարդիկ, եթէ չքաջալերուին իսկ, գոնէ չյուսահատին։ Օրինակի համար, ի՞նչ իմաստ ու նպատակ ունի, երբ Հայաստան գրկուած գումարներու պարզ ստացագիր մը չի ղրկուիր պատկանեալ հաստատութեանց կողմէ, ոչ ալ երկու բառով կը զեկուցուի թերթերու մէջ, երբ յայտնի է թէ այդ գումարները օրին տեղ հասած ու ստացուած են։ Կրնանք խորհիլ թէ ժամուն մէջ հրատարակութիւնը անպատեհ է՝ զանազան նկատումներով. ի՞նչ բանաւոր արգելք կրնայ երեւակայուիլ, որ երկու տող ստացագիր մը կարելի չըլլար ղրկել։

Եթէ Հայաստան պէտք ունի արտասահմանի Հայոց օժանդակութեան — եւ է ձեւով, վարիչ շրջանակներ ու հաստատութիւններ պէտք չէ անկեղծ ու պահանջեն որ ամէն մարդ ու կազմակերպութիւն անպատճառ աշխատաւորի շապիկ հագնի, եւ ընկերական, տնտեսական ու այլ խնդիրներու մէջ իրենց պէս խորհի ու արտայայտուի»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Մ. Ռ. ՍԱՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՄԻԼԱՆ, 5 Յունիս — Ինչպէս ծանուցուած էր մամուլի միջոցաւ, Յունիս 3ին տեղի ունեցաւ տեղի ունեցաւ Մուրատ—Ռափայէլեան նախկին սաներու Միութեան սարեկան ընդհ. ժողովը։

Միութեան նախագահը Տոքթ. Տէր-Ստեփանեան ժողովը բանալով, խօսեցաւ այն մեծ համակրանքին վրայ, որ Միութեան կազմութիւնը գտած է Մխիթարեան Միաբանութեան, ինչպէս նաեւ հայ մամուլին մօտ, եւ յոյս յայտնեց որ շուտով Միութիւնը կը դառնայ աւելի ուժեղ, ու կը կատարէ աւելի օգտակար գործ։ Վերջացուց իր խօսքը, հրաւիրելով ներկաները, որ ամէն ջանք թափեն որպէսզի Միութեան անդամակցին բոլոր անոնք որ մինչեւ հիմա դուրս կը մնան Միութեան շրջաններէն։

Յետոյ տեղի ունեցաւ վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան համառօտութիւնը։ Ներկայիս Միութեան կ'անդամակցին պաշտօնապէս 42 հոգի, իսկ 30 հոգի միայն անդամակցելու փափաք յայտնած են։ Նթէ չեմ սխալիր, այս 35 հոգիին մէջ կայ եգիպտահայ սաներու խոշոր խումբ մը։

Սնտուկին մուտքը եղած է 756 լիրէտ իսկ ելքը 298.60։

Յետոյ վարչութեան կողմէ եղան նոր առաջարկներ, որոնցմէ կ'արժէ յիշել տեղեկատուի մը հրատարակութիւնը, որ պիտի ծառայէ ուրիշ երկիրներ հաստատուած սաները տեղեակ պահելու եւ մասնակից ընելու կեդրոնական մարմնի գործունէութեան. ինչպէս նաեւ մրցանակի մը հաստատումը, որ պիտի տրուի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի այն աշակերտին որ առաջնութիւն կը ստանայ հայերէնի մէջ։ Ահաւասիկ գեղեցիկ պատասխան մը, «Թուրքերէն խօսէ, հայրենակիցս»ին։

Վարչութեան առաջարկին վրայ պատուոյ անդամ հռչակուեցան Գարեգին եպիսկ. Խաչատուրեան, որ վերջերս այցելած էր մեր գաղութը, եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի բոլոր տնօրէնները։ Այս խնդիրներէն ետքը, Վարչութիւնը ներկայացուց Միութեան վերամշակուած կանոնագիր-ծրագիրը, որուն երկրորդ յօդուածին շուրջ եղան երկար եւ բաւական բուռն վիճաբանութիւններ։ Այս յօդուածը տեղի տուած է թիւրիմացութիւններու, որոնց պատճառաւ խումբ մը նախկին սաներ Միութեան շրջաններէն հեռու կը մնան։ Վիճաբանութիւնները եղան օգտակար, քանի որ պարզեցին յօդուածին իմաստն ու հոգին, եւ ցոյց տուին թէ Միութեան հանդէպ որքան համակրելի վերաբերմունք գոյց տուած են անոնք որ այս յօդուածէն կրնային խրտչիլ։ Ինչպէս սկսանք կը կարծէինք կանոնագիր-ծրագիրը միաձայնութեամբ վաւերացուեցաւ եւ շուտով պիտի տրուի տպագրութեան եւ բաժնուի բոլոր սաներուն։

Չորս ժամ տեւող բաւական հետաքրքիր ժողովը վերջացաւ նոր ընտրութիւններով։ Վարչութեան անդամներ ընտրուեցան — Պ. Պ. Տէր Ստեփանեան, Զրաքեան, Արզումանեան, Չինկէօզեան եւ Խանպէկեան։ Բացի առաջինէն, միացեալները բոլորն ալ բժիշկ են։ Անշուշտ իրենց ջանքերով Միութիւնը պիտի վերստանայ իր նախկին փայլը։

Մեկնումի միջոցին բոլոր սաներուն տրուեցաւ գեղեցիկ գրքոյկ մը, Հ. Ս. վրդ. Տէր-Մովսէսեանի վերջերս Մուրատ ու Ռափայէլի մասին կատարած բանախօսութիւնը։

Ա. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՐԺԻՇԿՆԵՐՆ ԱԼ — Տքթ. Ֆրանսուա Քարթիէ, 64 տարու, նախկին բժշկապետ Սէն-Ժաքի հիւանդանոցին, այցի օր վերջ տուաւ իր կեանքին, փրկուելու համար հիւանդութենէ մը, որմէ կը տառապէր տարիներէ ի վեր։

Սովորութիւն ըրած էր ամէն առտու պտոյտ մը կատարել Պուլոնի անտառին մէջ։ Այջի առտու, դարձեալ հոն գնաց. Նաւակ մը վարձեց, ու հազիւ հասած լճին մէջտեղը, ատրճանակով անձնասպան եղաւ։

Տքթ. Քարթիէ բժշկական բարձր պաշտօններ վարած էր եւ քանի մը տարի առաջ միայն, Սէն-Ժաքի բժշկապետութենէն ստիպուած էր հրաժարիլ իր հիւանդութեան պատճառով։ Հրատարակած է կարգ մը աշխատութիւններ եւ մեծ համարում կը վայելէր բժշկական աշխարհին մէջ։

ԱՑՐ ՈՒ ԿԻՆ — Երկուքն ալ կ'աշխատէին նոյն նաւուն մէջ։ Իրարու հետ կռուած էին։ Այջի օր վէճ մը ծագեցաւ մէջերնին։ Այրը իր կնոջ վրայ խուժելու շարժում մը ըրաւ, մինչ կինը ատրճանակը կը պարպէր անոր վզար Այրը վիրաւորուեցաւ շտապելած, վիրջին ճիգով մը նետուեցաւ կնոջ վրայ, գրկեց զայն, ու նետեց գետը։ Ոստիկանները կրցան ոճրագործ կինը փրկել ու ձերբակալել, իսկ նաւապը որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր, մեռաւ հիւանդանոցի ճամբուն վրայ։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՏՆԵՐԸ

Ալի ողբաց ու կոծեց, եւ հաւանեց որ եթէ մէկ ձեռքով քուէն բանէին, սուրը միւս ձեռքին հանելու վտանգը կար, արդ, այդ անկումին պիտի հետեւէր ... ժառանգը, որովհետեւ ... առանց սուրի չըլլթանար։ ...մեաթափ, աչքերը երկինք կը ...ներ, անոնց աչարկու ... ցոյց տալով. եւ բոռնցքը ... Ապտուլլահ շատ խե... գաղափար մը ունեցաւ ... երկիւղ կերպով իր աղջեւ ... դաշոյր կը դիտէր

— Ահա րսաւ, գլուխը երերցնելով եւ աչքերը պզտիկցնելով, ... բաց է որ գիւղին պէտք չէ ... Բայց չէ ըսած որ պէտք չէ ... նաեւ ինչ որ գիւղէն դուրս է։ ... Ալի. Ապտուլլահի աչնարկին ուղղութեան հետեւեցան։ Չէր սխալեր խօսք. Լազարինայէն քանի մը մղոն անդին գիր ու գան տնակներ կային, իրականին մէջ գիւղ մը անգամ չէր կազմեր։ Կարմէ հեռու քանի մը հիւղակներ էին։ Անհոգն տարաբութեան մը մէջ փոքր մաս մը գրաւած, Պատերազմէն առաջ, երկրին հարուստ կալուածատէրերը, գործէ, բրինձ եւ ճակնդեղ մեծ շահեր ունէին։ Այդ տնակները իբր բնակավայր կը ծառայէին այն պաշտօնեաներուն՝ որոնք սահմանուած էին այդ շահագործումին հսկելու։ Անասունները, մեքենաները եւ մեծ գործիքները հոն կը պահէին, մինչեւ յաջորդ եղանակ։

Հին պահապաններէն քիչերը միայն հոն մացեր էին։ Ալներէ, տղաքներէ եւ քանի մը առողջ մարդերէ բաղկացած, հանդարտ եւ անվնաս բնակչութիւն մըն էր, որ չէր ուզեր երկրէն հեռանալ։ Այն պահուն որ մեր երեք Թուրքերը, հեռուէն իրենց որսը կը լրտեսէին, այդ բարի մարդերը, աշխատութենէ զուրկ, իրենց հիւղերուն առջեւ կը հաւաքուէին։ Հոն հայրենիքի դժբախտութիւններուն վրայ կը ճառէին։ Ծերուկ Փանտէլին, իր շագանակագոյն ծոպուքով, թեթեւօրէն չեղ քիթով եւ կապոյտ աչքերով, ամբողջ դէմքին վրայ խորամանկութեան եւ քաղցրութեան չեմ գիտեր ի՛նչ երեւոյթ մը ունէր։ Իր աչքին անկիւնը բարութեան ծալք մը կար։ Ցարիքէն աւելի, իր դէմքին արտայայտութեան համար էր որ ծերուկ կը յորջորջէին զայն։ Այդ բառը Ռումանիոյ մէջ բաւական գործածական է —ինչպէս Ֆրանսայի մէջ— ի նշան բարեկամութեան

— Ի՞նչ կ'ուզէք, զաւակներս, կ'ըսէր ընկերներուն։ Ճակատագիրն է որ կը կատարուի։ Շատ մեծ նախնիքներ ունեցանք եւ Եւրոպայի ժողովուրդները նախանձոտ են։

Փանտէլիի որդին, Թէօտոր, մօտաւորապէս տասնը հինգ տարեկան պատանի մը, հայրը մտիկ ընելով աչքերը խոշոր կը բանար, կարծես մտքին մէջ անոնց ճակատագրին դէմ մարտնչելու միջոց մը փնտռելու համար։

Ներքնապէս կը խորհէր սակայն թէ ինք փոքրիկ գիւղացի մըն էր եւ իր հայրենիքին օգնելու համար անհրաժեշտ միջոցները չունէր. սիրուն եւ գրաւիչ էակ մըն էր այս տղան, խոհուն ճակատով գնող աչքերով. ապագայի գաղտնիքը կը խորհէր։

Ցուրը, սակայն, յուսահատիլ չի գիտեր, Փանտէլիի վճիռը բողոքներու տեղի տուաւ։ Իր ընկերներէն մէկը, Փավլի, որ իր կնոջ եւ չորս զաւակներուն քով նստած էր, յուսալի, հակառակ ամէն չարիքին, տուաւ այն զաւական պատասխանը զոր այդ միջոցին Ռումանիոյ ամէն սրճարաններուն մէջ կը կրկնէին։

— Ինծի նայէ, Փանտէլի, իմաստութիւնդ կը յարգեմ, եւ գիտեմ որ յաճախ իրաւունք ունիս. Բայց լաւ է որ լռես, որովհետեւ երբեք չես կրնար մեզի հաւատացնել թէ Ֆրանսան պիտի լքէ մեզ։

Իւրաքանչիւրը, ըստ իր նախապատուութեան, ինչպէս Ռուսիա, Անգլիա Ֆրանսա, նոյն անփոփոխ բանաձեւը կը կրկնէին։ Բայց, ամէնքն ալ, մեծ վիշտ կը զգային իրենց Եւրոպայի վրայ ունեցած վստահութեան խորտակուիլը տեսնելով։ Ո՛չ։ Եւրոպան չպիտի խաբէր զիրենք։

Կիները, սակայն, էրիկ մարդոց խօսքերը մտիկ ընելով հանգերձ, լռութիւն կը պահէին, ինչպէս որ կիներուն վայել է, իրենց գլուխները կ'օրօրէին ջլատուած եւ համակերպող երեւոյթով մը։ Լէնա, Փավլիի կինը, խորապէս հառաչեց.

— Օ՜հ, շա՜տ առանձին ենք հոս սակայն, շա՜տ լքուած, հոս, կալերուն վրայ, մեր պզտիկ ծակերուն մէջ։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ բան է Եւրոպան. Բայց ան՝ շատ աւելի ուշ պիտի գայ, քան այն առաջին հովը, որ մեզ բոլորս գետին պիտի նետէ։

Պառաւ Անէթը, կիսովին անդամալոյծ՝ թեթեւօրէն մէկ ձեռքին վրայ կրթնած վեր կեցաւ, եւ միւսովը Լազարինան ցոյց տալով.

— Ս. տակաւին, զաւակներս, ըսաւ պէտք է փառք տալ այն երիտասարդ աղջկան եւ ինքզինքնիս երջանիկ համարել որ ան մեր դէմն է։ Առանց անոր, հովը շատոնց ամէն ինչ աւերած պիտի ըլլար։ Տեսէ՛ք, տակաւին, Թուրքերն են միայն որ կը պաշտպանեն մեզ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Գործավարներ Արեւել. Նահանգներու մէջ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն որ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ Յունիս 15ին մեծ ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ, ընկերակցութեամբ քննիչ մարմնի նախագահին։ Նախ Պոլիս պիտի այցելէ եւ քանի մը օր յետոյ շոգենաւով Սամսոն պիտի մեկնի, հոնկէ ալ Արեւելեան Նահանգները պիտի անցնի։ Գործավարը Էնկիւրի պիտի վերադառնայ Մարտին, Ուրֆա, Ատանա, Աֆիոն, Իզմիրի ճամբով։ Իր ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մէկուկէս ամիսէն աւելի։ Կրթական գործավար Նէճաթի պէյ եւս Արեւելեան Նահանգները պիտի մեկնի։ Երկու գործավարներու այս ճամբորդութիւնը քննական բնոյթ ունի։

Թուրք սպառազինումները եւ մամուլը

Պոլիսէն անգլիական թերթերուն ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, Թուրք ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացած է յայտնելու, որ Պոլիս լոյս տեսնող թերթերու տնօրէններն ու խմբագիրները բնաւ չհրատարակեն այն լուրերը, որոնք կը վերաբերին կառավարութեան ապսպրանքներուն ծովային, ցամաքային եւ օդային սպառազինումներու մասին։

∴ Հոլանտայի մէջ Թուրք նաւատորմի հաշուոյն շինուած երկու ընդծովեաները Պոլիս հասան Յունիս 9ին։ 1914էն ի վեր առաջին գնումն է որ կը կատարէ Թուրք նաւատորմը։

Հացկերոյթ մը թուրք դեսպանատան մէջ

Գրեցինք թէ Օսմ. Հանրային Պարտքի մասին վերջնական համաձայնութիւն գոյացաւ՝ պարտատէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Փարիզի Թուրք պատուիրակութեան միջեւ։ Վերջնական համաձայնագիր կը կնքուի Փարիզի Թուրք դեսպանատան մէջ։ Այս համաձայնագիրը Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի վերաբացումին անոր վաւերացման պիտի ենթարկուի եւ կտրօններու առաջին վճարումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբերին։

Այս ձեւով կտրօններու խնդրին շուրջ տարիներէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները վերջ գտած են եւ կարելի եղած է դրական արդիւնքի մը յանգիլ։

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն կը տեղեկանանք թէ այս առթիւ հացկերոյթ մը տրուած է Փարիզի Թուրք դեսպանատան մէջ՝ ի պատիւ ֆրանսացի պետական մարդոց։ Հացկերոյթին ներկայ եղած են Փուանքարէ, առեւտրական նախարար Պոքանովսքի և ֆրանսացի ուրիշ քաղաքական ու ելմտական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Եունուս Նատի պէյ եւ ուրիշ Թուրք հիւրեր։

Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյ Էնկիւրիէն հրաւիրուած ըլլալով, շուտով Փարիզէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Թուրքիա։ Քաղաքական խնդիրներու մասին կեդրոնի կառավարութեան զեկոյց տալէ յետոյ, դեսպանը ժամանակ մը Պոլիս պիտի մնայ։

Բեւեռախոյզները երեք խումբի բաժնուած

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, բեւեռախոյզները ո՛չ թէ երկու այլ երեք խումբի բաժնուած են։ Առաջին խումբը կը բաղկանայ զօր. Նոպիլէէն և հինգ ընկերներէն, որոնց երկուքը վիրաւորուած են։ Օդապարիկին նաւակը եւ անթելի կազմածը այս խումբին հետ է, դեռ ունին 50 օրուան ուտելիք։ Երկրորդ խումբը բաղկացած է եօթը հոգիէ եւ առաջինէն 30 քիլոմեդր արեւելք կը գտնուի։ Երրորդ խմբակը երեք հոգիէ կը բաղկանայ եւ կ'ուղղուի դէպի ցամաք. սակայն յայտնի չէ թէ այժմ ուր կը գտնուի։ Սառոյցի վրայ իջած ատեն, օդապարիկին նաւակը զատուած է վրայի մասէն, որ փոթորիկէն քշուելով տարուած է։ Շատերու ձեռքերն ու ոտքերը սառած են։

Տեղակալ Լուցով Հոլմ հետախուզական թռիչք մը կատարեց Պրէնտի ծոցին վերեւ եւ գտաւ երկու վիրաւորուած բեւեռախոյզներ։ Շուէտական «Թանհա» շոգենաւը կոթէնպուրկէն ճամբայ ելաւ՝ հետը առնելով երեք ազատարար օդանաւեր։

Մոսկուայի կառավարութիւնը Արխանկէլէն դէպի բեւեռ փութացուց «Կրասին» եւ «Մալիգին» սառնաբեկ նաւերը, որոնք պիտի միանան Մուրմանսկէն նախապէս ճամբայ հանուած խորհրդային «Պերսէոս» նաւուն։ «Կրասին» օդանաւ մը կը փոխադրէ, իսկ «Մալիգին» ճամբան որոշ տեղէ մը բալխիր եւ շուներ պիտի առնէ։ Ամունտսէն չի կարծեր որ քանի մը օրէն կարելի ըլլայ ազատել նաւաբեկեալները։

Արիւնալի կռիւ մը Եգիպտոսի մէջ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն.— Եգիպտոսի ոստիկան-զօրաց հրամանատարը կը հաղորդէ որ Յունիս 9էն 10ի գիշերը սահմանամերձ Մազարաքա գիւղին մօտ ոստիկան զինուորները նշմարեցին ուժեղ աւազակախումբ մը։ Գիւղացիներու աջակցութեամբ, ոստիկան-զինուորները սկսան հետապնդել աւազակախումբը։ Տեղի ունեցած գիրկընդխառն կռիւի ընթացքին, աւազակապետը գլխատուեցաւ եւ քանի մը աւազակներ սպաննուեցան։ Երեք ոստիկան-զինուորներ զոհուեցան եւ սպայ մը ու գիւղացի մը վիրաւորուեցան։ Այս աւազակախումբը բազմաթիւ սպաննութիւններ եւ գողութիւններ ըրած ու գիւղեր այրած էր այդ շրջանին մէջ։

517 միլիոն փրանք փրկելու համար

Երկու տարի առաջ, Փրանքի Թաւալագլոր անկումին ատեն, հրատարակուեցաւ օրէնք մը (1926 Մարտ 31 Թուակիր), որով կոչ կ'ըլլար ժողովուրդին կամաւոր նուէրներով աջակցիլ «Փրանքի փրկութեան»։ Այդ Թուականէն մինչեւ 1927 Դեկտեմբեր 31, այս կարգի նուէրներէ գոյացած է 517 միլիոն Փրանքէ աւելի գումար մը։

Առջի օր այս գումարներէն մօտ 55 միլիոն Փրանք արժէքով Ֆրանսական պետական արժեթուղթեր այրուեցան՝ պաշտօնական մարմինի մը ներկայութեան։

Թրքուհիներ, եւրոպական տարազին դէմ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այդ քաղաքին մէջ կազմուած է տարօրինակ ընկերութիւն մը, որ ունի երկու նպատակ. առաջին՝ արգիլել որ կիները արտասոց կերպով հագուին, երկրորդ՝ տարածել ազգային տարազներն ու կարի ճարտարարուեստը։ Ընկերութեան անդամները երեկոյթի համար երկու ձեւէ հագուստէ աւելի չեն կրնար ունենալ, ու ասոնք ալ Թուրքիոյ մէջ կարուած պէտք է ըլլան։ Ընկերութեան անդամակցող իւրաքանչիւր կին յանձնառու կ'ըլլայ եւրոպական հագուստներ չգնել։

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ԳԱՐԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ 9 Յունիս 1928 — Մարսէյլ

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Պ. Մ. Հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Նիւթ՝ Հայ քաղաք. կուսակցութեանց գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի Ֆլորիա։ Կը խօսի Պ. Պ. Մելոյեան, «Զրոյց մը բարոյական ու անբարոյական գրականութեան մասին»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Թ.— Ձեր ուզած հասցէն.— Journal «Nor Or», 18 Rue Voulis, Athènes. (Grèce).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ակնայ Ապուշեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իր զաւակները Հռիփսիմէ, Միրիամ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Դիմել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԶԵՂՉ ԳԻՐՔԵՐՈՒ
ՄԱՅԻՍ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ՎԷՊԵՐ.— Ամուսնութիւնք Փարիզի 15, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 6, Երեւակայական ուղին 2, Թուղթի փառք 5, Լուցաւեր 8, Խղճմտանքի ձայներ 8, Կեանքը ինչպէս որ է 8, Կլեմանէ ապարանջանը 8, Հէտվիճի երդումը 10, Ճեպընթացին ... 2, Մակաբոյծը 6, Մահացու սէրը 3, Մանկութեան մ... քեր 15, Մեր խաչը 10, Ցնդափոխ, Մակաբոյծները 5, Նորմա Պարոն մը Գամոր (2 հատոր 25, Սատանային զաւակը 3, ... խորանին առջեւ, Սուլամիթ 6, Տիկին Բօժէ 5, Ցլավի 10, ... կորսիէֆ 15, Հարուածը 3, Դիակներուն մէջէն 2, Աշըգ ... եւ Եաճ Սէնէմ 7, Թափոյ Սմման 5, Ապիկուխտ գրագիրը 5

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ.— Արշակ Բ. 4, Բարեկենդանի անկումները 2 ... 2, Գոյութեան պայքարը (հայ ...) 15, Կառքի ուրկած մը 2, Համլէթ 10, ... 10, Հռոմէոս եւ Ճիւլիէտտա 12, Ճամբուն վրայ 7.50, ... Ծամբորդը 2, Նամուս 12, Շողոքորթը 4, Չարտաշ 4, ... 2, Սալոմէ 4, Սքաբէնի ճմարամտութիւնները 6, Տրիլբի 5, ... խաւմովից արքան 8:

ԶԱՆԱԶԱՆ.— Հաֆրըլ' սիր. քառեակները 4, Օմար խայեամ ... ջերմամիջութիւնը 1.50, Սիֆիլիզ 1.50, Ֆրանս.-հայ. ... արութիւն 6, Ֆրանս. հայ. գրպանի խօսակցութիւն 8, ... ժող. սիրային երգեր 3, Ապազգայնացումը 2:

200 Ֆր.ի գիրք ընտրեցէք 100 Ֆր.ի փոխարէն, 90 Ֆր.ի գիրք 50 Ֆր.ի, եւ 40 Ֆր.ի գիրք 25 Ֆրանքի միայն։ Փօսթի ծախք չկայ։ Բացարձակապէս կանխիկ։ Տեսակները ցուցակած դիմեցէք L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e,

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի Ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, Յոխ բարդ դակութեամբ, կիսլթ. 25 Ֆր., լթկզմ. 30, Նուէրի համար կաշի լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական պատմութիւն Հայոց՝ Կ. Բասմաջեան պատկերզ. սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. ... Բ. մաս 20, Ի. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեանի, ... թի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 Ֆր. Անցած օրեր, յուշամատեան Պատրիքէօյի գրական երեկոյներու Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, սալոնի միակ գիրքն ... Մինաս Չերազի 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, ... աշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութ ... Վ. Համբարձումեան 2, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան ... գային խոհեր, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ ... 5, Ատամնաբուժութիւն պատկեր. Տոք. Մ. Կ. Մրապեան 55, ... սիֆիլիզը, ինչպէս պաշտպանուիլ ... Լ. Դրիգորեան 6 Ֆր.: l'Ame ... Mme ... Ladait par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème) ... I. Minass 10, Le Soleil d'Automne (poème), A. Navarian ... Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: ՖՐԱՆՍԱՅԻ, ԱՆԳԼԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԻՏԱԼԻԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԵՒՐՈՊԱ [illegible]

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1928

14 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 673

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը երկու յօդուածներ նուիրելով քրտական հարցին, կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ։

Մեր պաշտօնակիցը դէմ չէ Քիւրտերու անկախութեան և հայ-քիւրտ գործակցութեան։ Բայց կ'ուզէ որ ամուր դրուին հիմերը, որպէս զի նոր փորձանքներ եւ յուսախաբութիւններ չբերենք ապագային։

Եւ իբրեւ ապահով միջոց, կ'առաջարկէ կնքել դաշնագիր մը, «ստորագրուած քիւրտ ազատագրութեան շարժման ղեկավար մարմնին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ»։

Առաջադրուած դաշնագրով, պէտք է լուծուին սահմաններու խնդիրը, ճշդուին Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի տնտեսական և քաղաքական յարաբերութիւնները։ Դաշնագիրը պէտք է բովանդակէ ապագային երկու պետութեանց միջեւ առաջ գալիք տարակարծութիւնները իրաւարարութեամբ լուծելու տրամադրութիւններ»։

Ու վերջապէս.

— «Դաշնագիրը պէտք է ունենայ յօդուած մը, որ յանձնառութեան տակ դնէ կազմուելիք քիւրտ պետութիւնը չխախտելու դաշնագրին տրամադրութիւնները 30 տարի, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի անկախութեան Թուականներէն հաշուելով։

Երկու պետութեանց գերագոյն իշխանութիւնները, երեսփոխանական ժողով ու Ծերակոյտ երեսուն տարին չլրացած, իրաւունք պիտի ունենան քննելու, վերաքննելու կամ չեղեալ համարելու դաշնիքը։

Երկու կողմէն ստորագրուած այս փաստաթուղթին պատճէնները ղրկել բոլոր պետութիւններուն, ինչպէսնաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ու Լաճէի Միջազգ. իրաւարարական Ատեանի արխիւներու յանձնախումբերուն, իբրեւ դիւանագիտական փաստաթուղթ պահուելու համար»։

Նոր Օրի խմբագիրը կը կարծէ որ այս կերպով կանխած կ'ըլլանք նոր վտանգ մը, քրտականը։

Ինչո՞ւ ծածկել. այս միամիտ եզրակացութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ենթադրէ ծանօթութեան պակաս։

Ծանօթութեան պակաս նախ անոր համար որ, քրտական շարժումը չունի, գոնէ առ այժմ, այն խոշոր համեմատութիւնը որ կարենայ ապահովել Քիւրտիստանի մը կազմութիւնը, մէկ օրէն միւսը։

Տակաւին նոր ձեւ ու մարմին կ'առնէ քիւրտ ժողովուրդին ազատագրական շարժումը։ Շէյխ Սայիտի տարերային արշաւէն յետոյ, որ խեղդուեցաւ արեան գետերու մէջ, ողջ մնացած քիւրտ յեղափոխականները գլուխ-գլխի տուին եւ կազմեցին նոր կոմիտէ մը, քիչ-շատ նման՝ մեր կազմակերպութեան։ Այս գործը վերջնական ձեւ առաւ 1927ին։ Բայց չեն հարթուած բոլոր խոչընդոտները, եւ մանաւանդ, պակաս չեն Թուրքիոյ ձեռքը խաղալիք դարձած Քիւրտեր, գլխաւորաբար շէյխեր եւ ցեղապետներ։

Քրտական նոր կոմիտէին կազմութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնեց Էնկիւրին, որ վերջերս նոր՝ հաշտարար քաղաքականութիւն մը կը փորձէ, քիւրտ հայրենասէրները պառակտելու եւ նորէն ծուղակը ձգելու համար։

Այդ կ'ապացուցանեն մարզպանութեան հաստատումը, ընդհ. ներման խաղերը, «արեւելեան նահանգները բարեկարգելու» ծրագիրները, գործավարներու պտոյտները քրտական շրջաններու մէջ եւլն.։

Եւ փաստ է որ բոլորովին անօգուտ չեն անցնիր այս խաղերը։ Հպատակութիւն յայտնողներ կան, օտար երկիր ապաստանած փախստականներէն վերադարձողներ, ինչպէս եւ դաւաճանութիւններ եւ դաւաճաններ։

Այս բոլոր փորձութիւններուն կը դիմադրէ միայն «Հօյբուն»ը, նորակազմ քրտական կոմիտէն, որուն կորիզը կը կազմեն ափ մը «ֆէտայի»ներ, կրակի մէջ եփած մարդիկ, ինչպէս եւ մտաւորականներ։

Երբ այս վիճակին մէջ է քիւրտ ազատագրական պայքարը, անոր համակիրները ամէն բանէ առաջ պիտի մտածեն պայքարին լուրջ կազմակերպութեան եւ փոխադարձ յաջողութեան մասին։ Քիւրտը պէտք է նախ համոզուի թէ, իր, ինչպէս եւ՝ հայ ժողովուրդին մահացու թշնամին Թուրքիան է. եւ որքան ատեն որ շահուած չէ անոր դէմ մղուած կռիւը, պիտի տուժեն և՛ իրենք և՛ Հայերը։

Այս գիտակցութեան հասած քիւրտ վարիչներ շատ կան, եւ երեւոյթները կը ցուցնեն թէ աւելի պիտի շատնան։

Այնպէս որ, շարժման համակիրներուն առաջին հոգը պիտի ըլլայ ուժ տալ այդ գիտակցութեան եւ կազմակերպութեան։

Կազմակերպել եւ մէկ ուղղութեամբ կեդրոնացնել կռիւը, թոյլ չտալ որ Քիւրտերն ալ հրապուրուին «մէջալօ իտէա»ներով, եւ յաւակնութիւններ մնուցանեն Թրքական սահմանէն անդին, դէպի Իրան կամ Իրաք։ Ցետոյ, ճանչցնել անոնց սահմանակից ժողովուրդներու իրաւունքները, հայ, ասորի եւլն.։

Այս նպատակին համար, դաշնագիրները այնքան արժէք չունին, որքան պատեհ գործակցութիւնը։ Իսկ այժմէն խօսիլ երեսուն տարուան պայմանաժամով դաշնագրի մը մասին, կը նշանակէ անձնատուր ըլլալ «բարձր քաղաքականութեան» մարզանքներու, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ։

Դաշնագիրներու համար միշտ ժամանակ ունինք։ Սկզբունքի համաձայնութիւններ ի հարկէ անհրաժեշտ են։ Բայց նախ՝ բուն գործը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Հայրենիք օրաթերթը կը գրէ այս խորագրին տակ (26 Մայիս)

— *«Քէմալական Թուրքիոյ համաթուրանական ձգտումներն ու ծրագիրները քաջ ծանօթ են մեր ընթերցողներուն։ Հետեւաբար, զարմանալի ոչինչ կայ այն բանին մէջ, որ Էնկիւրի ոչինչ կը խնայէ Աֆղանիստանի թագաւորին սիրտը շահելու եւ բարեկամական ամուր ու զօրծօն կապերով կապուելու անոր հետ։ Աֆղանիստան ուժ մըն է, որ ո եւ է երկրէ աւելի կրնայ ընդառաջ երթալ ու օգնել համաթուրանական ծրագիրներու իրականացման։*

Իսկ թէ ո՛ր աստիճան Ամանուլլահ այսօր իրապէս տոգորուած է այդ ծրագիրներով եւ որչափով պատրաստ է գործակցիլ Քէմալի համաթուրանական շարժման ճամբուն վրայ, առոր մասին առ այժմ կարելի է ենթադրութիւններ ընել միայն։ Սակայն, Էնկիւրիի մէջ Ամանուլլահ թագաւորին յայտնաբերած «եղբայրական» ջերմ տրամադրութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ նշաններ ու փաստեր շատ հաւանական կը դարձնեն, որ Աֆղանիստանի, եւ Թուրքիոյ միջեւ աւելի խոր ու աւելի սերտ քաղաքական ու թերեւս նաեւ զինուորական գործակցութիւն մը ըլլայ, քան եղած է ցարդ։

Ի զուր չէ, որ թրքական սպաները աֆղան բանակի մարզիչներն եղած են։ Ի զուր չէ, որ Ամանուլլահի շքախումբին մէջ թուրք մտաւորականներ կը գտնուին, իբր խոյ հրգականներ։ Ի զուր չէ վերջապէս, որ Ամանուլլահ իր երկիրը արդիացնելու ձգտումին մէջ այնքան եռանդուն կերպով կը հետեւի Քէմալին։

Մոսկուա ամէն ճիգ թափեց Աֆղանիստանը իրեն հետ կապելու քաղաքականապէս, ինչպէս որ տարիներէ ի վեր կապած է Էնկիւրին։ Սակայն, Ամանուլլահ իր բռնած դիրքով Մոսկուայի մէջ ակներեւ յուսախաբութիւն առաջ բերաւ, ինչպէս որ Քէմալի վերջին բանակցութիւնները Իտալիոյ հետ Խորհրդային կառավարութեան յուսախաբութիւնն ու դժգոհութիւնն են առաջ բերած։

Ապահովաբար, եթէ Ամանուլլահ եւ Քէմալ իրարու հետ զինակցութիւն մը կնքեն բան մը, որ շատ հաւանական է), Մոսկուա առոր մէջ իրեն համար բարի նշան պիտի չտեսնէ. որովհետեւ Աֆղանիստան եւ Թուրքիա ունին ընդհանուր շահեր ու ձգտումներ, որոնք ուղղուած են գլխաւորապէս Ռուսիոյ դէմ եւ կրնան իրագործուիլ միայն ի վնաս Ռուսիոյ։»

Ո՞ՒՍՈՅ ԱՆՈՒՆԸ

Էնկիւրիէն հրահանգուած է այսուհետեւ միայն Իսթանպոլ անունը տալ Պոլսոյ: Մինչեւ հիմա Տէրսաատէթ, Տէր Ալիէ եւ այլ անուններ կը տրուէին քաղաքին, մասնաւորապէս ընկերութիւններու կողմէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ յանձնաժողովը 8 ձեռնպահի դէմ 11 քուէով վաւերացուցի նտրութիւնը Ալզասի նորընտիր երեսփոխաններ Ռոսսէի եւ Ռիքլինի, որոնք վերջերս Քոլմարի դատարանին կողմէ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին։

ՄԱՐԱՇԱԼ ՖՈՇ Զանկ-Օ-Լին մեռած է, ինչպէս կը հաւաստէ ճափոնի պատերազմ. նախարարութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իսկը Սուլտան պիտի ըլլայ Սուրիոյ թագաւոր ?

Թայմզի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովին մասին, որուն Յունիս 9ին Դամասկոսի մէջ բացուած ըլլալը գրած էինք.

Սահմանադիր ժողովը բացուեցաւ ժողովուրդի անսահման խանդավառութեան մէջ։ Ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ բացումը կատարեց եւ վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին ապահովցուց երեսփոխանները թէ ո եւ է ձեռնարկ չէ եղած Սահմանադրութիւն մը պարտադրելու մասին եւ թէ Սահմանադիր ժողովը կատարեալ ազատութիւն ունի մշակելու Սահմանադրութիւն մը, որ պիտի երաշխաւորէ ազգային գերիշխանութիւնը։ Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ ընտրուեցաւ Հաշըմ Պէյ Աթասի։ Այս վերջինը նախկին թրքական միւթէսարրֆ մըն է և Սուրիոյ վարչապետ եղաւ 1920 Մարտին, երբ Իրաքի այժմու թագաւոր Ֆէյսալ Սուրիոյ թագաւոր էր կարճ ատենի մը համար։ Մարզպան Հանրի որ ժուվընէլ աքսորած էր զայն, որովհետեւ սուրիական ապստամբութեան ատեն բոյկոտի ենթարկած էր ընտրութիւնները։ Անկէ վերջ քանի մը անգամ նախագահած է ազգայնական համաժողովներու։

Թէեւ Սահմանադիր ժողովի նախագահն ու քարտուղարները ազգայնականներ են, սակայն իրենց կուսակցութիւնը կ'ուզէ զգուշանալ այն բոլոր խնդիրներէն, որոնք կրնան բախում առաջ բերել հոգատար պետութեան հետ, մանաւանդ պետութեան վարիչի ընտրութեան մէջ։ Ազգայնական կուսակցութիւնը կը կարծէ սակայն թէ՝ ազգային շահն ու ապահովութիւնը պիտի երաշխաւորուի՝ Սուրիոյ թագաւոր ընտրելով Էմիր Ֆէյսալ իպն Ապտիւրրահման էս Սուլտանը, Վէհապիներու թագաւորին երկրորդ վերապրող զաւակը, որ ներկայիս իր հօր փոխանորդն է Մէքքէի մէջ։

Ֆրանքին կայունացման շուրջ

Նախարարական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ ֆրանքը ներկայ սակին վրայ կայունացնելու խնդրով։ Թէեւ նախարարները կը զգուշանան ո եւ է յայտարարութիւն ընելէ, սակայն տեղական թերթերուն համաձայն, դահլիճը իրաւասութիւն տուած է վարչապետ Փուանքարէի, իր ուզած պահուն եւ ուզած սակով Խորհրդարանին ներկայացնել այս մասին գրի առնելիք օրինագիծը։ Հաւանաբար այս վերջինը երեսփ. ժողովին պիտի ներկայացուի երեքշաբթի օր, իսկ Խորհրդարանին վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի Ուրբաթ։

Օրինագիծը պիտի բաղկանայ երկու յօդուածէ, առաջինը պիտի որոշէ արտասահմանեան գործառնութեանց համար թղթադրամին ոսկիով փոխանակութեան սակը, երկրորդը պիտի վաւերացնէ Գանք տը Ֆրանսի հետ կնքուելիք համաձայնութիւն մը՝ այս առթիւ։ Ներքին կացութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն առաջ չպիտի գայ։ Ֆրանքը պիտի մնայ ներկայ սակին վրայ։ Նոր ֆրանքին հիմ պիտի բռնուի ոսկին։

Կը պատմուի թէ նախարարական խորհուրդի վերջինեթեր նիստին մէջ Թոշակներու նախարար Լուի Մարէն, որուն կուսակցութիւնը ամէնէն շատ երեսփոխան ունի նոր խորհրդարանին մէջ, բուռն կերպով հակառակած է ֆրանքի կայունացման, վերարժեւորման կողմնակից ըլլալով։ Մարէն սպառնացած է հրաժարիլ։ Այս հրաժարումը կրնար դահլիճին անկումն առաջ բերել։ Աղջի օրուան նիստին մէջ Լուի Մարէն յարած է Փուանքարէի տեսա՛կէտին։

Գերմանիոյ ընկերվարական վարչապետը

Գերմանիոյ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ ընկերվարականները շահած ըլլալով, վարչապետ Տոքթ. Մարքս առջի առաւօտ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց նախագահ Հինտէնպուրկի։

Այս վերջինը անմիջապէս իր մօտ կանչեց ընկերվարական կուսակցութեան պետ Հէրման Միւլլէրը, որուն պաշտօն յանձնեց կազմելու նոր դահլիճը։ Միւլլէր ընդունեց եւ Ռայխսթակ երթալով յաջորդաբար տեսակցեցաւ բոլոր կուսակցութեանց խորհրդարանային վարիչներուն հետ։ Պիտի կազմուի միացեալ մեծ կառավարութիւն մը՝ մասնակցութեամբ գլխաւոր կուսակցութեանց։ Կեդրոնի կուսակցութիւնը իր մասնակցութեան համար կարգ մը պայմաններ ներկայացուցած է։ Նոր դահլիճը պիտի կազմուի մինչեւ Շաբաթ օր։

Զինովիեւ եւ ընկ. ապաշխարանքը լրացած

Վեց ամսուան ապաշխարանքի շրջանը աւարտած ըլլալով, Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովը որոշեց կրկին բոլշեւիկեան փարախին մէջ առնել Զինովիեւը, Կամենեւը, Պիատակովը եւ քանի մը ուրիշներ, որոնք իբրեւ հերետիկոս կուսակցութենէն վտարուած էին անցեալ Դեկտեմբերին։ Վերոյիշեալները վտարուելէն անմիջապէս վերջ զղջման գիր ներկայացուցած էին արդէն։

Մոսկուայի մէջ, հաւաքոյթի մը պահուն, պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն, Կալինին յայտարարեց թէ Զինովիեւ եւ Կամենեւ տակաւին պաշտօնապէս կը բնակին Կալուգա, «բայց իրենց ժամանակին մեծ մասը կ'անցընեն Մոսկուայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Զմռռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ..Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

39րդ Ցանկ

	Ֆր.
Վիէնի Etablissements Pascal-Valluit (Vienne) հայ աշխատաւորներէն	400.—
Ամասիոյ Հայր. Միութիւն, Մարսէյլ	255.—
Տիկին Հ. Խ.	100.
Տիկ. Վարդուհի Աւետիսեան, La Rochette (Savoie)	10.—
Տիկ. Տ. Քէըլօշեան, La Rochette	10.—
Տիկ. Զապէլ Պէտէշեան Virieu s/Bourbre	10.
Գրիգոր Մայսեան, Virieu s/Bourbre	10. -
Գումար	795.—
38րդ ցանկին գումարը	51,162.50
Ընդհ. գումար	51,857.50

×

ԽՄԲ. — Վիէնի հաստատութեան վարչութիւնը խնդրած ըլլալով այս 400 ֆր.ի գումարը յանձնել պուլկարական դեսպանատան, պիտի կարգադրենք համաձայն իր հրահանգին։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Թուրքերը պաշտօնապէս ընդունեցին միջազգային թուանշանները եւ Պոլսոյ թուրք թերթերը սկսան գործածել զանոնք։ Այժմ քննութիւններ կը կատարուին լատինական տառերու մասին։ Այս մասին դեռ պաշտօնական ո եւ է որոշում չկայ։

Բայց նախ մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, աշխատանքը դասաւորելու համար։ Այս աշխատութեան ամէնէն գլխաւորը պիտի ըլլայ լատին տառերուն վրայ էն այբուբեն մը պատրաստել։ Այբուբենի մէջ նոր տառեր պիտի զանուին ձայնաւոր ու բաղաձայն գիրերը արտայայտելու համար։ Այս մասին, հաւանական կը թուի որ ամէնէն աւելի նկատի առնուի չեխօսլովաք լեզուն։ Ամէն պարագայի, Թուրքերէն այբուբենը արգիւնք պիտի ըլլայ երկար ուսումնասիրութեանց։

Այբուբենի աշխատութեանց մէջ պէտք եղած արդիւնքը երբ ձեռք բերուի, Թուրքերէնի քերականութիւնը պիտի կազմուի եւ անկէ վերջ ալ՝ նոր տառերով բառարան մը։ Այս բոլորն ալ յաջողութեամբ կատարուելէ յետոյ, նոր տառերու գործածութիւնը պիտի սկսի աստիճանաբար։ Նախ, թղթատարութեան մէջ, հասցէները, փողոցի անուններէն սկսեալ եւ ամէն օր հետզհետէ աւելի ընդարձակելու պայմանաւ, յետոյ լրագրական յօդուածներն ու կառավարական հաղորդագրութիւնները։

Նոր բառարանին մէջ պիտի ընդունուին այն արաբերէն ու պարսկերէն բառերը միայն, որոնց թուրքերէնը չկայ։ Միայն թէ այս բառերու գրութեան ձեւը նոր տառերու հնչումին համաձայն պիտի ըլլայ եւ պէտք պիտի չըլլայ արաբական խոնարհման կամ հոլովման ձեւերը խորհելու։

Կը կարծուի որ այս բոլոր աշխատութեանց համար կազմուելիք ծրագիրը աստիճանաբար պիտի գործադրուի տասնըհինգ տարուան ընթացքին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հանրապետականները Նախագահական թեկնածու նշանակեցին առեւտրական նախարար Հուվըրը։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

III

Անդրկովկասեան թուրք ազգայնամոլ հրապարակագիրները մի ազնիւ սովորութիւն ունէին. բաւական էր, որ այս կամ այն անհաճելի ազգին՝ պատկանող որեւէ անհատ մի վատ արարքի մէջ բռնուէր՝ եւ նրանք արդէն պատրաստ էին տարածելու այդ արարքը համապատասխան ազգային հաւաքականութեան վրայ։ Այս հին սովորութիւնն է յիշեցնում ինձ «Անկախ Վրաստան»ի վերջին խմբագրականը, որ կրում է «Մենք եւ Հայերը» վերտառութիւնը։

Իմ վէճը Ժորդանիայի հետ առիթ դարձնելով, Հայերի հանդէպ գիրք ճշտելու համար՝ Վրաց ազգայնականների այս օրգանը, ընդհանրապէս Հայերի հասցէին այնպիսի ակնարկներ է անում, որոնք երբեք բարի վկայութիւններ չեն կարող համարուել նրա քաղաքական տակտի եւ պարկեշտութեան համար…

Այսպէս օրինակ, խօսելով այն մասին, որ 1828ին Ախալքալակի նուաճման օրերին, ցարական սատրապները դուրս են քշել այդ գաւառից մահմետական Վրացիներին՝ «Անկախ Վրաստան»ն անհրաժեշտ է համարում յիշատակել, որ այդ սատրապների թւում եղել է եւ մի անուանի Հայ։ Մենք չգիտենք թէ ո՛վ է այդ անուանի Հայը եւ ո՛ւմ հրամանով կամ ինչո՛ւ է նա քշել Ախալքալակից մահմետական Վրացիներին։ Չգիտենք իսկ, թէ այսպիսի մի հայ սատրապ իրօք գոյութիւն ունեցե՞լ է, կամ գործել է իրեն վերագրուած յանցանքը թէ ոչ։ Սակայն ընդունենք, թէ ամէն ինչ տեղի է ունեցել այնպէս, ինչպէս իմ ընդդիմախօսն է հաւաստել։ Ի՞նչ նպատակով է յիշատակւում հայ սատրապի դերը մահմետական Վրացիների տարագրութեան մէջ։ Հարկաւ ոչ այն նպատակաւ, որ մի անպիտան հայ, որի անունն իսկ չէ տրւում մեզ, վարկաբեկւի։ Այլ որպէսզի այս տարագրութեան գործում ստուեր ձգուի ընդհանրապէս Հայերի վրայ։

Սակայն մեզ եւս յայտնի են դէպքերը, երբ ծագումով վրացի սատրապները —ինչպէս օրինակ Կովկասեան փոխարքայ Իշխան Ցիցիանովը— շատ վատ դեր են կատարել հայ ժողովրդի կեանքում՝ կարո՞ղ են ցոյց տալ մեր շարքերից մի գրող, կամ հրապարակագիր կամ հանրային գործիչ, որ նման առիթներով որեւէ ուղղակի կամ անուղղակի ակնարկ արած լինի Վրացիների հասցէին։

Մի ուրիշ օրինակ.— «Անկախ Վրաստանը» անհրաժեշտ է համարում Ժորդանիա-Ջամալեան վէճի կապակցութեամբ յայտարարել, թէ Վրաստանի Չեկայի օրգաններում գերազանցօրէն Հայեր են նստած։ Դարձեալ չգիտենք, թէ այս յայտարարութիւնը ի՞նչ չափով է համապատասխանում իրականութեան։ Բայց ընդունենք, թէ հէնց ինքը ճշմարտութիւնն է խօսում «Անկախ Վրաստան»ի բերնով։ Դրանից ի՞նչ կարելի է եզրակացնել։ Անշուշտ այն միայն, որ ինչպէս մի ժամանակ ցարիզմն էր ճգնում այսօրինակ միջոցներով իրար դէմ լարել հարեւան ժողովուրդներին՝ իր տիրապետութիւնն պահպանելու համար, այսօր էլ բոլշեւիզմն է նոյն ոճիրը գործում։ Սակայն այս եզրակացութեան համար չէ, որ «Անկախ Վրաստան»ը մատնանշում է վերոյիշեալ իրական կամ երեւակայական փաստը, այլ այն նպատակով, որ Հայերին մեղսակից դարձնի Վրաց ժողովրդի դէմ Չեկայի կողմից կատարուող ոճիրներին։

Ի հարկէ մենք եւս կարող ենք յիշել ոչ հեռաւոր անցեալին պատկանող ժամանակաշրջաններ, երբ հայ ժողովրդին պատուհասող ցարական դահիճները զգալի տոկոսով վրացական անուններ էին կրում։ Իշխան Նակաշիձէն հայ-թաթարական կռուածը կազմակերպեց Բագւում, Լօլաձէն հայ յեղափոխականներին գնդակահարելով էր վարժւում նշանաւորութեան մէջ, զօր. Տակայշվիլին Գանձակի հայութեան կոտորածի ներշնչողը եղաւ եւլն. եւլն.։ Բայց ո՞ր Հայի մտքից է անցել երբ եւիցէ, թէ այս հրէշների պատճառով կարելի է մեղադրանքի ակնարկներ անել Վրացիների հասցէին։

Աւելի՛ եւս վրդովիչ է այն ակնարկը, որ անում է մեր հրապարակագիրը ասելով, թէ բոլշեւիկները Վրաստան արշաւեցին «Հայաստանի վրայով» ընդգծումը հեղինակինն է)։ Նա գիտէ, որ այդ ժամանակ հայ ժողովուրդը հեծում էր բոլշեւիկեան ծանր լծի տակ։ Գիտէ, որ մեր բոլոր քաղաքական գործիչները եւ չէզոք մտաւորականութեան մի խոշոր մասը կա՛մ բանտարկուած էին եւ կամ փախստական։ Վերջապէս գիտէ, որ գրեթէ ամբողջ հայ սպայութիւնը այդ օրերին աքսորուած էր Հայաստանից։ Սակայն, չնայած այս ամէնին, բաւական է, որ ռուսական կարմիր հրամանատարութիւնը յարմար նկատէր յարձակւելու Վրաստանի դէմ ոչ միայն Ադրբէջանի եւ Սուխումի վրայով, այլեւ Հայաստանի վրայով՝ որպէսզի «մութ գործի» ուրուականը ցցուէր մեր հրապարակագրի առաջ… Մութ գործն է ի հարկէ, «հայհայրենասէրների» գործն է. թէ չէ նա հարկ չէր համարի ո՛չ «Հայաստանի վրայով» խօսքերը ընդգծելու եւ ո՛չ էլ այս մասին «Մենք եւ Հայերը» յօդուածում խօսք բանալու…

Եւ մտածել, թէ հէնց այս «մութ գործի» օրերին էր, որ հայ ժողովուրդը լարում էր իր վերջին ուժերը՝ բոլշեւիկեան գարշելի լուծը թօթափելու, որ թերեւս Հայաստանի վրայով Վրաստան արշաւող կարմիր հորդաների մէջքը կոտրէր, եթէ Վրացիք մի քանի շաբաթ եւս դիմանալու հնարաւորութիւն ունենային…

Վերջապէս, իբրեւ այս հակահայկական տրամադրութեան մի վերջին փաստ, պէտք է յիշատակել հայ վաճառականների դէմ յարուցուած մեղադրանքը։ Սրա էութիւնն այն է, որ հայ վաճառականները միջնորդի դեր են կատարում խորհրդային իշխանութեան եւ օտար դրամատէրերի միջեւ եւ նպաստում, որ վերջիններս կովկասեան հարստութիւններն իրենց ձեռքը ձգեն։ Մենք նորից չգիտենք, թէ ո՛վքեր են այս հայ վաճառականները եւ ի՛նչ միջնորդութիւններ են նրանք կատարել։ Այնուամենայնիւ նորից ընդունում ենք, որ նրանք կան եւ կատարում են իրենց վերագրուած «յանցանքները»։ Բայց այսօր նման միջնորդութիւններով հազարաւոր մարդիկ են պարապում, ինչո՞ւ յատկապէս հայ վաճառականներն են յիշատակւում։ Պատճառը նոյնքան հասկանալի է, որքան եւ անարդար։ «Անկախ Վրաստան»ն էլ գիտէ, որ իր ակնարկած հայ վաճառականները Հայերի գեղեցիկ աչքերի սիրոյն չեն կատարում իրենց միջնորդութիւնը, այլ անձնական շահերի սիրոյն։ Այդ շահերից մղուած նրանք անցեալում իրենց դրամագլուխը տանում էին Վրաստան եւ նրա տնտեսական եւ մշակութային յառաջդիմութեանը զարկ տալիս՝ թողնելով սեփական հայրենիքը անմշակ, յետամնաց վիճակում։ Սրա համա՞ր եւս պատասխանատու են Հայերը։ Եթէ այո՛ ինչո՞ւ մենք շնորհակալութեան խօսքեր չենք լսում վրաց հրապարակագիրներից…

Մեր ազգային հաւաքականութեան համար վիրաւորական այսօրինակ ակնարկները, որոնք անկասկած արտայայտութիւն են որոշ տրամադրութեան եւ մտայնութեան, չափազանց դժուարացնում են, որ մենք հաւատանք անկեղծութեանը այն համակրական խօսքերի, որ անում են ինձ ընդդիմախօսող հրապարակագիրները՝ 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան առթիւ։ Նրանք ցաւալիօրէն յիշեցնում են մեզ, որ հէնց այդ ապստամբութեան ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը կեանքի եւ մահուան պայքար էր մղում բոլշեւիկների լծից ազատուելու համար՝ Վրաստանի պարլամենտի ամբիոնից պօգրոմային ճառեր էին արտասանւում հայ ժողովրդի դէմ։ Եւ արտասանւում էին այդ ճառերը ոչ միայն այն պատճառով, որ կարմիր բանակը «Հայաստանի վրայով» էր կատարում իր արշաւանքը դէպի Վրաստան, այլեւ ուրիշ «ռազմագիտական» հաշիւներով…

Այս բոլորով հանդերձ պէտք է վճռականօրէն յայտարարենք, որ նման ակնարկները կամ տրամադրութիւնները մազաչափ իսկ չեն կարող ազդել մեր վերաբերմունքի վրայ դէպի վրաց ժողովուրդը։ Մենք պայքարել ենք որոշ կարգի, որոշ մտածողութեան տէր վրացական քաղաքական գործիչների դէմ եւ չենք կարող հրաժարուել պայքարելուց, մինչեւ որ արդարութեան եւ իրաւունքի ըմբռնումները մեր եւ նրանց մէջ որոշ ներդաշնակութեան չյանգին։ Բայց արանով երբեք չի կարող խախտուել մեր համոզումը, որ հայ եւ վրացի ժողովուրդների բարեկամութիւնը, մերձեցումը թերեւս եւ միութիւնը պատմականօրէն գծուած է։

Սրա համար էլ ես զարմացած մնացի, երբ, մի քանի ամիս առաջ, վրաց հանրային-պետական գործիչներից մէկը— մի շատ յարգելի անձնաւորութիւն — խօսք բանալով իմ եւ Ժորդանիայի վէճի մասին, յիշեցրեց որ ես, իբրեւ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ, 1918ի աշնանը ջերմ խօսքերով երախտագիտութիւն եմ յայտնել Վրաստանի Պարլամենտին այն եղբայրական օգնութեան համար, որ Բագւայ դէպքերի ժամանակ, այնտեղի Վրացիները արել են հալածական Հայերին։ Այս յիշեցումը ինձ զարմանք և մինչեւ իսկ վիշտ առթեց այն պատճառով, որ ես տեսայ, թէ որքա՛ն քիչ են հասկանում մեզ մեր հարեւանները եւ որքա՛ն շատ սխալւում քաղաքական վաղանցիկ վէճերը ազգային վերաբերմունքի խնդիր դարձնելով։ Ես յայտարարեցի իմ զրուցակցիս, որ պատրաստ եմ այսօր էլ ստորագրելու վերոյիշեալ գրութիւնը եւ տասը հատ էլ նորը գրելու՝ երբ խօսքը վերաբերում է վրաց ժողովրդին, բայց այդ չի կարող խանգարել ինձ համոզուած մնալու, որ Ժորդանիան և իր ընկերները հայ-վրացական հողային վէճի մէջ արդար չեն եւ սխալ կամ վատ քաղաքականութիւն ունին մեր հանդէպ։

Այս ճշտումներն ու դիտողութիւններն անելուց յետոյ՝ հիմա կարող ենք անցնել «Անկախ Վրաստան»ի եւ «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրների յարուցած հարցերի քննութեանը՝ առանց կողմնակի եւ միջանկեալ նիւթերով ծանրաբեռնելու այդ քննութիւնը։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՆԵՐԸ

Պերլինի քաղաքապետութեան հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, Մայիս 20ի ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկելու իրաւունք ունեցող այրերուն 100էն 83ուկէսը, իսկ կիներուն՝ 100էն 75ը։ Հակառակ այս տարբերութեան, կիները այրերէն աւելի բազմաթիւ ըլլալով, այրերէն 143.000 քուէ աւելի ունէին։

Կիները քուէ տուին բացի երկու ծայրայեղ կուսակցութիւններէ — համայնավար եւ ցեղապաշտ— միւս բոլոր կուսակցութիւններուն։ Պերլինի մէջ կեդրոնի կուսակցութիւնը ստացաւ 51000 կնոջ քուէ՝ մինչ այրերու քուէն եղած էր 30.000։ Ազգայնականները ստացան 258 հազար կնոջ քուէ եւ 181.000 այրերու քուէ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ՂԵԿԱՒՈՐ ՕԴԱՊԱՐԻԿՆԵՐԸ

(«Իտալիա»յի արկածին առթիւ)

Աշխարհի աչքերը դարձած են դէպի հիւսիս, բեւեռային սառնաստանը, ուր քանի մը արիասիրտ մարդիկ օրհասական ժամեր կ՚անցընեն, ծփուն սառնակոյտերու վրայ։

Ափսո՛ս, առաջին օդանաւային աղէտը չպիտի ըլլայ այս արկածը։ Սաւառնակներու նման ղեկաւոր օդապարիկներն ալ իրենց խոցելի կէտերը, իրենց թոյլ կողմերն ունին, որոնք նոր եւ յաճախ սուղ փորձառութիւններու կը կարօտին սրբագրուելու համար։ Իրենց տարապայման ծաւալն ու երկայնութիւնը չափազանց կը դժուարացնէ անոնց վերելքի եւ վայրէջքի շարժումները, որոնք բազմաթիւ պաշտօնեաներու կը կարօտին։ Հրդեհի եւ կազային պայթումներու վտանգը միշտ առկախ կը մնայ օդային այդ տիտաններու բռնին. մտածել որ 50.000 - 60.000 մեթր խորանարդ պայթուցիկ ջրածինի գանգուած մը կը լեցնէ այն բազմաթիւ պզտիկ գունդերը, որոնք բանտարկուած են օդապարիկի երկարածիգ մարմինին մէջ. որքան ալ որ չափազանց խնամքով խցուած ըլլան բոլոր այդ ուռուցիկ պարկերը, դարձեալ ջրածինի նման թեթեւ կազ մը միշտ կրնայ ամենափոքր ծակոտկեններէն դուրս սպրդիլ, օդի հետ խառնուելով շփման գալ մեքենաներու ելեկտրական կայծերուն հետ։ Թեթեւ անզգուշութիւն մը բաւական է որ քանի մը երկվայրկեանի մէջ օդը ցնդի վիթխարի օդապարիկը։ Մթնոլորտական ելեկտրականութեան փոփոխութիւններն ալ կրնան անակնկալ արկածներու տեղի տալ։ Ահա այս կարգի պատճառներով կը բացատրուի յաջորդական աղէտներու շարքը «Տիքսմիւտ»ներու, «Ցէփըլին»ներու եւ ուրիշ ղեկաւոր մեծաղակերտ օդապարիկներու։

Այսուհանդերձ ղեկաւոր օդապարիկները իրենց անուրանալի անպատեհութեանց կարգին ունին խոշոր առաւելութիւններ։ Անոնց տարողական, փոխադրական ուժը անհամեմատ կը գերազանցէ սաւառնակներու կարողութիւնը, մթնոլորտի վերին խաւերու մէջէն գիտական հետազօտութիւններ կատարելու տեսակէտով ալ օդապարիկը շատ աւելի նպատակայարմար է քան սաւառնակը։ Այս եւ ուրիշ պատճառներով ահաւասիկ կարգ մը երկիրներ ոգի ի բոյն կ՚աշխատին կատարելագործել օդապարիկը եւ զայն օժտել գիտական աւելի նոր յղացումներով։

Միացեալ Նահանգները մանաւանդ շնորհիւ իրենց ճարտարարուեստական ու դրամական լայն միջոցներուն ներկայիս կեցած են շարժումին գլուխը։

Նախ նոր օդանաւերու կմախքը կը շինուի «տիւրալիւմին» մետաղային խառնուրդէն որ ալիւմինիումի թեթեւութեան միացուցած է պղնձի տոկունութիւնն ու կռանելիութիւնը։

Ու հրակէ սպառնալիքը չէզոքացնելու համար, Մ. Նահանգները օդապարիկի ներփակ գունդերը կը լեցնեն հէլիում կազով։ Այս վերջին կազը մէկն է մթնոլորտի հազուագիւտ կազերէն որ թէեւ ջրածինէն աւելի ծանր է, բայց անոր վրայ անբաղդատելի առաւելութիւն մը ունի, ըլլալով անկիզելի, անբռնկելի։ Իսկ Միացեալ Նահանգները իբրեւ բացառիկ մենաշնորհ՝ ունին կարգ մը հանքային ջուրեր՝ հարուստ հէլիոմով։ Մինչեւ հիմա ոչ մէկ երկիր արձանագրած է նմանօրինակ առաւելութիւն մը։ Հէլիոմի անջատումը բնական աղբիւրներէն բազմածախս գործողութիւն մըն է, որ կը պահանջէ կազերու յաջորդական հեղուկացումներու, խտացումներու մեթոտներ. միակ օդապարիկի մը անհրաժեշտ հէլիոմը ինքնին կը ներկայացնէ արդէն երեք միլիոն ֆրանքի ծախք մը, որուն առջեւ ամերիկեան նախաձեռնութիւնը ընկրկելու ոչ մէկ պատճառ ունի։

Մեծաղակերտ օդապարիկներու շինութիւնը որ երբեմն Գերմանիոյ մենաշնորհն էր, այսօր անցած է այլեւս Միացեալ Նահանգներու ձեռքը։ Դեռ վերջերս ամերիկեան խորհրդարանը կը վաւերացնէր շինութիւնը երկու նոր վիթխարի օդապարիկներու որոնք 238 մեթր երկայնութիւն, 50 մեթր լայնք եւ 4.110.000 խորանարդ մեթր ծաւալ պիտի ունենան։ Մանրակրկիտ հաշիւներու եւ փորձարկութիւններու նիւթ եղած է թէ նման հսկաներու կառուցուածք մը փոքրիկի մը պարագային անգամ ինչ արտաքին ճնշումներու կ՚ենթարկուի և անոր համեմատ նախատեսուած է մետաղեայ կմախքի սարուածքը։

Ամերիկայի ծովային նախարարութիւնը մտադրած է զանոնք գործածել բացծովեայ հետազօտութիւններու եւ սաւառնակներու փոխադրութեան համար. Նորագոյն յղացումները պիտի կիրարկուին անոնց վրայ, անոնց անթել հեռագրի հասողութիւնը 4000 քիլոմեթրի շառաւիղ մը պիտի ունենայ, անոնց շարժիչ մեքենաները պիտի զետեղուին բուն [illegible] մէջ, քանի որ պայթումի երկիւղ գոյութիւն չունի. իւղերուն և ջրային [illegible] հաւանականութիւնը [illegible] է. միջին արագութիւնը ժամական 100 քիլոմեթրի շուրջ պիտի դառնայ։ Ո՛ր եւ է անակնկալ պատահարի պարագային հրամանատարական առկախ խուցը պիտի կրնայ անջատուիլ օդանաւէն եւ իբրեւ ծփուն եւ անթափանց նաւակ մը ծփալ ջուրին վրայ, մինչեւ անհրաժեշտ օգնութիւններուն հասնիլը։

Այդ օդային տիտաններուն ելեւէջի շարժումները դիւրացնելու նպատակով, անոնք պիտի հիւրընկալուին ոչ թէ մեծածախս կայաններու տակ, այլ պիտի հաստատուին մշտական կերպով մետաղակերտ և 50—60 մեթր սլացիկ սիւներու կամ աւելի ճիշտ նրբաշէն աշտարակներու գագաթը. պիտի հաստատուին բսելը սխա՛լ է անշուշտ, որովհետեւ անոնք մէկ ծայրով միայն պարաններու միջոցաւ պիտի կառչին սիւնի գագաթին, մինչ ամբողջ օդապարիկը հովերու ազդեցութեան համաձայն պիտի տատանի կամ տարուբերի օդին մէջ։

Ու անդրովկիանեան հնարիչներ չբաւականանալով իրագործուած ձեռնարկներէն, հետամուտ են նորանոր եւ յանդուգն ծրագիրներու։

Աչքիս առջեւն ունիմ պատկերները երկու մանրանկար օդանաւերու, որոնց մէկը միացումն է օդապարիկի մը եւ վիթխարի սաւառնակի մը, հետեւաբար կ՚օգտագործէ թեթեւ կազի մը վերասլաց ուժը ու միանգամայն լայն թեւերով կը կառչի օդի դիմադրութեան, մինչ միւսը միացումն է բուն օդանաւի մը եւ նոյնքան վիթխարի ջրանաւի մը, ատիկա կը թռի, կը բարձրանայ, բայց ի հարկին կրնայ իջնել ջուրին վրայ ծփալ, լողալ կամ նաւարկել…։

Սաւառնորդութեան առաջին օրերուն կ՚ըսուէր. «Սաւառնակ մը յղանալը ոչինչ է, իրագործելը գործին կէսը, իսկ զայն փորձելը՝ ամբողջ դժուարութիւնը»։

Այսօր դերքերը շրջուած են։ [illegible] եւ դժուարինը յղանալն է յարմարագոյն սաւառնակը կամ օդանաւը, զայն իրագործելը կէսն է գործին, իսկ փորձե՞լը — պարզ խաղ մը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՒԿԻԹԻ ՉԱՓ ԿԱՐԿՈՒՏ

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ Ճիհանի հիւսիսային գիւղերուն մէջ հաւկիթի մեծութեամբ կարկուտ տեղացած է։ Վիրաւորուած են բազմաթիւ մարդիկ։ Նիւթական կորուստ կը հաշուուի շուրջ 400.000 Թրքական ոսկի։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՊԷՊՕ»

Հայ [illegible] Թատերախ[illegible] Գաբրիէլ Սունդուկեանցի [illegible] կերտը՝ «Պէպօ»ն առաջին [illegible] ըլլալով — արտասահմանի մէջ— իսկական բարբառով [illegible] կայացուեցաւ. Կովկասահայ [illegible] բառամներ Տիկին Դուբեան [illegible] Մէնէնեան եւ Պ. Լ. Երամ [illegible] կողմէ։ Նոյն օրաջին մէջ — [illegible] սիէթէ Սաֆանթ— քանի մը [illegible] րի առաջ տեսած էինք [illegible] մտածեայ «Պէպօ» մը— Ցամթել[illegible] ցի ձեռքով վերածուած— [illegible] դրութեամբ փարիզաբայ [illegible] թիքին։

Նիւթը՝ երկու խօսքով.— [illegible] աղքատ ձկնորս մըն է, որ [illegible] խատամքով կ՚ապրեցնէ մայ[illegible] քոյրը։ Այս վերջինը նշանուած [illegible] եւ նշանածը կարեւոր գա[illegible] մը կը պահանջէ իբր օժիտ [illegible] կը յիշէ, որ ճանգուցեալ [illegible] դրամ փոխ տուած էր վաշխ[illegible] ռու Արութին Զիմզիմովին, [illegible] թայ պահանջելու գայն [illegible] մուրհակը կորսուած է [illegible] զիմով կ՚ուրանայ պարտքը [illegible] նը եա կ՚ըլլայ եւ ընտանիք[illegible] խայտառակուի։ Մուրհակը [illegible] նուած է եղեր սամն մէկ [illegible] կամին՝ Ծերունի Գիքոյի, [illegible] ցին պահուն կը գտնէ [illegible] այս անգամ կը խայտառակ[illegible] Զիմզիմովը։

Լեզուն՝ դժուարըմբռնելի [illegible] Թրքահայերուն, Թիֆլիսի [illegible] բառը անծանօթ ըլլալով [illegible] Այդ լեզուն տեսակ մը խառն[illegible] է կովկասահայ բարբառի, [illegible] բարի, վրացերէնի. կը պարունա[illegible] կէ նաեւ Թուրքերէն բառեր — պարամ, պուրուն օթու [illegible] կարգ մը բացատրութիւններ [illegible] լորովին նման են կիլիկեան [illegible] ւառաբարբառին — կ՚ոսէ, [illegible] կանի եւլն.։ Եւ սակայն [illegible] ռակ այդ կնճռոտ լեզուին [illegible] դիտականները շատ լաւ [illegible] ցիանելի խաղին եւ [illegible] վային ամբողջութեամբ՝ [illegible] գներկատարներու յաջող [illegible] գարկութեան։

Սունդուկեանց շատ [illegible] կերպով կրցած է [illegible] տիպարները եւ [illegible] առաջին վայրկեանէն իսկ [illegible] մակրանքով կը [illegible] սին՝ ապրելով անոր [illegible] բոլոր փոթորկումները եւ [illegible] լութեամբ լեցուելով [illegible] վաշխառուին դէմ։ Պարկեշտ [illegible] աշխատասէր բանուոր Պէպօ [illegible] ցցուն կնդառ ու կեղեւոր [illegible] ժուառային դէմ, որ իր [illegible] թիւնը շինած է՝ խարդա[illegible] թեամբ կործանելով Պէպօի [illegible] պատուաւոր աշխատաւոր[illegible] խնայասէր ընտանիքներ [illegible] քասութեան մէջ [illegible] բարձրութիւն եւ պատուո[illegible] նիւ զգացում ունի Պէպօ [illegible] բոստանայ եւ կը ցցուի [illegible] գործող Զիմզիմովին դէմ [illegible] մերժէ անոր անարգ առա[illegible] թիւնները եւ իր անպատ[illegible] քրոջ վրէժը լուծելու [illegible] կանգ չառներ գոհողու[illegible] առջեւ։

Դերակատարները ընդհանու[illegible] առումով յաջող էին։ Լ[illegible] բաժնած Պէպօի տիպարը [illegible] ճամակրելի կերպով. Ս[illegible] գուն, տիրապետող շարժու[illegible] եւ սպառորող դիմախաղը [illegible] կուտային վարպետ դերա[illegible] մը։ Միայն մենախօսութիւն [illegible] առնն վարդապետական՝ [illegible] զգալի էր։ Տիկին Դուբեան[illegible] մէնեան, որ փարիզի մէջ [illegible] կայացումներու շարքով [illegible] նուեցաւ իբրեւ մեր լաւա[illegible] կին արուեստագէտներէն [illegible] Պէպօի մօր՝ Նախշուն[illegible] կնոջ եւ Զիմզիմովի չտես[illegible] փառ ու ծանծաղամիտ [illegible] կրկնակ դերերը կատարեց [illegible] րիտ արուեստով։ Ա. [illegible] յաջող Զիմզիմով մը եղաւ [illegible] խառդիր աւանդական [illegible] մը, մերթ պաղարիւն [illegible] սպառնացող եւ յաճախ [illegible] ցածոգի։ Յաջող էին նաեւ [illegible] Ասալիկ եւ Գիքէթեան։ [illegible] երեւումը Գիքոյի դերին մէջ [illegible] բական յայտնութիւն մը [illegible] Առաջին անգամն է, որ [illegible] տեսած էինք նման դերի մէջ [illegible]

ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՂԱՂԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

...նիթէ» կը հրատարա... իր Թղթակցին հետեւ... նամակը.

...մայիս 31ին ստորագրուած ...Թուրք իրաւարարական եւ ...ական դաշնագիրը խիստ ...թուական մը կը բանայ ...որ Արեւելքի պատմու... ...ն մէջ: Իտալական աշխարհա... ...թեան արեւելեան Միջերկ... ...ն մէջ յարաճուն Թափան... ...ն մէկ նոր հանգրուանն է ...

...Արեւմուտքի մէջ, Թերեւս ...ը շատ մոռցուեցաւ այն ...ն ձգտումը, որ կար առենօք ...ի եւ Էնկիւրիի միջեւ: Այն ...ն Յունաստանի կը բազմապատ... ...երպաշտական յայտարարու... ...նիլը կը հաստատէր Իտա... ...քաղաքական ծաւալումի ...ապրելի պէտքը եւ երբեք ...ածկեր Թուրքիոյ վրայ յար... ...ոյ եւ Անատոլուի մէջ իտա... ...ն գաղութ մը կազմակերպ... ...իր կամքը: Այս նպատա... ...կամրացներ Թրքական ե... ...ի հարաւակողմը գտնուող ...ան կղզիները. եւ ամէն ...ույց կուտար թէ Իտալիա ...րամադիր կը պատրաստուի.

...թէ հրաժարեցաւ իր աղ... ...ական ծրագիրներէն գոնէ ...տարուան համար, քանի որ ...Թուրք դաշնագրին պայ... ...ամանը այդչափ որոշուած է ...ամանն այն է, որ նախ ...համոզուեցաւ թէ Թուրք ...թիւնը կարող էր ...երը պաշտպանելու, ինչպէս ...կարգ մը աջակցութիւններ ...ներու Լօզանի դաշնագրէն ...Անատոլուի մէջ կատար... ...գինուորական գէպքերը ցոյց ...նոր Թուրքիոյ գիմադրա... ...ուժը: Յոյները, Իտալացի... ...եւ Ֆրանսացիները անոր ...տեսան Արդ. յայտնի է թէ ...վեր Թուրք նոր պետու... ...գինուորական ուժն ու կազ... ...րպութիւնը աւելի եւս զար... ...ան.

...կողմէ, Մուսոլինի վեր... ...տարիները ընթացքին յաջո... ...քաղաքական Թափանցում ...Եւրոպայի մէջ եւ Միջա... ...պդեցութեան շրջանակներ ...Մակեդոնիոյ, Պուլկա... ...Հունգարիոյ եւ Ռումա... ...մէջ: Ասկէ զատ, Եուկոսլա... ...ւելի լաւ զգալու համար, ...մը կը փորձէ Յու... ...ի հետ ...պայմաններուն մէջ,

գրեթէ անմտութիւն պիտի ըլլար ամէն ինչ վտանգել Թուրքիոյ հետ պատերազմի մը մէջ, որուն ելքը անորոշ էր եւ որ անհաշուելի հետեւանքներ կրնար ունենալ համաշխարհային խաղաղութեան եւ Իտալիոյ ֆաշիստական վարչաձեւին համար:

Ուստի, իտալական աշխարհակալութիւնը նոր դաշնագրին շնորհիւ, Թուրքիոյ մէջ եւս պիտի զարգացնէ իր տնտեսական ծաւալումը, որ արդէն խիստ մեծ է պալքաններու մէջ:

Եւ սակայն պէ՞տք է հաւատալ որ անիկա հրաժարած ըլլայ Անատոլուն գրաւելու եւ գաղութի վերածելու իր նախնական ձգտումներէն: Անիկա յայտնի չէ երբեք եւ խիստ հաւանական է, որ իր մտածումով, Իտալացի վաճառականը, գործարանատէրը եւ մանաւանդ դրամատէրը Իտալիոյ քաղաքական եւ գաղթային ուժին հայթայթիչները պիտի ըլլան Անատոլուի մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը խիստ մօտիկ ապագայի մէջ գտնորէն պիտի զգջայ իր հողին վրայ տնտեսական տեղաւորումը դիւրացուցած ըլլալուն համար պետութեան մը, որ դեռ շատ չընե՛ր կը յայտարարէր թէ ծրագրած է բնաջնջել Թուրքիան:

Թրքական նոր վարչաձեւը, որ անողոք կերպով փնտռեց Յոյները եւ խիստ կարգապահութեան մը տակ խոնարհեցուց Հայ, Հրեայ եւ Քիւրտ փոքրամասնութիւնները, իր իսկ սեփական շահերուն դէմ չի՞ գործեր՝ միջոցներ տալով Իտալիոյ, որ տնտեսական ծաւալումին շնորհիւ իր քաղաքական տեղաւորումը պատրաստէ փոքր Ասիոյ մէջ:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

Բանասէր-իրաւագէտ Հրանտ Ասատուր, որուն մահը ծանուցինք արդէն, Թարգմանած է «Պատմութիւն Մալվինայի» (1874), Վ. Հիւկոյի «Դամբանականները 1876 Մանզումէ) եւ «Իննսուններեքը»:

Հ. Ասատուրի հայերէն առաջին երկասիրութիւններն են «Պատմական ներշնչումներ» 1878, «Սահմանադրութիւն եւ հայ ժողովուրդ» (որ իր խօսած պատմական ճառն է Նէտիզուլէ՝ Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձին, 1879), «Ընդարձակ Օրացոյց Ազգ. Հիւանդանոցի» (1901—1902 տարիներու), ուր երեւցան կենսագրութիւններ, նշանաւոր Թուականներու ցուցակ հայ կեանքէ եւ «Պատրիարքներու պատմութիւնը», որ իր գլուխ գործոցներէն մէկը կրնայ համարուիլ:

Իսկ ձեռագիր երկերն են.—

Ֆրանսերէն գրուած 7 հատոր օսմ. օրէնսգիտութեան զանազան ճիւղերը բովանդակող ուսումնասիրութիւններ, «Պատմութիւն աշխարհաբար մատենագրութեան» սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Գ. Յ. Պարոնեանի ընդարձակ կենսագրութիւնը, մանկութենէն մինչեւ «Թատրոն»ի խմբագրութեան օրերը:

Ասոնցմէ զատ, անգլ. դեսպան. Բ. քարտուղար ծօրճ Եընկի աշխատակցած է, անոր լոյս ընծայած 7 հատոր Corps de Droit Ottoman երկասիրութեան մէջ՝ թուրքերէնէ ֆրանսերէնի վերածելով օսմ. օրէնքները: 1913ին թուրքերէն լեզուով հրատարակած է գիրք մը՝ Քափիթիւլասիօններու մասին:

1870ական Թուականներէն ի վեր մտած է հանրային կեանքի մէջ: 1876ին քանի մը ընկերներու հետ կը կազմէ «Հայ Գրական Ընկերութիւնը» (Պոլսոյ Ա. Հրատարակչականը), որ մէկուկէս տարուան կեանք կ'ունենայ: 1879ին հիմնադիրներէն է «Կիլիկեան ընկերութեան», որ յետոյ Արարատեանին եւ Դպրոցասիրացին հետ կազմեց «Միացեալ ընկերութիւնը»: 1882ին Փարիզի մէջ Տոքթ. Ռափայէլեանի, Յ. Շահնազարի հետ վերակազմած է «Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը»:

Վ. ՍԵՒՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ ողբացեալ Վահրամ Սեւունիի Թաղման արարողութիւնը: Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ներկայ էին բարեկամներ եւ գրչի աշխատաւորներ: Դագաղը ծածկուած էր շատ մը ծաղկեպսակներով: Արարողութեանց կը նախագահէր Վ. Սահակ Վ. (?) եպիսկ. որ դամբանական մը խօսեցաւ: Ողբացեալ երիտասարդը ամփոփուեցաւ իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

ԿԱՐՏԱՆ, 8 Յունիս.— Օտար երկնքի տակ, դառն կսկիծով ցուրտ հողին յանձնեցինք մարմինը մեր սիրելի ընկեր Բենիամին Խուլոեանի, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի Կոմիտէին մէջ ծանօթ էր իր անձնուիրութեամբ: Վերջերս անողոք հիւանդութիւնը դարմանելու համար փոխադրուեցաւ Էքսի մեծ հիւանդանոցը, բայց կարելի չեղաւ փրկել կեանքը: Քսանըհինգ տարեկան էր: Կը Թողու կինը եւ երկու որբուկներ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Էքսի մէջ: Ներկայ էին Հ. Յ. Դ. Կարտանի Կոմիտէին ընկերները եւ հայրենակիցներ, որոնք Թողլով իրենց աշխատանքը, եկած էին իրենց վերջին յարգանքը բերելու վաղամեռիկ ընկերոջ: Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Կարտանի Կոմիտէն «Ռոստոմ» խումբը, Սեւրեկիրի Դատէմի Հայրենակցական Միութիւնները եւ եղբայրք Տ. Գետրոսեաններ: Ընկեր Մ. Սալաեան կարդաց յուզիչ դամբանական մը: Մեր խորին ցաւակցութիւնները եղբօր ընտանիքին եւ բոլոր ազգակից պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ՖԻԼԻՊԷԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Յառաջիկայ կիրակի նորակազմ «Տորք»ը —որուն կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի առաջին խումբէն 8 հոգի, Հ. Մ.-էն եւ «Արմէնիա»էն երեք խաղացողներ—պիտի կատարէ իր անդրանիկ մրցումը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Պուլկարիոյ շարժի հայ աղէտեալներուն, իբրեւ մաս Յառաջի հանգանակութեան:

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ «Տորք»ի գեղեցիկ մարզարանին մէջ, Անիիէնի կայարանէն հինգ վայրկեան հեռու, Ավընիւ տը Սուագի: կայարանէն մամնաւոր օթօքարներ կան մարզարան գացող: Փարիզէն եկողներն ալ ուրէ դժուարութիւն չունին: Քառորդ ժամը անգամ մը շոգեկառք կայ Անիիէնի համար եւ տոմսրդութիւնն ալ հազիւ 10 վայրկեան կը տեւէ:

«Տորք»ի հակառակորդը պիտի ըլլայ Փարիզի Հայ Մարզականի Ա. խումբը, որ հաւանաբար պիտի զօրացուի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մէջ մնացած 2—3 խաղացողներով: Տորք եւ Հ. Մ. գեղեցիկ եւ խիստ բարեկամական մրցման մը պատրաստուած են, եւ հանդիսականները բարեսիրական գործի մը աջակցելով մէկտեղ՝ գեղեցիկ ժամանց մը պիտի ունենան:

Մրցումին պիտի մասնակցին նաեւ Պէլվիլի Արարատ Մարզ. Միութիւնն ու Արմէնիան, ուրեմն չորս հայ խումբեր այդ օրը դէմ դիմաց կ'ելլեն, իրենց աջակցութիւնը բերելով Պուլկարիոյ աղէտեալներուն: Մեզի կը մնայ քաջալերել այս գեղեցիկ ձեռնարկը:

Հ. Ա.

∴ Արմէնիա-Պէլվիլ մրցումը կը սկսի ժամը 2ին, Հ. Մ.-Տորք մրցումը՝ ժամը 3ուկէսին: Ժամը 1էն սկսեալ շոգեկառք՝ ամէն 15 վայրկեանը կառ. տիւ Նորէն: Թրամուէյ Թիւ 54' Թրինիթէ-Անկիէն: Տոմսերու գինները՝ 5 եւ 10 ֆրանք: Կը ծախուին ամէն տեղ:

Խումբերու կազմը կուտանք յաջորդով:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋ.Ը

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Յառաջ»ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ —Կա՞յ բան որ ըսուած չըլլայ սիրոյ մասին: Բան մըն ալ մենք ըսենք: Կոյր է ան եւ երբ ուզէ կատակել, հարուածը անպատճառ կ'իջեցնէ ամէնէն զգայուն կէտի մը, ու վա՜յ անոր որուն հետ կ'ուզէ զուարճանալ, անպատճառ կը լացնէ: Այսպէս էր որ ան բանեց Զօրլը Սէյմէրի քիթէն ու զայն առաջնորդեց 20նոց գեղուհիի մը քով, որուն կողքին, տարեկից երիտասարդ մը՝ սրտի կրակ կը բոնկցնէր: 65 տարու էր Զօրլը Սէյմէր, ընտանիքի պատուական հայր ու նոյնիսկ մեծ հայր: Իր կինը շատոնց մեռած էր արդունքի այս հովիտէն, ու սիրը դեռ կը խլրտար իր մէջ: Եւ երբ որ Մէյրիի ակնարկը բախեցաւ Զօրլի ակնարկին, կայծ մը արձակուեցաւ ու ինկաւ իր սրտին մէջ...

—Ամուսնանանք, առաջարկեց օրիորդին:

Բայց օրիորդը դեռ մտածելու անն չունեցած, պատասխանեց, ինչ որ անխուսափելի էր: Օրիորդին երիտասարդ սիրականը՝ հրավէնի խաղին մէջ, իր ճարտարութիւնը գովեց եւ հեգնանքի երկու շեշտերով սպառնաց:

— Վա՜յ քեզ ծերուկ, եթէ, չհրաժարիս օրիորդին ձեռքէն:

— Ցեռնէ՛նք. վրայ բերաւ Զօրլը, ու երկուքը մէկ, յաջորդ առտուն կանուխէն, մէյմէկ հրացան շալկած, իրարու հանդիպեցան մենաւոր ճամբու մը վրայ:

Ու ծերուկը տապալեց երիտասարդը:

Ցեղայ գնաց բանտ իսկ օրիորդը իբր կոյր սիրոյ աչքբաց գործիք, կը շարունակէ ապատ համարձակ իր հրապոյրը պտտցնել ծեր ու երիտասարդ ակնարկներու առջեւ:

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— Առջի օր, Իվրիի մէջ, 25 տարու գծագրիչ մը, տարճանակով սպաննեց իր սիրուհին 16 տարու աղջիկ մը: Ոճիրը տեղի ունեցաւ փողոցին մէջ: Հրացէնի պայթիւններէն հաւաքուած բազմութիւն մը, շրջապատեց մարդասպանը եւ զայն ենթարկեց Լինչի օրէնքին:

Երբ ոստիկանները հասան, երիտասարդը արիւնլուայ էր, ինքզինքը կորսնցուցած եւ հազիւ կրցաւ խոստովանիլ թէ սպաննած էր, որովհետեւ կը սիրէր իր ծնողքը կ'արգիլէին իրեն ամուսնութիւնը, եւ աղջիկն ալ իր կարգին, երբ իրմէ խնդրեց փախչիլ ամէն կապ, յուսահատ, որոշեց վրէժ լուծել:

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Մէօտօնի մէջ տիկին Մարսէլ ծանրօրէն վիրաւորեց իր ամուսինը: Ոստիկանատան մէջ, խոստովանեցաւ թէ քանի մը օր առաջ միայն գնած էր ատրճանակ մը, բայց սպաննելու մտադրութիւն չունէր, կ'ուզէր միայն ինքզինքը պաշտպանել իր էրկան յարձակումներուն դէմ: Պատմեց թէ ան ո՛չ միայն գինքը կը ծագրէր յաճախ, այլ նաեւ միշտ կը խաբէր ուրիշներու հետ:

Աճիրին օրը, երբ նախանձի հետ անքով, վէճը կրկնուեցաւ իրենց միջեւ ու սաստկացաւ, իր էրկան հեգնանքներուն առջեւ, Մարսէլ չկրցաւ իր զայրոյթը զսպել ու խելակորոյս՝ կրակեց անոր վրայ:

50,000 ՖՐ. ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Մեզ կը տեղեկացնեն թէ Ռէնսիի քաղաքապետ, ընկերակցութեամբ առողջապահական քննիչ բժիշկին եւ ոստիկանապետին, Յունիս 11ին այցելած է Դպրոցասէր Տիկնանց որբանոց-վարժարանը: Փոքրիկ սանուհիները պարտէզին դռնէն Մարսէյլէզ երգելով ընդունած են պաշտօնական հիւրերը, յետոյ մանկամարդ սանուհի մըն ալ ֆրանսերէն ուղերձ մը արտասանած է: Գ. քաղաքապետը եւ ընկերները նպաստաւոր տպաւորութիւն կրած են Դպրոցասէրի ընդունելութենէն եւ գնահատած են շէնքին մաքրութիւնն ու կարգ կանոնը:

∴ Դպրոցասէրի Փարիզ փոխադրուելուն առթիւ, ընկերութեան պատուակալ նախագահ Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան 50.000 Ֆր. նուիրած է, իբրեւ հիմնադրամ Դպրոցասէրի գնելիք շէնքին:

ՄԵԶԻ կը հաղորդեն թէ ծանօթ թատերգ Գ. Ժորժ Շահպաբոնեան, որ մէկ տարի առաջ Ամերիկա գացած էր, մեծ յաջողութեամբ վերջացնելով իր համերգները, եկած է Փարիզ: Շուտով պիտի անցնի Անգլիա, շարք մը համերգներ կազմակերպելու զանազան քաղաքներու մէջ:

Գ. Ժորժ Փարիզի մէջ ալ պիտի տայ համերգ մը, նուիրուած Արեւելքի երաժշտութեան, ինչպէս եւ դասախօսութիւն մը:

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

...ՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

— Բայց եւ այնպէս, բսաւ ...ծերուկ մը որ իր երկիրը ...ր ճանչցար բայց եւ այնպէս ...ղէ կառավարուած ենք: Ցա... ...պէտք եղածին պէս խելա... ...ինք:

...սիրուն Թէօտորը, որ միշտ ...կ'ընէր, իր պզտիկ իմացա... ...թիւնը կը լարէր գիտնալու ...որ թէ ի՛նչ պէտք էր ընել ...լաճ մը չըլլալու համար, ...ինքը լաւ կառավարելու հա... ...կ'ուզէր մէկ մինակ օր մը ...պան համոզել եղանգով կ'ա... ...Աստուծոյ մտքի իր հայ... ...ին գեղեցիկ անունը կը մր... ...Այս մտածումը կը Թրջէր ...ու երազկոտ աչքերը, այն ...Ը, ՞Ը, աստ՛ղ, շատ չանցած

պիտի մարէին երեք Թուրքերը կալերուն կը մտնէային:

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Չեմ գիտեր թէ այս պահուն Ռուսիան, Ֆրանսան եւ Անգլիան, այս դաշտի մարդոց մասին շատ կը խորհէի՞ն, ինչպէս կ'ըսէին այս բարի Թեսալիացիները: Իրողութիւնը այն է որ Ալի, Մուսթաֆա եւ Ապտուլլահ, այս երեք մեծ զօրութիւնները, աւելի կը խորհէին անոնց մասին: Կամաց մը, խօսակցութիւնը խուսէին յանկարծ էջտեղ եկան երիտասարդ Ահմէտը լու ընտրած էր իր մարդերը, զատած՝ ամէնէն հեզերուն մէջէն Անոնց տեղ ևթէ ուրիշներ ըլլային, գիւղին եւ գիւղացիներուն գործը վերջացած էր: Միայն, գիւղը եւ գիւղացիները չէ որ անձնապէս յանցաւոր պիտի ըլլային: Քանի որ երեք Թուրքերը եւ իրենց հետ Թուրքիան՝ նախատուած էին քրիստոնեաներու կողմէ, պէտք էր ուրէ քրիստոնեայէ մը վրէժ լուծել կը գործէին ըստ իրենց Թուրքի խղճմտանքին: Լազարինայի անհանդուրժելի նախատինքէն վերջ, իրենց կրօնքին վրէժը կը լուծէին, ու իրենց աչքին՝ Թուրքին պատիւն էր որ կը վերահաստատէին:

Մեր երեք մարդուկները սակայն կ'ուզէին իրաւունքը իրենց կողմը ունենալ: Մարդ չի գիտեր թէ ինչ կրնայ պատահիլ երբ Ահմէտ մը ունի իբր հրամանատար:

Մեր գիւղացիները, առանց որ եւէ կասկածի, անոնց մտնելը կը գիտէին: Չէ՞ որ Լազարինայի գինուորներէն էին անոնք եւ չէի՞ն գիտեր որ Թուրքերը եւ քրիստոնեաները եղբօր պէս կ'ապրէին հոն: Ինքը սակայն քաշուեցան, համաձայն տեղական սովորութեան քան թէ վախէ, իսկ այրերը իրենց մէջ տեղ բացին անոնց: Միաժամօրէն կը խորհէին թէ իրենց հիւրերը մանաւանդ Թիւով այդքան փոքր, եկեր էին քիչ մը իրենց հետ խօսակցելու, առաւելն, իբր իրենց այցելութեան յիշատակ՝ անկարեւոր բան մը իրենց հետ տանելու:

Թուրքերը որ այս տեսակ գործերու մէջ հրաշալի հոտառութիւն ունին, զգացին թէ խօսակցութեան պէտք չէր բարեկամական երեւոյթ տալ, որովհետեւ չպիտի կարենային յաջողիլ, ու այս անգամ աճապարել կ'ուզէին:

— Դուք, ձեր գիւղին մէջ խաղաղ կ'ապրիք: Մենք, հագիւ թէ կրնանք շրջագայիլ Լազարինային զօրու քիչ առաջ, փողոցէն անցած ժամանակնիս, մեծ շունի մը հանդիպեցանք որ կը հաչէր մեզ դէմ: Սպառնացանք ոտքի հարուածով մը սպաննել զայն: Քաղցրահամբոյր կը ձեւանաք հիմա, բայց ապահովաբար դո՛ւք հոն կեցուցած էիք զայն:

Եւ այս զօրանը՝ անմիջապէս տղեկին, խեղճ Թէօտորին ուղղուեցաւ, վստա՜հ թէ փափաքուած հրդեհը անկէ ծագում պիտի առնէր:

— Այդ շունը քու՛կդ պէտք է եղած ըլլայ, սրիկա՛յ, Ուրովհետեւ բոլորովին խուզած եւելուած ունիս:

Ցղան պատասխանելու կը պատրաստուէր: Ո՛չ Ալէքօն որ՝ Թեսալիան արդէն սորուկ տեսած էր, միջամտեց.

— Լաւ ըրիր որ այդ անասունը սպաննեցիր, քանի որ քեզ խածնել կ'ուզէր: Եւ սակայն մենք ոչ մէկուն կը պատկանէր ան:

Երեք ընկերները խորապէս գոհացան այս պատասխանէն. այդ կ'ապացուցանէր թէ կեավուրները կը վախնային, որով գործը դիւրին պիտի ըլլար քալեցնել:

Ապտուլլահ եւ Ալի գիտէին թէ պէտք չէր որ խառնուէին այդ գործին, առ այժմ գլխաւոր դերը Մուսթաֆայի կ'իյնար:

Այո, միշտ չըմեղանք ունիք ձեր բերնին մէջ: Բայց սրունքը իմ սրունքս է եւ կը զգամ խածուածքը: Ինչո՞ւ ամէնքդ ալ այդպէս կը դողաք քանի որ այդ շունը մեզ դէմ գրգռած չէիք:

Խիստ եւ ուժեղ ձայնով կը խօսէր: Եւ սակայն յառաջ եկած աղմուկէն՝ բոլոր հիւղերէն դուրս կուգային: Ալն մը կը յառաջանար ձեռքերը կոնակին տարած, բան մը ծածկելու համար, Թերեւս քար մըն էր: Թուրքը՝ որ քրիստոնեան արհամարելով հանդերձ կը վախնայ անկէ՝ ինչպէս մէկէ մը որ միշտ խաղ մը ունի իրեն խաղալիք, զգոյշ կը կենայ կալը կը լենար:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

մէջ»։ Կալինին ըսաւ նաեւ թէ Տրոցկի ողջ առողջ կ'ապրի Ալմաաթայի մէջ։

Վերատուգիչ յանձնաժողովը նոյնպէս նկատի առաւ վերընդունելութեան խնդրագիրները ուրիշ գլխացող վտարուածներու, որոնց մէջ են՝ Նաումոֆ, Սաֆարոֆ, Վարդին եւ Վույովիչ, սակայն գոհացուցիչ չգտաւ անոր գլխման գիրին բովանդակութիւնը։ Անոնք փոխանակ ըսելու թէ կը հրաժարին այն գաղափարներէն, որոնց պատճառաւ արտաքսուեցան կուսակցութենէն, կը գրեն թէ կուսակցութեան «ներկայ քաղաքականութիւնը» կը համապատասխանէ իրենց տեսակէտներուն։ Յանձնաժողովի քարտուղար Եսլոսլաւսկի յայտարարեց թէ՝ անոնք կ'ուզեն իբրեւ յաղթական վերադառնալ, պարծենալով որ իրենց ծրագիրը այժմ կուսակցութեան գործնական քաղաքականութիւնը դարձած է։ Կուսակցութիւնը չի կրնար այս ձեւով անարգուիլ, ո՛չ ալ ունի իրաւախոհութեան գալ։ Վերընդունելութիւնը կարելի է այն ատեն միայն՝ երբ անոնք կը խոստովանին, կը զղջան ու կ'ապաշխարեն, ինչպէս նաեւ ապահովութիւն կուտան թէ ապագային կուրօրէն պիտի հնազանդին։

Կտրօնատէրերու համաձայնութենէն յետոյ

Գրած էինք թէ Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ քանի մը օրէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Պոլիս։ Դեսպանը իր հետ պիտի տանի Հանրային Պարտքի խնդրին առթիւ գոյացած համաձայնութեան պատճէնը։ Ֆէթհի պէյէն զատ, Պոլիս պիտի երթան նաեւ ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի պահանջատէրերուն փոխանորդները, որոնց ժամանումէն վերջ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի Հանրային Պարտքի Վարչութեան հաշուեյարդարին համար։ Հաշուեյարդարը պիտի աւարտի մէկ երկու ամիսէն։ Կառավարութիւնը վերջնապէս որոշած է Հանրային Պարտքի շէնքը Քաղաքապետութեան փոխանցել, փոխարժէքը մաս առ մաս վճարուելու պայմանով։ Ներկայիս Հանրային Պարտքի շէնքին մէջ կը գտնուին վաթսուն պաշտօնեաներ եւ Օսմ. Դրամատան կողմէ կազմուած մարմինը՝ որ թղթադրամներու փոխանակութեամբ կը զբաղի։

300 նախակրթարան Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ կրթական վերատեսչութեան ծրագրին համաձայն, երկուքուկէս միլիոն ոսկիով քառասուն նոր դպրոցներ պիտի շինուին Պոլսոյ մէջ, կէսը քաղաքին կէսն ալ գիւղերուն համար։ Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կան 260ի չափ նախակրթարաններ, որոնք ամէնքն ալ բաց պիտի մնան նոր շէնքերու շինութենէն վերջ ալ, եւ այսպէս Պոլսոյ նախակրթարաններու թիւը պիտի հասնի 300ի։ Նոր վարժարաններու շինութենէն վերջ, նախակրթութիւնը պարտադրող օրէնքը պիտի գործադրուի։

Օդանաւային արշաւներ

Օր. Մապէլ Պոլ անցի առաւօտ ժամը 7.19ին Ռուզվելթ-ֆիլտէն (Նիւ-Եորք) ճամբայ ելաւ Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, Ատլանտեանը կտրող առաջին կինը ըլլալու պատիւը խլելու համար։ Օդանաւը կը վարեն հարիւրապետ Արթըր Արնոլտ եւ Օլիվըր Լըպուեթիլիըր։ Օդանաւը կ'ուղղուի դէպի Եւրոպա — հաւանաբար Հռոմ — սակայն ճամբան կանգ պիտի առնէ Նիւֆաունտլէնտի Հարպըր Կրէյս նաւահանգիստին մէջ։

Միս Պոլի մրցորդը՝ Օր. Ասելիա Ըրհարթ՝ տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի առջեւ՝ ծովուն վրայ։ Առջի օր օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց եւ Լուիս Կորտըն եօթն անգամ փորձեցին ճամբայ ելլել դէպի Իրլանտա, սակայն բեռը ծանր ըլլալուն, հազիւ մէկ մղոն կրցան ճամբորդել։ Այժմ բեռան մէկ մասը պիտի թեթեւցնեն եւ հաւանական է որ «Ֆրէնտշիփ» ու «Միս Քոլոմպիա» միաժամանակ մեկնին Նիւֆաունտլէնտէն՝ իրական մրցում մը կատարելով, ովկիանոսին վրայ։

∴ Պէտֆըրտի դքսուհին «Իշխանուհի - Քսէնիա» օդանաւով եւ օդանաւորդներ Պարնըրտի ու Ալիըթի ընկերակցութեամբ կը փորձէ Լոնտոն - Հնդկաստան թռիչքը՝ հինգ հանգրուանով և վերադարձ՝ ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Քանի մը օր լուր չառնուեցաւ օդանաւին մասին, սակայն վերջին տեղեկութեանց համաձայն, դքսուհիին առաջին հանգրուանը եղած է Սոֆիա, երկրորդը Հալէպ, ուսկից մեկնած է դէպի Պուշիր (Պարսից ծոց)։

∴ Իտալական 12 օդանաւերու տորմիղ մը ամսոյս վերջերը Հռոմէն պիտի մեկնի դէպի Լոնտոն։ Տորմիղը պիտի դրուի օդանաւային փոխ - նախարար Պալպոյի հրամանին տակ։

Մեծ գործադուլ Մակեդոնիոյ մէջ

Սելանիկէն՝ կը հեռագրեն թէ Քավալայի, Փրավիշի եւ Քսանթիի ծխախոտի 20,000 բանուորները որոշած են գործադուլ յայտարարել։ Սելանիկի գործարաններուն 40,000 բանուորները եւս գործադուլին պիտի մասնակցին։ Փրավիշի մէջ կռիւներ տեղի ունեցան բանթողներուն եւ ոստիկան - զինուորներուն միջեւ։ Գործաւոր մը սպաննուեցաւ եւ չորս հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Քավալայի մէջ վիրաւորուեցան 10 բանուորներ։

Գործադուլի կազմակերպիչներէն մօտ յիսուն հոգի ձերբակալուեցան։

Միջադէպ մը Երուսաղէմի մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Հոգեգալուստին նոր միջադէպ մը պատահած է Երուսաղէմի մէջ։ Ֆրանչիսկեաններ, տեղացի կրօնաւորներ և մեծ թիւով կաթոլիկներ թափօր կազմած գացած էին Դաւիթի մզկիթը, հոն աւանդական աղօթքներն ընելու եւ Աւետարան կարդալու համար։ Այդ սրբավայրի պահապանները, որոնք արդէն թշնամական դիրք բռնած էին վերջերս Իտալիոյ գահաժառանգ իշխանին Երուսաղէմ այցելութեան առթիւ, բացարձակապէս մերժեցին ներս ընդունիլ թափօրը եւ նոյնիսկ սպառնալիքներ ըրին։ Ֆրանչիսկեանները բողոքեցին անգլիական մարզպան Լորտ Փլըմըրի եւ Երուսաղէմի կառավարիչին։ Երուսաղէմի կաթոլիկ հիւպատոսները խորհրդակցութիւն պիտի կատարեն՝ միացեալ բողոք մը ներկայացնելու համար հոգատար իշխանութեանց։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ բեւեռախոյզներու մասին նոր լուր չկայ։ Օգնութեան ձեռնարկները կը կրկնապատկուին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ներքին նախարարը Սըփտակ Տեսրակի ձեւին տակ պիտի հրատարակէ արդիւնքը այն քննութիւններուն, զորս կատարած է ապացուցանելու համար թէ Անգլիոյ համայնավարները դրամ կը ստանան ռուսական աղբիւրէ։

Հ. Յ. Դ.

Նուագոյնի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Աֆռուվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Ցրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օրս։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի գոտոյի հանգամանակութիւնը -

Ա. Քէնտիրեան, Կ. Տօնիրեան, Ռ.Մ. 20ական, Ա. Նազարէթեան, Վ. Պուլտուքեան, Մէն.թօ., Յ. Ագրապեան 10ական, Օր. Թ. Պուլտուքեան 5, Ա. Պազարիկեան, Յ. Պաքսեան, Տ. Պաքսեան, Կ. Տապաղեան 10ական, Մ. Շ. 5, Կ. Զ., Բ. Խճարապեան, Գ. Հալաճեան, Յ. Պարանեան, Գ. Սարգիսեան 10ական, Յ. Զոլաքեան 15; Տ. Համբարձումեան 10, Ա. Աւագեան 5, Մ. Երախեան 10, Ի. Կոստանդինեան 5, Գ. Կարապետեան 5, Խ. Նարոնեան, Ա. Պալայճեան, Կ. Հալաճեան, Գ. Անանեան, Ղ. Ճօզիկեան, Յ. Ալլաղամեան, Բ. Ճօզիկեան 10ական, Գ. Նաւասարդեան 5, Գ. Աղլաղանեան 20, Օ. Մայրանուշ Խճարապեան 5։ Գումար 350 ֆրանք։

(տես Յառաջ 13 Յունիս)

Արժանթէօյլի հայ գաղութի անուններու ցանկը.—

Խաչատուր Պօղոսասարեան 70, Արտաշէս Մելիքեան 50, Թաթուլ Երամեան 25, Տիկին Զիթենի Էսքիճեան 15, Մկրտիչ Շահինեան, Պետրոս Վարդանեան, Կ. Պափլանեան, Վահրամ Հավլուճեան, Պետրոս Քէօլեան, Տիգրան Նշանեան, Յակոբ Մկրտիչեան, Կարապետ Փորթուգալեան, Նշան Քէօսէեան, Մինաս Մելիքեան, Յովհաննէս Սիմոնեան, Պետրոս Րէյիզեան 10ական, Գրիգոր Քրատրեան, Աշոտ Պետիկեան, Գառլօ Հավլուճեան, Գէորգ Պետրոսեան, Յովհաննէս Բարիկեան, Սիմոն Քերիսեան 5ական ֆրանք։ Գումար 310 ֆրանք։

(տես Յառաջ 13 Յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշցի Նաթան Ճենոեան որ 1926ին Վիէնէն մեկնեցաւ Մարսէյլ ուր ամուսնացաւ։ Վիէն կամ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Markar Der Garabedian, Maison Valancine, Fontaines sur Saône, Rhône.

— Գրիգոր Բարունակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Նոզդանի Թէրգիլի գիւղէն Ցրդատ Բարունակեան, հօր անունը Սոլախ, մօր անունը Սինէմ, եղբայրը Մելքոն, քոյրը Եղիսաբէթ։ Ցիշեալը 927ին Գէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն փախած է։ Լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ։ Իմացնել՝ K. Sétian, Quartier des Mines, à Chalamon Privas, Ardèche.

— Ակնայ Ալպուշեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Ցարութիւն Ցիլպէրեանը եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Մաքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1928
15 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 674 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը հաճութեամբ չլսեց իտալօ-թուրք դաշնագրին կնքումը։

Այս խրողութիւնը չեն ծածկեր խորհրդային բազմալեզու թերթերն ալ։ Դեռ երէկ, Փարիզի համայնավար օրկանէն՝ «Իւմանիթէ»էն կը թարգմանէինք թղթակցութիւն մը, որ պարզելով կնքուած դաշնագրին անպատեհութիւնները Թուրքիոյ համար, գիտել կու տար.

«Թուրք կառավարութիւնը խիստ մօտիկ ապագայի մէջ [illegible] պիտի զգայ իր հողին վրայ [illegible] ըլլալուն համար, պետութեան մը, որ [illegible] տարածէր թէ ծրագրած է բնաջնջել Թուրքիան։ [illegible] բուժան նոր վարչաձեւը, որ անտարբեր կերպով վանեց ցոյները [illegible] կարգապահութեան մը տակ խոնարհեցաւ [illegible] փոքրամասնութիւնները, իր իսկ սեփական [illegible] Միջոցներ տալով Իտալիոյ, որ [illegible] իր քաղաքական անկախութեան պատրաստէ փոքր [illegible] մէջ։»

Այսպիսի ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր նաեւ Թիֆլիսի «Զարեան»ը (հայերէն), իր խմբագրականին մէջ.

«Իտալօ-թուրք եւ յոյն-թրքական նոր համաձայնութիւնները հետեւանքով կրնան որոշ չափով խախտել այն պայմանները որոնց հաստատուն վիճակով չափազանց շահագրգռուած է Խորհրդային Միութիւնը»։

Եւ դեռ աւելին.

«Թուրքիան անկեղծօրէն ձգտելով խաղաղութեան եւ վերաշինութեան, կապ հաստատելով քանի մը աշխարհակալ պետութեանց հետ, կրնայ այնպիսի պայմաններ ստեղծել, որոնք կրնան յակասել իր իսկ շահերուն։ Չաւ գիտնալով որ Երիտասարդ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը այնքան ալ միամիտ եւ [illegible] եւ Միութիւնն այնուամենայնիւ կը յայտնէ իր կասկածները քանի որ Թուրքիոյ հետ բանակցող պետութիւնները դէպի [illegible] արամադրուած են քայքայիչ եւ յարձակողական քաղաքականութիւն կը վարեն անոր դէմ։»

Այս կասկածոտութեան ուժ կու տայ թուրք մամուլը, որ, խորհրդածութիւններէ զգուշանալով հանդերձ, չի ծածկեր թէ Թուրքիա պիտի հետեւի նոյնքան արեւմտեան, որքան արեւելեան քաղաքականութեան մը։ «Մեր ձգտումն է, ինչպէս առաջին, նոյնպէս արեւմտեան պետութեանց հետ կնքել միեւնոյն յարաբերութիւններն ու համաձայնութիւնները։ Թուրքիտալական համաձայնութիւնը ատոր ամէնէն վերջին ապացոյցն է։ Ոչ մէկ արգելք կայ որ մենք վաղը նմանօրինակ դաշնագիրներ կնքենք ուրիշ արեւմտեան պետութեանց հետ» («Միլլիյէթ»)։

Ոմանք ծանուցին թէ իտալօ-թուրք դաշնագրին ձեւով համաձայնութիւն մըն ալ պիտի կնքուի Անգլիոյ հետ։

Այս իրողութիւններէն եւ խոստովանութիւններէն չի հետեւիր թէ, Էնկիւրի կ'ուզէ բաժնուիլ Մոսկուայէն, որուն բարեկամութեան եւ գինակցութեան թանկագին արդիւնքները վայելեց մինչեւ այսօր, ու պիտի վայելէ տակաւին։

Բայց անվիճելի է որ, Թուրքիա այլ եւս բաւական չի նկատեր այդ գինակցութիւնը, եւ կ'ուզէ ապահովել յետոյ, կ'ուզէ կողմն ու ճակատն ալ երաշխաւորութեան տակ առնել, գոնէ ժամանակի մը համար։

Իրբեւ խորամանկ ազուէսներ, Թուրքերը շատ լաւ կը հասկնան թէ խորհրդային իշխանութիւնը կարելին ըրաւ, իրենց երկիրը արեւմտեան աշխարհակալութեան ճանկերէն ազատելու, անկախ եւ միատարր Թուրքիա մը ստեղծելու համար։ Ան հաւատարմօրէն ծառայեց իրենց շահերուն, թեւ թիկունք հանդիսանալով ամէնէն տագնապալի օրերուն, մինչեւ անգամ իր արժանապատուութիւնը զոհելով եւ հողային գիջումներ կատարելով Կարս, Արտահան եւն. . իսկ այսուհետեւ դժուար թէ կարենայ մեծ բան մը տալ։

Միւս կողմէ, Թուրքերը պէտք ունին ոչ միայն արեւմտեան ճակատի վտանգները հեռացնելու, այլ եւ տնտեսական աջակցութիւն ապահովելու։

Արդ, Մոսկուան չի կրնար տալ այդ աջակցութիւնը, ինքն իսկ մատնուած ըլլալով անհաւոր անելի մը։ Կապուած միալով միայն Ռուսիոյ եւ կռնակ դարձնելով Եւրոպային, Էնկիւրի կը վախնայ որ առտու մը անոր օրին կը հասնի, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական գետնի վրայ.

Այս միեւնոյն խոհամտութեան հետեւանքն է Թուրքեւ-Ափղան համաձայնութիւնն ալ։

Ինչ որ չկրցաւ ընել Մոսկուա, շքեղ ցոյցերով և գրգռիչ յորդորներով, յաջողեցաւ գլուխ հանել Էնկիւրին։ Սովորական դէպք մը չէ թուրք գինուորական պատուիրակութեան մը առաքումը դէպի Աֆղանիստան, առաջնորդութեամբ սպայակոյտի դեր-նախագահ Քեազիմ փաշայի։

Ճիշտ այնպէս ինչպէս Գերմանացիները զինուորական առաքելութիւն մը ղրկեցին Թուրքիա, Մեծ Պատերազմէն առաջ, Լիման Ֆոն Զանտէրսի նախագահութեամբ, կամ Անգլիա և Ֆրանսա իրենց բրին, Յունաստանի զինուորական և նաւային ուժերը կազմակերպելու համար, քէմալական Թուրքիան ալ կը ստանձնէ Աֆղանիստանի բանակին վերակազմութիւնը։ Ամանուլլահ Թագաւորին ընդհանուր սպայակոյտի պետն ու զինուորական խորհրդականն անգամ Թուրք մը պիտի ըլլայ։ Էնկիւրի միեւնոյն ատեն պիտի ղրկէ կրթական պատուիրակութիւն մը։

Եթէ այս յաջողութիւնը կը փնտռէ Անգլիոյ ազդեցութեան, աւելի ծանր հարուած մը կրնայ հասցնել Ռուսիոյ հմայքին։ Որովհետեւ Լոնտոն կրնայ վերջը-վերջը Թուրքիան բաժնել Մոսկուայէն, եւ առնել իր թեւարկութեան տակ, ինչպէս կը փորձէ ընել Մուսուլի համաձայնութենէն ի վեր, նոյն իսկ երես դարձնելով Քիւրտերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Գահիրէի մէջ կազմուած է «Հայ կրթական եւ Հրատարակչական միութիւն» մը։ Այս առթիւ Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը խմբագրականի մը մէջ կը շեշտէ (4 Յունիս).

— «Թող շատանանք յիշատակելով, որ բովանդակ գաղութահայութիւնը չունի գէթ մէկ հատիկ երկրորդական վարժարան, ուրկէ ելած աշակերտը իրեն առջեւ բաց գտնէր եւրոպական բոլոր համալսարաններուն դռները։

Զունինք կեդրոնական մարմին մը, որ իր խնամքին եւ հսկողութեանը տակ առնէր դպրոցական գործը։

Զունինք հրատարակչական մը, որ լաւագոյն գիրքերը — հսկայ շտեմարան մը — ընտրէր, հրատարակէր եւ լաւագոյն պայմաններով մտցնէր հայ դպրոցներէն, հայ տուներէն եւ հայ խանութներէն ներս։

Կը հաւատանք, որ այս փրկարար յեղաշրջումը պիտի կատարէ 1928 Մայիս 28ին Գահիրէի մէջ ծնունդ առած «Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային միութիւն»ը.

Մենք գիտենք անշուշտ այն ծանր, սրտամաշուք տառապանքները, որոնք կապուած են այս գործին։

Նսանդ պէտք է սպասել, պէտք է տունէ-տուն եւ գաղութէ-գաղութ պտտիլ, ջանալ ամէնքը համոզել եւ ամէնուն աջակցութիւնը ապահովել՝ ամուր, առողջ եւ տեւական հիմերու վրայ դնելու համար «Համազգային» գործը։

Նորաստեղծ կազմակերպութեան հիմնադիրներուն լաւապէս ծանօթ են այս դժուարութիւնները։

Եւ այդ պատճառով անոնք յառաջիկայ տարին որոշած են յատկացնել բացառաբար այս դժուարին գործի կազմակերպման նախնական աշխատանքներուն։

Խարազել, արծարծել եւ տարածել «Համազգային»ի գաղափարները, ամէն տեղ եւ բոլոր գաղութներու մէջ հիմնադրութեանց եւ Տեղչութեանց համապատասխան մարմինները ստեղծել, գանոնք բոլորը, Ամերիկայէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Ֆրանսայէն մինչեւ Իրաք եւ Հայաստան կապել Կեդրոնին հետ, եւ առ առաւելն տարի մը ետքը՝ այս Կազմակերպութիւնը լծել իր մեծ ու ստեղծագործ աշխատանքին։»

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
40րդ Ցանկ

	Ֆր
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութենէն (Բ. անգամ)	3.235.25
Ա. Տէյիրմէնճեան	20 —
Փոքրիկն Պարգեւ Գ. Տէրմինեան, Ալֆորվիլ	5.—
գումար	3.260.25
39րդ ցանկին գումարը	51.957 50
ընդհ. գումար	55.217.75

ԽՄԲ. — Երէկուան ցանկին գումարը վրիպակով տպուած է 51.857.50, փոխանակ 51.957 Ֆր. 50 սանթիմի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիոյ Ծերակոյտը վաւերացուց

Հռոմէն կը հաղորդեն թէ Իտալիոյ Ծերակոյտը 13ի դէմ 156 քուէով վաւերացուց իտալօ-թուրք դաշնագիրը։ Քուէարկութիւնը եղած է գաղտնի։ Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ վերջերս նոր Սահմանադրութեան մասին վիճաբանութիւն կատարուած ատեն՝ շատ մը ծերակուտականներ հակառակ քուէ տուած էին։ Իտալօ-թուրք դաշնագրին այսքան կարեւոր մեծամասնութեամբ մը վաւերացուիլը կը նկատեն նշան մը թէ այդ դաշնագրին կողմնակից են բոլոր Իտալացիները։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» թուրքիտալական դաշնագրին մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ ասիկա թուրք դիւանագիտութեան համար մեծ յաջողութիւն մըն է, եթէ նկատի առնուի որ Լօզանի դաշնագրին պայմանաժամը կը լրանայ 1929ին։ Թուրքիա խաղաղասէր Ռուսիոյ հետ իր կնքած դաշնագրով նախապէս իր հիւսիսի սահմանները ապահովութեան տակ առնելէ ետք, արեւմուտքի մէջ ալ կարգ մը յաջողութիւններ ձեռք կը բերէ։

«Իզվեստիա», ըսելէ վերջ թէ թուրք դիւանագիտութիւնը ո՛եւէ ձեւով սովետներու հակառակ ընթացք մը չէ ունեցած, կը պնդէ նախապէս իր ըրած յայտարարութեան վրայ թէ Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած է, եւ կրնայ ըլլալ որ թուրքեւիտալական դաշինքը կարգ մը պարագաներու մէջ գործածուի ընդդէմ Ռուսիոյ։ Պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ թուրք դիւանագիտութիւնը պէտք է միշտ զգոյշ ըլլայ, որպէսզի Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած ո եւ է կարգադրութեան մասնակից չըլլայ։

Յունաստանի գործադուլին շուրջ

«Աթէնքի» ԱԹԷՆքի Թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Յունաստանի գործադուլներուն մասին.—

Քավալայի, Քսանթիի, Փրավիշթայի, Քոմոթինի եւ Ալեքսանդրապոլիսի ծխախոտի գործաւորները գործադուլ յայտարարեցին Յունիս 11ին, որովհետեւ վաճառականները մերժեցին անոնց պահանջները։ Գործաւորները կը պահանջէին օրավարձերը աւելցնել՝ ապրուստի սղութեան համապատասխան եղանակով, բանուորներուն համար տուներ շինել վաճառականներու ծախքով և օրական եօթը ժամ աշխատանք։ Բանուորները կը պահանջէին նաեւ որ գործադուլներու մնտուկին մատակարար մարմնին մէջ բանուորներու ներկայացուցիչները տիրապետող ձայն ունենան։

Քավալայի մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ բանթողներու եւ ոստիկան-զօրքին միջեւ։ Բանթողները, համայնավարներու գրգռութեամբ, քարկոծեցին ոստիկանները, որոնք օդին մէջ գնդակ պարպեցին՝ զանոնք ցրուելու համար։ Փրավիշթայի մէջ եւս ընդհարում մը տեղի ունեցաւ եւ բանուոր մը սպաննուեցաւ։ Գործադուլը ծաւալեցաւ մինչեւ Տրամա, ուր կարգապահ ցոյց մը տեղի ունեցաւ։ Բանուորական միութիւնը որոշեց գործադուլ հռչակել նաեւ Սելանիկի, Սէրէզի եւ Նէկրիթիի մէջ։ Համայնավարները կ'աշխատին փոխադրական բանուորներն ու բեռնակիրները եւս գործադուլի մղել։ Եթէ վաճառականները յամառին սէնդիկայի անդամ չեղող բանուորներ աշխատցնել Տրամայի մէջ, անկարգութիւններէ կը վախցուի։

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 13ին, ժամը 11ին, տեղւոյն ծխախոտի գործաւորները եւս գործադուլ յայտարարեցին, պահանջելով 100ին 20 յաւելում։ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ բանթողներու թիւը կը հասնի 50,000ի։

Հելլէն նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց պաշտպանել սէնդիկայի չանդամակցող բանուորները եւ չբանակցիլ բանթողներուն հետ, մինչեւ որ անոնք գործի վերսկսին։ Հրաման տրուեցաւ զինուորներուն, որ կարգը պահպանելու համար աջակցին ոստիկանութեան։

Հելլէն-ռուս համաձայնագիրը ջնջուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդարանը ստուար մեծամասնութեամբ ջնջեց մաքսային այն համաձայնագիրը, որ զօր. Փանկալոսի օրով կնքուած էր Յունաստանի եւ խորհրդային Միութեան միջեւ։ Խորհրդարանը Յունաստանի առեւտրական շահերուն համար վնասակար կը նկատէ այդ համաձայնագիրը, ու մասնաւորաբար հակառակ է համաձայնագրի այն տրամադրութեան թէ՝ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնէութիւնը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն պիտի վայելէ։

Խորհրդարանը վաւերացուց հելլէն-եգիպտական առեւտրական եւ նաւային համաձայնագիրը։

Նորում Քոյմարի դատապարտեալներուն

Ալզասցի երեսփոխան Միշէլ Վալթէր Երեսփ. ժողովի դիւանին ներկայացուց առաջարկ մը՝ պահանջելով ընդհ. ներում շնորհել Քոլմարի դատապարտեալներուն։ Մէկ շաբաթէ ի վեր խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան այս նիւթին մասին։ Առջի օր Ալզասէն Փարիզ եկաւ աբբայ Հէկի եւ Երեսփ. ժողով երթալով տեսակցեցաւ Ալզաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԶՕՐ. ՆՈՊԻԼԷ ԿԸ ՊԱՏՄԷ «ԻՏԱԼԻԱ»ՅԻ ԱՂԷՏԸ

Վերջապէս կարելի եղաւ կանոնաւոր հաղորդակցութեան մէջ մտնել աղէտեալ բեւեռախոյզներուն հետ։ Զօր. Նոպիլէ անթելով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Իտալիայի աղէտին մասին.

— Մայիս 25ին, ժամը 10ուկէսին, Իտալիա, որ 500 մեդր բարձրութեան վրայ կանոնաւորաբար կը յառաջանար, յանկարծ ծանրացաւ եւ ունեցաւ արագ անկում մը, զոր կարելի չեղաւ արգիլել։ Երկու վայրկեանի մէջ օդապարիկը ցամաքին բախեցաւ նաւակը, որուն մէջ էին զօրավարն ու արշաւախումբէն քանի մը հոգի, բախումի պատճառով զատուեցաւ օդապարիկի վերի մասէն եւ ջախջախուեցաւ։ Բեռը թեթեւցած ըլլալով, Իտալիա, որուն մէջ կը գտնուէր պաշարին մեծ մասը, մեկնեցաւ դէպի արեւելք, անցաւ Ֆոյն կղզին, յետոյ Շրուպէրի վրայէն ու ճամբան շարունակեց դէպի Պրինի գլուխը։ Աղէտէն յետոյ, երբ տեսանք որ բոլորս ալ ողջ առողջ ենք, «Կեցցէ՛ Իտալիա» պոռացինք։

Մայիս 30ին իրիկունը իտալացի հազարապետներ Մարիանօ եւ Ցափփի ու շուէտացի գիտնական Մալմկրէն իրենց հետ պաշար առած, ուղղուեցան դէպի Հիւսիսային գլուխ, յուսալով օրական 10 քիլոմեդր ճամբայ կտրել։ Մեր խումբին մէջ են չեխոսլովաք գիտնական Պէհունէք, ծովային տեղակալ Վիլյէրի, ճարտարագէտ Թրոյեանի, ելեքտրագէտ Չէչչիոնի եւ անթելի մասնագէտ Պիանճի։ Արշաւախումբի միւս անդամները որ մնացին օդապարիկի վերի մասին մէջ, առնուազն երեք ամսուան ուտելիք եւ կազմած ունէին. չենք գիտեր թէ այժմ ո՞ւր կը գտնուին անոնք։»

Նոպիլէի խումբէն շուէտացի Ցոքթ. ֆին Մալմկրէն վիրաւորուած է թեւէն եւ սրունքէն։ Իսկ Նաթալէ Չէչչիոնիի աջ սրունքը կոտրած է ճիշտ ծունկին վրայ։ Զօր. Նոպիլէ ինք ալ վիրաւորուած է աջ բազուկէն եւ աջ սրունքէն։

Շուէտական երկու հսկայ օդանաւեր ղրկուեցան օգնութեան. առաջինը հագալապետ Մատտալէնայի ջրօդանաւն է, երկրորդը երեք շարժանիւով օդանաւ մը՝ Ռոպինսոն, ղեկավարութեամբ ձիւնապետ Վէրմէր Նիլսոնի։ Մատտալէնա բալիոր, անկարգ եւ ուրիշ անմիջական պիտոյքներ կը տանի հետը։ Ռուսական Կրասին սառնաբեկը ճամբայ ելաւ դէպի Շփիցպէրկէն։ Կը ծրագրուի Հոփէն կղզին մէջ խարիսխ մը հաստատել օգնութեան փութացող օդանաւերուն համար։ Յիշեալ կղզին Նոպիլէի խումբէն 450 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ Յայտնի բեւեռախոյզ Ռոալտ Ամունտսէն կը պատրաստուէր օգնութեան փութալ, սակայն ամերիկացի այն դրամատէրը որ խոստացած էր նիւթապէս օժանդակել իրեն, այժմ պայման կը դնէ որ իրեն դիմում պէտք է ըլլայ կառավարութեան մը կողմէ. որով Ամունտսէն չպիտի կրնայ ճամբայ ելլել։

Զօրավարին վերոյիշեալ պատմութիւնը կը հրատարակեն բոլոր թերթերն ալ։ Հակառակ ատոր, սակայն, սպկաւին լուրջ կասկածներ կան անոր վաւերականութեան մասին։ Երէկ ո եւ է նոր լուր չհասաւ Իտալիայէն։

Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պոքանովսքի շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
ԵՒ
ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

ՊՈՍԹԸՆ, 1 Յունիս

Կուսակցական համագումարներու մօտակցող պատուիրակութեանց ընտրութիւնները գրեթէ ամբողջապէս վերջացած են։ Ամերիկեան մթնոլորտը կը պարզուի եւ երկու կարեւոր թեկնածուներ կ'երեւան հրապարակի վրայ,— Ալֆրէտ Սմիթ, Նիւ Եորքի նահանգապետը իբրեւ ռամկավարներու թեկնածու եւ Հուվըր՝ այժմու գահլիճի առեւտրական նախարար, իբրեւ թեկնածու հանրապետականներու։

Երկու թեկնածուներուն դէմ ալ հակառակութիւններ կան իրենց կուսակցութիւններէն ներս, սակայն ռամկավարներու թեկնածուին դէմ եղած հակառակութիւնը այնքան շեշտուած չէ, որքան հանրապետական թեկնածուին։

Ալ. Սմիթ, խոնարհ ծագում ունի։ Ծնած ու մեծցած Նիւ Եորք քաղաքի արեւելեան մասի խոնարհ թաղերէն մէկուն մէջ, աղքատիկ ընտանիքի մը յարկին տակ, ու նոյն միջավայրին մէջ մեծցած, չափահաս դարձած ու աշխատած է։ Որով գինքը ղուրկ կը համարեն կենցաղագիտական դաստիարակութենէ, նախագահական բարձր պաշտօնի մը պարտադրած ըմբռնումներէն եւ այդ պաշտօնին հետ կապուած ընկերային բարձր ծիսակատարութիւններէն։ Ասիկա զօրաւոր պատճառ մը կը համարեն իր հակառակորդներէն ոմանք, գայն հեռու պահելու համար նախագահական բարձր աթոռէն։

Միւս կողմէ, Սմիթ կաթոլիկ ըլլալով, հարաւի շատ մը մաքրակրօն բողոքականները չեն կրնար հանդուրժել, որ աւանդականօրէն բողոքական դաւանանքի պատկանող բարձր անձնաւորութիւններու գրաւած աթոռը բողոքի կաթոլիկ մը, հոգ չէ թէ մեծ կարողութիւններով օժտուած ըլլայ։

Սահմանադրական կանոններու համաձայն, եկեղեցին պետութենէն բաժնուած ըլլալով, արգելիչ օրէնք մը չկայ, սակայն աւանդութիւնը շատ խոր արմատ բռնած է բողոքականներու հոգիին մէջ։ Այս երկիրը միշտ նկատուած է բողոքական հանրապետութիւն եւ անոր գլուխը պէտք է գտնուի նոյն դաւանանքին պատկանող անձ մը։ Միւս կողմէ, կան այնպիսիներ, ոլոնք կը կարծեն թէ Սմիթի յաջողութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ որ արտաքին կաթոլիկ նկատումներ մուտք գործեն Մ. Նահանգներու քաղաքական կեանքին մէջ։

Սակայն եւ այնպէս, երեւոյթներէն դատելով, չկայ մէկը ռամկավար կուսակցութեան ծոցին մէջ, որ կարենայ թեկնածութեան մրցորդ հանդիսանալ անոր դէմ։

Ըսի թէ Հուվըրին դէմ աւելի զօրաւոր հակառակութիւն մը կայ իր կուսակցութեան ներսը։ Դատելով մինչեւ հիմա ընտրուած պատուիրակներու տրուած հրահանգներէն, հազիւ թէ պարզ մեծամասնութիւն մը ունենայ Հ. Հուվըր։ Մինչդեռ որպէսզի յաջողի իր թեկնածութիւնը, համագումարի բացարձակ մեծամասնութեան պէտք ունի։ Իհարկէ պատուիրակները ազատ են իրենց քուէները փոխել, այս կամ այն ուղղութեամբ, եթէ պարագաները հարկեցուցիչ դարձնեն։

Հուվըր լուրջ կրթութիւն ստացած, բարձր արժանիքներով ու կարողութիւններով օժտուած եւ վարչական ու կազմակերպական մեծ տաղանդ ունեցող անձնաւորութիւն մըն է։ Ներկայ գահլիճին մէջ կը վարէ առեւտրական նախարարութեան նման պատասխանատու եւ բարդ պաշտօն մը, մեծ ձեռնհասութեամբ։ Նախագահական բարձր պաշտօնի մը բոլոր յարմարութիւններն ունի։

Կը թուի սակայն թէ իր դէմ եղած հակառակութիւնները չեն բխիր իր արժանիքներու եւ կարողութիւններու պակասէն, այլ բոլորովին ուրիշ շարժառիթներէ։ Պարզապէս շահերու բախումէ յառաջ կուգայ հակառակութիւնը։ Մօրկընը եւ քարիւղի թագաւորները չեն սիրեր նախագահ տեսնել Հուվըրը, որովհետեւ կը վախնան թէ պետական պաշտօնատարները չպիտի կրնան ծառայեցնել իրենց շահախնդրական նպատակներուն այն չափով, ինչ չափով որ պարագաները պիտի թելադրեն կամ իրենց շահերը կը պահանջեն։

Այնպէս կ'ենթադրուի թէ Հ. Հուվըր չպիտի թոյլատրէ, որ պետական պաշտօնատուները առանձին կամ մասնաւոր շահերու գաղտնի հաւակշռին կամ ազդեցութեան ենթարկուին։

Գլխաւորապէս արտաքին պաշտօնատունն է որ նման ազդեցութիւններու կ'ենթարկուի, արտաքին աշխարհի մէջ մասնաւորներու շահերը ապահովելու համար, ի վնաս ուրիշներու եւ պետական պատուին ու վարկին։ Կ'ըսուի թէ Հուվըր խստօրէն հակառակ է այդ վիճակին։ Ու եթէ դատենք այն երեւոյթէն, որ դուրսի աշխարհին մէջ քարիւղ որսացողներու խմբակներուն գլխաւորութեամբ կը տարուի անոր դէմ եղած հակառակութիւնը, կը մղուինք մտածելու թէ ենթադրութիւնը ճշմարտանման է։

Ամէն պարագայի մէջ, կը մօտենան համագումարներու օրերը։ Մօտ օրէն կը գումարուին երկու կուսակցութեանց համագումարները, մէկը՝ Քէնզասի, իսկ միւսը Քանսասի մէջ, ուր վերջնականօրէն կը պարզուի թեկնածուներու կացութիւնը։

Ասկէ առաջ, յայտնի թեկնածուներու շուրջ մղուած ուժեղ պայքարը պատճառ եղած է, որ քուէները չկեդրոնանան մէկուն կամ միւսին վրայ ու հրապարակ դրուած է «Սեւ Ձի»ն (Black Horse), այսինքն մինչ այդ. անծանօթ թեկնածու մը, որուն վրայ կեդրոնացած է քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը։ Ընհաւանական չէ որ յառաջիկայ համագումարներուն ալ նման պարագաներ ներկայանան եւ փոխանակ Հուվըրի կամ Սմիթի, հրապարակ դրուին նոր թեկնածուներ։

Ուրեմն պիտի սպասենք համագումարներու ելքին։

Ց ԸՄՍՑՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Յունիս 12ին Քանսաս-Սիթիի մէջ բացուեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան համագումարը՝ նշանակելու համար նախագահական թեկնածուն։ Բացման խօսքը արտասանեց ծխախոտական ֆէս, որ Հանրապետական կուսակցութեան գովեստն ըրաւ։

Ըսուած էր թէ 50.000 երկրագործներ որոշած են Քանսաս-Սիթիի վրայ քալել՝ բողոքելու համար նախագահ Քուլիճի իրենց հանդէպ բռնած դիրքին դէմ։ Այս ցոյցը տեղի չունեցաւ, միայն քանի մը հարիւր երկրագործներ եկած էին ցուցարարութեան համար։ Գանձային նախարար Մէլըն, որ գլխաւոր վարիչն է համաժողովին, իբրեւ նախագահական թեկնածու ներկայացուց առեւտրական նախարար Հուվըրը։

Քուլիճ վերջնապէս հրաժարեցաւ թեկնածութենէ։ Փոխնախագահի թեկնածու կը նկատուի զօրավար Տօզ։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

DANS LA 6e PARTIE DU MONDE

Հեղինակ՝ Armen Ohanian. Հրատ. Grasset (Paris) 12 frcs.

Իբր պարուհի որ նուրբ արուեստի մը հմայքը կը պտտցնէ միջազգային բեմերու վրայ, Տիկին Արմէն Օհանեանի համբաւը հպարտօրէն արձագանգած է նաեւ մեր մէջ։ Բայց անոր գրական փորձերը,— միշտ օտար ժարգի մէջ— կը մնան գրեթէ անծանօթ հայ ընթերցողին։ Ֆրանսերէն լեզուով, ան արդէն հրատարակած է երկու գործեր՝ La Danseuse de Shamakha (1919, եւ Dans les griffes de la civilisation (1921). Իսկ իր վերջին գործը՝ Աշխարհի 6րդ. մասին մէջ, որ նախապէս, մաս առ մաս հրատարակուեցաւ Les Nouvelles Littérairesի մէջ, նոյնպէս գովեստով ողջունուեցաւ ֆրանսական մամուլին կողմէ։

Պոլշեւիկեան Ռուսիոյ մէջ բնակութենէ մը յետոյ, իր տպաւորութիւններն է որ Տիկին Ա. Օհանեան կ'ամփոփէ հատորի մը մէջ։

Կարմիր յեղափոխութիւնը իր հետապնդումներուն եւ խոստումներուն համամարդկային բնոյթովը իսկ, կոչուած էր բուռն ու համակիր հետաքրքրութիւն արթնցնելու՝ մանաւանդ աշխատաւոր զանգուածներուն մէջ։ Բայց շնորհիւ իր սայթաքումներուն եւ անիմաստ վայրագութիւններուն, իր շուրջ հիւսեց անվստահութեան եւ ախորժ հակողութեան մթնոլորտ մը։ Ա՛յս է պատճառը որ բոլոր պրպտումներն ու հրատարակութիւնները արդի Ռուսիոյ մասին, յաճախ, արդարութեան իրենց հաւաստիքներէն յետոյ, հետաքրքիր մտքերուն կը հրամցնեն միակողմանի դատաստանի մը վճիռը, ու կը մեղանչեն ճշմարտութեան դէմ, երբ ներկայ վարչաձեւին ախտանիշերը կը կարծեն գտնել անոր միջուկին՝ սկզբունքին ու վերջին ձգտումին մէջ։

Անոնք որ թիւերու եւ իրականութեան փաստերու ներկրկումնին ցուցադրելու համար Ռուսիա մը, որ ձախողած յեղափոխութեան մը յոռի հետեւանքներուն մէջ՝ արագօրէն կը դիմէ իր քայքայումին, իրենց եզրակացութեան մէջ կը յայտնուին իբրեւ անհաշտ հակառակորդներ դասակարգային պայքարի եւ ջատագովները դրամատիրական կարգերու։ Ու բոլշեւիզմի կոյր թմբկահարներէն զատ, քիչերն են միայն, որ կը թելադրեն սպասել յօյսով...։ Անոնք են որ, անծանօթ տեղին, ժողովուրդին, բարքերուն ու լեզուին, կցկտուր տեղեկութիւններ մը հաւաքելէ յետոյ, ճամբայ կ'իյնան գէպի խորհուրդներու երկիրը, ու նորութեան մը հրապոյրներուն մէջ, արագօրէն կ'իւրացնեն ու կը փոխանցեն ինչ որ իրենց տուն կուտայ «բեմադրուած» Ռուսիա մը...։ Իսկ ընթերցողը որ իր լաւատեսիկ գաղափարն ու դատաստանը կազմելու յօյսով կը դիմէ մէկուն թէ միւսին, բնականաբար է անշուշտ մնալու իր վարանումին մէջ, եթէ արդէն չունի որոշ հակումներ եւ իր հաստատ համոզումին փաստը չէ որ կը փնտռէ իր ընթերցումին մէջ։

Բայց Տիկին Ա. Օհանեանի գործը կը ներկայացնէ մասնաւոր շահեկանութիւն մը։ Հեղինակը առաւելութիւններ ունի, որոնք իր աշխատութեան կուտան առանձին տեղ մը, Ռուսիոյ մասին բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ։

Տիկինը ծանօթ է ռուս ժողովուրդին, անոր բարքերուն ու լեզուին։ Ապրած է ցարերու մականին տակ եւ երկու շրջաններու բաղդատութեան պատեհն է որ կը բերէ, հասունցնելէ յետոյ առողջ խորհրդածութեան մը լոյսին տակ։ Հոն ուր միապետութեան նողկանքը կը պոռթկայ, գովքը չի հիւսեր սակայն բոլշեւիկեան սարսափին։ Ան պարզապէս կողմ չի ճանչնար։ Անոնց հետ է որ, ինչ գոյնի ալ պատկանին, կը տառապին ամէն տեղ։ Անոնց դէմ է որ, կարմիր թէ ճերմակ՝ կը տանջեն ու կը շահագործեն ամէն տեղ. «Իշխանութի՞ւնը։ Կոյր է միշտ, անարդար, ինչ որ ալ ըլլան անոր հակակայ սկզբունքները, որոնցմէ կը բխի»։

Տառապող մարդկութեան հանդէպ՝ կարեկցութիւն ու բարեկամութիւն, բռնութեան դէմ՝ ատելութիւն եւ անզօր ըմբոստացում, ահա ինչ որ կը հակակշռեն Տիկին Օհանեանի տպաւորութիւնները։ Հոն ուր կը յաջողի զսպել իգական զիւրազգայնութեան մը սանձերը, հեղինակին գրիչը կը պրպտէ, կը փորէ ու հեգնանքի սուր հարուածով մը կը պայթեցնէ պալարը, ուր կը խմորուէր սուտն ու կեղծիքը շարաւի։

Երկրէ երկիր իր թափառումներու ընթացքին՝ շատ բան տեսած, դատած ու զարգացուցած է դիտելու եւ թափանցելու յատկութիւնը։ Ճիգի պէտք չունի մեզի փոխանցելու համար իր յուզումներն ու կենսունակ նկատումները, զուսպ գայրոյթներն ու խորհրդածումները։ Պատմողի իր անուրանալի տաղանդովը, գիտէ ընտրել բառերը եւ հարազատ ոճով մը՝ ցցել իրականութեան կենդանի արձանը։ Եւ այսպէս, փոխն ի փոխ զարմանքով ու ցաւով, յաջորդական գլուխներու մէջ, իրեն հետ ապրելէ յետոյ ցարական Մոսկուայի մասը փողոցներուն սարսափը, կը թափառինք հիմնական կարմիր մայրաքաղաքին խաժամուժին մէջ։ Հետաքրքրութեամբ ու արգահատանքով կը մօտենանք ընկեցիկ, անտէր ու անօգ մանուկներու բազմութեան, որոնք «տասը տարի յետոյ, պիտի կազմեն աւազակներու եւ աճիրկու մարդասպաններու բանակ մը, եւ պիտի պատժեն ընկերութիւնը որ իրենց ծնունդ տուաւ»։ Առաջնորդուած Տիկին Օհանեանի ցուցմունքներով, առանց յոգնութեան կը հետեւինք անցքերուն, որոնք պարտադրաբար պիտի նպաստեն Ռուսիոյ մէջ ձգելու «Հայամայնավարութեան անունը» միայն։ Ռուս կնոջ ճիգերը մեզ կ'ոգեւորեն պահ մը, բայց տիրապետութեան խարան փոխուած, որուն վերակապը պատռելու չի քաշուիր Տիկին Օհանեան, չուշանար մեզ հրամցնելու ու նողկանքով կը խորհրդածենք կէկիստին նկարին առջեւ, զոր ճարտարօրէն ու բնական գոյներով կը նկարէ հեղինակը, եւ ա՛լ, պէտքն իսկ չենք զգար իր յորդորներուն, որոնցմով մեզ կը զգուշացնէ Կէքէուին եւ բոլշեւիկեան գրութեան դէմ։

Բայց, գնահատելով մէկտեղ Տիկին Օհանեանի աշխատութեան առաւելութիւնները, չենք կրնար մեր կսկիծը զսպել, երբ հեղինակը՝ Հայաստան անցնելէ եւ մասնաւոր պատիրներու արժանանալէ յետոյ, հանգարտ սրտով կը հեգնէ «ծովերէ ծով» Հայաստանը, որ տանջահար ժողովուրդի մը գինովութեան երազն էր միայն եւ ուրիշ ոչինչ, ու անտարբեր օտարի մը անփութութեամբ կը հաստատէ. «Հայ ազգայնականներու անմիտ դիմումները երկու միլիոն կեանք արժեցին ու ամբողջ քանդեցին երկիրը։» (Ընդգծումները խմբ. են)։

Երկրին ամբողջական քանդումը սակայն, դարերու պատմութիւն ունի։ Երկու միլիոններէն առաջինները սկսան իյնալ այն ատեն իսկ, երբ դեռ Տիկին Օհանեան աշխարհ չէր եկած։ Հայ ազգայնականները (յեղափոխականները բսել կ'ուզէ) չէին որ օտարին թելադրեցին անխնայ ճզմել բռնութեան տակ, թալլել, աքսորել ու ջարդել Հայութիւնը։ Եւ եթէ անոնք եղան ըմբոստութեան սերմացանները հայ հոգիներուն մէջ, իրաւունք չունէ՞ին արդեօք կարեկցելու տառապանքին, ու կանգնելու վայրագ կամքերու գործունէութեան դէմ, ինչպէս ինքը՝ Տիկինը։

Բայց կրթուած, ապրած ու գործած օտարներու հետ, հեղինակը որ շատ լաւ գիտէ անոնց պատմութիւնները, կ'անգիտանա՞յ թէ Երեւանէն դուրս ալ կայ Հայաստան մը, որ առանց «ծովերէ ծով» երկարելու, կրնար գոնէ ամփոփուելու մխիթարութիւնը շնորհել ճղակոտոր ցեղի մը ցիրուցան մնացորդներուն։ «Հայ ազգայնականները» (?) չէին որ զայն ձգեցին օտարին, այլ Մոսկուան էր, որ անհրաժեշտ դատեց տալ օտարին, կարճ կապելու համար զարաւոր վէճերը։

Ու Տիկինը կրնար գոնէ իր հեգնանքը խնայել զոհերուն այն ժողովուրդին, որուն խոշոր մասը կը թափառի երկրէ երկիր, երբ հարուստ ու բարգաւաճ մարդկութեան մը խորթ զաւակները։ Չէ՞ որ ան գիտէ յուզուիլ մարդկային տառապանքէն եւ ըմբոստանալ ամէն տեսակ բռնութեան դէմ...։

Բայց կ'երեւի, կ'արժէր վերջին պահուն, փակել քննադատութեան աչքերը որոնց սուր ակնարկներուն փաստերը կուտայ Տիկինը իր գրքին մէջ, եւ հեգնելով տառապակոծ անցեալի մը ճիգերը, երախտագիտութեան պարտք մը հատուցանել հանդէպ Երեւանի գործավարներու նախապահին, որ իր տան մէջ, «ամբողջ ճաշի ընթացքին հայկական պատիւներ կ'ընէ տիկնոջ եւ ինքն իսկ կը սպասարկէ»։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

«ԿԱՊԻՏԻԼԱՍԻՈՆ»ՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ԹԱՒՐԻԶ.— Պաշտօնական հեռագիրները հաղորդեցին, թէ Շահ Փահլէվին եւ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ջնջուած յայտարարեցին օտար պետութեանց առանձնաշնորհները (կապիտիւլասիոն)։ Այս առթիւ երկրի ամէն կողմերը տեղի ունեցան տօնակատարութիւններ եւ հանդէսներ։

Թաւրիզի մէջ ալ Մայիս 10ին, Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ "Խիաբանէ Փահլէվի" վրայ տեղի ունեցաւ հանդէս մը, որուն ներկայ էր խուռներամ ժողովուրդ։ Ճառախօսեցին՝ Մոլլա Հիւսէյին Վայիզի եւ Յուսէփ խան Նղիազարեան, բացատրելով առանձնաշնորհներու ջնջման օգուտները։ Ամբողջ քաղաքը այդ օրը դրօշազարդուած էր։ Թէեւ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութիւնը յստակ գաղափար չունի «կապիտիւլասիոն»ներու մասին եւ զանազան ծիծաղելի մեկնութիւններ կուտան։

ՍԱԼՄԱՍ Նոյն Մայիսի 10ին մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ առանձնաշնորհներու ջնջումը։

Այդ օրը մասնաւորապէս ուրախ էր Դիլմանի ու Թուրքիոյ սահմանակից գաւառի, Սալմաստի բնակչութիւնը։ Փոքրիկ գիւղաքաղաք Դիլմանի պարտէզներէն դուրս՝ ընդարձակ դաշտավայրի մը վրայ, խուռն բազմութիւնը կը սպասէր մեծ գլխը իւրաքանչիւր գիւղ իր դրօշակներով ու պատրաստութիւններով գրաւած էր իրեն յատուկ վայրը։ Ցնծավայրը զարդարուած էր գեղեցիկ սիւներով, որոնց վրայ կը ծածանէին պարսկական դրօշակները։ Կամարներու շուրջը շարուած էին Թուրք եւ հայ աշակերտները։

Հայերն ալ իւրաքանչիւր գիւղ իր դրօշակներով ու խումբով ներկայ էր։ Առանձնապէս աչքի կը զարնէին Մահլամ գիւղի խումբն ու աշակերտութիւնը, որոնք լեռնային գեղեցիկ ծաղիկներով փունջեր ու երկու պսակներ կազմած ներկայացան։ Հայ աշակերտութիւնը զոյգ զոյգ, ծաղկեփունջերով ու պսակներով կը քալէր, պարզած պարսկական դրօշակը և կը թնդացնէր "Զէլթուն անկախ ... Ցօնահանդէսի յանձնախումբը ... գամները սիրալիր ընդունելութեամբ ... ըրին, ծափահարելով ու կրկնելով "զինդաբատ" կեցցէ։

Հիւրերու տեղաւորումէն յետոյ սկսաւ ճառը, թէ՛ ելոյ Հաջի Ամիր-գա Նամագ ... ու իր ճառը սկսաւ հետեւեալ բառերով

– Դամնըշալս բըղիմ անէ ... լիյնամ (խօսինք մեր մայրենի լեզուով)։

Եւ փառաբանեց Պարսկաստանի վերածնութիւնը «Հիւէէ ի վեր Պարսկաստանն էր արեւելեան ... կօյթի ջահակիրը, լուսաւոր ... բոյր, սակայն յետագային ... պացինները գայն կործանեցին եւ իր փառքի գագաթնակէտէն վար գլորեցին իսկ այսօր Պարսկաստանը յանձին Ռզահ-շահ Փահլէվիի արթնցած է եւ կ'աշխատի բուժել իր վէրքերը։ Իսկ հեռաւոր հնդկաստանէն իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Պարսկաստանը, դէպի իրենց խաւաք եղբայրներու յառաջդիմութիւնը, նոյն ինքն ... Ամերիկայէն ... Այդ քաղաքակիրթ երկիրներն ալ կը հետաքրքրուին մեր յառաջդիմութեամբ։

Պարսկաստանը այսուհետեւ ազատ է իր քաղաքական կեանքը տնօրինելու, այսուհետեւ չպիտի ըլլան օտար ձեռնամխութիւններ եւ ... պարսկահպատակ ժողովուրդներն ալ առանց կրօնի եւ դաւանանքի խտրութեան պիտի դատուին ... կառավարութեան պարսկական արդար օրէնքներու թելադրութեամբ։

Խօսեցան նաեւ ուրիշներ, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը։ Ցերեկոյ հրապարակ եկաւ եւ բազմահազար ժողովուրդի մէջ սկսաւ պատիլ տեղիս հրամանատար՝ Յարհանգը։ Երբ մօտեցաւ Հայերուն եւ ... աշակերտութեան, սիրալիր ... տուաւ, որուն ի պատասխան հայ աշակերտները ծափեր ցանեցին իր ոտքերուն տակ։

Ընդհանուր հանդէսը է հայ ժողովուրդին ուրախութիւնը Պարսկաստանի վերածնութեան առթիւ։ Մեր տառապանքի օրերու մեր միակ բարեկամը Պարսկաստանն էր։ Ան էր որ գրկաբաց կ'ընդունէր գաղթականներու ձեռքերէն ճողոպրած բեկորները։ Պարսկաստանի թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ՛ կառավարութիւնը միշտ սիրով ... բարեկամ աչքով վարուած են հայ տարրին հետ, որովհետեւ գիտեն որ Հայերը իր հաւատարիմ ... ամենալաւ բարեկամներն են։

Ն. Ս.

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀ

Ծամ. Հանրային Պարտէզի կարգաւորութիւններու խնդիրը կարգադրուելէ վերջ, Հանրային Պարտէզի շէնքը քաղաքապետարանի պիտի վերածուի։ ...

Պալատ քաղաքապետարանի հիմատին ալ. ծրագրած է ... կայ քաղաքապետարանը ... դիւական ակումբի մը վերած... հարկ եղած փոփոխութիւններ ... ու կահաւորումը ընելով։ Ակումբը պիտի ունենայ ճաշարան, մատենադարան, հիւրանոց, մասնաւոր սենեակներու ընդարձակ բաժիններ, ինչպէս նաեւ ննջարան։

Ակումբին գլխաւոր ... խորհուրդը պիտի ըլլան ... կան պաշտօնատարները, ... րականներ եւ լրագրողներ ... ւորականներու կատարեալ ... մաղթավայր մը դարձնելով ... Տրամադրուած ակումբ ... պատեհութիւն պիտի տայ ... գրասաշրջիկներուն, որ ... թեամբ կարենան յարաբերութեան մտնել Թուրք ... կաններու հետ։

...ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ան՝ խորհրդ. թերթերէն)

...ման մարզ — Ս...անի մէջ ...«...ագահարութեան» դասա-...ան են Միսաք Մկրտիչ ...եան եւ Թաշատուր Պետ-...եանը ...ութիւնը. ...ի վրէժուարման մեղա-...երկուքն ալ ...ւ տէր, քանի մը դատա-...թիւններ կրած են նա-...

...ումներ. — Ընթացիկ ...ան մէջ, Այդր լիճի Ջրհա-...միջոցով, պիտի ոռոգուի ...եւ լիճին մէջտեղն ...տարածութիւնը, որ բամ-...եւ այգի յատկացուած ...կերպով, կարելի պիտի ...ապահովել 500 դեսիա-...բամպակի արտերու ոռո-...Ազատ մնացած հողերը ...յատկացուին Վաղարշա-...եւ Ժերձակայ գիւղերու ...փախստականներուն ...

...ային խուզարկումներ. — ...Երեւան հաւաքած ...երկրաբաններ՝ ...Դարալագեազ պիտի մեկ-...համար Կիւ-...եւ Ղազախի կալա-...հանքերու երկրա-...հետախուզումները։

...հետախուզումներուն նը-...է վերջնապէս ճշդել ...եւ գինկի քանակը եւ ...արդիւնաբերական ար-...

...Երկրաբաններէն մէկը պիտի ...միայն Դարալագեազի ...ամբողջական քննու-...Իսկ միւսը՝ Դիլիջանի ...պիտի կատարէ պղնձի եւ ...հանքերու հետա-...Կը յուսացուի թէ ...Երեւան պիտի բե-...երակներ, որոնք ...պիտի բանան յետագայ ...քննութիւններու ...

...սանցարանը. — Ար-...ձեռնարկուած է Սեւանի ...կառուցման։ Այս ...Սեւան մեկնած ...խումբը վերջնապէս ...է սանցարանը հիմնել ...ծոցին (Զանգու) ...պիտի չինուի նաեւ ...

...սանցարանը ունի ...խոշոր նշանակու-...եւ այդ պատճառով, անոր ...կը ձեռնարկուի ...հետ կապուած է ...փոխադրութեան միջոց. ...որ կը յուծուի ...Դիլիջան երկաթուղիի ...այս վերջինը դեռ ...ծրագրային վիճակի մէջ։

...Հայաստանի մէջ. — ...գործավարը կառավա-...ներկայացուցած է ծրա-...որ կը պատկանի Թիւր-...դաշտային աշխատանք-...կազմելու հարցին։ Կառա-...այդ ծրագիրը յանձ-...ազգային փոքրամասնու-...կեդր. յանձնախումբին, զայն քննելու եւ երկու շաբթը-ւան ընթացքին՝ գործնական առաջարկներ բերելու համար։

ԱՌԵՒՏՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Ապրիլ ամսուան մէջ խորհր-դային իշխանութեանց առեւտրա-կան ներկայացուցիչը, ֆրանսա-կան կարգ մը գործարաններու տուած է հետեւեալ յանձնարա-րութիւնները, որոնք կրնան գա-ղափար մը տալ երկու երկիր-ներու առեւտրական յարաբերու-թիւններուն մասին։

Ռուսական շոգեկառքերու հա-մար, քանի մը հազար թռնօ ծանրութեամբ ծխաններ։ Նման յանձնարարութիւն մը տրուած էր արդէն անցեալ տարի։

Տօկուն աղիւսի արտադրու-թեան համար՝ անհրաժեշտ գոր-ծիքներ ու կազմեր։

Երկաթ չպարունակող մե-տաղներ՝ մեծ քանակութեամբ։

Արտէզեան հորերու համար 4 ջրհաններ, որոնք կարենան հարիւր հազարաւոր լիտր ջուր քաշել։ Այս գործիքները պիտի յատկացուին Սպիտակ Ռուսիոյ թաղապետական սպասարկու-թեանց, ինչպէս նաեւ ելեկտրա-կան, հեռագրական, անթելի, հիւսուածեղէնի եւ այլ մեքենա-ներ, մեծ քանակութեամբ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Լոնտո-նի մէջ գումարուած հաւաքոյթէ մը յետոյ կազմուած է կեդրո-նական Մարմին մը, որուն նպա-տակն է պայքար մղել Գ. Մի-ջազգայինին դէմ։ Այս մարմինը, որուն ուժ կուտան հակաբոլշեւի-կեան միութեան եւ Ցնտեսական Դաշնակցութեան անդամները, պի-տի գործէ իբրեւ ներկայացուցիչը Գ. Միջազգայինի դէմ կռուող Միջազգային Դաշնակցութեան, որ 1924ին կազմուեցաւ Ժընեւի մէջ՝ փաստաբան Օպէրի կողմէ։

Միջազգային Դաշնակցութեան նպատակը բացատրուած է այն բանաձեւին մէջ, որ ընդունուեցաւ առաժամեայ դիւանին կողմէ՝ 1924 Յունիսին Փարիզի մէջ գումար-ուած ժողովին ընթացքին։ Այդ ա-նաձեւը կ'ըսէ թէ բուռն պայքար պիտի մղուի Գ. Միջազգայինին եւ ուրիշ նման միջազգային խռովարարական կազմակերպու-թեանց դէմ եւ պիտի պաշտպան-ուին կարգի, ընտանիքի, սեփակա-նութեան եւ հայրենիքի սկզ-բունքները։

Միջազգային դաշնակցութիւ-նը այժմ ունի 23 կեդրոններ Եւ-րոպայի մէջ, կեդրոն մը Եգիպ-տոսի եւ բազմաթիւ կեդրոններ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամե-րիկայի, Չանկայի եւ Աւստրալա-գիայի մէջ. Ընցեալ Մայիսին Ժընե-ւի մէջ տեղի ունեցաւ այս կազմա-կերպութեան համաժողովը, որուն մասնակցեցան 18 եւրոպական եր-կիրներ, պատգամաւորներուն մէջ կային բարձրաստիճան քաղաքա-կան դէմքեր։

Այս կազմակերպութեան գլ-խաւոր պաշտօններէն մէկն է իբրեւ միացման կապ ծառայել ամբողջ աշխարհի հակաբոլշեւիկ կազմա-կերպութեանց միջեւ եւ կեդրոն մը տեղեկատուութեան եւ պրո-պագանդի. նպատակն է միջազ-գային ճակատ մը կազմել բոլշե-ւիզմի դէմ եւ վճռական ու անո-ղոք կռիւ մղել։ Անգլիոյ մէջ այս գործը պիտի վարէ Լոնտոնի կեդրոնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՆՈՐԷՆ ՌՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն անգամ որ թերթ մը կ'առնեմ, մեծ ուրա-խութեամբ կը կարդամ գաւառի թղթակցութիւնները, որոնք երբեմն մանրամասնօրէն կը տեղեկացնեն գաղութին արտաքին եւ ներքին կեանքը լաւ կամ գէշ։

Մարսէյլէն գրուած թղթակ-ցութիւններն ալ շատ մը երե-ւոյթներ կը պարզեն, բայց կ'ան-տեսեն նոր ցաւ մը։ Մարսէյլի գաղութն ալ ընդհանրապէս երեք դաւանանքներու կապուած է, լու-սաւորչականներ, հոռմէականներ ու-րոնց շատերը իրենք զիրենք հայ չեն ընդունիր, եւ բողոքականներ։ Այս վերջիններէն կարգ մը մո-լեռանդներ, մանաւանդ «Ռուհճի»-ները չարաչար կը ոգեն, կ'աղօ-թեն եւ կը սաղմոսերգեն, մարելով տարագիր երիտասարդութեան ազ-գային ոգին։ Շատ մը երիտա-սարդներ վարակուած են այդ հի-ւանդութեամբ։

Վերջերս ցաւով իմացայ երի-տասարդի մը պատմութիւնը։ Եր-կու եղբայրներ, մեծ պատերազմի ժամանակ կորսնցուցած ըլլալով իրենց ծնողքը միասին կ'ապրէին ամէնագաժան պարագաներու մէջ իսկ. Թուրքերու մօտ եւ Ամերիկ-եան որբանոցներուն մէջ։ Եղբայր-ներէն մէկը «Ռուհճի» դարձած ըլլալով այլեւս մեզ կը սեպէ իբր «Քրիստոնեայ» եղբօր հետ ապրիլ եւ կը բաժնուի...

Այս տեսակ ցաւալի պարա-գաներ յաճախ կը տեսնուին հա-գիւ հանգստացած ժողովուրդին մէջ։ Երիտասարդներ որոնք իյնա-լով նման շրջանակներու մէջ, կա՛մ կը խենթենան, կա՛մ ծնողքէն կը բաժնուին, եւ շատ մը ուրիշ ան-հաճելի երեւոյթներու կ'են-թարկուին։

Ս. Թաշճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Կ'իմանանք թէ պուլ-կարահայ օրիորդ մը (մայրա-պետ, որ կերպարի մեծ գործա-րանին (Փասքալի եկեղեցին կամ մայրապետանոցին մէջ կը միայ, խնդրած է գործատէրէն հանգանակութիւն մը կատա-րել։ Պուլկարիոյ աղէտեալնե-րուն համար։

Գ. Միշլօ սիրով ընդառաջ գացած է ու յանձնարարած ըն-կեր Գեղեցիկին եւ ռուս բան-ւորի մը, որոնք պտտելով հան-գանակած են 500 ֆրանք, իսկ գործարանատէրը իր կողմէն տրամադրած է 1000 ֆրանք, որ ղրկուած է Պուլկարիոյ հիւպա-տոսին միջոցաւ աղէտեալնե-րուն։

Բայց Վիէնի գաղութը պէտք է գիտնայ որ ոչ հայ Կարմիր Խաչի 200 ֆրանքով «Յառաջ»ի թղթակցութեան մէջ սխալմամբ 2000 տպուած էր) եւ ոչ ալ ներկայիս հաւաքուած գումար-ներով իր պարտքը կատարած եղաւ, մանաւանդ որ այս վեր-ջինը կը պատկանի ընդհանուր աղէտեալներուն։ Ուրեմն պէտք է շարժիլ, քանի ուշ չէ։

Վիշապ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւ-րոպայի շրջանային պատգամա-ւորական ժողովին ծախողումէն վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջա-նի մասնաճիւղերու վարչութիւն-ները խորհրդակցական ժողով մը գումարելով, որոշեցին Փարիզի շրջանը օժտել կարող վարչու-թիւնով մը, կարելի դարձնելու համար բոլոր մասնաճիւղերու գործերուն կանոնաւորութիւնն ու ներդաշնակութիւնը։ Այս նպատակով ամիսէ մը ի վեր տե-ղի կ'ունենային պատգամաւորա-կան ժողովներ, որոնց տեւեցին վեց գիշեր։ Կը մասնակցէին Փա-րիզի, Ժուանվիլի, Իսիլի, Պուա-Քոլոմպի, Ռոմիի եւ Շավիլի մաս-նաճիւղերու լիազօր ներկայա-ցուցիչները։ Ժողովը, անդրա-նալով անցեալի պատգամաւորա-կան ժողովին գումարումը, իր շրջանին յատուկ 37 յօդուածնե-րէ բաղկացած ծրագիր կանոնա-գիր մը մշակեց ու վաւերացուց՝ ընտրուեցաւ նաեւ ընդհ. յանձ-նախումբ մը, որ կը քննէ բաւա-կան ժամանակէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ տեղի ունեցած վէճերը։ Ի վերջոյ ընտրուեցաւ հինգ հո-գինոց վարչութիւն մը հետեւեալ ... Ս. ...եան ...ցօրթ. Ա. Հ... ...Րուշագլեան, Նշան Սերբոեան եւ Ցօրթ. Լ. Գրիգորեան։

Սոյն վարչութիւնը սկսած պա-հէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ալ ալաքին յարա-բերութիւնները եւ իրաւասու-թիւն պիտի ունենայ միայն Փա-րիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւ-ղերուն գործերը վարելու։ Իր կողքին «Թէքնիք» գործերուն համար պիտի ունենայ մարզա-կան յանձնախումբեր — սկաու-տական, աթլէթիք եւ ֆութպոլի, որոնք շրջանին բոլոր մարզական գործերը՝ պիտի վարեն, համա-րատու մնալով՝ վարչութեան։ Ասոնցմէ զատ վարչութիւնը պի-տի ընտրէ պատուոյ յանձնա-խումբ մը, որուն պաշտօնը պի-տի ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նիւթական վիճակը բարելաւել՝ այլ եւ այլ հանդէսներ եւլն. կազմակեր-պելով։

Ցուցալի է որ Փարիզի նորըն-տիր շրջանային վարչութիւնը իր կարելին պիտի ընէ, մասնա-ճիւղերուն միջեւ խաչաձեւում-ները բառնալու եւ կարգապա-հութիւն ստեղծելու։

Անցեալ Պատգամաւորական ժողովին ձախողման հետեւանքով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրած նիւթական եւ բարոյական վնասները աչքի առ-ջեւ ունենալով, կը մաղթենք որ նորակազմ շրջանային վարչու-թիւնը եռանդուն գործունէու-թեամբ մը աշխատի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան միշտ բարձր բռնելով անոր վեհ նպատակը։

Գ. Գասապեան

×

ԱՅՍՈՐՎԻԼ.— Այսորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, որ մէկ տա-րիէ ի վեր կազմալուծուած էր քանի մը անդամներու քաղաքէն հեռանալուն պատճառով, ար-դէն վերակազմուած է, շնորհիւ նորեկներու։ Այս առթիւ բոլոր նախկին եւ նոր անդամագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրա-ւիրուին, վաղը Շաբաթ երեկոյ-եան ժամը 8.30ին, 138 Rue Etienne Doletի հայկական սրճա-րանը։

Մ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՂՔԱՏԸ — Գաբ-րիէլ Տրլըվի, թաղապետական ա-ւելածու, պարզ կասկածի մը վրայ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ անցեալ օր, երկու ոստիկաններու կողմէ, երբ փողոցը՝ նստարանի մը վրայ կը փորձէր հանգչիլ օրուան յոգնութիւններէն. Հայտնի եղաւ որ տեւական բնակարան չունէր, ու կը քնանար ուր որ գլուխը դնելիք քար մը գտնէր։ Վրայէն գտնուեցան չորս հատ հազարնոց դրամաթուղթ եւ 12000 ֆրանքի խնայողական տետրակ մը։

Տրլըվի կը պնդէ թէ՝ 10 տա-րի վերջանալի մէջ աշխատած է, օրական 7 ֆրանք կը շահէր եւ ծայրայեղ խնայողութեամբ է որ կրցած է այդ գումարը հաւաքել։

ՄԱՅՐԵՐ ՈՒ ՁԱՒԱԿՆԵՐ.— Բէնիֆէրի մէկ գիւղին մէջ, կին մը կը պտտէր դաշտերուն մէջ, երբ աչքը ինկաւ միսի արիւ-թաթախ կտորներու վրայ։ Կաս-կածելով՝ լուր տուաւ ոստիկա-նութեան, որ առանց դժուարու-թեան կրցաւ երեւան հանել ի-րողութիւնը։ 16 տարու կին մըն է որ իր նորածինը նետած էր դաշտին մէջ։ Գայլերը բզկտեր էին զայն։ Մայրը բանտ գնաց։

«ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ»

(Նամակ խմբագրութեան)

Ալֆորդվիլի Հայ Օրիորդաց Միու-թիւնը իր հաստատած «Առաքի-նութեան մրցանակ»ի արժանացող հինգ հայուհիները որոշելու հա-մար, մասնախումբ մը ընտրուած էր հետեւեալ տիկիններէն. — Տիկ. Տիկ. Ա. Հ. Խոսրովեան, Մ. Սթամպուլեան, Ե. Լ. Ճէվահիր-ճեան կարեւոր պատճառով մը բացակայ ժողովէն, Ե. Թ. Խաս-եան, որոնք Փարիզի հոգեւոր հո-վիւ Վ. Ռամշապուհ եպիսկ.ի նա-խագահութեամբ նիստ գումա-րեցին։ Ի պաշտօնէ ներկայ էին նաեւ Ն. Հ. Օ. Միութեան Ատե-նապետուհի Օր. Ա. Մարգարեան, Փարիզի Ալֆորդվիլի Ատե-նապետ Ցօրթ. Ալեքսանդր Որդի եւ խորհրդական Ռ. Որբերեան։

Հայրենակցական միութիւն-ներու եւ հայրենակիցներու կողմէ ղրկուած ընտրելիներու տեղեկա-գիրներու ընթերցումէն վերջ, ժողովը լսելով իւրաքանչիւրի մասին անձամբ կատարուած քննութեանց արդիւնքը, հետեւեալ հինգ հայուհիները միաձայնութեամբ հռչակեց 1928ի «Առաքինութեան մրցանակ»նե-րուն արժանի. —

1. Տիկ. Ա. Ճէլալեան (Կարին), Տիկ. Վ. Զուգասզեան (Սեբաս-տիա), Օր. Զ. Չիլինկիրեան (Պո-լիս), Օր. Ի. Թագէսեան (Իզմիր), Օր. Ց. Երամեան։

Մրցանակաբաշխութեան հան-դէսը եւ պատուոյ վկայականնե-րու յանձնումը պիտի կատար-ուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին, պարագային արժանի հանդիսա-ւորութեամբ։

Մասնախումբին տեղեկագիրը ստորագրուած բոլոր ներկանե-րէն, յանձնուեցաւ Ալֆորդվիլի-մի ատենադպրին, դիւանաթղթ-թերուն մէջ պահելու համար։

Վ. Ռամշապուհ եպիսկ. այս առթիւ մաղթեց որ Առաքինու-թեան մրցանակները տարուէ տարի շարունակուին եւ այս գեղեցիկ սովորութիւնը ընդհան-րանայ արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներուն մէջ։

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Յառաջ»ի

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

...Քսանըհինգէն երեսուն հոգի ...ին հոն. տեսարանին երեւոյթը ...փոխէր։

...Թուրք Ալէքօ, միշտ հաշ-...կը շարունակէր փաթթոցը ...պարտեզնել

— Ինչպէ՞ս կրնաս ըսել ատի-...իմ բարի տէրս ընդհակա-...մենք ձեր վրայ կատար-...վստահութիւն ունինք։ Վախ-...պատճառ մը չունինք։ Եւ երբ ...ձեր բարի ընթացքը ...ճանչնալու համար մեր աշխար-...Մորթերէն քանի մը հատ ...նուիրեմ ձեզ ...համար ...ձեզ զովացնելու համար ...տաքին մեր ընտիր խաղող-...ոգեւոյցներ պիտի հրամցնեմ ...եւ ձեր ընկերներուն։

Այսպէս կը խօսէր, որովհետեւ խոհեմ մարդ էր, եւ գիտէր թէ, առերեւոյթս իր հիւրերը երեք հոգի էին, բայց իրենց ետեւ ամբողջ բանակ մը ունէին, ու այս պատճառաւ, մէկ թուրքը յա-ճախ կը բաւէր քրիստոնեայ քա-ղաք մը պահպանելու համար։

Բայց այս ընծաները մեր ընկերները չէին գոհացներ։ Ո՛չ ոտուրը ամէն գինով իր հատուցումը կ'ուզէր։ Վ...կանը տակաւին յարմար չէր, որովհետեւ Ալէքոյի խօսքերը քանի մը մրմունջներով ընդունուեցան։

— Պէտք է որ տակաւին սպա-ցանենք զիրենք, ըսաւ կինն էն մէկը։

— Ընենք առանձին ալ խա-ղողը գիտեն առնել, ըսաւ ուրիշ մը։

Եւ երիտասարդ Թէոտորը՝ որ արդարութեան վրայ կը խորհրդա-ծէր եւ լաւագոյն աշխարհ մը կ'երազէր, իր ...ինչ եւ հնչուն ձայնով ըսաւ։

— Եթէ այդ շունը խմնած ըլլար, ամէնէն առաջ ես պիտի պատժէի զայն, որովհետեւ պէտք չէ ուրիշին չարիք հասցնել։ Բայց գո՛ւք անձամբ զայն սպաննելով իր տիրոջը վնաս պատճառեցիք, եւ ասիկա արդար չէ։

Խորամանկ Ապտուլլահ վայր-կեանը հասած նկատեց։

— Շան մը համար պէտք չէ վիճաբանիլ, այս խնդիրը բա-րեկամաբար պէտք է կարգադրենք։ Կ'ուզենք ձեզի ապացուցանել թէ ոչ ձեր անձին, ոչ ալ ինչքին դէմ տեւէ չար նպատակ ունինք։ Այդ կիներուն բողոքը արդար է։ Պէտք չէ որ սնուցանէք մեզ, ոչ ալ ձեր բոյրը ունենանք։ Ուրիշ տեւէ առթիւ, պիտի ընդունէինք։ Այսօր, այն ընծաները որ այս ծերուկը մեզի տալ կ'ուզէ, սպաննելիքով ձեռքզգած ըլլալու երեւոյթը պի-տի ունենան։ Ձեզի կը թողունք զանոնք։ Մեր պետը, ինչպէս կ'ըսէք դուք, արդարութիւն սորվեցուցած է մեզ։ Միայն թէ արդարութիւնը կը պահանջէ որ դուք ալ փոխա-րէն բան մը ընէք։ Բարեացակա-մութեան եւ վստահութեան ապա-ցոյց մըն է որ պիտի խնդրենք ձենէ։ Իմ բարեկամ, Մուսթաֆա, աւելի գասկոտ է քան չար։ Իր գա-ղափարը ունի ան, ու ձեզի համար գիւղին է գոհացում տալ իրեն։ Կը պնդէ թէ այդ շունը այս պառա-ւին կը պատկանի, եւ այդ պա-տանին կ'ուրանայ։ Դիւրին է հա-մաձայնեցնել զիրենք։ Մուսթա-ֆա կ'երեւակայէ թէ խածուած ըլլալու իր բարկութեան մէջ շունը սպաննած է — Ապտուլլահ ան-կեղծիւներուն հաճոյք պատճառե-լու համար Մուսթաֆայի սրունքը գոյց տալով կը խնդար — իրականը այն էր որ ոտքի հարուածով մը գետին փռեց զայն քիչ թէ շատ վնասելով։ Արդ, շունը հեռու չէ տեղէ, Լազարինայի մօտ, ճամբուն վրայ է։ Գիտեմ ու քիչ առաջ տեսա՛յ որ այս տղան քաջ մըն է։ Չպիտի վախնայ մեզի հետ գալու եթէ, շունը զայն տեսնելով պոչը շարժէ կամ լզելու պատրաստուի, տէրը ինքն է։ Իսկ եթէ շունը բա-րեկամական որեւէ նշան ցոյց չտայ, այն ատեն Մուսթաֆա պի-տի համոզուի ու մենք բոլորս ալ իրաւունք պիտի ունենանք գինը ծաղրելու։

Ապտուլլահ գիտէր թէ որի կը խօսէր։ Նոյն ճարպիկ խօսքերը, որոնք միշտ կը գործածուին բոլոր անոնց կողմէ որոնք կ'ուզեն քրիստոնեաները ծուղակի մը մէջ քաշել, — հաշտասիրութեան եւ արդարասիրութեան երեւոյթն ու-նէին, եւ աւելին, հեշտէն արժա-նապատուութեան կը դիմէին ա-նոնք, ու մանաւանդ պատա-նի Թէոտորին, որով յաջողութիւնը ապահով էր։

— Աղւոր հզօր է միայն, ըսաւ Ալի, երկար շեշտով մը, եւ մենք միշտ իրար լաւ պիտի հասկնայինք եթէ այդ սատանայ Եւրոպան մեզ իրարմէ անջատելու համար մեր գործերուն մէջ չմտնէր։

Մուսթաֆա ինքզինքը աւելի հաշտարար ցոյց տուաւ, իր սոսկա-լի ինդուքովը խնդաց եւ մեղմ ու անուշ ձեւով դիտելով Թէոտորը.

— Ուրեմն, ըսաւ, եթէ քաջ է, թող մեզի հետ գայ։ Մուսթաֆան չէ որ տղեկի մը պիտի վնասէ, եւ եթէ ես անիրաւ եմ՝ կը թոյլատրեմ իրեն որ բոլոր սրտովը խնդայ։

Ալէքօ գլուխը կը ճօճէր ու հաւանաբար այդ առաջումը ար-գիլելու պատրուակ մը կը փնտռէր, երբ Ապտուլլահ կանխեց

— Ցարմար չէ որ այս գառ-նուկը — Թրքական փաղաքշանքի այդ բառովը Թէոտորին ակնար-կելով — առանձին գայ մեզ հետ, քանի որ երեք հոգի ենք։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Լորէնի երեսփոխաններուն հետ։ Ոք կարծուի թէ իր նպատակն էր համոզել Միշէլ Վալթէրը, որ ետ առնէ իր առաջարկը, քանի որ Քոլմարի գլխաւոր դատապարտեալները՝ Ռոսէ եւ Ռիքլին երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, պիտի կրնան առժամաբար ազատ արձակուիլ՝ իրենց պահանջին վրայ։ Յետոյ կառավարութիւնը պիտի Ներէ անոնց պատիժը։

Այս մասին զօրաւոր խոստում ստացած ըլլալով, Վալթէր համաձայնեցաւ ետ առնել իր առաջարկը՝ առանց հրաժարելու այդ առթիւ խօսելու իր իրաւունքէն։

Աբբայ Հէկկի յետոյ ընդունուեցաւ վարչապետ Փուանքարէի կողմէ։ Խօսակցութեան Ներկայ էր Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշ, որ վերջերս Աշխատանքի փոխ-Նախարար Նշանակուեցաւ։ Խօսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ։

Թուրք Մարզպանին պտոյտները

Տիգրանակերտէն կը հաղորդեն թէ Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ կը շարունակէ իր պտոյտները։ Յունիս 8ին իր խորհրդականներով եւ շքախումբով այցելած է Սիլվան գաւառակը, ուր գիշեր մը Յնալէ յետոյ Գաֆրէ գիւղը գացած է։ Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ ամէն կողմ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն կ՚ընէ մարզպանին եւ ամէն տեղ Իպրահիմ Թալի պէյ երկար ճառեր խօսելով, կը փառաբանէ հանրապետական վարչաձեւի բարիքները։ Ժողովուրդը հանրապետական կառավարութեան եւ Ղազիին արեւշատութեան համար կ՚աղօթէ։

Մարզպանը քննութենէ անցուցած է նաեւ ոստիկան - զօրաց գունդը եւ անոնց բացատրած է թէ ի՛նչ ըսել է հայրենիքի սէր, ի՛նչ են հանրապետական զինուորի մը պարտականութիւնները, ու խօսքերը վերջացուցած է՝ «Կեցցէ՛ Ղազին, կեցցէ՛ հանրապետական վարչաձեւը, կեցցէ՛ ազգը» բացագանչութիւններով։

Յետոյ այցքէ անցուցած է կառավարական շէնքը, Թիւրք Օճաղրները եւ բանտերը։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ ամէն կողմէն ապստամբներ մէկիկ - մէկիկ կուգան եւ անձնատուր կ՚ըլլան, երդում ընելով որ իրենց ամբողջ էութեամբ պիտի ծառայեն հանրապետական կառավարութեան։ Ժողովուրդը ամէն տեղ խաղաղ ու հանգիստ իր գործերով կը զբաղի եւ Հանրապետութեան համար կ՚աղօթէ։

Հանրապետականներու ծրագիրը

Միացեալ Նահանգներու Նախագահական ընտրութեան պայքարը Ներկայիս իր բարձրագոյն աստիճանին հասած է։ Հանրապետականները որոշեցին ընտրութեանց Ներկայանալ հետեւեալ ծրագրով.— Շարունակել Ներկայ կառավարութեան հողային քաղաքականութիւնը եւ ընդունիլ գործակցական շուկաներու մասին Նախարար Ճարտինի ծրագիրը։ Հակառակիլ ոգելից ըմպելիները արգիլող օրէնքին ջնջուելուն։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ՝ հանրապետական կուսակցութիւնը կը գովէ Նախագահ Քուլիճի ջանքերը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին, կը շարունակէ դատապարտել Ամերիկայի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, կրկին կը հաստատէ թէ ամերիկացի ծովային զինուորները Նիքարակուա կը գտնուին՝ պարզապէս պաշտպանելու համար այնտեղի Ամերիկացիներուն կեանքն ու ինչքը։

21 միլիառ՝ նոր փոխառութեան

Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, 20 միլիառ 850 միլիոն ֆրանք գոյացած է Նոր փոխառութենէն (100ին 5 1928), որ բացուեցաւ անցեալ Մայիս 7ին եւ փակուեցաւ Յունիս 8ին։ Այս գումարին 10 միլիառ 640 միլիոնը 100ին 51 գոյացաւ մէկ շաբթուան մէջ՝ Մայիս 7էն 15, կանխիկ դրամով։ Մնացածը գոյացաւ զանազան գանձատոմսերու փոխանակութիւնով։ Տակաւին 760 միլիոնի գանձատոմսեր ալ կան, որոնք ըստ օրէնքի պիտի փոխանակուին Նոր փոխառութեան թուղթերով, որով ընդհանուր գումարը պիտի բարձրանայ 21 միլիառ 600 միլիոնի։

Ամերիկացիները Անատոլուի մէջ

Ամերիկեան զօրաւոր խմբակ մը Թուրք կառավարութեան դիմած եւ առաջարկած է աւարտել կարգ մը օտար խմբակներու կէս ձգած գործերը։ Ամերիկեան այս խմբակը Նիւ - Եորքի մէջ հսկայական ձեռնարկներ կատարած է «Ֆօքսիս Պրօուտէրլի» անունին տակ։ Եաստ փաշա, որ Ներկայացուցիչն է այս ընկերութեան, դիմումներ կը կատարէ պատկան իշխանութեանց մօտ։ Այն պարագային երբ կառավարութեան հետ համաձայնութիւն մը գոյանայ, ամերիկեան խմբակը պելժ խմբակին կէս ձգած գործերը պիտի աւարտէ։ Անկէ զատ, Սեւ ծովի եւ Միջերկրականի եզերքը արդիական երկու խոշոր նաւահանգիստներ, ինչպէս նաեւ երկար երկաթուղագիծ մը պիտի շինէ։

Այս աշխատութեանց համար Ամերիկայէն մասնագէտներ և երկրաչափներ պիտի բերուին, անմիջապէս որ բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջանան։

Օդանաւորդուհիներու մրցումը

Օր. Մապէլ Պոյ, որ առջի առաւօտ Ռուզվէլթֆիլտէն մեկնած էր Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, աւելի քան 11 ժամուան գեղեցիկ ճամբորդութենէ մը յետոյ ցամաք իջաւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ։ Դիտելի է, որ Նիւ Եորքէն մինչեւ Հարպըր Կրէյս (Նիւֆաունտլէնտ), Օր. Պոյ 45 վայրկեանի տարբերութեամբ կոտրեց Լինտպէրկի մրցանիշը։ Օրիորդը այժմ լաւ օդի կը սպասէ՝ դէպի Եւրոպա ճամբայ ելլելու համար։

Իր մրցակիցը՝ Օր. Ամելիա Ըրհարտ 15 օրէ ի վեր կը սպասէ Նիւֆաունտլէնտի մէջ. հակառակ Նոր փորձերու, օդանաւը չկրցաւ օդ բարձրանալ։

Գերման օդանաւորդուհի Թէա Ռաշէ, որ ծրագրած էր մէկ Թռիչքով Նիւ Եորքէն Պերլին երթալ, կը յայտարարէ թէ առայժմ հրաժարած է այս ծրագրէն։

Արքայականներու նոր յարձակումը

Ժողովրդական - Ռամկավար կուսակցութիւնը հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր առջի իրիկուն։ Ժամը 9ին հաւաքոյթին եկան մօտ ՝յիսուն հոգի։ Սակայն արքայական ուսանողները նախապէս գրաւած էին բոլոր աթոռները։ Ոստիկանութեան միջոցաւ պարպել տուին սրահը։ Ու երեսփոխան մը սկսաւ խօսիլ։ Քիչ վերջ արքայականները կրկին սրահ խուժեցին եւ այս անգամ գաւազաններով յարձակեցան Ներկաներուն վրայ, ստիպելով զանոնք որ դուրս ելլեն։ Կռիւը տեւեց տասը վայրկեան։ Վիրաւորուեցան երեք հոգի, որոնց մէկը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Հինգ հոգի ձերբակալուեցան։

Հ. Յ. Դ.

Լուսաւորչի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. Ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օրս»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Ցեսինի Վիշապ եւ Կայծակ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 6ին, Café de la Paix մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Դասախօս՝ Ընկ. Վ. Զուլլերեան։

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քազէրն Օֆֆըմօնի սրահը։

Փրիվայի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական դաշտային պտոյտը դէպի Սէն Մարսէլ այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին Արամ Աղբիւր-Սերոբ ենթակոմիտէները, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները իրենց ընտանեկան պարագաներով, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պուլվար Կարիպալտի ասկից մեկնում 15 թիւ ճանփակառքով։ Միասին բերել ուտելիք եւ խմելիք։ Ուշացողները պէտք է իջնեն Սէն Մարսէլի մէջ Պուլվար Պարպարէն, ուր ցոյց կը տրուի իրենց երթալիք վայրը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Խարբերդի Երկրասարդաց Միութեան առաջին ընդհանուր ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 127 Rue Boileau, [illegible]

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Շատ. Փ. Ա.— 50։
Ալֆորվիլ, Հէքիմ — 20։
Ցեսին, Տիկ. Մ. Մ — 35։
Էվրի-կաւկան, Հ. Բ.— 50։
Փօն տը Քուկ, Ս. Ս 10։
Միլան, Գործ.— 46.30 լիրէթ։
Լիոն, Մ. Մ.— 20 Ֆր.։
Սէն Սէռնէն, Հ. Ա.— 42 Ֆր.։
Դրկեցին.։
Վարշաւիա, Ա. Ա. 100։
Էթուի, Յ. Ա.— 72.60։
Լանսէյ, Գործ.— 204.60։
Վալանս, Գործ.— 291.20։
Պէլվիլ, Ս Պ 10։
Փրիվա, Գ. Դ.— 35։
Արամ-Բաւնար, Ա. Գ. 35։
Մարսէյլ, Յ. Պ. 50։

«Բուժանք» լոյս տեսաւ Յունիսի թիւը (No. 24), Նոյն բովանդակութեամբ։ Գին 2 ֆրանք։ Փնտռել Սէն Միշէլի լրագրավաճառներէն։ Բաժնեգին տարեկ. 22 ֆր. Հասցէ՝ Dr. L. Krikorian, 126 Fbg St-Denis, Paris (Xe).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Պոլէ Զիկէթի Նորաշէնցի Մարիամ եւ զաւակները Յարութիւն եւ Հայկ Այնթապլեան. կը կարծուի թէ Մարսիլիոյ շրջակաները կը գտնուին։ Իմացնել՝ Ստեփան Գալեանի, Caserne d'Offemont, Belfort, H. R.

— Գրիգոր Քալուստեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր [illegible] գիւղէն Ճրմբուկ. [illegible] հօր անունն Պօղոս, մօր անունն Սիմէոն. եղբայրը Միլքոն, քոյրը Եղիսաբէթ. Յիշեալը 927ին Պէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն փախած է։ Լուր [illegible] «Յառաջ» կը [illegible], իմացնել՝ K. Sétian, Quartier des Mines, à Chalamon Privas, Ardèche.

— Ակնայ Ապուչեխէն Գօզմոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իր զաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Դրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fosses St. Jacques, Paris Ve).

Կը խնդրուի պատասխանի Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant. E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

Խմբագրատուն

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1928

16 JUIN 1928

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 675

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՄ ԲԱՊՊ...

Սրուան ցանկերուն վրայ աւելցած է նոր ախտ մը, այն ինչ «րուհձի» ներու աղանդ կը կոչուի։

Ըսենք անմիջապէս որ, մենք չենք հետաքրքրուիր մարդոց կրօնական դաւանանքով։ Ամէն մարդ ազատ է հաւատալու իր նախասիրած աստծուն, կամ արհամարհելու բոլոր աստուածները։ Եւ եթէ այսօր կը զբաղինք «րուհձի»ներու խելագարութեամբ, իբրեւ դաւանանք չէ որ նկատի ունինք զայն, այլ իբրեւ ընկերային չարիք մը, ակներեւ եւ շօշափելի։

Բոլոր կրօններն ալ ընդունակ են մարդոց աչքերը կուրցնելու, եւ անոնց միտքը մթագնելու։ Բոլորն ալ տեղի կուտան մոլեռանդութեան, աւելի կամ պակաս չափով։ Իսկ «րուհձի»ներու աղանդը ինքնին մոլեռանդութիւն է, վրդովիչ ձեւ մը, զոնէ հետեւանքներէն դատելով։

Դեռ անցեալ տարի էր որ, Պէյրութի մէջ հայ երիտասարդ մը, տառացիօրէն հետեւելով կրօնի վարդապետներու պատուէրին, իրեն հանեց աչքը, որովհետեւ... ճամբան աղջիկ մը տեսած եւ գայթակղած էր։

Վերջերս Զահլէի մեր թղթակիցը կը հաղորդէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէկ անդամին խելագարման պատմութիւնը, դարձեալ իբրեւ հետեւանք «րուհձի»ական մարզանքներու։ Ու կ'աւելցնէր.

— «Զրկուած աղօթատեղիէ, «րուհձի»ները այժմ կը բարձրանան լեռները եւ հոն կը կատարեն իրենց արարողութիւնները, երգելով.

«Ելի՛, ուրում, եմ՛ Բապպ,
պանա եէր եափ...»

Իսկ ամէնէն ողբալին, — «աղանդը երթալով կ'աճի»։

Ինչո՞ւ ծածկել։ Լիբանանը եւ Սուրիան վառարաններն են այս ցաւագար շարժումին, շնորհիւ՝ իջավայրին լճացման, այլ մանաւանդ կրօնական մարդորսութեան, որ կը զարգանայ ամէն նակատի վրայ։

Այսօր գլուխ վերցուցած է նաեւ մեր մօտերը։ Երկար ատեն է ի վեր այլանդակ պատմութիւններ կը լսուին հարաւային Ֆրանսայէն, մասնաւորապէս Փօն տ'Օպնայի մասին։ Անցեալ օր Լիոնէն թղթակից մը կը գրէր.

«Նոր ցաւ մը, «րուհձի»ներու քանիերորդ դարու այս եգիպտացիներուն խելակորոյս վարքը որ կը սպառնայ մեր մատաղ սերունդին։ Նրբին կը պատահի որ պզզատանքի աղիողորմ ձայները կը լսուին իրենց ծուռ ստամբայէն փողոց կը թափին եւ գինովներու պէս փողոցին պառկին։ Անոնց մէջ կան մամիկներ, օգաւորի դէմքով, երիտասարդներ մոմիացած։

Իսկ երէկ Մարսէյլէն կուգար ձայնը։ «Շատ մը երիտասարդներ վարակուած են այդ հիւանդութեամբ։ Սիրակցորդ ազգայիններէն մէկը «րուհձի» դարձած ըլլալով, այլեւս մեզ կը 'ամրէ ապրիլ ոչ-քրիստոնեայ եղբօրը հետ»։

Թերեւս չափազանցութիւններ կան այս՝ բոլոր պատմութիւններուն մէջ։ Բայց խնդիրը վարակեալներու բազմութեան վրայ չէ, այլ երեւոյթին։ Մենք միայն Սուրիան եւ Ֆրանսան կը յիշենք, մինչդեռ գիտենք որ ուրիշ գաղութներու մէջ ալ արմատ ձգած է մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական ինքնասպանութեան այս՝ որդը։

Անաց որ, այդ կախարդական շրջանակին մէջ ինկած դժբախտը ինքնին կորուստ մըն է նաեւ հասարակութեան համար։ Գիշեր ցորեկ «Եմ՛ Բապպ, պանա եէր եափ» մրմնջալով, «րուհձի»ն ամէն կապ կը կտրէ այս աշխարհի հետ, չի ճանչնար ո՛չ հայր, ո՛չ մայր, ո՛չ քոյր կամ եղբայր, ոչ ալ իր ծագումն ու ազգը։

Մէկ խօսքով, կը դառնայ կենդանի դիակ մը, որուն կ'արգահատիս։

Բայց ի՞նչ օգուտ ունի արգահատանքը, երբ ախտը կը շարունակէ իր ճամբան, սպառնալով, մանաւանդ, խեղճերուն։

Ինչպէս կ'երեւայ, «րուհձի»ները վարպետութեամբ կը լարեն իրենց կախարդական ցանցը, եւ կայծերը կ'երկարեն տարիքով կամ մտքով տկարներուն։

Կարելի՞ է չարիքը խափանել, դիմելով «ձեռնհաս իշխանութեան», այս պարագային՝ քաղաքական դաւանանքի պատասխանատու վարիչներուն։

Մենք հաւատք չունինք այդպիսի ձեռնարկէ մը։ Անշուշտ կան ողջամիտ քաղաքականներ որ մեզի չափ կը ցաւին այս համաճարակին վրայ. բայց անոնք ուժ կամ իրաւունք ունի՞ն միջամտելու աղանդի մը գործերուն։

Մեր կարծիքով, լաւագոյն միջոցն է բացարձակ «բոյկոտ» հռչակել այդ շարժման դէմ, առանց բռնութեան, բայց հետեւողական ձեւով։ Տեղի չտալ որ նոյնիսկ հետաքրքիրներ մօտենան անոնց։ Անոնց ժողովներուն հակադրել պատանեկան, երիտասարդական լսարանները, գիրն ու գրականութիւնը, մարզանքները եւ ուրիշ առողջ եւ մարդավայել զբաղումներ։ Անոնց «Եմ՛ Բապպ»ին դիմաց, աւելի ուժգին հնչեցնել հայրենիքի, աշխատանքի եւ ազատութեան գաղափարը, մարդուն ստեղծագործութիւնը, որ աւելի հրաշալի է քան դարաւոր առասպելները։

Այս ձեւ գործունէութեամբ մը, վերջը-վերջը «րուհձի»ները իրենց բոլորովիքը պիտի ունենան միայն «դարձածներ», պակասամիտներ եւ այլասերածներ, կամ պառաւներ որոնք հող կը հոտին։ Այդ ալ թող իրենց մխ՝ թարութիւնն ըլլայ։

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ պայքարին այնպիսի ձեւ տալ որ կարծեն թէ կը հալածուին...։ Չափազանց մեծ պատիւ պիտի՝ ըլլար այդ, եւ սխալ ռազմավարութիւն։ Երբեմն սուր հեգնութիւնը տասը հոգի մէկէն կը փրկէ։

«Եմ՛ Բապպ...», — ինչե՞ր ունինք այս աշխարհին վրայ, մինչեւ քեզի գալու համար...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԷԿԸ ԱՅՍՊԷՍ, ՄԷԿԸ ԱՅՆՊԷՍ

Աթէնքի «Նոր օր»ը ցնծուեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականով մը (7 Յունիս).

— «Թամկավար կուսակցութիւնը արշակաւանի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Նորբական պատմական գիտելիքներու մասին այնքան կարծիք կայ այդ կուսակցութեան մէջ, որքան մտաւորական ու խմբագիր։

Փարիզի մէջ, Զօպանեանները կը մերժեն ճանչնալ Հայաստանի անկախութեան տօնը, Մայիս 28։

Եգիպտոսի մէջ, Թէքէեանները «տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը», կ'ըսեն։ Միացեալ Նահանգներու մէջ ռամկավարները կը բացուին հովին ուղղութեան համաձայն։ Իսկ, հոս ու հոն նետուած ռամկավարները, իրենց նախասիրութեան համաձայն, անկախութեան հանդէսներուն կը մասնակցին ազգասիրաբար։

Հիմա, կարդացէք ու զատեցէք հետեւեալ տողերը, որոնք երեւցած են ռամկավար կուսակցութեան Եգիպտոսի պաշտօնաթերթ «Արեւ»ի խմբագրական սիւնակներուն մէջ.

«Այդ ազատութիւնն ալ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918ի Մայիս 28ին, այսպէս թէ այնպէս յայտարարուած իր անկախութեամբ։ «Այսպէս թէ այնպէսը ռամկավար քաղաքական մտքի խարխափումներուն արդիւնքն է, Նարունակենք։

— «Դալով մեզի, տօնած ենք և կը տօնենք Մայիս 28ը իբրեւ դարեր վերջ առաջին անգամ հայ երկրամասի մը վրայ ծագող ազատութեան նշոյլը»։

«Արեւ» այս ակամայ կակազումներէն յետոյ կը յարէ.— «Իրականին մէջ՝ միմիայն հայ համայնավարները պէտք էին տօնել Մայիս 28ը, եթէ կը պնդեն թէ այսօր ալ Հայաստան անկախ է։ Դաշնակցականները, ո՛չ, չեն կրնար տօնել զայն, նախ երկրին անկախութիւնը կորսուած պատալնուն համար, յետոյ՝ իրենց զայն կորսնցուցած ըլլալնուն համար։ Կը տեսնէ՞ք մաղձը, մտքի եւ հոգիի անասութիւնը այս տողերուն մէջ։

Եթէ Դաշնակցականներուն իրաւունք չէք տար տօնելու, տօնեցէք դուք, անզօրն ու աննկարագիր բոշաներ, որ ոչ ազգային դրօշակ կը ճանչնաք, ոչ ալ ազգային անկախութեան տօն։

Դուք տօնէ՛ք, նախաձեռնարկը եղէք հանդէսներուն, եւ հրաւիրեցէք Դաշնակցականները որ վայելեն ձեր կողմէ կազմակերպուած անկախութեան հանդիսութեանց փառքը»։

ԱՀԱՒՈՐ ԱՐԻՒ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» կը տեղեկանայ, որ Մայիս 11ին, Երեւանէն դէպի Նորք արուարձանը տանող ճանապարհին վրայ, երեկոյեան դէմ, դաշունահար եղած են համալսարանի բժշկական ճիւղէն ուսանողուհի մը եւ ուսանող մը։ Ջահերէն աղջիկը իր մարմնին վրայ դաշոյնի 12 հարուած առած է, իսկ տղան՝ 24։ Մարդասպանը տակաւին գտնուած չէ։

«ՔԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ»

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց «Զինուորական Շաբաթ» մը կազմակերպել Յուլիս ամսուան մէջ։ Այժմ բոլոր մարմինները զբաղած են զինուորական ոգին մտցնելու զանգուածներուն մէջ։ Այդ շաբթուն տեղի պիտի ունենան զօրանցքներ, ցոյցեր, նշանառութեան մրցումներ եւլն։ Մամուլն ու անթելի կայանները ընդհանուր առաջան այս ուղղութեամբ պրոպագանդ մղելու։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ «Հայկաշէն» գիւղը

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.— Պըրըքխանի եւ Անտիոքի միջեւ հաստատուած Սօուգ-Սու անուն 50 տնւոր հայ գիւղէն զատ, վերջերս հաստատուելու վրայ է 250 տունէ բաղկացած հայ գիւղ մը եւս, որ կը գտնուի Բէյլանիտի եւ Հարէմի միջեւ, Աօկէր-Զայրըը կոչուած վայրը։

Գիւղը կոչուած է արդէն «Հայկաշէն» անունով։

Այժմ այդ գիւղը գացած են 100 այրեր, որոնք իրենց ընտանիքը Հալէպ թողլով, իրենք կը զբաղին գետին յարդարելու, ագիւս թափելու, տուներ շինելու եւ այլն աշխատութիւններով։ Անոնք կը խնամուին մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ եւ Հալէպ մնացած իրենց ընտանիքներուն ալ կը վճարուի անձ գլուխ օրական 6 դրուշ ոզի. շատեր կը դիմեն արձանագրուելու Հայկաշէնի մէջ բնակութիւն հաստատելու համար։ Գիւղին շուրջի ճահիճներու գոյութիւնը թէպէտ մտահոգիչ է, սակայն ցարդ հոն գացողներուն վիճակը գոհացուցիչ եղած է։ Գիւղացիներէ ընտրուած եօթը հոգինոց մասնախումբ մը կը զբաղի գիւղին հսկողութեամբ եւ պէտքերով, եւ ենթարկուած է Նորընտիր երեսփոխան Պ. Մ. Տէր-Գալուստեանի վերահսկողութեան։ Հալէպի մէջ գայն կը փոխանակէ փաստաբան Պ. Ա. Տատեան։

«Հայկաշէն» գիւղին նորահաստատ բնակիչներուն պիտի տրուի բացի բնակարաններէ, լծկան, արջառ, սերմնցու եւ այլն ապրուստի միջոցներ, մինչեւ հունձքը։ Այս ծախքերը մաս առ մաս պիտի վերադարձուին ապագային եւ այն ատեն է որ գիւղացիները տէր պիտի դառնան թէ հողին եւ թէ բնակարաններուն։

Յունաստանի գործադուլը կը ճառայի

Թայմզի թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ Յունիս 13 թուականով.

Այսօր գործադուլ հռչակեցին նաեւ Սարըշապանի եւ Սելանիկի ծխախոտի բանուորները։ Այժմ ստոյգ է թէ գործադուլը որուն կը մասնակցին ոչ-համայնավարները, հետեւանք է համայնավարներու գրգռութեանց։

Երէկ իրիկուն Թավալայէն դուրս կեդրոնացան «շուրջ 8000 բանթողներ, սեւ դրօշակներով եւ փորձեցին քաղաք մտնել, սակայն գինեալ ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։ Ցուցարարները գաւազաններով ու քարերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք ստիպուեցան կրակել, սակայն մահ չպատահեցաւ։ Երէկ իրիկուն հրդեհ ծագեցաւ Թավալայի մէջ, այրեցան կարգ մը խանութներ եւ գրասենեակներ, պահ մը մասնակի ընդհատեցաւ ելեկտրականութիւնը՝ խուճապ առաջ բերելով ժողովուրդին մէջ։ Գիշերը մեծ թիւով պահակներ պահպանեցին քաղաքը եւ կարգը չխանգարուեցաւ։

Սելանիկի մէջ բանթողները կ'ուզէին համախմբուիլ համայնավարներու կեդրոնատեղիին դուրսը, սակայն հեծեալ զինուորներ ցրուեցին զանոնք։ Այս առաւօտ Սէրէզի մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ բանթողներուն եւ ոստիկան-զօրքին միջեւ. երեք բանթող և երեք ոստիկան գինուոր վիրաւորուեցան։

Համայնավարները կը շարունակեն համոզել միւս սէնդիկաններն ալ՝ յուսալով ընդհանուր գործադուլ առաջ բերել. կազմած են տեղական մարմիններ, որոնք ի հարկին սպառնալիքով բանուորները կը գրգռեն միանալու գործադուլին։ Տեղական իշխանութիւնը հրահանգած է զգուշանալ զէնքի դիմելէ, բացի այն պարագայէն, երբ ժողովուրդը կամ ոստիկանական ուժերը վտանգի կ'ենթարկուին բանթողներուն կողմէ։ Կառավարութիւնը հաստատ կը մնայ իր այն որոշման վրայ թէ չպիտի բանակցի բանթողներուն հետ, մինչեւ որ անոնք չվերսկսին աշխատիլ։ Ջանքեր կ'ըլլան Հին Յունաստանի բանւորներն եւս մասնակից ընելու ընդհանուր գործադուլին։ Պիրէօսի սէնդիկան հեռագրեց Սելանիկի համադաշնակցութեան թէ՝ պատրաստ է գործադուլ յայտարարելու, երբ պէտք տեսնուի։

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երէկ գրեցինք թէ հելլէն խորհրդարանը որոշեց ջնջել Փանկալոսի օրով կնքուած հելլէնեւռուս առեւտրական համաձայնագիրը, որ դեռ չէր վաւերացուած։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ այդ որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ։ Ու կ'աւելցնէ.

— Թէեւ ներկայ կառավարութիւնը հաշտարար դիրք մը բռնեց՝ այդ համաձայնագրին մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու համար սովետներու հետ կատարուած զանազան բանակցութիւններու ընթացքին, սակայն անոնք միշտ անզրդուելի մնացին։ Խորհրդային Առեւտրական պատուիրակութիւնը, որ համաձայնագրին կնքուելէն ի վեր Յունաստան հաստատուած էր, այժմ պիտի ստիպուի մեկնիլ։ Մամուլը, որ շարունակ կը կրկնէր թէ այս պատուիրակութիւնը համայնավար պրոպագանդա կը մղէ Յունաստանի մէջ, միաձայնութեամբ կը շնորհաւորէ խորհրդարանը իր այս որոշումին համար, որով միանգամընդմիշտ կը ձերբազատուին անկէ։

Ռասպուտինի աղջիկը դատ կը բանայ

Ռասպուտինի աղջիկը՝ Տիկին Մարիա Գրիգորիեւնա Ռասպուտին, այժմ այրի տիկին Բորիս Սոլովիեւ, Սէնի քաղաքային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԵՒԵՌԱԽՈՅԶՆԵՐԸ ԳՏՆՈՒԱԾ (?)

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Յունիս.— Այս գիշեր Շփիցպէրկէն կը հաղորդեն թէ «Բրագանցա» շոգենաւը Հիւսիս Արեւելեան Երկիրը հասած եւ ձկնորսներէն տեղեկացած է թէ «Հոբբի» կէտորսանաւը ազատած է «Իտալիա»յի մարդոցմէն երեք հոգի, որոնց մէկն է շուէտացի գիտնական Մալինգրէն։

ՕՍԼՕ, 15.— «Ջիթթա տի Միլանօ» նոր զեկոյց մը ստացած է զօր. Նոպիլէէն, որ կ'ըսէ թէ «վեց հոգի ցամաք հասած են»։ Կ'ենթադրուի թէ Ֆոյն կղզին հասած ըլլան։ Այս լուրը չէ հաստատուած։ Իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա այս իրիկուն Վատսօյէէն Քինկզպէյ պիտի մեկնի։ Օգնութեան գործը կը շարունակուի։

Զտոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

41րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սարսէլի ճայրենակիցներէն, նախաձեռնութեամբ «Արարատ» Միութեան (ցանկը իր կարգին)	500.—
Ֆոնթէն-սիւր-Սոն, Պ. Valencineի գործարանի քանի մը հայ բանուոր-բանուորուհիներէն	60.
Պ. Այանեան, Լոռէթ	15.—
Սէն-Ժէրմէն Ան-Լէյի հայութեան կողմէ, նախաձեռնութեամբ Պ. Յակոբ Սրապեանի (430 ֆրանք).—	
Մ. Պօղոսեան	50.—
Գ. Սրապեան	50 —
Խալընըզեան եղբարք	100.—
Հ. Պալեան	50.—
Կ. Պալըքճեան	25.—
Գ. Գօյաճեան	20.—
Ա. Դաւիթեան	20.—
Ա. Գըզըլեան	25.—
Ա. Ջըբուշեան	20.—
Ք. Խասլեան	50.
Ա. Մկրեան	20.—
Գումար	1.005.
40րդ ցանկին գումարը	55,217.75
Ընդհ. գումար	56,222.75

Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը, Ուաշինկթընի պուլկար դեսպանին միջոցաւ, Պուլկարիոյ աղէտեալներուն նուիրած է 300 տոլար։ Նոյնքան ալ Յունաստանի աղէտեալներուն։

— Սելանիկի մէջ կազմուած է հանգանակիչ մարմին մը՝ օգնելու համար պուլկարահայ աղէտեալներուն։ Մինչեւ Մայիս 30 հանգանակուած էր 15.000 տրախմի, եւ ղրկուած է Ֆիլիպէ, նպաստամատոյց մարմնի նախագահ Երուանդ Եպիսկոպոս Փէրտահճեանի։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ՀԱՅ ՄԸ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀ

Լիոնէն Ս. Կէնճեան կը գրէ մեզի Յունիս 14 թուականով.— Յունիս 12ին Մեծ-Նոր գիւղացի (Պրուսայի) Կարապետ Պալեան, որ չորս տարիէ ի վեր կ'աշխատէր Լիոնի Պերլիէ ինքնաշարժի գործարանը, աճապարանքով հանրակառք ցատկած ատեն, կ'իյնայ անիւներուն տակ։ Անմիջապէս կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր ութ ժամ յետոյ կ'աւանդէ հոգին։ 33 տարեկան էր։ Կը թողու կին մը եւ ութ տարեկան աղջիկ մը։

ԿՍԿԾԱԼԻ ՎԻՃԱԿ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՖԻԼԻՊԷ, 8 Յունիս

Ժամը սկսաւ աւելի յաճախադէպ դառնալ, աւելցնելով իր ուժգնութիւնը

Երէկ գիշեր ժամ մէկ ու կէսին Նորէն լեզապատառ եղաւ Ֆիլիպէի բնակչութիւնը, որոտագին ցնցումէն։ Քսանեւչորս ժամուան մէջ չորս ցնցումներ տեղի ունեցան։ Ժողովուրդը մոտահոգ է վաղուան համար։ Երէկ ուրախ էին որ ողջ էին մնացեր հասարակաց աղէտէն, բայց այսօր չի բաղուիր Հայ գաղթականին բերանը, որովհետեւ կը տեսնէ որ հետզհետէ կը բարձրանան աղիւսները, կը Նորոգուին տուները. բախտակիցներէն շատեր կը վերստանան իրենց բոյները, իսկ ինքը կը մնայ իր կարկատան կապերտին տակ, անոր ալ եւ Նկուն եկեղեցւոյ բակը խումբ մը տղաք հաց կ'ուտեն կէս օրին՝ ծրի սեղանատունէն, շնորհիւ «Ցառաջ»ի հանգանակութեան. երկու ամիս ալ եւ կ'անցնի ամառը, բայց տակաւին ոչ մէկ կարգադրութիւն՝ բնակարաններու համար։ Շատեր յոգնած կամ Նուաստացած ապարդիւն դիմումներ կատարելէ՝ կ'ապրին անյուսութեան եւ անտիրութեան վիճակ մը։

Մասնաւորապէս քստմնելի է գաղթական տարրին վիճակը, վերահաս եղանակներուն ցուրտին եւ այլազան չարիքներու դէմ միամինակը եւ անճար մնալուն համար։ Իբրեւ տարագիր, ան դրամ չունի գաղթելու այլուր. իրաւունք չունի երթալու իր ուզած երկիրը, հպատակութիւն չունի, այգի եւ արտ չունի։ Չունի, վերջապէս Նեցուկ մը, ծառ մը, ճիւղ մը որուն փաթթուի իբրեւ փրկութեան լաստ։

Որո՞ւն հոգ, սակայն, այս ամէնը։ «Արքայ՛ն գիտնալ»։ Ի՞նչ փոյթ թէ կը տառապի անդին Թրիպոլիէն, գաղթական Հայը...

Մայրաքաղաքին մէջ, ինքնակոչ Թեմականը հանգիստ է այլեւս, գործակալութիւնը յանձնած ըլլալով պուլկար գրագրի մը որ բացարձակ անտեղեակ է Հայ լեզուին եւ իրականութեան։ Գաղթական Հայը իր իսկ եկեղեցին կամ ազգային մարմին դիմելու համար ստիպուած է դրամ ծախել, ինքզինքը թարգմանել եւ իր չգիտցած լեզուովը յարաբերիլ առաջնորդին կամ առաջնորդարանին հետ։ Գալով ինքնակոչ «Առաջնորդ»ին, Ստեփաննոս արքի, որ չոր խօսք մը, օրհնութիւն մը, այցելութիւն մը անգամ զլացաւ իր ճգնաւոր ժողովուրդին, սառնութիւն կը պահէ տակաւին կ'ամ... մնայ՝ արդեօք

*** Երէկ ժամը 11 30ին, մասնաւոր կառախումբով քաղաքս հասաւ լեհ առողջապահական առաքելութիւն մը՝ գրկուած Լեհ Օգնութեան Ցանձնախումբին կողմէ։ Նոյն կառախումբով Ֆիլիպէ եկան Նաեւ Սոֆիայի Պաղական Նուիրակ գերապայծառ Բոնզալի, ռումանական դեսպան Պիլչիուրեսքու, սերպական՝ Նեշիչ, հունգարական՝ Քիշ, լեհական՝ Պարանովսքի, աւստրիական գործակատար տօքթ. Հէրպէրթ Շմիթ, Ամերիկեան գործակատար Գոտինկ, պաղանական դեսպան Ալի Ռուանի եւ Թուրք գինուորական կցորդ Քէրիմ պէյ եւլն.։

Մինչեւ ժամը մէկ, հիւրերը ինքնաշարժներով շրջեցան ամբողջ քաղաքը, ժամի աղէտի մասին գաղափար կազմելու համար։ Մոլլէի Ճաշարանին մէջ տրուած հացկերոյթի պահուն, քաղաքապետ

տօքթ. Քոսթոֆ բարի գալուստ մաղթելով, բաժակ պարպեց հիւրերու կենդանութեան։ Լեհական առաքելութենէն գեղագործ Քըրշինսքի պատասխանեց համակրական խօսքերով

Օտար Ներկայացուցիչները կէսօրէ վերջ այցելեցին փափուգը գիւղը, Պորիսովկրադ եւ Չըրփան քաղաքները։ Ժամը 5ին լեհ առողջապահական առաքելութիւնը եւս Չըրփան մեկնելով, արժանացաւ ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու։

ՊԸՊԻԿ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Յունիս 3ին Լոնտոնի շքեղ պանդոկներէն մէկուն մէջ Թէյասեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ Հայ դերասանուհի Օր. Մաննիկ Գօրանեանի (Մաննա Գարինա). ցանցառ էր բազմութիւնը դժբախտաբար, օդին ճնշող տաքութեան պատճառով, սակայն Ներկաները վայելեցին գեղարուեստական մթնոլորտ մը։ Ներկայ էին մանաւանդ Լոնտոնի եւրոպական եւ Թատերական շրջանակներէն կարեւոր անձեր։

Օր. Մաննիկ Գօրանեան Լոնտոն եկած է երկու տասնեակ տարիներ առաջ եւ նետուած է Թատերական ասպարէզը։ Մասնակցած է կարեւոր Թատերախումբերու եւ իր համբաւը ծանօթ է քոլորին ոչ միայն իբրեւ ընդունակ դերասանուհի, այլ մանաւանդ ցաւակը տանջուած ժողովուրդի մը։ Երբ ամիսներ առաջ բեմ կը բարձրանար համբաւաւոր դերասանուհի՝ կլէօփս Քուփըրի հետ, բոլորը գիտէին անոր Հայ ըլլալը, հակառակ իր կեղծանունին։ Այդ պարագան կը կրկնապատկէր իր արժանիքը, որովհետեւ դիւրին չէ Արեւելքէն գալ ու ծափեր խլել Լոնտոնի լուսացնցուղ եւ ազնուապետական սրահներուն կամ Թատրոններուն մէջ։

Իր ուղիղմին մէջ, Մաննա Գարինա չէ մոռցեր «միշտ պարծանքով յայտնած է իր ազգութիւնը ամէն տեսակ շրջանակներու մէջ»։

Դասութը իր համակրութիւնը յայտնեց հայ արուեստագիտուհիին, Նիւթապէս ալ արդիւնաւորելով թէյասեղանը։ Շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկած էին անգլիական բեմին յայտնի Ներկայացուցիչներէն շատեր, բացի անձնական ծանօթներէ։

Օր. Գօրան բեմական ընդունակութենէ զատ, ունի նաեւ զգայուն ձայն մը։ Կ'երգէ ընդհանրապէս անգլիերէն, սակայն շատ յաջողութեամբ կ'արտայայտէ հայ գեղջուկ երգերու գոյնն ու քնքշութիւնը

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

1928 Մայիս 5ի հրատարակ մը, կարգ մը բարեփոխումներ կը մտցնէ կիներու եւ մանուկներու գիշերային աշխատութեան օրէնքին մէջ։

Նոր օրէնքը որ կը գործադրուի 1928 Յունիս 11էն սկսեալ բացարձակապէս կ'արգիլէ ժամանակաւոր թէ տեւական՝ գիշերային աշխատութիւնը կիներուն, երբ 18էն վար են, եւ այրերուն՝ երբ 16էն վար են։ Այս արգելքը միայն ճարտարարուեստական արտադրութիւններու համար է, կարգ մը բացառութիւններով։ 18էն վար կիները ժամանակաւոր կերպով, այսինքն, տարին 25, 60 կամ 90, պիտի կրնան գիշերները աշխատիլ անօթեղէնի, Նպարեղէնի, պահածոյ ձուկի եւ կաթի գործարաններուն մէջ։

Իսկ 16էն վար տղաքը պիտի կրնան աշխատիլ թուղթի, շաքարի, երկաթի, պողպատի եւ ապակեղէնի արտադրութեանց մէջ։

ԷՋ ՄԸ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը ստացած ենք Թաւրիզէն։ Մասնաւոր Նամակով մը, հեղինակը կը ստանձնէ փաստերու ճշտութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը.—

Կարդալով «Յառաջ» թերթի համար 623ում «Միւնեցի» ստորագրութեամբ յօդուածը, պարտք եմ համարում, որպէս Անդրանիկի արշաւանքին գործօն կերպով մասնակցած մէկը, տալ Անդրանիկի դէպի Պարսկաստան կատարած արշաւանքի համառօտ պատմութիւնը։

1918 Թ. Մայիսին, երբ Տաճիկները գրաւեցին Ալեքսանդրապոլն ու Ղարաքիլիսան, Անդրանիկը իր բանակով անցաւ Դիլիջան։ Այդ ժամանակ Տաճիկներն ի Նպաստ իրենց, Հայոց Ազգային Խորհուրդին արել էին հաշտութեան մի շարք պայմաններ, որոնց շուրջը ծագել էր անհամաձայնութիւն Անդրանիկի եւ Ազգային Խորհուրդի միջեւ։ Անդրանիկը առաջարկուած պայմանները համարում էր անընդունելի եւ երեք օր ժամանակ տուաւ Ազգային Խորհուրդին, ընդունելու Դիլիջանը, որպէս զի ինքը հեռանար այդ տեղից ու համաձայն իր յայտարարութեան, շարունակէր կռիւը Տաճիկների դէմ այլ տեղերում։ Այդպէս էլ եղաւ։ Մի քանի օր յետոյ զինուորներ ուղարկեցին մեզ փոխարինելու եւ մենք բանակով շարժեցինք դէպի Նյինովկա։ Այնտեղ մի քանի օր մնացինք։ Երեւանից մի քանի անգամ պատգամաւորներ եկան Անդրանիկին համոզելու, բայց ապարդիւն անցաւ։

Նյինովկայում բանակի շարժելուց մի օր առաջ, Անդրանիկը ամբողջ զօրքը ոտքի կանգնեցրեց եւ ընդարձակ կերպով իր շարժումների եւ Նպատակների մասին խօսեց.

«Սիրելի՛ զինակիցներ, Թուրքերը մեզ հաշտութեան մի քանի առաջարկութիւններ են արել, բայց այդ առաջարկութիւնները միանգամայն ի վնաս մեզ են։ Նրանք այժմ պահանջում են երկաթուղագիծը, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենան արագ կերպով զօրք փոխադրել Բագու։ Նրանց ամբողջ Նպատակն է Բագուն գրաւելը. այսօր երկաթուղիներն են պահանջում, իսկ վաղը խճուղիներն են պահանջելու եւ երբ նրանք իրենց Նպատակին հասնին ու Բագուն գրաւեն, այն ժամանակ հայ ժողովուրդը կորած է։

«Մեր փրկութեան միակ ելքը կռիւն է, այլապէս այստեղ, որտեղ դուք էք կանգնած, կը լինի հայ ժողովուրդի գերեզմանը (մտնանշելով Սեւանի լիճը)։ Մեր միակ փրկութիւնը, ինչպէս ըսի, դիմադրութիւնն է. պատերազմը շուտով կը վերջանայ, ամենաուշը վեց ամիս պէտք է տեւէ, եւ դաշնակիցները պիտի յաղթեն. Ռուսների յեղափոխութիւնը թող մեզ չվհատեցնէ։ Այսօր մի Նպատակ ունիմ մեզ յայտնելու, ինչպէս ըսի։ Ազգային Խորհուրդը արդէն ընդունել է հաշտութեան պայմանները, բայց ես չկարողանալով հաշտուել այդ ձեւի պայմանների հետ, դրա համար էլ Դիլիջանից հեռացայ։ Ես իմ ձեռքով չեմ կարող հայ ժողովուրդի ոտքն ու ձեռքը շղթայել, ես իմ կռիւը պէտք է շարունակեմ, ես մի Նպատակ ունեմ՝ անցնել Պարսկաստան, միանալ Սալմաստի եւ Ուրմիայի հայ եւ ասորի ուժերին ու այդ ուժերը միացնելով շարժել դէպի Վան։ Եթէ մեզ յաջողվի միանալ այդ ուժերին, հաւատացած եմ, որ այդ միջոցով Տաճիկների թիկունքից հարուածելով պիտի ստիպենք, որ իրենց զօրքը յետ քաշեն Հայաստանի գոտներից եւ այդպէսով հնարաւորութիւն պիտի տանք հայ ժողովուրդին Ներկայ ծանր կացութիւնից ազատուելու։

«Կարող է պատահել, որ չյաջողվի մեր ծրագիրը, բայց ամէն պարագայի տակ այդ փորձը պիտի կատարեմ։ Ընկերներ, մեր առաջ երեք ճանապարհ կայ, առաջինը՝ անցնել Պարսկաստան եւ, ինչպէս ըսի, միանալ այդ տեղի ուժերին ու անցնել Վան. երկրորդը՝ չյաջողուելու պարագային, անցնել Զանգեզուր եւ այնտեղ շարունակել կռիւները. երրորդը՝ մի զուգէ վերադառնալ այստեղ։ Նախ ասեմ ձեզ, որ այս ճանապարհի վրայ ձեզանից հարիւրին քանը պիտի պակսի. սովի մեծ դժուարութիւն պէտք է քաշէք։ Կարող է պատահել, որ օրերով քաղցած մնաք, բայց օր էլ կարող է պատահի, որ ձեզանից իւրաքանչիւրին մէկ ոչխար հասնի. ամէն պարագայի տակ չկանգնէք եւ ասէք թէ «Փաշա քաղցած ենք»։ Հնայելով որ ես օրւայ մէջ վեց ժամ ունիմ հանգստանալու, այդ ժամերի ելքերն էլ կը տրամադրեմ ձեզ պարէն հայթայթելու գործին։ Այս բոլորը ձեզ պարզելէ յետոյ, ասեմ Նաեւ, որ չցանկացողները կարող են հեռանալ։ Այստեղ, որտեղ մենք կանգնած ենք մի քանի ճանապարհի կեդրոնն է։ Ահա ձեզ Երեւանի ճանապարհը, ահա ձեզ Բայազէտի ճանապարհը եւ ահա ձեզ Դիլիջանի ճանապարհը. ով ուր կ'ուզէ հեռանալ, ազատ է, ամէն մարդ կարող է իր զինուորական պիտոյքներով հեռանալ, որովհետեւ նրանք ձեզ միշտ եւ ամէն պարագայի տակ հարկաւոր են. գնացողներին բարի ճանապարհ. ովքեր, որ ինձ հետ են եւ կուզեն կռիւը շարունակել, թող մնան. այս է իմ ամբողջ ասելիքս ձեզ»։

Բանակը միաբերան սկսում է «ուռռա»ները։ Բոլորի տրամադրութիւնները բարձր են։ Ոգեւորութիւնից զլխարկները կարկուտի պէս օդն են շպրտւում. «Կեցցէ՛ Փաշան» բղաւում են ամէն կողմից. «Մեզ հետ ենք Փաշա, մեռնենք՝ կամ ապրենք»— լսւում է ամէն կողմերից. ու ոչ մէկ մարդ հեռանալու ցանկութիւն չյայտնեց, ընդհակառակն շրջաններից հարիւրաւորներով գալիս էին ու միանում բանակին։ Օգտուելով այս տրամադրութիւնից, չորս ժամ կատարում ենք զօրաշարժ եւ վերադառնում բանակատեղի։ Յաջորդ օրը շարժւում ենք դէպի Նոր Բայազէտ։ Բայազէտում գտնում ենք ժողովրդական մեծ ընդունելութիւն, զիւորները հիւրասիրւում են քաղաքացիներից։ Այստեղ մի քանի օր մնալէ եւ զինուորական որոշ պատրաստութիւններ տեսնելէ յետոյ շարժւում ենք դէպի Նախիջեւան։ Բանակի շարժման ժամանակ Բայազէտի հասարակութեան կողմից, կամովին, մի հաւեսա գումար՝ 120,000 ռուբլի յանձնւում են Անդրանիկին, ծախսելու բանակի կարիքներին համար։ Ձմռանամ յիշել, որ բանակի ետեւից գալիս էր 8—10 հազար գաղթականութիւն։ Հակառակ բանակի կամքին ու Նրա ձեռք առած միջոցներին, անհնարին դարձաւ այդ գաղթականութեան առաջքն առնել։ Քանի-քանի անգամ պահակներ դրեցին, որ գաղթականութեան առաջն առնի, բայց այդ անհնար եղաւ, Նրանք գիշերով եւ զարտուղի ճանապարհներով մինչեւ վերջն էլ բանակից չկտրուեցին եւ հետեւեցին Նրան։ Կարճ առած մի քանի օրից յետոյ հասանք Նախիջեւան։

Նախիջեւանում եւս մի քանի օր մնում ենք։ Մեր այդտեղ մնալու պատճառները շատ էին. Նախ՝ զինուորների հանգստութիւնը, երկրորդ՝ պարէն եւայլն հայթայթելու խնդիրը եւ երրորդ՝ զինուորական որոշ Նկատումներ։

Նախիջեւանից շարժւում ենք դէպի Ջուլֆա։ Անդրանիկը գնում էր բանակի առջեւից. Նախ քան զինուորներու Ջուլֆա հասնելը, Անդրանիկ իր հետ ունենալով մի քանի ձիաւորներ, հասնում է Արաքսի կամուրջը եւ կամուրջում տաճկական պահականոցի զինուորներին զերի է վերցնում. թւով 17 հոգի։ Տաճիկները Ջուլֆայում ունէին 300 զինուոր. ո-

րոնք ոչ մէկ դիմադրութիւն ցոյց չուին մեզ եւ փախուստի դիմեցին։ Ջուլֆայի պարսկական Ներկայացուցիչը խնդրեց Անդրանիկէն, որ մի քանի ժամ սպասէ, մինչեւ որ ինքը կեդրոնին իմաց տայ մեր Պարսկաստան մտնելու մասին։ Անդրանիկը պատասխանեց, որ ձեր դէմ ոչինչ չունեմ, ես կ'անցնեմ, դուք Նորից հեռագրեցէք. այդպէս էլ եղաւ։ Երբ հասանք Ջուլֆա, կէսօր էր. այդ օրը շատ հաւհեպով կազմեց մի զումարտակ եւս զլխաւորութեամբ հարիւրապետ Փոնփարթեանի։ Ջուլֆայում մենք ունեցանք թիւով 5000 զինուոր՝ 1700ը ձիաւոր, իսկ մնացածը հետեւակ։ Անդրանիկի կողմից խիստ պատուէր եղաւ զինուորներին, որ Պարսիկ ազգաբնակչութեան Նեղութիւն չպատճառեն։

Թէ՛ զինուորներին եւ թէ՛ ձիերին պարէն չկար։ Ռուսաց Ջուլֆայում հայ վաճառականների թողած «քիշ-միշ-բառամ»ից վերցրինք եւ բաժանեցինք զինուորներին, իսկ ձիերի համար մի փոքրիկ գարու արտ գնեցինք, որին վճարեցինք 3000 ռուբլի։ Անդրանիկի վերաբերմունքի մասին Պարսիկները հիացմունքով էին խօսում. Ջուլֆայից Խոյ տանող ճանապարհը 11ուկէս փարսախ է (ճիշտ ռուսական 80 վերստ)։ Յաջորդ օրը առաւօտեան ճանապարհ ինկանք դէպի Խոյ։ Ջուլֆայում եւս փորձ արինք գաղթականութիւնը կասեցնելու, բայց Նորէն անհնարին եղաւ։

ՎԱՀՏԱՊԵՏ

(Մնացածը յաջորդով)

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՊՐԻՒՍԷԼ, 12 Յունիս.— Պելժիոյ սահմանագլխի քաղաքներէն՝ Լըքըլինի ֆութպոլ քլիւպը Մայիս 27 եւ 28 օրերուն համար բարեկիրական մրցահանդէս մը կազմակերպած էր, ի Նպաստ յիշեալ քաղաքի պատերազմի որբերուն:

Պատուոյ բաժակի մրցման հրաւիրուած էին C. S. Arts et Métiers գոլէճականներու խումբը, S. G. Kinkempois (Լիէժ), A. S. Hautmont (Ֆրանսա) եւ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Մայիս 27ին տեղի ունեցաւ A. S. Hautmont եւ C. S. Arts et Métiersի խումբերուն մրցումը, որուն մէջ առաջինը յաղթող հանդիսացաւ: Մայիս 28ին, S. G. Kinkempois եւ Հ. Մ. Ը. Մ. դէմ առ դէմ մեկցին պայքարը, որմ, մեր հայրենակիցները յաղթական՝ դուրս ելան։

Արդ, անցեալ կիրակի, վերոյիշեալ երկու յաղթական խումբերը՝ A. S. Hautmont եւ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ. կատարեցին իրենց վերջնական մրցումը, հազարէ աւելի հետաքրքիրներու բազմութեան Ներկայութեան, եւ որուն մէջ մեր տղաքը անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կարողութիւնը. Նուրբ ու կանոնաւոր խաղարկութեամբ եւ տանելով վերջնական յաղթանակը 1ի դէմ 0 Նշանակէտով։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Պ. Ցատպաշեանի եւ Լ. Պագրճեանի յաջող խաղարկութիւնները, որոնք Ներկաներուն մասնաւոր գնահատութեան արժանացան։

Լըքըլինի ակումբին Նախագահը քանի մը խօսքով վեր հանեց յաղթականներու խաղին Նրբութիւնը, եւ շնորհակալութիւն յայտնելով երկու խումբերուն, բաժակը յանձնեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթական խումբին պետ՝ Լեւոն Պապըճեանի, խանդավառ ցոյցերու մէջ։

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին մէջ այս չորրորդ բաժակն է որ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը շահի, հիացում պատճառելով օտարներուն եւ ցոյց տալով իր ցեղին ռազմական յատկութիւնները։

Ներկայ տարեշրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը մասնակցած է 31 մրցումներու, որոնց մէջ կորսնցուցած է 5, եւ շահած 26 մրցում եւ 3 բաժակ, իսկ Թէնիսի խումբը, որ Նոյնքան յաւ տարրերէ կազմուած է, մըր-

ցած է Անվերսի Հայ երիտ... դաց միութեան հետ եւ շ... Պ Ա. Մաթոսեանի Նուիրած ... ժակը։

Այս յաջորդական յաղթ...Ները լաւագոյն միջոցն... պրոպագանդի եւ յոյժ պ... քեր։ Ուստի գաղութիս ... Նակիցներուն վրայ Նուի... պարտականութիւն կը ... Նալ բարոյապէս եւ Նիւ... օժանդակել մեր քաջարի ... զիկներուն։

Պրիւսէլի գործի ծանօթ ... ծառականներէն Պ. Կ ... քէլեան իրեն Հ. Մ. Ը. Մ... րած վերջին յաղթանակը ... ֆր. Նուիրած է միութեան.

Այս տարուան ընթացքին ... Մ. Ը. Մ.ին եղած են ... Նուէրները.— Պ. Ներսէ... քէրթէն՝ 2000 ֆրանք, ... Մսրեան՝ 2000 ֆրանք։

Միւս բարեկեցիկ ... կիցներուն կը Թելադրե... ւիլ այս օրինակին, ... պարագային՝ Պրիւսէլի Հ. ... Մ. պիտի ստիպուի ցրուի... թական անձկութեան ... ռով։

Հ. ՏԷՐՕՒ...

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻ

ԽՄԲ.— կը հրատարակենք ... այն Նիւթին հետ կապ ... մասերը, իբրեւ արդարու... պարտք.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Յունիս — ... Սիրտին մէջ եղած հրատար... կութեան մը առթիւ, Պ. Մկ... րտչ Գույումճեան թղթակց... թիւն մը հրատարակած էր «Յա... ռաջ»ի մէջ (7 Յունիս). թղթա... կիցը իմ անունս ալ խառնած ... ըլլալով իբրեւ Նախկին ... տուղար առաջնորդարանի, հար... կադրուած եմ պատասխանել

Պ. Գույումճեան իր բազմա... թիւ փաստերէն ամէնէն զօրա... ւորովը հրապարակ կուգայ.—իրա... թէ Գազազեանի յուղարկաւո... րութենէն եւ հոգեհանգիստէն ... 400 + 150=550 ֆրանք զան... ձուած է իմ օրովս եւ դուսա... Նիրը չեն արձանագրուած։

Նախ խօսինք 400 ֆրանքի վճարման մասին, որուն արձա... Նագրութիւնը չկար։ Այո՛, յառ... բնական էր որ այդ գումարը չէր ... կրնար արձանագրուիլ, երբ ... կեղեցին համար տրուած չէր ... Հոգեւոր հովիւով, բոլոր քահա... Նայից դասով եւ զգեստներով ... յուղարկաւորութիւն մը, չորս ... հարիւր ֆրանքով չէր բիւր... Նոյն իսկ հազար ֆրանքը ան... բաւական էր։

Հանգուցեալ Գազազեանի ... հարստութիւնը գրամատան մէջ ... գտնուելով. ընտանիքը Նիւթա... կան շփոթութեան մատնուա... էր. ուստի եւ խնդրած էր հոգե... ւոր հովիւէն, եկեղեցականներու ... բաժինը վճարել, իսկ եկեղեցին ... իրաւունքն ալ ժառանգական ... խնդիրները լուծուելէն վերջ ար... ժանաւոր կերպով հատուցանել։ ... Արդէն ժառանգական վկայա... գիրներն ալ Ազգ. Առաջնորդա... րանի մէջ պատրաստուած էին ... առանց հատուցումի, ապագայի ... խոստումով։

Ինչպէս առարկայ, ... տրուած ստացականն ալ ... ռանգական հաշիւներու մէջ ... պէտք տեսնուած ըլլալու ... պահանջուած է։ Թէ ե՞րբ ... ձուած է այդ գումարը եւ ի՞նչ ... համեմատութեամբ բաժնուած, ... մեզ չի հետաքրքրեր, քանի որ ... ստացականը ստորագրող հոգե... ւոր հովիւին եւ քահանաներու ... մէջ կարգադրուելիք հարց մ...

Ծարդ Գազազեանի ընտա... Նիքը բան մը չէ վճարած եկե... ղեցւոյ, ուրեմն պարտական է ... ինչպէս որ տասնին եղած է ... Նաեւ Գէորգեան եւ Յովակիմեան ... ընտանիքներուն համար, որոնք ... օրը օրին վճարած են հոգեւորա... կաններու իրաւունքը, իսկ եկեղե... ցիի բաժինը ամիսներ յետոյ զա... հացուցիչ կերպով զանձուած է։

Գալով Նոյն Գազազեանի ըն... տանիքէն հոգեհանգիստի հա... մար գանձուած 150 ֆրանքին, ... որ ամբաստանութեան երկրորդ ... մասը կը կազմէ, ցաւալի է որ ... Պ. Թղթակիցը անգիտակցաբար ... ինքզինքը կ'ամբաստանէ։

Ինչպէս գրութենէն կ'եւ ...

...այդ նոցեհանգիստը տեղի ու-նեցած է 1927 Յունիսին մէջ. ...մինին իր պաշտօնէ հրաժա-...իքէն մէկ մէկուկէս ամիս յե-...յ, երբ անոր գրաւած էր ու-...մը Գ. Միլտոնեան, վար-...ին մը Գ. ...թեան վաւերը կը գտնուէր Գ. ...Մեսրոպ. իսկ Գուլումճեան ...ընթակիցը. ատենադպիրն էր։

...ւորանալի է որ Գ. Թղթա-...շուարումի մատնուած է, ...երը շուարումի մատնուած է, ...միայն գիս չփոթելով Ներ-...ւ, քարտուղարին հետ, այլ եւ ...ասկածի ենթարկելով անոր ...զգամութիւնը, քանի որ այդ ...գումարը իմ օրովս գանձուած չէ։ ...ինչպէս տեղեկութիւն չեն ու-...նոր իրենց օրով առնուած ...այդ 150 ֆրանքէն։

Նաեւ կը ցաւիմ որ սոյն քա-...րոզչական ակամայ սրտնե-...ղութեան պատճառած կ՚ըլլամ ա-...նոնց

Միքայէլ Խաչիկեան

ՊԵՆՆԻ ԱՐԹՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յունիս.— Կիրակի ...ժ. 8 Դ. «Հրայր» ենթակոմի-...տէի նախաձեռնութեամբ, քաղա-...քապետութեան սրահին մէջ տօն-...ւեցաւ Հայաստանի անկախու-...թեան 10րդ տարեդարձը՝ ներկայ ...էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր ...Հայրենիք»ով. ...ճառախօսն էր ...Նիկոլ Պօղոսեան ...Շաւարշ Միսաքեան որ ...պատմութեան եւ ճակտի քրտինքի ...ներքին այս օտար ափերու վրայ ...ճակատագիրը հաստատած ըլ-...լալուն համար։ Ցետոյ պատմա-...կան ընելով 1547 թուականէն ի ...վեր կատարուած ազատագրական ...ճիգերուն, հասաւ մինչեւ 1918 ...Մայիս 28ը։ «Մենք այժմ աւելի ...քան ինքնավստահ ենք։ Վերջին ...ժամը կը շահի այն որ իր թշնա-...միէն 15 վայրկեան աւելի դիմա-...նալու կարողութիւնը ունի փորձը ...ցոյց տուաւ որ մենք ունեցանք ...այդ կարողութիւնը»։

Գեղարուեստական բաժնին ի-...րենց սիրայօժար մասնակցութիւնը ...բերած էին ընկերներ Գէորգ Ղա-...զարեան, Նշնիկ Սօլաքեան եւ ...Մկրտիչ Կիւրեղեան, որոնք մէջ ...ընդ մէջ յաջողութեամբ նուա-...գեցին հայերէն եւ ֆրանսերէն ...երգեր։ Ընկեր Ալպէր Սինէկեօզեան ...արտասանեց «Ուխտաւորը», իսկ ...ընկ. Սենիկ Կարապետեան՝ «Հայաս-...տանի» փոքրիկն Ազատի պօղոս-...եան եռագոյնը ձեռքին արտա-...սանեց «Գրօշակին»։ Հանդէսը ...փակուեցաւ «Բամ փորոտանըով»։

Ներկաները ցրուեցան գոհ ...ուրախութեամբ եւ աւելի տո-...գորուած հայրենիքի անկախու-...թեան գաղափարով

Գ. Ն.

ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՈՅԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ Մէսթորինոյի դատը հազիւ վերջացած, ընդհանուր դատախազը մեղսակցութեամբ ամբաստանած էր անոր քենին՝ Օր. Սիւզան Շարնոն, որ անմիջապէս բանտարկուած էր։

Սիւզան Շարնօ ամբողջ չորս ժամ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ, իր պաշտպան փաստաբաններուն ներկայութեան։

Ահա թէ ինչպէս ան կը ներկայացնէ ոճիրը եւ իր միջամտութեան պարագաները։

«Կը բնակիմ Փարիզ, բայց տրովհետեւ ոճրին առջի օրը ծնողքիս մօտ գացեր էի, գիշերը Վարէն անցուցի։

«Յաջորդ առտու, ինքնաշարժով գործատեղի գացի. ժամը 7.50 էր։ Մէսթորինօ իւրաքանչիւր գործաւորի աշխատանքը բաժնեց։ Թրիւֆէն երբ եկաւ ժամը 10ն էր։ Դուռը ես բացի։ Ան՝ բարեկամական կատակներով դիմաւորեց զիս եւ անմիջապէս գրասենեակ մտաւ։ Կէս ժամ յետոյ մեկնեցաւ։ Բայց անոր վերադարձը ո՛չ լսեցի, ո՛չ ալ տեսայ։ Կէս օրը քիչ անցած, երբ չորս հոգի նստած կը ճաշէինք, գործաւոր մը վազելով մեր քով պոռաց.

— Կը կռուին կոր։

Բոլորս մէկ անոր ետեւէն գացինք։ Գրասենեակ չմտած՝ կռուի աղմուկներ լսեցինք։ Դուռը բացի։ Ո՛հ, սարսափելի տեսարան...։ Թրիւֆէն կռնակի վրայ պառկած էր, ձեռքը գործիք մը բռնած. Մէսթորինօ գայն կը զարնէր։ Ուզեցի միջամտել։ Չկրցայ, հազիւ թէ պոռացի «Շա՛րլ, Շա՛րլ», նուաղած ինկայ։ Ցաճախորդներու սպասման սենեակը փոխադրեր էին զիս։ Երբ ինքզինքս գտայ, ուզեցի Մէսթորինոյի քովն երթալ. յաջողեցայ անոր գրասենեակը վազել. քենայրս դէմս ելաւ եւ ըսաւ.

— Մնա՛, կը խնդրեմ որ լռութիւն պահես։

Մեր աշխատանոցը դարձայ։ Մէսթորինօ ետեւէս եկաւ եւ մեղի ըսաւ.

— Դուք բան էք չլսած, բան չէք տեսած։ Յետոյ միւսներէն իմացայ որ նոյնը կրկներ է նաեւ անոնց ալ. չեմ գիտեր թէ խոստումներո՞վ թէ սպառնալիքով անոնց լռութիւն պարտադրեց։ Անոր գրասենեակը վերադարձայ եւ Թրիւֆէնը փնտռեցի։

— Հոն է ըսաւ, դարանը ցոյց տալով։

Ամէն տեղ արիւն կար։ Անոր հրաւէրին վրայ, արիւնները լուացի, յետոյ սպունգը այրուեցաւ։ Ան օգնեց ինծի եւ ժամը 3ին տունէն մեկնեցաւ. յետոյ իմացայ որ գոհարավաճառներու ակումբը գացեր էր։ Ժամը 4ին դարձաւ, ինծի 200 Ֆր. տուաւ եւ այդ գումարով, գացի ծածկոցը գնեցի։

Դարձիս, ծածկոցը առաւ ձեռքէս. մինակը գրասենեակ մտաւ, զիս դուրսը ձգելով։ Քիչ յետոյ, կանչեց զիս...։ Ա՜հ, ինչ սարսափ...։ Դիակը տարածուած ծածկոցին վրայ էր, նստած մարդու մը դիրքով։ Ծածկոցին չորս ծայրերը բռնեց ու կապեց։ Ինծմէ խնդրեց որ օգնեմ իրեն, բայց քաջութիւնը չունեցայ։ Յետոյ, դիակը դրաւ դարանին մէջ, իսկ ես աշխատանոց գացի. ա՛լ չէի կրնար։

Քիչ յետոյ, Մէսթորինօ դրամ տուաւ գործաւորներէն Մարսէլ Լօրինեօնի, որպէսզի երթայ չուան եւ հաստ կտաւ գնէ։ Ան միայն չուան բերաւ։ Մէսթորինոյի յանձնարարութեան վրայ, ան նորէն գնաց կտաւ փնտռելու. ժամը վեցն էր երբ եկաւ։ Ձեմ յիշեր կտաւին չափը տուած ըլլալս։

Երբ գործաւորները մեկնեցան, քեռայրս առաւ դիակը. Դրան սեմէն տեսայ որ, ան առանց ծածկոցը քակելու, դիակը պլլեց կտաւին մէջ, յետոյ չուանով կապեց եւ ծրարը տարաւ սանդուխին գլուխը։ Դուռը ես բացի ու գոցեցի. ես անոր առջեւէն վար կ՚իջնայի, ան ետեւէս, ծրարը քաշքշելով կը բերէր։ Դռնապանին խուցը մտայ, բանալին յանձնելու համար։ Ան երբ կը զարմանար որ ուշ մնացեր էինք, ըսի թէ «շատ գործ ունէինք»։ Երբ խցիկէն դուրս ելայ, տեսայ որ Մէսթորինօ արդէն ինքնաշարժին մէջն էր։

Դատաւորը.— Մէսթորինօ չէ՞ր յանձնարարեր որ գոհարները գրաւեցնէք այդ միջոցին...։

— Ան միայն ըսաւ. «Գնա՛, խօսէ դռնապանին հետ»։ Հասկցայ թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզէր։

Ձեզի ըսած է՞ր թէ դիակը ինչ պիտի ընէր։

— Բան չէր ըսած։ Յաջորդ առտու միայն, ըսաւ որ դիակը այրեր էր անտառի մը մէջ։

— Ի՞նչ պայմաններու մէջ, Թրիւֆէնի գոհարները ձեր ձեռքն անցան։

— Սպանութեան օրն իսկ։ Բայց քեռայրս չէր ըսած թէ՛ գոհարները գողցած է։ Թերթերէն միայն իմացայ։ Աւելի յետոյ, ըսաւ որ դիակին ինքնութիւնը յայտնի չընելու մտքով միայն, գոհարները վերցուցեր էր։ Եւ աւելցուց. «Հոգ մի՛ ըներ»։ Երբ ոստիկանութիւնը զինքը կանչեց Մարտ 13ին, գոհարները ինծի յանձնեց եւ ըսաւ. «Անկիւն մը դի՛ր»։ Չէի գիտեր թէ գողցած է։ Չլսեցի թէ ան ինծի յանձնարարե՞ց պահել զանոնք, առանց մարդու բան ըսելու»։

Խոստովանութեան այս կէտին հասած՝ հարցաքննիչ դատաւորը յանկարծ կ՚ընդմիջէ եւ նիւթը փոխելով կը հարցնէ.

— Մէսթորինոյի սիրուհին եղած էք։

— Երբե՛ք։

— Թրիւֆէնը կը ճանչնայի՞ք անձամբ։

— Այո՛, բայց բնաւ անոր սիրուհին չեմ եղած եւ իր ժամադրութիւններուն չեմ գացած։

Դատաւորը վերջացած կը նկատէ իր հարցաքննութիւնը. բայց դեռ կը մնան կարգ մը մութ կէտեր, որոնց լուսաբանութեան համար, հաւանաբար պէտք առ պէտ բերէ Օր. Շարնօն եւ կարգ մը վկաներ։

Օր. Շարնոյի խոստովանութեան մէջ կէտեր կան, որոնք կը հակասեն վկաներու յայտարարութեանց։

1.— Ան կը հաւաստէ թէ Թրիւֆէնը երբ զգետնուած տեսաւ, նուաղեցաւ։

2.— Չէ օգնած դիակը ծրարելու։

3.— Թէ՛ միայն թերթերէն իմացած է դիակին կողոպուտը։

4.— Թէ՛ պատանքին չափը ինք չէ ու տուած է։

5.— Թէ Թրիւֆէնի ձեռքն ալ տեսած է նման գործիք մը, որով ոճրագործը հարուածեց իր զոհը։

Այս բոլոր կէտերուն մէջ Օր. Սիւզան կը հակասէ վկաներուն։ Հարցաքննիչին կ՚իյնայ ուրեմն անհրաժեշտ ճշդումները ընել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Յառաջի հանգանակութեան հայ մարզական միութիւններն ալ պիտի բերեն իրենց բաժինը, «Տորք»ի առաջնորդութեամբ։

Վաղը՝ Կիրակի 17 Յունիս, «Տորք»ի մարզարանը (Անկիէնի մէջ) սարքուած մրցումներուն պիտի մասնակցին, կազմակերպիչ միութեան Առաջին խումբէն զատ, Փարիզահայ Մարզական միութիւնը, Հայ Աթլէթիք միութիւնը (Պէլվիլ A. A. A.) և «Արմէնիա» Ֆութպոլ քլիւպը։

Ժամը 2ին կը սկսի մրցումը Պէլվիլցիներուն եւ «Արմէնիա»ի միջեւ։ Նախորդ առիթով մը — Շիրակի ազէտեալներուն ի նպաստ — այս երկու խումբերը արդէն մրցած էին եւ «Արմէնիա»ցիք դժուարին յաղթանակ մը տարած 2—3ով. Կիրակիի մրցումը ալ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ։ Մեծ մրցումը պիտի սկսի ժամը 3.30ին։

Բարեկամական լուրջ խաղ մը՝ խաղացողներէն. լռութիւն և հանդարտ պաղարիւնութիւն հանդիսատեսներէն, գանէ ամօթով չմնալու ներկայ օտարներէն, որոնց մէջ պիտի ըլլան ծանօթ անձեր։ Հ. Թ.

∴ «Տորք» խումբը պիտի կազմուի հետեւեալ խաղացողներէն.— Տէվէճեան, Մկրտիչեան (խմբապ.), Հ. Գանթարճեան, Գամէր, Աչոտ, Գրիգորեան, Հէքիմեան, Շահան, Կ. Կարապետեան, Պարոյր (բոլորն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին Ա. խումբէն), Զարիֆեան (Նախկին Հ. Մ.), Դէօվլեան, Տէրտէրեան եւ նախկին «Արմէնիա»ցի մը։

∴ Անկիէնի մարզադաշտը կայարանէն հինգ վայրկեան հեռու է։ Շոգեկառքով (Կառ տիւ Նորէն) հազիւ 10 վայրկեան ճամբորդութիւն։ Շոգեկառքը կը մեկնի Կառ տիւ Նորէն ժամը 12.30, 1.06, 1.24, 1.30, 1.50, 2, 2.25, 2.40, 2.55, 3.05, 3.30, 3.54 եւլն. եւլն.։

Թրամուէյ Թրինիթէէն (54 Թիւ), Մոնմորանսիէն (69 Թիւ, իջնել Ավընիւ տը Սէնթիւր։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Մարզական Միութիւնը՝ այս տարի փայլուն շրջան բոլորելէ յետոյ, փակեց իր ֆութպոլի եղանակը։ Սեպտեմբերէն մինչեւ Մայիսի վերջը ունեցաւ 35 ֆութպոլի հանդիպումներ, ըլլայ գաւառ կամ Փարիզ։ Տարած է 21 յաղթանակ, կրած 9 պարտութիւն եւ 5 հաւասար արդիւնք։ Շատ քիչ անգամ իր խումբը ունեցած է հանդիսատեսներ Կիրակի մը։ Ո՛չ անձրեւը, ո՛չ ձիւնը արգելք եղած են խաղալու։ Յառաջիկայ տարեշրջանին Հ. Մ. Մ.ը պահելով իր այժմու կազմը, պիտի ունենայ քանի մը օտար խաղացողներ, որոնցմէ մէկը Նորվեկիոյ ազգային խումբէն։ Վ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ.— Առջի առտու, դրացիներ նշմարեցին որ Պարպէ ընտանիքը, Մոնթաթէրի մէջ, սովորական ժամէն շատ ուշ, դեռ չէր ելած գործի երթալու համար, եւ անոնց տունէն օդային կազի ծանր հոտ մը կուգար։ Կասկածելով՝ երբ դուռը բացին, ամբողջ ընտանիքը՝ այր ու կին եւ անոնց 6 տարու զաւակը գտան անշունչ։ Այրը որ ջղային հիւանդութեան ենթակայ էր, յաճախ կը սպառնար իր կնոջ «անոր գործը կարգադրելու»։ Եւ նոյն իրիկունը, կ՚երեւի իր կնոջ պառկելէն առաջ, կտրեր էր օդային կազի խողովակը։ Ինչ որ պատճառած ըլլալու է ամբողջ ընտանիքին շնչահեղձումը։

ՄԻԱՅՆ 500,000 — Ֆրանսուա Ֆարինա, հաշուակալ՝ ընկերութեան մը մէջ, կոյր վստահութիւնը կը վայելէր իր պետերուն։ Երբ անոնց աչքերը բացուեցան, տեսան որ 500,000 Ֆրանքի չափ գումար մը կողոպտած էր ընկերութեան գանձէն։ Երեւակայական պարտապահանջներու անունով չէքեր կը գրէր, ստորագրել կու տար ընկերութեան տնօրէնին, որ կ՚երեւի, օրը անգամ մը միայն ժամանցի համար գրասենեակ կը յաճախէր եւ յետոյ վտանգելի հաշուակալը դրամատունէն կը գանձէր իր գրպանին համար։

Այս կերպով իւրացուցած դրամները շահագործեց գաւառի մէջ, ուր պանդոկներ բացած էր։ Առջի օր, ընկերութեան հաշուեկշիռ պաշտօնեան, երբ տետրակները կը քննէր, անկանոնութիւններ նշմարեց, հաշուակալը չկրցաւ յստակ պատասխաններ տալ ու շփոթեցաւ։ Եւ ձերբակալուելէ յետոյ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յունիս.— Ձեր թերթի 28 Ապրիլ 1928 Շաբաթ օրուան թիւին մէջ «Խառնակիչը արտաքսուած» վերնագրին տակ եւ Մարսէյլէն թղթակցի մը ստորագրութեամբ տուած էք տեղեկութիւն մը, որու համաձայն ես արտաքսուած եմ A. A. A. P. ընկերակցութենէն։

Սոսկալի միջադէպի մը հետեւանքով (ազգային արժանապատուութիւնը շօշափող), որուն մանրամասնութիւնը երկար պիտի ըլլայ — F.F.F. A.ի պատժական մարմինը լսելէ ետք մեր բացատրութիւնները, երեք ամսուան համար կախակայեց զիս դատաւորի պաշտօնէս եւ M. G. S.ի խմբակետը խաղալու իրաւունքէն։ Բնականաբար դատաւորի քարթս ետ առնուեցաւ, ինչպէս նաեւ յիշեալ խմբապետին licenceը, որպէսզի այդ ժամանակամիջոցին ապօրէն կերպով մեր պաշտօնները չկարենանք գործադրել։

Բայց A. A. A. P.ի բոլոր անդամները իրենց տարեկան ընդհ. ժողովին խնդրոյ առարկայ ընելով պարագաս՝ բեկանել տուին նախորդ որոշումը, որու պատճէնը ներփակ կը դրկեմ։

Հաճեցէք ընդունիլ, Տիար խմբագիր, յարգանացս հաւաստիքը։ Մ. Մալումեան

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով այս բացատրութիւնը, որ իբրեւ թէ «զրպարտութիւն» մը ջնջելու սահմանուած է, բայց կը հաստատէ մեր լուրը (քաղուած՝ պաշտօնական փաստաթուղթերէ), խորհուրդ կուտայինք նամակագրին, իր իսկ բարիքին համար, ամփոփուիլ իր պատեանին մէջ, եւ կարելի եղածին չափ քիչ խօսիլ տալ իր վրայ։ Որովհետեւ, գաղտնիք չէ որ, բուն մարզանքէն աւելի, ուրի՛շ մարզանքներով տարուած է ան։ Իսկ ատոր դէմ ամէնէն առաջ իր՝ ընկերներն են որ նամակներ կրտեղացնեն «Յառաջ»ի...

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Եպտուլլահ շարունակեց

— Այս ծերուկզօրխելագի կ՚եւելայ ու առաջին անգամինքն էր նկատողութիւնը յայտնողը. մեր փոքրիկ պտոյտին թող ընկերանայ։

Ցետոյ, շրջքերուն մէջ փնտռեց մէկը որ քիչ առաջ սկռաները գոյց կուտար։

— Այս կորիճն ալ հետներնիս կ՚առնենք։

Պէտք չէ կարծել որ Թուրքերը մոլլերդները կը ջարդեն, մահուան պէս անդրդուելի բարուքով մը Եպտ պարագաներուն յաճախ բաժնելու արհեստը կը գործածեն եւ ուզածնին կը ջարդեն միայն՝ երբ կարող են։ Այս անգամ Եպտուլլահ կը յաղթէր։ Պատանի Թէոդորը, որ իր երազուն գլուխովը, հիմա սկսեր էր Ալիի խօսքերէն գատելով Թուրքին արդարութեան հաւատալ, ուղեկիցները կը մերժէր ի վերջոյ. համաձայնեցան ու վեց մարդիկը ճամբայ ինկան։

Ի հարկէ, ոչ մէկ տեղ, ոչ մեռած, ոչ ալ ողջ, ոչ մօտը, ոչ ալ հեռուն շուն չկար։ Միայն մէկ կողմը երեք հաւկթու եւ գինուած մարդեր կային, իսկ միւս կողմը երեք անզէն, մէկը ծեր, միւսը տղեկ։

Ցղեկը, վստահութեամբ առջեւէն առջեւէն կը քալէր։ Գիւղէն բաւական հեռացեր էին արդէն։ Մուսթաֆա հետզհետէ աւելի խիստ կը դառնար. Եպտուլլահ երկու քայլ հեռուէն երիտասարդին կը հետեւէր։ Մուսթաֆա նախկին վէճը կը վերսկսէր

— Մարգարէին համար ամօթ մըն է որ այդքան կասկածոտ ըլլաք։ Պէտք էր սակայն Ալլահը ճանչնալ սորվէիք։ Լարիսայի ձեր պարտութեան օ՚ը՝ ձեր թագաւորը եկեղեցիին մէջ ծնրադրած էր, եւ սակայն կը տեսնէք որ գարձեալ յաղթեցինք ձեզի

Երիտասարդը պատասխանեց.

— Մի՛ նախատեր Յիսուս Քրիստոսը, որովհետեւ, ձեր Մարգարէն կրնայ օր մը ձեզ լքել

Այս խօսքը բաւեց՝ յոյժ անմիջապէս զգալ որ Եպտուլլահ իր կոկորդը կը սեղմէր։ Եպտուլլահ զգետնեց ու խեղդեց զայն։ Մուսթաֆա ծերուկին գլուխը կտրեց։ Հայրը՝ տղուն պատերազմը կը վերսկսէր Ալի. կրօնամոլութենէն փրփրած՝ տղեկը իրեն վերապահած էր։

— Կեցէ՛ք, շան զաւակ, Մարգարէն պիտի պաշտե՛ս, գոչեց ան։

Բայց, ճարպիկ շարժումով մը, ինքզինքը ետեւ նետելով, իր սրունքներուն վրայ հաստատ, գեղեցիկ տղան արագօրէն աչ ձեռքը դէպի գետին կը ծռէր, կը վերականգնէր. եւ վստահ հարուածով մը գետնէն առած քարի կտորովը Ալիի դէմքին կը զարնէր, Թուրքին աչքը կ՚արիւնէր։ Մուսթաֆա փութաց անոնց քով։

Մուսթաֆայի իր քով հասնելէն առաջ Թէոդոր յարձակեցաւ ու բռունցքը անոր բաց կլափը մխրճեց Մուսթաֆա կատաղօրէն ակռաները սեղմեց։ Մատի եւ եղունգի կտորներ իր բերնին մէջ մնացին։ Փոքրիկ Ցօյնը կը մաքառէր միշտ, վերջապէս կը հասկնար թէ արդարութիւնը անձնական միջոցներով կարելի է միայն ի գործ դնել. բայց մէկի դէմ երեք հոգի էին։ Ի վերջոյ կաշկանդեցին զայն։

— Այլեւս մի՛ գպիր. վճռեց Ալի. պէտք է որ ապրի տակաւին։

Քանի մը քայլ աւելի հեռու տարին։ Մուսթաֆա գետինը տարածեց զայն, ձախ ձեռքին անշնչացած մատերը կտրեց, յետոյ ականջները, փարպետութեամբ, նոր սրուած սուրովը, յետոյ կզակը, յետոյ քիթը։ Տղեկը արդէն շատոնց շնչելէ դադրած էր։ Ցանցը մեռելաչափ ժամ մըն էր տեւած։ Ան՝ ատեն սառմօքսը բացին, աչքը պարպեցին։ Եպտուլլահ խաղողի քանի մը ողկոյզ քաղելու համար հեռացաւ, ծամելէ վերջ նորէն դուրս հանեց եւ առով պարապ յանցքը լեցուց։ Լազարինայէ հարիւր մեթր անդին տարին, ու դիակը ծառի մը կրթնցուցած նստեցուցին։

Իրենց արշաւը մէկ նպատակ միայն ունէր. զգուշացած այս անգործ կարգապահութենէն, կ՚ուզէին իրենց ընկերները զգաստ պահել։ Բացատրեցին անոնց թէ այդ փոքրիկ թփառաշխէկը բռնեցին միշտ այն պահուն, երբ ան Լազարինայի խաղողները կը գողնար, թէ այս քրիստոնեաները կը կարծէին թէ իրենց ամէն ինչ թոյլատրուած է. թէ տղան օգնութիւն կանչած էր, թէ յոյն սամանային մէկը Ալիին աչքը փորած էր, եւ թէ ամէն գինով յիշատակելի օրինակ մը պէտք էր տալ։ Այս բաները պէտք եղածէն աւելի բաւական էին արդէն։ Որովայնը պարպուած, սառմօքսը խաղողով լեցուած տղեկին խնդիրը մեծ յաջողութիւն ստացաւ։ Վերջապէս ինքզինքնին ցոյց պիտի տային։ Ցարձակումը որոշուեցաւ, Լազարինայի զինուորները գիշերուան սպասեցին, գիւղին վրայ քալելու եւ կրակելու համար։

— Ա՜հ, սուրբ պատերազմը, յիրաւի կ՚արծարծուէր։ Ընազդուկ, կէս գիշերին մօտ դուրս եկան։ Թող որ, իրենց պետը գրաւած էր, նոյն իսկ եթէ գիտնար, վախնալու պատճառ մը չունէին։ Այս անգամ արգիլելու իրաւունք չունէր գիտէ այդ շնորդի ֆրօյինի երախտապարտ էին որ այդպէս պետը իր քովը պահած էր։

Ցանկարծ գիւղին վրայ յարձակեցան։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ա. դատարանին առջեւ դատ բացաւ իր հօր սպանիչներ՝ իշխան Ֆէլիքս Եուսուփովի եւ մեծ-դուքս Դիմիտրի Պավլովիչի դէմ ու կը պահանջէ 25 միլիոն ֆրանք իբրեւ հատուցում։

Տիկին Ռասպուտին, որ Ֆրանսա ապաստանած էր ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, ծնած է Պոկրովսկոյայի մէջ (Տոպոլսկի Նահանգ) եւ 30 տարեկան է. Փարիզի մէջ կ'ապրի համեստ կերպով։ Իր ամբաստանագրին մէջ, տիկինը կ'ըսէ թէ իր հայրը Գրիգորի Եւթիմովիչ Ռասպուտին, որ Նիքոլա Բ. ցարի վստահութիւնը կը վայելէր եւ անոր գաղտնի խորհրդականն էր, 1916ին իր ընտանիքով Պետրոգրադ կը բնակէր։ Ռասպուտին իր բնակարանէն անհետացաւ 1916 Դեկտ. 17ի գիշերը։ Անիկա ինկաւ ծուղակի մը մէջ, որ երկարօրէն կանխամտածուած էր։ Զայն սպաննելէ վերջ, սպանիչները իր կտրատուած մարմինը Նեվա գետին մէջ նետեցին Պետրովսկի կամուրջէն։ Մարմինը գտնուեցաւ երկու օր վերջ եւ դիազննութիւնը հաստատեց թէ՝ Ռասպուտին մեռած էր իր ստացած զանազան վէրքերէն. թունաւորումի նախնական փորձէ մը վերջ։ Սպանիչները անծանօթ մնացին. կասկածներ կային պալատական կարեւոր անձերու, մանաւանդ իշխան Եուսուփովին մասին, սակայն այս վերջինը ուրացաւ ոճիրին մասնակցութիւնը։ Ռուսական յեղափոխութիւնը արգելք եղաւ որ արդարութիւնը ի գործ դրուի։

Իշխան Եուսուփով եւ մեծ-դուքս Դիմիտրի, յեղափոխութենէն վերջ պարծանքով կը յայտարարէին թէ իրենք էին Ռասպուտինը սպաննողները։ Իշխան Եուսուփով նոյն իսկ գիրք հրատարակած է այս մասին։ Արդ, ցարուհիի բարեկամին աղջիկը եղեռնադատ ատեանին չէ որ կը դիմէ՝ պատիժ պահանջելու համար սպանիչներուն, այլ քաղաքային ատեանին՝ վնասուց հատուցումի համար։

«Եթէ ճիշդ է որ, կ'ըսէ տիկին Ռասպուտին, ֆրանսական դատարանը իրաւասու չէ քննելու օտարի մը կողմէ արտասահմանի մէջ գործուած ոճիր մը, նոյնը չէ այդ ոճիրին քաղաքային դարմանումին մասին, մանաւանդ երբ ոճիրին հեղինակը կը բնակի ֆրանսական հողին վրայ։»

Տիկին Ռասպուտինի փաստաբաններն են՝ Մօրիս Կարսոն եւ Մաթիէօ Միւլլէր։

Նախարարներու թոշակը պիտի աւելնա՞յ

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի Նախարարները 60,000 ֆր. տարեթոշակ ունէին, այսօր կը ստանան տարեկան 80,000 ֆր.։ Պատերազմէն առաջ երեսփոխանները տարեկան 9000 ֆր. կը ստանային։ Այս տարեթոշակը հետզհետէ բարձրացաւ 15,000ի, 27,000ի եւ վերջին անգամ 45,000ի։ Երեսփոխան մը, որ նախարար կը դառնայ, երեսփոխանի թոշակը չի ստանար այլ եւս, որով իր նախկին թոշակէն 35,000 ֆրանք միայն աւելի առած կ'ըլլայ։ Արդ, այս գումարը բաւարար չէ, քանի որ նախարարի դիրքը կը պահանջէ ա՛յնպիսի ծանր ծախքեր, զորս դժուար է գոցել տրամադրուած գումարով։ Կարգ մը նախարարներ այդ ծախքերուն հանելու համար, ստիպուած են եղեր ծախել՝ ոմանք իրենց նկարներու հաւաքածոները, ոմանք իրենց կալուածները կամ անձնական ինքնաշարժը։

Ցետոյ գրեթէ բոլոր նախարարներն ալ այժմ հրաժարած են նախարարական ընդունելութիւններէն, որոնք ատենօք ա՛յնքան ի պատուի էին։

Արդ, այս կացութեան դարման տանելու համար, կը մտածուի նախարարական տարեթոշակը 80,000էն բարձրացնել 100 կամ 120,000ի։ Այս յաւելումը պիտի արձանագրուի 1929ի ելմտացոյցին վրայ։ Կը կարծուի թէ այս առթիւ պիտի աւելցուին նաեւ Հանրապետութեան Նախագահին, ինչպէս նաեւ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահներուն տարեթոշակները։ Սակայն այս բոլորը զրոյցներ են դեռ։

Կեղծարարներու դատը Ֆոնտենոյի մէջ

Հանրածանօթ Քէփթըն Պէնէթ, որ քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուած էր հեյլէն կառավարութեան կողմէ՝ իբրեւ լրտես եւ կեղծարար, Յունիս 7ին խնդրագրով մը Քավալայի հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացուց իր պաշտպանողականը իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց մասին։ Միւս կողմէ ընդհ. դատախազն ու հարցաքննիչը որոշեցին բանտարկութեան դատապարտել Քէփթըն Պէնէթի մեղսակից Քերքասիատիսը, որ կ'ամբաստանուի՝ կեղծ կալուածաթուղթերով փոխանակելի կալուածներ գնած ըլլալու յանցանքով։

Օդանաւային աղէտ մը

Առջի գիշեր ժամը 9ին Նանսիէն դէպի Պուրժէ ճամբայ ելան գիշերային ռմբակոծումի յատկացուած 21 օդանաւեր։ Ասոնցմէ 9ը սաստիկ փոթորիկի բռնուեցան կէս գիշերին եւ առտուան ժամը 2ին միջեւ, երբ կը հասնէին Փարիզ։ Մրրիկն ու տեղատարափ անձրեւը կը կուրցնէին օդանաւորդները։ Ասոր վրայ կ'աւելնար նաեւ այն որ ելեկտրականութիւնը ուրուած ըլլալով, Պուրժէի կայանին կարգ մը լուսարձակները չէին գործեր։ Օդանաւ մը ինկաւ Լիւզարշի մօտ։ Օդանաւորդը անկարգելով դուրս նետուեցաւ ու ազատեցաւ, սակայն գիտողը մեռած գտնուեցաւ հրդեհէն փճացած օդանաւէն քիչ անդին։ Ուրիշ օդանաւ մը քանդուեցաւ Պուրժէի մէջ՝ ցամաք իջած ատեն. զոհ չկայ։ Երրորդ մը Մօի մօտ ցամաք իջած ատեն փճացաւ. օդանաւորդները վիրաւորուեցան։ Ուրիշ չորս օդանաւեր՝ թեթեւ վնասներով ցամաք իջան Պօվէի եւ Պուրժէի միջեւ։ Միւս օդանաւերէն լուր չկար եւ մտահոգութիւն կը տիրէր, երբ ուշ ատեն լուր առնուեցաւ, որ նանսի վերադարձած են փոթորիկին պատճառաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՓԱՆՔՀԸՐՍԹ, անգլիացի քուէպահանջ կիներու դրօշակիրը, որ պատերազմէն առաջ ա՛յնքան բուռն պայքար մղած էր՝ կիներուն քուէի իրաւունք ձեռք բերելու համար, մեռաւ 67 տարեկան հասակին։

ՌԱՑՓՈՍԹԱԿԻ նախագահ վերընտրուեցաւ ընկերվարական Լէօպէ։

ՊԱՐԻՆ առողջական վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ Հիալթա քաղաքին զինուորական իշխանութիւնները գնդակահարեցին քաղաքապետը եւ ութ պաշտօնատարներ, իբրեւ թէ Հանրապետութեան նախագահին եւ պատերազմ. նախարարին կողմէ տրուած հեռագրական հրամանին վրայ։ Քննութիւնը հաստատեց թէ քաղաքապետին թշնամիները կեղծ հեռագիր շինած էին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գ. Յ. Գալէսեան կը ներկայացնէ մոգական լապտերով նիւթին հետ կապ ունեցող հարիւրէ աւելի նկարներ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Հ. Աւետիսեան, Գ. Ն. Պէշիկթաշլեան, եւայլն։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

"ՏՈՐՔ" (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

"ՏՈՐՔ"Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՒՍԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ԳՈՅ

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կառ մը Նոռէն (10 վայրկ.) Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՆԷՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Այսօր Եր. երեկոյ ժամը 8.30ին, Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։

ՍԷՍԻՆԻ ՄԷՋ — Վաղը Կիր. երեկոյ ժամը 6ին Սինեմա Նովէլթիի մէջ։

Մասնակցութեամբ վալանսի թատերական ուժերու կը բեմադրէ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Յուլիս 7ին Մարսիլիահայ Դրամատիկ Ստուդիան, ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի, Մարսիլիոյ Պօն թէաթրի մէջ կը բեմադրէ՝ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՍ»ը.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Յունիս, շաբաթ գիշեր ժամը 9ին RENEE MAUBEL թատրոնին մէջ, 10, Rue de l'Orient, Métro Blanche)։

ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԿԻՒԼԵԱՆ (Քրքջալից զաւեշտ 3 արար

ԿԱՎՌՕՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ «Մատթէոս»ի դերին մէջ։

ԾԻԾԱՂ, ԾԻԾԱՂ, ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆԵՐԸ.— 5, 10, 15 և 25 ֆրանք։ Տոմսերու համար դիմել Ա. Կոթիկեանի, 5 Rue des Carmes, Paris 5e.)

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. ներկայացուցչական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Ֆանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օր»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Պէլֆորի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քազէրն Օֆֆըմօնի սրահը։

Թրիվայի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական դաշտային պտոյտը դէպի Սէն Մարսէլ վաղը Կիրակի։ Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլ-Մերոպ, Եփրեմեան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները իրենց ընտանեկան պարագաներով, Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին. Պուլվար Կարիպալտի ուսկից մեկնում 15 թիւ ծանրակառքով։ Միասին բերել ուտելիք եւ խմելիք։ Ուշացողները պէտք է իջնեն Սէն Մարսէլի մէջ Պուլվար Գարպարէն, ուր ցոյց կը տրուի իրենց երթալիք վայրը։

ԻՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Փառէ լը Մոնիալի հանգանակութիւնը

Մ. Ցէրոտէրեան, Ս. Թալոեան, Ա. Մովսէսեան, Հ. Մարգարեան, Ա. Էքմալեան, Ց. Գասպարեան, Ն. Սեդրակեան 10ական, Ա. Ունուրեան 20, Գ. Համբարձումեան 25, Գ. Ղամուեան 25, Խ. Երէմեան 15, Տէր եւ Տիկ. Աբրամեան 30, Ն. Երէմեան 5, Գ. Սեդրակեան 15, Նորածին Սեդրակեան 5 Ֆր.։ Գումար 210 Ֆրանք։

(Տես Յառաջ 12 Յունիս։)

Զարանճագցիներու Հայրենակ. Միութեան Սմիլի մասնաճիւղի հանգանակութիւնը.—

Միութիւնը 100, Ա. [illegible]եան, Խ. Ցէրոտէրեան, Ն. Աւագեան, Մ. Նաճարեան, Ս. Ց. Գասպարեան, Գ. Գալուստեան, Կ. Գույումճեան, Կ. Սարգիսեան, Պաբար 10ական, Խ. Կարապետեան, Ն. Նորսիկեան, Ա. Օհանեան 5ական, Մ. Գասպարեան 15, Ց. Օհանեան 20, Կ. Մանուկեան 30, Խ. Սարգիսեան 15, Ց. Սարգիսեան 25, Գ. Խաչիկեան 20, Գ. Ցէրվիշեան 15 ֆրանք։ Գումար 345 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 7 Յունիս։)

Լը Փիւիի հանգանակութիւնը.

Անտոնեան եղբարք 30, Ցէրմանեաններ 25, Ա. Ալէքսանեան, Թ. Անտոնեան, Գ. Զընկըրեան, Զ. Նազարեան 5ական, Տ. Տէր Սարգիսեան 15, Թոքրիկն Արմէնէր եւ իր մայրը, Ց. Վարդանեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Թէրզիեան, Մ. Քէօշկէրեան, Ց. Քէօշկէրեան, Վ. Դիլաչեան, Խ. Հարգըլատեան, Գ. Յովհաննէսեան, Գ. Ցնապետեան, Ց. Թագւորեան, Ա. Վարդապետեան, Հ. [illegible]եան 10ական ֆր.։ Գումար 220 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 10 Յունիս։)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի երիտասարդաց Միութեան առաջին ընտրական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 127 Rue Boileau Էմիլ-Զոլայի վերնայարկը.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ. Գ. Ռ.— Ձեր ուզած հասցէն է.— A. Babikian, 13 Rue des Dominicaines, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Պիլէճիկցի Յովհաննէս Թօփալեանի քրոջս Մարիամ եւ զաւակներս Ցնորութիւն եւ Հայկ Ալեքսանեան. կը կարծուի թէ Մարսիլիա շրջականները կը գտնուին։ Իմացնել՝ Ստեփան Գալեանի, Caserne d'Offemont, Belfort, H. R

— Գրիգոր Բաղունեանեան կը փնտռէ իր ծոցեղբօրորդին եղջերատ թէրզիի գիւղէն Տրդատ Բաղունեանեան, հօր անուն Ցոլախ, մօր անուն Սէնէմ, եղբայրը Միլթոն, քոյրը Եղիսաբէթ. Ցիշեալը 927ին Պէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն փախած եկած է։ Լուր տուողին եղամեռ, «Յառաջ»ն կը խնդրէ. իմացնել՝ K. Setian, Quartier des Mines a Chassagnon Privas, Ardeche

Ակնայ Ալուչեյնէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի Խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեանը եւ իր զաւակները Հաչիփսիան, Միքայել, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Դրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի Ներթերէն արտատպել.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի հայրենակիցներէն կը խնդրուի Սարգիս Գէորգեանի նախկին interprète Arménien փնտրել հասցէն հաղորդել Սահաթճեանի, 13 Place Jean Macé, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. L. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE: NORD 57 92

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928

17 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 676

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ՈՒՆԵՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Լուրերու համաձայն, Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան խոշոր գումար մը պիտի տրամադրէ, կրթական-հրատարակչական ձեռնարկի մը համար։

Հաւաստողներ կան թէ ծրագիր մըն ալ պատրաստել կուտայ։

Անցեալ տարի, միեւնոյն աւետաբեր լուրերը կը տրուէին Վահան Թօրասանճեանի անունով։ Այս վերջինը չունի Գ. Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը, անոր մէկ հարիւրերորդն անգամ, և ինք չէր որ պիտի ստանձնէր գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

Մէկ տարի զանազան ծրագիրներ ուսումնասիրելէ յետոյ, Պ. Թօրասանճեան յանգեցաւ ամուլ յիշատակարանի մը, Մարսէյլի եկեղեցիին շինութեան, որ շատ աւելի բազմածախս գործ մըն է, առանց ունենալու Միշակոյթի Միութեան մը թանկագին արժէքը։

Եկեղեցին կը շինուի արդէն, եւ հիմնադիրը ուրիշ բանի վրայ չուզեր մտածել, կքած՝ անոր ծանրութեան տակ։

Միւսը, Գ. Կիւլպէնկեան, մինչեւ հիմա ոչինչ ըրած է որ համապատասխանէր իր դիրքին եւ կարողութեան։ Ան ալ եկեղեցի շինելով սկսաւ (Լոնտոն, եւ այնտեղ կանգ առաւ։

Իբրեւ քաղքենի-դրամատէր եւ իշխան ճարտարարուեստի, թունդ պահպանողական եւ բրիտանական քաղաքացի, քարիւղի հայ արքան չի հետաքրքրուիր արդի Հայաստանով։ Իսկ արտասահմանի գաղութներու մասին ապահովաբար գիտէ այնքան բան, որքան Հնդկաստանի հին Հայերը, որոնք «Թայմզ» կը կարդան։

Չի հաւատար նաեւ քաղաքական գործունէութեան։

Եօթը տարի առաջ, երբ գինքը կը քննադատէինք Լոնտոնի եկեղեցին շինած ատեն, իբրեւ աւելորդ շռայլութիւն, իր բարեկամները պատասխանեցին թէ ինքն ալ գոհ չէ այդ մանակի ձեռնարկէն, եւ ունի խոշոր ծրագիրներ։ Մասնաւորապէս կը հաւատէին թէ իր ծախքով պիտի կառուցանէ եւ բոլոր առատութիւններով պիտի օժտէ հանրապետական Հայաստանի անդրանիկ համալսարանը։

Երեկա՛ւ հայկական պետութիւնը, խոստումներն ալ միասին։

Հիմա, ո՛ւրկէ ուր, կը խօսուի նոր եւ հսկայական ծրագրի մասին, որուն համար գումարի սահման չկայ, կ՚ըսեն։

Հաւատա՞նք թէ գոնէ այս մէկը լուրջ է։

Աւելի ճիշդ, Պ. Կիւլպէնկեանի մտերիմներն ու խորհրդականները կրցա՞ծ են անոր ներկայացնել իրական, անմիջական պահանջները այս ժողովուրդին, որուն հետ կապուած է իր անունը, այսպէս կամ այնպէս։

Ուրիշ միլիոնատէր մըն ալ ունինք, Պ. Պօղոս Նուպար, որ պատկառելի գումարներ կը բաշխէ աջ ու ձախ, համաձայն իր մշապատի թելադրութեանց, կամ իր հայեցողութեան։ Մանաւանդ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Ազգ. Պատուիրակութեան Նախկին Նախագահը կարծես ապաշխարէ կը կարդայ իր դասակիցներուն, եթէ ոչ տարեկիցներուն, կենդանութեանը կատարելով ինչ որ պիտի խոստանար իբրեւ կտակ։ Ճակատին անցեալ օր կ՚արձանագրէինք իր նոր ձեռնարկը, հարիւր հազար տոլար՝ հայկական Տուն մը հաստատելու համար Փարիզի Ուսանողական Ոստանին մէջ եւ նոյնքան գումար մը՝ Հայաստանի մէջ «Նուպարաշէն» աւանը կառուցանելու։

Արդ, ենթադրելով թէ Պ. Կիւլպէնկեան ժամը հասած կը նկատէ իր պարտքին գոնէ մէկ մասը կատարելու, լաւագոյն պիտի ըլլայ յետաձգելով միւս մասը, ամէնէն կենսականը, փորձենք ամփոփուիլ իր նոր ծրագրին շուրջը։

Ըսենք, երկու բառով, որ իր կատարելիքը շատ աւելի դիւրին գործ մըն է, քան Մուսուլի քարիւղի այս կամ այն հորին շահաբաժնի ճշդումը։

Գաղութները պէտք ունին դպրոցի։ Շէնքի եւ կրթարանի։ Գիրքի եւ գրչի։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, անհրաժեշտ է Հայկական Միշակոյթի Տուն մը, որ կեդրոնացնէր եւ շարժման մէջ դնէր մտքի ուժերը։ Յետոյ, միջնակարգ վարժարան մը։

Միջնակարգ վարժարաններ անհրաժեշտ են Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, մանաւանդ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Մինակ Հալէպը չորս հազար հայ աշակերտ ունի, չհաշուելով փողոց նետուածները կամ ճարահատ գործի մտածները։ Ամբողջ սերունդ մը կը մեռնի փոշիներու մէջ։ Փոքրերը կ՚ստարանան մանկապարտէզի եւ ծաղկոցի պակասէն, մեծերը՝ կիսատ կը ձգեն իրենց սորվածը...

Յոյն Ավէրոֆ մը մարզարան եւ մարտանաւ շինեց։ Պաղիլ Զախարոֆը հրացան կը հայթայթէր իր հայրենիքին։ Ինչո՞ւ իր ստրճանակից եւ աւելի հզօր Հայը պիտի վարանէր սա կրթական-հրատարակչական խեղճուկ ծրագրին առջեւ։

Այս տողերը կը գրենք ոչ թէ «ազգասիրական» զգացումները հրահրելու, այլ միջոտեղ դրուած առաջադրութիւն մը պարզանելու համար։

Գիտենք որ հայ հարուստները ոչ հայերէն թերթերով կ՚առաջնորդուին, ոչ ալ իրենց գիտցածէն կը շեղին։

Այդ հոգեբանութիւնը երբեմն լաւ բաներ ալ ընել կուտայ։ Կը մաղթէինք որ, իբրեւ գործի մարդ, ինքն իր գլխուն լաւ գործ մը կատարած ըլլար «Բօյըլ Տըչ»ի հիմնադիր-բաժնետէրը, ազգային գետնի վրայ, որ շատ աւելի թանկագին և մարդկային է քան միջազգային հրապարակն ու անոր հետ կապուած հաչակը։

Եւ այս՝ ամէնէն առաջ իր անունը արդարացնելու համար։

Կ՚ըսեն թէ Պ. Կիւլպէնկեան բարեպաշտ քրիստոնեայ է։

Ի՞նչ աւելի քրիստոնէական և աստուածահաճոյ գործ, քան հարիւր դպրոց շինել կամ տասը հազար աշակերտ փրկել։ Փրկել հայ միտքն ու գիրքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՌՈՒՀՃԻՆԵՐԸ»

Երէկ խօսեր էինք այս ցաւագար շարժումի մասին։

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Սիլասիկի Հորիզոնը կ՚ըսէ. —

— «Սուրիական թերթեր եւ թղթակիցներ երբեմն արձագանգ կ՚ըլլան, Սուրիոյ եւ Միջագետքի հայ գաղթականութեան մէջ քանի մը տարիներէ ի վեր ծայր տուած աղանդական շարժման մը մասին։ Ռուհճիներ կը կոչուին այդ աղանդաւորները, որոնք, իրենց կրօնական սովորութեանց համար կղերական եւ գերադրական յիմարութեան ստրճաններ։ Անջատուած՝ քաղաքականօրէն եւ շարաբնական ... անոնք հիմնած են «հոգիի փրկութիւնը» հետապնդող այդ աղանդը եւ հրապարակ իջած՝ ... գաղթականութեան մէջ հետեւորդներ որսալու համար։

Ռուհճիներու նոր «հաւատալիքը» արժանի է կոչուելու աղանդներու ամէնէն անիմաստը եւ տխմարը։ Երեւակայեցէք կոյր աղանդաւորներու բազմութիւն մը, որ օրը յիսուն անգամ, արթուն թէ քնացած ատենը, երազին մէջ «Կէլիմըրըմ Խա Բա՛ա, պանա Էէր Եաք» կը ճուայ, բազմութիւն մը՝ որ շաբաթը քանի մը գիշեր կը ժողվուի եւ ժամերով եղերամայրերու պէս, կուլայ բարձրաձայն եւ միաձայն, արցունք կը թափէ եւ արցունքներու մէջ կ՚աղօթէ, որպէս զի լուացուին մեղքերը, բազմութիւն մը՝ որ լեռներն ու բլուրները կը բարձրանայ, աղօթքի, շաբաթը քանի մը օր, Տիրոջը աւելի մօտ ըլլալու համար, որ քուրձ կը հագնի, ինքզինքը կը ծեծէ... Եւ իրենց այս կոյր նուիրումին մէջ, աղանդաւորները կը մոռնան ամէն ինչ, —գործ եւ ընտանիք, ազգ եւ հայրենիք եւ կը կորսնցնեն իրենց երիտասարդական խանդն ու հոգեկան, ֆիզիքական առողջութիւնը եւ վերջ ի վերջոյ՝ նախ խելքը եւ յետոյ մարմինը։

Ո՛ղջ թող մնայ սակայն «փրկուածը հոգին», ըսել կ՚ուզեն, որ միակ երանութիւնն է այս երանելի Ռուհճիներուն։

Եթէ չարիքը ճարակէր եւ սահմանափակուէր քանի մը հարիւր հոգեկան հիւծախտի բռնուած զառամեալներու մէջ,— չէր արժեր իսկ հետաքրքրուիլ։ Բայց Ռուհճի որսկանները, ինչպէս կ՚իմանանք, իրենց թոյնն ու մանրէն կը սրսկեն նաեւ մատղաշ հոգիներու մէջ եւ կը յաջողին հոսկէ հոնկէ կարգ մը երիտասարդներ որսալ, այս անգամ, իրենց յիմարութիւնը հասցնելով զարհուրելի ոճրագործութեան։

ԵՈՆՈՒՍ ՆԱՏԻ ՊԷՅ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմ, 13 Յունիս (Սեփ. թղթ.). — Քաղաքս հասաւ ճիւմհուրիէթի խմբագրապետ Եոնուս Նատի պէյ, որ ժամանակէ մը ի վեր կը պտտի Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքները և ասկէ առաջ այցելած էր Պերլին, Վիէննա ու Փարիզ։ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան մամուլի պետը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ իրեն։

Ներկայ էին ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, խմբագիրներ եւ Թուրք գեսպանը, պատուելու համար «մեծ հիւրը»։ Առաջին բաժակաճառը խօսեցաւ կոմս Բափասսօ Թորրէ, որ ըսաւ. «Երկու ազգերը մասնաւորապէս այսօր նոյն նպատակին յարած, պէտք է ձեռք ձեռքի տան, բարձրացնելու համար մեծ շէնքը՝ վերջին դաշինքի հիման վրայ...»։ «Պարոննե՛ր, պատասխանեց Եոնուս Նատի, աշխարհ թող գիտնայ որ վերջին համաշխարհային արժէք առաջող զա-

չինքը, փոխադարձ անկեղծ եւ սերտ բարեկամութիւն հաստատեց երկու մեծ ազգերու միջեւ։ Իտալական մամուլը միշտ բարեհաճակամ գտնուեցաւ մեզի հանդէպ, մանաւանդ երբ մենք կը մղէինք կենաց եւ մահու պայքարը, որ մեզ մինչեւ ազգային յաղթանակը տարաւ։ Այն մեծ ազգը որ Պենիթօ Մուսոլինիի շնորհիւ նոկայ յառաջդիմութիւններ իրագործեց, ամէնէն աւելի կրնար գնահատել արժէքը Թուրք մեծ ազգին, որ ուրիշ պետի մը ձեռքին տակ որուն անունը պատմութեան անցած է՝ արդէն — քաղաքակրթութեան եւ վերականգնումի հրաշքներ գործեց։»

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԱԶԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ Ֆրանսացի նախարարը կ՚երազէ, հայ քանդակագործը լռելի կը վայելէ։

Արդարեւ, Ֆրանսայի նախարարները դեռ նոր արձակեցին ... 80.000 ֆրանքը չի ... իբրեւ թոշակ, եւ կը սպասեն որ վճարուի 100—120 հազար ֆրանք։

Ուրիշ խօսքով, գոնէ այնքան որքան կը ստանայ հայ քանդակագործ մը, իբրեւ վարձ-տնօրէն նախագահ...

Ի՞նչ համեստ մարդիկ են սա բազմաթիւ միլիոններու պետութեան վարիչները։

— Սահմանուած թոշակը չի բաւեր... Մեր դիրքը բազմաթիւ ծախքեր կը պահանջէ... Ճաշեր ծախսելու վերջ տուած ենք աւանդական ընդունելութեանց. ուրիշներ իրենց նկարներու հաւաքածոները, կալուածները կամ կառքերը կը ծախեն...

Եւ, անոնք հայերէն գիտնային, անշուշտ նախարարական գործադուլ կը սարքէին, իմանալով որ Ճզակտոր, Ցիրուցան եւ Թշուառ ժողովուրդի մը բարեգործական միութիւնը 120.000 ֆրանք յատկացուցած է քանդակագործի մը, քանի մը Թուղթ ստորագրելու, Էֆէնտիներուն առջեւ բարեւ բռնելու եւ միեւնոյն ատեն... հէ՛ք Թշուառներուն վիշտը երգելու համար։

« Անգործ, բաւ, գուն ինչո՞ւ երջանիկ ես։

«Երբ այնքան Թշուառներ կան որ բան մը չունին, ոչ իսկ յոյս մը։

«... Ըսէ՛ ի՞նչ կ՚արժէ այս սրուան դրամդ ու փառքդ, երբ քու մարմինդ ալ Թշուառի մը քով պիտի Թաղուի եւ յետոյ շարաշար պիտի մոռցուիս, ինչպէս կը մոռցուին անոնք ամէնքը որ անձնապաշտական նպատակներու համար միայն վառնած են իրենց անպէտ կեանքը»։ (Վ. Մալէզեան, 1927 Դեկտ. 31)։

Կարելի՞ չէ՛ ձեւ մը գտնել, եւ բարեգործականէն լռելի նախարարներուն Թոշակին պակասը կամ փոխանակել պաշտօնները։

Այլապէս, վախ կայ որ նորէն մը մնայ Ֆրանսացի նախարարներուն սպասած համեստ յաւելումը, մինչ հայ քանդակագործը լռելի կը վայելէ։

Վ.ԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

42րդ Ցանկ

	Ֆր.
Ա.	30.
Ա. Զարմանեան	5 —
Գումար	35.
41րդ ցանկին գումարը	56.222.75
Ընդհ. գումար	56.257 75

"ՏՈՐՔ"Ի Ա. ԽՈՒՄԲԸ ՈՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ, ԱՆԿԻՒԷՆԻ ՄԷՋ. Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՅԱՌԱՋԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիկան աղօթագիրքը մերժուած

Անգլիկան եկեղեցին հիմնուած է Հենրիկոս Ը. Թագաւորին կողմէ եւ 300 տարիէ ի վեր պետական կրօնք է։ Անգլիոյ Թագաւորը միաժամանակ պետն է այդ կրօնքին։ Արդ, ժամանակէ մը ի վեր անգլիկան եկեղեցիի ծոցին մէջ պզտիկ պառակտում մը առաջ եկած է եւ մեծամասնութիւնը կը հակի դէպի կաթոլիկութիւն։ Այս պառակտումին առաջքն առնելու համար, եկեղեցականներու ժողովը կարգ մը սրբագրութիւններ մտցուց աղօթագիրքին մէջ։ Ամէնէն կարեւոր սրբագրութիւնն այն է, որ կ՚ընդունուի Քրիստոսի «իրական» ներկայութիւնը սուրբ հաղորդութեան խորհուրդին մէջ։

Սրբագրուած աղօթագիրքը նախ ներկայացուեցաւ Լորտերու ժողովին, որ ընդունեց զայն, յետոյ անցեալ Դեկտեմբերին ալ՝ Երեսփ. ժողովին, որ մերժեց զայն։ Յետոյ դարձեալ պզտիկ սրբագրութիւններ մտցնելով, այս անգամ նախ ներկայացուեցաւ Երեսփ. ժողովին։ Վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան այս շաբթու ընթացքին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան. հոն էր նաեւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը։ Վարչապետ Պօլտուին եւ սըր Հիւկ Սէսիլ խօսեցան ի նպաստ աղօթագիրքին, իսկ ներքին նախարարը՝ հակառակ։ Ի վերջոյ 220ի դէմ 226 քուէով կրկին մերժուեցաւ աղօթագիրքը։

ՔԷՆԹԸՐՊԸՐԻԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Անգլիոյ քաղաքական եւ կրօնական շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ՝ եպիսկոպոսներու մեծամասնութիւնը չպիտի հպատակի խորհրդարանի որոշումին, որով վերջնապէս մերժուեցաւ նոր աղօթագիրքը։ Այսպիսի անհնազանդութեան մը հետեւանքը պիտի ըլլայ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանումը։ Ամէնէն աւելի ազդուած է Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, տեսնելով «իր ամէնէն սիրելի երազին խորտակումը»։ Կը հաւատեն թէ արքեպիսկոպոսը մօտ օրէն պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն։

Միւս կողմէ յաղթական աւետարանականները, որոնց գլուխը կը գտնուի ներքին նախարար Ճօյնսըն Հիքս, կը պատրաստեն նոր աղօթագիրք մը, որ կարգ մը երկրորդական բարեփոխումներ պիտի մտցնէ ներկայ աղօթագիրքին մէջ, առանց սակայն վիրաւորելու Թունդ բողոքականներու արժանապատուութիւնը։ Երբ ընագիրը պատրաստ ըլլայ, պիտի հաղորդուի եպիսկոպոսներուն, որոնք եթէ ընդունին զայն, այն ատեն եկեղեցիի ընդհ. ժողովին, յետոյ ալ խորհրդարանին պիտի ներկայացուի։

Նոր ծանուցագիր Եուկոսլաւիոյ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ աջի օր նոր ծանուցագիր մը ներկայացուցած է սերպ կառավարութեան՝ վերջին անգամ Սէպէնիքայի մէջ կատարուած հակիտալական ցոյցերուն առթիւ։ Այդ քաղաքին մէջ ամբոխը քարկոծած էր իտալական հիւպատոսարանը ծանր կորուստներ պատճառելով, ու նոյն իսկ վիրաւորած էր հիւպատոսարանի պաշտօնեաները։ Պելկրատի կառավարութիւնը ... է պատասխան չէ տուած դեռ այս նոր ծանուցագրին։

Օդնութիւն բեւեռախոյզներուն

Զօր. Նոպիլէ նոր անթելով մը կը հաղորդէ որ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ իրենց գտնուած տեղը եւ կրկին հապճեպով ուտելիք, զէնք եւ ռազմանիւթ կը խնդրէ։ Զիրենք շրջապատող սառնակոյտը սկսած է ճեղքուիլ եւ ջուրով ծածկուիլ։ Այս պարագան կրնայ դիւրութիւն մը ընծայել, օգնութեան փու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋ ՄԸ
ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դէպի Խոյ տանող ճանապարհը սոսկալի էր։ Ամբողջ ճանապարհի երկայնքը, ուղղակի անապատ էր, ոչ մի տեղ ջուր չկար։ Մէկ կողմից շոգը, իսկ միւս կողմից ծարաւութիւնը տանջում էին զինուորութեան։ Եղան շատ ուշաթափութեան դէպքեր, նոյն իսկ մէկ հոգի մահացաւ ճանապարհի վրայ։ Տեղ-տեղ անձրեւից գոյացած փոքրիկ լճակներ կային. զինուորները սեւնեխս թափւում էին վրան եւ այն էլ ի՛նչ ջուր, այնքան աղի, որ մարդկանց աղիքներն էր կտրատում. հակառակ այս բոլորին, զինուորները քայլում էին շատ արագ եւ կարճ ժամանակ հանգիստ առնելով, ճանապարհի կէսից աւելին կտրել էինք։

Մեր ձիաւորները աւելի առաջ էին անցել։ Հեռախօսով յայտնում էին, որ հետեւակը որքան կարելի արագ շարժւի, ամբողջ տասը վերստ վազում ենք, առանց գիտնալու թէ ինչ կայ։ Կամաց-կամաց մօտենալով, հրացանաձգութեան ձայներ էինք լսում. մեզ արագ տանելու միտքը յայտնի էր։ Մեր ձիաւորները Սէյտանար չհասած հանդիպում են տաճկական մէկ դասակ. Դրանք թւով 1000 հոգի էին, իրենց հետ ունէին երկու թնդանօթ ու չորս գնդացիր։ Բախումը տեղի էր ունեցել խճուղու վրայ եւ երկու բլուրների միջեւ մեր ձիաւորները արագ շարժւելով սեղմում էին թշնամուն եւ կարճ ժամանակւայ ընթացքում օղակում նրանց։ Կէս ժամւայ մէջ թշնամին պաշարուած էր եւ մեր ձիաւորները նրանց սեղմելով իջեցրել էին դաշտը։ Օգտւելով թշնամու այս պաշարուած վիճակից, մերոնք խոյանում են թշնամու վրայ եւ այս գործողութիւնը այնքան արագ էր կատարւում, որ թշնամին ոչ մէկ հնարաւորութիւն չի ունենում ինքզինքը պաշտպանելու եւ կոտորւում է, մերոնց ձեռքը թողնելով իրենց հետ բերած թնդանօթներն ու գնդացիրները, նոյնպէս շտաբի ամբողջ արխիւը։ Այդ գումարտակից ոգատւում են շատ չնչին մասը, որոնք օգնում են երեկոյեան մթութիւնից։

Այս դէպքը աննախընթաց էր։ Մութը արդէն վրայ էր հասել եւ առաջ շարժւելու հնարաւորութիւն չկար։ Մեր հետեւակը հասաւ շատ ուշ ատեն, գիշերւայ ժամը տասի մօտերը։ Բանակը գիշերեց Սեյդաւարի առջեւ, զինուորները այն քան էին յոգնած, որ եթէ թշնամու կողմից այդ գիշեր մի փոքրիկ յարձակում լինէր, բանակը կորած էր։ Այստեղ մեզ բաժանեցին մէկ-մէկ լաւաշ հաց. դա մեզ համար հրաշք էր, քանի որ օրեր շարունակ հաց չէինք տեսել։ Այդտեղ կար առատ ջուր։ Մեր բանակատեղում թափւած էին հարիւրաւոր սպաների դիակներ։ Մեր ձեռք ընկած տաճկական փաստաթղթերից պարզւեց, որ մեր դէմ կռւողը Ալի-Իհսան փաշան էր 25—30 հազար զօրաբանակով։ Պ. յօդուածագիրը ասում է, թէ Ֆէզրում տաճիկները 1500 հոգի էին եւ Անդրանիկը պարտւելէն յետոյ էր, որ Երեւանի գծով շատացան ու նրանց զօրքի թիւը բարձրացաւ 25 հազարի։ Դա միանգամայն սխալ է, առնուազն երեխայութիւն պիտի լինի կարծել, որ մի զօրավար այդպիսի մի մեծ ճակատ ելլելու համար համար 1500 հոգով դուրս գար. ինչպէս ընթերցողները տեսան, նրանց առաջապահ զօրքը 1000 հոգի էր, որ Սեյդաւարի առաջ մեր դէմ ջարդւեց։ Նոյն գիշերը Սեյդաւարից Սալմաստ են ուղարկւում երեք հոգի սուրհանդակներ Անդրանիկի գալստեան մասին յայտնելու։

Գիշերւայ ժամը 12ին սովորական ձեւով Անդրանիկից գրաւոր հրահանգներ ենք ստանում, որ ժամը երեքին զօրքը կազմ ու պատրաստ լինի եւ ճանապարհ ընկնի։ Ժամը երեքին շարժւում ենք դէպի Սեյդաւար, անցնում ենք առաջ, հանդիպում ենք Անդրանիկին, որ ճանապարհի վրայ, մի ծառի տակ նստած էր։ Անդրանիկը գիշերել էր այդտեղ, մինչեւ հիմա էլ շատերը այդ ծառին ասում են «Անդրանիկի ծառ»։ Այստեղ չմոռանամ յիշել ի՛ւ այն, որ յօդուածագիրը ասում է թէ Անդրանիկը պարտւելէն յետոյ էր, որ Խոյի եւ շրջանի հայերին կոտորեցին։ Դա եւս սխալ է, որովհետեւ մեզանից մի քանի օր առաջ այդ շրջանի հայ ազգաբնակչութեան կոտորել էին, եւ Սեյդաւարի կանանց ու երեխաներին Խոյ փոխադրել։ Սեյդաւարի ճակատում մեր դէմ ընկնող տաճիկ ասկեարների տոպրակներից դուրս էին գալիս հայ կանացի հագուստներ, զարդեր եւ մինչեւ անգամ պնակներ։

Անդրանիկը բանակին կարգադրում է, որ քիչ հանգստանան։ Մէկ ժամ տեւող հանգստութիւնից յետոյ զօրքը դասաւորւում է Խոյի աշխեւ։ Արդէն կամաց-կամաց լոյսը սկսում էր բացւել։ Անդրանիկը հարկ եղած կարգադրութիւններն անում է և իւրաքանչիւր պետ իր պարտականութիւնը գիտնալէն յետոյ դանազան ուղղութիւններով բաժանւում են եւ շարժւում առաջ։ Մեր հեծելազօրքը անցաւ դէպի լեռնային մասերը, իսկ հետեւակը դէպի քաղաք։ Անդրանիկը մինչեւ քաղաքի պարիսպների գրաւումը մեզ հետ էր, եւ հարկ եղած կարգադրութիւններն անելէն յետոյ անցաւ ձիաւորների կողմը։ Քաղաքի մի քանի թաղամասերը անցան մեր ձեռքը։ Այստեղ մոռացայ յիշել, որ նախօրօք ամբողջ Խոյի դաշտը ջուր էին բաց թողել, մեր առաջխաղացումը դժւարացնելու համար։

Երկու ժամ տեւող կռւից յետոյ, քաղաքը հարիւրաւոր ճերմակ դրօշակներ է պարզում։ Ոգեւորութիւնը մեծ էր, քաղաքից աղ եւ հացով մարդիկ եկան բանակատեղ եւ իրենց հպատակութիւնը յայտնեցին Անդրանիկին։ Բայց դժբախտաբար այս կացութիւնը երկար չտեւեց։ Տաճկական երեսուն հազարանոց բանակի վերջին մասն էլ հասաւ եւ քաղաքը կրկին սկսեց իր կռիւները։ Ճակատամարտը աննախընթաց էր։ Հարիւրաւոր թնդանօթներ էին գոռում եւ կրկնակի գնդացիրներ։ Բնութիւնը եւս իր տեսքը փոխել էր, վառօդի ծուխը, փոշի և ամէն ինչ խառնւել էին իրար։ Կռիւը վճռական էր, տաճիկները մի քանի շղթայ կազմած յառաջանում էին, իսկ մեր տղաները հարւածում էին։ Կռիւը այն աստիճանի հասաւ, որ տեղ-տեղ եղան գրկախառնումի դէպքեր ամէն պարագայի տակ, մեր տղաները չէին ուզում իրենց դիրքերը զիջել։ Թշնամին տեսնելով, որ ճակատից անհնար է մեզ յաղթել, սկսեց իր թեւերը լայնացնել եւ օղակել մեզ։ Թշնամու ուժը գնալով շատանում էր. բացի եղած այդ զօրամասից, Ղոթուրի եւ Մակուի կողմից քիւրտ հրոսախումբեր էլ ստւար թւով սկսեցին աւելանալ։ Անդրանիկն ամէն ճիգ գործ էր դնում, մերթ աջ, մերթ ձախ եւ մերթ՝ կենտրոնն էր վազում, ու ամէն տեղ հասնելուն պէս դրութիւնը փոխւում էր. այդ օր Անդրանիկի տակ մի ձի պայթեց, հարկ եղաւ երկրորդը փոխելու։ Թշնամին կամաց-կամաց մեզ պաշարում էր եւ նահանջը անխուսափելի դարձաւ։ Հարկաւոր էր բանակը փրկել, բայց բանակի փրկութեան համար շատ բան էր պէտք։ Անդրանիկն որքան ճակատի ռազմագէտ, նոյնքան աւելի թիկունքի համար մտածող ռազմագէտ էր. պէտք էր Ջուլֆայի գիծը ապահովել, քանի որ Նահիջեւանի գծով տաճիկները կարող էին Ջուլֆայի կամուրջը փակել եւ ամբողջ բանակը գերել։

Անդրանիկ ճակատի բախտը յանձնում է իր «եղբայր, Տարօնի Վագրին»՝ Սմբատին եւ ինքը մի խումբ ձիաւորներով աճապարում է Ջուլֆայի կամուրջը։ Բանակը պաշարւած էր երբ նահանջը տեղի ունեցաւ։ Տաճիկները Սմբատին հալածում էին, Սմբատի ձին խփւում է. մի քանի վայրկեան եւ Սմբատը չէր լինի, բայց աՀա՛ վրայ է հասնում մի անձնէր զինւոր, Բիթլիսցի Տիգրանը (Ճիրօ) թռչում է իր ձիուց ցած, ձին յանձնում է Սմբատին եւ ասում «Պ. Սմբատ, դու հեծիր ու անցիր, ես կը կռւիմ»։ Ու իր ձին Սմբատին տալով դիմադրում է, որպէս զի Սմբատը ազատւի. քիչ յետոյ Տիգրանը ընկնում է, նա չկար այլ եւս։ Ու այսպէս իր արեան գնով ազատում է Սմբատին։ Հասնում ենք պաշարման շղթային եւ ուժեղ յարձակումով շղթան պատռում եւ զօրքը կանոնաւորելով նահանջը կատարւում։

Տաճիկները մեզ հետապնդում են մօտ քսան վերստ, բայց մեր կանոնաւոր նահանջի պատճառով չեն կարողանում վնաս տալ մեզ։

Խոյի ճակատում մենք կորցրինք մօտ 300 հոգի։ Իսկ ի՞նչ եղան Անդրանիկի ուղարկած սուրհանդակները, արդեօք նրանք հասա՞ն թէ ոչ։ Շատ յետոյ միայն իմացանք, որ ուղարկւած սուրհանդակները հասել էին եւ ներկայացել Սալմաստի զինւորական մարմնին, բայց զինւորական մարմինը նրանց չէր հաւատացել եւ տաճկական լրտեսներ կարծելով բանտարկել էր։ Խոյի ճակատի թնդանօթների ձայները եւս լսւում են Սալմաստում, բայց Սալմաստի ուժերը նորից հաւատ չեն ընծայում եւ ենթադրում են, որ Տաճիկների կողմից խաղ է։ Յաջորդ օրը Սալմաստի ուժերը հետախոյզներ էլ են ուղարկում, իրենց դիրքերը քննելու եւ թշնամի չեն տեսնում։ Սալմաստից Խոյ մի քանի ժամւայ ճանապարհ է, բայց դժբախտաբար Սալմաստի ուժերը փոխանակ Տաճիկներին հետապնդելու եւ թիկունքից հարւածելու, օգտւում են պատեհ առիթից եւ նահանջում դէպի Համատան։ Այդուհանդերձ Անդրանիկի դէպի Խոյ արշաւանքը օգտակար եղաւ Ուրմիոյ եւ Սալմաստի հայ եւ Ասորիներին։ Այսօր այդ 80 հազար ժողովուրդի բեկորները, ոբոշ չափով պարտական են Անդրանիկին, քանի որ նա իր յանդուգն յարձակումով ջլատեց թշնամու ուժը եւ հեշտացրեց նրանց նահանջը դէպի Համատան։

Ես միայն դէպքերը արձանագրեցի, իբրեւ ականատես

ՎԱՀՏԱՊԵՏ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

88. — ՊԱՐԵՐԳ
ԱՐԱՐԿՈՒԻ ՇԱԳ ԳԻՒՂԷՆ

Պաղջա ունիմ սար չունիմ,
Հէյվա ունիմ նար չունիմ,
Խոսք արարոց երկիր է
Ալ տեսնելու ճար չունիմ։
Պաղջան պաղջախս գիմաց
Իմ սիրելիս ո՞ւր մնաց.
Երեք օր է չեմ տեսել,
Եղած խելքըս ալ գնաց։
Թառայիս դուռն է տաշած
Մայնիմիս(1) ծայրը նաշխած
Մեռնիմ կըլրին արեւուս
(յմ ․ իտ 2) խելիմ են քաշած։
Պաղջան էջնամ ի՞նչ ընիմ,
Վարդ ու ռաիան չոցնիմ.
Դուն պղնձին ոսկի ես,
Սիրտս չուզեր ի՞նչ ընիմ։
Սուլթան վարդիս տերեւը
Խարու ․ գրկիմ քարեւը
Խալուն ի՞նչ էնէ բարեւը ,
Վրան ցաթէ արեւը։
«Լուսնկան կապեր կամար,
Ես կուլաս քեզի համար.
Աշկունքդ էսեւդ բըէ
Աստուծոյ խաթերն համար։
Լուսնկան կալ բոլրեց,
Սեւ ամպը մէջն ոլրեց.
Դացեք բսէք իմ եարուն
Իր խելքը է՞վ ոլրեց
Ես աղջիկ եմ, ալ կ'ուզիմ
Գողջաս ծալիծալ կ'ուզիմ.
Երբ որ եարոս տունն երթամ
Մէջքս թէքմէ շալ կ'ուզիմ։

Շաւաքեց՝ Մ. Տէր Պետրոսեան

Ծանօթ․ (1) Մայնրմիս (Թաշկինակ). (2, Ըյմախտ (յոնք)։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անոր՝ զոր կը սիրեմ

Եկո՛ւր, երիտասարդ սիրտս, ա՛լ հեռանանք քաղաքէն։ Աւարտեցաւ արձակուրդդ, ժամ է մեկնելու։

Դիտե՛մ, շատ երիտասարդ ես, եւ ծարաւ՝ հաճոյքի առատակին։ Ողջ կաքաւի մը պէս, կը գալարուիս ձեռքիս տակ։Կը հեծկլտա՛ս, կ'աղերսե՛ս. կ'ուզես որ ազա՛տ ձգեմ քեզ։ Կը զգամ ցաւդ, ո՛վ սիրտս. խցեցի զգացումներուդ ծորակները, յորդահոս եւ բարկաճայթ, ուզեցի ցամքեցնել սիրոյդ աւազանը, ուր կը լողնար գիցուհի մը, փարձեցի բաժնել քեզ, զգայավարիկ աշխարհէն, ուր են ընկերներդ, յուսացի որ դուն, վերջապէս, պիտի բարձրանաս իմաստութեան պարունակները, գերմարդերու սկեպտիկ մթնոլորտը, արհամարհելով տառապանքն ու երջանկութիւնը, որոնք կը ծաղկին զգացումներու ծովին մէջ։

Ո՛վ իմ տղայ սիրտս, ծափ զարկի ամէն անգամ, որ անցար, կեանքիդ մատղաշ օրերուն մէջէն, զսպուած ու զրկուած, սեղմելով տառապանքիդ բերանը, յուսալով հեռաւոր խաղաղութեան։

Կարովի՛ սիրտս, յաճախ յաղթեցիր փորձութեանց։ Բայց ինչո՞ւ կուլաս հիմա, ինչո՞ւ տկարացար քաղաքին մէջ, ուր եկար արձակուրդի։ Կ թարոսանա ․, զգացումներդ կ աւի ն ն ոբէն, ալ չե՞ս ուզեր հնազանդիլ ինծի։

Դո՛ւրս, դո՛ւրս ելիր քաղաքէն, անզգամ սիրտս, վասնզի քաղաք մտած պահուդ իսկ բանաստեղծ դարձար նորէն։ Աւարտեցաւ արձակուրդդ, հեռանա՛նք. հեռանա՛նք քաղաքէն. հեռանա նք, երիտասարդ սիրտս։

* * *

Տե՛ս, վերջալոյսը հասունցած այգիի մը պէս է։ Ամպեր կան, որթատունկի խոշոր տերեւներու նման, ամպեր՝ ողկոյզի պէս հիւսուած։ Ու երկիրը, հորիզոնին մօտ, գինիի գոյն ունի։ Երկինքին փորին վրայ անուշ աղուամազ մըն է բուսեր։ Քաղաքին դրան վրայ, արեւը կարմիր ու լեզակաղոյն դրասանգներ է կախեր։

Ահա, մեր մօտէն, աղջիկներ կ անցնին։

Անոնց սրունքները դանդաղներու կը նմանին։ Անոնց աչքերը թիթեռնիկներ են, որ կը թռչին ու չեն թռչիր։ Անոնց նայուածքը կրակ կը ցանէ ճամբուն վրայ, երիտասարդ տղոց աչքին տակ։

Բայց, տե՛ս, ես կը քալեմ անսայթաք։ Հետեւէ ինծի, խուլացած սիրտս Դարձ աչքերդ. ծածկուէ վերարկուիս տակ։ Ահա դուրս կ'ելլենք քաղաքին դռներէն։

Կը մերժե՞ս քալել, ուժ չունի՞ս քալելու, չե՞ս ուզեր հեռանալ։ Օ՛, տրտմութի՛ւնը, որ ամպի նման կ'արտահոսի աչքերէդ։

Ըսէ՛, ի՞նչ ունիս։

.

Այսպէս խօսեցաւ իմ սիրտս.

— Ո՛վ իմ երեսուն տարիներս, այն քաղաքին մէջ, ուրկէ կը հեռանանք, աղջիկ մը սիրեցի։ Ու իմ սէրս այսպէս էր. բարակ թթուղ մը պէս կը կսկծացնէր եւ քաղցրաքաղցր անուշեղէնի մը պէս կ'այրէր զիս, երեսներուս վրայ տաք բամպակ դրուած էր, աչքերուս մէջ կը դողար մշուշ մը, հոգիս երազներով բեղմնաւորուած էր։ Երջանկութիւն եւ տառապանք խառնուած էին իրարու։ Կեանքը ինծի կը թուէր հազուագիւտ պտուղ մը, թթու եւ անուշ, զոր չէի կրնար քամել եւ հասցնել շրթներուս մէջ։ Զգայնութիւնս աստուածացաւ եւ հասաւ հիւանդագին աստիճանի մը։ Զգայարանական գործիքներուս կ'որոշին, շրթներս չափազանց նրբացան, եւ գերազգայ փայլքներ կ'որսային ինծի։ Խորհեցայ թէ զո՛ւր է այդ զգայութեանց ճանաչումը։ Զո՛ւր է այդ իմաստութիւնը։ Զո՛ւր է հետաքրքրութիւնը։ Ու սիրեցի՛, հիւանդի պէս սիրեցի։ Հիմա հոս է անիկա, զոր կը սիրեմ, հո՛ս, այս քաղաքին մէջ։ Ու չեմ կրնար հեռանալ։ Ներէ՛ իմաստութեանս, որովհետեւ չեմ կրնար հանդուրժել, որ գրկուիմ կը մերժեմ առաքինութիւնը, զոր կ'ուզես սորվեցնել ինծի։ Կ'ուզեմ ապրիլ ես ինծի համար։ Հասուն կ ուզեմ, բարձրադաշտ եւ յալազին, մանուկի մը նման։ Պատմութիւնը այսպէս է աղաղակեր, սկիզբէն ի վեր։ Թող տուր, որ ե՛ս ալ հետեւիմ։ Կ'ուզեմ սիրել, — գինովնալ սիրոյ խենդութիւններով, հիւանդանալ սաստիկ զգացումներով եւ կրակել մարմինս աղջկան մը շրթներուն բոցով։ Մի՛ զրկեր զիս, տե՛ս, տրտմութիւնս բարձրացաւ մինչեւ իններորդ աստիճան։ Արիւնս կը պղպջայ եւ աչքերս կ'այրին։ Ո՛վ դուն, որ տարիներս կը հաշուես, ներէ՛ ինծի՝ եթէ կանգ առի կեանքիս ճամբուն վրայ եւ սիրելով գրաղեցայ։ Ներէ՛ ինծի, որովհետեւ իմ սիրականս քաղցր աղջիկ մըն է եւ սիրուելու արժանի, — անոր մազերը մեղրի գոյն ունին, եւ մարմինը կարագի պէս է, անոր աչքերը ծաղկի կոկոններու կը նմանին, եւ բերանը տաք անուշահոտութիւնով մը լեցուն է։

Ո՛վ անգութ ուղեկից, ժամանակը հզօր է, աւելի քան մարդկային ամէն կամք։ Ու ես զերին եմ ժամանակին։ Վտանգաւոր է սպաննել զգացումները, մշակ դառնալու համար իմաստութեան այգիին։ Ուժովցո՛ւր զիս հաճոյքի գինիով, զի կթոտ է իմաստութեանս ծոնկը։ Նւզեցո՛ւր ինծի սիրոյ դեղը, զօրացո՛ւր հիւանդ հոգիս, լեցո՛ւր սիրտս սարսուռով եւ կենդանութեամբ։ Կանգ առ, ո՛վ անխոնջ ճամբորդ հետախոյզ, այս քաղաքին դռներուն առջեւ, ուր կը բնակի իմ սիրականս, թո՛ղ տուր, որ արբենա՛մ, արբենա՛մ...։

Պատասխանեցի իմ հիւանդ սիրտիս,

— Յիմա՛ր սիրտ, կանգ մի՛ առներ երբեք հաճոյքի բուրումնաւէտ տաղաւարներուն տակ։ Զգէ բանաստեղծութեան եւ գնարգիներու դաւիթը հիւանդոտին զալարումներու եւ երազակորւթիւններու դաշիրը, դուն բժիշկ ես, դուն գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան մարդն ես արու եւ կորովի։

Գիշերը, ուշ ատեն, ես ու սիրտս հասանք հիւանդանոցի Մութ ծառուղիին վրայ, ինքնաշարժը իր բոցավառ աչքերը յառած դէպի առաջ, ճչաց հիւանդանոցին դրան առջեւ։ Դուռը բացուեցաւ։ Մինչդեռ իմ երեսուն տարուան սիրտս կուլար, կուլա՛ր մանուկի մը պէս։ Կուլար եւ կ'ուզէր դարձնել բանաստեղծ դառնալ։ Կուլար եւ իր սիրականին անունը կը կանչէր։

Թիֆլիս ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԻՐՏԸ

Տարփասիրեա՝ բռնեցի ես իր ձեռքը ու ուժգնօրէն սեղմեցի իմ ձախ ստինքիս մորթիս տակ՝ սամսակ։ Գլուխս աադին անդին դարձուցի ու շրթունքներս երերցուցի առանց խօսելու։

Իմ սիրախե՛նդ սիրտս, դաժան եւ կարծր, կը զարնէ ու կը զարնէ կուրծքիս. կը ճարուածէ՝ սրգեյավեսխտավ ուծամարդու մը նման, որ գլխիկոր շրջած է։ Ան բսաւ ինծի «Քու սի՛րտդ քեզի չարիք կը պատճառէ..

Օ՛, Մնազիտիքա, պատասխանեցի ես, կիներուն սիրտը ծոն է, աղաւնեակ մը՝ որ իր անզօր թեւերը կը շարժէ։ Կիներուն սիրտը շա՛տ աւելի ահաւոր է։

«Շառագոյն, պզտիկ մուրտի մը ճանգուճակ ան կը վառի կալմիկ բոցի մէջ ու յորդաւատ փրփուրի մը ներքեւ։ Աճաւասիկ ա՛ն է, որ ես խայթուած կը զգամ գիշախամծ Աստղիկէն»

Pierre LOUYS

Թարգմ.՝ Ռուբինատար

ՆՈՐԷՆ "ՍՐԻԿԱՆԵՐԸ"

Խորհրդային Հայաստանի դատական քաղաքական վարչութեան հրամանով (Չեկա) Թաւրիզի գիշերը գնդակահարուած են քաղաքացիներ՝ Միսաք Ներսէսեան եւ Խաչատուր Նախիջեւանեան, ինչպէս հաղորդեց «Յառաջ»։

Երկու քի ալ ամբաստանուած են իբրեւ «Սրիկայջներ։ Առաջինը ծանրապէս վիրաւորած է Ղազար Յակոբեանը. իսկ երկրորդը՝ վիրաւորած եւ սպաննած՝ վրացիներ Վասիլ Մէէշագէն եւ Սերգէյ Պարանաշվիլին։ Երկու ամբաստանեալներն ալ անցեալին մէջ քանի մը անգամ դատի կանչուած են քրէական զանազան յանցանքներու համար։

Մենք նպատակ չունինք արդարացնելու կամ պաշտպանելու այդ կարգի քրէական տիպարները, որոնք չարիք են հասարակութեան համար եւ պէտք է կրեն իրենց արժանի պատիժը։ Բայց այդ յանցագործութիւնները առիթ ծառայեցնել վերահաստատելու մահուան պատիժը եւ արտակարգ լիազօրութիւններ տալ Չեկային՝ առանց դատարանի դիմելու պատժի գերագոյնը — ուշագրաւ երեւոյթ մըն է։

Հայաստանի «Ժողկոմխորհուրդ» եւ Գործադիր կոմիտէն այդ առթիւ օրէնք են հրատարակած թէ՝ ժամանակաւորապէս, սրիկայութեան դէմ պայքարելու համար պիտի գործադրուի մահուան պատիժը եւ կը յանձնարարեն «Հակայեղափոխութեան դէմ պայքարող» ամենաբարձր կոմիտէին միջոցներու դիմել, այդ օրինազանցութեան դէմ։ Այդ օրինազանցները խստիւ պատժելու համար Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհրդի Նախագահն ալ իրենց կողմէն կը հրահանգեն ստորադաս մարմիններուն՝ ԸԼԼԱԼ աչալուրջ եւ հսկել, որ հանդարտ անդորրութիւնը չխանգարուի սրիկաներու կողմէ։

Հետաքրքիր է իմանալ թէ երբ եւ որ օրէնքով գնդակահարութիւնը վերցուած էր որ այժմ նորէն կը վերահաստատուի, երբ Չեկային ետ առնուած են արտակարգ լիազօրութիւններն ու առանց դատարանի գատապարտելու իրաւունքը, որ հիմա նորէն կը վերադարձնեն։

Թէ այս բոլորն ինչ կը նշանակեն, դոյզն կասկած մը չկայ պետական իշխանութեան մը համար այնքան են այլանդակուած անհրաժեշտ կը դառնայ այդ կարգ միջոցներու դիմել, որոնց փողոցի գաղտնիք է։

Պատական գործադիր մարմինները բան մը չէ ըսած մեզ բայց բնական է եզրակացնել իբրեւ «Ժառանգութիւն մնացած գաշնակցական մաուզերիզմ»։

Ուրեմն, նորէն յանցաւորը ... Դաշնակցութիւնն է.. կ'ենթադրի Հայաստանի Հանրապետութեան սկզբնական շրջանին, երբ ընդհանուր քաոս ու անիշխանութիւն կը տիրէր, քրէական տարրը գլուխ էին բարձրացուցած, զգալով դանազան չարագործութիւններու։ Բայց նոյնպէս յայտնի է, կառավարութիւնը զանոնք հարեց ու վերջ տուաւ ամէն տեսակ կայութեանց»։ Եւ եթէ Խորհրդային Ներկայիս գործած սրիկայութիւնները կը համարէ Դաշնակցութեան մնացորդ, հաշիւ կը ծագի,— ինչո՞ւ բարբարոսութեան այդ անկումը երեւան կուգայ սաստկանալու Խորհրդային իշխանութեան տիրապետութեան վեցերորդ եւ եօթներորդ տարիներուն։

Աւոր պատճառը պէտք է փնտռել այն գաստիարակչական

...կան ու վարչական քաղաք... թեան մէջ. գոր կը գործա... հրապարակին կատակցութիւնը... բոլոր կոտեւանք... աշխատանքներու եւ... կառավարութեանց, որոնք այնքան... տեղի կ՚ունենան երկրին... արդիւնքներուն կողմէ խել... բանաստեղծ Չարենց մը... կը համարէ որը... պղծելու փորձ կատարել... վիրաւորել ազ... եւ ապա անպատիժ մնալ... օրինակին չպիտի հե... ռնւխեան մը կամ... մը։ Ինչո՞ւ պէտք... ազատօրէն շարունակէ... անարգող անպարոյականու... իսկ Ներսէսեանը, յան... գործելէ 24 ժամ յետոյ... զատ ու քննութեան գըն...

...մենք հարցեր են, որոնց քիչ... պէտք է։ անդրադառնար գա... գործավարը, փոխանակ հին... երգը երգելու։

...Աշրաֆեանի, խրի... կառավարութեան Նախագահ... Հէքեաթեանի վայ... արտաքիներուն մեզի ալ... ընկերութեան է... կամ թէ... Արտաշէսի եւ... կողմէ Օր խօսող... գործադրուած անլուր... պատասխանա... ալ մենք ենք... կամ թէ... իշխանաւորներու... ալ գաշնակցական ժա... են... Թերեւս գաշ... թեան գրգռմամբ տեղի ու... «Ժողովրդականութիւն» կ՚ակ... այն գարշելի պատմու... երբ Լենինկրատի մէջ, երե... որ քաղաքային... ընդունած... մը։

«Յառաջ»ի բոլոր սիւնակները... եթէ մենք մէկ մէկ... քաջութիւն արարքները... կատարեց եւ դեռ կը կատա... կոմունիստներն ու պե... գործիչները։ Իսկ չէ՞ որ... այլասերած տարրերը... ընդունակ են անմիջապէս... ու... բնորոշ...

Դեռ չենք գնդակահարեցէք, ... տուն խօսողն... պատիժով չեն... այս աղայ... րը...

Ր. Շ. Ա.

Կեանքը Հայաստանի Մէջ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՍՐԻԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ

Հայաստանի կառավարութիւնը որ դեռ նոր, իր պատժական օրէնքին վրայ աւելցուց նաեւ գնդակահարութեան պատիժը սրիկայական արարքներու դէմ, հետեւեալ հրամանագիրը յայտարարած է.

«Վերջերս ՀՍԽ Հանրապետութեան հողերուն վրայ, մասնաւորապէս Երեւան եւ Լենինական քաղաքներուն մէջ, ուր հասարակութիւնը շատ աւելի խռնուած է, կը նկատուին սրիկայական երեւոյթներու ուժեղացման դէպքեր։ Զանազան քաղաքացիներ անորոշ զբաղմունքի տէր մարդիկ ու մութ տարրեր, փողոցներու անկիւնները, բազմամարդ վայրերուն՝ զբօսավայրերու, ճաշարաններու, կրկէսներու, շուկաներու մէջ եւլն., կը յարձակին քաղաքացիներու վրայ, փողոցային հայհոյանքներով կը վիրաւորեն կամ ծեծի կ՚ենթարկեն զանոնք, կը վիրաւորեն կիները. թոյլ չտալով անոնց որ հանգիստ անցնին կամ զուարճանան։

«Նման սրիկայական երեւոյթները յաճախ կը վերջանան ֆիզիքական ծանր վիրաւորումներով, սպանութիւններով եւայլ մարմնական վնասներով։ Այս երեւոյթը բացասաբար կ՚անդրադառնայ հասարակական աշխատանքներու կանոնաւոր ընթացքին, ընկերվարական շինարարութեան գործին ու կը խանգարէ հասարակութեան հանգիստն ու անդորրը, վտանգ սպառնալով անոնց անձնական կեանքին։

«Նման սրիկայական երեւոյթները վերցնելու եւ հասարակութեան անդորրն ու անձնական կեանքը ապահովելու նպատակով, Ներքին Գործավարութիւնը եւ ՀՊՔ Վարչութիւնը կը զգուշացնեն բոլոր այն քաղաքացիները, որոնք նման արարքներու վրայ կը բռնուին, կ՚ենթարկուին ամէնախիստ պատասխանատուութեան»։

«Բոլոր քաղաքացիները պարտաւոր են՝ — ամէն անգամ որ սրիկայական դէպք մը կը նկատեն — լուր տալ ոստիկանութեան, յայտնելով սրիկայական արարքի մէջ գտնուող անձերուն անունները։

Կը հրամայուի բոլոր վարչական բաժիններու պետերուն ու ոստիկանական մարմիններուն, խիստ միջոցներ ձեռք առնել սրիկայական երեւոյթներու վերացման դէմ, նման արարքներով մեղադրուողները անմիջապէս ձերբակալել, պատասխանել մեղադրագիրը եւ 24 ժամուան մէջ, ուղարկել համապատասխան մարմիններուն։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ — Ծխախոտի մշակման համագործակցական ընկերութիւնները, խորհրդակցական ժողովներ ունեցած են Երեւանի մէջ եւ քննելով ծխախոտի մշակման պայմանները կարգ մը եզրակացութիւններու յանգած են։

Որովհետեւ ծխախոտի մշակումը մեծ մասնագիտութիւն եւ յատուկ ուշադրութիւն կը պահանջէ, անհրաժեշտ նկատուած է կազմել ղեկավար կեդրոն մը եւ մշակման ծախքերը ապահովելու համար, բացի գոյել պետական պիւտճէին նպաստովը։

Որոշուած է ծխախոտի վարկերը տալ ժամանակին, այսինքն չորս մասնաւճարով՝ Մարտ Մայիս, Յունիս եւ Նոյեմբեր ամիսներուն, որպէսզի չքաւոր ծխախոտագործները կարենան իրենց աշխատանքները կատարել ժամանակին։

Այս տարուան վարկի չափը որ մէկ դեսիատին հողի համար 180 րուբլի է, շատ քիչ կը նկատուի նոյնչափ հողի համար Աբրբէջանի մէջ յատկացուած է 310 րուբլի, Վրաստանի մէջ 250 րո խորհրդակցական ժողովը անհրաժեշտ նկատած է այդ վարկը բարձրացնել ... րուբլիի, որ պիտի տրուի թէ՛ դրամով, թէ՛ հացամթերքով եւ թէ՛ նիւթերով։

Ծխախոտի մշակումը մինչեւ 1927 արագօրէն զարգացած է Հայաստանի մէջ. բայց այդ թուականէն ասդին՝ կանգ առած է։ Պատճառներէն մէկն է բերքերու վաճառման հետ կապուած դժուարութիւնները Ծխախոտի փոխադրութիւնը հեռաւոր վայրերէն Երեւան՝ կ՚իջեցնէ անոր որակը եւ կը բարձրացնէ ծախքերը։ Այդ անյարմարութեան վերջ դնելու համար, անհրաժեշտ նկատուած է ծխախոտը գնել տեղին վրայ, իւրաքանչիւր տեղի վրայ սեղմել պահեստի յատուկ պայմաններ։ Իսկ հոն ուր ծխախոտի գործարաններ կան, պիտի բնակեցուին Թրքահայ ծխախոտագործներ, որոնք իրենց փորձառութեամբ, կրնան մեծ աջակցութիւն ցոյց տալ բնիկ գիւղացիներուն։

259 ԺԱՄ ՊԱՐ

Նիւ Եորքի եւ Շիքակոյի միջեւ, պայքարը կը շարունակուի, խլելու համար պարի առաջնութիւնը։

Անցեալ Շաբաթ որ վերջացաւ մրցումը որ բացուած էր Շիքակոյի հետ։ Կը մասնակցէին 137 զոյգեր։ Յաղթողները նոր մրցանիշ մը հաստատեցին, պարելով 259 ժամ 45 վայրկեան։

Մրցման ընթացքին, կին մը եւ երիտասարդ մը իրարու սիրահարեցան եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու ... Ներկաները ... մը, անոնց նուիրեցին 3500 տոլար, որպէսզի իրենց ... հաստատեն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԸ ՔՈԼԷՃ ՄԸ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Հալէպէն կը գրեն թէ Սուրիոյ հայ բողոքական համայնքի եկեղեցականներուն տարեկան ժողովը վերջացած է։

Այս ժողովին մէջ որոշուած է Այնթապ քոլէճը վերաբանալ Հալէպի մէջ, «Աւետարանական ժողովական քոլէճ» անունով։

Կը հաւաստեն թէ քոլէճին ամբողջ գործը պիտի յանձնուի Հայերուն։ Ամերիկացիները լոկ պաշտօնեաներ պիտի ըլլան. Քոլէճի տնօրէնութիւնը պէյրութի ամերիկեան եւ ֆրանսական համալսարաններուն եւ կառավարութեան հետ յարաբերութեան պիտի մտնէ, որպէսզի շրջանաւարտ մը կարող ըլլայ շատ դիւրութեամբ գործ գտնել։ Անոր համար մեծ զարկ պիտի տրուի ֆրանսերէն լեզուին։ Նիւթական մատակարարութեան համար, Սուրիոյ Հայ Աւետ. եկեղեցիներն ալ տարեկան որոշ գումար մը պիտի տան։

Այս առթիւ ուրիշ աղբիւրէ մը կը ծանուցանեն թէ քոլէճը սահմանուած է միայն ... եւ վարժապետներ ... բողոքական եկեղեցիներու եւ դպրոցներու համար եւ թէ վարչութիւնը պիտի գտնուի միսիոնարներուն ձեռքը, ուսուցիչներուն կէսը ոչ-Հայեր պիտի ըլլան եւայլն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՐԹԻՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՌՕԱՆ 13 Յունիս.— Լիոնէն 85 քիլոմեթր հեռու, Վալանսի մեծութեամբ եւ Կրընոպլի չքեղութեամբ քաղաք մըն է Ռօան. 2 տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած է Իզմիրցի ընտանիք մը, որ առեւտուրով կը զբաղի ան միշտ մնացեր է առանձին։

Քաղաքէն երկու քիլոմեթր հեռաւորութեամբ ի վեր գործի սկսած է Cuprotextile հսկայ ընկերութիւնը՝ որ օրական 2000 քիլոյէն աւելի մետաքս կ՚արտադրէ, (տակաւին մեքենաներուն երկու հինգերորդը շարժման մէջ է)։ Շինուած են շատ գեղեցիկ տուներ, ջուրը, ելեկտրականութիւնը եւ պարտէզը միասին, մէկը միւսէն անջատ, գիւղաքաղաք մը որ կը կոչուի Սէնթ Ժիլ։ Այս տուներէն կը տրուի ընտանիքի բազմանդամութեան համաձայն, 2—3—4—5 սենեակներով եւ խոհանոց։ Մենք Հայերս հոս մեծ թիւ մը չենք ներկայացներ ... Հայի ... համագումար 49 հոգի։ Սակայն կը յուսանք թէ հետզհետէ պիտի շատնանք, որովհետեւ աշխատաւորներուն ... ժամագինը նախ 2՝80 է եւ վերջը իւրաքանչիւր երեք ամիսը կ՚աւելցնեն, եւ հիմա 3՝10 առնողներ կան իսկ կիները 8 ժամուան համար կը ստանան 17՝90։ Բողդատելով ուրիշ տեղերու հետ, ապրուստը քիչ մը սուղ է, մանաւանդ կանաչեղէնը։ Բայց մեր պարտէզները եթէ լաւ խնամուին, մեր կանաչեղէնը կրնան առատապէս հայթայթել։ Հիւանդ գրեթէ չունինք։ Մօտ երբեք չէ պատահած։ Պիտի ունենանք շատ մօտ օրէն հարմիք մը։ Դաշնակցական փոքրիկ խումբ մըն ալ կազմելու գաղափարը ծագեցաւ քանի մը ընկերներու մէջ։

Վ. Ս. Պաքըրճեան

ԾԱՆՕԹ — Անոնք որոնք կ՚ուզեն գործի համար արձանագրուիլ, պէտք է գոնէ մէկ ընտանիք ըլլան եւ կամ քոյր ու եղբայր, եւ որքան կարելի է բազմանդամ։ Ընտանիքի պետը կրնայ բոլորին թուղթերը առնել եւ տրուած հրահանգին համաձայն շարժիլ։ Որովհետեւ արձանագրածին պէս տուն եւ գործ չեն տար, Անոնք կը պատրաստեն տուն եւ գործ եւ յետոյ կը կանչեն, 3 5 մինչեւ 15 20 օր, նախընտրելով բազմանդամ ընտանիքները։ Վիէնէն շատեր եկան եւ բազմանդամ ըլլալու համար բերած են անուններ մէկը միւսին անհամապատասխան անգագիրներով... այսպիսիները թող զրամ չծախսեն հոս գալու համար։

ԶԳՈՅՇ

ՎԻԷՆ — «Յառաջ»ի անցեալ շաբթուան թիւերուն մէջ կարդացինք Վիէնի Հայ Մարզական Միութեան մէկ ազդը եւ հասցէն (...)

Եթէ այս գեղեցիկ շարժումը այդ մարդուն հետ կապուած չըլլար, չպիտի գրէի այս տողերը ... յետոյ ... յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ. յետոյ «Արարատ» մարզական, յետոյ ... ամէն կերպ ու վերջապէս փորձ մը՝ մտնելու Հ. Մ. Ը. Մ. ի մէջ. որուն վաճառուն ծրանքը գրպանը կը մնայ։ Այս մարդը Վիէնի մէջ քանդումի միջոցներ կը խորհի, ... երիտասարդութիւնը։

Այս առթիւ պիտի թելադրեմ Հ. Մ. Ը. Մ. ի եւ իմ բոլոր ընկերներուս եւ մասնաւորապէս մարզիկ երիտասարդներուն որ չխաբուին, եւ շարունակեն անցեալ տարիներու իրենց փայլուն գործունէութիւնը։

Խրազեկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԻՒԸ ԿԸ ՄԱՑՆԷ ԻՐ ՄԱՑՐԸ.— Անցեալներս վայրագ ոճիր մը գործուած էր Լիլի մէջ։ Ոստիկանութիւնը երկար պրպտումներէ յետոյ, սկսած էր կասկածիլ կնոջ մը վրայ։ Առջի օր, ոստիկանապետը անակնկալ կերպով հարցաքննութեան ենթարկեց կասկածելի կնոջ աղջիկը՝ 15 տարու, որ կատարեալ խոստովանութիւններ ըրաւ։ Պատմեց թէ՝ իր մայրը ... մուրճով մը զինուած, ... քառորդ ժամ յետոյ, երբ վերադարձաւ, մուրճը արիւնոտ էր։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ոճրագործ կինը, որուն տունէն գտնուեցաւ իր ոճիրը պատմող թերթերուն հաւաքածոն։ Այս կինը այնքա՜ն շնական նկարագիր մը ունէր որ, բնաւ համակրութիւն չէր շահած գիւղին մէջ։ Սպանուելէն յետոյ, իր սրճարանին մէջ հաճոյքով պարեց յաճախորդներուն հետ, երբ ոճիրին լուրը տարածուեցաւ՝ ինքը ամէնէն առաջ վազեց գոհին ընտանիքին օգնելու, եւ ոստիկանութիւնը գրաւ սխալ ճամբաներու վրայ։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԱՐԿԱԾ — Քոլոմպի ջուրի գործարանին մէջ, բանուոր մը տանիքին վրայ կ՚աշխատէր նորոգելու համար խողովակներ, երբ տանիքը փլաւ ու բանուորը վար ինկած պահուն, ելեքտրական գործիքներու քսուելով ծանր այրուածքներ ստացաւ։

Պ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Թատրոնի յայտնի բեմադրիչ Պ. Ռուբէն Մամուլեան, որ Անգլիոյ եւ վերջերս ալ Միացեալ Նահանգներու մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ, այժմ կը գտնուի Փարիզ, ամառուան արձակուրդը անցընելու համար իր ծնողքին մօտ։ Պ. Մամուլեան պիտի վերադառնայ Ամերիկա, ուր պայմանագրութիւններ ունի նոր եղանակին համար։

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նորաւարտ բժիշկ Հայկ Եազմաճեան վերջերս յաջող քննութենէ մը յետոյ արտօնուած է իբրեւ ներքին բժիշկ աշխատելու Սէն նահանգի հիւանդանոցներուն մէջ։ Այժմ կը պաշտօնավարէ Սէնթ Անի ապաստանարանին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Հիմա Ալի աւելի աճարկու էր ... Մուսթաֆա։ Մարգարէին ... լսելու համար, անպայման կ՚ուզէր առաջին կրակը ինքը ... Աչքերը մեծցած, վստահ ... երով, երբ վայրերուն ծանօթ, ... յառաջանար Վերջապէս Ալլահին ... այդ արդար հրդեհին մէջ ... շողար։ Այդ պարտուածները, ... թշուառականները, իր վրայ ... բարձրացուցեր էին։ Օհ, այդ ... ները, ինքը, այդ քրիստոնեայ լաճերուն իսկ հեգնանքի ... առարկան էր եղեր։

Հրդեհը կանխամտածուած ... ամբերպութեամբ տեղի ունեցաւ։ Թուրքերը, կակուղ գետնին վրայ քալելով, հիւղերը եւեւի ... պաշարեցին, իւրաքանչիւր ... կէտեր ուղղուեցաւ, մեկուսացած հիւղերուն միխամանակ կրակը տուին, վերջն ալ հիւղերը եզերող ցորենի արտերուն։ Վարիւրտ բոցերով գործը շատ կը վերջանայ։

Թեսալիոյ այդ անկիւնը, հունձքը այդպէս տեղի ունեցաւ այդ գիշեր։

Վառած յարդերուն ճարճատիւնը իրարանցում յառաջ բերաւ հիւղերուն մէջ, սարսափահար արթնցան։ Բնաւ աղմուկ չէին լսած նախապէս։ Կին մը, ծուխը զգալէ առաջ, չոր կալը խոյս տուաւ, բայց հոն՝ սուրի հարուած մը գետին փռեց զայն։ Անոնք որ բոցերու ճարակ չէին ըլլար, այս հնարքով կը կորսուէին։

Անգիտանալով ինչ որ դուրսը կը սպասէր իրենց, քնակիցները հրդեհին մէջ խայխափելով դուռերը կը խորտակէին։ Լուսնկան կը շողշողար։ Հիւղերուն պատուհաններէն ներս թափանցող լուսնին լոյսովը կրնային ներսէն իրենց փախուստի ճամբայ մը գտնել։ Երբ դուրսը մութին մէջ կը մնար, կը զգային թէ կորսուած են, ձեռքերը կը մոլորէին եւ կը գոցգոցէին։ Շատ չանցած բոցավառ ցորեններուն լոյսը՝ լուսնկային լոյսը խափանեց։ Ցանիքները կը փլէին։ Ալեւս փրկութիւնը դուրս գտնուածէ մը կախում ունէր։ Առաջին առթիւ դուրս շտապողները, կալին վրայ, զինուորներուն կողմէ բռնուելէն ... եղան։ Բայց, զինուորները, իրենք իսկ, բոցին անմիջական գրգռութեան չէին կրնար հանդուրժել։ Արդէն դէպի իրենց գիւղը կ՚ուղղուէին։ Մեծ կալը սպիտակ ազատ կը մնար։

Կիները, իրենց բազմածալ ... քղանցքներով տակաւին չոր մնացած ցորեններուն մէջէն կը վազէին պահուըտելու համար հոն։ Ուրիշներ, մարգագետինը կ՚ապաստանէին։ Ոմանք անկիւններու մէջ կը գիզուէին ու այսպէս շատեր շնչահեղձ եղան։ Կային որ քանի մը քայլ առնելու ուժ կը գտնէին, բայց յետոյ գետին կ՚իյնային։ Մարդ մը ինքզինքը կրակին մէջ նետեց, առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ, թերեւս հրդեհին մէջ մեռնելու համար։ Իսպառ կը հրմշտըկէին։ Ամուսին մը իր կինը կանչելը առած էր եւ կը զգար թէ իր եւեւը կ՚այրէր ան։ Մայր մը իր զաւակը այնպէս դուրս նետեց որ, պզտիկը անկումէն ջախջախուեցաւ։

Ամէն կողմ սարսափելի ոռնումներ կը լսուէին։

Յանկարծ գարհուրելի, աղէտաւոր զղրդիւն մը լսուեցաւ նոյն իսկ սարսափեցնելով անոնք որ արդէն բոցերու ճարակ ըլլալ սկսեր էին։

Հրդեհի վայրէն անջատ, տնակ մը քառակուսի շէնքի մեջէն կատաղի հարուածներ փայտէ պատերը կը գլրգացնէին։ Կարմիր գիշերուան մէջ, երկար եւ ողբալի մռնչիւններ կը բարձրանային։ Կարծես թէ պատերէն մէկը տիտանեան ուժի մը տակ տեղի կու տար։ Հետզհետէ ռումբի մը պէս պիտի պայթէր։ Այն պատը չէր որուն վրայ դուռը կը բացուէր այլ մեծ կոզմակի պատ մը, որ կը ճարճատէր։ Ճեղքուեցաւ, ծռեցաւ, ու հաթեցաւ գանգուածի մը պէս ու յանկարծ դուրս փախան բոլորը մէկ, սեւ բաներ մը, տձեւ, իրարու վրայ յեղած գլուխներն ու եղջիւրները իրար խառնուած։ Բառաչիւններով, մռնչիւններով դուրս կ՚ածէին յետոյ անճարակութեամբ, դանդաղօրէն, դժուարաւ անջատուեցան, տարածուեցան, դեղին հողին վրայ սեւ գունտեր որոշուեցան, նախիր մը կազմուեցաւ։ Ընձիւղի կասմէն մը յետոյ սկսան վազել, վազել դէպի առաջ. որոգայթի մէջ ինկած կենդանիի մը յիմարութիւնով, սոսկումով, խելագարութիւնով։

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Գոմէշներն էին անոնք, ախոռին մէջ բանտարկուած գոմէշները որ իրենք զիրենք դուրս նետեր էին։ Նախիրը առաջին անգամ բոցին վրայ սատոմ մը ըրաւ։ Երկու երեք գոմէշներ, առաջին խոյանքէն մղուած, հրդեհին մէջ սուզուեցան։ Ընոցմէ մէկը, արդէն մրկիլ սկսելով, կատաղօրէն՝ այրող ցորեններուն վրայէն ոստում մը ըրաւ ու կանակին վրայ ինկաւ։ Ուրիշ մը տաքէն իրծանրութիւնովը փռուեցաւ, երրորդ մը բոցերուն վրայէն ցատկելով միւս կողմ անցաւ, բայց կը վառէր արդէն, փայտի կամ ճերմակեղէնի կտոր մը քամակին վրայ մնացեր էր։ Այս կենդանիները, իրենց մորթին ... պատճառաւ զիրենք խայթող մեծ ճանճերուն դէմ պաշտպանուելու համար միշտ ցեխի մէջ կը թաւալէին։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

թացող ջրօղանաւերուն, սակայն վտանգաւոր է աղէտեալ թեւեռախոյզներուն համար։ Մաանակոյտը կը շարունակէ յառաջանալ։

Ֆրանսացի օդանաւորդ հազարապետ Կիլպօ հսկայ ջրօղանաւով մը երէկ առաւօտ Սէն գետի վրայէն եւ Հավրի ճամբով մեկնեցաւ դէպի Նորվեկիա եւ Սբիցպերկէն։ Հոն օդանաւին մէջ պիտի առնէ յայտնի բեւեռախոյզ Ամունտսէնը, ու միասին պիտի երթան Նոպիլէն եւ ընկերները՝ փնտռելու։ Ծովային Նախարար Ժորժ Լէյկ Փարիզի Նորվեկեան դեսպանը ընդունելով, մանրամասնութիւններ տուաւ անոր՝ ֆրանս. օդանաւին ծրագրին մասին։ Միւս կողմէ Նախարարը իտալական կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած էր «Փուրքուա-Փա» նաւը՝ Տօքթ. Շարքոյի հրամանատարութեան տակ։ Սակայն իտալական կառավարութիւնը հարկ չտեսաւ անոր աջակցութեան։

Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնները

Հանրապետական կուսակցութեան համաժողովը վերջացաւ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ։ Մասնաւորաբար սուր պայքար մղուեցաւ ընտրական ծրագրին գլխաւոր կէտերուն շուրջ։ Առաջին քուէարկութիւնը տուած էր հետեւեալ արդիւնքը. Հուվըր՝ 837 քուէ, Հիւզ՝ 1, գոր. Տօրս 4, Քուլիճ՝ 17, Կոֆ՝ 18, Նորիս՝ 24, Ուաթսըն՝ 45, Քըրթիս՝ 64, Լօուտըն՝ 74։ Հինգ հոգի ձեռնպահ էր։ Երկրորդ քուէարկութեան առթն միւս թեկնածուները քաշուեցան եւ համաժողովը միաձայնութեամբ նախագահական թեկնածու ընտրեց առեւտրական Նախարար Հէրպըրթ Հուվըրը։

Յետոյ տեղի ունեցաւ փոխ-նախագահի թեկնածուին ընտրութիւնը։ Քանսասի ծերակուտական Քըրթիս, հնդկական ծագումով, ընտրուեցաւ 1086 քուէարկողներու 1052ին քուէով։

Հուվըր համաժողովին ուղղուած պատգամով մը կը յայտարարէ թէ պիտի շարունակէ Նախագահ Քուլիճի քաղաքականութիւնը՝ հետեւելով միաժամանակ կուսակցութեան նոր գծած ծրագրին։ «Հանրապետականները յաղթանակը երկրի գործերուն պիտի ապահովէ կայունութիւն, եւ մղում պիտի տայ արտաքին առեւտուրին։ Մեր տնտեսական կեանքին մէջ նոր դարաշրջան մը բացուած է եւ նոր ուժեր ելած են հրապարակ։ Մեր բարօրութիւնն ու խաղաղութիւնը պահպանելու համար այս ուժերը տեւական ջանք կը պահանջեն մեզմէ։» Հուվըր կը խոստանայ գոհացում տալ երկրագործներու պահանջներուն։

Փոխ-նախագահի թեկնածու Քըրթիսի շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ ժողովը փակուեցաւ։ Նոյեմբեր 6ին պիտի կատարուի նախագահական ընտրութիւնը։

Կրօնքի դէմ հալածանք

Ռուսիայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կազմակերպութիւնները նոր կռիւ յայտարարած են կրօնքի դէմ։ «Բէզբոժնիք» (Անաստուածներու) ընկերութիւնը կը հաղորդէ որ Խորհրդային Միութեան հողին վրայ տակաւին 205 կրօնական աղանդներ կան, միայն Լէնինգրադի մէջ անոնք ունին 200 շէնքեր, որոնք ուսումնարանի վերածուած են, առկէ դուրս են այն մատենադարաններն ու դպրոցները, որոնք «հակահամայնավար դաստիարակութիւն կը տարածեն»։

Միւս կողմէ գործավարներու խորհուրդը պատրաստած է օրինագիծ մը, որով կրօնական կազմակերպութիւններուն կ'արգիլուի կիներու եւ մանուկներու կրօնական հաւաքոյթներ սարքել՝ կարի, գրականութեան եւ երգի ընկերութեանց դիմակին տակ։

ԿՌԻՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Առջի օր առտուան ժամը 2ին Սէն-Միշէլի պողոտային եւ Ռասփն փողոցի անկիւնը կռիւ մը տեղի ունեցաւ գլուխը տաքցած քանի մը ուսանողներու միջեւ։ Երկու ոստիկաններ միջամտեցին, սակայն ծեծ կերան ուսանողներէն։ Ոստիկաններէն մէկուն բթամատը այնքան վնասուեցաւ, որ ստիպուեցաւ գործը ձգել։ Քանի մը ուսանողներ ձերբակալուեցան։

Գանձի պրպտում ծովուն տակ

Ընդհանուր պատերազմին վերջաւորութեան մօտ, 1917ին, «Լիգապլէթվիլ» նաւը ականահար կ'ըլլար գերման ընդծովեայի մը կողմէ։ Նաւուն մէջ կար թանկարժէք քարերու մեծաքանակ հաւաքածոյ մը, որ այժմ կը գտնուի ծովուն յատակը, 75 մեդր խորութեան վրայ։

Փորձեր պիտի կատարուին գանձը գտնելու համար։ Իտալական Արթիլլիօ շոգենաւը, այս նպատակով ճամբայ ելած է։

«Լիգապլէթվիլ» պելճիական շոգենաւ մըն էր, որ Քոնկայէն կուգար, Պորտօ հանդիպելէ յետոյ, Հավր կը մեկնէր եւ մեծ քանակութեամբ ադամանդ կը փոխադրէր։ Լոնտոնի գոհարավաճառներուն յատկացուած, երբ ճամբան, Պէլ Իլի բացերը ընկղմուեցաւ գերման ընդծովեայի մը կողմէ։

Գանձերը գտնելու համար, Արթիլլիօ շոգենաւին մէջ կան փորձուած մասնագէտներ եւ անհրաժեշտ ամէն գործիքներ, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ծովուն յատակը պրպտել մինչեւ 150 մեդր խորութեան վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան նախագահ Պիատակով սոփրողաբար Մոսկուա հրաւիրուած ըլլալով, Յունիս 14ին օդանաւով մեկնեցաւ։

ԱՅՍՕՐ կը սկսի Ֆրանսայի 22րդ. շրջանը հեծելանիւով։ Մրցումը, որուն կը մասնակցին 262 հոգի, պիտի տեւէ մէկ ամիս։

ԹԻՒԱՆԱՒՈՐԴ Տիկին Լուծ Էլտըր, որ անցեալ տարի ձորձ Հէլդամէնի հետ փորձած էր Ատլանտեանը կտրել եւ ովկիանոսին մէջտեղը վար իջած էր, Փարիզ հասաւ՝ շարժանկարի մասին ուսումնասիրութիւն կատարելու համար։

ԼՈՆՏՈՆ—ԷՏԻՆՊՈՒՐԿ գիծին վրայ արագութեան մրցում մը տեղի ունեցաւ երկաթուղային կառախումբի մը եւ օդանաւի մը միջեւ, որ 19 հոգի կը փոխադրէր։ Օդանաւը երկաթուղիէն կէս ժամ առաջ հասաւ։

ՀԵՐՄԱՆ ՄՈՒԼԼԷՐ դեռ չկրցաւ կազմել Գերմանիոյ նոր դահլիճը։ Բանակցութիւնները կը շարունակէ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թեսալիոյ բանուորներուն գործադուլը կը շարունակուի։ Տրիքալայի, Քարտիցայի եւ Քալամպաքի մէջ, նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան բանուորներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Քանի մը զոհեր կան։ Աթէնքի մէջ գլխաւոր սէնտիքաները, մէջն ըլլալով երկաթուղայիններունը, կը խորհրդակցին ընդհ. գործադուլ յայտարարելու համար։

ՇՈՒՏՈՎ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
Հ. Յ. Դ. ՊԵԼՎԻԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2 ՃՕԻՆ
ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ
"ՏՈՐՔ" (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)
ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
"ՏՈՐՔ"Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ
ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՊԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ԳՈՅ)
Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը Կառ տիւ Նոռէն (10 վայրկ.) Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։
ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ
ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՆԸԼԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՓԱՂԱՓՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ
ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻ ԿՈՂՄԷ
Մասնակցութեամբ՝ Գ. Դուկասեանի եւ Տիկ. Իսա Արզի
8 Յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին [illegible] Vivantesh թատրոնին մէջ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ
ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1928
Ընտանեկան շքեղ դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ. [illegible] Փարիզի մասնաժողովի կողմէ։ Փարիզի մօտ, Ժուվիզի գիւղաքաղաքը, Սէն գետի գեղածիծաղ ափին վրայ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ կը հրաւիրէ Բարզէն Սինի, Վարուժան, Ատոմ, Վահագն, Սիամանթօ խումբերը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Թանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 3.30ին Գրադարանի սրահը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յ. Յ. [illegible] եւ Գ. Ճոլոլեան կը ծանուցանեն թէ այսօր, Կիրակի (17 Յունիս) Ի յիշատակ իրենց սիրեցեալ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՈԼՈԼԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Այրի Տիկին Արփինէ Վ. Սեւունի եւ իր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր սիրելի ամուսնոյն Գ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻի տխուր մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

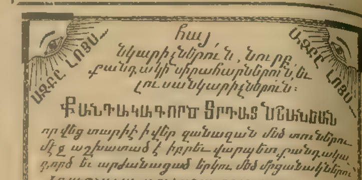

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-62
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒՆԻՍ
1928
19 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 677 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԽՈՒԼԻԳԱՆԱԿԱՆ,,

Կիրակի օր պարզ հայերէնի վերածելով, հրատարակեցինք Հայաստանի «Ներքգործժողկոմատ»ի և «Հայպետքաղվարչութեան» Մայիս 29 թուակիր Հրամանը, սրիկայական դէպքերու մասին։ Խորհրդային Հայաստան», 30 Մայիս 1928։

Ցիշենք ամբողջութեան գլխաւոր կէտերը.

— «Վերջերս ՀՍԽ Հանրապետութեան շրջերուն վրայ, մասնաւորապէս Երեւան եւ Լէնինական քաղաքներուն մէջ, ուր հասարակութիւնը շատ աւելի խռնուած է, կը նկատուին սրիկայական երեւոյթներու ուժեղացման դէպքեր։ Զանազան քաղաքացիներ, անորոշ զբաղմունքի տէր մարդիկ ու մութ տարրեր, փողոցներու անկիւններ, բազմամարդ վայրերու՝ զբօսավայրերու, ճաշարաններու, կրկէսներու, շուկաներու մէջ եւայլն, կը յարձակին քաղաքացիներու վրայ, փողոցային հայհոյանքներով կը վիրաւորեն կիները, թոյլ ... անոնց որ հանգիստ անցնին կամ զուարճանան։

«Նման սրիկայական երեւոյթները յաճախ կը վերջանան ֆիզիքական ծանր վիրաւորումներով, սպանութիւններով եւ այլ մարմնական ..ամներով»։

Իբրեւ հետեւանք, հրամանագիրը կը սպառնայ ամենախիստ պատիժ, որ այս պարագային կը նշանակէ գնդակահարութիւն, ինչպէս կը բացատրուի «Խորհրդ. Հայաստան»ի նոյն թիւին մէջ հրատարակուած որոշումով մը (1928 Մայիս 29)։

Կիրակի օրուան «Յառաջ»ի մէջ, աշխատակից մըն ալ պարզած էր այս վտանգաւոր երեւոյթին զանազան կէտերը։

Ուրեմն, մեր «անկախ, ազատ» եւ բարեկա՛րգ հայրենիքին մէջ, բարքերը այնքան ապականած, անձնական ազատութիւնն ու ապահովութիւնը այնքան վտանգուած են, որ իշխանութիւնը ուրիշ միջոց չի գտներ, եթէ ոչ դիմել ամենակարող Ցեկային (Պետքաղվարչութեան = Պետական Քաղաքական Վարչութիւն), հարդանք նորէն հրամանագիրը.

-«Այս երեւոյթը բացասաբար կ'անդրադառնայ ծանրային աշխատանքներու կանոնաւոր ընթացքին, ընկերվարական շինարարութեան գործին, ու կը խանգարէ հասարակութեան հանգիստն ու անդորրը, վտանգ սպառնալով անոնց անձնական կեանքին»։

Կարելի՞ էր իմանալ թէ ինչո՛ւ այս ահաւոր համեմատութիւնն առած է «սրիկայութիւնը», (հին բառով՝ «խուլիգանութիւն») Հայաստանի մէջ, ուր մարդիկ աւելի չար չեն կրնար ըլլալ, քան Եւրոպական ո՛ր եւ քաղաքի բնակիչները։

Բարեբախտաբար այս գործին մէջ ալ մեզի կ'օգնեն իրենք, խորհրդային թերթերը։

Վաղը «Խորհրդային Հայաստան»էն թարգմանելով, պիտի հրատարակենք պատմութիւն մը, որ հարազատութեամբ կը ներկայացնէ «նոր կենցաղ»ի, բուն բառով սրիկայութեան զարգացման մէկ երեւոյթը։ Ուրիշներ ալ՝ իրենց կարգին։

Առ այժմ ամփոփուինք հրամանագրին շուրջը։

Կացութեան մասին աւելի որոշ գաղափար տալու համար, յիշենք ըսել թէ՝ հրամանագիրը կը պատուիրէ բոլոր քաղաքացիներուն, «ամէն մէկ սրիկայական դէպքի մասին անմիջապէս՝ լուր տալ ոստիկանութեան, յայտնելով արարքին հեղինակը»։

Ուրիշ խօսքով, կը բացուի լրտեսութեան եւ փոխադարձ մատնութեան նոր ասպարէզ մը, ճիշդ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ, ուր ծանօթ մատնութեան արհեստին վրայ աւելցած է նոր մը, — «ըլքեալ» գոյքեր գտնելու եւ կառավարութեան իմացնելու հրապուրիչ զբաղումը։

Հայաստանի Ներքին գործավարութիւնը եւ Քաղաքական Վարչութիւնը Ձեկա, այս հրամանը արձակած ատեն, երեւի մոռցեր են որ իրենց հաստատած կարգուսարքին մէջ, սրիկայութիւնը՝ օրօրոցէն կը սկսի. — ծաղկոցէն եւ տունէն, կոմբջիջներէն, լէնինական անկիւններէն եւ գիշերօթիկ ակումբներէն։

Երբ ուսուցիչը լրտեսութեան կը մղէ աշակերտը, անոր սորվեցնելով ոչ թէ ջուրին կազմութիւնը կամ երեքի կանոնը, այլ հայրիկին եւ մայրիկին առօրեայ խօսակցութիւնը, անոնց կարդացած գիրքերն ու գրած նամակները, այցելուներուն անունները, ազգականներուն յարաբերութիւնն եւ նման բաներ, գնդակահարութի՞ւնն է որ արմատախիլ պիտի ընէ սրիկայութիւնը։

Երբ «կոմիսար» մը կը ցանկայ պրուեստագէտի մը կամ հասարակորդի մը կնոջ, եւ մերժում ստանալով, կը քշէ զայն ասպարէզէն, նոյն իսկ հայրենիքէն, երբ երկրին մէկ ծայրէն միւսը որբանոցներ կ'ուսուցանեն, աղջիկներուն եւ պատանիներուն, թէ ի՛նչպէս կարելի է մէկ շաբթուան մէջ տասն անգամ ամուսնանալ եւ նոյնքան անգամ ամուսնալուծուիլ, կամ վիժել տալ, իբրեւ «ազատագրեալ», այդ ո՞ր հրամանն է որ պիտի դարմանէ համատարած չարիքը։

Տակաւին չենք խօսիր սրիկայութեան բարձրագոյն դասընթացքներու մասին, որ կը սկսի Երեւան տոլարով իսկապէս Երեւան արծաթ — թշուառ եւ լքուած ուսանողներ հրապուրելու համար, եւ կը հասնի մինչեւ 150—300ի, հանրածանօթ գրագէտներու համար։

Կարմիր Ռուսաստանի համար կ'ըսեն թէ վերջը-վերջը ընկեցիկ մանուկներն են 7-9 միլիոնի բանակ մը որ պիտի առնէ այդ իշխանութեան գլուխը։

Չափազանցութի՞ւն կ'ըլլար մտածել թէ՝ սանձարձակ անբարոյականութիւնը պիտի սարքէ Երեւանի երաշխաւորներուն պատուանդանը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՓԱՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Ֆրէզնոյի դաշնակցական օրկանը, Ասպարէզ իր սեփական շէնքն ունեցաւ, շնորհիւ ընկերներու զոհողութեան։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Ասպարէզ կը նկատէ 31 Մայիս)։

—«Ասպարէզն ալ ունեցաւ իր նոր շէնքը, Ֆրէզնօ քաղաքի կեդրոնական փողոցներէն մէկուն վրայ, իր սեփական հողին վրայ։ Առկէ աւելի գեղեցիկ նուէր մը՝ մեր թերթի քսանամեակի առթիւ, անկարելի է երեւակայել։ Քսան տարի շարունակ այս թերթը, իր գաղափարաշունչ եւ զոհաբերող առաջնորդներու շնորհիւ, ղեկավարած է այս գաղութին ազգ.-քաղաքական կեանքը, իբրեւ գործնական ապացոյց իր վայելած ժողովրդականութեան, ան այսօր աւելի ապահով՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, կը շարունակէ իր ազգօգուտ դերը։

Քսան տարուայ ընթացքին Ասպարէզը աստիճանաբար եւ հաստատ քայլերով յառաջդիմած է՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, եւ եղած է այս գաղութի ընկերն ու խորհրդատուն՝ անոր դժբախտութեանց, ձախողութեանց եւ յաջողութեանց ընթացքին։ 1918 թուին, երբ մեր թերթը բոլորեց իր տասնամեան, անոր գաղափարակից ընկերներն ու համակիրները՝ իրենց նիւթական զոհաբերութեամբ, զօրացուցին անոր հիմքերը՝ տեղափոխելով նոր շէնքի մը մէջ՝ վարձքով, իսկ Լոս Անճելըսի ընկերներն ու համակիրները՝ հազար տոլար նուիրեցին, գնելով տպագրական մեքենայ մը, որ մինչեւ այսօր ալ հաւատարմօրէն կը ծառայէ այս թերթի կարիքներուն։ 1920 թուին երբ այս շրջանի նիւթական վիճակը լաւ էր եւ ամէն մէկն ալ առատ դրամ ունէր՝ զոհաբերելու, խումբ մը Դաշնակցականներ հազարաւոր տոլարներ հաւաքեցին եւ այսօրուայ վրանին գնեցին 100ով, 150ով, Վէնթուրա փողոցին վրայ, վրան փայտաշէն շէնք մը կառուցանելով՝ իբրեւ Ասպարէզի միայուն բնակավայր մը։ Քանի մը տարուայ ընթացքին հողերու եւ շէնքի վրայ գտնուած պարտքերը վճարուեցան եւ Ասպարէզը հաստատուեցաւ հողի վրայ դրուեցաւ։

Անցեալ տարի, հերոս Անդրանիկի յուղարկաւորութենէն եւ թաղումէն քանի մը օր վերջ, Ասպարէզի շէնքը հրոյ ճարակ դարձաւ։ Մեր հակառակորդներն ուրախացան եւ անոնցմէ մէկը ազգային տխրօրով անմիտ մը, հրապարակաւ յայտարարեց թէ՝ Անդրանիկի անէծքը եղած է պատճառ՝ մեր շէնքի այրուելուն։

Մեր նոր շէնքը ապացոյց է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական ուժին, հմայքին եւ անոր անդամներու զոհաբերութեան։ Ֆրէզնօն իր շրջակայ գաղութներով պահպանողական եւ հակադաշնակցական վայր մըն է։ Յեղափոխական տարրերու թիւը համեմատաբար աւելի նուազ է, բայց անոնց զոհաբերութեան ոգին աւելի բարձր է քան ազաներու եւ ռամկավարներու։ Վերջիններս, հակառակ իրենց թուական առաւելութեան եւ նիւթական բարեկեցիկ վիճակին, անկարող եղած են ունենալու իրենց միայուն թերթը, իրենց հողաբաժինը, իրենց շէնքը եւ մասնաճիւղերը։ Ասոնց փոխարէն անոնք ունին հոն հազար տոլարէն աւելի պարտք մը, որուն համար բազմութիւններ ամերիկեան դատարաններու դուռը կը մաշեցնեն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկարները սոյն ուզին Թրակիոյ վրայ

Վերջին թղթարերով անուած «Միլլիյէթ»ը (14 Յունիս) կը հրատարակէ պուլկարերէն քարտէս մը, որուն վրայ Պուլկարիոյ սահմանները կ'երկարին մինչեւ Պոլիս, բովանդակելով ամբողջ Թրակիան։ Թուրք թերթը այս քարտէսը արտատպած է Թրակիոյ կազմակերպութեան պաշտօնաթերթ «Թրակիա»յէն, որ վերջերս սկսած է Թուրքիոյ հակառակ եւ «քինախնդրական» յօդուածներ հրատարակել։ Այսպէս, իր մէկ թիւին մէջ գրեր է. «Թրակիացիներ, Թրակիան մեր հարազատ հողն է. անիկա արիւն կուլայ հիմա»։

Թուրք թերթը կը զարմանայ որ մինչ մէկ կողմէ պուլկար պաշտօնական դէմքեր կը յայտարարեն թէ թուրք կառավարութեան հետ կը փափաքին միշտ լաւ յարաբերութիւններ մշակել, միւս կողմէ թոյլ կուտան որ մարդիկ Թուրքիոյ հակառակ գործեն եւ հրատարակութիւններ ընեն։

Կ'աւելցնէ թէ պուլկար կառավարութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը հանէ Թուրքիա երթալ ուզող թուրք գաղթականներուն դէմ։ Անոնցմէ կը զանձէ ո՛չ միայն ներկայ, այլ յառաջիկայ տարուան բոլոր տուրքերը։ Զինուորական «պէտէլ» կը զանձէ նոյնիսկ 16 տարեկան անչափահասներէն եւ յետոյ միայն գաղթելու արտօնագիր կուտայ։ Վեցի տեղ 18 ոսկի կը զանձէ անցագրի համար եւն։ Մինչդեռ բազմաթիւ Պուլկարներ Թրակիա եւ Պոլիս կ'երթան եւ իբրեւ կաթի ու պանիրի մասնագէտ թուրք գործարաններու եւ վաճառատուններու մէջ կ'աշխատին։

Անգլիա դաշնագիր չի կնքեր Թուրքիոյ հետ

Պոլսոյ անգլ. դեսպանատունը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրը թէ Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ ոչ-յարձակողական և բարեկամութեան դաշինք մը կնքելու համար բանակցութիւն պիտի կատարուի։ Դեսպանատան շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ «Անգլիա սկզբունքով ո՛չ մէկ տէրութեան հետ չէզոքութեան եւ կամ ոչ-յարձակողական դաշինք կնքած է։ Անգլիա Վէրսայլի եւ Լօզանի մէջ զանազան պետութիւններու հետ կնքուած դաշնագիրներուն եւ Լօքարնոյի դաշինքին հաւատարիմ է ամէն ատեն եւ անոնցմէ դուրս ուրիշ դաշինքներ կնքելու պէտք չի տեսներ։ Դեսպանին Էնկիւրի կամ Լոնտոն երթալու մասին տարածուած լուրերն ալ ճիշդ չեն»։

Օր. Ամելիա կ'երեւ Ատլանտեանը

Ամերիկացի Օր. Ամելիա Էրհարտի օդանաւը՝ «Ֆրէնտշիփ» (Բարեկամութիւն), որ երկու շաբաթէ ի վեր Նիւֆաունտլէնտի առջեւ ծովուն վրայ կը սպասէր, վերջապէս յաջողեցաւ Կիրակի առաւօտ ճամբայ ելլել։ Վերջին 13 օրուան մէջ օդանաւը 11 անյաջող փորձեր կատարած էր, իսկ կիրակի օր վեցերորդ փորձէն եւ բեռը թեթեւցնելէ յետոյ միայն կրցաւ օդ բարձրանալ եւ ուղղուիլ դէպի հիւսիս արեւելք։ Օդանաւին գլխաւոր վարիչն է Ուիլմըր Սթուլց, իսկ ուղեցոյցը՝ Լուիս Կորտոն։

Երբ ճամբայ ելան, յայտնի չէր թէ յանդուգն օդանաւորդները ո՞ւր պիտի երթան. Ասորեան կղզինե՞րը, Իրլանտա՞ թէ աւելի հեռուները։ «Ֆրէնտշիփ» ճամբայ ելլելէն վերջ քանիցս անթելով տեղեկութիւններ հաղորդեց։ Սթուլց իր կնոջ ուղղուած անթելով մը կ'ըսէր թէ օդանաւը ձիւնի, կարկուտի եւ մառախուղի մէջէն կ'անցնի Նիւֆաունտլէնտէն 8-900 մղոն դէպի հիւսիս-արեւելք։ Զկնորսները տեսան որ «Ֆրէնտշիփ» կ'ուղղուի դէպի Ուալէնսիա, Իրլանտայի հարաւակողմը։

Մեկնած ատեն Օր. Ամելիա ամերիկեան թղթակիցի մը միջոցաւ ամերիկեան ժողովուրդին ուղղեց պատգամ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ անխախտ հաւատք ունի յաջողութեամբ աւարտելու իր ձեռնարկը։

Թերթս մամուլը գրուած պահուն Պըրրի-Փորթէն (Ուէլլս) եկած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Ֆրէնտշիփ» յաջողութեամբ ծով իջած է այդ նաւահանգիստին առջեւ ժամը 12.40ին։

Օր. Մապէլ Պոլ, որ ամէն գինով կ'ուզէր Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ, ծրագրած էր երէկ առաւօտ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելլել դէպի Եւրոպա։ Իմանալով Օր. Ամելիայի մեկնումը, իր ազանչացումը յայտնեց անոր քաջարութեան համար։

Թուրք-պարսիկ համաձայնութիւնը

Մոսկուայի թուրք դեսպան Թէվֆիք պէյ, որ Աֆղանիստանի Ամանուլլահ թագաւորին հետ Պարսկաստան մեկնած էր, Թէհրան հասած է։ Թէվֆիք պէյ Թէհրանի թուրք դեսպան Մահմուտ Շէվքէթ պէյի ընկերակցութեամբ այցելած է Պարսկաստանի արտաքին նախարարին, որուն հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է։ Այս տեսակցութենէն յետոյ, պարսիկ կառավարութիւնը կարեւոր հրահանգներ ղրկած է պարսիկ լիազօր պատուիրակ Ֆիրուզի խանի, որ անմիջապէս այցելած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի։ Այս այցելութենէն յետոյ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ գործավարներու խորհուրդին մէջ բացատրութիւններ տուած է թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւններու մասին։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ, այս անգամ համաձայնութեամբ պիտի վերջանան թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները, որոնք ամիսներէ ի վեր կը շարունակուէին։

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ գործադուլ հռչակող ծխախոտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
43րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փամպուքճեան կօշիկի «Սոնա» գործարանի աշխատաւորներէն ցանկը իր կարգին)	1.830.—
Տիկ. Մասլէն Մոմճեան	10.—
Գումար	1.840
42րդ ցանկին գումարը	56.257.75
Ընդհ. գումար	58,097.75

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպէն «Վազրթ»ի թղթակից մը կը գրէ.—

Եւրոպացիները Հալէպի շուկային վրայ սքանչացած են։ Այս շուկան Եւրոպացիներուն երեւակայած արեւելեան դէմքերը, գոյներն ու կերպարանքները իրականացուցած է։ Այն կարգ մը տարրերը որոնք ինծի համար բնաւ կարեւորութիւն չունէին, Եգիպտոսի ընկերներուս հետաքրքրութիւնը շարժած էին։ Հալէպի շուկային մէջ Թուրքերէնը իբր պաշտօնական լեզու կը գործածուի. տեղացիները արդէն Թուրքերէն գիտեն, իսկ Հայերը որ Անատոլուի խորերէն եկած են, շատ լաւ կը խօսին զայն։

Հայերուն գլխաւոր արհեստն է ոսկերչութիւնը. ասոնք կարգ մը զոհարեղէններ իբր հնութիւն մեզ ծախելու կ'աշխատէին. բայց ես անոնց ըսի որ ես պոլսեցի եմ եւ գիտեմ թէ ատոնք հնութիւններ չեն, զանոնք իմ ընկերներուս ծախեցէք։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը հետեւեալ վեց կէտերը կը թուէ, իբրեւ պատճառ սնանկութեանց, որ յաճախադէպ դարձած են վերջերս —

Սնանկութեանց գլխաւոր ազդակները վեց են.—

1. Վաճառականները, իրենց դրամագլուխէն անհամեմատ մեծ գործեր կը տեսնեն, եւ այս պատճառաւ ոչ միայն շահ չեն ըներ, այլ ընդհակառակը կարեւոր կորուստներ կ'ունենան։

2. Օտար գործարանատէրերը շատ թոյլատու են ապրանք արամադրելու մէջ, եւ ամէն դիւրութիւն կուտան։ Խաբուելով ասոնցմէ, մեր վաճառականները ապառիկ ապրանք կ'առնեն, եւ չեն կրնար ժամանակին հատուցանել իրենց պարտքը։

3. Պոլսոյ, Էնկիւրիի եւ Իզմիրի նման վայրերու մէջ շատ վարկ կայ։ Եւ կը պատահի որ նոյն վայրին բոլոր դրամատուները գրեթէ նոյնչափ վարկ բանան մէկ վաճառականի։ Մինչդեռ այդ անձին դրամագլուխը հազիւ կը բաւէ մէկ դրամատան վարկը երաշխաւորելու։

4. Հրապարակին վրայ պէտք եղածէն աւելի ապրանք կայ։

5. Վաճառականները չեն գիտեր թէ երկիրը ո՞ր ապրանքներուն պէտք ունի, եւ ի՞նչ չափով։

6. Օտար դրամներու (զամպիօ) տեւական ելեւէջը։

Պէտք է կասեցնել այս ընթացքը։ Դժբախտաբար խրատով եւ տեւական միջոցներով կարելի չէ դէմ դնել այս տեսակ կացութիւններու։ Անհրաժեշտ է որ պետութիւնը, դրամատուները, Առեւտրական Սենեակները եւ տնտեսական բարձրագոյն ժողովը միասնաբար պայքարին գործի եւ վարկի այս անիշխանութեան դէմ։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

IV

Վրաց քաղաքական շրջաններում տարածուած է մի առասպել, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շարունակ արտաքին աշխարհակալ ուժերի օգնութեան է դիմում՝ իր վէճերը հարեւանների հետ կարգադրելու համար։ Սրա գլխաւոր ապացոյցն է նկատւում այն դիւանագիտական աշխատանքը, որ Դաշնակցութիւնը կատարել է, տարիներ շարունակ, արտասահմանում՝ Թրքահայ Դատը եւրոպական պետութիւնների միջամտութեամբ լուծելու նպատակով։ Այս աշխատանքը մի կողմից ծուռ մեկնելով եւ միւս կողմից ընդհանրացնելով՝ վրաց քաղաքական գործիչները կասկածանքի մի թանձր մթնոլորտ են ստեղծել մեր շուրջը, մանաւորապէս Վրաստանում։ Որեւէ թէկուզ անմեղ խօսակցութիւն մի օտարի հետ բաւական է որ խօսակիցներից մէկը Դաշնակցական լինի— զանազանւում է այնտեղ իբրեւ դաւադրութիւն հարեւանների եւ առաջին հերթին Վրացիների դէմ։

Այս կասկածամտութիւնն արտայայտւում է ամէն մի անախորժութեան ժամանակ, որ ունենում են Վրացիները արտաքին քաղաքականութեան մէջ— եւ արտայայտւում է ամենաչնչին առիթներով իսկ։ — Որեւէ ցնդած անգլիացի թիֆլիսի փողոցներում «Finish Georgia» է՛ պոռացել— դա անպատճառ մեր ներշնչումների հետեւանքն է։ Վրաստանի ներկայացուցիչները 1918ի վերջերին եւ 1919ի սկիզբներին սառը ընդունելութիւն են գտել Եւրոպայի քաղաքական շրջաններում— սա էլ, ի հարկէ, այլ պատճառներ չի կարող ունենալ, բայց եթէ հայ գործիչների հակավրացական փսփսուքները... Ոչի՛նչ որ այդ ժամանակ Անգլիացիները, եւ առհասարակ Եւրոպացիները, գրգռուած էին այն գաղտնի պայմանագրութիւնից, որ «Վրաստանի Ազատութեան կոմիտէն» 1914ին կնքել էր Թիւրքիայի հետ(*)։ Ոչի՛նչ որ դաշնակիցները գինուոր թշնամութեամբ լցուած դէպի Գերմանիան՝ խեթ աչքով պէտք է նայէին Վրաստանի եւ Գերմանիայի անցեալ փոխյարաբերութիւններին։ Սրանք չնչին բաներ են մեր «հակավրացական»ների համեմատութեամբ։

Հասկանալի է, ի հարկէ, որ այդօրինակ կասկածամտութեամբ կամ չարամտութեամբ տառապող մարդիկ չպիտի յապաղէին իմ վէճը ժորդանիայի հետ բացատրելու իբրեւ մի նոր փորձ՝ արտաքին ուժերի միջամտութիւնը հրաւիրելու հայ-վրացական ներքին վէճերի մէջ։ եւ «Պրոմեթէ»ի ու «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները առիթ չեն փախցնում այդ մասին մի շարք մութ ակնարկներ անելու «որոշ կարգի հայ գործիչների» հասցէին։

Մենք էլ չենք ուզում առիթը փախցնել՝ արտաքին միջամտութիւններ հրաւիրելու հարցը մի անգամ գոնէ ընդհանուր ձեւով դնելու ընթերցող հասարակութեան առաջ, որպէսզի նա մի գաղափար կազմի, թէ ո՛վքեր են մեզ մեղադրում եւ ի՛նչ իրաւունքով են մեղադրում։

Նախ եւ առաջ մի երկու խօսք այն դիւանագիտական աշխատանքների մասին, որ կատարել է մեր կուսակցութիւնը արտասահմանում՝ Թիւրքահայ ժողովրդին սուլթանական եւ իթթիհատական անարգ լծից ազատագրելու համար, եւ որի մէջ իբր թէ ցայտուն կերպով երեւան են գալիս մեր «հակումը դէպի աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը»։

Կարելի՞ է այս աշխատանքին տալ այն բացատրութիւնը, որ տալիս են մեր քննադատները։ Կարելի՞ է ասել, թէ նրանով մենք կամեցել ենք օտար աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը հրաւիրել մեր եւ մեր հարեւանների վէճերը կամ փոխյարաբերութիւնները կարգադրելու համար։

Ինչո՞ւ եւ երբե՞ք։

Տաճկաստանում մենք վէճեր չենք ունեցել հարեւան ժողովուրդների հետ, այլ մի արիւնոտ դատ սուլթան Համիդի եւ նրա քաղաքականութիւնը որդեգրած Իթթիհատի դէմ, որոնք ցանկանում էին ֆիզիքապէս բնաջնջել հայ ժողովուրդը՝ շահագործելով նրա քիւրդ ու թիւրք հարեւանների տգիտութիւնն ու կրօնական մոլեռանդութիւնը։ Թէ մեր կուսակցութիւնը ինչքա՛ն ջանք է թափել եւ ինչքա՛ն զոհեր տուել այս հարեւան ժողովուրդների հետ գործակցութիւն հաստատելու եւ միացեալ ուժերով իշխող գազանաբարոյ քաղաքականութեանը դիմադրելու համար, դա յայտնի է Տաճկաստանի ներքին շարժումներին ծանօթ ամէն մի մարդու։ Բայց մինչեւ որ այս ջանքերն ու զոհաբերութիւնները ցանկալի արդիւնքը կուտային՝ Համիդն ու Իթթիհատը, կարմիր ու սպիտակ ջարդերով սպառնում էին վերջ տալ թիւրքահայ ժողովրդի գոյութեանը։ Այդ դժոխային կացութեան մէջ ոչ մի հնար չունենալով սեփական միջոցներով կամ հարեւանների օգնութեամբ ազատուելու իր գլխին կախուած եաթաղանից՝ հայ ժողովուրդը ակամայ պէտք է ուղղէր իր աչքերը դէպի այն արտաքին ուժերը կամ պետութիւնները, որոնց շնորհիւ Յոյնը, Սերբը, Սեւ Լեռնցին, Մոլդաւը, Վալաքը, Բուլղարը եւ ուրիշները կարողացել էին փրկել բնաջնջումից։

Այսօր մեծ իմաստութիւն չէ պահանջւում, ի հարկէ, ապացուցանելու համար, որ համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով եւ արտաքին պետութիւնների դաւաճանական ընթացքի պատճառով, հայ ժողովրդի այս բնական, մարդկօրէն այնքա՛ն հասկանալի յոյսը յօդս է ցնդել։ Բայց հետաքրքրական է, թէ ի՛նչ կանէին «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի քաջարի հրապարակագիրները, եթէ, Աստուած մի արասցէ, վրաց ժողովուրդը լինէր թիւրքահայութեան վիճակում...

Ես պնդում եմ, որ նրանք, այս պայմաններում, այլ ընթացք չէին ունենար, քան ունեցանք մենք։ Պնդում եմ, որովհետեւ գիտեմ, որ անհամեմատ աւելի մեղմ պայմաններում էլ նրանք չե՛ն խորշել օտար ուժերի միջամտութիւնից, երբ այդ անհրաժեշտ են նկատել՝ ոչ թէ իրենց ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու, այլ նրա ազգային, քաղաքական բաղձանքները իրականացնելու համար։

Այսպէս օրինակ, Վրաստանի անկախութեան խնդրում։ Մինչեւ 1918ի Ապրիլ 9ը Վրաստանը Ռուսաստանի մասն էր կազմում, իսկ այդ թւականից յետոյ դարձաւ Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան մասը։ Հետեւաբար վրաց ժողովրդի քաղաքական վիճակի մէջ որ եւ է փոփոխութիւն կատարելու հարցը հանդիսանում էր կա՛մ Ռուսաստանի եւ կա՛մ Անդրկովկասի ներքին հարց, որի մէջ օտար ուժերի միջամտութեան հրաւիրելը անթոյլատրելի պիտի լինէր առնուազն նոյն չափով, ինչ չափով որ այդ անթոյլատրելի է նկատւում տաճկահայկական հարցում։ Բայց ահա մենք տեսնում ենք, որ 1918ի Մայիսին վրաց քաղաքական գործիչները գաղտնի դիմումներ են կատարում, որպէսզի Գերմանիան աջակցի իրենց՝ Ռուսաստանից անջատուելու գործում։

Ի պատասխան այս դիմումների՝ Գերմանիայի ներկայացուցիչ զօրավար Ֆոն Լոսովը 1918 թ. Մայիս 28 թուակիր գաղտնի նամակով, ուղղած Վրաստանի կառավարութեանը, պարտաւորւում է յաջողացնել, որ «գերմանական կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնի աջակցելու Վրաստանին... Ռուսաց կայսրութեան կազմից դուրս գալու գործում...»(*)

Ճիշտ է, այս աջակցութիւնը պէտք է տուէր Վրաստանի եւ Ռուսաստանի բանակցութիւնների միջոցին բայց ո՞վ չգիտէ, որ այդ օրերին, երբ Գերմանիան Ռուսաստանում տէր ու տնօրէն էր հանդիսանում՝ նրա որ եւ է միջամտութիւնը յօգուտ Վրաստանի՝ անխուսափելիօրէն քաղաքական ճնշման բնոյթ պիտի առնէր Ռուսաստանի վերաբերմամբ։

Արդ, եթէ վրաց քաղաքացիները չեն քաշւում իմպերիալիստական Գերմանիայի միջամտութիւնը հրաւիրել Վրաստանը Ռուսաստանի կայսրութիւնից անջատելու համար՝ միթէ նրանք մի վայրկեան իսկ կը տատանէի՞ն, որեւէ իմպերիալիստական պետութեան միջամտութեանը դիմելու, եթէ երբ եւ իցէ իրենց ժողովուրդը թիւրքական կոտորածների մղձաւանջից ազատելու անհրաժեշտութեան առաջ դրուէին...

Եթէ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները այս անցուկը մոռացութեան տալով ցանկանում են խօսել միայն այն աշխարհակալական միջամտութիւնների մասին, որոնք կատարել են ու կատարւում են մասնաւորապէս անդրկովկասեան ժողովուրդների ներքին փոխ-յարաբերութեանց մէջ, այստեղ էլ լաւ կը լինի, եթէ նրանք շատ կարճ կապեն իրենց խօսքը։ Որովհետեւ նրանք, բացի սնամէջ յայտարարութիւններից եւ յերիւրանքներից, ոչինչով չեն կարող հիմնաւորել իրենց մեղադրանքները մեր դէմ, մինչդեռ մեզ փաստեր չեն պակասում ապացուցանելու համար, որ վրաց քաղաքագէտները այստեղ եւս առաջնութեան դափնին իրենց ձեռքին են պահում։

Այս փաստերից մէկը նրանք կարող են գտնել՝ զօր. Ֆոն Լոսովի վերոյիշեալ գաղտնի նամակին մէջ, որից երեւում է, որ նախ՝ վրաց քաղաքագէտները ջանք չեն խնայել պարտաւորացնելու Գերմանիային, որ նախկին Թիֆլիս նահանգի մէջ գտնուած գաւառները, որոնցից երկուսը հայ-վրացական հողային վէճերի առարկան են կազմում՝ նրա կողմից ճանաչւեն իբրեւ Վրաստանի սեփականութիւն, ապա՝ որ Վրաստանի եւ իր հարեւանների միջեւ ծագելիք խնդիրների դէպքում Գերմանիան Վրաստանի կողմը բռնի (Ibid. էջ 68)։

Այս ջանքերը, ինչպէս յայտնի է, ապարդիւն չանցան։ 1918ի Հոկտեմբերին, երբ հայ-վրացական հողային վէճը առաջին անգամ սուր ձեւով հանդէս եկաւ Հայկական Բորչալուում, գերմանական պահակները արգելեցին, որ մեր զօրքերը հասնեն Թիւրքերից պարպուած հայկական գիւղերը, իսկ Գերմանիայի ներկայացուցիչ զօր. Ֆոն Կրեսը իմ միջոցով ազդարարեց Հայաստանի կառավարութեանը, որ մեր զօրքերի առաջխաղացումը կը համարուի պատերազմ Գերմանիայի դէմ, որովհետեւ վերջինս պարտաւորութիւն է ստանձնել Բորչալուի գաւառն ամբողջովին Վրաստանի սեփականութիւն համարելու...

Սա աշխարհակալ ուժերի միջամտութի՞ւն է հարեւանական վէճերի մէջ, թէ չէ։ Եւ ո՛ւմ կողմից է եղել այս միջամտութեան հրաւէրը

Ընթերցողն սպասում է անշուշտ, որ ես խօսեմ եւ այն նոր միջամտութեան մասին, որ պատրաստւում է անդրկովկասեան ժողովուրդների համար «Տաճկաստանի վրայով» յատկապէս «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրների կողմից։ Սակայն մեր ժողովուրդը մահացու վտանգի տակ դնող այս միջամտութիւնը շատ է լուրջ, որպէսզի կարելի լինի անցողակի նրա մասին արտայայտուել։ Նրան մենք կ'անդրադառնանք մի այլ առթիւ։

Այսպիսով տեսնում ենք, որ արտաքին աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը անդրկովկասեան ներքին վէճերի եւ խնդիրների մէջ հրաւիրելու մտայնութիւնը տիրականօրէն իշխում է հէնց այն բանակում, որտեղից մեզ այդօրինակ մտայնութեան մեղադրանքներ են ուղղւում, առանց որեւէ փաստական հիմնաւորման։

Ճիշտ է ասուած, թէ «գողը գող է փնտռում, իր գողութիւնը ծածկելու համար»։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ.

(*) Այս պայմանագիրը, ուրով Թիւրքիան Վրաստանին անկախութիւն է խոստանում ի հատուցումն «Վրաստանի Ազատութեան կոմիտէ»ի հակառուսական գործունէութեան հրատարակւեց 1918ի վերջերին, վրացական «կլդէ» շաբաթաթերթի թիւ 6-7ում։

(*) Զ. Աւալով. «Վրաստանի անկախութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ 1918—1921 թւերին», էջ 68։ Ընդգծումները իմն են. Ա. Ջ.։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՐՆՈՎ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆ ՈՐ 35,000 ՀԱՅ ՋԱՐԴՈՒԱԾ Է

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը Յունիս 10ի եւ 11ի թիւերուն մէջ կը խօսի Ատանայի դէպքի մասին, որ տեղի ունեցաւ 1909ի Ապրիլի առաջին օրը։ Կը թարգմանենք գլխաւոր մասերը.—

— «Այդ օրը, Ատանայի Թուրքերը յարձակում կրեցին Հայերէն, եւ 14 օր տեւող ընդհարումներէն վերջ, կրցան փրկել իրենց գոյութիւնը։ Ապստամբութիւնը, որ կառավարութեան դէմ չէր, այլ թուրք տարրին ու անոր գոյութեան, մեր կարծիքով կապ ունի Պոլսոյ Մարտ 31ի յետադիմական շարժման հետ։ Բազմաթիւ փաստերէս միայն մէկը յիշեմ.— Մարտ 31էն քիչ առաջ, Ատանայի Հայոց Առաջնորդը գրաւի դրաւ իր բոլոր ինչքերը, եւ կարելի եղածին չափ շատ դրամ քաշելով գնաց Կիպրոս։ Նպատակն էր մէկ կողմէ չպատժուիլ, եւ միւս կողմէ շահաւոր ազատիլ, եթէ հայկական յեղափոխութիւնը յաջողէր

Ատանայի Հայերը ոտքի հանելու գործին մէջ, Հայ եկեղեցին շատ աշխատած է, Դրօշակեաններուն, Հնչակեաններուն եւ Դաշնակցականներուն հետ։ Ռուսական հիւպատոսն ալ վարագոյրին ետեւէն կարեւոր դեր խաղցած է։ Ապստամբութեան ատեն, շրջականներէն բազմաթիւ մարդիկ Ատանա մտցուած են, «գործաւորի» անուան տակ։

Ընդհանրապէս որ, ապստամբութեան վարիչները գիտէին թէ ո՞ւր տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ յետադիմական շարժումը»։

Յօդուածագիրը յետոյ կը պատմէ թէ դուրսէն եկած հայ մը սպաննեց Ֆէհմի անուն թուրք երիտասարդ մը, որ ամուսնացած էր հայ աղջկան մը հետ։ Յաջորդ օրը, Հայերը կը փակեն իրենց խանութները, եւ Թուրքերն ալ անոնց կը հետեւին։ Իսկ հայ կուսակցականները ժողովուրդը եկեղեցի եւ դպրոց հրաւիրելով, նոր թելադրութիւններ կ'ընեն։

Միւս կողմէ, զրոյց կը տարածուի թէ Հայերը զինուած են եւ յարձակում պիտի գործեն։ Գուլէ Գահուէսի մէջ, Ցէլի Մէհմէտը կը սպաննուի հայ ֆէտայիի մը կողմէ։

— «Պէտք էր ինքնապաշտպանութեան դիմել, բայց զէնք չկար։ Ժողովուրդը կը յարձակի պետական զինարանին վրայ, ու կ'երթայ դէպի Թարսուս Գափուն, Ճաղ Ճամի եւ Գայալը, ուրկէ կէս ժամէ ի վեր հրացանաձգութեան ձայներ եւ աղիողորմ ճիչեր կու գային։ Հայերը սուրէ անցուցած էին իրենց ձեռք անցուցած Թուրքերը, Արաբները եւ Քիւրտերը։

Ասոր վրայ Թուրքերը փոխադարձութեան կը դիմեն, յարձակելով այն թաղերուն վրայ, ուր ջարդ տեղի ունեցած էր։ Սակայն ջարդ ու փշուր կ'ըլլայ պատուհաններէն նետուած ռումբերէն։ Այդ օրուան կորուստները կ'ըլլան.— 9000 Թուրք եւ 5000 Հայ մեռեալ։

Ռուսերը այդ միջոցին Հայոց խոստացած էին Կիլիկեան կառավարութիւն մը տալ։ Օգտուելով Պոլսոյ մէջ ծագած շփոթութենէն, Հայերը կ'ուզէին անկախութիւն հռչակել Կիլիկիոյ մէջ։

Յետոյ, հայ «քոմիթէճի»ներուն դրդումով, կրակ բացին 8-900 հոգիէ բաղկացեալ հետեւազօրքին վրայ, որ անդորրութիւնը վերահաստատելու եկած էր։ Հայերը ամէնէն աւելի ռումբ կը գործածէին, եւ այս պատճառով շատ վնաս տուին Թուրքերուն։

Բայց շրջակայ գիւղերը օգնեցին իրենց ազգակիցներուն, եւ «չաքմախ»ով, «եաթաղան»ով ու տապարով դիմադրեցին ռումբերու եւ հրացաններու ուժեղ կրակին։

Հայկ երկրորդ ըմբոստութիւնը 18 ժամ տեւեց, եւ կրակը դադրեցաւ միայն այն ատեն, երբ հրդեհուեցան Հայոց ապաստանած տեղերը։ Ասկէ յետոյ, իբրեւ հետեւանք կատղած «քոմիթէճի»ներու գործունէութեան, փոխադարձ սպանութիւնը (մուգաթէլէ) քաղաքէն գիւղերը տարածուեցաւ ու արդիւնքը.— 19,000 Թուրք եւ 35,000 Հայ սպաննուեցան։ Հարիւր հազարաւոր ոսկիի հարստութիւն մըն ալ փճացաւ։

Ահա այսպէս դժբաղդութեամբ վերջացաւ հայկական այս ոճրագործութիւնը։

Թուրքերու անմիջական հայրենասիրութիւնն էր որ արգիլեց Ատանայի բաժանումը եւ Հայերուն ձեռքն անցնիլը։

Այս հայրենասիրութիւնը երեւան եկաւ ֆրանսական գրաւման ընթացքին ալ, երբ Ֆրանսացիները շատ երես տուած էին Հայերուն։ Հակառակ «թանք»երուն, սաւառնակներուն, Հայոց կազմած վրէժխնդրական լէգէոններուն, թնդանօթին ու հրացանին, Թուրքը չընկրկեցաւ, եւ ոչ քայլ չտուաւ գրաւողներուն։ Ինչպէս որ, անոնք ստիպուեցան թողուլ եւ հեռանալ»։

** Թերթը յետոյ կը խօսի Ատանայի տնտեսական կացութեան մասին, եւ կ'ըսէ թէ «դժբախտաբար թաղակը շուտով պիտի անցնի օտարներուն ձեռքը, նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ անցած է»։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՀԱՆՈՑ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Հանրային խոհանոց-ճաշարանները հետզհետէ կ'ընդհանրանան Ռուսիոյ մէջ։ Նիժնի-Նովկորոդի մէջ, առաջին փորձ մը յաջողած ըլլալով, Մոսկուայի մէջ ալ կը ջանան նոյնը ընել, այս նպատակով պիտի ծառայեցնեն «գործարան»ի մը շինութեան, որ պիտի կարենայ իբր թէ հաւաքաբար կերակրել քաղքին աշխատաւոր բազմութիւնները։ Այս «գործարանը» պիտի կարենայ 12000 ճաշ պատրաստել օրական, որուն կէսը, բանուորները պիտի ուտեն տեղւոյն վրայ, իսկ մնացեալը պիտի բաշխուի գործարաններու մէջ։ Ապուրները եւ ճաշերը պիտի պատրաստուին 21 կաթսաներու մէջ. կերակուրը պիտի եփի հսկայական օճախներու վրայ։ Ճաշարաններուն մէջ, 1500 հոգի պիտի կրնան քով քովի նստիլ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՉՔԵՐԸ

Աչքը կը ծառայէ տեսնելու մեզ շրջապատող առարկաները, որոշելու անոնց ձեւը, գոյնը ու մեծութիւնը, դիրքը, հեռաւորութիւնը, շարժումը եւայլն։

Աչքին առողջապահութիւնը կը կայանայ այն նախազգուշութեանց մէջ, զորս պէտք է ձեռք առնել անվթար պահելու համար աչքի պէս փափուկ ու թանկագին զգայարան մը։ Ասոր համար պէտք է խուսափիլ այն բոլոր ազդեցութիւններէն, որոնք կը գրգռեն կամ կը յոգնեցնեն աչքերը։

Սաստիկ հովը, կազը, շոգին, ծուխը եւ ամէն տեսակ փոշիներ կը գրգռեն աչքը, ուստի եւ այս պատճառով պէտք է կարելի եղածին չափ զգուշանալ անոնցմէ։ Աչքին մէջ օտար մարմիններու ներկայութիւնը բորբոքում առաջ կը բերէ, հետեւաբար պէտք է առանց ժամանակ կորսնցնելու զգուշութեամբ դուրս հանել այդ օտար մարմինները, ոլորուած լաթի կամ թուղթի կտորի մը ծայրով։

Զօրաւոր լոյսը, երկարատեւ ու մանրակրկիտ աշխատութիւնները, ինչպէս ասեղնագործութիւնը, կարը, նուրբ առարկաներու շինութիւնը կամ նորոգութիւնը կը յոգնեցնեն տեսողութիւնը։ Երկարատեւ ընթերցումը, գիրը, գծագրութիւնը նոյնպէս կը յոգնեցնեն աչքերը եւ կարճատեսութիւն կը պատճառեն։

Հետեւաբար, պէտք է աշխատութեան յարմար ակնոցներ գործածել, եւ երբեմն երբեմն ընդհատել աշխատութիւնը, [illegible] համար աչքերուն պէտք եղած հանգիստը։

Բոցին լոյսը երբեմն ցանցակերպ թաղանթին խանգարում պատճառելով առաջ կը բերէ դալթոնականութիւն (daltonisme) կոչուած հիւանդութիւնը, որուն հետեւանքով աչքը կը կորսնցնէ գոյներ զանազանելու կարողութիւնը։

Արհեստական լոյսերը, ինչպէս քարիւղի, օդային կազի եւ ելեկտրական լոյսերը ճերմակ ու դողդոջուն են, եւ իրենց այդ յատկութեամբ վնասակար են տեսողութեան։ Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ իր նախնական ձեւին, նախընտրելի է մոմի կամ իւղային լուսաւորութիւնը։

Ճերմակ լոյսը վնասակար է տեսողութեան։ Ձիւնը՝ իր սպիտակութեան պատճառաւ արեւէն ստացած լոյսը ցոլացնելով կը վնասէ աչքերուն, այս պատճառով ձիւնապատ երկիրներու մէջ ճամբորդողները իրենց աչքերը ձիւնի ցոլացման դէմ պաշտպանելու համար, գունաւոր ակնոցներ կը գործածեն։ Հիւսիսային բեւեռի բնակիչները ձիւնին պատճառով յաճախ կարճատես կ'ըլլան, եւ երբեմն առաջացած տարիքի մէջ բոլորովին կը կորսնցնեն իրենց տեսողութիւնը։

Պիւֆոն ըսած է.— «Տկար լոյսը աչքը կը յոգնեցնէ իսկ սաստիկը կը վնասէ անոր»։

Սնունդներն ու ըմպելիները նմանապէս մեծ ազդեցութիւն ունին տեսողութեան վրայ։ [illegible] արիւնոտելու ենթակայ կամ [illegible] աչք ունեցողները պէտք է զգուշանան ոգելից ըմպելիներու գործածութենէն։

Գլխու վրայ տրուած հարուածները կը վնասեն աչքերուն։ Ակռայի ցաւը կրնայ տեսողութեան խանգարում պատճառել։ Պաղ կամ խոնաւ օդն ալ կրնայ վնասել աչքերուն։

Ամէն հեռաւորութեամբ մարմիններէ արձակուած լոյսերը աչքերուն մէջ թափանցելով միշտ աչքի զգայուն թաղանթին վրայ կը նկարեն պատկերը։ Սակայն երբեմն սահմանէն [illegible] չափազանց կորնթարթութեան պատճառով մարմիններու պատկերները զգայուն թաղանթէն առաջ կը նկարուին, որով առարկաները յստակ [illegible] կը տեսնուին։ — Ինչպէս յայտնի

…աչքին այս տկարութիւնը …կարճատեսութիւն (myopie) կը … որ աւելի յաճախադէպ … նոյնքան եւ մօտի աչ… առարկաներու քով, որոնց տե…ութիւնը կը կարդան յաջա… կարդալէն ու գրելէն։

…կարճատեսները պէտք է երկ…գոգ (biconcave) ակնոցներ …գործածեն, իրենց աչքերուն …ոսպնեակին չափազանց կորութիւնը չափաւորելու համար։ …ոսպնեակին կորութիւնը տարբ… յառաջացուած կը չափա…, այն պատճառով տարբեր …նուազ կարճատես կ'ըլ…

…ներուն քով աչքին սառնա… ընդհակառակն, բաւական …կարճ ըլլալով եւ կամ …բեկեցուցիչ կաղանները զօրա… ըլլալով, դիտուած մարմին… գծային թաղանթին միւս … կը նկարուին. ասոր հե…ռատեսութիւն (presbyte) անունը …, որ աւելի տարեց մար… եւ ծերերուն յատուկ է։ Տա… աճումով սառներին կա…ութիւնը ինչպէս նաեւ զայն …չափաւորող մկանին զօրութիւնը …նուազի, որով հեռատեսու… հետզհետէ կ'աւելնայ։ …ոսպնեակին անբաւական կորութիւնը չափաւորելու համ… հեռատեսները երկկորն…ղային biconvexe) ապակէ ակնոցներ կը գործածեն։

Կարճատեսները կրնան եր… առանց աշխատիլ ակնոցով, …մինչեւ հեռատեսներուն աչքե… լաւով կը յոգնին ակնոցի գործածութենէն։

Մօտը ու հեռատես աչքերու համար ակնոցի գործածութիւնը … միայն աւելորդ, այլ եւ վնասակար է։

…երկու աչքի շարժիչ մկաններուն կարճութեամբ կամ զօրութեամբ, աչքին գունտը մէկ …կողմ կը ծռի, որմէ առաջ կու գայ շլութիւն (strabisme), զոր …կարելի է դարմանել կտրելով … կարճ կամ զօրաւոր մկանները։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

…ՆԱՑԻ ԵՒ ԵՍՔԻՄԱՑԻ ԻՐԱՐ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՆ

Ըսեր … որ Փարիզի արուարձան…ին մէկուն կայարանը կը սպասէր։

Ներս մտան երկու տիկիններ՝ …պառաւ, միւսը մանկամարդ, …ին դիմաց նստան։ Մանկամարդը իր ձեռքի պայուսակին …էն հանեց հարիւր ֆրանքնոց … մը ու սկսաւ բարձրաձայն համրելով՝ հարիւր, երկու …իւր, հինգ հարիւր տալ պա… տիկնոջ, որ երեսը անդին …դարձած շրջազգեստին քղանցքները փռելով՝ գետնէն զանոնք իր …ձեռնակի գրպանին մէջ։

Մանկամարդ տիկինը, որ հասա… ֆրանսերէն կը խօսէր. նոյն … հինգհարիւրանոցներ հազար ֆրանքներու թղթադրամ մը, … համրելու պէս բաներ մը … քանի մը անգամ իրարմէ … եւ իրարու միացնելէ յետոյ դրաւ զանոնք պայուսակին մէջ։

Զարմանալին հոն էր, որ մանկամարդ տիկինը, որ կ'երեւի կրկին պաշտօնաներ ունէր հաշուելու, «տաճկերէն» ֆրանսերէն խօսելուն եւ քանի մը հազար ֆրանք ունենալուն համար, կը հասկնար պառաւ խօսակցին լեզուն, որ ֆրանսերէն չէր, այլ թուրքերէն։

Վերջապէս կառախումբը կը հասնի։ Երկու բարեկամ կը մտնենք վակոն, ուր արդէն կը գտնուէր ֆրանսացի ճամբորդ մը, որ աչքերը լայն բացած՝ ապշահար մտիկ կ'ընէր երկու խօսակիցները։ Միայն մանկամարդին լեզուն կը հասկնար անշուշտ, իսկ պառաւին լեզուէն բան չէր հասկնար, քանի որ այս վերջինը «Օզամար Թէբլէտիմ քի» սու իչինտէ գալտըմ»ի նման ազգային բարբառով մը իր ֆրանսագէտ խօսակիցը կը զուարճացնէր։ Ոչ միայն ֆրանսացիին համար շատ տարօրինակ էր կատակերգական այս պատկերը, այլ մեզի համար ալ, որովհետեւ չլսուած բան մըն էր մեզի համար, որ Թուրք մը իր Թուրքերէնով, ֆրանսացի մը իր ֆրանսերէնով իրարու հետ պիտի խօսին ու փոխադարձաբար իրար պիտի հասկնան. կ'երեւի Չինացի մը եւ Եսքիմացի մըն ալ այս կերպով իրար կը հասկնան։

Ֆրանսացի ուղեւորը հետզհետէ սրտնեղութեան նշաններ ցոյց տալ սկսաւ իր դէմքին վրայ։ Երեւցէք քրտնաջինցիին ֆրանսերէնին համար, որ զարմանալի աւելի զուրգացած էր այլ «Il vient souvent chez son! fille»ի պէս «սահուն» նախադասութիւններուն մէջ սահուն կերպով սպրդող «սխալներուն» համար։

Երկու բարեկամ, մեր կրաւական գիրքէն ելլելով, սկսանք բարձրաձայն խօսիլ «Հայերէն», հակառակ «ցած ձայնով խօսելու» մեր սկզբունքին եւ միջավայրի սովորութեան, որպէս զի հասկնանք թէ՝ Չինացի եւ Եսքիմացի տիկինները պիտի լա՞ն մեզի նման, իրենց կարգին մեր խօսակցութիւնը մտիկ ընելու համար։ Եւ ահա յանկարծ «քրտինք շուրերը» մէջ մնացող տիկինը կը սկսի քրտահոտին ֆրանսերէնի, նոյնքան «սահուն» եւ գուցէ նոյնքան սխալներով, որքան իր խօսակցին ֆրանսերէնը եւ արագ-արագ կը գլորէ «Քօնսթանթինօբլը»ի եւ «Մուստ-Իսթիւճեանջ»ի նման «արեւելք» բուրող կարգ մը խօսքեր ու բառեր։

Զարմացանք որ այս երկրին մէջ կամ այլուր, ամէն տարօրինակութիւն, աւելի ճիշդը, ամէն այլանդակութիւն արեւելքէն է որ կու գայ «[illegible]»։

Յովհ. Պապէսեան

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՆՈՐ ՄԸ ԵՒՍ

(31 Մայիս)

Հրանտ Տէվլէթեան, ներկայացուց իր նոր արտադրած ազատ եւ տաղաչափուած բանաստեղծութիւններէն մաս մը։

Սաւանեկ.— Տէվլէթեանի մօտ չկայ ըսուելու աստիճան քիչ է ինքնատպութիւնը, երաժշտութիւնը, գոյնը։ Կան միայն փիլիսոփայական փորձեր.

Ֆրէնկեան.—Ըստանաւոր գրած է ան։ Բանաստեղծութիւնը իր կոչումին մէջ չէ ծոս։ Առօրեայ մտածումներ միայն՝ յօգնած կեանքէ մը վերջ արտադրուած։

Բալեան.— Շատ յատկանշական է որ Տէվլէթեան քանի մը ամսուան մէջ աճագին քանակութեամբ ոտանաւոր արտադրած է։ Հեշտութեամբ արտադրուած գործեր են անոնք։ Մինչդեռ, օրինակ, Սիամանթօն իր մէկ կտորէն վերջ 15 օր հիւանդ կ'ըլլար։ Հակառակ որ այս գրուած բանիւրուն մէջ կան թէ՛ երաժշտութիւն թէ՛ պատկեր, բայց բանաստեղծութեան անհրաժեշտ տարրը կը պակսի։

Քոչարեան.— Այս ոտանաւորներուն մէջ եթէ չկայ բնաբանականութիւն, զգացում եւայլն, կայ Թատերականութիւն։ Բեմական գործողութեան մէկ փոքրիկ շարժումն է կարծես որ իր մէն մի ոտանաւորներուն մէջ կ'իշխէ։ Կարելի է ըսել որ ասիկա նոր ցեղ մըն է։

Ծիրկաթին

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս ճետեւեալը կը յայտարարէ Թուրք ելլէնական բանակցութեանց մասին.

Երկու տարի առաջ. ընտրութիւններու նախօրեակին, հրապարակով յայտարարեցի թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի շահը կը պահանջէ մոռնալ անցեալը եւ բարեկամական գործակցութիւն մը ապահովել երկու երկիրներու միջեւ։ Այդ առթիւ աւելցուցած էի թէ երկու երկիրները պէտք է սահմանափակեն իրենց սպառազինութիւնները։

Անմիջապէս որ արտաքին նախարարի պաշտօնը ընդունեցի, սկսայ գործադրել այդ ծրագիրը։ Կուսակցութեանց պետերու համաձայնութիւնը ստանալէ յետոյ, ուղղակի առաջարկ ներկայացուցի Թուրքիոյ։ Այս ձեռնարկին հետեւանքով, Լոզաննոյի ոգիով բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու համար բանակցութեանց ձեռնարկուեցաւ։

Բանակցութեանց ընթացքին կարգ մը խնդիրներ ծագեցան, մասնաւորաբար փոխանակութեան խնդիրներու շուրջ։ Ապացուցել ըլլալու պէտք չկայ, հասկնալու համար որ բարեկամական դաշինքը ոեւէ է օգուտ կամ հետեւանք չպիտի ունենար, եթէ նախապէս լուծուած չըլլային փոխանակութեան խնդրին վերաբերեալ վիճելի հարցերը։ Այս պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ դատեցինք նախ կնքել մասնաւոր համաձայնութիւն մը, որ վերջ պիտի տար թիւրիմացութիւններուն։

Ճիշդ չպիտի ըլլար ի զօրու եղող դաշինքներու բարեփոխութիւնը պահանջել, որովհետեւ միջազգային դաշինքները պէտք է միշտ յարգուին։ Միայն թէ երկու կողմերուն պարտականութիւնն է լաւագոյն եւ աւելի արագ միջոցներու մասին խորհիլ։ Այս տեսակէտէն առաջնորդուած, չենք ուզեր մեր պայմանները պարտադրել բայց միեւնոյն ատեն չենք կրնար բոլորովին հակառակ տեսակէտներ ընդունիլ։ Մենք կը պահանջենք որ վիճելի խնդիրները իրաւաբանական եղանակով լուծուին։ Ներկայիս այս խնդրին շուրջ բանակցութիւններ կը կատարուին երկու կառավարութիւններուն միջեւ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը գրեն.—

Թուրքիա խիստ բնականոն քաղաքական յարաբերութիւններ ունի Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ հետ։ Միայն Ֆրանսայի հետ հետեւեալ վիճելի խնդիրները կան.

1. Սահմանային խնդիր.

2. Սուրիական եւ Թրքահպատակներու հարցը.

3. Իսկէնտէրունի խնդիրը։

Սահմանային խնդիրը հետեւեալն է.— Նկատելով որ արդի սահմանագիծը անբնական է, Թուրքիա կը պահանջէ կարգ մը անհրաժեշտ փոփոխութիւններ կատարել, բնական բնոյթ մը տալու համար սահմանին։

Ֆրանսա սակայն չընդունիր այս տրամաբանական առաջարկը։ Այս պատճառով է որ Դանիացի գնդապետ Էրնսթի նախագահութեան տակ գտնուող սահմանագծման Խառն Յանձնաժողովը չի կրնար իր պաշտօնը կատարել։

Ասկէ զատ, Թուրքիոյ տեսակէտով, Մէրսինցի եւ Ատանացի օրթոտոքս Յոյներն ալ փոխանակութեան ենթակայ են, հետեւաբար Թուրքիա ստիպուած է զրաւել անոնց կալուածները։

Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ խնդրոյ առարկայ անձերը Արաբ են եւ փոխանակութեան ենթակայ չեն կրնար ըլլալ։ Այս առթիւ Ֆրանսական իշխանութիւնները իբրեւ փոխադարձութիւն սուրիաբնակ Թուրքերու կալուածները գրաւելու ելած են։

Գալով Իսկէնտէրունի խնդիրին՝ ըստ Ֆրանքօ-Թուրք համաձայնագրի տրամադրութեանց, Իսկէնտէրունի շրջանին մէջ ինքնավար վարչութիւն մը պէտք է հաստատել։ Ֆրանսացիները սակայն մէկ-երկու տեղացի պաշտօնեաներ նշանակելով բաւականացած են։ Մինչդեռ ըստ համաձայնագրի, պաշտօնեաներն ու ոստիկան զինուորներն ալ մէջէն ըլլալով, պէտք է տեղացիներէ կազմուած իշխանութիւն մը հաստատէին։

Միւս կողմէ կը հաւատացուի թէ այս տարակարծութիւններուն պատճառով իտալեւթուրք դաշինքին կնքումը դժգոհութիւն պատճառած է Ֆրանսայի։ Յոյս կայ սակայն որ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել երկու երկիրներու միջեւ, որոնց յարաբերութիւնները յենած են երկարատեւ բարեկամութիւններու վրայ։

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի ներքին նախարար Պ. Ալպէր Սարօ — որ նախապէս Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանի պաշտօնը վարած էր — մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի ճամբորդէ՝ Ֆրանքօ-Թուրք յարաբերութիւնները ամրապնդելու համար։ Կ'ըսուի նաեւ թէ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, որ մօտ օրէն Ապահովութեան Միջազգային Խորհրդաժողովին պիտի մասնակցի, մինչեւ՝ Փարիզ պիտի երթայ՝ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ բանակցելու։ Այս հանդիպումի ընթացքին, խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին վիճելի խնդիրները հարթելու մասին։ Կ'ըսուի թէ ֆրանսական նոր դեսպան Պ. Շանպրէօն խնդրոյ առարկայ բանակցութիւններէն յետոյ պիտի գայ Թուրքիա։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ս. Մ.Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 16 Յունիս.— Զ Ե Ս Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը բոլորեց իր առաջին վեցամսեան իր գոյութեան առաջին օրերուն իսկ ան կրցած է իր շուրջը համախմբել հետաքրքիր երիտասարդութիւն մը, դառնալով կենդանի ազդակ մը։

Զ Ե Ս Միութիւնը իր բացման հանդէսէն յետոյ կազմակերպած է համազգային ազգահանդէսը եւ նուագահանդէս մը։ Քաջալերուած Լիոնի Հայ հասարակութեան կողմէ, անիկա մօտ օրէն պիտի կազմակերպէ նաեւ հանդէս մը «Աշակերտ Օրհուան» համար։

Ցանք թափուած է որպէսզի Լիոնի շրջականերն ալ ունենան համանուն մասնաճիւղեր։ 15 օրէ ի վեր կազմուած է մասնաճիւղ մը Ցեսինի մէջ եւ մօտերս պիտի կազմուի նաեւ ֆօն տը Շէրիւի մէջ։

Լիոնի Հայ հասարակութեան կը մնայ քաջալերել նման օգտակար միութիւնները, որոնք իրենց գոյութեամբ կրնան վառ պահել ազգային ոգին, այս օտար ափերուն վրայ։

** Կ'իմանանք թէ Լիոնի «Դաւասարդ Գեղարուեստասիրաց» միութիւնը չէ յանձնած այն 210 ֆրանք գումարը, որ պէտք էր յանձնուէր Զ. Ե. Ս. Միութեան, համաձայն իրենց ծրագրին, քանի որ միութիւնը լուծուած է չորս ամիսէ ի վեր։

Գեւասար

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԸՆՑ ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԻՐ ՄԱՅՐԸ — Պանեօլէի մէջ, միասին կ'ապրէին մայր ու տղայ, 70 եւ 50 տարու։

Անցեալ օր, երբ անոնց դուռը սովորականէն շատ ուշ, գոց մնաց կը մնար. դրացիները իրար անցան, զարկին, պատասխան չառին ու կասկածելով, լուր տուին ոստիկանութեան։ Դուռը խորտակելով, ոստիկանները ներս մտան։ Տղան, ձեղունէն կախուած էր, իսկ մայրը անկենդան կը պառկէր անկողնին վրայ։ Սեղանին վրայ, ոստիկանապետին ուղղուած նամակ մը կար, որով տղան կը յայտնէր թէ վերջ կու տար իր կեանքին, բայց որովհետեւ չէր ուզեր որ իր մայրը մինակ մնայ աշխարհի մէջ, կը կտրէր նաեւ անոր կեանքին թելը։ Նախ պառաւը խեղդեր էր շղարշով մը, վրան դրեր էր խաչ մը եւ ծաղիկներ, յետոյ ինքզինքը կախեր, նախապէս յանձնարարելով պսակնի եւ երկու դագաղ։

Մայր ու տղայ, տարիներ առաջ արգիլափակուած էին յիմարանոցի մը մէջ, ու վերջերս տղան, յաճախ անձնասպան ըլլալու մտադրութիւններ յայտնած էր։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Փարիզի ռուսական Պոսլետնեյա Նովոստի (Վերջին Լուրեր) թերթին 16 Յունիսի թիւին մէջ, ռուս յայտնի գրող եւ պետական թատրոններու նախկին կառավարիչ Իշխան Վոլկոնցկի կը հրատարակէ յօդուած մը Պրիւսէլի ռուս ցուցահանդէսին մասին։ Իշխանը այս առթիւ խօսելով Հայ նկարիչ Շիլտեանի մասին, կը գրէ.

«... Բայց չեմ կրնար չըսել, որ ինծի համար կատարեալ յայտնութիւն էր նկարիչ Շիլտեան։ Անոր «Սպանիացի կիթառիստը» եւ «Մերկ կինը» անմոռանալի են։ Առաջինին մէջ կ'ապրի ուժեղ իրապաշտական դիմանկարներու աւանդութիւնը եւ զօրաւոր է իր արտայայտութեամբ։ Իսկ «Մերկ կինը»՝ Տիցիանի «Վեներայի դիրքին մէջ, որմէ բաբախուն կեանք կ'արտաբուրի. մեզի կը յիշեցնէ Մանէի «Օլիմպիա»յին եւ Գոյայի «Մախա»յին։ Առաջինին մէջ կայ զզուելի ինքնատպութիւն, իսկ երկրորդը՝ որ ձեւքին մէջ բռնած է ծխախոտ, մեզի կու տայ գաղափարը այն անգթութեան, որով կը շնչէ այդ կանացի էակը ...»։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

…Այնպէս որ առանց մորթին …ելու գոմէշը մակերեսէն …մէկ

…Նախիրին միացեալ մասը, …մակի ճամբէ մը կը յառաջա… …Բացմաւոռող կենդանին, շրջան… …ընելով մեւռներուն միացաւ ու … առնէն ահարկու տեսարան մը …կ'ընծայէր. … բոլոր անասուններ …կարելի էր տեսնել լուսնին …որ քառասմբակ կը յառա…յին մօլեգին, կարմիր գո… …հաւու մէն խելայեղ։ Ամէն …հրմշտկելով, կոխկռտելով …ասականները, ճզմելով կենդ… …փրթելով տղաքը, քշելով ու …նելով Աւիէն առաջնորդուած … մը վինուորները, որոնք … կը համէին։

Մորդերը գետին կը նետուէին, խոյս կու տային, լորտութիւն կը ցրուէին, ծառերէն վեր կը մագլցէին, խելքերնին կը թռէր, մինչդեռ նախիրը, փառաւորապէս ու անարգել, ցատկելով խրամներուն, միջոցներուն ու ցածտուններուն վրայէն ազ մկալից եւ հսկայական ձիգով մը կը յառաջանար դէպի Լազարինա եւ ուղղակի դղեակին կը բախէր։

Հաշիւ անասունները Լազարինա մտեր էին, երբ յանկարծ սեմերէն մէկուն վրայէն ձայն մը բարձրացաւ, ձայն մը՝ որ այդ աշարկու գիշերին մէջ զարհուրելի արձագանգ տուաւ։

Երիտասարդ մը հեռաւոր առաջին աղմուկներէն իսկ ինքզինքը անկողնէն վար նետած էր եւ հրապարակին վրայ խառնուած ամբոխը ձեզքելով, խաժամուժին իշխելով, յանկարծ կը կենէր նոյն բառը գոր արձակեր էր արդէն Ֆրոզինի հեղէն դուրս ելլած պահուն.

— Թմէ՛նները, թմէ՛նները։

Գիւղացիները սարսռացին ձանցան երիտասարդ սպան։ Ապշահար մտիկ կ'ընէին այն ճիչը, զոր կարծեր էին թէ իրենցմէ մէկուն կուրծքէն թռեր էր. այդ իրենց ծանօթ ճիչը, յունարէն, նոյն իսկ թեսալիական մասնաւոր հնչումով արտասանուած այդ բառը։ Ասմէտի շեշտը այնքա՞ն հարազատ էր որ կարելի չէր որ կեղծուած ըլլար։

Հակառակ որ Թուրքերուն իր անձական գիտութիւններուն կ'ուզէր խօսքը, երիտասարդ սպան կենդանիները իրենց յունական անունովը կը մատնանշէր, իր հրամաններուն մէջ եզական արագութեամբ մը կը հաւաքէր բոլոր անհրաժեշտ առարկաները, անկողնի սաւաններ, ծառերու ոստեր, փախստական նախիրը նուաճելու եւ տեղը վերադարձնելու համար։ Ցետոյ, երբ ամէն տեղ կարգը վերահաստատեց, լեզուն փոխեց եւ տիրական, գոռոզ, ու անյողդողդ, վերսկսաւ Թուրքերէնի,

Ասմէտ գոհ չէր։ Լազարինալէն դուրս կրնային գուշակել, խաղաղ կոչել, քրիստոնեային դէմ պաշտպանուիլ, անոնց հեգնութիւններուն արգար վրէժառութեամբ պատասխանել։ Այդ հոգ չէր, իրաւունք չունէին խեթելու։ Չէ՞ որ գրաւուած երկիրներու մէջ յաղթական զինուորներ էին։

Բայց հիմա իր հրամանները բացէ ի բաց զանց կ'առնէին, գիւղը կրակելու եւ աւերելու չափ առաջ կ'երթային, ո՛չ գիւղը, որուն արգիլած էր նոյնիսկ դպչիլ։

Խստութեամբ, աչարկու բարկութեամբ կը խօսէր։ Թուրքերը լաւ կը հասկնան բարկութենէն, եւ երբ իրենց պետին կողմէ կու գայ ան, անմիջապէս խոնարհութիւն կը ներշնչէ իրենց։

Ասմէտ իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ կշտամբանքով.

— Այս տեղի՞ն ուրիշ ուր կ'ուզէիք երթայիք ձեր գլուխները կտրել տալու կամ ուրիշներուն գլուխները կտրելու։ Այդ իմ հոգս չէ։ Հո՛ս, գլուխ մազ մը իսկ չպիտի ինայ, ապա թէ ոչ, ձե՛ր գլուխներն են որ գետին պիտի փռուին։

Ասմէտ էֆէնտի գեղեցիկ էր այսպէս խօսած պահուն։ Այս խօսքերուն եզրակացութիւնը սակայն այն էր որ՝ յանցաւորները պիտի պատժուէին։ Գիւղացիները կ'ուրախանային արդէն։ Իրաւ այդ անբաններ արժանի էին դաս մը առնելու։ Եւ այդ դասը իրենց պետք պիտի տար։ Ի՞նչ կ'ուզէին աւելին։ Քաջալերուած Ասմէտի գիրքէն, օրինակելի գործադրութեան մը հեռանկարէն հրապուրուած, թերեւս ալ, իրենց սրտին խորը ազգային ձայնին շեշտը տակաւին թրթռալով, զգալով իրենց մէջ չեմ գիտեր ինչ տարօրինակ յոյսի մը սարսռալը, քրիստոնեաները կը շարժէին, Ասմէտը կը շրջապատէին, եւ տեղեկատուութեան պաշտօնական տակ ի գործ դրուած միամտութենները կը թուէին։

Երկիր, ազգական սպասաւորը, որուն անհամբերութիւնն ու խիզախութիւնը առաջին անգամ յաջողած էր, ձայնը կը բարձրացնէր։ Աթանաս իր զարմանքը կը յայտնէր եւ չէր հասկնար թէ ինչպէս կարելի եղած էր այդ օրինակ գայթակղութիւն մը Սոֆեան, նախկին «քէհեան», իբր խոհեմ եւ խոհական մարդ, իր սիրական բանաձեւը կը կրկնէր, այն թէ՝ խառնակութիւնը միայն խառնակութեան ծնունդ կու տայ։ Պիրգոր պարտիզպանը, աւելի կասկածոտ, ընդհանուր խորհրդածութիւններուն տարակարծիք, գլուխը կը ծռէր, կ'ըսէր թէ տակաւին չէին կրնար նախատեսել բոլոր այն չարիքները, որոնց պիտի ենթարկուէր գիւղը։ Նախկին կառապան Սթամաթի միշտ համակարծիք, կ'ըսէր թէ իրօք հիմա վախնալու շատ պատճառներ ունէին եւ կը հաւանէր սպան անխնայ պատժել։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

բանուորները պզտիկ խմբակներով կը վերադառնան գործարան՝ աշխատելու համար։ Կը սպասուի որ քանի մը օրէն բոլորն ալ գաղրեցնեն գործադուլը։ Կառավարութիւնը կրկին յայտարարեց թէ՝ իրաւախոհութիւն չպիտի ընէ՝ մինչեւ որ բանուորները չվերադառնան ։

Թանի Թղթակիցը կը հեռագրէ. – Ծխախոտի գործաւորներուն հետ համերաշխած, Մակեդոնիոյ համայնավարները, որոնք զանազան քաղաքներու մէջ ոստիկաններուն հետ կռիւներ ունեցան, կը սպառնան ընդհանուր գործադուլ յայտարարել։ Սակայն կառավարութիւնը մեծ հանդարտութեամբ ընդ առաջ կ'երթայ այս հաւանականութեան, որովհետեւ ոչ-համայնավար բանուորները չեն ուզեր այս շարժման մէջ խառնուիլ եւ հանրային կարծիքը միաձայնութեամբ չափազանցուած կը գտնէ բանւորներու պահանջները։ Անոնք կը պահանջեն օրական վեց ժամ աշխատանք եւ օրավարձերու յաւելումը համաձայն ապրուստի սղութեան։ Այս վերջինը պատերազմէն ի վեր 20 անգամ աւելցած է, իսկ բանւորները վերջերս տրախմիի կայունացումէն ի վեր 15 անգամ օրավարձքի յաւելում ունեցած են։ Մակեդոնիոյ մէջ ընդհանուր գործադուլ մը շատ քիչ պիտի խանգարէ կեանքն ու առեւտուրը, որովհետեւ Նախկին ռազմիկները պատրաստ են բանթողներու տեղն անցնելու։

Ընդհ. Ներման օգտուող Թուրքեր

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան առթիւ ձերբակալուած 12 դատապարտեալներ, որ Ներկայիս Պոլսոյ բանտը կը գտնուին, ընդհանուր դատախազութեան դիմած են խնդրելով որ ընդհանուր Ներումէն օգտուին։

Այս առթիւ, դատական գործավարութեան հետ Թղթակցութիւն կատարուած եւ եկած հրահանգի մը վրայ ընդհանուր դատախազութիւնը սկսած է քննել դատապարտեալներուն Թուղթերը։ Բանտարկեալները կը պնդեն թէ գործնապէս չեն մասնակցած ապստամբութեան եւ իրաւունք ունին ընդհանուր Ներումէն օգտուելու։ Քննութիւնները պիտի ճշդեն այս պարագան ։

Անգլօ-Ֆաշիստական միջադէպ մը

Անգլիերէն ընկերվարական «Նիւ Սթէյթսմէն» շաբաթաթերթը կը պատմէ թէ վերջերս Միլան դրկուած անգլիական դիւանագիտական սուրհանդակ մը ձերբակալուած է ֆաշիստներուն կողմէ, որ անոր Թուղթերը հարցուցին։ Անգլիացին վախնալով որ կը կողոպտուի, Թոյլ տուաւ որ զինքը տանին պահականոց, ուր իր ինքնութիւնը հասկցուց։ Ներողութիւն խնդրեցին Անգլիացիէն եւ ազատ ձգեցին զայն։ Սակայն Նոյն իրիկունն իսկ, փողոցին մէջ ետեւէն յարձակում կրեց Անգլիացին, որ մեռնելու աստիճան ծեծ կերաւ։ Կը կարծէ թէ յարձակողները Նոյն ֆաշիստներն էին, որ զինքը ձերբակալած էին այդ օրը։ Անգլիական դեսպանը անմիջապէս խնդիրը տեղեկացուցած է արտաքին Նախարարութեան, որ անմիջապէս ուժգին բողոք մը դրկած է Հռոմ։

Ընկերվարական մամուլը հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կը հարցնէ թէ՝ ինչո՞ւ արտաքին Նախարարութիւնը մինչեւ հիմա գաղտնի պահած է զայն։ Երեսփ. Ժողովին մէջ այս մասին հարցապնդում տեղի պիտի ունենայ։

«Իտալիա»ն փրկելու համար

Ֆրանսացի օդանաւորդ Կիլպօ եւ երեք ընկերները իրենց հետ առած յայտնի բեւեռախոյզ Ռոալտ Ամունտսէնն ու Նորվեկիացի օդանաւորդ Տիէթրիքզէնը, Կիրակի իրիկուն Պէրկէնէն ճամբայ ելան դէպի Թրոմզոէ, Նորվեկիոյ հիւսիսային գլուխը, որ 1400 քիլոմեդր հեռուն կը գտնուի։ Մեկնումը տեղի ունեցաւ գիշերը, որովհետեւ այդ ժամուն ցայգալոյսը կը փայլի հիւսիսային Եւրոպայի մէջ։

Իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա, որ Շաբաթ գիշեր Վատսօէն մեկնելով մինչեւ Արջի կղզին հասած էր, ստիպուեցաւ իր մեկնակէտը վերադառնալ՝ մշուշին պատճառաւ։ Ֆինլանտացի օդանաւորդ մը եւս օգնութեան համար ճամբայ ելաւ։

Ծառոյցները սկսած ըլլալով հալիլ, Նոպիլէի եւ ընկերներու վիճակին մասին մտահոգութիւն կը տիրէ։

Իտալիոյ ծովային փոխ-Նախարար Սիրիաննի Թղթակիցները ընդունելով, տեղեկութիւններ տուաւ անոնց՝ կացութեան մասին։ Առաջին անգամն է որ Իտալիոյ պատասխանատու մարմինները պաշտօնապէս զեկոյց կուտան բեւեռախոյզներու մասին։ Սիրիաննի ըսաւ թէ կառավարութիւնը ամէնէն աւելի կը մտատանջուի բեւեռախոյզներու այն խմբակին մասին, որ օդապարիկին մէջ մնաց եւ փոթորիկէն քշուելով տարուեցաւ չի գիտցուիր դէպի ո՛ւր։

Անոնք անթել' չունենալով, ցարդ կարելի չէ եղած ստոյգ տեղեկութիւն մը առնել իրենց մասին։ Եթէ ողջամբ ցամաք իջած են, ինչ որ հաւանական է, այն ատեն կրնան երկար ատեն ապրիլ, քանի որ պաշար, զէնք եւ այլ անհրաժեշտ պիտոյքներ ունին։ Յունիս 12էն ի վեր զօր. Նոպիլէի խմբակէն շատ քիչ տեղեկութիւններ հասած են։ Անկէ առաջ առնուած բոլոր լուրերը հազորդուեցան մամուլին. զանց առնուեցաւ միայն մանրամասնութիւն մը, որ կ'ըսէր թէ արջեր տեսնուած են զօր. Նոպիլէի կայանին մօտ։ Փոխ-Նախարարը յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ օգնութեան արշաւախումբերուն մասին։

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Նոպիլէ օգնութեան Նշաններ կը դրկէ եւ կ'ըսէ թէ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ իր գտնուած տեղը, ուստի եւ զէնք ու ռազմանիւթ կը խնդրէ՝ արջերը վանելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուած են։ վնասները անկարեւոր են ։

ՄԻՍՍՈՒՐԻ եւ Արքանսաս Նահանգներուն մէջ երկու գետերու Թումբերը պայթելով 40.000 հէկտար հող ողողուեցաւ։ 10.000 ընտանիքներ առանց ապաստանի մնացած են։ վնասն է 700.000 տոլար։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ շաբաթ գիշեր, երբ ժողովուրդը Թատրոն, սինէմա եւ սրճարանները լեցուած էր։ Լոյսերը մարեցան յանկարծ եւ շէնքերը սկսան դղրդալ։ Ժողովուրդը սարսափահար փողոց Թափեցաւ։ Շատ կիներ մարեցան. Մայրաքաղաքի աղքատ Թաղի շատ մը տուները փլան։

Հ. Յ. Դ.

[illegible] «Կայծակ խումբի» ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 3.30ին Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլ [illegible] Նոր[illegible] միտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Rèpublique։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Ամալիոյ Հայրենակցութեան հանգանակութիւնը.—

Զ. Զարիկեան 50, Ն. Թումաեան, Յ. Պազալեան, Տիկ. Զ. Կիւլպէնկեան 20ական, Տիկ. Թումաեան, Տիկին Ե. Անպէր, Palermos, Յ. Պօզոեան, Ս. Ճրճրեան, Ս. Յամուրեան, Հ. Ածտէրեան, Ս. Գօնեալեան, Ա. Պասմաճեան, Մ. Ջիլեան, Գ. Պօրանեան 10ական, Ա. Սրեւանեան, Մելիքօֆ, Հ. Բէշլէքէրեան, Կ. Պոլիկեան, Ա. Մէօրճեան, Յ. Մալեան, Գ. Նիգարեան 5ական։ Գումար 255 ֆր.։

(Տես Յառաջ 14 Յունիս)։

Մարսէյլի Եւրոպահայ Կ. Խաչի հանգանակութիւնը.—

Բ. ցուցակ

Տիկ. Մարիէթ Մութաֆեան 500, Խարբերդի Հայր. Միութիւն 300, Նկիզլեցիի [illegible] Միակի հասոյթ 349.10, Սեբաստիոյ Գոյ-Հիսարի Հայր. միութիւն 150, Իսլիգեան եւ Գալըսարեան, Գ. Եօթնեղբայրեան, [illegible] Քէսմէճեան, Մ. Նուպարեան 50ական, Սարքէճեան 40, [illegible] 30, Գ. Պաղտասարեան 50, Շ. Ալան 25, Ո՛Ն, 25, [illegible], Մէտոսեան եղբարք, Ալիքսանեան, Զ. Գալայճեան, Գրաճեան, Ս. Ոսեան 20ական, Ո՛Ն 13.50., Լ. Աթէշեան, Սէֆէրեան, Տօղլամաճեան, Տիկ. Զիլֆէ Սարաֆ, Դրիգորեան, [illegible], [illegible], Պապուրեան, Պօլօեան, Ո՛Ն, Թէքէեան, Ո՛Ն, Տէր-Համբարձումեան, Մարգարեան, Միրաքեան, Ռուբէկեան, Քէստիկեան, Ալտազեան, Եօթնեղբայրեան, Տէրտէրեան, Քէօսէեան, Օհանեան, Եայլաեան, Դուկասեան, Ալպերեան, Խոչիկեան, Տէր-Մարտիրոսեան, Տէր Մկրտիչեան, Նիկողոսեան, Նիկողոսեան, Գէրպէրեան, Մարտիկեան, Յովսէփեան, Կէօրլիւեան, Թէլլեան, Մարտիրոսեան, Շահբազեան, Ո՛Ն, Ալթունեան 10ական, Թիւֆէնկճեան 15, Յունէկեան 7 [illegible] [illegible], Թագճեան 6, Տէլլալեան [illegible], [illegible], [illegible], Ջաքարեան, [illegible], Ավագեան, Պօղոսեան, Նուրեան, Սալափարեան, Պօյաճեան, Տէր Յովհաննէսեան, Նիկողոս[illegible], [illegible], Լէֆեան, Միքայէլ[illegible], Քորոսեան, Կ[illegible], Մակարեան, [illegible], Պանթօլեան, Խազմանեան, Դուկասեան, Գարաարվանեան, Յակոբեան, Օհանեան, Ճէզվէճեան, Պալիթեան, Ֆարհատեան, Պետրոսեան, Գաբրիէլեան, Քորոսեան, Էրեան, Գաճվէճեան, Փափազեան, Օհանեան, Պօզիկեան, Սարըեան, Էկինեան, Չէքիջեան, Յակոբեան 5ական ֆրանք։

Շարունակելի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ակնայ Ապուչխէն գիւղէն Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլլէրեան եւ իրզաւակները Հայկանուշ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի Ներթերէն արտատպել։

ԿԸՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՍԻԴՈՆՆԱ
ՎԷՊ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ
Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Ծախու հող Պուա-Քոլոնպի մէջ ծախու է 334 քառակուսի մեդր հող, ծակատը 8 մեդր, ոզաատն գիրքի վրայ։ Ի հարկին կարելի է [illegible] բաժնել։ Վճարումը [illegible] խմբագրատունէն

ՄԻԴԼԵՅՈՆՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅԱՂԱԳԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ, ԱՅՑԵԼՈՒԻ ՄԸ ԴԻՐՔԱՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս համրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականերու եւ հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով։

Բաժանորդագրութիւն ալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ [illegible] մինչեւ 31 Յուլիս 1928 [illegible] Աքսորոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովգր. շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris 10
Le Gerant L. SOUVIGNY

«ՅԱՌԱՋԴԻՄ» գրական, գեղարուեստական եւ գիտական [illegible] կերազարդ. ստուար ամսաթերթ (երկամսեայ հանդէս)։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.— Գրականութիւն՝ Շաւարշ Նարդունի, գեղարուեստ՝ Հրանտ Բալուեան, գիտութիւն՝ Եզուարդ Տարոնեան.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1. Հայ Նորագոյն գրականութիւն, 2. [illegible] յատանի գրականութիւն, 3. Գրական ուսումնասիրութիւն, 4. [illegible] խօսութիւն, 5. Օտար գրականութիւն, 6. Պատմա-գեղարուեստ [illegible] 7. Երաժշտութիւն, 8. Նկարչութիւն, 9. Արձանագործութիւն [illegible] Թատրոն, 11. Ճարտարապետութիւն, 12. Գիտութիւն, 13. [illegible] ուեստական կեանք։

ՄԱՆՕԹ.— «Յառաջդիմ»ի հրատարակութենէն առաջ, պիտի [illegible] տալարուի առաջադրութիւն մը, իբրեւ հանգանակ եւ որպէս [illegible]

ԱՌԱՋԻՆ ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅՈՒԼԻՍ 1ԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ). հատը ձեռքէ 3 ֆր., [illegible] տարեկան 30 ֆր., վեցամսեայ 17 ֆր., Ամերիկա տարեկան 2 [illegible] վեցամսեայ 1 տոլար. Եգիպտոս տարեկ. 8 շիլ., վեցամս 4 շիլ. [illegible] Միացեալ երկիրները ֆրանքի հաշւով.

Նամակ, գիրք, յօդուած, բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Palou[illegible] 1 Rue de l'Aquéduc, Paris (10e) France.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրական ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, [illegible] դակուԹեամբ, կիսթ. 25 ֆր., լԹկզմ. 30, Նուէրի համար [illegible] լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Եսկական պատմութիւն Հայոց՝ [illegible] մագիւն սկիզբը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. [illegible] Բ. մաս 20, Խ. Հայաստանի Նոր քարտէսը՝ [illegible] Թի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50. Հայաստանի հին քարտէսը 3 [illegible] Անցած օրեր, յուշամատեան Դատոքէօյի գրական երեկոյթներու [illegible] Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, [illegible] միակ գիրքն է 15 [illegible] 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, Ճառեր, ուղերձներ եւ Նամակներ 10, [illegible] աշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն [illegible] Վ. Համբարձումեան 25, [illegible] իր կեանքը եւ [illegible] իր 60ամեայ յոբելեանին առԹիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան, [illegible] վային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. [illegible] 5, Առողջապահութիւն սեռական. [illegible] Մ. Կ. Սրապեան 55, [illegible] սիֆիլիս, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ 8 [illegible] Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.: l'Amira, Mme Sevadjian, traduit [illegible] Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Itale (poème) Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne, (poème), A. Navarian 4 ֆր. Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն (288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

Բաժին	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ	200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ 1928
20 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 678 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԱՆՑՈՒՑ ԲԺ. ԳԻՇԵՐ

Ա. Ահարոնեան երկուշաբթի օր սովորականին պէս կը [illegible] Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը, լաւ տրամադրու[illegible] խիկւոսն կ'երթայ ի պատիւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի [illegible] ներկայացուցիչ Պ. Կ. Պէյրիի տրուած ճաշկերոյթին, յա[illegible] հրաւէրով: Ներկայ էին 15 հոգի. եւրոպացիներ եւ Ամերիկա[illegible] Հայերէն՝ Պ. Պ. Տօքթ. Թորգոմեան, Ա. Խատիսեան, Լ. Բա[illegible] Տօքթ. Քօլոյեան եւն.: Երբ կարգը իրեն կուգայ բաժակա[illegible] [illegible] ակնարկութիւն մը կը զգայ եւ «չեմ տեսներ» ըսելով կ'իյնայ: [illegible] կարելի կ'ըլլայ բռնել գետին չինկած: Անմիջա[illegible] [illegible] դարմանումները կ'ընեն չորս բժիշկներ, Թորգոմ[illegible] ցլիւմն Ցյամասցի մը եւլն. եւ հիւանդը կը փոխադրուի իր [illegible] ուր մինչեւ առաւօտ կը հսկէ ընկեր Ա. Խատիսեան:

[illegible] գրագէտը ծեծեւ կամուած մը [illegible] հոգածութեամբ [illegible] Թէեւ աչքերը բաց են:

[illegible] շարունակուեցան բժշկական դարմանումները եւ մաս [illegible] առնուեցաւ: Կէս օրին քաղցատաբար լաւ էր վիճակը: [illegible] թեթեւ մը բարւոքած: Վտանգը անցած [illegible]

[illegible] վշտակցութեամբ արձանագրելով այս դժբախտ պա[illegible] սրտագին մաղթենք մեր ընկերոջ եւ հայ [illegible] առողջութիւն:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՅԾԵՐ ԵՒ ԹԱԿԱՐԴՆԵՐ

Էնկիւրի կը շարունակէ խայծեր նետել քիւրտ ցեղապետնե[illegible]րուն եւ փախստականներուն, խորտակելու համար ազատագրա[illegible]կան պայքարին թափը:

Վերջին լուրերու համաձայն, երկարաձգուած է ընդհանուր [illegible] պայմանաժամը, բայց Մուսթաֆա Քէմալ գոհ չէ մինչև [illegible] ձեռք բերուած արդիւնքէն: Ան մասնաւորապէս մտահոգ [illegible] քրտական նոր կազմակերպութեան, «Հօյբուն»ի գործունէու[illegible]թենէն, որ թէեւ մեծ համեմատութիւններ չի ներկայացներ, [illegible] կրնայ զարգանալ յառաջիկային:

Հակառակ սարքուած բոլոր դաւերուն, անմատչելի կը մնայ [illegible] քրտական միջնաբերդը: Էնկիւրի գաղտնի գործա[illegible]կալներ ղրկած է այդ շրջանը, ապստամբութեան վարիչները [illegible] եւ լեռնէն վար իջեցնելու համար: Ցեղապետ մը, [illegible] խաբուած եւ դաւալից եղած էր, կէս ճամբան ինկեր է [illegible] գնդակէ մը: Այս մէկ հատիկ պարագան կը ցուցնէ [illegible] ոչ յեղափոխական, գոնէ, ազգային գիտակցութիւնը [illegible] արմատ կը ձգէ քիւրտ ազատագրական պայքարի [illegible] մէջ:

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը շարունակեն անտարբեր լուրեր [illegible], այս կամ այն «աղա»յին անձնատուութեան մա[illegible]սին. Խնդիրը այն է որ, այդ մարդիկը արդէն մաս չեն կազմեր [illegible] նոր կոմիտէին: Իսկ այս կազմակերպութեան ան[illegible]դամներէն դաւալիքներն ու դաւաճանները կը պատժուին: Կը [illegible] թէ Էնկիւրի հազարական ոսկի պարգեւ խոստացած [illegible] քանի մը վարիչներ ողջ կամ մեռած բռնելու համար:

Թուրք թերթերը իրենց հաճելի լուրեր տուած ատեն, բառ [illegible] արտասաներ ձախողանքներու մասին:

Իրողութիւն է որ քիւրտ ռազմիկները շատ մը տեղերու [illegible] պարզապէս ճամբեր են Թուրք պատուիրակները: Միւս [illegible], ուշագրաւ խլրտումներ կը նշմարուին Տէրսիմի, Պա[illegible], Ալաշկերտի, Իգտիրի եւ Կաղզուանի գաւառներուն [illegible], նոյն ինքն Թուրքերու ձեռքով: Անհանգստութեան նշան[illegible] կ'երեւան քանի մը զօրաբաժիններու մէջ եւ եթէ հաւա[illegible] լուրի մը, Իգտիրը թալանուած է Թուրք հրամանատարի [illegible] կողմէ:

Այս դէպքերը եւ դեռ ուրիշ պարագաներ, որոնց մասին [illegible] է լռել առ այժմ, լիուլի կը բացատրեն Էնկիւրիի «ներողա[illegible]մտութեան» քաղաքականութիւնը:

Կը թուի թէ Մ. Քէմալ ատեն մըն ալ պիտի շարունակէ [illegible] ուղղութիւնը, քիւրտ վարիչները քանի մը ճակատի բաժ[illegible]նելու եւ յետոյ իւրաքանչիւրը զատ զատ խորտակելու համար: [illegible] առաջ. այս միջոցին ալ խորհրդային իշխանութիւնը [illegible] կամ անուղղակի կ'օգնէ իր զինակցին, իր կարգին [illegible] Թակարդը ձգել Քիւրտերը եւ անոնց շարժումը ուղ[illegible] Իրանի կամ Իրաքի դէմ (Անգլիա):

Քիւրտ ռազմիկներուն, եւ մասնաւորապէս «Հօյբուն»ի [illegible] կ'իյնայ չխաբուիլ այս խաղերէն, որոնց յաջողու[illegible]թիւնը քիւրտ ժողովուրդին գերեզմանը պիտի պատրաստէ:

Այդ խաղերուն ուրիշ մէկ պատկերը կը ներկայացնէ կարգ [illegible] քիւրտ (աւելի ճիշտ՝ Թուրք) աղաներու այն յայտարարու[illegible]թիւնը, որ հրատարակուած է «Մամուլ»ի բաժնին մէջ:

Այդ յայտարարութիւնը մենք ալ տեսած էինք, բայց չու[illegible] անդրադառնալ: Դրուած ստորագրութիւններն անգամ [illegible] ապացուցանեն թէ ո՛րքան արհեստական եւ շինծու բան է [illegible] քուրջի կտորը:

Բայց եւ այնպէս, դիւրահաւատներ կը գտնուին:

Արթո՞ւն է Հօյբունը:

Շ.

МАМОՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ խօսելով քրտական յեղ. կոմիտէին՝ Հօյբունի նոր հրատարակութեան (*Քրտական Հարցը Թուրքիոյ մէջ*), մերկացումներուն եւ այդ առթիւ եղած բանասարկութեան մը մասին, դիտել կուտայ (3 Յունիս).

— *«Հօյբունի այս հրատարակութիւնը, կ'երեւի թէ, բաւականին իրարանցում է առաջ բերեր Թուրքերուն եւ Թրքական շահերուն ծառայող կամ Թրքասէր Արաբներուն եւ նոյն իսկ քիւրտ պահպանողական տարրերուն մէջ: Եւ անկասկած քէմալականներու գրգռումով է որ «Քիւրտ յեղափոխութեան պետեր» ստորագրութեամբ կարգ մը «Քիւրտեր» հրապարակ են եկեր «հերքելու» Հօյբունի յայտարարութիւնները.*

Որ այդ «հերքումը» ի՛նչ պղտոր աղբիւրներէ կուգայ, այդ շատ որոշ կերպով կ'երեւայ այդ կասկածելի «քիւրտ յեղափոխական պետերու» հետեւեալ խօսքերէն.—

«Կը յայտարարենք, թէ մասնակցած չենք այն համաձայնութեան, զոր կազմել աշխատեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան պետերը, որպէս զի խաբեն միամիտ Քիւրտերը՝ պատերազմելով Թուրքիոյ դէմ, զանոնք զոհեն եւ անոնց դիակներուն վրայ հիմնեն հայկական հայրենիքը եւ իրենց գերի դարձնեն Քիւրտերը: Դաշնակցականները ուզեցին մեզ ալ խաբել եւ օգտագործել մեր ջանքերը ի նպաստ իրենց, սակայն, մեր ընկերակցութիւնը մերժեց անոնց դիմումները եւ զգուշացուց խաբուելէ անոնց դաւերէ: Հետեւաբար, [illegible] նաեւ զգուշացնել բոլոր քիւրտ կուսակցները եւ լուսաբանել քրտական ու արաբական հանրային կարծիքը այս դաւադրութեան մասին, որուն համար կը խնդրենք Ալլահէն, որ յաջողութիւն չտայ. քանզի անոր նպատակն է խորտակել քրտական հայրենիքը եւ զայն գերի դարձնել Հայերուն»:

Պարզ է, որ սոյն Թրքական բացարձակ փրովոքասիոն մըն է, որուն նպատակն է ա) վարկաբեկել քիւրտ ազատագրական շարժումն ու զայն ղեկավարող մարմինը, բ) նախապաշարել միամիտ Քիւրտերու միտքը, գ. գրգռել Արաբներն ու Քիւրտերը Հայերու դէմ եւ դ. առաջուան պէս շահագործել Քիւրտերը՝ Թրքական մութ նպատակներու համար:

Պարզ է նոյնպէս, որ Հօյբունի դէմ հրապարակ եկած «քիւրտ յեղափոխական պետեր» անունով աղաները, եթէ իրապէս Քիւրտեր ալ են, Թրքական գործակալներ են եւ բօղարկուած ձեւով մը Թուրքերու Թմբուկը կը զարնեն՝ քիւրտ ազատագրական շարժումը խեղդելու համար:

Մենք չենք զարմանար, որ Քիւրտերու մէջ ալ կան քիւրտ ազգի ոխերիմ թշնամիներուն ծառայող մարդիկ: Ինչպէ՞ս զարմանանք, երբ ատոնց նմանները այնքա՛ն շատ են Հայերու մէջ, հակառակ անոր որ մեր ազատագրական շարժումը Քիւրտերէն աւելի առաջ է սկսուած եւ հակառակ անոր որ մեր եւ Թուրքերու միջեւ եղած կապը անհամեմատ աւելի տկար է եղած, քան Քիւրտերու եւ Թուրքերու մինչայժմեան կապը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ծանր կացութիւն Մակեդոնիոյ մէջ

Մակեդոնիոյ ծխախոտի բանուորներու գործադուլին մասին զանազան հակասական լուրեր կը հասնին: Պելկրատի ճամբով Սելանիկէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, համայնավարական այս շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է եւ ծանր կացութիւն կը տիրէ Յունաստանի մէջ: Սելանիկի, Պիրէօսի եւ Տրամայի փողոցներուն մէջ իսկական ճակատամարտներ կը մղուին: Պիրէօսի մէջ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը պատնէշներ կանգնուած են փողոցներուն մէջ: Ամբողջ գիշերը կռիւ տեղի ունեցեր է եւ ոստիկանութիւնը չկարենալով գլուխ ելլել, զինուորները օգնութեան հասեր են: Տրամայի մէջ նոյն գիշերը արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են. 30 բանուոր մեռած եւ 100 զինուոր կամ ոստիկան-զինուոր վիրաւորուած են: Քավալայի մէջ եւս շատ մը վիրաւորներ կան: Համայնավար պետերը յաջողած են գործադուլին մասնակից ընել ելեկտրական գործարաններու եւ երկաթուղիի բանուորները եւ ընդհանուր գործադուլը չպիտի ուշանայ: Դարձեալ սերպ աղբիւրէ կը հաղորդեն որ կառավարութիւնը խստացուցած է զօր. Փանկալոսի հսկողութիւնը, վախնալով որ բանուորները կը փորձեն ազատ արձակել զայն:

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Երկուշաբթի օր Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան վարչական խորհուրդը նիստ գումարեց Պիրէօսի մէջ եւ քննեց կացութիւնն ու ընդհանուր գործադուլի մը հաւանականութիւնները: Ժողովէն վերջ, ազգ. տնտեսութեան նախարարին ներկայացուեցան զանազան առաջարկներ՝ օրավարձերու մասին: Սելանիկի նաւահանգիստին բանուորները գործադուլ հռչակեցին եւ փճացուցին կարգ մը գործիքներ, որոնք շուտով նորոգուեցան:

«Էնֆորմասիոն» կը տեղեկանայ թէ Շաբաթ գիշեր Լեպսոս կղզիին առջեւ հելլենական երեք մարտանաւերու նաւազները ըմբոստանալով մերժած են նաւերը ճամբայ հանել: Նաւազները յայտարարած են թէ իրենք համամիտ են բանթողներուն: Վախ կայ որ ապստամբութիւնը ծաւալի Եգէականի ամբողջ նաւատորմին մէջ: Կիրակի գիշեր Աթէնքէն Սելանիկ գացող բոլոր կառախումբերը Թրիքթյի կայարանին մէջ վար զրուած են երկաթուղիի աշխատաւորներուն կողմէ, որոնք գործադուլ յայտարարած են:

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հերքէ արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն լուրերը թէ 15 բանթող սպաննուած եւ 150 վիրաւորուած է: Կը հերքէ նաեւ թէ Մակեդոնիոյ գործադուլը ծաւալած է նոյնպէս Պիրէօսի մէջ: Սելանիկի մէջ միայն հացագործները դադրեցուցած են աշխատանքը, սակայն այս գործադուլը ո եւ է արդիւնք չէ ունեցած:

Վերջին պահուն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ընդհ. գործադուլ յայտարարուած է Յունաստանի մէջ, ուր 250.000 բանուորներ վայրկենապէս աշխատանքը դադրեցուցած եւ փողոցներու մէջ սկսած են բուռն ցոյցեր կատարել՝ ղեկավարութեամբ համայնավարներու:

Կառավարութիւնը զինուորական գրաւման տակ առած է կազի, ջուրի եւ ելեկտրականութեան բոլոր գործարանները, հանրային շէնքերը, մեծ գործարանները, նաւահանգիստները եւն.: Զինուորները հրաման ստացած են արիւնի մէջ խեղդելու խռովարարական ո եւ է ձեռնարկ: Գործադուլը հետզհետէ համայնավարական ապստամբութեան մը երեւոյթը կ'առնէ:

Սեւ ծովը փակուած՝ հելլէն նաւերուն

Հելլէն խորհրդարանին կողմէ ռուսեւհելլէն առեւտրական դաշնագրին մերժուելուն վրայ, խորհրդային կառավարութիւնը իբրեւ փոխ-վրէժ, որոշեց արգիլել հելլէնական նաւերու մուտքը Սեւ ծովու նաւահանգիստները: Նոյնպէս հրամայեց փակել Արգոսի գրասենեակները Պիրէօսի մէջ:

Թուրք վաճառականներ ձերբակալուած

«Ագշամ» կը գրէ թէ Թուրք վաճառականները վերջերս խիստ դժուարին կացութեան մը մատնուած են Ռուսիոյ մէջ: Ջեկան կարգ մը Թուրք վաճառականներ ձերբակալելով առանց պատճառի բանտարկած է: Միւս կողմէ բանտէն արձակուած վաճառականներուն թոյլ չեն տար իրենց երկիրները վերադառնալու: Թուրքեւռուս առեւտրական դաշինքին համաձայն, Թուրք վաճառականներու կողմէ Ռուսիա ղրկուած ապրանքներու արժէքին 50 կամ 75 առ 100ը տոլարի կամ անգլիական ոսկիի վերածուելով դուրս պիտի հանուի Ռուսիայէն, իսկ մնացեալ գումարով ռուսական ապրանք պիտի գնուի: Հակառակ այս որոշ տրամադրութեան, Ռուսերը ապրանք չեն ծախեր Թուրք վաճառականներուն, որոնք խիստ դժուարին կացութեան կը մատնուին: Ասկէ զատ, Թուրք վաճառականներու կողմէ Ռուսիա հանուած ապրանքները կը ղրկեն այնպիսի շրջաններ, ուր բացարձակապէս անկարելի է ծախել այդ ապրանքները:

Այս պայմաններուն մէջ, Թուրք վաճառականները Ռուսիայէն դրամ դուրս հանելու համար իրենց ապրանքները սկսած են ծախել Ռուսիոյ մէջ գործող մենաշնորհեալ օտար ընկերութիւններու: Այս վերջինները ապրանքին գումարը արտասահմանի մէջ օտար դրամով կը վճարեն Թուրք վաճառականներուն:

Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

44րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն, Պ. Յակոբ Շահինեան 10 սթերլին: Օրուան սակով	1,240.—
Օր. Ագնիւ Օհաննէսեան (Սալ Հէյի «Աշխարհաւոր Մ»-եան միջոցաւ)	25.—
Գումար	1,265.—
43րդ ցանկին գումարը	58,097.75
Ընդհ. գումար	59,362.75

×

... *Խմբագիր,*

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Յունիս.— Ներփակ կ'ուղարկեմ ձեզ տասը անգլիական ոսկիի չէք մը, խնդրելով որ յատկացնէք այս փոքր գումարը Պուլկարիոյ շարժի աղէտեալներուն: Մեծապէս կը շնորհաւորեմ յաջողութիւնը ձեր պատուաբեր թերթին որ աղէտեալներուն համար հաւաքեց կոկիկ գումարներ: Ուզեցի ես ալ իմ մասնակցութիւնս բերել ձեր այս ազգօգուտ ձեռնարկին, որ անտարակոյս չափազանց գովելի է:

Յակոբ Շահինեան

ԽՄԲ.— Այս այն հայրենակիցն է որ հայ արիներու Լոնտոն այցելութեան առթիւ, ինքնաբերաբար հոգաց անոնց թէյասեղանի եւն. ծախքերը եւ միեւնոյն ատեն գումար մը նուիրեց խումբին:

×

Փարիզի Բելլէն դեսպանատան կողմէ կոմիթոսի աղէտեալներուն ի նպաստ ցարդ հանգանակուած է 916,838 ֆրանք.

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն

Ցխուր լուրեր կը ստանանք Թեհրանէն: Քանի մը կարմիր շոշորթներ կը փորձեն Պարսկաստանի ափ մը հայութիւնն ալ վարկաբեկել կառավարութեան աչքին:

Մայիս 1ի առթիւ Թռուցիկներ կը հանուին: Քանի մը Հայեր ալ մաս կ'ունենան այդ Թռուցիկի խմբագրման եւ տարածման մէջ: Եւ իբրեւ հետեւանք, Պարսիկներու եւ Հրեաներու հետ, Հայեր ալ կը ձերբակալուին.

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին դեռ: Մինչեւ այժմ 30 հոգի բանտարկուած են, որոնց 6—7ը Հայեր:

Ամենէն առաջ ձերբակալուած է Սիմէոն Սիմէոնեան՝ «Ծախ» կոչուած Թշուառականը, որ ծանօթ է իբրեւ «Ժուռնալիզ»: Այս ողորմելին բան գործ ըրած է դաշնակցական Թերթերու յօդուածները Թարգմանել եւ ոստիկանութեան ներկայացնել որպէս զի վարկաբեկէ մեր կուսակցութիւնը: Այժմ զանազան չարչարանքներու կ'ենթարկուի բանտին մէջ, խոստովանելու համար: Եւ արդէն մատնած է իր շարք մը ընկերները: Ձերբակալուածներու մեծ մասը Հնչակեաններ են: Ցամառ զրոյց կայ թէ ձերբակալուած է նաեւ նախկին երեսփոխան Յովսէփ Միրզայեանը, որ դարձեալ իր թեկնածութիւնը դրած է Մէջլիսի յառաջիկայ ընտրութիւններու մէջ... Այս լուրը չկրցայ ստուգել: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը գէշ ազդուած է խորհրդային դեսպանատան զանազան խաղերէն: Մաղթենք որ Թռուցիկներու խնդիրն ալ իբրեւ Թռուցիկ խնդիր քննուի եւ փակուի:

Վ. Ա.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

I

Ն. Ժորդանիայի եւ իմ մէջ ծագած վէճի առթիւ վրաց հրապարակագիրները հետեւեալ մեղադրանքն են ձեւակերպում անձնապէս իմ դէմ։

Անթոյլատրելի է, ասում են նրանք, որ ես հայ-վրացական ներքին խնդիրները հանում են Ռուսների առաջ եւ դա էլ այն ժամանակ, երբ Ժորդանիան պայքար է մղում ռուս սոցիալիստների դէմ՝ Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդների, հետեւաբար եւ հայ ժողովրդի անկախութիւնը պաշտպանելու համար։ Նման արարքը իմ կողմից նրանք հաւասարազօր են նկատում հարեւանին կռնակից զարնելու։

Ճիշտն ասած ինձ համար պարզ չէ, թէ ես ինչով եմ ռուսների առաջ դրել հայ-վրացական ներքին խնդիրները՝ Ժորդանիան գրել է մի գրքոյկ — «Մեր Տարաձայնութիւնները» — որը նախ մի ճառ է հանդիսանում այն սկզբունքների եւ տեսակէտների, որ նա, իբրեւ ընկերվարական, պաշտպանում է ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի խնդրում, եւ ապա՝ մի բանավէճ ռուս ընկերվարականների հետ, որոշ տակտիկական խնդիրների շուրջը։

Առանց որ եւ է ձեւով միջամտելու նրա բանավէճին, եւ առանց մի խօսք ասելու ի պաշտպանութիւն ռուս ընկերվարականների, որոնց դէմ պայքարում է Ժորդանիան — եւ յաճախ անտեղի եթէ չասենք անարդար կերպով — ես արտայայտուեցի այդ գրքի մասին Դնի թերթում կրկնակի նշանակէտով. նախ՝ ողջունելու համար այն արմատական փոփոխութիւնը, որ ազգային հարցում կրել է Ժորդանիան, իր նախկին սոցիալ-դեմոկրատական տեսակէտներից մի հսկայական թռիչքով ցատկելով դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտները, որոնց դէմ սոցիալ դեմոկրատիան քսան տարուց ի վեր պայքար էր մղում, եւ ապա՝ պարզելու համար, թէ արդեօք Ժորդանիան տրամադի՞ր է լուծելու հայ-վրացական հողային վէճերը, որոնք գերազանցօրէն ինքնորոշման իրաւունքի վէճեր են, համաձայն իր իսկ պաշտպանած սկզբունքների։

Վերջին հարցը հիմնաւորելու համար, անհրաժեշտ էր ցոյց տալ, թէ Ժորդանիայի անցեալ քաղաքականութիւնը յիշեալ հողային վէճերի ժամանակ ինչքան անհամապատասխան է եղել նրա այժմեան սկզբունքներին եւ թէ դրանից ինչ անպատեհութիւններ են առաջացել հայ-վրացական փոխ-յարաբերութիւնների մէջ։ Որ այս քաղաքականութեան վերիշումը անախորժ կացութիւն պիտի ստեղծէր Ժորդանիայի համար — այդ ես գիտէի։ Սակայն ես գիտէի նաեւ, որ նրա համար դժուար չպիտի լինէր այդ անախորժութիւնից դուրս գալ, եթէ ազգային ինքնորոշման իրաւունքին նա տալիս է իրօք այն արժէքը, ինչ որ ջանում է ցոյց տալ իր գրքի մէջ։ Սրա համար բաւական էր միայն որ Ժորդանիան շիտակօրէն յայտարարէր, թէ ինքը, վերջին տասը տարուայ քաղաքական իրադարձութիւնների ազդեցութեամբ, երես է դարձնում իր անցեալ սխալ քաղաքականութիւնից ճիշտ այնպէս, ինչպէս որ նա, աւելի քան երկու տասնամեակ վրաց ժողովրդի ինքնավարութեան դէմ պայքարելուց յետոյ, այսօր, նոյն իրադարձութիւնների ազդեցութեամբ, անվերապահօրէն պահանջում է Վրաստանի կատարեալ անջատումը եւ կատարեալ անկախութիւնը Ռուսաստանից։

Այս է եղել մեր ամբողջ արածը։ Սրա մէջ հայ-վրացական վէճերը ռուսների առաջ հանելու փորձ կարող են տեսնել միայն նրանք, ովքեր հաւկիթի մէջ էլ մազ են փնտռում՝ հաւին մորթելու որոշումն արդարացնելու համար։

Սրանով, սակայն, բնաւ չենք ուզում ասել, թէ հայ-վրացական վէճերը կամ խնդիրները օտար ընկերվարականների առաջ հանելը մենք յանցանք ենք համարում, որի համար ո՛վ եւ իցէ իրաւունք ունի մեզնից հաշիւ պահանջելու։

Այսպէս կարող է մտածել մի Զ. Աւալով, որին «մատնութիւն» է թւում(*) մեր Ընկ. Վարանդեանի գանգատը ինտերնացիոնալի ներկայացուցիչներին՝ վրաց սոցիալ դեմոկրատական կառավարութեան մի շարք արարքների դէմ։ Այսպէս են մտածում, թերեւս, «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրներն էլ։ Բայց այդպէս չենք մտածում մենք։ Որովհետեւ օտար ընկերվարականները մեզ համար արտաքին իմպերիալիստական ուժեր չեն, որոնց՛ միջամտութիւնը անդրկովկասեան ժողովուրդների ներքին հարեւանական վէճերի մէջ չարիք համարէինք։ Ընդհակառակն, նրանք, ինչ ազգութեան էլ պատկանելիս լինեն, մեզ ներկայանում են իբրեւ հարազատ տարրեր, ցորչափ մենք նրանցհետ միացած ենք միեւնոյն ինտերնասիոնալի դրօշի տակ։ Առաւել եւս մենք մեզ համար, ինչպէս եւ առհասարակ անդրկովկասեան աշխատաւոր դեմոկրատիայի համար, հարազատ ենք նկատում ռուս ընկերվարականներին, որոնց հետ, բացի գաղափարների նմանութիւնից, ունինք նաեւ բազմաթիւ եւ բազմապիսի կապեր՝ անցեալ ընդհ. պայքարից ժառանգութիւն մնացած։

Այս ռուս եւ ոչ-ռուս ընկերվարականների առաջ մենք միշտ կարող ենք բանալ անդրկովկասեան աշխատաւոր դեմոկրատիայի շահերին եւ փոխյարաբերութիւններին վերաբերող բոլոր խնդիրները։ Գիտենք, որ դա «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրների շահերին դուր չի գայ, բայց սա արդէն ճաշակի խնդիր է, որի մասին չարժէ վիճել։ Մենք համոզուած ենք, որ Վրաց ընկերվարականները դէպի ինտերնասիոնալի [illegible] ունեցած մեր այս վստահութեան համար մեզ չեն կշտամբի։

Գալով այն մեղադրանքին, թէ մենք Ժորդանիային կռնակից հարուածում ենք այն ժամանակ, երբ նա ռուս ընկերվարականների դէմ պայքարում է յանուն բոլոր ժողովուրդների ազգային ինքնորոշման իրաւունքի, մենք դա աւելի՛ քան ծիծաղելի ենք գտնում։

Նախ՝ որովհետեւ այդ պայքարի արժէքի մասին մենք բնա՛ւ այն ըմբռնումը չունինք, ինչ որ ունի Ժորդանիան՝ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրների հետ միասին։ Ռուս ընկերվարականները — մեր խօսքն ի հարկէ սակաւաթիւ բացառութիւնների մասին չէ — երբեք դէմ չեն եղել եւ դէմ չեն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքին, որ նուիրագործուած է ինտերնասիոնալի որոշումներով։ [illegible] Վրաստանի եւ Հայաստանի անկախութեան պահանջը ոչ ոք նրանց պէս վճռականօրէն չէ պաշտպանել բոլշեւիկեան իմպերիալիզմի դէմ։ Այս պայմաններում վեր կենալ եւ նիզակներ ճօճել ռուս ընկերվարականների դէմ՝ յանուն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի — ինչպէս այդ անում է Ժորդանիան — նշանակում է միանգամայն անտեղի կերպով ազգայնական տրամադրութիւններ հրահրել նրանց շարքերում։

Այնուհետեւ՝ մենք չենք համակրում այն մեթոդներին, որ առաջ է քշում Ժորդանիան նա՛եւ ռուս ընկերվարականների հետ բացած իր բանավէճի ժամանակ, Վրաստանի ինքնորոշման իրաւունքը վերականգնելու համար.— մեթոդներ, որոնց ծայրը ինչպէս քաջ յայտնի է «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրներին, հասնում է մինչեւ Անգօրայի գաղտնի տեսակցութիւններ, մինչեւ Անդրկովկասը թիւրքական իմպերիալիզմի թատերաբեմ դարձնելու ծրագիրները։

Այսպիսի վտանգաւոր — եւ հէնց ազգային ինքնորոշման իրաւունքի տեսակէտից վտանգաւոր — ընթացքի դէմ խօսիլը մեր իրաւունքն է բոլո՛ր պայմաններում եւ բոլո՛ր ժամանակներում։ Եւ եթէ Ժորդանիայի դէմ գրած իմ յօդուածներում ես ոչ մի խօսքով չանդրադարձայ այս հարցերին՝ դրա պատճառը նրան կռնակից չզարնելու նրբանկատութիւնը չէր։ Ի հարկէ նման նրբանկատութիւն չպահանջեց Ժորդանիան Ծերեթելիից, երբ նա, անցեալ տարի, գրեթէ նոյն պայմաններում հրապարակօրէն դուրս եկաւ Ժորդանիայի դէմ, եւ այս տարի էլ կարող էր չպահանջել ինձնից։

Ես չանդրադարձայ այդ հարցերին պարզապէս այն պատճառով, որ ինձ ռուս ընկերվարականների հետ սկսուած բանավէճը չէր զբաղեցնում, այլ Ժորդանիայի վերաբերմունքը դէպի Վրաստանի սահմաններում ապրող ոչ-վրացի ժողովուրդների եւ մասնաւորապէս հայ ժողովրդի ազգային ինքնորոշման պահանջները։

Եթէ այս փորձաքարի վրայ Ժորդանիան, իբրեւ սկզբունքի մարդ, շա՛տ աւելի աղօտ գոյներով գծագրուեց, քան իբրեւ Վրաստանի ազգայնական շահերը հետապնդող քաղաքական գործիչ, եթէ, հայ-վրացական հողային վէճերի մէջ Ժորդանիայի բռնած ընթացքը լաւ վկայական չհանդիսացաւ նրա պաշտպանած սկզբունքների կայունութեան մասին, եթէ, վերջապէս, նրա պատճառով ռուս ընկերվարականները իրաւունք պէտք է համարեն թերահաւատութեամբ վերաբերելու դէպի այն բուռն շարժառիթները, որոնք դրդում են Ժորդանիային աջ ու ձախ նիզակներ ճօճել յանուն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի՝ այս ամէնի մասին մենք կարող ենք խորապէս ցաւել, բայց մեղաւոր նկատել մեզ երբեք։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Տես Զ. Աւալով. «Վրաստանի անկախութիւնը եւն.» էջ 212։

ԴԱՏ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի գրող մը՝ Ժագ Պուլանժէ, անցեալ տարի, յօդուածով մը կ'անդրադառնար գրագիտուհիի մը՝ Ժորժ Սանդի (1804 - 1876) կեանքին, ու զայն կը կոչէր «Բազմաթիւ սէրերով կինը», ու կուտար գայթակղեցնող մանրամասնութիւններու հետ, նաեւ անոր յաջորդական սիրահարներուն երկար ցանկը, որուն բաղկացուցիչ տարրերուն մէջ կիներ .. ալ կային։

Բայց Ժորժ Սանդի թոռնուհին՝ Տիկին Լօթ-Սան, նախանձախնդիր իր համբաւաւոր մեծ մօր պատուին, անուանարկութեան դատ բացաւ Ժագ Պուլանժէի դէմ, պահանջելով 10 հազար ֆրանքի վնասուց հատուցում։ Բայց Տիկ. Լօթ-Սանի նախանձախնդրութիւնը որքան ալ գովելի ըլլայ, շատերուն հեգնանքին միայն կ'արժանանայ։ Որովհետեւ, կը բաւէ միայն կարդալ Ժորժ Սանդի նամակները, ուր ան, կը յայտնուի իբր [illegible] երջանկութեան, որուն յագեցումը յաջորդաբար կը փնտռէ ժամանակին էն նշանաւոր անձերուն մօտ։ Անոր սիրային արկածները հանրածանօթ են։ Այժմ, դատարանին կը մնայ որոշել թէ՝ օրէնքի դէ՛մ է տարիներ յետոյ անդրադառնալ մէկու մը կեանքին, որուն պատմութիւնը այլ եւս գաղտնիք մը չէ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՅՐԵՐԸ

Երիտասարդ հայ բարեկամ մը գրել կուտար.

— Գիտե՛ս, ինչո՛ւ ֆրանսացի կիները չեն ուզեր շատ զաւակ ունենալ... Որովհետեւ անոնք, ո՛րքան կը գուրգուրան իրենց մանկիկներուն վրայ, ո՛րքան կը ճգնին ու կը յոգնին զանոնք մեծցնելու համար, որ, իրաւցնէ կարելի պիտի չըլլար միեւնոյն հոգածութիւնը տալ շարք մը զաւակներու, առանց իսկ վտանգելու իրենց առողջութիւնը։

Ապշահար բարեկամիս երեսը նայեցայ, որովհետեւ ե՛ս ալ այդպիսի գաղափար մը ունեցած էի, դիտելով հասարակաց պարտէզներու մէջ ֆրանսացի մայրերուն հոգածութիւնը իրենց մանկիկներուն։

Ինչպէս ամէն անգամ որ հայ մայրեր տեսնելով կը մտաբերեմ Տէր-Զօրի անապատները, եւ կամ Եփրատի ափերը, այնպէս ալ երբ ֆրանսացի մայրերու հանդիպիմ, միտքս կ'ուղղուի դէպի Վէրտէնի աւերակները, եւ այդ երկու պատկերներուն մէջ կարծես ցաւերու նոյնութիւն մը կը գտնեմ։

Սխալ է ֆրանսացի կինը դատել պուլվարներու վրայ պտտող, սրճարաններու մէջ սպասող թեթեւաբարոյ կիներով։

Անոնք չեն որ կը ներկայացնեն ֆրանսացի մայրը։

Բուն ֆրանսացի ընտանիքը, առհասարակ կծկուած իր պատեանին մէջ, եւ պատսպարուած այդպէսով իր չինական պարիսպներուն մէջ, իր ընտանիքի անդամներէն դուրս, ոչ ոքի հետ յարաբերութեան մտնել կը ձգտի։ Ըն իր այդ կղզիացումին մէջ, իր վիճակին պահպանման աւելի նախանձոտ է քան Պոլսոյ հարէմներուն բնակիչները։

Փարիզի փողոցներուն եւ սրճարաններուն մէջ, մեր հետաքրքիր նայուածքներուն եւ զարմանքին առարկայ դարձող կիները [illegible] տեղացիներ չեն, այլ քառասուն միլիոն ժողովուրդէ մը քաղուած անկեալներ, որոնք խաբուած, եւ կամ մոլորած իրենց գիւղին մէջ, ուր ամէն մարդ կը ճանչնայ իր դրացին անցեալն ու ներկան, եւ հնարաւորութիւն չունենալով այլեւս իրենց գիւղին մէջ ընտանեկան բոյն մը շինել, կը խուժեն դէպի մայրաքաղաք՝ եւ կը կորսուին խուժանին մէջ։

Ֆրանսացի մայրը, կապուած իր խրճիթին, յանձն առած է իբր աւանդութիւն, ընտանիքին մատակարարութեան ծանր հոգը։ Կը հաշուէ իր ամէն մէկ սանթիմը, կը պտտի խանութէ խանութ ապրանքին լաւագոյնը եւ աժանը գնելու համար, որպէսզի այդպէսով կարելի ըլլայ խնայել գումար մը՝ ապահովելու համար իրենց ծերութեան վերջին տարիները, առանց կարօտ ունենալու ուրիշներու օգնութեան։

Ահա, ա՛յս է ֆրանսացի կնոջ բրդէ գուլպային աշխարհահռչակ պատմութիւնը։

Մինչդեռ մեր մէջ, երբ այր մը ստիպուի, որ եւ է կերպով, տնական ծախքին հոգը իր կնոջը յանձնել, կարծես իր ծանօթներուն քով վարկաբեկուած կը զգայ։

Անցեալները ֆրանսացի պաշտօնակից մը կ'ըսէր ինծի.

— Վա՛յ այն ընտանիքին, ուր այրը ստիպուած է, կասկածելով իր կնոջը շռայլութենէն, դրամը ինքը պահել եւ տունին ծախքերը անձամբ կատարել։ Այդպիսի ընտանիք մը, ուշ-կանուխ դատապարտուած է կորսուելու։

Ֆրանսացի կինը, իր խնայասիրութեանը համար, դարձած է իր ամուսինին գործունէութեան անհրաժեշտ օժանդակը։ Չկայ առհասարակ ոեւէ վաճառատուն՝ ուր ֆրանսացի կինը չմասնակցի իր ամուսինին աշխատանքին, եւ իր կնոջական տաղանդը չբերէ գործին յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման։

[illegible] ֆրանսացի կինը, մտահոգ իր ընտանիքին ապագայովը, յանձն կ'առնէ, միեւնոյն աշխատիլ իրենց սեփական խանութին մէջ, որպէսզի ամուսինը երթայ աշխատի ուրիշի մը քով, իբր պաշտօնեայ, որպէսզի, օր մը առաջ կարող ըլլան ձեռք բերել տնտեսական որոշ անկախութիւն մը։

Ահա՛, գեղեցիկ օրինակ մը հայ կիներուն համար։ Անոնք պէտք է իրենց բնակած երկիրը լաւ ուսումնասիրեն եւ քաղեն այն ծաղիկները միայն որոնցմով կարելի ըլլայ կազմել հայ ընտանիքին երջանկութիւնը։

Ֆրանսացի կինը ճաշակաւոր է միանգամայն, եւ այդ ճաշակն է անտարակոյս՝ որ նպաստած է Ֆրանսան եւ մանաւանդ Փարիզը նորաձեւութեանց կեդրոն մը դարձնելու։

Ամենահամեստ խաւերու պատկանող ֆրանսացի կինն իսկ կարողութիւնն ունի զարդարելու իր սենեակը, նոյնիսկ ամէնաչնչին առարկաներով։

Ֆրանսացի կինը աշխատասէր է նոյնպէս։ Չափազանց հոգածու եւ նախանձախնդիր իր աշխատանքին. երբ դիտելու ըլլանք ֆրանսացի կնոջ աշխատանքը, սկսեալ գործարաններու մեքենաներէն մինչեւ դրամատուններու գրասենեակները, կառավարական պաշտօնատուները, կարելի չէ զսպել մեր հիացումը։

[illegible] աշխատաւորական կամ պաշտօնէական կեանքէն դէպի մտաւորական մթնոլորտը, մինչեւ գրականութիւն եւ մամուլ, կը տեսնենք որ ֆրանսուհին այդ ասպարէզներուն մէջ ալ իր որոշ դիրքը ունի։

Թէեւ Ֆրանսայի մէջ, առայժմ կինը քաղաքացիական իրաւունքները ամբողջութեամբ չի վայելեր, եւ ո՛չ [illegible] հանգամանքով իրաւասութիւն չունի տակաւին քուէարկելու եւ ընտրուելու, բայց այդ՝ կը ներկայացնէ միայն արտաքինը, պաշտօնականը՝ իրականին մէջ, ֆրանսուհին իր որոշ դիրքն ունի ու իր ազդեցութիւնը կը բանեցնէ, ըլլայ ընտանեկան յարկէն ներս, ըլլա՛յ քաղաքական բեմին վրայ։

[illegible] ողբացեալ աբբայ Տը Լարիի խօսքը, թէ Հայերը Արեւելքի ֆրանսացիներն են եւ իրաւունք ունին իրենց այդ հանգամանքին մէջ ֆրանսացիներուն անկեղծ աջակցութեան, պիտի թելադրէի Ֆրանսա բնակող հայ կիներուն՝ աւելի մօտենալ իրենց ֆրանսացի քոյրերուն եւ օրինակել ինչ որ լաւագոյնն է մեր ցեղին բարձրացման համար։

ԱՐԱՄ [illegible]

ՍՈՒՐՃ ՈՒ ՇԱՏ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարմրամորթ ցեղապետ մը, Պարոն «Ջերմակ Արծիւ-ջի» Նիւ Եորքէն ճամբած է [illegible]: Մտադիր է երթալ Լոնտոն եւ հոն, հիմը դնել «Համաշխարհային խաղաղութեան եւ բարգաւաճման» ընկերակցութեան մը: Պարոն «Ջերմակ Արծիւ-ջի 106 տարու է ու դեռ կայտառ: Երբ [illegible] կը շնորհաւորէին իր առողջութեան համար, հետեւեալ պատուէրը տուաւ. «Շատ ջուր խմեցէք, պաղ ջուրի լոգանք ըրէք, զգուշացէք տաք ջուրէն. իբր սնունդ, քիչ միս՝ այն ալ [illegible] եփած, առատ բանջարեղէն եւ պտուղ իսկ նստուկ վիճակի մէջ, մտքի աշխատանք շատ չկատարել եւ այս բոլորէն յետոյ, [illegible] դրէք, երկար եւ առողջ ապրիլ»:

ՋԱՏԵՆՔ ՋԱՏՈՒԵԱՆԸ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊԱԿԱՆԵՆ

Առջի օր եւ երէկ, [illegible] յին Թերթերէն քաղելով, [illegible] էինք թէ սրիկայութիւնը [illegible] Հայաստանի, մամուլը [illegible] Երեւանի եւ Լէնինականի [illegible] Այն աստիճան որ կառա[illegible] թիւնը որոշած է [illegible] րութեան դիմել։

Իբրեւ բնորոշ օրինակ, [illegible] Հայաստանի [illegible] Թարգմանենք հետեւեալ [illegible] ուածը, որ կը պատկերացնէ [illegible] կենցաղի, ուրիշ խօսքով [illegible] յանդակ բարքերու զարգա[illegible]

Ղուրդուղուլիի մէջ [illegible] է հիմա։

Եւ զարնան այդ եղանակին զարնան պէս կը ծաղկի [illegible] նային քաղլուսկոմի նախագահ Մանուկ Ջատոեանը։ Ամէն առաւօտ անոր երիտասարդ [illegible] բարակ կինը իրեն կ'ուղեկցի մինչեւ քաղլուսկոմի շէնքը [illegible] երբ Ջատոեանը կ'անցնի [illegible] խատանքի, անոր [illegible] կեանքերուն մէջ, յաւերժահարսի պէս կը պտտի իր նորապսակ կինը եւ ոչ միայն ան, այլ եւ ուրիշ, ուրիշ կինայք։

Կոմերիտական է Մանուկ Ջատոեանը, եւ ամօթ է [illegible] ան մտածէ միայն իր [illegible] միայն իր ընտանիքի մասին։

Նա մտահոգուած է նոր կեանքով ու նոր կենցաղով այդ մասին [illegible] կը կարդայ, կ'աշխատի [illegible] ւորել համայն կանանց...

Եւ ի զուր չէ որ Ղուրդուղուլիի մէջ երախաներն ու գիւղացիները արդէն երգեր են [illegible] բինած անոր մասին, երգերով կը պսակեն անոր անունը.

Ի զուր չէ, որ [illegible] սայական անձնաւորութիւն է նա Ղուրդուղուլիի ամբողջ շրջանին մէջ։

Գիտակից եւ ճարտար է Մանուկ Ջատոեանը, քաղաքական լուսաւորութիւն տարածելու եւ կենցաղային հարցեր պարզաբանելու խնդրին մէջ նա, թերեւս իր նմանը չունի, որպէս շրջանային քաղլուսկոմի նախագահ, որպէս կոմերիտ։

Բայց յետամնաց է անոր շրջապատը, տգէտ են Ղուրդուղուլիի գիւղացիները եւ [illegible] կենցաղը անթափանցելի խաւարով պատեր է զանոնք։

Ի՞նչ ընէր Մանուկ Ջատոեանը։

Պարզ է, որ նա իր կենդանի օրինակով պէտք է պայքարէր այդ խաւարի դէմ...

Ահա ձեզ այդ պայքարի [illegible] նմոյշ։ Միեւնոյն Ղուրդուղուլիի գիւղին մէջ կան երկու [illegible] քաղաքացիներ։ Ամուսիններ [illegible] էին անոնք եւ այդ ամուսիններէն մէկը կը գրէ [illegible]

«[illegible] տասը տարի [illegible] րէինք հանգիստ, իբր [illegible] սիրող ամուսիններ...» [illegible] գէտ էր կինս եւ իմ [illegible] միայն կարողացաւ [illegible] վիլ ապա... անցաւ նա [illegible] կազմակերպութեան մէջ, [illegible] զունուեցաւ լիկկայան [illegible]

Ի՞նչ բարբարոսութիւն... միթէ կարելի՞ է [illegible] տարի ապրիլ միեւնոյն [illegible] հետ ու միթէ կարելի՞ է [illegible] մուսնական հաճոյքներու [illegible] [illegible] բացմամբ գրաւել [illegible] յարկէն ներս, կը մտածէ [illegible] նուկ Ջատոեանը..

Ալ ինչպէ՞ս չբողոքէր [illegible] նուկ Ջատոեանի քաղ[illegible] մական սիրտը, ինչպէ՞ս [illegible] այդ խաւարի միջից դէպի [illegible] սաւորութիւն, [illegible] տարաբախտ, [illegible] կիներ։

Եւ քաղլուսկոմի նախագահ Մանուկ Ջատոեանը կ'[illegible] պաշտօնական [illegible] Թէրճնէրուն [illegible] ձեռնարկէ նոր կեանքը [illegible] կենցաղը կենդանի կերպով [illegible] ցադրելու գործին։

— Դու կին կազմակեր[illegible]

...կեան անգամ ես, պէտք է ...ակնաս կեանքի ազատու... ...ներ,— կը բացատրէ Մանուկ ...ենը, օգտուելով Լուսի... ...ատեանը, օգտուելով Լուսի... ...ի ամուսնին երկարատեւ բա... ...յակայութենէն,— դու երբեք ...ջէտք չէ բռնակալութիւն ու ապ... ...ի գանապան ազդեցութիւննե... ...ու տակ...

Տարբերութիւն չկայ իմ ...ու քու ամուսնոյդ մէջ. Նոր ես, ...ու հասկնար, ինքզինքդ կը ...ու, պահք կը պահես,— կը ...ագրաւանէ Նոր կենցաղի քա... ...ազատ ապրէ՛, կեանքն ...պէս կը պահանջէ...

Որպէս զի Լուսիկը թօթափէ ...ի գրայէն պահպանողականու... ...եան թանձր փոշին, Մանուկ ...ատեանն օրինակներով կը ...մոգէ զայն, թէ ինչպէս Աշ... ...արակի մէջ ինքը «ապրելիս ...եղել մի ուրիշ կնոջ հետ, որ ...նոյնպէս ամուսին է ունեցել.» ...մինչեւ այժմ ալ գաղտնի ...ծացեր այդ գործը, որովհե... ...ւ «գաղտնապահ» է Մանուկ Ջատեանը։

...նա կանգ չառներ ամենա... ...տատ խոստումներու առաջ եւ ...կը համոզէ Լուսիկը, որ ինքը ...ապրեցին մէջ դասեր կ՚ունե... ...այ եւ Լուսիկը գիրքին մէջ ...ուր տեղ կ՚ունենայ, եթէ հա... ...ծայնի ապրիլ անոր հետ...

...Ազատ ապրէ, կեանքը ...կը պահանջէ...

Ազատ ապրուստի բարձր ...երով, Նոր կենցաղի փրկա... ...ար քարոզներով Մանուկ Ջա... ...ատեանը կը յաջողի գայթակ... ...ցնել կանանց կազմակերպու... ...եան մէջ մտնող, քաղուծա... ...կան լիկկայաններուն մէջ ...ր անգրագիտութիւնը վերա... ...ցնող Լուսիկը։

Ան կը փրկէ զայն տգիտու... ...թեան ու «բռնակալութեան» ...անր ճիրաններէն...

Իսկ քիչ յետոյ՝ նոյնպիսի ...ազատամտութեամբ Մ. Ջատեա... ...նը կը թողու «ազատուած» ...Լուսիկը, կ՚ամուսնանայ ուրիշի ...ի հետ՝ եւ անոր «գաղտնա... ...պահութեան» շնորհիւ կը վար... ...կել նաեւ Լուսիկը։ Գիւղե... ...ւն մէջ կը պատմուի «կոմե... ...», Մանուկ Ջատեանի հե... ...ութիւններու համբաւը եւ ...ացիները պարծանքով կը ...ոսին կին կազմակերպու... ...թեան ու Նոր կենցաղի մասին, ...որոնց շնորհիւ Լուսիկը «ազա... ...տագրուել էր»...

Ես չեմ ցանկանար իմ ...ատուիս վրէժը կին կազմա... ...կերպութեան մէջ գտնել,— կը ...րէ Լուսիկի ամուսինը, այն ...ամուսինը, որուն յետամնացու... ...թենէն ու «բռնակալումէն» Մ. Ջատեանը պիտի ազատէր ...Լուսիկը իր «Նոր կեանքով ու ...Նոր կենցաղով», բայց ան կը ...բացագանչէ.

Կեցցէ՛ «կոմերիտական» Մանուկ Ջատեանը։ Կեցցեն ...Նոր կեանքն ու Նոր կենցաղը...

Եւ այս կոչը չի կրնար լսելի չգտնել մեր կոմերիտմիութեան կոմիտէի կրնարլսելի չգտանալ մեր Գիւղքաղաքավարին, չի կրնար լսելի չգտնալ նաեւ անոնց համար, որոնք իրենց ճգճիմ հաշիւները, իրենց սանձարձակ լրբութիւնները սրիկայաբար կը շղարշեն Նոր կենցաղի ու Նոր կեանքի մաքուր շղարշով...

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ծարդ կիրարկուած օրէնքին համաձայն, բոլոր այն օտարները որոնք Ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունելու համար դիմում կը կատարէին, պարտաւոր էին զինուորական ծառայութիւն կատարել, նոյն իսկ եթէ իրենց պարտքը կատարած ըլլային իրենց երկրին մէջ։ Օտարները օրէնքի այդ տրամադրութեան ենթակայ էին մինչեւ իրենց 30 տարիքը։

L'Amitié Française շաբաթաթերթի տնօրէն եւ երեսփոխան Պ. Շարլ Լանպէր հետեւեալ փոփոխութիւնները առաջարկած է, որոնք դեռ չեն վաւերացուած.

1.— Անոնք որ Ֆրանսական Օտար Լեգէոնին, կամ իրենց երկրին մէջ ծառայած են, իրաւունք ունին իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը հաշուել տալու։

2.— Այն օտարները որոնք ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունած են, հետեւեալ պայմաններուն կ՚ենթարկուին, մինչեւ 27 տարեկան՝ զէնքի տակ չեն առնուիր, եթէ երկու կամ աւելի զաւակներ ունին, 28էն վեր՝ եթէ մէկ զաւակ ունին։ Իսկ 30էն վեր՝ Ֆրանսայի տարեկիցներու պայմանները պարտաւոր են լրացնել։

Ասկէ զատ, նոր օրինագծով, միայն ութը շաբթուան մարզանք մը պիտի տեսնեն անոնք, որոնք մինչեւ այսօր, որ եւ է զինուորական ծառայութիւն կատարած չըլլալով, կը մտնեն պահեստի շարքերուն մէջ։ Իսկ անոնք որ 2 Օգոստոս 1914էն մինչեւ 11 Նոյեմբեր 1918, որ եւ է թուականի, ծառայած են Ֆրանսական Օտար Լեգէոնին կամ համաձայնական եւ բարեկամ պետութիւններու բանակներուն մէջ, զերծ են գործօն ծառայութենէ, կը մտնեն պահեստի շարքերուն մէջ եւ իրենց տարեկիցներու դասին բախտակից կ՚ըլլան։

ԱԼՔՈՀՈԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթը վիճակագրական հետեւեալ թիւերը կուտայ ոգելից ըմպելիներու սպառումին մասին։

1923—24ին սպառած է իննը միլիոն 600.000 լիտրա ալքոլ։ 1924 - 25ին 48.000.000 լիտրա։ Իսկ 1926—27ին 360 միլիոն լիտրա։ Այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն սպառումէն դատելով, տարուան վերջը, սպառումին քանակը պիտի հասնի 480.000.000 լիտրայի։

1927ին, ոգելից ըմպելիներու համար, բնակչութիւնը ծախսած է 1200 միլիոն րուպլի (աւելի քան 15 միլիար ֆրանք)։

Նոյն թերթը կը հրատարակէ դպրոցներու մէջ ալքոլամոլութեան մասին կատարուած քննութեան մը արդիւնքը։

Քննութիւնը կատարուած է 8էն 16 տարու 2420 դպրոցականներու վրայ։ Հարիւրին 15 մանչեր եւ հարիւրին 14 աղջիկներ կը գինովնան կանոնաւոր կերպով։ Ասկէ զատ, հարիւրին 14, մանչերը շատ կը խմեն, առանց սակայն գինովնալու։ Մանչերէն հարիւրին 34 ալքոլ կը գործածեն, իսկ հարիւրին 66ը գարեջուր եւ գինի, աղջիկներէն՝ հարիւրին 8ը օղի կը գործածեն եւ հարիւրին 2ը գարեջուր եւ գինի։ Տղոց հարիւրին 11ն է միայն որ դեռ օղիին համը չէ առած։

Ու տակաւին պէտք է նկատի ունենալ, որ սպառումի վիճակագրական քանակին մէջ չի մտներ պտղօղիի արտադրութիւնը որ 300 միլիոն լիտրան կ՚անցնի։

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.— Օր. Մառի Պօտուրեան՝ Պարտիզակցի՝ վեց տարիէ ի վեր կը յաճախէ Վենետիկի Նրաժշտանոցին դաշնակի ճիւղին։ Յունիս 3ին՝ ... [illegible] մեծ յաջողութեամբ Լիցի հուն... [illegible] թատրոն Վենետիկյան թերթը կը գրէ «Փրոֆ. Ճինոյ Թալեափիէթրա՛յի դաշնակի դպրոցին ազնուականութիւնն ու պզգուութիւնը ցուցադրուեցան անգամ մը եւս մեծ պայծառութեամբ փորձէն եօթներորդ շրջանի աշակերտուհի Օր. Մառի Պօտուրեանի, որ Լիցի 12րդ ... [illegible] նմանապէս բնական ամենագայտուն ձիրքեր, եւ ասոնցմէ զատ, ճշմարտապէ՛ս նշանաւոր իմացութիւն մը արտայայտութեան (interprétation)։ Կարգի եւ ինքնուրոյն ... [illegible] կտորին դժուարութիւններուն, եւ հարուստ գունաւորում մը որով ուցեց ներկայացնել զայն մեզի պատճէութիւն տուին գնահատելու իրենց բոլոր արժէքին մէջ թէ՛ հմայքը փափուկ եւ ուժեղ հարուածին, եւ թէ՛ պայծառ, ճշգրիտ եւ շատ զարգացած մեքենականութեան մը արժանիքները։ Որով եւ շատ արժանաւոր եղան ամենաջերմ ծափերն ու գրուատիքները որ շռայլուեցան իրեն՝ երբ կտորը վերջացաւ (Յունիս 5 ...)։

Իսկ «Կլամծէթթինօյ» կը գրէ. — «... Օր. Պօտուրեան՝ ... [illegible] ... ուժեղութեամբ, հարուածի պայծառութեամբ եւ գունագեղ արտայայտութեամբ նուագեց Լիցի 12րդ ռափսոտիան, ... [illegible] ջերմ համակրութիւնը» (6 Յունիս)։

Երաժշտանոցի վարչական խորհուրդին նախագահը, տնօրէնը եւ բոլոր փրոֆէսէօրները շնորհաւորեցին Հայ օրիորդը, իր փրոֆէսէօրը ճակատը համբուրեց. եւ շատ ... [illegible] փոքրիկ Հայ գաղութը ինքզինքը հպարտ զգաց այդ օրը՝ լսելով Վենետիկի պէս երաժշտութենէ հասկցող եւ դժուարահաճ քաղաքի մը բնտրանիին խնլայեր ծափերը, որ կը տրուէին իր մէկ զաւակին։ Յաջողութիւն կը մաղթենք տաղանդաւոր Հայ օրիորդին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԱՐՄԸՃԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բուռ մը Բա... [illegible] թաթաղանէն ազատուած բեկորներ, քով քովի գալով կազմեցինք ... [illegible] Միութիւնը։

Մեր նպատակն է — Ա. Նիւթապէս թէ բարոյապէս օժանդակել ... [illegible] Բ. ... [illegible] զարգացման. Գ. վերաշինել Արմըճա գիւղ մը, երբ պարագաները թոյլ տան։ Կը հրաւիրենք ... [illegible] Ամերիկայի մէջ եւ ... [illegible] մէջ գտնուող Արմըճացիները որ հաճին իրենց նիւթական աջակցութիւնը տալ այս գնահատելի ձեռնարկին։

Սարգիս Կ. Տառուկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Շրջանի ... [illegible] վարչութիւնը իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով

Ատենապետ՝ Գ. Թ. Մեծատուրեան, ատենադպիր՝ Գ. Արամ Հանչէր, գանձապետ՝ Գ. Նշան Սերոբեան, անդամներ՝ Տոքթ. Լ. Գրիգորեան եւ Կարօ Աշագլեան։ Այս առթիւ Շրջանային Վարչ. կը յանձնարարէ բոլոր Մասնաճիւղերուն որ հաճին մինչեւ Յուլիս 15 դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Շրջանին հետ ունեցած իրենց վիճելի խնդիրներուն կարգադրութեան ... [illegible] հետեւեալ հասցէին. M. A ... [illegible] tcher, 23, Rue de la Varenne, St. Maur Seine.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՆ ՄԸ ՀԵՐՈՍԸ — Պուլոնի մէջ, շաբաթ առտու, մարդ մը՝ իր շան հետ կը պտտէր ծովեզերքը, աւազին վրայ, երբ յանկարծ ալիք մը շունը առաւ ու տարաւ։ Մարդը, փրկելու համար անասունը՝ նետուեցաւ ծովէն, բայց իր կարգին ուժգին ալիքի մը յորձանքին մէջ բռնուած, չկրցաւ ցամաք ելլել հակառակ իր ճիգերուն։

Մօտակայ տան մը պատուհաններէն, 16 տարու անգլիացի աղջիկ մը, տեսնելով վտանգուած անծանօթը, նետուեցաւ ջուրը, զայն փրկելու համար։

Բայց հազիւ թէ մօտեցած էր անոր, երբ նոր ալիքներ խեղճ աղջիկը քշեցին ծովուն բացերը։ Երրորդ մը եւս փութաց անոնց օգնութեան, բայց հակառակ լաւ լողորդ մը ըլլալուն, չկրցաւ ինքզինքը բռնել։ Ալիքները զայն նետեցին ժայռերուն վրայ, ուր ծանր վէրքեր ստացաւ։ Կարելի եղաւ փրկել այս վերջինը, իսկ նախորդ երկուքին դիակները, կէսօրէն յետոյ միայն գտնուեցան ծովափէն։

ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ — Մեքսիքայի մէջ, իտալացի բանուոր մը որ գործարանի մը մէջ կ՚աշխատէր, ... [illegible] պիտի տիրանար 80 միլիոն լիրի հարստութեան մը։ Բայց իտալական կառավարութեան հետ դատ մը հետեւանքով, դեռ իր ժառանգութեան չէր տիրացած։ Երբ լուրը իմացուեցաւ, ամէն մարդ սկսաւ վրան խուժել։ Գործակը վարկով անոր տրամադրեց իր կերպասները, ինքնաշարժի գործակալ մը՝ իր կառքերէն ամէնէն սուղը յանձնեց անոր, գրամատուն մը անսահման վարկ բացաւ ու, շնորհակալ հայթայթիչ մը, որ ի հաշիւ գալիք ժառանգութեան իր ծառայութիւններն չի մատուցանէր միլիոնատէր գործաւորին։ Խեղճը որքան ձանձրացաւ այս հաճոյակատար հայթայթիչներէն որ, անցեալ գիշեր, գլուխը առաւ գնաց, ոչ ոք գիտէ թէ ո՛ւր։

ՍՈՒՍԱՀԵՐ ՀԱՅ ՄԸ — Պելֆօռ բնակող 25 տարու, Եփրեմ Գարահիսարցի երիտասարդ մը, որ կ՚աշխատէր Ալզասեան գործարանին մէջ, շաբաթներ առաջ կը նշանուի, եւ այն միջոցին որ ամուսնութեան կառավարական արտօնագիրը կը ստանայ, յուսատութենէ մղուած՝ կը փորձէ անձնասպան ըլլալ կախուելով, գործարանին մէջ ուր կ՚աշխատէր։ Բայց հասած անմիջական օգնութեան ... [illegible] կարելի կ՚ըլլայ զինքը փրկել ստոյգ մահուընէ։

ՄԷԿԸ ՀՐԱՑԱՆՈՎ, ՄԻՒՍԸ ԴԱՆԱԿՈՎ — Մարսէյլի մէջ, ինքնաշարժիչ մը, քանի մը անգամ դատապարտուած էր, իր ...

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ ԳԱԼՖԱԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիլա 17 Յունիս 1928 Փարիզ

սիրուհիին սպառնալիքներ ըրած ըլլալուն համար։

Անցեալ օր, փողոցին մէջ երբ պատահմամբ անոր հանդիպեցաւ, սպառնալիքի ձեւերով անոր վրայ քալել սկսաւ։ Իր նախկին բարեկամուհին սարսափած՝ ատրճանակ մը հանեց իր պայուսակէն եւ կրակեց ինքնաշարժիչին վրայ, որ թէեւ վիրաւոր, դանակով մը յարձակեցաւ կնոջ վրայ, եւ դէմքէն ծանրօրէն վիրաւորեց զայն։ Երկուքն ալ հիւանդանոց տարուեցան։

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԷ ՄԸ «ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկածըլլալով պատրաստելու «Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան Հայ կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին հատորը (Ա—Մ) ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Ց եւ Ն գրերն ալ հրատարակուեցան, ասոնք եւս ցին ապրանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն, թղթակցութիւն այս կամ այն թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել։ Գործս՝ շարունակութիւնը պիտի չըլլայ հրատարակուածին, ան մինչեւ 1905 տարին կը հասնէր, ասկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ աճագին բան տպուած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան։ Ըստի պիտի ըլլայ միաձոյլ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, ընդլայնուած եւ յաւելուածներով Այբէն՝ Ֆէ, 1512 — 1930։ Հայկական Հարցի, Հայկական Մատենագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս Հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական ուեէ լեզուներով, հաճին ղրկել։— Ինչ որ ստանամ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ շնորհակալութեամբ։

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
c/o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23.

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՛Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Տէմէգրիուս վարժապետը՝ իր ...րդին եկաւ մուրացիկ շէշտով ...ր հեծելու՝ ցոյց տալով իր պա...տառուն զգեստները, եւ պնդե...լով թէ գոմէշի մը կողմէ զգետ...նուած եւ գլորած էր։ Մինչդեռ ...րականութիւնն այն էր, որ մա...ռաններու մէջ թաքնուած պա...հուն պատռեր էր զանոնք։ Վեր...ապէս, փափա Ենտիմիոս, այդ ...ղեցիկ քահանան, որուն մեղա...կալծոտ դէմքին եւ անուշ աչքե...րուն մէջ յամր մեղադրանք մը ...կը կարդացուէր, կը հառաչէր եւ ...հանդարտ ձայնով մը կը հաստա...տէր թէ այս շարիքները Աստուծոյ ...կողմէ ղրկուած են իր հայրենիքին։

Ցոյները իրենց մեծ խօսքկու...թեան անխուսափելի հետեւանքը չէին նախատեսեր։ Եհմէտը նեղ գրութեան մը կը մտնէին։ Ահմէտ խնդրին առած հանգամանքին դէմ ընդվզեցաւ։ Անկարգապահ զինուորները պատժելը պետի մը պարտականութիւնն է։ Բայց խնդիրը հիմա քրիստոնեայի եւ ... [illegible] պայմաններուն մէջ պատժել ուղղել չէր այլեւս, այլ քրիստոնեանրուն վրէժը լուծել։ Արդ. Ահմէտ ինչպէս կրնար պարտուածներուն յաղթանակը ապահովել յաղթողներուն վրայ։ Ասկէ զատ, մեծ անխոհեմութիւն մը գործած կ՚ըլլար նախատուած կրօնամոլութիւն գերագրգռելով խորհեցաւ թէ նոյնիսկ գիւղին անդորրութեան համար լաւ էր վերապահ ըլլալ քրիստոնեաներուն խանդը իջեցնելով հանդերձ պէտք էր պատժել սակայն։

Այն ատեն ըրաւ ան ինչ որ Թուրքը այդ տեսակ պարագաներու մէջ կ՚ընէ ինչ որ Սուլթանը ինք իսկ կ՚ընէր Եւրոպայի հետ, երբ այս վերջինը Հայաստանի կոտորածներուն աաթիւ միջամտէր։ Ահմէտ պատիժ տալու ձեւեր առաւ։ Ցեղեկագիր պատրաստեց։ Խռովարարները կանչեց եւ հարցաքննեց, իր ամբողջ խստութիւնը թափեց Ըպտուլլահի եւ Մուսթաֆայի վրայ։ Սպայի մը հսկողութեան տակ Ցմոքոս ղրկեց զանոնք։ Ուրիշ քանի մը մարդեր ալ նոյն ձեւով պատժեց։ Բայց Ալիին չկրցաւ ... [illegible] վարժուած էին անոր Մարգարէին խօսքերը քարոզելուն համար. ... [illegible] եթէ պատճառ ... եղած ըլլալուն՝ հաճի էր անո քրիստոնեայ քահանային դիմաց, գիւղին մէջ պէտք էր թողուլ մէկը՝ որ ամէն երեկոյ գետին ինար ու աղօթքներ ընէր։

Այդ օրէն սկսեալ, Լազարինայի վրայ անսպասելի խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ։ Քայլերուն աղմուկն իսկ հազիւ լսելի էր։ Խուճապը սաստիկ եղած էր։ Մրրիկ մը որ որքան քրիստոնեաներուն նոյնքան ալ Թուրքերուն վրայէն անցեր էր։ Ակելորդապաշտ հով մը կը փչէր այդ պարզամիտ հոգիներուն վրայ, հոգեկան այդ գրութեան մէջ Ըպտուլլահի եւ Մուսթաֆայի ճամբուիլը Ցրոգինի համար անսպասելի կնճիռներ առաջ բերաւ։

Տարօրինակ աւելորդապաշտութիւն մը ծնունդ առաւ գաւէշնեներու այդ յարձակումին մէջ, — պատճառ այս բոլոր նոր չարիքներուն — զինուորները ... [illegible] ... ցոյց մը կը տեսնէին թէ ինչ որ գիւղին մէջ ... [illegible], դժբախտութիւն կը բերէր։ Հետեւաբար, ոեւէ մէկին մուտքը գիւղին մէջ պէտք չէր թոյլ տրուէր։ Իրենց մաածելակերպով եկող Թուրքերը բացառութիւն էին։ Մուսթաֆայի եւ Ըպտուլլահի ճամբուելէ վերջ ըստ երեւոյթին գիւղին մէջ խռովարար տարր չկար այլեւս։

Բայց, այս վերջին դէպքերուն յաջորդող օրերուն, երկու ծերուկներ, չես գիտեր ուրկէ եկած, երկու մուրացիկներ, գիշերանց Լազարինայի առջեւ հասան, դուռներուն մօտ գետին փռուեցան ու քնացան։ Առաւօտուն խեղդուած ... [illegible], երկուքն ալ իրենց քնացած տեղին մօտ ծառի մը կրթնած գեր էին։ Հետեւեալ օրը, երկու Ցոյներու վիզը կտրուած ու թզենիի մը ճիւղերէն, գիւղին մօտ, կախուած գտնուեցան։ Օրինակ տալու համար էին այս բաները։ Զինուորները այսպէսով իրենց ... [illegible] կ՚ապացուցանէին։ Կը թուէր իրենց թէ գոհացում տուած անապաշտութիւնը ա... [illegible] չարիքներու առաջքը կ՚առնէր։

Գիւղին քրիստոնեաները շատ աւելի վրդոված էին։ Բայց, այս դոներէն դուրս տեղի ունեցած գլխատումները չէր որ զիրենք կը յուզէին, այլ գրաւման վիճակի զանազան դէպքերը։ Այն ահռելի գիշերէն ի վեր, այդ սարսափելի տրամը մեկնաբանելէ չէին դադրեր, եւ մանաւորաբար, սպային աղաղակը, անոր չիչտնու շարժումը։ Որքան խորհէին՝ այնքան կը զարմանային։ Եւ սակայն, ոչինչ կար տարօրինակ այդ աղաղակին մէջ։ Ստեփան «քէհեան» իբր խելացի եւ հաւասարակշիռ մարդ, այս վերջին կարծիքը կը պաշտպանէր։ Իր հոգիին խորէն, պատաւ Մարգարէուհիին, Մարիկոյի դէմ բարկութիւն կը զգար, որովհետեւ գոմէշներու վրայ ըրած իր գուշակութիւնովը ազդեցութիւնը զօրացած էր, եւ իրեն հանդէպ երկիւղածութեան յարգանք կը տածէին։ Ըրգեօ՞ք ուզած էր ակնարկել թէ գոմէշները, որ մը, պիտի սպպէին Ահմէտը որ թեսալիական շեշտ մը երեւան հանէ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Խորհրդային իշխանութիւնները այս պարագային տեղեկանալով, Ջեկային յանձնած են Թուրք վաճառականները։

Թուրք թերթը կ՚աւելցնէ. «Ռուսիոյ այս ընթացքը չի պատշաճիր Թուրքևռուս բարեկամութեան։ Եթէ Թրքահպատակները յանցանք մը գործած են, պէտք է դատարանին յանձնուին եւ կրեն իրենց արժանի պատիժը։ Այլապէս, մեր բարեկամութեան չի վայելեր առանց պատճառի ամիսներով բանտարկուած պահել անմեղ անձերը։ Կը յուսանք թէ Ռուսիա պիտի հարթէ այս թիւրիմացութիւնը»։

Կիրակին հանգիստի օր Թուրքիոյ մէջ

Քրիստոնէական թուականն ու լատինական թուանշանները ընդունելէ վերջ, Թուրքերը յանդուգն նոր քայլ մը եւս որոշած են առնել՝ իբրեւ հանգիստի օր ընդունելով Կիրակին փոխանակ Ուրբաթի։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս ուղղութեամբ ուժեղ հոսանք մը կայ Թուրքիոյ մէջ եւ Ազգ. Մեծ Ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի այս մասին։ Տարակոյս չկայ թէ, կ՚ըսէ թղթակիցը, այս առաջարկը պիտի ընդունուի։ Ցարդ Թուրքիոյ մէջ Ուրբաթը հանգիստի օր է, իսկ եւրոպական երկիրներու մէջ ալ հանգիստ կ՚ընեն Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ Կիրակի օրեր, այնպէս որ շաբթուան երեք օրը ամլութեան դատապարտուած է եւ միայն չորս օր կը մնայ առեւտրական գործառնութեանց համար։

Եգիպտացի նախարար մը հրաժարած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ ելմտական նախարար Մոհամմէտ փաշա Մահմուտ հրաժարած է։ Յիշեալը Մայիս 3ին ալ հրաժարական ներկայացուցած ու յետոյ ետ առած էր։ «Թայմզ»ի Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ դահլիճին ազգայնական (Վաֆտ, եւ ազատական անդամներուն միջեւ սուր տարակարծութիւն կը տիրէ՝ կառավարութեան քաղաքականութեան մասին։ Վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս ընդունուեցաւ թագաւորին կողմէ։ Կը սպասուի որ դահլիճին միւս ազատական անդամը՝ պատերազմական նախարար Հաֆար փաշա Վալի եւս հրաժարի։ Նախարարական տագնապէ կը վախցուի։

Օսմանեան Հանրային Պարտքի բաժանումը

Ինչպէս գրեցինք, Յունիս 13ին Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյի և Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Զուիցերիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ ստորագրուեցաւ Օսմ. Հանրային Պարտքերու մասին համաձայնագիր մը, որ Ազգային Մեծ Ժողովէն պիտի վաւերացուի մինչեւ առաջիկայ Դեկտեմբերի սկիզբը։ Ըստ այդ համաձայնութեան, ընդհանուր պարտքը ոսկեդրամի հաշուով 124,684,000 ոսկիէ կը բաղկանայ։ Այս գումարին 86,860,000 ոսկին, այսինքն ընդհ. գումարին 75 առ 100ը Թուրքիոյ բաժին կ՚իյնայ։ 1928ի Յունիսէն սկսեալ, առաջին եօթը տարիներու ընթացքին 2,000,000, 1935ի Յունիսէն սկսեալ վեց տարի 2,380,000, 1941ի Յունիսէն սկսեալ հինգ տարի 2,780,000, 1946ի Յունիսէն սկսեալ հինգ տարի 3,180,000, 1951ի Յունիսէն սկսեալ մինչեւ պարտքերու վերջանալը, տարեկան 3,400,000 ոսկի պիտի վճարուի։

Օտար պետութեանց ներկայացուցիչները մօտ օրէն բանակցութեան պիտի մտնեն նախկին օսմանեան կայսրութենէն անջատուած հողամասերու կառավարութիւններուն հետ, անոնց հետ ալ նման համաձայնագիր մը ստորագրելու համար։

Ատլանտեանը կտրելէ վերջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ամերիկացի Օր. Ամելիա Ըրհարտ Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալու պատիւը յաջողեցաւ ձեռք բերել։ «Ազատանդներու Թագուհի» Օր. Մապէլ Պոլ, որ կ՚ուզէր առաջնութիւնը խլել Օր. Ամելիայէն, տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի մէջ եւ այս յաջողութեան վրայ հրաժարած է իր ծրագրէն։ Օր. Մապէլ պիտի վերադառնայ Նիւ Եորք, յետոյ «Միս Քոլըմպիա»ն շոգենաւով պիտի փոխադրուի Անգլիոյ Սաութհէմփթըն նաւահանգիստը, ու օրիորդը այս անգամ պիտի փորձէ արեւելքէն դէպի արեւմուտք, Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, «Միս Քոլըմպիա» պիտի շարունակէ իր ճամբան՝ Նիֆաունտլէնտէն դէպի Հռոմ։

Գերմանացի օդանաւորդուհի Օր. Թէա Ռաշէ չէ հրաժարած Ատլանտեանը կտրելու իր ծրագրէն։ Գտած է ուրիշ կին մը եւս, որուն հետ միասին պիտի կատարէ թռիչքը։ Իտալացի Ջէզարէ Սապէլլի եւս գալ շաբաթ պիտի փորձէ Նիւ-Եորք-Հռոմ թռիչքը։

Անգլիոյ մէջ խանդավառ ընդունելութիւն կատարուեցաւ Օր. Ամելիա Ըրհարտի եւ ընկերներուն՝ Սթուլցի եւ Կորտընի։

Թուրք ուսանող մը անձնասպան

Մոնփէլիէէն Յունիս 18 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ 26 տարեկան Թուրք ուսանող մը՝ Ապտիւլ Քատէր, որուն եղբայրը երեսփոխան է Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ, անձնասպան եղաւ օդային կազով, իր սենեակին մէջ՝ Ժէնէրալ-Ռիւս փողոց թիւ 14։ Պոլիս՝ իր մօրը ուղղուած նամակի մը մէջ, Թուրք երիտասարդը ներողութիւն կը խնդրէ իր յուսահատական արարքին համար եւ կ՚աղաչէ որ 27,800 ֆրանք ղրկէ իր սիրուհիին՝ ինքնաշարժ մը գնելու համար։ Նամակ մըն ալ գրած է իր սիրուհիին, յայտնելով անոր անձնասպան ըլլալու իր որոշումը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԻՍԻ մէջ մեռաւ Սուլթան Րէշատի օրով ներքին նախարար Րէշիտ Միւմթազ փաշա, որ նախապէս եղած էր Պրուսայի կուսակալ եւ Պոլսոյ քաղաքապետ։ Յեղափոխութեան ներկայ եղան խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ էֆ. եւ տղան իշխան Էօմէր Ֆարուք, զօր. Շէրիֆ փաշա եւն։ Մարմինը Պոլիս պիտի փոխադրուի։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին Թէհրանէն ինքնաշարժով մեկնեցան Մէշէտ, ուկից գերման կառավարութեան նուիրած օդանաւով պիտի դառնան իրենց մայրաքաղաքը։

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ժողովը երրորդ ընթերցումէն յետոյ ընդունեց այն օրինագիծը, որ քուէի իրաւունք կուտայ կիներուն՝ 21 տարեկանէն սկսեալ։ Այժմ կը մնայ միայն Թագաւորին հաւանութիւնը՝ որպէս զի օրէնքը հրատարակուի։

ԶՕՐ. ՆՈՊԻԼԷ կը հաղորդէ որ տեսած է օգնութեան փութացող Նորվեկեան օդանաւը, բայց այս վերջինը չէ տեսած զինքը։ Օգնութեան ձեռնարկները կը շարունակուին։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Ջարդարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Մարսէյլի Գ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հասցէին։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Տէսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը վաղը երեկուն ժամը 7.30ին, Cafe de la Paixի սրահը։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը՝ Հինգշաբթի Յուլիսի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան, ժամանակակից ֆրանս. թատրոնի մասին։ Կը դասաւորուին անդամներն ու համակիրները։

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երեկոյթ մը սարքած է ի պատիւ Փարիզի համալսարանէն վկայուած առաջին հայ բժիշկ Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի 85րդ տարեդարձին, [illegible] Պօղոս Նուպար փաշայի. 4 Յուլիս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28 Rue Serpente։ Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի մասին կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, Ռուսահայ բժշկութիւնը 85 տարիէ ի վեր՝ Փրոֆ. Ադաջանեան։ Մուտքը ազատ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Եւրոպահայ Կ. Խաչի հանգանակութիւնը.—

Բ. ստացում

Սալլապաշեան, ԹՄՆ. Պօղեան, Խնկեան, Մրճօյեան, Ջաքարեան, Կիւրճեան, Տէյիրմէնճեան, Աստուրեան, Յակոբեան, Սահակեան, Օհանեան, Սաֆեան, Յարութիւնեան, Եազըճեան, Խալպա Օագայեան, Քէօսէեան, Պուլղուրճեան, Տէրտէրեան, Մահսէ [illegible], [illegible] Գասպարեան, Ղազարեան, Մարտուպեան, Տէր-Վարդանեան, Մինասեան, Համբարձումեան, Սարը-Պօղոսեան, Մկրտիչեան, Յակոբեան, Բրուտեան, Ա. Յակոբեան, Ե. Փափազեան, Նազարեան, Տէր-Գէորգեան, Մուրատեան, Ղազարեան, Մ. Տէրտէրեան, Կ. Տէրտէրեան, Կ. Պօյաճեան, Հ. Քնարեան, Տ. Պօյաճեան, Մ. Անանիկեան, Սարաթէյեան, Գըզըլեան, Մուրատեան, Դարբինեան, Բ. Պօղիկեան, Փափազեան, Միրէքեան, Այվազեան, Տօնիկեան, Գ. Ջաքարեան, Մինասեան, Արմաղանեան, Գաւիթեան, Դրգողեան, Հայրապետեան, Դարբինեան, Յովակիմեան, Գէորգեան, Կիրակոսեան, Յարութիւնեան, Հայթաեան, ԹՄՆ. Գէնտիրեան, Ադամեան, Մակարեան, Աճէմեան, Աճէմեան, Պօյաճեան, ԹՄՆ. Սողոմեան, Պիւլպիւլեան, Գեւեան, Թիւթիւնճեան, Խաչմաեան, Սիվրիհիսարեան, Պէշիրեան, Տիկ. [illegible], Լ. Անդրէասեան, Մ. Գրիգորեան, Օ. Դասպարեան, Թ. Չավուշեան, Մ. Արամեան, Մ. Առաքելեան, Ա. Կիրակոսեան, Ս. Համբարձումեան, Թօփալեան, Քոքբիլի Ե. Աղաճանեան, Այնթապլեան, Ս. Թօփալեան, Ա. Թօփալեան, Ս. Սի. [illegible] Ս. Աստուրեան, Մ. Մաթիկեան, Խ. Տէրտէրեան, Լ. Սու[illegible], Ն. Ֆրէնկեան, Հ. Մեսրոպեան, Կ. Մարութեան, Ե. Աս[illegible] [illegible], Ս. Նէվշէհիրեան, Ըմբատ Նէվշէհիրեան, Ա. Պօյաճեան, Ի. Թաթոեան, Գ. Խաչմէճեան, Mme. Rose, Ա. Փարիկեան, Գ. Գուլ[illegible]եան, Յ. Շէյխպօյ[illegible], Դասպարեան, Մ. Խանթարճեան, Կ. Կիւմիւշեան, Տ. Տրդատեան, Լ. Գալուստեան, Ա. Թորոսեան, Մ. [illegible] ԹՄՆ, Պ. Խաչէրեան, [illegible], Մ. Անտոնեան, [illegible] Երեմեան, Յակոբեան, [illegible], Գ. Պօյաճեան, Ա. Նէկ[illegible], Մ. Փիլիկեան, [illegible]բէյեան, Գ. Խումարեան, Յ. [illegible]պապեան, Գ. Քինաեան, Տ. Մարգարեան, Պուչակճեան, Ս. Կարապետեան, Ա. Գրիգորեան, Ա. Տարաքճեան, Մ. Կիւրճեան, Ս. Արամեան, Տ. Ալթունեան, Ի. Փափազեան 5ական, Մ. Փափազեան, Տիկ. Մարիամ, Տիկ. Թագուհի, Մ. Մամասեան, ԹՄՆ 4ական, [illegible]եան 3 ֆր.։ Ընդհ. գումար 3235.25 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 15 Յունիս,)

ԵՐԵՒԱՑԱՒ

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչ. [illegible] տամաւայլի եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ Միութեան պատուական անդամ. Կոտալ Պէրրիի քաղաքէս մեկնումին առթիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Մախու հող

Պուա-Քոլոմպի մէջ ծախու է 334 քառակուսի մեթր հող, ճակատը 8 մեթր, օդասուն դիրքի վրայ։ Ի հարկին կարելի է երկու մասի բաժնել։ Վճարումը կանխիկ։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant E. SOLVIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	1 տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.-70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ. 40շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տոլ. 10տոլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1928

21 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 679 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ,,ՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արտաքին փտանքները հեռացնելու քաղաքականութեան հետ, որուն վերջին արդիւնք եղաւ Թուրքեւիտալական դաշինքը, Էնկիւրի կը շարունակէ ընդլայնել ներքին յեղաշրջման փորձերը։

Արդիացման ձեռնարկները իրարու կը յաջորդեն, հոգ չէ թէ հրամանագիրներով կամ վարչական եղանակով։

Առիթ ունեցանք խօսելու վերջին նորութիւններու մասին. եւրոպական թուանշաններ եւ լատինական տառեր։

Առաջինը կը գործադրուի արդէն, Թուրք մամուլին մէջ, բոլոր թուանշանները եւրոպական են, տարօրինակ խառնուրդ մը կազմելով արաբական տառերուն հետ, որոնց ճակատագիրն ալ վճռուած է։

Անհաւասիկ ուրիշ կարգ մը նորութիւններ. —

Ուրբաթի տեղ կիրակի. Աղօթքները թուրքերէն, փոխանակ արաբերէնի։ Երաժշտութիւն՝ մզկիթներու մէջ։ Իսլամ հաւատացեալը այլեւս չպիտի հանէ կօշիկը մզկիթ մտած ատեն, այլ պիտի երթայ քրիստոնեաներուն պէս. Աթոռներ կամ նստարաններ պիտի դրուին մզկիթներուն մէջ, որով նամազն ալ պիտի ձեւափոխուի աւելի ճիշդ պիտի զայլի, քանի որ կարելի չէ մահմետական երկրպագութեան այդ եղանակը գործադրել՝ շարք-շարք նստարաններու եւ աթոռներու միջեւ։

Այս բոլորը ծրագիր են տակաւին։ Բայց փորձը ցոյց տուաւ որ Մ. Քէմալ պատմութեան համար չի պատրաստեր իր առաջադրութիւնները, այլ անմիջապէս գործադրելու կամեցողութեամբ։ Մինչեւ հիմա, ինչ որ լսուեցաւ իբրեւ մտադրութիւն կամ ծրագիր, նոյնութեամբ հաստատուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ, եւ հրապարակ գրուեցաւ իբրեւ օրէնք, յատուկ հրամանագրով։

Այսպէս՝ տեսի ունեցան սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացումը, Խանէտանը Ալ Օսմանի Տան վտարումը, հանրապետութեան հռչակումը, ֆէսին, խալիֆին, քօղին եւ հարէմին ջնջումը, կրօնի եւ պետութեան բաժանումը եւ ուրիշ կարգ մը յանդուգն ~~ձեռնարկներ, որոնք յեղափոխական կը~~ համարուէին։

Արդէն, քէմալական Թուրքիոյ մէջ, երբ կը խօսուի որեւէ նորութեան մասին, կը նշանակէ թէ, որոշումը տրուած է, նախագահական պալատին կամ պանդոկին մէջ, եւ միտքերը պատրաստելու համար, նախ ուսումնասիրութիւններ, ծրագիրներ, լրագրական յօդեր մէջտեղ կը դրուին։

Այսպէս պէտք է հասկնալ ուրբաթը կիրակիի վերածելու եւ մզկիթները, աղօթքի ձեւերը բարեփոխելու տեղեկութիւններն ալ որոնք շուտով պիտի դառնան կատարուած իրողութիւններ։

Ուրեմն, Մ. Քէմալ կը շարունակէ արդիացնել Թուրքիան, փոխել անոր արտաքին կերպարանքը, օգտուելով իր վայելած վերքէն եւ արտակարգ հանգամանքներէն։

Որքան ալ արհեստական եւ խարուսիկ թուի այս աշխատանքը, պիտի ձգէ շօշափելի հետքեր մանաւանդ որ, արդէն նոր սերունդ մը հասած է, իթթիհատէն մինչեւ միլլի շարժումը, Անքէտ Րիզաներու ժէօն Թիւրք երէն մինչեւ քէմալական միլլիճի ները։

Մենք մեզ չխաբենք, «Թուրքը մարդ չըլլար»ի օրօրներով։

Այս բոլոր արտաքին բարեփոխումներն ու յեղաշրջումները կրնան շրթունքի ներկ եւ սնգոյր ըլլալ մոլեռանդ զանգուածին համար։ Անշուշտ որ մեր ճանչցած ներքին Թուրքը չի փոխուիր, փէսին տեղ գլխարկ դնելով կամ աղօթքը երգեհոնի ընկերակցութեամբ կատարելով։

Բայց խոստովանինք որ այդ բոլորը կը ձեւափոխեն Թուրքն ու Թուրքիան. Օտարականին համար աւելի հրապուրիչ կը դարձնեն, կ'երիտասարդացնեն եւ կը զօրացնեն զայն, մանաւանդ եթէ շարունակուի ներկայ վիճակը. ներքին եւ արտաքին խաղաղութիւնը, որ այնքան թանկագին է Մ. Քէմալի համար։

Ու խոստովանինք, միեւնոյն ատեն, որ այս պատկերին առջեւ, մեռեալ կէտի մը վրայ կեցեր ենք մենք, Թուրքերէն [illegible] տարի առաջ անցած ժողովուրդը։

Անշուշտ նկատի ունինք ուժերու համեմատութիւնը, եւ պարագաները։ Բայց գիտենք նաեւ մեր ներքին արժէքը։

Չէ՞ որ մեր մէջ, մեծէն մինչեւ պզտիկը, համոզուած ենք թէ բարձր արժանիքներ ունինք, եւ կրնանք համարձակ ոտնատել ամէն ճակատի վրայ։

Արդ, աչք մը պտտցուցէք Հայաստանէն մինչեւ գաղութները՝

Ի՞նչն է որ աչքի կը զարնէ, ամէն բանէ առաջ։

Բիւզանդական վէճեր։ Աստուածորդի՞ն աւելի զօրաւոր թէ Հոգին Սուրբ...։

Չենք ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Հետաքրքիրները կրնան թղթատել օրուան մամուլը, որուն քրքրած [illegible] մէջ այնքան՝ խոշոր տեղ մը կը բռնեն ամուլ վէճեր եւ ակադեմական մարդանքները։

Հասեր ենք այնպիսի օրի մը, որ յաճախ անհրաժեշտ կը դառնայ ապացուցանել թէ արեւը արեւելքէն կը ծագի, թէ երկիր կլոր է, թէ մարդիկ երկու ոտք ունին եւլն.։

Որքան երկար խնդացինք «լէպլէպիճի»ներուն վրայ։

Հիմա հարց է թէ ո՛վ աւելի շատ կը զբաղի «լէպլէպի»ով, փոխաբերաբար Երեւանէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ԼՈՒՐԻ

Յունահայ Թերթերէն առնելով, այսօր հրատարակած ենք Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ առաջնորդարանին փակման լուրը։ [illegible]

Սորոզ՝ վեց տարիներ (1922-1928) իր գոյութիւնը պահելէ վերջ, Էջմիածնի Մայր Աթոռին կողմէ պաշտօնապէս ճանչցուած Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ Ազգային Առաջնորդարանը փակուած եւ պատմութեան սեփականութիւն դարձած է այլեւս, «Ելլէն» կառավարութեան նոր-մէկ դարձադրութեան շնորհիւ։

Որքան ալ խոր ըլլայ այս ամթիւ զգացած մեր դառնութիւնը այսուհանդերձ, կառավարական այս կարգադրութեան դէմ ըմբոստելու կամ գանգատելու ոչ մէկ հիմ ունինք, քանի որ, ոչ մէկ օրէնքի եւ «Ելլէն» պետութեան վաւերացուած ոչ մէկ կանոնադրութեան վրայ յենուած է մեր իրաւական գոյութիւնը այս երկրին մէջ. հետեւաբար, պետութիւնը, ազատ է եւ իրաւասու յարմար դատած մէկ վայրկեանին փակել մեր ազգային հաստատութիւնները, Առաջնորդարաններէն սկսած մինչեւ ազգային յետին ծաղկոցը, եթէ այդ կը պահանջեն պետական շահերը։

Այսօր արդէն, պարզ է ու պայծառ՝ արեւի պէս, մեր բոլոր նախաձեռնութիւններուն ու մեր կազմակերպութեան իրական խմաստը, եւ պետութեան կողմէ, Առաջնորդարանին տրուած իսկ տրուած առաջարկ այս հարուածը, կուգայ վերջապէս բանալ Թերթ հաստատներու աչքերը, կարծր կարիքէն վերջ, արդարացնելով միանգամայն մեր ունեցած նախատեսութիւնները եւ մտավախութիւնները, այս մասին.

[illegible]

«Բարդանգոյր կամ դառնութիւնը անտեղի է, որովհետեւ ինչ որ եղաւ, պէտք էր որ ըլլար ու պիտի ըլլար ուշ կամ կանուխ։ Թրակիոյ ու Մակեդոնիոյ ու հին Յունաստանի եւ կղզիներու գոյգ առաջնորդութիւնները իրենց ներկայ դիրքով, ոչ մէկ արժէք չեն ներկայացներ պետութեան համար։ Անոնք փաստական գոյութիւն ունեցած են միայն, բայց ոչ իրաւական։

Պաշտօնական շրջանակները միշտ անպաշտօն կապ պահած են։

Կառավարական շրջանակները միշտ անտեսել ուզած են մեր ազգային կազմակերպութիւնները։ Անոնք հետաքրքրուած չեն Պատգամաւորական ժողովով, իրարու յաջորդող վարչութիւններով, որոնցմէ ոչ մէկը չէ վաւերացուած կառավարութենէն։

Ինչ որ կը սպասուէր, պատահեցաւ։ Դեռ ամիս մը առաջ, այս սիւնակներուն մէջ արտայայտուեցանք այս հարցի մասին, եզրակացնելով թէ մեր ազգային կազմակերպութիւնները իրաւապէս եւ օրինապէս ճանչցուած չեն եւ պետութիւնը յունահայութիւնը կը ճանչնայ իբրեւ կրօնական համայնք։

Երբ որ կը գրէինք այս տողերը, իմացած էինք թէ կառավարական շրջանակներու մէջ մեր կացութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնար։

Առաջին ռումբը պայթեցաւ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ առաջնորդարանին գլխուն։ Եթէ պայթելիք ուրիշ ռումբեր ալ կան, լաւ է որ օր առաջ պայթին եւ այս ժողովուրդը գիտնայ թէ, ինչ իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ ունի այս երկրին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ'արդիացնեն մզկիթները

Երէկ գրեցինք թէ Թուրքերը կը ծրագրեն Ուրբաթի տեղ Կիրակին ընդունիլ իբրեւ հանգիստի օր։ Պոլիսէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, իսլամական կրօնքին մէջ ալ արմատական փոփոխութիւններ պիտի մտցուին։

Կրօնական բարենորոգումներու ծրագիրը պատրաստելու համար յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած էր համալսարանի կրօնական ճիւղի ուսուցիչներէն, որ արդէն ներկայացուց իր առաջին տեղեկագիրը։

Նկատելով որ կրօնքը ընկերային հիմնարկութիւն մըն է, յանձնաժողովը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ, ինչպէս այս կարգի ուրիշ հիմնարկութիւններ, կրօնքն ալ պէտք է զլուխ ծռէ կեանքի պահանջներուն, հետեւի քաղաքակրթութեան զարգացման եւ բարեփոխուի, առանց սակայն լքելու իր հիմնական յատկանիշները։

Յանձնաժողովը նոյնպէս այն կարծիքէն է, որ կրօնական կեանքը բարեփոխուի նոյն այն ձեւով ինչպէս կատարուեցան միւս բարոյական եւ տնտեսական բարենորոգումները, այսինքն գիտական մեթոտներով։ Ասոր եւ կը թելադրէ որ այսուհետեւ մզկիթներու մէջ աթոռներ դրուին եւ մզկիթէն ներս կօշիկներ հանելու օրէնքը ջնջուի։ Արաբերէնի տեղ թուրքերէն լեզուն պիտի ընդունուի կրօնական արարողութեանց համար։ Ասկէ զատ, որպէսզի արարողութիւնները աւելի յուզիչ դառնան, պէտք է որ գործիական երաժշտութիւնը մուտք գտնէ մզկիթներէն ներս եւ երգի դաս տրուի իմամներուն։

Յանձնաժողովը նոյնպէս կը յանձնարարէ, որ աշխարհականներու մէջէն տաղանդաւոր հռետորներ ու երգիչներ ընտրուին եւ դաստիարակուին Աստուածաբանական համալսարանին մէջ, իբրեւ քարոզիչ պաշտօնավարելու համար մզկիթներուն մէջ, որովհետեւ միայն այդ ձեւով է, որ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել արդիական կրօնական գրականութիւն եւ փիլիսոփայութիւն։

Թուրք-պարսիկ համաձայնագիրը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ, թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները վերջացած ըլլալով, Յունիս 15ին Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած է վաւերագիր մը՝ որ կ'ամբողջացնէ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ 1926 Ապրիլ 22ին կնքուած բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշինքը։ Փրոթոքոլը կը բաղկանայ նախադասէ մը եւ երկու յօդուածներէ։

Ա. յօդուածը կ'ըսէ որ եթէ կողմերէն մէկը թշնամական գործողութեան մը ենթարկուի մէկ կամ քանի մը պետութեանց կողմէ, միւս կողմը ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ կացութիւնը բարւոքելու համար, ու եթէ հակառակ իր ջանքերուն, պատերազմը կատարուած իրողութիւն մը դառնայ, երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան բարեացակամ չէզոքութեամբ ուսումնասիրելու կացութիւնը գտնելու համար իրենց բարձր շահերուն համապատասխանող լուծում մը։

Բ. յօդուածով կողմերը յանձնառու կ'ըլլան սախրողաբար կարգադրելու իրենց տնտեսական գործակցութեան պայմանները։ Երկու կողմերու պատուիրակները պիտի որոշեն այս գործակցութեան միջոցներն ու պարագաները։ Մանաւորապէս պիտի ուսումնասիրեն երկու պետութեանց հողին վրայ ազատ առեւտուրի խնդիրը, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու միջեւ հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցներ հաստատելու հարցը Փրոթոքոլը ամբողջութեամբ կ'արտագրէ թուրքեւպարսիկ բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։ Գրուած է երեք լեզուով, թուրքերէն, պարսկերէն եւ ֆրանսերէն։ Վէճի պարագային ֆրանսերէն բնագիրը նկատի պիտի առնուի։

Սուտ խոստումներով կ'ուզեն Թիւրքերը

Մալաթիէն Թուրք թերթերու մէ հաղորդելն թէ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] տարագրուած փախած եւ անօթի-ծարաւ թափառած էին։ Մինչեւ հիմա Թուրքիա ապաստանողներու Թիւը աւանց չափազանցութեան անհամար(?) է։» Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ հրատարակած է յայտարարութիւն մը ուղղուած Տիարպէքիրի, Խարբերդի, Պիթլիսի, Վանի, Հէքքեարիի, Ուրֆայի, Մարտինի եւ Սղերդի նահանգներու բնակիչներուն։ Ահա այդ յայտարարութիւնը.

«Հայրենակիցնե՛ր,

«Դատական հետապնդումներու յետաձգման օրէնքին համաձայն, նախապէս գործուած յանցանքներու համար ոչ ոքի դէմ հետապնդում պիտի կատարուի եւ ոչ ոք բանտ պիտի նետուի։ Սակայն ամենափոքր օրինազանցութիւն մը եւ պետութեան օրէնքներուն դէմ ուղղուած ամենափոքր յարդանքի պակաս մը տեսնուելու պարագային, հին յանցանքներն ալ նորերուն վրայ պիտի բարդուին եւ փութով օրինական հետապնդումներ պիտի կատարուին։ Ամէն հայրենակից պէտք է հաւատայ թէ, Թուրքիա օրէնքի, ազատութեան եւ առաքինութեան երկիրն է։

«Մեծ Ղազիին լուսաճաճանչ հանճարէն ծնած այս երկրին մէջ Թրքութեան նպատակներուն եւ պետութեան օրէնքներուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Բաղդատելով նախընթաց օրուան հետ, երէկ աւելի լաւ էր ընկեր Ահարոնեանի վիճակը։ Յոյս կայ, որ աստիճանաբար վերահաստատուի տեսողութիւնը։

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ ՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉՈՒՆԻՍ

Սէն-Լազարի կայարանին առջեւ [illegible] ժամը 6։

Հասարակաշքերու խճողման, անընդհատ երթեւեկի, խառնիճաղանճ ժխորի ամէնէն սարսափելի պահն է։

[illegible] վրայ կեցած կամ ծխու վրայ նստած ոստիկաններն անգամ հազիւ կրնան պահել իրենց պաղարիւնը։

[illegible] մը շուրջն ենք, եւ [illegible] սպառակ մը կը ցնցէ մեզ [illegible]։

— Աղտո՛տ օտարական, այստեղ եկեր էք մեր հացը կ'ուտէք... կորսուէ՛, խո՛զ...

[illegible] Աղխնոտ աչքերով եւ [illegible] գէմքով մեզերս մը։ Երջուն լրագրավաճառ։

Ցասմեր պատասխանի, եւ [illegible] ուղղած կը [illegible]

— Եկեր ես մեր հացը գողնալու, աղտո՛տ օտարական...

[illegible] լրագրավաճառ է, ցուրէց [illegible] մը, որ հազիւ կը համարձակի երկու խօսք արտասանել։

[illegible] խնդիր մը, այս [illegible] հան [illegible] [illegible] վրայ։

Զհասկցայ թէ ի՛նչ պատասխանից օտարականը։ Միայն դիտեցի որ դէմքը կաւիճի գոյն առած էր, եւ եթէ բառ մը աւելի [illegible] պիտի [illegible] գլխուն։

Մարդը խանձմութիւն սեպեց [illegible] [illegible], դառնօրէն խօսելով աշխարհի բաներ ուն վրայ։

— Հայ [illegible] մէկն [illegible] մէկն [illegible] մարդ, իսկ այսօր... [illegible] օտարական պատառ մը հացի համար...

Որովհետեւ, հայրենիք չունիմ։

Այս խարխուլիկնը աւելի զօրաւոր է քան ես։

Վա՜յ անոնց որ հայրենիք չունին...

ՎԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋԱՐԴԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

45րդ Ցանկ

	Ֆր.
Շատին Գաղթականի Հայրենակց Միութեան հանգանակութիւնը, գաւառ գին քհնյ. Տէօվլէթեանի ձեռքով (ցանկը իր կարգին)	450.—
Փոքրիկն Նուարդ եւ Հրաչ	30.—
Գումար	480.—
44րդ ցանկին գումարը	59,362.75
Ընդհ. գումար	59,842.75

ԽՄԲ.— Խմբագրատուն կը ցրախոսի այն տիկինը, որ մասնակից [illegible] երկրաշարժի աղէտեալներուն հանգանակութեան առթիւ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Իզմիր, Գարաթաշի Հայոց եկեղեցին առողջութեամբ մոխիր դարձած է անցած շաբաթ, հրդեհի մը միջոցին։ Եկեղեցիին մէջ 15ի չափ աղքատ ընտանիքներ կը բնակին եղեր։ Հրդեհը առաջ եկած է Խաչիկ անուն մուրացկանի կնոջ մը վառած կրակէն։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

VI

Ըստ վրաց հրապարակագիրների, ես սխալ ըմբռնում ունիմ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի մասին։ «Լաւ է եզրիւրի ձայնը, բայց չգիտէ թէ որտեղից է նա հնչում» — ասում են նրանք հեգնանքով։ Պարզ հայերէնով սա նշանակում է, թէ ես, ճիշտ է, տեղեակ եմ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքին՝ բայց չգիտեմ, թէ ինչ պայմաններ են հարկաւոր նրա իրականացման համար։

Իմ այդ տգիտութիւնը երկու կողմ ունի, ինչպէս երեւում է։ Նախ՝ ես չգիտեմ, որ ինքնորոշման իրաւունք կարող է պահանջել ազգային ամբողջութիւնը եւ ոչ թէ նրա ամէն մի հատուածը, եւ ապա՝ անտես եմ առնում, որ ազգային հատուածները մի երկրից անջատելու եւ մի ուրիշ երկրի միացնելու համար, պէտք է հաշւի առնել նրանց ցանկութիւնը եւ ոչ թէ ղեկավարուել զանազան նկատումներով, որոնք չեն ներդաշնակում այդ ցանկութեան հետ։

Շօշափելի օրինակով իմ ըմբռնման թերութիւնները լուսաբանելու մտադրութեամբ՝ վիշեալ հրապարակագիրները մատնանշում են այն փաստը, որ ժամանակակից պետութիւններից շատերը տարբեր ազգային հատուածներ են ընդգրկում իրենց մէջ, սակայն լսել անգամ չեն ուզում նրանց ինքնորոշման իրաւունքի մասին։

Սկսե՛նք մեր դիտողութիւններն ու քննութիւնները այս լուսաբանութիւնից։

Մենք գիտենք ի հարկէ, որ ժամանակակից պետութիւնների շատերը, զանազան տնտեսական, քաղաքական, ռազմական եւ այլ նկատումներով ուզում են իրենց սահմանների մէջ պահել տարբեր ազգային հատուածները, եւ, այդ պատճառով էլ, ընդդիմանում են նրանց ինքնորոշման ձգտումներին։ Գիտենք նաեւ՝ պետութիւններ, որոնք նոյն ձգտումներով առաջինն են համարում մինչեւ իսկ ազգային ամբողջութիւնների ինքնորոշման իրաւունքը։ Բայց ի՞նչ են մտածում իմ ընդդիմախօսներն իրենք այս իմպերիալիստական քաղաքականութեան մասին։ Չաւանո՞ւմ են նրանք, որ Սերբիան գրաւել է բուլղարական Մակեդոնիան, Ռումանիան նուաճել է հունգարական Տրանսիլվանիան, Չեխոսլովակիան իր իշխանութեան տակ առել մօտ երեք միլիոն գերմանացի, Լեհաստանը իր սահմանների մէջ պրկել մի քանի միլիոն Ուկրայինացի եւլն, եւլն.։ Չե՞ն նկատում նրանք, թէ վերոյիշեալ ազգային հատուածներն իրենց մայր ժողովրդից անջատելը ինչքա՜ն դժուարութիւններ, ներքին հակամարտութիւններ եւ քաղաքական խնդիրներ է առաջ բերել այդ բոլոր երկրներում եւ ինչքա՛ն բարդացրել նրանց միջազգային յարաբերութիւնները։ Չգիտե՞ն նրանք, որ ազգերի «բնական, ազգագրական սահմանները նման ձեւով արհամարհելը եւ այդ սահմանները ռազմական, դինաստիական, տնտեսական եւ դիւանագիտական նկատումներով ձեւելը անվերջ պատերազմների պատճառ են դարձել»(*): Վերջապէս չե՞ն տեսնում նրանք, որ եթէ համաշխարհային պատերազմի զարհուրելի փորձից յետոյ էլ ժողովուրդներն այսօր չեն կարողանում ազատագրուել նոր պատերազմների մղձաւանջից, սրա գլխաւոր պատճառներից մէկը հէնց այդ ազգային հատուածների ինքնորոշման իրաւունքի ոտնահարումն է։

Չգիտեմ, թէ այս հարցերին ի՛նչ պատասխան կուտան «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրները, բայց գիտեմ, որ Ժորդանիան, որին նրանք պաշտպանում են իմ դէմ՝ վճռապէս դատապարտում է ամէն մի իմպերիալիստական քաղաքականութիւն... գոնէ այն դէպքերում, երբ այդ քաղաքականութիւնը ուրիշների կողմից է հետապնդւում։

Սրա՛ դէմ է ծառանում նա, երբ գրում է, թէ «ոչ մի անհատ, ո՛չ մի կառավարութիւն ո՛չ մի ժողովուրդ չի կարող ոչ օրինապէս եւ ոչ էլ որեւէ պատրուակով սիրել ուրիշ ժողովուրդի՝ կցումի (անեքսիան, նւաճումի կամ որեւէ այլ ձեւով:» (Ibide, էջ 11)։

Սրա՛ առաջն է ուզում առնել նա, երբ պահանջում է որ պետութիւնների սահմանները գծելիս հաշւի առնւեն ժողովուրդների «ընդհանուր ծագումը, ընդհանուր պատմութիւնը, տընտեսութիւնը եւ մշակոյթը» եւ ոչ թէ «նւաճումը, պատերազմը, դիւանագիտութիւնը, մի խօսքով ուժն ու բռնութիւնը:» (Ibid, էջ 20)։

Ա՛յս նւաճողական քաղաքականութիւնն ունի նա աչքի առաջ, երբ դառնօրէն գանգատւում է, որ «բոլոր ոչ ընկերվարական կուսակցութիւնները աւելի կամ պակաս չափով բացայայտ ազգայնամոլ սկզբունքով ձգտում են իրենց ազգի տիրապետութիւնը ձգտուստել ժողովուրդների վրայ»: (Ibid, էջ 12)։

Վերջապէս, այս քաղաքականութիւնն է ձաղկում Ժորդանիան, երբ նա, խօսելով զանազան ազգեր բռնի կերպով իրար հետ միացնելու ցարական քաղաքականութեան մասին՝ գրում է. «Զանազան ազգերին ցարական գայիսոնի տակ միացնող մտրակը երբեք չմիացրեց նրանց անցեալը, նրանց լեզուն, նրանց մշակոյթը, նրանց հոգեբանութիւնը եւ նրանց անհատականութիւնը: Ընդհանուր պետական յարկի տակ էլ առաջ տարւեց նրանց սեփական աշխատանքը, շարունակեց նրանց մշակութային պատմութիւնը եւ հէնց որ մտրակը վերացաւ՝ խական սահմանները երեւան եկան. ժողովուրդները դիմեցին դէպի սեփական օջախները»: (Ibid. էջ 21)։

Արդ. հարց է ծագում, արդեօք իմ ընդդիմախօսները հակառակո՞րդ են Ժորդանիայի այս տեսակէտներին՝ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը ժխտող նւաճողական քաղաքականութեան մասին, որ կիրառւում է ժամանակակից մի շարք պետութիւնների կողմից։

Եթէ համակարծիք չեն՝ ապա հասկանալի է, որ մեր եւ նրանց մէջ անհնարին է իրարհասկացողութեան եզր գտնել։ Որովհետեւ մենք, իբրեւ ընկերվարականներ, ամբողջովին Ժորդանիայի վերոյիշեալ տեսակէտների վրայ ենք կանգնած։ Այս դէպքում կը մնայ, որ նրանք շարունակեն ընդօրինակել այն աշխար հակալ պետութիւններին, որոնք իրենց սահմանների մէջ ընկած ժողովուրդներին չեն ուզում ճանապարհ տալ դէպի սեփական օջախները, եւ մենք էլ շարունակենք մեր պայքարը նրանց դէմ՝ ղեկավարուելով այն սկզբունքներով, որոնք ձեւակերպուած են Ժորդանիայի կողմից վերոյիշեալ հատուածների մէջ։

Իսկ եթէ նրանք բաժանում են Ժորդանիայի տեսակէտները, ապա ուրեմն պէտք է մի կողմ դնեն ժամանակակից պետութիւնների նւաճողական քաղաքականութիւնը ազգային հարցում, որովհետեւ այդ քաղաքականութիւնը չի կարող օրինակ հանդիսանալ այն մարդկանց համար, որոնք հետեւողականօրէն ցանկանում են իրականացնել ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը։

Գալով այն սխալներին, որոնք վերագրւում են ինձ այս իրաւունքի ըմբռնողութեան մէջ՝ կարող եմ հաւատացնել իմ ընդդիմախօսներին, որ ինքնորոշման խնդիրներում այնքան տգէտ չեմ, ինչքան նրանք են կարծում։ Ես է՛ս գիտեմ, որ ամէն մի ազգային հատուած ինքնորոշման իրաւունք չի կարող պահանջել։ Դրա համար էլ, եթէ, դիցուք, Սղնախի, Թելաւի կամ Բաթումի հայկական հատուածները յանուն այդ իրաւունքի պահանջ դնէին միանալու Հայաստանին, կամ անկախ պետական համայնք կազմելու, դա միայն ծիծաղ կարող էր յարուցել ինձ մօտ։ Գիտեմ նա՛եւ, որ այս կամ այն ազգային հատուածը չի կարելի, հակառակ իր կամքի, մի պետութիւնից պոկել եւ մի ուրիշ պետութեան մէջ դնել։ Դրա համար էլ, մտքովս չէր անցնի հէնց թեկուզ Լոռւայ կամ Փամբակի հայերին միացնելու Հայաստանին, եթէ իմանայի, որ նրանք գերադասում են քաղաքականապէս Թիֆլիսի հետ կապուած մնալ, քան թէ Երեւանի հետ։

Ինչպէս տեսնում էք, մեր տարբերութիւնների սատանան այնքա՛ն սարսափելի չէ, ինչպէս նրան ներկայացնում են իմ ընդդիմախօսները։ Նա «սարսափելի» է դառնում այն ժամանակ միայն, երբ մեր առաջ ցցւում են հետեւեալ երկու հարցերը.—

1. Արդեօք Ախալքալակի եւ այժմեան Բորչալու գաւառի հայկական հատուածները պէ՞տք է դասուին ազգային այն հատուածների շարքը, որոնք պետական ինքնորոշման իրաւունք չեն կարող պահանջել.

2. Արդեօք այդ երկու հատուածները ուզո՞ւմ են միանալ Հայաստանին, թէ՞ գերադասում են Վրաստանի մէջ մնալ։

Ահա այս կոնկրետ հարցերի շուրջն են դառնում մեր իսկական տարբերութիւնները եւ ոչ թէ ազգային ինքնորոշման իրաւունքի ըմբռնողութեան շուրջը։

Եւ գլխաւոր տարբերութիւններն էլ, ինչպէս կը տեսնենք, այս հարցերին առարկայօրէն եւ տրամաբանօրէն հետեւող պատասխանների մէջ չեն գտնւում, որոնց նկատմամբ հազիւ թէ կարելի լինի տարամէրժ կարծիքներ ունենալ, այլ այդ պատասխաններից գործնական եզրակացութիւններ հանելու կամեցողութեան մէջ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

Քսանըհինգ տարի վերջը կրկին կը խօսիմ Կորքիի վրայ։ Ներկայիս համաշխարհային մամուլը իրմով կը զբաղի, իր գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ։ Առօր մէկ վէպը, «Իմ ընկերս» թարգմանուած Արտաշէս Յարութիւնեանէ, հրատարակուած Յ. Աբրահամեանէ (Պոլիս 1928, առիթ կուտայ նկատող մատենախօսականիս։

Կորքի ծնած է 1868ին, Նիժնի Նովկորոտի մէջ։ Աղքատ մըն էր եւ որբ տղայութենէն։ Կարելի է ըսել թէ Տոլստոյի հաւասար մեծ ժողովրդականութիւն գտած է ան բոլոր ազգերու մէջ։ Բայց իր ազդեցութիւնը սահմանափակուած է միայն ռուս ցեղին մէջ։ Ան Տոլստոյի համաշխարհային համբաւն ունեցաւ, բայց ոչ անոր ազդեցութիւնը։

Ռուս ռամիկական պատերազմի առեն իր վէպերը Մարքսի նորընծայ ռամկավար աշակերտներուն միտքը կը մշակէին։ Ան իր ազդեցութիւնը շարունակեց մինչեւ բոլշեւիկներու տիրապետութեան օրը։ Եւ այդ Մարքսի թթու աղանդաւորները չեն ուրանար որ Կորքին եղած է իրենց ընկերվարական միջավայրի վարպետը։

Կորքիի յաջողութիւնը շատ բնական էր։ Հարիւրեօթանասուն միլիոն ռուս ժողովուրդ մը անկէ կը լսէր իր ականջին շատ անուշ խօսքեր։ Անկէ կը գտնէր իր վէրքերուն դարման, իր վշտերուն միխիթարիչ խօսքեր։ Ան կը սիրէր ժողովուրդը եւ կը սիրուէր։ Ան յաջողեցաւ գրականութեան մէջ, վասն զի ուղղակի քննեց ժողովուրդին բնական կեանքը, եւ հաւատարմութեամբ նկարագրեց եղածն ու տեսածը։ Դիտողութիւնները բոլորովին ճիշտ էին եւ ճշգրիտ։ Ռուս ժողովուրդին հոգեբանութիւնը պատմութիւնէն չառրվեցաւ, այլ իրականը, եղածը գրի առաւ պատմեց եւ զարգարեց։ Անտարակոյս իր այս գրական դրութիւնը ինքնագիտ չէր. ինքն ալ իր վարպետները կ'ունենար արեւմտեան հանրածանօթ վիպասաններուն մէջ։ Մարքսի վարդապետութեանց թոյնը առնուշցուց եւ ներարկեց նոր սերունդին, ուսկից ծնաւ ներկայ ըմբոստ բոլշեւիկը՝ իրմէ առաջ հէկէլ ե Քանթ երկիրը պատրաստած էին։

* *

Ի՞նչ է Կորքիի կենսագրութիւնը. վիպասանը ինքը երկու տողով ժամանակին պատմած է, մանրամասն պատմութիւնը՝ Արտաշէս Յարութիւնեանը մէկ քանի էջերու մէջ խտացուցած է, զոր կարելի է գտնել վիպասանի այս «Իմ ընկերս» վէպին մէջ։

Որո՞ւն ընկերն է, ո՞վ է այդ ընկերը։ Ամբողջ վէպին մէջ պատմուած է այդ երկու ընկերներուն արկածները։ Կորքին տղայ հասակէն որբ ըլլալով, չէ կրցած դպրոց յաճախել. աշխատաւորի կեանքով օրապահիկը կրցեր է ճարել։ Թափառաշրջիկ տղայ մըն էր, ոչ մէկ տեղ տիտիկ կ'ընէր, կը փախչէր կօշկակարին քովէն, փորագրիչի մը քով երկար չէր մնար, շուտով կծիկը կը դնէր, քանի մը օր կը մնար, պատկերավաճառի, հացավաճառի, խոհարարի, պարտիզպանի քով։ Տասնըհինգ տարին մտնելուն, քիչ մը սկսած է գիրքերուն ճաշակը առնել. սիրած հեղինակներն եղած են Կոկօլը, Ուսբէնսքին և Աղեքսանդր Տիւման։ Սակայն ամէնէն աւելի նախամեծար համարած է բացօթեայ կեանքը, փայտ սղոցել, քարափի վրայ բեռնակիր ըլլալ։ Ցուրտես մըն է եղած, և այդ պատճառով 1888ին փորձած է անձնասպան ըլլալ։

Ամէն վիպասան քիչ թէ շատ իր վէպին մէջ ինքզինքը կը նկարագրէ, իր կեանքին արկածները կը պատմէ։ Կորքիի վէպերէն մեծ մասին մէջ կան իր ինքնակենսագրութենէն էջեր։ Իր այս «Իմ ընկերս» վէպին երկու գլխաւորներէն մէկը Մաքսիմը ինքը պիտի ըլլայ, իսկ ընկերը Շաքրօ, ծագումով ազնուական սրիկայ մը։ Ամբողջ վէպը նկարագրութիւնն է փախստական, թափառաշրջիկ, բախտախնդիր այդ երկու անձերուն, որոնք գիշեր ատեն մաքսաւորներուն նաւակը կը քակեն, եւ կը բացուին ծովին խորերը։ Անոնք ցամաքին վրայ կը կռուին իրենց հաւասար ստորին անձերու հետ, ծովին վրայ կը կռուին կատաղի ալիքներուն դէմ։ Իրենց զողցած նաւակով ոչ միայն ժամերով, այլ օրերով ջուրերուն մէջ կը թաղուին ու ծովին երեսը կը բարձրանան. հովը, անձրեւն ու ալիքները ամէնը միասին անոնց դէմ կը պայքարէին։ Եւ հրաշքով կը հասնին ծովեզերք, անծանօթ ոստիկաններուն ձեռքը կ'իյնան, եւ ծերունիներ անոնց վրայ ներողամտութեամբ կը մտածեն, զանոնք կը խնամեն, եւ կ'առաջնորդեն իրենց տեղը։

Մաքսիմ լաւ խրատներ կուտայ իր ընկերոջ, — գինեկոյլ ու կնամոլ, ծագումով ազնուական, բայց բարքով ու վարքով կատարեալ գազան, եւ ալքոլամոլութեան զոհ խենդ մը։

Գրականօրէն շատ բնական է պատմութիւնը, ինքնատիպ յատուկ նորութիւն մը չունի, բայց նկարագրութիւնը ուշադրութիւն կը գրաւէ։

Կորքին թէեւ բախտախնդիրներուն ստորին կեանքը կը նկարագրէ, սակայն իր վարդապետութեանց մէջ ունի հոգեկան ազնիւ մտքեր ու գաղափարներ։ Անոնք գրական ձեւի մէջ մտնելով կրնան ազդու խրատներ ըլլալ մարդկութեան։ Իմաստասիրական է անոր այս դիտողութիւնը. «Հէ՛ք ապագայ, Զափէն աւելի սպասելի՞ն սպասելով, գրեթէ իր բոլոր հմայքը կը կորսնցնէ ան՝ երբ ներկային կը վերածուի»։ Կը գրէ թէ՝ «Ռուսիոյ մէջ ժողովուրդը տխմար է»։ Ցարերու միապետական բռնակալութիւնը տխմար պահեց ժողովուրդը, այդ տխմարութիւնը ծնաւ բոլշեւիզմը։ Կորքի բարի է, իր ընկերին բարի կամեցող եւ բարիք ընող՝ իր ընկերը կը գնէ այն ուղիղ ճամբուն վրայ ուսկից ինքը կը քալէ։ Վէպին նիւթը, ինչպէս ըսի, ընտրած է ժողովուրդին ամէնէն ախտավարակ, ամէնէն ստորին բարքերէն։ Առոր պատճառը կը բացատրէ այսպէս. «Ան ինծի սորվեցուց շատ—բաներ, զորս մարդ չի գտներ իմաստասէններուն գրած ամէնէն խոշոր գիրքերուն մէջ, — վասն զի կեանքի իմաստութիւնը միշտ աւելի խորունկ է ու աւելի լայն՝ քան իմաստութիւնը մարդերուն»։

Կորքին իր երիտասարդութենէն մինչեւ ներկայ տարեց վիճակը, անդադար, ուզեց ապրիլ իր ժողովուրդին հետ, ուզեց նոյն ժողովուրդին բարքերուն, արկածներուն եւ նոյն իսկ տառապանքներուն հաղորդակից ըլլալ։ Եւ եղաւ ատեն մը, որ կորսուածներուն հետ կորսուեցաւ, ապրեցաւ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ դժբախտութեան կը դիմէր անդառնալիօրէն։ Վտանգի մէջ կը մտնէր, վտանգներէն կ'ազատէր իր ընկերները։ Եւ այս գրական դիւցազնութիւն մըն է։ Ռուսահայաստանեց բոլոր արկածները, քննեց բոլոր արժատացած ախտերը, դիտեց եւ տեսաւ ռամիկ դասակարգին տխուր բարքերը, վարակեալներուն հետ ինք ալ վարակեցաւ՝ զանոնք բուժելու, դարձի բերելու գերագոյն գաղափարով մը։ Ան թէեւ քաղաքացին էր ազնուապետական հարուստ քաղաքին, սակայն ինքզինք չարքաշ, աղքատ եւ զոհերը դասակարգին մէջ կը նետէր։ Ժողովուրդին համեստ ընտանիքին ծոցէն կ'ելլէր, և կը մտնէր ժողովուրդին բռնկած ամբոխին մէջ։ Սիբիրիլյ Մաքսի մովիչ Վիեշքով, գրականութեան մէջ առաւ կեղծ անունը Մաքսիմ Կորքի (կուրքի դառն) եւ այդ հանրածանօթ անունովը բոշաներու կեանքին վիպասան նկարիչը եղաւ։ Հոս ռուս ռամիկ հակայ զանգուածին սիրելի վիպասանը եղաւ, Դոստոյեվսկիէն քիչ մը աւելի առաջ անցաւ, ժողովուրդին անծանօթ տխուր բարքերուն հոգեբանութիւնը յայտնեց ճշգրիտ եւ բնական պարզութեամբ։

Վերջերս Կորքի քաշուած էր Սորէնդոյի իր ճգնարանը, այն գեղածիծաղ ափունքը, ուր իտալացի հռչակաւոր քերթող Տասսօ երգեց «Երուսաղէմի ազատումը» ուր ամէն եղանակ գարուն է, երգ, ծաղիկ եւ արեւ։ Հոն իր այդ առանձնութեան մէջ Կորքին կը պատրաստէ երկարաշունչ երկասիրութիւն մը, որուն վերնագիրն է «Քառասուն տարիներ». ի՞նչ է նիւթը, այդ ծածուկ կը պահէ նոյնիսկ իր բարեկամներէն։ Երեսունըհինգ տարիներ բոլորած են, եւ Կորքի միշտ իր վէպերուն մէջ զգացուած է ռամիկին սրտի բաբախումը։ Եւ ներկայիս ան իր տխուր խառնուածքովը անզգայ չէ մնացած իր ընտրեալ ռամիկներուն վշտերուն ու քարուքանդ վիճակին։ Ռուս գրական աշխարհը նոր անակնկալներ կը սպասէ անոր բեղնաւոր եւ բնաղեղ գրչէն։

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

4000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուս երկրաբանոյ եւ հնագէտ Պետեր Կոզլով, որ անկէ առաջ Գոբիի անապատին մէջ երեւան հանած էր արքայական դամբան մը (Ջինգիզ խանի վերագրուած), Մոնկոլիայէն վերադարձաւ Լենինգրադ։ Փրոֆէսէօրը իրեն հետ բերած է թանկագին հնութիւններ։ Ասոնց մէջ է մետաքսի վրայ ասեղնագործուած պատկեր մը, որ Քրիստոսէ 2000 տարի առաջուան շրջանին կը պատկանի եւ յունական ոճով է։ Այս պատկերին լուսանկարները Ֆրանսա և Անգլիա պիտի ղրկուին, մասնագէտներու քննութեան ենթարկուելու համար։

ԱՆՃԱՐԱԿ ՓԱՍՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Ցառաջ»ի 11 Մայիսի թղթակցութիւնս ենթադրածէս շատ աւելի մեծ հետեւանքներ ունեցաւ Երեւի դեռ կ'ունենայ։

"Յառաջ"ի Յունիս 7ի համարին մէջ երեւցած թղթակցութիւնս ալ ուրիշ գերակատար մը երեւան կը հանէ, "Յառաջ"ի Յունիս 16ի համարին մէջ բաւական համարձակ հանգէս կուգայ Պ. Մ. Խաչիկեան, օգտուելով իմ թղթակցութեանս (7 Յունիս) իմ բացրական հետեւեալ փոքր սխալէն.— «Գալֆաեան վարդապետի եւ Նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած հինգ հարիւր յիսուն ֆրանքը...» Եղ վճարելու համար արդարութեան մեր տուրքը՝ սրբագրենք. Գալֆաեան վարդապետի եւ Նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած 400 ֆրանքը եւ վարդապետի առանձինն ու բոլորովին առանց ընկալագրի գանձած 15 ֆրանքը։ Եթէ այս ձեւով գրած ըլլայի. Պ. Մ. Խաչիկեան չպիտի յանդգնէր պատասխան տալու. Օգտուելով իմ վերոգրեալ ընթերցական սխալէս՝ ան չափազանց անճարակ փաստարկութեամբ մը կ'ուզէ պաշտպանել վարդապետը։

Խօսի՛նք 400 ֆրանքի մասին. Պ. Մ. Խաչիկեան կը գրէ (16 Յունիս) «Նախ խօսինք 400 ֆրանքի վճարման մասին, որ արձանագրութիւնը չկայ ընդգծումը իմս է)։ Այո՛, շատ բնական էր որ այդ գումարը չէր կրնար արձանագրուիլ, երբ եկեղեցիին համար տրուած չէր»։

Նախ ընկալագիրը մեջբերենք Գազազեանի աչքին բոլորովին հակառակը կը պնդէ, թէ խոր ֆրանքը վճարուած է թաղման արարողութեանց համար։ Իսկ Պ. Մ. Խաչիկեանի գրով գրուած փաստը (ընկալագիր) որո՞ւն ի նպաստ է. Գազազեանի՞ն թէ վարդապետին։ Անգամ մըն ալ մէջ բերենք ընկալագիրը "Ստացանք Յէֆ Գազազեանէ իր ողբացեալ մօրը թաղման արարողութեանց առթիւ 400 (չորս հարիւր) ֆրանք"։ Ստորագրուած է յանուն Առաջնորդարանի եւ կնքուած է Առաջնորդարանի կնիքով։ Հոս արդէն ոչ մէկ կասկած չի մնար թէ գումարը գանձուած է եկեղեցւոյ անունով։ Ցեալոյ կատարեալ անբարեխղճութիւն է գումար գուտ անհատներու գումար գանձել եւ Առաջնորդարանի կնիքը կնքել Երկրորդ, Պ. Մ. Խաչիկեան այնտեղ որպէս Առաջնորդարանի քարտուղար երբեք ինք չպիտի գրէր այն ընկալագիրը որ «կրօնական» իրաւունքը կ'ապաստէր եւ ազգին իրաւունքը յետին գծին վրայ կը թողուր։ Ինչո՞ւ գոյց տալ ուրիշ ընկալագիր ալ որ նոյն ձեւով, նոյն գրով գրուած ըլլար եւ սակայն վարդապետին բաժինը ըլլար։ Կրնա՞ն ցոյց տալ մէկ հատիկ դէպք, ուր վարդապետ կամ քահանայ իրենց անձնական գանձումին համար ո եւ է մէկին, ո եւ է պարագայի տակ ընկալագիր տուած ըլլան։ Պ. Մ. Խաչիկեան անկէն դուրս գալու համար կը գրէ. «Տրուած, սովորական ժառանգական հաշիւներու պէտք տեսնուած ըլլալու համար կանխուած է»։ Այս կերպով կարծէ փրկած կամ փրկուած ըլլալ, որովհետեւ, շատ լաւ գիտէ ընկալագիրը ուրիշ բան կ'ըսէ։

Միջանկեալ կերպով 150 ֆրանքին մասին հիւսուած պատմութիւն ալ լուսաբանենք։ Ճիշտ է որ Պ. Մ. Խաչիկեան Յունիսին (1927) քարտուղար չէր։ Ճշմարիտ է

...կայն որ այդ ամիսը փոխանցման ...ման էր եւ Գալֆաեան վարդա-պետը այդ ամսուն «փորձառա-կանը» կը վարէր գործերը, երբ նո-րերը անփորձ էին։ Գալով նոր ...պետութեան մասին իր ակնար-կութեան, մարդ կը խնդայ, որով-հետեւ նոր քարտուղարն է որ ե-...ան հանած է այդ փաստերը, ...Լ. Մեսրոպ եւ Մ. Գույումճ-...եան վարչութեան ատենադպիր) ...թէեւ կարելի հակառա-...ները կատարած են վարդապե-տին վրայ, բայց ան մի՛շտ ալ ...ած է հին կարգերը օգտա-...ելու, տուն տուն երթալով կան-...ներ կատարելու, ինչպէս Յու-...ի 150 ֆրանքը։ Բայց «չի՛ք ... ծածուկ որ ոչ յայտնիցի»... քիչ մը ուշ սակայն կծիկը ...ուած է եւ հիներուն վրայ ...եան նոր փաստեր։ Այս մա-...այսքան։ Արկին սա 400 ֆրան-...պարագան։ Թէեւ խորին հա-...ուս էր որ այդ գումարը ...էր իբրեւ մուտք արձանա-...էր եւ կը պատկանէր եկեղե-...ն. այնուամենայնիւ պարտք ...գի նոր ստուգում մը կատարե-... 10 Յունիսի «Յառաջ»ին մէջ ...Մ. Խաչիկեանի գրութիւնը կար-...պէս դիմեցի ճիշտ այսօր՝ ...րակի (17 Յունիս) առաւօտ-...ամը 10ին, առաջնորդարանի ...ով խնդրով հետաքրքրուող եր-...ս հոգի ներս մտանք գրասեն-...կէն, ուր 7—8 հոգիներու մի-...ւ վէճ մը կայ. վէճը երկար է։ ...ենք միայն փաստը եւ անց-...նք. նորէն վճարում եղած է եւ ...րձանագրութիւն չկայ. քանի ...հայրենակիցներ կը պնդեն ...վճարած են, քարտուղարը կը ...ք հին տետրակները. ոչինչ ...աւ հետեւեալը գրի կ'առնեն ...արկուները թէ իբրեւ բողոք ...ն ու կը հեռանան.

...Յակոբ Տէրտէրեան՝ ամուս-նացած 23 Մարտ 1926ին. (Ville de Creusot)էն եկած վճարած է ... ֆրանք Մամբրէ վարդապետ-...ին որ ո՛չ ընկալագիր տուած ...ալ արձանագրութիւնն ը-...է. սպասկին. Ներկայ եղած ...Տ. Կարապետ Քահանան եւ ...ղար Միքայէլ Խաչիկեան։ ...ում ըրած է փեսան ի ներ-...թեան կնքահօր Գարեգին ...Նիանի եւ Վահան Մարգար-...եանի։

Ստորագրութիւն՝ Գ. Ասլան-եան Վահան Մարգարեան.
17 Յունիս 1928

Փաստ մը վերստուգելու կ'եր-...ինք, նոր փաստ մըն ալ ...նք. չենք գիտեր Պ. Մ. Խա-...եան ասոր ինչ պատասխան պի-...տայ՝ կամ նոր առիթ մը պի-...տա՞յ արդեօք մեզի քիչ մը ...խորանալու եւ բզնելու մին-...փոստի հաշիւները »

Պ. Խաչիկեան իր գրութեան մէջ ուրիշ տեղ մը կը ջանայ ձեռ-քերը լուալ եւ մեղքը ձգել վար-դապետին վրայ։ «Թէ ե՞րբ գան-ձուած է այդ գումարը եւ ի՞նչ համեմատութեամբ բաժնուած, մեզ չի հետաքրքրեր, քանի որ ստացականը ստորագրող հոգեւոր հովիւին եւ քահանաներու մէջ կարգադրուելիք հարց մըն էր» Ընդունելով պահ մը որ 400 ֆր.ի մասին Պ. Խաչիկեանի պատճառա-բանութիւնը (որ «բնականօրէն» չպիտի արձանագրուէր) ճիշտ է, տեսնենք թէ հոգեւոր հովիւ եւ քահանաներու մէջ ինչ համեմա-տութեամբ բաժնուած է գումա-րը. քանի որ «ստացականը ստորա-գրող հոգեւոր հովիւին եւ քահա-նաներու մէջ կարգադրուելիք հարց մըն էր» ան։

Ահա՛ քահանաներու պաշտօ-նական պատասխանը որ բառ առ բառ եւ ամբողջապէս կ'արտա-գրեմ կրօնական ժողովի արձանա-գրութեանց տոմարէն

12 Յունիս 1928 Մարսէյլ

Բարձրաշնորհ Տէր Տիրայր Ս. Արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան, Բարեխնամ առաջ. Ամերիկայի Հայոց ի Պոսթըն.

Բարձր. Ս. Հայր.

Կը հաստատենք մեր համար 217 եւ 1928 Ապրիլ 25ի նամակը, որով մանրամասնիշ կ'ընէինք տեղ-ւոյս նախորդ հովիւ Մամբրէ վրդ.ի գործած զեղծումները. այս անգամ կ'աւելցնենք նաեւ թէ յիշեալը իր պաշտօնավարու-թեան շրջանին ընիլ Զմիւռնացի Տիգրան Գազազեանի Թաղման առթիւ 2 Մարտ 1927 հանգուցե-լոյն ընտանիքէն գանձած է 400 ֆր., նոյն տարուան Յունիսին մէջ նոյնին հոգեհանգիստին համար ալ 150 ֆր. առած է: Նոյն պա-րագան ի յայտ եկաւ երբ Տ. Գազ-ազեանի կինը տիկին Մառի մեռաւ 9 Մայիսին 1928ին, իւր այցիկը մորը Թաղման ծախքը վճարելու օրը յայտնեց որ հօրը Թաղման համար վճարած է 550 ֆր.: Վրդ.ը պարզ Թուղթի վրայ ստացագիր տուած է ազգային կնիքով որ կը մնայ առաջնոր-դարանիս դիւանը:

Քահանայից դասը այն ատեն-ները իր բաժինը պահանջելուն, Մամբրէ վրդ. քանիցս խուսափո-ղական պատասխաններ տուած է եւ ամէն անգամուն ալ սա-կաւին չգանձած ըլլալը յայտ-նած:

Արդ. սրբազան հայր, այս ա-մէնը ցաւ ի սիրտ յայտնելով կը խնդրենք որ նոյն գումարները Մամբրէ վրդ.է գանձելով ու-ղարկէք մեզ:

Մնամք խորին ակնածանօք եւ մատչելով ի համբոյր Ս. աջոյդ՝

Դիւան կրօնական ժողովոյ
Ատենապետ՝ Կարապետ քհնյ. Երեւանեան, Ատենադպիր՝ Գէորգ քհնյ. Նիզամեան:

Այսօրուան համար այսքանը բաւական է։ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Մարսէյլ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՋՆՋԷ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Մակեդոնիոյ ընդհ. կուսակա-լութեան արտաքին տնօրէն՝ Պ. Լէքօս՝ հետեւեալ յայտարարու-թիւններն ըրած է «Հորիզոն»ի խմբագրին (13 Յունիս).

— Կ'իմանամ որ, վերջերս, վէճի եւ պայքարի մէջ էք ձեր Առաջ-նորդարանի խնդրոյն շուրջ, ձեր ազգային մարմին հետ։ Ընօգուտ կը գտնեմ ձեր այդ պայքարը, որովհետեւ պէտք է գիտցած ըլ-լայիք որ, այս տեղ, Առաջնորդա-րան մը գոյութեան իրաւունք չունի։ Դուք, Հայերդ կ'ուզէք քա-ղաքական եւ այլ առանձնաշնորհ-ներ ստեղծել ձեզ համար, մինչ-դեռ այդ տեսակ բան մը չի թոյ-լատրեր այս երկրին օրէնքը։

Առաջնորդարանը, երբեք, յաջս իշխանութեանց գոյութիւն չէ ու-նեցած։ Այո՛, գաղթականութեան առաջին տարիներուն, երբ առաջ-նորդարանն ալ հոս փոխադրուած էր, չէինք արգիլած անոր գոյու-թիւնը։ Անցողական շրջան էր։ Բայց հիմա, երբ գաղթականութիւնը նուազած է, կարիք չունիք այդ-պիսի հաստատութիւններու, մա-նաւանդ որ, ձեր կրօնական գոր-ծերը, պարզ քահանայ մըն ալ կր-նայ կատարել։ Ձեր առաջնորդա-րանը Էտիրնէի մէջ գոյութեան իրաւունք ունի. բայց հո՛ս, ո՛չ։ Մենք չենք կրնար թոյլատրել որ հոս, պետութեան մէջ պետութիւն ստեղծէք։

Մեր պետական օրէնքը կ'ար-գիլէ առանձնաշնորհները։ Եթէ հայ գաղթականութիւնը կը հպա-տակի այդ օրէնքներուն, լաւ, այ-լապէս, մենք չենք բռնանար որ Հայերը հոս մնան։ Յունաստան ազատ երկիր է։

Կը յարգէ ձեր կրօնական, կրթական ազատութիւնները, ձեր վարժարաններուն ձրի ուսուցիչներ կը տրամադրէ, կը սիրէ ձեզ, ապ-ընջականութիւն կ'ընծայէ, բայց երբեք մի ուզէք. որ օրէնքէն դուրս եղող իրաւունքներ ձեռք ձգէք։

Դուք կրնաք հոս ունենալ միայն համայնքային մարմին մը («Էֆորիաթիս քինոթիթոս»), բայց ոչ մէկ Առաջնորդ. ոչ մէկ առաջնորդարան։ Կը կարծէ՞ք որ, եթէ վաղը ելլէք եւ եպիսկոպոս մը բերէք հոս, ես զինքը գրկա-բաց պիտի ընդունիմ։ Ո՛չ։ Ոչ միայն չպիտի ընդունիմ զայն իմ ներ-կայութեանս, այլ նոյն իսկ չպիտի թոյլատրեմ սահմանէն ներս ա-նոր մուտքը։

Կը հանդուրժենք տեղական մարմիններու գոյութեան եւ կը դիւրացնենք անոնց գործերը, ո-րովհետեւ չենք կրնար փակել ձեր եկեղեցիները, որոնք պէտք է մա-տակարարուին այդ մարմիններուն կողմէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՎԱԼՊԱՐԷԶԻ ՄԷՋ

ԼԱՎԱԼՊԱՐԷԶ — Գրեթէ չէ գրուած այս վայրի մասին։ Մարսէյլի լաւագոյն արուարձաններէն մէկն է, հանրակառքով կէս ժամ (7 քիլ) հեռու Մարսէյլէն։ Զմայ-լելի տեսարան եւ մաքուր օդ ունի։

Հոս կայ 100 ընտանիք հա-յութիւն, Ամասիացի Սեբաստացի. Ակնցի Կարահիսարցի Պրուսացի եւայլն Այրերը առհասարակ կ'աշխատին վակոնի գործարանին մէջ, որ անմիջապէս մօտն է. իսկ կիները կը զբաղին տնական աշխատանքով ոմանք ալ կար կը կարեն հոս կայ նաեւ գիւղակ մը 30 ընտանիքով։ Այրերը նոյնպէս վակոնի գործարանը կ'աշխատին, իսկ կիները գիւղակին մէջ նո-րոգուող մետաքսի գործարանը կան որ 9 ժամու փոխարէն կը ստանան 14 ֆր., ուրիշներ միայն 6 ֆրանք։ Գործարանին տէրն է Պրուսացի Պ. Օ. Պաղտասարեան։

Ինչպէս շատ տեղեր, դժբախ-տաբար հոս ալ դպրոց-մանկա-պարտէզ մը չկայ։ Ունինք բաւա-կան թուով մանուկներ, որոնք Ֆրանս. դպրոց կը յաճախեն, ան-շուշտ ենթակայ ձուլումի։

Բայց եթէ կայ մխիթարա-կան կէտ մը, այդ՝ մանուկներու հայերէն խօսիլն է, հակառակ անոր որ Թրքախօս ընտանիքի զա-ւակներ են մեծ մասով։ Գիւղակը օժտուած ըլլալով բնական գե-ղեցկութեամբ, անպակաս են խմբական եւ ընտանեկան պտոյտ-ները Նոյն իսկ քաղաքէն հայրենակիցներ կուգան հոն։ Մէկ խօսքով, հրաշալի ամառանոց մըն է։ Խումբ մը հայրենակից-ներ ծառի մը տակ կը նուագեն, կ'երգեն, միւս կողմը, ուրիշ ծառի մը տակ կ'ուտեն, կը խմեն ու կը զուարճանան, մոռնալու համար պանդխտութեան ցաւերը։

Այսպէս է կեանքը Լա Վալ-պարէզի մէջ։

Կ. Գալիկեան

ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 18 Յունիս — Լիոնի թատերասէր հասարակութիւնը լիուլի վայելք մը ունեցաւ Շա-բաթ իրիկուն, 16 Յունիս։ Այս տեսակ ներկայացման համար բոլորովին անսովոր էր բազմու-թիւնը. Ասիկա յայտնի ապացոյց մըն է թէ հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել ու եւ է գեղարուեստա-կան ձեռնարկ, բաւական է որ իր անունին արժանի ըլլայ։ Ներկա-յացուած նիւթն էր «Օսմանեան Պանքայի գրաւումը կամ Սուլ-թան Համիտ», որուն հեղինակն ալ նոյն ինքն գերասան Մ. Մա-րութեանն է։ Որոշ կը տեսնուէր թէ Պ. Մարութեան մեծ ջանքեր թափած էր Վալանսի մէջ՝ յատ-կապէս մարզելու համար իր խումբը։ Երեք հարիւրէ աւելի անձեր պարտաւորուեցան մեկնիլ՝ տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ Էմիլ Զոլայի ընդարձակ սրահը այսքան մեծ բազմութիւն տե-սած չէր։ Ահա թէ թատրոնի ճա-շակը ինչպէս կրնայ կրթիչ ըլլալ. եւ ներկայացման համար կան-խօրօք լուրջ պատրաստութիւնները որքան անհրաժեշտ են։ Թող չըսեն ուրեմն թէ հայ հասարակութիւնը թատրոնը չի քաջալերեր ընտիր խումբ մը եւ անթերի պատրաս-տութիւն. ինչպէս տեսնուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, ցոյց տուին թէ քաջալերութիւնը չէ որ կը պակսի վարպետներուն։

Վ.ԱՐԴ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈԳԵՀԱՐՑԱԿԱՆ ՍՃԱՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւնը կը սկսի 1922ին։ Այդ թուականին, Նանսիի մէջ հրատարակուող պարբերաթերթ մը, կը յայտնէր թէ Մոնթ քա-ղաքին մէջ, այնքա՜ն հրաշալի ե-րեւոյթներ կը նշմարուէին, որոնք չպիտի ուշանային չփոթելու ամէ-նէն սկեպտիկ մտքերն իսկ։ Յօդ-ուածին հեղինակը կը հաստատէր թէ՝ ոգեհարցական նիւթականա-ցումի փորձերը այնքա՜ն կատար-եալ եւ անվիճելի էին, որ որեւէ կասկած չէին ձգեր անդրաշխարհի գոյութեան մասին։

Յօդուածը մեծ աղմուկ հա-նեց գիտական աշխարհին մէջ եւ մինչեւ Ամերիկայէն ու Ճափոնէն, ամէն ազգի գիտուններ՝ որոնց կարգին նաեւ փարիզի Հայ Բուսա-նողական Միութեան պատուակալ նախագահը՝ փրոֆ Շարլ Ռիշէ. փութացին խորհուրդը քննելու, ու կասկածելի ոչինչ գտան։

Դէպքը հետեւեալն էր։ Ցարին երկու ամիս, ամէն Շաբաթ իրի-կուն, մեռած աղջիկ մը կը յայտ-նուէր, իր մէտիոմին՝ Պլէգի կո-չերուն վրայ։ Ներկաները կրնային զայն տեսնել, լսել եւ նոյնիսկ դպիլ անոր։

Խումբը որ կազմուած էր հան-գուցեալը ոգեկոչելու համար, իրեն նախագահ ընտրած էր տիկին Ալեքսանդր։ Ան էր որ փորձերուն կը նախագահէր, կը հարցաքննէր հոգիները եւ անոնց կողմէ կը պատասխանէր ներկաներուն։ Փորձե-րը տեղի կ'ունենային յատուկ սեն-եակի մը մէջ որ կահաւորուած էր խորհրդաւոր կերպով։ Պատե-րուն վրայ սեւ վարագոյրներ դաշնակ մը որուն վրայ հոգիները կը նուագէին։ Անոր քով մէտիոմին թիկնաթոռը։ Խուցանի մը վրան թաղարով սենեակին մէկ անկիւնը՝ ձայնագիր գործիք մը։

Անցեալ շաբաթ սակայն, Ֆրանսայի երկու օրագրողներ խոր յուզման մատնեցին ոգեհարց-ները։

Որոշուած ժամուն, իրիկուան 8.30ին գացին տիկին Ալեքսանդրի տունը, ուր փորձը տեղի պիտի ու-նենար եւ ներկաներուն քով տեղ գրաւեցին։

Տիկին Ալեքսանդր լոյսերը մարեց եւ սենեակը կէս մութի մէջ՝ մխրճելէ յետոյ, կարգաւ կանչեց մէկ քանի հոգիներ, եւ հուսկ ուրեմն, հրաւիրեց Օր. Մատլէնի հոգին որ բոլորին պիտի երեւար ու խօսէր։ Եկաւ վերջա-պէս «բարի հոգին», դաշնակին ստեղնաշարին մէկ քանի հարուած տուաւ, մինչ նոյն միջոցին, ձայ-նագիրը ինքնաբերաբար կը սկսէր նուագել ծանօթ եղանակ մը, ու մթութեան մէջ, հետզհետէ յըս-տակօրէն կ'որուագծուէր ճերմակ երեւոյթ մը։ Օր. Մատլէնի ուր-ուականն էր, որ դանդաղօրէն պտը-տելով, կը մօտենար բոլորին, կը խօսէր, կը ջանար մխիթարել իր մայրը որ հոն ներկայ էր. բայց երբ մօտեցաւ երկու լրագրողնե-րուն, յանկարծ անծանօթ մէկը բռնեց ուրուականին թեւէն, մինչ միւսը՝ իր ելեքտրական լապտերը կ'ուղղէր անոր դէմքին։

Ամբողջ խաբէութիւնը երեւան ելած էր։ Պարտիզպան Պլէգն էր որ, առանց նոյնիսկ իր պեխերը ածիլելու, ուրուականի մորթին տակ մտնելու համար բաւ համարեր էր վրան նետել ճերմակ սաւան մը։ Այս կերպով էր որ տիկին Ալեքսանդր տարիներէ ի վեր կը խաբէր եւ երբ տեսաւ իր շէնքին փլուզումը, ներկաներուն հրամա-յեց յարձակիլ օրագրողներուն վրայ. որոնք հազիւ կրցան իրենց ոսկորները փրցնել նետել ջարդու-փշուր չեղած։

Գործը ինկած է դատարան։

ՆԱՒՈՒՆ ՄԷՋ.— Անգլիացի համբաւաւոր դերասանուհի մը Քաննի Ուարտ որ Նիւ Եորքէն Լոնտոն կը դառնար, գողցուեցաւ իր ադամանդեայ մանեակը 1.250000 ֆր արժէքով։ Գողութիւնը տեղի ունեցած է նաւուն մէջ։ Գողը չէ ձերբակալուած։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.— Բլամոնի մէջ, ձերբակալուած են խումբ մը առաւ-փախաւներ, որոնք զանազան խաբէութիւններով յաջողեր էին տեղացիներէն 500.000 ֆր. կողոպտել։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

...Ասիկա, մէկ հարուածով Ստե-...ին բոլոր վճռապանութիւնները ...ը կը նետէր։ Շահը կը պա-...նջէր պնդելու թէ Ահմէտ իր ...րեալ խօսակցութիւններուն մէջ ...է Թեսալիական շեշտ չունէր, ...որ աւա ալ չէր։ Խորհուրդը ...ն է որ այս բոլոր մարդուկները ...մէտը ուշադրութեամբ քննե-...կը տեսնէին թէ իրենցինէն բո-...վին տարբեր շեշտ ունէր։ Ահմէ-...այդ գիշերուան շեշտը սակայն ...րով երեւան չէր եկած կրկին, ...գրակացնէր Ստեֆան, որպէս զի ...թագրուի թէ Ահմէտ քրիստոն-...ա է եւ նոյն իսկ Թեսալիացի, ...պէս կը փութային ըսելու իր ...յրենակիցները իրենցմէ մէկը կը ...բէին. Ընդ Ահմէտի աղաղա-...մեզ կը կարծէին ճանչնալ նոյն աղաղակը զոր, իրենք նման պա-րագաներու կ'արձակէին

Բայց պարտիզպան Պրիզոլը, որ խորհրդածել գիտէր եւ չարաճճի էր, այդ տրամաբանութիւններէն համոզուած չէր երբեւէ։ Շատ մեղմօրէն, իր խորհրդածութիւն-ները ժողովին կը ներկայացնէր, եւ այդ խորհրդածութիւնները միշտ ի փառս Մարիկոյի ի յայտ կու-գային

— Զարմանալի է որ, կ'ըսէր, պառաւը գոմէշ անուանեց Ահմէ-տը, երբ գիտենք որ այդ անա-սունները շատ հեզ եւ ի բնէ շատ ալ փափուկ են, եւ ճիշտ իրենց մակերեսը ցեխով պատելնուն հա-մար է որ անոնք աւելի դիմացկուն եւ նոյնիսկ կրակին անզգայ կը դառնան, ինչպէս այն անասունին պարապան որ կոնակը բոցավառ կը վազէր առանց ինքը այրելու։ Ինձ կը թուի տեսնել խորհրդանշանը բոլոր այն պզտիկներուն, զորս մենէ կը խլեն բանի ուժով իսլա-մութեան դարձնելու։ Իսլամը ի-րենց մակերեսն է։ Իրենց խառ-նուածքը ներքնապէս մեղմ կը մնայ։

Ստեֆան չորս անկիւնները ուշադրութեամբ դիտելէ վերջ՝ գած ձայնով աւելցուց

Գալով կարմիր գօտէին որ կը վազէր, սուլթանը տեսնել կարծեցի

Խօսակցութեան նիւթը եր-բեմն կը փոխուէր, բայց միշտ նոյն տեղը կը վերադառնար։ Որ-քան ալ ճառախօսէին, որքան ալ վիճաբանէին ու կարծիքներ փո-խանակէին, կը տեսնէին թէ որոշ ոչինչ պիտի գիտնան Ահմէտ, որ չէր սիրեր չհասկնալ— յունա-կան մեծ յատկութիւններէն մէկն է հետաքրքրութիւնը, քաղաքա-կրթող յատկութիւն — Աթանաս սապէս առաջարկեց.

— Եթէ Մարիկոյին հարցնե-լու երթայինք։

Ոչ ոքի անհաճոյ թուեցաւ այս բանը։ Ստեֆան սակայն յոն-քերը պատեց։ Վերջին դէպքերուն գերագրգռումին մէջ, մեծ գիշե-րին ազդեցութեան տակ, ակներեւ էր թէ Մարիկօ, աւելի գրգռուած, սովորականէն աւելի արտառոց պի-տի ըլլար, ու իրենց կուրծքին նոր ռումբ մը պիտի արձակէր. եւ ինչ որ «Քէհեա» Ստեֆանը կը սրտ-նեղէր, այն էր որ այդ ռումբը ինքը պէտք էր ստանար իր տարի-քը, իր վայելած հեղինակութիւնը, կը պարտադրէին զայն կարաւանին գլուխը անցնիլ, առաջին խօսքը ինք առնել Մրմռալով հանդերձ կը կարծէր թէ պատիւ մըն էր որ ոչ ոքի պէտք էր զիջիլ։ Մարիկոյի հետ իր հանդիպումներուն մէջ կը նախընտրէր իրենց պարզ խօ-սակցութիւնը իր ուզածը պիտի պատմէր, եւ մարգարէուհիին տեղ զինքը պիտի մտիկ ընէին այն ատեն։

Բոլորն ալ կը խորհէին թէ Մարիկօ՝ իր յաջողութիւններէն հպարտացած, իր խնջքերը չպիտի խնայէր։ Բայց չոր պառաւը, իր ճակատը գոցող կրկնոցով, իր թա-փանցող սեւ աչքերով, որոնցմով կարծես մարդոց մորթը ծակել կ'ուզէր, բոլոր հարցապնդումներէն կը խուսափէր։ Նոյնիսկ տխուր, գրեթէ ընկճուած երեւոյթ մը ունէր։ Պարտասած կ'երեւար, ու կը տեսնուէր թէ կը փորձէր յաղ-թել՝ գրաւուած զինքը շրջապատող բազմութենէն։ Մարդերը ի տես այդ անսովոր կերպարանքին, տխ-րեցան. եւ Սթամաթի. համակերպած, արդէն քաշուիլ կը խորհէր։

— Այսօր չպիտի խօսի։ Թո-ղունք զայն. հիւանդ է։

Զգայացնելու համար Մարի-կոն, որմէ կը վախնային քիչ մը, բոլորն ալ պատրաստուեցան այս խելացի խորհուրդին հետեւելու։ Ստեֆան սակայն, կը հաստատէր թէ իր պնդումներուն վրայ ան-պայման բան մը պիտի ըսէր, գոնէ մէկ բառ։ Լրջութեամբ եւ ծանրութեամբ կը խօսէր, երբ պառաւը, փոխանակ զայրանալու, գլուխը ճօճելու եւ ձեռքերը թօթուելու, իր գտնուած տեղին վրայ պառկեցաւ, աչքերը ձեղու-նին յառեց. երկու բազուկները դէպի դուրս երկարեց. սրունքները պրկեց եւ ջղայնօրէն բացականչեց.

— Դուրսէն պիտի գայ եւ սպաննէ զայն։

Այնքան աղետալի բան մը կար այս շեշտին մէջ որ՝ ոչ ոք խնդալու փափաք զգաց։ Չէ՞ որ սարսափի մէջ կ'ապրէին, եւ ի՞նչ բան կրնար զարմացնել զիրենք իբր անհաւատալի եւ անլուր։

— Ա՜հ. Աստուած իմ, գոչեց Սթամաթիս, ո՞վ կրնայ գիտնալ թէ տակաւին ինչերո՜ւ կրնանք ենթարկուիլ հոս։

Թարգմ. Գ. Գ.

(Շար.)

հակառակ ոչ մէկ գաղափար պէտք է տածուի։ Աւազակային փորձերն ու ըմբոստական եւ արկածախնդրական նպատակները գոյութեան՝ ամենափոքր իրաւունք իսկ չպիտի ունենան։

«Հանրապետական Թուրքիան իր ճակատագիրը դիպուածին յանձնած չէ, ընդհակառակն ան որոշ նպատակի մը հասնելու մտադրութեամբ, երջանիկ ու բարգաւաճ ապագայ մը պատրաստել կ'ուզէ։

«Հետեւաբար, պետութեան հրատարակած օրէնքը, վերջին պատեհութիւն մը կու տայ, որպէս զի հայրենակիցները աչալուրջ ըլլան, իրենց ընտանիքները երջանիկ դարձնեն, եւ կարենան իրենց հայրենասիրական պարտականութիւնները կատարել։ Յոյս ունիմ որ հայրենակիցներս կ'օգտուին մեր հանրապետական կառավարութեան այս շնորհներէն, եւ Թուրքիոյ հետապնդած նպատակներուն օգնելով, կը կատարեն իրենց վրայ ծանրացող պարտականութիւնները. յոյս ունիմ որ այսպէսով մեր ազգային իտէալին եւ սուրբ հայրենիքին մեծ-մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէք։ Այս առթիւ յարգանքով կը բարեւեմ բոլորդ ալ, որ հին դարերէ ի վեր Թուրքին յաղթական երկիրը Արեւելքի Թուրք զաւակներն էք»։

ԳՈՐԾԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԸ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, իր հետ առնելով քաղաքային քննիչ Ֆէրհատ եւ դատական քննիչ Սէլիմ Նաֆըզ պէյերը, մեկնեցաւ դէպի Արեւելեան նահանգները։ Դատական գործավարը այս առթիւ յայտարարեց թէ Արեւելեան նահանգներու դատական կազմակերպութիւնը հիմնական կերպով պիտի քննէ։ Զանազան շրջաններու մէջ դատական քննիչ մարմինները ամբողջ կազմով իրեն պիտի ընկերանան։

Նախարարին ողջերթ մաղթելու համար երեսփոխաններ եւ դատական պաշտօնեաներ ութ ինքնաշարժերով մինչեւ Ջանդըրը գացած են։

Ընդհանուր գործադուլ Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն կը հաղորդեն որ ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը ծանրացած է։ Բոլոր գործաւորական սէնդիկաները իրենց համերաշխութիւնն ու համակրանքը յայտնեցին բանթողներուն։ Յունիս 18ին ամբողջ օրը հրապարակային հաւաքոյթներ տեղի ունեցան եւ համակրական բանաձեւեր ղրկուեցան Մակեդոնիոյ բանուորներուն։ Որոշուեցաւ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել։ Ընտրուեցաւ բանթողներու կոմիտէ մը, որ պատուիրակներ ղրկեց Աթէնք։ Կոմիտէն անմիջապէս պիտի որոշէ թէ ընդհանուր գործադուլը ո՛ր թուականին պէտք է սկսի։

Իրականին մէջ արդէն ընդհանուր գործադուլ կը տիրէ. գործարանները մեծ մասամբ պարապ էին երէկ։ Կացութիւնը հետզհետէ յեղափոխական երեւոյթ կը ստանայ։ Ելեկտրական գործարաններու աշխատաւորները գործադուլ հռչակած ըլլալով, զինուորները ձեռք առին աշխատանքը։ Առջի օր բանթողները ցոյց կատարեցին բանակին դէմ։ Բոլոր կարեւոր քաղաքները զինուորական հսկողութեան տակ առնուած են։ Ուսանողներու գիները կը սղեն եւ մեծ թիւով խանութներ փակ կը մնան։ Պիրէոսի եւ Քավալայի մէջ արիւնալի նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Բանուորները կը փորձեն արգիլել զինուորները որ գործարաններու մէջ իրենց տեղ աշխատին։

Հելլէն պաշտօնեաներու ընկերակցութիւնը հաղորդեց կառավարութեան որ, եթէ պաշտօնեաները մինչեւ յառաջիկայ Հինգշաբթի գոհացուցիչ չստանան ամսականի յաւելումի զոր կը պահանջեն ամիսներէ ի վեր, ամբողջ Յունաստանի մէջ ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարեն։

Ֆրանքին կայունացումը Կիրակի օր

Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, վարչապետ Փուանքարէ իր ընկերներուն հետ քննեց ֆրանքը կայունացնելու խնդիրը։ Որոշուեցաւ Շաբաթ օր թոսար սակարաններ փակուելէ վերջ Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին ներկայացնել երկու օրինագիծեր, որոնց մէկը վերջնապէս կ'որոշէ ֆրանքին ոսկի արժէքը, իսկ երկրորդով Պանք տը Ֆրանսին իրաւունք կը տրուի թուղթ ֆրանքը ոսկիով փոխանակելու։ Խորհրդարանը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ խնդիրը Շաբաթ գիշեր եւ ի հարկին Կիրակի ցորեկ եւ Կիրակի գիշեր, որպէսզի Երկուշաբթի առաւօտ սակարանի բացումէն առաջ ֆրանքի կայունացման հրամանագիրը հրատարակուի, առանց շահագիտութեանց տեղի տալու։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Երեսփ. Ժողովի եօթը մեծ յանձնաժողովները առջի օր ընտրեցին իրենց դիւանը։ Արտաքին յանձնաժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Փոլ-Պոնքուր, ընդհ. վարչութեան՝ Ֆիանսէթ, երկուքն ալ ընկերվարական, ելմտական եւ երկրագործական յանձնաժողովներուն նախագահ ընտրուեցան արմատական ընկերվարականներ Մալվի եւ Լալան։ Իսկ Մաժինօ՝ բանակի, Թէլլինժէ ցաղթային, Մարայէ Ալզաս-Լօրէնի յանձնաժողովներուն նախագահ ընտրուեցան։

Ի խնդիր քննութիւններու

Օսլոյէն առնուած հեռագիր մը, որ դեռ չէ հաստատուած, կ'ըսէ թէ Ֆրանսացի օդանաւորդ Կիյպօ և բեւեռախոյզ Ամունտսէն առջի գիշեր իջած են զօր. Նոպիլէի եւ ընկերներուն մօտ։ Այս լուրը մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ Նորվեկիոյ մայրաքաղաքին մէջ, սակայն քիչ վերջ տպաւորութիւը փոխուեցաւ, երբ ըսուեցաւ թէ, պատերազմական նախարարութիւնը, ֆրանսական եւ իտալական դեսպանատուները որեւէ լուր չունին այդ մասին։

Ուրիշ օդանաւեր ալ ճամբայ հանուեցան աղէտեալները գտնելու համար։

ՏԱՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 1էն ի վեր տաքը կ'աւելնայ Թուրքիոյ մէջ։ Թրակիոյ, կեդրոնական եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ ջերմաչափը 30-38 աստիճան ցոյց կու տայ շուքին մէջ։ Հակառակ հիւսիս-արեւմտեան հովին, Էնկիւրիի մէջ առջի օր ջերմութիւնը էր 34 աստիճան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ 42 միլիոն ֆրանք արժէքով ոսկի պիտի փոխադրուի Ֆրանսա՝ «Փարի», «Սիւֆրէն» եւ «Իլ-տը-Ֆրանս» շոգենաւերով։

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ խորհրդաժողովը երէկ բացուեցաւ Պուքրէշի մէջ։

ՍԱՐԱՏՈՎԻ (Ռուսիա) մօտ Վոլսկ քաղաքը հրոյ ճարակ եղաւ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆոռվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը, 148 Rue Villeneuve, Alfortville.

Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ա. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martin-ի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. Կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան։

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր խումբերու գանձապահները հանդիպիլ այս շաբթուան ընթացքին Ընկ. Գեւոնեանի։ Միասին բերել տետրակները։

Շէռիքուրի Մշոյ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ կէսօրէ վերջը ժամը 5.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Պօյօեան, Գէորգ Չավուշի, Կորիւնիկեղ ...ի մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ։ Կը խօսի՝ Պրն. Անհարոն Տատրեան։ Նիւթ՝ Միտմանթօ Աստուածաշունչին, Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Կարօ, Դէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զօրվարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Մարսէյլի Գ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցեսինի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Թաֆէ տը լա Փէյի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Վասպուրական ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին խմբապետները իրենց խումբերով ներկայ գտնուելու։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լէնի Թ'ընթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՑԱՐԴԳՈՒՂԻ գրական երեկոյ այսօր Հինգշաբթի Ցլոբիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան, ժամանակակից Ֆրանս. Թատրոնի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ...ի Արինոտ Դաշնակ Նուպարնիկ» միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 3ին, 14 Rue Colbert.

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ.) վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի իր հին անդամները, նոյնպէս նորերը, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ տարեշրջանին ֆութպօլ խաղալ։ Կը խնդրուի ամէն անդամէ երեք հատ լուսանկար հետը բերել։ Ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Bld. St. Germain, Métro Odéon. Օրակարգ.— կազմութիւն ֆութպոլի խումբերուն։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կարմիր Խաչի եւ Մանուկներու Պաշտպան միութեան Լիոնի մասնաճիւղի բացման հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Երրորդ քաղաքապետարանի սրահը։ Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։ Կը մասնակցի յայտնի ջութակահար Պրն. Տ. Նիգոլեան։

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԵՒ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Հերոսամարտերու առթիւ կազմակերպուած եւ անձրեւի պատճառով յետաձգուած ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Պապաթօ կանաչազարդ պարտէզին մէջ։

Երգ, նուագ, ներկայացում, ճոխական եւ վանեցիական պարեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մարութեան, Չիւսեան եւ ուրիշներ։

ՆԾՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՕՏԱՐԱՆԻ

ցեսին, Մ. Գ.— 70։
փարիզ, Գ. Թ.— 70։
Լա Թոսայ, Ն. Յ.— 35։
Լա Սիօթայ, Բ. Փ. 35։
փարիզ, Տ. Ն.— 100։
Վիլֆռանշ, Ա. Խ.— 85։
Մարսէյլ, Ա. Հ.— 15։
Մարսէյլ, Մ. Ծ.— 15։ Ղրկեցինք։
Ժուանէզօ, Մ. Գ.— 10։
Կռընօպլ, Մ. Գ.— 35։
..., Վ. Ճ. 35։
..., Է. Կ.— 22։
Լամսէյ, Ա. Յ. 35։
Լիոն, Ա. Ս.— 72։
Լօռէթ, Գ. Ա.— 35։
Լը Կռան Սէռ, Օ. Գ.— 35։
Քօնպ, Գ. Մ.— 35։
Լը Կռան Լան, Ա. Շ.— 35։
Մոնթայլ, Կատու.— 70։
Կառատան, Ե. Ա.— Տարեկանը 25 ֆր. է։ Ձեր բաժանորդագրութիւնը կը սկսի Ապրիլ 6էն։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Երխշըլեան.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ցիկլին Էվանթիա Յավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Գիլէծիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Յավուտեան, որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկու... ...ը ...իր մասին գրել իր մօր Mme Evantia Davoudian, Seminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ Ալէքսանդրապոլի Ղազարապատ գիւղացի եղբայրս Միլտոն Թադէոսեան եւ հօրեղբօրորդիս Երեմիա Աթայեան, որոնց ութ տարի առաջ կը գտնուէին Ամերիկա, Լօսանճելըս քաղաքը։ Իմացնել իր անունամած քրոջ՝ Նունիկ Սիմոնեանի, 54 Rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԼԵՅՈՒՅ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻՆ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍ... ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԴԻՊՈՒՆ ԸՆԿԵՐ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս ճանրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջակայներու ու հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով։

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 Յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աբիսողոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովգր. շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ջ. Ե. Ե. Միութեան կեդր. վարչութիւնը՝ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ միութեան պատուակալ անդամ. կոմսն Գերրիի քաղաքէս մեկնումին առթիւ, կազմակերպած է Թէյասեղան մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ցլորիա ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ծախու հող Պուասի... մէջ ... է 334 քառակուսի մեթր ... ճակատը 8 մեթր, օդաւոր ... քի վրայ։ Ի հարկին կարելի երկու մասի բաժնել։ Վճար մը կանխիկ։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 1.

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի Ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեանի, ծոխ բովանդակութեամբ, կիսլթ. 25 ֆր., լթկզմ. 30, Նուէրի համար կազմ լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական պատմութիւն Հայոց՝ Ն. Բիւզանդ Մաղթեան պատկերզրդ. սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. Բ. մաս 40, Բ. մաս 20, Ի. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեանի, թուղթի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 ..., Անցած օրեր, յուշամատեան Գասրքէօյի գրական երեկոյթներու Վ. Մալէզեանի, շքեղ տպագրութիւն, սալօնի միակ գիրքն է 15, Մինաս Չերազի 60ամեայ ծառ. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, Գիւղաշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Վ. Համբարձումեան 25, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան, Մեր ազգային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ 5, Առողջապահութիւն պտկրզ. Տօք. Մ. Կ. Սրապեան 55, Ի՞նչ է սիֆիլիզը, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ, Տօք. Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.: l'Amira, Mme Sevadjian, traduit par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème), Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne (poème), A. Navarian 4 ֆր. Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԽՍՀՄ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1928

22 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 680

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷ՛Ն ՄԵՆՔ ԵՒ ԱՆՈՆՔ

Երէկ, խօսելով Թուրքիոյ արդիացման նոր ձեռնարկներուն վրայ, ըսել ուզեցինք թէ մեր հարեւանները կը ձգտին անցնիլ մեզ. շատ մը ճակատներու վրայ:

Թուրք թերթերը յաճախ մեզ օրինակ ցոյց կուտան, իբրեւ յառաջդիմական տարր:

Կ'ընդունինք որ այդ այդպէս է: Եւ գիտենք որ, ճիշդ ատոր համար ջարդեցին մեզ: Ու պիտի ջարդեն, ամէն անգամ որ առիթ ներկայանայ:

Բայց յառաջդիմութիւնն անգամ, երբ որոշ կէտի մը վրայ կը հասնի, կը դառնայ լճացում. ուրիշ խօսքով՝ յետադիմութիւն:

Մեր հրապարակագիրները ո՞ր եւ է առեն ուշադրութեամբ հետեւա՞ծ են վերջին 10-15 տարուան Թուրք մամուլին:

Թողո՛ւնք ոգին, եւ առնենք իբրեւ բովանդակութիւն, իբրեւ արտադրուած գործ:

Կանխակալ կարծիքները թօթափելով, պիտի տեսնենք որ անըղդատելի յառաջդիմութիւն կատարած են անոնք:

Հոգ չէ, թէ՛ոք վարչական հրահանգով կատարուած ըլլայ.— իրողութիւնը այն է որ այսօրուան Թուրք մամուլը աւելի արդիական եւ յառաջդիմական է, քան ազատ երկնքի տակ հրատարակուած շատ մը հայերէն թերթեր: Անոնց պատասխանատու խմբագիրներն ալ շատ աւելի զարգացած, բազմակողմանի հմտութեան տէր են:

Անոնք, օրուան ազդանշանին վրայ, անխնայ մերկացումներ կը կատարեն սուլթանական գերդաստանի խենէշութեանց, նախկին իշխանուհիներու խայտառակութեանց, «հօճա»ներու եւ իմամներու տգիտութեան եւ անբարոյականութեան, «միւթէկալլիպէ»ներու շահատակութեանց, ներքին՝ վարչական ապօրինութեանց եւ զեղծումներու եւլն. մասին: Ու կը ճգնին սերունդ հասցնել:

Այս բոլորը կէս առ կէս կեղծիք եւ քաղաքականութիւն համարելով հանդերձ, խոստովանինք՝ որ թուանկան՝ բան կը մնայ, երկուքն եւ այսօրուան անժխտելը ապացուցանելու համար:

Իսկ մե՞նք... Համարձակեցէք ձաղկել եպիսկոպոսի մը չարաչահութիւնը եւ նենգամտութիւնը, վաեմաշուքի մը հաճախորդական արարքը, հանրային կեանքի մէջ պատահած զեղծում մը, Բարեգործականի տնավարի եւ խարդախ գործերը, կամ սա Փարիզի ջոջերուն ապերասան լրբութիւնը.— կղերական բոլոր կրակները կը թափեն գլխուդ, իբրեւ «ազգ եւ եկեղեցի կործանող»:

Փորձեցէք ապացուցանել թէ Երեւանի վարիչները երեսի վրայ ձգած են կենսական շահեր, թէ աւելի կը հետաքրքրուին Ցինաստանի ներքին կռիւներով եւ Անգլիոյ հանքագործներուն գործադուլով, քան սա ցիրուցան բազմութիւններուն տագնապով եւ հայրենիքի սահմաններու ապահովութեամբ,—արդէն յանած էք փառաւոր փշապսակ մը— «Հայաստանի թշնամի»:

Սոֆիայի մէջ, ո՛վ, Չէրահօֆ, տգէտ եւ ամբարտաւան «վարժրնիւ» մը, յիմարաբար կը վտանգէ տարիներու աշխատութեամբ շահուած իրաւունքներ, միայն պուլկարահպատակներու վերապահելով ամէն առանձնաշնորհ: Դիմացը արգելք չգտնելով, կը հրամայէ թղթակցութիւններն անգամ պուլկարերէն կատարել առաջնորդարանին հետ, որուն քարտուղար նշանակուած է պուլկար մը:

Աթէնքի մէջ, բրածոյ փոքրաւոր մը, Մազլըմեան եպիսկ. տարիէ ի վեր կը խառնակէ ու կը խառնակէ, եւ այսօր փակուած են Մակեդոնիոյ առաջնորդարանն ու վտանգուած՝ մեր տարրական իրաւունքները: Եգիպտոսի մէջ, կառավարութիւնն անգամ յանցաւոր կը գտնէ Թորգոմ եպիսկ.ը: Պաղեստինի մէջ, տգէտ քահանայ մը տակնուվրայ կ'ընէ ամբողջ գաղութը, արհամարհելով եւ՝ Էջմիածինն, եւ՝ Նախկին պատրիարք, եւ՝ Սահմանադրութիւն, եւ՝ ժողովուրդ:

Որո՞ւ հոգ: Պէտք է ծածկել: Պէտք է պաշտպանել: Պէտք է պայքար բանալ ոչ թէ այս խայտառակութեանց հեղինակներուն դէմ, քուրջի պէս մէկդի նետելով զանոնք, այլ մատնանշողներուն եւ պայքարողներուն դէմ...:

Այնքան ետ գացեր ենք, որ այսօր յեղափոխական քայլ կը համարուի Ղալաթիոյ «Օջախ»ի խաւարեալներու եւ լուսաւորեալներու, ամիրաներու եւ «էսնաֆ»ներու պատմութիւնը:

Ասոնք տակաւին տարրական բաներ են: Ընտանեկան վէճեր: Պատկերը աւելի վրդովիչ է քաղաքական գետնի վրայ: Ջուրը պղտորած տարբեր է, մենք ջախջախը կը փնտռենք: Եւ կը պնդենք ոչ՝ թէ գոնէ գայն փրկած ըլլալու, այլ իրարու գլուխ ջարդելու համար:

Մինչ Թուրքերը արթնցեր են: Կը պրպտեն: Կը խլրտին: Կը փորձեն նորոգուիլ: Մէկ խօսքով՝ կը գործեն, կենսական հարցերու առեն մոռնալով ամէն քէն եւ հակամարտութիւն: Թիլաֆական կամ հակաքէմալական Թուրքը մահու չափ ատելով հանդերձ Իսմէթը ու Քէմալը, սրտանց գոհ է անոնց կատարած «մաքրողական» գործերէն, և ի հարկին կը գործակցի, հայրենիքը փրկելու համար:

Իսկ մե՞նք... Հետեւեցէք մեր ամենօրեայ կեանքին, մամուլին, եւ դատեցէք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՆԵՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԸ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը, իր կարգին արտատպելով խորհրդային պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի մեկնաբանումները գինեմոլութեան համաճարակի մասին, կը նկատէ (16 Յունիս).

— «Բայց խմիչքի հեղեղը միայն գիւղերու, գործարաններու եւ ակումբներու մէջ լիճ կապած չէ, այլ թափանցած է դպրոցներէն ալ ներս, մատղաշ հոգիներու մէջ: Լսեցէք կեդրոնական պաշտօնաթերթ Իզվէստիան եւ վերահասու պիտի ըլլաք ճշմարտութեան գոնէ մէկ մասին —

8—16 տարեկան 3420 դպրոցականներու մասին քննութիւն կատարուած է, եւ հաստատուած որ տղոց հարիւրին 15ը եւ աղջիկներուն հարիւրին 14ը կանոնաւոր կերպով կը գինովնան. Ասոնցմէ զատ, մանչերուն հարիւրին 14ը շատ կը խմէ, առանց սակայն գինովնալու:

Այս բոլոր տղոց — մանչ եւ աղջիկ — միայն հարիւրին տասը չի գիտեր օղիին համը: Իսկ մնացեալ 90 տոկոսը, առաւել կամ նուազ չափով, խմած է: Այսպէս աղջիկներուն հարիւրին 8ը թեթեւ կը գտնէ գարեջուրը, եւ միայն օղիէն համ կ'առնէ...:

Հետաքրքրական էր գիտնալ նաեւ թէ այս մատղաշ էակները ո՞ւր կը կոնծաբանեն: Այս հարցումն ալ գրաւոր ուղղուած է պետութեան կողմէ: Հարիւրին 40ը պատասխանած են.— բարեկամներու մօտ. մնացեալն ալ՝ տունը:»

ՏՈՄՍԵՐ

«ՀՐԱՇԱՓԱՌ» ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

«Ասպարէզ», որ դաշնակցական թերթ է եւ կը հրատարակուի Ամերիկա, իր Մայիս 31ի թիւով կը նկարագրէ Քալիֆորնիոյ առաջնորդին ժամանումը, ընդունելութիւնը եւ քարոզը:

— «Ի պատիւ Գերապատիւ Առաջնորդին, փոքրիկ հայ մանուկներէ թափօր կազմուած էր եկեղեցւոյ ներսը: Դպրապետ Գ. Խուբէն Տիգրանեան երգեց «Հրաշափառ»ը: Վարդան Տ.-Վ. Գալպարեան կարդաց աւուր պատշաճի կտոր մը Աստուածաշունչէն»:

Առաջին անգամ չէ որ այս կարգի հրաշափա՛ռ երեւոյթներու կը հանդիպինք մեր մամուլին մէջ: Պատարագներու, հարսանիքներու, կնունքներու, նշանախօսութեանց, յուղարկաւորութեանց եւ անհատական խրախճանքներու նկարագրութիւններն ալ՝ առանձին:

Կը յիշենք. տակաւին, «Վեհափառ» կաթողիկոսի, «Սրբազան առաջնորդ»ի, «Ն. Ս. Օծութեան» կամ «Վեհափառ Թագաւորի եւ Վսեմ. կառավարչի նման բացատրութեանց, քիչ մը ամէն տեղ:

Այս բոլորը հասկնալի են ռամկավար թերթերու համար. բայց ի՛նչպէս մեքենաբար կը կրկնուին նաեւ դաշնակցական թերթերու մէջ.

Մանաւանդ որ, տակաւին 1908էն, խաւարեա՛լ Պոլսոյ մէջ, նոր սերունդ, լրագրական եւ խմբագրական նոր ըմբռնում ներարկուեցաւ, շնորհիւ «Ազատամարտ»ի:

Մեզի կ'ըսեն թէ Ամերիկան ուրի՛շ երկիր է, եւ բարքերը այդպէս կը պահանջեն:

Ի՛նչ նախապաշարում: Լրագիրը ինք չէ՞ որ այդպէս կը վարժեցնէ: Չէ՞ որ նոյն ժողովուրդն ունինք ամէն տեղ.

Քիչ մը ուշադրութիւն եւ ճաշակ. եւ «Հրաշափառ»ը կը մնայ ժամուն բակը, հարսնիքի նկարագրութիւններն ալ՝ հարս-փեսայի յուշատետրին մէջ

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹՈՒՓՇԻՆԱՅԻ ՄԷՋ ԻՐԱՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՍՊԱՆՈՒԱԾ, ՉՈՐՍ՝ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Յունիս 20 թուականով.—

Այսօր խորհրդարանի սրահին մէջ արիւնալի միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Գարատաղցի երեսփոխան Փունիշա Ռաշիչ ճառով մը խստիւ քննադատեց ընդդիմադիր կուսակցութեան բռնած դիրքը. ատոր վրայ պայթեցաւ ուժգին աղմուկ մը, որ շուտով կռիւի փոխուեցաւ: Հռետորը եւ բարեկամները մէկ ճակատ, ընդդիմադիր երեսփոխանները ուրիշ ճակատ կազմեցին:

Խրուաթ գիւղացի կուսակցութենէն Ստեփան Ռատիչի կուսակցութիւն, երեսփոխան Իվան Փէռնար անհատական նախատինքներ ուղղեց Ռաշիչի, որով ժխորը վերածուեցաւ կատարեալ խառնիճաղանճի մը, ու նախագահը դադրեցուց նիստը: Գարատաղցի երեսփոխանը անմիջապէս ատրճանակ մը հանեց գրպանէն, եւ հակառակ զէնքը զինաթափելու համար՝ եղած բոլոր ջանքերուն, քանի մը գնդակ պարպեց ընդդիմադիր երեսփոխաններու ուղղութեամբ:

Սպաննուեցան Խրուաթ գիւղացի կուսակցութենէն Ճօնրա Պասարիչէք եւ Փօլ Ռատիչ (կուսակցութեան պետին եղբօր որդին). վիրաւորուեցան չորս երեսփոխաններ՝ Ստեֆան Ռատիչ, Կրանճա, Եյաշիչ եւ Իվան Փէռնար:

Առեն մը վախ կար որ ներկաները բզիկ բզիկ ընեն սպանիչ Փունիշա Ռաշիչը, որ սակայն յաջողեցաւ փախչիլ: Կէսօրէն վերջ ժամը 4ին ոճիրին հեղինակը ներքին նախարարութիւն երթալով յանձնուեցաւ: Ռաշիչ անմիջապէս ձերբակալուեցաւ:

Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց, ուր յաջող գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ Ստեփան Ռատիչի փորին վրայ: Ալեքսանդր Թագաւորը դէպքին լուրը առնելուն, հիւանդանոց երթալով այցելեց վիրաւորներուն: Ստեփան Ռատիչ նոր գործողութեան ենթակուած էր եւ հազիւ աչքերը կը բանար, երբ տեսնելով Թագաւորը, գոչեց. «Կեցցէ՛ Թագաւորը: Պէտք է որ դեռ ապրիմ, որովհետեւ ընելիք շատ գործ կայ տակաւին»:

Այս եղերական դէպքէն անմիջապէս վերջ, նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց: Յուզումով լսելէ վերջ երեսփոխան Ռաշիչի ոճիրին տեղեկագիրը, կառավարութիւնը յանձնարարեց դատարանին հարցաքննութիւն բանալ. նոյնպէս որոշեց զոհերուն յուղարկաւորութեան եւ վիրաւորներուն բժշկական ծախքերը հոգալ պետական գանձէն: Խորհրդարանին պիտի առաջարկուի դրամական հատուցում ընել պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած երեսփոխաններու ընտանիքներուն:

Կառավարութիւնը կոչ ուղղեց մամուլին եւ հրաւիրեց իշխանութիւնները՝ հսկել որ ՚ էպքը չխեղաթիւրուի եւ չարամտութեամբ չշահագործուի՝ հանրային կարծիքը գրգռելու եւ այս անհատական ոճիրին վերագրելու համար այնպիսի համեմատութիւններ, որ վնասեն երկրի հիմերքին եւ խաղաղութեան: Վարչապետ Վուքիչէվիչ տեսակցեցաւ Թագաւորին հետ:

Այն պարագան թէ՝ ոճրագործը կառավարական կուսակցութեան կը պատկանի, լուրջ կացութեան կ'ենթարկէ գահլիճը, որուն դիրքը խախտած էր Նէթթունոյի իտալեւսերպ դաշնագրին առթիւ:

Հարցաքննութեան պահուն Ռաշիչ ըսաւ թէ Պալքանեան պատերազմէն ի վեր առանց ատրճանակի չի պտտիր: Իր նպատակն էր սպաննել Ստեփան Ռատիչը, «որովհետեւ եւ ուկռօյլաւ հայրենիքին շահը կը պահանջէ մէջտեղէն վերցնել այդ գազրելի արարածը»:

Վերջին հեռագիրներուն համաձայն, Ստեփան Ռատիչի վիճակը շատ ծանր է: Մեծ յուզում կը տիրէ ամբողջ երկրին, մանաւանդ Պելկրատի մէջ, որ զինուորական հսկողութեան տակ առնուած է: Փողոցներուն մէջ ամէն համախմբում արգիլուած է: Գրաւուեցաւ «Ռէչ» թերթը, որ գրգռիչ յօդուած մը հրատարակած էր: Բոլոր վաճառատուները փակուեցան իբրեւ սուգի նշան: Զագրէպ սեւ դրօշակներով ծածկուած է: Խրուաթիոյ մէջ վերին աստիճանի յուզում կը տիրէ: Վուքիչէվիչի դահլիճին հրաժարման կը սպասուի:

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Յունիս 20 թիւով.—

Մինչդեռ գործադուլը կը նուազի Մակեդոնիոյ մէջ, անիկա ընդհանրական կը ծաւալի Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ: Բանւորական խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին: Այսօր Պիրէոսի ծխախոտի գործաւորները եւս միացան գործադուլին: Ազգային Տնտեսութեան նախարարութիւնը օրավարձի յաւելում բրած ըլլալով, Աթէնքի եւ Պիրէոսի ջաղացքի եւ հացագործի բանուորները գործադուլ չպիտի ընեն:

Բանւորական Սէնդիկաներու Միութիւնը որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել Հինգշաբթի (երէկ) կամ Ուրբաթ օր: Պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ Վէնիզէլոսի, խնդրելու համար որ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ զինուորներու, ոստիկաններու եւ ծխախոտի բանւորներուն միջեւ կատարուած ընդհարումներուն մասին քննութիւն կատարուի: Խնդրեցին նոյնպէս որ թոշակ մը սահմանուի սպաննուած բանւորներու ընտանիքներուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ազգ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ ԿԱՆՉԵԼՈՎ ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐԸ, ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

Թերթը մամուլին յանձնած ատեն, Գահիրէէն մեր թղթակիցէն ստացանք երկար թղթակցութիւն մը, որ կը հաղորդէ Ազգ. Սահմանադրութեան պայքարին յաջողութիւնը:

Կը քաղենք միայն գլխաւոր լուրը, վաղուան ձգելով ամբողջ թղթակցութիւնը:

ԳԱՀԻՐԷ, 14 Յունիս

Վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի հրաւէրին վրայ, իրեն ներկայացան առաջնորդ Թորգոմ եպսկ., Աղեքսանդրիոյ ռամկավար հնչակ-հօկ խմբակին՝ պլօքին ներկայացուցիչ փաստաբան Պ. Գ. Գալֆաեան, նոյն պլօքի Գահիրէի ճիւղէն՝ Քաղաք. ժողովի ատենապետ եւ Արեւ խմբագիրը՝ Վ. Թէքէեան: Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր ազգ. իշխանութեան կողմէ ներկայացան՝ թեմական ժողովի անդամ Պ. Գ. Գասպար Իփէկեան, Վ. Աղնաւորեան (Քաղաք. ժողովի ատենապետ) եւ իրաւաբան Օ. Մաճառեան:

Նահաս փաշա փափկանկատ նախաբանէ մը յետոյ, հաղորդեց հետեւեալ վճիռը.—

1 1923ի Աղեքսանդրիոյ ընտրութեանց եւ 1926ի լրացուցիչ ընտրութեանց հետեւանքով կազմուած թեմական ժողովը կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, նկատելով որ Առաջնորդ մը իրաւունք չունի, ըստ ծեր Սահմանադրութեան, բարձրագոյն ժողով մը լուծել.

2 Առաջնորդը, նմանապէս իրաւասութիւն չունի լուծելու այն Քաղաք. ժողովը, որ նոյն այդ թեմականին կողմէ ընտրուած էր.

Հետեւաբար, պաշտօնի վրայ կը մնան թէ՛ թեմական եւ թէ Քաղաք. ժողովները:

Յետոյ վարչապետը համերաշխութեան յորդոր կարդաց եւ միջին ճամբայ մը ցոյց տուաւ, փոխանցման շրջանի համար:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Երէկ եւս բաւական, լաւ էր ընկեր Ա. Ահարոնեանի վիճակը: Բժիշկները յոյս ունին որ այս ընթացքով կրնայ աստիճանաբար գտնել ինքզինքը: Մինչ առաջին օրը չէր տեսներ, հիմա առանց մեծ դժուարութեան կը ճանչնայ այցելուները եւ կը խօսի:

∴ Հիւանդութեան լուրին վրայ, ամէն օր բազմաթիւ բարեկամներ կ'այցելեն, ցաւակցութիւն յայտնելու համար: «Յառաջ»ի լուրին վրայ, գաւառներէն ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակներ կը հասնին, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, տիկին Ահարոնեանի եւ խմբագրութեան, արագ ապաքինում մաղթելով: Հեռագիրները ուղղած են, բացի բազմաթիւ անհատներէ, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն եւն.:

∴ Ընկեր Ահարոնեան վերջերս շատ կ'աշխատէր: Երկուշաբթի օրուան տագնապէն մէկ երկու օր առաջ, գիշերը մինչեւ ուշ ատեն զբաղած էր լրացնելու «Իտալական էսքիզներ» յօդուածաշարքը, որ կը հրատարակուի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, եւ 40-50 էջ գրի առնելէ յետոյ, կիսատ ձգած է:

Աւելորդ է ըսել որ այժմ բացարձակ հանգիստի պէտք ունի:

ԴԷՊԻ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Փ. Լանժիբոն, Թանի Պոլսոյ նախկին Թղթակիցը, որ այժմ նոյն պաշտօնով Իտալիա փոխադրուած է, վերի խորագրով հետեւեալ Թղթակցութիւնը ղրկած է յիշեալ Թերթին (20 Յունիս).

Ծերակոյտին մէջ Մուսոլինիի արտասանած ճառը առանց այլեւայլի կ'ապացուցանէ թէ Ֆաշիստ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը մասնաւորաբար կը հետաքրքրուի ո՛չ միայն կեդրոնական և պալքանեան Եւրոպայով, այլ Միջերկրականեան Արեւելքով։ Յետպատերազմեան ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն է արդէն Ջանքը զոր Իտալիա ի գործ կը դնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային երրեակ տեսակէտներով։ Իտալեթուրք դաշնագրին կնքումը, գահաժառանգ իշխան Ումպէրթօ Սավուայի Ս. Տեղիք այցելութիւնը, եւ Սուրիական հոգատարութիւնը վերագննելու մասին երեսփոխանի մը փաստաբանութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ, նախ ցոյց կուտան Հռոմի ամբողջ կամքը անգամ մը եւս իր քաղաքական ազդեցութիւնն ի գործ դնելու աշխարհի այդ մասին մէջ։ Տնտեսական մարզին մէջ, իրողութիւնները աւելի եւս պերճախօս են։ Քանի մը տարիէ ի վեր իտալական նաւարկութիւնը հրաշալիօրէն զարգացած է Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերուն մէջ։

Արդէն Սեւ ծովու մէջ իտալական դրօշը առաջին տեղը կը գրաւէ, Թրք. ջուրերուն մէջ եւ մինչեւ Նեղուցները՝ իտալական շոգենաւերու տարողութիւնը դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը գլէ կ'անցնի անգլիականը։ Նոյնպէս «Լոյտ Թրիէսթինօ»ի եւ «Սէրվիցի Մարիթիմի»ի շոգենաւերը մեծամասնութիւն կը կազմեն Պաղեստինի եւ Սուրիոյ նաւահանգիստները յաճախող օտարազգի շոգենաւերուն մէջ։ Այս մրցումին մէջ, նոյնիսկ ետ կը մնայ յունական մօտեցրեայ նաւարկութիւնը։ Համաշխարհային պատերազմի վերջանալէն ի վեր, մեր դրացիները հետաքրքիր կերպով կը կրկնեն հին մէկ էջը իրենց պատմութեան՝ դէպի Մերձաւոր Արեւելք վերստին ձեռք առնելով ծովային այն ճամբաները, զորս Ճենովայի, Փիզայի եւ Վենետիկի հանրապետութիւնները գծած էին արդէն։ Եւ արդարեւ, քանի մը տարիէ ի վեր — ինչպէս լաւօրէն կը հաստատեն վիճակագրութիւնները — Իտալիա գլուխն անցած է Մերձաւոր Արեւելքի առեւտրական շարժումին. Նոյն տեւական ու կորովի գործունէութիւնը՝ նաեւ մշակութային մարզին մէջ, ինչպէս պիտի տեսնենք։

Մէկ խօսքով, ամէն ինչ ցոյց կուտայ թէ յարատեւ ձգողականութեամբ մը, Իտալիոյ ակնարկները կ'ուղղուին դէպի Արեւելեան եզերքները։ Ասոր պատճառները շատ են։

Նախ՝ այն խիստ բացորոշ զգացումը թէ միջերկրականեան Արեւմուտքի ներկայ վարչաձեւը կ'արգիլէ Իտալիոյ քաղաքական եւ տնտեսական լայն գործունէութիւն ունենալ հոն։ Նախկին երեսփոխան Փէտրացցի, որ վերջերս Թունուզի իտալական հիւպատոս նշանակուեցաւ, Մերձաւոր Արեւելքի նուիրուած գիրքի մը մէջ գլուխ մը գրած է՝ «կորսուած Արեւմուտքը» վերնագրով։ Այդ գիրքին մէջ, հեղինակը զիտել կուտայ որ մէկ դարէ պակաս ժամանակաշրջանի մէջ, միապետական թէ հանրապետական Ֆրանսան «իր զարգացման պատմական հաշուոյն հակազդեցութեամբ» ամբողջովին ձեռք անցուցած է արեւմտեան Միջերկրականը։ Ու դեռ ամէն օր կը զօրանայ հոն եւ կը կազմակերպուի՝ «իբրեւ զոց երկիր մը մէջ որ կրնայ ապրիլ ինքն իրմէն»։ Ահա՛ թէ ինչու Իտալիոյ եւ միջերկրականեան Արեւմուտքի միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ կը նուազին։ Մինչ իտալական տասնըհինգ գիծեր իրարու միջեւ կը բաժնեն Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ, Սեւ ծովու եւ Պալքաններու նաւարկութիւնը, շաբաթական մէկ գիծ միայն իտալական թերակղզին կը կապէ Թունուզի եւ կիսամսեայ գիծ մը՝ Մարոքի։ Արտածումներու վիճակագրութիւնները եւս պերճախօս են։

Փէտրացցի կ'եզրակացնէ թէ այս կացութեան առջեւ, Իտալիոյ Միջերկրականեան գործունէութիւնը ստիպուած է հակելու միշտ դէպի Արեւելք՝ «ուր շնչառութիւնը մնացած է աւելի ազատ, շուկաները աւելի բաց»։ Իրականութեանց իր սուր հասկացողութեամբ, Մուսոլինի կը բաժնէ նոյն համոզումը։ Յայտնի է արդէն, որ 1924 Փետրուարին, նախարարական խորհուրդին մէջ Տուչէն այսպէս արտայայտուեցաւ. Իտալիա միայն դէպի Արեւելք կրնայ երթալ։ Արդարեւ Արեւմուտքի մէջ կան որոշ ազգային կազմաւորութիւններ։ Մենք հոն բազուկներ միայն կրնանք ղրկել, ու նոյնիսկ օր մը անիկա ալ կրնայ արգիլուիլ մեզի։ Իտալական ծաւալումի առանցքն ուղղուած է դէպի «Արեւելք»։

Միւս կողմէ՝ Իտալիոյ վազքը դէպի Մերձաւոր Արեւելք կը բացատրուի այն իրողութիւնով, որ համաշխարհային մեծ պատերազմը՝ անհետացնելով Թուրք և օսմանեան կայսրութիւնները, մահացու հարուած տալով հին աստուածպետութեանց, ստեղծելով նոր սահմանագլուխներ եւ անհրաժեշտ դարձնելով բազմաթիւ բնակչութեանց փոխանակութիւնը, շատ մը մարզերու մէջ ազատ դաշտ բացաւ ամէն կարելիութեանց։

Արդարեւ, հին Միջերկրականեան Արեւելքը վերջնապէս լուծուած է։ Մանաւանդ Թրքական յեղափոխութեան շնորհիւ, իսլամական հին մշակոյթը, իր ծանրութեան կեդրոնով, կորսնցնելու վրայ է։ Հոն ի յայտ կուգայ նոր մտայնութիւն մը, բանականութեան շունչին տակ։ Այս խորունկ փոփոխութիւնը ամէն օր աւելի եւս կը դիւրացնէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի իրարհասկացողութիւնը։ Արդ, Էնկիւրիի հետ իր նոր կնքած դաշնագրով, Իտալիա առաջինն ըլլալով Եւրոպական պետութեանց մէջ, պաշտօնապէս շփման մէջ մտաւ այս վերածնող ուժերուն եւ հոսանքին հետ։ Ծերակոյտի իր ճառին մէջ, Մուսոլինի զանց չըրաւ Իտալիան որակելու «իսլամ աշխարհի բարեկամը»՝ երկիրը՝ գիտակից «իսլամական մեծ պետութեան իր պաշտօնին»։ Ամէն պարագայի մէջ, Եմէնէն մինչեւ Էնկիւրի Ֆաշիստ դիւանագիտութիւնը գործի լծուած է այն ձեւով, իբրեւ թէ իւրացուցած ըլլար հիւպատոս Փէտրացցիի սա խօսքը. «Արեւելքի քաղաքական բոլոր դէպքերը կապուած են մեր բախտին ու մեր ճակատագրին»։

Իտալիա կը յուսայ վերջապէս Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խիստ նպաստաւոր դաշտ մը գտնել՝ իր առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ծաւալումին։ Բարոյական տագնապը, զոր կ'անցընեն Արեւելքի ժողովուրդները, զանոնք ուշագրաւ կերպով տարած է դէպի արդիական մեքենական եւ արհեստագիտական զարգացումը։ Ահա՛ թէ ինչու անոնց կառավարութիւնները մեծ հոգ կը տանին ամէն կողմ ստեղծելու տեղական եւ ազգային ճարտարարուեստներ, ու ասոր համար ընդարձակածաւալ հողամասեր եւրոպական ճարտարարուեստական հանճարին կը մատուցանեն գործունէութեան նոր մարզեր։ Միւս կողմէ, պատերազմէն առաջ ձեռք բերուած տնտեսական կացութիւնները ամբողջովին վերիվայր շրջուած են։ Պաղտատի՝ երկաթուղիին շնորհիւ Անատոլուն աւատ դարձնելու գերմանական ծրագիրը ջուրն ինկաւ։ Բոլշեւիզմով աննշան դարձաւ ռուսական առեւտուրը։ Գալով յունական մըրցումին, քրիստոնեայ տարրը Անատոլուէն անհետացած ըլլալով, ազդեց ալ չի վախցներ այլեւս։ Այսպէս, հակառակ անոր որ Ֆրանսան Սուրիոյ եւ Անգլիան Պաղեստինի մէջ տեղաւորուած են, տակաւին գրաւուելիք դիրքեր, նուաճուելիք շուկաներ կան։ Մէկ խօսքով, նոր հաւասարակշռութիւն մը կը կազմաւորուի, եւ Իտալիա, որ հաշուի կ'առնէ ասիկա, կ'ուզէ որ ի նպաստ իրեն հաստատուի ասիկա։ Արդէն իր աշխարհագրական դիրքն ալ կը նպաստաւորէ զայն։ Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Գերմանիայէն աւելի մօտ ըլլալով Մերձաւոր Արեւելքի, Իտալիա այս պետութիւններէն աւելի դիւրութեամբ կրնայ կազմակերպել իր հաղորդակցութիւններն ու տնտեսական յարաբերութիւնները։ Կը մնայ վերջապէս նախանիւթերու խնդիրը. Ֆաշիստ կառավարութեան ճակատելիք ամէնէն ծանր հարցերէն մէկը։

Արդ, ածուխ, երկաթ, մանգանէզ, պղինձ, արծաթախառն կապար, քարիւղ, որոնցմէ զուրկ է իտալական թերակղզին, առատօրէն կը գտնուին Թուրքիոյ եւ Սեւ ծովու աւազանին մէջ։ Այս տեսակէտով յատկանշական է տեսնել՝ օրինակ, որ Պոլիտիկա պարբերաթերթը իր վերջին թիւին մէջ կը ջատագովէ Կովկասի անկախութիւնը, ոչ միայն քաղաքական պատճառներով, այլ «Եւրոպայի տնտեսական ապագային» համար։ Իսկ Լավորոյ տ'Իտալիա վերջերս կը գրէր. «Մերձաւոր Արեւելքի մէջ լաւագոյն յարաբերութիւններ պիտի պահպանենք ա՛յն երկիրներուն հետ, որոնք պիտի կրնան արեւմտեան աշխարհի տնտեսական գերութենէն ձերբազատել մեզ»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՅՔԱՐ ԼԵՂՁՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐՈՒ ԴԷՄ

Բժիշկ Սիէօր, Գչ. ու բժշկական Ակադեմիային ներկայացուց տեղեկագիր մը, ուր կը խօսէր պատերազմի կազերուն դէմ, քաղաքային բնակչութիւնը պաշտպանելու միջոցներուն վրայ քանի մը ամիսներ առաջ. այս միջոցները ուսումնասիրուած էին միջազգային կարմիր խաչի Պրիւսէլի յանձնախումբին կողմէ։

Քիմիական պատերազմը միջազգային օրէնքի համաձայն դատապարտելի գտնելով մէկտեղ, Ցանձնախումբը կառավարութիւններէն խնդրած էր խառն մարմին մը կազմութիւնը, պատրաստելու համար կազերու դէմ պայքարը։

Ան կը թելադրէ մասնաւորաբար պահպանել ջուրի, կազի եւ ելեքտրականութեան հայթայթիչ կեդրոններն ու ճիւղաւորումները, շինել յատուկ ապաստանարաններ, պաշտպանել եւ բաշխել սնունդի նիւթերն ու ջուրը, ստեղծել օգնութեան կայաններ եւ շրջուն հիւանդանոցներ, կազմել ապանեխումի խմբակներ, կազահեղձ եղածներու փոխադրութեան միջոցները ուսումնասիրել եւ վերջապէս, հաստատել վտանգի ազդանշաններ։

Այս տեղեկագրին ընթերցումը բուռն յուզեց բժշկական Ակադեմիան։ Գիտուն մը նկատել տուաւ թէ պէտք է զգուշանալ ժողովուրդը վրդովելէ եւ տեղեկագրին թելադրութիւնները իրագործելով մէկտեղ, անհրաժեշտ է գիտցնել անոր թէ՝ այսօր արդէն, կազերուն դէմ պայքարելու ազդու միջոցներ չեն պակսիր։

Ցանձնախումբ մը կազմուեցաւ տեղեկագրին ուսումնասիրութեան համար։

ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

I

Շատ չէ թիւը Թագաւորներուն եւ կայսրերուն, որոնք Ռուսիոյ ցարերուն եւ մասնաւորաբար Նիքոլա Բ.ի չափ տիրական դարձած, գրեթէ աստուածացած ըլլան թէ ժողովուրդին ու թէ զինուորականութեան համար։

Ցարին հրամանը, հրովարտակը, պաշտօնեաներուն, փոխարքաներուն, զօրավարներուն, նահանգապետներուն եւ նոյն իսկ ստորադաս զինուորական ու քաղաքային պետերուն բոլոր հրահանգները՝ իբրեւ սրբութիւն սրբոց, երկիւղածօրէն եւ ճշդրտօրէն կ'ընդունուէին և կը կատարուէին բովանդակ Ռուսաստանի եւ Կովկասի մէջ։

Բռնակալներու պղպատեայ թաթը կաշկանդած էր բոլոր բազուկներն ու միտքերը։

Ռուս զինուորը կը կռուէր, կը տառապէր, կը մեռնէր, ամէն օր իր ցարին արեւշատութեան աղօթելով ու անոր փառքը փառաբանելով, այն խոր համոզումով՝ թէ այդ է միակ իր կոչումն ու գերագոյն պարտականութիւնը։ Հարիւրաւոր տարիներ շարունակ այս հոգեբանութեամբ դաստիարակուած ժողովուրդի եւ զինուորականութեան համար, այս ստրկամտութիւնը կը ներկայանար իբրեւ միակ զսպանակը եւ յաճախ ալ հզօր ու ահաւոր մղիչ ուժ մը, խորտակելու, փշրելու ամէն պատուար ու խոչընդոտ, որ բարձրացուած էր ցարին փառքին, ցարին իրաւունքներուն եւ անոր անունին դէմ։

Ցարին անկումէն վերջ այլ եւս չէր մնար սրբութիւն մը, որմէ ակնածէր ռուս բանակը։ Չկար այն հզօր մղիչ ուժը, որ կրնար երեւան բերել ահաւոր եւ արիւնալի կռիւներու մէջ իր անձն ու գործը զոհելու պատրաստակամութիւնը։ Այլ եւս որ եւ է բան անկարող էր պատժել հազարաւոր դասալիքներ, բախտախնդիրներ, զօղեր եւ դաւաճաններ։

«Դէպի տուն» նշանաբանն էր օրուան միակ կարգախօսը։ Հեռաւոր ճակատներէն, գերմանականէն մինչեւ հեռաւոր Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի անկիւններէն, Քիրմանշահէն ու Ռէվանտուզէն, Մուշէն ու Էրզրումէն, Տրապիզոնէն ու Երզնկայէն, յեղափոխական ծիրանին հագած զօրքը, լքելով իր բազմահազար հայրենակից— արիւնակիցներու դեռ արիւնաթաթ դիակները, ռուսական բազմամիլիոն արժողութեամբ մթերանոցներն ու զինապահեստները, զաւաթ մը օղիի թնդանօթ մը, դոյլ մը գինիի՝ շոգենաւ մը լեցուն զինամթերք ծախելով եւ յաճախ ալ առանց ամենադոյզն վարձատրութեան թշնամիներուն ձգելով, անզէն ու անարի, թալանելով շրջապատը, ճամբաներու երկայնքին գտնուած գիւղերը, քաղաքներն ու աւանները, առեւանգելով պատահած կիներն ու աղջիկները, հրդեհելով, աւերելով եւ սպաննելով, կ'երթար դէպի նորակառոյց դրախտը— յեղափոխական Ռուսաստանը. ցարիսմի մնացորդներու անսպառ հարստութեամբ կերակրուելու, հանգստանալու եւ ցկեանս ապահովուելու խոր հաւատքով։

[1] Այս հոգեբանութեամբ վարակուած էր նաեւ ռուս բանակին հայ զինուորականութիւնը (շատ աննշան բացառութեամբ), և մասնաւորաբար սպայութիւնը։

Դեռ 1917 Մարտ 15ին ռուս զօրամասերէն՝ Ե. հայկական նշանաւոր գումարտակը Վան կը գտնուէր։ Երբ ռուս յեղափոխութեան լուրը հասաւ, գնդապետ Ռուստամ Փիրումովի ղեկավարութեան յանձնուած այս գումարտակը իշխան Լւովի թիւ 1 հրամանն ստանալով, այլեւս անօրինակ անիշխանական կերպարանք մը առաւ։

Իշխան Լւովի հրամանագիրը կը յայտարարէր զինուորի ազատագրումը եւ անոր երջանիկ արդիւնքները — բան մը՝ որ լայնօրէն պատեհութիւն կուտար բախտախնդիր բազմաթիւ զինուորներու եւ սպաներու իրագործելու իրենց վաղեմի բաղձացած ծրագիրներն ու ոճիրները. մանաւանդ որ ոճրագործ եւ անկարգապահ զինուորները պիտի դատուէին իրենց իսկ կողմէ ընտրուած զինուորական կոմիտէներու կողմէ։ Սպաները բարոյական հեղինակութենէ բոլորովին զուրկ էին այլեւս եւ չունէին նախկին իրաւունքները։ Բացառիկ չէր հայկական Ե.րդ. նշանաւոր գումարտակի պարագան։ Ամենուրեք պայքարը կը տարուէր սպաներու կողմէ կոմիտէներու դէմ եւ փոխադարձաբար։ Ե.րդ. գումարտակի հայ սպայութիւնը զուրկ էր հայրենիքի գաղափարէն եւ ռուս բանակներու մէջ, ան գործած էր ռուս հսկայ բռունցքի ազդեցութեան տակ միայն։ Զինուորներն ալ իբրև ծնունդ հայ գիւղացիութեան, նահապետական ընտանիքներու, միշտ ալ հնազանդ էին եղած եւ լուռ իրենց մեծաւորներուն, եւ կը յայտարարէին թէ՝ հակառակ ստեղծուած կացութեան, իրենք պատրաստ են կատարելու գնդապետի բոլոր հրամանները։ Քանիցս պատահած են դէպքեր, երբ՝ սպաները յայտնած են թէ՝ զինուորները չեն ուզեր ճակատը պաշտպանել, կ'ըմբոստանան, մինչ զինուորներն ալ հակառակ տրամադրութիւն եւ արտայայտութիւն ունեցած են։

Այսպիսի մթնոլորտի մէջ գտնուող հայկական Ե. նշանաւոր գումարտակի սպայութեան եւ զինուորներու գործունէութիւնը ակամայ կը դառնար խաչաձեւող։

1917 Թ. Ապրիլ 8ին Թիֆլիսի մէջ նշանակուած էր զինուորական շրջանային համագումար, որուն մասնակցելու համար պահակազօրքին կողմէ 9 զինուորներ ընտրուեցան իբր պատգամաւոր (մէկը Ա. Աղաբաբեան, միւսը Հ. Մելքումեան)։ Վանայ լճի հիւսիս-արեւելեան ծոցի ափին Առնիս եւ Պանզ գիւղերէն հեռաւոր տարածութեան վրայ գտնուող վերին եւ ներքին Սօր քրտական գիւղերը թէեւ իրենց հպատակութիւնը յայտնած էին, սակայն յաճախ կը յարձակէին զօրքի փոխադրասայլերու եւ առանձին կամ փոքրաթիւ խումբերով ճամբորդող զինուորներու վրայ։

Այդ օրերուն, զօրաբանակի հրամանատար զօրավար Դէվիտը կը հրամայէր հայկ. Ե. գումարտակի երկու վաշտերուն, երկու թնդանօթով պատժել Սօրեցի Քիւրտերը, զանոնք զինաթափ ընելով, իսկ դիմադրութեան պարագային, անխնայ ըլլալ։ Գնդապետ Փիրումովը չուզելով որ այս խնդիրը հայկական հանգամանք առնէ, քանի մը անգամ կը դիմէ հրամանատարին։

Գումարտակի կոմիտէն ալ նոյն միտումով կը դիմէ պահակազօրքի ազդեցիկ սպաներուն, միջնորդելու համար հրամանատարին քով։ Սակայն բոլոր ճիգերն ապարդիւն կը մնան եւ հրամանատարը կը պնդէ իր հրամանին վրայ։ Փիրումովը կը դիմէ սպայակոյտի զօրավար Սախարովին, բայց կը ստիպուի հրամանը կատարել։

Սօրեցիները՝ պատժող հայկական վաշտերը կը դիմաւորեն աղ ու հացով եւ սակայն դաւը որոշ չափով կը յաջողի եւ հայկական վաշտերը երկու կրակի մէջ կ'առնուին։ Քանի մը հայ զինուորներ կը սպաննուին եւ զօրքը կը դրգռուի։ Սօրեցի Քիւրտերէն մաս մը կը պատժուի, միւս մասն ալ լեռները կ'ապաստանի։ Վերջինները Բերկրիի կողմերն անցնելով կը կատարեն, կը թալանեն հոն գտնուող ցեղակից Քիւրտ գաղթականները։ Այս դէպքը, որոշ բացատրութիւն կը ստանայ ռուս բանակներու մէջ. «Հայերը իրենց դարաւոր վրէժը կը լուծեն Մուսուլմաններէն» կ'ըսուի ու կը պահանջուի որ դատուին վրէժխնդրական ոգի ունեցող հայ զօրքերն ու սպաները։

ԱԶԳԻՆ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԱՒ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՄՈԼՈՐԵՑՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ (Սեփ. Թղթ.) — Վերջերս Հարաւային Պարսկաստանը յատուկ ուշադրութեան առարկայ է դարձած։

Նախ քանի, որ տնտեսապէս բաւական յառաջդիմած է, շնորհիւ կառավարութեան կարգ մը ձեռնարկներուն։ Կարեւոր կեդրոնները միացած են կանոնաւոր խճուղիներով։ Այսպէս Թէհրան Սպահան, Սպահան-Պուշիր, Սպահան-Համատան-Խորրամաբատ, այլ ուղղութեամբ։ Քանի մը տարի առաջ, այս շրջաններուն մէջ ինքնաշարժը նորութիւն կը համարուէր, այժմ ամէն ուղղութեամբ կը վխտան բազմատեսակ մեքենաներ, նոյն իսկ օդանաւեր հարաւէն հիւսիս Թղթատարը կը փոխադրուի օդանաւով։

Հարաւային Պարսկաստանը թէեւ կը համարուի անգլիական ազդեցութեան շրջան առեւտրական տեսակէտէն, բայց այժմ Ռուսերն ալ, սկսած են տնտեսական աշխատանքի եւ կը ջանան հեղինակութիւն ու հմայք ձեռք բերել։ Թէեւ չերվոնեցն իջած է 25 ղրանի, բայց եւ այնպէս մեծ քանակութեամբ ապրանք կը թափեն ու կը ծախեն կէս գնով, շատ անգամ քառորդ արժէքով։ Սպահանի մէջ բացած են առեւտրական տուն, յատկապէս կերպասեղէնը կը ծախեն չտեսնուած գնով։ Առաջին անգամ վաճառեցին ա...
վորականէն քիչ մը աժան վա...
ճառականները գնեցին, երկրորդ
անգամ նոյն ապրանքները ...
խեցին նախկին արժէքի կէս գնով,
յետոյ՝ քառորդ գնով՝ շատ գրան
արժող չիթը այժմ կը ծախեն
մէկ ղրանէն մինչեւ 15 շահի,
վաճառականներէն շատերը սնան...
կացած են։ Նոյն ձեւով կը ծա...
խեն շաքարն ու նաւթը։ Ռուսա...
կան բենզինը կը հասցնեն մինչեւ
անգլիական հանքերու ...
ները (Մաշտի Սուլէյմանի ...
անգլիական բենզինէն երկու գրան
պակասով կը ծախեն։

Ըռաջ շատ մեծ դժուարու...
թեամբ եւ այն ալ կրկին դա...
նալու եւ հոգին վաճառելու ...
մանով ինքնութեան թուղթ կամ
պաշտօն կուտային տարագիրներու...
րուն. իսկ վերջերս իրենք կը ...
մեն եւ կը հրաւիրեն որ անցագիր
ստանան։ Ցաւակցէս երիտասարդ...
ները կը հրապուրեն պատմական...
յայտնի չէ։ Մինչեւ այժմ ...
դաշտի վրայ, ինչպէս եւ հարաւա...
յին պարսկահայութեան վրայ ...
շադրութիւն չէին դարձներ, ...
կայն այժմ հիւպատոսարանին ...
Նոր գրասենեակ հաստատած ...
հայկական գործերու վարիչ ...
նակած են ... Մակարեանը որ ...
շուտ պիտի աշխատի պզտիկ ...
մէջ ձուկ որսալու ... գործակ...
ներուն մէջ ոչ քի կը գտնէ ...
կերտի թերթահայ մը որ իր ...
Ընդրանիկի թիկնապահներէն ...
եղած։ Անգրագէտ եւ յարբեցող ...
խումբով կ'այցելէ Ջուղայի ...
տուները ու գինիի համար ...
է տեսնել չի քաշուիր յայտա...
րելու թէ ինքը լաւ դաշնակցական ...

է եւ կը խմէ հին դաշնակցականները կենացը եւ կը հայհոյէ նորերուն ։

Նոյն խմբակը իր վարիչին հետ կ'աշխատի մնալ «Հօկ»ին յարումն առլ, բայց չի յաջողիր: Յուզումն այն զգուլմն է, ուր կառքաշելի հոսանքները արմատ չեն կրնար ձգել, փորձած են խաբել գիւղացի աշխերտները, խոստանալով ծախքը հոգալ եւ ուղարկել Երեւան ուսանելու, բայց ի զուր: Կան որոշ մարդիկ, որոնք գործիք են դարձած զանի համար: Անոնց թիւը քիչ է, բայց կայ որոշ խմբակ մը, որ կ'աշխատի ոչնչացնել ամէն ինչ որ իրենց կարծիքով հակախորհրդային է: Այդպիսիները յանկարծ դաշնակցութեան դէմ են, զարմանալի է որ այդ կարգի մարդիկ բոլորն ալ տեղաւորուած են անգլիական հիմնարկութիւններու մէջ, տարիներէ ի վեր է բարեկեցիկ կեանք են ստեղծած: Իսկ հակաբոլշեւիկ տարրը ոչ բոլշեւիկներու մօտ տեղ ունի, եւ ոչ ալ անգլիական հիմնարկութիւններու մէջ: Անգլիացիներու պարագան պէտք է բացատրել հետեւեալ ձեւով — իրաքահպնիր հիմնարկութեան մէջ տեղաւորուած է մէկը, որ իմակ դրամատան մէջ իրեւչին պաշտօնեայ ժամանակի ընթացքին իր շուրջն է հաւաքած իր համախոհները եւ տեղ չէ տուած ուրիշներուն: Իսկ Անգլիացիները սրտին այդ սովորութիւնն ունին երբ մէկուն հաւատան, անոր խօսքով ալ կ'առաջնորդուին:

Առաջ տեղիս հայութեան մէջ որոշ համարում կը տիրէր խորհրդային Հայաստանի հանդէպ: Ձէ՞ որ հեռուէն եկած ձայնը անուշ կը հնչէ: Բայց երբ վերջերս քանի մը վաճառականներ Երեւան գացած ատեն Երեւանի վրայով անցան եւ իրենց սեփական աչքերով տեսան, թէ ինչ կը ներկայացնէ «խորհրդային դրախտը», աչքերը բացուեցան: Անոնց պատմածին համաձայն, Էջմիածինը ողբալի վիճակի մէջ է, միաբանութեան անդամները առանց բացառութեան Էջմիածնէն միայն եօթը վերստ կրնան հեռանալ, որոշուած սահմանէն չեն կրնար անցնիլ եւ այլն:

ԺԻՆՈ ՎԱՆԵԱՆ

« Մ. ՖԷՄԱԼ ԴԱՇՆԱԳԻՐ »

Գալ տարուընէ սկսեալ, Պոլսոյ համալսարանին մէջ նոր դասընթացք մը պիտի բացուի «Ֆէմալ Դաշնթացք» անունով: Այս բաժանումին մէջ դասախօսութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ պիտի ըլլան յեղափոխութեան եւ Ղազիի գաղափարներուն եւ նկարագրին շուրջ: Խորհրդաժողովը պիտի կազմակերպուի Լենինի անունով Լենինգրատի համալսարանին մէջ բացուած ընթացքին նման:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՇԵՇԱՔԱՐԻ ՀԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ — Ճարտարագէտ Օհանեան որ երկու տարի առաջ Գերմանիա ղրկուած էր, ուսումնասիրելու համար ճեշաքարի շահագործման եղանակները ճարտարարուեստի արտադրութիւններուն մէջ, վերջերս զեկուցում մը տուած է, որմէ կը քաղենք կարեւոր մասերը:

Պերլինի մէջ, ուսումնասիրական փորձերու ընթացքին կարելի եղած է հաստատել թէ Ընիի ճեշաքարի աւազը կարելի է օգտագործել աղիւսի պատրաստութեան մէջ:

Զեկուցանողը կը կարծէ թէ Արթիկի տուֆին հետ որ ճանչցուած է իբրեւ շինանիւթ, եւ որ կարելի պիտի ըլլայ մէկ քանի տարիներու ընթացքին, շահագործել Հայաստանէն դուրս ալ՝ օտար շուկաներու մէջ, հիմակուց իսկ կարելի է արտածել ճեշաքարէն աղիւս պատրաստելու համար: Ընիր յաջողութիւնը պիտի մեղմացնէ երկրին մէջ զգացուող շինանիւթի պակասը մանաւանդ որ անոր պատրաստութիւնը շատ աւելի աժան է:

Գերմանիոյ մէջ ճեշաքարէ աղիւս պատրաստելու փորձերը յաջող անցած են: Իսկ այն պարագային որ Հայաստանի մէջ աղիւսի արտադրութիւնը յաջողի, կարելի պիտի ըլլայ նաեւ մատակարարել միութենական շուկաներուն ալ: Մօտ ատենէն, պիտի յանձնարարուի անհրաժեշտ կազմուածքը տարեկան 10,000 փութ արտադրութեան ուժ ունեցող գործարանի մը համար:

Հաստատուած է որ Ընիի ճեշաքարը կը պարունակէ հարիւրին 8 կալաքար, ինչ որ կարելի կը դարձնէ անոր օգտագործումը ապակեղէնի արտադրութեան մէջ ալ: Փորձեր կատարուած են Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի մէջ. փորձերէն ստացուած ապակին ոչ մէկ թերութիւն ունի:

ՍՐԹԻԿԻ ՏՈՒՓԸ — Մոսկուայէն հրահանգուած է փութացնել Արթիկի եւ կիրովականի հետախուզութիւնները եւ զանոնք աւարտել մէկ ամսուան ընթացքին, պատրաստել երկաթուղիի նախագիծը եւ ուսումնասիրել տուֆի գործածումէն սպասուած շահը:

Նախնական աշխատանքները աւարտելէ յետոյ, տեղեկագիր պիտի տրուի Խ. Մ. Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդին, տուֆի շահագործման հիմնական աշխատանքներուն մասին:

ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Առջի օր գրած էինք թէ կարգ մը Թուրք վաճառականներ ձերբակալուած են Ռուսիոյ մէջ: Պոլսոյ Թուրք թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.

— Հակառակ առեւտրական դաշնագրին տրամադրութեանց, բոլշեւիկները չեն արտօնած որ Թուրք վաճառականները Ռուսիայէն արտածեն իրենց ծախած ապրանքներուն արժէքը: Միեւնոյն ատեն, փոխարէնը ապրանք ալ չեն տուած: Ապրանքի մէկ մասին համար սղերլին ուզած են, եւ յետոյ շատ սուղ գիներ առաջարկած են: Ցետոյ պայման դրած են որ այդ ապրանքները Հիճազի նման տեղերու մէջ ծախուին:

Մեր առած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, կան Թուրք վաճառականներ որ ամիսներէ ի վեր բանտարկուած կը մնան Չեկայի կողմէ: Անոնցմէ ոմանց կիները, երկար ատենէ ի վեր լուր չունենալով իրենց ամուսիններէն, ապահարզան ընելու ձեռնարկած են: Կան նոյնպէս անձեր, որոնց այստեղի վաճառատուները ամիսներէ ի վեր փակ կը մնան, որովհետեւ տէրերը չեն արտօնուիր Թուրքիա վերադառնալու:

Խորհրդային պաշտօնեաներն ալ շատ տարօրինակ ընթացք մը կ'ունենան Թուրք վաճառականներուն հանդէպ: Օտեսայի մէջ Չեկայի մարդիկը առտուան դէմ կը մտնեն պանդոկ մը, ուր կ'ապրէին Թուրք վաճառականները, եւ քանի մը հոգի ձերբակալելով կը տանին: Դարձեալ, այսպէս ուշ ատեն, հեռաձայնով Չեկայի կեդրոնը կը հրաւիրեն ուրիշ վաճառական մը:

Մէկ ամիս կը բանտարկեն, առանց ոչ մէկ հարցում ուղղելու: Ցետոյ կը հարցնեն — ձեր ծախած ապրանքներուն փոխարժէքները ինչ եղան. ապրանքները որու ծախեցիք, ինչու ծախեցիք եւլն., եւլն.:

Ինչո՞ւ այս ճնշումները, այն ալ այսքան աչառու ձեւով Չեկան ի՞նչ իրաւունք ունի այս տեսակ ընթացք մը ունենալու:

Այս տեսակ անտեղի եւ անիմաստ ճնշումները, թէրեւս ապօրինութեանց մղած ըլլան կարգ մը փոքր առեւտրականները բայց մեծ անիրաւութիւն է, այս պատճառաւ փճացնել մարդիկ, որոնք տարիներէ ի վեր այս գործին յատկացուցած են իրենց ամբողջ դրամագլուխը: Ամենէն քիչը հինգ միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունինք Ռուսիոյ մէջ:

Բոլշեւիկները մոռնալու չեն որ այս միջոցին, երբ իրենց տնտեսական յարաբերութիւնները խզուած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նման պետութեանց հետ, Թուրքիոյ շուկան, եւ մանաւանդ Պոլիսը մեծ դեր կը կատարէ իրենց առեւտուրին մէջ:

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՇԱՀԻ ԴԱՏԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Պաղեստինի հայութիւնը վրդովող կարգ մը խնդիրներու հետեւանքով՝ եկեղեցի եւ առաջնորդարան փակ կը մնային: Մարտ 28ին, կառավարութիւնը հրաման տուած էր բանալ եկեղեցին՝ զատկական տօներու առթիւ: Առժամեայ քաղաքականը ոստիկաններով շրջապատուած՝ փորձեր էր կոտրել եկեղեցիին փականքը: Սակայն ժողովուրդը արգելք հանդիսացած էր եւ ժողովրդային յանձնախումբի հաւաստիքներուն վրայ էր որ բանալիները յանձնած էր ոստիկանութեան:

Այս խնդիրը որ ինկած էր դատի, վերջացած է ի նպաստ ժողովրդական շահերու:

Դատարանը նկատելով որ՝

1.— Եկեղեցին անհատի չի պատկանիր, այլ կիզուած է եւ ժողովուրդի սեփականութիւն՝

2.— Որ եկեղեցին լուսաւորչական եկեղեցի է եւ գաղթականութիւնն ալ նոյն կրօնքին կը պատկանի.

3.— Որ Իրաքի մէջ հաստատուած հայերը երկրին հպատակ ըլլալով՝ այլ եւս տեղացիի ու գաղթականի խնդիր չկայ.

4.— Որ լուծուած Դաւառ. Ժողովի բնութեան պահանջը ժողովուրդի արդար իրաւունքն է եւ կատարուածը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ, անպարտութեան վճիռ տուաւ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ

Առջի օր, Փարիզի եւ շրջականներու բարեկարգման յանձնախումբը նիստ գումարեց ներքին նախարար Պ. Ալպէր Սարոյի նախագահութեամբ:

Նախարարը յիշեց յետոյ առնուած քայլերը, ծանրացաւ կազմակերպութեան կարեւորութեան վրայ:

Փարիզի բնակչութիւնը այս պահուս աւելի քան չորս միլիոն կը հաշուուի եւ քաղաքը կը շարունակէ ամփոփել իր մէջ, որ միայն Սէնի նահանգին մէջ, բնակչութեան թիւը պիտի անցնի վեց միլիոնը 1950ին:

Այս երեւոյթին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի ճարտարարուեստի անօրինակ զարգացումը. ամէն օր նոր գործարաններ կը հիմնուին, որոնք հազարաւոր աշխատաւորներ կը հրաւիրեն հեռաւոր վայրերէ:

Բայց ամէնէն գէշը հոն է որ, գաւառները ու զանազան տեղերէ հասնող գործաւորները կը բնակին աղտոտ, ապառողջ բնակարաններու մէջ:

Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ, ուրեմն, Փարիզի շուրջ քաշել գիծ մը, որմէ ներս պէտք է արգիլուին ճարտարարուեստի կարգ մը հիմնարկութիւններ:

Բնակարաններու շինութեան եւ բարեկարգումի ուրիշ ծրագիրներու այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլայ ձեռնարկել, երբ նոր գործարաններու կառուցումը արգիլուի եւ անյարմար հաստատութիւնները բարեկարգուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՏՈՐՔ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Անհամաստ օդը եւ ծախքի խնայողութիւնը միմիայն 300 400 հոգի բերած էր «Ցորք»ի Անկիէնի մարզարանը, կիրակի օր: Անմիջապէս բանեց որ ֆուտպոլի խումբի մը ձեռնպահութեան, մրցումները տեղի ունեցան կանոնաւորապէս եւ լաւոն, հասոյթն ալ կ'անցնի 1000 ֆրանքը:

Ափսոս է որ եթէ այսպիսի մրցում մը կատարուէր «Սթատ Էլիզապէթ»ի մէջ եւ եղանակին մէջտեղը, քանի մը հազար բազմութիւն պիտի քաշէր եւ հասոյթն ալ անոր համեմատ պիտի ըլլար:

Մարզական տեսակէտով ալ գոհացուցիչ են արդիւնքները, եթէ նկատի առնենք որ «Ցորք»ի խաղացողները մօտ երեք ամիս է ո՛ր եւ է մրցում չեն կատարած: Հայ Մարզականը ճարաթ գիշեր երկրորդով մը չլինալ կը համաբէր իր յանձնառութիւնը, հակառակ քանի մը անգամ բերանացի եւ 30 Մայիսի նամակով տուած խոստումներուն: «Ցորք»ի դէմ ելաւ երիտասարդ ուժերէ կազմուած քաջ խումբ մը, Պելվիլի «Արարատ»ը, որ հակառակ ժամուկէս անդադար իր 18 մեդրերուն մէջ սեղմուած ըլլալուն, խիստ զօրաւոր պաշտպանողականով մը կրցաւ դիմադրել «Ցորք»ի յառաջապահներուն. Այս վերջինները՝ թէեւ պահեստի քանի մը խաղացողներով, լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան:

Յեղափոխականին սկսող եղանակին «Ցորք» աւելի զօրացած կարող խաղացողներով, կրկին պիտի յառաջացնէ բարեգործական նպաստակի մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ֆիրակ» մասնաճիւղն ալ այս մրցումէն առաջ հաւասար եղաւ «Արարատ»ի պահեստիին հետ:

Անկլիոնինք որ նախորդ Ուրբաթ օր «Ցորք» պաշտօնապէս ընդունուած է Ֆրանսական Ֆետերասիոնին մաս կազմելու: Այսպէսով իր խաղացողները եւ «լիսանսիէ» պիտի ըլլան եւ թէ արձանագրուած:

Արման

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՍ ՈՒ ՏԵԳՐ — Մարմարագործ մը, որ սպանութեան եւ գողութեան յանցանքներով ութը տարուան բանտարկութիւններ կրած էր, կը բնակէր իր եղբօր տան մէջ: Երկու եղբայր շատ գէշ էին իրարու հետ, կռիւը անպակաս էր տան մէջ: Արդէն քանի մը անգամներ, մարմարագործը մահ սպառնացած էր իր եղբօր: Անցեալ իրիկուն, նոր կռիւ մը եւս ծագեցաւ երկու եղբայրներուն միջեւ: Զայրացած մարմարագործը սալայատակի քար մը առաւ ու զայն նետեց իր եղբօր գլխուն, հարուածը վրիպեցաւ ու երկուքը մէկ, գիրկ գրկի կը կռուէին, երբ եղբօր կինը տարժանակով զգետնեց իր տագրը:

Ոճրագործն վիրաւոր, մարմարագործը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, իսկ անոր հարսը ձերբակալուեցաւ:

ԻԳՆԱՑՆ ՎԱԵՐԱԳՈՒԹԻՒՆ — Ցիկին Ցավիտ որ կալուածատէր էր, իր մէկ վարձակալին հետ յաճախակի կռիւներ կ'ունենար, եւ անկէց վրէժ լուծելու համար, սպաննեց անոր փոքրիկը, որ հազիւ տասն ամսու էր: Ցիկին Ցավիտ, օգտուելով իր վարձակալին կարճ բացակայութենէն, օր մը մտաւ անոր տունը, որուն յարակից տանը մէջ կը բնակէր, եւ սպանելի կտոր մը թիժ նելով փոքրիկին կոկորդին մէջ, հեռացաւ, առանց նշմարուելու: Երբ մայրը վերադարձաւ, տղեկը գտաւ հոգեվարքի մէջ, որ տեւեց երկու օր: Բժիշկները բան մը չկրցան հասկնալ, իսկ տիկին Ցավիտ, հանդարտօրէն սպասեց տղեկին մահուան եւ իր ոճիրը խոստովանեցաւ այն ատեն միայն երբ զգաց թէ՝ փախուստի ճամբայ չկար:

Ցիկին Ցավիտ, դատի տակ է եւ փրկուելու համար պատիժէն, կը ջանայ խենդ ձեւանալ:

ԳԻՆՈՎԻ ԿԱՑԱՆ — Շալոնի մէջ, երեք գինովներ ուզեցին շոգեկառքը խաղի բերել ու գացին կանգ առին գիծերուն մէջտեղը: Պահապանը ի զուր ջանաց զանոնք խելքի բերել եւ այն միջոցին որ շոգեկառքը արագօրէն կը յառաջանար, անմիջէ երկուքը, առանց մտածելու սոսկ վտանգէն որուն կ'ենթարկուէին, նետուեցան գիծերուն վրայ: Բարեբախտաբար մեքենավարը կրցաւ ատենին կեցնել շոգեկառքը, իսկ մեր գինովները կառքը լրացած համարելով, կուշտ ու կուռ խնդալէ յետոյ, փախան:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Պառաւ Մարիկոն, որքան ալ տարօրինակ երեւոյթ ունէր այդ կը տակաւին ընծուած չէր երեւար: Դէմքը յիշուած տարօրինակ բառերը, երազատեսի ձայնով մը խօսք էր. իրր թէ երջանիկ լուր մը տալ՝ հարցաքննութէ քանի մը վայրկեան առաջ թերեւս ինքն ալ չէր գիտեր թէ ի՞նչ պիտի պատասխանէր:

Անգամ մը որ պատասխանը շրթունքներէն դուրս ելաւ, իր աշխուժութիւնը վերստացաւ, ամպը փարատեցաւ գրեթէ յուալ ձայնու Նոյնիսկ յարմար դատեց Ֆրոզինի քով երթալ, եւ իր պատգամը առանց կրկնելէ վերջ այս անգամ մեղմ ձեւով, գրեթէ մխիթարող, ձեռքին հակառակ կողմով անոր այտերը շոյեց, անտարբեր գորովանքով համբուրեց զայն, եւ ինչ որ աւելի նորօրինակ էր, աչքերէն արտօսր թափեց, թաշկինակովը սրբեց զայն եւ խորհրդաւոր, անոր հաճելի բան մը ընելու ձեւով փափուկ ականջին:

Այս բոլորը երկվայրկեանի մը մէջ եղաւ եւ բուեցաւ, յետոյ անմիջապէս, ըստ իր սովորութեան, պառաւ կախարդը կատուի մը պէս դուրս սպրդեցաւ:

Մարիկոյի վերջին խօսքերէն Ֆրոզին վրդովեցաւ:

Այն գիշերէն ի վեր որ Լազարինայի բոլոր բնակիչներուն ուղեղները գնդուեր էին, Ֆրոզին կը զգար թէ հոգեկան ըմբռնելի վիճակի մը ենթարկուած էր: Խեղճ կինը: Ինչ՞ւ զոհը: Ձիւնին պէս որ կը հալի, մշուշին պէս որ կը ցրուի, իրեն կը թուէր թէ իր մէջ բան մը կը մեղկանար անպատում բան մը կը հոսէր, զովացուցիչ ջուրի մը պէս, անտիպ մը հանդարտութիւնը եւ գաղտնիքը մէջի առաւօտի մը հանդարտութիւնը կարծես ո՞վ կրնայ երբեք գտնել կնոջ մը սիրտը իր բոլոր փափկութիւններով, միամիտ եւ խանդակաթ հակասութիւններով:

Ո՛հ, կը համարձակէր ան, կը համարձակէր այս յիմար յոյսին անձնատուր ըլլալ: Իրեն համար ստոյգ էր ատիկա: Ո՛չ, այն շէշտը կեղծ չէր: Ահմէտ քրիստոնեայ էր: Այդ սոսկալի ոճիրին համար որքա՞ն թեթեւցում այն ատեն իրաւ, ոճիրը նոյնը կը մնար, գիտէր, կը զգար այդ, անհաւատարիմ կին էր եւ մեռած չըլլալուն համար կ'անիծէր ինքզինքը:

Գոնէ կը խորհէր, Թուրքին միսին արատը կ'անհետանար եթէ քրիստոնեայ ըլլար: Աստուծոյ եւ մարդկանց առաջ այդ գարշելի արատը ո՞վ գիտէ, թերեւս կառաւելապէս պիտի սրբէր: Թերեւս կորսնցուցած հաւատքին պիտի վերադարձնէր զայն, այդ գեղեցիկ երիտասարդը որ չէր կրնար մուսուլման մը ըլլալ, թերեւս պիտի հասկնար իր գործադրած ոճիրը: Թերեւս, պիտի թողուր զայն եւ առ յաւէտ հեռանար, ու Ֆրոզին, յափշտակուած կը փսփսար.

— Արդեօ՞ք քրիստոնեայ է, արդեօ՞ք քրիստոնեայ է:

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Ֆրոզինի այս հարցումին ոչ մէկ ձայն կրնար պատասխանել ի՞նչպէս կը բաղձար այդ անմիջական պատասխանին: Թերեւս, իր խեղճ սիրտը կը տրոփէր մաքրելու, սրբագործելու համար այն՝ որ անհաւատներու պատկանելու համար շատ ազնիւ կը գտնէր, այն՝ որ փոքրիկ, իր սիրելի Ժանը փրկեց, ամբողջ գիւղը փրկեց:

Ամէն գինով ուզեց ճշմարտութիւնը հասկնալ: Երեկոյ մը — միակ երեկոն՝ որ Ֆրոզին դուռին բացուիլը լսեց առանց սարսափի — դրչեց Ահմէտ հարցափորձել: Համոյակատար, գրեթէ գորովալի եղաւ, ինք որ՝ անիծուած սիրահարին հպումէն կը կծկուէր բոլորովին: Մինչեւ իսկ համարձակութիւն առաւ իր ձեռքերով երիտասարդին բունքը շոյելու, մատները անոր ականջներուն ետին տանելու. մազերը փայփայելու: Ցետոյ, յանկարծ, իբր թէ այդ շարժումներ գայթ իր ոճիրին գիտակցութեան մէջ սուզած ըլլար, խոյս կուտար, կ'անէանար, կը յամրանար, յիմարացած, աղաղակ, մինչդեռ Ահմէտ անոր ձեռքերը կը փնտռէր իր մազերուն տանելու համար: Այն ատեն քաջութիւն առաւ, խրախուսուեցաւ, իր սեղմուած ակռաները քակեց ի վերջոյ, եւ դողդոջուն սա բառերը արձակեց

— Ըսէ՛ ինձ, ո՛հ, ըսէ՛ թէ Ահմէտ չես կոչուիր: Ըսէ ինձ թէ քրիստոնեա՞յ ես:

Իր ձայնը, պաղատանքին մէջ, այնքան խոր քաղցրութիւն մը ունէր որ՝ երիտասարդը մեղմացած այդ փաղաքշանքներէն — առաջիններէն — փոխանակ անոր կոպտօրէն լռութիւն պարտադրելու, — ինչպէս միշտ կ'ընէր նման պարագաներու մէջ, կէս համակերպած ձայնով մը պատասխանեց, իբր տղու մը որուն հարիւրերորդ անգամ ըլլալով նոյն բանը կը կրկնեն.

— Այո, շատ յամառ ես Արդէն բացատրեր եմ քեզի թէ ինչպէս չեմ կրնար քրիստոնեայ մը ըլլալ: Նոյնիսկ, ենթադրենք թէ էի ժամանակին, ինչ կարեւորութիւն կրնայ ունենալ սեւէ մէկին համար, քանի որ այլեւս չեմ: Կրօնքս, ի՛մ կրօնքս է, ու ամէն ինչ կը վերջանայ:

Ֆրոզին, սրտաբեկ՝ թողուց որ գլուխը իյնայ: Պատասխանը բացորոշ էր:

Թարգմ. Գ. Փ.

(Նար.)

նէրուն։ Նախկին վարչապետը խոստացաւ պէտք եղածն ընել։ Մինչ կառավարութիւնը կը մերժէ քննել բանւորներու պահանջները, Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ կառավարութեան պարտականութիւնն է գոհացում տալ բանւորներուն, գոնէ համայնավարներուն գիրկը չնետելու համար։

Պատերազմ. Նախարարութիւնը Աթէնքի տրամադրութեան տակ դրաւ հեռեւակազօրաց երկրորդ զօրագունդ մը եւ թնդանօթի մարտկոց մը տեղաւորեց Պիրէոսի մէջ։ Ուրիշ նախազգուշական միջոցներ ալ ձեռք կ'առնուին։ Փաթրասի եւ Վոլոյի մէջ մասնակի գործադուլներ սկսան։

Սելանիկի նաւահանգիստին բանւորները գործադուլ յայտարարեցին։ Սելանիկի, Տրամայի, Քավալայի, Վոլոյի, Տէտէ-Աղաճի եւ Ակրինիոնի մէջ ծխախոտի բանւորներուն գործադուլը կը շարունակուի առանց միջադէպի։

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հերքէ համայնավար յեղափոխութիւն եւ նաւատորմի մէջ ըմբոստութիւն ծագած ըլլալու լուրերը, որոնք դիտումնաւոր են։

Պահպանողական պաշտօնեաները թռուցիկ մը հրատարակելով կը յայտնեն թէ իրենք հակառակ են այն պաշտօնեաներուն, որոնք կը սպառնան գործադուլ ընել, եթէ ամսականնի յաւելում չստանան։ Կառավարութիւնը ծրագրած է նոր ելեւմտացոյցին մէջ 150—200 միլիոն տրախմի յատկացնել ամսականներու յաւելումին համար։

Քսան համայնավարներու ձերբակալումը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Ռուսճուքի իշխանութիւնները երեւան հանած են համայնավար երիտասարդներու կազմակերպութիւն մը, որ գաղտնի քարոզութիւններ կ'ընէր՝ գրքոյկներով եւ խռովարարական թռուցիկներով։ Ձերբակալուեցան մօտ քսան համայնավարներ, մեծ մասը ուսանող։

Ո՛չ մէկ լուր Ամունտսէնէն եւ Կիլպոյէն

Քինկզպէյէն առնուած ամենավերջին հեռագիրներու նայելով, իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա տեսած է զօր. Նոպիլէն եւ իր խմբակը՝ սառոյցէ կղզեակի մը վրայ։ Չկարենալով վար իջնել անոնց մօտ, պաշար, զէնք, ռազմանիւթ եւ ուրիշ պիտոյքներ նետած է անոնց։ Հաւանաբար Մատտալէնա երէկ երկրորդ փորձ մը եւս պիտի ընէր՝ իր հայրենակիցներուն մօտ վար իջնելու համար։

Սակայն այն պահուն, ուր ամէն կասկած կը փարատի Նոպիլէի եւ իր ընկերներու վիճակին մասին, բուռն մտահոգութիւն կը տիրէ ֆրանսացի օդանաւորդ Կիլպոյի եւ Նորվեկիացի բեւեռախոյզ Ամունտսէնի մասին, որոնք ֆրանս. ջրօդանաւով մը օգնութեան փութացած էին աղէտեալ բեւեռախոյզներուն։

Երեք օրէ ի վեր իրենց մասին հակասական լուրեր կը հասնին, որոնց ո՛չ մէկը կը հաստատուի։ Միակ ճիշդ լուրն այն է թէ Կիլպօ Յունիս 18ին ժամը 16ին, Թրամզոյէն մեկնեցաւ դէպի Նոպիլէի գտնուած տեղը եւ թէ իր օդանաւը 30 ժամէ աւելի չէր կրնար մնալ օդին մէջ։

Ի՞նչ ըսաւ Մուսոլինի Եօնուս Նատի պէյի

Մուսոլինի ընդունելով «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Եօնուս Նատի պէյը յայտարարած է.

— «Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ անվստահութեան ոչ մէկ պատճառ կար, բայց չարամիտ անձեր միշտ կը ջանային ձգտուած ցոյց տալ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Այդ մարդիկը կը շարունակեն այս կարգի լուրեր դարբնել եւ տարածել, մինչեւ այսօր ալ, երբ դաշինքի մը ստորագրութիւնն այլեւս ոչ մէկ կասկած կը թողու մեր յարաբերութեանց անկեղծութեան մասին։ Անոնք կը պատմեն թէ՝ Իտալիա մտադիր է այս մերձեցումը իբր գործիք ծառայեցնել իրեն՝ իր տնտեսական եւ գաղթային տարածման համար եւ կարգ մը թերթեր կը բաժնեն այս կարծիքը։

«Համաձայնութեան կնքումը իրեն նպատակ ունենալով միայն մեր երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութեան հաստատումը, ամէն ուրիշ նկատումի մասին բացարձակապէս չի կրնար խօսուիլ։ Մնաց որ, Իտալիա այնքան մեծ դրամագլուխներ չունի որ ուզէ շահագործել զանոնք արտասահմանի մէջ, որովհետեւ Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն շատ աւելի աղքատ է։ Մեր դրամը անհրաժեշտ է մեզի՝ վերածաղկեցնելու համար մե՛ր երկիրը եւ ընելիք այնքան շատ բան ունինք մեր երկրին մէջ, որ, դուրսը աշխատելու ոչ մէկ տրամադրութիւն կրնանք ունենալ։ Ինչ կը վերաբերի մասնաւորաբար Թուրքիոյ, մենք հոն ունինք տնտեսական շահեր, ինչպէս ամէն ոք։ Այսքա՛ն»։

Արեւելեան նահանգներու [illegible]

Կրթական գործավարութիւնը ուսուցիչներուն ուղղուած շրջաբերական մը գրկած է՝ յայտնելով թէ երկու տարի պաշտօնավարած ուսուցիչները կարգով պիտի ծառայեն Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Այս առթիւ կը յայտարարուի թէ անոնք որ կ'ուզեն այս տարուընէ իրենց այդ պարտականութիւնը կատարել, պէտք է կրթական գործավարութեան դիմեն առաջին առթիւ դրկուելու համար։

Թուրք-յունական բանակցութիւնները

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները դեռ չեն վերջացած, սակայն բնական ընթացքի մը կը հետեւին։ Չի հաստատուիր այն լուրը թէ փոխ-վրէժի միջոցներ ձեռք առնուած են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Կրէտի Ֆոնսիէի Յունիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50.000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 365,961 (1886ի պարտաթուղթերէն), 429,269 (1903) եւ 319,711 (1911ի պարտաթուղթերէն)։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները կը հերքեն այն լուրը թէ Սեւ ծովու նաւահանգիստները փակուած են հելլէն նաւերուն առջեւ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ Չորեքշաբթի ժամը 14ին։ Հրդեհը լայն ծաւալ ստացաւ։

ՈՒՇԼԻԷՕ - ՏԻՌԻՕ Մէթրոյի նոր կայարանին բացումը պիտի կատարուի 30 Յունիս Շաբաթ կէսօրէն վերջ։

ՊԻԼՃԻԿԻ նախկին երեսփոխան Տոքթ. Միքրէթ պէյ, որ «Եավուզ»ի խնդրին առթիւ հինգ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր բարձրագոյն ատեանին կողմէ, բանտէն հանուած է պատիժին պայմանաժամը լրացած ըլլալով։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» Ենթակոմիտէի կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը, 148 Rue Villeneuve, Alfortville.

կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ-ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie «Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris. (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 Յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ

ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Իտա Արզի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավօեանի և Վլատիմիրօֆի։

կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարանները եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince եւ 12 Rue de Tournon Paris (6e). Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կաւարտի ճիշդ 11.15ին։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Նախքան այս նուագահանդէսը տաղանդաւոր թառիստը ընդառաջ երթալով բարեգործական մասնաւոր հրաւէրին, բացառաբար եւ ձրիաբար կը նուագէ իրենց սարքած դաշտահանդէսին մէջ, 1 Յուլիս 1928 Կիրակի օրը։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Յունիս, շաբաթ գիշեր ժամը 9ին RENÉE MAUBEL թատրոնին մէջ, 10, Rue de l'Orient. (Métro Blanche).

ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԿԻՒԼԵԱՆ (ֆրքջալից գոմէտի 3 արար

ԿԱՎՌՕՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ «Մաթէոս»ի դերին մէջ։

ԾԻԾԱՂ, ԾԻԾԱՂ, ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆԵՐԸ.— 5, 10, 15 և 25 ֆրանք։ Տոմսերու համար դիմել Ա. Կոթիկեանի, 5 Rue des Carmes, Paris 5e.)։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան։

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր խումբերու զանձապահները հանդիպիլ այս շաբթուան ընթացքին Ընկ. Գեւանեանի։ Միասին բերել տետրակները։

Շեւիզուրի Մշոյ Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Եր. կէսօրէ վերջը ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Պօլօեան, Գէորգ Չավուշի, Կորիւնի և Ըզօի մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ։ Կը խօսի՝ Պրն. Աճարեան Տատրեան։ Նիւթ՝ Սիամանթօ (Ատոմ Եարճանեան)։ Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը Ազատ է։

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցիոնի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Քաֆէ տը լա Փէյի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վ. Ջալլէրեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Սէն Թ'Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս Կիր. իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Փուժէ Սիւր Արժանի Վռամեան Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի «Վռամեան» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորներու ընտրութիւն եւայլն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ.) վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի իր հին անդամները, նոյնպէս նորերը, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ տարեշրջանին ֆութպոլ խաղալ։ Կը խնդրուի ամէն անդամէ երեք հատ լուսանկար բերել։ Ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն Ջորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Bld. St. Germain, Metro Odéon. Օրակարգ.— կազմութիւն ֆութպոլի խումբերուն։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կարմիր Խաչի եւ Մանուկներու Պաշտպան միութեան Լիոնի մասնաճիւղի բացման հանդէսը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Երրորդ քաղաքապետարանի սրահը։ Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր եւ ասանկնկալներ։ Կը մասնակցի յայտնի ջութակահար Պրն. Տ. Նիգոլեան։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville.

ԼԻՈՆԻ «Աֆիոն»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին 103 Rue Servient սրճարանը՝ կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին անդամներն ու հայրենակիցները։

ՄԱՌՍԷՅԼԻ Սեբաստիոյ Ցաղթ գիւղի «Վերաշինաց միութեան» մասնաճիւղի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը — 109՝ հիվանոց, 92՝ ծխատուփ, 41՝ ինքնահոս գրիչ, 63՝ վզնոց, 50՝ կօշիկ։

Չ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 262 Rue Duguesclin. Պրագարանը սրահը։ Օրակարգ՝ վերամաեայ համարատուութիւն։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԵՒ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Հերոսամարտերու առթիւ կազմակերպուած եւ անձրեւի պատճառաւ յետաձգուած ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Թալաթօ կանաչազարդ պարտէզին մէջ։

Երգ, նուագ, ներկայացում, հայկական եւ վանեցիական պարեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մարութեան, Հիւսեան եւ ուրիշներ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Արարատ միութեան հանգանակութիւնը.

Ի. Ասատուրեան, ՌՖն, Յ Երանեան, Մ. Երանեան, Գ. Պապիկեան, Բ. Աճէմեան, Սարգիսեան, Նահապետեան, Գ. Գեւորգեան, Մկրտիչ Մեսրոպեան, Սուրէն, Ղ. Ներկարարեան, Ն. Ալափինեան, Շաքարեան, Ագուշեան, Օ. Կարապետեան, ՌՖն, Եթէքեան, Տէր Մինասեան, Գ. Մինասեան, Յակոբ, Արծրունեան, Տիրուհի Խանպէկեան, Տիրանեան, Լ. Փիլէզիկճեան, Յովիկեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Կարօ, Օ. Ա. Նեսիբեան 20ական, Ռ. Աճէմեան 30, Արարատ միութիւն 30, ՌՖն 11, Բ. Գումրուեան, Յ. Փիտիլեան, Օր. Հ. Ռիսակեան 25ական, Պապլաբեան, Գ. Երեմեան, Պ. Առաքելեան, Աւետեան, Մ. Պօղոսեան, Ս. Թովմասեան, Գ. Սլոքեան, Պօլատեան, Խանպէկեան, Տիկ. Աճէմեան 5ական, Վարդերեսեան 2, Ներսէսեան 2 ֆրանք։ Գումար 500 ֆրանք։

Նոր ցուցակ 16 Յունիս։

Clinique COVO

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ

107 Rue Lafayette, Paris (Xe)

Ամէն օր ժամը 2.30—7.30

Tél. Trudaine 29 04

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վառնա, Գործ.—	150,
Նիւ Ժըրնէվիէվ, Իշ. Ա.	70,
Կոլոմպօ, Տէր Մ.—	35,
Ֆօնթընէ Սու Պուա, Ա Գ.	37,
Պուլկուան, Գ. Տ.—	35,
Էքս-լէ-Պէն, Ե. Յ.—	35,
Փիւժէ, Կ. Մ.—	50,
Մոլսէյլ, Գործ. —	636 50,
Մարսէյլ, Յաղթ. Միութ.	10,
Ալեւ Ճ Հ	100,
Մարսէյլ, Յ Ժ. —	35,
Լիոն, Ա Կ	35,
Լուէթ, Գ. Պ. Մ.—	10,
Վ...ն Վ.ր.ն, Յ. Մ. —	100,

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Վ. Ե. Ռ. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը՝ Ամերիկեան նպաստամատոյցի եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ միութեան պատուակալ անդամի. Կորսին պէյ Փի քաղաքէս մեկնումին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը, վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՈՂԼՅՈՅՅ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՀԱՅՈՒ [illegible]

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս հանրօգուտ գիրքը, մանրակրկիտ եւ քարտէզով քաղաքին, շրջականներու եւ [illegible] գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով։

Յայտարարութիւն տալ իր փափաքողները դիմեն անմիջապէս մինչեւ 31 Յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աբիսողոմեանի գրասենեակը, «Union» աստղնվի [illegible]ին մէջ, 5 RueSainte, Marseill

---

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, բարձրագոյն դատաստանի թարգմանիչ փորձագէտ ժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris 16e

Հեռ. Passy 72.56

15 օրէն ֆրանսա մանելու իրաւունք (AFFIDAVIT) ձեռք կը բերէ, ինքնութեան թուղթեր կը հանէ։

կ'ընդունի ամէն օր (ի բաց առեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 1
Le Gérant E. SOUVIGNY

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՈՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9-12։

ՖՕՆ ՏԸ ՔՈՄԷՐՍ, ԽԱՆՈՒԹ, ԵՒԱՅԼՆ
ԳՆԵԼՈՒ ԵՒ ԾԱԽԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

դիմեցէք՝ A L'ETUDE GABRIAC, ՓԱՍՏԱԲԱՆ

15 Rue Tronchet (Madeleine - St Lazare) Թէլ. 24-0 և 80 05

ՈՒՐ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ՝

Պ. ԻՆԷՃԵԱՆ, գրասենեակի տնօրէն, որ մասնաւորապէս պիտի զբաղի հայ յաճախորդներու վաստակելի գործ։ Իրաւական խորհրդակցութիւններ ձրի։

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԻՐԱՑ (ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ)

Վկայեալ Փարիզի բժշկական ֆաքիւլթէէն. (Licencié ès Sciences)

նախկին Interne Hôpital des Enfants maladesի

եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց

24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Michel

Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. և Շբ. օրերը, ժամը 1էն 4

Ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

Métro St. Michel եւ Odeon Tél. Littré 60-46

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն յախճապակիէ եւ անմրցելի գիներով Արեւելեան սուրճի եւ թէյի գաւաթներու, թէյամաններու, ճէզվէներու ու զանազան սպասներու համար դիմել՝ միակ կեդրոնատեղին

Mlle E. PERRET

16, Rue Puvis de Chavannes, MARSEILLE

Ֆրանսայի ներքին գաւառներէ եղած ապսպրանքները կը կատարուին ամենաարագ կերպով եւ մեծ խնամքով։

Թղթակցութիւն՝ Հայերէն և Ֆրանսերէն։

ՁԵՐ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՄԵԶԻ ՎՍՏԱՀԻՔ ՁԵՐ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ . . . . . ԵՒ . . . . ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ
ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ
19 RUE HENRI MONNIER
PARIS (IXme

Տոմարներու կազմակերպութիւն,
Հաշուեկշիռ եւ հաշուեքննութիւն,
Դիզուած հաշիւներու արձանագրութիւն

ԱՄԻՍԸ՝ 75 ՖՐԱՆՔ

Ամէն տեսակ տուրքերը ժամանակին կը յայտարարենք, թուղթերը կը քննենք, պաշտօնական պլիմներու ժամանակին եւ ամէն կերպով կը կատարենք։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր առեւտրականներուն կը յանձնարարենք մեր մասնաւոր սիստէմը, որ կը դիւրացնէ տուրքի բոլոր պահանջները եւ առեւտրականութիւնը կը յայտնէ ուղղուած վայրկեանին։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
23
ՅՈՒՆԻՍ
1928

23 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 681

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վեց գնդակ՝ Եուկոսլավիոյ խորհրդարանին մէջ, արիւնալի ցործադուլ և աղմուկ՝ Յունաստանի բոլոր քաղաքներէն, անվերջ հետապնդումներ Պուլկարիոյ մէջ, համայնավարներուն դէմ։ Ահա օրուան լուրերը, խօսելով միայն Եւրոպայի մասին։

Երեք երկիրներուն կամ դէպքերուն մէջ ալ, միայն տեղական վէճերը չեն որ խռովայոյզ վիճակ մը կը ստեղծեն։ Այդ վէճերը կը թանձրացնեն մթնոլորտը, իսկ անհանգստութեան բուն ազդակները երկրէն դուրս կը գտնուին։

Օրինակ, Պելկրատի դէպքը։ Գարատաղցի երեսփոխանին արձակած գնդակները, որոնք երկու հոգի սպաննեցին եւ չորս երեսփոխաններ ալ վիրաւորեցին, սահմանուած չէին անձնական հաշիւներ լուծելու։

Այդ փոթորիկին իմաստը հասկնալու համար, հարկ է դիտել Իտալիոյ եւ Սերպիոյ յարաբերութիւնները։ Շատ չէին օր, ամբողջ Եուկոսլավիոյ մէջ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցան Իտալիոյ դէմ եւ նոյն իսկ արիւն թափեցաւ Պատճա՞ռը, — Նէթթունոյի դաշնագիրը։ Հանրային կարծիքը դէմ է այս դաշնագրին վաւերացման։ Անոր դէմ մանաւորապէս գրգռուած են Խրուաթները եւ Սլովէնները, որովհետեւ դաշնագիրը շատ մը առաւելութիւններ կ'ընծայէ Իտալիոյ։ Վախ կայ որ Իտալիա խաղաղ թափանցումով ամրանայ, եւ տիրանայ ամբողջ Տալմացիոյ։ Անոնք մինչեւ այսօր չեն համակերպած Ֆիումէի եւ Զարայի կորուստին։ Իսկ այսօրուան Իտալիան շատ աւելի զօրաւոր է, եւ Ալպանիան ալ իր թաթին տակ առած ըլլալով, կը սպառնայ հետզհետէ սեղմել օղակը՝ Եուկոսլավիոյ շուրջը։ Զարան քարտէսէն առաջ ժողովուրդով իտալացաւ։ Ի՞նչ ապահովութիւն կայ որ վաղը ուրիշ քաղաքներ ալ իտալական մեծամասնութիւն չկազմեն գաղթականներու խուժումով, եւ չստեղծեն քաղաքական գործունէութեան պատրուակներ։

Բայց Պելկրատ ստորագրած է դաշնագիրը, եւ ստիպուած է վաւերացնել զայն, հակառակ հանրային կարծիքին ընդդիմութեան։ Վաւերացում պահանջողը միայն Իտալիան չէ։ Ուղղակի կամ անուղղակի կը ճնշեն նաեւ Անգլիան ու Ֆրանսան, մէկը՝ փոխառութիւն մը դիւրացնելու, միւսը՝ իր բարեկամութիւնը պահելու համար։ Երկուքն ալ չեն ուզեր որ իրերու ներկայ վիճակը փոխուի այս կամ այն պատճառով, եւ իրենց սաստը ցուցցին տկարին ու անճարին։

Արդէն գրգռուած՝ վերջին տարիներու իտալական քաղաքականութեան հետեւանքներէն եւ ծաւալման յարաճուն ձգտումներէն, Սերպերու, Սլովէններու եւ Խրուաթներու թագաւորութեան (Եուկոսլավիա) հանրային կարծիքը իր կարգին թելադրած երեսփոխաններուն, որոնք դիւրազգած վիճակ մը ունին ամէններէ ի վեր։ Դահլիճի տագնապ, փողոցային ցոյցեր, անընդհատ ժխոր՝ խորհրդարանին մէջ, եւ իբրեւ թագ ու պսակ՝ վեց գնդակ . . .

Տարբեր ձեւով մը, առաւելապէս արտաքին պատճառներու հետեւանք է նաեւ յունական գործադուլը։ Հողի եւ հացի պահանջ։

Փոքր Ասիոյ զարհուրելի աղէտէն յետոյ, մէկ օր հանգիստ չունեցաւ հինաւուրց Ելլադան։ Զրկուած՝ արգասաբեր հողերէ, ծանրաբեռն՝ մէկ միլիոն գաղթականութեան հոգերով, պառակտուած՝ ներքնապէս, տարուբեր՝ հանրապետութեան եւ միապետութեան միջեւ, որոնց վերեւ ալ օտար կասկածելի ձեռքեր կը երեւան, Աթէնք գլուխ կը դարնէ մէկ անկէն միւսը։ Իսկ այս վիճակը չափազանց նպաստաւոր է բոլոր անոնց որ վարժուած են պղտոր ջուրերը օգտագործելու,— քաղքենի աշխարհականներէն մինչեւ կարմիր կոմինտէրնը։ Անգլիացիները տէր են՝ բնական դարձան հանրակառքերու մենաշնորհին. Ամերիկացիները իրենց ուզածին պէս կը խաղան ծխախոտի բերքին հետ, որ հարստութեան թանկագին աղբիւր մըն է այս աղքատ երկրին համար. իսկ Գ. Միջազգայինը՝ Վիէննայէն՝ իւղ կը թափէ կրակին վրայ, կը խրախուսէ բանւորական խլրտումները, պայթուցիչ հեռանկարներով։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Արիւնը հոսեցաւ հին եւ նոր Յունաստանի փողոցներուն մէջ։ Ոստիկանը եւ զինուորը կրակեցին իրենց բանւոր եղբայրներուն վրայ։ Փոխադարձ սպառնալիքներ, յետոյ փոխադարձ զիջումներ,— եւ այժմ խաղաղութիւն է, կամ գրեթէ։

Բայց կը տեւէ՞։ Եւ որքա՞ն ատեն . . .

Առօրեայ եւ վարչական կարգադրութիւնները չեն որ պիտի փրկեն գժգոհութեան, խռովութեան հիմնական պատճառները։ Շատ խոր թաղուած է բուն չարիքը, եւ պարբերաբար գլուխ պիտի վերցնէ, մինչեւ որ գտնուի արմատական դարմանը, ներսէն եւ դուրսէն։

Այդ քրոնիկ ախտանշաններով կը տառապի Պուլկարիան, նոյնպէս ջախջախուած՝ զինուորական եւ քաղաքական զէնքի վրայ, ենթակայ՝ յաղթականներու եւ իր իսկ հարեւաններուն ամենաճօյքին։

Իրերու բերումով իսկ ընդունակ՝ մոլորելու կամ պոռթկալու, այս ուժասպառ երկիրը կը կառավարուի բռունցքով։ Կոմինտէրնը ձեռք չէ քաշած Պուլկարիայէն, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց. իսկ հակահարուածը կը սաստկանայ ամէն օր։

Պարմա՞նը — Պալքանեան Դաշնակցութիւն, կ'աղաղակեն բոլոր իմաստուններ։

Նոյն երազը՝ Խորվաթի համար, պայմանաւ որ նախ հարեւանը ճանչնայ հարեւանին իրաւունքները... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28

«Խրիլի», «անկախ լրագիր», որ կը հրատարակուի Պուքրէշի մէջ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ՝ Պօսուրեան վարդապետի ստորագրութեամբ (27 Մայիս):

— «Մեր անկախութեան, գերութեան, թափառումներուն Ովասիսն է Մայիս 28ը, որ այնքան տարիներ հայ ժողովուրդին ամէնէ՛ն մեծ եւ ամէնէն նուիրական օրը եւ տօնը պիտի ըլլայ, որքան ատեն որ՝ ան է բէմիւմի մը տակ գոյութիւն ունենայ հայկական իշխանութիւն մը, որքան ատեն որ հայ ժողովուրդը հին ու նոր աշխարհներու՝ դառնայ «սրբութեան կողմն աշխարհի» օրհնելու «Հանրապետութիւնն Հայոց», մինչեւ այդ երանելի ատենները, տարին անգամ մը, Մայիս 28ին ինքը՝ ապրող հայ ժողովուրդը, ոգեկոչելով իր հին սերունդը, բոլոր անոնք որոնք անկախութեան սիւներ կերտեցին, բոլոր անոնք որ հայ դրօշը հիւսեցին, Մայիս 28ին՝ իր ազատութեան օրը պիտի տօնէ։

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդինն է. բոլոր կուսակցութիւնները, բոլոր յեղափոխականները, բոլոր մտաւորականները եւ բոլոր իսկական Հայերը իրենց շունչէն բան մը դրին այդ օրը կերտելու համար։

Մայիս 28ը անջնջելի պիտի ըլլայ մի՛շտ կարմիր, միշտ հայ ժողովուրդինը մինչեւ այն ինկած՝ ան օրը՝ երբ նորէն բռնակալ թաթ մը փշրէ մեր նորակերտ աշտարակը ազատութեան։

Տարօրինակ է ուրեմն երբ Մայիս 28ի օրը փառաւորապէս տօնելու համար հայ ժողովուրդին մէկ հատուածը միայն կ'ոգեւորուի եւ այդ միեւնոյն ժողովուրդին մէկ ուրիշ հատուածը անտարբեր, մանաւանդ տխուր ցոյցերով հիւթ կուտայ ապրելու այն պատակտող ազդուներին՝ որ դժբախտաբար մեզ հետ քալած է՝ դարէ դար, երկիրէ երկիր։

Քաղաքակիրթ ազգեր իրենց ազատութեան գաղափարի օրը ունին զոր միահամուռ կը տօնեն իբրեւ օրը յաղթանակի։»

ՈՒՐ ԵՆ ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ ԵՒ ԿԻԼՊՕ

Յայտնի բեւեռախոյզ Ամունտսէն, օդանաւորդ Կիլպօ եւ ընկերները «Իտալիա»յի աղէտեալները փնտռելու ատեն, իրենք կորսուեցան։ Մինչեւ Թերթս մամուլը դրուած ատենը ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն հասած էր անոնց մասին։ Ֆրանսական *Սթրազպուրկ* յածանաւը եւ *Քանթէն-Ռուզվէլթ* ազդանաւը ճամբայ ելան դէպի Շփիցպէրկ, օդանաւորդները փնտռելու համար։ Նորվեկեան կառավարութիւնը իր կողմէ ղրկեց *Միքայէլ-Սարա* շոգենաւը։ Խորհրդային *Մալիգին* սառնաբեկ, նաւը Շփիցպէրկէն 100 մղոն արեւելք հասաւ, բայց աւելի առաջ չի կրնար երթալ։

Իտալացի օդանաւորդ Մատտալենա կը պատմէ թէ զօր. Նոպիլէի եւ 5 ընկերներուն մնացեալ մինչեւ 30 մեդր։ Աղէտեալները ուրախութեան ցոյցեր ըրին։ Զօր. Նօպիլէ վերջին անգամ մը դարձեալ օգնութիւն կը խնդրէ եւ կը յանձնարարէ որ ամէն անգամ որ օդանաւ մը գայ, իրենցմէ մէկը առնէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ'ուզեն Պաղեստինի Արաբները

Ներկայիս Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնաժողովը կը քննէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու տարեկան տեղեկագիրները, ի մէջ այլոց նաեւ Սուրիոյ, Միջագետքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի հոգատարութիւնները։

Երուսաղէմի մէջ Յունիս 20ին համաժողով մը գումարեցին Պաղեստինի իսլամներն ու քրիստոնեաները, մասնակցութեամբ արաբական բոլոր կուսակցութեանց եւ միաձայնութեամբ որոշեցին հեռագիր ուղղել Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան և մարզպանութեան՝ պահանջելով որ ժողովրդավար կառավարութիւն մը կազմուի Պաղեստինի մէջ, սեփական Սահմանադրութեամբ։ Հեռագիրին մէջ կ'ըսուի.

«Ազգերու Դաշնակցութեան պարտականութիւնն է, Պաղեստինի մէջ տասը տարուան գաղթային բացարձակ տիրապետութենէ վերջ, հսկել որ այդպիսի կառավարական վարչաձեւ մը շնորհուի, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին եւ Դաշնակիցներուն կողմէ Արաբներուն եղած յանձնառութեանց եւ յայտարարութեանց։ Պաղեստին հաւասարութեան նոյն հիման վրայ կը գտնուի դրացի արաբ երկիրներուն հետ, որոնք զանազան ձեւերու տակ խորհրդարանային կառավարութիւններ ունին։

«Պաղեստինի ժողովուրդը չի կրնար եւ չուզեր այլեւս ներկայ գաղթային բացարձակ վարչաձեւը, ու պնդելով կը պահանջէ կազմութիւնը ներկայացուցչական մարմնի մը, որ պիտի պատրաստէ իր սեփական Սահմանադրութիւնը, ապահովելու համար խորհրդարանային ժողովրդավար կառավարութեան մը կազմութիւնը։»

Կացութիւնը Սերպիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն. — Սքուփչինայի անհոլի ռեկէն յետոյ Նախարարական խորհուրդը երկու անգամ գումարուեցաւ, որոշեց խորհրդարանի նիստերը դադրեցնել անորոշ պայմանաժամով եւ ոեւէ արտակարգ միջոց ձեռք չառնել երկրին մէջ։ Երկրորդ նիստին մէջ նախարարները յայտարարեցին որ դահլիճի հրաժարելուն տեղի չկայ։

Յունիս 21ի առտուն նիստ գումարեցին նաեւ խրուաթ-գիւղացի եւ անկախ ռամկավար երեսփոխանները, որոնք որոշեցին իբրեւ բողոքի նշան ձգել խորհրդարանը եւ Պելկրատ դառնալ այն ատեն միայն, երբ կառավարութիւնը հրաժարի եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին։

Սպաննուած երեսփոխաններ Փավլէ Ռատիչի (նախկին նախարար, եւ Տօքթ. Պասարիչէքի մարմինները փոխադրուեցան Զագրէպ, ուր մեծ պատրաստութեամբ տեղի պիտի ունենայ յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ Շաբաթ։ Երբ խորհրդարանի ցաւալի դէպքին լուրը Զագրէպ հասաւ, Գիւղացի-խրուաթ կուսակցութեան կեդրոնին եւ քոմիտէի փողոցներուն մէջ հաւաքուեցաւ մեծ բազմութիւն։

Խումբ մը երիտասարդներ խրուաթ դրօշակը, կէս պարզած՝ պտտեցան Զագրէպի փողոցները, ոստիկաններով շրջապատուած։ Ցոյցերը կրկնուեցան մինչեւ ժամը 22։ Քանիցս ոստիկանութիւնը փորձեց ցրուել ցուցարարները, նոյնիսկ հեծեալ ոստիկան-զինուորներ կրակ բացին անոնց վրայ, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Ցուցարարները խորտակեցին «Արքօ» ըմպելիի գործարանին ապակիները, որովհետեւ սեւ դրօշակ չէր պարզած։ Ժամը 22ին երեսփոխան Փրէտավէց խօսք առնելով հրաւիրեց ցուցարարները քաշուիլ այլեւս։ Ամբոխը ազգային երգը հնչեցնելով ցրուեցաւ։ Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Օսիէքի, Սփլիթի եւ Վինքովցիի մէջ։ Ամէն տեղ ցուցարարները «Անկցի՜ մարդասպանը» կը պոռային։

Զոհերուն հանդէպ թագաւորին ցոյց տուած դիրքը խորունկ տպաւորութիւն առաջ բերաւ ամբողջ երկրին, մանաւորապէս Խրուաթիոյ մէջ։ Բոլոր եուկոսլաւ թերթերը, առանց կուսակցական խտրութեան, երկար յօդուածներ կը նուիրեն դէպքին եւ խստիւ կը դատապարտեն մարդասպանը։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ՋԵՐՄԱՊԷՍ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

ՖՐԱՆՔԻՆ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄԸ

Հինգշաբթի օր, վարչապետ եւ ելմտական նախարար Պ. Փուանքարէ երկար ճառ մը խօսեցաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուժգնօրէն պաշտպանելով Ֆրանքին կայունացումը, որ արդէն որոշուած է եւ պիտի հռչակուի Կիրակի օր։ Այդ օրուան ամբողջ նիստը ինք գրաւեց։ Ունկնդիրներու բաժինը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Պ. Փուանքարէ բեմ ելաւ գրաւոր ճառով մը, որուն ընթերցումը աւելի քան երեքուկէս ժամ տեւեց։

Վարչապետը ամէն բանէ առաջ շեշտեց թէ աւելի քան անհրաժեշտ է փոխադարձ հասկացողութեան քաղաքականութիւնը, այն պահուն երբ պիտի լուծուի դրամական խնդիրը։ «Եթէ Երեսփ. Ժողովը կը նախընտրէ որ նոր կառավարութիւն մը շարունակէ այն գործը զոր սկսած ենք մենք, թող ըսէ։ Բայց թող քանի մը օր սպասէ։ Արդէն հասած ենք վճռական կէտին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅԱՂԱԳՍ «ՐԹԻՀՃԻ»ՆԵՐՈՒ

Օրուան խնդիր է դարձեր «ռուհճիութիւնը»

Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, անկէ ալ մինչեւ Ամերիկա մոլորեալ հոգիներ տիրոջ ճամբան կը փնտռեն՝ բարձունքներու վրայ ելած, հոգեւոր երգեր շրթունքներուն եւ աչքերը փակ՝ աղօթքներ մրմնջելով.

— Ա՛խ եա՛ւ բապպ Յիսուս կէլ,
Թէզ կէլ.
Նէ՞ վազթա գատար պէքլէյէլիմ:

Երեւոյթ սալի է անցեր այս ախտավարակ երեւոյթին ծնունդէն ի վեր. այդ երեւոյթ տարուան ընթացքին աշխարհ կործանիլ, ազգեր բնաջնջուիլ, միտքեր յեղաշրջուիլ, Ամէրիկեաններն ու Անգլիաները քաղաքակրթուիլ եւ յեղափոխականացեր են, իսկ մենք դեռ խոր քունի մէջ թմրած՝ «աստուածային լոյս» կը նշմարենք լեռներու վրայ:

Մայրիկս կը պատմէ թէ՝ ռուհճիներէն առաջ *Մուհապպէթճիներ* կային Կիլիկիոյ մէջ: Ջէյթունցի ղեւոնդ քահանայ մը եւ «քոյր» եղիսաբէթ քաղաքէ քաղաք կը շրջէին, Աստուծոյ սէրը երգելով.

—Մուհապպէթ տիր տինին տիրէյի.
Մուհապպէթ աթէշի եազար եիւրէյի
Եէթիշ Միածինիմ սէն զուրթար պէնի:

Աւելի խոր ճանչցանք դոմոր մը, որ գործականութիւն քարոզեց, խարալամպոս մը, որ ռուհճիութիւնը վերահաստատեց: Քանի՜ քանի քոլէճական երիտասարդներ ու աղջիկներ՝ ջերմեռանդ յափշտակութեամբ հետեւեցան այդ աղանդին: Կրօնաշունչ եղբայրութեամբ մը կապուած, գիշերային երկար պտոյտներ սովորական բաներ էին «ռուհճի»ներուն համար: Անոնք իրենց յիսուսատենչ հոգիներուն պապակը կը յագեցնէին միայն բնութեան ծոցին մէջ, մարդոցմէ հեռու, գիշերուան խոր լռութեան մէջ, գիրկընդխառն եղբայրակցութեամբ.

— Սիրեցէ՛ք զմիմեանս...

Պէտք սթափի՛ն արդեօք այս երազատեսները, որոնք լերան վրայ հովիւին վառած կրակին մէջ Յիսուսի յուսաճաճանչ երեւումը կը կարծեն տեսնել:

Մինչեւ ե՞րբ այս ախտաւոր երեւոյթը:

ՀՐԱՆՏ

ՅԱՐԳԱՆՔ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մարսէյլէն, Խնուսի Հայրենակցական Միութիւնը Յառաջի ուղղուած հեռագրով մը «իր խորին յարգանքը եւ հիացումը յայտնելով, շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթէ մեծ հայրենասէր սիրելի Ահարոնեանի»:

.·. Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ Տիկին Ահարոնեան կը խնդրեն մեզմէ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնել այն բազմաթիւ հեռագիրներուն եւ նամակներուն ատէրի, որոնք համակրական զգացումներ արտայայտելով, տեղեկութիւններ կը խնդրեն հիւանդին կացութեան մասին:

Այս առթիւ ներողութիւն կը խնդրեն որ կարելի չէ զատ-զատ պատասխանել բոլորին, մանաւանդ որ «Յառաջ»ը արդէն օրը օրին կը հաղորդէ վերջին տեղեկութիւնները:

.·. Բժշկական վերջին տեղեկագիրն ալ շատ նպաստաւոր է: Հիւանդը արդէն սկսած է զանազանել գոյները:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

(մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 14 Յունիս

Արտասահմանի բովանդակ հայութեան ծանօթ է եգիպտահայ պայքարի էութիւնը եւ անոր անցած փուլերը։ Այսօր, երկարատեւ երկունքէ մը ետք, պայքարը յանգեցաւ իր վերջնական լուծումին, որուն կը սպասէր մասնաւորաբար եգիպտահայութիւնը ամիսներէ ի վեր։

Աղեքսանդրիոյ Ազգ. Առաջնորդարանը անցեալ հոկտ. 30ին գրաւուած էր «պլոք» կոչուած խառնամուժին կողմէ, գաւազիր մեղսակցութեամբը Թորգոմ եպիսկ.—Վ. Թէքէեան խմբակին։

Թորգոմ եպիսկ., այս ամբարտաւան և քինախնդիր եկեղեցականը, զինուած այս առաջին յաջողութենէն, առաջնորդական «հրամանագրով» մը «լուծեալ» հռչակեց Թեմական Ժողովը եւ անկէ բխած Քաղաք. Ժողովը, ու «ընդհանուր» ընտրութիւններ որոշեց Դեկտ. 18ին համար, նշանակելով «Առժամեայ» Մարմին մը։

Այս հակասահմանադրական արարքին դէմ ծառացան Աղեքսանդրիոյ Ազգ. օրինաւոր իշխանութիւնները, որոնց զօրավիգ եղան ազատական տարրերը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պահանջելով օրէնքին եւ Սահմանադրութեան յարգանքը։

Բռնօրէն իրաւազրկուած Ազգ. իշխանութիւնները ամէն ջանք թափեցին զգաստութեան հրաւիրելու համար ախակալ եպիսկոպոսը, որ միացած չահախնդիր ու վարկաբեկիչ տարրերու հետ, ստորկանական միջամտութեամբ կը ջանար յաւերժացնել իր կամայական իշխանութիւնը։

Ճարահատ, փրկելու համար Ազգ. Սահմանադրութեան անձեռնմխելիութիւնը, ազգ իշխանութիւնները վէճը փոխադրեցին Եգիպտոսի պետական իրաւագիտական խորհուրդի քննութեան։

Իրաւագիտական Խորհուրդը, ինչպէս յայտնի է, արգիլեց Դեկտ. 18ի ապօրէն ընտրութիւնները, հարցը ըստ էութեան քննելու համար։

Ցեռաձգման այս առաջին վճիռէն ետք, ամբողջ վեց ամիս, եգիպտահայութիւնը անհամբեր սպասեց պայքարի վերջնական ելքին։

Մեր հակառակորդները կրկնապատկեցին իրենց խաղերն ու գաւերը, բայց ի զուր անցան բոլորը,— չարաչար պարտուեցան եւ վարկաբեկուեցան։

Այսօր, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 10ին, կառավարութիւնը հաղորդեց իր վերջնական վճիռը, երկու կողմերու պատուիրակներուն ներկայութեան։

Վարչապետ Մուսթաֆա-Նահաս փաշայի հրաւէրին վրայ, իրեն ներկայացան առաջնորդ Թորգոմ եպսկ., Աղեքսանդրիոյ ռամկավար հնչակ-հօկ խմբակին պլօքին ներկայացուցիչ փաստաբան Գ. Գ. Գալարեան, նոյն պլօքի Գահիրէի ճիւղին Քաղաք. Ժողովի ատենապետ եւ Արեւի խմբագիրը՝ Վ. Թէքէեան։ Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր ազգ. իշխանութեան կողմէ ներկայացան Թեմական Ժողովի անդամ Գ. Գ. Գասպար Իփէկեան, Վ. Աղնաւորեան (Քաղաք. Ժողովի ատենապետ) եւ իրաւաբան Օ. Մաճառեան։

Տեսակցութեան ներկայ էին նաեւ Աղեքսանդրիոյ երկու երեսփոխանները՝ Յովթ. Մահկուպ պէյ եւ Ճաֆար Ֆախրի պէյ, եւ իրաւագիտական խորհուրդի նախագահ՝ Գիտէվի փաշա։

Նահաս փաշա, ծանօթանալէ ետք բոլորին, խիստ փափկանկատութեամբ, հետեւեալը յայտարարած է, գրեթէ հետեւեալ բառերով.—

— Եգիպտական կառավարութիւնը խիստ նպաստաւոր եւ բարեացակամ վերաբերում ունի եգիպտահայ գաղութին հանդէպ։ Այդ պատճառով ալ, չուզեր որ, ոչ եւ է կերպով, խանգարուի անոր ներքին կեանքը։ Իրաւագիտական խորհուրդը մանրամասնօրէն ուսումնասիրեց ձեր վէճը, եւ այդ առթիւ ձեր Սահմանադրութիւնը, եւ յանգեցաւ որոշ եզրակացութեանց, զորս իւրացուցած եմ ես։

Շատ փափաքելի էր որ դուք ձեզի համաձայնութեան գաք եւ ինքնաբերաբար գործադրէք կառավարութեան որոշումները։ Անշուշտ, եթէ դուք չգործադրէք կամ դժգոհ մնաք, այն ատեն, հարկադրաբար, կառավարութիւնը ինք պիտի գործադրէ զանոնք, իր միջոցներով։

Կրկնելէ ետք այս վերջին կէտը, Նահաս փաշա շարունակած է հետեւեալ կերպով (կ'ամփոփեմ գլխաւոր գիծերը).

1 1923ի Աղեքսանդրիոյ ընտրութեանց եւ 1926ի լրացուցիչ ընտրութեանց հետեւանքով կազմուած Թեմական Ժողովը կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, նկատելով որ Առաջնորդ մը իրաւունք չունի, ըստ ձեր Սահմանադրութեան, բարձրագոյն Ժողով մը լուծել.

2) Առաջնորդը, նմանապէս իրաւասութիւն չունի լուծելու այն Քաղաք. Ժողովը, որ նոյն այդ Թեմականին կողմէ ընտրուած էր.

Այս վճռական ու բացորոշ յայտարարութեան վրայ, Թորգոմ եպիսկ. եւ Թէքէեան կը զգնաւին եւ երկար լռութենէ ետք, կը փորձեն դիտողութիւններ ընել։

Վ. Թէքէեան.— Բայց, Ձերդ վսեմութիւն, ապօրինութիւններ գործուած են այդ ընտրութեանց մէջ։

Գ. Իփէկեան.— Ապօրինութիւններ հո՛ս, Գահիրէի մէջ գործուած են, ո՛չ թէ Աղեքսանդրիա։

Նահաս փաշա.— Աւելորդ են հոս վիճաբանութիւնները։ Եթէ ապօրինութիւններ գործուած էին, պէտք է որ նոյն միջոցին Թեմական Ժողովին ներկայացուէին անոնք։ Եթէ ան նկատի չառնէր, ըստ ձեր Սահմանադրութեան, հարկ էր որ Պոլսոյ Խառն Ժողովին ներկայացնէիք։ Բայց, նկատի առնելով որ Եգիպտոսը բաժնուած է օսմ. պետութենէն, Խառն Ժողովի հրակողութեան դերը եգիպտական կառավարութիւնը կը կատարէ։

Թորգոմ եպիսկ.— Այդ իմաստով, ես ալ նախանցեալ տարի վարչապետ Զիվէր փաշայի դիմեցի, սակայն Ն. Վսեմութիւնը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի միջամտեր։

Նահաս փաշա.— Կը նշանակէ՝ այն ատեն միջամտելու որեւէ հիմ չէ գտած։

Այս միջոցին Թէքէեան ամէն բան կորսուած նկատելով, յայտնած է վարչապետին թէ, իրենց հակառակորդները առաջնորդին դէմ բազմաթիւ անօրինութիւններ տուած են Գահիրէի մէջ, պէտք է որ ետ առնուին անոնք։

Օ. Մաճառեան.— Մենք կը պահենք զանոնք իրենց բովանդակ ուժին մէջ։

Նահաս փաշա յայտարարելով թէ այդ ամբաստանութիւններու խնդիրը կապ չունի՝ այս կէտին հետ, շարունակած է պարզել կառավարութեան որոշումը եւ ըսած է, իբրեւ երրորդ կէտ.

3 Վասն մենք, ինչպէս ըսի, կ'ուզենք որ այս վէճը համերաշխութեամբ կարգադրուի։ Ատոր համար ալ նկատի ունենալով որ ներկայիս առօրեայ, ընթացիկ գործեր կան (գանձում, վճարում եւայլն Աղեքսանդրիոյ «Առժամեան», իբրեւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող մարմին, ատեն մըն ալ, մինչեւ ընտրութիւնները, պիտի մնայ պաշտօնին վրայ.

Օ. Մաճառեան.— Ձերդ վսեմութիւն, դուք կը պահէք «Առժամեայն», ընդունելով հանդերձ թէ Թորգոմ եպիսկ. ապօրէն կերպով շարժած եւ Թեմ. ու Քաղաք. Ժողովները լուծելով եւ նման ապօրէն «Առժամեայ» մը նշանակելով։ Ձեր այս որոշումը մենք այնպէս կ'ըմբռնենք որ կ'ուզէք ոչ թէ իրաւագիտական որոշում մը տալ, այլ իրաւախոհական պարզապէս մեզի գիջում մը ընել տալով մեր հակառակորդներուն։

Նահաս փաշա.— Այո՛, ճիշտ այդ իմաստով, որովհետեւ լաւ է համերաշխիլ, քանի որ դուք եղբայրներ էք վերջապէս։

Անդրադառնալով հարցին, Նահաս փաշա յայտնած է թէ անմիջապէս լրացուցիչ ընտրութեանց պէտք է ձեռնարկել, երկու կողմերէն հաւասար անդամներէ բաղկացած Ընտրական Մարմին մը միջոցով, եւ կառավարութեան պատուիրակին ներկայութեամբ։

Ասոր վրայ, Թորգոմ-Թէքէեան նորէն խօսք առած են եւ յայտնած թէ «պլօքը» բազմաթիւ կուսակցութիւններու և «չէզոք» ժողովուրդի ներկայացուցիչն է, մինչ հակառակորդները (Դաշնակցութիւնը) միայն մէկ կուսակցութիւն են, հետեւաբար կարելի չէ հաւասար ներկայացուցիչներ ունենալ։

Գիտէվի փաշա, ձայնակցելով Վ. Աղնաւորեանի, արժանի պատասխանը տուած է, յայտնելով թէ՝ չէզոքը չէզոք է, ան ոչ այս կողմէն է, ոչ ալ միւսէն միայն երկու ճակատ կայ եւ այդ երկու ճակատներն ալ հաւասարապէս պիտի ներկայացնենք ընդհ. ժողովին մէջ։

Թորգոմ եպիսկ.— Սակայն, կայ նաեւ չէզոք ժողովուրդը։

Գիտէվի փաշա.— Չէզոք ժողովուրդի ներկայացուցիչը կառավարութեան պատուիրակը պիտի ըլլայ։

Այս խօսակցութենէն ետք, կ'որոշուի երկու կողմերէն նշանակել չորսական ներկայացուցիչներ, մէկ ալ կառավարութեան կողմէ։

Փակուելէ ետք այս հարցը, Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչները դիտել կուտան թէ «Առժամեան» արդէն իսկ պատասխանատու քայլեր կ'առնէ, ուսուցիչներ կը հրաժարեցնէ ու նոր կարգադրութիւններ կ'ընէ։

Նահաս փաշա ժխտելով այդ իրաւունքը «Առժամեային», յայտնած է թէ անիկա կը պահուի միայն եւ միայն ընթացիկ գործերը վարելու, ոչ դպրոցին եւ ոչ ալ նման հիմնական կարգադրութիւններ ընելու իրաւասութիւն ունի։

Վարչապետին յայտարարութիւնները վերջացած ըլլալով, երբ Թորգոմ եպիսկոպոսի շփոթութեան կը մատնուին, Յովթ. Մահկուպ ու Գիտէվի փաշա կրկին ու կրկին համերաշխութեան փորձ կ'ընեն եւ մինչեւ իսկ փոխադարձ ձեռք տալ կուտան։ Այս միջոցին, Գ. Թէքէեան, կը խնդրէ վարչապետէն որպէսզի պատուիրէ իրենց «հակառակորդներուն», լուռ մնալ, չօգտագործել, կառավարութեան այս որոշումը, չվարկաբեկելու համար առաջնորդը ժողովուրդի աչքին։

Վարչապետը կը հանդարտեցնէ խուճապահար Թէքէեանը, աւելցնելով միեւնոյն ատեն թէ՝ կառավարութեան այս որոշումներու գործադրութիւնը Գիտէվի փաշայի յանձնած է։

Մեկնումի պահուն, ընկեր Օ. Մաճառեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ վարչապետին ու Գիտէվի փաշային, յայտարարելով թէ «Եգիպտոսի մէջ դատաւորներ կան»։ Նահաս փաշա շատ սիրալիր կերպով կը փոխադարձէ այդ շնորհակալութիւնը։

Ահա ստոյգ պատկերը ներկայ կացութեան։ Մեր հակառակորդները արգահատելի վիճակի մը մատնուած են, տեսնելով ձախողանքը իրենց բոլոր գաւերուն։

Այս կերպով, Յունիս 14ը կը դառնայ պատմական թուական մը։ Ոչ թէ անոր համար որ Դաշնակցութիւնը եւ ազատական տարրերը յաղթանակ տարին իրենց հակառակորդներուն դէմ, այլ անո՛ր համար որ Ազգ. Սահմանադրութիւնն ու օրէնքը անաղարտ մնացին, ու անպռնաբարելի յայտարարուեցան Եգիպտական կառավարութեան իսկ կողմէ։

Մեր անարժան հակառակորդները իրենց բոլոր կարելի միջոցներով, մախուած գումարներով եւ հայ ու օտար պէյերու ու փաշաներու յանձնարարականներով, առաջնորդական «ֆէրման»ներով չկրցան պարտադրել իրենց կամայականութիւնը։ Եւ այս՝ երկու պատճառով, նախ՝ որովհետեւ, հայ ժողովուրդը աչիրէթ չէ եւ տէրն է իր իրաւունքներուն, երկրորդ՝ որովհետեւ, Եգիպտոսի կառավարութեան եւ իրաւագիտական խորհուրդի պաշտօնատարները Բարեգործականի եւ ապականութեան գրասենեակներ չեն, ինչպէս կարծեր էին իրենք։

Նուազ կը սկսին անշուշտ ընտրական պատրաստութիւնները, ընտրելու համար վճռական դաղրած եւ հրաժարած ինը երեսփոխաններ։

Այս առթիւ կը յուսանք որ արտասահմանի մէջ անոնք որ թիւրիմացութեան մատնուած էին, այլեւս կը համոզուին թէ Եգիպտոսի Դաշնակցութեան մղած պայքարը օրէնքի, արդարութեան ու ժողովրդային իրաւունքներու պաշտպանութեան պայքարն էր։ Եւ Դաշնակցութիւնը յաղթեց իր խայտառակ հակառակորդներուն, օրէնքին, արդարութեան եւ ժողովրդային սկզբունքներուն ուժով։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՆԻՇԵՐ ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

(ՁԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳՐԷՆ)

II

Զօրավար Չերնօզուբով, Նալխովսկիյ եւ Սմկոն.— Պարսկաստանի հիւսիս-արեւմտեան մասի զօրքերը, Վանի եւ Սալմաստի յատուկ բանակը կը կոչուէր Ազերպէյջան-Վանսկիյ ատրեատ, որուն հրամանատարն էր զօր. Չերնօզուբով։ Այս մարդը մասնաւոր առաքելութեամբ երկար ատեն ապրած էր Պարսկաստանի մէջ, ուսումնասիրած էր Արեւելքի բարքերը, սովորութիւնները եւ ձգտումները, գիտէր պարսկերէն, թուրքերէն եւ բարեկամ էր Քիւրտերուն. Նպատակ ունէր պատերազմի առիթէն օգտուելով, Քիւրտերը ռուս պետութեան կապել եւ այդ իսկ պատճառով ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ չէր առներ։ Ասոր գործակիցն էր քաղաքական պաշտօնեայ Նալխովսկին, որ նոյնպէս պաշտօն ունէր Քիւրտերը Ռուսաստանին կապելու եւ նիւթեր մատակարարելու Հայերու անհաւատարմութեան մասին։

Նպաստաւոր առիթներէն օգտուելով Աւտօի, Սմկոն (3 հ եղբայրներով) զէնք ու դրամ կը ստանայ յիշեալներէն, քրտական տոհմին զօրախումբ մը կազմակերպելու եւ դեռ 1915ին, Վանի նահանջի ժամանակ կ'անցնի Տաճիկներու կողմը։ Միեւնոյն ատեն կը զաւճանէ Տաճիկներուն, նահանջի ատեն ալ անոնց կռնակէն հարուածելով։

1916ին զօր. Չերնօզուբովը և Նալխովսկին 1500 երեք գծանի (լէբէլ) հրացան եւ 50,000 բրլ. ոսկեդրամ եւ զինամթերք տալով Սմկոին, կը թելադրեն նոր զօրամաս մը կազմակերպել։ Սմկոն կը յետաձգէ զօրամասի կազմակերպութիւնը եւ երբ 1917ին ռուս զօրքերը կը լքեն ճակատը, կը յարձակի Խոշապի, Խոյի եւ Պաշգալէի նահանջող ռուս զօրքերուն վրայ եւ 1918ին ալ նոյն զէնքերով կը յարձակի Վանի եւ Աթրպատականի հայկական ուժերուն դէմ։

Ռուս քաղաքականութիւնն էր «Հայերու դէմ ուժ մը հանել, որպէսզի անոնց քաղաքական ձգտումները վերջ գտնեն եւ խանգարուին միշտ»։ Եւ այս դաւը իրականացնելու համար ռուս քաղաքական պաշտօնեան մէկէ աւելի միջոցներ ու շարժառիթներ ունէր, միշտ ի հարկին օգտագործելու համար։

Բաքուի միւսլիման մուսաւաթականութիւնը, ղեկավարութեամբ երդուեալ հաւատարմատար Թոփչիբաշեւի, տոքթ. Խոսրով պէկ Սուլթանովի, տոքթ. Վէքիլովի եւ ուրիշներու, Թիֆլիսի մէջ մեծ իրարանցում առաջ կը բերէ եւ զինուորական Երզնկայի համագումարը վերին եւ ներքին Սօրերու ղեկերը տեղւոյն վրայ քննելու համար յատուկ քննիչ յանձնաժողով կ'ընտրէ, որուն կը մտնան նաեւ Հայերու կողմէ՝ հաւատարմատար Աղեքս. Պապովեան, իսկ Թուրքերէ՝ իրաւաբան Գիլինով։

Այդ ատեն համառուսական քաղաքներու միութեան Վանի լիազօրն էր Կոստի Համբարձումեանը, որ ռուս յեղափոխութեան առաջին օրերուն տաճկական գրաւուած վայրերու նահանգապետ տոքթ. Զաւրիեւի կողմէ կը նշանակուի Վանի նահանգապետ։

Քննիչ յանձնաժողովը իրողութեան հակառակ եզրակացութիւն երեւան բերելով, առիթներ կ'ընծայէ նոր բարդութիւններու եւ ազգամիջեան նոր ատելութիւններու եւ գրգռումներու։ Թոփչիբաշեւ եւ Խանխոյսկի վկայականով Վան եկած ուսանող Դանիզատէն, որ տեղացի իսլամներու շահերու պաշտպանութեան պաշտօնն ունէր, առանց քաշուելու կը յայտարարէ թէ «Մուսուլման աշխարհը Վոլգայէն մինչեւ հեռաւոր հնդկական գաղութները, վրդովուած է Հայերու դէմ, Սօրերու դէպքերին պատճառով. մէկ միլիոն մուսուլման սուինները հոս տեղին վրայ պիտի կարգադրեն այս խնդիրը»։ Իսկ յանձնաժողովի նախագահը կ'ըսէր հայ զինուորներուն. «Դուք իրաւացի էք ձեր իշխանաւորներու հրամանները կատարած ըլլալնուդ համար, ես դատ կը բանամ հրամանատար Փիրումովի դէմ եւ կ'առաջարկեմ ցրուել հայկական վեց գումարտակները»։ Ահա խաղին իսկական իմաստը։ Թիւրք, թաթար և ռուս ազգերու ներկայացուցիչները չէին հանդուրժեր հայկական գումարտակներու գոյութեանը եւ իւրաքանչիւրը առանձին առանձին իր հայակեր ու ղիւային քաղաքական նպատակները կը հետապնդէր։ Այսպիսով աւելի քան կը դժուարանար հայ զօրամասերու կացութիւնը և վեցգումարտակները պէտք է որ յոյսը դնէին միայն իրենց բազուկներուն վրայ։

Ժամանակակից ռուս բարձր հրամանատարներէն զօր. Կորնիլով առաջարկեց կազմել յատուկ «Մահուան գունդեր»։ Այդ իմաստով առաջարկներ եղան զօր. Նազարբէկովի կողմէ, որ մեր շրջանի զօրաբաժնի հրամանատարն էր։

1917 Յուլիս 15ին հայկական գումարտակներէն մէկ քանին, երդում կ'ընեն «Մահուան գումարտակ» դառնալու եւ մնալու ճակատը, մինչեւ վերջ թշնամին դիմադրելու համար։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան նախօրեակին, երկու հոգի մահավճիռ կը ստանան, իբրեւ հակապետական եւ հայաջինջ անձեր։ Հայութեան երկու ոսոխներու դաւադրութիւնը մեծ խանդավառութիւն առաջ կը բերէ հայ զինուորներու մէջ եւ անմիջապէս կ'առաջարկուի որ 1500 հրացան տրամադրուի, զէնքի ընդունակ տղամարդիկ զինելու եւ ճակատի ոյժերը զօրացնելու համար։ Զանազան նպատակներով եւ զանազան անձերու եւ խմբակցութիւններու առաջարկներով կը խոստացուի 3000 հրացան տալ հայ զինուորներուն եւ կը մտածուի հայկական գումարտակները գունդերու վերածել։ Այդ նպատակով ալ գնդապետ Բեժան բէկ եւ Վարագցատ Տէր Օգանով Պետրոգրադ կը ղրկուին։

Բեժան պէկ Կովկասեան կոմիսարիատի նախագահ Խարլամովին յանձնարարական ունէր Կերենսկիի վրայ, եւ Կովկասեան ճակատի հրամանատար Իւդենիչէն՝ զօրավար Ալեքսէեւին խնդրելու այն բոլոր հնարաւորութիւնները, որոնց միջոցով Յուլիս 15ին Ն. Հայկ. գումարտակը գունդի կը վերածուի։

Դիմումը ի հարկէ վեց գումարտակները գունդի վերածելու համար կը կատարուի, սակայն Բեժան բէկի խազերուն շնորհիւ գումարտակները բաժանումներու ենթարկելով, վերջիվերջոյ ինք թիկնապահ կը դառնայ եւ ապա հայկական զօրամասերու հրամանատարութիւնը կը ստանձնէ։ Թիֆլիսի հայ զինուոր. միութիւնը կը լսէ նախագահին արարքները, բայց ամէն բան վերջացած էր արդէն։

Յուլիսի վերջ Կոստի Համբարձումեանը Թիֆլիս կը մեկնի եւ մեծամեծ դժուարութիւններով կը ստանայ Վանեցիներուն խոստացուած զէնքերու մէկ մասը,— ծանր, անճոռնի եւ սակաւաթիւ փամփուշտներ և շուէտական հին ձեւի հրացաններ, որոնք ոչինչ կ'աւելցնեն եղածին վրայ։

Մէկ կողմէ Կովկասեան առկաններու յաջորդաբար եւ արագօրէն լքումը, միւս կողմէ Վանը պաշտպանելու կենսական անհրաժեշտութիւնը եւ միաժամանակ բովանդակ հայութեան դէմ գոյութիւն ունեցող վտանգին հարուած մը հասցնելու, ցեղին բնաջնջումի հրէշային ծրագրին գործադրութիւնը զանէ ուշացնելու պարագաները, Վանի մէջ տեղաւորուած հայութիւնը կը դնեն ծանր կացութեան մը մէջ։ Կոստին խորհուրդի կը հրաւիրէ շրջանի կուսակցական տեղական մարմինը եւ ձեռնհաս ընկերները եւ կը վճռուի անկախութեան յայտարարումը, անմիջապէս կը կազմուի Վանի ժամանակաւոր կառավարութիւնը։ Ներքին գործավար Հմ Մանուկեանը, երկրագործական Ա. Մաքսապետեան, տնտեսական Ա. Մեսրոպեան, զինուորական Գր. Պուլղարացին, [illegible] եւ Տ. Բաղդասարեան օգնականներով, բժշկապետ Ջալալեան Բժ. Տէր Թովմասեան, իսկ ընդհ. գործերու փրկութեան՝ գործադիրներու խորհուրդի պետը կը համարձակ[illegible]։

ԱԶԳԻՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ՄԻՏՔԵՐԸ

Գրեցինք թէ Մ. Քէմալի կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, Ուլբաթի տեղ [illegible] բակին հանգիստի օր [illegible] համար։

Թուրք մամուլը սկսած է [illegible] նորութիւնն ալ յարմարցնել [illegible] նի եւ ... առեւտուրի [illegible] ներուն։ Նմուշի համար [illegible] եալ հատուածը կը քաղենք [illegible] սոյ Իզդամէն։

Լոկ առեւտրական յարաբերութեանց տեսակէտով Թուրքիոյ [illegible] շաբաթական [illegible] կիրակին վերածելու մասին խորհրդածութիւններ եղած, բայց [illegible] կարգ մը նկատումներով [illegible] ձգուած էր։ Ես այնպէս կը կարծեմ որ՝ գաղարի օրուան ուրբաթէն կիրակիի վերածուելու խնդրին [illegible] կրօնական անպատեհութիւն [illegible] տեսնուած է, սակայն ըստ իս [illegible] դադարը եթէ կիրակի օր [illegible] կրօնական տեսակէտով աւելի [illegible] գուտ ձեռք կը բերուի [illegible] ըսեմ թէ ուրբաթ օրը կրօնական դադարի օր մը չէ։ Միայն [illegible] խըլամ որ կրօնապէս պարտաւոր [illegible] քաղաքական եւ ընկերային [illegible] քով շահագրգռուիլ ուրբաթ [illegible] ըը պարտաւոր է լոկ ընկերային [illegible] քաղաքական քարոզը եւ [illegible] վարական հրամանները [illegible]

...րգարէն բամծ՝ է թէ ուրբաթի ...համայի չգտնուող խալամը հեր... ...ադրող է Այս պատճառաւ ամէն ...րմ ուրբաթ կէս օրին մզկիթ ...պէտք գտնուի։ Ուրբաթ օրերու ...պարը լոկ կէս օրուան նամազի ...ատուկ է։ Հիճրայի մէջ ամառը ...ամիթը 3 ՚ր գագար է, մէկը ...բաթ եւ միւսը Գշ․ Հին ատենը ...րկը գագար բրած են։

Հիմա բաղդատենք ուրբաթ ...ուան գագարի կրօնական միաս...։ Մարգիկ քիչ շատ զուարճա... պէտք ունին։ Խալամ կրօնքը ...դիկը ասիկա եւ խալամները ...պարտաւորուին Եշ․ գիշեր եւ ...րբաթ օր կատարել իրենց դրօ... ...քնները։ Եշ գիշերը խալամնե... համար, ընտանեկան գիշեր ...է, եւ սակայն յաջորդ օրը ...ադար ըլլալուն համար ամէն ...ցրնեաներ, պառերը, ժամա... ...ները եւ սինէմաները եւ նոյն ...զուարճութեան վայրեր յաճա... ...կան։ Ասիկա կրօնական ան... ...ութիւն է։ պէտք է ընտա... ...կան գիշերին նուիրականութիւնը ...վանցել ինչ որ կարելի չըլլար ...բաթ գագարին հետեւանքով։

Յետոյ, որովհետեւ ուրբաթի ...արին պատճառով ամէն մարդ ...ւանք եռեւէ է, կարելի չըլլար ...րին մզկիթ յաճախել։ Ըստ ...րգըներու պատուէրին։ Հետեւա... պէտք է որ գագարի օրը կի... ...կի փերածենք։ Մենք որ ամ... աշխարհի իմացական բարե... ...ութիւն մը յոյց կուտանք ...ք է որ մեր պայտնները, գրօ... ...քները Շբ գիշեր եւ կիրակի ...ընենք, որպէս զի Եշ․ գիշեր... ...եւ ուրբաթ օրուան մեր կրօ... ...կան պարտականութիւնը կա... ...րենք։ Եթէ գագարի օրը կիրա... ...լլայ, Եշ․ գիշերները պառերը, ...ատոնները թատրոնները սրճա... ...ները կը գոցուին եւ շաբթուան ...մէկ օր ըմպելի գագար ...լլայ։

Կիրակին՝ գագարի օր ըլլա... համար պայման մը կրնայ ...լ Այսօր Եւրոպայի մէջ Շբ. ...ը կէս օրէ ետք գրամատուն... ...կը գոցեն։ Մենք ուրբաթ ...ուէ առաջ գոցենք եւ բոլոր ...գործենք։ Մաքրուինք եւ յետոյ ...նք մեր աղօթքը։

Շաբաթական գագարը կիրա... ...փերածելու համար հա... ...ուելիք օրէնքին մէջ պէտք է ...լ թէ՝ ընտանեկան գիշեր ...գիշեր գրօսավայրերը գոց ...ք է ըլլան, հիւր չընդունուի, ...իգ ըմպելին արգիլուի եւ ուր... ...թ մինչեւ ժամը 14 խմտա... ...հաստատութիւնները փակ ...ուն ու օրէնքները հաղորդուին ժողովուրդին մանաւոր տեղերու մէջ։

Եթէ որ մը աշխարհի մէջ շա... բաժապահութիւնը յաղթող հան... դիսանայ, մենք ալ գոհութեամբ Շբ․ օր կ'ընենք մեր գագարի օրը

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Գիտական պրպտումներ.— Գիտութեան եւ Արուեստի Կաճառը ծրագրած է այս ամառ՝ կատարել շարք մը գիտական հետազօտութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ։ Այս նպատակով, յանձնախումբ մը պիտի զբաղի Արարատեան դաշտի եւ Դիլիջանի փոքր լիճերու կենդանիներու քննութեամբ. երկրորդ յանձնախումբ մը պիտի շարունակէ Երեւանի ազգագրականհնագիտական ուսումնասիրութիւնները, իսկ երրորդ մը՝ պիտի զբաղի ժողովրդական երգերու եւ եղանակներու հաւաքումով, որ սկսուած էր երկու տարի առաջ։

Գերարուեստ.— Պետական երաժշտանոցը որ ունի 22 ուսուցիչներ, այս տարի ունեցած է 346 ուսանող, որոնցմէ 334ը հայ, 4ը Ռուս, 6ը Թուրք եւ 2ը Հրեայ։

Տարուան ընթացքին երաժշտանոցի ուսանողները տուած են զանազան համերգներ եւ նուագահանդէսներ կազմակերպած։ Իսկ երգի դասարանը, նուագախումբի մասնակցութեամբ, բեմադրած է երեք գործողութիւն «Անուշ» էն, Սպենդիարեանի «Ալմաստ»ի վերջին մասը հայերէն լեզուով եւ «Րիգոլէտտօ»յի երրորդ գործողութիւնը։

Սակայն երաժշտանոցի աշխատանքները յաճախ կը խանգարուին շէնքի փոքրութեան պատճառով, այնքան որ նուագախումբի եւ երգչախումբի փորձերուն ժամանակ, ստիպուած կ'ըլլան ուրիշ բոլոր աշխատանքները դադրեցնել։ Երաժշտանոցի Վարչութիւնը դիմած է կառավարութեան, երեք նոր դասարաններու շինութեան միջոցները առնելու համար։

Գիւղացիներուն նպաստ.— Մոսկուայի կառավարութիւնը՝ իր պահեստի հիմնադրամէն 200.000 ռուբլի տրամադրած է Հայաստանի այն գիւղացիներուն համար, որոնք ձմրան ու գարնան մէջ, վնասներու են-թարկուեցան բնական աղէտներու հետեւանքով։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Հնագիտական հաստատութեան երկու Ֆրանսացի անդամները Թուրք կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած են. Հնագիտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու Իզմիրի, Այտընի, Տէնիզլիի եւ Մուղլայի կուսակալութեանց մէջ։ Հնագէտները Թուրքիոյ մէջ այցելութիւններ պիտի տան Թանգարաններուն ու աւերակներուն, ու սանկարներ առնելու եւ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵԶԱՓԸ

Ամերիկեան Խորհրդարանը Մայիս 28ի նիստին մէջ քուէարկեց գաղթային օրէնքներու բարեփոխում մը՝ որ անմիջապէս ստորագրուեցաւ Նախագահին կողմէ։

Քուէարկուած այս նոր բարեփոխումը կը ճանչցուի իբրեւ "Ամերիկեան քաղաքացիներու եւ օրինաւորապէս Ամերիկա մտած եւ հաստատուած օտարականներու մասնաւոր ազգականներուն ի նպաստ գաղթային օրէնք» Այս օրէնքին գլխաւոր տրամադրութիւններն են հետեւեալները

1 Ամերիկեան քաղաքացին մը որ 1922 Սեպտ 22էն առաջ օտարականի մը հետ ամուսնանալով երկրէն մեկնած է, եւ ներկայիս այրի է, պիտի կրնայ Ամերիկա մտնել առանց տարեչափի։

2. Ամերիկեան քաղաքացիներու ոչ ամուսնացեալ 21 տարեկանէ վար զաւակները պիտի կրնան Ամերիկա մտնել, առանց տարեչափի զարդ այդ արտօնութիւնը կը վայելէին քաղաքացիներու 18 տարեկանէ վար եղող զաւակները միայն։

3 Ամերիկեան քաղաքացիներու ամուսինները պիտի կրնան Ամերիկա մտնել առանց տարեչափի՝ պայմանաւ որ ամուսնութիւնը տեղի ունեցած ըլլայ 1928էն առաջ։

4 1928 Յուլիս 1էն սկսեալ ամէն տարի տարեչափով Ամերիկա եկող գաղթականներուն վիզա պիտի տրուի սա կերպով

ա Իւրաքանչիւր ազգի տարեչափին յիսուն առ հարիւրը պիտի յատկացուի հետեւեալ կարգի գաղթականներու անխտիր՝

Ա.— Քաղաքացիներու հայրերուն, մայրերուն կամ էրիկներուն, որոնց ամուսնութիւնը տեղի ունեցած է 1928 Մայիս 31էն վերջը։

Բ — Երբ ազգի մը տարեչափը 300 կամ աւելի է, նոյնպէս նախապատուութիւն կը տրուի երկրագործներուն, անոնց կիներուն եւ 18 տարեկանէ վար զաւակներուն։

2 Տարուայն ընթացքին իւրաքանչիւր ազգի տարեչափի չգործածուած մասը, ինչպէս նաեւ այն կէսը որ մասնաւոր կարգի գաղթականներու յատկացուած էր, պիտի գործածուի նոյն ազգի գաղթականներուն որոնք օրինաւոր կերպով Ամերիկա հաստատուած օտարականներու ոչ ամուսնացեալ 21 տարեկանէն վար զաւակները եւ կամ կիներն են։

(3 Ամէն տարի երբ ո եւ է ազգի տարեչափի թիւը յոգուած 1 եւ 2ի մէջ մասնաւորուած կարգերուն պէտքերէն աւելի է, մնացած թիւերը կը գործածուին այդ ազգին պատկանող ուրիշ գաղթականներու

Ցոգուած 1 եւ 2ի մէջ մասնաւորուած կարգերու պատկանող գաղթականներուն վիզա պիտի տրուի նոյն ամսուան մէջ, երբ անոնց նախապատուութեան իրաւունքը կը հաստատուի. իսկ եթէ տարեչափի թիւ մնացած չէ, այդ պարագային վիզան կը յետաձգուի յաջորդ ամսուան։

ՅԱՌԱՋԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Սենեքերիմ Ստեփանեանի, հայրը ծանօթ հրապէտ եւ "Յառաջ"ի աշխատակից Պ. Սեպուհ Ստեփանեանի։

Դժբախտ երիտասարդը գացած էր պէյրութ ազատութեան եւ անհետ մնացած է Յունիս 13ին։ Պրուսայի եւ Հալգալըի երկրագործական վարժարանները փայլուն կերպով աւարտելէ ետքը, նախ Ցարտանելի զաւառին երկրագործական տեսուչը եւ յետոյ Գասթէմունիի երկրագործական վարժարանին տնօրէն կարգուած էր, Ընդհ պատերազմի շրջանին, իր գարակին մէջ զէնք պահուած ըլլալու ամբաստանութեամբ, պատերազմական ատեան քաշուած, վեց ամիսէ աւելի բանտարկուած եւ յետոյ Գասթէմունիի Հայերուն հետ աքսորուած է Տէր Զօր։ Այնտեղ, ջարդէն գիշերանց ընկերոջ մը հետ միասին փախած, անապատի մէջ կորսուած եւ յետոյ Ռէս իւլ Այն գերմաններուն քով երկաթուղիի բանուոր եղած է։ Իր թափառական կեանքին մէջ շատ անգամ մնած է կրիայի միսով եւ պտուղով։ Յուզիչ դրուագներ ունէր Տէր Զօրի հայակոյլ անապատի կեանքէն «Յառաջ»ի 28 Մայիսի թիւին մէջ, "Երկաթագործ քահանան» յուզիչ պատմութիւնը ողբացեալ երիտասարդը պատմած էր իր եղբօրը։ Տէր Զօրէն հրաշքով ազատելով, զինադադարին Պոլիս վերադարձած եւ Հանրային պարտքի վարչութեան ալքոլի ճիւղին քննիչ կարգուած էր։ Իզմիրի աղէտէն ետքը, Պատրիարքարանի կողմէ Տէտէ Աղաճ ղրկուած է, ուր փոքր Ասիայէ ազատուած տարագիրներուն բաշխած է Պատրիարքարանի, Բարեգործականի եւ Ազգ. Խնամատարութեան նպաստները եւ այս արկածեալներուն համար կառուցած է ընդարձակ տաղաւար մը, պաշտպանելով զանոնք ձմրան խստութիւններուն դէմ։ Իր այս առաքելութիւնը խղճմտօրէն կատարելէ ետքը, անցած է Եգիպտոս, ուր պաշտօն կը վարէր Խորասանճեան տան մէջ։

ՑԻՐՈՒՑԻՆ ՀԱՅԵՐ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԱԼ՝ ՆԻԿԵՐԻԱ

Նիկերիա անգլիական գաղութ մըն է կեդրոնական Ափրիկէի մէջ, ստորին, Նիկեր գետին երկու եզերքներուն վրայ։ Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Նպաստամատոյցի նախկին պաշտօնեաներէն՝ Պ. Նազարէթ Արըթեանի մէկ թղթակցութենէն («Որբաշխարհի Աստղը»).

— Նիկերիան մօտաւորապէս 18 միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիր մըն է, բաղկացած գլխաւորաբար «Քօրուպա», «Հաուսա», «Իպօ», «Ճէքրի», «Գլանի» եւն. անուն ցեղերէ, որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր ուրոյն սովորութիւնները, լեզուն եւ կրօնքը։

Անոնց մէջ կան քրիստոնեաներ, աւելի բողոքական մէտ, սակայն անոնց եկեղեցին կը թոյլատրէ որ ամէն մարդ հինգ վեց կին ունենայ։ կան կախոլիկներ, բայց մեծամասնութիւնը, մանաւանդ ներքին գաւառներու ժողովուրդը, կռապաշտ են, եւ կը պաշտեն ծառերու, հողի, արեւի, ոգիներու, ծագկաւոր եւ ուրիշ կուռքերու. անոնց մէջ մարդակերներ կան տակաւին։ Մահմետականներու թիւը Քրիստոնեաներէ աւելի եւ կռապաշտներէ պակաս է

Լակօսը, ուր ես կը բնակիմ, ունի մօտաւորապէս հարիւր հազար բնակիչ եւ Նիկերիոյ մայրաքաղաքն է։ Անգլիացի կառավարիչը եւ պաշտօնէութիւնը հոս կը մնան։

Ամբողջ Նիկերիոյ մէջ միայն երկու հազարի մօտ ճերմակ մարդիկ կան, որոնցմէ մեծամասնութիւնը Անգլիացիներ են. կան Ֆրանսացիներ, Գերմանացիներ, Իտալացիներ. Աւստրիացիներ. Յոյներ եւ միայն երեք Հայեր։

Երբ որ հոս հասայ, առաջին երկու շաբաթները մարդերը իրարմէ չէի կրնար զանազանել, բոլորն ալ սեւ էին ու իրարու շատ նման։

Անոնք կրնան շատ հարստութիւն, օթոմոպիլ ունենալ, ամանք եւրոպացիներու պէս հագուիլ կ'աշխատին. սակայն բոլորն ալ բոպիկ կը պտտին պզտիկները, մինչեւ տասներեք տարեկան, բոլորովին մերկ կը պտտին, իսկ մեծերը միայն մէջքէն վար սաւանի պէս բան մը կը փաթթեն։ Ներքին գաւառներու մէջ ան ալ չեն ըներ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅՐ ՄԸ ԻՐ ԵՐԵՔ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՎ.— Կին մը, երկուշաբթի իրիկուն երեք զաւակներով կը հեռանար իր տունէն, եւ ալ չէր վերադառնար։ Դրացիները կասկածելով՝ լուր տուին ոստիկանութեան որ պարզին խուզարկում մը ձեռնարկեց։ Աջքի առջեւ միայն կարելի եղաւ անոնց դիակները գտնել ջրանցքին եզերքը։ Խեղճ կինը անձնասպան եղեր էր իր զաւակներով, որոնք 6, 3 եւ 1 տարու էին։ Պատճառը չի գիտցուիր։

ՊԷՆՋԻՔԱՀԱՆՑ ՄԸ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻ.— Լուսինէ Խաչիկ Չալըքճեան, 25 տարու, Պրիւքսէլ ծնած, կը պաշտօնավարէր հարուստ լումայափոխի մը քով։ Իր գործին հմուտ, ճարպիկ ու աչքըբաց, մեր հայրենակիցը սկսաւ իր գրպանը նետել, ինչ որ յատկացուած էր իր գործատիրոջ կամ անոր յաճախորդներուն. Հասցէի այս փոփոխութեան շնորհիւ, երբ Խաչիկ 2 չուքճեան միլիոն մը համրեց, հեռացաւ երկրէն եւ ապաստանեցաւ Փարիզ։ Բայց չկրցաւ հանգարտօրէն մարսել կողոպուտը։ Առաջի օր, մինչդեռ փոքր պտոյտ մը կը կատարէր Պուլվար տէ Իթալիէնի վրայ, ձերբակալցի երկու գաղտնի ոստիկաններ, բանեցին օձիքէն ու զայն առաջնորդեցին բանտ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն կը գրեն մեզի.—

Երկու Թրքահայ որբ ուսանողներ, Պ. Պ. Գեղամ Քէօսէեան եւ Ճիրմակեան, յաջողութեամբ աւարտեցին Փրակայի պետական բարձրագոյն առեւտրական վարժարանը, ճարտարագէտի վկայականով։ Պ. Քէօսէեան իր 27 ընկերներուն մէջէն քննիչ յանձնախումբին կողմէ միաձայնութեամբ առաջին յայտարարուեցաւ։ Այս երիտասարդները տակաւին քանի տարի առաջ կ'ուզէին նոյն վարժարանը մտնել, տնօրէնութիւնը դժուարաւ ընդունեց զանոնք. Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. Վրժ.ի վկայականը չճանչնալուն համար։ Գնահատելու համար այս երիտասարդներուն յաջողութիւնը, պէտք է նկատի առնել այն նիւթական անձկութիւնը որուն մէջ անոնք կը շարունակէին իրենց ուսումը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ Ամսագիր, 6րդ տարի, Թիւ 8 (1928 Յունիս), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Գրուածքներ ունին՝ Ռէն, Տ. Փիրանեան, Կ. Զարեան, Վ. Շուշանեան, Մաննիկ Պէրպէրեան, Օհան Կարօ, Ս. Ահարոնեան, Պրոֆ. Ն. Աղոնց, Լ. Շանթ. Աղբալեան, Գէորգ Ղազարեան, Ռ. Լեոնեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Ա. Ջամալեան, Ռուբէն Խան-Ազատ, Արտ. Արեգեան, Ռ. Եւլն. Եւլն.։

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար։ Հասցէ, 13—15 Shawmut St., Boston, Mass. U. S. A.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ (Գիտական պատկերազարդ հանդէս). Ա. տարի Թիւ 6 (1928 Յունիս)։ Տարեկան բաժնեգին 30 Ֆրանք։ Հասցէ M. Dersahakian, 16, Rue Lamorinière, Anvers Belgique).

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Ա՜հ ինչպէ՜ս կը զգջար հիմա ...ծ ըլլալուն համար այդ հար... ...մը որ ամբողջ օրը իր սիրտը ...ցուցեր էր։ Պիտի ուզէր աղ... ...րներուն վազել եւ անկէ հասած ...րով երկար ատեն իր ձեռքե... ...լուայ, այն ձեռքերը՝ որոնցմով ...րք մազեր շոյեր էր քաղցրու... ...թեամբ։ Աւա՜ղ ի՞նչ ստացաւ փո... ...րէնք խունկին աղդեցութեան ...րբեւ պահ մը նիրհած անա... ...նին վայրենի կիրքը կրկնա... ...ատկուեցաւ այդ ժամուն, զգուան... ...ին աղդեցութեան տակ արթն... ...ծ ու սաստուանու Այո՛, ճիշդ ...ած էր։ Թուրքը թուրք է ...իշտ. եւ կինը անոր համար, ...ւրք թէ քրիստոնեայ, կին մըն ...միսի կտոր մը, եւ ոչ ուրիշ բան։ Թուրքը, իրականին մէջ, մեր գաղափարներուն ոչ մէկը ունի։ Իր միակ բնազդը տիրապետութիւնն է։ Որքան ալ անհաւատալի թուի, թուրքը չի ճանչնար սէրը։ Միայն ստացումը կը ճանչնայ, ինչ որ իր տիրապետութեան եւ սուրի ճանչին կը համապատասխանէ փառքի գիտակցութիւնը եւ բանաստեղծական տաղանդը կը պակսի իր քով։ Չէ կրցած կինը ազնուացնել։ Կինը իրեն համար չէ այն էակը ինչ որ է մեզի համար։ Չէ կրցած կնոջ սրտին անսահման յաքիւրինթոսին թափանցել։ Կինը գոյութիւն չունի իրեն համար, այլ, կիներ միայն գոյութիւն ունին։ Հոգի չի փնտռեր անոնց քով, այլ միայն հնազանդութիւն կը պահանջէ անոնցմէ՝ ըլլայ Ֆիզիքական թէ բարոյական։ Եւ այս ի յայտ կուգայ նոյնիսկ իր սիրուհին գգուած պահուն, նոյնիսկ իր մտերմութեան պահերուն։

Ահմէտի բոլոր շարժումներուն մէջ անզսպելիօրէն այս մտածելակերպը կը յայտնուէր

Ֆրօզին իր գերին կ'ըլլար միակ այն պատճառաւ որ բոլորին մէջէն զայն ընտրած էր, բացառապէս նպաստաւորուած գերի մը, ու ճիշդ այդ պատճառով. անիկա պարտ էր կուրօրէն իր տիրոջ հնազանդիլ։ Ֆրօզին կը զգար զայն, կը զգար այն կապը որ կը շղթայէր զինքը, այն ատրիճան որ իր շարժումները, նոյնիսկ իր առանձնութեան մէջ. կարծես կաշկանդուած էր։ Այդ սիրոյն կ'ենթարկուէր ինչպէս անասուն մը իր լուծին։ Այդ կապին տակ իր մտածումը չէր շարժեր. իր բառերը ակռաներուն մէջ կը փակուէին։ Երբեմն, կը ջանար ընդվզիլ իր նեղ խուցին մէջ. երկիւղ գթութիւնը կը յայտնէր. սեւ վիճակ մը կը խնդրէր, եւ իրեն համար ամէնաբաղձալին այն էր թէ՝ խաբուած չըլլար զայն քրիստոնեայ կարծելով։

Բայց ի՞նչպէս ընել, ի՞նչպէս վստահ ըլլալ։ Ինչպէս ազատիլ իր վրայ ճնշող այդ պիղծ մթնոլորտէն, այդ աննշան փոքրիկ գիւղին մէջ, ուր հիմայ գրեթէ սեւէ մէկը մերձենալու իսկ չէին թողուր, այդ բանտին մէջ ուր բոլոր արտաքին հաղորդակցութիւն գադրած էր։ Ի՞նչպէս դուրս ելլել, ի՞նչպէս խոյս տալ։ Չէր գիտեր նոյնիսկ թէ ի՞նչ էին եղած իրենները, թէ ինչ կ'ընէր նոյն պահուն իր ամուսինը, իր աղջիկը Իրէն, իր զաւակը Կոստին։

Խեղճ կին, չէր գիտեր տակաւին թէ ահաւոր գաղտնիքին մէկ մասը որուն իր բախտը կապուած էր, այդ պահուն Լազարինայի գուռերուն մօտ, ծառերուն յենած, գիւղերուն հետ կը ննջէր։ Այդ սարսափելի գիշերուան՝ մէջ պիտի սարսար եթէ կարենար գո շակել թէ իրեններէն պատգամ մը թաքնուած էր հոն։ Ֆրօզին տակաւին ուշ պիտի իմանար իր ամուսնոյն սպաննութիւնը եւ սպաննիչին անունը։

Միշէլ Սոթիրիս, հետաքրքրական դէմք մըն էր։ Իր հանգարտ դէմքին տակ աշխատող եւ տոկուն. Թեսալիացիի ղաւակ էր։ Ցեղոյ, սխալ է կարծել թէ հանգարտ կոչուած քալուածքները անտարբերութեան համանիշ են ու ներքին խաղաղութեան. ընդհակառակը, յաճախ իրենց ներքին խռովքը ծածկելու համար հոգեկան մեծ ճիգերու պէտք ունին։ Սոթիրիս, առանց երկչոտ ու վատ ըլլալու, չափազանց զգուշաւոր էր. շարունակաբար ամէն կարելի վտանգներու դէմ կը զինուէր. բայց աւելի զինուեցաւ, երբ պէտք եղաւ որ իր ապահովութիւնը քիչ մը աւելի հեռուն փնտռէր։ Լազարինայի մէջ զինքը գոյց կուտային իբր մէկը որ իր քայլերուն ազդուկ իսկ վտանգով կը խափանէր։ Այն շարունակական հսկողութիւնը որով ինքզինքը եւ ուրիշները կը պարուրէր, իրեն կը ծառայէր հազար ու մէկ վտանգներու դէմ։

Ինքն էր որ, թշնամութեան սկսելէն առաջ, առանց ազդուած ըլլալը յայտնելու, մեկնումի գաղափարը ներշնչած էր Ֆրօզինի, չափազանցուած ուժգնութեամբ մը. զօրաւոր շարժառիթ մը զինքը փախուստի կը մղէր.— իր նկարագրին խոր դրոշմը, որ տօրեւ կը պատկերացնենք եւ որ զինքը կորստեան մատնեց։

Միշէլ Սոթիրիս ազատ էր, երեւակայութենէ դուրս ազատ, ինչ որ զայն ճարպիկութեան գլուխ գործոց մը կը դարձնէր, եւ որուն համար ոչ ոք կասկածեցաւ երբեք։ Իր խոհեմութիւնը, ծառայած էր իր այդ կեանքին բոլոր արտաքին երեւոյթները քողարկելու։ Աւելի ապահովօրէն կը դիզէր այդպէս։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Նախարարական յայտարարութիւնը կտակի մը արժէքը պիտի ունենայ միայն. սակայն մենք հպարտութիւնը պիտի ունենանք խորհելու թէ մեր ձգած ժառանգութիւնը մեր ձեռքին մէջ ոչ հալած, ոչ ալ նուազած է: Շաբաթ օր ձեզի պիտի ներկայացնենք մեր ծրագիրները: Ես կասկած չունիմ թէ երկու ժողովները պիտի քուէարկեն զանոնք ստուար մեծամասնութեամբ: Ինծի ձգեցէք, ձեր առջեւ եւ պատմութեան առջեւ ստանձնել անոնց պատասխանատուութիւնը»:

Բուռն ծափերու մէջ, Պ. Փուանքարէ յետոյ անցնելով ընդդիմադիրներու եւ ընկերվարականներու հակաճառութեանց, մանրամասնօրէն վերլուծեց բոլոր անցուդարձերը: Բացատրեց թէ ինչպէս թղթադրամներու շրջաբերութիւնը 53 միլիառէն բարձրացաւ 61 միլիառի, եւ ներկայացուց շարք մը նիւթականտնտեսական հաշիւներ: «Գանձը այլեւս չի կրնար նոր վարկեր պահանջել Պանք տը Ֆրանսէն, որ արդէն կը մերժէ տալ, եւ մենք պիտի ստիպուինք փոխառութեան դիմել»:

Կէս ժամ դադարէ յետոյ, վարչապետը անցաւ բուն կայունացման խնդրին, եւ յայտարարեց.

— «Մենք այլեւս պէտք չունինք օտար վարկերու: Ուրեմն ի վիճակի ենք մեր դրամը կայունացնելու ինչպէս ուրիշ երկիրներ, նոյնիսկ աւելի ապահով պայմաններու մէջ, կը բաւէ որ շարունակուին ամրացման միեւնոյն մեթոտները»:

Ու վերջապէս, Պ. Փուանքարէ մանրամասնօրէն բացատրեց թէ արժեթուղթի տէրերը սանթիմ չպիտի կորսնցնեն, թէ ապրուստը չպիտի սղէ, ոչ ալ տան վարձքերը, մանաւանդ որ կառավարութիւնը չպիտի խստացնէ հսկողութիւնը եւլն.:

Երբ թուղթերը ծալլելով բեմէն վար իջաւ, բազմաթիւ երեսփոխաններ ոտքի ելան եւ ծափերու տեղատարափով մը ողջունեցին վարչապետը: Միայն ընկերվարականները եւ կարգ մը ձախակողմեան երեսփոխաններ ծուռ կը նայէին:

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ֆրանքին կայունացման որոշումը լաւ տպաւորութիւն բրած է Մ. Նահանգներուն մէջ:

Իտալ. նաւատորմ՝ յունական ջուրերուն մէջ

Յունիս 21ին Ֆալէրոնի (Աթէնքի մօտ) նաւահանգիստը հասաւ իտալական տորմիղ մը, բաղկացած երկու մեծ յածանաւէ եւ 17 թորփիլահալածէ, ուր պիտի մնան մինչեւ Յունիս 27: Այս այցելութեան առթիւ հանդէսներ տեղի պիտի ունենան: Ընդունելութիւններ պիտի կատարուին իտալական մարտանաւերուն վրայ, Աթէնքի իտալական դեսպանատան մէջ, հնագիտական վարժարանը: Անկէ զատ իտալացի ծովակալը Հիւրայի մէջ պիտի այցելէ հանրապետութեան նախագահ Քունտուրիօթիսի:

Իտալական նաւատորմին այցելութիւնը հելլէնոիտալական մերձեցման նշան մը կը նկատուի:

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքէն կը հեռագրեն 21 Յունիս թուականով.— Այսօր գործադուլ յայտարարեցին ճաշարանի եւ գարեջրատան այն ծառաները, որոնք կը պատկանին համայնավար կազմակերպութեանց. կարելի եղաւ անմիջապէս անոնց տեղ ուրիշները գնել: Հացագործներու գործադուլին առաջքն առնուեցաւ: Վաղը կը սպասուի թղթատարական կարգ մը պաշտօնեաներու եւ ելեկտրական բանուորներու գործադուլին:

Թերթերուն համաձայն, այսօր վերջ պիտի գտնէ Սելանիկի եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներու ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը, որովհետեւ գործատէրերն ու բանուորները փոխադարձ զիջումներ բրած են:

Չինական գործեր

Շանկայէն կը հեռագրեն 21 Յունիս թուականով.— Մուքտէնի կառավարիչը յայտարարեց պաշտօնապէս թէ մարաջախտ Ցանկ Ցօ Լին մեռաւ այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 14ին: Անմիջապէս Մանչուրիոյ պետական շէնքերը կէս դրօշակ պարզեցին, իբրեւ սուգի նշան: Հակառակ այս պաշտօնական զեկոյցին, եւրոպական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ցանկ Ցօ Լին մեռած էր ռումբի պայթումին օրն իսկ, սակայն իր հետեւորդները պահեցին անոր մարմինը եւ մարդու ցոյց չտուին, յայտնելով թէ դիկտատորը վիրաւորուած է միայն: Մերժեցին ճափոնական բժշկութեանց առաջարկը՝ մարաջախտը ճափոնական հիւանդանոց փոխադրելու մասին: Ցանկ Ցօ Լինի սպայակոյտը այսպէս շարժեցաւ, ներքին խռովութիւններ արգիլելու եւ թոյլ տալու համար որ մարաջախտին զաւակը՝ Ցանկ Սուէն Լիանկ ռազմաճակատէն Մանչուրիա փոխադրէ Ֆէնկ-Թիէնի զինուորները: Փաստն այն է որ Ցանկ Ցօ Լինի մահը պաշտօնական կը դառնայ ա՛յն օրը, երբ Ցանկ Սուէն Լիանկ իր հօրը փոխանորդ կը նշանակուի:

Բանակցութիւններ սկսան ազգայնականներուն եւ Մուքտէնի պատուիրակներուն միջեւ, որպէս զի Մանչուրիա ճանչնայ ազգային դրօշակը եւ ընդհանուր խաղաղութիւնը վերահաստատուի: Նանքինի կառավարիչը այսօր որոշեց իբրեւ մայրաքաղաք պահել Նանքինը: Փեքին պարզ նահանգի կեդրոն մը կը դառնայ եւ պաշտօնապէս կը կորսնցնէ իր անունը, որ կը նշանակէր «Հիւսիսի մայրաքաղաք»: Փեքինի անունը այժմ փոխուած է Փէյփինկի՝ Խաղաղութեան քաղաք: Ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար Վանկ հրաւիրեց դիւանագիտական մարմինը՝ պաշտօնական ներկայացուցիչներ ղրկել Նանքին:

Բոլշեւիկները ոսկի կը ղրկեն Լոնտոն

Անգլիական թերթ մը կ՚իմանայ որ խորհրդային իշխանութիւնը շոգենաւով մը ոսկի ճամբայ հանած է դէպի Լոնտոն: Անգլիական գործարանները մեծ վարկ բացած ըլլալով ի հաշիւ Ռուսիոյ, այս վերջինը 2 միլիոն երկու հարիւր հազար ստերլինի մեծ ապսպրանքներ տուած է անգլիական գործարաններու: Երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց խզումէն յետոյ, առաջին մեծ ապսպրանքն է ասիկա: Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին նաւաշինական եւ շոգեկառքի կազմած պատրաստող կարգ մը ընկերութիւններու հետ, նոր ապսպրանքներու համար, եւ հաւանաբար ոսկիի ուրիշ մեծ բեռ մը եւս ղրկուի Ռուսիայէն Անգլիա:

Անգլիական դրամատունը որ եւ է առարկութիւն չէ բրած ոսկիի սեփականութեան իրաւունքներուն մասին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը, 148 Rue Villeneuve, Alfortville.

կը նախագահէ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն: Մուտքը ազատ է

ՄԻՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԿԱՎՌՈՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

30 Յունիս Շբ. գիշեր եւ 1 Յուլիս կիրակի ցերեկ

Մարսէյլի Պօն Թէաթրի մէջ, (84. Rue Chape,

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ **ՏԻԻՐԱՆ - ՏԻԻՐԱՆ**

ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ **ԱՆՌՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ**

ԳՕՄԷՏԻՆԵՐ 3 ԱՐԱՐ Թարգմ. Ս. ՄԱՔՍՈՒՏ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 և 7 ՖՐԱՆՔ

Կեդրոնատեղին՝ Գ. ՇԵՐԻԿԵԱՆՑ գրատուն, 13 Rue des Dominicains, ուր կրնաք վաղուընէ սկսեալ հայթայթել ձեր տոմսերը այս երկու ներկայացման համար:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին RENÉE MAUBEL թատրոնին մէջ, 10, Rue de l'Orient. (Métro Blanche):

ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԿԻՒԼԵԱՆ (Թրքչալիր գօմէտի 3 արար

ԿԱՎՌՈՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ «Մատթէոս»ի դերին մէջ:

ԾԻԾԱՂ, ԾԻԾԱՂ, ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆԵՐԸ.— 5, 10, 15 և 25 ֆրանք: Տոմսերու համար դիմել Ա. Կօթիկեանի, 5 Rue des Carmes, Paris 5e.):

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. Կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան:

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ: Կը խօսի՝ Պրն. Անարոն Տատրեանը: Նիւթ՝ Սիամանթօ (Ատոմ Եարճանեան): Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը Ազատ է:

Սէն Թ'Ըմթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Փուժէ Սիւր Արժանի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Մարսէյլի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին: Կարեւոր, օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում եւայլն:

Փօն տ'Օպնայի «Կորիւն» խումբի ժողովը՝ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, իր սեփական ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները (հին թէ նոր արձանագրուած) ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատոմսերով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Շատնոյ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville.

ԼԻՈՆԻ «Աշխոյժ»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին: 105 Rue Servient սրճարանը: կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին անդամներն ու հայրենակիցները.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 262 Rue Duguesclin, Գրադարանը սրահը: Օրակարգ՝ վեցամսեայ համարատուութիւն:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ՎԱՆԻ ԵՒ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ

Հերոսամարտերու առթիւ կազմակերպուած եւ անծրեւի պատճառաւ յետաձգուած ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Ֆապաթօ կանաչազարդ պարտէզին մէջ:

Երգ, նուագ, ներկայացում, հայկական եւ վանեցիական պարեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ: Կը խօսին Պ. Պ. Ազգին, Մարութեան, Շիւեան եւ ուրիշներ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Տէր եւ Տիկին Պապիկեանի Պէյրութ; եւ պարագաներուն իրենց ծօրեղբօրորդւոյն տխուր մահուան առթիւ: Գ. Պ. ԱՅԱՆԵԱՆ

20 Յունիս 1928 Լորէթ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Շ. Գարահիսարի Փարիզի Հայր. միութեան հանգանակութիւնը նախաձեռնութեամբ Գարեգին քհնյ Տէօվլէթեանի

Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սիսակեան, Վէլէտեան եղբարք 50ական, Ն. Սպանեան 30, Բ. Տէվլէթեան, Յ. Լաւկարեան 25ական, Տիկ. Փ. Տէրոտէրեան, Ա. Քէշիշեան, Ք. Սէրօբեան, Վ. Քիպարեան, Աղաւնի Ինճէեան 20ական, Առինէ Խտըշեան 15, Յ. Լվրէնեան, Հ. Քէօթէնէճեան, Վ. Շահրիկեան, Աղաւնի Սուրբ Լոյսեան, Լ. Խարտըմեան, Թ. Պալեան, ՈՒՐՆ 10ական, Բ Փիլիկեան, Տիկ. Սէրճանեան, Ն. Չթաքեան 10ական, Տիկ. Հէնրիկեան 5 ֆր.: Գումար 415 ֆրանք:

(Տես Յառաջ 21 Յունիս):

Փարիզի Մ. Փամպուքճեան կօշիկի գործարանի հանգանակութիւնը

Մ. Փամպուքճեան 500, Կ. Գիփիլեան 100, Ա. Փամպուքճեան, Լ. Մանուկեան, Ն. Քէչէճեան, Ս. Նաշալեան 50ական, Ա. Աբրահամեան, Մ. Գիզիրեան, Christophe Vassil. Angèle, Խսկուհի Թոգաթլեան, Աճէմեան. Լ. Մէրսիլեան 25ական, Կ. Միքայէլեան, Ս. Գաւըթեան, Գ. Պաղտասարեան, Գազանճեան, Գ. Տէր Ղուկասեան, Մ. Ֆէրհատեան, [illegible] 20ական, [illegible] Սամոսեան, Բ. Պոսկեան, Վ. Փամպուքճեան, Մ. Չաքմաքճեան, [illegible], Ե. Աբրահամեան, [illegible], Ս. Քէմալեան, Հ. Որբերեան, Շարիպեան 15ական, Bouhitch. Ա. Ջիթըրեան, Հ. Ջատիկեան, Յ. Բապուճճեան, Լ. Ճէրահեան, Սրբուհի Փամպուքճեան, Գ. Տէր Ղուկասեան, Արաքսի Տէր Ղուկասեան, Ս.Չաքմաքճեան, Ս. Պօզեան, Ն. Մանուկեան, Ս. Չիթունի, Յովհաննէսեան, Ս.Քէրէմէթեան, Յ Գարագաշ, Մարտիրոսեան, Ա. Գաբիկեան, Յովակիմեան, Բազլեան, Վ. Յովակիմեան, Կ. Պալանեան, Յ. Թօրոսեան, Christophe, Ա. Դասապեան, Georgius, Marmatakis 10ական, Simone Rublay, Andrée Prine, Pauline, Suzanne Bernard, Olivari, Geuzumian, Հ. Բանիկեան, Սիրվարդ, Apounto (Աբունթօ), Աննիկ Մազմանեան, Germaine Lemerrer, Ռ. Պարսչեան, Papazoglou, Թ. Մուրզաբեան, Գ. Փափազեան, Gina, Ա. Անտոնօֆ 5ական, Վ. Մազմանեան, Պ. Փափազեան, Պ. Նշանեան 40ական, Յ. Ուշագլեան 30, Սարգիսեան 22, Alice, Piano, Արմենուհի, Sarrazin 2ական ֆր.: Գումար 1830 ֆր.:

(Տես Յառաջ 19 Յունիս):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ. Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի

ՓՈՍՏԻ ՏԱԽՍ 2403

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԴԻՊՈՒԱԾ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս ձեռնարկուն գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականերու ու հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով:

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 Յուլիս 1928 [illegible] «Union» պարծանքի շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

Մ'ուզուիք լաւ պտուղէօզներ ձեռնակերտ [illegible] քի համար: Ներկայանալ՝ Maison Yseult, երկրորդ յարկ, 144 Ave. Champs Elysées.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: I SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա [illegible] եան կը փնտռէ իր [illegible] Լէճիկցի Գրիգոր Դա[illegible] վութեան, որուն հասցէն [illegible] Davidian. Chez Mr. Be[illegible] Pont d'Aubenas, Ardeche [illegible] կէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին: Դիմել իր [illegible] Mme Evantia Davoudian, [illegible] minaire Catholique Zeitinlik, [illegible] lonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— Կը փնտռուի Սեբ[illegible] Ղանդարոն գիւղէն [illegible] գիրեան որ 1924ին Յունաստանէն եկած է Ֆրանսա, իմացնել [illegible] սակ Մանուղեանի, Cafe de la Pauque, Lorette (Loire).

— Կը փնտռուի Ատափազարցի Հորեգեր Թաղէն Կարապետ Եղօփաեան, որ 3—4 տարի առաջ Լանեէյ (Իզեր) փակօնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել Hagop Séférian Cite Arm[illegible] Bld. de la Madeleine. Nice

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ»
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՄԱՐԶԻՉՆԵՐԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի մարզարանը տեղափոխուած է Bd gomier, Bar Monumental Նոյն Bի մէջ (կայարանի մօտ): Արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն վերոյիշեալ հասցէն.

Այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին տեղի կ'ունենայ ընդհ. ժողով: Կը խնդրուի անդամներէն միասին բերել իրենց [illegible] լուսանկարներէն երկու օրինակ.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն { 208ᵗᵉʳ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD .57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄ Ը. ԿԱՌ	
ԵՒՐՈՊԱ	

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1928

24 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 682

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԿԻՐՔՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ

Իրենք ալ հասկնալով որ մնամէջ խօսքերը եւ քսութիւնները բան չեն ապացուցաներ, մեր հակառակորդները վերջերս պատմական-քննական մարզանքներ կը փորձեն, իրենց հակադաշնակցական պայքարը հիմնաւորելու համար։

Շատերու մէջէն յիշենք վերջինը, բանգիտութեան հրաշակերտ մը։

«Պայքար», առիթ բռնելով ափ մը վարձկան Քիւրտերու եւ Թուրքերու բողոքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, որ իբր թէ փորձեր է խաբել զիրենք եւ Հայաստան ստեղծել Քիւրտերու դիակին վրայ, կը պարզէ հայեւքիւրտ գործակցութեան մը անպատեհութիւնները։

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին կարծիքով, առաջին անպատեհութիւնը այն է որ «շատ ուշ է»։

Իր տեսակէտը հիմնաւորելու համար, «Պայքար» կը յիշէ պատմութիւն մը, որուն բոլոր ծալքերը ծանօթ են մեզի, եւ պէտք է պարզ ըլլային նաեւ մեր հակառակորդներուն համար։ Քանի որ, տարի անցեր է այն օրէն ի վեր։

Տարաբախտաբար, այս անգամ ալ կիրքն է որ տուն կուտայ ռամկավար խմբագրին։ Լեզուն կը բանի, գրիչը կը շալ, մի, բայց գլուխը չի գործեր։

Այսպէս, «Պայքար»ի վկայութեամբ, պատերազմէն յետոյ, զինադադարի շրջանին, տակաւին կարելի էր հասկացողութիւն եւ գործակցութիւն։

«Ազգ. Պատուիրակութիւնն ալ փորձ մը ըրաւ այս ուղղութեամբ համաձայնագիր մը կնքելով Շէրիֆ փաշայի եւ բարիք գտնող ուրիշ ականաւոր Քիւրտերու հետ, որով Հայեր եւ Քիւրտեր մէկ սերտ գործունէութեամբ մը պիտի աշխատէին իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեան եւ Ազատ Հայաստանի ու Քիւրտստանի կազմութեան համար, որոնք դաշնակից պիտի ըլլային իրարու» («Պայքար», 9 Յունիս)։

Մնացածն ալ կարդանք.

—«Այս ծրագիրը, որ այդ ժամանակ կը վայելէր մէկէ աւելի պետութեանց եւ Հայոց բարեկամ քաղաքական շրջանակներու հաւանութիւնն ու քաջալերութիւնը, կրնար արդիւնաւոր կերպով գործադրուիլ, երբ քեմալական շարժումը չէր լրացած։ Նոյն իսկ Յոյներու պարտութենէն յետոյ եւ Լօզանի գոնֆերանսին մէջ ալ կրնար այդ դէպքերու ընթացքին եւ որոշմանց վրայ, եւ շատ հաւանաբար, գոնէ Թրքական արշաւանքը տեղի չէր ունենար Հայաստանի վրայ»։

Սակայն, «բաշի Թողի մնաց» Թանկագին համաձայնութիւնը. որովհետեւ նախ, Հայոց մէջ գտնուեցաւ կարճատես խմբակ մը Պօղոսի Փաստրմաճեանի գլխաւորութեամբ, որ մինչեւ Ամերիկայէն բողոք եւ աղմուկ յարոյց թէ Հայաստանի կենսական շահերը կը զոհուին Քիւրտերու, որով Ազգային Պատուիրակութեան ձեռքերը թուլցան ու չկրցաւ պէտք եղած վստահութեամբ եւ հաստատամտութեամբ յառաջ տանիլ գործը»։

Նախ, ճշդում մը,— Այդ նշանաւոր համաձայնագիրը ստորագրած էր նաեւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը։ Այնպէս որ, փառքը կամ արատը կ'իյնայ երկուքին ալ վրայ։

Զարմանալ տեղը չէ որ կ'ըսեն թէ՝ կէս գիտնալը բնաւ չգիտնալէն աւելի գէշ է։

Արդ, այդ համաձայնութիւնը ողբալի խաղ մըն էր, սարքուած՝ Պոլսոյ բրիտանական դեսպանատան վարիչներուն կողմէ։ Երբ լուրը հրատարակուեցաւ, Պոլսոյ ...ակատամարտ՝ն ալ երկու-երեք խմբագրական գրեց եւ քննադատեց զայն։ Քննադատեց ոչ թէ Գ. Փաստրմաճեանի բողոքին հիման վրայ, այլ իբրեւ Թրքական խաղ մը՝ Հայաստանի տրուելիք հողերը փրկելու, պնդելով թէ Շէրիֆ փաշան Քիւրտերու ներկայացուցիչը չէ, այլ Թրքական գործակալ։

Առաջին խմբագրականը հազիւ հրատարակուած, բրիտանական դեսպանատունէն կը կանչուէր այս տողերը գրողը, լսելու համար ծանր խօսքեր, նոյնիսկ Թերթը փակելու սպառնալիք։ Պաշտօնատարը (սպայ մը) բրիտանական շահերուն դէմ կը նկատէր «Ճակատամարտ»ի քննադատութիւնները։ Հարկ եղաւ բացատրել թէ՝ համաձայնութիւնը վտանգաւոր խաղ մըն է, հայկական պահանջները ջուրը ձգելու եւ թէ Շէրիֆ փաշան Թրքական գործակալ մըն է, եւայլն։

Այստեղ քիչ մը մեղմացաւ սպան, բայց կ[...]նաց իր պնդութիւն, որուն իբրեւ պատասխան, հրատարակուեցաւ յաջորդ քննադատութիւնը։

Դէպքերը շուտով հաստատեցին մեր կասկածները։ Շատ չանցած, նոյն Շէրիֆ փաշան համակրանքի նամակներ կ'ուղղէր Թուրք Թերթերուն, իսկ շնորհաւորական հեռագիր մը՝ Մ. Քէմալին, միլլի յաղթանակին համար։

Անկէ առաջ եւ անկէ վերջն ալ, Սթօքհոլմի օսմանեան նախկին դեսպանը հաւատարիմ է մնացած իր խառնուածքին։ Ան այսօր այնքան կապ ունի քրտական շարժման հետ, որքան Բ. Դրան հայ էֆէնտիները ունէին հայ ազատագրական պայքարին հետ։

Բայց մեր նպատակը պատմութիւն գրել չէ։ Միայն կ'ուզենք որ ուրիշները ծուռ ու մուռ չգրեն դէպքերը։

Պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ Քիւրտերը, իրենց իսկ տգիտութեամբ հասած ըլլալով մեր օրին, կը ձգտին կազմակերպուիլ իբրեւ քաղաքական կոմիտէ, եւ ստեղծել Ազատ Քիւրտիստան։ Կը յաջողի՞ն թէ ոչ, իրենց պայքարով կ'օգնե՞ն մեզի թէ նոր փորձանքներ կը պատրաստեն.— Ատոնք այնպիսի խնդիրներ են որ լրագրական բանավէճի նիւթ չեն կրնար դառնալ։

Եթէ ռամկավարները իսկապէս կուսակցութիւն են եւ այս ժողովուրդի բարիքին համար կ'աշխատին, լաւ է որ ճամարտակութիւնները թողուն եւ հետաքրքրուին, հասկնան թէ «ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ», իսկապէս...։

Շ.

"ՅԱՌԱՋ",ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացանք Թիֆլիզէն շարժի Աղէտեալներու Օգնութեան Յանձնաժողովի նախագահ Երուանդ Ե. ...ին

Խմբագիր,

ԹԻՖԼԻԶ, 15 Յունիս.— Ձեր ուրախութեան կատարելապէս կը մասնակցինք։ Իսկապէս սպասուածէն աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցաւ «Յառաջ»ի կոչը, զոր խորապէս կը գնահատենք եւ մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ձեզի։

Մեր ժողովուրդը, դոյն բացառութեամբ, յաւիտենական աղէտեալ մըն է։ Մխիթարական է սակայն տեսնել թէ, Ամերիկա... կամէն սկսեալ Նոր-Զելանտանի, Յունաստանի, Իտալիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Սուրիոյ, ... մանաւանդ Ֆրանսայի գաղութները, աւելի կամ պակաս չափով, փութացին իրենց եղբայրական օգնութեան բաժինը հասցնել տեղւոյս աղէտեալներուն։

Ամէնուն հանդէպ շնորհապարտ զգացումներ եւ սրտաբուխ մաղթանքներ միայն ունինք։

Մեր ցաւատանջ կեանքին ամենքիլու խնդրոյքն այս նուիրատուութիւնները Յանձնաժողովիս համար քաջալերական են։ ...ւ... իրերօգնութեան այս ...ը սովորութիւնը ո՛չ նուազ նպաստեր է ցեղին կենսունակութիւնը եւ անոր կորովը պահպանելու սրտաբեկութեան օրերու մէջ։

Աղէտելոց օգնութեան առաջին շրջանը փակուելու վրայ է եւ օգնութեան Յանձնաժողովը կը վերակազմուի աւելի լայն հիմակացողութեամբ, ձմեռ եղանակէն առաջ՝ վերաշինութեան բաղձալի ...ը լուծելու առաջադրութեամբ։

Խիստ կարօտեալներու հացի պաշարը, հիւանդներու դեղ ու ...ը, որբ եւ անոր մանուկներու ծրի սննդատուութիւնը, ըստ առաջնոյն, կը շարունակուին, բայց մօտ օրերէն, խնայողութեան հետեւանքով, տարբեր կարգադրութիւններ տեղի պիտի ունենան։ Բնակարանի խնդիրը ամէն բանէ աւելի հիմնական է ու փշոտ, տեւողական աշխատանքի ու խոշոր գումարի կը կարօտի։

Աղջանիս սիրոյ ...

ՆՐՈՒԱՆԴ ԵՊԻՍԿ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Ֆրանսայի նախկին երեսփոխան Լրնայլ քանի մը օր առաջ Ալֆիս հասաւ՝ երկրաշարժի աղէտեալներուն յանձնելու համար կէս միլիոն լէվայէ աւելի գումար մը, որ հաւաքուած է Ֆրանսայի մէջ։ Լրնայլ շուտով աղէտեալ վայրերը պիտի այցելէ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀՐԴԵՀԸ

Դրեցինք թէ մեծ հրդեհ մը ծագած է Դամասկոսի մէջ։ Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հրդեհը սկսաւ Համիտիյէ մեծ շուկային մօտակայ սինէմայէ մը։ Տեղական հրշէջները չկրցան մարել կրակը եւ պէտք եղաւ մեքենաներ բերել Պէյրութէն։ Հրդեհը տեւեց ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ առաւօտ միայն կարելի եղաւ մարել։ Շատ մը խանութներ եւ պանդոկ մը այրեցան։ Մեռեալ եւ վիրաւոր վաթսուն հոգի կը հաշուուին։

Հրդեհէն այրեցաւ ամբողջ թաղ մը, բոցերուն մէջ կորսուեցան 12 հոգի։ Նիւթական կորուստները անհաշիւ են։ Ֆրանսացի զինուորներն ու ոստիկաները մեծ աշխատանք թափեցին կրակը մարելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մակեդոնիայի ներքին վէճը

Պելկրատէն կը հաղորդեն.— *Հարցաքննիչ դատաւոր Միլութինովիչ Սքոփլիէնա երթալով քննութիւններ կատարեց ոճիրի վայրին վրայ։ Իրիկունը հարցաքննեց մարդասպան երեսփոխան Ռաշիչը, որ յայտարարեց թէ գիւղացի-խրուաթ երեսփոխանները՝ անարգական խօսքերով գրգռած էին զինքը։ Ռաշիչ աւելցուց թէ ինք Գարատաղցի է եւ Գարատաղի մէջ դարերէ ի վեր աւանդական սովորութիւն է որ արիւնը արիւնով կը մաքրուի։*

Զաղրէպէն կը հաղորդեն որ մօտ 20.000 հոգի ներկայ էին կայարանին շուրջ, երբ հասան Փավլէ Ռատիչի եւ Պասարիչէքի դագաղները, որոնք փոխադրուեցան խրուաթ-գիւղացի կուսակցութեան Ակումբը։ Հոն փոխ-Նախագահ Փրէտէվիչ զոհերուն վրայ դամբանական մը խօսելով, դրուատիքն ըրաւ անոնց եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ հանդարտ մնայ եւ ցրուի։

Սքոփլիէնայի գիւղացի-ռամկավար միացեալ խմբակը՝ Պելկրատի մէջ ժողով մը գումարելով քննեց քաղաքական կացութիւնը եւ ընդունեց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ 1.— Գիւղացի-ռամկավար խմբակը չպիտի մասնակցի խորհրդարանին, ուր իրենց պաշտօնակիցներուն եւ բարեկամներուն արիւնը թափեցաւ, մինչեւ որ կատարեալ հատուցում եւ ապահովութիւն չստանան։ 2.— Խմբակը ո՛չ մէկ կապ կը պահէ ներկայ կառավարութեան հետ, ու միաժամանակ կը մերժէ ամէն հատուցում իր ընկերներուն անդարմանելի կորուստին առթիւ. Խմբակը համոզուած է թէ ժողովուրդը միջոցներ պիտի գտնէ՝ զոհերու ընտանիքները ապրեցնելու համար։ 3.— Խմբակը կը հրաւիրէ ժողովուրդը այս նեղ օրերուն խաղաղ մնալ եւ վստահիլ իր կուսակցութեան վարիչներուն ու ներկայացուցիչներուն։ 4.— Խմբակին առաջիկայ նիստը տեղի պիտի ունենայ Զաղրէպի մէջ։

Առջի գիշեր նոր ցոյցեր կատարուեցան Զաղրէպի մէջ, ուր հասան խմբակին պատկանող 60 երեսփոխաններ։ Ամբոխը համախմբուեցաւ Ալեքսանդր Թագաւոր հրապարակին վրայ։ Ոստիկանները ցրուեցին ցուցարարներէն մեծ մասը. սակայն երիտասարդներու կարեւոր խումբ մը թափօր կազմած մտան գլխաւոր փողոցներուն մէջ։ Երբ Քորսօ սրճարանին առջեւ հասան, ցուցարարները ներս խուժեցին եւ պահանջեցին ներկաներէն որ դուրս ելլեն եւ նուագախումբը դադրեցնէ նուագել։ Խուճապ առաջ եկաւ։ Ցուցարարները սրճարանին սեղաններն ու աթոռները դուրս հանելով պատնէշներ կանգնեցին։ Այն ատեն ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ կրակել։ Գիշերուան ժամը 11ին կարգը վերահաստատուեցաւ քաղաքի կեդրոնին մէջ, սակայն ծայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ ցուցարարներու փոքրիկ խումբեր կը շրջէին դեռ։ Անոնք փորձեցին նոր պատնէշներ կանգնել երեք հրապարակներու վրայ, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց։ Զաղրէպի մէջ ժամը 19էն սկսեալ պիտի փակուին բոլոր սրճարանները, ցոյցերը արգիլելու համար։

Կռիւներու ընթացքին ոստիկանները ձերբակալեցին 120 հոգի, բոլորն ալ համայնավար։ Վիրաւորուեցան 50 ցուցարարներ, որոնց 7ը մեռան. 15 ոստիկան եւ ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուեցան։ Ցոյցերը արիւնալի կռիւներու փոխուեցան, որովհետեւ ցուցարարներուն մէջ խառնուած էին համայնավարներ, որոնք զէնք գործածեցին։ Սպաննուածներէն մէկուն վրայ գտնուեցաւ 500 սովետական րուբլի. այս մարդը բանուոր մըն էր, որ երկու տարիէ ի վեր անգործ էր։

Հեռագրի մը համաձայն, Ստեփան Րատիչի առողջական վիճակը յանկարծ ծանրացած է։ Վիէննայէն Պելկրատ հասած է յայտնի վիրաբոյժ Ջինկըր՝ Րատիչը դարմանելու համար։

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ անմիջապէս որ արտաքին նախարար Մարինքովիչ Պելկրատ վերադառնայ, սերպ դահլիճը պիտի հրաժարի եւ միացեալ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի՝ վարչապետութեամբ Մարինքովիչի։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'ըսէ թէ Լոնտոնի դիւանագիտական եւ ելմտական շրջանակներուն մէջ, մօտէն կը հետեւին Պելկրատի վերջին դէպքերուն եւ որոշ մտահոգութիւն կը յայտնեն։

Ֆրանքի օրինական կայունացումը

Կառավարութիւնը երէկ խորհրդարանին ներկայացուց ֆրանքի կայունացման օրինագիծը, որ այսօր վաւերացուելով վաղը առաւօտ սակարանի բացումէն առաջ պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ։ Անցեալ շաբաթ խորհրդարանական յանձնաժողովներու նախագահներու ընտրութեանց առթիւ, այնպէս թուեցաւ որ դահլիճին դիրքը խախտած է եւ սակարանը զգալի անկումներ կրեց։ Սակայն առջի օր Փուանքարէ հինգ ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը յաղթեց բոլոր հակառակորդները եւ վերահաստատեց դահլիճին վարկը։

Այժմ մեր գործը, ըսաւ Փուանքարէ, Ֆրանքը 250 ֆրանքէն 125ի իջեցուցինք. կարճ պայմանաժամով ներքին պարտքերը 43 միլիառէն իջած է 18 միլիառի. արտաքին երերուն պարտքերը ամբողջովին վճարուած են, իսկ ներքինները 94 միլիառէն իջած են 75 միլիառի. վերջին փոխառութիւնը 10 միլիառէն աւելի նոր դրամ տուաւ պետական գանձին, որ այսպէսով կրցաւ վճարել Պանք տը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԿԱՐ ԳԼՈՒԽԻՆ ԳԻՒՏԵՐԸ

Վահան Թէքէեանին հարցուցեր են օր մը՝.

— Ո՞րն է տկար կողմդ։

« Ցիգիքապէս՝ գլուխս եւ կուրծքս, յաճախ ենթակայ հարբուխի, բարոյապէս՝ դարձեալ գլուխս եւ կուրծքս, աւա՛ղ . . . » (*Տե՛ս* Անցած Օրեր, էջ 122)։

Ամէն մարդ ալ տկար կողմ մը ունի։

Նոյնիսկ Յիսուս երբեմն զերծ չէր մարդկային այս Թերութենէն.

— Հոգին յօժար է, բայց մարմինս տկար ։

Սակայն երբ գլուխը բարոյական տկարութեան ենթակայ է, խնդիրը կը տարբերի։

Եւ աւելի ծանրակշիռ համեմատը կը ստանայ, երբ այդ գլուխը կոչուած է վարելու կուսակցութիւն մը, ու մանաւանդ անոր պաշտօնաթերթը։

Այս անպատեհութեան արդիւնքները տեսնուեցան վերջերս ։

Տկար գլուխով բանաստեղծը, ռամկավար կուսակցութեան քսանամեակին առթիւ գործ մը տեսնելու համար, ելաւ ու առաջարկեց լուծել Դաշնակցութիւնը։

— Եթէ լեռը ինծի չգայ, ես լերան կ'երթամ, ըսած է Մուհամմէտ։

— Եթէ ռամկավար կուսակցութիւնը չկրցաւ լուծել Դաշնակցութիւնը — բան մը՝ որուն համար միայն կազմուած էր — Թո՛ղ Դաշնակցութիւնը ինքը լուծուի, կը տրամաբանէ տկար գլուխը ։

Օր մը Հայաստանի անկախութեան տօնին առթիւ կը գրէ.

— «Մենք տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը» (Արեւ, 29 *Մայիս*)։

Ուրիշ օր մը խօսելով եռագոյնին վրայ, կ'ըսէ.

« . . . Դրօշակը ծնաւ գիպուածին մէջ ու անհետացաւ արկածին խորը…։ (Արեւ, 23 *Մայիս*)։

Երբեմն ալ, եթէ խելքը փչէ, Դաշնակցութեան գովքը կը հիւսէ ։

Աշխարհի միւս մասերուն մէջ ապրող ռամկավարները խուճապի մատնուած են այս ափեղցփեղ խօսքերուն համար։

Մի՛ իրար անցնիք, տիրացուներ, տկար գլուխէն տրամաբանական բան կարելի չէ ակնկալել, աւա՜ղ...

ՀՐԱՆՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ հիւանդութեան առթիւ, համակրանքի հեռագիրներ ուղղած են, Յառաջի միջոցաւ, Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէն, Տէխինի «Վրէժ» խումբը, Տէխինի Վասպուրականցիներու կողմէ՝ Շահպազեան, Իշխան Ամատունի (Սէն Միշէլ-ան-Օոժ), Քէչիշեան ընտանիք (Կարտան)։ Բոլորն ալ կը մաղթեն արագ ապաքինում, մեծ հայրենասէրին եւ հայկական տառապանքի երգիչին»։

ԿԱԼԱՑԻ (Ռումանիա) ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ընդարձակ կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր ժամանաբար համայնավարութիւնը ներմուծել բանակէն ներս։ Գըլխաւոր վարիչները ձերբակալուեցան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական վարիչ Հէրման Միւլլէր դեռ չյաջողեցաւ կազմել դահլիճը։ Զանազան կուսակցութեանց հետ բանակցութիւնները կը շարունակէ։

ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏ

Հատուած մը՝ հեղինակին նոր գիրքէն. «Կարօտ Հայրենի»

Այրարատեան դա՛շտ, երեսուն դարերի
Ոսկեղէն խանձարուր իմ արդար ցեղի.
Հուր մտածումներիս ոսկէ օրօրան,
Մի բարի Աստծու դու շքեղ մնուրք
Ահա վերստին պատկերդ իմ հոգում,
Որպէս մայրական ժպիտ լուսաշող.
Օտար, անհրապոյր հորիզոնների տակ
Նորէն մարգերիդ բոյրն եմ երազում,
Ճինականներիդ հեւքը քրտինքոտ,
Եզն ու գոմշուկիդ փնչոցը հզօր,
Լոյս աղջիկներիդ երգը զնգան,
Անթիւ ծաւքերիդ կանչն առաւօտեան.
Եւ ահա վերստին իմ տրտում հոգում
Երգիդ ու գովքիդ հրդեհն է եռում,
Ճաչխիր հովերդ, թեթեւ զեփիւռիդ,
Եւ քո ձեւերիդ ծփանքը դիւթիչ,
Զանգակներիդ ղօղանջը անհուն,
Լուռ գիշերներիդ յօրանջը բեղուն
Եւ արշալոյսերիդ ծնունդը վեհափառ.

.˙.

Այրարատեան դաշտ, դիւթական պարտէզ Հայոց աշխարհի,
Եւ պարտիզպանն՝ մի ծերուկ Աստուած.
Արեւելքից Մասիսն է ցցուած՝
Անքուն պահապան Հայոց պարտիզին,
Հարաւ - արեւմուտքից Գաւը հայկական,
Մասիսի տեսքից խրտնած կարաւան՝
Ժայռերի ծփանքով ալիք առ ալիք
Թափ առած վազում են իրար հրելով.
Շիրակայ դաշտի շուրջն են բոլորւում,
Արագածի ոտքին դադար են առնում,
Քրտնաթոր ծակատը հովերին տուած:
Եւ Արագածը, իր լայն թիկունքով
Հայոց պարտէզն է պահում հիւսիսից
Եւ իր կողերին հազար գիւղ ու շէն
Մեղր ու կաթ ծծում մանուկների պէս:
Եւ Մասսի ոտքից մինչեւ Արագած
Ձգւում է հրաշագեղ դաշտն Այրարատեան
Որպէս երփներանգ բեհեզ ծաւալուն,
Որպէս մի աղօթք երկնքի առջեւ
Հին հին օրերի հովուերգութիւն:
Եւ Հայոց աշխարհի զոյգ հսկաները
Իրար են նայում դարաւոր խանդով
Թէ ո՞վ է տէրը պերճ Այրարատի.
Ու գեղեցկութիւն ժպտում է երկսին,
Կուրծքը բաց անում արեւի պգուանքին:

.˙.

Այրարատեան դաշտ, բնութեան տաճար,
Մէկ սիւնը՝ Մասիս, միւսն՝ Արագած.
Երկինքը՝ կամար, արեւ՝ կանթեղ.
Բուրվառը՝ ծաղկանց բոյրը երկնային,
Թռչնոց երգերը, անլուռ մեղեդի,
Եւ միակ քուրմը՝ ժողովուրդն հայոց.
Մի անհուն տաճար, ուր մեր հայրերը
Արցունք ու ժպիտ իրար խառնելով
Մերթ տրտմութեան սաղմոսներ ասին,
Ու մերթ խնդութեան օրհներգ հիւսեցին:
Այստեղ են խոկում սֆինքսների պէս՝
Մեր արքայանիստ ոստանները սէգ.
Մեծ փառքի հէքեաթ տրտում Արմաւիր,
«Որպէս բիբ ականս» շէկ Երուանդակերտ,
Եւ Վաղարշապատը՝ Աստծու կայան,
Ըմբոստ Արտաշատ, եղբայրը Դուինի,
Եւ Անի՛ն, Անի՛ն, մահացու խոցուած՝
Հազար սարի է մեռնում է կանգուն,
Քար բազուկները երկինք կարկառած՝
Օրհասի ցաւից Աստուածը խեղդելու,
Հայոց աշխարհի պարտուած հսկաներ,
Դարերի դաժան խորհրդի վրայ
Իրենց կնճռոտ ճակատը կախած՝
Մեր հին փառքերի աճիւնն են պահում:
Եւ ամէն անգամ,
Երբ անապատի գորշ խաւարումը
Արիւնի մրրկով մեր հողն է կոխում,
Փլած հսկաները դողում են ցասումով
Եւ մի ցաւագին, մի ահեղ տնքոց՝
Ողջ Այրարատեան դաշտն է պլեկոծում
Հայոց աշխարհի հին վէրքն է եռում:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԳԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ԲՈՊԻԿ ՈՏՔԵՐ

Ես սեւ մազերունիմ՝ կոնակս ի վար, ու պզտիկ, կլոր գդակ մը: Իմ շապիկս սպիտակ բուրդէ է: Իմ համարձակավարժ սրունքներս կը թխափայլին արեւին մէջ:

Եթէ քաղաք բնակէի, կ'ունենայի ոսկեզարդ ականջներ, ոսկեհիւս շապիկներ եւ արծաթաշող մուճակներ... : Ես իմ մերկ ոտքերս կը դիտեմ իրենց փոշեղէն մուճակներուն մէջ:

Սօֆի՛, հոս եկուր, խե՛ղճ աղջնակ, շալկէ ու տար զիս մինչեւ աղբիւրները, լուա՛ իմ ոտքերս քու ձեռքերուդ մէջ ու ձիթապտուղներ քամէ մանիշակներուն հետ՝ զանոնք խնկոծանելու համար ծաղիկներուն վրայ:

Դուն այսօր պիտի իմ սպասուհիս ըլլաս, իմ ետեւէս գաս ու սպասարկես ինծ, երեկոյեան, իմ պարտէզէս, ես քեզի քու մօրդ համար ոսպեր պիտի տամ:

ԱՌԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ

Որո՞ւն համար, այժմ, ես պիտի իմ շրթունքներս ներկեմ: Ես իմ եղունգներս որո՞ւն համար պիտի փայլեցնեմ: Որո՞ւն համար վարսերս խնկոծեմ:

Որո՞ւն համար իմ ստինքներս կարմրափոշիին, եթէ անոնք այլեւս պէտք չեն համբուրելու համար: Որո՞ւն համար այլեւս ես իմ թեւերս կաթնաջրեմ, եթէ անոնք զինք երբեք չպիտի գրկեն:

Ի՞նչպէս կրնայի քնանալ ես, ի՞նչպէս կրնայի մինակս պառկիլ: Այս գիշեր իմ ձեռքս, ամբողջ անկողնիս մէջ, չգտաւ իր տաք ձեռքը:

Այլեւս, չեմ համարձակիր մտնել այդ անհաղորդ պառաւ սենեակին մէջ: Ես կը վախնամ դուռը հրելու Ես, նոյնիսկ չեմ յանդգնիր աչքերս բանալ:

Pierre LOUYS

Թարգմ. Ուխտաւոր

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՅԵՐ

Բարոյական հարցերու վերլուծման մէջ, կարելի չէ միշտ եզրակացութիւն մը հիմնել վիճակագրութիւններու վրայ: Հոն ուր տեւական ու կանոնաւոր պրպտումներու արձանագրութիւնը կը պակսի, գիտողին տրուած է առաւելապէս մէկնել տպաւորութիւններու յաճախակի կրկնումէն, որոնք իրեն կը բերեն հաստատ երեւոյթի մը փաստն ու համոզումը:

Այսպէս է որ մենք մեզի թոյլ կուտանք ըսել թէ՝ եթէ կարելի ըլլար հանել հայ բարոյականութեան միջինը ու զայն բաղդատել օտար ազգերու միջինին հետ, անհամեմատ բարձր պիտի գտնէինք նախապատերազմեան Հայութիւնը:

Հո՛ն, ազգային ամփոփ միջավայրի մէջ, ինքնաբերաբար կը ծնէր բարոյականի փոխադարձ հակակշիռ մը, որ կարգ մը ուրիշ ազդեցութիւններու հետ, անհատը կը պարտաւորէր քալելու գծուած ճամբէն, և իր վարմունքը ձեւելու աւանդութիւններու չափին վրայ:

Դարաւոր ճամբէն շեղումը՝ եթէ ճարտար ճկումներով չպարտկուէր, որքա՛ն ալ գայթակղելի ըլլար՝ կը սահմանափակուէր աւանդապաշտ ժողովուրդի մը արհամարհանքով եւ եթէ չյնցէր իր հանրային կարեւորութեամբ, կ'անցնէր գրեթէ աննշմար ու բարքերը ատրեճանաբար կը յեղաշրջուէին մարդուն հետ, թօթափելով հետզհետէ ինչ որ չէր կրնար տոկալ նոր օրերու պահանջին:

Ընդհանուր մտայնութեան մէջ՝ ըմբռնումէ ըմբռնում, գրեթէ սաստում չկար ու հինէն շեղումը՝ անհատին ու հաւաքականութեան մէջ, եսերու ներքին պայքարէ մը յետոյ հասունցած, պատրաստ՝ կեանքի կոչուելու. փոփոխութեան անհրաժեշտ պէտք էր միայն, բաբխւում էր ու զարգացում:

Նոյնը չենք տեսներ այսօր:

.˙.

Եւրոպան՝ կրնանք ըսել թէ նոր վար ձգից զէնքերը: Բայց քաղաքական ու տնտեսական պայմանները կը նպաստեն, որ ժողովուրդները դեռ ապրին զինուորական շրջանէն մնացորդ հպարտութեան մը եւ զգայնութեան մը մէջ:

Ընդհանուր պատերազմը, իր բացառիկ անհաւորութեամբ եւ իր միջոցներուն կատարելութեանը չափով, զինուորին պարտադրեց կարելի վայրագութիւնը եւ նախնական բնազդներու վերադարձին շուրջ հիւսեց արդարացումներու ցանց մը, որուն տակ, եւրոպացի նախկին պատերազմիկը դեռ կ խորհի տապալիլ:

Ան կը վերադառնայ ընտաժամային պայքարէ մը, ուր իրեն պարտադրուեցաւ իր մէջ խեղդել դարերու ազնուացման ճիգը, քակել սանձերը ճնշուած, բայց ո՛չ ջնջուած հոգեկան կարիքի համրութիւններուն, սպանելու եւ քանդելու հաճոյքին հետ, ան ճանչցաւ նաեւ արգիլուած ախորժակներու դիւրին ու անպատիժ գոհացումը. սորվեցաւ հեգնել ու տարրալուծել բարոյական հին արժէքները իբր պատերազմիկ՝ ըստ իր գրկանքի սաստկութեան, որուն հանդուրժեց հիւանդագին խանդավառութեամբ.

Քաղաքակիրթ Եւրոպան երբ խաղաղութեան կեանքին վերադարձաւ յոգնաբեկ եւ անաւրին, բայց վայելքի բուռն կարօտով, խրամներու մէջ ձգեր էր յարգանքը օրէնքին, բարոյական կարգին ու աւանդութեան:

Նախապատերազմեան բարոյականը իր կիրարկումի միջոցներուն հետ ունէր նաեւ իր վերջին, միստիկ նպատակը, որ ենթադրէ կը նպաստէր անհատին մէջ զսպելու «անբարոյական» յանի ձգտումները:

Այսօրուան բարոյականը առաւելապէս եսամոլ է եւ իբր նպատակ կը հետապնդէ շօշափելին, անմիջականը, ապրելու առաւելագոյն վայելքը:

Պատերազմէ դարձին, Եւրոպացին իր սանձարձակ ախորժակներուն տրամաբանութիւնն էր որ մտցուց ' տունէն ներս, քաղաքին մէջ ու զայն տարաւ մինչեւ հանրային սպասարկութիւններու ծոցը, կառավարական նստարաններու վրայ:

Այս հոգին է որ, — չափազանց զրկանքէ յետոյ՝ առաւելագոյն վայելքի որոնումը եւ անոր արագ ստացումը, — թուլացուց բարոյական խստութիւնը ու կը բացատրէ հանրային սպասարկութիւններու եւ նոյն իսկ բարեգործական հաստատութիւններու մէջ գեղծումներու, ինչպէս նաեւ անհատական կեանքի մէջ խարդախութիւններու, գողութիւններու եւ ոճիրներու թիւին անհամեմատ յաւելումը, մանաւանդ բարքերու ծայրայեղ դիւրաւթիւն մը, ցոփութեան ծաւալումով: Բայց, եւրոպական արդի հոգին ընդհանուր գիծը դժգոհութիւն մըն է որ հետզհետէ կը ջանայ գտնել իր տարրերը, բնորոշուիլ ու բանաձեւուիլ: Հին կարգերու ամեն պահպաններու կողքին, ան ունի նաեւ նոր օրուան տեսաբաններու հոյակապ հոյլ մը, իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու համար դէպի ետ վերադարձի մը մէջ, կամ ներքին յեղաշրջումէ մը անդին:

Այսօրուան վիճակը՝ տատանումն է:

* *

Հայը պատերազմի պահուն կրեց աքսորի, իսկ հիմա կը կրէ անկայուն կեանքի մը նիւթական ու բարոյական բոլոր հետեւանքները:

Ջարդուելու սակայն մէկը, որ լրջօրէն պրպտէր երկար աքսորի մը բարոյական ու հոգեկան անդրադարձումները: Բոլորս մէկ բերան, վայնցինք թիւի ու նիւթի կորուստը: Գրողներ բրին ինչ որ պէտք էր հալածանքը վիպականացնելու եւ փնտռուած բառերու կոյտի մը տակ՝ խեղդելու համար հոգեկան տեղատուութեան մը ամբողջ տգեղութիւնը: Իսկ պատահական յօդուածագիրներ՝ անձնական ապրումներու եղեռնականութիւնը հրամցուցին կցկտուր պատմուածքներու մէջ, տառապանքին շնորհելով մարտիրոսութեան լուսապսակը: Օտարեան միայն երգիծացուց քանի մը տիպարներ, տալով անկումի փաստէն մասնիկ մը: Խորը սա կային դեռ չգիտուեցաւ:

Գիտենք միայն թէ՝ Հայը աքսորէն դարձեր է հիւանդագին ու բարոյապէս խախտած: Վերադարձող աքսորականներու մէջ, մենք տեսանք դժխեմին պակասութեան մը նշմարումը: Բարձր դասու պատկանող կամ իբր թէ մտաւորական կոչուած անձեր իսկ, պահ մը մեզ ապշեցուցին իրենց չնաշխարհիկ ախրագործութիւններով:

Գիտենք նաեւ թէ՝ մասնաւորապէս Թուրքիոյ համար, պատերազմը նշանակեց կախակայումը ամէն օրէնքի, ամէն բարոյականի ու խղճմտանքի: Խառնակ ու անկայուն կարգ մը՝ բոլորովին խանգարուած. օրէնքը անշշուկ մէկդի քաշուած՝ տեղ տալու համար սանձարձակ բռնութեան, ու կեանքը՝ կախուած վայրագ քմահաճոյքներէ, Հայուն բնաջնջումը՝ ընդունուած նախնական խուժանէ մը, իբր անհրաժեշտութիւն թուրք ինքնապաշտպանման:

Եւ այս կացութեան հանդէպ ու տրուած պայմաններու մէջ, բնական է թէ Հայը պիտի յաւտնուէր ո՛չ թէ հաւասարէ հաւասար կենսական պայքարի սաստկութեամբ, այլ ուղեկորոյս տկարի կենդանական ճկունութեամբ, բնածին խորամանկութեան մը հնարքներով:

Ապրելու կարօտը որ տեւողութեան մահուան հանդէպ իսկ, կ'ձբեկ չի մարիր մարդուն մէջ, Հայուն մէջ պիտի լռեցնէր անհատական ու հաւաքական բարոյականի ամէն թելադրութիւն ու զայն նետէր ապրելու լոկ մարմնական ձգտումի մը ճանկերուն տակ:

Աքսորի ճամբուն վրայ, զաւակներու լքումը մայրերու կողմէ, աւանդական բոլոր սրբութիւններու եւ բարոյական արժէքներու դրժումը, եւ մարդկային փոխադարձ կապերու խզումը աքսորական կարաւաններու մէջ, այս կերպով միայն կարելի կ'ըլլայ բացատրել:

Բռան դարերու քաղաքակիրթ քրիստոնեան էր, որ իր ապրելու յամառութեամբ կը յանձնուէր նախապատմական պայմաններու, սաստկացած՝ դիւաբին գիտակցութեան մը սադրանքով:

Այս կացութիւնն էր անշուշտ որ աքսորական Հայուն մէջ պիտի քանդէր հնաւանդ ըմբռնումներու, բարոյական մտայնութիւններու շէնքը, մանաւանդ բոլոր տեսակներէն ճողոպրելու արտօրանքն էր, որ անոր պիտի պարտադրէր ուրացումը բոլոր «անհրաժեշտ նախապաշարումներուն, խզումը՝ կարգ մը «նեղիբական» կապերու եւ հիւ ի հեւ ապրելու ձգտումը՝ անոր մէջ պիտի պոռթկար բնազդական կոպտութեամբ, եսերու այլամերժ տրամաբանութեամբ ու բախումով իսկ:

Այս վիճակին տեւողութեան չափով նաեւ, անոր հետեւանքները արմատացան հայ հոգիին մէջ, որ բնականոն կեանքին վերադարձաւ եթէ ոչ բոլորովին պարպուած ամէն սրբութենէ եւ բարոյական ըմբռնումէ, գոնէ անոնց հանդէպ կասկածոտ նայուածքով:

Ի հարկէ, փրկութեան ուրախութիւնը, նաեւ տեւական խաղաղութեան մը յոյսերը ու մանաւանդ, հայ ինքնուրոյն կեանքի եւ միջավայրի խանդավառութիւնը չափով մը սահմանափակեցին ապականութեան զարգացումը եւ անոր սանձարձակ մտայրը ազատ կեանքի մէջ:

Վերադարձող ու հաստատուող Հայութիւնը պահ մը նորէն սկսաւ իրարմէ պահանջել անհատական վարմունքի, ընտանեկան եւ համայնական բարոյականի հին ըմբռնումները:

Բայց այդ՝ ինքնամփոփման, սրբագրութեան կարճ պահ մը եղաւ: Վերադարձնումի իր ճիգերուն համար, անհրաժեշտ ժամանակն ու հանդարտութիւնը պակսեցան անոր: Եւ անապատներէն մինչեւ Փարիզ... եւ այլուր, կրնանք ըսել թէ՝ չունեցանք անելու ատեն իսկ չունեցաւ, կազդուրուելու, հանգչելու համար. երկար ճամբու մը յաջորդական հանգրուաններուն գոնէ աչքով... վարժուելու համար:

Եւ այսօր, երբ գաղթական քաղաքակիրթ ոստաններու մէջ կորսուած ու շփոթ կամ մեկուսացած հեռաւոր գիւղերու մէջ անկիւնը կ'ապրի բարքերու եւ բարոյականութեան անխնամութեան մը մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԵՐԳԵՐ

Այս լոյս ու մութ
Գիշերին
Ո՛վ ինծ պէսպէս
Կ'աղօթէ . .
Մինչ աչքերս
Արցունքի շիթ
Կը կաթէ . . .
Այս լոյս ու մութ
Գիշերին
Ո՛վ ինծ արդեօք
Կ'աղօթէ . . .

Ե. Ն. Պէօրքճեան

ՊԱ՛Ր ԹԷ ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբաթ գրած էինք Նիւ-Եօրքի մէջ կազմակերպուած պարի մեծ մրցումին մասին, որ կը տեւէր 11 օրէ ի վեր: Մասնակցող 300 զոյգերէն միայն 17 դեռ կը յամառէին, բայց հիւծասպառ. նուաղուն ու գերագրգիռ, գրեթէ կէս խենդ վիճակի մէջ: Պարուհիները անդադար կուլային կամ պատրանքներու կ'ենթարկուէին: Մամուլը ի զուր բողոքեց խստօրէն: Պարը շարունակուեցաւ մինչեւ վերջ:

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ուրբաթ օր հրատարակուած էր Թանի Հռոմի Թղթակցին ... սամնասիրութեան մէկ մ... Ստորեւ կուտանք շարունա... կութիւնը:

Իտալիա միեւնոյն ձիգերը կը թափէ, ուղղակի, բարոյական եւ հոգեկան գերակշռութիւն մը բանեցնելու համար արեւելեան ժողովուրդներուն վրայ: Այսօր, Իտալիոյ գործունէութիւնը ուղղակի կը շօշափէ այն ազդեցութիւնները զորս Ֆրանսա ստացած է դարերէ ի վեր, Արեւելքի մէջ: Բայց այստեղ ալ համաշխարհային տագնապը փոխեր է ստացուած կացութեանց հիմքերը: Մինչեւ Օսմանեան կայսրութեան անկումը, Ֆրանսա ստանձնած էր խնամակալութիւնը միջազգային կաթոլիկ միաբանութեանց, ինչպէս եւ պաշտպանութիւնը կաթոլիկ բոյսերու, որոնք սովորաբար հպատակներն էին ուրիշ խոսքով՝ Արեւելքի Լատինները:

Արդ, Ֆրանսայի այս առանձնաշնորհեալ դիրքը անհետացաւ, իբրեւ արդիւնք Մեծ պատերազմին յաջորդող դէպքերու: Լօզանի դաշնագիրը վերջ դրաւ «Ֆրանսական ազգին թեւարկութեան» Արեւելքի մէջ: Միեւնոյն ատեն, ... Արեւելքի մէջ հաստատուած քաղաքական օրէնքներու ... ... շատ մը գարաւորութիւններ որոնք կապ ունէին Ֆրանսայի զանազան առանձնաշնորհներուն հետ ... է «Ռիսական պատրիկներ» կոչուած հարցին լուծումը Պոլսոյ մէջ: ... է նաեւ թէ Անգլիա միեւնոյն հարցին առթիւ ... գիրք բանեց Պաղեստինի մէջ:

Արդ, քանի մը տարիէ ի վեր, Իտալիա յամր այլ հետեւողական գործունէութեամբ, կը ջանայ դառնալ հռոմէական եկեղեցին պաշտպանը եւ լատինականութեան ախոյեանը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Արդէն, իր վրայ առած է ... կաթոլիկ ... գութիւնները պաշտպանելու ... դը: Ա՛ն է որ ամէնէն ... ելի ներգործութեամբ կը պաշտպանէ կաթոլիկ բոյսանդներուն առանձնաշնորհները՝ փոքրերուն դէմ (ռուս, յոյն եւլն.): Չեն մոռցուած այն հանգիսաւոր գայթերը որ ... դան Իտալիոյ գահաժառանգին ... ... իտալական մամուլը այս առթիւ խօսեցաւ նոյն իսկ կարգ մը անփոխանցելի իրաւունքներու մասին ... Եւ «Տրիբունա» եղրակացուց «... բեւ գերագանցապէս կաթոլիկ ազգ, Իտալիան, յիշելով ... իր հին հանրապետութեանց ... Ս ցեղերու մէջ կատարուած ... մակալութիւնը, պէտք է ... տին մէջ գործէ իբրեւ մեծ ... տութիւն մը»:

Նոյնքան զգալի է Իտալիոյ մտաւոր ազդեցութիւնը: Ան ... Ֆրանսա տակաւին անվիճելի գերակշռութիւն մը կը վայելէ ... գետնին վրայ: Ամբողջ ... կրականեան Մերձաւոր Արեւելքի ... գահիրէէն Սոֆիա. Ֆրանսերէն կը խօսի: Բայց արդէն, մեր մշակ... թին եղակի դիրքը աշխարհի ... մասին մէջ՝ այլ եւս այն չէ ... որ էր առաջ: Մենք այլ եւս ... մրցակիցները չենք: Ամէն ... ամէն ազգ այժմ կ'աշխատի ... բոցական հաստատութիւններ ... նենալ այնտեղ: Եւ այս ազդ... թեան պայքարին մէջ, Իտալիա ... օրէ օր աւելի լուրջ մրցակցութիւն մը կը կատարէ իր «Արեւելքի համար գործերով» եւ իր «Դանդե... Ալիկիէրիներով»: Մնաց որ, ... սովին յայտարարած էր ... կոյտին մէջ. «Իտալական ... կոյթին տարածումը ...

... ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

...— ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐԷՆ

...թան ևմ ցանեց վրր էնա դարին,
...ուած չտեսաւ էս տալուայ տարին,
...ու մէկ չամամ ծամըեմ իմ եարին,
...մ Թուռմաւ, Ծարըս խռովաւ:

...հար արի՛, խռով մի մնար,
...մալը ինձ քեզ չի մնար:

..., հա, էրին, ոչխար վրր պէրին,
...մ Թուխ մաքին տանիմ իմ եարին,
...մ Թուխ մաքին տանիմ հովւին,
...խռովաւ,ոչխար մալուլաւ:

..., հա, էրին, ոչխար վրր պէրին,
...նք մը զարկին պլիմաար արին,
...կ մը տալէք իմ նազլի եարին,
...դարման առնէ բերէ իմ եարին:

...իմ տնկեր սատէ պիպառ է,
...իմ եարոց, Թագա նուպար է.
...իմ տնկեր սատէ նարկիզ է,
...իմ եարոց որ շատ ազիզ է:

...հաւք մը կար անունն էր Աւոր,
...էր երկար սրտին սեւաւոր.
...մեզար երթամ ցեսն էնոր,
...գալիս գիտէ ու ես էլ էնոր

Հաւաքեց Լօրիս

...ին մէջ, անշուշտ Թափանցում ...ական եւ ազգու միջոց մըն ... իսկ հիւպատոս փոխադրի իր ... մէջ կը հաստատէ թէ Արեւելքի մէջ բարոյական եւ ...ական գիտակցութեան ...ը միշտ ...ած մշակոյթի միջոցաւ»

Ինչ որ ալ ըլլայ, կը տեսնենք Իտալիա սկսած է մտաւորական ...ման շարժում մը ստեղծել Միջերկրականեան Արեւելքի մէջ։ ...ափոր, Պաղեստին, Սուրիոյ, ... Յունաստանի եւ Պոլ... մէջ իտալական աշխարհիկ եւ կրօնական դպրոցները արագ ...ում ստացած են պատերազ... ի վեր։ Բայց առանձնապէս ...ոսի մէջ է որ աչքի կը զարնէ ...ակոյթի ծաւալման այս ճիգը։ ...թանգարանով, իր հնագիտական կաճառով, իր մայր եկեղեցիով հիւանդանոցներով, դպրոցներով եւ ...ով որ պիտի ունենայ ճարտարագէտներու դասընթացք եւ ...կական ճիւղ — անակնկալ մրցակից մը Ֆոպրըթ Քոլէճի եւ Պէյրութի համալսարանին — Ասպետներու նախկին կղզին հետզհետէ կը դառնայ իտալական մշակոյթի լոյսի փարոսն մը Միջերկրեայ Արեւելքի համար։ Եւ այս բոլորին վերջնական նպատակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ վերահաստատել իտալականութեան ազդեցութիւնը Արեւելքի մէջ։ «Հռոդոսի մէջ կատարուած շինութիւնները, կը գրէր վերջերս «Ճոռնալէ տ'Իտալիա», կը կազմեն սկզբնաւորութիւնը մշակոյթի այն նոր քաղաքականութեան, զոր Իտալիա պիտի կազմակերպէ Միջերկրականեան Արեւելքի մէջ»։

Հնազանդելով ֆաշիզմի գործութեան կամքին, ինչպէս եւ իր 42 միլիոն բնակիչներուն կենսական պահանջներուն, Իտալիա, վերանորոգելով իր 15րդ եւ 16րդ դարու պատմութիւնը, նորէն ձեռք առած է Արեւելքի ճամբան։ Արդէն, այդ ուղղութեամբ կը ցուցնէ գիւանագիտական, տնտեսական եւ մշակութային գործունէութիւն մը որ ճշմարտապէս շինարար ճիգ մը կ'ապացուցանէ։ Ուշագրաւ հետեւողականութեամբ մը, Իտալիա Արեւելքի մէջ ամէն առթիւ կ'ապահովէ բոլոր հնարաւոր առաւելութիւնները։ Ան ճկունութեամբ կը յարմարի Ասիոյ զարթօնքին շնորհիւ ստեղծուած պայմաններուն։ Եւ մանաւանդ, ան կրցած է ճարտարօրէն իր գործունէութեան տալ բնական եւ օրինաւոր ծաւալման խաղաղ հանգամանք մը։ Ամէն պարագայի մէջ, Արեւելքի մէջ ֆաշիզմը այլ եւս չերեւար իբրեւ յարձակողական փայլ[illegible] ջանքեր մը, պատրաստ՝ ամէն արկածախնդրութեան։

Եւ հիմակուընէ կարելի է ըսել թէ Իտալիա իրեն համար նոր ճակատագիր մը պատրաստած է աշխարհի այս մասին մէջ։ Ան նուաճած է զօրաւոր դիրքեր զորս կ'ընդարձակէ օրէ օր։ Կարելի չէ թեթեւօրէն նայիլ այս իրողութեան վրայ ... աչքի առջեւ ունենալով անոր անդրադարձումը միջերկրականեան հարցի ամբողջութեան վրայ։ Այս իրողութիւնը հին են բոլորովին ... կացութիւն մը կը ստեղծէ Արեւելքի մէջ։ Ու վերջապէս, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ազդեցութեան շրջանակներուն մէջ, այս իրողութիւնը կը կազմէ նոր տարր մը, որ կրնայ կշիռ ունենալ այս միջոցին Հռոմի եւ Փարիզի միջեւ կատարուած խօսակցութիւններու ընթացքին, շարք մը խնդիրներու առթիւ, որոնք կապ ունին Միջերկրականի աւազանին։ Հետ Օրինակ՝ Թունուզի խնդիր

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ հրատարակուած յօդուածէ մը քաղուածաբար կուտանք հետեւեալ հատուածը: Յօդուածագիրը Քիւրտերու մասին կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ յետոյ, պէտքը կը շեշտէ կուսակցական աւելի հաւնգուն աշխատանք կատարելու քիւրտ ազգաբնակչութեան մէջ, եւ զանոնք տոգորելու համայնավար ոգիով.

Թոյլ է աղքատ գիւղացիներու մէջ կատարուող աշխատանքը։ Անոնցմէ շատերը տարիներ շարունակ Միութեան մէջ գտնուելով հանդերձ, չեն գիտեր անոր նպատակն ու խնդիրները։

Նոյնպէս, Քրտուհիներու շրջանին մէջ։ Իր կենցաղային պայմաններու բերումով, Քրտուհին ազատ կը զգայ ինքզինքը ալբերու շրջանակին մէջ, եւ անոնց շրջանին մէջ կատարուող աշխատանքի թուլութիւնը[illegible] է բացատրել հրահանգչուհիներու պակասով։ Սակայն, քրտուհիներու մէջ 21 պատգամաւորուհիներ կան։ Անոնք ժողովներ կը գումարեն, գրոյցներ կը կազմակերպեն առողջապահութեան եւ ուրիշ խնդիրներու շուրջ։ Պէտք է մատնանշել, որ հին կենցաղի բարեփոխման խնդրին մէջ, մեծ աշխատանք կատարուած է, բաւական է յիշատակել որ «ղալիմի» աղջիկներ առնելու եւ վաճառելու, բազմակնութեան, անչափահասներու ամուսնութեան սովորութիւնները վերցած են։

Համայնավար երիտ. միութիւնը Քիւրտերուն մէջ կազմակերպուած է կուսակցական բջիջներէն առաջ. 1924ին կար միայն 3 բջիջ՝ 31 անդամով, իսկ այսօր, 11 բջիջ՝ 203 անդամով, կուսակցութեան մէջ մտած են միայն 3 հոգի, հերթական խնդիրներէն մէկը՝ հասունցած քիւրտ երիտասարդներուն կուսակցութեան մէջ ընդունիլն է։

Համայնավար երիտասարդներն իրենց տեղն ունին քրտական գիւղերու շինարարութեան մէջ։ Անոնք պատի լրագիրներ կը հրատարակեն, երեկոյթներ և թերթերու բարձր ընթերցանութիւն կը կազմակերպեն։

Քիւրտ երիտասարդներու գլխաւոր թերութիւնն այն է, որ անոնք, գրեթէ բոլորը անաւանապահ են եւ գիւղատնտեսութեան բոլորովին անծանօթ։ Սկաուտական շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի։ Քրտական գպրոցներուն կից, կան սկաուտական խմբակներ, որոնց մէջ կը մտնեն գրեթէ բոլոր երեխաները։

Հակառակ մոլլաներու, շէյխերու և պէյերու յարուցած խոչընդոտներուն, սկաուտական շարժումը կոմունիստական դաստիարակութեան ուժեղ ազդակներէն մէկն է քրտական գիւղերուն մէջ։ Ներկայիս կան 11 սկաուտական խումբեր, 450 անդամներով, որոնցմէ 16ը աղջիկ

Համագործակցութիւնը Մինչեւ հիմա, Հայ Գիւղատնտեսական Համագործակցական Միութեան կեդրոնին շնորհիւ, կազմակերպուած են 55 մասնաճիւղեր, զանազան վայրերու մէջ. 16 Լենինականի մէջ, 12 Էջմիածին, 13 Երեւան, 3 Լոռի-Փամբակ, 4 Դիլիջան, 6 Դարալագեազ եւ մէկ Զանգեզուր։

Միութիւնները մեծ մասով կազմուած են չքաւորներէ, որոնք իրենց պէտքերը կը գոհացնեն, շնորհիւ իրենց յատկացուած վարկերու։ Անոնց տրամադրութեան տակ դրուած են 14 հողագործական մեքենաներ։

Դաշտային շրջաններու մէջ, այս միութիւնները կը զբաղին աւելի երկրագործական թանկարժէք արտադրութիւններով։ Իսկ լեռնային շրջանները առայժմ կը գոհանան խոտի մշակումով։

Գրականութիւն.— Թիֆլիսի մէջ, Երիտասարդ գրող մը, Սուրէն Ավճեան, կազմած է երկու ստուար հաւաքածոներ «Կաժուրջ» անունով։ Առաջին հատորին մէջ հաւաքած է Վրաց դասական եւ ժամանակակից գրողներէն ընտրուած կտորներու հայերէն թարգմանութիւնը։ Իսկ երկրորդ հաւաքածոյին մէջ, վրացերէն թարգմանութիւնը՝ հայ գեղարուեստական գրականութեան լաւագոյն նմոյշներուն։ Երկու հաւաքածոներն ալ, իւրաքանչիւրի հեղինակի լուսանկարին հետ, պիտի պարունակեն նաեւ կենսագրականները։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՀԱՆԵՆ ԸՆԿՂՄԱԾ ՆԱՒԵՐԸ

Զանազան թուականներու մէջ ընկղմած թրքական նաւերուն մասին, ազգային տնտեսութեան գործավարը տեղեկութիւններ ուզած էր ծովային առեւտրական տնօրէնէն։ Մինչեւ հիմա հաւաքուած տեղեկութիւններու համաձայն, ընկղմած նաւերու թիւը աւելի մեծ է մանաւանդ Զոնկուլտաքի առջեւ, Սեւ ծովու եզերքները, Ոսկեզջիւրի եւ Ցարտանէլի մէջ։ Զոնկուլտաքի նաւահանգստին մէջ, Սեւ ծովու եզերքներուն մօտ եւ Ոսկեզջիւրի մէջ, աւելի, փոքր ու բեռնատար նաւեր ընկղմած են։

Ոսկեզջիւրի մէջ, նաւարանին առջեւ ընկղմած նաւերուն բեկորներէն զատ, հաստատուած է որ մեծ քանակութեամբ երկաթի կտորներ, շղթաներ եւ խարիսխներ կը գտնուին։

Այս բեկորները, ինչպէս նաեւ ընկղմած նաւերը հանելու գործը, պիտի յանձնուի ընկերութեան մը, որմէ յետոյ իբր երկաթեղէն ծախուելով, անոնց վաճառումէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի նաւատորմի պէտքերուն։

Ցարտանէլի առջեւ ընկղմած նաւերը հանելու գործը, ասկից առաջ յանձնուած էր Աէրա եղբայրներուն, որոնց թափած ջանքերուն շնորհիւ, կարելի եղած է նաւերուն մեծ մասը հանել, իսկ մնացած բեկորներուն համար պրպտումներ կը կատարուին։

Ծովային առեւտուրի տնօրէնութիւնը պիտի պատրաստէ ընկղմած նաւերու մանրամասն ցուցակը, հաղորդելու համար ազգային տնտեսութեան գործավարին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒՐԱՑԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ — Տիգին ժէրմէն Լըմիլէն 62 տարու է, կորաքամակ անոք, աղքատ, կ'ապրի հազար դրկանքով, բայց մեռնելու ոչ տրամադրութիւն ունի, ոչ ալ միտք եւ իր կեանքը քաշքշելու համար, թէեւ ոչ արհեստ ունի, ոչ ալ աշխատելու կարողութիւն, բայց կը յաջողի իր հացը թռցնել, շնորհիւ մուրալու իր գիտութեան։ Կ'երթայ, կը կանգնի բանուկ կամուրջի մը անկիւնը Սէնի պէս կ'անիծէ կեանքը, կը վայէ իր դժբախտութիւնը. կը հեծկլտայ,կուլայ եւ երբ տեսնէ որ անցորդները անփոյթ ու անտարբեր՝ կը շարունակեն քալել, առանց ձեռքերնին իրենց գրպանը տանելու, կը դիմէ գերագոյն միջոցին, զանոնք գութի հրաւիրելու համար,—կ'ելլէ կամուրջին բազրիքին վրայ ու կը փորձէ գետը նետուիլ։

Ու միշտ կը գտնուի մէկը, որ զայն կեանքին կապելու համար, քանի մը մխիթարական խօսքերէ յետոյ, շերտ մը հացի դրամ կը սահեցնէ անոր տոպրակին մէջ։

Այս տեսարանը՝ օրական քանի մը անգամ կը կրկնուէր. դժբախտաբար սակայն, անոր ռամիկանութիւնը վերջ տուաւ Ցիկին ժէրմէնի այս ողբերգական խաղարկութեան ու զայն ձերբակալելով, տարաւ բանտ, իբր քանի մը անգամներ դատապարտուած եւ օրէնքի դէմ անհնազանդ։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի նուագարանոցի ալտոյի մրցումներուն կը մասնակցէին 15 հոգի։ Ասոնց մէջէն առաջին մրցանակ ստացաւ Պ. Գէորգ Սինանեան, որդի Պ. Անտոն Սինանեանի։ Մեր երիտասարդ հայրենակիցը 40 մրցորդներու մէջ առաջին հանդիսացած եւ շքադրամ ստացած է նաեւ solfège-ի մէջ:

«ԵՕԹԸ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ»

Սան Փաւլօ (Պրազիլիա) հրատարակուող O Combate (Ճակատամարտ) թերթը իր Մայիս 5ի թիւին մէջ հրատարակած է Ռուբէն Զարդարեանի Եօթը Երգիչները, թարգմանութեամբ Պ. Պետրոս Քէչէճեանի։

... Ամերիկեան «The Golden Book» ամսագիրն ալ, որ հատընտիր կտորներ կը թարգմանէ միջազգային գրականութենէն, հրատարակած է Ա. Ահարոնեանի «Խաղը»։

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Թիւ 11—12 (1927 Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր, Յոբելեանական բացառիկ թիւ, հրատարակութեան քառասնամեակին առթիւ 372 էջ։ Կը պարունակէ պատմական, աշխարհագրական հայագիտական, բանասիրական եւ մատենագրական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւրոպացի հայագէտներու ստորագրութեամբ. ֆրանսերէն, իտալերէն եւ մանաւանդ գերմաներէն։ Յօդուածներ ունին հետեւեալ օտար հայագէտները.—

Պրոֆ. Յրէգ. Մակլէր, Դոկտ. Սեբաստ. Եւրինգէր, Դոկտ. Յր. Հերկլոց, Դոկտ. Բեն. Կրաֆտ, Յր. Ցոբէլլ, Դոկտ. Աւ. Մանոլլի, Դոկտ. Վ. Յ. Բիւխնէր, Պրոֆ. Յ. Միւլտերման, Իգ. Ռուքէր, Պրոֆ. Յ. Լեբոն, Պ. Պետերս, Ժ. Սիտոն, Պրոֆ. Ուալ Յալցատի, Դոկտ. Կ. Ռօթ, Պրոֆ. Կարստ, Դոկտ. Ռ. Բլայխշտայներ, Պրոֆ. Ա. Մեյէ, Է. Բենվենիստ, Պրոֆ. Է. Լիդզն, Պրոֆ. Լուի Մարիէս, Պրոֆ. Յր. Կրեյից - Կրայֆէնհորսդ, Դոկտ. Հ. Շէօլդ, Պրոֆ. Լեման - Հաուպտ, Դոկտ. Վ. Բեյք, Պրոֆ. Ս. Վեբեր, Պրոֆ. Յ. Մարկվարտ, Դոկտ. Յասմէր, Դոկտ. Կ. Մլակէր, Պրոֆ. Ժ. Լօրան, Պրոֆ. Ն. Եարկօ, Պրոֆ. Մաքս (իշխան Սաքսոնիայի), Պրոֆ. Ռ. Պաուլշտարկ, Ա. Միրկ և Դոկտ. Յ. Շվիգէր։

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐ

Խօսուն շարժապատկերը հետզհետէ կը ծաւալի Ամերիկայի մէջ, այնքա՛ն որ, սինէմայի ամերիկեան ընկերութիւն մը ստիպուեցաւ արտասանութեան եւ առոգանութեան դասընթաց մը վարձել, իր արուեստագէտներուն համար։ Խօսուն շարժապատկերի զարգացումով, թատրոնն է որ կը վնասուի, որովհետեւ, նոյն իսկ համբաւաւոր դերասաններ, շլացած սինէմայի ընկերութիւններուն բարձր թոշակէն, կը լքեն բեմը։

Շատ չանցած, կենդանի լեզուներու ուսուցիչներ՝ արուեստագէտներուն պիտի սորվեցնեն, իրենց արտասանելիք խօսքը անգլիերէն, գերմաներէն, իտալերէն, ռուսերէն, չինարէն, եւն.։ Եւ շնորհիւ այս միջոցին, խօսուն շարժապատկերը պիտի կրնայ պահել իր միջազգային նկարագիրը։

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Իրացիներուն ընչասիրութենէն ...քէչ հալածանքներէն վախնալով, ...քալայէ եւ Քալամպաքայէ ...դարձին ինքզինքը կը բանա...էր, իր գաւակներուն եւ կամ ...նց ընկերներուն համար քիչ ... շաքարեղէն կամ մանր առար...ներ բերելու, այդպէսով իր վերանձնութեան համբաւը հաստա...լու եւ ըսել տալու համար. ...մէն ունեցածը ուրիշներուն ...տայ։

Ագարակին հին տէրերուն ...վ, բաւական լաւ կը շահէր հոն, ...վ այս խորամանկութիւն, մեծ ...ն մը չէր արժեր իր ծածկա...ութեան բնազդը, ժառանգական ...Թուրքերը երբ Թեսալիոյ վրայ ...նցին քրիստոնեաները ապրուած ...ն խոյս տալու եւ իրենց այդ նպատակին կը հասնէին միայն փաշաներուն ճարպիկօրէն ընծայուած պարգեւներով, շքեղ «բէշքէշ»ներով, որովհետեւ «պախշիշ»ը ստորադասներուն նուէրն է միայն։ Սոթիրիս կը փորձէր կրցածին չափ շատ մարդ շահագործել, թուրք ըլլան թէ քրիստոնեայ, կը շահագործէր քիչ քիչ, ծանրօրէն, ադատ կերպով, ինչպէս շատ երկիրներու, մանաւանդ Արեւելքի մէջ, ուր քրիստոնեան ինքզինքը կը պահպանէ դրամի եւ կծծիութեան շնորհիւ։ Սոթիրիս ագահութեան իր մտահոգութիւնները կը գնէր բնութեան ամէնէն խոր զգացումներուն մէջ իսկ։

Սոթիրիսի առաջին որդին էր պզտիկ Իմմանուէլը։ Անմիջապէս, իր դժբախտ բնտանիքի հօր կացութիւնը շահագործելու դեղգ պէտք էր գիւղացիները համոզել թէ իր այդ միակ զաւակը սնուցանելու միջոցները կը պակսէին իրեն։ Նոյն իսկ գոհութեան մը ստիպեց ինքզինքը։ Պզտիկը Բէլիոն լեռը բնակող ազգականի մը վստահեցաւ։ Առաջին տարիները քիչ մը դրամ վճարեց ըսելով թէ Սթավրոս, իր ազգականը, Իմմանուէլը իր սպասաւորը ընելով, ապագային փոխարէնը ստացած պիտի ըլլայ։

Շատ չանցած, Սոթիրիս իր այդ հաշւոյն համար մտնելը խածաւ։ Իմմանուէլ ծնած էր Թեսալիոյ կցումէն երկու տարի առաջ։ Իսկ, այդ կցումը երեք տարի քշքշուեցաւ։

Բայց վերջապէս, գէշ աղէկ, այդ կցումը տեղի ունեցաւ։ Այն ատեն Թեսալիա կտտաղի շահագործումի եւ շինութեան վայր մը եղաւ։ Ցոյները ամէն կողմէ կուգային, հարուստները հողեր ծախու կ'առնէին, ագարակներ կը կառուցանէին, եւ անպաճ հողը աշխատցնել կուտային։ Լազարինա, այդ աղքատ գիւղը, միլիոնատէրի մը ձեռքը իյնալու բախտը ունեցաւ։ Կալուածատիրոջ ազգականները եւ պաշտօնեաները հոն տեղաւորուեցան։ Այս պարոնները շքեղագարդ տուն մը կառուցեր էին գիւղին [illegible], այդ կեդրոնէն գիւղին վրայ պարտ էր տարածուիլ ու ճառագայթել։ Արդ, պէտք է որ յունական սովորութեան մը տեղեկանանք։ Չկայ զաւակ մը որ կնքահայր չունենայ, եւ այդ կնքահայրութիւնը ոչ միայն ընտանիքներու մէջ ազգականական կապ մըն է, այլ նաեւ երբ հարուստի ազքատին կուգայ, այս վերջինին համար անմիջական շահու աղբիւր մըն է, կնունքի սովորութեան համեմատ տրուած նուէրներուն պատճառաւ։ Յաճախ ապահովուած եկամուտ մըն է, երբ շահագործուի, միշտ բարոյական պաշտպանութեան մը եւ տարիք սանին համար մինչեւ վերջը կը տեւէ։ Ու մէկ գիւղացի այդ շահու առիթը չէր փախցներ։ Բոլորն ալ իրենց զաւակները կնքելու, համար դղեակ կը տանէին, եւ Սոթիրիս այլ եւս զաւակ չունէր։ Ահա ինչ որ կը բացատրէ իրենի եւ քոմթի իրարու եւեւէ աշխարհ գալու պարագան։ Եւ երբ իրեն տասներկու տարեկան եղաւ եւ քոմթի տասը եւ ինքզինքնին պարտկելու տարիքին հասան, նոր բարիքներու համար նորածին մը գալուստը անհրաժեշտ էր, եւ այդպէս էր որ փախուստէն երկու տարի առաջ պզտիկ Ժանը աշխարհ եկաւ։ Մինչեւ Սոթիրիսի ընտանիքին կազմութիւնը ուրիշ գաղտնիք չունէր։ Որով կարելի է հասկնալ թէ այսօրինակ մարդ մը կնոջ մը երբեք քաշէր չէ սովեցուցած։

Այս ագահութիւնը նպատակ մը ունէ՞ր։ Այո՛։ Կցումէն վերջ, Սոթիրիս մէկ երկու անգամ Վոլօ գացեր էր։ Քաղաքը կը ճանչնար։ Ծովածոցի մը խորը, փայտէ տնակներու դէզ մը, ներկուած կարմիր, կապոյտ, կանանչ, բայց միշտ կեղտոտ, խեղճուկ փողոցներով, խճողուած իշապաններով, որոնք իրենց բեռնաւորուած կենդանիները կը քշեն իւրաքանչիւր կողմէն կախուած կլոր, խոշոր կողովներով, փողոցը կը լեցնէին եւ քեզ կը հրմշտկէին, եւ կողերուդ կը զարնէին։ Անոնց ճամբայ տալու համար խանութի մը պէտք էր կրթնիլ։ Այս զուարճալիքները Սոթիրիսի հաճոյք չէին պատճառեր։ Բախտ պէտք էր ունենալ, երբեմն գետնի ցցուած քարերուն վրայ չի փռուելու համար, որ լեցուն էր աղտեղութիւններով,ստեղծուած թուղթի կեղեւներով, գլորուած սեխերով, պարպուած ձմերուկի շերտերով, ալրոտ քնեով փտութիւնով, ոսկորներով, եւ բոկոտն տղաքներով որ կը վազէին, եւ շուներով, որոնք ճամբադ կը գոցէին, փռուած գետինը, այդ բոլորին մէջտեղը, երբեմն ոռնալով ու սրունքներուդ խառնուելով։

Թարգմ. Գ. Ք.

(Շար.)

Ֆրանսին իր ամբողջ պարտքը: Դանք որ Ֆրանսի ունեցած ոսկիի պահեստին եւ շրջաբերութեան հանած դրամատոմսերուն համեմատութիւնը միեւնոյնն է՝ պատերազմէ առաջուան վիճակին հետ բաղդատելով: Եթէ 1927 Օգոստ. 7ի օրինագծով չարտօնէինք Դանք որ Ֆրանսը բոլոր ներկայացուած օտար դրամներն ու չէքերը գնել եւ փոխարէնը դրամատոմս հանել, դժուարաւ պիտի կրնայինք կասեցնել Ֆրանքի վրայ կատարուած շահադիտութիւնները: Դանք որ Ֆրանսը ի վիճակի եղաւ այսպիսով Թուղթ մը քաշել խաղադէտներուն առջեւ եւ ահա տարիէ մը ի վեր է որ 125ի շուրջ փաստօրէն պահուած է ֆրանքի գինը.

Օրինական կայունացումը երկրի նիւթական կացութեան վրայ բացարձակապէս չպիտի ազդէ: Մէկուկէս տարի ի վեր իրապէս գոյութիւն ունեցող վիճակ մը պիտի նուիրագործուի, ուրիշ ոչինչ: Միակ բանը որ պիտի ցնդի, այդ ալ վերարժեւորման նուիրական բայց անիրականանալի երազն է:

Ի՞նչ կ՚ըսէ Վէնիզէլոս

Աֆիոն - Գարահիսարի երեսփոխան Րուշէն էշրէֆ պէյ Աթէնքի մէջ տեսակցած է Վէնիզէլոսի հետ, որ յայտարարած է.

— «Կը կարծեմ թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի բարեկամական շահերը կը մղեն մեզ աւելի կապուելու իրարու: Պատմական վէճերը այլ եւս վերջ գտած եւ մասամբ մեր, մասամբ ալ ձեր շնորհիւ հաշուեյարդարութեան ենթարկուած են: Ցետոյ՝ ոչ ոք գիտողութիւն ըրաւ, երբ վերջին անգամ ճառ մը խօսեցայ քաղաքական ակումբին մէջ Թուրքեւհելլէն նոր քաղաքականութեան մասին: Առկախ խնդիրներն ալ պիտի լուծուին: Եթէ պէտք ըլլայ, պիտի դիմուի իրաւարարութեան: Ես գիտեմ թէ ձեր երկրին մէջ Վէնիզէլոսը սատանայ է, կ՚ըսեն: Եթէ շիտակը խօսիլ պէտք է, ինկապէս ժամանակին սատանի բան մը եղայ, բայց ոչ իբր Թուրքիոյ թշնամի, այլ իբր ծառայ Յունաստանի: Գիտեմ թէ՝ ձեր կառավարութիւնը այժմ ներքնապէս բոլոր կառավարութիւններէն զօրաւոր է: Աւելցնեմ որ, երբ 1914ին իշխանութեան գլուխ անցայ, երկու հեռագիր ուղղեցի՝ մին Փաշիչի, որ հին բարեկամս եւ դաշնակիցս էր, միւսը թշնամիիս՝ Ըսմէթ փաշայի: Այդ հեռագիրը պիտի գտնեմ և պիտի տամ ձեզ, եւ պիտի խնդրեմ որ հրատարակէք: Հոն ամբողջ զգացումներս պիտի տեսնէք»:

Եգիպտական դահլիճին տագնապը

Գահիրէէն կը հաղորդեն որ ազատական նախարարներու օրինակին հետեւելով, հրաժարեցաւ նաեւ դատական նախարարը: Այս կերպով դահլիճին վիճակը տագնապալի դարձաւ: Զրոյց կը շրջի թէ հանրօգուտ շինութեանց նախարարն ալ պիտի հրաժարի: Այդ պարագային վարչապետը պիտի ստիպուի դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել Թագաւորին:

Վաֆտ կուսակցութիւնը առջի գիշեր լսելէ յետոյ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի զեկոյցը կացութեան մասին, միաձայնութեամբ վստահութեան քուէ տուաւ: Հակառակ բոլոր դիմումներուն, կարելի չեղաւ համոզել նախարար Նաֆար փաշա Վալին, որ ետ առնէ հրաժարականը:

Օգնութիւն քննախոյզներուն

Իտալացի Մատտալէնայի եւ Փէնցոյի ջրօդանաւերը յաջողեցան դարձեալ պարէնաւորել զօր. Նոպիլէն եւ ընկերները: Օդանաւորդները քանիցս շրջանը ըրին անոնց գտնուած տեղին եւ Ցուկէս ժամուան Թռիչքէ մը յետոյ Քէնկզպէյ վերադարձան: Ո՛չ մէկ հետք գտան Ամունտսէնի եւ Կիլպոյի օդանաւէն: Փիզայէն ճամբայ ելաւ ուրիշ ջրօդանաւ մը, ղեկավարութեամբ հազարապետ Ռազացցոնիի: Շուէտի կառավարութիւնը երրորդ արշաւախումբ մը ճամբայ հանեց դէպի բեւեռ՝ բալխիրներով և եղջերուներով:

Յունաստանի գործադուլը

Ընդհանուր գործադուլ հռչակելու մասին Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան որոշումը ջուրն ինկաւ: Զանազան ճիւղերու աշխատաւորները մերժեցին մասնակցիլ գործադուլին: Աթէնքի մէջ 800 հացագործներու վրայ միայն 39 հոգի գործադուլ ըրին: Բոլոր խանութներն ու ճաշարանները սովորականին պէս բաց կը մնան: Հակառակ այս ձախողութեան, ջանքեր կ՚ըլլան նաւահանգիստի եւ երկաթուղիի պաշտօնեաները, մամուլի աշխատաւորները եւ թղթատարական պաշտօնեաները մասնակից ընելու գործադուլին: Սելանիկի հացի եւ ջուրի գործադուլը գրեթէ մարած է, իսկ Մակեդոնիոյ ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը նոյնպէս վախճանին կը մօտենայ: Հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը խոստացած ըլլալով քննել բանուորներու պահանջները, ընդհանուր գործադուլը յետաձգուած է անորոշ պայմանաժամով:

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Փարիզի ամերիկեան դեսպանը այցելեց արտաքին նախարար Պրիանի: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս այցելութիւնը կը նկատուի իբրեւ սկիզբը գործօն բանակցութիւններու, որոնց պիտի ձեռնարկէ կառավարութիւնը զանազան կառավարութիւններու մօտ:

Ամերիկա նկատի առնելով մեծ պետութիւններու վերապահ ընթացքը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու իր ծրագրին հանդէպ, գրի առած է նոր բնագիր մը, որուն օրինակները պիտի ղրկուին զանազան պետութիւններու: Բայց ատկէ առաջ Ամերիկա կը ջանայ անոնց տրամադրութիւնները շօշափել: Այս նպատակով Քէլլոկ իր պաշտօնատունը պիտի հրաւիրէ օտար դեսպանները եւ անոնց հետ տեսակցելէ յետոյ է որ արտասահմանի իր ներկայացուցիչներուն պիտի տայ անհրաժեշտ հրահանգները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ 5 եւ 10 ֆրանքնոց վեռաղ դրամ պիտի տպէ, հետզհետէ հրապարակէն քաշելու համար 5 եւ 10 ֆրանքնոց թղթադրամները:

ԿՐԻՍԹԱՎ ԹԷՐԻ, «Էօվր»ի անօրէն խմբագրապետը մեռաւ: Համբուցեալը նախ լիսէի ուսուցիչ եղած է, ու շատ կանուխէն մտած է լրագրական ասպարէզին մէջ, աշխատելով զանազան թերթերու, մինչեւ որ 1911ին հիմնած է իր սեփական թերթը՝ «Էօվր»ը: Ծնած էր 1871ին: Գիրք մը գրած է Ժորէսի մասին:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ Ազրիւր Սերոբ խումբի ընկերները վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան:

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Գլյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները (հին թէ նոր արձանագրուած) ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայանալ անպայմանօրէն:

Լիոնի Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի 8.30ին Դրագարանի ակումբին մէջ: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ե. Խաչատուրեան: Նիւթ՝ Հայ յեղափոխութիւնը եւ հետեւանքները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ալէքսանդրապոլի Ղազարապատ գիւղացի եղբայրս Մկրտիչ Թադէոսեան եւ Եօրկըմօրըրըրիս երեմիա Աթայեան, որոնք ութ տարի առաջ կը գտնուէին Ամերիկա, Լօս Անճելոս քաղաքը: Իմացնել իր ամուսնացած քրոջ՝ Նունիկ Սիմոնեանի, 54 Rue Damesme, Paris (13e).

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան, ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ ճիմքերը: Դիմել՝ Գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: L. SOUVIGNY

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ... գրական, գեղարուեստական եւ գիտական ... կերպարանք, ստուար ամսաթերթ (օրկան ... նուն միութեան):

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.— Գրականութիւն՝ Շաւարշ Նարդունի, գեղարուեստ՝ Հրանտ Բալուեան, գիտութիւն՝ Եդուարդ Խարոնեան.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1. Հայ նորագոյն գրականութիւն, 2. ... յաստանի գրականութիւն, 3. Գրական ուսումնասիրութիւն, 4. ... խօսութիւն, 5. Օտար գրականութիւն, 6. Պատմա-գեղարուեստ..., 7. Երաժշտութիւն, 8. Նկարչութիւն, 9. Արձանագործութիւն, ... Թատրոն, 11. Ճարտարապետութիւն, 12. Գիտութիւն, 13. Գեղ... ուեստական կեանք.

ՍԱՆՈԹ «Յառաջ»ը ... առաջ, պիտի տարածուի առաջադրութիւն մը, իբրեւ հանգանակ եւ որպէս ... բաշարժ:

Ա. ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ). հատը ձեռքէ 3 ֆր., Ֆրա... տարեկան 30 ֆր., վեցամսեայ 17 ֆր., Ամերիկա տարեկան 2 տ..., վեցամսեայ 1 տոլար, Եգիպտոս տարեկ. 8 շիլ., վեցամս. 4 շիլ., Մնացեալ երկիրները Ֆրանքի հաշուով:

Թերթ, գիրք, յօդուած, բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Paloujan, 1 Rue de l'Aquéduc, Paris (10e) France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ ... ԱՆԳԼԻԱ ... ԵԳԻՊՏՈՍ ... ԻՏԱԼԻԱ ... ԱՄԵՐԻԿԱ ... ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1928

26 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 683 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԳԻՏՆԱԼԸ ԱՄՕԹ ՉԷ, ԲԱՅՑ...

«Պայքար» շարունակելով իր հատո՛ւն տեսութիւնները քրդական շարժման մասին, Յունիս 13ին կը շօշափէ ,ուրիշ կէտ մը,— Քրտական շարժումը եւ Սովիէթները»։

Կիրակի օր գիտել տուինք թէ կէս գիտնալը բնաւ չգիտնալէն աւելի գէշ է ։ կամ, չգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ։ Ստիպուած ենք նոյն խօսքը կրկնել այսօր ալ։

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը կէս մը կը խօստովանի թէ Մոսկուա խափանարար դեր կատարեց քրտական շարժման առթիւ.

..«Շէյխ Սայիտի շարժումէն քիչ յետոյ, երբ Հայաստանի սահմաններուն վրայ քիւրտ եւ Թուրք ընդհարումներ տեղի ունեցան, ... սահմանին Հայաստանի կառավարութիւնը ու սահմանապահ կարմիր ... ինչ ձեւով որ պէտք էր հասկցուցին թէ Թոյլ չպիտի ... որ այդ տեսակ դէպքեր կրկնուին։ Նոյն իսկ կողմնակի աջակցութեամբ քաջալերեցին Թուրք ուժերը, քիւրտ ցեղախմբերը այդ ... ջնջելու համար։ Խորհրդային իշխանութեան այս ընթացքը ... խոչընդոտեց մեր ազմկարար թերթերուն մէջ, բայց նոյն ... քաղաքականութեան մէջ աւելի խելքը պէտք է գործէ քան սիրտը. ... կարելի է ըմբռնել թէ Երեւանի ու Մոսկուայի այդ դիրքը ... շատ խորամանկ ու հեռանկար հաշիւներու վրայ հիմնուած է»։

«Պայքար»ն ու իր լուսաղբարները ե՞րբ, Երեւանի եւ Մոսկուայի ո՞ր քաղաքականութեան կամ խայտառակութեան «գաղտնիք» չեն բացած, որ այս գործին մէջ ալ անոնց թմբուկը չզարնէին։

Դէպքին վերլուծումը ճի՞շտ է։ Գնահատութիւնը կը յարմարի՞ թէ ոչ,— Աւելորդ մտահոգութիւններ են ատոնք։ Կը բաւէ, որ քար մը նետած ըլլան «մեր ազմկարարներուն»։

Հատուած մըն ալ, եւ յետոյ բացատրենք թէ «բանը ինչումն է»։

«Այն քիւրտերը, որ կը ցածրակէին Ներկայ Հայաստանի սահմաններուն վրայ ու Արարատի շրջանակին մէջ», անշուշտ կը կարծէին թէ իրենց երկրին մէջ կը գտնուին ու կը կռուին թուրքերու դէմ. Երեւան եւ Մոսկուա ուրիշ երբեք սխալ չեն գործած, ... թէ քիւրտերը իրաւունք ... այսպէս խորհելու։ ... այնքան բանաւոր ու հասկնալի է ինքնին, որ աւելորդ խօսքի ... բացատրութեան չի կարօտիր»։

Դժբախտաբար, մենք ուրի՛շ կերպ կը դատենք այդ «բանաւոր եւ հասկնալի» երեւոյթը։ Եւ շատ զօրաւոր հիմքերով։

Մոսկուան (Երեւանի խօսքն իսկ հեգնութիւն է), ուզեց խափանել իր զինակցին Թուրքիոյ դէմ ուղղուած քրտական շարժումը ո՛չ թէ մեր սեւ աչքերուն համար, կամ նկատելով որ անոնք պայքար կը մղեն իրենց չպատկանող վայրերու մէջ, Հայաստանի սահմաններուն մօտ ու Արարատի շրջանակին մէջ», այլ որպէսզի կռիւը փոխադրէ Իրան կամ Իրաք։ Որպէսզի, ... պարսկական Ատրպատականի կամ բրիտանական Միջագետքի Քիւրտերը։

Տակաւին կանուխ է, բոլոր փաստերը մէջտեղ դնելու համար։ Կը բաւէ ըսել որ, Մոսկուա Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն առաջ եւ անկէ վերջը ամէն տեսակ խաղ փորձեց, եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ, քրտական շարժումը իր բնական ընթացքէն շեղեցնելու եւ դէպի Պարսկաստան կամ դէպի Միջագետք ուղղելու համար։ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Մակուի, Խոյի, Սալմաստի, Ուրմիոյ եւ Թաւրիզի ռուսական ներկայացուցիչները եւ գոյնզգոյն գործակալները շարք մը ծրագիրներ մշակած, տեսակցութիւններ սարքած են քիւրտ ցեղապետներու հետ, մինչեւ անգամ յանձն առնելով զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթել։ Աւելի վերջը, խոստացած են «կարմիր Քիւրտիստան» ստեղծել հայկական Արարատի ստորոտը, պայմանաւ որ իրենց ... հետեւին։ Անո՛նք էին որ, անցեալ տարի, խլրտումներ սարքեցին Պարսկաստանի Քիւրտերուն մէջ, ինչպէս եւ Միջագետք։ Շէյխ Մահմուտի շարժումը ռուսեւթրքական ... մըն էր։ Թուրքերն ալ, իրենց կարգին, միեւնոյն ... կը խաղան մինչեւ այսօր։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր կոչուած Թուրքերը։

Արդ, քիւրտ վարիչները, որ դիւրաւ կը մոլորին, չտարուեցան այս խարդախութիւններէն, շնորհիւ ափ մը յեղափոխականներու։ Այս վերջինները ունին արդէն իրենց կազմակերպութիւնը, «Հոյբուն», կանոնագիր-ծրագրով եւ որոշ առաջնորդութիւններով. եւ յոյս կայ որ հաւատարիմ պիտի մնան անոնց, բուն իսկ քիւրտ ժողովուրդի շահերուն համար։

Պայքարի խմբագիրը շարունակելով ցուցադրել իր քաղաքագիտական հմտութիւնը, Անգլիոյ մատը կը տեսնէ քրտական շարժման մէջ։

Իբրեւ թէ անոնց ուզածն է որ «Միջագետքի սահմաններէն հեռու տեղեր Քիւրտեր զբաղեցնեն Թուրքերը», կամ Քիւրտիստան ստեղծուի, «իբրեւ թումբ հիւսիսի յառաջխաղացութեան դէմ»։

Կը թուի թէ այս յայտնութիւնը եղած է պարզապէս հետեւեալ տողերը գրելու համար.

«Խորհրդային Միութիւնը եւ ոչ մէկ պատճառ ունի նպաստ ... դիրք բռնելու, այս ծուռ ու մուռ քաղաքականութեան ու ... պատակներու համար»։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ, Անգլիա չափազանց չկամութիւն կը ցուցնէ քրտական շարժման հանդէպ, մասնաւորապէս ... համաձայնութենէն յետոյ։ Եւ եթէ ձեռքէն գայ, պիտի խափանէ զայն, որպէսզի աւելի վստահութիւն ներշնչէ Թուրքիոյ, բանէ զայն իր ափին մէջ եւ քշէ դէպի... Կովկաս։

Այս իրողութիւնները ՝պարզ են եւ պայծառ», կ'եզրակացնէ «Պայքար», վերջացնելով իր հմտալի՛ց տեսութիւնները։

Մենք մէկ-երկու պարագաներ միայն յիշեցինք։ Ընթերցողներուն կը մնայ գտնել և՛ պայծառութիւնը և՛ պարզութիւնը։

Գտնել, մանաւանդ, թէ պարզուած իրողութիւններէն ո՛րը օգտակար է հայկական շահերուն համար եւ ո՛րը վնասակար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՍԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Ամերիկահայ կարմիր խաչի պատգամաւորական ժողովին առթիւ, «Հայրենիք» գիտել կուտայ. (7 Յունիս).

— «Ամերիկահայ կիները կը գուրգուրան (եւ իրաւունք ունին գուրգուրալու) իրենց Կարմիր Խաչին վրայ ոչ միայն այն պատճառով, որ ան կոչուած է ծառայելու ազգային կարեւոր պէտքերու, այլ եւ այն պատճառով, որ ան գրեթէ միակ ասպարէզն է, ուր իրենք կարող են ազատ ու անկաշկանդ կերպով նուիրուիլ հանրային գործունէութեան, իրենց ուժերուն համապատասխան ձեւով ծառայելով իրենց ազգին.

Ճիշդ է, Հայ Կարմիր Խաչը բարեսիրական եւ ոչ-քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է։ Սակայն, անուղղակի կերպով ան կը ծառայէ նաեւ քաղաքական նպատակներու, որովհետեւ բարեգործութեան միջոցով կը նպաստէ մեր ազգային ազատագրական պայքարին.

Այդ տեսակէտէն եւս Հայ Կարմիր Խաչը մեր իրականութեան մէջ միակ կազմակերպութիւնն է, որովհետեւ ոչ Հայ Բարեգործականը, ոչ Հօկը եւ ոչ ալ «Պետական Կարմիր Խաչ» կոչուածը ոչ միայն ներշնչուած չեն Հայաստանի ազատութեան, անկախութեան եւ միութեան նուիրական գաղափարներով, այլ եւ յաճախ հակազգային են կամ ապազգային բնոյթ կրող բարեգործութիւն կ'ընեն։

Այս է պատճառը, որ Հայ Կարմիր Խաչը, հակառակ իր ոչ-կուսակցական հանգամանքին, ամէնէն աւելի մօտ եւ գաղափարակից է Հ. Յ. Դաշնակցութեան.

Այսու ամենայնիւ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ մենք դէմ ենք, որ Հայ Կարմիր Խաչը կուսակցական կազմակերպութիւն մը դառնայ։ Ընդհակառակը, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կ'ուզենք, որ ան մնայ անկուսակցական գետնի վրայ եւ իր դռները բաց պահէ բոլոր անոնց առջեւ անխտիր, որոնք կ'ուզեն հայ ազգի ազատագրական պայքարին նուիրուիլ՝ բարեգործութեան միջոցներով։

Սրտանց կը մաղթենք, որ Հայ Կարմիր Խաչը իր՝ յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովէն դուրս գայ աւելի ամրացած եւ զօրացած աւելի արդիւնաւոր եւ աւելի լայն կերպով կարենալ ծառայելու համար այն բարձր նպատակներուն, որոնց իրականացման համար կեանքի է կոչուած...»

ՍԻՐԱՅՆ ՀՐԱՆՈՅՇԻ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ

«Նոր Օր» կը գրէ. · Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Ամերիկեան Նաստամատոյցի Սիրայի որբանոցը ... գոց կը կատարէ։ Այս տարի, հայ ուսուցիչներէն 5ը պաշտօնագիր ստացան, որուն համաձայն, յառաջիկայ տարուան համար այլեւս գործ չպիտի ունենան որբանոցին մէջ։ Մանչերու բաժինէն պաշտօնագիր ստացան նաեւ վեց յոյն ուսուցիչներ։ Աղջկանց բաժնին մէջ ալ կրճատումներ եղան, 2 հայ ուսուցչուհի, 3 յոյն ուսուցչուհի եւ 2 պաշտօնեայ հրաժարեցուեցան։ Այս կերպով 18 պաշտօնեայ պակսեցուեցաւ։

Ծամբու դրուած հայ ուսուցիչներն են Պ. Պ. Գարեգին Գոյամճեան, Սօս-Վանի, Վահան Գալըսըմճեան, Սարիս Գալֆաեան, Յակոբոս Գէրեան։ Կը մնան Ա. ...եան, Պայիրեան, Թըզըր...եան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՖՐԱՆՔԸ ՄԵՌԱՒ, ԿԵՑՑԷ՜ ՖՐԱՆՔԸ,,

Փուանքարէի կառավարութիւնը վերջապէս իրագործեց իր ծրագիրը՝ կայունացնելով ֆրանքը։

Երեսփոխանական ժողովը 22ի դէմ 450 քուէով վաւերացուց կառավարական օրինագիծը։

Մեռաւ հին ֆրանքը, որ ծնած էր Նափոլէոն Պոնափարթի օրով, ԺԱ. տարուան 1802 Ժէրմինալ ամսուան 4րդ օրը, երբ ապագայ կայսրը տակաւին Առաջին Հիւպատոս տիտղոսը կը կրէր։ Ուրեմն ֆրանքը ապրեցաւ 125 տարի, պատերազմի ընթացքին հիւանդացաւ, մինչեւ որ կիրակի օր մեռաւ։

Այսուհետեւ ֆրանքին հիմը պիտի կազմէ 65,5 միլիկրամ ծանրութեամբ ոսկի։ Ոսկիին յարգը այսը) կը հաշուուի հազարին 900 համեմատութեամբ։ Պատերազմէն առաջ ֆրանքը կը ներկայացնէր 322,5 միլիկրամ ոսկի, նոյն յարգով։ Հետեւաբար նոր ֆրանքը հինի հնգապատիկէն թեթեւ կերպով բարձր է, ու մօտաւորապէս հաւասար թուղթ ֆրանքի ներկայ արժէքին, որ Պանք տը Ֆրանսի կողմէ կը պահուի 18 ամիսէ ի վեր։ Այժմ նոր ֆրանքով անգլիական ոսկին կ'արժէ 124 ֆր. 21 սանթիմ, իսկ տոլարը՝ 25 ֆր. 52։ Վերջին օրերս գրեթէ այս սակին վրայ կը գտնուէին ստեռլինն ու տոլարը, այնպէս որ հրապարակի կացութեան վրայ փոփոխութիւն առաջ չպիտի գայ։ Պատերազմէն առաջ շրջաբերութեան մէջ կար 12 միլիառ ֆրանք, այժմ հնգապատիկ աւելի պիտի ըլլայ՝ 60 միլիառ։ Որով մէկի դէմ 5ի համեմատութիւնը պիտի պահպանուի։

Խորհրդարանը երկու փոփոխութիւն մտցուց կառավարական ծրագրին մէջ, մէկը կը վերաբերի միջազգային հատուցումներուն։ Միւս փոփոխութիւնն այն է որ 5 ֆրանքնոց մետաղ դրամի փոխարէն պիտի կտրուի 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամ, 20 կրամ ծանրութեամբ։ Երեսփոխաններու առաջարկած միւս բոլոր փոփոխութիւնները ետ առնուեցան՝ վարչապետին առաջարկով։

Ընկերվարական երեսփոխանները քուէարկեցին ի նպաստ ֆրանքը կայունացնելու սկզբունքին, հակառակ քուէարկեցին Պանք տը Ֆրանսի հետ պայմանագրին, իսկ ծրագրի ամբողջութիւնը քուէարկուած ատեն ձեռնպահ մնացին։

Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուելէ վերջ, կառավարական ծրագիրը ներկայացուեցաւ Ծերակոյտին, որ գիշերային նիստի մը մէջ 3ի դէմ 256 քուէով վաւերացուց զայն։ Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց դրամական բարեկարգութեան նոր օրէնքը։

Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ ուրիշ մեծ երկիրներու մէջ լաւ տպաւորութիւն առա՛ջ բերած է ֆրանքին պաշտօնական կայունացումը։

Թրքացումը մամուլի միջոցով

Երէկուընէ սկսեալ «Ազատ Թուրքիա» անունով թուրքերէն-հայերէն շաբաթաթերթ մը սկսած է հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, խմբագրապետութեամբ Ազիզ Հօմէր պէյի (նախկին Թուրքեւհայ Բարեկամական Միութեան նախագահ)։ Առաջին թիւին մէջ յօդուածներ կան «Թրքացման», «դեզարաններու սահմանափակման» եւ ուրիշ ընթացիկ նիւթերու մասին։

Զօր. Նոպիլի ազատուած,

Ամունտսէնին լուր չկայ

Շուէտացի օդանաւորդ Թորնպէրկ յաջողեցաւ զօրավար Նոպիլէի գտնուած տեղը վար իջնել, շնորհիւ սահնակներուն եւ զայն իր օդանաւին մէջ առնելով բերաւ Վիրկոյի ծոցը, ուր շուէտական ազատարար արշաւախումբին խարիսխն է։ Այնտեղէն շուէտական ուրիշ օդանաւ մը զօրավար Նոպիլէն փոխադրեց իտալական «Ջիթթա-տի-Միլանօ» նաւուն վրայ։ Զօրավարը վիրաւորուած է։ Շուէտացի օդանաւորդը յաջողեցաւ ազատել նաեւ Նոպիլէի ուրիշ մէկ ընկերը, որ նոյնպէս վիրաւորուած է. այժմ երկուքն ալ վերոյիշեալ իտալական նաւուն վրայ կը գտնուին։ Տակաւին չի գիտցուիր թէ ինչո՞ւ զօրավարը ուզած է առաջ ինք ազատիլ։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Թորնպէրկ կիրակի օր դարձեալ մեկնած է աղէտեալներուն գտնուած տեղը, սակայն վար իջած ատեն օդանաւը աւրուած է։ Օդանաւորդը ողջ առողջ է։

Կիրակի օր լուր առնուեցաւ թէ խորհրդային «Մալիգին» սառնաբեկ նաւը անթելի տկար նշաններ ստացած է ֆրանսական ջրօդանաւէն, որուն մէջ՛ կը գտնուէին Ամունտսէն, Կիլպօ եւ ընկերները։ Նկատելով որ օդանաւին անթելը ջուրին մէջ եղած ատենը միայն հարիւր մղոնի վրայ կրնայ հաղորդակցիլ դուրսի աշխարհին հետ, կ'ենթադրուի թէ նոր արկածեալները շատ հեռուները չեն։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

Յունաստանի գործադուլը

Ծխախոտի գործարանատէրերուն եւ բանուորներուն միջեւ բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, գործադուլը կը շարունակուի։ Համայնավարները կիրակի օր փորձեցին ցոյց մը կատարել Աթէնքի մէջ, սակայն ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀՐԱՇԱՓԱՌ*

Անցեալ օր, ուշադրութեան կը յանձնէինք Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ին հրաշափա՛ռ նկարագրութիւնը, նոր առաջնորդին ընդունելութեան առթիւ.

— «Փոքրիկ մանուկներ թափօր կազմած էին,... Դպրապետ... երգեց «Հրաշափառ»ը.... վարդապետ կարդաց աւուր պատշաճի կոտոր մը Աստուածաշունչէն»

Վերջին թղթաբերով, նո՛յն քաղաքէն հասած թերթի մը մէջ կը կարդանք հետեւեալ ձօնը, «Ամն Սրբազան Գ. Խաչատուրեան» խորագրին տակ (Նոր Օր, 8 Յունիս).—

Բարի եկար Հայր Սրբազան
Արեւմտեան երկիրն այս լայն,
Ջերմ համոյրներ քո սուրբ աջին
Կը նուիրեմք յոյժ ցնծագին։

Խաչն առած իբրեւ վահան
Անցար ծովերն ու ովկիան,
Եկար կանգնիլ դուք ձեր ոստան
Հազարաւոր հօտիդ պաշտպան։

Արդ կը խնդրեմ բարձրեալէն
Մեր սրտերու անհուն խորէն,
Որ պարգեւէ քեզ կեանք երկար
Եւ պսակէ ջանքերդ արդար։

Ֆրէզնօ Գրիգոր Թադէոսեան

Ձօնը ա՛յնքան պերճախօս է իբրեւ նիւթ, իբրեւ ներշնչում եւ իբրեւ արուեստ, որ աւելորդ կը գտնեմ ո՛ր եւ է խորհրդածութիւն։

Այդպիսի փունջ մը՝ պիտի նսեմացնէր բանաստեղծութեան վեհութիւնը։

Միայն, իբրեւ տեղեկութիւն, աւելցնեմ որ «Նոր Օր»ը Քալիֆորնիոյ ռամկավարներուն շաբաթաթերթն է, յաջորդը՝ «Նոր կեանք»ի, «Արօր»ի եւ «Սի. սուան»ի։

Եւ բան մըն ալ աւելի,— խորհրդային Հայաստանի, Հօկի եւ նման «ծախսակողմեան», կարմրոթակ աջլօրականներու միակ մտրակահար։.

Թեեւ, այդ պարագան արգելք մը չէ որ, միեւնոյն թիւին մէջ, Հօկի «մասսայական կազմակերպութեան» շքե՛ղ հանդէսին ճիշտ քովիկը, կարդանք հետեւեալ իմաստալից եւ ազգօգո՛ւտ պատմութիւնը (կ'արտատպեմ միայն առաջին մասը).

— «Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան անդամ եւ Նիւ-Եորքի Հայ ազգային շրջանակին մէջ պատուաւոր դեր կատարող մեծահարուստ Տիար Սամուէլ Տօնեան շաբթուա մէջ ժամանեց Լոս Անճէլոսի արուարձաններէն Վէն Նայս, ուր մէկ քանի ամիսներէ ի վեր այցի եկած են իր համեստափայլ կինն, երկու գեղահասակ ու գեղանի դուստրերը եւ ուշիմ տղան, Արմէն, եւ հիւրընկալուած են Տիկին Տօնեանի մօրը եւ եղբայրներուն ընկուզնոցը։»

Իսկապէս, «ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր», ինչպէս կը յայտարարէր, Պոլսոյ ազգային երեսփ. ժողովին մէջ, հանգուցեալ երեսփոխան մը, ... ու՞ն թէ իննսունական թուականներուն...

ԱՐՇԱԻՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀՐԴԵՀԸ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի հրդեհէն այրեցաւ Սանճաքտար մզկիթը, միջնաբերդին դիմաց։ Այրեցան նաեւ բազմաթիւ շէնքեր քաղաքի լաւագոյն մասին մէջ, ինչպէս քանի մը պանդոկներ եւ վաքըֆի շէնքը՝ իր արժէքաւոր թանգարանով։

Ֆրանսացի զինուորները ուժանակ գործածեցին՝ հրդեհին ծաւալումը եւ կողոպուտը արգիլելու համար։ Կը հաշուուի թէ 300 տուներ եւ 70 խանութներ փճացան։ Վնասը կը հասնի կէս միլիոն անգլ. ոսկիի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Հ. Հ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ԽԱՆԴԱՎԱՌ

ՆԻՒ ԵՕՐՔ, 12 Յունիս

Մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ Եորքի կոմիտէն պատրաստութիւն կը տեսնէր Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձը տօնելու, պոլշեւիկեան թափթփուքները շաբաթներ շարունակ թերթեր եւ թռուցիկներ ցրուելով հայ եկեղեցիներու դրան առջեւ, ակումբներու, սրճարաններու, խանութներու, ճաշարաններու, տուներու, փողոցներու անկիւնները եւ նամականիշներու մէջ, կը թելադրէին չմասնակցիլ հանդէսին։

Արդիւնքը.— աւելի մեծ նպաստաւոր եղաւ քան իրենց փառը,— Մայիս 29ի կիրակին. թէեւ օդը աննպաստ էր, սակայն 1200ի մօտ հայութիւն մը խռնուած էր հսկայ սրահին մէջ։

Ամերիկեան դրօշի կողքին կը ծածանէր նաեւ մեր եռագոյնը, որուն տակ հաւատաւոր բազմութիւնը յոտնկայս «Մեր Հայրենիք» երգով գրգռուեցաւ սրտերը, կուրծքերը կ'ուռէին եւ աչքերը կը թրջէին։

Կը նախագահէր ընկեր Ջաւէն Նալբանդեան, որ համառօտակի ներկայացուց Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման պատմութիւնը։ «Այլ եւս չկայ ռուսահայ եւ թրքահայ ժողովուրդ. կայ մէկ Հայաստան։ Մայիս 28ը անկախ եւ միացեալ Հայաստանի տօնն է»։

Երկրորդ բանախօսն էր մեր երիտասարդ ընկերներէն Աստուր Խտըրեան, որ պարզեց Մայիս 28ի տօնին իմաստը։ Առաջին՝ պետականութեան գաղափարը։ Երկրորդ՝ հայ աշխարհի սահմաններու վերագծման գաղափարը։ «Մինչեւ 1918 Մայիս 28, կային ռուսահայ, տաճկահայ, պարսկահայ եւայլն։ Այս առաջին անգամն էր որ հայ ժողովուրդը, առանց սահմաններով բաժնուած ըլլալու, հռչակեց իր հոգեւոր միութիւնը «Մէկ» պետական ինքնիշխան կեանքի մէջ։ Երրորդ՝ «Հաւատքի» գաղափարը։ Չորրորդ՝ «Յոյսի» գաղափարը։ Եւ վերջապէս՝ հայ արեան հատուցման գաղափարը։ «Առաջին անգամն է մեր պատմութեան մէջ, որ կոտորածները, թափուած արիւնները, գործուած հերոսութիւնները չոչափելի դրական արդիւնք մըն են տուած, պետութիւն է ձեռք բերուած։ Երկունքէն մանչ զաւակ է ծնած»։

Երրորդ առենախօսն էր Գ. Վահան Գարդաշեան, որուն փաստացի ճառը հրատարակուեցաւ «Հայրենիք»ի մէջ։ Ցեղոյ ատենապետը բեմ հրաւիրեց Վ. Քրմոյեանը։ «Միայն մայիսեան կռիւներն են որ պարծանքով կրնան յիշուիլ, որովհետեւ դարերու ընթացքին առաջին անգամն էր որ տասնեակ հազարաւոր երիտասարդներկուռի ելան եւ հազարներով մեռան, որպէսզի հայ շինական «հողովելով» մնան հայրենի դաշտին մէջ, հայ խրճիթի ծուխը չմարի եւ հայ գիւղն ու քաղաքը ապրին մեր բնագաւառին մէջ»։

Տիկին Մ. Արագեան, ընկ. Մ. Նուռեան, Օրդ. Թաշճեան, փոքրիկն Մարօ Ալեմեան իրենց այնքան շնորհալի երգով, արտասանութեամբ, ջութակի եւ դաշնակի նուագումով փայլ մը տուին այս պատմական մեծ ու անմոռանալի տօնին։

Այսպէս Հ. Հանրապետութեան տարեդարձին, փառաւոր յաջողութիւնը Նիւ Եորքի մէջ, ապացոյց մը թող ըլլայ Ռամկավարներուն կամ պատուելիներու այն խմբակին որ չուզեր խոնարհիլ ազգային դրօշին առջեւ, ինչպէս եւ հոկճիներուն, որոնք խուսկ կը ծխեն անկախութեան քանդիչներուն առջեւ։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

* * *

ՏԻԹՐՈՅԹ, 4 Յունիս

Երէկ Տիթրոյթի հայութիւնը յիշատակելի օր մը ապրեցաւ։ Հաւատաւոր, կենսուրախ եւ խունկբազմութիւն մը լեցուած էր Ս. Թ. Անտրիուզ սրահին մէջ՝ տօնելու եւ պանծացնելու այն օրը, որ իրե՛նցն է, մե՛րն է, ամբո՛ղջ հայ ժողովուրդինն է — Մայիս 28ի օրը, հայ անկախութեան օրը։

Ընկ. Յ. Դարբինեան, օրուան ատենապետը, քանի մը հակիրճ բայց տպաւորիչ բառերով բնորոշելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը, մտաւորապէս չեշտեց։

«Հայ անկախութեան օրը մարմնացումն է այն վսեմ գաղափարին, որ դարերու մէջէն կուգայ։ Վարդանանցէն մինչեւ Դաւիթ Բէկ ու մեր օրերու Անդրանիկներու կերտած ու դարբնած երկունքն էր, որ հայրենասիրութեան մեծագոյն ստեղծագործութեամբ երեւան եկաւ 1918 Մայիս 28ի օրը»։

Տիթրոյթի նորակազմ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Յ. Էքիզեանի քաղաքային երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Առաջին խօսողն էր Ընկ. Ա. Վանարեան.

— «Ազատութիւնը հաճոյքի խնդիր չէ։ Ազատութիւնը Դաշնակցութեան համար կորսուած աթոռները վերագրաւելու փափաք չէ։ Ազատութիւնը, Դաշնակցութեան, հայ ժողովուրդի գոյութեան խնդիրն է։ 1918 Մայիս 28ին ձեռք բերուածը հիմա չունինք։ Եւ սակայն ունինք փոքրիկ մանուկ մը, որ անզգաստ կուլայ եւ կա՛թ կ'աղերսէ, որպէսզի զօրանայ եւ ուռճանայ»։

Երկրորդ խօսողն էր, հանդէսին պատուաւոր նախագահ Զօր. Սեպուհ, որ իր մէջ այլոց ըսաւ.

«Մայիս 28ը, ըսել եւ անցնիլ շատ դիւրին է... Հինգ հարիւր տարուան ստրկութենէ վերջ, մէկ միլիոն հայ զոհեցինք ազատութեան համար ու անոնց սրբազան նշխարներուն վրայ կառուցինք հայ անկախութեան հոյակապ շէնքը։ Այդ ընդհանուր խանդավառ օրերուն, բոլորը մեզի հետ էին, ե՛ ռամկավարը, ե՛ հնչակեանը, ե՛ ժողովրդականը, պատուելին, վարժապետը, բոլորը, մասնակից մեր ուրախութեան ու արբշռանքին։

«Եւ սակայն, երբ քաղաքական պայմանները տարբեր հանգամանք ստացան ու Հայաստան աշխարհը կրկին մատնուեցաւ մահուան սարսափի, եւ հայ ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկած խումբ մը վիժածներու շնորհիւ, Ներսէն եւ դուրսէն պայթեցաւ մանուկ հանրապետութիւնը, այն ատեն այդ բոլոր հաւատացեալները, ուրացան մեզ եւ — ո՛վ հեգնանք— մեր անկախութիւնը, որուն համար այնքան ծանրիկ կեանքեր մատաղ տուինք։ Անկէ յետոյ մենք կրկին մինակ մնացինք եւ տարուէ տարի մինակ կը տօնենք հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան տարեդարձը, այն հաւատքով ու վստահութեամբ, որ այս պատէն կախուած եռագոյնը կրկին կ'ողջունենք մեր մայր հայրենիքին մէջ։ Այն ատեն վա՜յ ուրացողներուն»։

Երրորդ եւ վերջին խօսողն էր գործիչ ընկ. Յ. Ամատունի.

— «Այո՛, մենք ունեցած ենք պատմական մեծ դէպքեր, ունեցած ենք շատ մը ճակատամարտներ, բայց անոնց եւ ոչ մէկը չի հաւասարիր այն օրուան որ կերտեց Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն։ Հայ կռուողը մերկ, տկլոր զօրքը օրերով, շաբաթներով քաղցած խրամներուն մէջ, կռնակը տուած Արարատին, վճռական խիզախութեամբ մը պարտադրեց մեր թշնամիին վանմացոյնը մեր դարերու իղձերին — Հայաստանի ազատութիւնն ու անկախութիւնը։ Հայ ժողովուրդը կը բաղձար անկախութեան, ազատութեան, որովհետեւ ան կը հաւատար, կ'ըմբռնէր, որ առանց քաղաքական անկախութեան անկարելի պիտի ըլլար շնչել եւ գոյութիւն պահել։

«Եւ այդ պայքարի շնորհիւ է որ այսօր տասնամեայ մանուկի կ'ապրի Արալէս ստրախցիներ, հայ ժողովուրդը, նոյնքան ջերմ գուրգուրանքով կը տօնէ, Հ. Հ. տասներորդ տարեդարձը, եւ ուր որ ըլլայ իր սրտին մէջ վառ կը պահէ ազատութեան անշէջ կրակը, որ կրկին օր մը պիտի բոցավառի ստեղծելու Նոր Մայիս 28ը»։

«Մշակ Բանւոր» խմբերգով փակուեցաւ հանդէսը։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ խորունկ տպաւորութեամբ։

Տօնակատարութիւնը գեղարուեստական բաժինով ալ ճոխ էր եւ վայելուչ։

Տիթրոյթի նորակազմ «Կոմիտաս» երգչախումբը անակնկալ մը եղաւ մեզ բոլորիս համար։ Շնորհիւ անոր ղեկավար Կոմիտասի սանիկէն Գ. Էքիզեանի, յաճախ ջանքերուն, մեզի տուաւ քանի մը գեղեցիկ քառաձայն խմբերգներ, որոնք երգուեցան շատ յաջող եւ ներդաշնակ։

Խումբը ի մէջ այլոց երգեց «Մեր Հայրենիք», «Հիմի էլ լռենք եղբա՛յրք», «Ո՞րն է Աշխարհ Հայաստան», «Եկան, եկան մոկաց հարսներ», «Մշակ բանւոր» եւայլն։

Արտասանեցին Կ. Սէֆաւտարեան, Ն. Սիրունեան։ Մեներգեցին Տիկիններ Գ. Պէրպէրեան, Տ. Վարդանեան եւ Գ. Էքիզեան, որոնց դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Ռութ Տէպէլեան։

Ե. ՔԱՄԱՌ

ՓՈՐՁԱՆՔ ԿԸ ՊԱԿՍԷՐ

Դաֆիբէէէն կը գրեն մեզի.—

Առենէ մը ի վեր զրոյցներ կը շրջին թէ Թորգոմ եպիսկոպոսին ծով է Սերապայի Առաջնորդութեան համար։ Չենք գիտեր թէ ի՛նչքան ճիշդ է լուրը, բայց փորձառաբար կրնանք ըսել որ եթէ իրականանայ, այդպիսի զմբախտութիւն մը, Թորգոմ եպիսկոպոս կրնայ քանդ ստեղծել նաեւ Սերապայի մէջ։ Ի՛ նոյն Սահմանադրութեան դէմ անոր կատարած անարգանքը եւ օտար կառավարութեան մը կողմէ անոր տրուած զգաստը, կը կարծենք թէ բաւական խօսուն վկայութիւններ են իր թեկնածութեան համար։ Այս մասին թող մտածեն նոյնիսկ իր կողմնակիցները, եթէ դեռ կան։

50 ՄԻԼԻՈՆ ԻՏԱԼԱՑԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Պաշտօնական ամենավերջին վիճակագրութեանց համեմատ, 1927 դեկտ. 31ին իտալիոյ բնակչութիւնն էր 40.796,000 հոգի, այսինքն անցեալ տարուընէն 390,000 աւելի։ Արտասահմանի մէջ բնակող իտալացիներու ընդհանուր թիւն է 9.250.000։ 1928ի առաջին չորս ամիսներուն Իտալիոյ բնակչութիւնը աւելցած է 174.000 հոգի, այսինքն անցեալ տարուան նոյն շրջանէն 19.000 հոգի աւելի։

Այս հաշուով, միայն Իտալական թերակղզիին մէջ բնակող իտալացիներու թիւը աւելի է Ֆրանսայի բնակչութենէն։ Ցետոյ Ֆրանսայի մէջ աւելի մեծ թիւով օտարներ կը բնակին, մինչ Իտալիա շատ քիչ քանակութեամբ օտար տարրեր կը պարունակէ։

ՆԻՇԵՐ ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

(ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳՐԷՆ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Լաւ կազմակերպուած եւ կենսունակ պետութեան մը մանրանկար կը ներկայացնէր Վանի այն օրուան կեանքը։

Ռուս կառավարութիւնը (Կերենսկիի, Կասոյի Համբարձումեանին յանձնած էր արդէն գումար մը նախնական ծախքերու համար եւ խոստացած էր աւելի մեծ գումարներ ալ ղրկել։

Կոստին Կովկասէն հետը բերած էր 8-10 միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած երիտասարդ գործիչներ։

Ճակատներու ընդհ. լքումը անարձագանգ չէր մնացած նաեւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Վհատած ռուս զօրքի վերջին մնացորդներ երկու անգամ թալանի կ'ենթարկեն Վանի նոր շուկան։ Մուժիկներու վաշտերը գլխաւոր ..., անխնայ էին դարձած։

Այն ատեն Ռուս ոգին դէմ էր Վանի թալանուած ու գաղթական հայութեան։ Ռուս զինուորները կ'ըսէին, մենք ալ թէ հայութեան կամ Վանեցիին թշնամի ենք, այլ բուրժուաներուն, որոնք խանութներ բացած զինուորութիւնը կը կողոպտեն։ Թիֆլիսէն հասնող հա-էր պրոպագանդիստները իրենց միթինկներով եւ ոգեւորիչ ճառերով ոչինչ կրցան փոխել կացութենէն։ Բոլշեւիկ պրոպագանդը ուժգին կերպով առաջ կը տարուէր, Վանի մէջ ձեռնարկուած էին երկու ռուս բոլշեւիկ զինուորներ և Կամարջ գրկուած, ... զինուորական ... խաղը կը վախնար զանոնք զատել։

Անմասն ու անտեղեակ չէր նաեւ մեր զինուորութիւնը բոլշեւիկեան քարոզութիւններէն. լքե՞լ թէ մնալու միտքը ծագած էր։ Եւ երկու ուղղութեամբ ալ պայքար կը տարուէր, լռելեայն, բայց ուժգին եւ անխնայ։

Վանի բնակչութիւնը 26 հազարի կը հասնէր, իր թիւէն անհամեմատ աւելի խոշոր տարածութեան մը վրայ տեղաւորուած եւ մէկէ աւելի երկար ու լայն ճակատներու վրայ կռուելու դատապարտուած։ Հայ զինուորներու մէջ գիտակից ու հայրենասէր տղաները սակաւաթիւ էին, բայց եղածներն ալ արտակարգ արժանիքներով եւ հայրենասիրական ոգիով տոգորուած։ Յատուկ դէպք մը՝ Հ. Մելքումեանի ջանքերով կազմուեցաւ Վանեցիներու ... գունդ։

Այդ ատեն Թիֆլիս կը գտնուէր Անդրանիկը, որ հեռագրած էր Վանի կոմիսարիատին, ... Երկրապահ գունդեր, որոնք պիտի կազմէին մէկ զօրաբաժին, Անդրանիկի ընդհ. ... րութեամբ։ Գունդը պիտի կոչուէր Վանայ գունդ եւ ... Երկրապահ անունը պիտի կրէր։

Շնորհիւ Յ. Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ եւ 15 ենթասպաներու օժանդակութեամբ կը կազմակերպուի Վանի ենթասպայական դպրոցը։ Թէ ենթասպաներ եւ թէ 4—5 տասնեակ նորավարժ վանեցի զինուորականները կը մարզուին եւ մինչեւ վերջը կը մնան ժողովուրդին հետ, անոր բոլոր զրկանքները եւ տառապանքները բաժնելով։

Պահեստէն 300 լեբել հրացան կը տրուի երկրապահ վաշտերու եւ օրուան պահանջները գոհացնելու յոյսը կը կապուի տեղական ուժերուն եւ Ե.րդ. գնդին։

«Դէպի տու՛ն» նշանաբանը ռուս բանակի մնացորդ զինուորներու, մանաւանդ Հրեաներու, խազախներու, ռուս ... եւ սակաւաթիւ թաթարներու մէջ երթալով աւելի վարակիչ կը դառնայ։ «Դէպի տո՛ւն» գոռացողները չափէն աւելի կը վախնային Ե. գունդէն, որուն զինուորներու բացարձակ մեծամասնութիւնը իր հայրենասիրութեամբ, զիմադրական կորովովը եւ մինչեւ վերջը ճակատը պահպանելու վճռականութեամբ, խոշոր ազդեցութիւն առաջ բերած էր։

1917 Դեկտեմբերի վերջերը, սպաներու ամբողջ կազմը ներկայանալով, կը յայտարարէ թէ թիկունք մնկնելու առիպողականութեան առջեւ կը գտնուի։

Այդ ատեն ընդհ. հրամանատարի փոխանորդն էր անկամ զինուորական մը՝ Պօղոսովը, որ թէեւ Հ. Մելքումեանին կը խոստանայ խանգարել մնացած զօրքերու Վանէն հեռացումը, սակայն ի վերջոյ կը համակերպի, զինուորներուն յայտարարելով թէ՝ եթէ անոնք երթան, ինքը հակառակ չէ։

Պօղոսովի այս յայտարարութեամբ, ճակատի զօրքերու շարքերը բոլորովին կը նօսրանան ու ... կ'ամայանան։

Հ. Մելքումեանի ջանքերով միայն հահանջող զօրքերէն մէկ մասը կէս ճանապարհէն կը վերադառնայ, իսկ միւս մասը զինաթափուելով, կը շտապէ Կովկաս։

Նոր կացութեան հանդէպ չի շշմիր Վանի ժամանակաւոր անկախ կառավարութիւնը։ Շատով Ոստանի, Հերճի, Առնիսի և միւս դիրքերու մէջ կ'ամրանան նոր վաշտեր, նոր ու խանդավառ վաշտապետներով եւ ջոկատապետներով։

Սոցիալիստ ... ... Կրէյսը Վան այցելելով, կը խոստանայ ամէն կերպ ... կառավարութեան, եթէ ան պահէ Վանի ճակատը եւ ապահովէ իր թիկունքը, մինչեւ Ատրպատական։

Կրէյսր անկէ առաջ ալ 1917) ռուս զօրքերու ... օրերուն, Վան եկած էր Թիֆլիսէն ... փաստաբանի մը հետ։ Իր նպատակն էր՝ ծանօթանալ ճակատի վիճակին եւ ռուս զօրքերու տրամադրութեանց։ Դիտէր նաեւ տեսնել, ինչ որ լայն հնարաւորութիւններ կուտար իր ուրիշ ծրագիրներուն։

Միւսանգամ Կրէյսր, այս անգամ կը ներկայանար իբր հարիւրապետ, զինուորական համազգեստով և զինուորական ծառայութեան մէջ։

Կրէյս կուտայ իր տրամադրութեան տակ գտնուող փոքրիկ գումար մը եւ կը խոստանայ նորէն օժանդակել, Կովկաս ... Գ'անգնի նաեւ Գ ..., սիրաշահելու համար Սմկօն, եւ համոզելու՝ որ ան Վանի արեւելեան սահմաններուն վրայ ...։

Կրէյսի Պարսկաստան մեկնումէն վերջ սակայն, ճամբաները գոցուեցան եւ ան այլեւս ոչ վերադարձաւ եւ ոչ ալ հնարաւորութիւն ունեցաւ իր խոստումը կատարելու։

1918 Յունուար-Փետրուար ամիսներու ընթացքին, վերական կառավարութեան կռիւները Վանի բոլոր ճակատներուն վրայ միաժամանակ։ Տնտեսական տագնապը փարատելու համար, կառավարութեան համաձայնութեամբ Կ. Համբարձումեանը Գ. Պուլղարացիի եւ Ս. Մեսրոպեանի ստորագրութեամբ եւ Վանի նահանգապետարանի կնիքով 20.000 րուբլիի արժէքով 5, 10, 25, 50 եւ 100 րուպլիանոց խմաթաւոր ... տպագրեց։ Զօրքն ու բնակչութիւնը կը խանդավառուի և լուրջ պատուար կը հանդիսանայ Փոքր Ասիոյ խորերէն անարգել դէպի Ատրպատական ու Կովկաս յառաջացող թրքական հետեւակ և հեծեալ զօրաբաժիններու, որ կը գտնուէին Ալի Իհսան փաշայի հրամանատարութեան տակ։

«Պարսկաստան քաշուած Հայերն ու Ասորիները սկսած ըլլալով Անգլիացիներուն օգնութեամբ վերակազմել իրենց ուժերը եւ յարձակում գործել հոն գտնուող խուժաններուն վրայ, թէ Անգլիացիներուն Հայերու եւ Երեւանի հետ ունեցած յարաբերութիւնը խզելու, թէ Վանի ... ... հեռացնելու եւ թէ Պարսկաստանէն զալիք անգլիական ու հայկական վտանգին դէմ պաշտպանուելու համար, Ատրպէյճանի մէջ գործող թիւրք ... պութեան աջակցելու համար 5րդ զօրաբանակը պաշտօն ունէր գրաւելու Վանն ու ... ի վերջոյ, օդակցելու Երեւանը, Ալի Իհսանի յիշատակներ ... ցիրտի Էնքեալի ...)

Գալով Նուրի փաշային, անկախութիւն ... յայտարարած Ատրպէյճանի կառավարութեան համար բանակներ կազմելու կ'երթար, սամ. կառավարութեան կողմէ խոստացուած զինուորական մարմին մը մասնակցութեամբ։ Այս նպատակով, Մոսուլ-Ռէվանտուզ ճամբով Դաւրէժի վրայէն Ղարաբաղի մայրաքաղաք Շուշի պիտի անցնէր իր տրամադրութեան տակ ունենալով սպայակոյտի քանի մը անդամներ, զանազան աստիճանի սպաներ, ենթասպաներ, միասին տանելով հրացաններ, գնդացիրներ, ռազմամթերք եւայլն, ...

Այսպիսով, կը պարզուի իր քական զօրքերու պարսկական Ատրպատականի արշաւանքը, Երեւանի օդակման եւ ... ... դաժարի իրականացման ծրագիրը։

Կացութիւնը անտարակոյս տարբեր դառնալու ... եւ փակեան կ'ունենար, նաեւ Երեւանի մէջ, եթէ Վանի անկախութիւնը յայտարարող հայկական և գունդն ու տեղացի երկրապահ վաշտերը Առնիսի, Կառուրջին և Ոստանի դիրքերու իրենց երկարատեւ եւ յամառ դիմադրութեամբ, արգելք չհանդիսանային Ալի Իհսան եւ Նուրի փաշաներու Վանէն մինչեւ պարսկական սահմանը՝ եւ ապա Երեւան ու Շուշի անարգել զօրամասերուն յառաջխաղացման։

Կովկասի անսաստ վիճակը, պայքէնի եւ ռազմամթերքի պակասը եւ թշնամի ուժերու բացարձակ գերակշռութիւնը նահանջի կը մղէ Վանի ուժերը, որոնք Սալմաստ կը հասնին 1918 Մարտ 27ին, ուր եւ կը անդամաւորուին։ Յետոյ վերակազմելով իրենց Սալմաստի հայկական և ասորական վաշտերը նոյն ...։ Սալմաստի պաշտպանութեան կռուան նոյն տխրահռչակ եւ արիւնարբու Ալի Իհսանի եւ Նուրի փաշայի զօրամասերը, հիմք դնելով Ատրպատականի հերոսամարտին եւ մինչեւ 1918ի Սեպտեմբեր զբաղեցնելով եւ հարուածելով երկու փաշաներու զօրամասերը եւ մինչեւ զինադադարի նախօրեակը կասեցնելով անոնց յառաջխաղացումը։

1918 Մայիս 28ին, երբ Երեւանի մէջ Հանրապետութիւն ... կը գրուէր, այդ օրը ... մինչեւ Յուլիս 24ը, Վանի անկախութիւնը յայտարարած ուժերը, օրհասական եւ անհաւասար կռիւ կը մղէին Վանէն-Սալմաստ, Ուրմի, Սօուճ-Բուլաղ, Սային Ղալայ գծին վրայ, ուր եւ ինկաւ Վանի անկախութեան անմահ ղեկավարը— ... տի Համբարձումեանը։

Ինչպէս որ Ղարաքիլիսէի ... Սարդարապատի հերոսամարտերը իրենց անօրինակ գիտակցութեամբ, կա՛ւկանգեցին վերջ փաշայի բանակները, բարձրացուցին Կովկաս գտնուող ... մարտիկներու եւ ժողովուրդի տրամադրութիւնները, Վանի անկախութեան ձեռնարկն ու անոր միջոցով կազմակերպուած ինքնապաշտպանութեան գործն ալ գործնական գին ունեցաւ թէ Ատրպատականի 75.000 գաղթականութեան փրկութեան, թէ թուրք կառավարութեան դիւային ծրագրի մէկ խոշոր մասին խանգարման եւ թէ Երեւանի թշնամի խոշոր ուժերու միասնական յարձակումէն դերծ պահելու տեսակէտներէն։

Վանի անկախութեան պատմութիւնը ունի մեծարժէք էջեր, որոնց ուսումնասիրութիւնը պատմագրին իրաւունքն է։

Զինուորի օրագրէն փրցուած այս նիշերը վերյիշումներ կրնան ըլլալ, նահատակ ու փրկուած զինակիցներու յիշատակին եւ ինչպէս նաեւ պատմական հաւաքում դառնալ Նոր սերունդին համար։

ԱՅԳԻ

[illegible]

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(14 Յունիս

Պ. Ղեւոնդ Մելոյեանի «Բարոյական եւ անբարոյական գրականութիւն» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն — «զրոյց» մը ըսած, ինչպէս ինք կը սիրէր կոչել զայն։

Ան նկատեց՝ որ մեր գրականութիւնը որ եւ է արժէք չի ներկայացներ եւրոպական մշակոյթով սնած որ եւ է մտքի համար, որուն պատճառը մենք ատեր ենք վերագրելու մեր լեզուին դժուարութեան։ Մինչդեռ անոր վրայ նայելու եղանակն է սխալ։

«Մեր մէջ գրականութիւնը ... տարուի փառասիրութեան, ... պահանջէ կամ ժամանցի զբաղումներէ, մինչդեռ անոր կոչումը շատ աւելի բարձր եւ անոր յաման որ եւ է օգտակար նպատակի սահմանուած ըլլալ՝ կարելի չէ ընդունիլ գրականութիւնը գրականութեան համար միայն։ Բոլոր արուեստները, ինչպէս նկարչութիւն, արձանագործութիւն, եւլն. կարող հնուն կրկնութիւնն են՝ շատ քիչ ձեւափոխութիւններով։ Գրականութիւնն է միայն որ մարդկային յարափոփոխ հոգին կարգմանն է։ Եւ ընկերային պայմանաւ բարոյականը, բարքն ալ միշտ կը փոխուի, ծնունդ տալով բարքերու գրականութեան։ Գրականութեան դերը ստարակութեան աչքին կարմիր ակնոցը վերցնելով կանաչ անցընել, կամ կանաչի տեղ գիրքը տալ չէ, այլ անոր աչքին ամէն տեսակի ակնոց կամ ամէն կապ վերցնելով՝ կարելիութիւն տալ որ իր զգացումներուն եւ հետաքրքրութեան միջոցով տեսնէ ամբողջ իրականութիւնն իր բոլոր կողմերով։ Այն ատեն, այդ գրականութիւնը ըստ էութեան պիտի ըլլայ «անբարոյական» եւ փոխադարձաբար։ Օրինակ, «Օթելլօ»ն ըստ էութեան անբարոյական գործ մըն է, բայց իր ազդեցութիւնն է՝ բարոյական»։

Պ. Ղեւոնդ Մելոյեանի կարգ մը մտքերուն շուրջ վիճաբանութիւն ծագեցաւ ներկաներուն միջեւ։ Նկատուեցաւ՝ որ մեր [illegible] պայմանները բնականէն տարբերած են՝ հայաստանի [illegible] է օրէնքի ու կարգապահութ[illegible]։ Որ մեր քաղաքական կացութիւնն է եղած մեծագոյն արգելքը մեր գրականութեան անկախ զարգացումին։ Որ [illegible] գրականութիւնը արդար հայրենասիրութիւնն էր [illegible] կեղծ գրականութեան։ Որ եւրոպական տեսակէտը սխալ է ընդունիլ բոլոր հայերու [illegible] արժէքի, եւ որ շատ ճիշդ չէ նաեւ ընդունիլ որ մեր գրականութիւնը որ եւ է արժէք չի ներկայացներ օտարներուն աչքին եւլն.։

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՃԱՑՆԷՆ

Նոր Ջուղայէն Թղթակից մը կը գրէ.—

Ջուղայեցի անցորդներից մէկը փորձում է Ջուղայում այնքան սիրուած երախտաւոր Թադրոս եպիսկոպոսին տեսնել։ Սենեակը ցոյց են տալիս, գնում է այցելութեան դուռը բաց է անում մի խղճուկ վանական, որ զարմացած հարցնում է, թէ ի՞նչ է ուզում։ Այցելուն ասում է, որ Թադրոս եպիսկոպոսին է ուզում տեսնել, եւ երբ իմանում է, որ գիմացը կանգնածը Թադրոսն է, ապշում է, աչքերին չի հաւատում։ Ինչպէ՞ս, մի քանի տարի առաջ տեսած փայլուն, ժպտադէմ, առոյգ ու խրոխտ Թադրոսը, որ իշխողի ու ղեկավարողի հմայքն ունէր, այժմ միջնադարեան անշուք խցիկում ընկճուած ու անժամանակ ծերացած, հոգեպէս ընկած մի վանական է դարձել հնազանդ է տխուր տպաւորութիւնների տակ։

Նոյն պարոնը պատմեց եւ Գիւտ եպիսկոպոսի մահուան մասին. Գիւտ-Նակեան եպիսկոպոսը ենթարկել է [illegible] — ցնորական վիճակի մէջ է եղել [illegible] [illegible]։— Թոյլ չեն տւել հիւանդանոց տեղափոխելու, ընդհակառակն, իբր թէ սուրբեր համար գիշերները չեկիստներ են ձգում խցիկը, եւ նրանց ներկայութիւնն աւելի է գրգռում ու ծանրացնում հիւանդի վիճակը. վերջը մահամերձ վիճակի մէջ ճանապարհում են Էջմիածին, ուր մի օր ապրելուց յետոյ, առեղծուածային մահով մեռնում է երիտասարդ եւ ապագայ խոստացող գիտնականը։

Նորերս եկած գերասան մը շատ խորոշ յայտարարութիւններ է ըրեց յետոյ ուելագրել.

— Եղբայր, ի՞նչ էք ուզում, օդ չկայ շնչելու, ո՞վ, մարդ խեղդւում է, խօսք, խիղճ, արտայայտութիւն [illegible], [illegible] չկայ, ուխտ, Թատրոն ու մամուլ չկայ, չկայ, Մարդը մեքենայ է, գերի ու ստրուկ է։ Ի՞նչ էք ուզում, երբ հայ ժողովրդի մտաւորական ներկայացուցիչ [illegible] ու վիպասան Շիրվանզադէն, որ «Պատուի համար» ու «Քաոս» է տւել, նա անգամ դարձել է մի խրտուիլակ, թէթեւսոլիկ ու քծնող, որ իր գրիչը ծախում է չեկիստներին, [illegible] իր մարմինն է ծախում։ Պատուէրով ու դրամով գրեց, գրեց ժպիտներ ստանալու համար իր հոչա-

ֆաւոր «Մորգանի խնամին» որ դրամատիկական խմբերը ներկայացրին ներքին դժգոհութեամբ ու արգահատանքով, որ ծաղրում է տալ, գիրքերը ծաղրում է ազգային բոլոր սրբութիւնները, որոնց երկրպագում էր երկու տարի առաջ։ Էլ ի՞նչ պիտի սպասէք միւսներից

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք արդէն, Եգիպտոսի կառավարութիւնը իրաւունք տուած է Ազգ. Սահմանադրութեան պաշտպաններուն, չճանչնալ համարելով Թորգոմ եպիսկոպոսի եւ իր ծովանաւորած խմբակին կարգադրութիւնները:

Այս յաջողութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» կը գրէ 15 Յունիս.

— «Անսահմանօրէն գոհ ենք, որ յաղթանակած է Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը։

Ուրախ ենք, որ քմահաճոյքը —աննախընթաց եւ անօրինակ— պատժուած է վերջապէս։

Հպարտ ենք, որ եգիպտական կառավարութիւնը, տոգորուած խորին յարգանքով դէպի մեր Սահմանադրութիւնը, պահակ կեցած է անոր եւ որոշած է հակել անոր գործադրութեանը վրայ։

Սակայն տխուր ենք, որ անխղճօրէն կոխկռտուած է այդ Սահմանադրութիւնը, խորտակուած, արհամարհուած ու անարգուած անձի մը կողմէ, որ իր կոչումով իբր կղերական եւ իբր «Առաջնորդ» մեծագոյն ակնածանքը պէտք է տածէր անոր հանդէպ»։

Մեր պաշտօնակիցը պարզելով սագնալին զանազան ծալքերը եւ ծակառակորդներուն [illegible] դաւերը, շարունակէ.

«Որեւէ կը մնար,— ու. Կամ բռնութեամբ քշել բռնաւորները ու անսանձները Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանէն, եւ կամ

բ. Դիմել կառավարութեան եւ անկէ պահանջել, ճանաչումն ու գործադրութիւնը Հայոց Ազգ. Սահմանադրութեան։

Յանուն համայնքի խաղաղութեան, յանուն մեր բարի համբաւին եւ յանուն Սահմանադրութեան փրկութեան, մենք նախընտրեցինք այս վերջին ճամբան։

Դիւրին գործ չէր, մենք այդ շատ աղէկ գիտէինք. ճանչցնել տալ մոռցուած եւ [illegible] Սահմանադրութիւնը, եւ կառավարութենէն անոր ճանաչումն ու գործադրութիւնը պահանջել։

Այս բոլորը գիտնալով միասին, մենք լծուեցանք այդ ծանր, դժուարին ու սրտամաշուք աշխատանքին։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՕՏԱՐԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՆՈՅՆ Է ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ՀՌՈՄ. Սեփ. Թղթ.—Վերջերս իտալական ոստիկանութիւնը իմանալով որ հայ վաճառականի մը քով երկու հայ պաշտօնեաներ կը գտնուին, հարիւրական լիրէթ տուգանք առնելէ յետոյ, տանջանքներ որ պայմանաժամ կուտայ պաշտօնեաները հեռացնելու համար։ Աղերսագիրով մը կարելի կ'ըլլայ մէկ տարուան հրաման առնել։

Ինծի ծանօթ են նաեւ ուրիշ շատ պարագաներ։ Մեր հայրենակիցները, շնորհիւ իրենց կարողութեան կը յաջողին պաշտօն մը ճարել։ Երբ կարգը անունը արձանագրելուն կուգայ ու օտար ըլլալը կը հասկցուի, կը մերժուին՝ առարկելով որ [illegible] եկած է օտար պաշտօնեայ չառնել։ Այս օրէնքը 1923էն ի վեր կայ եղեր եւ հիմա որոշուած է խստօրէն գործադրել։

Իտալիոյ Հայերուն թիւը 3000ի չի հասնիր։ Իսկ անոնք որ ստիպուած են օրական աշխատանքով ապրուստ ճարել, 200ի կը հասնին։ Գրեթէ բոլոր վաճառականները արտածումով կը զբաղին, [illegible] [illegible] ժանդակեն իտալական տնտեսական ծաւալման։ Հայութեան մեծագոյն մասը կը բաղկանայ կրօնական եւ դպրոցական հաստատութեանց կապուած անձերէ, որոնք պատրաստ դրամագլուխ կը ծախսեն Իտալիոյ մէջ եւ միւս կողմէն գրականութեան եւ արուեստի տարածման բոյներ կը կազմեն։ Շատ պարզ է, ուրեմն, որ Իտալիոյ հայութիւնը բացարձակապէս պետութեան վրայ բեռ չէ, այլ [illegible]։

[illegible] թեան այսօրուան վիճակը հետեւանք է անիրաւ գաղթականներու, որոնց պատասխանատուներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Իտալիան։

Ս

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՏՊԱՐԱՆԸ

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» անցեալ տարի ձեռնարկած էր իր սեփական նոր տպարանին շինութեան, ուր փոխադրուած է այժմ։ Աշխարհի ամէնէն մեծ եւ կատարեալ տպարանն է որ օրական երկու միլիոն թերթ տպագրելով, կարող կ'ըլլայ [illegible] հրատարակութեան մրցանիշը։

«Տէյլի Մէյլ» հետ մրցումի ելած է ամերիկեան «Շիքակօ Տէյլի Նիւզ» օրաթերթը որ իր կարգին ձեռնարկած է հիմնելու աշխարհի ամէնէն մեծ տպարանը։ Շէնքը պիտի ունենայ 23 յարկ

ամէն մէկ յարկ յատկացուած պիտի ըլլայ թերթին մէկ սպասարկութեան։

Իսկ բարձրագոյն յարկը պիտի յատկացուի թերթին անթել հեռագրի սպասարկութեան, որ աշխարհի բոլոր մասերուն հետ կապ պիտի դնէ ուղղակի յարաբերութեան մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԴԷՄ

ԼԻՈՆ, 20 Յունիս.— Ս. Դ. Հնչակեանները իրարու դէմ ելած են նորէն։

Երէկ՝ Գշ օր կէսօրէ վերջ, քաղաքական դատարանի առջեւ տեղի ունեցաւ Հնչակեաններու դատը [illegible] Եւրոպայի Հնչակեան կեդր. վարչութիւնն է, [illegible] Հնչակեան [illegible] նախկին վարչութեան դէմ։ Կեդր. վարիչ մարմինը կ'ամբաստանէ նախկին վարչութեան անդամները իբրեւ զեղծարար ու չարաշահող, անցեալին ու ներկային մէջ։ Դատը պիտի շարունակուի ուրիշ ատեանի առջեւ, դատարանը ինքզինքը անձեռնհաս հռչակած ըլլալով։

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՏՐՈՒԹԻՆ ՄԷՋ.— Նախկին զինուորական մը, որ պատերազմի պահուն ծանր վէրքերու հետեւանքով.ջղային խանգարման ենթարկուած էր, դատարանի գիւած էր իր նպաստը հալիւրին 60ի [illegible] իջեցնելով։ Ուրիշ օր, մինչդեռ իր փաստաբանը տոկին Ռէյմոնտ Լըֆէվր անոր դատը կը պաշտպանէր նախկին մարտիկը յանկարծ զայն [illegible] ու խօսքը նախագահին ուղղելով ըսաւ.

— Ես ծանր վիրաւոր մըն եմ, իրաւունքս կը պահանջեմ։

Ու գրպանէն ատրճանակը հանելով, երկու գնդակ պարպեց, գնդակ մը միայն անցաւ դատաւորին շատ մօտէն, ու մխրճուեցաւ գրասեղանին մէջ։

Ոստիկանները մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան զսպել կատղած մարտիկը, որու բացակայութեան, դատը շարունակուեցաւ ու վճիռ տրուեցաւ ի նպաստ անոր։

2000 ՀՈԳԻ ՆՈՅՆ ԸՆՏԱՆԻՔԷՆ.— Մարսէյլի մէջ, Սիլվօ Մաքէթթի իր նշանածին տունը գացած էր, ամուսնութեան թուականը որոշելու համար. խորհրդակցութեան ընթացքին, Մաքէթթի՝ յանկարծ, գրպանէն ատրճանակ մը հանեց ու պարպեց իր նշանածին, անոր քրոջ ու ծնողքին վրայ։

Աղմուկին վրայ, դրացիները երբ հասան երկու արիւնթաթախ դիակներ գտան, մայր ու աղջիկ։ Իսկ հայրն ու միւս աղջիկը

վիրաւորուած էին, փոխադրուեցան հիւանդանոց, իսկ մարդասպանը գնաց, յանձնուեցաւ ոստիկանատուն։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ.— Ամերիկացի ներկայացուցիչ մը, Ռոսսի, մուշտակի մեծարժէք վերարկու մը կ'ուզէր ծախել։ Քանի մը օր առաջ, երկու փայլուն պարոններ, իրենց շքեղ ինքնաշարժը կը կեցնէին անոր գրասենեակին առջեւ, եւ կը փափաքէին տեսնել ու գնել վերարկուն։ Սակայն, անոնցմէ մէկը որ կը ներկայանար կոմս մը [illegible] անունով, կը յայտնէր թէ սակարկութենէն առաջ, պէտք էր որ իր կինը անգամ մը տեսնէր մուշտակը։

Ռոսսի համաձայնեցաւ անոնց ընկերակցիլ, եւ մուշտակը միասին առնելով, անոնց.քով տեղ գրաւեց ինքնաշարժին մէջ, որ Օփերայի մօտերը մեծ պանդոկի մը առջեւ կանգ առաւ. գնորդները վար իջան, մուշտակը առին ու ցիկին կոմսուհիին ցոյց տալու համար, մեկնեցան եւ այլեւս մէջտեղ չելան։

Ռոսսի, յետոյ իմացաւ, որ անոնք, ինքնաշարժը միայն երկու ժամուան համար վարձեր էին,

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց անոնց ինքնութիւնը, սակայն դեռ չեն ձերբակալուած։

ԿԱՏԱԿԱՍԷՐ ՆՇԱՆԱՏՈՒՀԻՆ. — Անցեալ օր կէսօրին, վայելուչ օրիորդ մը, ճաշարան մը կը ներկայանար եւ նոյն իրիկուան համար, նշանտուքի ճաշասեղան մը կ'ապսպրէր։

Ճաշարանէն ելլելէ յետոյ, օրիորդը գնաց ծաղկեվաճառին, ծաղիկներ ընտրեց սեղանը զարդարելու համար, եւ ճիշդ վճարելու պահուն, յանկարծ նշմարեց որ, պայուսակը տունը մոռցեր էր, եւ որովհետեւ օրիորդը վստահելի էր, ծաղկեվաճառը անոր 300 ֆրանքի վարկ բացաւ եւ փունջերը ղրկեց ճաշարան։ Օրիորդը մեկնեցաւ ու գնաց նպարավաճառի մը զանազան պահածոներ յանձնարարեց, բոլորը յանձնելի ճաշարան։

Իրիկունը, սեղանը զարդարուեցաւ ծաղիկներով, բայց ճաշարանին տէրը ի զուր սպասեց հիւրերուն։ Կ'երեւի վերջին պահուն, նշանտուքը խզուած էր...։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԷՆ ԵԼ — Շատ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, ֆրանսական Ակադեմիայէն գողցուեցաւ պատիթանկարժէք ժամացոյց մը, շինուած էր 1764ին։ Գողութիւնը, կը կարծուի թէ տեղի ունեցած է շէնքին շատ ծանօթ մէկու մը կողմէ, կամ պաշտօնեայի մը մեղսակցութեամբ։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին գողը եւ գողօնը երեւան հանելու համար։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 28

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Այդ եր շուկան։ Եւ ի՜նչ աղջիկներ, որքա՜ն փոշի եւ ինչքա՜ն ճանճ։ Անշուշտ Սոթիրիս ճապուսութեան դպրոցին չէր պատկաներ. վիպականութիւնը հեռուէն [illegible] է, երբ մարդ այդպէս գոյնզգոյն աղտեղութիւններու մէջ [illegible], ուրիշ բանի կը բաղձայ, եւ Սոթիրիս Լազարինայի իր պզտիկ խանութը կը նախընտրէր։

Բայց հիմա, ամէն անգամ որ [illegible] կուգար, ամէն ինչ կարծես [illegible] գորութեամբ կենսա[illegible] կ'ըլլար։ Այսմէն երկու տարի վերջ, արդէն աչքառու [illegible]։

Մէկէն բոլորովին ուրիշ քաղաք մըն էր։ Ցեղն անգամ փոխուեր էր Սոթիրիսի խելքը չէր

հասներ թրքական թաղը, հին Վոլօն, ծովածոցին խորը, կ'աներեւութանար հիմա միւս եզերքին վրայ քարափներ կային, ճեմելիքներ, ճերմակ, մաքուր տուներու շարք մը։ Անկասկած, կը խորհէր Սոթիրիս, այն Եւրոպան որու այնքան գովեստը լսեր էր, չէր կրնար աւելի գեղեցիկ ըլլալ։ Բայց այդ տուներէն, հանրակառքերէն, ադամուկներէն աւելի շուկան էր որ գինքը կը հմայէր։ Երբեք այդ տեսարանէն չէր յագենար։ Ինչ լաւ էր այդպէս հարթ փողոցներով, առանց անկարգ բազմութեան մը հրմշտուքներուն, մայթերուն վրայ առանց աղտեղութեան, այդ գեղեցիկ վաճառատուները այնքան մաքրութեամբ՝ շարուած։ Ու սատանայ Ցոյները, կը խորհէր, ինչպէս ըրին այդպէս շուտ եւ մեծ ընելու համար։ Ա՜հ, հող էր որ, խնամոտ, եռանդուն, աշխատասէր վաճառող մը կրնար շուտով հարստանալ։ Ոսկին ինքնին պիտի հոսէր։ Վոլոյի մէջ խանութ մը ունենալ՝ Սոթիրիսի երազն էր։

Երբ պատերազմէն մէկ ամիս առաջ, Լազարինայէն բաժնուելով հոն եկաւ, կ'ուզէր բնաւ չի շարժիլ այլեւս անկէ։ Անմիջապէս նաւ մտնել, երեք հոգիի ճանապարհածախս վճարել, —ինք եւ երկու զաւակները— երթալ Աթէնք, հոն նորէն վճարել առանց ապահով ըլլալու գործը կամ տուն մէջ. ոչ, չէր արժեր։ Ուրեմն մնաց Վոլօ։ Նոյնիսկ Ֆրանսին գիջողութիւն մը ընելով ինքզինքը աշխարհի ամէնէն [illegible] աւելի վտանգի ենթակայ ըլլալով, աւելի հաւաստ անկիւն մը պիտի քաշուէր։ Դէպի Բէլիօն, Վոլոյէ երկու կամ երեք քիլոմեթր հեռու, [illegible] անսահման գաշտի մը մէջ, երեք գիւղեր կային, Անաքորի, Քաթաքորի եւ Բլաթանիս [illegible] ամէնէն բարձրն է, իր ապահովութեան վայրով որ իրեն իբր սանդուխ կը ծառայէ եւ եռեւ կողմէն շագանակենիի սիրուն անտառներով. Բլաթանիս իրեն ամէնէն ապահով եւ անմերձենալի վայրը թուեցաւ իրարանցումի մը պարագային, իրեն կը մնար ծովափը հասնիլ եւ անկէ շոգենաւ մտնել, եւ կամ բաւական էր միւս զառիվայրէն լեռներու ճամբան բռնել, բոլոր հանգիստ խորշերը կը ճանչնար, [illegible] եւ մութ, կաղնիներու շուքին տակ թաղուած, որ երբեք արեւ չէ տեսած։ Հո՛ն, մեր մարդուկը աշխարհին վախնալու ոչինչ պիտի ունենար։

Դէպքերէն մէկ ամիս առաջ, ո՞վ կրնար բանէ մը կասկածիլ։ Սիրտերը յոյսով լի էին եւ երեկոյին Վոլոյի քարափին վրայ, նուագներուն ազդեցութեան տակ երիտասարդներուն միտքը ծովէն անդին, փառքի խօլ երազներուն կը խոյանար։

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Լարիսայի խուճապին եւ սարսափին հետեւանքով տեղի ունեցած քայքայումի պահուն, այդ երազը կարծր հողին վրայ խորտակուեցաւ։ Ցոյները խոյս կուտային։ Բանակին, միահմուռ ետ քաշուելու հրամանը տրուած ըլլալով, յանկարծ, իւրաքանչիւր բաժանումի ընդհանուր ժամադրավայրը ծանուցուելէն առաջ, գրուումը գնորեցուցիչ եղաւ։ Կին, զինուոր, մանուկ, կարասի, սայլ, արկղ, ձի, կառք, անկողին, սուր, հրացան, մարդ եւ անասուն, կը խառնուէին բոլորը, իրարու վրայ կ'իյնէին, կը կռուէին, զիրար կը սպաննէին։ Վեց հարիւր մեռեալ կար։ Ցսիկօ վախին պատճառած ազդեցութիւնն եւ անհասկցողութիւնն էր։ Մինչդեռ Թուրքերը չէին համարձակեր այդ ամայի Լարիսան մտնել

Այդ վարանումը երկու օրէն պակաս չտեւեց։ Վերջապէս բռունցքը տուին յաղթանակին բոլոր եռանդովը։ Ամբողջ Թեսալիոյ մէջ տարածուեցան։ Իրենց, առաջքէն միշտ ետ կը մղէին, փախստականներուն թիւը հետզհետէ կ'աճէր։ Հիւանդ թէ առողջ, բոլորը լքած իրենց գիւղերը, յափշտակիչին մերձենալէն ինքզինքնին կը փրկէին։

Երբ Թուրքը սեմէն ներս ոտք կոխէր, խեղճ հիւղակը կը սարսափէր։ Միայն զայն տեսնելով գիտէին թէ ինչ կ'ուզէր ըսել։ Կը նշանակէր այդ «Տո՛ւր դրամդ, տո՛ւր կինդ, տո՛ւր մանչդ կամ աղջիկդ, տուր ինքզինքդ»։

Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ, Թուրքերը Լարիսա մտնելէ վերջ միայն սկսան կոտորել։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Հելլէն նախարարական խորհուրդը որոշեց տեղահան ընել այն օտարահպատակները, որոնք կը գրգռեն բանուորները խանգարել երկրի անդորրութիւնը։

Քսանթիի ցոյցերու ընթացքին սպաննուած է նաեւ աղջիկ մը։ Բանտարկեալներուն մէջ կան 20է աւելի աղջիկներ։

Հելլէն իշխանութիւնները Քավալայէն 10 եւ Տրամայէն ալ 17 բանուորներ աքսորեցին կիկլատեան կղզիները, իբրեւ դէպքերուն պատասխանատու։ Ուրիշներ ալ յանձնուած են ընդհ. դատախազին։

Հելլէն բարձրաստիճան զինուորական մը ճեռնեւեալը յատաբարած է.

— Վերջերս քոմիթաճիական հրոսախումբեր յայտնուեցան մեր սահմաններուն վրայ։ Նոյն իսկ, մեր պահականոցներուն մէկուն հետ 10 հոգինոց հրոսախումբ մը կռիւ բռնուեցաւ։ Նոյնպէս պուլկար պահականոցն ալ կրակեց հրոսախումբին դէմ։ Ձերբակալուած են չորս մարդիկ, որոնք անձամբ անձամբ բանտարկուած են։ Հաստատուած է որ անոնք կ'ուզէին Նէսթոսի կամուրջը օդը հանել։ Այդ դաւադրութիւնը գլուխ պիտի հանէին անոնք ճիշտ այն վայրկեանին, երբ պիտի պայթէր ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը։ Այս կէտը մասնաւոր ուշադրութեամբ մը քննուած է հարցաքննիչին կողմէ։ Շատ հիմնաւոր կասկածներ կան որ մէկ կողմէն քոմիթաճիներու այս ներխուժումն ու կամուրջը օդը հանելու փորձը եւ միւս կողմէն ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը սերտ կապակցութիւն ունին իրարու հետ եւ հաւանաբար արդիւնք են միացեալ գործակցութեան մը։

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ընկերվարական պետ Հէրման Միւլլէր մէկուկէս շաբաթ բանակցելէ վերջ, չկրցաւ կազմել միացեալ դահլիճ մը, մասնակցութեամբ գլխաւոր կուսակցութեանց։

Այժմ ծրագրած է նախարարութիւնը կազմել ծանօթ դէմքերէ, որոնք դահլիճին պիտի մասնակցին իբրեւ անհատ՝ առանց իրենց կուսակցութեան պատասխանատուութեան։

Նոր դահլիճը, որ հաւանաբար այսօր կազմուի, պիտի բաղկանայ այս կերպով.— Հէրման Միւլլէր (ընկերվարական)՝ վարչապետ, Ֆոն Կէրարտ (կեդրոն՝ փոխ-վարչապետ եւ գրաւեալ շրջաններ, Շթրէզէման (ժողովրդային)՝ արտաքին նախարար, Սէվէրինկ (ընկերվարական)՝ ներքին, Քոխ (ռամկավար)՝ դատական, Հիլֆերտինկ (ընկերվարական)՝ ելմտական, Պրաունս (կեդրոն)՝ աշխատանքի, Քուրթիուս (ժողովրդային)՝ հանրային տնտեսութեան, Կրէօնէր (անկախ)՝ պատերազմական, Շէօցէլ (Պավերիացի ժողովրդային)՝ թղթատարական, Վիրթ կեդրոն)՝ հաղորդակցութեանց, Քայլ (ընկերվարական)՝ պարէնաւորման եւ երկրագործական նախարար։

Անատոլուի երկաթուղիները

Պոլիսէն կը հաղորդեն.— Թուրքեւգերման խմբակը, որուն կ'աջակցին գերմանական մեծ դրամատուններ, մօտ օրէն Թուրք կառավարութեան պիտի ներկայացնէ երկաթուղիներու շինութեան վերջնական յատակագիծ մը։

Այս խմբակը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ պողպատի գործարաններ, երկաթուղիի կազմած հայթայթող ընկերութիւններ, ինչպէս նաեւ Թուրք ճարտարագէտներ, ծրագրած է շինել Կեսարիա-Սվազ-Թուրխալ, Սվազ-Էրզրում եւ Սվազ-Մալաթիա գիծերը, նաեւ Սամսոնի և Մէրսինի նաւահանգիստները։

Անատոլուի երկաթուղիին Թուրք կառավարութեան կողմէ գնուելու խնդիրը դեռ չէ վերջացած։

Օղի՝ Քէօթահիոյ հայ-կաթ. եկեղեցին մէջ

Քէօթահիայէն կը հաղորդուի «Ճիւմհուրիյէթ»ի թէ տեղւոյն հայ կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ վարդապետ մը փախստեայ օղի կը պատրաստէ։ Ցետ քննութեան գտնուած են երկու զտիչ գործիք, 40 քիլոյի չափ օղի, 17 շիշ գինի եւ մէկ քիլօ փախստեայ ծխախոտ։ Զարմանալին այն է որ, կ'ըսէ թերթը, այս եկեղեցին ոստիկան-զօրաց հրամանատարութեան շէնքին կից, ոստիկանատան դիմաց, ոգելից ըմպելիներու մենաշնորհի վարչութեան եւ գործարանին մօտիկ կը գտնուի։

Գողցուած նկարներ Պոլսոյ մէջ

Կարեւոր մաքսանենգութիւն մը երեւան հանուած է Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ։ Անցած շաբաթ «Լէնին» շոգենաւով գաղտնօրէն Պոլիս փոխադրուած են Լէնինգրադի թանգարանէն գողցուած կարգ մը իւղաներկ նկարներ, թիւով 14 հատ, որոնք առանց մաքսէն անցնելու, նաւակով մը քաղաք հանուած են։ Մաքսանենգութիւնը կատարած է յանձնակատար Թահսին Նահիտ պէյ։ Իւղաներկները գործերն են Ռուսիոյ ամենամեծ նկարիչներուն, եւ ոսկեզօծ շրջանակներ ունին։ Բոլոր նկարներն ալ գրաւուած են, եւ պիտի ծախուին, հասոյթը պետական գանձին պիտի արձանագրուի։ Նկարները գտնուած են Թահսին Նահիտ պէյի գրասենեակէն։ Կ'ենթադրուի թէ անոնք գողցուած են խորհրդային թանգարանէն։ Նկարներուն մէջ կայ նաեւ Լէնինի մէկ իւղաներկ նկարը։

Թահսին Նահիտ պէյ թէեւ յայտարարած է թէ նկարները Օտեսայի խորհրդային հիւպատոսին կողմէ ղրկուած են, բայց այս պարագան չէ հաստատուած։

ՀԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 12 քուէապահանջ կիներ Կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Ծերակոյտին առջեւ, առաջնորդութեամբ Տիկ. Ջիֆէլի։ Բոլորն ալ կը կրէին ցուցատախտակներ վրան գրուած. «Ֆրանսուհիները կ'ուզեն քուէարկել, բայց Ծերակոյտը չուզեր»։ Ոստիկանապետին միջամտութեան վրայ, ցուցատախտակները վերցուեցան, սակայն քուէպահանջները պահեցին իրենց գլխարկի ժապաւէնները, որոնց վրայ գրուած էր. «Կինը կ'ուզէ քուէարկել, կինը պէտք է քուէարկէ։»

ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ Մակեդոնիոյ Իփէք քաղաքը հիմնայատակ փճացաւ մեծ հրդեհէ մը։ Կրակը ծայր տուաւ քաղաքի կեդրոնէն, շուկային մէջէն եւ շուտով բոլոր խանութները այրեցան։ Հրդեհը կարելի եղաւ մարել, քաղաքին երեք չորրորդ մասը այրելէն յետոյ։ Մաս մը տուներ միայն ազատեցան։ Բնակիչները ապաստանած են դաշտերը։ Կասկածներ կան որ, կրակը ձգուած է քոմիթաճիներու կողմէ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի 8.30ին Կրպազարանի սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ե. Խաչատուրեան։ Նիւթ՝ Հայ յեղափոխութիւնը եւ հետեւանքները։

Քրիստինէ եւ Դաւիթ Դաւիթխանեանները եւ իրենց զաւակները սրտի խորին կսկիծով յայտնում են առաջինի՝ Թանկագին կնոջ, երկրորդի՝ յոյժ սիրելի մօր եւ վերջինների՝ անուշ մամիկի

ՄԱՐԻԱՄ ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի է ունեցել Թիֆլիզում սոյն Յունիսի 14ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Յովհաննէս Յովհաննէսեան որ կը գտնուէր Պուլ Ցիւռմն։ Անծանօթ ստորագրութեամբ նամակովմը կը հաղորդեն իր մահը։ Իմացնել՝ Գ. Միրոյեանի, 4 Rue Trabos. Combes par Aubin, Aveyron.

— Ցիկին Եվանթիա Ցավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Փիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Ցավուտեան որուն հասցէն էր՝ K. Davidian. Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianh, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ԿՈՉ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

«Օշական» Մատենադարանէն մօտ օրէն լոյս տեսնելիք Գ. Մինաս Չերազի Կենսագրական Մանրանկարներ Mosaïques Biographiques) երկին համար կը խնդրուի բոլոր Հայերէ եւ ազգային իշխանութիւններէ, որ հաճին մեզ տրամադրել ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆ ..1 հետեւեալ ազգային դէմքերուն.

1. Գրիգոր Օտեան, 2. Ն. Տէմիրճիպաշեան, 3. Յովհ. Սեվլիչէն, 4. Գարաբէթեա Կարապետ Գէշ. 5. Ցարութիւն Փաշա Յաատեան, 6. Կարապետ Էաճէպաց Ալի ..., 7. Նահապետ Թուսերեան.

(Գրել՝ A. Ohanessian, La Fère (Aisne), France.)

Կարեւոր.— Ցանկուն հայ գրականութեան եւ հայ պատմութեան, կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել սոյն կոչը։

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐՔ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՄԸ

«ՀԱՅ ԳԻՐՔ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ցենարկածըլլալով պատրաստելու «Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան Հայ կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին ...(Ա—Մ ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Բ եւ Ն գիրերն ալ հրատարակուեցան, ... հետ հին ալբանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն, ... այս կամ այն թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել։ Դարձա՝ չարունակութիւնը պիտի ըլլայ հրատարակութիւն. ան՝ մինչեւ 1905 տարին կը համնէր, անկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ ահագին բան պակսած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան։ Ուստի պիտի ըլլայ միանգամ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, յաւելուածներով եւ յաւելուածներով Այրենի Ֆէ. 1512 — 1930։ Հայկական Հարցի, Հայկական Մատենագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական սեւէ լեզուներով, հաճին ղրկել։— Ինչ որ ստանամ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ՝ շնորհակալութեամբ։

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
c o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gerant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288ter, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ 1928

27 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 684

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Քիչ անդին արտատպած ենք լուր մը, Պոլսոյ «Վագըթ»էն: Թուրք թերթը, իր խմբագրապետին բերնով կը գանգատի թէ Ֆրանսա երես կուտայ հակաքէմալական տարրերուն, փախստական Հայերուն, Չէրքէզներուն, Սուլթան-խալիֆայականներուն եւ 150նոց ցանկին պատկանող Թուրքերու, թոյլատրելով անոնց կեդրոնացումը Սուրիոյ մէջ:

Ֆրանսան ըլլալով հաշտութեան առաջին դաշնագիր ստորագրողը Մուսթաֆա Քէմալի հետ, «Վագըթ» զարմանալի կը գտնէ անոր ներկայ ընթացքը:

Իսկ մենք աւելի կը զարմանանք Թուրք թերթին վրդովման կամ կեղծ միամտութեան վրայ:

Ամէնէն առաջ խօսելով Հայերու մասին, կը յիշեցնենք որ անոնք փախան եւ Սուրիա ապաստանեցան, որովհետեւ Թուրքիա բռնի յափշտակեց իրենց հայրենիքը, եւ նոյն ինքն Ֆրանսայի, ինչպէս Անգլիոյ եւ Իտալիոյ վաւերացնել տուաւ այդ աւազակութիւնը: Անոնք Սուրիոյ մէջ կ'ապրին իբրեւ նոր երկրի մը քաղաքացիները, սպասելով իրենց սեփական հայրենիքին գոնէ մէկ մասին ազատման: Անոնք աւելի բան մը չեն վայելեր, քան միւս քաղաքացիները: Կը կատարեն իրենց պարտքը, եւ կ'օգտուին իրաւունքներէն:

Ինչո՞ւ անհանգիստ կ'ըլլան Նէճմէտտին Սատըգները, որ Թուրքիոյ մէջ կոտորուելու եւ թալանուելու սահմանուած ժողովուրդ մը ապահով կ'ապրի, կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի նոյն Թուրքիայէն բաժնուած հողի մը վրայ, — տարբեր իշխանութեան տակ:

Եւ ինչո՞ւ կը զարմանան որ ան կը հաւատայ իր ապագային, ինչպէս Թուրքը հաւատաց իր ճակատագրին:

Անշուշտ բարենշան չէ անոր նայուածքը: Այդ ո՞ր տառապած, ջարդուած եւ դեռ հալածական ժողովուրդն է որ գլուխ պիտի ծռէր անլուր բարբարոսութեանց եւ պատահական յաղթանակներու առջեւ: Ոչ թէ Ֆրանսան, այլ աշխարհի բոլոր հակաները ձեռք-ձեռքի տուած՝ չեն կրնար իր խոէալէն զրկել ժողովուրդ մը, որ հայրենիք եւ ազատութիւն կ'ուզէ:

Այնպէս որ, Թուրք թերթը ի զուր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Սուրիոյ Հայերուն վրայ: Ընդհակառակն, հոգատար իշխանութիւնը եւ Սուրիոյ կառավարութիւնը իրենք իրաւունք ունին Թուրքիոյ յիշեցնել՝ թէ կարելի չէ մինչեւ վերջը իր տարրական իրաւունքներէն զրկել հալածական ժողովուրդ մը:

Եթէ Թուրքիան վերջնական խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն կ'ուզէ, իր ձեռքն է ապահովել զայն, վերադարձնելով իւրաքանչիւրին իր անձեռնմխելի, բնական իրաւունքները, — հայկական հողերը՝ Հայերուն, քրտականը՝ Քիւրտերուն եւն.:

Մնաց որ, Սուրիոյ Հայերը քաղաքականութեամբ զբաղած չունին:

Ինչ կը վերաբերի սուլթան-խալիֆայականներուն եւ այլազան Թուրք փախստականներու, կը կարծենք թէ քէմալական կառավարութիւնը պէտք է երախտապարտ ըլլայ անոնց, փոխանակ տրտնջալու:

Որովհետեւ անոնք սուլթան-խալիֆայութիւնը վերահաստատել կ'ուզեն, աւելի հետեւողականութեամբ շարունակելու համար համիտեան եւ թուրանական քաղաքականութիւնը, Նախիջեւանէն մինչեւ Բագու, դէպի հիւսիս եւ արեւելք, մինչեւ Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան:

Այո՛, անոնք ոխ ունին ներկայ վարիչներուն դէմ, եւ կ'ուզեն փոխել վարչաձեւը: Բայց չեն հրաժարած մեծագոյն Թուրքիա մը ստեղծելու կամ նախկին օսմանեան կայսրութեան հմայքը վերահաստատելու ծրագրէն:

Անոնց մէջ հաւանաբար կան մարդիկ ալ որ աւելի Թուրք են, քան քէմալականները: Քրտական շարժումն անգամ խալամական քաղաքականութիւն վարելու պատեհութիւն մըն է անոնց համար:

Քէմալականները դէ՞մ են այս ծրագիրներուն: Թուրքիոյ համար վտանգաւո՞ր կը գտնեն զանոնք:

Այն ատեն, ինչո՞ւ իրենք ալ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին, միայն ձեւերը եւ անունները փոխելով: Ինչո՞ւ չեն վերադարձներ հայկական հողերը, եւ ինչո՞ւ կը հալածեն ու կը կոտորեն Քիւրտերը, որ դեռ երէկ արթնցան:

Օսմանի Տունը Քէմալին փոխանցելով, Էնկիւրի փոխե՞ց Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը:

Եթէ ընդդիմադիրները գործակալներ ունին Կովկասի եւ Ռուսաստանի Թուրքերուն մէջ, եւ կը շահագործեն անոնց իսլամական զգացումները, նոյնքան եւ աւելին կը պահեն քէմալականները, արծարծելու և իրականացնելու համար համաթրքական տասնաբանեան:

Այո՛, տարբեր սերունդներ են իթթիլաֆական, իթթիհատական եւ միլլի Թուրքը: Բայց ինչո՞վ կը տարբերի անոնց քաղաքական գիծը՝ ոչ-Թուրքերու հանդէպ:

«Օսմանցիութեան» օրերուն, ոչ-Թուրքերը կը համարուէին տնտեսական ազդակ: Աշխատաւոր ձեռք: Կթան կով: Միշտ դատապարտուած՝ պարբերաբար մորթուելու:

Իթթիհատը, յետոյ Մուսթաֆա Քէմալ միանգամ ընդ միշտ թրքացնելու համար Թուրքիան, գիտական սիստեմի վերածեցին կոտորածը ու բան մըն ալ աւելի, — աւարի տուին ողջ մնացողներուն ունեցած-չունեցածը:

Ընդդիմադիրները, նկատելով որ Թուրքիան կը մնայ տնտեսապէս, կը փորձեն վերահաստատել օսմանցիական «բարիքները», որպէսզի փախստականները վերադառնան եւ նոր աւար պատրաստեն: Էնկիւրի հակառակ է այս ծրագրին: Իսկ իբրեւ հիմնական սկզբունք, երկուքը միասին կը քալեն միեւնոյն ճամբէն, — թոյլ չտալ որ փակուի արեւելքի ուղին, Հայաստանի ստեղծումով:

Էնկիւրի ինչո՞ւ կը վախնայ Սուրիա ապաստանած Թուրք ընդդիմադիրներէն...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԱՂԱՆԻՐԸ

Սելանիկի առաջնորդարանին փակման առթիւ «Հորիզոն» կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (20 Յունիս).

— «Զայրոյթը եւ վրդովումը սահման չունի ժողովուրդին մօտ: Ազանները թող իջնեն անգամ մը իրենց փղոսկրէ աշտարակներէն վար, մտնեն հանրային խաւերու մէջ եւ իմանան թէ ի՛նչ կը խօսին եւ ի՛նչ կ'ըսեն այդ խաւերը իրենց եւ իրենց անլուր արարքի մասին: Քանի մը հաւատարիմներու եւ երկրպագուներու «բաջալերական» փսփսուքներէն թող չխաբուին: Հանրութիւնը ուրիշ խօսք ունի իրենց մասին եւ շատ չի տեւեր, կը տեսնեն արդիւնքը:

Ինքնաբեր շարժում մը արդէն ծայր տուած է հանրային զանազան խաւերու մօտ, պոյքօթի ենթարկելու համար Թաղական Խորհուրդը եւ անոր այս կամ այն գիտումը: Հանրութիւնը, խորապէս լարուած ազգային իշխանութեան դէմ — չուզելով կը գործածենք այս որակումը — իբրեւ պոյքօթի առաջին միջոց, սկսած է մերժել ազգային տուրքի վճարումները: Դաշնակցականները չեն միայն այս դիրքը բռնողները, այլ Դաշնակցութեան հետ ոչ մէկ կապ ունեցող բազմաթիւ արտցաւ եւ դիրք ունեցող հայրենակիցներ, որոնք չեն կրցած մարսել Թաղ. Խորհուրդի արարքը:

Եւ կը մերժեն՝ պատճառաբանելով.

— Չէ կարելի նեցուկ հանդիսանալ եւ օգնել Թաղ. Խորհուրդի մը, որ Առաջնորդարանի փակման միակ պատասխանատուն է: Մենք մեր տուրքը, մինչեւ այսօր կուտայինք Առաջնորդարանին, անոր անունով եւ անոր ընկալագիրներուն փոխարէն: Չկա՞յ այդ Առաջնորդարանը այսօր, չկա՛նք եւ մենք: Չենք կրնար վճարել:

Անա՛, կարճ եւ որոշ, հանրութեան դիրքը Թաղ. Խորհուրդին հանդէպ: Եւ իր պարտականութեան գիտակցութիւնը ունեցող ամէն Հայ, անխտիր, պէտք է այսպէս պատասխանէ Թաղականութեան ամէն մէկ դիմումին: Որովհետեւ, այսպիսի պարագաներու տակ, պոյքօթն ու արհամարհանքն ալ ազգային պարտականութիւններ են, մանաւանդ, երբ այդ արհամարհանքը, նախ եւ առաջ կուգայ արհամարհուելու արժանի մարմինէ մը: Թաղ. Խորհուրդը, վերջապէս, պիտի գիտնայ որ, ինքը ժողովուրդէն վեր չէ: Ընդհակառակն»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

46րդ Ցանկ

	Ֆր.
Օր. X.	50.—
Խօթնակ (Ժանթիյիի)	10.—
Գումար	60.
45րդ ցանկին գումարը	59.842 75
Ընդհ. գումար	59.902.75

Այս գումարէն զանազան թուականներով Միլիպէ, Երուանդ Եպիսկ.ի ղրկած ենք **58,935** *ֆրանք:*

Ցանկը մինչեւ տասը օր ալ բաց կը պահենք, որպէսզի անոնք որ ուշացած են կամ սակաւին հանգանակութիւններ կը կատարեն, փութան ղրկել:

Այս առթիւ, կրկին խմբագրատուն կը հրաւիրուի այն սիրելին որ մատանի մը տրամադրած էր, ծախուելու համար աղէտեալներու օգտին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաքէմալական տարրեր Սուրիոյ մէջ

«Վագըթ»ի խմբագրապետ Մէհմէտ Ասըմ պէյ խօսելով Թուրքեւաֆղան եւ Թուրքեւիտալական դաշինքներու մասին, կ'ըսէ թէ անոնք տեսակ մը ջղայնոտութիւն առաջ բերած են ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ, որ բոլորէն առաջ հաշտութիւն կնքեց Թուրքիոյ հետ: Ու կը հարցնէ.

—Արդեօք որո՞նք են այն ազդակները, որ այսպէս տարօրինակ հոգեբանութեան մը կը մղեն մեր բարեկամ Ֆրանսացիները: Չենք ուզեր խորացնել այս կէտը: Միայն ստիպուած ենք ըսել թէ, մեր դէմ Ֆրանսայի բռնած ընթացքին այս անբացատրելի տարօրինակութիւնը կ'երկարի մինչեւ իր գաղթավայրերը, եւ աւելի ճիշդ՝ մինչեւ Սուրիա: Յայտնի է որ ազգայնական Թուրքիան միայն օտար գրաւողները չվտարեց, այլ եւ նետեց ներքին խառնակութեան տարրերը: Փախան Հայերը, Չէրքէզները, Սուլթանականները, մէկ խօսքով ամէն տեսակ խառնակիչները, որոնք չէին կրնար ապրիլ ազգայնական Թուրքիոյ մէջ: Այս բոլոր տարրերը, մէջն ըլլալով նաեւ Սեւ Ցանկին 150 անձերը, ցրուեցան հոս հոն, — Յունաստան, Միջագետք, Սուրիա, Կիպրոս, Եգիպտոս եւլն.: Վերջերս, այս խառնակիչները սկսած են երթալ Սուրիա, եւ հաւաքուիլ մեր՝ հարաւային սահմաններուն վրայ:

«Տարօրինակ եւ միեւնոյն ատեն ցաւալի չէ՞, որ ո՛ և է երկրի կողմէ ընդունելութիւն չգտած այս տարրերը, կը կեդրոնանան Սուրիոյ մէջ, եւ մեր ներքին ապահովութեան դէմ կը դաւեն: Ուրիշ խնդիր, թէ անոնց բոլոր փորձերը ձախողման դատապարտուած են:

«Արդեօք ինչո՞վ բացատրել, որ Թուրքիայէն վտարուած այս տարրերը Սուրիոյ մէջ կը հովանաւորուին, եւ որոշ սիսթէմով կը հաւաքուին մեր հարաւային սահմաններուն վրայ: Մեր հին բարեկամ Ֆրանսան արդեօք անտեղեա՞կ է այս կացութեան, եւ կամ ո եւ է կապ չի գտներ անոր եւ իր հոգատարութեան միջեւ: Այս երկու պարագաներն ալ հիմնաւոր չենք գտներ, որովհետեւ, Սուրիա ըսելով՝ մենք Ֆրանսա կը հասկնանք: Առանց Ֆրանսայի հաւանութեան, թռչունն չի կրնար թռչիլ Սուրիոյ մէջ:»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Սովետի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ քաղաքական խնդիրներու մասին Էնկիւրիի կառավարութեան կիսա-պաշտօնական բերանը կը ներկայացնէ, հետեւեալը յայտարարած է «Ճումհուրիյէթ»ի Պոլսոյ թղթակցին.

— Վերջերս Իտալիոյ և Աֆղանիստանի հետ կնքուած դաշնագիրներէն յետոյ, փրոթոքոլ մը կնքեցինք Պարսկաստանի հետ, Յունիս 15ին Թէհրանի մէջ: Կը յուսանք որ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սահմանագլուխի խնդիրներուն մասին երկար ատենէ ի վեր Էնկիւրիի մէջ կատարուած բանակցութիւններն ալ այժմ գոհացուցիչ արդիւնքի մը պիտի յանգին: Այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա խիստ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ, չի նշանակեր թէ անիկա մասնաւոր եւ անկախ քաղաքականութիւն կը հետապնդէ Արեւելքի մէջ: Անհրաժեշտ կը նկատեմ այս կէտը դիտել տալ: Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը պիտի ծառայէ փարատելու այս գաղափարը: Անկէ զատ, մօտ օրէն Թուրքեւհելլէն դաշնագրի մը հաւանական կնքումով, Թուրք-հելլէն-իտալական մերձեցումը մեծապէս պիտի ամրապնդէ Միջերկրականի ապահովութիւնը, ճիշդ ինչպէս Թուրք-պարսիկ-աֆղան ճակատը կարեւոր է Արեւելքի ապահովութեան եւ պաշտպանութեան համար:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ ներկայիս Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները նուազ բարեկամական են: Թուրքերը կը սպառնան գրաւել եւ հաշուեյարդարի ենթարկել Պոլսոյ ոչ-փոխանակելի Յոյներուն գոյքերը, որովհետեւ Յոյները կը մերժեն յանձնել Արեւմտեան Թրակիոյ ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն գոյքերը: Այս պայմաններուն մէջ, կ'ըսէ, կանխահաս է խօսիլ հելլէնեւթուրք դաշինքի մասին:

Եգիպտական դահլիճը պաշտօնանկ

Եգիպտոսի նախարարական տագնապը, որուն մասին կը խօսուէր շաբաթէ մը ի վեր, մէկ-երկու ազատական նախարարի հրաժարելուն հետեւանքով, յանկարծ անակնկալ արդիւնքի մը յանգեցաւ: Ֆուատ թագաւորը, համաձայն Սահմանադրութեան իրեն տուած իրաւունքին, առջի առաւօտ նամակ մը ուղղեց վարչապետ Նահաս փաշայի, ըսելով որ իր կառավարութեան հիմը «միացեալ» ըլլալն է. այժմ քանի որ այդ հիմը խախտած է, կառավարութիւնը չի կրնար աւելի երկար մնալ պաշտօնի վրայ: Այս նամակը ընդունելուն, Նահաս փաշա նախարարները նիստի հրաւիրեց Զաղլուլ փաշայի բնակարանին մէջ, ու կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ, գացին արքայական պալատը եւ ստորագրեցին իրենց հրաժարականը: Նահաս փաշա եւ երեք նախարարներ Խորհրդարան երթալով կարդացին արքայական նամակը՝ դահլիճի լուծման մասին ու արահէն մեկնեցան Վաֆտ կուսակցութեան երեսփոխաններու ծափերուն մէջ, մինչ ազատականներն ու ազգայնականները լուռ մնացին:

Եգիպտական դահլիճի լուծման հիմնական պատճառը հե-

(Շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ "ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ,,ՆԵՐԸ

Ամառուան արձակուրդէն օգտուելով, Թուրք պետական մարդիկը զանազան պտոյտներու ձեռնարկած են:

Մինչ Ղազին Վոսփորի գեղազուարճ ափերուն վրայ կը զբօսնու եւ Պոլիսը կը դառնայ Թուրքիոյ ամարանոց-մայրաքաղաքը, գործավարները կը շրջին ներքին գաւառներուն մէջ, մօտէն ծանօթանալու համար այն ժողովուրդը զոր կոչուած են կառավարելու:

Ազգ. Տնտեսութեան գործավար Ռահիմի պէյ Գոստէնտիլի շրջանէն սկսեալ քննութենէ կ'անցընէ հունձքերը եւ գիւղէ գիւղ պտտելով անձամբ կ'ուսումնասիրէ երկրագործներու տեղական բոլոր պէտքերը:

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ նոյնպէս Սեւ ծովու գլխաւոր նաւահանգիստներէն սկսեալ կ'այցելէ ամէն կողմ, տեսակցութիւններ կ'ունենայ դատական պաշտօնէութեան հետ ու կը քննէ քննութիւնները:

Կրթական գործավար Նեճաթի պէյ Անատոլուի երկաթուղագծին ճամբով կը կատարէ իր պտոյտները, գլխաւոր քաղաքներու դպրոցները կ'այցելէ, կը տեսակցի ուսուցիչներուն հետ, ճառ կը խօսի դպրոցականներուն առջեւ:

Եւ դեռ ուրիշ գործավարներ ալ կը պատրաստուին ճամբայ ելլել դէպի գաւառները.

Արդէն Արեւելեան նահանգներուն մէջ մարզպանն ու կուսակալները անընդհատ պտոյտներ կը կատարեն, ժողովուրդին մէջ կը մտնեն, անոր ցաւերը կը հարցնեն եւ ամէն ջանք կ'ընեն՝ Անատոլուցի Թուրքը հրապուրելու, զայն Էնկիւրիին կապելու համար:

Իսկ մեր դիւանագէտներէն, ազգային փրկիչներէն, «ազգասէր» մտաւորականներէն քանի՞ հոգի հետաքրքրուեցան հայ ժողովուրդին իրական վիճակով:

Պոլսէն կամ Փարիզէն հայ ազգին ճակատագիրը վարելու յաւակնող փաշաները, էֆէնտիներն ու անոնց դպիրները օր մը օրանց գիջանեցա՞ն ոտք կոխել հայկական գաւառները, մօտէն տեսնելու համար Հայաստան աշխարհը եւ անոր ժողովուրդը: Եւ այս՝ սկսելով Պերլինի վեհաժողովէն, բարենորոգումներու շրջանէն, Օսմ. սահմանադրութեան օրերէն մինչեւ հայկական անդրանիկ Հանրապետութեան հաստատումը...

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կը գործեն անոնք եւ մենք:

ՀՐԱՆՏ

Ռ. ԱՇԽԱՐՈՆԵԱՆԻ հիւանդութեան առթիւ, «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագիրներով ցաւակցութիւն կը յայտնեն եւ արագ ապաքինում կը մաղթեն Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէն, Յէսէնի Քրիստափոր, Կայծակ եւ Վիշապ խումբերը:

ԱԶԴԵՐՈՒ Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին առջեւ Ֆրանս. կառավարութեան պատուիրակ Բոպէր տը Քէ ընդհանուր զեկոյց մը տուաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կացութեան մասին: Ըսաւ թէ այժմ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ: 1925—26ի շարժումը մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց անոր մասնակցողներուն: Վերջին ընտրութիւնները կատարեալ խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ տեղի ունեցան: Մարզպանը երբեք չէ միջամտած եւ չէ ուզած միջամտել ընտրական պայքարին :

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամերիկայի խորհրդարանին պաշտօնաթերթը 1928 մայիս 29ի թիւին մէջ կը հրատարակէ յայտնի ծերակուտական քինկի մէկ ճառը՝ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին մէջ: կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը.—

Բազմաթիւ ամերիկացիներու կարծիքը այն է, որ այս կառավարութեան քաղաքականութիւնը Հայաստանի ու Հայերու հանդէպ եղած է ոչ միայն ՚շնական (cynical), այլ նաեւ թշնամական ու նենգ: Հայերու հանդէպ խոստապէս ճոռոմ ձեւանալով եւ խոստանալով որ «ամէն հնարաւոր ջանք գործ պիտի դրուի պահպանելու անոնց այն իրաւունքները, զորս Սէվրի դաշնագիրը սահմանած է իրագործել» (Նախագահ Հարտինկ, Նոյեմ. 8, 1922) եւ յայտարարելով որոշ կէտեր իբր sine qua non պայմաններ ընդունելու Մ. Նահանգներու կողմէ նոր դաշնագիր մը Քէմալական ըէժիմին հետ, Լօզանի մէջ կնքուեցաւ 1923ին դաշնագիր մը, որը կարելի չէ ուրիշ անունով բնորոշել, եթէ ոչ յորջորջել ամօթալի եւ մեծապէս վարկաբեկիչ, իշխանութեան վրայ գտնուող կառավարութեան: Ասիկա ատոր խոստմնազրժում մըն էր Հայերու հանդէպ եւ ցած, եթէ ոչ վատոգի, լքում մը այն պարտաւորութեան, զոր Մ. Նահանգները ստանձնած էին Հայաստանի Հանրապետութեան եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Լօզանի մէջ անցուդարձերու արձանագրութիւնը, Թրքական մամուլի մէջ լոյս տեսած յայտարարութիւնները, անընդհատ էնթրիկներ կատարող քարիւղային շահերը ոչ միայն գոյն կուտան, այլ, շատերու կարծիքով, կ'արդարացնեն այն ամբաստանութիւնը, թէ Լօզանի դաշնագիրը անբարոյական էր և ծախած էր Հայերու իրաւունքները յօգուտ քարիւղային շահաէքերու առանձնաշնորհեալ խմբակի մը:

Որպէսզի պատմական անճշդութիւն մը չգործուի եւ անարդարութիւն չկատարուի Դաշնակից Գլխաւոր Պետութեանց հանդէպ, պատշաճ է որ ես յայտարարեմ թէ անոնք, զանազան առիթներով, ջանացին իրագործել Հայերու հանդէպ իրենց խոստումներն ու յանձնառութիւնները, որոնց ակնարկեցի վերեւ:

1919ի եւ 1923ի միջեւ, չորս գլխաւոր առիթներով անոնք աշխատեցան իրագործել իրենց հանդիսաւոր խոստումները Հայերու հանդէպ, բայց ցաւով կ'ըսեմ որ անոնց ծրագիրները հանդիպեցան Մ. Նահանգներու կողմէ յարուցուած խոչընդոտներու:

Անոնց առաջին ջանքը իզուր անցաւ դժբախտաբար, թէեւ բարեմիտ նպատակով յարուցուած, ամերիկեան միջամտութեան պատճառով. երկրորդը՝ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին անհեթեթ անհոգութեամբ ու մոռացումով. երրորդը՝ արտաքին նախարարութեան անցեալ քանի մը տարիներու վարած յանգաւոր, եթէ ոչ թշնամական, քաղաքականութեամբ, եւ չորրորդը՝ տակաւին առկախ, դարձեալ ձախողելու վտանգին տակ է նոյն արտաքին նախարարութեան թշնամական ու շնական միջամտութեան պատճառով:

1.— 1919 Փետրուարին, Քէմալի կազմակերպումէն ամիսներ առաջ, Վերսայլի Խորհրդաժողովը նկատի առաւ հայկական հարցը՝ լիովին, վճռապէս լուծելու դայն միանգամ ընդ միշտ, բայց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, լիովին տեղեակ չըլլալով իրադարձութեանց եւ բոլորովին բարեխղճօրէն տրամադրուած, յայտնեց խորհրդաժողովին, թէ ինք կը բաղձայ մասնակցիլ հայկական հարցի կարգադրման եւ խոստացաւ վերջնական պատասխան մը տալ այդ տարուան Օգոստոսին կամ Սեպտեմբերին: Ցարգելով Մ. Նահանգներու բաղձանքը, Դաշնակիցները յետաձգեցին ու եւ է քայլ առնել: Բայց այս երկրի մէջ, Վերսայլի դաշնագրին շուրջ առաջ եկած հակամարտութեան պատճառով, այս կառավարութիւնը անկարող եղաւ Դաշնակիցներուն տալու իր խոստացած պատասխանը:

2.— Հայկական հարցի կարգադրման այս յապաղումը — պարտադրուած այս կառավարութեան կողմէ Դաշնակիցներուն— ստեղծեց լուրջ կացութիւն մը Հայաստանի համար, որուն կը սպառնային բոլշեւիկները եւ Թուրքիոյ մէջ զարգացող անհանգստութիւնը: Քէմալական շարժումը սկսած էր ստանալ վճռական համեմատութիւններ եւ կը սպառնար Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան: Ուստի, այս կացութեան ի տես, ինչպէս ցոյց կուտայ արտաքին նախարարին գրած 1919 Սեպտ. 5 թուակիր մէկ նամակը, որուն պատճէնը ունիմ ձեռքիս տակ, Դաշնակիցները նորէն վճռական ծրագիր մշակեցին Հայաստան զրկելու զօրք, զէնք եւ ռազմամթերք:

Այս կացութիւնը անխառն մտահոգութիւն արթնցուց Մ. Նահանգներու մէջ, մանաւանդ որ մեր կառավարութիւնը Հայերու հանդէպ խոստումներ էր տուած, եւ 1919 Սեպտ. 8ին, ծերակուտականներ Լօճ եւ Ուիլեամս առաջարկ ներկայացուցին Ծերակոյտին, որ Մ. Նահանգները Հայաստանին ընծայեն այնպիսի աջակցութիւն, ինչպիսին Դաշնակիցները կը պատրաստուէին տալ: Ծերակոյտին այս քայլը, ինչպէս նաեւ անոր անմիջականօրէն հետեւող վերաբերմունքը պատճառ դարձան, որ Դաշնակիցները լքեն այն ծրագիրը, որուն յիշատակումը ըրի քիչ առաջ:

Ծերակոյտի մէկ ենթայանձնախումբը, որուն ատենապետն էր ծերակուտական, յետոյ նախագահ՝ Հարտինկ, սկսաւ քննել վերոյիշեալ առաջարկը 1919 Հոկտեմբերին, եւ սոյն Յանձնախումբին ըրած յայտարարութիւններէն յայտնի դարձաւ, որ Յանձնախումբը իր տեղեկագիրը պիտի բերէ Ծերակոյտին Նոյեմբեր ամսուն: Դարձեալ յապաղումներ տեղի ունեցան, որոնք տուեալ պարագաներուն տակ աններելի էին, եւ միայն 1920 Մայիս 14ին էր որ Յանձնախումբը բերաւ իր տեղեկագիրը: Մէկուկէս տարուան այս ձգձգումը առաջ բերաւ ցաւալի հետեւանքներ եւ կացութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կնճռոտեցաւ:

Շատերու հաւատքն է, թէ մեր կառավարութեան միջամտութիւնը, Ծերակոյտին քայլերն ու ձգձգումները եւ Հայաստանը պաշտպանելու մասին Դաշնակիցներու մշակած ծրագիրներուն վրայ, ասոնց գործած ազդեցութիւնը պատճառ դարձան, որ Քէմալ կեանքի կոչուի եւ պատեհութիւն գտնէ ընդդիմութիւն կազմակերպելու եւ ուղղակի յարաբերութեան մտնէ բոլշեւիկներու հետ, որուն արդիւնքն ալ եղաւ այն որ, 1920ի վերջերը, բոլշեւիկներու եւ քէմալականներու միացեալ գործունէութեան տակ Հայաստանի Հանրապետութիւնը խորտակուեցաւ:

3.— 1923ի Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, Դեկտեմբեր 12ին, գլխաւոր Դաշնակիցները, ըստ նախապէս կայացուած համաձայնութեան, Թուրք կառավարութեան ներկայացուցին ծրագիր մը, որով կ'առաջարկուէր կազմել անկախ Հայաստան մը, անջատ այն Հայ Հանրապետութենէն, որ սովետական կառավարութեան գերիշխանական հակակշռին տակ կը գտնուէր: Բայց խորհրդաժողովին մասնակցող Ամերիկեան Պատուիրակութիւնը ուժ չի տուաւ այս ծրագրին, այլապէսով աջակցելով Թուրքերուն, որ այդ ծրագրին իրագործումը ձախողի: Ամերիկեան Պատուիրակութեան այս հիմնովին արտակարգ վերաբերմունքին պատճառը լուսաբանուած չէ: Ամբաստանութիւն կայ, թէ Պատուիրակութեան կողմէ Թուրքերուն ընծայուած աջակցութիւնը եւ Հայերու լքումը արդիւնքն են Ամերիկեան Պատուիրակներուն եւ Քէմալիստներու միջեւ կայացած համաձայնութեան մը, որով, ի փոխարէն Թուրքերը քարիւղային մենաշնորհներ պիտի տան ամերիկեան շահատէրերու խմբակի մը: Փաստեր կան ապացուցանելու այն տեսակէտը, թէ Ամերիկեան Պատուիրակութիւնը ընդդիմացաւ Մեծն Բրիտանիոյ պահանջին՝ Մուսուլի նաւթահորերուն վրայ, թէ այդ քարիւղէն մաս պահանջեց յօգուտ ամերիկեան քարիւղային խմբակի մը, եւ թէ Թուրքերը ուժ տուին Ամերիկեան Պատուիրակութեան, որուն փոխարէն, այս վերջինն ալ աջակցութիւն տուաւ Թուրքերուն, որ ընդդիմանան անկախ Հայաստանի մը կազմութեան, ինչպէս կը պահանջէր Բրիտանական Պատուիրակութիւնը:

Խորհրդաժողովին ներկայ գտնուող անձերու յայտարարութիւնները ցոյց կուտան, թէ հայկական հարցը վաճառքի դրուեցաւ. թէ Հայաստան զաւաճանուեցաւ, եւ թէ Ամերիկեան Պատուիրակութեան յաժառ ջանքերուն շնորհիւ, ձեռք ձգեցին Մուսուլի նաւթին վրայ պահանջ գնող անգլիական ընկերութեան մէջ խոշոր բաժին մը:

Այս կէտին շուրջ՝ ես ծերակուտականներու ուշադրութիւնը հրաւիրած եմ 1928 Մարտ 24 թուակիրնամակի մը վրայ, որուն կ'ընկերանար լայն բացատրողական գրքոյկ մը, եւ որ անցուած է, ինչպէս ինծ հաղորդուեցաւ, Ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեան Յանձնաժողովի արխիւներուն մէջ, եւ որուն պատճէնները ղրկուած են բոլոր ծերակուտականներուն անխտիր, (կ'ակնարկուի ծերակուտական Պորահի եւ Պ. Գարտաշեանի միջեւ տեղի ունեցած թղթակցութեան):

(Շարունակելի)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

(«Իտալիա»յի արկածին առթիւ)

Հիւսիսային լայնութեան մօտ 66րդ աստիճանէն անդին կը տարածուի եղական աշխարհ մը, հոյակապ ընթրեւոյթներու, դիւթապատկերներու, անհաբեկիչ ուրուատեսիլներու վայրագ աշխարհ մը...

Ճիշտ այդ բեւեռական շրջանակին վրայ Յունիս 21ին, արեւը մարը չի մտներ 24 ժամ (ինչպէս վեց ամիս վերջ՝ Դեկտեմբեր 21ին արեւը 24 ժամ կը՝ մնայ հորիզոնէն վար՝ առանց ծագելու): Ու եթէ այդ գիծէն բարձրանանք դէպի հիւսիս, դէպի ծայրագոյն բեւեռը, մեր ժամանակի եւ օրերու ընթացիկ հաշիւը բոլորովին կը շփոթուի. քայլ առ քայլ դէպի հիւսիս, օրերու, շաբաթներու, ամիսներու չափ երկար ցերեկներ կը յաջորդեն նոյնքան երկայն գիշերներու: Ու ճիշտ բեւեռին վրայ կանգ առնող ցնորական ճամբորդ մը — Մարտ 20էն մինչեւ Սեպտ. 22— վեց ամիս շարունակ միգամած հորիզոնին վրայ պիտի տեսնէ արդ բաշէկ գունդի մը արեւուն գամուած սեւեռումը, ու այդ անանուն, այդ անսպառ ցերեկէն վերջ — Սեպտ. 22էն մինչեւ յաջորդ Մարտ 20— ամբողջ ձմեռնային վեցամսեակը, բեւեռին շուրջ պիտի տեսնէ բարձրանալը, թանձրանալը անհատող խաւարակուռ գիշերի մը, մահաշունչ բանդագուշանքներով ընդմիջուած:

Յունիսի այս օրերուն բեւեռային աշխարհը կ'ըսեմ է, ամառ է, եթէ կարելի է ըսել, տարուան լաւագոյն ժամերը. ահա թէ ինչո՞ւ բեւեռախոյզները միշտ այս պահը կ'ընտրեն դէպի հիւսիս ճախրելու կամ մխրճուելու համար:

Ու թող չկարծուի թէ աշխարհի ցրտագոյն, ամէնէն աւելի սառուցիկ մէկ շրջանակն է բեւեռը եւ իր անմիջական շրջապատը. ո՛չ երբեք. հաշուուած է, որ վեց ամիս հորիզոնին վրայ անսեռարիբ կեցող արեւ մը շատ աւելի ջերմութիւն կը համբէ բեւեռային այս երկրամասին քան հասարակածի վրայ. բայց արեւու ճառագայթները չափազանց թեք, շեղ ընթացքով մը կը հեղքեն բեւեռային մթնոլորտը, ուր կուտակուած մշուշներն ու ամպերը կը ծծեն, կը սպառեն այդ ճաճանչներու մեծագոյն մասը՝ ահա թէ ինչո՞ւ, ջերմութեան չնչին մաս մըն է որ կը հասնի հիւսիսի սառուցեալ տարածութիւններուն

Այսուհանդերձ բեւեռային ամբողջ լայնարձակ այդ գօտին ամենացուրտ կէտը բեւեռը կամ իր անմիջական շրջապատը չէ երբեք. գտնելու համար այդ գօտիի եւ թերեւս ամբողջ աշխարհի ամենացած, ցրտագոյն բարեխառնութիւնները, պէտք է իջնել աւելի հարաւ, դէպի Սիպերիա, Եաքուտի մօտերը, ուր ջերմաչափը ձմեռը մինչեւ զէրօէն վար —51 աստիճանի միջին բարձրութիւն մը կը ցուցնէ եւ յաճախ մինչեւ զէրօէն վար —70 աստիճանի կ'իջնէ նոյն ծայրայեղ ցուրտերուն կը հանդիպինք Կրօէնլանտայի մեծ կղզիին վրայ:

Ատլանտեան ովկիանոսէն դէպի հիւսիսի սառուցեալ ծովը բարձրացող Կըլֆ Սթրիմ տաք հոսանքը սակայն մեծապէս կը մեղմէ Շփիցպէրկի եւ բեւեռային կղզեխումբերու ափերուն կլիման, կարելի ընծայելով մարդկային կեանքը նոյնիսկ ձմեռուան ցրտագոյն օրերուն մէջ. ահա թէ ինչու բեւեռախոյզները իրենց արշաւանքներուն իբրեւ խարիսխ ընտրած են միշտ շփիցպէրկեան արքիպեղագոսը, որ վիթխարի թումբի մը նման կը ցցուի բեւեռի սառնաստանին դէմ:

Բեւեռական կլիման եթէ կը մնայ միշտ անտանելի, ատոր պատճառը ծայրայեղ ցուրտը չէ այնքան, որքան բարեխառնութեան անակնկալ և հակասական փոփոխութիւնները, մէկ օրէն միւսը, և նոյնիսկ քանի մը ժամուան ընթացքին ջերմաչափը 20, 30, մինչեւ 50 աստիճանի տատանումներ կ'ունենայ մանաւանդ ձմեռը: Մարդկային կազմի յարմարուելու ընդունակութիւնը չի կրնար պատշաճիլ այդ յեղակարծ եւ շարունակական ելեւէջներուն:

Բացի այդ, բեւեռախուզական արշաւանքները դժուարացնող կամ վիժեցնող իսկական պատճառները պէտք է փնտռել սառուցիկ մշուշին կամ ձիւնախառն փոթորիկներուն, ինչպէս նաեւ սառցալեռներուն անկայուն ընթացքին մէջ:

Ամբողջ ամառուան ընթացքին, Յունիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր, հիւսիսի սառուցեալ ովկիանոսը գրեթէ տեւականօրէն պատուած է թանձր, մինչեւ 100 կամ 200 մեդր բարձրութիւն ունեցող մառախուղով մը. բայց ծովերու շղթայումները շփման գալով վիթխարի սառնալեռներու կարաւաններուն, կը խառնեն, կը փռուին, կը պարփակեն մարդկային տեսողութեան դաշտը, կը թաքցնեն վտանգները:

Ուրկէ՞ կը փրթին սակայն սառնակոյտերու, սառնալեռներու այն յարաշարժ, անդադրում տարմիղները, որոնք բեւեռէն դէպի Ատլանտեան կը ծփան շարան շարան, կ'ողողեն ամբողջ բեւեռի ճամբաները, յաճախ կը խճողուին, կը կուտակուին, կը պաշարեն բեւեռախոյզ նաւերը...: Ըստ յայտնի նանսէնի գննութիւններուն, Սիպերիոյ գետերուն անուշ ջուրն է որ կը տարածուի բեւեռի ադի ովկիանոսին մակերեսին վրայ ու հոն սառոյցի 2-5 մեդր հաստութեամբ խաւ մը կը կազմէ, ամբողջ ձմեռուան ընթացքին բեւեռէն իջնող սառնարանները կուգան, կը շիգուին իրարու վրայ, կը թանձրանան, կը լեռնանան. բեւեռի երկարատեւ ցերեկին այդ սառնակոյտերու հսկայ զանգուածը կը փլի, կը փշրուի. քամիները եւ հոսանքները զանոնք կը տարուբերեն, կը քշեն վար. անոնք բախումներ կ'ունենան. ջերմութիւնը կը արբազրէ աստիճանաբար անոնց այլանդակ ցցուածքները. բայց ամբողջ ամառ անոնց կարաւանը չի դադրիր խաչաձեւելէ նաւերու դնացքը...:

Բայց մանաւանդ սարսափելի է բեւեռային աշխարհի ձիւնախառն մրրիկը: Բեւեռի ձիւնը չի տեղար փափուկ փաթիլներու ձեւով, այլ կարծր, սրածայր, սառուցիկ ասեղներու հատիկներու պէս կը հարուածէ ու կը բերէ. գետնին վրայ անոնք իրարու չեն փակիր, այլ կը մնան անյարակից, փխրուն աւազի նման, ու անոնց վրայ քալող մէկը պիտի կարծէր կոխել կարծր, յարաշարժ աւազադաշտի մը վրայ...:

Արդէն զանազան ճամբորդներ յաճախ բեւեռային անջրպետները նմանցուցած են անապատներու ամայութեան: Նոյն միօրինակ, վայրավատին տարածութիւնները. նոյն անկայուն, նենգ գետինը, մէկ տեղ ծփանուտ աւազներու, միւս տեղ փխրուն սառնաբիւրեղներու... Ու սարսափելի է երբ մրրիկը կը բարձրանայ ու կը պայթի աւազին կամ անդին հեղձուցիչ անապատին կամ սառուցիկ անապատին մէջ... աւազը կամ սառի բիւրեղները հսկայ, դարձդարձիկ պտուտաններով կը սկսին ուռիլ, սուրալ, շաչել, լեցնել միջոցը... հովը կը կառչի, կ'ոռնայ, կրակի կամ սառոյցի բոցերով կը լափլիզէ, կը ծածկէ ամէն ինչ... անապատին մէջ կարաւաններու սարսափը, թաթառն է այս... Բեւեռին վրայ, մարդոց արիւնը երակներուն մէջ սառեցնող, ամենայանդուգն արշաւանքները վիժեցնող ուրականն է անիկա...:

Ու ձմեռնային անսահման գիշերին մէջ, մահաշունչ այդ տարածութիւններուն վրայ միակ տիրականը այդ փոթորիկն է, որ կը փչէ օրերով ու շաբաթներով... սառուցիկ բիւրեղներու լեռները կը տեղափոխուին, ինչպէս անապատի աւազաթումբերը ու հանդարտ պահերու, անանց սպիտակ տարածութիւններու մէջէն վեր կը ցցուին սլացիկ սառնակոյտերու խոյանքները:

Բայց հիւսիսային բեւեռաշխարհը հնագոյն ժամանակներու մէջ նոյն սառն եւ մահաշունչ երկիրը չէ եղած. Շփիցպէրկի, Կրօէնլանտայի եւ բեւեռային արշիպեղագոսի մէջ գտնուած բուսական բրածոներ կը ցուցնեն թէ կար ժամանակ, երբ աւելի գաղջ երկինքի մը տակ հոծ եւ ճոխ բուսականութիւն մը կը ծածկէր այդ ափերը, ուռիներու, կաղնիներու, ընկուզենիներու, սօսիներու եւ մակնոլիաներու դալարախիտ անտառներ կը շէնցնէին այդ բնանկարը եւ անոնց բոյրերը տարածուէր մինչեւ հեռաւոր հիւսիսը...

Ու այդ գեղածիծաղ օրերուն թերեւս առիւծները կ'երգէին վարդենիներուն շուրջ, ճիշտ հոն, ուր այսօր հիւսիսային արջերու վոհմակները կ'ոռնան սառոյցներու խլեակներու վրայ արկածեալ բեւեռախոյզներուն շուրջ...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը գրեն մեզի թէ Լէվինկթօնի ազգային թանգարանը գնած է նկարիչ Ա. Խաչատուրեանի «Three Generations» նկարը, որ կը ներկայացնէ երեք կիներ հայ գաւառական տարազով, կնոջ մը, հարսը եւ թոռնիկը՝ եկեղեցիէն դուրս ելլելու ժամանակ: Հայ Նկարիչը Մոնթեւար գնահատութեան արժանացած է իր վերջին նկարահանդէսին առթիւ, ուր այցելած էր նաեւ Անգլիոյ թագուհին:

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, խորհրդարանը քուէարկեց կառավարական ծրագիրը, որով Ֆրանքին համար հիմ կ'ընդունուի 65.5 միլիկրամ ոսկին եւ կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններ կը մտցուի դրամական կացութեան մէջ: Երեսփ. Ժողովը երկու եր կար նիստեր յատկացուց օրինագծի վիճաբանութեան: Ըստ ատական յանձնաժողովի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, խօսք առաւ փրոֆ. Նոկարօ, որ խստիւ քննադատեց կառավարական ծրագիրը եւ դիտել տուաւ թէ, անհրաժեշտ է նախ վճարել Պանք տը Ֆրանսի կողմէ պետութեան եղած կանխավճարները: Այլապէս, կայունացումը շատ սուղի պիտի նստի երկրին:

Վարչապետ Փուանքարէ կլուխը թօթուելով պատասխանեց թէ՝ Պանքային վճարելը կ'ամբաստնէ պետութեան վարկը եւ այդ վարկը պահպանելու համար է որ կառավարութիւնը հետապնդեց իրեն յատուկ քաղաքականութիւնը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկերվարական Վէնսան-Օրիոլ, որ վէճը փոխադրեց քաղաքական հողի վրայ եւ բացատրեց թէ ինչո՛ւ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ շարունակ օրինական կայունացում պահանջած է, այժմ կը մերժէ քուէարկել զայն: «Ձեր կայունացումը, ըսաւ Փուանքարէին, շահու նոր աղբիւր մը պիտի ըլլայ Պանք տը Ֆրանսի համար, որուն բաժնեթուղթերը նոր բարձրացում պիտի ունենան:»

Յետոյ խօսեցաւ Քարտէլի երեսփոխան Փիէթրի, որ քննեց կայունացման հետեւանքները: Ըսաւ թէ ատոր շնորհիւ Ֆրանսայի պարտքերուն կարգադրութիւնը պիտի դիւրանայ: Միայն վախ յայտնեց որ ապրուստը սղէ:

— Ձեմ կարծեր, պատասխանեց Փուանքարէ, որովհետեւ այս բեմին վրայ խօսելէս ի վեր գիները զգալի անկում ունեցան:

Փիէթրի փափաք յայտնեց որ բարելաւուի հասարակներու կացութիւնը, որոնց պատերազմէն առաջ գնած արժեթուղթերը այսօր համեմատական եկամուտ չեն ապահովեր իրենց:

— Այդ բանը ուրիշ կառավարութիւն մը պիտի ընէ, պատասխանեց Փուանքարէ: Պաշտօնական ժողովուրդը խաբել չի ուզեր եւ նշանակէ տալ խոստում մը եւ յետոյ չգործադրել:

Դադարէն վերջ խօսեցան Լամուրէօ եւ Շապրէօն, որոնք հաւանութիւն յայտնեցին կառավարական ծրագրին: Լէոն Պլում ընկերվարական խմբակէն ըսաւ թէ կանխատեսուած կայունացումը, ըսելով որ ատոր երեսէն գիները պիտի բարձրանան: Յետոյ Պանք տը Ֆրանսը արուեստական կերպով ֆրանքը պահեց իր արժէքէն աւելի վար գինի մը վրայ:

— Ի՞նչպէս կը համարձակիք այսպէս խօսիլ, ըսաւ վարչապետը: Պանք տը Ֆրանսը չդադրեցաւ երբեք պատուաւոր բաժին մը շահագիտութենէ դէմ եւ փ... կեց երկրին տնտեսութիւնը: Այո', կրնայինք ձգել որ ֆրանքը մինչեւ 100 ֆրանք բարձրանայ, սակայն գիտէ՞ք թէ ինչ կ'ըլլար ճնշումը:

Յետոյ խօսք առաւ անխուսափելին Ֆրանքլէն-Պույօն, որ փառաբանութիւնն ըրաւ կառավարութեան: Վճռադատական խօսքեր ըրին ընկերվարական Անթօնէլլի, Ժաք Սթերն եւ Պանֆու:

Խորհրդարանին մէջ կայունացման հակառակորդներու ձայները գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած էին: Վարչապետը դարձեալ դոյքը ...

· Եթէ վաղը օրինագիծը չքուէարկուի, ամբողջ աշխարհին շահից էմիսիոնի գործերը դուռ բաց պիտի ըլլայ:

Ու 14ի դէմ 560 քուէով ընդունուեցաւ այն յօդուածը, որով կը ջնջուի ֆրանքին պարտադիր շրջաբերութիւնը, իսկ 27ի դէմ 560 ձայնով ալ քուէարկուեցաւ կայունացման սակը: Յետոյ որոշուեցաւ 100 ֆրանքնոց ոսկիի եւ 10 ու 20 ֆրանքնոց արծաթի դրամ կտրել: Միւս յօդուածները նոյնպէս ընդունուեցան առանց վիճաբանութեան, ձեռամբարձ քուէարկութեամբ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի մէջ, Մայիս 28ին, ...ին համախմբութեամբ եւ ...ախորժութեամբ շուքով տօնուեցաւ ...յկական անկախութեան 10րդ ...րեդարձը:

...անդէսը՝ որ կազմակերպուած ...Յ. Դ. Գահիրէի Կոմիտէի ...ձեռնութեամբ, տեղի ունե... Հուպրա, Եանքովիչի ընդար... սրահին մէջ, ուր հաւաքուած ...ժողովրդական խուռներամ բազմութիւն մը:

...անդէսին նախագահ՝ ընկեր ...Օհաջանեան բացաւ հան..., կարճ այլ ջերմ ու ոգեւո... ճառով մը: խօսք առաւ ընկեր ...Հանթ, որ խօսեցաւ հայ ...ութեան եւ հայ ոգիի ...պանման անհրաժեշտութեան ...մշակման մասին, ստեղծելով ...ոգեւորութիւն: խօսե... Պ. Գ. Խիկէկեան, որ ներկայա... հայկական անկախութեան ...ունը եւ հայ ժողովուրդի կազմա... կամքին՝ դաշնակցու... գերը անոր մէջ: Գերասան ... Ջարիֆեան, արտասանեց Ց. ...անի նահատակներու «Զօ...», «Մեռան չկրան», եւ ժողո... պահանջին վրայ, Ա. Ահա...անի «Պարքին երգը», որոնք ...մեծապէս մթնոլորտ ստեղծե...:

Վերջին բանախօսն էր ընկ. Ն. ...եան, որ ծանրացաւ առողջ ...հայրենասէր տարրերու հա... համագործակցութեան, նոր հայու... մը ստեղծելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Հանդէսին վերջաւորութեան ...ին անակնկալ մը եղաւ Ե... խորհրդարանի անդամ ...Մահէրդ Սապէթ պէյի ...ներկայութիւնը:

Նախագահը ողջունեց անոր ...ներկայութիւնը, հայ ժողովուրդի ...կրանքը յայտնելով եգիպտական կառավարութեան եւ իր ...ութեան ու անկախութեան ...մար պայքարող ժողովուրդին: ...Սաքըթ Մահէրդ նախ արաբէն եւ յետոյ ֆրանսերէն ...ով կեղեցիկ ճառ մը խօսե... Ընդգրադառնալով հայ ժողովուրդին հին պատմութեան, ...շիման բազմաթիւ առիթ... Եգիպտոսի հետ, պանծացուց ...ներու կողմէ Եգիպտոսի պետական, արդիւնաբերական, արուեստական, առեւտրական եւ ...այլ ասպարէզներուն մէջ ...ած ծառայութիւնը: Ո...ւեց յիշատակը Նուպար, Ար... Տիգրան փաշաներու Մէհ... Ալի փաշայի օրերէն, ա...ելով որ հայ գաղթականութիւնը տեղացի կը նկատուի եւ ինչպէս ուրիշ երկիրներու, նմանապէս նաեւ Եգիպտոսի մէջ, ան կը մնայ հաւատարիմ ու գերագանցօրէն ստեղծող ժողովուրդ, եւ ոչ թէ ծոյլ ու մակաբոյծ: Պատմեց Սուրիոյ, մասնաւորապէս Հալէպի շրջանին մէջ Հայերու ձեռքով կատարուած յառաջդիմական յեղաշրջումը, ջատագովեց հայ ցեղի կենսունակութիւնը, հայ եւ եգիպտացի ժողովուրդին համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Խօսքը վերջացնելով, մաղթանքներ բրաւ եւ իր ջերմ հաւատքը յայտնեց հայ ազատ եւ անկախ հայրենիքի ստեղծման մասին:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 24 Յունիս.— Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը հոս ալ տօնուեցաւ այսօր կէսօրէ վերջ— թէեւ քիչ մը ուշ՝ թիւրիմացութեան մը պատճառով: Զարդուած էր Քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, որուն առաջքին դրան վրայ երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները: Սրահը նոյնպէս զարդարուած էր եռագոյնով եւ հայկական զինանշանով: Հանդէսի նախաձեռնարկն էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն:

«Մեր Հայրենիքէն վերջ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, նախագահ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ պատմականն ըրաւ հայ ազատագրական ճիգին՝ դարերու ընթացքին, վեր հանեց օտար մեծ եւ փոքր պետութեանց բացասական եւ յաճախ թշնամական դերը հայկական դատին հանդէպ, ի վերջոյ յիշելով 1918 Մայիսեան կռիւները, ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը իր անկախութիւնը ձեռք բերաւ այն օրը, երբ կտրուած աշխարհէն, եւ յոյսը կտրած օտարէն, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի մէջ հերոսական կռիւներով խոնարհեցուց թշնամին: Ըսաւ թէ ազատագրական պայքարը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ ձեռք բերենք ազատ եւ անկախ հայրենիք:

Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Սահակ Տէր-Թովմասեան, որ բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, յիշեց պատմական այդ թուականէն առաջ պատահած դէպքերը ըսաւ որ երբ Հայաստան անկախ հռչակուեցաւ, ունէր այնքան քիչ հող, որ կրնար միայն գերեզմանատուն ըլլալ հայ ժողովուրդին, սակայն հետզհետէ ուռճացաւ ու զարգացաւ: Ամէն տարի Մայիս 28ին պիտի գանք մեր ուխտը կրկնելու՝ հայրենիքի անկախութեան համար:

Վերջին խօսողը եղաւ ընկ. Ս. Ջամալեան, որ ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը,— ինչպէս նաեւ ուրիշ ազգեր— ունեցած է շատ աւելի յուսահատական օրեր՝ թէ հին եւ թէ նորագոյն պատմութեան մէջ: Դարեհի եւ Խսրովի օրերէն սկսեալ, Հայաստան իր աշխարհագրական դիրքին բերումով ոտքի կոխան եղած է բոլոր աշխարհակալ ազգերու: Իսկ Յունաստան, Սերպիա եւ Պուլկարիա նախ քան անկախութիւն ձեռք բերելը՝ աւելի յուսահատական վիճակ կը ներկայացնէին: Այժմ մենք ունինք փոքրիկ հայրենիք մը եւ այդ հայրենիքի մէջ մօտ մէկ միլիոն հայ բնակչութիւն: Պէտք չէ յուսահատիլ. վարչաձեւերը կուգան ու կ'անցնին, կը մնայ հայրենիքը, որուն պէտք է կապուին մեր բոլորին սրտերը:

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ ու երգեր Տիկին Իրբրասանեանի, Օր. Ա. Շահինեանի եւ ընկ. Ա. Մկրեանի կողմէ: Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որմէ գոյացաւ 280 ֆրանք. ամէնէն աւելի մասնակցեցան Պ. Պ. Խաչման, Փափազեան եւ Տէր Յակոբեան:

Թղթակից

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ԿՈՐՏՈՆ ՊԷՐՐԻԻ

Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան կազմակերպած թէյասեղանը ի պատիւ Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ Զափ. Երկ. Որբերու Միութեան պատուակալ անդամ Պ. Կ. Պէրրիի, որ վերջնապէս կը դառնայ Մ. Նահանգները:

Օրուան հերոսը պատուելու համար փութացած էին բազմաթիւ անդամներ եւ համակիրներ:

Երեկոյթը բացաւ Պ. Ն. Տաշ...բոնեան, որ ֆրանսերէն ճառով մը ուրուագծեց ամերիկեան ժողովուրդի զգացումները եւ կատարած մեծ գործը ճնշուած ու տառապած ժողովուրդներու համար: խնդրեց օրուան հերոսէն իր հետ տանիլ եւ իր ժողովուրդին հաղորդել հայ ժողովուրդին երախտագիտական ջերմ զգացումները:

Ցետոյ խօսք առաւ Պ. Կ. Պէրրի, անգլիերէն: «Ես անգլիերէն պիտի խօսիմ, որովհետեւ զգացումներ կան որոնք խորթ են օտար լեզուի եւ դժուար կ'արտայայտուին օտար լեզուով: Զափազանց զգացուած եմ հայ երիտասարդներու այս գեղեցիկ ժեստին համար որ այս ձեռնարկութեան օրերուս, սիրտս կը լեցնէ գուրգուրանքի զգացումներով»:

Պ. Պէրրի գնահատելով հայ ժողովուրդի նկարագիրն ու հաստատակամութիւնը, յոյս յայտնեց թէ ան ուշ-կանուխ պիտի հասնի իր իտէալին:

Պ. Ը. Խատխեան ֆրանսերէն, ճառով մը պարզեց Պ. Պէրրիի բեղնաւոր աշխատանքները եւ անոր աջակցութիւնը հայկական գաղթին: Ցայտնեց իր շնորհակալութիւնները Հ. Հ. Պատուիրակութեան անունով ու հաղորդեց զգացումները Պ. Ա. Ահարոնեանին, որ դժբախտ հիւանդութեան մը հետեւանքով չէր կրցած իր խօսքը արտասանել դարձեալ ի պատիւ Պ. Պէրրիի տրուած հացկերոյթի մը մէջ: «Պ. Պէրրի կոչուած է արձանագրուելու մեր նորագոյն պատմութեան մէջ եւ արդէն արձանագրուած է»:

Երրորդ խօսողն էր, դարձեալ ֆրանսերէն, Պ. Ա. Չօպանեան, որ շեշտեց Պ. Պէրրիի անմոռանալի դերը եւ ամերիկեան ժողովուրդի հայանպաստ գործունէութիւնը:

Պ. Յ. Պուռնազեան, Զ. Ո. Ե. Միութեան կեդրոնական վարչութեան կողմէ, ֆրանսերէն լեզուով ողջերթ մաղթեց, եւ յիշելով Պ. Պէրրիի բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը, կարծ գիծերով ներկայացուց Միութեան գործունէութիւնը երեք տարուան ընթացքին:

Խօսեցաւ նաեւ Զ. Ո. Մ. Մոնկապարտէզի ուսուցիչ Պ. Մ. Նաթանեան, որ իբրեւ պատմական դրուագներ յիշեց ամերիկեան ժողովուրդի ազատագրութեան եւ յեղափոխական պայքարներէն, եւ յետոյ շեշտեց Միութեան դերը:

Պ. Ա. Աճէմեան խօսեցաւ գաւառի երիտասարդութեան անունով եւ հաղորդեց անոնց բաղձանքները: Շեշտեց ամերիկեան ժողովուրդի դերը, ու խնդրեց չհրաժարիլ իրենց անձնուէր գործունէութենէն, «մինչեւ որ ծագի Հայաստանի ազատ արեգակը»:

Վերջին երկու ճառերը թարգմանուեցան ֆրանսերէնի:

Թէյասեղանը ունէր գեղարուեստական բաժին, որուն կը մասնակցէին Պ. Զ. Հարաճեան, Կիւրեղեան եւ Ե. Յովհաննէսեան:

Երեկոյթը փակուեցաւ հայկական եւ ամերիկեան քայլերգներով, նուագի վրայ:

Ծիծեռնակ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ռուս գաղթականներու Միութիւնը՝ ընկերակցութիւն մը կազմած է, նպատակ ունենալով պաշտպանել Ֆրանսայի մէջ գտնուող ռուս բանտարկեալներն ու բանտէ ազատուածները: Միութեան անդամներէն մէկը՝ հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.

— Ներկայիս, մօտաւորապէս 100.000 Ռուսեր կան Փարիզի մէջ. այս գաղութը մեծ մասամբ կազմուած է խաղաղ աշխատաւորներէ. փոքր մաս մը միայն կայ որ չի կրնար յարմարիլ իր նոր միջավայրին եւ ոստիկանութեան հետ յաճախակի գործեր կ'ունենայ: Շատ անգամ, անոնցմէ պատճառներով— կռիւներ, ինքնութեան թուղթի թերութիւններ,— բանտ կը դրուին եւ որովհետեւ իրենց մայրենի լեզուէն զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր, չեն կրնար իրենց դատը պաշտպանել: Զանոնք հարցաքննելու համար, ոստիկանութիւնը կը կանչէ թարգմաններ, որոնք ռուսերէն գրելէ չեն գիտեր: Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ այս խեղճերը երկար ամիսներ բանտերը կը կը մնան, ու չեն կրնար զիրենք հարուածող անարդար վճիռին դէմ վերաքննութեան դիմել: Այս տխուր իրողութեան դէմ դարման մը խորհելու համար է, որ կազմուած է ներկայ Միութիւնը, որուն կանոնագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Արդէն, թարգման մը ամէն օր յարաբերութեան մէջ է ոստիկանութեան հետ եւ անմիջապէս որ ռուս մը ձերբակալուի, թարգմանը ինքզինքը կը դնէ անոր տրամադրութեան տակ: Առկից զատ, մասնաւոր անհատներ պիտի նշանակուին, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ բանտարկեալներուն այցելութիւն տալ, քննել անոնց թղթածրարները, օժանդակել անոնց իրաւաբանական խորհուրդներով, միջամտել ի նպաստ անոնց զանոնք բանտէն արձակել կամ անոնց պատիժը թեթեւցնել տալու համար:

ՌՈՒՍ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՕՂԻՆ

Անցեալ օր, Ռուսիոյ մէջ գինեմոլութեան տարածման մասին վիճակագրական տեղեկութիւններ տուած էինք: Ռուսական թերթ մը, Պրեանսքի քաղաքին մէջ, կատարած է մանրակրկիտ քննութիւն մը, որուն եզրակացութիւնները կը ներկայացնէ հետեւեալ թիւերով:

Հարցարանին պատասխանող 120 գործաւորներու վրայ, 10ը ամսական վարձք կը ստանան 593 րուբլի (7700 Ֆր.) ըմպելիի կուտան 249 րուբլի (3237 Ֆր.) ըսել է մօտաւորապէս իրենց վարձքին հարիւրին 50ը, իսկ 35 րուբլի (453 Ֆր.) կը ծախսեն ուրիշ հաճոյքներու համար:

20-24 տարու երիտասարդ գործաւորները, որոնք ամսական միջին հաշուով կը ստանան 90 րուբլի (1170 Ֆր.), 20 րուբլիի (520 Ֆր) ոգելից ըմպելի կը սպառեն, իսկ աւելի փոքրերը որ ամսական կը ստանան 910 ֆրանքի չափ գումար մը, կը ծախսեն 520 ֆրանք:

67 երիտասարդ համայնավարներէն 40ը կը խմեն գարեջուր եւ վոտկա 27ը միայն կը զգուշանան արբենալէ: Ընկուսակցական 16 երիտասարդներու վրայ, 6ը կը խմեն իսկ 10 հոգին կը զգուշանան: Ամէնէն մոլի գինեմոլները՝ 18-20 տարու համայնավար բանուորներ են:

Թերթը իր պրպտումները կը փակէ եզրակացնելով. «Վոտկան լուրջ յարձակողական մը կը գործէ երիտասարդ բանուորներուն վրայ»:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկին՝ ՄԵԴԱՄԻԴՈՆՆԱյի, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 7ին, Նուազի-լը-Սէքի մէջ (Փարիզի արուարձան):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԸ ԽԵՂԴԵՑ, ՅԵՏՈՅ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ —Հինգ զաւակներու տէր, հարուստ նպարավաճառ, բայց հիւանդ էր: Ջղագարութենէ կը տառապէր իր բժիշկին խորհուրդին վրայ, ծախեց իր նպարատունը, քաշուեցաւ գործէ, ինքզինքը յանձնելու համար իր կնոջ խնամքներուն:

Կինը ճարահատ՝ ուզեց զայն Վ.Իշի տանիլ օդափոխութեան: Բայց նպարավաճառը ընդդիմացաւ եւ ի վերջոյ հաւանեցաւ սակայն մօտաւոր գիւղ մը երթալ, մինչեւ ամրան վերջը: Հոն երբ հասան, դարձեալ խենդութիւնը բռնեց ու կասկածելով որ կինը՝ զինքը խայտ բերելով հիւանդանոց պիտի դնէ, գիշերը խեղդեց զայն, յետոյ ինքզինքը կախեց:

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ.— Ոստիկանութիւնը անցեալ օր Փարիզի մէջ ձերբակալեց ռումանացի խաչագող մը, որուն իսկական անունն է Ռատու Տրակիլեբէսքօ, բայց մարդը ամէն մէկ գործի հետ, անունը կը փոխէր: Խուզարկութեան ընթացքին տունէն գտնուեցան շատ մը կեղծ անցագրեր, ինչպէս նաեւ անցագիր եւ ուրիշ թուղթեր կեղծելու համար, ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Մաթիի պատերազմէն վերջ, ...Նաւօրի խռովութիւնը տեղի ...ցաւ, ինչպէս որ Թրքասէր ...գիրի մը թղթակցութիւնը կը ...կացնէր, եւ ուր, երիտա... Ահմէտը ներկայ եղած էր ...երինա մուտք գործելէ ա... ...Այն մտերմութեան գիծերը ...մանկութիւնը կը վերիշէր, ...էտ չէր ստած Գրիգինի իր ...ռը, Սելիմ փաշա, կը պաշտէր ...ը Աւգէ զատ, Սելիմ զօրաւոր ...չէր ուզէր որ իր սիրելի զա... վտանգի ենթարկուի: Երբ ...ողջ ժողովուրդի մը ոչ մէկ ...ռ կ'ընկրկի պատերազմի եւ ...րածի առջեւ, ընդհանրապէս ...որտէ կը բաղձայ, ծերուկ ...ի երեւոյթը քիչ մը զարմանալի էր: Այս բարեմիտ թուրքը, գէշ դիպուածէն վախնալու տկարութիւնը ունէր: Ճիշդ էր որ ոչ թէ իրեն այլ պզտիկին համար կը վախնար, այն «շնճուքին, քիչ քիչ շնճուքին» ինչպէս կ'ըսէր միշտ: Առայժ, Եյսունա մեկուսացուց զայն:

Երիտասարդ Ահմէտը, ինչպէս անսանք արդէն, բնաւորութեանը մէջ երկու շեշտուած կէտեր ունէր, վճռական, հաստատ, գերագոյն որոշումներու կարող, թափուած արիւնէն երբեք չվախցող: Երբեմն ալ յեղակարծ խանդաղատանքի զեղումներ կ'ունենար, տղու մը մեղմութիւններ: Իր կամքէն անկախ, այնպէս, կը կակուղնար, կը ձեղմանար ան: Մինչդեռ պատերազմին ծնած էր ան: Իր այս Եյսունա փափաքը, շատ չէր յարմարեր իր խառնուածքին: Միշտ խոյս տալու միջոցը կը խորհէր, առանց սակայն հայրական հեղինակութիւնը ուղղակի կերպով գործածելու:

Յաղթանակի առաջին հինգ օրերուն մանաւանդ, այս անգործութիւնը կը ճնշէր զայն:

Բարեբախտաբար գերման երիտասարդ տեղակալի մը հետ մտերմացած էր. Մէյեր Պէյ, որ զինքը շատ կը սիրէր եւ միշտ կը կրկնէր իրեն «համբերութիւն, համբերութիւն, շատ համբերութիւն պէտք է ունենանալ»: Ան օրը սակայն, երբ Թուրքերը Մէլունոյի սոսկալի ընկրկումը ունեցան, Ահմէտ իր բարեկամին դէմ նեղսրտեցաւ, լացաւ, ընկճուած, չլսուած, լալկանութիւնով մէկու մը որ կ'ուզէ որ գթան իրեն, ու պատասխանեց Մէյեր պէյի:

— Ա՛հ. թողէք զիս վերջապէս: Դուք էք որ մեզ այս պատերազմին մղեցիք:

Ահմէտ կը խօսէր, առանց գիտնալու: Մէյեր պէյ միշտ կը պատասխանէր, թէ ամէն տեղէ աւելի պէտք էր համբերութիւն ունենալ, թէ լաւ օրերը պիտի գային, այնպէս որ Մէյեր պէյ Սելիմ փաշայի անգիտակից օժանդակը կ'ըլլար զայն հանդարտեցնելով: Մէյեր պէյ մեծ ազդեցութիւն ունէր Ահմէտի վրայ: Ան իր աչքին գերագոյն էակ մը կ'երեւար, որովհետեւ միշտ տիրական էր: Խիզախութիւն չէր պակսէր իր մօտ, տեսակ մը համբերող եւ յամառ խիզախութիւն: Իր քսանըհինգ տարեկանի չէկ դէմքին վրայ, յանդգնութեան դրոշմը կար: Իր շարժումներուն մէջ իսկ համբերութիւնը, այդ զմայլելի յատկութիւնը ի յայտ կուգար, եւ որ իրեն տարօրինակ հեղինակութիւն մը կուտար:

Ահմէտ անոր քով ինքզինքը տղայ մը կը կարծէր: Կը զգար թէ այդ մարդուն կողմէ կառավարուելով անպարտելի պիտի դառնար, եւ քրիստոնեաներուն անակնկալ նենգութիւններէն վախնալու պատճառ չպիտի ունենար: Գերմանը եւ միւսիւլմանը մեր օրերուն անպատեհլի նմանութիւններ երեւան բերին, ինքնակալութիւն եւ սարկաւութիւն այսինքն ցանռութիւն՝ պարտութեան մէջ, ուժի ծիծաղը՝ յաղթութեան մէջ: Մէկը եւ միւսը գրաւիչ անհատներ են պայմանաւ որ զօրութիւնը իրենցմէ վերցուի եւ ինքզինքնին տկար զգան: Թուրքիոյ ծառայող բոլոր Եւրոպացիներուն պէս, Մէյեր պէյի բնածին յատկութիւնները կը խաթարուէին: Արեւմուտքի մեր պետութիւններուն մէջ, մարդ ինքզինքը կը զսպէ: Անդին՝ անբանը ամբողջութեամբ ի յայտ կուգայ:

12 Ապրիլ 1897ին, Ահմէտ եւ Մէյեր պէյ միասին Թուռնովօ գացին տեսնելու համար թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար: Մէյեր հետաքրքրութենէ մղուած, իսկ Ահմէտ Եյսունայի անգործունէութենէն ինքզինքը ազատելու համար:

Ինչ որ հոն կ'անցնէր կը դառնար, մեծ բան մը չէր տակաւին: Որքան ատեն որ Յոյները յաղթական էին՝ Թուրքերը ոչ մէկ ոճիր գործելու կը համարձակէին վրէժխնդրութենէ վախնալով, հիմա դէպքերու երեւոյթը կը փոխուէր: Մաթիի կռիւին յաջորդ օրը Պաշըպօզուքները գործի սկսան, Թուռնավօյի մէջ կոտորեցին որոնք որ հանդիպեցան. կոյր մը, անդամալոյծ մը, քանի մը ծերեր եւ հաշմանդամներ: Քաղաքը, մօտ քաղաքը, աւելի [illegible]: Ի միջի այլոց գտնուեցան երեք այրած գիւղեր: Խաղաղութիւնը հետզհետէ կը հաստատուէր: Որովհետեւ քանի մը շաբաթ վերջ Թայմզի թղթակիցը աշխարհի կը ծանուցանէր թէ շնորհիւ Լարիսայի կառավարիչ Սէյֆուլլահ փաշայի գովելի խստութեանը, այդ քաղաքը շատ հանդարտ էր:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

տեւեալն է.— «Հիզպ էլ Վաթան»ի (ազգայնական կուսակցութիւն) պաշտօնաթերթ «Էլ-Ախպար» եւ ազատական կուսակցութեան օրգան «Էս-Սիասա» քանի մը օր առաջ հրատարակեցին լուսանկարուած օրինակները պայմանագրութեան մը, որ կնքուած է մէկ կողմէ իշխան Սէյֆէտտինի մօր փոխանորդին եւ միւս կողմէ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, Խորհրդարանի նախագահ Վիսա Վասըֆ պէյի եւ երեսփոխան Կաֆար Ֆախրի պէյի միջեւ, երեքն ալ Վաֆտի անդամ։ Առաջին երկուքը Խորհրդարանի փոխ-նախագահ էին՝ երբ կնքուեցաւ այդ պայմանագրութիւնը, որ կը տրամադրէ թէ յիշեալները 117.000 եգիպտական ոսկի պիտի ստանան, երբ յաջողցնեն իշխան Սէյֆէտտինի գոյքերուն վերադարձումը։

Ինչպէս կը յիշուի, Սէյֆէտտինի մայրը՝ իշխանուհի Նէժմիվան դատ բացած էր Եգիպտոսի արքայական ատեանին առջեւ՝ պահանջելով վերադարձնել իր զաւկին հարստութիւնները։ Իշխան Սէյֆէտտին մօտ 30 տարի առաջ իր քեռայրին՝ Եգիպտոսի ներկայ Ֆուատ թագաւորին վրայ զէնքով յարձակած և զայն վիրաւորած ըլլալով, իբրեւ խենդ Անգլիա ղրկուած և երկար տարիներէ ի վեր յիմարանոցի մը մէջ արգելափակուած էր։ 1925ին իշխանը յաջողեցաւ փախչիլ եւ այժմ կ'ապրի Պոլիս։

Վերոյիշեալ թերթերը կը հրատարակեն նաեւ լուսանկարը նամակի մը, զոր Կաֆար Ֆախրի պէյ գրած է իշխանին խորթ հօր եւ որուն մէջ կ'ըսէ թէ Զաղլուլ փաշայի մահով Նահաս փաշա խորհրդարանի նախագահ ընտրուած է, որով եւ դիւրացած է իրենց խնդրին կարգադրութիւնը։ Ասոնք օրինագիծով մը պիտի ջնջէին արքայական դատարանը, անոր սեղանին վրայի խնդիրները յանձնելով պարզ դատարանի մը։

Այս հրատարակութիւնները մեծ տպաւորութիւն առաջ բերին մանաւանդ «Վաֆտ»ի շրջանակներուն մէջ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Իսմայիլ Սըտքը փաշայի։ Անկէ առաջ թագաւորը վարչապետութիւնը առաջարկած էր Սարուաթ, Զիվար եւ Վահպա փաշաներուն։

Երկու Հայերու տուները կ'այրին

Անցի օր կէս գիշերէն յետոյ հրդեհ ծագեցաւ Փարիզի արուարձաններէն Տրանսիի մէջ, Տիկին Պլանշ Վանտէնպրուքի փայտաշէն տունէն, Մօրէն փողոց թիւ 11։ Կինը թեւերուն մէջ առած երախայ մը՝ փողոց նետուեցաւ, մինչ բոցերը կը ճարակէին իր տունը եւ շուտով կը բռնկցնէին քովի փոքրիկ շէնքը, որ կը պատկանէր Հայու մը՝ Արմենակ Մինասեանի։

Տեղական հրշէջները փութացին անմիջապէս, սակայն հակառակ իրենց ջանքերուն, հրդեհը փոխանցուեցաւ քովի փայտաշէն տնակին, որ կը պատկանէր վերոյիշեալ Մինասեանի եղբօր՝ Գրիգոր Մինասեանի։ Երեք շէնքերն ալ այրեցան։ Հրդեհը լափեց նաեւ ուրիշ հայ դրացիի մը՝ Պ. Կիւրճեանի բնակարանին տանիքը։ Հրշէջները ստիպուեցան ամբողջ շէնքը ջուրով ողողել՝ զայն ամբողջական փճացումէ ազատելու համար։ Ընդհանուր վնաս կը հաշուուի 100.000 ֆրանք։

Փանթէնի ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ, հրդեհին պատճառները հասկնալու համար։

Գորգի գործարան մը փլած Թաւրիզի մէջ

Թաւրիզէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Յունիս 24ին յիշեալ քաղաքին մէջ գորգի գործարանի մը տանիքը փլած է այն պահուն, երբ հարիւրէ աւելի մանուկներ կ'աշխատէին ներսը։ Աղէտին լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքին մէջ եւ յուզիչ տեսարան մը պարզուեցաւ։ Գործարանին մէջ աշխատող տղոց հայրերն ու մայրերը խուժեցին աղէտին վայրը՝ փլատակներուն տակէն գտնելու համար իրենց զաւակները։ Աղէտեալներու եւ անոնց ծնողքներու ճիչերը իրար կը խառնուէին օդին մէջ, որ փլած շէնքին փոշիովը ծածկուած էր։ Ոստիկանները, զինուորները եւ քաղաքացիներ միացեալ ուժերով աշխատեցան ազատել փոքրիկները։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան դիակները հինգ տղոց։ Ծանրապէս վիրաւորուած են քսան հոգի։

Թուրք Ազգ. դրամատուն եւ կայունացում

Թուրքերը քաղաքական ճակատի վրայ կացութիւնը ամբապնդելէ յետոյ, այժմ լրջօրէն կը զբաղին ելմտական եւ տնտեսական բարեկարգութեամբ։ Թուրք Ազգային Դրամատուն մը հիմնելու մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Հոլանտական դրամատան նախագահ Վիսէրինկ շաբաթէ մը ի վեր Էնկիւրի կը գտնուի եւ Թուրք իշխանութեանց հետ կը բանակցի այս մասին։ Կը կարծուի թէ ազգային դրամատունը կարելի պիտի ըլլայ բանալ մինչեւ 1929 Յունուար 1։

Միւս կողմէ, հեռագրի մը համաձայն, լուրջ ձեռնարկներ կ'ըլլան նաեւ Թրքական դրամը կայունացնելու համար։

Զօր. Նոպիլէի ազատուելէն վերջ

Զօր. Նոպիլէ «Ստեֆանի» գործակալութեան միջոցաւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ իր ազատումին մասին.—

Երբ շուէտացի Լունտպորկ մեր վրանին քով վար իջաւ, խնդրեցի որ նախ փոխադրէ Չէչիոնին, յետոյ Պէհունէքը, Թրոյեանին, յետոյ զիս, այնուհետեւ Վիլլիէրին եւ Պիոճին։ Լունտպորկ մերժեց, յայտնելով թէ հրաման ստացած է նախ զիս փոխադրել, որպէսզի արշաւախումբի միւս անդամներուն մասին տեղեկութիւններ տամ։ Լունտպորկի եւ ընկերներուս պնդումին վրայ, ակամայ հաւանեցայ ամէնէն առաջ մեկնիլ։ Չէչիոնի փոխադրութիւնը երկու ժամ պիտի ուշացնէր ազատարար գործը։ Խմբակին հրամանատարութիւնը յանձնեցի Վիլլիէրիին։ Ընկերներուս բարոյականը շատ բարձր է։

Լունտպորկ, որ երկրորդ անգամ գացած էր աղէտեալներուն մօտ, դեռ հոն կը մնայ, որովհետեւ օդանաւը աւրուած է եւ չի կրնար նորոգել։ Հակառակ երէկի հեռագիրներուն, ցարդ զօրավարէն զատ ուրիշ ազատուող չկայ։

Ո՛չ մէկ ստոյգ լուր Ամունտսէնէն եւ Կիլպոյէն։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Իսմայիլիէ քաղաքին մէջ կին մը ծնաւ վեց զաւակ, երկու մանչ եւ չորս աղջիկ. Մայրն ու երախաները քաջառողջ են։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ դատական նախարարը մերժեց Հունգարիոյ յանձնել ճամբաներէն գործիչ Պէլա Քունը, նկատելով որ անոր վերագրուած յանցանքները քաղաքական են։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Plc. Comète պիւռօ Թապայի սրահը

Կը խօսին՝ Ընկերներ՝ Ա. ԱՐԾԵԱՆ և ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ ՄԷՋ

Այս Շբ. գիշեր, ժամը 7ին, կայարանին դիմացը, Սալ կալմանի մէջ

Կը խօսին՝ Ընկերներ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ և Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Թէյասեղան, զաւեշտ եւ գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ-ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie «Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France) կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ՄԻՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՎՌՈՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

30 Յունիս Շբ. գիշեր եւ 1 Յուլիս կիրակի ցերեկ

Մարսէյլի Պօն Թէաթրի մէջ, (84, Rue Chape)

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ **ՏԻՒՐԱՆ - ՏԻՒՐԱՆ**

ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ **ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ**

ԳՕՄԷՏԻՆԵՐ 3 ԱՐԱՐ — Թարգմ. Ս. ՄԱՔՍՈՒՏ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 և 7 ՖՐԱՆՔ

Կեդրոնատեղին՝ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆՑ գրատուն, 13 Rue des Dominicains, ուր կրնաք վաղուընէ սկսեալ հայթայթել ձեր տոմսերը այս երկու ներկայացման համար։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 Յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ

ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Իտա Արդի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավոեանի և Վլատիմիրոֆի։

Կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարանները եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince եւ 12 Rue de Tournon Paris 6e). Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կ'աւարտի ճիշդ 11 15ին։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Նախքան այս նուագահանդէսը տաղանդաւոր Թառիստը ընդառաջ երթալով Բարեգործականի մասնաւոր հրաւէրին, բացառաբար եւ ձրիաբար կը նուագէ իրենց սարքած դաշտահանդէսին մէջ, 1 Յուլիս 1928 Կիրակի օրը։

Պ. Վահան Քեղեյեան, Մանուշակ Քեղեյեան, Պ. Պ. Ասատուր, Պօղոս եւ Մանուկ Քեղեյեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցա-նեն իրենց եղբօր, քրոջ, հօրեղբօրորդւոյն

Պ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԵՂԵԼԵԱՆԻ

(Ծնած 1909ին

Բալըքը Սագրաթ գիւղը)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 1928 Յունիս 14ին երիտասարդ տարիքին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 16ին Մարսէյլի մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի Ֆլօռիայի մէջ։ կը խօսի Յէքըմէճեան։ Նիւթ՝ կի մը Մոփասան։ կը դիւրութիւն անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քուաթէօզ, Ն. Գ.— 70։
Սէն Շամոն.— Մ. Թ.— 70։
Նիս, Է. Ճաճպ.— 140։
Իսսէյ, Յ. Գ.— 35։
Պէլֆոռ, Ղ. Հ.— 70։
Շավիլ, Հ. Ա.— 70։
Փարիզ, Տ. Զ.— 35։

Լոնտոն, Ժ.— Պատասխանի կը սպասենք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա Դավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Գիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Դավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudian, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— կը փնտռուի Հաճի Գիւղացի Նշան Եագուպեան, որ կը գտնուէր կորնթոս (Յունաստան)։ Երկրաշարժէն վերջ ոեւէ տեղեկութիւն չէ ստացուած։ Իմացնել Vahram Mhgjian, Etablissement Siphon, M. A., S. D. Aubenas-Ardèche, France.

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 Ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Աշաղրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթունի քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տպուած թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, Կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ։ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն: 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE: NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ ՅՆՓ	[illegible]	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1928

28 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 685 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԽՏԱՆՇԱՆ ՄԸ

Ուշագրաւ է «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի այսօրուան հեռագիրը՝ Մոսկուայի կեդրոնացման քաղաքականութեան մասին։

Ուշագրաւ, բայց ո՛չ անակնկալ։

Թէեւ լուրին աղբիւրը քաղքենի-դրամատիրական է, եւ հետեւաբար ենթակայ՝ որոշ վերապահութեան։ Բայց չի կրնար բոլորովին սուտ ըլլալ։

Միեւնոյն աղբիւրները յաճախ օր առաջ տուած են լուրեր, նորին իրենց լայն կապերուն եւ դրամական միջոցներուն, եւ Մոսկուան խոստովանած է աւելի վերջը։

Ամէնէն նորը եւ կարեւորը յիշած ըլլալու համար, բաւէ Տրոցկիի եւ ընկերներուն աքսորի լուրն ալ առաջին անգամ գերմանական քաղքենի-ազատական «Պէրլինէր Տակպլատ»ը հաղորդեց, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը՝ օրեր վերջը։

Մնաց որ, խորհրդային անցուդարձերուն եւ մամուլին օրը օրին հետեւողի մը համար, դժուար չէ հասկնալ թէ ո՛րն է ճիշդ եւ ո՛րը սխալ։

Արդարեւ, առաջին անգամ չէ որ կը սեղմուին կեդրոնացման օղակները։ Անցեալ տարի, կուսակցական ժողովի մը մէջ, պատուիրակ մը դառնօրէն կը գանգատէր թէ կեդրոնը ոտնձգութիւններ կ'ընէ ազգային հանրապետութեանց դատական գործերուն մէջ անգամ։

Այդ գանգատը հրատարակուեցաւ ժամանակին։ Իսկ ինչ որ հրատարակութեան չի տրուիր, շատ աւելի պերճախօս է։

Հակառակ երկաթեայ բռունցքին, խորհրդային իշխանաւորները հանգիստ չեն իրենց գահերուն վրայ։ Վաղուան մղձաւանջին չափ, անոնց մտահոգութիւն կը պատճառէ օրուան իրականութիւնը։ Ամէնէն առաջ՝ տնտեսական տագնապը։

Խորհրդային իշխանութիւնը ամէն միջոցի դիմեց, խոշոր փոխառութիւններ ստանալու համար արտասահմանէն։ Դեռ 1922ին, Ճենովայի մէջ, Չիչերինը լեզու կը թափէր, քանի մը հարիւր միլիոն ոսկիին ստանալու համար։ Իսկ Լօյտ Ճորճը, որ առաջին անգամ վերահաստատեց յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, միտք ունէր գոնէ 25—30 միլիոն վարկ բանալու իր գլուխը կերաւ այդ քաղաքականութիւնը, յաջոր ներուն կողմէ ընդարձակուելով, յետոյ խանգարուելով եւ յանգելով բացարձակ խզման։

Այդ օրէն մինչեւ այսօր, Մոսկուա ոչինչ կրցաւ ստանալ պետութիւններէն։ Անգլիայէն յետոյ, յարաբերութիւնները վերահաստատեց Իտալիան, որ սակայն բան մը չէր կրնար տալ, երբեւ պետութիւն։ Իսկ Ֆրանսան երկու տարի քաշքշեց բանակցութիւնները, ամէնէն առաջ իր առնելիքները ապահովելու համար։ Ռուսերը որոշ դիւրութիւններ խոստացան, միշտ ի խնդիր վարկի։ Արդիւնքը՝ զերօ։ Նոյն իսկ դեսպան մը ճամբուեցաւ Փարիզէն։

Իսկ այսօր աւելի քան երբեք դժկամակ են բոլորը մէկ։

Ինչ որ մասնաւոր դրամատուններ եւ առեւտրական հաստատութիւններ տուին իրենց պատասխանատուութեամբ, կաթիլ մը ջուր անգամ չէր ծովուն մէջ։ Պարզապէս գրպանի կամ խնուլթի ծախք։

Ուրեմն, Խորհրդային Միութիւնը այսօր կը գտնուի ծանր տագնապի մը տակ, տնտեսական գետնի վրայ։ Մանաւանդ որ, տարուէ տարի սեղմուեցան օղակները։ Ենթակայ խաղաղ պաշարումի, ան դատապարտուած է իր իւղովը տապկուելու։

Ո՞րքան կրնայ դիմանալ այս արկածալի կացութեան։

Իրենց սիրակցորդ զինակիցները, Թուրքերն անգամ հասկնալով այս վիճակը, կամաց-կամաց իրենց գլխուն ճարը կը նային եւ կը ժպտին արեւմուտքի, որ տրամադրելի անսպառ գումարներ ունի։

Կացութիւնը աւելի փայլուն չէ քաղաքական տեսակէտով։ Մեր նիւթէն դուրս է քրքրել արտաքին ազդակները։ Ամփոփուինք միայն ներքին պատճառներու վրայ։

Հակառակ բոլոր վարդապետական մարզանքներուն, ազգային զգացումը չափազանց զօրաւոր է խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն եւ երկիրներուն մէջ։ Իւրաքանչիւրը իր մանածը կը ներկէ, կարմիր պիտակի մը հովանաւորութեամբ։ Որքան զօրաւոր է եւ արթուն, այնքան կը շահի։ Օրինակ Վրաստանը եւ Ազրբէջանը՝ Կովկասի մէջ, բաղդատելով Հայաստանի հետ։

Թէեւ կապուած՝ կուսակցական միեւնոյն շղթային, այդ ազգերը կամ «ազատ եւ անկախ» հանրապետութիւնները չեն կրնար յաւիտենապէս զառնալ միեւնոյն կախարդական շրջանակին մէջ։ Իրերու բնական ընթացքով, հետզհետէ կը դառնան պահանջկոտ։ Փաստ է որ նոյն իսկ համայնավար յայտնի դէմքեր ամէնէն առաջ իրենց ազգի եւ հայրենիքի մասին կը մտածեն։ Օրինակ՝ դարձեալ Վրաստանն ու Ազրբէջանը եւ Ուկրայնան։

Այս երեւոյթը անհանգիստ կ'ընէ Մոսկուա բազմած իշխանաւորները։ Աններող եւ կեդրոնաձիգ, անոնք արհեստական միջոցներ կը մտածեն, չարիքը խափանելու համար։

Եւ ահաւասիկ հրաման՝ միայն տեղական գործերով զբաղելու եւ իրենց համար գծուած սահմանը չանցնելու։

Բայց չէ՞ որ հաւասարազօ՛ր անդամներ են բոլորն ալ եւ նոյն իսկ իրաւունք ունին անջատուելու, համաձայն խորհրդային Սահմանադրութեան…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ՑԱՒԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (16 Յունիս).

— «Բոլորովին հրեայ դարձած ենք շուկայի մէջ, իսկ մեր տուներէն ներս, շուկայէն դուրս, ծայրայեղօրէն տգէտ եւ նեղմիտ։ Հայ անունը եւ հայ լեզուն նկատած ենք երկրորդական եւ անպէտ բան մը, որ ինքնիրեն կրնայ զարգանալ եւ ուռճանալ առանց զոհողութեան եւ ճիգի։

«Գեղի ազգերու յարութիւնը մտաւոր շարժումով է որ կը պատրաստուի, բանասիրական շարժումով, անցեալի հետազօտութեամբ», կ'ըսէ փրոֆէսէօր մը։

Այժմ քննենք, մեր երիտասարդութիւնը ի՛նչ աշխատանքներ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ։ Մեր շուկայի հայրենակիցները եւ ճամարտակութեամբ զբաղած «հայրենասէր»ները, իրենց հացին ու հագուստին հետ երբեք կը մտածե՞ն մեր ազգին յարութեան մասին։ Հայ գրին ու գիրքին հանդէպ բարեխղճութեամբ կը վարուի՞ն, կ'ըմբռնե՞ն այն դժուարին պայմանները ու խոչընդոտները, որոնց ենթակայ է իւրաքանչիւր գրական ձեռնարկ եւ այն կացութիւնը, որուն կ'ենթարկուին առհասարակ մտաւոր շարժում վարողները։

Իւրաքանչիւր գրական մշակ աչքի լոյս կը թափէ, փոշիներու մէջ կը դեղնի, խորթին ձեռագիրներու լաբիւրինթոսին մէջ կը թաղուի, եւ աշխատանքի դժուարին գործին տակ կը ճըմլուի, յուսահատ նոպաներ կ'ապրի, խուլթերու կը հանդիպի, եւ շատերէն քիչերը միայն այդքան երկարատեւ աշխատութեան փոխան ժամուլէն դուրս կը հանեն հայ գիրը։

Բայց մենք ի՞նչ կ'ընենք. կը գնահատե՞նք այդ գիրի եւ լեզուի մշակներու ջանքերը թէ. կը յուսալքենք զանոնք։ Կը կատարե՞նք մեր տարրական պարտականութիւնները եւ կը վճարե՞նք մեր պարտքերը։ Կը գուրգուրա՞նք այդ սրտաբաշ մասունքներուն վրայ եւ կը սիրե՞նք անոնց տարածումը։ Մեր խանութներու տետրակներուն առջեւ նստած, երբեք կը յիշե՞նք մեր բազմահազար տարագիր բազմութիւններու մասին, որոնք առանց հայ գրին ու հայ մամուլին՝ յաւէտ պիտի կորսուին գոյութիւն ունենալէ։

Վերջապէս կ'ըմբռնե՞նք կարեւորութիւնը թերթին ու գրքին։

Հետեւեցէք հայ թերթերուն եւ պիտի տեսնէք որ բոլորն ալ կը գանգատին եւ կը բողոքեն ձրի թերթ կարդացողներու բանակին դէմ, որ դժբախտաբար մեր մէջ հսկայածաւալ տարածուած են։ Ոմանք վարժուած են ձրիակերութեան եւ մակաբոյծի պէս ուրիշներու փշրանքներովը կ'ապրին. խանութէ խանութ կը պտտցնեն թերթը և ձեռքէ ձեռք կը խլեն զայն։ Իսկ ուրիշ մէկ ստուար մասն ալ, առհասարակ ունեւոր եւ հայազգէտ, սովորութիւն ըրած են ամբողջ տարին թերթ ստանալ, կարդալ եւ օգտուիլ, իսկ «այսօր գնա, վաղը եկուր»ով չի վճարել իրենց բաժնեգինները։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

47րդ Ցանկ

	Ֆր.
[illegible] Սուք Անհրաժ Ալժերիա)	50.—
[illegible] Պատ Քէսինկեն	50.—
Գումար	100.—
46րդ ցանկին գումարը	59,902.75
Ընդհ. գումար	60,002.75

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ռիկայէն կը հեռագրեն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի.

Մոսկուայէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն որոշած է փոխել ազգային քաղաքականութեան ուղղութիւնը, աւելի խիստ կեդրոնացումով մը, Մոսկուայի աւելի մօտիկ հսկողութեան ենթարկելով զանազան խորհրդային հանրապետութիւնները։

Քաղաքական Բիւրոյին ուղղուած իր տեղեկագրին մէջ, Ստալին կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութիւնը կեդրոնացեալ զօրաւոր ուժի մը պէտք ունի Մոսկուայի մէջ եւ թէ Միութեան մաս կազմող ազգային հանրապետութիւնները պէտք է սահմանափակուին միայն իրենց տեղական պէտքերով, ու դադրին կեդրոնական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ ազդեցութեան փորձեր ընելէ։

Քաղաքական Բիւրոյի այս նոր որոշումին առաջին հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Վոլգայի գերմանական հանրապետութիւնը օր մը լուծուելով ամբողջացուցիչ մասը պիտի կազմէ Ռուս Ընկերվարական Դաշնակցութեան Խորհրդային Հանրապետութեան Վոլգայի նորակազմ շրջանին։ Ասոր նպատակն է մեծցնել վերոյիշեալ ռուսական հանրապետութիւնը՝ ի վնաս Կալմուկ եւ Քըրկըզ հանրապետութեանց։

Ստալինի նոր քաղաքականութիւնը ընդդիմութեան բախեցաւ Ուկրայնայի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի Նախագահ Պետրովսկիի կողմէ, որ ուժգնօրէն բողոքեց Մոսկուայի դիկտատորութեան դէմ, խիստ նամակ մը գրկեց Ստալինին, ըսելով թէ Մոսկուայի կողմէ Ազգային Հանրապետութեանց վրայ կատարուած ճնշումը այս վերջիններուն ընդդիմութեան պիտի բախի։

Այս նոր քաղաքականութեան դէմ կը ծառանան նաեւ Կովկասի, Թուրքիստանի եւ խորհրդային Ռուսիոյ սահմանակից շրջաններու ուրիշ կառավարութիւններն ու համայնավար վարիչ շրջանակները։

Վրացի յեղափոխական մը ձերբակալուած

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Թիֆլիսի մէջ ձերբակալած են վրացի ընկերվարական գործիչ Պարթէն Եբրալիձէն, 65 տարեկան, որ ցարական բռնակալութեան օրով ընկերվարական շարժում կազմակերպած էր վրացի գիւղացիութեան մէջ եւ քանի մը անգամ աքսորուած։ Եբրալիձէ այժմ Չեկայի ձեռքն է։ Կ'ըսուի թէ չեկիստները կը չարչարեն զայն՝ խոստովանութիւններ խլելու համար անկէ գիւղացիներու գաղտնի կազմակերպութեան եւ անոնց ընկերվարական վարիչներուն մասին։

Յունաստանի պարծանքը

Աթէնքի «Էսթիա» թերթը կը գրէ թէ Մոսկուայի Կարմիր Սէնդիկայական Միջազգայինը 75,000 րուբլի ոսկեդրամ ղրկած է Սելանիկի գործադուլը կազմակերպողներուն։ Դրամը փոխադրուած է Աթէնքի համայնավարական կեդրոնին միջոցաւ։

Բանթողներուն եւ գործարանատէրերուն միջեւ իրաւախոհութեան եզր մը գտնելու համար Մակեդոնիոյ կուսակալին բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացած ըլլալով, կեդրոնի կառավարութիւնը որոշեց ինք միջամտել։ Ազգային տնտեսութեան նախարարը այս առթիւ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց երկու կողմի ներկայացուցիչները։ Նախարարը անոնց տեսակէտները լսելէ վերջ պիտի տայ իրաւախոհական վճիռ մը, զոր կառավարութիւնը պիտի վաւերացնէ անմիջապէս եւ պիտի հսկէ անոր գործադրութեան։

Նոպիլէ կը պատմէ «Իտալիա»յի աղէտը

Զօրավար Նոպիլէ «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւէն ղրկեց իր պաշտօնական տեղեկագիրը «Իտալիա»յի աղէտին մասին։ Զօրավարը կը պատմէ թէ երբ օդապարիկին նաւակը բաժնուեցաւ վերի մասէն, գլխաւոր մեքենավար Վինչենցօ Թոմէլլա սառոյցին վրայ ինկաւ գահավէժ ու մեռաւ։

Դիակը մնաց Նոպիլէի խմբակին մօտ եւ արժանավայել կերպով թաղուեցաւ։ Նաւակի անկումէն վերջ, օդապարիկը ուղղուեցաւ դէպի 110րդ աստիճանը, քիչ յետոյ Նոպիլէի խմբակը նշմարեց 10 քիլոմեդր հեռուն մուխի սիւն մը։ Կը կարծուի թէ օդապարիկէն ինկած պէնզինի կամ իւղի ընդունարան մըն էր, որ բռնկած էր։ Զօրավարը կը կարծէ թէ փնտռտուքներ պէտք է կատարուին եռանկիւն շրջանակի մը մէջ՝ մեկնակէտ ունենալով իր խմբակին գտնուած տեղը եւ առաւելն 50 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Իտալական երկու եւ շուէտական մէկ ջրօդանաւ պատրաստ են՝ այդ հետազօտութեան համար եւ պիտի մեկնին երբ օդը թոյլատրէ։

Ո՛չ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն կարելի եղած է առնել Մալմկրէնի խմբակէն, որ բաժնուած էր զօր. Նոպիլէէն, առնելով 40 օրուան պաշար, քարտէս, ուղղութիւն ցոյց տուող գործիքներ եւ ձմեռնային հագուստեղէն, սակայն ո՛չ վրան, ո՛չ ալ հրացէն ունէին. կը յուսային օրական 10 քիլոմեդր ճամբայ կտրելով կղզի մը հասնիլ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ԵՌԱՆԴ„

Ի՛նչ անսպառ եռանդ կը վատնուի մեր մէջ, թուղթ մրոտելու համար։

Առտուն կանուխ արթնցողը թերթ մը կը հիմնէ։ կամ յօդուած կը թխէ թերթի համար։

Եւ այնքան շատ են ու բազմազան՝ թերթի տեսակները, որ մէկուն մերժածը ուրիշ մը շնորհակալութեամբ կը հիւրընկալէ։

Բայց ահաւասիկ եռանդ մը—իսկապէս՝ «եռանդ»— որ անկասկած գնահատելի է։

Ատենէ մը ի վեր Սան Փաւլոյէն (Պրազիլիա) կը ստանանք խմբագրական թերթ մը, «Եռանդ», «անկախ ամսագիր, ազգային, գրական, գեղարուեստական եւ մարզական»։ Օրկան՝ Հայ Երիտասարդաց Միութեան։

Անշուշտ այս տղաքը եւ աղջիկները մեծ յաւակնութիւններ չունին։ Փա՛ռք տանք, եթէ կարենան պահել լեզուն եւ ոգին։

Կը թղթատեմ Յունիսի թիւը։ 24 էջ. մաքուր շարուածքով։ Սկիզբը՝ խմբագրական մը, «Հայ փոքրիկներ ձերբակալուած»։ Ցեղական օրէնքի մը բացատրութիւնը՝ կոկիկ լեզուով։ Կ'արժէ որ արտատպուի «Յառաջ»ի մէջ։

Յետոյ քանի մը գրուածքներ՝ հայկական անկախութեան եւ Մայիս 28ի տօնակատարութեան մասին։ Ոտանաւոր մը՝ «Արարատի դիւցազուններուն», նամակ մը՝ Մոնթեւիտէոյի «Հայ Դպրոց»էն։ Ցեղական լուրեր եւն.։

Առողջ եւ աշխոյժ եւ համակրելի։

Միտք մը՝ որ կը ծաղկի, թարմութիւն ներարկելով Պրզապատին։

«Եռանդ»ը կը յիշեցնէ Վասպուրականի «Ծովակ»ն ու «Ցոլծանք»ը, համբաւեան շրջանին։ Աւելի համեստ, բայց նոյնքան ազնիւ։

Դալա՛ր մնան ձեր ձեռքերը, տղա՛ք։ Հարաւային Ամերիկայի այդ հրակէզ եւ համայնակուլ արեւուն տակ։

Ողջո՛յն ձեր երիտասարդ եռանդին։

Վ.ԱՀ.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽԱՍՔՈՎՈՅԻ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ

ԽԱՍՔՈՎՕ (Պուլկարիա), 21 Յունիս.— Յունիս 16ի Շաբաթ իրիկուն, ժամը 1.30—2ին հրդեհ մը մոխիրի վերածեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընթերցարանի եւ «Արարատ» մշակութային միութեան զոյգ գրադարանները։

Վնասը մօտաւորապէս կը գնահատուի 30,000 լէվա։ Գրադարաններու գիրքերը եւ բոլոր կարասիները փճացան։

Դաղթական Խասքովոյի երիտասարդութիւնը, հազիւ տունտեղ եղած, անհրաժեշտ նկատած էր ընթերցարանի մը գոյութիւնը եւ 3—4 տարիներու տքնաջան աշխատանքով՝ ներկայանալի ընթերցարան մը ըստեղծած։ Ցաքուկ փարոս մը։ Իսկ այժմ մոխրակոյտ մը…

Կորուստը մասամբ դարմանելի պիտի ըլլար, եթէ երկրաշարժը եւ տնտեսական ծանր պայմաններ իրենց աւերը գործած չըլլային։ Սակայն այս օր Խասքովոյի երիտասարդութիւնը չի կրնար իր ուժերով վերականգնել իր ընթերցարանը, եւ կը սպասէ արտասահմանի աջակցութեան։

Գիտենք թէ գրքերու ի՛նչ անհամար կապոցներ կը գտնուին անհատներու եւ միութիւններու գրադարաններուն կամ փոշիներու մէջ։ Այդպիսիներուն թող խթան մը ըլլայ Խասքովոյի ընթերցարանին արկածը, ու գիրք մը, թերթ մը վեր առնելով, թող հաճին ուղարկել գրքի կարօտ՝ երիտասարդութեան։

Թղթակից

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

VII

Ըստ երեւոյթին, «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրներն այն կարծիքին են, թէ բաւական է որ մի պետութիւն այս կամ այն ձեւով իր իշխանութիւնը հաստատի օտար ազգութեան պատկանող մի ժողովրդական զանգուածի վրայ, որպէսզի վերջինս զրկէի ինքնորոշման իրաւունքից։

Ասում ենք ըստ երեւոյթին, որովհետեւ չենք կարող ընդունել, թէ նրանք իրենց սրտի խորքում համոզուած են այս կարծիքի ճշմարտութեան մէջ։ Յամենայն դէպս, Վրաստանի սահմաններում գտնուած հայկական բոլոր հատուածների նկատմամբ նրանք այս կարծիքն են պաշտպանում։ Վրաստանը հակառակ Հայոց Ազգային Խորհրդի եւ Հայաստանի կառավարութեան վճռական բողոքներին, իր տիրապետութեան տակ է առել Հայկական Բորչալուն (1918 Յունիս) և Ախալքալակը (1918 Դեկտեմբեր)։ Այս փաստը բաւական է համարւում, որպէսզի այդ գաւառների հայ ազգաբնակութիւնը զրկուի իբրեւ ազգային հատուած եւ իրաւունք չունենայ ինքնորոշման մասին ձայն հանելու։

Ցոյց տալու համար, թէ այս անհեթեթ մտածողութիւնը ո՛ւր կարող է տանել մեզ՝ մի ենթադրութիւն անենք՝ հիմնւելով պատմական իրողութիւնների վրայ։

1914 թւին, «Վրաստանի Ազատութեան Կոմիտէն» Ռուսաստանի դէմ պատերազմական դաշինք կռելով Թուրքիայի հետ՝ վերջինիս համաձայնութիւնն է առնում, որ Վրաստանը անկախ պետութիւն դառնայ, իր սահմանների մէջ առնելով ոչ միայն Ախալքալակն ու Հայկական Բորչալուն, այլ եւ Լեռնային Գանձակը մինչեւ Սեւանայ լճի հիւսիսային ափերը եւ Ղազախն ու Փամբակը՝ մինչեւ Ալեքսանդրապոլի դռները։ 1918 թւի Յունիսին Վրաստանի սահմանները ճշդելու համար կազմուած կառավարական յանձնախումբը, որի անդամներն էին Ի. Ծերեթելլի, Դ. Օնիաշվիլի եւ Ինգորոկվ, որոշում է նոյն հողամասերը — բացի Լեռնային Գանձակից, որը Ադրբէջանի տիրապետութեան տակ էր գտնւում— առնել Վրաստանի մէջ եւ մինչեւ անգամ այս մասին բանակցութիւններ է սկսում Հայոց Ազգային Խորհրդի հետ...

Արդ, ենթադրենք թէ այս անլուր իմպերիալիստական յաւակնութիւններն իրականացած են եւ յիշեալ գաւառները Վրաստանի մասն են համարւում։ Ի՞նչ պէտք է ասէին իմ ընդդիմախօսները, եթէ այսօր Ղազախի եւ Փամբակի հայերը, յանուն ազգային ինքնորոշման իրաւունքի, ցանկութիւն յայտնէին միանալու Հայաստանին։ Հետեւողական մնալու համար, հասկնալի է, որ նրանք պէտք է մերժէին այդ իրաւունքը ասելով, թէ Ղազախեցիք եւ Փամբակեցիք ազգային հատուածներ են եւ ոչ թէ ազգային ամբողջութիւն։ Բայց նման տրամաբանութեամբ հօ ամբողջ ռուսահայութիւնն էլ կարելի է դիտել իբրեւ ազգային հատուած եւ պահել այս կամ այն պետութեան իշխանութեան տակ, որովհետեւ նրանից դուրս էլ հայութիւն կայ, որին կարելի է ազգային ամբողջութեան տիտղոսը կպցնել...

Պարզ է, որ միայն պետական պատկանելիութեան փաստով ազգային հատուածների ինքնորոշման իրաւունքը ժխտել չի կարելի, մանաւանդ որ ինչպէս յայտնի է, այդ պետական պատկանելիութիւնը շատ յաճախ իրերի բնական ընթացքով չէ որոշւում, այլ կամայականութեամբ եւ բռնութեամբ։

Բայց միւս կողմից մենք գիտենք, որ ամէն մի ազգային հատուած անպատճառ պետական ինքնորոշման իրաւունք չէ առաջադրում, կամ չէ կարող առաջադրել։ Ուրեմն ինչպէ՞ս պէտք է որոշել ինքնորոշման իրաւունքի սահմանները ազգային հատուածների համար։

Այս հարցի ճիշդ, յստակ եւ կարելի է ասել սպառիչ պատասխանը տալիս է մեզ դարձեալ Ն. Ժորդանիան։ «Դնի» թերթի մէջ իմ դէմ գրած յօդուածում, նա արտայայտւելով այս հարցի մասին, ասում է.

«Իւրաքանչիւր ազգութիւն, որ որոշ հողի վրայ գերակշռող մեծամասնութիւն է կազմում, իրաւունք ունի կազմակերպւելու, իբրեւ ինքնուրոյն պետութիւն իսկ (ազգային) փոքրամասնութիւնները, որոնք նրա սահմանների մէջ են ընկնում, եթէ չեն ուզում կամ աշխարհագրական պայմանների շնորհիւ չեն կարող մտնել իրենց ազգային պետութեան մէջ, պէտք է ազգային-մշակութային տեսակէտից հովանաւորեն նոյն իրաւունքով, որոնցից օգտւում է, այդ ասպարէզում, ազգային մեծամասնութիւնը» (*)։

Ընդգծած տողերից պարզ երեւում է, որ Ն. Ժորդանիան երկու պայման է առաջադրում, որպէսզի ամէն մի ազգային փոքրամասնութիւն կամ հատուած կարողանայ անջատւել օտար պետութիւնից եւ միանալ իր ազգային պետութեանը. Նախ որ նա այդպիսի ցանկութիւն ունենայ եւ ապա՝ որ աշխարհագրական արգելքներ չլինեն նրա ցանկութեան իրագործման համար։ Առաջին պայմանն ինքան հասկանալի է, որ ո՛չ մի բացատրութեան չի կարօտում. Երկրորդ պայմանի տակ հասկացւում է, որ ազգային հատուածը պէտք է աշխարհագրօրէն կպած լինի իր ազգային պետութեանը, որպէսզի կարողանայ նրա հետ միանալ առանց 'ուրիշ ժողովուրդների համար իրենց սեփական պետութիւնից անջատւելու հարկադրանքն ստեղծելու։

Ինչ խօսք, որ մենք երկու ձեռքով ստորագրում ենք այս միանգամայն դեմոկրատական պայմանների տակ։ Նրանցից ենք մեկնում մենք, երբ ասում ենք, որ ծիծաղելի կը գտնենք, եթէ Սղնախի, Թելաւի կամ Քութայիսի հայկական հատուածները Հայաստանին միացնելու հարց դրւեր մեր առաջ. որովհետեւ նախ այդ հատուածները նման ցանկութիւն չունեն եւ ապա՝ եթէ ունենային էլ, չեն կարող միանալ Հայաստանին, քանի որ վերջինից անջատուած են վրացական հողաշերտերով։

Այժմ տեսնենք, թէ ի՛նչ են են ներկայացնում այս պայմանների տեսակէտից Հայկական Բորչալուի (**) եւ Ախալքալակի մեր ազգային հատուածները։

Նախ ցանկանո՞ւմ են նրանք միանալ Հայաստանին թէ ոչ։

Ժորդանիան վերոյիշեալ յօդւածում ասում է, թէ Ախալքալակցիք իր կառավարութեան ժամանակ երբեք այսպիսի ցանկութիւն չեն արտայայտել։ «Անկախ Վրաստան»ն էլ հաւաստացնում է, թէ Բորչալուի հայերը չեն էլ ուզում մտածել Թիֆլիսից անջատւելու եւ Ալեքսանդրապոլի հետ միանալու մասին, որովհետեւ դա նրանց տնտեսութիւնը կը կործանէր։

Ահա եւ մեր պատասխանը։ —Ախալքալակցիք Ժորդանիայի կառավարութեան ժամանակ չէին կարող այս ցանկութիւնը յայտնել, որովհետեւ Վրաստանի այն բոլոր վայրերում — ինչպէս, օրինակ, Աբխազիան, Օսեթիան, Լազին— ուր ազգային հատուածներն այսպիսի ցանկութիւն էին յայտնում՝ վրաց կառավարութիւնը իր «յատուկ» եւ ոչ-յատուկ զօրամասերով սոսկալի ճնշումներ էր գործադրում։ Չերկարացնելու համար, բաւականանում ենք միայն 1918ին, Հոկտեմբերից-Դեկտեմբեր, Լոռիում տեղի ունեցած դէպքերը յիշեցնելով։ Համապատասխան փաստերը պատրաստ եմ հրապարակ հանելու, եթէ իմ ընդդիմախօսները պահանջեն։ Բայց ինչ էլ եղած լինի անցեալում, այսօր անհերքելի իրողութիւն է, որ Ախալքալակցիք ձգտում են իրենց գաւառը միացնել Հայաստանին։ Նրանց գիւղական խորհրդների այս ուղղութեամբ կատարած քայլերը յայտնի են արդէն ընթերցող հասարակութեանը թէ՛ մեր եւ թէ՛ բոլշեւիկեան մամուլից։ Այնպէս որ Ախալքալակցիների դրական ցանկութեան մասին այժմ դոնէ որ եւ է կասկած լինել չի կարող։

Ինչ վերաբերում է Հայկական Բորչալուի մեր ազգային հատուածին՝ նրա ցանկութիւնը՝ միանալու Հայաստանին՝ այնքա՛ն յստակօրէն է արտայայտել Լոռւայ դէպքերի ժամանակ, որ չենք հասկանում, թէ ինչպէս կարող է այս մասին այժմ հարց յարուցել։ Այդ ցանկութիւնը խեղդելու համար չէ՞ր, որ հայ-վրացական զինւած ընդհարման միջոցին, եւ նրանից յետոյ, վրաց պատժիչ զօրամասերը տակն ու վրայ էին անում Շուլաւերն ու շրջակայ հայ գիւղերը, որոնք մնացել էին վրացական իշխանութեան տակ։

Գալով տնտեսական կապերին՝ պէտք է ասենք, որ ազգային գիտակցութեան հասած մի ժողովրդի համար պետական պատկանելիութեան խնդիրը միայն տնտեսական հաշիւներով չէ լուծւում։ 1918ին էլ Լոռեցիք գիտէին, որ իրենց տնտեսական շատ ամուր թելերով կապւած են Թիֆլիսին. բայց այդ արգելք չհանդիսացաւ, որ նրանք զէնքը ձեռին պաշտպանեն իրենց անկախութիւնը Վրաստանից։ Բացի սրանից՝ անհասկնալի է մնում, թէ ինչու Հայկական Բորչալուի մնացած մասը Հայաստանին միանալով՝ պէտք է կտրի իր տնտեսական կապերը Թիֆլիսից, երբ ինքը Հայաստանն էլ չի կարող իր տնտեսական յարաբերութիւնները խզել Թիֆլիսի հետ, ինչպէս և Թիֆլիսը չի կարող խզել Բագուի, Մոսկուայի եւ այլ կեդրոնների հետ։ Բոլոր պետութիւնների մէջ սահմանակից գաւառները ամենակենդանի տնտեսական շփման մէջ են իրար հետ. ինչո՞ւ պէտք է այս շփումն անհնարին նկատուի Թիֆլիսի եւ Հայկական Բորչալուի միջեւ, երբ վերջինս Հայաստանի սահմանների մէջ գտնուի .։

Եթէ այս պատասխանները չեն գոհացնում իմ ընդդիմախօսներին՝ մենք յայտարարում ենք, որ պատրաստ ենք, վճռական քայլելու համար, ժողովրդական հանրաքւէարկութեամբ (րեֆերէնդում) նորից ստուգել Ախալքալակի եւ Հայկական Բորչալուի մեր ազգային հատուածների ցանկութիւնն այս խնդրում։ Բայց կը համաձայնւե՞ն իմ ընդդիմախօսները այս առաջարկին, երբ նրանք առանց հանրաքւէարկութեան էլ գիտեն, թէ ինչ են մտածում եւ ցանկանում այդ հատուածները Հայաստանին միանալու մասին. ։

Ինքնորոշման իրաւունքի երկրորդ պայմանի մասին երկարացնելու կարիք չկայ։ Ամէն մարդ քարտէզի վրայ կարող է տեսնել, որ թէ Ախալքալակը եւ թէ Հայկական Բորչալուն անմիջականօրէն, առանց որ և է անջրպետի, կպած են Հայաստանին՝ կազմելով նրա բնական շարունակութիւնը։ Այնպէս որ, այս գաւառները իրենց ազգային պետականութեանը միացնելու համար աշխարհագրական որ եւ է արգելք չկայ։ Էլ չենք խօսում այն մասին, որ այդ միացումը մանաւորապէս Ախալքալակի համար աշխարհագրական տեսակէտից ոչ միայն հնարաւոր, այլ եւ անհրաժեշտ է, քանի որ Ախալքալակցին այսօր էլ մեծ մասամբ Ալեքսանդրապոլի վրայով է կապ պահպանում Թիֆլիսի հետ եւ ոչ թէ Բորժոմի վրայով։

Այսպիսով տեսնում ենք, որ մեր պահանջը՝ միացնելու Ախալքալակն ու Հայկական Բորչալուն Հայաստանին՝ լիովին համապատասխանում է այն երկու պայմաններին, որ առաջադրում է Ժորդանիան ազգային հատուածներին կամ փոքրամասնութիւններին պետական ինքնորոշման իրաւունք տալու համար ։

Բայց իմ ընդդիմախօսները այս պայմաններով չեն գոհանում։ Նրանք պատմական իրաւունքի հարցեր էլ են յարուցանում իրենց տեսակէտները պաշտպանելու կամ, պարզապէս, Ախալքալակի եւ Հայկական Բորչալուի բռնագրաւումը արդարացնելու նկատումով։

Որքան եւ այդ հարցերը արդի դեմոկրատական ըմբռնողութիւնների տեսակէտից ժամանակավրէպ (անախրոնիզմ) հանդիսանան՝ այնուամենայնիւ պէտք է նրանց եւս պատասխանել՝ իմ ընդդիմախօսներին իրենց վերջին ապաստանարանից էլ դուրս մղելու համար։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) «Դնի», 9 փետրուար 1928 Ընդգծումներն իմս են: Ա. Ջ.

(**) Հայկական Բորչալու ասելով մենք միշտ հասկանում ենք Նախկին Բորչալու գաւառի այն մասը, որ տարածւում է Փամբակ-Ղազախից մինչեւ Խրամ գետը.

ԱՉՔԷ ՀԵՌՈՒ, ՍՐՏԷ ՀԵՌՈՒ

(Նամակ Պարսկաստանէն)

Տարօրինակ բախտ մը ունի պարսկահայութիւնը։ Ցաւ կը զգայ, չի ճչար. երկունքներ կ'ունենայ, չի պոռար. տարիներ շարունակ իր ցաւին մէջ կը տապկուի։ Համբերութեա՞մբ պէտք է բացատրել այս երեւոյթը թէ միջակ կարողութեամբ, չեմ գիտեր. Նախաձեռնութի՞ւնը կը պակսի՞։

Անկարագրելի է տնտեսական այն անկայուն վիճակը, որուն տարիներէ ի վեր ենթարկուած է պարսկահայութիւնը։ Անգործութիւնը համատարած է, գիւղերու մէջ տնտեսութիւնը քայքայուած, ինչ որ ունինք գեա կրթական ասպարէզին մէջ, խսկապէս գերմարդկային է. քաղաքներու մասին չեմ մտածեր։ Անոնք այսպէս կամ այնպէս իրենց վիճակը կը քաշկռտեն. սակայ՞ն գիւղե՞րը։

Որքան պիտի ուզէինք, որ ոչ ոքէ կախում ունենայինք։ Որքան պիտի ուզէինք որ սանդիմաններու շնորհիւ դպրոցներու ցանցով պատէինք մեր գիւղերը։

Սակայն, այդ սանդիմներն ալ չեն գտնուիր։ Եւ գիւղացիները կը խարխափեն խաւարի մէջ։

Առնենք այս շրջանը— Արաքը, ուր չորս գաւառներ կան— Քեազազ, Քիամարա, Ջափլաղ եւ Բուրվարի— իրենց 52 հայաբնակ գիւղերով (12,000 բնակիչներով) ։ Մատներու վրայ կարելի է հաշուել գիւղական դպրոցները։

Տարիներէ ի վեր Նոր-Ջուղան թառած. Հարիւրաւոր կտակներու վրայ, անպատասխանատու մսխումներ կը կատարէ.։ Ո՛չ հաշիւ կայ, ո՛չ հարցնող։ Եղած կտակներու մեծ մասը յատկացուած էկեղեցիներու տարեկան նորոգութեան-ծեփելու. իսկ անգին հազարաւոր երախաներ անուսում կը մնան։ Դեռ յիշե՞նք այն որբերը, որոնք կը թափառին Թաւրիզի փողոցներուն մէջ։ «Յառաջ»ը այդ մասին թղթակցութիւն ալ հրատարակեց։

Բարեգործականի թօշակաւոր վարիչները, օր մը հետաքրքրուեցա՞ն, պրպտեցի՞ն, սանդիմ մը նպաստ ուղարկեցի՞ն, փրկելու անհամար խեղճերը։

Պարսկահայ խմբարհ գաղութները եւ պատերազմի որբերը ձգուած են իրենց բախտին։

Սակայն, մենք պարսկահայերս, պաշտպանելու բարոյական պարտականութիւնը ունի՞նք, ան ալ Բարեգործականէն։

Որքան գիտենք, Նոր Ջուղայեցի հարուստներ կան, որ իրենց մահէն ետքի համար մեծ գումարներ կտակած են Բարեգործականին։ Կարելի չէ՞ մեզ տեղեակ պահել այդ կտակներուն բովանդակութեան։ Թերեւս կը սխալինք. սակայն բացատրութիւն մը Բարեգործականի կողմէ, պիտի լուսաբանէր շատ մը կէտեր։

Դեռ աւելին։ Արդեօք Բարեգործականը տեղեկատու դիւան չունի՞. չե՞ն կարդար հայ թերթերը. չե՞ն տեսներ կարօտ վայրերը. չե՞ն լսեր օգնութեան կանչերը։

Եւ յետոյ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, ահա քանի մը տարիէ ի վեր, Բարեգործականի կեդրոնը փորձեր կը կատարէ մասնաճիւղ հաստատելու Պարսկաստանի մէջ. քանի քանի նամակներ են ստացած այդ ուղղութեամբ, յատկապէս մեր շրջանի արեւմտահայ հայրենակիցները։ Դեռ վերջերս Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Հայրենակցական Միութեան վարչութեան անդամներէն Պ. Սիմոնեան՝ Հայաստանէն հոս եկաւ եւ առաջին գործը եղաւ ժողովի կանչել քաղաքիս չոջերը, Բարեգործականի ճիւղ մը հաստատելու համար Սուլթանապատի մէջ կանչուածները մ'աղէ անցած էին։ կազմուեցաւ ժամանակաւոր մարմին մը։ Սակայն, պատուիրակին մեկնումէն յետոյ, գործն ալ այդ վիճակին մէջ մնաց։

Բարեգործականի տեղիս համակիրները կը խոստովանին, որ իրենք ժամանակ չունին զբաղելու այդ օգտակար գործով, իսկ ժամանակ ունեցողներն ալ չեն հրաւիրուած։

Մենք դէմ չենք Բարեգործականի ընդարձակման. Ուր Հայ կայ, թող Բարեգործականը ճիւղեր ունենայ. Բայց, Բարեգործական մը, ժողովրդականացած, արդիական, գիտակից՝ իր պատասխանատուութեան. Հաստատութիւն մը որ՝ չծառայէ ամէկավարներու կուսակցական շահերուն եւ ոչ ալ անոնց պրոպագանդին։

Հարեւանցի ակնարկ մը՝ պարսկահայ կեանքին վրայ, պիտի համոզէ թէ ո՛րքան մեծ գործեր կարելի է կատարել քիչ դրամով, կրթական եւ առողջապահական ասպարէզին մէջ։

Գիւղ մը դպրոցի համար պէտք ունի 150 տոլարի (տարեկան)։ 3000 տոլարի նպաստ մը բաւական է մեր շրջանի գիւղերուն մէկ մէկ դպրոցներ տալու։

Բաւական է, որ խթանը տրուի։ Այնուհետեւ ինքնապաշտ դարձնելը դժուար չէ։

Մեր գիւղացիները, որոնք գորգագործութեամբ կը զբաղին, իրենց աչքերը յառած են Ամերիկա, նպաստներ ստանալու։ Չեն քաջալերեր այս յանգաւոր սովորութիւնը։ Բայց մտածեցէք, որ կէս պարսկացած Հայերու հետ գործ ունինք։ Անոնց այդ մտայնութիւնը ոչնչացնելու համար, պէտք է որ միութիւն մը առաջնորդ հանդիսանայ՝ կրթական աշխատանքներուն եւ «ժամանակաւորապէս» դրամ ճարէ։

Բարեգործականի մէջ գործի վաճառականներ շատ կան։ Անոնք անշուշտ գիտեն թէ որքան կրթուած ըլլայ իրենց գործ գործողը, այնքան աւելի ճաշակաւոր գործեր կ'ունենան...

Գոնէ շահի՝ տեսակէտէն թող մտածեն, Բարեգործականի սնտուկէն բաժին հանեն իրենց աշխատաւորներու զաւակներուն կրթութեան։

Վ. ԱՍՑՊՈՒՆԻ

ՆՈՐ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ»

Մայիս 28ին, Գահիրէի մէջ, օրուան բանախօսներէն մին Լեւոն Շանթ կարդաց «Հայ. Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութեան» Ծրագիրը, իբրեւ տեւական յիշատակ Մայիս 28ի մեծ տօնին կ'արտատպենք ծրագրին հիմնական կէտերը.—

1 — Հայ. կրթ. եւ Հրատ. Համազգային Ընկ. նպատակն է, հայ ժողովուրդի կրթական մակարդակը բարձրացնել հայ կրթութեամբ եւ հայ հոգիով։

Այդ նպատակին հասնելու համար ընկերութիւնս հետզհետէ իր նիւթական կարողութիւններուն աճումին չափովը, պէտք է աշխատի երեք ուղղութեամբ որ է՝ նոր սերունդին կրթութիւնը, չափահասներուն ինքնազարգացումը եւ հայագիտութեան մշակումը։

2.— Հասնող սերունդի կրթութեան համար.

ա) Պիտի հիմնէ մէկ երկու ճիւղանի միջնակարգ վարժարաններ, եւրոպական գոլէճներու եւ լիսէներու համ[illegible]։

բ) Պէտք է բանայ մանկական հաստատութիւններ, քաղաքային եւ ութամեայ դպրոցներ, ինչպէս եւ երեկոյեան, շրջուն եւ այլ պարբերական դասընթացքներ, յարմարելով տեղին պահանջին։

գ) Պէտք է կազմակերպէ հայերէն լեզուով դասագիրքերու պատրաստութեան եւ հրատարակութեան գործը։

դ) Պէտք է կազմակերպէ մանուկներու եւ պատանիներու համար ընթերցանութեան գրքերու, գիտական եւ պատմական ընթերցարաններու եւ պարբերականներու հրատարակութիւնը։

3.— Հասակաւորներու ինքնազարգացման համար.

ա) Պէտք է կազմակերպէ շրջուն պարբերական դասախօսութիւններ հայ կեանքի, պատմութեան եւ գրականութեան մասին, ինչպէս եւ ընդհանրապէս պատմական, ընկերագիտական, տնտեսագիտական, բնագիտական ամէն տեսակ նիւթերու շուրջ։

բ) Պէտք է կազմակերպէ ինքնազարգացման նպատակով եւ չափահասներու ընթերցանութիւնը ղեկավարելու պարբերական մը, բիւրո մը եւ շրջուն վարիչներ։

գ) Պէտք է կազմակերպէ հանրամատչելի գիտական երկերու հայերէնի վերածումը եւ հրատարակութիւնը, նոյնպէս ինքնագիր հայերէն ուսումնասիրութիւններու հրատարակութիւնը ինչպէս եւ ինքնագիր ու թարգմանական գրական-գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու հրատարակութիւնը։

դ) Պէտք է ձեռնարկէ հին ու նոր հայ հեղինակներու ժողովրդական հրատարակութեանը թէ առանձին հատորիկներով եւ թէ անոնց լաւագոյն երկերուն եւ լաւագոյն էջերուն ծաղկաքաղը, ինչպէս եւ գրաբար գրքերու աշխարհաբարի վերածումը։

ե) Պէտք է ձեռնարկէ ամէն տեսակի պատմական, գրական, աշխարհագրական, կենդանագիտական, ճարտարապետական, պատկերազարդ ալպոմներու, քարտէսներու, քարտէզներու եւ շարք նկարներու հրատարակութեան։

4.— Հայագիտութեան զարգացման համար.

ա) Պէտք է ձգտի օժանդակելու հայագիտական երկերու հեղինակներուն որոշ փոխադարձ պայմաններով, կա՛մ գնելով երկերը կա՛մ յանձն առնելով հրատարակութիւնը եւ այլ բոլոր հնարաւոր միջոցներով պէտք է թեւ տայ հայագիտական ուսում[illegible]

...նոյն միջավայրը թէ՛ Հայ եւ ...նցրու մշակոյթը եւ ...ւեր լեզուներով։

...ը պէտք է կազմակերպէ ...երէնի թարգմանելու գործը ...րէն տեսակի գիտական երկերու ...հաւաքածոներու, որոնք օտար ...ականութեան մէջ Հայ կեան...ը կը շօշափեն. Հայ երկիրը, ...յ անցեալն ու ներկան։

...դ պէտք է կազմակերպէ ...ստարակութիւնը կամ վեր...ատարակութիւնը հին Հայ ...ական բնագիրներու-ձեռագիր...րական, ժողովրդական բանահիւսու...ներու, ժողովածոներու ինչպէս եւ ...եան Մօտիկ դարերէն ամէն տե...ակի պատմական փաստաթղթե...րու, յուշերու, գիւտներու, գծա...գրութիւններու հրատարակու...թիւնը։

...դ պէտք է կազմակերպէ ...ին ու նոր Հայ հեղինակներու ...րկերուն ամբողջական գիտական ...րատարակութիւնը։

5 — Այս բոլոր տեսակի գիր...քերն ու հրատարակութիւնները ...պէտք է ծախուին հնարաւոր ա...ժան գներով։ Այլ եւ պէտք է ...կազմակերպուի ամէն Հայ տուն ...մտնելու Հայերէն գիրք մըտ...ցնելու գործը։

ՄԵՏԱՂ ՖՐԱՆՔԸ

Նոր օրէնքին համաձայն, ...հին Ֆրանսի 5, 10 եւ 20 ֆրանքնոց թղթադրամները այլ ...ս արժէք չպիտի ներկա...յացնեն 1932 Դեկտեմբեր 31էն ...յետոյ։ Այս թղթադրամները ...հրապարակէն պիտի քաշուին ...աստիճանաբար եւ անոնց տեղ շրջա...բերութեան պիտի հանուին 10 ...եւ 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամ...ներ։ Այս մետաղ դրամներուն ...քանակը 3 միլիառ ֆրանքը ...պիտի անցնի։

Հրապարակին վրայ ո՛րքան ...10 եւ 20 ֆրանքնոց թղթա...դրամ կայ։

1927 Դեկտեմբերի վերջը ...քանակը հետեւեալն էր.

20 ֆրանքնոց՝ 6,354,370 հատ, ...արժէք՝ 127,087, 400 ֆրանք, ...10 ֆրանքնոց՝ 182,821,504, ար...ժէք՝ 1,828,215,040 ֆր., 5 ֆրանք...նոց՝ 163,842,652, արժէք՝ 819,213, ...260 ֆր.։ Գումար՝ 353,018,526 կտոր ...թղթադրամ 2,774,515,700 ֆրանք ...արժէքով։

...Նոր օրէնքը կը տրամադրէ ...նաեւ, որ Առեւտրական Սեն...եակներու կողմէ հրապարակ ...հանուած «jetons»ները հրապա...րակէն պիտի քաշուին։ Ներկա...յիս մօտ մէկ միլիառ ֆրանքի ...այս կարգի դրամ կայ ամբողջ ...Ֆրանսայի մէջ։

Օրէնքը նոյնպէս կը տրա...մադրէ, որ հին արծաթ դրամները ...պիտի զադրին օրինական ար...ժէք ներկայացնելէ եւ Պանք ...տը Ֆրանսը պիտի գնէ իրեն ...ներկայացուած հին ոսկի դրամները, մետաղի գինով։ Այսօրուան սակով հին ֆրանսական ոսկիները կ'արժեն 98 ֆրանք։

Ո՞րքան արծաթ եւ ոսկի դրամ կայ ներկայիս մասնաւորներու մօտ։ Պատերազմէն առաջ այս քանակը կը հաշուուէր 6 միլիառ, որուն 5 միլիառը ոսկի եւ 1 միլիառը արծաթ։ Պատերազմի ընթացքին 2ուկէս միլիառ ոսկի մտաւ Պանք տը Ֆրանսի գանձը՝ թղթադրամի հետ փոխանակուելով. ասկէ զատ, դրամատունը 2ուկէս միլիառ թղթադրամի փոխարէն գնեց 500 միլիոն ոսկի ֆրանք։ Այս ձեւով Պանք տը Ֆրանսին վերադարձուած կ'ըլլայ 3 միլիառի ոսկի։ Հետեւաբար շրջաբերութեան մէջ կը գտնուին այժմ 2 միլիառ ֆրանքի ոսկի եւ 1 միլիառ ֆրանքի արծաթ դրամ։ Միայն, չի գիտցուիր թէ այս քանակին վրայ ո՛րքան ոսկի կամ արծաթ հալեցուած կամ մաքսանենգութեամբ արտասահման փոխցուած է։

Այս բոլորը նկատի առնելով, կարելի է ըսել թէ՝ ներկայիս 2 միլիառ ֆրանքէն պակաս ոսկի դրամ կը մնայ շրջաբերութեան մէջ։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ֆրանսական թերթ մը, խօսելով ապրուստի սղութեան վրայ, պէտքը կը շեշտէ Ֆրանսական գաղութներու արտադրութիւններուն եւ շահագործելու, եւ քննելով երկրին պահանջները, կը կարծէ թէ՝ գաղութները պիտի կրնային մեծապէս նպաստել կարգ մը ապրանքներու գները կոտրելու, եթէ կարելի ըլլայ ազգային տնտեսական քաղաքականութեան մը հետ, վարել նաեւ գաղթային տնտեսական քաղաքականութիւն մը

Ապրուստի տեսակէտով՝ ներկայիս Ֆրանսա ամէնէն աժան երկիրներուն մէջ կարելի է դասել։ Սակայն ան, ստիպուած է կարգ մը պէտքերու հայթայթումը փնտռել օտար շուկաներու վրայ, ինչ որ անոր կը պարտադրէ յաւելուածական ծախք մը, մինչդեռ պիտի կրնար նոյն ապրանքները մեծ մասով ճարել իր գաղութներուն մէջ խակ։

ԱՐՄՏԻՔ — Ցորեկան ներածում՝ 2—3 միլիոն թոնօ։ Հիւսիսային Ափրիկէն միայն պիտի կրնար Ֆրանսայի արմտիքի բացը գոցել։ Հնդկաչին եւ Մատակասքար կը հայթայթեն պէտք եղած չափով եգիպտացորեն եւ 100,000 թոնօ բրինձ։

ԳԻՆԻ — Սպանիական, իտալիական, փորթուկալեան եւ Յունաստանէն շատ մեծ քանակութեամբ գինի կը ներածուի, մինչդեռ Թունուզի գինիի արտադրութիւնը ձգուած է պատահականութեան։

ՄՍԵՂԷՆ — Աւստրալիական եւ Ամերիկեան՝ ամէն տարի կը ներածուի 200,000 թոնօ միս, մինչդեռ Մատակասքար, Ալճերիա եւ Մարոք պիտի կրնային պէտք եղած չափով կով եւ ոչխար հայթայթել։

ՁՈՒԿ — Ցորեկան 100,000 թոնօ ձուկ կը ներածուի, կէսը միայն Ֆրանսայի գաղութներէն։

ՍՈՒՐՃ — Ցորեկան սպառում 160 հազար թոնօ միայն 4 հազար թոնօ կը ներածուի Ֆրանսայի գաղութներէն։

ՁՁԹԱՒՈՒՂ ՇԱՔԱՐ — Միայն շաքարի իր պէտքին համար է, որ Ֆրանսա օտար շուկաներու չի դիմեր։ Անթիլեան գաղութները Ֆրանսայի կը հայթայթեն շաքարի իր ամբողջ պահանջը, 70—80 հազար թոնօ։

ՀԻՒՍՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Ֆրանսական շուկան՝ ամէնէն աւելի կը նեղուի այս ճիւղին մէջ։ Ցորեկան կը ներածէ 200 հազար թոնօ բամպակ, 200 հազար թոնօ բուրդ։ Այս թիւերուն մէջ, գաղութներու բաժին կ'իյնայ 30 առ հարիւր։ Այս ներածումը Ֆրանսայի կ'արժէ քանի մը միլիառ ֆրանք։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆԻՒԹԵՐ — Քաուչուկ ներածում, տարեկան 50 հազար թոնօ. Հնդկաչինը եւ Հասարակածային Ափրիկէ կ'արտածեն մինչեւ 9000 թոնօ։ Իւղաւոր նիւթեր, որոնք կը գործածուին օճառի, մնդական ըլիթներու, իւղերու պատրաստութեան մէջ. ներածում 650 հազար թոնօ, որուն 350 հազարը միայն կը հայթայթեն գաղութները։

ՓԱՅՏ — Ցորեկան ներածում մէկ ու կէս միլիոն թոնօ, որուն միայն 250 000ը կը հայթայթեն Ֆրանսայի կարգ մը գաղութները, հակառակ իրենց անտառային անսպառ հարստութեան։

Ֆրանսա ուրեմն, մայր երկրին ու գաղութներու միջեւ հաղորդակցութեան ու փոխադրութեան, ինչպէս նաեւ գաղութներու շահագործման միջոցները զարգացնելով, մեծապէս պիտի նպաստաւորուէր եւ պիտի կրնար տարեկան 15 միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը գոյացնել. հետեւանքը պիտի ըլլար Ֆրանսայի առեւտրական հաշուեկշռին թեթեւացումը եւ ապրուստի աժանութիւնը

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՍՈՒՐԻԱՅ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած զեկոյցէ մը կը տեղեկանանք թէ Միութեան պաշտպանութեան ներքեւ գըտնուող բոլոր որբերը, 1926ի վերջերը, համախմբուած են Պէյրութի Բէլկեան-Սիսուան որբանոցին մէջ։ 1927ի սկիզբը պատսպարուած որբերուն թիւն էր 415, որոնց 44ը շրջանաւարտ եղած են, 41ը զանազան կարգադրութիւններով մեկնած եւ 2ը մեռած։

Տարւոյն ընթացքին ընդունուած են 21 որբեր, որով 1927ի վերջը որբերուն թիւը վերածուած է 349ի (182 մանչ եւ 167 աղջիկ)։ Շրջանաւարտ որբերն ու որբուհիները արհեստներու հետեւած ըլլալով, ինքնաբաւ վիճակի հասած են, ամէնքն ալ ունենալով նաեւ պահեստի դրամ. մեկնած ատեն ստացած են նաեւ իւր նուէր 10ական սուրիական ոսկի։

Ջափահաս որբուհիները հետեւած են ձեռագործի, կարի եւ գուլպայագործութեան, եւ այնքան մեծ ճարտարութիւն ձեռք բերած են ձեռագործի մէջ որ որբանոցը նոյն իսկ Պաղտատէն ապսպրանքներ ստացած է։ Ջանլէի մէջ սարքուած ձեռագործի պազար մը մեծ յաջողութիւն գտած է։

1927ին, որբանոցին համար ծախսուած է 8192 եգիպտ. ոսկի, 2061 եգիպտ. ոսկին Ղազիրի որբուհիներուն ի նպաստ։

Պէյրութի Պատսպարան-Աշխատանոցին եւ Հալէպի Մանչերու Կայանին մէջ կը պատսպարուին եւ արհեստ կը սորվին նիւը Իսթ Րըլիֆի Սուրիոյ Որբանոցէն արձակուած այն որբերն ու որբուհիները որոնք տակաւին ինքնաբաւ չեն։

1927ի սկիզբը, պատսպարուած որբուհիներուն թիւն էր 43։ Ասոնցմէ 3ը շրջանաւարտ եղած են, իբր նուէր ստանալով մէկ մէկ կարի մեքենայ։

Սանուհիները կը հետեւին դերձակութեան, շապկագործութեան, գլխարկաշինութեան եւ ձեռագործի, մասնաւոր վարպետներու հսկողութեան տակ՝ ստանալով իրենց աշխատութեան համապատասխան օրավարձք մը, ուրկէ կը գեղչուի իրենց պատսպարութեան ծախքը եւ մնացեալը պահ կը դրուի իրենց հաշուոյն։

Այս հաստատութեան համար Միութիւնը 1927ին ծախսած է 844 եգիպտ. ոսկի։

Տարւոյն սկիզբը պատսպարուած մանչ որբերուն թիւն էր 50։ Ինքնաբաւ ըլլալով մեկնած են 14 հոգի, եւ ընդունուած են 13 նոր որբեր։

Կայանին մէջ պատսպարուած որբերը արհեստներու կը հետեւին քաղաքին հայ եւ օտար արհեստաւորներուն մօտ, օրավարձքով, ուրկէ կը գեղչուի իրենց պատսպարութեան ծախքը եւ մնացեալը կը պահուի իրենց հաշուոյն։

1927ին, Միութիւնը Կայանին համար ծախսած է 626 եգիպտ. ոսկի։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 1927ին եւս օգնած է Լիբանանի եւ Սուրիոյ զանազան քաղաքներուն և գիւղերուն մէջ հայ գաղթականներու կողմէ հիմնուած վարժարաններուն, որոնք մեծ մասամբ իրենց գոյութիւնը կը պարտին Միութեան ընձեռած նիւթական օժանդակութեան։ Այս վարժարաններուն թիւը եղած է 33, շուրջ 6100 աշակերտով։

Պաղեստինի մէջ ալ, Միութիւնը նպաստաւորած է Հայֆայի եւ Եաֆայի մանկապարտէզները, իսկ Միջագետքի մէջ Պաղտատի կայանի վարժարանը։

Այս շրջաններուն յատկացուած կրթական նպաստները 1927ին կը հասնին 1050 եգիպտական ոսկիի։

1927ին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Սուրիոյ իր ձեռնարկներուն համար ծախսած է ընդամէնը 12,332 անգլիական ոսկի։

ԿՈՉ

Անդրէասի (Ե. Գարահիսար) եւ իր շրջանի հայրենակիցներուն.

Հայրենակիցնե՛ր. Փարիզի մէջ եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը կը կազմեն, որով կազմեցինք Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը 1927 Մարտ 13ին։ Առաջին օրէն սկսեալ մեր թիւը աւելցաւ. գործակցութիւնը պատճառ դարձաւ, որ քանի մը հայրենակիցներ քաղաքէն հեռանան։

Կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն որ մասնակցին եւ ուժ տան Միութեանս զարգացման։ Միութիւնս այս տարի նոր թափով գործի ձեռնարկած է եւ պիտի պատրաստէ Անդրէասի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն մարդահամարի ցուցակը։ Ուստի կը խնդրուի իւրաքանչիւր հայրենակիցէ, որ հաճի իր հասցէն, անունն ու մականունը, հօր ու մօր անունը, ծննդավայրը, տարիքը, ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը իմացնել Միութեանս Վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալներէն.— Նախագահ՝ Նշան Եղամեան, ատենապետ՝ Շապուհ Մանուկեան, փոխ ատենապետ՝ Յարութիւն Ընկեան, ատենադպիր՝ Յարութիւն Ա. Քէֆիլեան, փոխ-ատենադպիր՝ Յարութիւն Մինասեան, գանձապահ՝ Համբարձում Ղազարեան, քարտուղար՝ Վահան Գալստեան։

Նամակ, նուէր եւ այլն ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

H. Kéfélian 368 Rue de Vaugirard. Paris 15)։

Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

(Կնիք)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սուքէաեան կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ԼՈՌՈՎԱՐԴԻ։

24 Յունիս 1928 Փարիզ

ԹՐՔԱՑԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

Միլլիէթի շրջուն թղթակիցը կը գրէ Սըվազէն.

— Պանդոկին մէջ տարիքոտ կին մը կը ծառայէ ինծի։ Չկարենալով որոշել ազգութիւնը պատահական «Ֆաթմա հանըմ» անունը տուի անոր։ Ան ալ, ամէն կանչելուս, պույուր (համմէ) կը պատասխանէր։ Յետոյ իմացայ որ անունը Ֆաթմա չէ, այլ Փերուզ Յուտու։

Երէկ, երբ բանալին կղպանքին մէջ անցընելով կ'աշխատէի սենեակին դուռը բանալ, Փերուզ քովս եկաւ եւ ըսաւ.

— Հայ էֆէնտի, ի՞նչ կ'ընես. պիսմիլլահ (աղօթք, չըսե՞ս։

Եւ արագ արագ պիսմիլլահ կրկնելով, բացաւ դուռը։ Այսպէս չըիմացայ եւ հարցուցի.

— Ա՛յ կնիկ, դո՞ւն թո՞ւրք ես, թէ հայ։

Ինչ կ'ուզես նէ թող ան ըլլայ, պատասխանեց։

Իրաւ ալ այդպէս։ Այստեղի Հայերը միայն իրենց անուններով կը զանազանուին։ Արդէն Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր, եւ Թուրքերէնն ալ Սըվազի տեղացիներէն տարբեր չեն խօսիր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԷՆՔՆ ԱՑԴԳԷՍ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷՐ — Մուհամմէտ Պին Եաունի, 36 տարու, Մարոքցի, գործաւոր՝ իր սիրուհիին լաւ տփոց մը քաշելէ յետոյ փողոցին մէջ, մազերէն բռնած կը քաշքշէր, գրացուհի մը տիկին Քուէլ, զայրացած, տուն վազեց, առաւ խոշոր ատրճանակ մը, որ իր ամուսինը պատերազմի դաշտէն յիշատակ բերած էր ու զայն ուղղելով Պին Եաունիի կուրծքին, հրամայեց.

— Թող տուր կինը եւ կամ կը սպաննեմ քեզ։

Մարոքցին որ մեռնելու միտք չունէր, ձեռքերը վեր առաւ, երբ արդէն ոստիկաններն ալ կը հասնէին ու կը ձերբակալէին զայն, բայց միւս կողմէ չէին մոռնար տուգանքի տեղեկագիր մը պատրաստել տիկին Քուէլի դէմ, իբր արգիլուած զէնք ունեցող մինչ ան ապշահար կը հարցնէր ոստիկաններուն

— Ուրեմն, թո՞յլ տայի որ սպաննուէ՞ր խեղճ կինը։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԴԻԱԿ ՄԸ.— Սէն գետէն ոստիկանութիւնը դուրս հանեց դիակ մը, որ բոլորովին մերկ էր։ Ջուրը երկարատեւ ըլլալ կը թուի։ Մարմինին վրայ չորս տեղ հարուածի նշաններ կան։ Չի գիտցուիր թէ՝ արկածի՞ թէ ոճրի զոհ գացած է։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 30)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

...ՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

...Կրնաւ նոյնիսկ աւելցնել միա...բար թէ այնքան հանդարտ ...Լորիսա անապատ մը երբ...ը ունէր եւ թէ Թուանավոյի ...ներուն մեծ մասը աւերակ ...դարձած էին եւ թէ Քաղաքացի ...քսան հազար բնակչութենէն կէն...ցանի շունչ մը չէր մնացած, նոյնիսկ ...մը համարձակութիւն չէր ...ունեցած հոն բնակելու, տուն մը ...չէր մնացած որ այրած կամ ...քանդուած չըլլար։

Մէկէր պէյ զարմացաւ նոյնիսկ ...թէ պաշտ-պօղոս քնները ինչքան կա...նաւորապէս այս միջոցները գոր...ծադրած էին առանց վերին հրա...մանի մը։ Ահմէտ չէր խորհրդածեր ...ի՛նչ կոտորածը զինքը չէր հրա...պուրած։ Ոչ մէկ բաժին ունեցած էր, գրեթէ անտարբեր, եւ նոյնիսկ զգուանք կը զգար այդ սարսափին առջեւ։ Այն գաղափարը թէ յաղթեր էին իրենք, շատ քիչ կորով կը ներշնչէր իրեն։ Կանոնաւոր բանակը Փէնէի մօտ գտնուող Գլէնոս եւ Լոնկիա գիւղերը բնաջինջ ըրած էր։ Նիսթարի, Արիգանօ, Զիթուլի, Ցիոթի եւ Զարքօ գիւղերը կատարեալ աւերակներու վերածուած էին։ Ամէն տեղ այս կարգի դէպքեր խոլամին յաղթութիւնը կը վկայէին։ Մինչ հարիւրապետ մը, արբած՝ կ'ուզէր Բյա Ս... կամուրջէն անցնիլ գետը ինկաւ։ Թուրքերը այս գիւղի բնակչութենէն տասը հինգ հոգի ձերբակալեցին եւ իբր մեղսակից տանջանքի ենթարկեցին։ Թիրքալայի մէջ, Սենդ-Նիքոլայի եկեղեցիի քահանան, կախաղան հանեցին պարզ այն պատճառաւ որ մինչ մուէզզինը, մինարէին գագաթէն երեկոյեան աղօթքը կ'երգէր, ինքը, զիպուածաւ, նոյն պահուն, եկեղեցիին զանգակը հնչեցուցած էր։ Ֆանառի-Մակուլայի կայարանը, կեռերէ կախուած երեք գլուխներ գտնուեցան։ Լոգսարայի պատերէն դուրս հինգ դիակներ տարածուած էին, վերջին հինգ բնակիչներուն դիակները։

Բէնէ, անսպասելի եղեռն մը Թասոյը հանդիսացաւ։ Թուրքերուն մէջ շշուկ տարածուած էր որ Լարիսայէն խոյս տուած ատեննին, յոյն բանակը չորս կողմ հրետանի ջուրը նետած էր։ Ահմէտ, արդէն շատ աւելի եռանդուն, վազեց, այդ աւազին մէջ ինքզինքը ցոյց տալու համար։ Մէյէր պէյ կազմակերպութեան գլուխը անցաւ։ Ահմէտ, տիրական եւ վճռական, շուրջը մարդ հաւաքեց զինուորները, զայրացած՝ իրենց ճիրաննին տակ ինկած երեք ցօղներ բռնեցին եւ հրճուելով, ջուրը նետեցին զանոնք

— Գացէք ուրեմն թնդանօթները ջուրէն հանելու

Բնականաբար, երեք գիւղացիները խեղդուեցան։ Ի զուր անոնց տեղ ուրիշներ փնտռեցին։ Ահմէտ կը կատղէր, կը զայրանար այն թշուառականներուն դէմ որոնք կը համարձակէին պահուըտիլ եւ ինքզինքնին չէին տրամադրեր։ Ընդոզ քիզաւ փոյոր հանդիպածները պատժեցին։ Երբ քանի մը յարձակումէ վերջ վէլէսթինօ գրաւուեցաւ. հողը, քարը եւ շէնքերը պատժեցին։ Մէյէր պէյ միւսներուն նման մոլեգին էր։ Ցապարը այլեւս բաւական չէր։ Հուր պէտք էր իրենց տանըհինգի մօտ ամէնէն գեղեցիկ տուները այրեցին։ Կրակեցին նաեւ շուկան։ Ուրախութեան կրակ։ Դպրոցները, քաղաքապետարանը, բոլոր հասարակաց շէնքերը կողոպտուեցան եւ մոխիրի վերածուեցան։ Այա-Նորկիի առջեւ կիներ եւ նոյնիսկ մանուկները այրեցին եւ յետոյ դիակները եկեղեցիին մէջ նետեցին։ Խաչիրխուան հոն նետեցին նաեւ անասունները։ Ահա թէ ինչ է Թուրք մը։ Իրենց առելութիւնը բոյսերուն դէմ կը դառնար. կաղամախիները արմատախիլ կ'ընէին, ճիւղերը կը կտրէին եւ հրդեհուած տուներուն փայտերովը կը վառէին զանոնք, տարուած՝ ամէն ինչ բոցի մէջ տեսնելու տենդանքէն։ Երբ ամէն ինչ մոխիր դարձաւ, յաղթական բանակը դէպի Վոլօ ուղղուեցաւ, ինչ որ գիւրին եղաւ գրաւել։ Այսպէսով էր որ Ահմէտ էֆէնտի եւ Միշէլ Սոթիրիօ մեւնոյն քաղաքին մէջ գտնուեցան։ Հոն էր որ Սոթիրիօ Ահմէտի կողմէ սպաննուեցաւ։ Ֆրոզինի սիրահարը իր մարդերով Լազարինայի վրայ յարձակելէ առաջ այդ ոճիրը գործած էր, որով, անգիտակցաբար, կնոջը վրայ յարձակելէ առաջ ամուսինը սպաննած էր։

Միշէլ Սոթիրիօ Վոլոյի շրջականերէն չէր բաժնուած։ Այդ աւարի երկրէն հեռանա՞լ։ Աստուած մի արասցէ։ Անկարելի կը թուէր իրեն այդ վայրերէն հեռանալ։ Ինչ որ կը լսէր, ինչ որ կ'իմանար ամէն օր, յաւէյի մը պէս կ'այրէր զինքը։ Այդ պատմութիւնները կը զայրացնէին, կը խենդեցնէին զայն։ Ընլուր դէպքեր տեղի կ'ունենային։ Կոտորածը, սպաննութիւնը, պատերազմը չէր այդ։ Գեղեցիկ ոսկիները կ'երթային, կը մեկնէին իր անկուշտ գրպաններէն։ Ամէն կողմ հարստահարութիւն։ Ցարօրինակ մտայնութիւն։ Սոթիրիօ նուազ կը սպաւորուէր հրդեհուած ագարակներէն քան թէ գինքը խայթող այն երեւակայութենէն թէ այդ բոլոր դրամը, այդ բոլոր ոսկին իր գրպանէն կը հալէին կ'երթային։ Մըձաւանջի մը պէս այդ ոսկին եռեւէն կը վազէր։ Ագահին հոգին մէջ, տարօրինակ բանդագուշանք մը երեւան կուգար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ապահովութեան միջազգային ժողովը

Երէկ առաւօտ Ժընեւի մէջ Պէնէշի Նախագահութեամբ բացուեցաւ Ապահովութեան միջազգային խորհրդաժողովին երրորդ նստաշրջանը։

Օրակարգին վրայ կան զանազան ծրագիրներ պատերազմէ զգուշանալու միջոցներուն մասին։ Թուրքիա, որ անցեալ Մարտին առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէր Զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովի աշխատանքներուն, յայտնեց թէ յառաջիկային կը փափաքի մասնակցիլ Իրաւարարութեան եւ Ապահովութեան կոմիտէի աշխատանքներուն։

Եգիպտական տագնապը

Իսմայիլ Սըտքը փաշա մերժած ըլլալով կազմել նոր դահլիճը, Ֆուատ Թագաւոր նոր նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի, ազատական կուսակցութեան փոխ-Նախագահը։ Ինչպէս կը յիշուի, եգիպտական տագնապը բացուած էր Յունիս 17ին, երբ Մոհամմէտ փաշա Մահմուտ հրաժարեցաւ նոյն. Նախարարի պաշտօնէն։

Երեսփոխանական ժողովը աղջի օր ժամը 18ին գումարուեցաւ եւ որոշեց նիստերը դադրեցնել մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի նպատակն է մինչեւ 15 օր լուծել Երեսփոխանական ժողովը եւ նոր ընտրութեանց ձեռնարկել։

Պէլա Քուն դատապարտուած

Վիեննայի մէջ աղջի օր տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը Հունգարիոյ նախկին պոլշեւիկ դիկտատոր Պէլա Քունի, որ վերջերս ձերբակալուած էր Վիեննայի իշխանութեանց կողմէ։ Դատուեցան նաեւ իր երկու ընկերները՝ վաճառական Գէպրգ Մայէրհոֆէր եւ իր քարտուղարուհին՝ Հօնա Պրոյէր։ Ամբաստանագիրը կ՚ըսէր թէ Պէլա Քուն 1927էն ի վեր գաղտնի կը գործէ Վիեննայի մէջ, իբրեւ պետ հունգար համայնավար կոմիտէին։ Պէլա Քուն մաքիավէլական որակեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները ու դատավարութեան եղանակը։ Վիեննա եկած էր, երբ հունգար բարեկամ մը գրած էր իրեն թէ գաղտնի դաշնագիր մը պիտի կնքուի Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Ուզած էր արգիլել որ համաշխարհային նոր պատերազմ մը պատրաստուի Խորհրդային Միութեան դէմ։ Կեղծ անուն կը կրէր, իր անձը վտանգի չենթարկելու համար։ Վիեննայի մէջ իր նպատակն էր միայն կազմակերպել հունգար համայնավար կուսակցութիւնը։

Դատարանը երեք ամիս զնդանի մէջ բանտարկուելու դատապարտեց զայն՝ իբրեւ դաւադիր եւ կեղծարար, ինչպէս նաեւ ամսական մէկ օր ծոմապահութեան եւ Աւստրիայէն արտաքսուելու։ Հօնա Պրոյէր մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ Մէյէրհոֆէր ազատ արձակուեցաւ։

∴ Աւստրիոյ համագերման կուսակցութիւնը չհաւանեցաւ Գերագոյն Ատեանի որոշումին, որով կը մերժուի հունգար կառավարութեան յանձնել Պէլա Քունը, ու պահանջեց դատական նախարարէն, որ Բարլապատէն Վիէննա վերադառնայ։ Նախարար Տինկհոֆէր, որ յիշեալ կուսակցութեան նախագահն է, յայտնեց թէ չպիտի գոհացնէ այդ պահանջը եւ հրաժարեցաւ կուսակցութենէն։ Վարչապետ Զայփէլ յայտարարեց թէ բոլորովին համաձայն է դատական նախարարին։

Համայնավար երեսփոխան մը հրաժարած

Համայնավար երեսփոխան Օրէն, որ Ապրիլ 27ին երեսփոխան ընտրուած էր Իսուտէօնէն, համայնավար կուսակցութեան բացարձակ հրամանին վրայ իր հրաժարականը ներկայացուց երեսփոխանութենէ։ Ընտրը Նահանգի համայնավար դաշնակցութիւնը որոշած էր համեմատականի ընտրութեանց առեն փոքրամասնութեան մէջ մնացած համայնավարներու թեկնածութիւնը վերցնել՝ ի նպաստ ընկերվարական կամ արմատական թեկնածուին. փոխարէն՝ ձախերը իրենց թեկնածուները պիտի քաշէին՝ ի նպաստ Օրէնի։

Կուսակցութեան վարիչ մարմինը գտաւ որ Ընտրի կազմակերպութեան այս ընթացքը հակառակ էր Մոսկուայի հրամաններուն։ Ուստի եւ փնտռեց քաւութեան նոխազ մը՝ իր մեղքերը քաւելու համար յաչս Մոսկուայի եւ հրամայեց Օրէնի որ հրաժարի։ Խեղճը համակերպեցաւ։ Սակայն իրականին մէջ տակաւին Օրէնի ընտրութիւնը չէ վաւերացուած Խորհրդարանէն, որովհետեւ քննիչ յանձնախումբը շատ մը՝ անկանոնութիւններ նշմարած է Իսուտէօնի ընտրութեանց մէջ։

Հալէպի մզկիթին գորգերը

Հալէպէն կը գրուի Իգտամի.— Դամասկոսի հնութեանց եւ գեղարուեստից ցուցահանդէսին առթիւ Սուրիոյ բոլոր քաղաքներէն զանազան առարկաներ ուզուած էին։ Ասոնց կարգին էր Հալէպի Ուլու-Ճամիին երեք կտոր գորգերը, որոնք հնագիտական մեծ արժէք ունին։ Հալէպի ժողովուրդը այս լուրը առնելուն, հաւաքուած է մզկիթին շուրջ եւ կարծելով որ գորգերը տարուելէն վերջ անգամ մըն ալ չեն վերադարձուիր, բողոքած է եւ չէ թոյլատրած որ գորգերը պզօթատեղիէն դուրս հանեն։ Կուսակալը եւ երեւելիները ի զուր աշխատած են համոզել ժողովուրդը, որ անդրդուելի մնացած է։ Ի վերջոյ կուսակալը հրաժարած է գորգերը Դամասկոս ղրկելէ։

Երախայ մը Պոլսոյ մախաղանի մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ մաքսի պաշտօնեաները բռնեցին կին մը, որ իր գրկած երախային շորերուն մէջ սիկառի թուղթ լեցուցած կը փախցնէր։ Այն պահուն, ուր պաշտօնեաները կը համրէին մաքսանենգուած թուղթին քանակը, կինը անհետացաւ, մաքսատուններուն ձգելով թէ՛ թուղթը, թէ երախան։ Թուղթը գրաւուեցաւ, սակայն պաշտօնեաները չեն գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընեն փոքրիկը, որ կաթ կ՚ուզէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԻՈՅ գահաժառանգը քննութիւն կ՚անցընէ օդանաւորդի վկայագիր ստանալու համար։

ԹԵՀՐԱՆԻ երկաթուղիներու նախարարին ատենի Օր. Լիֆ-փէնս օդանաւորդութեան դասեր կ՚առնէ՝ նուիրուելու համար գաղթային օդանաւորդութեան։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Անգլիոյ մէջ ձիւն տեղաց աղջի օր։

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոնպի «Նաւասարդ» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին Ռուսսոյի սրահը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը (Րիւ Կէօքլէն)։ Կը դասախօսէ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան Նիւթ՝ Հայ քաղաքական ուղղեգիծը ազատագրուելէն մինչեւ մեր օրեր։ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գատանեկան միութեան անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԱՀԻՏ ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԸ

Յառաջիկայ Եշ. օր, 28 Յունիս, տօն է Սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ մեծ բարերարացն Հայկազեանց.

Նոյն առաւօտ ի ժամ 9—10 պաշտամունք առաւօտեանն, ժամ 10-11.30, Ս. Պատարագ ժամը 11.30էն 12, հոգեհանգստեան պաշտօն վասն հանգուցեալ երախտաւորացն եւ սատարողացն հայ գրականութեան հանգուցելոց ի Տէր։

Կը հրաւիրեմք սիրեցեալ ազգայինս մեր պատուել անդաւաճական մեր Ս. Հարց քաղցր յիշատակն։

Հոգ. Հով. Հայոց Փարիզի վ. րամ. եպիսկ.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Թարգմանչաց Վարդապետաց Ս. Սահակայ եւ Մեսրոպայ Տօնին առթիւ, կրօնական հանդէսը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ օր 1928 Յունիս 30 կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Ս. Եկեղեցւոյս մէջ։

Յետ աղօթաման արարողութեանց օրուան տօնի առթիւ հրաւիրուած են խօսելու Գ. Գ. Ս. Տէր Մ. Գրիգորեան, Փրոֆ. Կ. Թումաեան։

Ողջունիւ Աղօթարար
Մերուժան Քհնյ. Խոսրով

ՊՐԻՒՍԵԼԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Պրիւսէլի Հայոց Ներկայացուցչ. ժողովի Բ. տարեշրջանի Ա. նիստը տեղի կ՚ունենայ Grd. Hotelի մէջ, այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին։ Օրակարգ՝ 1. Լսել ու վաւերացնել վարչութեան տեղեկագիրն ու հաշուետուութիւնը։ 2. Ընտրել նոր վարչութիւնն ու մայր դիւանը։

Ժողովը հրապարակային է։
Ի դիմաց մայր դիւանի ատենապետ Կ. Գալուստեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լոնտոն. Մերուժան քհն.
Ձեր ուզած հասցէն է Eglise Arménienne, Philippople (Bulgarie), Երուանդ Եպիսկ. Փէլուանեան, նախագահ Աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղի երկրորդ ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 139 Rue Etienne Dolletի հայկական սրճարանը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» Ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց պարագաներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին Պուլվառ կալիպառտի, 15 16 Թիւ հանրակառքերու մեկնած տեղը։ Ինչնէ ՍԷՆ Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

ՍԷՆ Է ՄԱՌՆԻ նահանգին

Վիլփարիզիս (Villeparisis) գիւղին մէջ գտնուող որեւէ հայրենակից կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել՝ Գ. Կիւլեանի, 6 Impasse des Souperas Sèvres, (S. et O.).

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՍԻԴՈՆՆԱ
ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։
ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Սէօլէօզի «Արեւելք» Հայրենակցական միութեան կեդրոնէն (իւսէլ):—

Խնկիկ Գարաճեան 100, Մ. Շահպալեան, Հ. Կըկըզեան, Յ. Կըկըզեան, Ս. Յակոբեան, Թ. Փանոսեան, Օ. Օտաճեան, Ս. Եազճեան 50ական, Հ. Ղուկասեան 40, Պ. Մինասեան 30, Գ. Սարըեան 30, Յ. Սէմէրճեան 25, Մ. Ղազարոսեան 25, Գ. Զամասանեան, Ս. Հէքիմեան, Մ. Ցանթազեան, Ս. Ավճեան, Գ. Ճիվէլէկեան 20ական։ Գումար 700 ֆրանք,

Նոյն միութեան Վալանսի մասնաճիւղէն.

Զ. Եսայեան 40, Յ. Քիւրքճեան, Ղ. Քիւրչեան, Օսկիեան Ղուկաս, Կ. Թէրզեան 30ական, Ն. Թոփաքալ, Թ. Օտաճեան, Յ. Քիւրչեան, Պ. Աղճեան (Ոմն), Գ. Խաչուն, Մ. Յարութ, Ս. Գոստէկ, Խաչիկ Փիլեան, Յ. Ղուկասեան, Ոմն. Ս. Օտաճեան, Զ. Ատալեան, Ն. Թանտրեան, Մ. Տօսիկեան, Պ. Բատիկեան 20ական, Մ. Զաքրեան, Կ. Շէքէրեան, Գ. Քիւրչեան, Գ. Օսկիեան, Ղ. Պասմաճեան, Տ. Պօյաճեան, Փ. Պօյաճեան, Տիկ. Մ. Քէթիզեան, Հ. Օտաճեան, Ս. Բատիկեան, Ե. Շահպազեան, Պ. Շահպազեան, Տ. Նազլու Թէքիրեան, Գ. Տիլսիզեան, Մ. Սէմէրճեան, Յ. Մանօլեան, Հ. Տալքըեան, Մ. Ճինպաշեան, Փ. Զօրթեան 10ական, Պ. Գրիգոր. եան 50, Ա. Գօզարիկեան 15, Պ. Խաչերեան, Գ. Քարաեան, Խ. Մութաֆեան, Տիկ. Մամա Բատիկեան, Օր. Հռիփսիմէ Քէշիշեան 5ական։ Գումար 755 ֆր.։

ԽՄԲ. - Այս երկու գումարները ուղղակի ղրկուած են Ֆիլիպէ։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պըլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան, որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Հաճի Գիւլաղի Նշան Եագուպեան, որ կը գտնուէր Կորնթոս (Յունաստան)։ Երկրաշարժէն վերջ սնէ տեղեկութիւն չկ. ստացուած։ Իմացնել Vahram Mhgjian. Etablissement Siphon M. A. S. D. Aubenas-Ardèche. France

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE · NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1928

29 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 686 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՆ

Երէկ հրատարակուած լուրին համաձայն, Ստալին տեղեկագիր մը ղրկելով Քաղաքական Բիւրոյին, կը բացատրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը պէտք ունի կեդրոնացեալ զօրաւոր ուժի մը։ Թէ Միութեան մաս կազմող հանրապետութիւնները պէտք է սահմանափակուին միայն իրենց տեղական գործերով, ու չփորձեն ազդել կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ։

Քաղաքական Բիւրօն ալ, այս հիման վրայ, որոշած է առաջ մօտէն հակակշռի ենթարկել ազգային հանրապետութիւնները, միշտ համաձայն միեւնոյն լուրին։

Այս խիստ կեդրոնացման դէմ բողոքի առաջին ձայնը բարձրացուցած է Ուկրայնա, որ արդէն դժգոհութեան խոր պատճառներ ունի, մինչեւ իսկ անջատման ձգտում։

Երէկ փորձեցինք բացատրել թէ Մոսկուա ինչո՛ւ բռունցքը սեղմելու պահանջ կը զգայ։ Տնտեսական տագնապը, ներքին պառակտումները, բազմացեղ ժողովուրդներու ազգային գիտակցութեան յառաճուն զարգացումը լուրջ մտահոգութեան մատնած են կեդրոնի վարիչները։

Հարց է հիմա, — Նոր միջոցները, աւելի ճիշդ՝ կեդրոնաձիգ ու պիրկ բռունցքի քաղաքականութիւնը վտանգնե՞ր պիտի փարատէ, եթէ նոր վտանգներու դուռ պիտի բանայ։

Կեդրոնացեալ պետութիւն էր ցարական իշխանութիւնը, — տեսանք հետեւանքնե՛րը։ Կեդրոնացեալ էր օսմանեան համապետական կայսրութիւնը — ինչպէս այժմ քէմալապետութիւնը — բայց ոչ-թուրք խլամներն անգամ չհանդուրժեցին, ու հիմա Քիւրտիստանը Ալպանիոյ ճամբով կ'ընթանայ։ Կեդրոնաձիգ եւ միահեծան էր, գերջապէս, Աւստրիա-Հունգարիան, բայց այսօր հետք չէ մնացած նախկին միապետութենէն եւ անոր զարհուրելի հարուածը կրեց բուն իսկ բռնակալութեան կեդրոն, Վիեննան, որ այսօրուան Աւստրիան կը ներկայացնէ, մայրաքաղաքը տասն անգամ պզտիկցած երկրի մը։

Լէնինի յաջորդները պատմական ո՞ր փաստով, տրամաբանութեան եւ աշխարհավարութեան ո՞ր օրէնքով կ'երաշխաւորեն, թէ աւելի բախտաւոր պիտի ըլլայ իրենց հաստատած բարբարոս կեդրոնացումը, ըլլա՛յ իսկ բանուորա-գիւղացիական երկտաստուրա։

Ազգերու պատմութիւնը, ինչպէս բնութիւնը, չեն հանդուրժեր հակաբնական, բռնի, արհեստական խաղերու։

Մինչդեռ, միայն իրենց սահմանադրութեան հետեւելով, Մոսկուայի մեծ ու պզտիկ բռնապետները մեծապէս պիտի շահէին, նոյն իսկ ներկայ կարգ ու սարքին մէջ։

Եթէ, աւելի լայն իրաւունքներ կը պահանջեն ազգային հանրապետութիւնները, անշուշտ քմահաճոյքի համար չէ, այլ զգացուած՝ իրական պահանջէ մը։ Ինչո՞ւ մերժել։

Եթէ անջատուիլ կ'ուզէ այս կամ այն հանրապետութիւնը, ինչո՞ւ ընդդիմանալ եւ սաստել։

Տարրական ողջմտութիւնը կ'ըսէ թէ՝ ո՛ր ու է ազգ իր ճակատագրին եւ երկրին կատարելապէս տիրանալէ յետոյ, պիտի գտնէ մտերմական կապեր, դաշնակցութիւն, նոյնիսկ գինակցութիւն կնքել իր հարեւանին հետ, մանաւանդ երբ զօրաւոր պետութիւն մըն է ան։

Խորհրդային միութեան ներկայ անդամներուն մէջ, ո՞րն է այն ժողովուրդը, որ պիտի խուսափի Ռուսաստանի բարեկամութենէն, եթէ տէր ու տիրական է իր երկրին մէջ, իր ընտրած վարչաձեւով, եւ չի նեղուիր մէկուն-միւսին գերիշխանութենէն։ Աշխարհագրական եւ տնտեսական կապերն իսկ դէպի այդ ճանապարհը պիտի մղեն զինքը։ Եւ Ռուսաստանը ինք մեծապէս պիտի շահի, շրջապատուած՝ զոհ եւ բարեացակամ պետութիւններէ։

Մինչդեռ, ներկայ պարագաներուն մէջ, շատերուն աչքը դուրսն է։

Վրաստան մը ինչո՞ւ մղուի կրթնիլ Թուրքիոյ, եթէ վստահ ըլլայ որ Ռուսաստանը պիտի յարգէ իր հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը։ Նոյն իսկ Ազրպէյճանը կրնայ հրաժարիլ Թուրքիոյ յառաջապահի արկածալի պաշտօնէն, եթէ Կովկասը այնպէս մը ձեւափոխուի եւ կազմակերպուի, որ ժողովուրդները այլեւս պատրուակ չունենան խաղալիք դառնալու այս կամ այն պետութեան ձեռքը։

Եթէ Կովկասը խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր, կասկածելի ձեռքեր կ'երկարին Լոնտոնէն մինչեւ Վարշաւա մինչեւ Պոլիս, առաջին պատասխանատուն Մոսկուան ինքն է իր բուռն կեդրոնացումով եւ արեւելեան քաղաքականութեան զուած արկածախնդրութեամբ։ Ո՛ր և՛ է Ռուսիա երբեք մտահոգութեան այնքան պատճառներ չէ ունեցած Կովկասի մասին, որքան այսօրուան խորհրդային իշխանութիւնը, որ իր ձեռքով ջարդեց, ախորժակները, ամէնէն առաջ զոհելով խոնարհ ժողովուրդները, իսկական գիւղացիներ եւ բանուորներ։

Եւ ո՛ր ու է ցարական իշխանութիւն այնքան յաւակնութիւններ չէ ունեցած Կովկասի, նոյնիսկ Ռուսաստանի հանդէպ, որքան այսօրուան քէմալապետութիւնը, գործակիցն ու դաշնակիցը Չիչէրին-Ստալին սակաւապետութեան։

Ինչո՞ւ կը բռնանան, շեղելով ուղիղ ճամբէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ,,

Համանուն խոշոր հատորին հրատարակութեան առթիւ, Հայրենիք կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (9 Յունիս).

— «Այս հատորին մէջ մտած են Հայաստանի անկախութեան նախորդող եւ յաջորդող դէպքերը, սկսեալ 1914 թ., — համաշխարհային պատերազմը եւ հայկական մասնակցութիւնը անոր, հայկական հերոսամարտերը — Կարաքիլիսէ, Սարդարապատ, Բաշ-Աբարան, Բագու, մեր կռիւները կովկասեան հարեւաններու հետ, ապստամբական շարժումները Հայաստանի մէջ, հայ-թրքական պատերազմը եւլն., եւլն.։

Այս հատորին կցուած են կարգ մը պատմական փաստաթուղթեր — Հայաստանի Խորհրդարանի արձանագրութիւնները, հաստատած օրէնքները, դիւանագիտական որոշ գրութիւններ եւայլն։

Հատորը զարդարուած է բազմաթիւ նկարներով անձերու, խումբերու, դէպքերու, տեսարաններու, դրամներու, նամականիշներու եւայլն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, մանաւանդ Հայրենիք ամսագրի մէջ, բաւականին յուշեր, փաստաթուղթեր ուսումնասիրութիւններ լոյս տեսան Հայաստանի Հանրապետութեան մասին։

Սակայն, այդ յուշերը, փաստաթուղթերը եւ ուսումնասիրութիւնները մասնակի բնոյթ ունէին եւ չէին ընդգրկեր Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման ու զարգացման բոլոր փուլերը, բոլոր հիմնական մանրամասնութիւններով։ Այնպէս որ ընթերցողը իր աչքին առջեւ չունէր ամբողջական պատմութիւն մը, կարեւոր դէպքերու յաջորդականութեամբ եւ կապակցութեամբ։

Այսպէս, օրինակ, զօր. Գ. Կորգանեանն տուաւ միայն մեր ռազմական պատմութիւնը, 1914 թ. սկսեալ, այն ալ ոչ լրիւ կերպով։

Այսպէս, օրինակ, Ա. Խատիսեան տուաւ Հայաստանի ծագման ու զարգացման քաղաքական իրադարձութիւնները գլխաւորապէս, այն ալ իր անձնական յուշերու սահմանին մէջ։

Տպուեցան նաեւ մասնակի պատմութիւններ Բագուի հերոսամարտի, Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի կռիւներու, ինչպէս նաեւ ուրիշ շարք մը առանձին դէպքերու մասին։

Սակայն, Ս. Վրացեան առաջինն է, որ փորձ կ'ընէ տալու Հայաստանի Հանրապետութեան ամբողջական պատմութիւնը, ոչ անձնական յուշերու ձեւով, այլ պատմաբանի մը փաստական առարկայականութեամբ։

Այս տեսակէտէն, Ս. Վրացեանի գիրքը աննախընթաց եւ բացառիկ գործ մըն է, որմէ ամէն հայ կրնայ հանգամանօրէն ծանօթանալ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման նախորդող ու յաջորդող բախտորոշ իրադարձութիւններուն։»

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէկ ժնեւի մէջ բացուեցաւ նոր ժողովը այն յանձնախումբին, որ պաշտօն ունի բարելաւել հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական վիճակը։ Կը մասնակցին 12 պետութեանց ներկայացուցիչներ։ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ կը մասնակցի ընդհ. քարտուղար Գ. Ա. Համբարեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ վերջին ազդարարութիւն մը ուղղած է այն սարերուն, «որոնք Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան մասնակցելէ յետոյ գզգացած են եւ սակայն դեռ կը վարանին անձնատուր ըլլալու»։ Ազդարարութիւնը, որ մինչեւ Օգոստոս 14 պայմանաժամ կու տայ, հետեւեալ ձեւով կը վերջանայ.

«Բոլոր հայրենակիցները անմիջապէս պէտք է օգտուին մեր կառավարութեան վերջին շնորհէն եւ ընծայած վեհանձն առիթէն։ Պէտք է զինել կառավարութեան, արձանագրութիւնը սրբագրել տալ եւ բաց ճակատով ապրիլ ժողովուրդին մէջ, իբրեւ պատուաւոր մարդ։ Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։ Այս տեսակ շարժումներ չեն վայլեր տղամարդոց։ Ամէն թուրք հայրենակցի պարտականութիւնն է օգտակար ըլլալ հայրենիքին եւ թուրք ազգին, ու այսպէսով լաւ անուն մը թողուլ իր ընտանիքին։

«Հետեւաբար, սգատուելով շահախնդիրներու գործիք դառնալէ, աշխատեցէք հարստանալ, տունի տեղի, լծկանի տէր դառնալ ու ձեր օջախները շէնցնել։ Որովհետեւ, աշխարհի ամէնէն քաջը բանը քանդելը չէ, այլ շինելը»։

Ներում Սուրիոյ յեղափոխականներուն

Դամասկոսէն Թուրք թերթերուն կը հաղորդեն.— Խորհրդարանին ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, որ կ'առաջարկէ ներում շնորհել յեղափոխութեան ղեկավար անձերուն, որոնք ներկայիս Եւրոպա, Եգիպտոս եւ Պաղեստին կը գտնուին։ Խորհրդարանին նախագահը ձեռնարկներ պիտի կատարէ ֆրանսական մարզպան Գ. Փոնսոյի մօտ։ Շահագրգռուող շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ բացի Սուլթան Աթրաշէ, Էմիր Շէքիպ Արսլանէ եւ Տոքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէրէ, ըմբոստութեան միւս ղեկավարները ներումի պիտի արժանանան։

Կ'ըսուի թէ Էմիր Շէքիպ Արսլան ներկայիս Անդրյորդանան կը գտնուի, եւ Էմիր Ապտուլլահի հետ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարէ՝ Յորդանանի մէջ նոր ըմբոստութիւն մը կազմակերպելու համար։ Ֆրանսացիները զգուշավայրերէն նոր զինուոր եւ ռազմամթերք բերելով զետեղած են սահմանային շրջաններուն մէջ։

Դամասկոսի մէջ հրատարակուող «Էլիֆպա» թերթը, որ ծանօթ է իր թրքատեացութեամբ, կը գրէ թէ Թուրքիա զինուորական կեդրոնացումներ կը կատարէ Սուրիոյ սահմանին վրայ։ Թերթին տէրը սակայն ստիպուեցաւ յաջորդ օրն իսկ հերքել իր յերիւրած այս լուրը։

Տոքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէր, որ Եգիպտոս կը գտնուի, սուրիացի թղթակիցներուն յայտարարած է.

— Խիստ մօտ ատենէն Սուրիացիները պիտի տիրանան իրենց բացարձակ անկախութեան։ Սուրիացիները մինչեւ իրենց մեռած վայրկեանը պիտի պայքարին ֆրանսացիներուն հետ՝ ապահովելու համար Սուրիոյ անկախութիւնը։ Յոյս ունիմ որ բոլոր Սուրիացիները պիտի օժանդակեն մեզի, ի գլուխ հանելու համար բոլորիս նուիրական գործը։

Երկու միլիոն անգործ Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը հեռագրէ թէ վերջին պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, արձանագրուած գործազուրկներու ընդհանուր թիւն է երկու միլիոն հոգի։ Մոսկուայի Աշխատանքի գործավարութիւնը որոշեց ներկայ տարուան եւ կամ տացոյցին մէջ 127 միլիոն րուբլիի յաւելում մը ընել՝ անգործներուն համար։ Նպաստընկալ անգործներու թիւը՝ կէս միլիոն եւս պիտի աւելնայ։ Իւրաքանչիւր գործազուրկ միջին հաշուով շաբաթական հինգ րուբլի պիտի ստանայ։

Հայ մը սպաննուած Ենկիւրիի մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Յունիս 19ին Ենկիւրիի մէջ սպաննուած է 20 տարեկան հայ երիտասարդ մը՝ սեղանաւոր Միհրան Քիւրքճիպաշեանի որդի Գրիգորը։ Միհրան նոյն օրը առաւօտեան ժամը 7.30ին տունէն կ'ելլէ եւ ամբողջ հարստութիւնը ձեռքի պայուսակին մէջ՝ խանութ կ'երթայ։ Երբ նախկին Օսմ. Դրամատան քովէն դառնալով հրկիզուած վայրերուն կը մօտենայ, յանկարծ դէմը կ'ելլեն Հիւսէյին Աֆիֆ եւ Պայրամ անուն երկու Թուրքեր, որոնք դաշոյններով կը սպաննեն հայ երիտասարդը եւ պայուսակը խլած կը փախչին։ Քիչ վերջ մարդասպանները կը ձերբակալուին՝ պայուսակին հետ միասին։

Թուրքիոյ Ազգային Դրամատունը

Թուրք երեսփոխան Րէշիտ Սաֆվէթ պէյ, որ իբրեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչ մասնակցեցաւ Վէրսայլի միջազգային Առեւտրական խորհրդաժողովին, հետեւեալը յայտարարած է «Էնֆորմասիոն»ի, բացուելիք Թուրք ազգային դրամատան մասին.

— Ելմտական Նախարարութեան մէջ Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյի նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, ուսումնասիրելու եւ կազմելու համար նոր դրամատան ծրագիրը։ Չեմ կարծեր որ ո և է օտար ելմտական հաստատութիւն մասնակցի կամ օժանդակէ այս ձեռնարկին։ Այս մասին շրջած զրոյցները անհիմն են։ Թուրքիա մէկ կողմէն իր ելմտացոյցը հաւասարակշռած, միւս կողմէ կտրոններու վճարը կարգադրած ըլլալով, ամրապնդած է իր վարկը եւ վստահ է իր ելմտական ապագային մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՄԱՌ-ՁՄԵՌ ՆՈՅՆ ԽԱՂԸ

Դպրոցական տարեշրջանը վերջացաւ ահա՛ եւ ժամ-կուժոն փողոցի ճաժիճը չշարժեցաւ դեռ։

Ամբողջ տարի մը, խոստանալէ, խաբելէ եւ շողոմելէ վերջ, այսօր ո՛չ մէկ արդիւնք կայ հրապարակին վրայ։

Կրթական խորհուրդի կազմութիւն, ուսուցչուհի փնտռելու համար թերթերու մէջ ծանուցում՝ ալքերու փոշի ցանելէ զատ ի՛նչ բանի ծառայեցին։

Ու այսօր ազանները ամրացած Association Cultuelleի իրենց պատնէշին մէջ, այս տարագիր ժողովուրդին քիթին կը խնդան։

Քարտուղարի, տէրտէրի եւ տիրացուի համար բաց են իրենց գանձերը, սակայն մէկ հատիկ մանկապարտէզ բանալու համար սանթիմ չեն տրամադրեր։

Ի՛նչ կ'ըլլան ժողովուրդին լումաներով գոյացած հարիւր հազարաւոր ֆրանքները։ Ո՛րն է այն աւելի «ազգօգուտ» ձեռնարկը, որուն կը վերապահեն զանոնք, երբ սերունդ մը կը փճանայ հոս՝ իրենց աչքին առջեւ։

— «Պատմութիւնը սեւ տառերով արձանագրեց Լեհաստանի Հայոց առաջնորդին անունը, չեմ ուզեր որ նոյն դատակնիքը դրոշմուի իմ ալ ճակտիս»։

Այսպէս կը խօսէր վերջերս հանդիսաւոր հաւաքոյթի մը մէջ, Փարիզի հոգեւոր հովիւը, գանգատելով որ հայ մանուկները կ'այլասերին, իրենց մայրենի լեզուն կը մոռնան։

Ազանները փութացին հաւաստել թէ ոսկի տառերով պիտի գրեն անոր անունը, ու խոստացան «անհրաժեշտը կարգադրել»։

Բայց անկէ ի վեր ո՛չ մէկ շարժում...

Ու հիմա որ ամառ եկաւ, ազանները ծով կամ ջերմուկները կ'երթան, եւ ժամանակ չունին ատանկ անկարեւոր գործերով զբաղելու։

Այս մարդիկը ո՛չ պատմութիւն կը ճանչնան, ո՛չ ալ սեւ տառերով չարձանագրուելու խղճահարութիւնն ունին.

Մանկապարտէզ կամ ծաղկո՞ց —ատանկ արժէթուղթ չկայ իրենց հրապարակին վրայ՝

Մարգարիտ ու ադամանդ,
Գորգ կամ կապերտ հնաւանդ,
Աժան գնեն, սուղ ծախեն,
Զարնեն աչէն ու ձախէն։

ՀՐԱՆՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մեզմէ կը խնդրուի կրկին շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն ընկերներուն, մարմիններուն եւ բարեկամներուն, որոնք հեռագիրներ եւ նամակներ ուղղած են Ամերիկայէն, Պուլկարիայէն, Եգիպտոսէն եւայլն, ընկեր Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ։

Ընկերը ոտքի ելած է արդէն, եւ տեսողութիւնը յամրաբար կը վերահաստատուի։ Բայց բժիշկները բացարձակ հանգիստ պատուիրած են երկար ատենի համար։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

48րդ Ցանկ

	Ֆր.
«Յորք» Ֆութպոլի խումբին Յունիս 17ի Ենկիէնի մրցման զուտ արդիւնքին (առ հաշիւ)	800.—
Արամ Սեֆէրեան	10.—
Գումար	810.—
47րդ ցանկին գումարը	60,002.75
Ընդհ. գումար	60,812.75

«ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»-Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»-Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

VIII

Հայ-վրացական հողային վէճը համաձայն Հայաստանի և Վրաստանի պատմական իրաւունքին լուծելու պահանջը մեզ թւում է ժամանակավրէպ (անախրոնիսմ) ոչ միայն այն պատճառով, որ նա հակասում է ժամանակակից դեմոկրատիայի կողմից յստակօրէն ձեւակերպուած, եւ գրեթէ միջազգային իրաւունքի կանոն (նորմա) դարձած ազգային ինքնորոշման սկզբունքին, այլ եւ որ նա վաղո՛ւց քննուած եւ մերժւած է հայկական եւ վրացական դեմոկրատիայի կողմից: Մեր խօսքը վերաբերում է 1905—1907, 1909—1914 եւ 1916—1918 ցուերին, Անդրկովկասում զաւառային ինքնավարութեան (զէմստվօ) կամ ինքնավար ազգային շրջաններ հաստատելու առթիւ յարուցուած հայ-վրացական վէճերին, որոնց ժամանակ վրաց Սոցիալ Դէմոկրատիան, Սոցիալիստ Ֆեդէրալիստների Կուսակցութիւնը եւ Միացած ժողովրդական հոսանքները, ելնելով ցեղերի «իրական դասաւորման» կամ ազգագրական (էտնիքական) սկզբունքից՝ պաշտպանում էին Ախալքալաքն ու Հայկական Բորչալուն Հայաստանի մասը ճանաչելու մեր պահանջը, ընդդէմ վրաց ազգայնականներին, որոնք այդ գաւառների վրայ Վրաստանի ունեցած պատմական իրաւունքներից էին բարբառում շարունակ:

Սակայն, քանի որ իմ ընդդիմախօսները, որոնց համար ազգային ինքնորոշման սկզբունքը արտաքին աշխարհի աչքին փոշի ցանելու չափ արժէք ունի, իսկ դէմոկրատական սկզբունքով հողային վէճերը լուծելու պահանջը ոչ մի արժէք չունի, նորից պնդում են «պատմական իրաւունքի» վրայ՝ տեսնենք, թէ ի՛նչ է ներկայացնում այդ իրաւունքը Վրաստանի համար, եւ թէ ուր կը հասնինք մենք, եթէ հետեւողականօրէն հետամտենք նրա իրականացումը անդրկովկասեան հողային վէճերի լուծման խնդրում:

Դժբախտաբար «Պրոմեթէյ»ի եւ «Անկախ Հայաստան»ի հրապարակագիրները չեն ասում, թէ նրանք իրենց երկրի պատմութեան ո՛ր շրջանն են նկատի ունենում՝ այս կամ այն գաւառը նրա մասը ճանաչելու համար: Վերոյիշեալ հողային վէճերի ժամանակ, վրաց ազգայնականները սովորաբար նկատի էին ունենում 1783—1801 թուականները, երբ Իրակլի Բ. թագաւորը եւ աւատական իշխանները իրենց հողերը որոշ դաշնագրերով դրին Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ:

Եթէ իմ ընդդիմախօսները Վրաստանի անկախութեան այս վերջին տարիներից են մեկնում՝ նրա պատմական սահմանները որոշելու համար, այն ժամանակ անըմբռնելի է մնում, թէ նրանք ի՛նչ իրաւունքով այդ սահմանների մէջ են առնում Կարսի որոշ շրջանները, Բաթումը, Ախալցխան եւ Ախալքալաքը, որոնք յիշեալ տարիներին Վրաստանի մասերը չէին կազմում:

Իսկ եթէ նրանք աւելի՛ հին դարաշրջաններ, աչքի առջեւ ունեն, օրինակի համար Թամար թագուհու դարաշրջանը, երբ ոչ միայն Անին, այլ եւ Սեւանայ լիճը եւ մինչեւ անգամ Ղարաբաղի որոշ մասերը գտնւում էին Վրաստանի գերիշխանութեան տակ, ապա նրանք չեն փարող անդրադառնալ, որ նրա դէմ կարելի է մատնանշել ուրիշ դարաշրջաններ, երբ Հայաստանի սահմանները տարածւում էին մինչեւ Արագուայ գետը՝ իրենց մէջ առնելով ոչ միայն Թիֆլիսը, այլ եւ Կախեթիան, կամ երբ հայ Բագրատունիները, որոնք կոչւում էին «Թագաւոր Հայոց և Վրաց», իրենց զօրքերով հասնում էին մինչեւ Ափխազիա եւ նոյնիսկ մինչեւ Դարիալի Կիրճը («Դրունք Ալանաց»):

Արդ, եթէ մենք կենդանի ժողովուրդներին անտես առնենք և աչքի առաջ ունենանք լոկ այն, թէ նրանց բնակած տարածութիւնները այս կամ այն շրջանում ո՛ր իշխանի տիրապետութեան տակ են եղել՝ ինչո՞վ պէտք է ղեկավարւենք մի դարաշրջան միւսից աւելի կամ նուազ արժէքաւոր նկատելու համար: Եթէ իմ ընդդիմախօսները կարծում են, թէ յետագայ դարաշրջանը այս տեսակէտից առաւելութիւն ունի նախորդի նկատմամբ՝ կը նշանակէ նրանք պէտք է ընդունեն նաեւ, որ Անդրկովկասում ամենամեծ իրաւունքը պատկանում է Ռուսաստանին, որովհետեւ ամենավերջին դարաշրջանում, Հայաստանը, Ազրբէջանը եւ Վրաստանը նրա՛ տիրապետութեան տակ են եղել: Կարո՞ղ են նրանք այսպիսի իրաւունք տալ Ռուսաստանին . .

Այս հարեւանցի դիտողութիւններն իսկ բաւական են ցոյց տալու համար, թէ «պատմական իրաւունքը» ի՛նչ անհեթեթութիւններ է պարունակում իր մէջ: Բայց աւելորդ չենք համարում մի կարեւոր հանգամանք եւս մատնանշել:

Անհերքելի իրողութիւն է, որ Անդրկովկասի երկրորդ թէ երրորդ մեծ ժողովուրդը — մեր խօսքը թաթարների մասին է — Հայաստանի և Վրաստանի «պատմական իրաւունքները» ոտնահարելով է հարեւանութեան մէջ մտել մեզ հետ, որովհետեւ նրա գրաւած հողերի մեծ մասը պատկանում էին Հայաստանին կամ Վրաստանին: Արդ, իմ ընդդիմախօսներն ի՛նչ կը հրամայէին անել այս հարեւան ժողովրդի հետ. ձգել նրան Կասպից ծո՞վը, թէ քշել Մոնղոլիայի անապատները:

Զէկարգողանալով պատմական իրաւունքների» դէմ այս եւ նմանօրինակ բազմաթիւ հարցերին որեւէ շիտակ պատասխան տալ՝ նախապատերազմեան շրջանի վրաց ազնուականները մի առարկութիւն էին միշտ առաջ քշում, մեզ մեր սկզբունքային դիրքից վար նետելու համար: Նրանք ասում էին, թէ մենք միայն Վրաստանի համար ենք «պատմական իրաւունքը» ժխտում, մինչեռ մեզ համար պահում ենք այն: Պահում ենք նրանով, որ Թիւրքիայից պատմական Հայաստանի իր հողերը — Տաճկահայաստանն ենք պահանջում, մինչդեռ վերջինիս մէջ հայերը չունէին փոքրամասնութիւն են կազմում: Նոյն այս առարկութիւնը բերում են այժմ իմ դէմ «Պրոմեթէյ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները:

Սպասելի էր, ի հարկէ, որ վրաց ղեկավարները աւելի՛ իրազեկ լինէին հարեւան հայ ժողովրդի քաղաքական գործի պայմաններին: Բայց որովհետեւ նրանք այդ իրազեկութիւնը չունին՝ հարկադրուած ենք, նրանց առարկութեանը միանգամընդմիշտ վերջ տալու համար, պարզաբանել, թէ ի՛նչ առնչութեան մէջ են գտնւում ազգային ինքնորոշման սկզբունքները և Տաճկահայ դատը:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգործութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ Անգլիոյ մէջ: Յունիս 14ին անգործներու թիւն էր 1,162,500, բան է 12,557 աւելի քան անցեալ շաբաթ: Անցեալ տարուան նոյն թուականի անգործներու թիւին հետ բաղդատելով, կը տեսնենք թէ այս տարի 175,152 անգործ աւելի կայ:

Այս 1,162,500 թուին մէջ չեն մտներ անոնք որ շաբաթական միայն երկու կամ երեք օր կ՚աշխատին:

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրականութիւնը՝ որ պատմութեան գրեթէ սկզբնական էջերէն կուգայ մեզի, կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանի զգայութիւնները:

Մարդը միշտ տառապած է որոնելու անյագուրդ փափաքէն: Զրկանքը, զոր յաճախ մենք ենք ստեղծած որոնումին գոյութիւնը պահելու համար, տուած է մեզի հառաչանքն ու արցունքը, մերթ զգլխանքն ու թշնամանքը եւ մերթ հեզահամբոյր խոնհմութիւնը:

Այդ անդուլ տենչանքը, սակայն, կեանքի շրջանին մէջ հետզհետէ տարբեր պահանջներու ծնունդ է տուած:

Մարդ իր բաղձանքները երգելու եղանակն ու զգայնութիւնը սկսած է փոխել, երբ նոր տառապանքներու մտահոգութիւնը աւելի ուժեղ է գտած նախորդներէն:

Անհագին նմոյշներ ունինք անցեալ դարերու գրականութենէն, որոնք այսօր տարօրինակ կը թուին մեզի, բաղդատելով մեր պահանջներուն եւ մեր որոնումներուն հետ:

Հոմերոս երբ վերացական աստուածներու նկարագրութիւնը կ՚ընէ իր երգերուն մէջ, տարօրինակ տպաւորութիւն կ՚ընէ ներկայ պայմաններուն եւ կենցաղին վարժուած մեր գիտակցութեան համար:

Եբրայական գրականութիւնը որ կը բաղկանայ բազմաթիւ մարգարէութիւններէ, կը ներկայացնէ հրեայ ժողովուրդին ազգային հոգին եւ Աստուծոյ ջերմօրէն փարած իր որոնումները:

Քրիստոնէութեան սկզբնական դարերուն գրականութիւնը բացարձակ կրօնամոլութիւն մը կը դառնայ, նոր դրուագներու գեղեցկութենէն հմայուած ու գինովցած: Տեսակ մը պրոպագանդ եւ կոչ ժամանակակից մարդկութեան բոլոր խաւերուն:

Անկէ յետոյ յաջորդաբար դարեր կ՚անցնին եւ մարդիկ համոզուած նոր վարդապետութեան, կը ներկայացնեն նուիրումի, ծնրադրումի եւ զոհաբերութեան գրականութիւնը, միշտ վերացական էութիւններու յանձնած իրենց հոգին, միշտ գգլումի եւ մեղաւորի արցունքը աչքերուն մէջ: Զուր հառաչանքի եւ պարապը վատնուած արցունքներու ժամանակաշրջանն է այդ:

Անհաւասիկ Միջին Դարը, եւ գրականութիւնը աւելի փոխուած ու յառաջդիմած կը տեսնենք: Մարդկային գաղափարները աւելի ընդլայնուած են եւ որոնումները կը կատարուին, ամէն արուեստի մէջ:

Այս շրջանը աւելի մօտ կը թուի մեր ներկային: Բանաստեղծներ ու գրագէտներ կը սկսին ցոլացնել մարդկային տառապանքը ու անիրականալի բաղձանքները: Կուսան անոր խոէչններուն ճախրանքը եւ գրկանքը իր փնտռած անծանօթին:

Սակայն այդ բոլորը դեռ չեն համապատասխաներ ներկայ դարերու պահանջներուն, նոր տառապանքին եւ նոր նպատակներուն: Եթէ նախորդները բոլորովին հեռու, տարբեր աշխարհի մը մէջ ապրած մարդոց որոնումները կը ներկայացնէին մեզի, վերջինները աւելի կը մօտենան դրական պահանջներուն, վիշտերուն և հառաչանքներուն, բայց արդիական մարդը շատ թեթեւ կը գտնէ անոնց զարկերակը, որովհետեւ իր փնտռածը աւելի կիրք ու կատաղութիւն ունի հիմա:

Այդ շրջանին մէջ բանաստեղծներ իրենց հոգեկան տառապանքին մէջ տկար կը զգային ևսին տիրապետութիւնը եւ անոր ծնած բիւր հառաչանքներ, աղօթքներու բողոքներ դէպի Աստուած՝ որուն ույժն ու իշխանութիւնը աւելի տիրապետող էր նոյն դարերուն՝ քան հիմա:

Ուրիշներ բնութեան գեղեցկութիւնը իբրեւ խորհուրդ եւ իրրեւ գաղտնիք ընդունելով հիացում ու սարսռ կ՚երգէին աստղերուն, լուսնին, արեւուն և ամպերուն. վերջալոյսին եւ արշալոյսին եւ այն բոլոր պատկերներուն զորս կը դիտէին տարօրինակ զարմացումով, ու իրենց հոգին կը հրճուէր ու կը հեւար:

Բնութիւնը՝ բազմաթիւ բանաստեղծներու գիրքեր գրել տուած է: Այս գեղեցկութեան առջեւ ծնրադրումներ եւ նուիրումներ կ՚ըլլային ամէն օր եւ քնարին թելերուն վրայ պատկերները կը թրթռային օրն ի բուն: Սա կը նշանակէ թէ՝ այդ շրջանի մարդոց հոգը այնքա՛ն սուր եւ ստիպողական հանգամանք չունէր, որքան այսօր: Կիրքը այնքան կատաղութիւն չունէր որքան ներկային: Որոնումը՝ հոգեկան յափրացումներ միայն և խելլու տենչանքը՝ շատ հեզահամբոյր: Պայքարը՝ աւերներ գործելու չափ զօրաւոր չէր տակաւին, որովհետեւ պէտքը գոհացում կը գտնէր-արդէն:

Այդ շրջանին մէջ սիրոյ արտայայտութիւնն ու փափուկ զգայնութիւնը միայն կը տանջէր մարդիկ եւ ներքին մարդը կը տառապէր հոգեկան որոնումներուն գրկանքէն: Դրական բաղձանքները մասամբ գոհացուցիչ էին: Իսկ այսօր նոյնը չէ սիրոյ զոհաբերութիւնը ընդհանուր առմամբ: Անշուշտ մարդկային հոգին իր բարոյական բարձրութիւնը միմիայն սիրոյ մէջ է պահած այժմ, սակայն այդ տառապանքը ներկայ պայմաններուն մէջ ամէնուն քով այնքան սուր չէ, որքան էր առաջ:

Ներկան որ կ՚ապրինք, բնութեան հմայքներուն ժամեր զոհելու առիթը խլած է մեզմէ: Մարդիկ արշալոյսներ եւ վերջալոյսներ դիտելու խանդն ու հետաքրքրութիւնը չունին այլ եւս եւ արդէն այդ նկարներէն հմայուելու ժամանակ չեն կրնար գտնել հիմա: Աստղազարդ գիշերով քալող մարդը շատ անգամ չի նշմարեր իսկ թէ ամպերու տա՛կ է ծածկուած լուսինը թէ հորիզոնէն կը սկսի բարձրանալ իր վաղեմի երգուած հրդեհով: Առտուն, պարտէզներու բիւած ցողէն առաջ մարդիկ սկսած են արտասուել: Եւ իրենց ձեռքերը իրիկուան յոգնութենէն չեն կազդուրած տակաւին, որպէսզի ծաղիկներ հաւաքելու մտածումը ունենան պահ մը:

Լուսինին մտածումներու խորամանկութեան համար է հիմա եւ ոչ թէ տառապանքներու եւ հոգեկան նուիրումներու ամփոփման համար: Զոհաբերութիւնը այնքան ծաղրելի է հիմա, որքան աւելորդ ծերուկի մը սիրահարութիւնը: Մարդոց հոգը կը տիրապետէ ներքին բոլոր ձայներուն եւ անտարբեր ստատուածութիւնը ընդունելէ առաջ կը ճանչնայ իր գոյութիւնը:

Նուիրումը իր երբեմնի անկեղծութեանը մէջ չէ կարելի գտնել, որովհետեւ խաբէութիւնը լարուած է ամէն կողմ:

Աղօթքի համար ոչ ոք կ՚ուզէ ժամեր սպառել, քանի պայքարը սրարշաւ կ՚ընթանայ եւ ոչ ոք կ՚ուզէ ետ մնալ անկէ: Կիրքերու զգլխանքը՝ հոգեկան անդրադարձումներուն չունենցրեր իսկ եւ որոնումը կ՚ընդգրկի սին հեծկլտանքներէ: Տենչանքը անյագուրդ է միշտ, որովհետեւ գոհացում գտնելու հնարքը գոյութիւն չունի այլ եւս:

Ու այս փոխուած կեանքին մէջ, երբ գրականութիւնը կը մտնայ այսօրուան ալեկոծութիւնը եւ անցեալ փառքերու երազանքը կ՚երգէ, այն ատեն նոր գրականութիւն չի կրնար ծնիլ, ապագային ներկայացնելու համար մօտաւոր անցեալ մը, վաղուան երէ՛կը:

Մեր գրականութիւնը որ անցեալին մէջ եւ դեռ երէկ իսկ լոկ ազգային մշակոյթ մը եղած է, ինքն իր մէջ ամփոփուած մտայնութիւններու իսկական պատկերով, այսօր ազատ չի կրնար մնալ ժամանակի պահանջներէն:

Մենք միջազգային գրականութեան մէջ չունինք արձագանգ մը ձգելու փափաքն իսկ չենք ունեցած եւ այդ իսկ պատճառով մեր գրականութիւնը եղած է լոկ ազգային, միայն մեզի համար, անծանօթ բոլոր օտարներուն որով արուեստին մէջ այն նոյն արժէքը չէ կրցած ներկայացնել որքան իրմէ աւելի տկարները:

Մեր բանաստեղծութիւնները միայն մեր հոգիին խօսող եւ մեր վիշտերուն դպչող յոյզեր կը ներկայացնեն. մինչ ուրիշներուն այնքա՛ն ձանձրանալի ու անարժէք, որքան մեզի համար սիրելի ու գեղեցիկ:

Անշուշտ այս միակողմանի երեւոյթը իր պատճառները ունեցած է կեանքի շրջանին մէջ: Հայրենազուրկ մնալու վաղեմի տառապանքը՝ ամբողջ ժողովուրդի մը մտայնութիւնն է կազմած, այդ որոնումները արտայայտելու համար: Եւ մեր գրականութիւնը եղած է ազգային, մեր բախտազուրկ գոյութիւնը խրախուսելու ջանքով: Սակայն իսկական արուեստը այնքան ներող չէ այդ պատճառաբանութեանց առջեւ, որքան մե՛նք մեզի:

Այսօր անցեալ որոնումները իրականացման նշոյլէն հիասթափուած՝ կանգ կ՚առնեն այս վաղոյ ժամանակին սիփրուն վրայ՝ եւ մեր գրականութիւնը որ դեռ երէկ ազգային էր, այսօր կը խարխափի իր գոյութեանը մէջ:

Վերացական նուիրումներու և սին գեղեցկութիւններու ժամանակը անցեր է արդէն, հմայուելու եւ հմայելու համար անհոգ ընթերցողը՝ որ օրուան վիշտերուն եւ տառապանքներուն, որոնումներուն եւ կիրքերուն ուղին կ՚ուզէ փնտռել, երազահոս յիշատակներ են ակամայ բաժնուած:

Արուեստը բացարձակ ազատութիւն կը պահանջէ միայն: Եւ եթէ մեր որոնումներէն եւ իտէալներէն հեռու մնացած ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ՝ պէտք չէ նոր գրականութիւն ունենանք:

Արուեստագէտը չունի հայրենի՛ք, չունի աստուա՛ծ, չունի կրօ՛նք, չունի դիցուհի:

Եթէ այսօր չկարենանք թօթափել մեր նուիրումներն ու մասնակի պաշտումները եւ ազատօրէն մտածել, վաղուան սերունդը ի զուր պիտի փնտռէ հայկական նոր գրականութիւնը նո՛ր մարդուն համար՝ որ ոչինչ պէտք է ճանչնայ, բացի իր եսէն որ ամէն ինչ կրնայ ճանչնալ:

Հ. ՏԷՎԷԼԻՒԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՄԷՋ

Դրամատիկական Բժշկական Ակադեմիայի վերջին նիստին մէջ, Պ. Ժանսէլմ բորոտութեան հետաքրքրական պարագայ մը հաղորդեց: Ցանըշինգ տարու աղջիկ մը, ծառայութեան մտեր էր կնոջ մը քով: Ամբողջ տարի մը, սպասուհին իր տիրուհիին հետ նոյն սեղանէն կերաւ, պառկեցաւ նոյն սենեակը, բայց առանձին անկողնի վրայ եւ խնամեց իր տիրուհին: Ցետոյ մեկնեցաւ քաղաքէն եւ Պրովանսի մէջ ամուսնացաւ: Իսկ ութ տարի յետոյ միայն երբ բորոտութեան նշաններ ցոյց տուաւ, պրպտումներէ յետոյ, հասկցուեցաւ որ անոր տիրուհին ծանր բորոտութենէ բռնուած էր:

Ուրիշ պարագայ մը եւս յիշեց Դանիոյ բժշկական վարժարանի վարիչ՝ բժիշկ Սիփիլման:

Փորձուկայլի մը հինգ տարիէ ի վեր կ՚աշխատէր ձուլարանի մը մէջ: Բժշկական յաճախակի քննութիւններէ անցած էր, բայց ոչ ոք նշմարած էր բորոտութենէ բռնուած է:

Պ. Ժանսէլմ կ՚եզրակացնէ թէ առողջապահական շղթաները խափանած են, այնքան ատեն որ բժիշկները չեն ճանչնար բորոտութեան հիմնական ախտանիշները եւ կը պահանջէ բորոտներու յատուկ հիւանդանոցներ հաստատել:

ԿԵՆՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱԿԱՆՋՆԵՐԸ

Օդին մէջ ձայնին առաջ բերած թրթռացումները արտաքին ականջին միջոցով կը հասնին թմբկային թաղանթին, որ թրթռալով իր խաւը գտնուող մուրճին կոթը կը դրէ մուրճը երկարելով իր հետ շարժման մէջ կը դնէ ականջին ամբողջ ոսկրային շղթան: Այս շարժումն իրեն հետեւանքով՝ ձուաձեւ պատուհանին թաղանթը իր կարգին կը թրթռայ եւ իր խաւը գտնուող բաւիղին, ինչպէս նաեւ խոնջային եւ կիսաբոլորաձեւ խողովակներուն մէջ գտնուած հեղուկները կը սկսին ծփալ: Այս հեղուկներուն մէջ վերջացող լսողական ջիղին թելերը իրենց կարգին կը սկսին ծածանիլ եւ այս ծածանումին առթիւ կը հաղորդեն ուղեղին, ուր լսողութեան զգացումի կը վերածուի:

Երբեմն թմբկային թաղանթը կը պատռի կամ ականջի ոսկրային շղթան կանոնաւորապէս չի գործեր, որով անկատար կը լսենք, ասիկա խլութիւն կը կոչուի:

Խլութիւնը երկու աղբիւր ունի՝ ա) ականջի ծանրութիւն եւ բ) բուն խլութիւն:

Ականջի ծանրութեան պարագային, ձայները դժուարաւ կամ անորոշ կերպով կը լսուին իսկ բուն խլութեան ատեն, ձայները բացարձակապէս անլսելի են: Ականջի ծանրութեան պատճառներն են՝ միջին կամ արտաքին ականջի խանգարում, թմբկային թաղանթի թանձրութիւն, ոսկրային շղթային յօդերու գոցուիլ, թմբկային թաղանթի պատռում, լսողական խողովակի բորբոքում կամ ներքին ականջի վէրքեր: Խիստ ձայները կամ զօրաւոր աղմուկները յոգնեցնելով թմբկաթաղանթը կամ պատռելով զայն, յաճախ ականջի ծանրութիւն առաջ կը բերեն: Հետեւաբար պէտք է զգուշանալ խլացուցիչ աղմուկներէ եւ թնդանօթի որոտումներէ, ի հարկին բերանը մեծ բանալ է, որպէսզի թմբկաթաղանթը չպատռի: Ականջին վրայ զարնուած զօրաւոր հարուածները օդի մեծ ճնշում առաջ բերելով, կրնան թմբկաթաղանթը պատռել եւ խլութիւն պատճառել: Ջրային հոգը ինչպէս նաեւ ուժգին փոխուած քը կրնան միեւնոյն արդիւնքը առաջ բերել:

Երբեմն, տղաք պզտիկ առիթի մէջ, իրենց լսողական թմբկային թանձրութեան պատճառաւ կամ ականջի ուրիշ խանգարման մը հետեւանքով չեն լսեր եւ խուլ համար կը մնան: Նմանօրինակ պարագայի մը մէջ, պէտք է կանուխէն մասնագէտ բժշկի մը դիմել:

Ծերերը յաճախ իրենց առաջացած տարիքին բերումով լսողական ջիղերու անդամալուծութեան հետեւանքով չեն լսեր առողջ գարման չկայ, վասնզի մաշած ու անդամալոյծ ջիղին կարելի չէ կեանք տալ:

Երբեմն լսողական խողովակի գեղձերը բորբոքելով, ականջին մէջ վէրքեր ու պալարներ կը գոյանան եւ թարախի հոսում կը պատճառեն եթէ չդարմանուին կրնան թմբկաթաղանթին հանգիստ եւ անոր պատռելուն պատճառ ըլլալ:

Վերջապէս լսողական խողովակը երբեմն աղտոտութեամբ գէջով լեցուելով, լսողութիւնը կը դժուարանայ, եւ երբեմն ականջը բոլորովին կը դադրի լսելէ: Եւ պատճառով անոնք՝ որոնց ականջները առատ գէջ կ՚արտադրեն պարտաւոր են մօտէն հսկել իրենց ականջներուն մաքրութեան վրայ

… գաղջ ջուրով պարբերաբար գիծը ընել։

Ջուր տալէ ի վեր…լու կար հոսած մէկու մը լսողական խողովակին մէջէն, կեռասի կուտի չափ մեծ ապտեղութիւն դուրս հանելով. մարդ մը վայրկենապէս լսել սկսած է. Այս օրինակը կը բաւէ ապացուցանելու համար ականջի մաքրութեան կենսական կարեւորութիւնը։

Ականջը մաքուր պահելու համար ամէն առտու պէտք է արտաքին ականջին ծալքերն ու արտաքին մաքրութիւնները մաքրել ու լսողական խողովակին մէջ թրջուած սպունգի կամ լաթի պտուկ մը խոթել զգուշութեամբ։

Ջուրի Լերմուական խորհուրդ կուտայ ականջի արտաքին խողովակը մաքրել, փայտի կամ ոսկի բարակ բանի մը ծայրը բամպակ ոլորելով եւ գոլ աղջիկ կամ պենզինի մէջ թրջելով ականջի մէջ խոթել, ու յետոյ ականջին խողովակը չոր բամպակով մը չորցնել։

Ականջին ամենօրեայ մաքրութիւնը զերծ կը պահէ լսողական գործարանը բորբոքումներէ, որոնք մեծ մասամբ անմաքրութենէ եւ օդի փոշիներէ ծագում կ'առնեն։ Աւոր համար լաւ է 2—3 օր անգամ, մը 1 2 կաթիլ գլիսէրին հոսեցնել ականջին մէջ։

Երբեմն օտար մարմիններ միջատներ, ճանճեր, մժեղներ եւն կը մտնեն լսողական խողովակին մէջ պէտք է առանց ժամանակ կորսնցնելու դուրս հանել զանոնք, առատ քանակութեամբ գաղջ ջուր հոսեցնելով լսողական խողովակին մէջ։ Այս գործողութիւնը քանի մը անգամ կրկնելու է մինչեւ որ օտար մարմինը կամ միջատը տեղէն շարժի եւ ջուրին հետ դուրս ելլէ։ Եթէ այս չյաջողի, պէտք է անյապաղ բժիշկին դիմել՝ մանօրինակ պարագաներու մէջ պէտք է զգուշանալ մատով կամ որ եւ է գործիքով դուրս հանելու աշխատիլ օտար մարմինը, որովհետեւ կրնայ պատահիլ որ այս վերջինը փոխանակ դուրս ելլելու, աւելի ներս երթայ եւ թմբկային թաղանթը պատռէ։

Երբեմն զանազան ջիւանդութեանց միջոցին ականջի ցաւ կամ ականջի ուրիշ հիւանդութիւններ՝ իբր բարդութիւն երեւան կու գան։ Ասոր պատճառը բերնի մէջ գտնուող մանրէներն են, որոնք Եւստաքեան խողովակի ճամբով ականջի բորբոքում առաջ կը բերեն։ Իբր նախազգուշական միջոց, պէտք է յաճախ բերանը հականեխական հեղուկներով լուալ, ո՛չ միայն հիւանդ մարդոց, այլ եւ առողջ բերան ունեցողներուն։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՅՈՒՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

Նկարիչ եւ քանդակագործ Փօլ Պօրնէ ձեռնարկած է հիմնելու գեղարուեստի վարժարան մը, ուսուցման նոր եւ բոլորովին գործնական եղանակով մը։ Վարիչ մարմինին մէջ կը գտնուին ծանօթ դէմքեր՝ Ընթուան Պուրտէլ, Ֆրանց Ժուրտէն, Մաթիս, Վօքսէլ եւայլն։ Հաստատութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած է կրթական նախարար Էտ. Էրրիօ։

Այս հիմնարկութիւնը որ կը կրէ «Ժամանակակից գեղեցկագիտական ճեմարան» անունը, քանի մը օրէն պիտի ներկայացնէ հանրութեան եւ քննադատներուն։ Հիմնադիրը Փօլ Պօրնէ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է այս առթիւ.

— Մարդիկ երկար ատեն կը կարծէին թէ՝ մասնաւոր շնորհ պէտք է գծագրելու, նկարելու կամ քանդակելու համար։ Հիմա ամէն մարդ կը գծագրէ, կը նկարէ ու կը քանդակէ։ Անշուշտ, շարժապատկերը որ ցուցեց լսողական ու շարժումի…թիւնը, շատերուն յայտնեց ձեւերու եւ արժէքներու ներգործումը։ Բայց իրողութիւնը այն է որ, գեղարուեստական արտադրութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր յաճախորդները աւելի քան հարիւրապատկուած են։ Քանի որ շատերը կը հետաքրքրուին գեղարուեստով, ատենն է որ արուեստագէտներուն եւ արուեստասէրներուն յատուկ առանձին եղանակներ մշակուին։ Նոր դպրոցին մէջ այդ եղանակներուն իրականացումը պիտի հետապնդուի ուսուցման երկու առանձնութիւններով

ա) Արուեստաւորներու դպրոցին մէջ.

բ) Գեղագիտական ճեմարանին մէջ։

Արուեստաւորներու տեսական եւ գործնական դպրոցը պիտի տայ գծագրութեան, կաղապարումի, մարդակազմութեան, արուեստի պատմութեան, տեսականի, գոյներու տարրաբանութեան ընդհանուր դասախօսութիւն մը։

«Ասոր համար, փոխանակ անուանի վարպետներու որոնք յաճախ մանկավարժական որեւէ արժէք չեն ներկայացներ, պէտք է դիմել նկարի նորոգիչներու, եւ արձանագործ ու փորագրիչ արհեստաւորներու»։

«Անոնց ձեռքին տակ աշխատող աշակերտներէն ընդունակները միայն պիտի ստանան երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսում մը՝ գեղագիտական ճեմարանին մէջ։

«Խօսքի վարպետներ, երաժշտագէտներ, գրողներ, արուեստի քննադատներ, գերասաններ, նկարիչներ, արձանագործներ եւայլն, հո՛ն պիտի խօսին բնութեան, անհատին, ընկերութեան գեղեցկութիւններուն մեկնաբանումի վրայ։

«Հոն պիտի ներկայացնեն ժամանակի ընթացքին, մարդուն մտային ու բնախօսական յեղաշրջումը, անոր ստեղծագործութիւնները, քաղաքը, տունը, պարտէզը եւայլն եւ կեանքի բոլոր հրապարակները»։

«ԲՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ — «Յառաջ» շարունակելով իր պայքարը զանազան հայավնաս կազմակերպութիւններու եւ չարամիտ անհատներու դէմ, այս անգամ կ'արծարծէ «բուհճի»ներու խնդիրը։

Մեր արուարձանին, Պուա Քոլոնպ Էնիէրի մէջ ալ այս տարի գործի վրայ են անոնք եւ կը ցանեն իրենց փտած սերմը, թէեւ իրենք զիրենք կորսնցնելու չափ չեն յառաջացած։ Հետաքրքրութեամբ կը մօտենամ մէկուն եւ կը հարցնեմ թէ ինչու այնքան մոլեռանդ է

— Ե՞ս, ե՞ս.. մոլեռանդ եմ, ա՞խ, երանի անոնց որ հացէն առաջ աղօթք կը մտածեն.. երանի՛ անոնց որ մարդոց դէմքը.. բիրտ դէմքը տեսնել չեն ուզեր.. երանի՜ թէ մոլեռանդ ըլլայի ու Յիսուսի սուրբ օրհնութեան արժանանայի.

Ինչպէս «Յառաջ» կը թելադրէր, պէտք է բոյկոտ ընել ասոնց դէմ, իրենց իսկ բարիքին համար։ Այստեղ կը յաճախէ իբրեւ քարոզիչ օտար օրիորդ մը, որ հայերէն ալ գիտէ։ Իսկ Մարսէյլէն պատուելի մը եկած է որ իր հաւատացեալները կը տանի դաշտերը ու կ'աղօթէ գիտցածին պէս

Լ. Բազմունի

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

ԼԻՈՆ, 25 Յունիս. — Հայ Կարմիր Խաչին Լիոնահայ գաղութին մէջ վայելած ժողովրդականութեան կարեւոր ապացոյցը ընծայուեցաւ, Շաբաթ գիշեր, Յունիս 23ին, մասնաճիւղին բացման հանդէսին առթիւ։ Գ. Թաղապետութեան ընդարձակ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր։

Կը նախագահէր մասնաճիւղին ատենապետուհին, Տիկին Տ. Ջօմաքլեան, որ քանի մը խօսքերով բացուած հռչակեց Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը եւ խնդրեց մեր հայրենակիցներուն նպաստաւորութիւնը։ Տաղանդաւոր ջութակահար Գ. Տիգրան Նիկոլեանի մասնակցութեամբ «Մեր Հայրենիք» ազգային խմբերգէն վերջ, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ, հետզհետէ երգեցին եւ արտասանութիւններ ըրին Օրիորդներ Թուլումպաճեան (Մայրական գիրկը, Վարդանեան (Հայաստան երկիր դրախտավայր), Ձէրմանեան (Կիլիկիա), Թէրզիպաշեան (շղթայակապ Յուսահատին աղօթքը, դարձեալ Օր. Վարդանեան (Գիւղական աղջիկը) Խաչատուրեան (Նիրհմներ վրայ) եւ Տէր Պետրոսեան (Միծեռնակ)։

Օրուան բանախօսը Գ. Եր. Տէր Անդրէասեան, գրեթէ մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը վերլուծումը ըրաւ Կարմիր Խաչի ընդհանուր գործունէութեան, պատմական գիծերով, ի վեր հանեց կնոջ հզօր դերը այդ կազմակերպութեան մէջ, եւ թուեց համազգային այսպիսի ընկերակցութեան մը բարիքներ արդիւնքները։

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, գեղակերտ երկու կտոր ձեռագործներ աճուրդի դրուեցան ամերիկեան դրութեամբ, զոր մեծ յաջողութեամբ ղեկավարեցին Տիկին Սարաֆեան եւ Գ. Նիկողոսեան 314 Ֆր.ի բարձրացաւ արդիւնքը։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ փակուեցաւ այս սիրուն հանդէսը հայկական պարով մը, որուն մասնակցեցան օրիորդներ եւ տիկիններ, ղեկավարութեամբ Տիկին Վահրամեանի։

Իւրաքանչիւր հանդիսական իրեն հետ տարաւ մասնաճիւղին ջանքերը քաջալերելու եւ իրագործելու սրտագին ցանկութիւն մը։ Վ. ալդ.

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԸ ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ. 25 Յունիս — Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Կ. Հ. Միութեան հանդէս ներկայացումը գիրերու գիւտի տօնին առթիւ։

Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու կազմակերպիչները եւ յարգելու Սահակի եւ Մեսրոպի յիշատակը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Հայ ազգին եղբայր» խմբերգով. Խօսք առաւ Պ. Ցէմիրճիպաշեան ներկայացնելով Միութեան երկու տարուան գործունէութիւնը, պարզեց գրերու գիւտի հեղինակներու կեանքը. Ըսելով կրականութեան անգնահատելի գերը հայ ժողովուրդի անցեալ թէ ներկայ ինքնապահպանութեան պայքարներուն մէջ։

Յետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, որ կը ներկայացնէր խաղամոլ ամուսինի մը իր կնոջ հանդէպ ունեցած անտարբերութեան հետեւանքները։ Ս. Սարգիսեան արագաշարժութեան երկու խաղեր ըրաւ, որոնք՝ ներկաներու հետաքրքրութիւնը շարժեցին։ Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ։ Իբր վերջաբան՝ ներկայացուեցաւ մենկատակ մը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Հանդիսականները ցրուեցան գոհ տրամադրութեան տակ

Հրեթիս

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն մեզի հաղորդուած զեկոյց մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութիւնը 1927ի տարեշրջանին օժանդակած է Յունաստանի զանազան քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ հաստատուած հայ գաղթականութեան վարժարաններուն։

Այս վարժարաններն են գրեթէ Միտիլինի Հայ Ուսուցչական Միութեան վարժարանը, ինչպէս նաեւ Քալամաթայի, Լիբատմայի, Ցիբսի, Սինկրուի, Քոքինիայի եւ Բաթրասի ազգային վարժարանները, որոնց աշակերտութեան համագումար թիւը եղած է 1248։ Տրուած նպաստներու գումարն է 390 եգիպտ. ոսկի։

1927ին, Աթէնքի դարմանատան մէջ խնամք ստացած են 4336 հիւանդներ, եւ Պիրէոսի դարմանատան մէջ 3923 հիւանդներ, համագումար 8259։

Չքաւոր եւ անկար հիւանդներու իբր անդարմանութիւն տրուած է 65319 դրախմի, իսկ մանուկներու տրամադրուած է 5547 սուփ խտացեալ կաթ։

1927ին, սոյն դարմանատուններուն համար ծախսուած է 777 եգիպ. ոսկի։

Աթէնքի աշխատանոցը որ հաստատուած է 1923ին Ցիկնանց օժանդակ Յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ եւ 1925ի սկիզբէն ի վեր Միութեան սեփականութիւնը դարձած է, անցեալ տարի եւս շարունակած է անտէր եւ անօգնական հայուհիներու ձեռագործի եւ կարի աշխատութիւններ հայթայթել, իրենց աշխատութեան համապատասխան օրավարձքով մը։ Աշխատանոցը արդէն ինքնաբաւ է եւ յաջողած է 1927ի ընթացքին աշխատող հայուհիներուն 171378 դրախմիի աշխատավարձք վճարել։ Իսկ Սելանիկի աշխատանոցը փակուած է 1927 Նոյեմբերին, աշխատաւորուհիներուն թիւը նուազած ըլլալով։

1927ին աշխատանոցին ընդհանուր ելքը եղած է 45558 դրախմի, որուն մէկ մասը իբր աշխատավարձք վճարուած է։

1927ին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Յունաստանի մէջ իր ձեռնարկներուն համար ծախսած է 1246 անգլ. ոսկի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑՆ ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ — Անձայն, անշշուկ չորս միլիոն շորթեր էին ընկերակցաբար. Գէտորոֆ եւ Քլիֆուս, երկուքն ալ Ռուսաստանէ գաղթուած մը միայն զանոնք մտնեց։ Երկուքը մէկ ինքնաշարժի մեծ կառատուն մը կը բանեցնէին Անգլիոյ… Քլիֆուս ձուլարան մը գնաց մեծ ապսպրանք մը ընելու։ Ռուսը սակայն չէր ուզեր կանխիկ վճարել. գործարանը հաւանեցաւ միայն անոր ուզած կտորներէն մէկ քանի նմոյշ տալ։ Ձուլարանին պաշտօնեաններէն մէկը, քանի մը օր յետոյ դիպուածաւ կը հանդիպէր իր մէկ բարեկամին, որ Ռուսներուն քով կ'աշխատէր, անոր ձեռքը կը տեսնէր ձուլարանին յանձնած նմոյշը ու կը հարցնէր,

— Ուրկէ՞ ձեռք անցուցիք այս կտորը։

— Ցէրս տուաւ, որ յաճախորդի մը ցոյց տամ։ Հատը 10 ֆրանք է։

Արդ, ձուլարանը՝ քան ֆրանքի կը ծախէր պարզ էր ուրեմն թէ՝ գործին մէջ խարէութիւն մը կար։

Ձուլարանը լուր տուաւ ոստիկանութեան որ գաղտնի պրպտումներու ձեռնարկեց եւ չուշացաւ իրողութիւնը երեւան հանելու. Ռուսերը երեք ամիս առաջ գնած էին կառատունը, բայց դեռ բան չէին վճարած։ Անմիջապէս, կառատան ճակտին տուած էին ճոխ երեւոյթ մը. իսկ ներսը՝ գրասենեակ, տնօրէնութեան սենեակ, արկղակալի խուցը եւայլն, ինչ որ պէտք էր վստահութիւն ներշնչելու համար, կատարեալ էր. եւ հայթայթիչները անոնց կուտային զանազան ապրանքներ 90 օրէն վճարելի։ Մարդիկը կը գործէին։ Ապրանքը վարկով ստանալէ յետոյ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, կէս գինով կը ծախէին, եւ այս կերպով կրցեր էին հրապարակէն չորս միլիոն քաշել։

Հիմա բանտին մէջ, իրենց շահագործումին հաշուեկշիռը կը պատրաստեն, դատաւորներուն ներկայացնելու համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ, դասագիրք մայրենի լեզուի, Դ. տարի։ Կազմեցին Ա. Աֆթանդիլեան, Դ. Յակոբեան եւ Մ. Ստեփանեան։ Տպագր. Թաւրիզ. 1928։ Գին 6 ղրան։

ՅՈՒՇԱՐԱՐ ԱԶԳ. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՒՍՄԱՆՑ (ուսուցիչներու, ուսանողներու եւ ծնողներու համար)։ Գրեց՝ Ղազար Ջարըզ։ Տպգ. Պէյրութ. 1928։ Գին 4 ֆրանք։ Հասցէ՝ B. P. 567, Beyrouth.

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Իրեն կը թուէր թէ եթէ թեսալիայէն բաժնուէր ինչպէս որ Ֆրողին պահանջած էր, բոլոր այդ ոսկին պիտի լքէր, այդ ոսկիէն շատ հեռու պիտի երթար. եւ թէ զայն վերստին գտնելու միջոցը երբեք չպիտի ներկայանայ

Միչէլ Սոթիրիս կը նախընտրէր իր ցաւագին զանկին վրայ այդ սուրբ հարուածները քան թէ հեռաւորութիւնը։ Իր հին հայրենակիցներէն մէկը Անգոնիոս որ թուրքերէն խոյս տուեր էր, պատմած էր իրեն թէ Եպիրոսի մէջ ամենայն ապահովութեամբ, առանց վնասի շատ մը սրբապղծութիւններ տեղի կ'ունենային։ Ըսաւ իրեն թէ Ցլպանացի թուրքեր ծովեզերքի ապրանքները յափշտակելով ծախեր էին երեք հարիւր լիվրա զողցուած սուրբ քանի սուրբ փոխարէն տուեր էին։

Այդ վայրկեանին, իրաւ է թէ Միչէլ Սոթիրիս ուզեց մեկնիլ, բայց ոչ թէ ինքզինքը փրկելու այլ Եպիրոս վազելու եւ միւս աւազակներուն սուրբին արժէքը սորվեցնելու եւ պոռալու անոնց

— Չխմարնե՛ր գոնէ քիչ մը աւելի սուղ ծախեցէք։

Եւ կամ ո՛վ գիտէ թերեւս այդ երեք հարիւր լիվրա սուրբը գնելու համար

Աժան ապրանքի այդ պաշտամունքը իր մէջ ամէն նկատումէն ուժեղ էր։ Առաջին այդ գժբախտ երկրէն չբաժնուիլ։ Նոյն իսկ Վոլոն, այդ հարուստ քաղաքի պաշտպանութիւնը հոգալ ուզեց։ Անկէ վերջ, Թլաթանիս գիւղին բարձունքէն կարելի եղածին չափ շատ հեռացաւ։ Ամէն օր քաղաք կ'իջնար անցուդարձին տեղեկանալու թուրքերուն վերջնականապէս Վոլօ հաստատուելէն վերջ, առանց խոհեմութիւնը ձեռքէ թողելու, հոն կ'իջնար, կարելի եղածին չափ մօտէն կը հսկէր այն բոլոր գանձերուն, որոնք շատ չանցած անշուշտ, խոյս պիտի տային։ Մէն մի տեղեկութիւն իրեն զառանձանք կը պատճառէր, այլեւս ոչ մէկ կալուած կը յարգէին, ըլլայ հասարակաց, ըլլայ անձնական։ Մարտ ամսուն, տուրքերը բարձրացուցեր էին. Մայիսին կրկին աւելցուցեր։ Թրիքալայի բնակիչները, բանակին պիտոյքներուն համար մինչեւ որոշ պայմանաժամ մը, ստիպուած էին ինը հարիւր վաթսուն թրքական ոսկի հաւաքել. Քարտիձայի բնակիչները վեց հարիւր պէտք էին ճարել։ Անկէ զատ փաշան իւրաքանչիւր ընտանիքէ պահանջած էր տասնհինգ լիվրը կարագ. հարիւր յիսուն ոչխար իւրաքանչիւր գիւղէ։ Պառախումբերը կոր պուտներով բռնաւորուած, Սոթիրիսի աչքին առջեւէն կ'անցնէին։ Վերջապէս Վոլոյի մէջ—ինչպէ՞ս չերթալ ու չտեսնել— Վոլոյի մէջ էնվէր փաշա, կառաւարիչը, տուրք գնելու համար պատուիրակներ նշանակեր էր, ուրիշներ՝ գալելու համար Թէլխոնի բոլոր գիւղերը. հազարի մօտ գինուոր դէպի լեռները դրկուեր էին, վերին հրամանով յափշտակելու համար ինչ որ կրնային, Վոլոյի մէջ կը հաւաքէին եւ անկէ Սելանիկ կը ղրկուէին միլիոն մը դրախմի արժող առարկաներ։ Օր մը, թուրք գործաւորներ, մաքսատուն երթալով, գտեր էին միլիոնի մօտ դրախմի, եւ առանց իրենց գրպանը մտած մանրուքները հաշուելու բոլորը մէկ կառաւարիչին արկղը լեցուցեր էին։

Սոթիրիս լաւ գիտէր թէ բոլոր այս կեղեքումները առանց խժդժութեան տեղի չէին ունենար, գիտէր որ ամբողջ Թեսալիոյ մէջ Հայոցի կամ Թոշի մը համար կը բանտարկէին, կ'անդամատէին, կը սպաննէին։ Բայց ինքը թափուած արիւնը չէր գիտեր։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունէր այդ։ Ագահութիւնը քաջութիւն կը ներշնչէր իրեն։ Երեկոյ մը իր Անգոնիոս բարեկամին ընկերակցութեամբ երբ գիւղ կը վերադառնար, Միչէլ, աջ ու ձախը դիտելէ վերջ, զայրացած՝ Անգոնիոսի օձիքէն բռնեց եւ ամբողջ ուժովը պոռաց.

— Բայց այս սուլթանը միայն մեծ մարդասպան մը չէ։ Աւելի գէշ է, աւելի գէշ. մեծ գող մըն է։ Գո՛ղ մը։

Գոչելու, պոռալու պէտքը կը զգար. չէր կրնար այլեւս ինքզինքը զսպել

Իր բարեկամը, աւելի հանդարտ, յարեց

— Եւ տակաւին չես գիտեր բոլորը, տակաւին պատերազմական տուգանքը ունինք իրենց վճարելիք։

— Կը ստես, գի հասկցար, կը կը գոչէր Սոթիրիս։ Ո՛չ, ո՛չ, վստահ եմ. Այդ տուգանքը անոնք է որ մեզի վճարելու պիտի պարտադրուին։

— Ա՛հ, թող վճարենք, բայց թող մեկնին. կը պատասխանէր միւսը։ Կը նախընտրեմ սուէ տեղ մը մեռնիլ, քան թէ տղայի մը կամքին գերի ըլլալ։

— Եւ ե՞ս կը գոչէր Միչէլ Սոթիրիս հեղձամղձուկ. չեմ ուզեր որ մեկնին առկէ։ Կ'ուզեմ որ Թեսալիա մնան որպէս զի մենք ալ մեր ոսկիովը գոնէ ձեռք անցնենք զիրենք։ Վերջապէս իրենցմէ ելլելու ճարը պիտի գտնամ։ Օ՜հ, գող պիտի ըլլամ ես ալ, իմ հարստութիւնս կ'ուզեմ ունենալ։

Կը զառանցէր։ Առաջին անգամ ըլլալով իր ագահութիւնը ի յայտ կը բերէր։ Միչէլ իր նպատակակէտը ունէր հիմա. կողոպուտէն իր բաժինը կ'ուզէր ունենալ, եւ զարմանալի բան, առիթը շուտով ներկայացաւ։ Առիթ մը, սակայն ուր Աչմէտ պիտի սպաննէր զայն։

Թարգմ. Գ. Թ. (Շար.)

Պատերազմէն առաջուան բոլոր պարտականներուն մէջ, Թուրքերը միակը եղան, որ խղճմտօրէն յարգեցին իրենց յանձնառութիւնները եւ թէ իրենց տնտեսութիւնն ու ներքին քաղաքականութիւնը ամէնէն հաստատունն է։ Այս պարագան կոչուած է արտասահմանի մէջ բարձրացնելու Թուրքիոյ վարկը եւ ի հարկին դիւրացնելու յաւպայմաններով փոխառութեան մը կնքումը։ Սակայն առայժմ այս մասին ծրագիր չկայ եւ Թուրք կառավարութիւնը կը մտածէ իր սեփական միջոցներով հիմնել նոր դրամատունը, որուն գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ կայունացնել դրամը, որ արդէն իրականին մէջ կայունացած է, եւ զարկ տալ երկրի առեւտուրին։

Հակառակ անոր որ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամը բաւարար չէ պէտքին, ծրագիր չկայ նոր թղթադրամ տպելու։

Եգիպտական նոր դահլիճը

Մոհամմէտ Մահմուտ փաշա յաջողեցաւ կազմել դահլիճը, հետեւեալ կերպով.— վարչապետ և ներքին նախարար՝ Մ. Մահմուտ փաշա, դատական՝ Ահմէտ Խաշապա փաշա, փոխադրութեանց՝ Ապտէլ Համիտ Սոլիման փաշա, պատերազմական եւ ծովային՝ Կաֆար Վալի փաշա, երկրագործական՝ Նաքլա էլ Մոթէյ փաշա, հանրօգուտ շինութեանց՝ Իպրահիմ Ֆահմի պէյ, կրթական՝ Լութֆի էլ Սայիտ պէյ, արտաքին՝ Հաֆէզ Աֆի պէյ, կրօնից՝ Հասան Սապրի պէյ։

Նախարարներէն երեքը ազատական են, երկուքը իթթիհատական, երկուքը հերձուածող ազգայնական եւ երկուքը անկախ։ Ազգայնականները (Վաֆտ) մերժեցին մասնակցիլ դահլիճին։ Ասոնք ժողով գումարելով, որոշեցին հրատարակել յայտարարութիւն մը, բողոքելու համար Ֆուատ Թագաւորի արարքին դէմ, որով լուծեց Նահաս փաշայի դահլիճը այնպիսիատեն մը, երբ անիկա խորհրդարանի մեծամասնութեան վստահութիւնը կը վայելէր։

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն չպիտի ունենայ եւ հարկ պիտի ըլլայ երեսփ. ժողովը լուծելով նոր ընտրութիւններ կատարել։

Լեհ դահլիճին տագնապը

Լեհաստանի վարչապետ մարաջախտ Փիլսուտցքի հրաժարեցաւ եւ իրեն յաջորդեց փոխ-վարչապետ Պարթէլ։ Մարաջախտը նոր դահլիճին մէջ պատերազմական նախարար է ու կը պահէ պատերազմական խորհուրդի նախագահի եւ լեհական ուժերու ընդհանուր քննիչի պաշտօնները։ Դահլիճին մէջ ուրիշ երկու փոփոխութիւններ ալ մտցուեցան։ Փոխուեցան կրթական եւ հաղորդակցութեանց նախարարները։ Ասկէ դուրս դիկտատորական վարչաձեւը կը շարունակուի։

Ընդհարում մը Պալքաններու մէջ

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը Սոֆիայէն կը հաղորդէ որ Եուկոսլաւիայէն եկած հրոսախումբ մը արշաւեց պուլկարական հողը Փէթրիչի շրջանին մէջ, Տոպրալաք գիւղին մօտ։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում մը, որու ընթացքին հրոսախումբը բազմաթիւ ռումբեր նետեց։ Գիւղացի մը վիրաւորուեցաւ։

Գտա՞ն մեկ լուր Ամունտսենէն

Ազատարար ձեռնարկները կը բազմապատկուին «Իտալիա»յի աղէտեալներէն զատ Ամունտսէնն ու Գիլպօն գտնելու համար։ Մինչեւ հիմա զոր Նոպիլէէն զատ ոչ ոք ազատուած է։ Ամերիկացի միլիառատէր օրիորդ մը՝ Միս Լուիզ Պոյտ, որ «Հոպպի» նաւը վարձած էր արջ որսալու համար սառուցեալ ովկիանոսին մէջ, այժմ այդ նաւը կը տրամադրէ Ամունտսէնը եւ ընկերները փնտռելու գործին, բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ ինք։ Միս Պոյտ այս մասին հեռագրեց Նորվեկիոյ թագաւորին եւ Նորվեկիոյ դահլիճին։

Խորհրդային «Մալիգին» սառնաբեկ նաւը ճամբայ պիտի հանէ օդանաւ մը՝ Նոպիլէի ընկերները ազատելու եւ Ամունտսէնի հետ անթելով հաղորդակցութեան մէջ մտնել փորձելու համար։

Օսլոյի թերթերը հանգանակութիւն բացած են 60—80.000 քրոն հաւաքելու համար, որպէս զի կարելի ըլլայ ճամբայ հանել «Վէսլէքէրի» շոգենաւը դէպի Արջի կղզին։ Շոգենաւին մէջ պիտի ըլլան հազարապետ Քրան, եւ Ամունտսէնի եղբօրորդին տեղակալ Ամունտսէն։

.˙. Աթէնքէն կը հաղորդեն որ Միսոլոնկիի հիւսիս գիւղի մը մէջ գտնուած է աղաւնի մը, որ կը կրէր քաուչուկէ օղակ մը եւ արծաթ պնակիտ մը [illegible] «Իտալիա, 27-37.153» արձանագրութեամբ։ Կը կարծուի [illegible] այս աղաւնին Հռոմ ղրկուած էր «Իտալիա» օդապարիկին կողմէ եւ ճամբան մոլորած։

Նոր Լանտրիւ մը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի օր Մարսիլիա Վիլլա Էկլանթինի մէջ գտնուեցաւ դիակը տանտիրուհի Օր. Էլիզ Ֆոսէի, խեղդուած պողպատեայ թելով մը։ Կ'ըսուէր թէ Ժէրոմ Փրաթ անուն մէկը, որ ծանօթ էր Թաքիյլ Կայսեր կեղծանունով, գնած էր այդ տունը եւ տեսնելով որ օրիորդը առանձին կ'ապրի, պահած էր զայն տան մէջ, ուրմիասին կ'ուտէին ու կը խմէին։ Կասկածչկար որ օրիորդին սպանիչն էր յիշեալ Փրաթը, որ աներեւութացած էր իր ոճիրէն ի վեր։

Քննութիւններ կատարուեցան նաեւ «Վիլլա Ժընըվիէվ»ի մէջ, զոր Փրաթ վարձած էր 1927 Մարտէն ի վեր, երբ Թունուզէն վերադարձաւ։ Հոն ոստիկանները գտան կնոջ մը մարմինն ու թեւը, ուրիշ կնոջ մը դիակը՝ թաղուած հաւնոցին տակ, որ գեռ նոր կրաղիւսով ծեփուած էր։ Ուրեմն ցարդ հաստատուեցաւ թէ Փրաթ երեք կիներ սպաննած է։ Կասկած կայ ուրիշ երկու կիներու մասին։

Փրաթ, որ դեռ չէ բռնուած, ծնած է 1867ին. 1893ին մեկնած էր իր ծննդավայր Սօրայէն եւ վերադարձած էր անցած տարի միայն։

ՀՐԴԵՀԻ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՌԸՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ռընոյի գործարանին մէջ, Պիյանքուր, հրդեհի սկզբնաւորութիւն մը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 1.30ին։ Փարիզէն եւ Պուլոնէէն հրշէջներ փութացին, սակայն գործարանի հրշէջները արդէն յաջողած էին մարել կրակը։ Անձի կորուստ չկայ։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին,

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի դաստիարակչական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանը (Րիւ Տիւկէպլէն)։

Փօն տ'Օպնայի Կորիւն խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին։ Նիւթ՝ Նախկին եւ ներկայ Հայաստանը։

ՅԱՆՈՒՆ ԲՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպաբնակ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.

Մարաշի Հայրենակց. միութեան հանգանակութիւնը.—

Ս. Հայթաեան, Գ. Ալեքսանեան, Ս. Գալուստեան, Յ. Ալճեան, Յ. Գույումճեան, Անտոն Նէրկիզեան 10ական, Յ. Քէլիշեան 15, Օր. Մ. Ալճեան 2, Տիկ. Մարի Գալուստեան, Մ. Ալճեան, Յ. Ալճեան, Ա. Հալաճեան, Տիկ. Մ., Քէլիշեան, Օր. Է. Անտոնեան, Գ. Մալճեան, Ա. Նէրկիզեան, Տիկ. Մ. Ինճէեան, Ա. Էյվազեան, Ս. Թորոսեան, Յ. Զաքէեան, Ն. Ջագմագեան, Գ. Աբգարեան, Մ. [illegible], Փ. Հայաճեան 5ական, Յ. [illegible]եան 7.50, Ա. Պօյաճեան, Մ. Ջէյթունցեան 3ական։ Գումար 170.50 ֆրանք։

Մալաթիոյ Կրթասիրաց միութեան հանգանակութիւնը.—

Խ. Որբերեան, Գ. Գարսուղլանեան, Գ. Ռսկերիչեան, Մ. Մինասեան, Գ. Հաւկուտուկեան, Յ. Թայեան 20ական, Կ. Մարգարեան 25, Խ. Ղազարեան, Գ. Նալպանտեան, Գ. Տոստավեան, Ա. Հացագործեան, Տիկ. Ս. Տ[illegible]եան, Խ. Ոսկերիչեան, Մ. Թասլաճեան, Գ. Գալուստեան, Գ. Կոստիքեան 10ական, Յ. Սուքիասեան 7, Ա. Սուքիասեան, Ս. Դաւիթեան, Մ. Չիֆթ Տատոգեան, Յ. Մոթիեան, Փ. Պաճագարեան, Ա. Կըրտըկուշեան, Յ. Տօնոեան, Գ. Աֆըլեան, Ս. Քիւթիւնճեան 5ական։ Գումար 287 ֆրանք։

(Շարունակելի)

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Այս Կիրակի, ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ Մէթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

Կարգադիր մարմին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղի երկրորդ ժողովը՝ վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 139 Rue Etienne Doletի հայկական սրճարանը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց պարագաներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին Պուլվառ կարիպալտի, 15 16 թիւ ճանրակառքերու մեկնած տեղը։ Իջնել Սէն Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Թարգմանչաց Վարդապետաց Ս. Սահակայ եւ Մեսրոպայ Տօնին առթիւ, կրօնական հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Եկեղեցւոյս մէջ։

Յետ աւարտման արարողութեանց օրուան տօնի առթիւ հրաւիրուած են խօսելու Գ. Գ. Ս. Տէր Մ. Գրիգորեան, Փրոֆ. Կ. Թումաեան։

Մերուժան քհնյ. Խոսրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

– Տիկին Էվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Փիլէճիկցի Գրիգոր Գուլիթեան Տավուտեան [illegible] Davidian, Chez Mr. Bousilian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Seminaire Catholique Zeitinlik. Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԶԵՂՉ ԳԻՐՔԵՐՈՒ

ՄԱՅԻՍ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ԱՂՊՈՐ.— Ամուսնութիւնք փարիզ ի 15, Անձկութեան ժամեր 2, Բարվիզեթ 6, Երեւակայական ոճիր 2, Թուղթի փառք 5, Լուսցաւեր 8, Խղճմտանքի ձայներ 8, Կեանքը ինչպէս որ է 8, Կարկինիանէ աղարանջանք 8, Հէտվիճի երդումը 10, Ճիպլինթաց նուաճումը 2, Մակաբոյծը 6, Մահացու սէրը 3, Մանկութեան մարքեր 15, Մեր խաչը 10, Յեղափոխ. մակաբոյծները 5, Նօրմա 2, Պարոն տը Պամոր 2 հատոր 25, Սատանային զաւակը 3, Սիրախորանին առջեւ, Սուլամիթ 6, Տիկին Ռօժէ 5, Ֆլավի 10, Ֆօմա Կորտէֆ 15, Հարուածը 3, Գիրքներուն մէջէն 2, Աշըգ Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Թօխոյ Թաման 5, Ալեքսանտ գրագիրը 5։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ.— Արշակ Բ. 4, Բարեկենդանի անկումները 2, Բանի ամուսնութիւն 2, Գոյութեան պայքարը (հայ տարագիրներու կեանքէն) 15, Կառքի արկած մը 2, Համլէթ 10, Օթելլօ 10, Հումէօ եւ Ժիւլիէտ 12, Ճամբուն վրայ 7.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Նամուս 12, Շողոքորթը 4, Ջարտաշ 4, Պարտուիլէ 2, Սալոմէ 4, Սքոբէնի ճշմարտութիւնները 6, Տրիլբի 5, Ֆիգըր խանձավիչ ազքատ 8։

ՁԱՆԱԶԱՆ.— Հաֆըզի սիր. քառեակները 4, Օմար Խայեամ 4, Ձեռնարկութիւնը 1.50, Սիֆիլիզ 1.50, Ֆրանս.-հայ. զրուցատրութիւն 6, Ֆրանս. հայ. գիւղանի խօսակցութիւն 8, Հայ ժող. սիրային երգեր 3, Ապազգայնացումը 2։

200 ֆր.ի գիրք ընտրեցէք 100 ֆր.ի փոխարէն, 90 ֆր.ի գիրք 50 ֆր.ի, եւ 40 ֆր.ի գիրք 25 ֆրանքի միայն։ Փօսթի ծախք չկայ։ Բացարձակապէս կանխիկ։ Տեսակները յստակօրէն գրեցէք L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1928

30 JUIN 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 687

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԱՐՏԱՃԱՆԱՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն համար հանգանակութեան ...արկած առեն, ամէնէն լաւատեսներն ալ քսան հազար կը ...նատեսէին: Կամ այդքանը բաւարար կը համարէին, իբրեւ ...յրական աջակցութիւն գաղութէ մը ուրիշ գաղութի մը:

Այսօր արդէն հանգանակութեան գումարը անցած է ...անասուն հազար ֆրանքը, առանց հաշուելու գալիքները ...մատանին:

Ինչպէ՛ս չխանդաղատիլ պարտաճանաչութեան այս հասուն ...արդիւնաւէտ օրինակին առջեւ:

...կրնանք ըսել թէ Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու մէջ, ...ոց տարր մը որ զլանար իր մասնակցութիւնը: Ցանկին ...մասնակցողներու այլազանութիւնն իսկ ամբողջ պատմութիւն ...ն է:

Անշուշտ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը աշխատաւորներ ...արիւն-քրտինքի մէջ եփած, օր աւուր վաստկող հայրենա...կներ, որոնք շարժեցան առաջին ազդանշանէն, առանց սպա...ու յորդապատառ ճիչերու: Երկու խօսք, թղթակցութիւն մը, ...րի օրինակ մը, — եւ այստեղ, Փարիզի կեդրոնէն և արուար...ններէն մինչեւ գաւառի յետին ագարակը երիտասարդներ եւ ...ուորներ քով-քովի եկան, իրենց եղբայրական բաժինը փու...ցնելու:

Ու կաթիլ-կաթիլ, օր-օրին ուռեցան գումարները, որոնց ...անշանները անգամ կլոր չեն,— 17.777.30, — 31.165.15, 39.384.45 կամ 60.002.75 — ինչ որ նոյնքան պերճախօս ...նակ մըն է, մասնակցողներու տեսակին, բազմութեան եւ «իր ...ցածը տալու» իրողութեան:

Ցանկին մէջ երեւցան անուններ ալ, որոնք ընդհանրապէս ...իչ խողովակներով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: ...աօյ, իրարու ետեւէ, բարի նախանձով մը, շարուեցան ա...նները զանազան Միութեանց, Հայրենակցականներէն, Եւրո...հայ Կարմիր Խաչէն մինչեւ Պերլինի և Լոնտոնի Տիկնանց Միու...նները: Զենք մոռնար հեռաւոր Պարսկաստանը, ուրկէ կա...որ գումար մը եկաւ հեռագրով, ու նաեւ քանի մը միու...նները, որոնք ուղղակի ղրկեցին իրենց բաժինը, միշտ «Յա...ջ»ի կոչին վրայ:

Շնորհակալութիւն բոլորին:

Միայն Ֆիլիպէի «Զրի Սեղանատան» հարիւր մանուկնե...ն մանկական ժպիտը՝ հազար ոսկետառ կոնդակ եւ օրհնու...ն կ՚արժէ իրենց համար: Իսկ չենք յիշեր տասն անգամ տա...տեսակ փոխորիկներէ անցած, եւ նոր բոյներէ ընդոստ փո...ց թափած քոյրերու եւ եղբայրներու սփոփանքը:

×

Այս առթիւ գրոյց մը՝ մեր ընթերցողներուն և հանգանակու...եան մասնակցող հայրենակիցներուն հետ:

Երկու-օր առաջ նամակ մը ստացանք Խասքովյէն, Ցունիս ... Թուակիր: 1922ի փախստականներէն կազմուած գաղութ ...ն է այս քաղաքը, Ֆիլիպէէն չորս ժամ հեռու, 1200-1500 ...յութեամբ: Մեծ մասով՝ աշխատաւորներ:

Զափազանց խանդավառուած «Յառաջ»ի հանգանակութե...ն, նամակագիրը մեր ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ ...արագան.

...«Եթէ 1928-1929 տարեշրջանին չկարողանանք ունենալ ...մանկապարտէզ մը նոր սերունդին համար, շատ աղետալի հետե...նք պիտի ունենայ, որ գաղութին վրայ աւելի պիտի ծանրէ քան ...երկրաշարժի աղէտը:

Թուեմ պատճառները.—

Ա.— Դպրոցի շէնքը անբաւարար է 5էն 6 տարեկան տղաքներու ...մար:

Բ.— Մանկապարտէզի չգոյութեան երեսէն 100է աւելի երկսեռ ...մանուկներ փողոցները կը թափառին:

Գ.— Հոս գործաւորի քաղաք մըն է եւ աւելի կիներու գործ կայ. ...վ մայրեր ստիպուած են իրենց զաւակները յանձնել դրացուհի...ու, Թուրքի, Պուլկարի եւ Հրեայի, ինչ որ սարսափելի կ՚ա...ջնորդէ զանոնք:

Դ.— Արդէն գաղթական Հայերը մեծամասնութեամբ Թրքախօս ...լով, ընտանեկան դաստիարակութիւնը շատ թերի է:

Ե.— Ծնողներ կան որոնք իրենց զաւակները տեղական եւ հրէա...ն մանկապարտէզները կը ղրկեն եւ այդ խեղճ մանուկները ...ակաւին Ա. Բ. Գ. չսորված, եբրայեցերէն եւ պուլկարերէն կը սոր...ն, եւայլն:

Եզրակացութիւնը.

— «Մանկապարտէզի շինութեան համար պէտք ունինք 30,000 ...լեվայի, ֆրանսական դրամով՝ վեց հազար ֆրանք, ինչ որ աննշան ...գումար մըն է: «Յառաջ»ը իր հանգանակութեամբ մեծ բարիք եւ ...օգնութիւն եղաւ երկրաշարժի աղէտեալներուն: Ո՛րքան աւելի մեծ ...բարիք մը պիտի ըլլար, եթէ այդ գումարէն որոշ բաժին մը յատ...կացնէր Խասքովոյի մանկապարտէզի շինութեան: Այդպիսով փրկ...ուած պիտի ըլլային պզտիկ աղէտեալները, որոնց թիւը հարիւրը ...կ՚անցնի :»

Այս տողերը գրի առինք ոչ միայն ստիպողական պահանջ ...մը ներկայացնելու, այլ եւ ամէն ինչ մեր ընթերցողներուն գի...տութեամբ կարգադրելու համար:

Արդ, մենք համաձայն ենք որ, Ֆիլիպէի Աղէտեալներու ...Յանձնախումբին նախագահը տրամադրէ հարկ եղած գումարը, ...այն իսկ ամբողջը, եւ Խասքովօն ունենայ իր մանկապարտէզը, ...որհիւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան:

Այս իմաստով ալ պիտի գրենք Երուանդ եպսկ.ի, եւ կը ...յուսանք թէ կրկնապէս ուրախ պիտի ըլլան հանգանակու...թեան մասնակցողները:

Ուրիշ խնդիր, եթէ սրտցաւ հայրենակից մը մէկ ձեռքով ...տրամադրէ այդ վեց հազարը, ինչպէս նոյնը կը սպասուի Ֆի...լիպէի դպրոցին նորոգութեան համար, թէեւ այս վերջինը տե...ղի հարուստները իրենք պարտաւոր են կատարել և կրնա՛ն:

Շ.

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

49րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնի Հայ Տիկնանց Միութեան հանգանակութիւնը (Օր. Ս. Կիւմիւշեանի միջոցաւ),80 սդերլին) Westminster Bankի N° 25—22710 չէքով՝ ֆրանք	9917.60
Ն. Գալուստեան, ՍԷԹԻՖ (Ալժերիա)	60.—
Կարապետ Գազըճեան Ժուանվիլ	20.—
Գումար	9,997.60
48րդ ցանկին գումարը	60.812.75
Ընդհ. գումար	70,810.35

×

...Խմբագիր,

ԼՈՆՏՈՆ, 28 Յունիս. — Լոնտոնահայ Տիկնանց Միութիւնս կուգայ իր լուման բերել Ֆիլիպէի աղէտեալ հայրենակիցներուն, 80 սդ.,արդիւնք նուիրահաւաքութեան մը, բացի մասնաւորներու կողմէ եղած առաքումներէ: Այս առթիւ հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, յանուն աղէտեալներու, ազնուասիրտ նուիրատուներուն:

Մտերիմ ճամբայ պիտի հանուին նաեւ քանի մը հակ հանդերձեղէն: Ի դիմաց Լ. Հ. Տ. Մ.

Ս. Կիւմիւշեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԽՕՍԵԼԷ ԱՌԱՋ

«Հաւատք եւ Խաչալ» խորագրով խմբագրականներու շարքի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (21 Յունիս).

— «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի անունով խօսելու համար կուսակցութիւն մը պէտք է ծնած ըլլալ ժողովուրդի ծոցէն եւ ապրած անոր հետ, տեղեակ անոր վիճակներուն ու երկրի պայմաններուն:

Ռամկավար կուսակցութիւնը այս պայմաններէն ոչ մէկը կը լրացնէ, սակայն եւ այնպէս, կը յաւակնի իր խօսքը ըսել, յաճախ զայն պարտադրելու փորձեր ընել, հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի քաղաքական ցանկութիւններու մասին:

Ծնունդով անհարազատ կուսակցութեան խօսքն ալ անհարազատ կ՚ըլլայ եւ անլսելի կը մնայ ժողովուրդէն:

Ռամկավար կուսակցութիւնը, կրնանք գարձեալ, հայ բուրժուազիի կուսակցութիւնն է մեր մէջ, ջոջերու շահերու պաշտպանը ու արտայայտիչը անոնց մտայնութեան: Անոր գոյութիւնը պայմանաւորուած է գաղութահայ ջոջերու գոյութեան հետ: Որքան ապրին ջոջերը, այնքան պիտի ապրի նիւթապէս ու բարոյապէս ռամկավար կուսակցութիւնը: Մէկն ու միւսը իրարու ամուր փարած են, իրարու քղանցքին կառչած:

Հայաստանի մէջ ռամկավար կուսակցութիւն չկայ, որովհետեւ հայ բուրժուազի չկայ: Եթէ մտայնութիւն եւ հոգեբանութիւն չկայ, աւելորդ է արտայայտիչ ու պաշտպան ունենալը: Ուրեմն, թէ իբրեւ կուսակցութիւն եւ թէ իբրեւ գաղափարաբանութիւն, ռամկավար կուսակցութիւնը հայ ժողովուրդին օգտակար, անոր շահերուն ծառայող, անոր քաղաքական ու տնտեսական վերածնունդեան սատարող ուժ մը չի կրնար ըլլալ: Եթէ ուզէ ծառայել հայ աշխատաւորութեան կամ մանր արհեստաւորութեան, որ հայ ժողովուրդի իննսուն տոկոսը կը կազմեն, պիտի դէմ գացած ըլլայ դինք սնուցանող տարրին շահերուն, հայ բուրժուազիի նպատակներուն»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵԼԼԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍ ՎԱՐՉԱՊԵՏ (?)

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Յունիս 27էն 28ի գիշերը բոլորովին անակնկալ կերպով ծագեցաւ նախարարական տագնապ մը, որուն պատճառն է Վէնիզէլոս: Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, որ իր ամարանոցը կը գտնուէր, կէս գիշերէն յետոյ Թորփիլանաւով մը Աթէնք վերադառնալով, հինգշաբթի կէս օրին ընդունեց ելմտական նախարար Քաֆանտարիսի, ու միեւնոյն ժամանակ ամբողջ դահլիճին հրաժարականը:

Կը թուի թէ նոր դահլիճը պիտի կազմէ Վէնիզէլոս, Խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին՝ ընտրական մեծամասնական հիման վրայ: Այս մասին համաձայնութիւնը կատարեալ է Վէնիզէլոսի եւ Հանրապետութեան նախագահին միջեւ: Կառավարութիւնը հրաժարեցաւ, որովհետեւ Վէնիզէլոս պաշտօնապէս անվստահութիւն յայտնեց անոր հանդէպ՝ այն վէճին առթիւ որ կայ Ազգ. Դանքային եւ շրջաբերութեան նոր դրամատան միջեւ՝ այս վերջինին հրապարակ հանելիք բաժնեթուղթերուն մասին:

Յունիս 27ին Վէնիզէլոս հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ պետական գանձը ծանր վնասի կ՚ենթարկուի՝ «Յունաստանի Դրամատան» հիմնարկութեան առթիւ պետութեան եւ Ազգային Դանքային միջեւ եղած կարգադրութեանց երեսէն:

Միեւնոյն ժամանակ Վէնիզէլոս նամակ մը ղրկեց ելմտական նախարար Քաֆանտարիսի՝ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով Ազգային Դանքային բռնած դիրքին վրայ եւ մանրամասն պարզելով ծրագիր մը, որով առանց վնասելու Դանքայի շահերուն, կարելի պիտի ըլլայ խուսափիլ Գանձին կողմէ 1,200,000,000 դրախմիի (3,200,000 ոսկիին) վճարումէն, իբրեւ հատուցում անոր ոսկիի պահեստին Յունաստանի Դրամատունը փոխադրուելուն:

Քրիստոնեաներու առանձնաշնորհները տրուին.

Հալէպի «Տօղրու-Եօլ»ը (16 Յունիս) մասնաւոր եւ արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ «Թուրք կառավարութիւնը արտօնած է որ ժամանակին Թուրքիոյ դրամատուններուն, ապահովագրական ընկերութեանց եւ կամ ուրիշ սեղանաւորական հաստատութեանց մօտ աւանդ ձգուած դրամներն ու այլ առարկաները վերադարձուին: Մայր հայրենիքէն գաղթած բազմաթիւ քրիստոնեաներ այս հրամանէն օգտուելով իրենց պահանջները ստացած են(.*)»

Թուրք ընդդիմադիր թերթը կ՚աւելցնէ.

«Կառավարութիւնը, որ 7-8 տարիէ ի վեր թոյլ չէր տար այդ դրամներուն վերադարձումը, այսօր այդ արգելքը վերցուցած ըլլալով, ամէն մարդ իր իրաւունքին տիրացած է: Ահա՛ այս պարագան ալ ցոյց կուտայ թէ Թուրքիոյ մէջ սկսած են կարգ մը քայլեր առնել դէպի իրաւունքն ու արդարութիւնը(*)»

Թուրքերու ընդհարում Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (20 Յունիս).—

Ամսոյս սկիզբը Թրքական սահմանէն Սուրիոյ հողը կ՚անցնի կազմակերպուած թրքական չէթա մը, որ յարձակելով Րաս-իւլ-Այն հաստատուած քիւրտ Իպրահիմ փաշա Ջատէ Մահմուտ եւ Խալիլ պէյերու հօտերուն վրայ, 1000 ոչխար կը յափշտակէ եւ կ՚անցնի սահմանէն: Ոչխարներուն տէրերը ֆրանսական իշխանութեան միջոցով դիմում կը կատարեն սահմանային իշխանութեան՝ ոչխարները իրենց վերադարձնելու համար. դիմումը ոչ մէկ հետեւանք կուտայ. ասոր վրայ ամսոյս 10-11ին Իպրահիմ փաշա Ջատէները փոխ-յարձակում կը կատարեն թրքական հողէն ներս եւ յափշտակուած ոչխարները վերադարձնելէ զատ, թրքական պահակախումբ մը ամբողջութեամբ կ՚ոչնչացնեն, որոնք փորձեր էին արգիլել անոնց վերադարձը:

Նոր երկրաշարժ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Չորեքշաբթի օր մասնաւոր սաստկութեամբ մը կրկնուեցան երկրաշարժի ցնցումները, որ երկու ամիսէ ի վեր պարբերաբար կը զգացուին Պուլկարիոյ աղէտեալ շրջաններուն մէջ: Ժողովուրդը կրկին խուճապի մատնուած է:

.˙. Երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուած են նաեւ Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ:

ՍՈՎԻ ՎԱԽ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Հալէպի «Տօղրու-Եօլ»ի Ուրֆայի թղթակիցը կը գրէ թէ այս տարի Տիգրանակերտի և շրջականերուն մէջ արմտիք գրեթէ չկայ: Մեծ տագնապ կը տիրէ: Կառավարութիւնը բացարձակապէս արգիլած է Ուրֆայի շրջանի ցորեններուն արտածումը եւ այս տարուան բերքը կը ղրկէ դէպի Տիգրանակերտի շրջանը: Սակայն Ուրֆայի հունձքը բաւարար չէ Տիգրանակերտի տագնապը փարատելու: Այժմ Ուրֆայի կողմերը արմտիքի գները շատ բարձրացած են: Մէկ կողմէ անգործութիւնը, միւս կողմէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Բառը շատ հին է, գրեթէ մարդ. արարածին տարեկից: Բայց անոր իմաստը լուծողը դեռ չէ ծնած: Ու մանաւանդ երբ ան կ՚իյնայ գրչին տակ հայ գրողի մը, որուն պեխն ու մօրուքը նոր սկսած են բուսնիլ, կը դառնայ սփինքսային առեղծուած:

Որ եւ է Թերթի մէջ՝ տրամադրելի սիւնակ մը գտնողը՝ պարտք կը սեպէ նախ անոր անունը արձանագրել, յետոյ հայհոյել հիներուն ու հնութեան:

Կը նայիս հեղինակին ձեռագրին: Ցառասխալները խիար կը հայածեն: Հին ուղղագրութենէն լուր չունի, ու գոնէ հայաստանեան նոր ուղղագրութիւնով գրելու յաւակնութիւնն ալ չի կրնար արժեցնել: Կ՚անցնիս: Բառերու տարափին տակ, յայտնութիւն մը կը փնտռես, ու տող առ տող՝ կը ճանչնաս անոնք որ տքնելու արտադրեր ու անցեր են,— արժանաւոր հեղինակները այն հնութեան՝ զոր կը ջանան քանդել: Կը ջանաս արդարացնել, մերն են վերջապէս: Բանագողութիւնը յանցանք չէ. Ցոխ ու փայլթամ ժառանգութեան մը արդար շահագործումն ու վայելումն է, մարդկութեան ու կեանքին օրէնքն է...:

Ու կը խօսիս անոնց հետ, եւ եթէ կամք ունիս, հազիւ կը յաջողիս ապշութիւնդ զսպել անոնց երփներանգ... տգիտութեան առջեւ: Ու փափաքը կ՚ունենաս շան քարոզ մը կարդալու անոնց գլխուն, գիտնալով մէկտեղ որ չեն առներ:

— Բարեկա՛մ, «արեւուն տակ նոր բան չկայ».— Ահա՛ միակ խօսքը, որ առանց բանագողութեան, բանագողներու հայրը՝ Սողոմոն իմաստուն ըսեր է, իր անձին իսկ փորձով: Բայց բոլոր հիներէն՝ որքա՛ն նոր բաներ ունինք սորվելիք: Հնարիչը՝ նախ զանոնք կը ջանայ մարսել, յետոյ զանոնք սրբագրելու, տալու համար բան մը որ նորութեան նմանի: Որովհետեւ գիտէ թէ՝ նորը հինին մէջ է ծածկուած, ու բովի փնտռտուքներու արդիւնքը յաճախ վիժուք է: Ճանչցէք նախ հինը ուրեմն, եւ երբ համոզուիք թէ նորը կը խուսափի ձեր յաւակնութիւններէն, մի՛ վհատիք, ջանացէք նորէն տալ, գոնէ բան մը տալ, հոգ չէ թէ հինին նմանի:

ԱՐՍԷՆ

ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՎ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնաբնակ Թուրք մը փափաքած էր ամուսնանալ Պոլիս գտնուող Թրքուհիի մը հետ, եւ որովհետեւ մարդը չէր կրնար Լոնտոնէն հեռանալ, իր կողմէ փոխանորդ մը նշանակած էր՝ Պոլսոյ քաղաքապետարանին մէջ ամուսնութիւնը կնքելու համար: Քաղաքապետութիւնը Թուրքիոյ համար նորօրինակ այս առաջարկին առջեւ շուարած, չէ կրցած որոշում մը տալ եւ դիմած է Էնկիւրի՝ դատական գործադարութեան՝ լուսաբանուելու համար:

Գործավարը նկատի առնելով անշուշտ այսպիսի ամուսնութենէ մը ծագելիք զանազան անպատեհութիւնները, շրջաբերականով մը կը հաղորդէ բոլոր քաղաքապետութեանց թէ փոխանորդով ամուսնութիւն կնքել կարելի չէ, եւ թէ ըստ Թրքական նոր օրինագիրքին, պսակի ատեն հարս ու փեսայ անձամբ ներկայ գտնուին:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

IX

Մինչեւ Բերլինի վեհաժողովը (1878), որից ծնունդ առաւ տաճկահայ դատը՝ իբրեւ կազմակերպուած պայքարի գործ՝ Հայերը հայկական վիլայէթներում եթէ ոչ բացարձակ, գէթ համեմատական մեծամասնութիւն էին կազմում։ Սակայն վիճակագրական թւեր չկան, ի հարկէ, բայց հայկական եւ օտար աղբիւրներից առացուած բազմաթիւ տեղեկութիւնները միաբերան այս են վկայում։

Այս մեծամասնութիւնը ոչնչացնելու համար, սուլթան Համիտը դիմեց երկու միջոցի. նախ հայկական նահանգներն ընդարձակեց քրդական եւ թիւրքական շրջաններով, որի շնորհիւ Հայերի եւ ոչ-Հայերի թւական համեմատութիւնը շատ վայրերում խախտւեց եւ ապա, գործիք դարձնելով քրդերի և թիւրքերի տգիտութիւնը, կրօնական մոլեռանդութիւնը եւ ընչաքաղցութիւնը՝ սկսեց սիստեմատիկ հալածանքներով— ծանր տուրքեր, իրաւազրկութիւն, թալան, հրկիզում, առեւանգում, սպանութիւն— Հայերին տնտեսապէս քայքայել, պանդխտութեան դրդել եւ ընդհանրապէս փճացնել։

Յետագային, պատրւակ դարձնելով այս բարբարոսական քաղաքականութեամբ պայմանաւորուած յեղափոխական շարժումները՝ Աբդիւլ Համիդը, որ բուլղարական յայտնի ջարդերից յետոյ Կարմիր Սուլթան մակդիրով էր յորջորջւում, դիմեց բացայայտ զանգւածային կոտորածների՝ հայութիւնը Տաճկահայաստանից արմատախիլ անելու համար (1895-96 1902 1904 եւայլն)։

Նման արհաւիրքների մատնուած մի ժողովուրդ, լինի նա մեծամասնութիւն թէ փոքրամասնութիւն, իր երկրում, իրաւունք ունի և՛ անկախութիւն պահանջելու և՛ ամէն ինչ անելու։ Բայց տաճկահայ ժողովուրդը, այս դաժան պայմաններում անգամ անկախութեան ծրագիրներ չէր մուցանում։ Նա պահանջում էր վարչական եւ դատարանական շատ համեստ, այսօրւայ ըմբռնումների տեսակէտից ուղղակի տարրական բարենորոգումներ, որոնք անհրաժեշտ էին իր կեանքի պաշտպանութեան, ստացուածքի ապահովութեան եւ ազգային գոյութեան համար։

1908ի օսմանեան յեղափոխութիւնը պահ մը բնականոն կեանքի հնարաւորութիւններ ստեղծելով՝ այս համեստ բարենորոգումների պահանջն էլ վերացրեց։ Հայ ժողովուրդը մի մարդու պէս փարեց ընդհանուր պետութեան բարեկարգման գործին՝ նրա մէջ գտնելով թէ՛ իր եւ թէ թիւրքահպատակ բոլոր ժողովուրդների փրկութիւնը։

Սակայն երիտասարդ թուրքերը, իրենց ազգայնամոլ քաղաքականութեամբ եւ դրանով պայմանաւորուած հակահայ հալածանքներով, նորից մղեցին տաճկահայ ժողովուրդը դէպի առանձնակի, «հայկական» բարենորոգումների ուղին։ Այս դէպքում եւ վերջինս բնա՛ւ չէր մտածում ո՛չ ազգայնօրէն ինքնորոշւելով օսմանեան պետութիւնից անջատւելու եւ ո՛չ էլ հարեւան ժողովուրդներէն, լինէին նրանք մեծամասնութիւն թէ փոքրամասնութիւն, իր գերիշխանութեանը ենթարկելու մասին։ Նա ցանկանում էր միայն, ընդհանուր օսմանեան պետութեան շրջանակում մնալով հանդերձ, իր հայրենի երկրում ստեղծել այնպիսի կարգեր, որոնց մէջ թէ ինքը եւ թէ հարեւան ժողովուրդները ազատօրէն ապրել եւ բարգաւաճել կարողանային։

Ինչպէս տեսնում էք, մինչեւ այստեղ ո՛չ ազգային ինքնորոշման խնդիր կայ, որպէսզի կարելի լինի մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան հարցեր յարուցել եւ ո՛չ էլ պատմական իրաւունքների առաջադրութիւն։ Ընդհակառակը, Տաճկահայաստանում մենք հայ ժողովրդի «պատմական իրաւունքների» դէմ էինք գործում. որովհետեւ, քաջ գիտենալով հանդերձ, որ այդ իրաւունքները շա՛տ աւելի հեռուներն են տարածւում քան հայկական կոչուած վեց վիլայէթները՝ մենք դեռ պահանջում էինք կրճատել վերջինները, այսինքն բաժանել նրանցից այն շրջանները (Հէքքեարի, Մալաթիա եւն.) որոնք, ճիշտ է, մի ժամանակ անվիճելիօրէն հայկական են եղել, սակայն ներկայիս զուրկ են հայութիւնից։ Դրա համար էլ, ամէն անգամ, երբ վրաց ազգայնականները, զուգադրելով Ախալքալակն ու հայկական Բորչալուն Տաճկահայաստանին, ասում էին, թէ մենք վերջինիս մէջ նոյն պատմական իրաւունքի տեսակէտով ենք ղեկավարւում, ինչ տեսակէտով նրանք պահանջում էին կցել յիշեալ գաւառները Վրաստանին՝ մեզ այլ բան չէր մնում անել, բայց եթէ ուսեր թօթւել այս անյոյս տգիտութեան հանդէպ…

Համաշխարհային պատերազմից յետոյ մեր վերաբերմունքը դէպի Թուրքիան հիմնովին փոխւեց, ի հարկէ։ Մենք նրան այլեւս չէինք համարում նախկին «հիւանդ մարդը», որի առողջացումը մի ժամանակ գրաւական էինք նկատում մեր սեփական բարեկեցութեան տեսակէտից, այլ համարում էինք մի գազանի, արիւնկզակ գահճի, որի գոյութիւնն իսկ ապտակ է հանդիսանում մարդկայնութեան երեսին։

Այս վերաբերմունքը պէտք է միշտ աչքի առաջ ունենալ՝ հասկանալու համար այն պահանջները, որ ձեւակերպւում էր հայ ժողովուրդը հաշտութեան խորհրդաժողովների ժամանակ։ «Ծովից-ծով Հայաստանը», որ նա ուզում էր խլել թիւրքիայից, ո՛չ առողջ քաղաքական մտքի թելադրանք էր, որովհետեւ այդպիսի մի Հայաստան գոյութիւն ունենալ չէր՝ կարող, եւ ո՛չ էլ պատմական իրաւունքների [illegible], որովհետեւ մեր պատմական իրաւունքի ըմբռնումը երբե՛ք այդքան հեռուները չէ գնացել։ Նա պարզապէս անհուն ցաւից չարչրկուած հոգու մի ճիչ էր կամ սրբազան վրէժի մի պոռթկում հանդէպ մեր երեխաների կեանքը լափած գիշատիչ գազանի, որին խեղդելը հնարաւոր էր թւում…

Եթէ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները չեն գոհանում այս բացատրութեամբ, եթէ նրանք «ծովից-ծով» Հայաստանի պահանջը գիտում են իբրեւ մեր կողմից արուած մի գիտակցական փորձ՝ ստորադասելու ազգային ինքնորոշման իրաւունքը պատմական իրաւունքին՝ ապա լաւ կը լինէր, որ նրանք, Վրաստանի ապագայի մասին խորհելիս, միշտ աչքի առաջ ունենան «մեր փորձի» արդիւնքը։ Դա կը զգաստացնէր «Մեծ Վրաստանի» երազներով տարուած վրաց քաղաքագէտներին եւ կ'ապահովէր մեր հարեւաններին այն ծանր հիասթափութիւններից, որոնց ենթարկւեց հայ ժողովուրդը…

Նման հիասթափութիւնների կրկնութիւնը խափանելու համար, մեր կուսակցութիւնը Տաճկահայաստանի նկատմամբ ունեցած իր պահանջները իջեցրել է նւազագոյն չափի։ Նա ոչ միայն նախկին վեց վիլայէթների մասին չէ խօսում, այլ եւ պատրաստ է Սեւրի դաշնագրով գծուած սահմաններից էլ զիջումներ անելու, պայմանով որ իրաւախոհութեամբ եւ համաձայն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի՝ Հայերին տրւի Թիւրքիայից այնքան հող, որքան անհրաժեշտ է այնտեղից, տարագրուած եւ իր աւերուած օջախների շուրջը յածող հայ ժողովրդի տեղաւորման համար։

Եթէ իմ ընդդիմախօսներն ա՛յս եւս պատմական իրաւունքի առաջադրութիւն են համարում, մենք դրա դէմ ոչինչ չունինք. միայն թէ նրանք պէտք է նկատի ունենան, որ սա այնքան արդարեւ անվիճելի մի իրաւունք է, որ նրա պաշտպանութեան համար, մի քանի տարի առաջ, ներքին համաձայնութեամբ յանձնառութիւն են ստանձնել ոչ միայն Վրաստանը, այլ եւ Ադրբէջանը եւ Դաղստանը։

Իսկ արդար եւ անվիճելի է այդ իրաւունքն այն պատճառով, որ կատարելապէս ներդաշնակում է ազգերի ինքնորոշման սկզբունքին եւ ոչ թէ հակասում նրան։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Այս գրութիւնը կ'արտատպենք Սան Փաւլոյի «Նշանդ» ամսագրէն (Յունիս), որ կը հրատարակուի Հայ Երիտ. Միութեան կողմէ.—

Երկու երեք ամիս է որ, քանիցս հայ փոքրիկներ կը ձերբակալուին, որովհետեւ անոնք գիշերուան մինչեւ ժամը 10-11ը թերթ, նարինջ եւլն. կը ծախեն փողոցներուն մէջ։

Այս փոքրիկները, Գ. Կարապետ Փօռուքեանի միջամտութեամբ եւ խնդրանքով արձակուած են։ Բայց անոնցմէ ոմանք երկրորդ եւ նոյն իսկ երրորդ անգամ նորէն բռնուած են, ու այս անգամ շատ դժուար եղած է զանոնք դուրս հանել։ Որովհետեւ ըստ օրինի երրորդ անգամ բռնուող փոքրիկ մը այլ եւս իր ծնողքին չի վերադարձուիր մինչեւ քսան տարեկան, եւ կը դառնայ կառավարութեան որդեգիրը։

Մենք այս յօդուածով կը փափաքինք բացատրել մեր հայրենակիցներուն թէ ինչո՞ւ կը բռնեն փոքրիկները եւ թէ ի՞նչ է անոնց վերաբերեալ օրէնքներուն տրամադրութիւնը։

Մեր հայրենակիցները կ'անգիտանան կամ իսկապէս չեն գիտեր որ Brasilի մէջ ընդհանրապէս չափազանցօրէն չեն յոգնեցներ պզտիկները, եւ թէ ընդհանուր օրէնք է որ 12-13-14 տարեկան տղաք չեն կրնար աշխատիլ կամ գիշեր ատեն ժամը 9-10 դուրսը մնալ, իսկ եթէ կ'աշխատին՝ թոյլատրուած չէ անոնց 8 ժամէն աւելի աշխատանքը, այս ալ կարելի չէ առանց իրենց ծնողներուն վաւերացուած արտօնութեան. նաեւ առանց նախակրթարանի վկայականի, որը վաւերացուած պէտք է ըլլայ de Servicio Sanatario Publicaէն։

Կարգ մը հայ գործարաններ կան ուր հայ փոքրիկներ կ'աշխատին օրական 10-12 ժամ. ասիկա խստիւ արգիլուած է. փոքրիկները ըստ օրինի պէտք է մինչեւ 14 տարեկան ուսանին. այս սխալին մէջ բռնուողներուն թէ ծնողքը եւ թէ գործարանատէրը տուգանքի եւ բանտարկութեան ենթակայ են։

Մեր հայրենակիցներուն գիտութեան համար, եւ յառաջիկային տաղտուկէ զերծ պահելու մտածումով, ստորեւ Codigo dos menores (Consolidos os leis de Assistencia e Protecção a Infancia) օրինագիրքէն կը թարգմանենք կարեւոր յօդուածներ.

Decrets 17-943 A-12 Հոկտեմբեր 1927, 1.— 18 տարեկանէն վար եղող փոքրիկները ենթակայ են հետեւեալ օրէնքներուն.

7րդ.— 14 տարեկանէն վար եղող տղաք չեն կրնար աշխատիլ առանց իրենց ծնողքին հաւանութիւնը յայտնող վկայագրին։ 7 A.— Թէ ծնողաց եւ թէ գործարանատէրերուն համար արգիլուած է խիստ վերաբերմունք ունենալ փոքրիկներուն նկատմամբ։ Անուղղելի տղայոց ծնողքները պարտաւոր են իմացնել Juis dos Menoresին։

8րդ.— Եթէ ծնողքները ստիպեն իրենց փոքրիկներուն երթալ աշխատիլ՝ 6 ամիս բանտարկութեան եւ 50-500 միլ րէյս տուգանքի ենթակայ են։

75րդ.— Այն ծնողքները կամ գործարանատէրերը որոնք կարողութիւն ունին եւ իրենց փոքրիկները դպրոց չեն ղրկեր եւ աշխատելու կը ստիպեն 5-15 օր բանտարկութեան և 100-500 միլ րէյս տուգանքի ենթակայ են։

102րդ.— Մինչեւ 14 տարեկան, տղայ մը չի կրնար աշխատիլ, եւ պէտք է նախակրթարան մը լրացուցած ըլլայ անպայման. այս պարտքը կ'իյնայ ծնողաց եւ հոգատարներուն վրայ. անսաստողները ենթակայ են 600 միլ տուգանքի եւ 6 ամիս բանտարկութեան։

103րդ.— Մինչեւ 14 տարեկան, տղայ մը չի կրնար աշխատիլ մեքենական, կաթսայի վերաբերեալ, հանքերու, ջրանցքներու, քարեղէն շինութեանց եւ բանտարկեալ օդի մէջ եղող աշխատանքներու մէջ։

103րդ A.— Տղայ մը կրնայ աշխատիլ գործարանի մը մէջ, երբ ան արհեստ մը կը սորվի, եւ անոր պատահած փնասներուն պատասխանատուն իր ծնողքն է։

Այսքան լուսաբանութենէ վերջ, կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները այլ եւս անհաճոյ խնդիրներու դարձեալ տեղի չեն տար ու պիտի հսկեն իրենց պզտիկներուն՝ ըլլայ աշխատանքի կամ ժամանակի կարգապահութեան մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ
ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.

— Թուրքիա քանի մը օրուան ընթացքին դաշնագիրներ կնքեց Աֆղանիստանի եւ Իտալիոյ հետ եւ գոհունակութիւն կը զգայ միջազգային քաղաքականութեան մէջ այս կերպով ստեղծուած կացութենէն։ Թուրք մամուլը, թարգման հանդիսանալով այդ գոհունակութեան, հպարտութեամբ կը շեշտէ թէ Թուրքիա այսօր ինքզինքը բարձրացուցած է թէ՛ իր աչքին եւ թէ ամբողջ աշխարհի առջեւ։

Արդարեւ, կարելի է գիտել որ այդ դաշնագիրներով, Թուրքիա ելած է այն կղզիացումէն որուն դատապարտուած էր զինքը Դաշինքին վարչաձեւը եւ զոր ակամայ շարունակեց հանրապետական իշխանութիւնը, բոլորովին տարբեր պատճառով։ Սուլթաններու տիրապետութեան օրով, Թուրքիան չէր կրնար շարժիլ առանց մեծ պետութեանց հաւանութեան եւ միւս կողմէ շարունակ ենթակայ էր Եւրոպայի իր դրացիներուն սպառնալիքներուն։

Առաջ մեծ պետութեանց կողմէ պարտադրուած, այդ կղզիացումը մինչեւ հիմա սկզբունք մը դարձած էր հանրապետական Թուրքիոյ համար, որովհետեւ, ան կը փնտռէր եւ կը փնտռէ տակաւին իր ճամբան։ Նախանձախնդիր՝ շատ սուղ գնուած անկախութեան մը, ան կը զգուշանար միանալ անոր միանալով պետութեան մը կամ պետութեանց խմբակի մը. կը վախնար թէ այլեւս ազատ չպիտի կրնայ ուզածին պէս շարժիլ։

Սակայն անկէ ի վեր շատ դէպքեր անցան. միջերկրականեան քաղաքականութիւնը առաւ նոր բնոյթ մը. մղուած Անատոլուի մասին իտալական ձգտումներէն, բացորոշ կերպով եւ յաճախ արտայայտուած Մուսոլինիի կողմէ։ Կեդրոնական Եւրոպայի կացութիւնը, այդ շրջանի դանազան պետութեանց միջեւ համաձայնութեանց կնքումը, իտալիոյ ձգտումները հողային ծաւալումի մասին, անոր գաղթային ծրագիրը լուսաբանեցին Թուրքիան, որ աւելի օգտակար եւ աւելի շիտակ գտաւ Իտալիոյ հետ կնքել դաշնագիր մը, որ պարզաբանելով երկու պետութեանց միջեւ ձգտուած կացութիւնը, անոր պիտի բերէ անդորրութիւն մը, պիտի փարատէ անոր վախերը, եւ վերջ պիտի դնէ անոր չփոթ յարաբերութեանց եւ այն չգային ու Նեյտրիտ մթնոլորտին, որուն վրայ կ'աւելնար անորոշ սպառնալիք մը, եւ որ, ինչպէս անայլայլ կը խոստովանի կիսապաշտօն մամուլը, «իտալական վտանգի մը հաւանականութիւնը նկատի առնելով, կը ստիպէր զայն շարունակ աւելցնել իր զինուորական ծախքերը»։

Իտալեւթուրք դաշնագիրը, Թուրքերուն համար մօտ տարի մը առաջ Պարսկաստանի եւ վերջերս ալ Աֆղանիստանի հետ կնքուած դաշնագիրներէն աւելի եղաւ դաս մը, որուն չէին վարժուած, եւ որ լուսամիտ դասակարգին ապացուցեց այն դերը, զոր Թուրքիա կը խաղայ այսօր միջազգային քաղաքականութեան մէջ։

Կ'ըսեն թէ Թուրքիա Արեւելքէն կը հեռանայ՝ մօտենալու համար Արեւմուտքի։ Մեր աչքին այսպէս չէ իրականութիւնը, որովհետեւ երբ մէկ կողմէն իրապէս կը մօտենայ Արեւմուտքին, միւս կողմէ երբեք չի լքեր Արեւելքը։ Թէեւ աշխարհականացած՝ գարգ բացի Ռուսիայէն ուրիշ երկիրներու մէջ անծանօթ չափով մը, Թուրքիա երբեք չէ հրաժարած այն գաղափար աւանդութիւններէն, որոնք իրարու կը կապեն իսլամ պետութիւնները։ Ջնջելով թուրք, պարսիկ եւ աֆղան շահերու այս գիւանագիտական չղթայացումը, մարդ կը տարուի յիշելու համիսլամութեան կամ համաթուրանականութեան մը վերջին նոր ծրագիրը։ Առայժմ ոչ մէկ նշան չկայ թէ Թուրքիա մտադիր է այդ ծրագիրը կրկին ձեռք առնելու։ Սակայն անկարելի չէ, որ այս դաշնագիրներուն բերումով այդ գաղափարը կրկին չարծարծուի։

Իսլամ պետութեանց հետ կնքուած այս երկու դաշնագիրներուն թուրք հանրային կարծիքին վրայ առաջ բերած տպաւորութիւնը աւելի եւս շեշտուեցաւ իտալեւթուրք համաձայնագրին կնքումով։ Մինչեւ հիմա Թուրքիոյ մէջ հիացումով կը խօսուէր Մուսոլինիական քաղաքականութեան մասին, սակայն այդ հիացումին խառնուած էր որոշ վախ մը՝ Իտալացի դիկտատորին աշխարհակալական ախորժակներուն պատճառով։ Վերջին դաշնագիրը Թուրքերու մէջէն փարատեց այս վախերը, ցոյց տալով անոնց որ Իտալիա իր իրական արժէքով կը գնահատէ իրենց երկրին քաղաքական կարեւորութիւնը։

Սակայն Իտալեւթուրք դաշնագիրը կրնայ ուրիշ հետեւանք մը ունենալ։ Ռուսիա, այսուհետ պահպանելը Սեւ Ծովը, չի կրնար անտարբեր աչքով դիտել Թրքական հմայքին զարգանալն ու անոր քաղաքական ազդեցութեան աւելնալը իսլամական Ասիոյ վրայ։ Այս կերպով արգելքի կը հանդիպին Ռուսիոյ բաղձանքները, ու երկար ատեն իրեն համար անկարելի կը դառնայ Աֆղանիստանի մէջ վերսկսիլ բոլշեւիկեան թափանցումի այն փորձերը որոնք ողբալի կերպով ձախողեցան՝ հարուածներուն տակ Նշանաւոր Էնվէր փաշայի որ յանկարծ խղճահարութիւն ունեցած էր։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԿԻՒԼԵԱՆ

Անցեալ Կիրակի, Կավոչլեանի նորակազմ կատագակ խումբը Ռ. Մօպէյի թ րոնին մէջ ներկայացուց « սահոգի Կիւլեան», որ բաւ ազատ փոխադրութիւնն է Պիսսօի «Feu Mr-Toupinel» թ րգմանութեան։

Ծաղր ֆրանսական սրամ թեան եւ զուարճալի quipro ներու թնճուկ մըն է, միամ մուսինի մը, անոր անունը կ օրինաւոր եւ ապօրէն երկու ներուն, եւ յանկարծ լայնա միամիտ բարեկամի մը միջեւ որ կը ստեղծէ երկու կինե երկրորդ ամուսիններուն հա ծիծաղելի եւ անհեթեթ կաց թիւնները։

Տիկին Տէրունեան եւ Օր. Ա հետ նշանակելի յաջողութիւ կրցան վարել իրենց խաղը Թօլաեան՝ որ միամիտ բար կամին դերը ստանձնած —խաղին առանցքը— իր զուա ճալի խաղարկութեամբ, դիմ խաղերով եւ շեշտերով պահ նեց խաղին կենդանութիւնը։ Գ. Վահան եւ Ա. Կոթիկեան կու ամուսիններու դերերուն յաջողեցան դնել կեանքի բնականութեան դրոշմը։ Գ. Ս րաֆեան սպասաւորի դերին մէ յայտնուեցաւ դարձեալ ինքն տիպ Թոմիքի խաղովը։ Օր. Մ Տօնալս, դեռատի սիրող մը կը խոստանայ, եւ Գ. Անա եան իրենց փոքր դերերուն մէ բաւարար եղան, լրացնելով ա բողջութիւն մը, որ ներկայաց ման ընթացքին արդէն կը յայտնուէր միատարր, եւ արա մադիր լուրջ աշխատանքի։

Խումբը իր գլխաւոր ուժերո քանի մը օրէն կը մեկնի Մար սիլիա, իր խաղացանկին ամ նէն ծիծաղաշարժներէն երկու երեքը ներկայացնելու համար։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԽ

ԱՐԱՐԱՏ-ՍԻՈՆ

«Յառաջ»ի մէջ Երեւցա գրութենէ մը հետաքրքրուեցա ուզեցի որոշ տեղեկութիւններ առն նալ «Արարատ-Սիոն» ընկերակ ցութեան մասին։ Ահա թէ ի պատմեց անդամներէն մէկը, չուզեր յայտնել անունը.

— Շատոնց այսպիսի մի թեան մը՝ անհրաժեշտութիւ զգացուած էր։ Եթէ յիշողութիւ դիս չի խաբեր, այս գաղափա առաջին անգամ հրապարակ նետ ուեցաւ Պոլսոյ մէջ, 6—7 տա առաջ. բայց կարծես տակաւ ժամանակը չէր այդ ծրագի իրականացնելու։ Թէեւ այսօ ալ սկիզբէն քիչ մը թերահաւա էինք գործին յաջողութեան բայց ինքնաբերաբար անդամակ ցիլ փափաքողներուն թիւը սպա ուածէն շատ աւելի ըլլալով, ա սօր բոլորովին վստահ ենք յաջո ղութեան։ Շատ պարզ է մեր նպատակը։ Ճակատագրականօրէ նոյնանման երկու հին ժողովուրդ ներու, Հայերու եւ Հրեաներու մէջ իրերահասկացողութեան գե տին մը մշակել. որպէսզի կեանքի ասպարէզին մէջ անոնք կարենա եղբայրական ոգիով գործակցի եւ փոխադարձաբար օգտակա ընդհանրապէս մենք Հայերս կարող չենք եղած զանազանել վերլուծել հրեայ հեղինակութ անձերու կողմէ մեզ հանդէպ կատ տարուած ինքնաբուխ ու անշահ խնդիր շարժումները։

Այժմէն չեմ կրնար գուշակել թէ ինչ փոխադարձ վերաբերում պիտի գտնենք Հրեաներէ բայց կը յուսանք որ թէ անոնք անկեղծօրէն մօտենան, պիտի ստեղծենք այն մերձեցումը րուն պէտքը լաւ հասկցուած գտնէ Հայերուս կողմէ։

Յ. Չիւմենեան

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ, 10 Յունիս.— Վերջին ... Հալէպի մէջ քանի մը չա... որբեր իրարու քով գալով կազմեր են Զաւիանաս Որ... Միութիւն մը, որ քանի ... ընթացքին մեծ ... է գտեր որբերուն մէջ։ ... կայ, որ կարճ ժամանակ մը մէջ այս Միութիւնը ... Սուրիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ իր մասնաճիւղերը։ ... անշուշտ, օգտակար պիտի ... նիւթապէս եւ բարոյապէս ... բազմաթիւ խեղճ, ... եւ ծայր աստիճան թշուառ որբերուն, որոնք ամէնէն ... իրաւունք ունին այսօր, մեր ... գուրգուրանքին ու ... ակցութեան։

Անկէ զատ, որբերու քաշ... փողոցէ փողոց, անոնց ... ական եւ խղճալի վի... ստիպողական պահանջ է ... սա ափ մը որբերուն, որ... կազմէն Զ. Ե. Ո. Միութիւն մը, նպատակ ունենալով ... հուտ ազգային ուղղութեամբ։

Եւ անշ, դեռ մինչեւ այսօր, ... Թուրքերու ձեռքէն ... կուգա՛ն ու կու...ն...

Անոնք կուգան մեծ մեծ ցաւով, որ ո՛չ ոք կը զգայ։ Անի... աշխարհը կարծես քար է ... իր սրտին վրայ։ Իսկ այս ... անոնց ցաւը միայն ... կը զգան, որոնք ընկեր են ..., աքսորի, տանջանքի դառն ... մակը։ Միայն անոնք կը ... որոնց կուրծքին տակ խը... վէրքեր կը մնան դեռ ... 15ի օրերէն...

Եւ վերջապէս այս փախստականներու, այս տարաբախտ որբերուն ներքին, անասելի մրմունջը ... որոնք միայն, որոնք ... են Թուրքերու բարբարոսութիւնները, անոնց դժոխային վայրագութիւնները։

Հալէպի նորակազմ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը միայն մէկ նշանաբան ունի,—«Օգնել մեր այս որբ ... հայրենիքին ու քոյրերուն, որոնց կուրծքերուն տակ, եւ հոգիներուն խորը, մեծ վէրքեր կան...»

Միութիւնը արդէն գործ է ... Կեդր. Վարչութեան, եւ ... հաստատուած։ Կը ... ամբողջ Սուրիոյ գա... եւ բովանդակ արտասահմանի հայութիւնը պիտի ... նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն այս ... թեան, որ ամէնէն շատ իրաւունք ունի ապրելու, ընդարձակուելու, եւ գործելու ներկայ ... մայլ օրերուն

ՍԷՎՐԱՆԻ ֆրանսական նա... կրթարանէն բլանւարտ ... ներու մէջէն առաջին ... դրուած են՝ Միհրանուհի ... (Հաքիմեան), ... Լորանեան (Յոլոֆ) ... Ըմաեան (Փիլի-Գոնալ...)։

ՍՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ եւ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ.—

Մեր սիրտը կ'արիւնի, քանի կը լսենք ներկայ մայր հայրենիքէն դուրս մնացած մեր ցեղակիցներուն բողոքներն ու աղաղակները։

Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն եւ Յունաստանէն եկած յաճախակի աղաղակները կը յայտնեն այդ վայրերու մեր ցեղակիցներուն ցաւը։ Այդ պետութիւնները, որոնք կ'ուզեն լաւ յարաբերութիւններ հաստատել մեզի հետ, ինչո՞ւ այդքան գէշ կը վարուին մեր այդ խեղճ արենակիցներուն հետ։ Պուլկար, սերպ եւ հելլէն հայրենակցին տրուած իրաւունքները ինչո՞ւ կը զլացուին այդ անբախտներուն։

Անոր պատճառը միայն այն չէ, որ այդ երկիրները նպատակընդրած են բնաջնջել իրենցմէն դուրս եղող տարրերը։ Պատմութիւնը եւ աւանդութիւնն ալ կարեւոր դեր ունին այդ ընթացքին մէջ։

Օս. կայսրութիւնը չէր հետապնդեր արտասահմանի Թուրքերով, այս տեսակ պահանջ մը չէր զգար, տարբեր մտայնութիւն ունէր։ Եւ մեր նախկին հողերուն տիրացողները գիտյան օգտուիլ այդ անկարութենէն։

Եւ եթէ հիմա դժուարութեան կ'ենթարկուինք փոխանակութեան խնդիրներուն եւ Սերպիոյ Թուրքերու կալուածական հարցին մէջ պատճառը պէտք է փնտռել հին մտայնութեան։

Անոնք որ չեն կրնար իրարմէզանազանել հանրապետական եւ սուլթանական Թուրքիոյ մտայնութիւնները, եւ համոզուած են թէ դիւրամարս պատառ է թրքական իրաւունքը, բնականաբար այժմ չեն կրնար հասկնալ մեր ընդդիմութեան իմաստը։

Մեր ցեղակիցներուն իրաւունքները պաշտպանած ատեն, մենք քաղաքական նպատակներով չենք շարժիր։ Եւ մեր ցաւին ու պաշտպանութեան գրգապատճառը՝ միայն զգացումի եւ սրտի մեր պարտականութիւնը չէ։ Դոյութիւն ունեցող դաշնագիրներուն գործադրութիւնը պահանջելը՝ շատ բացայայտ իրաւունք մը եւ պարտականութիւն մըն է։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Աշխատանքի Նախարար Լուշէօր, երեսփոխանական փողովին ներկայացուց բնակարաններու շինութեան մասին երկու օրինագիծեր։

Այս ծրագիրները որ նախապէս գաչլիճի հաւանութեանը ենթարկուած են, պիտի կրնան լուծել բնակարաններու տագնապը։

Կառավարութիւնը՝ այս ծրագիրներէն մէկուն, ամէնէն կարեւորին առիթով արտակարգ քուէարկում մը պիտի պահանջէ եւ կը յուսացուի, որ խորհրդարանը՝ պիտի կրնայ անով գրադիլ յառաջիկայ երեքշաբթի իսկ, որով խորհրդարանը ժամանակ պիտի ունենայ զայն քուէարկելու նստաշրջանին փակումէն առաջ։

Բնակարանային տագնապը վերցնելու համար. Աշխատանքի նախարարը պէտք կը տեսնէ 9-10 միլիառ ֆրանքի, որ պիտի հայթայթուի պետական միջոցներով։

Որպէսզի նոր բնակարանները շուտ շինուին եւ անոնց վարձքերը չանցնին նախապատերազմեան չափէն հինգ անգամ աւելի, հայթայթուած գումարներուն վրայ փոքր տոկոս մը պիտի դրուի, առ առաւելն հարիւրին երկու։ Բացը պիտի գոցէ կառավարութիւնը։

Նախատեսուած էժան վարձքով 200.000 տուներու, եւ միջակ վարձքով 50—60000 տուներու շինութիւնը։ Այս շինութիւնները պիտի կրնան բնակարանային պահանջքին գոհացում տալ եթէ օրէնքը վաւերացուի յառաջիկայ շաբաթ շինութիւնները պիտի սկսին մօտ ատենէն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ

Ութ տարի է որ Ադրբէջանի քարիւղի ձեռնարկները պետականացած են եւ այդ թուականէն սկսեալ, պէտք եղած ճակայ դրամագլուխներ մուտուած են գործին մէջ, զայն ընելու համար բարգաւաճման ճամբու վրայ։ Նաւթահորերու հին գործիքները մեծ արժէք մը չէին ներկայացներ։ Առանց նոր դրամագլուխ տրամադրելու նաւթային արդիւնաբերութեան համար, կարելի չէ քարիւղի արտադրութիւնը շատցնել։ Ազնէֆթը (Ադրբէջանի քարիւղի ընկերութիւնը) ութ տարուան ընթացքին գործին մէջ մուցուց մօտաւորապէս 300 միլիոն ռուբլի (չորս միլիառ ֆրանքի չափ)։ Այս գումարին հարիւրին 60ը ծախսուած է նոր նաւթահորերու պեղումին, քանի որ հիները հետզհետէ կը սպառին։ Ընկերութեան դրամագլուխը ներկայիս կը հասնի 756 միլիոն ռուբլիի։

Այս դրամագլուխներուն շահագործման շնորհիւ, ներկայ տարուան ընթացքին արտադրուած է 7,5 միլիոն թոնօ զուտ եւ խառն քարիւղ, եւ 5 միլիոն թոնոյի չափ պէնզին եւ իւղ։ Զտուած իւրաքանչիւր քառակուսի մեդր, 1923-24ին, 412 ռուբլիի կը նստէր, իսկ այսօր միայն 200 ռուբլիի կը ծախուի։ Նոյն թուականներուն, իւրաքանչիւր թոնոյի համար, շահագործման ծախք կը հաշուուէր 9.13 ռուբլի, իսկ այսօր՝ միայն 4.72 ռուբլի։

Ազնէֆթը տարուէ տարի աւելի մեծ շահեր կ'ապահովէ, մինչեւ 1927ի Հոկտեմբերի 1ը, արձանագրած է 88 միլիոն ռուբլի շահ մը։

ԴՐԱՄԻ ԱՆԿՈՒՄԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Կայանացուցմը, որ նոր իրականացաւ, կուգայ պատմականօրէն անգամ մըն ալ հաստատել դրամի յաջորդական անկումը Ֆրանսայի մէջ, դարերու ընթացքին։

Պատմական ճշգրիտ փաստերու հիման վրայ, կը տեսնուի թէ մէկըոր Մեծ Կարոլոսի օրով (742-814) Թուր քաղաքին մէջ կոխուած 1000 ոսկի ունէր, (livres tournois) որ այսօրուան հաշուով ունեցած կ'ըլլար 3,650,000 ֆր. և 100ին 10էն պէտք է ստանար, տարեկան 365,000 ֆրանք։

1126ին, Լ. Տովիկոս Թ.ի գահակալութեան օրով,անոր հարստութիւնը արդէն ինկած կը տեսնենք 500.000 ֆրանքի, և անկումը կը շարունակուի։ 1300ին՝ կ'արժէր 320,000, 1400ին՝ 170,000 եւ 1500ին՝ 140,000, այն տարբերութեամբ որ տոկոսի սակն ալ կը նուազի հետզհետէ։

1700ին մարդուն 1000 ոսկին կը հաշուուէր միայն 22000 ֆրանք, որ իրեն կը բերէր ամէնը՝ 1100 ֆրանք, իսկ 1914-18 թուականներուն Մեծն Կարոլոսի միլիոնատէրին ամբողջ հարստութիւնը պիտի արժէր միայն 4750 ֆր., տարեկան հարիւրին 4 տոկոսով, իսկ այսօր, 1000 ոսկին որ նախապէս կ'արժէր 3,650,000 ֆր. պիտի բանէր միայն 1000 ֆր.։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Գրասիրաց Միութեան հետապնդած նպատակները կամաց կամաց կը տարածուին երիտասարդական շրջանակներու մէջ։ Ապացոյց՝ 15օրեայէն շաբաթական վերածուեցան դասախօսութիւնները։ Հետաքրքիրներու փափաքին վրայ, շաբաթուան մէջ մէկ վիճաբանութիւն եւ մէկ դասախօսութիւն կը կատարուի։

Յունիս 17ին խօսեցաւ Պ. Զ. Գէրպէրեան, «Մեր ուղղութիւնը» նիւթին շուրջ եւ լայն բացատրութիւններ տուաւ Միութեան նպատակներուն մասին։

Յունիս 24ին խօսեցաւ, «Յառաջ»ի թղթակիցներէն Պ. Մ. Թաշճեան, որուն նիւթն էր «Պատմութեան արժէքը եւ մեր ընկերքը»։ Բացատրեց թէ՝ ինչպէս պատմութիւն չունեցող ցեղեր չեն կրնար ճանչցուիլ իբրեւ ազգ։

Եղան հարցումներ ներկաներու կողմէ եւ բանախօսը գոհացուցիչ կերպով պատասխանեց։

Վիճաբանական ժողովները անցի կ'ունենան Չորեքշաբթի, իսկ դասախօսութիւնները՝ Կիրակի իրիկուն։ Կրնան ներկայ գտնուիլ անխտիր բոլոր հայրենակիցները։ Քիչ ատենէն պիտի յայտնուի նաեւ իր Ամառային ժողովատեղիի հասցէն։

ՅԻՄԷՆ

ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՊԼԷՆ ՄԷՆԻԼ - ՏՐԱՆՍԻ.— Փարիզի մօտ, կառ. տբի նոյէն քսան վայրկեան հեռու գիւղ մըն է Պլան Մէնիլ, ուր կը գտնուին հինգ հայ ընտանիքներ։ Ունին իրենց սեփական հողերը եւ շինած են տուներ, պարտէզ կամ բանջարանոց։ Շնորհիւ իրենց երեք—չորս տարուան ծրաջան աշխատութեան, այս տարի աւարտեցին տուներու շինութիւնը։ Բոլորն ալ համեստ ընտանիքներէ կը բաղկանան։ Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», կիրակի գիշեր հարեւան ճաշարանէն հրդեհ մը ծագելով, տարածուեցաւ եւ կէս ժամուան մէջ մոխիրի վերածեց երկու բնակարաններ։ Քնեցինները հազիւ կրցան ազատիլ։ Մինասեան Յարութիւն եւ Գրիգոր եղբայրները առանց ապաստանի եւ անկողինի մնացին, բայց համեստ երիտասարդ մը, Կիւրճեան, որուն բնակարանը փրկուած էր, պատսպարեց զանոնք։ Վնասը 35,000ի կը հասնի։

Յ. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ — Աօլի իրիկուն փիւթոյի մէջ, 34 տարըւ բանուոր մը, ինքնաշարժի մը կողմէ կոխոտուեցաւ, երբ իր հեծելանիւով տուն կը վերադառնար։ Ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

— Երէկ առտու, ինքնաշարժ մը՝ Քոնքորտի կամուրջին բազրիքին բախեցաւ ու ջախջախուեցաւ։ Անոր վարիչը, 64 տարու ծերունի մը, ծանր վէրքեր ստացած է։

— Առեւտրական ներկայացուցիչ մը, իր կնոջ եւ չորս զաւակներուն հետ, ինքնաշարժով պտոյտ մը կը կատարէր, երբ ինքնաշարժը հեծելանիւի մը հետ դէմ դէմի եկաւ։

Հեծելանւորդին գանկը ջախջախուեցաւ եւ հիւանդանոց փոխադրութեան միջոցին մեռաւ։ Ինքնաշարժին ապակիները բախումէն փշրուեցան ու կտորները վիրաւորեցին անոր մէջ գտնուող անձերը։

ՍՈՒՏ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԻԺԸ.— Որձարանապետ մը ֆրանքօ՝ կուսի հարուածով մը պայթեցուցեր էր իր յաճախորդին մէկ աչքը։ Վիրաւորը դատ բացած էր անոր դէմ, բայց իր վկաներէն մէկը, որ դէպքին ականատես եղած էր, սուտ դատաւորին առջեւ, եւ սրճարանապետը անպարտ ցոյց տալու համար, պատմեց թէ յաճախորդը արկածի մը զոհ գացած էր, թէ գետնէն գլանիկ վերցնելու համար ծռած պահուն, աչքը զարկեր էր սեղանին անկիւնին։

Դատարանը սուտ վկան դատապարտեց վեց ամիս բանտարկութեան։

ՄՕՐԸ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ.— Գործաւոր մը Փիշըրի, 60 տարու, որ կը բնակէր իր բարեկամուհիին եւ անոր երկու զաւակներուն հետ, անցած իրիկուն, վէճի բռնուեցաւ. Զայրացած իր բարեկամուհիին դէմ, առաւ հրացան մը եւ կրակեց անոր երկու զաւակներուն վրայ։ Անոնցմէ մէկը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, իսկ միւսին վիճակը ծանր է։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։

ՑԱՑԴՈՒԻԴՆ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ — Անցեալ գիշեր, ժամը 4ի ատեն գիմակաւոր աւազակ մը կոտրեց ճարտարապետի մը տան դուռը, մտաւ ուղղակի անոր պառկած սենեակը, զայն արթնցուց եւ ատրճանակը ձեռքը, 10,000 ֆր. պահանջեց։ Ճարտարապետը չունէր այդքան դրամ. անոր ձեռքին մէջ պարպեց իր դրամապանակին ամբողջ պարունակութիւնը՝ 650 ֆրանք։ Բայց աւազակը դժգոհ՝ սկսաւ մանրակրկիտ քննութենէ անցընել կարասիները։ Ի վերջոյ յուսախաբ, սենեակին մէջ բանտարկեց տանտէրը ու հեռացաւ հանգստօրէն։

ՀՐԴԵՀ.— Պաթինեոլի կայարանին մէջ հրդեհ ծագեցաւ անցած գիշեր, կրակը սկսաւ ամբարանոցէ մը, ուր փայտի տաշեղներ կը պահէին։ Վնաս կը հաշուուի 400.000 ֆրանք։

ԽԵՂԴՈՒԱԾ — Նշանած զոյգ մը, լոգանք կ'առնէր Լուառ գետին մէջ, երբ երիտասարդը ջուրին տակ անյայտացաւ։ Աղջիկը ուզեց զայն փրկել, ինքն ալ խեղդուեցաւ։ Անոնց դիակները գտնուեցան միայն երկու ժամ փնտռտուքէ յետոյ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒԸ

Հէնտըրնի օդանաւային կայանը հասած է անգլիական հակայ օդանաւ մը, որ աշխարհի ամէնէն մեծն է։

Ունի 700 ձիու ուժով երեք շարժիչ մեքենաներ, կը կշռէ 20 թոնօ եւ 50 մեթր երկարութիւն ունի։ Թեւերը ամբողջովին մետաղէ են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Ահմէտ, երբ Վէյմթինոյէն ... անցաւ, մթնոլորտ փոխուած ... Ուրիշ Թեսալիա մ'էր այս, ... ուրիշ, երկիրը ուրիշ, ոչ թէ ... մայի տարբերութեամբ այլ ... յաղթականներուն ընթացքով։ Ահմէտ իր պատերազմի կեանքը ... պնելաւ գտնելու, եւ էր ... կորսնծ վերջացնել, հոն հա... գէմքը փոխել, քաղաքակրթութեան մեծ կատարելութիւնը պէտք էր խաղալ ... Վոլոյի մէջ Եւրոպի հիւպատոսարան ունէր, պէտքէր որ ... պաշտօն յաղթական իշխանութեան գմայլելի վարմունքէն ... անոր։ Այո, ճիշտ է որ շրջակայ ... կայրերուն կամ նոյնիսկ քղաքին մէջ մի քանի կնճիռներ պատահեցան, բայց, ի՛նչ կ'ուզէք, պատերազմին օրէնքն է այս։ Ներկայիս, յաղթութիւնը կատարուած իրողութիւն մըն էր, գրաւեալ երկիրները պէտք էր կազմակերպել. իսլամին վարչական եւ քաղաքակրթական բոլոր հանճարը ի յայտ պիտի գար։

Թուրքին կեղծաւորութիւնը կարելի չէ նկարագրել, այդ պատճառաւ իր հետապնդած նպատակին շատ գիւրութեամբ կը հասնի. յաճախ Վոլոյի մէջ շատ յաջողեցաւ։ Այսօրինակ պարագաներու, ամէն ինչ ներկայացուցիչին ընտրութենէն կախում ունի, երբ Թուրքիա անոր կ'ուզէ վստահիլ այն գիմակը զոր պէտք է գործածել։ Վոլոյի կառավարիչը, Էնվէր փաշա, որուն մասին հոգքէն պիտի խօսուէր, շատ ճարտարօրէն ընտրուած էր։ Էնվէր ֆրանսերէն կը խօսէր, եւ նոյնիսկ կը գրէր։ Իրականին մէջ, երբ Թուրքը կը փափաքի Եւրոպայի սիրտը գրաւել, մէկ բան պարտի ընել, այն է ֆրանսերէն խօսիլ։ Անշուշտ ասիկա ֆրանսերէն լեզուին մատուցուած պատիւ մըն է բայց միւս կողմէ ամանց ալ տխրութիւն կը պատճառէ, երբ տեսնուի որ ան որսորդութեան իբր սրինգ կը ծառայէ։

Լրատուները, տասը թղթակիցները միմիայն Էնվէր փաշա ըսելով կը հմայուէին։ Թուրքին երկրորդ գիտակն է մամուլը։ Ճիշտ է որ զայն սիրաշահելու համար հետը ֆրանսերէն կամ անգլիերէն խօսելու հարկ չկայ։ Անոր հետ համաշխարհային լեզու մը կը խօսին, այն որ աւելի քաղցրահնչիւն է։ Կառավարիչին սիրելութեան, գաղտնութեան եւ խելացիութեան կը սքանչանային։ Այս բանը թոյլատրեց Թուրքին Վոլոյի մէջ իր ուզածն ընելու։ Եւ երբ ամէն ինչ կառավարիչին փափաքին համաձայն չէր ընթանար, լրատու մը կանչել կուտար, շատ ֆրանսերէն խօսելու կը սկսէր, մեղմութեամբ կը գանգատէր «կարգ մը հիւպատոսներէ որոնք զիրենք չշահագրգռող գործերու կը միջամտէին»։ Եւ լրատուն իր իսկ հիւպատոսին դէմ զայրացած կը մեկնէր։

Առաջին օրէն իսկ Վոլոյի նենգաւոր գրաւումը այս կերպով տեղի ունեցաւ։ Հանգիստ յաջողութիւններով յորդորեցին բնակիչները որ վախ չունենան եւ իրենց տեղերը մնան։ Աւելի ապահովօրէն կրնային կեղծել զանոնք։ Բայց մէկ կէտի վրայ հորիզոնը մութ կը մնար։ Յունական նաւատորմը վերջապէս կը վերսկսէր գործել, Վոլոյի ջուրերուն մէջ կ'երթեւեկէր ու ի հարկին քաղաքը կը պաշտպանէր։ Թուրքը չի սիրեր պաշտպան աչքերէ դիտուիլ։ Այդ տաղտկալի վկան պէտք էր հեռացնել։ Ո՛վ միամտութիւն, ակնթարթի մը մէջ կատարուեցաւ այդ։ Ի՞նչ կարելի էր մերժել այն անձերուն որոնց խօսքին մէջ այնքան վեհանձնութիւն կար, եւ որոնք ֆրանսերէն բառախաղեր գիտէին ընել։ Իշխանութիւնները երաշխաւոր եղան եւ հիւպատոսարանները հանգիստ կերպով խոստացան Վոլոյեցիներուն՝ թէ իրենց ինչքը պիտի յարգուի, իսկ նաւատորմի հրամանատարին՝ թէ պատերազմի լքուած ռազմանիւթերը Վոլոյէն դուրս պիտի ելլեն։

Շատ չանցած՝ սկսան հիւպատոսներուն քթին խնդալ։ Նաւահանգիստի թնդանօթները Պոլիս ղրկուեցան։ Սուլթանը, մարգարէին ներկայացուցիչը, գիտէր թէ երկրի վրայ ոչ ոքի անսալու պէտք ունէր։ Իր օրաթերթը սուրբ պատերազմ կը քարոզէր, եւ կը յայտնէր թէ աշխարհի բոլոր ծայրերէն ոչ ոք պիտի կրնար միացեալ իսլամին դիմադրել։ Թուրքիոյ, Պալքանեան պետութիւններու եւ Գերմանիոյ միջեւ դաշինք մը կը կնքուէր։ Ռուսիան լռութեան կը դատապարտէին։ Ֆրանսան կը հեգնէին։ Անգլիոյ կը յանձնարարէին Եգիպտոսը պարպել։ Սուլթանը Ասիա գաղտնի պատուիրակներ կ'ուղարկէր՝ յաղթական խալիֆային առջեւ հնազանդութիւն քարոզելու համար։ Փադիշահին հերոս զինուորներուն յիսուն հազար պատուանշան կը բաշխուէր։ Օ՜հ, աւազակ Էնվէրի կողմանէ տաւ... մեծ զիջողութիւն մըն էր կեղծաւորութիւն ընել եւ Թուրքիոյ լաւ համբաւ մը ապահովել։ Կրնային կառակերպութեան դիմակը վար առնել անոր տեղ ողբերգականը դնելու համար։

Բայց ասիկա իշխանութիւններուն կողմէ վրէժխնդրութիւն մը պիտի նկատուէր։

Թարգմ. Գ. Թ. (Շար.)

առեւտրական կայունութիւնը, երկրին տնտեսական ու ելմտական վիճակը շատ վատթարացուցած են։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գոնիայի եւ Հասան-Գալէի շրջաններուն մէջ շատ մը քաղաքներու բնակչութիւնը սովէ կը տառապի, որովհետեւ հունձքերը փճացած են երաշտութեան կամ կարկուտի պատճառաւ։

∴ Պոլսոյ Թուրք թերթերն ալ յուզիչ շեշտերով կը նկարագրեն Գոնիայի շրջանին տխուր վիճակը։

Սուրիացիները թագաւոր կ'ուզեն

Յունիս 15ին Ուրբաթ օր, մեծ թիւով Դամասկոսցի արքայականներ կէսօրուան աղօթքէն վերջ որոշած էին ցոյց մը կատարել՝ ի նպաստ միապետական վարչաձեւի։ Բայց ոստիկանութիւնը ըստ նախապէս տրուած հրահանգի, արգիլած է զայն եւ է համախմբում։ Արքայականները մինչեւ կէսօր անօգուտ սպասելէ վերջ հանդարտ վերադարձած են իրենց տուները։

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.— Բանթողներու ընդհանուր թիւը բնաւ չէ անցած 30.000ը, որոնց հազիւ 4000ը Սելանիկի մէջ։ Ծխախոտի մթերանոցներուն թալանուելուն եւ այրուելուն մասին հրատարակուած բոլոր զրոյցները բացարձակապէս սխալ են։ Հակառակ համայնավարներու գրգռութեանց, 14 օրէ ի վեր ո՛չ մէկ միջադէպ, կողոպուտ կամ հրդեհ տեղի ունեցաւ մթերանոցներուն մէջ։ Բացարձակապէս սուտ են այն զրոյցները թէ բազմաթիւ մարդիկ սպաննուած կամ վիրաւորուած են Սելանիկի մէջ։

Աշխատանքի Ընդհանուր Համադաշնակցութիւնը ընդունած ըլլալով կառավարութեան միջամտութիւնը՝ գործարանատէրերուն եւ բանւորներուն միջեւ, նշանակեց իր պատուիրակները այն խառն յանձնաժողովին, որ պիտի քննէ բանւորներու օրավարձքի խնդիրը եւ ուրիշ պահանջները։

Գործադուլին վախճանը մօտալուտ է։

Սմիթ՝ նախագահութեան թեկնածու

Հանրապետականներէն վերջ, Միացեալ Նահանգներու ռամկավար կուսակցութիւնը եւս գումարեց իր խորհրդաժողովը՝ նշանակելու համար նախագահական թեկնածու։ Բացի Նիւ Եորքի կառավարիչ Ալֆրէտ Սմիթէ, թեկնածու ներկայացած էին ուրիշ ութ հոգի։ Սմիթ թեկնածու ընտրուեցաւ 769 ձայնով։ Փոխ-նախագահի հաւանական թեկնածուն է Ճոզէֆ Ռոպինսըն։

Գերման դահլիճը կազմուած

Հէրման Միւլլէր վերջապէս յաջողեցաւ կազմել գերման դահլիճը։ Իր առաջարկին վրայ, Հանրապետութեան Նախագահը իրենց պաշտօններուն մէջ վերահաստատեց նախկին նախարարներ Շթրէզէմանը (արտաքին), Քուրթիուսը (հանրային տնտեսութեան), Կրէօնէրը (պատերազմական) եւ Շէցէլը (Թղթատարական)։ Նոր նախարարներն են՝ Հիլֆէրտինկ (ելմտական), Սէվէրինկ (ներքին), Վիսսէլ (աշխատանքի), Տիթրիխ (պարէնաւորման), Քոխ (դատական), ֆոն Կիւրարտ (հաղորդակցութեանց եւ գրաւեալ հողամասերու)։

Կեդրոնի կուսակցութեան առաջարկները կարճ կապելու համար, որոշուեցաւ առ այժմ ֆոն Կիւրարտը նոր դահլիճին մէջ առնել ո՛չ թէ իբրեւ իր կուսակցութեան ներկայացուցիչը, այլ իբրեւ կապ մը կառավարութեան եւ կեդրոնին միջեւ։ Ետքէն ուրիշ հիման մը վրայ պիտի ճշտուի կեդրոնի կուսակցութեան մասնակցութիւնը նոր կառավարութեան։

Ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր երէկ առաւօտ Հինտէնպուրկի ներկայացուց նոր դահլիճը։ Ռայխսթակը պիտի գումարուի Երեքշաբթի օր։ Նախարարական յայտարարութեան մասին վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն երկու-երեք օր, որմէ վերջ խորհրդարանը կարճ արձակուրդ մը պիտի առնայ։

Չիչէրինի հիւանդութիւնը

Պերլինէն կը հեռագրեն 29 Յունիս Թուականով.—

«Թէկլիշէ Ռունտշաու» կը գրէ թէ Չիչէրինի առողջական վիճակը յանկարծ ծանրացած է, այն աստիճան որ երէկ չէ կրցած ընդունիլ Մոսկուայի գերման դեսպանը, փոխ-գործավար Լիտվինոֆ, որ արձակուրդով մեկնած էր, ստիպողաբար Մոսկուա կանչուեցաւ։ Չիչէրին Յուլիսին Նաուհայմ (Գերմանիա) պիտի երթայ՝ իր սրտի հիւանդութիւնը դարմանելու համար։

Տրոցկիի ընկերները նորէն կը տանջուին

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը Յունիս 28 թուականով կը հաղորդէ՝ որ համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ կեդրոնական յանձնաժողովը կը հրատարակէ որոշում մը, որով դարձեալ կուսակցութեան ծոցին մէջ կ'ընդունուին Զինովիեւ, Կամենեւ, Եւդոկիմով, Լաշէվիչ եւ նախկին ընդդիմադիրներէն 34 ուրիշ յայտնի անձեր։

Օդանաւային յուրեր

Անգլիացի օդանաւորդ Քըրթնի եւ երեք ընկերները՝ Հաւնէր, քանատացի միլիոնատէր Օ'Գայրն՝ անթելի վարիչ եւ Փիըրս, մեքենավար, առջի օր Լիզպոնէն ճամբայ ելան դէպի Ասորեան կղզիները՝ Ատլանտեանը կտրելու համար երեք հանգրուանով։ Օդանաւորդները իրիկուան դէմ ողջամբ հասան Հորթա, իրենց առաջին հանգրուանը։ Երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Նիւֆաունտլէնտ, երրորդը՝ Նիւ Եորք։ Ընդամէնը պիտի կտրեն 5690 քիլոմէթր ճամբայ։

∴ Աւելի քան տասը օր անցաւ եւ դեռ լուր չկայ Նիլպոյէն ու Ամունտսէնէն։ Ազատարար ձեռնարկները ո՛չ մէկ արդիւնքի յանգեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՊՐԻԼ ամսուան մէջ իբրեւ գաղթական Պաղեստին մտած են 179 հոգի, որոնց 117ը Հրեայ։ 21 հոգիի մերժուեցաւ ներս մտնելու արտօնութիւնը։ Իսկ Պաղեստինէն վերջնապէս մեկնեցան 240 հոգի, որոնց 181ը Հրեայ։ Ասոնցմէ 125ը Պաղեստին հաստատուած էին 1920ի Յունիսէն ի վեր։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երեսփոխան Ռու-Ֆրէյսինէնկ խորհրդարանի քովիտի մէկ սրահին մէջ ապտակեց իր պաշտօնակից Մոլը, որ թերթի մը մէջ նախատական յօդուած մը գրած էր իրեն դէմ։

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Մարսէյլ (Սէն-Լու)

16 Յունիս 1928

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8.30-ին Ռոստոմի սրահը։

Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ave. d'Italie Փոռթ տ'Իթալի մօտը։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը (Րիւ Տիւկէքլէն)։

Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ Ֆլորիալի մէջ։ Զեկոյց խմբագրական մարմնի։

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Վաղը Կիր., ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ մէթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

կարգադիր մարմին

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փարիզ, Մ. Խաչիկ.— Ձեր նամակին մէջ յայտարարութիւն չկար։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, վաղը կիրակի կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց ընտանիքներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին Պուլվառ Կափիպալտի, 15 16 թիւ ճանրակառքերու մեկնած տեղը։ Իջնել Սէն Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.

Պ. Հացագործեան, Գ. Նուրիկեան, Պալամտեան, Օր. Վարդանեան, Խանճեան, Աւագեան, Եփրեմեան, Ժամկոչեան, Տէյիրմէնճեան, Աւետեան, Խաչատուրեան, Կէտիկեան, Պ. Եզեկիէլեան, Մ. Ծառուկեան, Մին. Թըլթըրեան, Ս. Թիրէքեան, Վ. Թիրէքեան 10ական, Դանիէլեան ընտանիք, Ձլնկըրեան, Ռ. Յարութիւնեան 25ական, Եզեկիէլեան, Գ. Պէյլէրեան, Պաշըպէօյիւքեան, Վ. Մրճօեան, Նահապետեան, Պարոնեան, Պ. Գալուստեան Պ. Մուրատեան, Տիկ. Խաչատուրեան, Մելքոնեան, Այտընեան, Տէմիրճեան, Պօղոսեան, Դրաքեան, Օր. Մօնեան, Մակարեան, Պարսկեան, Ցօղրամաճեան, Սիմոնեան, Govok (Ռումանացի), Թըրնագըրդեան, Ռուբէն, Սրապեան, Պարոնեան, Թագուհեան, Ցոսսօղլուեան, Ջապէլ, Ոհն, Գոլթայեան, Ա. Մխսեճեան, Պ. Քէլլէկեան, Ս. Կէօպէքեան, Գ. Առաքելեան, Աւետիքեան, Յ. Փաշալեան, Գ. Շիշմանեան 5ական, Օր. Միութիկեան, Հայրապետեան, Սէֆէրեան, Կիւրեղեան 4ական, Կիրակոսեան, Օր. Եղսափէթ, Օր. Քէլեան, Օհանեան, Կըպլեան, Ստեփանեան, Մարթաեան, Գէօփթէրեան 3ական, Ֆիլօ, Տ. Ալէքսանեան, Մարգարեան, Մարուքեան, Ջուլումեան, Andro (յոյն), Տ. Աբրահամեան, Վարդեվարեան 2ական, Մանուկեան 2.65, Մարգարեան 2.50, Խաչերեան 8.50, Թէրզեան 7, Թէրզեան 9, Կիւրեղեան 20, Փորթուգալեան 15, Խաչատուրեան 15, Նուրիկեան 6 ֆր.։ Գումար 566.65 ֆր.։

Վ. Զուլլէրեան 50, Տէր Գեւորգեան եղբարք 25, Մ. Գրիգորեան, Մարի Գրիգորեան, Ն. Մխիթարեան 20ական, Հ. Չէքեան 15, Յ. Էքինճեան, Յ. Համայեան, Ս. Սերոբեան, Գ. Յովհաննէսեան, Մ. Միրտիչեան, Մ. Համամճեան, Ոհն, Ս. Սէմէրճեան, Պ. Պաղտասարեան, Հ. Գասպարեան, Ե. Գոյաճեան 10ական, Յ. Քէօսէեան, Վ. Պալեան, Այվազեան, Ս. Չէքեան, Լեւոն, Սահակեան, Զ. Երէցեան, Մ. Տէմէճեան, Ե. Գէորգեան, Գ. Նաճարեան, Յ. Խախամեան, Յ. Խաչատուրեան, Գ. Տէմիրճեան, Ա. Բիթարեան 5ական, Ա. Տօնիկեան 2 ֆր.։ Գումար 332 ֆրանք։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՋԿԱՅ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ (ընդ. վաճ) ԵՒ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Կը բացատրէ շարժանկարի ինչպէս շինելնին, անիրական անցուդարձերը ու վտանգները ինչպէս կազմակերպելնին, ինչպէս առանց վերաբերեալ բոլոր հետաքրքրական բաները։

Այս նորութիւն մըն է։ Գին՝ 5 ֆրանք։ Դիմել՝ G. Momdjian, 48 Boite Postale, St-Chamond (Loire).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY